

ÇORUM YÖRESİ AĞIZLARI SÖZLÜĞÜ

**Genişletilmiş, Gözden Geirilmif
Beşinci Baskı**

İbrahim GÖSTERİR

ÇORUM 2022

Beşinci Baskı

Nisan 2022

(İlk 3 baskı Örnekli-Tanıklı Çorum Ağzı adıyla yayınlanmıştır.)

Bu kitabın bütün hakları Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince yazarına aittir. İzinsiz çoğaltılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. Ancak sanatsal amaçlı etkinliklerle tanıtım amaçlı kullanımlarda yazar, yapıt adı belirtilerek alıntı yapılabilir.

Baskı Cilt

Salmat Basım Yayım Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1 İskitler/Altındağ/ANKARA
Kültür Bakanlığı Sertifika No: 47771

Grafik ve Kapak Tasarım
Selçuk USTA

ISBN: 978-605-71480-0-1

Yayına Hazırlayan
Çorum Belediyesi Kent Arşivi

İsteme Adresi

Çorum Belediyesi Kent Arşivi
Yeniyo Mh. Gazi Cd. Turgut Özal İş Merkezi Kat:4
ÇORUM
Tel: 0364 225 08 10/1541/1539

Bu Eser Çorum Belediyesi'nin Kültür Yayınıdır.
PARA İLE SATILMAZ

TAKDİM

Bir bölgeyi ya da bir şehri tıpkı bir tarihsel belge gibi okumak mümkündür. Çorum, bu anlamda Anadolu'nun en zengin illerinden biridir. Pek çok medeniyete ev sahipliği yapan şehrimizin geçmişine ait izlerini sivil mimari örneklerinde, eski evlerde, sokak – cadde ve mahalle adlarında, arastalarında, kamu binalarında, ibadethanelerde okuyabiliyoruz.

Bunların dışında, sözlü kültürümüz içerisinde yer alan Çorum'a özgü efsaneler, hikâyeler, anlatılar ve gelenekler de kültürel zenginliğimizin bir başka ifadesi olarak karşımıza çıkıyor. Binlerce yıl önce Anadolu Kültür ve Medeniyetlerinin adeta kavşak noktasına kurulan Çorum kendine ait tarihi ve kültürel zenginliği kelime dağarcığına, kelime hazinesine fazlasıyla yansıtmıştır.

Anadolu'da dağın, taşın, toprağın, ağacın, ırmağın kısaca tabiatın, hayatın kendine münhasır bir dili vardır. İnsanımız dağla, taşla dertleşir, konuşur, sevincini paylaşır. Şehirler, köyler, beldeler, sokaklar adlarında önemli hikâyeler saklar. Kullanılan kelimeler beldeden beldeye değişim gösterir. Anadolu'nun kültürel mirası arasında önemli bir yere sahip olan şive ve ağız zenginliği Çorum için de geçerlidir. İl merkezinden ilçelerimize, ilçelerimizden köylerimize zaman zaman farklılık gösteren kelime zenginliği şehrimizin değerler yelpazesinde önemli bir yer tutar.

Şehrimizin sözlü kültüründeki renkliliği, çeşitliliği, ahengi en iyi şekilde yansıtan 'Çorum Yöresi Ağızlar Sözlüğü' İbrahim Gösterir Hocamızın uzun yıllar süren çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bir eser. Kültürel mirasımız içerisinde şive ve ağız farklılıklarının kelime kelime meraklılarına ulaşmasına vesile olan bu kıymetli eseri okurlarımızın ilgisine sunuyoruz. Çorum Yöresi Ağızlar Sözlüğü' adlı eserimizin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş beşinci sözlü kültürümüzün geleceğe taşınmasında önemli bir görevi ifa ettiğine inanıyorum.

İbrahim Gösterir Hocamızı tebrik ediyor, şehrimiz kültür hayatına katkısı olan tüm kültür insanlarımıza şükranlarımı sunuyorum.

İyi okumalar...

Dr. Halil İbrahim AŞGIN
Çorum Belediye Başkanı

SUNU

Ülkemizde ağız incelemeleri 1930'lu yıllarda başlamıştır. 1932 yılında Türk Dil Kurumu'nun kurulmasıyla başlayan Dil Devrimi, Anadolu ağızlarına olan ilgiyi de artırmıştır. Bu ilginin verimleri kendini daha çok söz derleme alanında göstermiştir. 1932-1934 yılları arasında gerçekleşen ilk derleme çalışmaları sonunda 150 bin söz fişi toplanmıştır. 6 ciltlik Türkiye'de Halk Ağızlarından Söz Derleme Dergisi, bu çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

1952 yılında başlatılan ikinci derleme çalışması sonunda 450 bin söz fişi elde edilmiş, sonucunda 12 ciltlik Derleme Sözlüğü yayınlanmıştır. Halk ağızından derlenen sözlerin yazarlara, sanatçılara, aydınlara ulaşmasıyla birlikte bu sözlerin bir bölümü yazı dilinde de kullanılır olmuştur.

1932-1934 yılları arasındaki ilk derleme çalışması sırasında TDK'ye dil fişi gönderen derleyicilerin sayısı dört beş bin dolayındadır. Ancak elde bir derleyici listesi olmadığı için bu çalışmaya Çorum'dan kimlerin, ne ölçüde katkı sağladığı da bilinmemektedir.

1952-1959 yılları arasında yapılan ikinci derleme çalışmasına katılan 917 derleyicinin 10'u Çorum ağızına ilişkin söz fişi göndermiştir. Bu derleyicilerin Çorum ili, Alaca, Mecitözü, İskilip ilçelerinden derleyip gönderdiği toplam söz fişi sayısı 6261'dir. (Tok, 2004: 590). Bunların 3126'sını tek başına gönderen Eşref Ertekin, Türkiye'de Türk Dil Kurumu'na en çok söz fişi gönderen üçüncü kişi durumundadır. Kurum'a söz fişi gönderen öteki derleyiciler Ahmet Tulu, Cevdet Musaağaoğlu, Faruk Çağlayan, Hüseyin Duru, Hüseyin Kırıcı, İrfan Özen, İsmet Çetintürk, Kazım Şahin, Mehmet Coşkunçay, Necmi Şamlı, Turgut Üner, Yusuf Kılıç ile Zeki Ceylan'dır (Tdk, 1993: XXXI).

Anadolu ağızları üzerine ilk çalışmaların başlamasından bugüne değin yaklaşık 80 yıl geçmiştir. Buna karşın Çorum ağızı üzerine yeterli çalışma yapıldığını ileri sürmek güçtür. Yapılan çalışmalar, Sayın Tayyar Kerman'ın Çorum Ağızından Derlemeler adını taşıyan, Çorum ağızından örnekleri sergilediği değerli çalışması ile birkaç bitirme tezinin, gazete, dergi yazısının ötesine geçememiştir.

Yirminci yüzyılda bilimsel, teknolojik alandaki hızlı gelişmelerin getirdiği kültürel değişim süreci, kırsaldan sanayileşen kentlere doğru yoğunlaşan göçler, Anadolu ağızlarının aşınmasına, giderek ortadan kalkmasına yol açmaya başlamıştır. Bu nedenle, ekonomik, kültürel gelişmelerin hızlandığı ilimizde Çorum ağızlarının, halk yazını ürünlerinin derlenip kayıt altına alınması öncelikli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır (Tok, 2004: 594). İl merkezinden kırsal alanlara doğru açıldıkça yerel dil özelliklerinin korunduğu göz önüne alınırsa bu görevi başaracak olanaklara sahip olduğumuzu da görebiliriz.

Öte yandan, Çorum ağızı üzerine çalışma yapılmasını sağlayacak yazılı malzeme konusunda yeterli birikim olduğunu söylemek olanaklıdır. 1938-1946 yılları arasında Çorum Halkevi'nce yayımlanan Çorumlu dergisi ile bu derginin üretken yazarı Eşref Ertekin'in 1971 yılında kitaplaştırdığı Çorum'da Derlenen Maniler, Çorum ağızı üzerine yapılacak bir çalışma için önemli kaynaklardır.

Konusu bakımından Çorum'la ilgili romanların incelenmesi de bu konuda büyük katkılar sağlayacak niteliktedir. Başta Çorum Cezaevi'nde yatmış, romanlarını yazarken Çorumlu mahpusların anlatılarından yararlanmış Kemal Tahir'in birbirinin süreği olan Yediçınar Yaylası, Köyün Kamburu, Büyük Mal, Damağası romanları, Çorum ağızına ilişkin örneklerle doludur. Yine ortaokul yıllarını Çorum'da geçirmiş Mehmet Seyda'nın 1930'lu yılların Çorum'unu yansıtan İhtiyar Gençlik adlı romanı, Etem İzzet Benice'nin İskilip'e öğretmen olarak atanan bir genç kızı anlattığı Yakılacak Kitap'ı, Hasan Latif Sarıyüce'nin Birinci Dünya Savaşı

yıllarından başlayıp Cumhuriyet dönemine değin Kalınsaz (Sungurlu) kasabasında savaşın acılarını anlattığı Savaş ve Gonca Güller kitabı, İbrahim Destanoğlu'nun Çorum'un bıçkın delikanlısı Tıkı Enver'in yaşamını konu edindiği Ağır Ceza adlı romanı Çorum ağzının önemli yazılı kaynakları arasında sayılabilir. Yine çok genç yaşta yitirdiğimiz değerli yazar Şükrü Gümüş"ün henüz yayınlanmamış romanı "Topal Karınca", baştan sona Çorum ağzını yansıtan bir içeriğe sahiptir.

Çorum ağzı üzerine veri elde edilecek önemli kaynaklardan biri de halk ozanlarıdır. Özellikle köyde yaşayan ya da köy kökenli ozanların yaratıları köy halkının özgün dil özelliklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Alaca ilçesi İshacı köyünden Aşık Haydar, Sungurlu ilçesi Körkü köyünden Hüseyin Çırakman, merkez ilçeye bağlı Serban köyünden Hilali Baba, Evciortakışla köyünden Şekip Şahadoğru, Mislerovacı köyünden Müslüm Koygun (Cefai), Palabıyık köyünden Kemal Özgür, Sarimbey köyünden Halil Çimen (Borani), Eskiekin köyünden Rifat Kurtoğlu şiirlerinde yer yer Çorum ağzında kullanılan sözcüklere yer vermişlerdir.

Bu yapıtın gerçekleşmesinde yukarıda adlarını saydığım ya da kaynakçada belirttiğim bütün araştırmacıların, yazarların, ozanların emeği vardır. Bunların dışında kırsal kökenli tanıdıklarımın söyleşilerini dinlerken tuttuğum notlardan, bilgisine başvurduğum kişilerden edindiğim verilerden de yararlandım. Hepsine teşekkür borçluyum. Çorum ağzı üzerine derleme notlarından yararlandığım Sayın Cesur Terzi'ye, Hasan Paşa Halk Kütüphanesi'nin her zaman yakın ilgilerini gördüğüm güler yüzlü çalışanları Sayın Ali Çağlayan ile İsmail Öztoran'a, Çorum Belediyesi Kent Arşivi sorumlusu Sayın İrfan Yiğit'e teşekkür ediyorum.

Bu derlemeyi hazırlarken en büyük yardımı Sayın Atillâ Lâçin'den gördüm. Varlığından haberdar olmadığım kimi kaynaklara ulaşmamı sağladığı gibi, yazdıklarımı büyük bir dikkatle okuyup düzeltisini yaptı, yol gösterdi. Çalışmamı onun yüreklendirici desteği ile tamamladım. Kendisine teşekkür ediyorum. Ayrıca, eşim ile oğlumdan çaldığım zamanları da bu çalışma için kullandım. Anlayışları için onlara da teşekkür borçluyum.

Dili halk yaratır; aydınlar, sanatçılar geliştirip güzelleştirir. Aydınların, sanatçıların halk ağzından alıp yazı diline kazandırdığı pek çok söz vardır. Ancak, bu çalışmanın amacı, derlenen sözlerin konuşma dilinde ya da yazı dilinde kullanılmasını sağlamak değildir. Olanakların elverdiği ölçüde Çorum ağzının söz dağarcığındaki zenginliği örnekli, tanıklı bir biçimde ortaya koymak, ilimiz sınırları içinde söylenen sözleri dilseverlere tanıtmak, bunlar üzerinde yapılacak araştırmalara taban hazırlamaktır. Çünkü ağızların derlenmesi dilin doğal gelişiminin bilimsel olarak incelenmesi için gereklidir.

Bir derlemede bulunacak yanlışlıklarla eksikliklerin yanı sıra halkın her geçen gün yeni sözler yaratması göz önüne alınırsa bu derleme çalışmasına da tamamlanmış gözüyle bakmak doğru olmaz. Öte yandan, varlığını bilmeme karşın kişisel çabalarımın ulaşamadığım kaynaklar olmuştur. Çalışmamı Çorum'a, Çorumluya karşı gecikmiş bir görevin yerine getirilmesi olarak görüyorum. Daha iyisinin yazılmasını dileyerek araştırmacıların, dilseverlerin ilgisine sunuyorum.

Sözlüğün basımını sağlayan Çorum Belediyesi'ne teşekkür ediyorum.

İbrahim GÖSTERİR
Çorum 2022

DÖRDÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

"Sözlük, un çuvalı gibidir; vurdukça tozar." diye söz varlığımızın sürekli arttığı anlamına gelen bir sözümüz var. Yazılı kültürümüzden daha varıl olan sözlü kültürümüz üzerine yapılan çalışmaların verimleri alındıkça yeni sözcüklerle, deyimlerle, atasözleriyle karşılaşıyoruz. Bunların değerlendirilmesiyle de sözlüklerimiz genişliyor.

Çorum ağzının söz varlığındaki artışın en önemli nedeni, yöremizin halk kültürüne ilişkin yeni yayınların ya da sonradan ulaşabildiğimiz eski kaynakların incelenmesidir. Genişlemenin ikinci kaynağı ise arkadaş, tanıdık çevremizin katkılarıdır. Bildikleri, duydukları yerel sözcükleri sözlükte bulamayan arkadaşlarımız ya da tanıdığımız kimseler uyarılarda bulunarak sözlük çalışmamıza katkı sunmaktadır.

Yazılı, sözlü kaynaklardan yaptığımız eklemelerle birlikte sözlükteki söz varlığı her baskıda önemli ölçüde artış göstermiştir. 2009 yılında yapılan ilk baskıda 10.930 olan madde başı sözcük sayısı, 2010 yılındaki ikinci baskıda 12.734'e çıkmış, 2015 yılında yapılan üçüncü baskıda ise 14.597'ye yükselmiştir. Dördüncü baskıdaki sayı ise 16.101'dir.

Her baskıda kimi sözcüklerin açıklamalarında düzeltmeler yapılarak, sözcüklerin bulunan yeni anlamları eklenerek, Çorum ağzıyla ilgili olmamasına karşın değişik nedenlerle metne karışan sözcükler elenerek içeriğin geliştirilmesine çalışılmıştır. Ancak sözcüklerin halk ağzındaki kullanışları örneklendirilirken yalnızca yazılı kaynaklardan yararlanılmış; kaynak kişilerin kullanımları sözlüğe alınmadığı gibi, örnek tümce oluşturma yoluna da gidilmemiştir. Bu nedenle sözcüklerin tümce içindeki kullanımına ilişkin örnekler sınırlı kalmış, örneksiz sözcükler baskın duruma gelmiştir. Öte yandan, Çorum ili sınırları içinde az çok birbirinden değişiklik gösteren yöre ağzlarının olduğunu da göz önünde tutmak gerekmiştir. Dolayısıyla önceki baskılarda adı Örnekli-Tanlıklı Çorum Ağzı Sözlüğü olan çalışmamızın adını, Çorum Yöresi Ağzları Sözlüğü olarak değiştirmek gerekmiştir.

On yılı aşkın bir süredir verdiğimiz emek, bu süreçte edindiğimiz deneyim, bu çalışmaya bitmiş gözüyle bakılmaması gerektiğini göstermiştir. Anlaşılan bu çuval daha çok tozacaktır.

Sözlüğün genişlemesine katkı sunanlara, yeni baskısını yapan Çorum Belediyesi'ne, baskıda emeği geçenlere teşekkür ediyor, bu yapıtımı Çorumlulara armağan ediyorum.

İbrahim GÖSTERİR
6 Mayıs 2019 / Çorum

ÇORUM AĞZININ BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Anadolu ağzlarının sınıflandırılması üzerine yapılan çalışmalarda Çorum ağzının yeri, iki değişik biçimde açıklanır. Ahmet Caferoğlu, Anadolu ağzlarını 9 kümeye ayırdığı çalışmasında Çorum ili ağzlarını Amasya, Ankara, kısmen de Yozgat ağzları bölgesine koymaktadır. Leyla Karahan, Çorum ili ağzlarını Batı Grubu Ağzları içinde saymaktadır. Bu araştırmacı, Batı Grubu Ağzlarını 9 alt kümeye ayırmakta, Çorum ili ağzlarını 6., 8. kümeler içinde göstermektedir. 6. kümede Çorum merkez ilçe ile İskilip (dağ köyleri dışında), Bayat, Kargı, Osmancık ilçelerinin ağzları yer almaktadır. 8. kümede Çorum merkez ilçesi ile bunun güneyindeki ilçeler gösterilmektedir (Tok 2006: 589-590).

Çorum ağzı, örnek İstanbul konuşmasından önemli ayrılıklar gösterir. Çünkü her yörenin çok eskiden beri konuştuğu, kendine özgü bir konuşma dili vardır. Bu özelliklere şive, ağız gibi adlar verilir. Şive ile ağız anlamdaş sözcükler değildir. Şive, bir bölge ya da yörede yazı dilindeki sözcüklerin bozularak o yörenin özelliğine uygun seslendirilmesidir. Örneğin, “geliyorum” yerine “geliyom” denmesi şive özelliğidir.

Her yöre ağzının ayrı bir söz dağarcığı vardır. Konuşma dilinde daha çok bu sözler kullanılır. Ayrıca, tümce kuruluşunda, düşüncelerin anlatımında da kendine özgü özellikler, ayrıcalıklar bulunur. Sözelimi, merdivene “badal”, pencereye “toplu” denmesi; “Gel uturalım” tümcesinin “Gel heeri! Ecik uturalık” biçiminde söylenmesi ağız özelliğidir (Kerman 1997: 7-8).

Çorum ağzında, ses bilgisi bakımından bugünkü İstanbul ağzına uymayan çok sayıda sözcük vardır. Bu sözcükleri ait oldukları gruplarda toplayarak köklerde, eklerde, eylemlerde göze çarpan özelliklerini görmek mümkündür.

Ünlülerdeki Değişmeler

1. Kimi sözcüklerde a’lar e’ye dönüşür: Tane-dene (*İki dene ağaç kashık, sallıyoduk keşik keşik*), maşrapa-meşrebe (*Meşrebenin kalayı, geçti güzel alayı*), kiraz-kirez (*Ye kirezi, al siyezi*), çanta-çente örneklerindeki gibi.

2. Kimi ı’ların sözcük içinde a’ya dönüştüğü görülür: Kıkırdak-kahırdak (*Kahırda ekmamize dürerik =Kıkırdağı ekmeğimize düreriz*).

3. Kimi a’lar söz içinde o’ya dönüşür: Fistan-fiston (*Bayramda garip karına fiston alıp verdin mi hiç?*).

4. Kimi sözcüklerde i’ler e ya da e’ler i olur: Ninni-nenni (*Benim yavrum şimdi uyur nenni bebek nenni nenni*), hiçle-heşle (*Onculayın gızı heşlediler, bu evlilik olmadı*), özene özene-özeni özeni.

5. Kimi ü’ler e olur: Üvez-eyvaz (*Dur anam pazardan eyvaz gurusu mu alıyon hemen öyle?*).

6. Kimi yerde e'ler o'ya ya da u'ya dönüşür: Dereotu-dorotu (*Bir demet maydanoz, bir demet dorotu, bir demet taze soğan, bir demet taze nane*), dereotu-doruotu.

7. Kimi sözcüklerdeki ü, u'ya döner: Gülüm-gulüm, güçlkle-gucele (*İneği, koyunu, tavuğu sattık, ancak zor gücele borcu kapattık*).

8. Kimi sözcüklerde ı harfi ile u harfi birbiriyle yer değiştirir: Pınar-punar (*Derviş der bu sözü, kanlı yaşlı punar gözü*), çamur-çamır (*Eşsek çamı-
ra çokünce yol gösteren çok olur*).

9. Çorum ağzında sözcük içindeki ü ünlüsü çoklayın o olarak söylenir: Nuri-Nori, memnun-memnon, malum-malom.

10. Dilbilgisinde, bir sözcük içinde birbirini izleyen iki ünsüzün yer değiştirmesi olarak tanımlanan göçüşme olayı Çorum ağzında da görülür: Çömlek-çölmek, kibrit-kirbit, yalnız-yanlız.

11. Geniş zamandan (-r) gelen 1. çoğul şahıs eki "ız", "ık" biçimine dönüşür: Biziz-bizik, geliriz-gelirik, yaparız-yaparık.

Ünsüzlerdeki Değişmeler

İstanbul ağzındaki kimi ünsüzler Çorum ağzında değişir.

1. Söz başındaki k'ler a, ı, o, u harflerinin önünde g'ye dönüşür: Kapı-gapı, kız-gız (*On beşimde sevdim bi köylü kızı, gız gız değil, sanki çitlik sakızı*), koyun-goyun, kuzu-guzu (*Yarabbi bana guzu gibi ölmeyi nasip et*) örneklerinde olduğu gibi.

2. Söz başındaki kimi s'ler z olur: Sopa-zopa (*Baba senin yaptığını ben yapсам beni zopalarsın*), sabah-zabah (*İyi iyi, yarın zabaha çokelek, çemenle bi gozel çay içerik*) örneklerinde görüldüğü gibi.

3. Sözcük içinde l'nin b'ye dönüştüğü olur: İskemle-iskembe.

4. Kimi sözcüklerde b'nin p'ye, kimilerinde ise p'nin b'ye dönüştüğü görülür: Pişirmek-bişirmek, pek-bek (*Limon idim sıktın yar bek hatırım yıktın yar*).

5. Bir sözcüğün l, r ünsüzleriyle başlaması durumunda sözcüğün önüne i ünlüsü eklenir: Renk-irenk (*Güzel beni etmez merak yaşım geçmiş solmuş irenk*), lazım-ilazım (*İrecep, ilimonu al da irafa goy, İramazan gelinci ilazım olur*).

6. Kimi sözcüklerde m'nin b'ye ya da n'ye dönüştüğü görülür: Malak-balak, mumbar-minbar.

7. Kimi yerde ç ünsüzü ş ünsüzüne dönüşür: Hiçle-heşle

(İnsanoğlu denen garip yaratık bu güzel dünyayı heşlememiş mi?).

8. Çoğu zaman konuşma sırasında r ünsüzü düşer: Bir-bi (*Az geçmeden bi dâ vurulmuş, sôna bi dâa, emme gıracâmış gibi*), sonra-sona, getir-geti (*Çağırđım Satı deyi sindiyi geti deyi*).

9. Kimi sözcüklerde t sert sessizi yumuşayarak d'ye dönüşür: Tane-dene (*Gaç dene gorlar acaba külaha?*).

10. Kimi yerde k ünsüzünün yerine h ünsüzü geçer: Arkama-arhama (*Aha ben gıdıyom düşme arhama, a dilliksiz yâr yalnız yat bundan kelli*), okumak-ohumak, yıkanmak-yıyhanmak.

11. Kimi sözcüklerde d ünsüzü z'ye dönüşür: Merdiven-merzuvan, merzivan (*Merzivandan tıklar mıkır inerken, yazması boynuma dolanıyor öperken*).

12. Kimi yerde v ünsüzü f ünsüzüne dönüşür: Alev-alaf (*Sülük Beyin öğle uykuları zamanı bunalıyordu ki, of çektikçe ağzından, düpedüz alaf harlamacasına*).

13. Ünlü ile biten bir sözcükten sonra g, k sessizleriyle başlayan bir sözcük gelirse ikinci sözcüğün başındaki g, k sessizleri düşer: Buraya gel-burayael, dolmakalem-dolmaalem.

14. Türk dilinin sesbilgisi kurallarına göre -çi eki çiçek-çi, kaşık-çı, örneklerinde olduğu gibi yalnız süreksiz sert sessizlerle biten sözcüklerin sonuna gelir. Oysa Çorum ağzında bu genel kurala uyulmaz. Kızır-çı, yalan-çı örneklerinde görüldüğü gibi süreksiz yumuşak sessizler, süreksiz sert sessizlere dönüşür.

Kimi zaman da atkıçı, geçe, koça, neçe, niçe örneklerindeki gibi sözcük içindeki süreksiz yumuşak sessizler sertleşebilir.

Örnek: *Gor imdi deveyi neçe oturur, ağır ağır yüklerini gotürür.*

SÖZLÜĞÜN DÜZENLENMESİNDE TUTULAN YOL

1. Değişik söyleniş biçimleri bulunan bir sözün her türevi ayrı madde başı olarak alınmıştır.

Örnek:

dölek Kavun, ham kavun, kelek (Çr.).

düğlek Kavun - karpuzun olmamışı, kelek (Çr.).

dülek Kavun, ham kavun, kelek (Çr.).

düvelek Kavun, ham kavun, kelek (Çr.).

2. Yazılışları özdeş, ancak anlamları birbirleriyle ilgisiz olan sözler ayrı madde başı yapılmış, bunlar (1), (2), (3) rakamları ile gösterilmiştir.

Örnek:

çitilemek (1) Çamaşırı elle ovarak yıkamak (Çr.).

çitilemek (2) Kumaş ya da örgülerin yırtıklarını örmek, dikmek (İs., Su.).

3. Birbiriyle ilgili birkaç anlamı bulunan sözcüklerin her anlamı, aynı madde içinde 1., 2., 3., rakamlarıyla ayrılmıştır.

Örnek:

diyir diyir 1. Bir yüzeyin pürüzlü, diş diş, pütürlü olduğunu anlatır (Çr.). **2.** Cilt üzerindeki ince kabarcıkları anlatır (Çr.).

4. Derlemeye alınan sözcüğün, deyim anlamını daha da belirginleştirmek, ağız özelliğini göstermek amacıyla kaynakların olanak verdiği ölçüde kullanım örnekleri verilmiştir. Bu örnekler, anlam açıklamalarından sonra 9 puntolu harflerle yazılmıştır. Tanık olarak, sözcüğün geçtiği örnek tümcenin alındığı kaynak; yazarın soyadı, kaynağın basım yılı, alıntının yapıldığı sayfa belirtilerek gösterilmiştir.

Örnek:

bilerzik Bilezik (Eskiyapar-Al.).

“Kollar top **bilerzik** altın döşünde

Allı turnam çeker gençler peşinde” (Barışcan 2001: 64)

5. Madde başı olan sözlerin derlendiği yerler belirtilirken, eğer sözün derlendiği yer bilinmiyorsa ya da söz yalnızca il merkezinde kullanılıyorsa bunların derleme yeri (Çr.) biçiminde belirtilmiştir.

Örnek:

bızdık Kısa boylu, ufak yapılı, cüce, bodur, tıknaz (Çr.).

Derleme yeri belli ise, derlemenin yapıldığı köy adı, ilçe kısaltmasına bağlı olarak verilmiştir.

Örnek:

abaçürüten Belli belirsiz, çiseleyerek yağan yağmur (Çalyayla-Çr.).

6. İlçe adları kısaltılarak gösterilmiştir.

Al.	: Alaca
Ba.	: Bayat
Bo.	: Boğazkale
Çr.	: Çorum
Do.	: Dodurga
İs.	: İskilip
La.	: Laçın
Me.	: Mecitözü
Oğ.	: Oğuzlar
Or.	: Ortaköy
Os.	: Osmancık
Ka.	: Kargı
Su.	: Sungurlu
Uğ.	: Uğurludağ

7. Bir söz birkaç yerden derlenmişse bu yerler noktalı virgül ile ayrılmıştır.

Örnek:

gidek Keçi yavrusu, oğlak (Al.; Kızılhamza-Or.; Ovasaray, Kayı-Çr.).

8. Birçok yerde kullanılmakta olan bir sözün derlendiği yerlerin gösterilmesinde yer adlarının ilçe, köy sırası gözetilerek abecesel sıraya konmasına özen gösterilmiştir. Yalnız merkez ilçe en sona konulmuştur.

Örnek:

kuşkuş Sebze gibi pişirilen ya da çiğ olarak da yenen bir çeşit ot (Al.; Çağşak, Çayhatap-Çr.).

9. Zamanla köy adları ile bunların bağlı olduğu ilçelerde değişiklikler olmuştur. TDK'nin Derleme Sözlüğü'nde köy adları ile bunların bağlı olduğu ilçeler, derlemenin yapıldığı zamana göre belirlenmiştir. Çalışmamızda bu yer adları ile bağlı olduğu ilçeler konusunda da güncelleme yapılmıştır.

Örnek:

Ahmetoğlan köyü daha önce Mecitözü ilçesine bağlı iken merkez ilçeye bağlanmış; Osmancık ilçesinin Seciğen köyünün adı Çampınar, Sungurlu ilçesinin Diği köyünün adı Oğlaközü olarak değiştirilmiştir.

10. Türkçe kökenli olmamakla birlikte halk ağzında yer alan kimi sözlere de değiştirilerek kullanıldığı için derlemede yer verilmiştir.

Örnek:

Beddafa (İlenç, beddua), lağap (lakap), made (mide), meşrebe (maşrapa), tüken (dükkân).

A

ā (1) 1. Ağa (Büyükcamili-Al., Çr.)
2. Baba (Çr.) “*Omar ānın ayānda bulduk ayakgabyı.*” *Abaz 2004: 101*

ā (2) Ak, beyaz (Su.; Çr.) “*Sufra donat ā pakladan, cacıktan.*” *Yoksul 2011: 87*

ā (3) Aha (Karkın-İs.) “*Ā şindi olan duman buruya da doluy.*” *Abaz 2004: 143*

aacalak Ak renkli, kavurması sevilen iri mantar (Ba.) “*Düncü yağmurdan sonra Karuz’dan iki poşet aacalak topladım.*” *Şahin 2020: 9*

aah Hayır, yok, olmaz, istemiyorum (İs.) “*Kara İsmail yerden taşa davrandıysa da, aah, o taşı atmaya yürek ister.*” *Seyda 2006: 185*

aarek → ārek (Al.)

aarice Nişanlı kızla arkadaşlarını pikniğe, geziye götürme (Al.)

aba (1) 1. Abla, büyük kız kardeş (Çopraşık-Al.; İs.; Gökçam-Su.; Çıkrık-Çr.) “*Şuşun, şuşun, guyban oluyum abalarım!*” *Özçatalbaş 2002: 29* 2. Anne (Kayı-Çr.) “*Kız Zernişan aban nerede?*” www.ahiskalilar.net

aba (2) Çobanların, devecilerin, göçebelerin giydiği uzun, yakasız üstlük, kepenek (Alacahöyük-Al.; Yazır-Bo.; Altınbaş, Eskiekin, Palabıyık, Serban-Çr.) “*Bir abam var atarım, nerde olsa yatarım.*” *Yoksul 2013: 140*

ābaba Akbaba (Su.; Çr.)

ababak Ahmak, budala, sersem, aptal (Göcenovacığ-Çr.) “*Gendin gibi ababakları bulup benim başıma getirirsin.*” *Ertekin 1946: 18*

abaçürüten Belli belirsiz, çiseleyerek yağan yağmur (Çalyayla, Karagöz-Çr.) “*Boon āşamadar abaçürütenin altında goyun güttüm.*” *Gösterir 2020: 41*

abalak → ababak (Çr.)

abalamak Emeklemek (Yenişihlar-Ba.)

abalı Bol, biçimsiz giyinen kimse (Su.)

abani Eskiden kavuk yapımında kullanılan sarımtırak bir kumaş (Çr.)

abaniye Beyaz zemin üstüne safren rengi dallar işlenerek süslenen bir dokuma cinsi (Çr.)

abanoz Sözden anlamayan, kaba davranışlı kimse (İs.)

abansız Ansızın, birdenbire (İs.)

abariy Amanın gibi şaşırma ünlemi (Ba.; Yerliköy-İs.) “*Abariy, o gadar salçayı kaç ganeveze dolduralım bacım?*” *Şahin 2020: 9*

abaro Şaşma ünlemi (Kulah-Al.) “*Abaroo diye bağıraraktağaçmaya başladı.*” *İpek 2021: 177*

abartmak Olduğundan çok göstermek, büyütme (Gökçam-Su.)

abayı yakmak Aşık olmak, gönül vermek, tutulmak (Kirazlıpınar, Sarimbey-Çr.) “*Benim oğlan komşu kızına abayı yaktı.*” *Yoksul 2013: 129*

abbaca Bembeyaz (Or.)

abbak Bembeyaz, apak (İs.)

abbo Baba (Al.)

abdil Nisan ayının ilk beş günü (Su.)

abdis Abdest (İs.) “*Yalan söyleme yödu, namaz abdis çödu.*” *Abaz 2004: 104*

abıca Amca (İkipınar-İs.; Yağcılar-Ka.; Âşıkbüğü-Os.) “*Abıca öyle diyon emme, ben senin oğlundan yiğidimdü...*” *Saraçer 2000: 261*

- abıcoolu** Amcaoğlu (Ba.) *"Bizim abıcoolu gelecek ay asgerliği bitiriyö."* Şahin 2020: 9
- abıgat** Avukat (Os.) *"Abıgata dil lazım, kol lazım değil."* Saraçer 2000: 317
- abıla** Abla (İkipınar-İs.; Ka.; Âşık-bükü-Os.; Su.; Göcenovacığı-Çr.) *"Çalkala Fadik Abıla."* Saraçer 2000: 258
- abil abil** Yeni yürümeye başlayan bebeğin öne eğilerek düşecekmiş gibi yürümesi (İs.)
- abızambak** Ahmak, budala, sersem, aptal (Çr.)
- âbi** Ağabey (Örenseki-İs.; Su.; Sarimbey-Çr.) *"Âşamdan âbim geldi."* Abaz 2004: 125
- abla (1)** Hanım, hanımefendi (İs.; Çr.) *"Hele harman zamanı gelsin kolay abla."* Tahir 2006: 335
- abla (2)** Yetişmiş, buluğa ermiş kız kardeş (Çr.) *"Ablası saçını başını yolar."* Tahir 2007: 185
- ablacı** Sevice kadın (Çr.) *"Emey'in güzelliği... Salt erkekleri değil, ablacı karıları da yakmış kül etmişti."* Tahir 2004: 16
- ablak** Geniş dolgun çehreli (Evcibo.; İs.) *"Ablak yüzlü, bön bakışlı Kezik bile ondaki değişikliğin farkına varmıştı."* Sarıyüce 2004: 98
- abo** Şaşma, korku ünlemi (Göcenovacığı-Çr.) *"Abo bu senin salta mı, buna ne olmuş."* Ertekin 1946: 18
- aboğ** → abov (Kargı-Os.)
- abov** Şaşma ünlemi (İs.; Çr.) *"Abov abov, sesleriyle ellerini yüzlerine kapadılar."* Seyda 2006: 130
- abra** 1. Boş kabın ağırlığı; dara (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) 2. Teraziyi dengelemek için hafif olan kefeye konan taş, demir, çivi gibi ağırlık (İs.) *"Şu kabın abrasını alıver."* Tdk 1993: 27
- abraş (1)** Pinti, hasis (Çr.)
- abraş (2)** Tedirgin edici, obur (Çr.) *"Abraş at yükçü olmaz"* Yoksul 2013: 2
- abraz** Kısır kadın ya da hayvan (Su.)
- abril** Nisan (İs.; Ovakarapınar-Çr.) *"Abril geldi yetişti, dudak ota yapıştı."* Yoksul 2013: 2
- abrilmak** Birinin üzerine eğilmek, yaslanmak, abanmak (Ovakarapınar-Çr.) *"Bağların içinden geçerken oraya buraya abılacak mı bakalım?"* Gümüş 1977: 98
- abril** Nisan (Me.) *"Kork abrilin beşinden, öküzü ayırır eşinden."* Yoksul 2013: 462
- abril** Nisan (Or.) *"Gork abrulun beşinden, öküzü ayırır eşinden."* Kerman 1997: 37
- abrilmak** Çullanmak, bir şeyin üzerine bütün gücüyle çökmek (Me.; Çr.)
- absut** Demir çemberi olmayan kağnı tekerleği (İs.)
- abu** 1. Abla, büyük kız kardeş (İs.; Gölet-Ka.; Düvenci-Çr.) *"Beni de az önce Güldane abun çağırdı."* Kalayoğlu 2017: 70 2. Anne (Çr.)
- abuca** Amca (Kurusaray-İs.)
- abuhun** Ahmak, budala, sersem, aptal (Çr.)
- abukat** Avukat (Kadıderesi-Çr.) *"Abukatı kuvvetli olanın çenesi de kuvvetli olur."* Yoksul 2013: 2
- abuk sabuk** Saçma sapan, gelişi güzel, ileri geri, boş söz (İs.; Çr.) *"Fadik bir mana veremediği bu abuk sabuk laflara daha fazla sabredemedi."* Özçatalbaş 2003: 8
- abuz** Ahmak, budala, salak (Or.)
- abuzambak** Ahmak, budala, sersem, aptal (Çr.)
- acabola** Acaba (İs.)
- acap** Acaba (Kalecik-Me.; Körkü-Su.; Eskiekin-Çr.) *"Acap yâr mi*

gelecek / Gine sâridi gözüm" Kur-toğlu 1998: 65

acar (1) Güçlü, gürbüz, dinç, iri yarı, kabadayı, atılğan, gözüpek, yiğit Evcı-Bo.) *"Sonra dövenlere acar tosunlar koşu-lacak, ho denenecekti." Güven 2013: 58*

acar (2) Yeni, taze (Çayan-Su.; Gökköy-Çr.)

acarık Yoksul (Külâh-Al.)

accık Biraz (Çopraşık, Kılavuz-Al.; Yarımsöğüt-Su.)

acçig Azıcık (Su.)

aceerek olmak Mide ekşimesi ya da midenin bozulması (Ba.) *"Bizim oğlan karavug ile tekececi biraz fazla geçirinca aceerek olmuş." Şahin 2020: 10*

aceğrek Mide ekşimesi (İs.)

acel Ecel (Gerdekkaya-Al.)

acêp Acayip, tuhaf (Su.)

aceplemek Şaşmak (Çr.)

acer (1) Duyulmamış, yeni haber (Su.) *"Size bir acerim var." Tdk 1993: 44*

acer (2) 1. Taze (Al.; İs.; Oğ.; Kamışlı-Su.) *"Olursa acer olsun / Nideceğim ben dulu?" Aytekin 2003: 16* 2. Yeni, sağlam, çok iyi (Al.; İs.; Me.; Oğ.; Kamışlı-Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) *"Toprak-ta da beklese acer altın gibi parıldar." Çalmuk 2019: 153*

aces Ajans, haber (Ovakarapınar-Çr.)

acica İçmeye elverişli olmayan tuzlu, kireçli, kükürtlü su (Çr.)

acıdamak Gemin atın ağzına gelen yuvarlak demir kısmı (İsmailköy-Çr.) *"Kır atın ağzına acıdamasını tamamen gevşetip boşalttı" Güven 2013: 157*

acıgerek olmak Mide ekşimesinden dolayı geçirmek (İs.)

acıgici Abur cubur (Çr.)

acıh Yabani elma; acık (Çr.)

acık (1) Az, biraz (Akçalı-Su.; Sarımbey-Çr.) *"Aşıkların gözü sevgiyle bakar / Acık anlatması zor gibidir aşk" Çimen 2004: 47*

acık (2) 1. Dağlarda yetişen bir çeşit yabani elma (Ahmetoğlu, Beydili-Çr.) 2. Ham, olmamış meyve, özellikle elma (Çr.) *"Acık-la elmayı karıştırma, atınan eşeği yarıştırma." Yoksul 2013: 3*

acı kireç Sönmemiş kireç (Kargı-Os.; Su.; Çr.)

acıktan Biraz sonra, birazdan (Çalyayla-Çr.) *"Aç gannımız gurludaşır acıktan." Yoksul 2011: 87*

acımık (1) Bögürtlen (Çr.) *"Acımık aşlandı, sığa dişlendi." Caferoğlu 1994b: 117*

acımık (2) Çok sık dallı, acı, kötü kokulu bir yaban otu (Su.; Çr.)

acımuk İçinde tane olmayan ya da tam gelişmemiş tane bulunan tahıl kapçığı (Aşıkbükü-Os.) *"Bu sene çeltikler iyi değil, kellelerin yarısı acımuk neredeyse." Arslaner 2016: 232*

acınaklı Elemlı, kederli, acılı (Göcenovacı-Çr.) *"Acınaklı izlemeye durdu karıncayı." Gümüş 1977: 94*

acın kabadayısı Çok yoksul olmasına karşın varsıllar gibi davranmaya çalışan kimse (Mustafaçelebi-Çr.)

acır Üzeri kavun gibi girintili çıkıntılı beyaz hıyar (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Su.; Ovakarapınar-Çr.)

acırak Az acı, acımsı (Çr.)

acışmak Birinin ölümüne, felaketine hep birlikte üzölmek, yanmak (Çr.)

acıyıntulu Acıma duygusu çok olan kimse, merhametli, yufka yürekli (Âşıkbükü-Os.) *"Aslında çok acıyıntulu biridir; ama yıllar-*

- dır nasıl avcılık yapıyor, hiç anlamadım.” Arslaner 2016: 232*
- acici** Dikenli, kırmızı kabuklu, küçük yemişi olan bir bitki (Çıkrık-Çr.)
- acıcık** Biraz, azıcık, pek az (Gökçam-Su.)
- acik** Az, azıcık (Sarimbey-Çr.) *“Güldüğün Ahvaz tespîh çekiyor / Urluların suyu acik akıyor” Çimen 2000: 59*
- acıyci** Kayalık yerlerde yetişen, ekşimsi yaprakları ağza baharatlı tat veren bir ot (İs.)
- acor** → acır (Çr.)
- acuşu çıkmak** Çok zayıflamak (Gölet-Ka.)
- acuk** Yabani elma (Gölet-Ka.; Âşık-bükü-Os.) *“Hava ısınınca davarlar acuşun gölgesine sığınır.” Arslaner 2016: 232*
- acumuk** Çokça buğday tarlasında biten; delice, karamuk da denilen ot ile bunun tohumu (Çr.)
- acur** → acır (Su.; Çr.)
- âç** Ağaç (Harunköy-İs.) *“İki âç uzadularıdı şöyle.” Abaz 2004: 129*
- açacak** Anahtar (Toyhane-Ba.; İmirli-Su.)
- aççık** Azıcık, çok az (Kargı-Os.)
- aç enik** Maddî sıkıntıdan dolayı sağa sola saldıran; yasaya, ahlaka aykırı eylemlere yönelen kişi (Çr.) *“Aç eniğin biri, saldıracak yer arıyo.” Kerman 1997: 55*
- açuk** Açık (İs.) *“O zaman kor şeytan açukdan gezeridi.” Abaz, 2004: 109*
- ada** Irmağın menderesleri arasında kalan toprak parçası (Gölet-Ka.) *“Adayı gene ırmak basmış di-yorlar.” www.golet.tr.gg/*
- adamakıllı** İyice (Çr.) *“Mayısın ilk haftası olduğu halde güneş adamakıllı kızdırıyordu.” Tahir 2004: 58*
- adamlık (1)** İnsanlık (Eskiekin, Serban-Çr.) *“Geçenlerde baktım, adamlıktan temelli çıkmış.” Tahir 2006: 83*
- adamlık (2)** Bağ, bahçede yapılacak bir işi kaç kişinin bitireceğini gösteren ölçü (Su.) *“Bu bağ iki adamlık.” Uçakcı 2006: 354*
- adamlıklı** Hatır gönül sayan, insancıl (İs.; Su.; Çr.)
- adamlıksız** İnsancıl olmayan, değer bilmez, görgüsüz kişi (Su.; Çr.)
- adamsıma** İnsana önem verme, candan yaklaşma (Su.)
- addan aşşa** Yokuş aşığı (Ba.) *“Addan aşşaa bu gadar hızlı bisiklet sürme dedim deemi sana.” Şahin 2020: 10*
- ade** 1. Gelenek görenek (Su.) *“Herkesin bi adesi töresi vardır.” Uçakcı 2006: 299* 2. Beceri, ustalık (Su.) 3. Gösteriş (Yeşilyurt-Al.; Su.) *“Bu nasıl san-salat bu nasıl ade / Al olmuş yanaklar devadır sade” Yöndem 1983: 57*
- adeleşmek** İddialaşmak (Su.)
- adeli töreli** Görenekli, yol yordam bilen (Su.)
- adı batası** Ölesice anlamında ilenç (Su.) *“Adı batası hastalık demek buraya kadar ulaştı.” Saryüce 2004: 18*
- âdık (1)** 1. Angarya (Çr.) 2. Yük (Çalyayla-Çr.)
- adık (2)** Densiz (Su.)
- adılmak** İyi ya da kötü ad ile ünlenmek (Çr.)
- adıma vurmak** Adımla ölçmek (Su.)
- âdırıklı** Dengesiz, bir yana eğik (Çr.) *“Çuvalı eşeğe âdırıklı sarmayın.” Tdk 1993: 66*

- âdirmek** Yükün bir yana ağır gelmesi (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)
- adiyaman** Şeftali (İs., Hacıhamza-Ka.; Âşıkbükü-Os.)
- âdirik çödürük** Tahteravalli (Örükaya-Al.)
- âdirmek** Eğmek, eğdirmek, yan yatırmak, (Ovakarapınar-Çr.)
- ado** Düşman (Su.) "*Lan Os-man, bizi kuru kuruya adolara kurban edecektin.*" *Çalmuk 2019: 79*
- adok** Adak, ödül (Çr.)
- aduramaç çödüremeç** Tahteravalli (Yenişihlar-Ba.) "*Hasan, çabuk gel, göbeller sakızların orada aaduramaç çödüremeçe biniyo.*" *Şahin 2020: 9*
- ad vemek** Söz vermek, yemin etmek (İs.)
- afaangi artmak** Ateşi yükselmek (Çıkrık-Çr.)
- afacan** Zehir gibi acı (Çitli-Me.)
- afağan** Yürek oynaması, çarpıntı, heyecan, tasa, iç sıkıntısı, hafakan (Çr.)
- afağanı galkmak** Sinirlenmek, nefesi daralmak, bayılacak gibi olmak (Çr.) "*Durduk yere Fadime Nene'nin afağanını galdırdın.*" *Kerman 1997: 55*
- afağanlara boğulmak** Afağanı galkmak (Çr.)
- afalak** Aptal, sersem, şaşkın (Çr.)
- afat** Yaman, hareketli çocuk (Gökçam-Su.)
- afatlamak** Çok öfkelenerek ağzına geleni söylemek (Kargı-Os.)
- aferim** Aferin (Tolamehmet-Çr.) "*Aferim, aferim böyle devam et.*" *Güven 2017: 57*
- afeyin tohumu** Haşhaş (Çalyayla, Karagöz-Çr.)
- afgurmak** Boş yere kızıp bağır-mak (Bademce-Ka.)
- afguru** Boş konuşan (Bademce-Ka.)
- afil uful** Nefes nefese, çabuk çabuk, şapır şupur (Çr.)
- afır** 1. Hayvan damı; ahır (Eski-ekin-Çr.) 2. Hayvanların yem yediği oluk (Ovakarapınar-Çr.) "*Afırda buldular püsküllü fesi / Giyelim karayı çekelim yası*" *Oğuz 2006d: 60*
- afilli** Çalılı (İs.; Çr.)
- afire** Arife, öngün (Su.)
- aflak** Kolayca kandırılabilen, saf (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)
- afün elması** Bir elma çeşidi; sütlü elma (Ba.; İs.) "*Afuun elmasının fidanı zamanında Afyon'dan gelmiş olabilir mi?*" *Şahin 2020: 10*
- afur** Ahırlardaki hayvan yemliği (Ba.; İs.; Türkler-Çr.) "*Fadime gız, sizin afurun taataları gırılmış, gocana di de tamir etsin.*" *Şahin 2020: 10*
- afurseki** Kuzu ağılı (Ahmetoğlan-Çr.) "*İki gözülü ambarımız, kuzuların kaldığı afurseki dediğimiz ağılın tam karşısındaydı.*" *Çalışgan 2021: 144*
- afur tafur** Çalım, gösteriş, kurum (Su.) "*Hem de benim bildiğim beyler afur tafurlu olur.*" *Sarıyüce 2004: 292*
- agıt** Ölen birinin iyiliklerini, ölü-münden duyulan acıları sayıp dökmek üzere söylenen ezgi; ezgi ile ağıt söyleyerek ağlama (Çr.)
- a gızım** Bir çocuk oyunu (Ka.) "*Birdirbir, a gızım, tura oyunları oynanır, çingırşağa binilirdi.*" *Aşık 2003: 80*
- agubat** Avukat (Su.; Çr.) "*Sayı sizin o mahkeme nooldu? Agubat dut-tun mu?*" *Tuluk 1991: 2*
- ağ** Beyaz, ak (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Gökçam-Su.; Sarimbey, Tur-gut-Çr.) "*Estirelim yeli dağda /*

- Karanın gözü var ağda” Gardaş 1979: 25*
- ağa** 1. Ağabey, büyük erkek kardeş (Ka.; Çitli-Me.; Âşıkbükü-Os.) “*Ağam zengin olmuş, yengem sevin sin.*” *Arslaner 2016: 232* 2. Baba (Al.; Gökçam-Su.; Çitli-Me.) “*Ağam zaban an şeere gitti.*” *Bilen 2006: 41* 3. Cömert, eli açık (Su.) 4. Kayınbirader (Su.)
- ağacalık (1)** Bir iş yapana ücretinden başka verilen şey, para (İs.; Çr.)
- ağacalık (2)** Gelinin erkek kadreşine oğlan evince yapılan giysi (Çr.)
- ağaç delen** Ağaçkakan kuşu (Çr.)
- ağal** Malların yazın tutulduğu yer (Kılavuz-Al.; Su.)
- ağalık (1)** → ağacalık (1) (İs.)
- ağalık (2)** Hamamlarda varsılların soyunduğu, kafesle çevrili bir kişilik bölme (İs.) “*Bunu ağalıkta sıcak havlulara sarsınlar.*” *Tahir 2008: 158*
- ağar** 1. Ağır (Su.; Çr.) “*Çölmekçiden aldım tağar, tereziye goydum ağar.*” *Caferoğlu 1994b: 108* 2. Yavaş (Su.) 3. Ağırbaşlı (Su.; Yeşilyurt-Al.)
- ağarıberi** Öteberi, ufak tefek şey (Çr.)
- ağarma** Sığırlarla koyunlarda sıcaktan, yağlılıktan ileri gelen bir hastalık (İs.)
- ağarmek** Eğirmek (Yeşilyurt-Al.) “*Kim ağardı kim dokudu Ulu bat’ın bezini?*” *Yöndem 1983: 26*
- ağarmış arpa** Evlenme çağına gelmiş kız (Âşıkbükü-Os.)
- ağartı** 1. Süt, yoğurt, ayran gibi ürünler (Külah; Kıcılı-Al., Su.; Çalyayla-Çr.) “*Ağartısı bol olanın misafirden korkusu olmaz.*” *Yok-sul 2013: 14* 2. Sarımsaklı yoğurt (İs.)
- ağartmak** 1. Beyazlatmak (Su.) 2. Temizlemek (Su.)
- ağartu** Süt ürünlerinin genel adı, yoğurt (Âşıkbükü-Os.) “*Evde bir kaşık ağartu kalmamış.*” *Arslaner 2016: 232*
- ağaruk** 1. Ne yese yaramayan ya da yediğini göstermeyen benzi soluk kişi (İs.) 2. Güneşten rengi solmuş kumaş (İs.)
- ağaz** → ağız (2) (Arpalık, Mor-sümbül-Çr.) “*Bağda ekmek yemişler. Yaprakla ağaz varmış.*” *Demiryürek-Ozulu 2017: 237*
- ağ bakla** → ak bakla (Çr.)
- ağbaş** Ekine tane tutturmayan bir hastalık (Ovasaray-Çr.)
- ağbi** Ağabey, büyük kardeş (Çr.) “*Sülük ağbim az kalsın yağlı ilmeğe gittiydi.*” *Tahir 2004: 249*
- ağ bulut** Kışın görülen yağmur bulutu (Çr.)
- ağca (1)** Ak, beyaz (Yerliköy-İs.; Su.; Ahmetoğlu, Gökköy-Çr.) “*Ağca yüzüm islendi / Güzel adım pislendi*” *Aytekin 2003: 22*
- ağca (2)** Kadınların başlarına taktığı gümüş tepelik (İs.) “*Ağcanın gümüş pulları puşinin kenarlarından sarkıyor.*”
- ağca ağaç** Beyaz gövdeli, parlak, dayanıklı kerestesi olan bir ağaç (Çr.)
- ağcalık** → ağacalık (1) (Külah-Al.)
- ağcıl** Beyazlı, beyazı çok (Çr.)
- ağda** Kaynatılarak koyulaştırılmış pekmez ya da şeker (Çr.) “*Herkes ağdanın donmasını bekliyordu.*” *Özçatalbaş 2002: 92*
- ağdı (1)** Angarya iş, manevi yük (Çr.)
- ağdı (2)** 1.Yük (Çalyayla-Çr.) 2. → ağdırık (Külah-Al.)
- ağdı (3)** Kusur, hata, eksik taraf, kabahat, ayıp, örgensel kusur, hastalık (Çr.)

ağdıık (4) Minnet (Çr.) *"Kimsenin ağdığı altında değiliz."* Tdk 1993: 87

ağdıık (5) Yaramaz, sırnaşık, den-siz, nâdan (Çr.)

ağdıık göz Şaşu göz (Çr.)

ağdıırı devürü Ağır ağır (Yağcılar-Ka.)

ağdıırık Dengesiz, eğik, bir yana devrik yük (Çr.)

ağdıırıklı → ağdıırık (İs.)

ağdıırmak (1) Ağır basmak, çö-kertmek, mat etmek, bozmak (Ka.; Çalyayla-Çr.)

ağdıırmak (2) → ağdıırık (Külâh-Al.; Dutçakallı-Çr.) *"Eşek ağdıırmayınca taş gurbete düşmez."* Türkoğlu 2007: 163

ağdıırmak 1. → ağdıırık (İs.) 2. Asma çubuğunu ağaca sardırmak (İs.)

ağdııru çoğdürü Tahteravalli (İs.) *"Bugün ağdııru çoğdürü oynamanın tam zamanıydı."* Kalayoğlu 2017: 25

ağ ekin Bir buğday türü (Su.)

ağelmek Eğilmek (Su.)

ağesmek Eksiltmek, azaltmak (Su.)

ağı (1) Zehir (Kargı-Os.; Çr.) *"En mazaratı dedi, mantarların en ağılısı..."* Gümüş 1977: 23

ağı (2) Kırağı (Çr.)

ağılamak Zehirlemek (Kargı-Os.; Çr.) *"Hasan'ı nasıl ağıladı, sonunda kafasına kurşunu nasıl sıktı?"* Tahir 2006: 321

ağır ayak (1) Gebe, yüklü, doğurması yakın (Çr.)

ağır ayak (2) Yavaş yavaş, ağır ağır (Çr.)

ağırlama (1) Halay türü bir halk oyunu (Çr.)

ağırlık Başlık parası (Su.)

ağıрма → ağarma (İs.)

ağırsamak Yiyeceğin kokmaya, bozulmaya yüz tutması (Çr.)

ağırsımak → ağırsamak (Çr.)

ağırsak Kır menekşesi (Çr.)

ağırtı → ağartı 1 (Arpalık, Dutçakallı-Çr.) *"Bizim onca çor çocuk bir kıdım ağırtı deyi yavıncısın, sen avradına inek dana bağışla."* Gümüş 1977: 9

ağışak Memenin etli, şişkin yeri (İs.) *"Gebe kadının göğüsleri ağışaklı olur."* Balıkçı 2010: 79

ağıt yakmak Ağıt söylemek (Çr.)

ağız (1) Bıçak, keser, balta gibi araçların keskin kısmı (Çr.)

ağız (2) Yeni doğurmuş kadının ya da hayvanın ilk sütü (Külâh, Kıcılı-Al.; Os.; Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.) *"Ağız emmeyenin sesi güzel olmazmış."* Koşay-İşitman 1932: 4

ağız (3) Kadın (Kuyucak-Me.)

ağız aramak Sezdirmeden birinden bilgi almaya çalışmak (Su.; Çr.) *"Babanı buraya sürgün mü göndermişler? deyip kızının ağızını aradı."* Seyda 2006: 223

ağız bağı (1) Çuval ağız bağlamakta kullanılan ip, sicim (Külâh-Al.; Ba.) *"Şu senin süveterden yaptığımız ağız bağlarını getir de un çuvallarının aazını balıyak."* Şahin 2020: 10

ağız bağı (2) Yalancı tanıklık yapacak kimseye verilen rüşvet (Çr.)

ağız dalaşı Tartışma (Su.) *"Ağız dalaşı, gelecek kötülüklerin başı."* Yoksul 2013: 15

ağız eğmek Minnet etmek, birinden bir şey istemek zorunda kalmak (Ba.; Kargı-Os.; Su.; Çr.) *"Ne ağız eğcem ben ona, gider yeni-sini alırım."* Şahin 2020: 10

ağızla Su arkından suyun çevrildiği yer (Su.)

- ağızlamak** İşe başlatmak (İsmail-köy-Çr.) “İşçileri ağızladım.” *Tdk* 1993: 97
- ağızlanmak** Otun yeni yeni bitmesi, büyümesi (İbek-Me.)
- ağızlatmak** Bir işe başlayıp kolaylamak, işi sonuna getirmek (Çr.)
- ağızlık (1)** 1. Çözümlü dolaplarında ipliğin düzenli gidişini sağlayan araç (Çr.) 2. Dokuma tezgâhında mekiğin işlemesi için bırakılan çözgü aralığı (Çr.)
- ağızlık (2)** Kavunun çekirdekli kısmından kesilip alınan yüzbeği (Çr.)
- ağızlık (3)** Su arkının sulanan yerlere açılan kısmı, ark başı (İs.; Çalyayla-Çr.)
- ağızlık (4)** Bir şeyin başladığı yer (Göcenovacığı-Çr.) “Ekin yığınlarının birisinin ağızlığını açub içine girüb sapları başıma çeküb gömülüp yattım.” *Ertekin* 1946: 15
- ağızlık açmak** Bir şeye başlangıç yapmak (Çr.)
- ağızlık değneği** Dokumacılıkta arışları ayırmak için kullanılan tahta (Çr.)
- ağız tadı** Söz kesiminden bir hafta sonra yapılan nişan töreni (Ka.)
- ağız tadı vermek** İyi bir şey vaat etmek (Çr.)
- ağlak (1)** Asma çubuğunun kesilen yerinden akan su, özsu (Çr.) “Ağlak başladı, bağları budamayalım.” *Tdk* 1993: 101
- ağlak (2)** Vara yoğa ağlayan, sulu gözlü (Çr.) “Aman, ne ağlak çocuk.” *Tdk* 1993: 101
- ağlamsı** Ağlayacak hale gelmiş, ağlamaklı (Su.)
- ağlan geçmek** Dalga geçmek, eğlenmek (Su.) “Usta boyun devrilsin! Sen benimle ağlan mı geçiyon?” *Çalmuk* 2019: 140
- ağlenmek** Durmak (Çr.) “Az ağlen hêri, gelen var.” *Nakiboğlu* 2017: 234
- ağleşmek (1)** Durmak, beklemek (Su.)
- ağleşmek (2)** Alay etmek, dalga geçmek (Su.)
- ağlık (1)** Pudra, düzgün, aklık (Çr.)
- ağlık (2)** Üstübeç (Çr.)
- ağlu** Avlu (Âşıkbükü-Os.) “Ağludaki hayvana. Kelgiz’i böyle görünce çok üzölmüş.” *Arslaner* 2016: 178
- ağmak (1)** Yükselmek, yukarı çıkmak (Yeşilyurt-Al.; Ba.; Âşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.) “Sürü yamacı ağıdı.” *Tdk* 1993: 103
- ağmak (2)** → ağdırik (Sarimbey-Çr.) “Yıkılıp bir yana ağmaz ki dünya / Bütün eller araç olsa emmoğlu” *Çimen* 2006: 21
- ağmek** Eğmek (Su.) “Lastiği çevirdik, değneği ağıdik / Sanki biz sana ne dedik?” *Çalmuk* 2019: 10
- ağmilican** Yemeği yapılan bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
- ağnak** At, eşek gibi hayvanların debelendikleri tozlu, topraklı yer (Çr.)
- ağnamak** Anlamak (Ba.) “Devrüş durumu ağnamış ama gaduna sezdüremmiş.” *Akbaş* 1983: 21
- ağnanmak (1)** Ferah bulmak (Çr.)
- ağnanmak (2)** Hayvanların toprakta yatıp yuvarlanması (İsahacı-Al.; Ba.; Obruk-Do.; İs.; Gölet-Ka.; Ahmetoğlan-Çr.) “Eşeğe marifetini göster demişler, yıkılıp ağnanmış.” *Yoksul* 2013: 291
- ağnanmak (3)** Üzerine çullanmak, çökmek (Çr.)
- ağnatmak** Anlatmak (Ba.) “Size başımdan geçen bir hadise ağnadayım.” *Akbaş* 1983: 21
- ağnayış** Anlayış (Gökçam-Su.)

ağ pakla Beyaz kurufasulye (Arpalık, Morsümbül-Çr.)

ağre Kağnılarda maziyı tutan çatal (Su.)

ağrek → arek (Külâh-Al.)

ağrı (1) → ağarma (Çr.)

ağrı (2) Yönünden, tarafından, -den doğru, -ya doğru, -nın boyunca (Su.; Göcenovacığ-Çr.) “Üç güzel geliyor bağlardan ağrı, taranmış zülfünü gerdana doğru.” Tdk 1993: 108

ağrık Düşkün, müptela (Çr.) “Evdükilerin hepsi de boğaz ağrığı.” Tdk 1993: 110

ağrıklı 1. Saralı (İs.) 2. Hastalıktan kurtulamayan kimse, ağrılı sızılı (Su.; Çr.) “105 yaş, 120’lik kilosuyla Halime ebe, belinden dizlerinden ağrıklıydı.” Özçatalbaş 2002: 50

ağrıma Hayvanların sıcağın etkisiyle bir çeşit hastalığa yakalanması (Çevreli-Al., İbik-İs.) “Bir kişinin koyunlarında ağrıma başlar.” Kantemir 2015: 75

ağrımak → ağırsamak (Çitli-Me.)

ağrı ağaç Kerpiç ocakların yapımında kullanılan ağaç kalıp (Or.)

ağrice Hıdırellez (Su.)

ağsak Topal, hafifçe topallayan insan ya da hayvan; aksak (Kargı-Os.; Su.; Çr.)

ağsamak Topallamak, aksamak (Çitli-Me.; Su.; Eskiekin-Çr.) “Deyzeni sorarsan, ağsıyo kıcı, Çebişin postuna benzedi saçı” Kurtoğlu 1998: 16

ağsırmak Aksırmak (Çr.)

ağsuğat Alışveriş, ticaret (Âşıkbükü-Os.) “Çocukluğumuzda babam ağsuğat yaptığından evimiz yokluk görmezdi.” Arslaner 2016: 232

ağşam Akşam (Alacahöyük, Kaya-büget-Al.; Su.) “Ağşamın şerri, zabanın hayrı.” Yoksul 2013: 14

ağşar Küllü su (Çr.)

ağşer → ağşar (Çr.)

ağşeşmek Ortalığın birbirine girmesi, aşırı gürültü patırtı olması (Göcenovacığ-Çr.) “Gecenin bir yarısı Hacıgilin ev ağşeşiyormuş çığırtıdan.” Gümüş 1977: 55

ağşeştirmek Ortalığı birbirine katmak (Göcenovacığ-Çr.) “Köyü ağşeştiriyor dürzüler, her dakika bir başka yalan düzüyorlar.” Gümüş 1977: 59

ağu Zehir (İmat-Al.; Körkü-Su.; Karahisar, Palabıyık, Sarimbey-Çr.) “Eğer cenazemde imam olursan / Ağular içeyim, öleyim güzel” Özgür 2002: 72

ağulamak Zehirlemek (Çr.) “Ağularım Osman itini, kaldı mı diyeceğin?..” Tahir 2004: 246

ağulanmak Zehirlenmek (İs.) “Surası zehir yeşiline kestiğinden ağulanmış besbelli, dedik.” Tahir 2008: 174

ağuz → ağız (2) (Âşıkbükü-Os.)

ağzı barabar Ağzına dek dolu (Su.)

ağzı kara Kötü haber vermekten hoşlanan kimse (Çr.)

ağzı keşli Yerli yersiz konuşan; tatsız, can sıkıcı sözler söyleyen kimse (Su.; Çr.)

ağzı kilitli (1) Alt, üst dudakları beyazlı at (Çr.)

ağzı kilitli (2) → ağzı pek (Çr.)

ağzı kokulu yaren Kişinin sürekli yakınında olan sevgilisi (Os.) “Ben onun ağzı kokulu yareni miyim?” Saraçer 2000: 330

ağzın fal ola Geleceğe ilişkin söylenen bir sözün doğru çıkması için yapılan dilek (Çr.) “Senin için

- olacağı benzer. Ağzın fal ola.”*
Tdk 1993: 119
- ağzı pek** Sır vermeyen, ketum kimse (İs.; Su.)
- ah** Ak, beyaz (Çayhatap-Çr.) “Söledin sözler hahdır / Hahdır deyenin yüzü ahdır” *Caferoğlu* 1994: 139
- aha** İşte, orada, hemen şurada, bu (Eskiyapar-Al.; İkipınar-İs.; Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.) “Görüyon ya goçum sinek govaliyok aha.” *Özçatalbaş* 2002: 109
- aha anân babân** Şaşma ünlemi (Çr.)
- ahabbag** → apakça (Çr.)
- ahacığına** → ahacık (Çr.)
- ahacık** İşte, orada, hemen şurada, bu (Ovakarapınar-Çr.) “Ahacık şu dağın ardı.” *Demiryürek-Ozulu* 2017: 236
- ahacıma** → ahacık (Su.)
- ahacına** → ahacık (Çr.)
- ahacuk** → ahacık (İs.)
- ahah** İşte, orada, hemen şurada, bu (Çr.)
- ahapça** → apakça (Çr.)
- ahar** Hayvanların barındığı yer, ahır (Sarimbey-Çr.)
- ahbap** Dost, tanıdık (İsahacı-Al.; İs.; Gökköy-Çr.) “Pek çabuk ahbab olduk.” *Benice* 2002: 117
- ahca (1)** Beyaz (Çitli-Me.) “Benim defter seninkinden ahca.” *Tdk* 1993: 127
- ahca (2)** Akçe, para (Turgut-Çr.) “Pul oldu vicdan ahçası / Bağlandı fikir bohçası” *Gardaş* 1979: 11
- ahıl** Akıl (Harunköy-İs.; Çr.) “Nahal bu ahılıña geliyo da ūraşiyon sen.” *Abaz* 2004: 152
- ahılğan** Çamsakızı, reçine (Çr.) “Çik taraflarındaki çukura ahılğan ya da balmumu doldurularak fazlaca ağırlık temin edilir.” *Tombuş* 1940: 27
- ahıl gutusu** Çok akıllı (Su.)
- ahıllı** Akıllı (Harunköy-İs.; Çr.) “Orda çok ahıllılar va.” *Abaz* 2004: 155
- ahiret evi** Gerdek odası (Su.)
- ahır sekisi** Kışın, sıcaklığından yararlanarak oturmak için ahırın bir yanına set biçiminde yapılan, yüksekçe oda (Çopraşık-Al.; Gökçam-Su.; Budakören-Çr.) “Oturdığı yer ahır sekisi, çağırıldığı padişah türküsü.” *Tdk* 1993: 131
- ahıtma (1)** Hayvanların alındaki aklık (İs.)
- ahıtma (2)** Saç üzerinde ya da tepside pişirilen çörek (İs.)
- ahıtmak** Küçük çocuğun çiş etmesi (Çr.)
- ahizar** Ağlama, inleme (Çr.) “Kananın yere vurdu / Benim ahizarımdan” *Ertekin* 2006: 33
- ahkırık** Balgam çıkarırken boğazdan gelen hırıltılı ses (Çr.)
- ahlına yanıyım** Bir kişinin bir işi yanlış yaptığını belirtmek için söylenen söz (Su.)
- ahmak** Tatsız meyve (Ahmetoğlan-Çr.) “İri meyvelere tatsız anlamında ahmak derdik.” *Çalışgan* 2021: 135
- ahman** Koç katımında koyunların gece yattığı üstü açık, çevresi kapalı olan yer (Çavuşcu-Su.)
- ahmatçalı** Saf, avanak (Ba.) “Yahu amma da ahmatçalısın, senin adın nereden karışsın terör soRUşturmasına, gitti yengenin bilezikleri desene.” *Şahin* 2020: 11
- ahmetbağ** Bir çeşit tatlı üzüm, (Os.; Çalıca, Çalyayla-Çr.) “Kara üzüm, ak üzümler, gelinparmağı, Ahmetbağ çeşitleri...” *Özçatalbaş* 2002: 80
- ahmetbey** 1. → ahmetbağ (Os.; Çalyayla-Çr.) “Ahmetbey üzümü var, gelin parmağı desen var...”

Tuluk 1991: 2 2. Yabani bezelye (Ahmetoğlu-Çr.) "Kardeşim İzzet ile senin baklanın için kaç tane ahmetbey çıktı diye iddiaya girer, gülüşürdük." Çalışgan 2021: 219

ahmın Hayvan pisliği, gübre (Gökçam-Su.; Kuşsaray-Çr.)

ahraç → argaç (2) (Su.)

ahraz Dilsiz, hem sağır hem dilsiz (İmat-Al.; Kargı-Os.; Su.; Arpalık, Çıkırık, Dutçakallı, Eskiekin, Evciorakışla-Çr.) *"Ahrazın dilini sahibi anlar." Yoksul 2013: 25*

ahren Yaşıt, emsal (Su.)

ahretlik Öte dünyada da arkadaşlık ilişkisinin sürmesini sağlamak için iki kadın arasında yapılan sözlü anlaşma (Kargı-Os.; Çr.) *"Bir de Fitnat annenin kel ahretliği Kamuran." Seyda 2006: 22*

ahseri Çoğunlukla, ekseri (Su.)

ahşam Akşam (İs.; Kuyucak-Me.) *"Bahriyar, banyuyu ahşam kitleyip giderken..." Abaz 2004: 112*

ahur Hayvanların barındığı yer, ahır, tavla (Kürt aşireti, Yeşilyurt-Al)

ahurlamak Herhangi bir hizmet hayvanını kış süresince ahırda beslemek (Çr.)

aka Gelinlik yapımında kullanılan bir tür kumaş (İs.) *"Gelinlik üçteğinin kumaşına aka diyorlar." Benice 2002: 128*

akabbağ → apakça (Çr.)

akabbak → apakça (Çr.)

akamak Karadama verilen eğim (Al.)

akapağ → apakça (Çr.)

akapça Çok beyaz, tertemiz (Çr.)

akarca Sürekli akan çıban, sıracı, fistül (İs.)

akat İçi kurşun, zift, sakız gibi maddelerle doldurularak ağırlaştırılmış aşık (Çr.) *"Bu aşıklara*

akat, bey, kurşunlu gibi adlar verilir." Oğuz 2006b: 10

akay Adam, erkek (Kalecikkaya-Al.)

ak bakla Beyaz kuru fasulye (Kıcılı-Al.; Ka., Os.; Arpalık, Mor-sümbül-Çr.)

akbaş Tane tutmamış ekin başağı (Kıcılı-Al.; Çr.)

ak bekmez Elle çarpılmış, yumurtalı katı pekmez, bulama (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Büyükgölücek, Ovakarapınar-Çr.)

ak böğürce Kuru fasulye (Ka.)

ak börgüce Kuru fasulye, ak fasulye (Âşıkbükü-Os.)

ak bulama Elle çarpılmış, yumurtalı katı pekmez, bulama (Çr.)

akcıl → akçıl (Âşıkbükü-Os.)

akça Beyazca, beyaza yakın (Çr.) *"Eşi İfakat Hanım akça pakça kadındı." Seyda 2006: 85*

akçıl Beyaza yakın, beyazı çok, rengini atmış, solmuş nesne (Al.)

akger Tüyleri alacalı kıl keçisi (Âşıkbükü-Os.; Boğabağı, Çalyayla-Çr.) *"Ötede Kör Zeynep-gilin akger keçisini tuttu." Gümüş 1977b: 46*

akgözübüyük Kalın kabuklu, dayanıklı bir üzüm cinsi (Os.)

akılbağ Akli eren (Su.)

akılğan (1) Ağacın kabuğu ile gövdesi arasındaki ince tabaka (Çr.) *"Şu ağacın ahılğanına kadar balta kessin." Koşay-İşitman 1932: 5*

akılğan (2) Çam sakızı, reçine (Çalyayla-Çr.)

akılğan (3) Çevresine göre daha çukurda olduğu için suyun kolayca toplanabildiği çeltik tarlası (Âşıkbükü-Os.)

akıntı Suya akma olanağı veren eğim (Oğ.)

akıtmak İşemek (Çr.)

akıtmalı Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

akkanat alayı Saçı sakalı ağarmış yaşlılar (Çr.)

aklan Çukur, vadi (Sarimbey-Çr.)

aklık Pudra, düzgün (Çr.)

akmak Yılan gibi hayvanların bitkilerin arasına ya da deliğine girmesi (Çr.) *"Koynuna yılan aksın / Nasıl yatıyon bensiz" Gösterir 2011: 322*

ak meskene Banma eriği de denilen bir tür erik, amesken (İs.)

akmın Gübre, fışkı (Al.)

akpakla → ak bakla (Os.) *"Akpaklanın gapçığı..." Saraçer 2000: 367*

akren Aynı yaşta, yaşıt, denk (İs.; Os.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) *"Akreni ile uçmayan kuşun sesi havadan değil, tavadan gelir." Yoksul 2013: 361*

aksaplı İleri gelenler, önemli kişiler (İs.)

aksata, aksate Alışveriş (Eskiekin, Ovakarapınar-Çr.) *"Çalışmayla değil, para aksatayla kazanılır." Yoksul 2013: 199*

ak siva Beyaz badana (İs.)

akşam süreği Dügün için komşu köylerden gelen konukların davul zurna eşliğinde karşılanıp yatıya kalacakları evlere yerleştirilmesi (Bademce-Ka.)

aktaracak Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt (Ahmetoğlan, Gökköy-Çr.) *"Sonrasında ninem kes ateşiyle yanan tandırın sacında aktaracağıyla alt üst ederek pişirdi." Çalışgan 2021: 269*

aktar kotar etmek Bir şeyi altüst etmek, karıştırmak, savurmak, boşaltmak, devretmek, çevirmek (Eskiekin-Çr.) *"Doldurdum dolu-ya, dolu almıyor / Aktar kotar et-*

tim, boş da dolmuyor" Kurtoğlu 1994: 67

aktarmak 1. Tarlayı ikinci kez sürmek (Göcenovacığı, Ovakarapınar-Çr.) 2. Harmanda dövülen arpa, buğday saplarını alt üst etmek (Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) *"Kimi dirgenle, yabayla sürülen döşeği aktarıyor." Saryüce 2004: 35*

aktoprak Pekmez yapılırken içine katılan toprak (Çr.)

akubat Avukat (Yağcılar-Ka.)

akyıldız Akşama yakın doğan parlak yıldız, çoban yıldızı, sabah yıldızı (Satıyüzü-İs.)

al (1) 1. Kırmızı (Su.) 2. Geline tozağı takılınca yüzünü örten kırmızı bez (Su.) *"Al almanın alını / Rüzgâr kırmış dalını" Gösterir 2011: 131*

al (2) Hile, tuzak (Çitli, Sarıdere-Me.; Dutçakallı, Morsümbül, Palabıyık-Çr.) *"Alınan beni tuzağa düşürdü." Yoksul 2013: 37*

ala (1) Siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı (Kargı-Os.) *"Aygır Dağı'nın yüksek tepeleri ala kar içinde." Saryüce 2004: 176*

ala (2) Siyah, beyaz lekeli bir çeşit deri hastalığı (Elvançelebi-Me.)

ala (3) Gizli düşmanlık, kin (Su.; Çr.) *"Hiçbir zaman alasını dışa vurmadi." Saryüce 2004: 92*

alaarga Ala karga (Su.)

alaâz 1. Sır saklamayan, boşboğaz, geveze (Külâh-Al.; Su.) 2. Bilgiçlik taslayan (Su.)

alabacak (1) Ahlâksız, ara bozucu, dönek, uğursuz adam (Çr.)

alabacak (2) Dört ayağının bilekten yukarısı beyaz at (Ba.) *"Yarışa koyverdim alabacağı / Dolandı da geldi koca bucağı" Akbaş 1983: 69*

ala bahar Baharın ilk günleri (Su.)
"Bir gün ala baharda turnalar
Budaközü bucaklarına döner-
ken..." *Sarıyüce 2004: 166*

alabaş (1) Başı benekli hayvan
(Çr.)

alabaş (2) Karısının başkalarıyla
ilgisine göz yuman adam (İs.)

alabaşlı (1) Yarım yamalak (Su.)

alabaşlı (2) Başında ala renk olan
hayvan (Su.)

alabele Çok renkli, karışık renkli
(İs.; Su.)

alabeslek Yarım bırakılmış ya da
baştan savma yapılmış iş (Ba.)
"Yahu abıcoolu, bu duvar böyle mi
örülür, alabeslek olmuş garda-
şım." *Şahin 2020: 11*

alabula → Alabele (İs.)

alaca (1) Ahlâksız, ara bozucu,
dönek, uğursuz adam (Çr.) "Hele
bakalım bey! Adamın alacası için-
de..." *Tahir 2006: 77*

alaca (2) → alabele (Ortaköy-Su.;
Çr.) "Kız ne bakan bacadan / Ur-
bası alacadan" *Ertekin, 2006: 82*

alaca (3) Hapishane (Çr.)

alaca (4) Keklik avında kullanılan,
çeşitli renklerle boyanmış bez
tuzak (Çr.) "Alaca görmüş keklik
gibi birbirlerine karışıyorlar."
Yoksul 2013: 34

alaca (5) Kıldan dokunmuş sergi,
bir çeşit kilim (Çr.)

alaca (6) 1. Üzüm düşen ben
(Ahmetoğlan-Çr.) "Ağustos ayının
sonunda üzüm ilk alaca düşer-
di." *Çalışgan 2021: 114* 2. Olgun-
laşmak üzere olan meyve (Su.;
Ovakarpınar-Çr.) 3. Yarı yeşil
ekin (İs.)

alaca (7) Aydınlanmak üzere olan
hava (Su.)

alaca (8) Bahçe kapısı (Aşağı-
findıklı-Su.; Çıkrık-Çr.) "Tahta-
lardan yapılmış alaca bir kapıyı

açıp girdiler bahçeden içeri." *Gün-
doğar 2020: 86*

alaca belece → alabele (Göce-
novacığ-Çr.) "Veli Çavuşların ham-
barın altına gunnyan köpeğin uç
gölbezi alaca belece." *Şahin 2020:
11*

alaca bulaca → alabele (Çr.) "Başı
da, şakaklarına kadar, eski bir
kelliğin alaca bulaca izleriyle pa-
rıl parıldı." *Tahir 2007: 130*

alaca kapı Bahçe kapısı (Göce-
novacığ-Çr.) "Kızarmı? İkisini
birleyip alaca kapıdan dışarı mı
atar?" *Gümüş 1977: 102*

alaca kar Karın yer yer eriyerek
toprağın görünmeye başladığı
zaman (Çr.)

alaçakır 1. Yarı olgunlaşmış sebze
ya da meyve (Kıcılı-Al.; Su.) 2.
Yarı sarhoş kimse (Tolamehmet-
Çr.)

alaçık Üzeri dal ya da hasırla örtü-
len çoban evi; tarla, bostan, bağ
kulübesi, çardak (İs.) "Şehre gelin
oldu Yörügün kızı / Alaçık çadırı
çulu unuttu" *Gösterir 2014: 104*

alaçığ 1. Pişmek üzere olan yemek
(Su.; Karagöz-Çr.) 2. → alaçakır 1
(Su.)

alaçuk Derme çatma kulübe (İs.)
aladdirik Elektrik (Su.) "Üreliiün
bunuñ misafiri vardı. Aladdirik
gitmiş mi!" *Özdemir 2019: 87*

alad garsalak Aceyleyle üstünkörü
yapılan iş (Âşıkbükü-Os.) "Alad-
garsalak elindeki işi bitirip kendi-
ni sokağa atmadan rahat ede-
mezdi." *Arslaner 2016: 200*

aladu Acele, ivedi (Âşıkbükü-Os.)
"Aladulayın ayakkabısının birini
düşümüşümüş." *Arslaner 2016:
179*

alaf (1) Alev (İsahacı-Al.; Ba.; Ka.;
Su.; Çıkrık, Dutçakallı, Gökköy-

- Çr.) "Yüreğim alaf atar / El söze hile katar" Gösterir 2011: 263
- alaf (2)** Hayvanların kışlık yiyeceği, saman, ot, mısır sapı gibi nesnelere (Al.; Bademce-Ka.; Su.) "Bu yıl alaf bol, sığırlar semiz olur." Tdk 1993: 183
- alafan alafan seğırtmek** Telaşlı telaşlı koşturmak (Çr.)
- alafını suyunu kesmek** Bir kimseyi güç durumda bırakmak, gelirini kesmek (Ka.)
- alafirik** Yarı kuru, yarı yaş (Su.)
- alaflamak** Yakmak (Su.)
- alagarda boz dumanda** Olağanüstü durumlarda, kışta kıyamette (Su.)
- alagün** Yarı açık yarı bulutlu hava (Âşıkbüğü-Os.)
- alağaz** Sır saklamayan, boşboğaz, geveze (İs.; Su.)
- alağun** 1. Alabildiğine bağırarak ağlamak (Âşıkbüğü-Os.) 2. Kuru gürültü, velvele (Âşıkbüğü-Os.) "Caminin önünde bir alağun koptu, köy ayağa kalktı." Arslaner 2016: 232
- alağuncu** 1. Alağunlu ağlamayı adet haline getirmiş olan (Âşıkbüğü-Os.) 2. Nedensiz yere ortalığı ayağa kaldıran kimse, velveleci (Âşıkbüğü-Os.)
- alakarga** Saksığan (Çr.)
- ala kesbir** Yarım yamalak (Su.)
- alakise (1)** Saksığan (Evcı-Bo.; Çıkrık-Çr.) "Bir türlü yerli papığan olan alakise kuşları Aygar'da yuvalanmışlardı." Saryüce 2006: 70
- alakise (2)** Üçkâğıtçı kimse (Ba.; Çr.) "Alakise herif paralarını vermiyo heri." Bilen 2006: 41
- alakise (3)** Yarı olmuş, yarı olmamış (Çr.)
- alamaç** Kuru otların alevi (Çr.)
- alamak** Ağlamak (Çr.) "Eller guler ben alarım gulemem / Niçin böyle talihsizim bilemem" Caferoğlu 1994: 144
- Alaman** Alman ulusundan olan (Su.)
- Alamancı** Avrupa ülkelerinde işçi olarak çalışan kimse (Su.)
- alamet** 1. Gösteriş, caka (Su.) 2. Nedeniyle (Su.)
- alâmisâmi** Gökkuşığı (Ovakarapınar-Çr.)
- alanbaç** Yüksek alev; çalı, ot ateşi (Su.)
- alançuk** Yağmurdan, güneşten korunmak için bağ bahçe içine çalı çırpı ile yapılan koronak (Ba.) "Eğer Kesmaşilin alançuğa yetişemeseydim sırlıklam islanacardım." Şahin 2020: 11
- alarmak** Kızarmak (Çr.) "Akşam alardı gitti, benzim sarardı gitti" Akbaş 1983: 43
- ala sabah** Gün ağarırken (Su.) "Ertesi gün ala sabahta bir ulak geldi." Saryüce, 2004: 169
- alasağça** Saksığan (Göcenovacı-Çr.) "Bir yerleri acıdı duvara konmuş alasağça ötünce." Gümüş Ty: 8
- alasefiye** Habersizce (Çr.) "Öyle alasefiye gidilir mi hiç." Özdemir 2019: 90
- alaş (1)** Siyahlı beyazlı köpek (İs.; Su.; İsmailköy, Kertme-Çr.) "Karabaş'la Alaş'ı da sal, yolumuza gidelim." Güven 2013: 82
- alaş (2)** Sedef hastası (İs.)
- alaş (3)** Saçı iki renkli olan kimse (İs.)
- ala şafak** Çok erken, gün ağarırken (Çr.) "Birliğimize katılmak üzere bizi ala şafakta yola çıkarırlar." Saryüce 2004: 167
- alaş beleş** Karışık renkli (İs.)

alataş (1) Yarı yaş, yarı kuru top-
rak, az tavlı yer (İs.) “Çavdara
alataş iyi geliyor.” *Tdk 1993: 201*

alataş (2) Az sıcak (Su.)

aladırık Elektrik (Ba.; Bademce-
Ka.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) “Ala-
dırıklar kesildi, üç gün gelmeye-
cemiş.” *Şahin 2020: 12*

alatoğaç Ağaçkakan (Bademce-
Ka.)

alavutçu Arabozucu kimse (Yeni-
şihlar-Ba.)

alay 1. Hep, bütün (Su.) 2. Ka-
labalık (Çr.) “İçerisi bir alay kadın
erkek, çoluk çocuk dolu.” *Sarıyüce*
2004: 170

alay Hepsisi, bütünü (Obruk-Do.;
Kargı-Os.; Su.; Çalyayla-Çr.)
“Gümpürleri çekti çekti götürdü /
Pürçüklünün alayını bitirdi” *Kur-*
toğlu 2006: 16

alaz Alev (Su.; Arpalık, Çıkrık-Çr.)
“Köy kıyısına ulaştığında bir alaz
daha daladı yüzünü.” *Sarıyüce*
2004: 341

alazlama (1) Hafif pişirme (Kıcılı-
Al.; Su.; Ovakarapınar-Çr.)

alazlama (2) Yüzde, vücutta çıkan
çibanlar, kızartılar (Al.; Çitli-Me.;
Su.; Gökköy-Çr.) “Alazlamada
kullandığı demiri gözlerine tut-
muş, yemin etmişti.” *Çalmuk*
2019: 11

alazlamak (1) Ateşe odun atmak
(Al.)

alazlamak (2) Yüzdeki şişlikleri
üzerine sıcak demir uygulayarak
iyileştirmek (Külâh-Al.)

al basma Lohusa kadınlarda görü-
len bir hastalık, lohusa hum-ması
(Kızılyar-Al.; Gökçam-Su.) “Aman
loğuşayı yalnız bırak-mayın al
basar.” *Tdk 1993: 207*

al başlı Al duvaklı gelin (Su.)

albayrak Eskiden örülen bir çorap
ya da çorap nakışı (Çr.)

alçevre Erkeklerin kullandığı kır-
mızı mendil (Çr.) “Tutup alçevre-
min kördüğümünden / Halay çeke
çeke öldüm bu gece” *Sayın 1941:*
18

aldamak Aldatmak, kandırmak
(Çr.) “Dünya tadı bal tadı / Dünya
beni aldadı” *Gösterir 2011: 118*

aldangıç Avutacak, kandıracak,
gönül alacak şey, söz (Me.; Or.)

alddan aşşa Dikine aşağı (Su.)

ale Açık kahverengi, ela göz (Ço-
mar-Al.; Eskiokin-Çr.) “Yedi yıl
emek verdim Ale gözlü bir kıza”
Ertekin 2006: 70

âle Yavaşla, dur, durdur (Gökçam-
Su.; Çr.) “Ale ale cezaevinde ine-
cek var.” *Sağmen 2009: 70*

âlemek Durdurmak (Çopraşık-Al.;
Karadona-Çr.; Gökçeagaç-Uğ;
Çr.) “Şeer otobüsünü âleyeme-
dim, gidividi.” *Şahin 2020: 12*

âlem eşgere Gizlemeden, sakla-
madan, âleme aşikâr (Âşıkbükü-
Os.) “Otuz ramazan âlem eşgere
oruç yedi koskoca adam.” *Arsla-*
ner 2016: 200

âlemiyon Alimünyum (Tatar-Çr.)
“Demliğim âlemiyon / Derdimden
bilemiyon” *Çağıl, 2013: 19*

âlen Yavaşla (Çr.)

âlençe Eğlence (Çr.)

âlenmek (1) Alay etmek, eğlen-
mek, dalga geçmek (Gökçam-Su.;
Çr.) “Adamınan ne âleniyon oğ-
lum, get işine.” *Kerman 1997: 14*

âlenmek (2) Durmak, yavaşlamak
(Yeşilyurt-Al.; Gökçam-Su.; Ova-
karapınar-Çr.)

âlenmek (3) Geç kalmak, oya-
lanmak (Yeşilyurt-Al.) “Orda bur-
da âlenmeden çabuk gel.” *Kerman*
1997: 14

âlentili Eğlenceli (Çr.) “Vallaha
sen de bek âlentiliymişin.” *Özde-*
mir 2019: 116

- âleşmek (1)** → âlenmek (1) (Ba.; Kargı-Os.; Ovakarapınar-Çr.) “Adamınan ne âleşiyon oğlum, get işine.” *Kerman 1997: 14*
- âleşmek (2)** → âlenmek (2) (Su.; Çr.) “Ateşe ‘nerde âleşiyon’ demişler, ‘ambarın eşiğinde’ demiş.” *Kerman 1997: 32*
- âleşmek (3)** → âlenmek (3) (Külah-Al.) “Orda burda âleş-meden çabuk gel.” *Kerman, 1997: 14*
- aletirik** 1. El feneri (Al.) 2. Elektirik (Al.)
- aleyçiği** Hepsi (Al.)
- aleyçin** Gelinlerin başına takılan başlık (Bo.)
- aleyi** Hepsi (Al.)
- al garaguşun yavrusu** Kızların düğünlerde mani söyleyerek oynadıkları bir oyun (Çr.)
- algı** Ganimet, doyumluk (Çr.) “Düşmandan algı aldılar denilse, heriflerin burunları bile kanamamış...” *Tahir 2008: 20*
- algın (1)** Renksiz, cılız, zayıf, hastalıklı, kötürüm insan ya da hayvan (Külah-Al.; Ba.; Su.; Eski-ekin-Çr.) “Bir yanın algın, bir yanın çalgın olsun.” *Oğuz 2007a: 63*
- algın (2)** Lâğım, su yolu (Os.)
- algöynek** Bir çeşit kırmızı erik (İs.; Çr.)
- algun** → algın (2) (İs.; Âşıkbükü-Os.) “Dağdan su algunlarla getirilmiş.” *Arslaner 2016: 233*
- al gülüm ver gülüm** 1. Alışverişi peşin yapmak (Çr.) 2. Bir işi tarafların rızası ile yapmak (Çr.) “Söz olsun diyedir, al gülüm ver gülüm hesabıdır.” *Seyda 2006: 206*
- alha** Hayret, şaşma ünlemi (Kamışlı-Su.) “Alha işte Mehmet de geldi.” *Tdk 1993: 215*
- alıcı** Atmaca (Göcenovacıği-Çr.) “Alıcının biri bir serçeyi tutmuş çığırıyordu.” *Gümüş 1977: 86*
- alıcı kuş** Atmaca (Akçalı-Su.; Evciortakışla-Çr.) “Şerife ablam Veli’nin başına alıcı kuş gibi çöktü.” *Tahir 2006: 105*
- alıcı melek** Azrail (Çr.) “Alıcı melek bir gün gelir dayanır kapına.” *Yoksul 2013: 36*
- alılık (1)** Hayvanın beline konulan eski çul (Çitli-Me.; Oğlaközü-Su.) “Eşeğin alığı, kızın kalığı ne kadar süslense de fayda etmez.” *Yoksul 2013: 292*
- alılık (2)** Yırtık, çok eski giyim eşyası ya da yatak yorgan (Külah-Al.; Su.; Eski-ekin, Gökköy-Çr.) “Çıkar gayri şu alıkları.” *Tdk 1993: 216*
- alılık (3)** Alınacak şeyler, öteberi (Ovakarapınar-Çr.)
- alılık (4)** Hasta, hastalıklı (İs.; Me.)
- alıklı** Yırtık pırtık giysiler giyinen kimse (Su.)
- alımcıl** Alıcı, satın almaya istekli olan kimse (Çr.) “Ahmet bizim dükkâna alımcıl.” *Tdk 1993: 218*
- alımını almak** 1. Bir işte başarısızlığa uğramak, zarar etmek (Çr.) 2. Hak ettiği cezayı görmek, paylanmak, hakarete uğramak (Çr.) “O konuşmasını bilme dikçe benden alımını alacaktır.” *Tdk 1993: 218* 3. İşin kolayını öğrenmek, hilesini kavramak (Âşıkbükü-Os.) “O, ticaretin alımını almış, daha boş oturmaz.” *Arslaner 2016: 200*
- alımkâr** → alımker (Çr.) “Çalık oğlum şimdi alımkâr olsun.” *Tahir 2006: 07*
- alımker** Satın almaya istekli olan (Göcenovacıği-Çr.) “Bir şeyi bir kimse alımkerse, ikinci bir kişi isteyemezdi.” *Güven 2010: 12*

alımsar → alımker (Çr.) “*Sen Kenan Efendi'nin tarlalarını alımsar olmuşsun!*” Tahir 2006: 274

alışmak Tutuşmak, yanmaya başlamak (Çr.) “*Soba alışadursun, gel iki lâfedelim.*” Tdk 1993: 220

alikofter Helikopter (Gökköy-Çr.)

aliyçin Mısır calasından yapılan, gelinlerin başına takılan başlık (İmat-Al.)

alkara kılçık Siyah kılçıklı bir çeşit buğday (Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) “*Üveyik, Rus, deli buğday, İngiliz buğdayı, devediş, ak-lara kılçık, Hicaz, turnadili yetiş-tiril-mektedir.*” Ertüzün 1944: 11

alkarısı Lohusalarla, yeni doğan bebeklere musallat olarak onları boğduğuna inanılan görüntü (Evcici-Bo.) “*Yamalı urbali, çirkin al karılarının dolaştığı pınarlar vardır.*” Saryüce 2006: 51

al kızı Yeni doğum yapan kadınlara musallat olan peri (Alacahöyük-Al.) “*Ahırda da çok görünürmüş al kızı, ata çok binermiş.*” Balıkçı 2010: 101

Allah sıvamış da yaratmış Çok güzel, alımlı kadınlar için kullanılan övgü sözü (Çr.)

allalem → Elleham (Çr.) “*Kenefe girdi allalem, senin başkomser.*” Tahir 2004: 65

allanmak Utanmak, arlanmak (Çr.) “*Arsız allanmaz, bozkır çillenmez.*” Yoksul 2013: 68

allasen Allah'ını seversen (Os.; Çr.) “*Kim söyledi allasen ağa, şunun adını biz de bilelim.*” Tahir 2006: 269

allem kallem etmek Bütün kurnazlığını kullanarak inandırma-ya, kandırmaya çalışmak (Çr.)

allı gelin Bir çeşit kırmızı erik (Çr.)

allı turna Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Morsümbül, Ören-cik-Çr.)

alma Elma (Ba.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Su.; Büyükgölücek, Çalyayla, Çayhatap, Dutçakallı-Çr.) “*Bir acayip kokun var / Çorum'da alma mısın?*” Ertekin 2006: 65

almacık Kalça kemiği, uyluk başı (Çr.)

alma dilimi Bir motif adı (Su.)

alnaç Karşı, ön taraf, göz önü (Göcenovacığ-Çr.) “*Çıkarıp alnacına dayadıklarında 'hay vah' dersin amma hay vahın para etmez.*” Gümüş 1977: 92

alnaltın Alna takılan altın (Çr.)

alpımak Nazlı büyütme, yüz verme, şımartmak (Aşıkbüyük-Os.) “*Bu yaşa kadar çocuğu alpırsan bugün de önüne geçemezsin.*” Arslaner 2016: 233

altıkıran Başağı altı sıralı olan arpa (Sarimbey-Çr.) “*Arpa nevirinden yilandili, altıkıran, tokak yetiştirilmektedir.*” Ertüzün 1944: 12

altı kis çıkmak Boş çıkmak, asılsız çıkmak (Karagöz-Çr.) “*Konuşunca onun da altı kis çıktı.*” Yoksul 2013: 461

altına üstüne goyma Cenaze kaldırma giderleri (Su.)

altınbaş Beyaz pamuk ipliğinden dokunan bir çeşit ince bez (Çr.)

altını çalmak (1) Toplamak, hesabı kapatmak, ilişkisi kesmek (Çr.)

altını çalmak (2) Ahırda hayvanların yattığı yeri çalgı ile temizlemek (Çalyayla-Çr.)

altını çalmak (3) Birinin ağzını aramak (Su.)

altını üstünü görme Hayvanların tımarını yapma, yemini suyunu verme (Su.)

- altı parmak** Sırma işlemeli, altı yol çizgili ya da çiçekli ipek kumaş; bu kumaştan yapılan gelin giysisi (Çr.)
- altucu** Sonuçta, en sonda (Çr.)
- altun** Altın (Âşıkbüğü-Os.; Evcior-takışla-Çr.) *"Heğın birine altun, birine gıcıboku doldumuş."* Arslaner 2016: 178
- aluç** Alıç (Kargı-Os.)
- aluk** → alık (2) (Os.)
- alvala** İnce ipekten dokunmuş kırmızı tülbent, gelin baş örtüsü (Yeşilyurt-Al.) *"Gelin der ki alvalalı başım var / Kudretten çekilmiş kalem kaşım var"* Ertekin 1944: 24
- amaç** Karşı, ön taraf, göz önü, her yandan görülebilen yer, meydan, açıklık (İs.)
- amadenden** Habersiz, ansızın, birdenbire (Göcenovacığı-Çr.) *"Gizlenip amadenden bir taş vursa koltuğuna..."* Gümüş Ty: 20
- aman hëri** Aman sen de (Çr.)
- amanin** Korku, dehşet, hayret, üzüntü, sevinç bildirir ünlem (Su.)
- aman otarafı** Güçsüz yönü (İs.) *"O senin aman otarafını bekliyor."* Akalan 1996: 30
- amarat** Çalışkan, iş bilir, hamarat (Çr.) *"Amarat kadın evinden belli olur."* Tdk 1993: 237
- amasgene** Bir çeşit küçük, siyah erik (Çr.) *"Amasgene eriğinin iyisi hodak gibi olurdu."* Ozulu 2016: 79
- amasken** → amasgene (Ahmetoğlan, Hamamlıçayköy-Çr.) *"Can eriği, masken eriği en çok sevdiğim türlerdi."* Çalışgan 2021: 24
- amasya** Bir çeşit misket elması (Çr.)
- ambardelen** Fare, sıçan (Çalyayla, Karagöz-Çr.) *"Ambardelenin kızını alacağız ona."* Yoksul 2013: 55
- ambarın kolu** Ambarın çevresine oturmak için yapılan korkuluklu yer (Acıpınar, İsmailköy-Çr.) *"Gazın kokusunu sevmediğini, gaz tenekesini kış yaz ambarın koluna, dışarı koyduğunu da..."* Gümüş 1977: 153
- âmel (1)** Eğim, meyil, eğik (Su.)
- amel (2)** İshal (İs.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) *"-Hayrola neresini baanmiyo? -Amel olmuş."* Özdemir 2019: 86
- amesken** → Amasgene (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Beydili, İsmailköy-Çr.)
- amıca** Amca (Eskiyapar, İshacı-Al.) *"Bıyıklar buz tuttu dönmez dilimiz / Ünüm gitmez amıcamaya dayıma"* Arısoy 1970: 74
- amruksamak** Arzu duymak, imrenmek (Gölet-Ka.)
- amuca** Amca (Gerdekkaya-Al.)
- an (1)** Don ya da pantolonda iki bacak arasındaki kısık yer, ağ; bu kısma konulan üçgen parça (Ovakarapınar-Çr.) *"Donun anını sarkık yapmışsın."* Tdk 1993: 241
- an (2)** Eklem, mafsal, boğum (Çr.)
- an (3)** Tarla sınırı (Ahmetoğlan-Çr.) *"Sonrasında tarla anındaki yonuz eriği gölgesinde yufka ekmeği ile bandıra bandıra yerdik."* Çalışgan 2021: 208
- ana** Ana kalıpla dökülmüş büyük kerpiç (Bo.)
- anacak** Yadigâr, hatıra (Çr.)
- anaç (1)** Analaşmış, çok yavru doğurmuş, yaşlanmış kümes hayvanı, kuş ya da evcil memeli hayvan (Su.; Çr.) *"Feriğini bulurum / Anacını kovar da"* Gösterir 2011: 71

anaç (2) Kurnaz, deneyimli, bilgili (Mislerovacı-Çr.) *"Belli değil büyük küçük baksana / Anaç olmuş dünkü cüçük baksana"* Koygun 2002: 32

anadan üran Çırılçıplak (Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)

anadonluğu Düğünde kızın anasına verilen giysilik kumaş (Yeşilyayla-Al.; Çalyayla-Çr.) *"Kızın anasına anadonluğuna ne istediği sorulur."* Yöndem 1983: 24

anadut Ekin demetlerini arabaya koymaya, harmanı aktarmaya yarayan, bir üstte iki altta çatalı olan, uzun saplı aygıt (Büyük-hırka, Kıcılı, Külah-Al.; İs.; Beydili, Çıkırık, Eskiekin-Çr.) *"Anadutu tuttum, ağızıma aldığımyı yuttum."* Yoksul 2013: 56

anah Aman, amanın (Göcenovacı-Çr.) *"Uyku semesi ne olduğunu bilemedim, anah dedim."* Ertekin 1946: 16

ana halı Aybaşı olma, âdet görme (Dereköy-İs.) *"Her aybaşı ana halın olur."* Balıkçı 2010: 79

analı gız Boncuk örgü motifi (Su.)

analık Üvey anne, kaynana (İs.; Âşıkbükü-Os.; Gökköy-Çr.) *"Bizim evde analığım bulguru kazana sayı ile atmaz mı?"* Tahir 2006: 100

ânamak Anlamak (Aşağıfındıklı-Su.; Çr.) *"Tüfek ayarsız anadın mı?"* Destanoğlu 2006: 28

ânanmak Yerde sırt üstü sağa sola yuvarlanmak (Çopraşık, Kılavuz-Al.; Ovakarapınar-Çr.)

ana oğul Bağda iki karık büyüklüğünde açılan bölme (Su.)

anar Eğer, şayet (Çr.) *"Anar o nazlı yâr benim olmasa / Bahın gözlerimin yaşına benim"* Caferoğlu 1994: 146

anarat Saf, katıksız, temiz, öz (Çr.)

"Bu yıl tohumluğu anarat buğdaydan koydum." Tdk 1993: 252

anarıberi Ufak tefek, öteberi, sandık eşyası (Çr.)

ânatmak Anlatmak (Çr.) *"Dilim dönmez, her bi şeyi sayası / Hepisini anadamam doyası"* Kurtoğlu 1998: 17

anatut → anadut (Al.; Seydim-Çr.)

anavul Sebze ekmek için ayrılmış toprak parçası, evlek (Doğla-Me.; Çıkırık-Çr.)

ana yolluğu → ana donluğu (Çr.)

anca Ancak (İsahacı-Al.; Körkü-Su.; Evcirtakışla, Karahisar, Serban-Çr.) *"Arzumanım dosttur anca / O dostu bulak bakalım"* Koçak 1980: 110

ancılayın → ancileyin (Çr.)

ancileyin Öyle, onun gibi (Os.)

anda bunda Orada burada, ötede beride (Çr.)

andal 1. Bahçe, bağ ya da bostanda sulamayı kolaylaştırmak için, toprağın eğimine göre ayrılan parçalar, maşala (Me.; Or.) 2. Evlek sınırı (Külah-Al.; Or.; Çıkırık-Çr.)

andallamak Dikişi seyrek seyrek dikmek (Çr.) *"Bize gel de şu yorganı andallayiver."* Tdk 1993: 257

andılı andılı Aç kalmak (Al.)

andırmak Hatıra getirmek, hatırlamak, anmak (Çr.) *"Karı koca ara sıra eski dostlarımızı andırırız."* Tdk 1993: 260

anduz Kırdan yetişen, nezleyle karşı kökü toz haline getirilip buruna çekilen bir çeşit ot (Çr.)

anedder daşır Kadın aile reisi (Su.)

anehter Anahtar (Al.)

anetter Anahtar (Gökköy-Çr.)

- Angara** Ankara (İkipınar-İs.) “İki senedür Angara’da çalışıy.” Abaz 2004: 120
- angın** Ünlü, tanınmış, namlı (Çr.)
- angıt (1)** → angut (1) (Su.; Çr.)
“Angıda bak, kaza bak, şu giden kıza bak.” Yoksul 2013: 59
- angıt (2)** → angut (2) (Su.; Çr.)
- angıtmak** Aptal aptal, şaşkın şaşkın bakarak durmak (Su.; Çalyay-la-Çr.)
- angut (1)** Ördekten daha iri, kiremit renkli bir kuş, angıt (Evcibo.; Sarimbey-Çr.) “Yeşil başlı yaban ördekleri, angutlar, çolparlar eksik olmazdı bu suda.” Sarıyüce 2006: 36
- angut (2)** Aptal, saf (Çavuşoğlu-İs.; Ka.) “Bizim bu adam angut, angut valla.” Abaz, 2004: 138
- anığın çatı** Alın çatı, alnın ortası (Çr.)
- anirgan** Çok anıran eşek, azgın erkek eşek (İs.)
- anırık** Düğünde oğlan evinden kız evine getirilen pirinç, yağ, et, şeker, un gibi yiyecekler (Oğ.)
- anırşak** Kirmanın yuvarlağı, ağırşak (Çitli-Me.)
- anıştırmak** Anımsatmak (Su.)
- anıtınmak (1)** → angıtmak (Kavşut-Su.)
- anıtınmak (2)** Elle kovalamak, ür-kütme (Os.) “Ariyi anıtma büsbütün azar.” Tdk, 1993: 271
- anız** 1. Ekinin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sapı (Kargı-Os.; Gökköy, Ovakarapınar-Çr.) 2. Ekinin biçildikten sonra sürülmeden boş kalan tarla (Su.; Çr.) “Bildir ektin oldu anız, bu yıl niye ektin bitli domuz?” Yoksul 2013: 59
- aniiy** Amanın anlamında bir şaşırma sözü (Ba.) “Aniyy, hiç bu gadar sığırcığı bir arada gördünüz mü kızlar?” Şahin 2020: 12
- aniym** Şaşırma ünlemi (İs.)
- ankarla** Çocuk oyunlarında sonuncu (Çr.) “Obir diğeri bunlardan aşağı durmamak için ankarlanın ardıyım diyerek oyuna başlanır.” Ünsal 1943: 19
- ankıt** → angut (1) (Çr.)
- ankut** → angut (1) (İs.)
- annaç (1)** Yanıt, karşılık (Os.; Çr.)
“Mektubumun annacını çabucak yol-la.” Tdk 1993: 277
- annaç (2)** Karşı, ön taraf, göz önü, her yandan görülebilen yer, açıklık (Yerliköy-İs.; Çitli, İbek-Me.; Os.; Kamışlı-Su.) “Bildir bana neler ettin unutma / Annacımda bilmez gibi sorutma” Gösterir 2008/84: 11
- annaltın** Alna takılan altın (Çr.)
- annamak** Anlamak (Çr.) “Goşu kömüşünün çokdur guvveti / Annar goşannar gormez gilleti” Caferoğlu 1994: 151
- annat** İri taneli, kalın kabuklu siyah üzüm (Çr.)
- anni** 1. Alın (İs.; Su.) “Annına altun balalla, gınalalla goçu.” Abaz 2004: 95 2. Tam karşısı (Su.) 3. Karşılığı (İs.) “Elli gaymaniñ anni deel o.” Abaz 2004: 167
- annığın şakı** Alnının ortası (Su.)
- ansırık** Aksırık (İs.)
- ansırmak** Aksırmak, öksürmek (Çr.)
- anşırtma** Bir sözü birine başkasına söylüyormuş gibi yaparak duyurma (Palabıyık-Çr.)
- anteri** Entari (Os.) “Antarisi - / Ufacık ilikleme” Ertekin 1971: 17
- anur** Kibir, gurur (Me.)
- apakça** Bembeyaz (Çr.) “Saçları, kirpikleri doksanlık dedeler gibi apakça idi.” Özçatalbaşı 2003: 42

- â pakla** → Ak bakla (Çr.) “*Sufra donat â pakladan cacıktan.*” *Yoksul 2011: 87*
- apalak** Tombul, sevimli çocuk (Su.)
- apalamak** 1. Emeklemek (Çavuşoğlu-İs.; Âşıkbükü-Os.) “*Apalı-yarak gittim dışarı.*” *Abaz 2004: 139* 2. Sendelemek (İs.; Çr.)
- apannamak** Geniş adımlarla hızlı hızlı yürümek (Kavşut-Su.)
- aparmak** Çalmak, aşırarak, alıp kaçmak, habersiz götürmek, gizlice almak (Al., İs.; Küçükpalabıyık-Çr.)
- apartmak** → aparmak (Yeşilyurt-Al.) “*Dört atlı aparttılar / Tozu toza kapattılar*” *Yöndem 1983: 74*
- apbâ** Apak, bembeyaz (Çr.)
- apbağ** → apbâ (Göcenovacığı-Çr.) “*Dörttepe'nin onca yaban eriğine dizmiş üşenmeden... apbağ, çarşaf örtmüşleyin.*” *Gümüş 1977b: 15*
- apıç** Bacak (Su.)
- apık** Ahmak, budala, sersem, aptal (Çr.)
- apış (1)** Bacak arası (Çr.) “*Apışın arası,yüzünün karası.*” *Yoksul 2013: 59*
- Apış (2)** Abdullah (Çalıcı-Çr.)
- apışak** Tarla kenarlarına çit yerine konulan çatallı çam ağacı (Kuzuluk-İs.)
- apirlo** Hoparlör (Su.)
- aplamak** Atlamak (İs.)
- apo** Saf, aptal (Su.)
- apollo** Hoparlör (Çr.) “*Merasimiñ gününü apollodan baardılar.*” *Özdemir 2019: 153*
- apolyo** Hoparlör (Ba.) “*Belediye-nin apolyosundan baardılar, Muzunnasın Ali'nin Kepür'dee tallası satılmış.*” *Şahin 2020: 12*
- apörla** Hoparlör (Al.)
- appağ** Bembeyaz (Çr.)
- apraz** Yavru yapmayan, doğuştan kısır hayvan (Su.)
- april** Nisan (Külah-Al.; Gökköy-Çr.) “*Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.*” *Eker 1940: 16*
- aprul** Nisan (Me.; Or.)
- apul apul** Yavaş yavaş, ağır ağır (Su.) “*Uzunca boylu, pehlivan gibi apul apul yürüyen...*” *Sarıyüce 2004: 126*
- arabaşı** Tavuk eti ile hamur kullanılarak yapılan bir çorba (Çr.) “*Çorum halkı arabaşı yemeyi bahane ederek toplanıp hoş vakit geçirmekte...*” *Oğuz 2006a: 29*
- aradoş** Mayıs'ın ilk günlerinde çıkan fırtına (Çr.) “*Aradoş geldi yakın, elma çiçeğin sakın.*” *Yoksul 2013: 61*
- arageçti** Bir çocuk oyunu (Gökçam-Su.) “*Eski köyü baştan başa boylasam / Harmanlarda arageçti oynasam*” (A. Sapaz) *Sağmen 2009: 151*
- arakçı** Hırsız (Os.; Su.)
- arakçın** Eskiden gelinlerin giydiği bir çeşit taç, takke (Ovasaray-Çr.)
- ara kesdim** Erkek çocukların koşarak, kovalayarak oynadığı bir oyun (Su.)
- aralattmak** Soruşturmak, araştırmak (Çr.) “*Sözlerin nereden çıktığını el altından aralattım.*” *Tdk 1993: 296*
- aralık** Mahallelerdeki dar sokaklar (Çr.)
- aralık ebese** Köylerde doğum yaptıran kadın (Os.)
- arap** Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
- arapçıl** Bol sade yağlı, üzerine tavuk ya da tavşan eti konan pilav (Çıkrık-Çr.) “*Bağ kesiminde besili kaz, arapçıl pilav yemek ne güzel.*” *Serin 1995: 63*

- arasdarak** Tavan, tavan arası (Ovakarapınar-Çr.)
- arastak** Çatı, tavan (Çr.)
- arava** Araba (Kuyucak-Me.)
- arayçin** Gelinin başına konan sepet biçiminde yuvarlak başlık (Yeşilyurt-Al.) "Arayçine tozak takılır." Yöndem 1983: 25
- arayış** Budama (Çr.) "Ağaçlar yapraklarını döküyor, arayış zamanı gel-di." Tdk 1993: 301
- arılmak** → ardılmak (Su.) "Camuşum arılma! Üstü bin kişinin, altı bir kişinin." Çalmuk 2019: 15
- ardak (1)** Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş ağaç (Külah-Al.; Ba.; İs.; Gökköy-Çr.) "Ardak ağaçtan alet yapılmaz." Yoksul, 2013: 62
- ardak (2)** Yaşlı adam (Gökçam-Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) "Ben, Mincinin Çelebi, Ardağın Veli, evde oturuyoruz." Sağmen 2009: 145
- ardak (3)** İşlenmiş derilerin ezginleri (İs.)
- ardamış** Kocamış, çürümüş ağaç (Ba.) "Ondan deynek olmaz. Görmüyon mu ardamış o ağaç." Şahin 2020: 12
- ardenseleyin** Arkası sıra (Su.)
- ardılmak** 1. Yük olacak biçimde abanmak, yaslanmak, üstüne binmek (Ba; İs.; Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "Eşşē ardılıp da binemiyom." Abaz 2004: 121
2. Musallat olmak, asılmak, takılmak (Âşıkbükü-Os.) "Gelene gide-ne ardılıp duruyor." Arslaner 2016: 233
- ardına sıvamak** Bedel olarak arkasından harcamak (Su.)
- ardı sıra** Hemen ardından, ardınca (Çr.)
- ardmak** 1. Yükleme, asmak (İs.; Çr.) "Şu çuvalı arkama ardiver." Tdk 1993: 307 2. Kendi yapması gereken bir işi başkasına yaptırmak (İs.)
- ârek** İnsan ya da hayvanların sıcak, soğuk, yağmur gibi doğal etkenlerden korunmak için toplandığı yer (Çevreli-Al., Su.)
- ârek yeri** Boş vakit geçirme yeri (Al.)
- argaç (1)** Dokumalarda çözgü üzerine enine atılan ip (Çr.)
- argaç (2)** Koyunların topluca yatdığı yer (Külah-Al.; Eskiakin, Sarimbey-Çr.) "Argaca yonca ektim / Koyunlar dersin diye" Gösterir 2011: 115
- argadaşcak** Arkadaşça (Çr.)
- argalı** Yaban koyunu (Al.)
- argın** Yorgun, güçsüz, bitkin (Çr.) "Argın eşek yük taşımaz." Yoksul 2013: 62
- arha** Arka (İkipınar-İs.; Gökçam-Su.) "Ben yapmıyom gızım, arhadan gagdırıyolar." Özdemir 2019: 148
- ârı (1)** -den doğru, -den yana (İs.; Kargı-Os.) "Doğudan ârı bir fırtına ko-ptu." Tdk 1993: 313
- ârı (2)** Ağrı (İs.) "Ârı çekiyom der-di." Abaz 2004: 104
- arı (3)** Temiz, tertemiz, saf, iyi (Çr.)
- arı dalağı** Oğul arılarının el bü-yüklüğünde yapıp bıraktığı petek (Çr.)
- arığ** Zayıf, cılız (Çr.)
- arık** Zayıf, cılız, sıska (İsahacı, Sincan-Al.; İs.; Palabıyık, Sarimbey-Çr.) "Malın arığı, üzümün koruğu yenmez." Türkoğlu 2007: 165
- arılık** Arı kovanlarının bulunduğu yer, yapı (Çr.) "Arılığa ayı dadandı-rma." Yoksul 2013: 63
- arın** Alın (Yeşilyurt-Al.; Gökçam-Su.) "Hiç geri mi kahr başa gelecek / Ezelden arnima yazıldı get-ti" Yöndem 1983: 85

arındırmak Temizlemek (Evcibo.) “Ömrü uzattığına, hastalıklardan arındırdığına sarsılmaz inançları vardır.” *Sarıyüce 2006: 51*

arınmak Temizlenmek, yıkanmak (Büyükhırka-Al.; İ.s.; Evcioortakışla, Sarimbey-Çr.) “Bahar ol çiçekler açsın dalında / Yun arın şiirin engin gölünde” *Ercan 1997: 117*

arış Araba, kağınu oku (Çr.)

aritmak (1) Temizlemek (Akçalı-Su.; Çayhatap, Serban, Sarimbey-Çr.) “Kimse aritamaz kustuğun şerri / Kalem seni parça parça kırarım” (S. Örgel) *Ercan 1991: 429*

aritmak (2) Ağrıtmak (Haydar-Al.; Çalyayla-Çr.) “Sevilelim bana atma taşını / Ben feleğin arıtmışım başını” *Erdugan 2005: 76*

arı Eğri (Su.; Çayhatap-Çr.) “Ari buke tazı olsun / Guvaya daş atıp ürenner” *Caferoğlu 1994: 141*

ariiy Şaşırma ünlemi (Ba.) “Ariiy, ramuğa o kadar saman balyasını nasıl yüklemişler oolum?” *Şahin 2020: 13*

ariym Şaşırma ünlemi (İs.)

arka Sırta alınan yük (Âşıkbükü-Os.) “İlerleyen yaşına rağmen ırnak kıyısından bir arka çalyyla gelirdi.” *Arslaner 2016: 233*

arkaç (1) → argaç (1) (İs.; Alanlık-Me.) “Yayladan geliyor elinde bakraç / Anası oturmuş dokuyor arkaç” *Sürmelican 2013: 75*

arkaç (2) → argaç (2) (Evcibo.; Gökçam-Su.) “Çalarım kaval ötmeyiz / Koyun arkaçta yatmaz” *Ertekin 2006: 37*

arkaçlık Dokumada argaç olmaya elverişli ip (Çr.)

arkalı Büyük, çok kalabalık (Çr.) “O köy arkalıdır.” *Tdk 1993: 326*

arkalık (1) Tahta dildirilecek tomruğun dört köşesinden çıkarılan kalın yumru tahtalar (Çr.)

arkalık (2) Delmelerin arkasına konulan, “mavibez” de denilen, bir çeşit yerel dokuma (Çr.)

arkap Eğitim, terbiye (Çr.)

arkını işletmemek Yaptığı işi sürdürmemek (Çr.) “Sabuncuoğlu Rıza oradan iki değirmen almıştı. Arkını işletmiyor.” *Demiryürek-Ozulu 2017: 163*

armıt Armut (Gökçam-Su.) “Armdıma saplı, üzümüne çöplü diyo.” *Uçakcı 2006: 215*

armudubaş Barut, saçma ile doldurulan bir çeşit av tüfeği (Çr.)

armut Bir çeşit tığ oyası (Çr.)

arnat → annat (Çr.)

arnaltın Alna takılan altın (Çr.)

arogıç Dokumada atkı ipliği (Çr.)

arpa Arife gününden iki gün önceki gün (Eskiköy, Eşençay-Çr.)

arpacık Tohumluk soğan (Kıcalı-Al.; İ.s.)

arpa kuşu Tahıl tarlalarında bulunan serçe büyüklüğünde bir çeşit kuş (Çr.)

arpalama Çok arpa yemekten ileri gelen bir hayvan hastalığı (Çr.) “Atlar arpalamaya yakalandı.” *Yoksul 2013: 84*

arpalık Arpa ekilen, köye yakın küçük tarla (Ba.; Kargı-Os.; Su.; Göcenovacıği-Çr.) “Arpalık sonacığıma, köye bir cigara içimi.” *Gümüş Ty: 28*

ars Gelincik, sansar (Ba.; İ.s.) “Dün gece Turiz Osman’ın pinniğe ars girmiş, bütün culukları öldürmüş.” *Şahin 2020: 13*

arsana (1) Tetire bitkisinin yaprağı ile çam sakızının karıştırılmasıyla elde edilen bir tür tutkal (İs.)

arsana (2) Değirmen taşının ters döndürülerek buğdayın bulgur haline, kiremit parçalarının incelti olarak kum haline getirildiği yer (İs.; Beydili, Çalyayla, Ovasaray, Palabıyık-Çr.) “*Arsana beygiri gibi dönüp durma.*” *Yoksul 2013: 68*

arsıkmak Utanmak, sıkılmak (Sarimbey-Çr.) “*Gam kervanı dolanıyor kapımda / Arsıkıp da gitmez diye korkuyom*” *Çimen 2004: 50*

arsınmak → arsıkmak (Ba.; İs.; Kuyucak-Me.; Aşağıfındıklı-Su.) “*Ne arsinıyon Kâmil, git gonuş gızınan.*” *Şahin 2020: 13*

arşın Arşın (Çr.)

artağan Çoğalan, artan, bereketli (tarım ürünleri için) (Çr.) “*Sizin bulgur artağanmış.*” *Tdk, 1993: 333*

art göp Kağnıların arkasında bulunan, okların sağa sola kımıldamamasını sağlayan tahta (İbik-İs.)

artık Fazla, çok (Beydili-Çr.) “*Artık mal göz çıkarmaz.*” *Yoksul 2013: 69*

artıklamak Yemekte artık bırakmak (Çalyayla-Çr.)

artılmak → ardılmak (İs.)

artmak Yükleme (İs.; Âşıkbükü-Os.) “*Atı almış, ata iki heğ artmış.*” *Arslaner 2016: 178*

artug sartug Yemeğin ya da bir yiyeceğin artan, işe yaramayan bölümü (Ba.) “*Onlara tavukların butlarını yidürdün, bize ise artug sartugunu lâyık görüyon?*” *Şahin 2020: 13*

artuk Yenen, içilen, kullanılan nesnelerin arta kalanı (Ba.; Âşıkbükü-Os.) “*Yemek artuklarını çöpe atmayın, ineklere verin.*” *Arslaner 2016: 233*

artuklamak Yenen içilen şeyleri tam yemeden kaptı bırakmak ya da azını tadıp bırakmak (Âşıkbükü-Os.) “*Bütün yemekleri artuklamış çocuklar.*” *Arslaner 2016: 233*

arug Zayıf, cılız (Yenişihlar-Ba.)

aruk Zayıf, cılız (Âşıkbükü-Os.) “*Kurban olacak hayvan aruk olmamalı.*” *Arslaner 2016: 233*

aruv İyi, güzel (Kalecikkaya-Al.)

arvana Dişi deve (Çr.)

arvat 1. Kadın, avrat (Su.) 2. Erkeğin eşine karım anlamında kullandığı seslenme sözü (Su.)

arzuman İstek, şiddetli istek (Yazır-Bo.; Maksutlu-Ka.; Sarimbey, Serban-Çr.) “*Soyun da gir koynuma / Arzumanın kalmasın*” *Koşay-İşitman 1932: 15*

âsak Topal, aksak (İncesu-Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.)

âsamak Topallamak, aksamak (Çr.)

asamakta kalmak Sürüncemede kalmak, geriye atılmak (Çr.)

asancakta kalmak → asamakta kalmak (Çr.)

asâtek Kadın, eksik etek (Çr.)

âsatmak Aksatmak (Ba.) “*Sana vidüüm bu gücücük görevi bile âsattın, ben sana nahal güveniyim?*” *Şahin 2020: 13*

asbap Giysi, üst baş (Al.; Demirşeyh, Kamışlı, Yarımşögüt-Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) “*Asbapların kansız gitsin de kanlı gelsin*” *Yoksul 2011: 70*

asbap daşı Çamaşır yıkama taşı (Su.)

asdar 1. Evin tavanı (Su.) 2. Evle çatı arasında ot ya da odun konulan yer (Bademce-Ka.)

ases gobel Filmde başrol oyuncusu (Çr.) “*Ases gobel dala gelmedi.*” *Yoksul 2011: 70*

asfinik Naftalin (Çr.) “*Asfinikli giyme yakınlarını ürkütürsün.*” *Yoksul 2011: 70*

asgellik Askerlik (İs.) “*Ombeş sene asgellik edellerimiş.*” *Abaz, 2004: 108*

ası Sinirli (Su.)

asık Asılmış adam (Çr.)

āsırık (1) Aksırık, hapşırma (Çr.)

asırık (2) Tavan (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)

āsırmak Hapşırarak, aksırmak (Çr.)

āsik (1) Eksik, noksan (Al.; Su.; Sarimbey-Çr.) “*Gonu gomşu bizden āsik olmazdı / Sevmediği gelirse helva çalmazdı*” *www.corum.com.tr*

āsik (2) Kadın, karı (Çr.)

āsik etek Kadın (Çr.)

āsikli 1. Kadın (Su.; Çr.) 2. Erkeklerin eşlerine seslenirken kullandığı söz (Su.)

āsilmek Eksilmek, azalmak (Çr.)

asker anası Bir çeşit mekik oyası (Çr.)

aslahatten Çok şey anlamında şaşma ünlemi (İs.)

aslaletten Sanki gerçekten yapacakmış gibi (Ba.; İs.) “*Boş ver onu, partal atıyo. Aslaletten dedüklerini yapabilecemiş gibi...*” *Şahin 2020: 13*

aslaten Gerçekten (Çr.) “*Aslaten yapduğun işe bak hêri.*” *Nakiboğlu 2017: 234*

aslım aslım asılmak Zorlamak (Çr.)

asmak Ağır gelmek (Gölet-Ka.) “*Çuvaldaki son bir kürek pirinci de koyunca, terazinin kefesi aşağı doğru astı.*” *www.golet.tr.gg/*

aspur Sarı boya olarak kullanılan yaban safranı (Al.).

astar (1) Tavan (Yeşilyurt, İsa-hacı-Al.; İs.; Çayhatap, Çıkrık, Sa-

rimbey-Çr.) “*Korkmadın mı Veli Kâ'nın enikten / Nasıl indin astardaki delikten?*” *Arısoy 1970: 64*

astar (2) Bir yere set çekmek, bir yeri sağlamlaştırmak için taş, moloz, kumla birlikte kullanılan ağaç, çalı (Âşıkbükü-Os.) “*İrmak yükselince geçen yıl tarlanın kenarına bastırduğumuz astarların hepsi darmadağın olmuş.*” *Arslaner 2016: 233*

astırmak Ağır gelmek (Gölet-Ka.) “*Tahterevalliye sen binince üçünü de astırdın.*” *www.golet.tr.gg/*

asu 1. Sütü kesilmek üzere olan inek, koyun, keçi (Âşıkbükü-Os.)

2. Sütten yeni kesilen dana, oğlak, kuzu (Âşıkbükü-Os.) “*Asu ineğin sütünden ne olur? İki bardak ya çıkar ya çıkmaz.*” *Arslaner 2016: 233*

asvab Giysi, üst baş (Al.)

asvata Alışveriş (Al.)

aş 1. Bulgur pilavı (İs.) 2. Çorba, yemek (Su.; Çalyayla, Evciortakışla, Turgut-Çr.) “*Aş dostu değil, baş dostu olmalı*” *Yoksul 2011: 73*

aşağ Tımar tarağı (Su.)

āşam Akşam (Kargı-Os.; Çr.) “*Garı bazarından birez pancar al, az da basdırma yolla gobelden, āşama bişiriyim.*” *Özçatalbaş 2002: 27*

āşamaca Akşama kadar (İs.) “*Beni otturdula, āşamaca orda otudum.*” *Abaz 2004: 168*

āşamınan Akşam vakti, akşamleyin (Su.)

āşamlên Akşamleyin (Su.)

aşana Düğün ya da tören yemeği pişirmek için kurulan açık hava mutfağı (Âşıkbükü-Os.) “*Mevsimi gelince aşanalar çatılır, yağmur duasına çıkılırdı.*” *Arslaner, 2016: 233*

aşana çatmak Düğün ya da tören yemeği vermek amacıyla mutfak

- düzeni kurmak (Âşıkbükü-Os.)
"Evde ne varsa yiyeceğiz. Her gün aşana çatacak halimiz yok." Arslaner 2016: 200
- aşargaç** Aşırı davranan, aşırı heyecanlanan (kimse) (Sarimbey-Çr.)
- aşdavul** Bir çeşit ekşi elma (Çr.)
- aş dezgahı** Mutfak tezgahı (Çr.)
"Getmiş bakmış. Aş dezgânın üstünde bi dıhım ekmek." Çorumevi 2000: 18
- aşena** Evde yemekle ilgilenen reis kadın (Su.)
- aşene** Mutfak (Os.; Su.) *"Annem bu mutfağa, karanlık aşene diye isim takmıştı." Saraçer 2000: 62*
- âşer** Meşe külünün ıslanmasıyla elde edilen bir çeşit çamaşır suyu, küllü su (Beydili-Çr.)
- aşerpi** Eşarp (Al.)
- aşerpi** Eşarp (Çalyayla-Çr.)
- aşesmek** Yıklamak, birbirine girmek, aşırı gürültü patırtı olmak (Ovakarapınar-Çr.) *"Ben meydana çıktığım an / Aşe-şirdi yer gök cihan" Yoksul 2011: 44*
- aşevi (1)** Mutfak (Çıkırık-Çr.) *"Sonra aş evinde odun ocağını yaktı, çorba koydu." Özçatalbaş 2003: 69*
- aşevi (2)** Lokanta (Su.) *"Hem hanlarda hem de kasabaların aşevlerinde yemek yenebilir." Sa-riyüce 2004: 101*
- aşgar (1)** Kir çıkarıcı, çamaşır yumuşatıcı olarak kullanılan, üzerlik otu ya da meşe külünün kaynatılmasıyla elde edilen sulu karışım (Su.)
- aşgar (2)** Yüzsüz, biçimsiz (Su.)
- aş garışdırma** Yayla çorbası (Su.; Büyükgülücek-Çr.) *"Ben aş garıştırdım... Biraz fasulye börttürdük." Çalmuk 2019: 14*
- aşgarsuz** Yüzsüz, biçimsiz, sevimsiz, çirkin (İs.)
- aş gatma** İki çeşit yemeği karıştırma (Su.)
- aşı (1)** Hayvanların kulağı kesilerek yapılan im (Su.)
- aşı (2)** Koyun sürülerini birbirinden ayırmak için kullanılan kiremit renginde bir boya (Çıkırık-Çr.) *"Kınalı koçları aşılmalı / Eyvah güzel gelin ömrüne yazık" Köseoğlu 1938: 22*
- aşığı cuk oturmak** 1. Çocukların oynadığı aşık oyununda aşığın kazanacak biçimde yere oturması (Çr.) 2. Bir kimsenin işlerinin iyi gitmesi (Çr.) *"Kiremit işinde Ali'nin aşığı cuk oturmuş." Keriman 1997: 57*
- aşık (1)** 1. Davarın diz kemiği (Çr.) 2. Oyun için kullanılan kemik (Çr.) *"Aşığın bini bir para; ama ütülmesi kötü" Yoksul 2011: 74*
- aşık (2)** Bir çeşit kumar oyunu (Su.)
- aşıraşı** Aşure tatlısı (Kıclı-Al.; Su.; Baltacı Mehmet Paşa, Kargı-Os.)
- aşırma** Köylerde oynanan bir halk oyunu (Örencik-Çr.)
- aşırtma** Semer paldımının aşağıya düşmemesi için sağrı üzeri ile iki yandan paldıma bağlanan yün ya da kayış kemer (Çr.)
- aşiret** Alevi, Kızılbaş (Ovakarapınar-Çr.)
- aşkar** Biçim, eşkal, nişan (Çr.) *"Şu adamın aşkarına bak." Tdk 1993: 358*
- aşkarsız** Çirkin, sevimsiz (Çr.)
- aşlak (1)** 1. Aşılı fidan, aşı yapılmış bitki (Yeşilyurt-Al.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Aşıdan kalan iz (Ovakarapınar-Çr.) *"Karaçalıya aşlak vursan gül olmaz / Sarrafın*

- yanında altın pul olmaz” Yöndem 1983: 105*
- aşlak (2)** Ekli, eklenmiş (Su.)
2. Yama, yamalık (İs.)
- aşlama** Aşılanmış meyve fidanı (Çalyayla-Çr.) *“Dere boyu aşlama / Aşlamayı daşlama” Gösterir 2011: 77*
- aşlamak (1)** Ekleme, katmak (Su.) *“Yemeğine su aşıla ki çoğalsın.” Yoksul 2013: 649*
- aşlamak (2)** 1. Ağaçlara aşı yapmak (İmat-Al.; Körkü-Su.; Evcior-takışla-Çr.) *“Cevizi taşılayım / Dalını aşlıyayım” Çağıl 2013: 13*
2. Sebze fidesi dikmek (Çalyayla-Çr.) *“Domates aşladım.” Tdk 1993: 360*
- aşlanmak** Büyüme, boy atmak (Alancık-Me.; Çr.) *“Mor tepeler eteğine yaslanmış / Bağlarında meyveleri aşlanmış” Sürmelican 2013: 59*
- aşlık (1)** Açlık (İkipınar-İs.) *“Çocuklarım aşıklıktan ölücek.” Abaz 2004: 121*
- aşlık (2)** Kış için hazırlanan yarma, bulgur gibi yiyeceklerin tümü (Gökçeagaç-Uğ.)
- aşma** Erkek hayvanın dişi hayvanla cinsel ilişkide bulunması (Su.; Çr.)
- aşmak (1)** Açmak (İs.) *“Yere pıtdan düştü, aşdım bakdım.” Abaz 2004: 159*
- aşmak (2)** Devrilme, yıkılmak (Çavuşoğlu-İs.) *“Ne oldunu bilmiyom, oruya aşdım.” Abaz 2004: 137*
- aşmalı** Erkek çocuklar arasında oynanan birdirbire benzer bir oyun (Çr.)
- aşocağı** Mutfak (Çr.) *“Yemek pişirilen odaya aşevi ya da aşo-cağı denir.” Tombuş 1943: 24*
- aşortman** Eşofman (Ba.) *“Oolum niye bi beden büyüünü almadın bu aşortmanın?” Şahin 2020: 14*
- aşırı** Uzak (Beydili-Çr.)
- aşşâ** Aşağı (Esentepe-İs.; Gökçam-Su.; Eskiokin, Tarhankozlusu-Çr.) *“Badalı aşşâ ineken o eltım geldi.” Abaz 2004: 123*
- aşşih** Aşık, saz şairi (Çr.)
- aştan çıkmaz kel kepeçe** Her işe, her söze karışan lüzumsuz kimse (Âşıkbükü-Os.)
- aşur** Tuzlu pişirilip sıcak yenen aşure (İs.)
- aşurtma** Hayvanın kuyruk altından geçirilen, semeri tutan keçe ya da deri kemer (İs.)
- aş vermek** → aş yerme (Çopraşık-Al.; Sarimbey-Çr.)
- aş yermek** Gebelikte kimi yiyeceklerle karşı aşırı düşkünlük göstermek ya da nefret etmek, tiksirmek (Dereköy-İs.) *“Aş yerince bulanır. Mutfağa girince tiksindir.” Balıkçı 2010: 79*
- atak** Cömert, eli açık kimse (Çr.)
- atanak** Çocukların ok atmak için yaptığı oyuncak yay (Gölet-Ka.)
- ataş** Ateş (Haydar-Al.; Körkü-Su.; Sarimbey, Serban-Çr.) *“Ben seni sözüne sadık sanardım / Gece gündüz ataşınla yanardım” Çırakman 2002: 122*
- Atatürk yüreği** Bir motif adı (Su.)
- at cırtlığı** Çayırardan toplanarak yenen bir çeşit ot (Kamışlı-Su.)
- atgı** Ekmek pişirmek için tandıra atılan kes, ot gibi şeyler (Çr.)
- atgıcı** Yufka ekmeği pişiren, çeviren kadın (Çr.)
- atık** Artık, gayrı (Çr.) *“Neyse şimdik bulundu ya, atık tezcene bitiririk.” Çorumevi 1996: 23*
- atkıcı** → Atgıcı (Çr.)
- atlamp** Dört nala koşmak (Os.)

- atlampaya kalkmak** Önünü ardını gözetmeksizin dörtnala koşmak (Os.)
- atlangaç** Çaydan geçebilmek için aralıklarla konan iri taşlar (Çr.)
- atlinkaya** Çocukların bir tür oyununu (Kargı-Os.)
- atlemek** Temizlemek, ayıklamak, seçmek (Tutçakallı-Çr.) *"Bizim bağın başını / Ben atledim taşını" Gösterir 2011: 131*
- atlı** Erkek tavırlı kadın (Çr.) *"Anam sen o atlıyla başa çıkabilir misin?" Yoksul 2013: 57*
- atlık** At, eşek bağlanan ahır (Beydili-Çr.)
- atma** Kış geceleri sırayla, haftada bir yapılan yemekli sohbet (İs.) *"Yarın akşam atmamız var, beni mazur görün." Tdk 1993: 372*
- atmaca** Çocukların kuş vurdukları sapan (Su.)
- atmış** Altmış (İs.) *"Atmış sene olmuşdur ben gelin olalı." Abaz 2004: 169*
- atmış ahıl yetmiş fikir** Bir örgü motifi (Su.)
- atmuk** Belsuyu, meni (Âşıkbükü-Os.)
- at paklası** Siyah, büyük bakla (Çitli-Me.)
- atuk** Artık (İs.; Güvenli-Çr.) *"Birbillene sungu sunguye düşü-yola, atuk naalisa." Abaz 2004: 102*
- ava** 1. Baba (Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) 2. Ağabey (Çopraşık-Al.; Sevindikalan-Çr.) *"Avaların Domuzçukuru'nda herk ediyo. Götür de ekmani yesinler emi." Özcan 2021: 6*
- avadan, avadanlık** Araç, aygıt (Eskice-Çr.) *"Onları da çoktan satarı ama, zenaatinin avadanlıkları olduğundan..." Tahir 2008: 353*
- aval aval** Aptal aptal bakmak (Sarimbey-Çr.) *"Etrafıma aval aval bakındım." Özçatalbaş 2003: 23*
- avanas** Küp (Su.)
- avanta** Avare, işsiz, aylak, kötü kimse (Çr.)
- avar** Parsel (Doğla-Me.)
- avara** 1. Şaşkın, kararsız, beceriksiz, işsiz (Külah-Al.; Akçalı-Su.; Arpalık, Sarimbey, Turgut-Çr.) *"Az kazandın çok çalıştın / Sen avara durdun mu hiç" Gardaş 1979: 3* 2. İşe yaramaz, verimsiz, kötü, bozuk, iyi olmayan her şey (Kavşut-Su.; Çr.) *"Bu adam avaradır demedim mi?" Tdk 1993: 376*
- avara ayı** 1. Kasım ayı (Su.) *"Avara ayından on gün önce ek, on gün sonra ekme." Çalmuk 2019: 108* 2. Ekim ayı (Bademce-Ka.)
- avara gasnak** Çalışmak istediği halde, koşullar çalışmaya elverişli olmadığı için işsiz güçsüz gizen kimse (Çr.) *"Bir avara kasnak gibi boş döndüm / Hiçbir işe yaramadım neyleyim" (Körhasan) Ercan 1991: 380*
- avaralaşmak** 1. Hastalığın kötüye gitmesi (İs.) 2. İşlerin iyi gitmemesi (İs.)
- avaralık** İşsizlik (Çalyayla, Düdük-lük-Çr.) *"Avaralık döneminde okuma yazma kursu veriyormuş." Akkaya 2011: 371*
- avcıl** İyi av avlayan hayvan (Çr.)
- aveyit** Armağan (Boğazkaya, Elmapınar-Me.) *"Elbiseyi götüren kişi ayakkabısını ayağından çıkarırsa geri almak için aveyit ödemek zorunda kalır." Cingöz 2010: 333*
- avgar avgar** Yamuk yumuk, eğri büğrü (İs.)
- avgın** 1. Üstü kapalı ya da açık su yolu, ark, bahçe duvarlarında

açılan su deliği (Külah-Al.; Boğabağı-Çr.) 2. Lâgım (Su., Me.)

3. Küçük su yolu (Su.) “*Avgın, insanoğlunun yarattığı ilk su yoludur.*” *Yoksul 2013: 86*

avgun (1) Ayçiçeği (Al.; Dutçakallı, Eskiköy, Gökcedoğan-Uğ.; Ovakarapınar-Çr.) “*İkindileyin misiri kozlerik, avgun da var.*” *Özdemir 2019: 52*

avgun (2) → avgın (Beydili-Çr.)

avhalaşmak 1. Oynaşmak (Çr.)

2. Şakalaşmak (Çr.)

avı 1. Zehir (Su.) 2. Acı (Su.)

aviç Avuç (Çr.)

avirt Çene (Su.)

avil Bayağı, adi, açık göz (Os.)

avkalamak 1. Çalkalamak, elemek (Çr.) 2. Yakalamak, tutmak, avuçlamak (Çr.) 3. Eziyet etmek (Kamışlı-Su.)

avlağa Avın bulunduğu yer (Su.)

avlağı Bahçelerin çevresine ağaç ya da ince dallardan yapılan çit, engel (Çr.)

avloğ → avlağı (Gölet-Ka.) “*Avloğa diken kesmeye gidiyorum.*” www.golet.tr.gg/

avluk Ahşap bahçe çiti (Ka.)

avrana Dişi deve (Çavuşcu-Su.)

avrat Evli erkeklerin eşlerine seslenme sözü (İsahacı-Al.; Os.; Kamışlı-Su.; Arpalık, Eskiekin, Palabıyık-Çr.) “*Avrada sırtımı dönük yatarım / Beden yorgun, aşka ırık patıron*” *Özgür 2002: 92*

avrat ağızlı Hanımının her dediğini yapan erkek (Gökçam-Su.)

avratbaz Kadın avcısı, zampara (Çr.) “*Ulan Avratbaz, bu sıralar sen avratbazlığı da iyicene maskara ettin.*” *Tahir 2007: 288*

avrat pazarı Kadınların öteberi sattıkları yer (İs.) “*İnanmazsan bu hafta Çorum’un Avrat Pazarı’na git.*” *Tahir 2006: 89*

avsata Alışveriş (İs.)

avsun Üfürük, nefes (Çr.)

avsunlamak Hastaları iyileştirmek için okuyup üflemek (Ba.; Çobandivan-Çr.) “*Bizim köydeki hoca çok derin. Seni bi avsunlasın, üç güne bişiyin galmaz.*” *Şahin 2020: 14*

avsunnamak → avsunlamak (Çıkrık-Çr.)

avsunnu Okunmuş, üflenmiş (Su.)

avu Zehir, ağrı (Karkın-İs.; Yağcılar-Ka.; Alancık-Me.; Os.; Karahisar-Çr.) “*Erikler avu gibiymiş la.*” *Bi-len 2006: 41*

avukçu İri taneli, kalın kabuklu bir çeşit beyaz üzüm (Çalyayla-Çr.)

avukdurmak Aldatmak, kandırmak, oyalamak (Çr.)

avukturmak → avukdurmak (Çr.)

avul Çitle çevrili, üstü açık küçükbaş hayvan barınağı; ağıl (Gökköy-Çr.)

avul avul etmek Öfkeli bir biçimde, anlaşılmaz sözler söylemek (İsmailköy-Çr.) “*Morarmış bir vaziyette, avul avul edip duruyor.*” *Güven 2013: 33*

avur Ağır (Kalecikkaya-Al.)

avurt 1. Yüz, yanak (Ba.; Kargı-Os.; Körkü-Su.; Gökköy-Çr.) “*Zunnacı Mıstık avurtlarını şişirerek ne güzel çalyo la, deel mi?*” *Şahin 2020: 14* 2. Ağız boşluğu (İs.; Ka.) “*Çok aradım ama avurduma göre kaşık bulamadım.*” *Yoksul 2013: 213*

avurtlamak Anlaşılmaz homurtularla sözü değiştirmek (Çr.)

avur zuvur etme İleri geri konuşma (Çr.)

avuş Avuç (Kalecikkaya-Al.)

avuşturmak Aktarmak (Kalecikkaya-Al.)

- avut** Bağırarak ağlama, sesli ağlama (İs.)
- avuz** → ağız (2) (Ba.; İs.; Gökçam-Su.) “Bizim sarıgızın bi avuzu oluyo, kerpüç gibi, hemi de sapsarı.” Şahin 2020: 14
- avuzbav** Çuval ağzı bağlamada kullanılan ip (Kalecikkaya-Al.)
- ayağa kalmak** Düğün yemeğine yetişemeyip hizmet edenler için kurulan ayak sofrasında yemek yemek (Çr.) “Bu duruma da ayağa kaldı denilirdi.” Ozulu 2016: 261
- ayağı almak** Ayak hareketini çalınan çalgıya uydurmak (Su.; Çr.)
- ayağı karıncalı** Adı çıkmış hafif kadın (Ba.; Os.) “Adamın başını belaya sokar bu ayağı karıncalı, feleğin şaşar sonra.” Şahin 2020: 15
- ayak** Düğünde konuklara yemek dağıtan yapan genç (Çr.)
- ayak altı** Ortalık, merkezi yer (Su.)
- ayakcak (1)** Merdiven, merdiven basamağı (Ba.; Çr.) “Şu ayakcakları tamir etmek ilâzım, bahsana esgimişler.” Şahin 2020: 14
- ayakcak (2)** Yürüteç (Os.)
- ayakçak** Tırpancının çalışırken ayağına taktığı ayaklık ya da ot demeti; tönge (Kargı-Os.; Su.; Beydili-Çr.)
- ayak gezinmek** Tuvalet gereksinimini gidermek (Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- ayak işi** Kadınların üstten giydiği don (Su.)
- ayaklamak** Çabuk yürümek, hızlanmak, hızlandırmak (Çr.) “Böyle gidersek gece yarısı da varamayız tuzlaya. Biraz ayaklayın arabaları.” Güven 2017a: 29
- ayak sofrası** Düğünde konuklara yemek dağıtan gençler için kurulan sofraya (Çr.) “Hizmet edenler için kurulan bu sofraya ayak sofrası denirdi.” Ozulu 2016: 261
- ayak tehrizi** Odanın içinde, kapı arkasındaki sahanlık (Çr.)
- ayakyolu** Tuvalet (Al.; Ba.; Gökçam-Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) “Esgiden avluda bulunan ayakyoluna gece çırayınan gidiyoduk.” Şahin 2020: 15
- ayallama** Ayarlama (İs.) “Böyle bi ayallama yaptık.” Abaz, 2004: 116
- ayancak** Dokuma tezgâhında kücüyü aşağı yukarı indirip çıkarmak için basılan düzenek; ayakçak (Alacahöyük-Al.)
- ayarsız** Davranışları uygun olmayan, kendini bilmeyen kişi (Aşağıfındıklı-Su.)
- ayartmaç** Ayartılmış, şaşırtılmış (Çr.) “Bizim yapının üstüne bir ayartmaç güvercin kondu.” Tdk 1993: 408
- aybatçı** Gürültücü, şamatacı (Çr.)
- aydamak** Hayvanları sürmek, çobanın sürüsüne katmak (Kalecikkaya-Al.)
- aydaş** Bebeğin bedeninin kuruyup başının büyümesi biçiminde ortaya çıkan bir hastalık (Ba.; Dereköy-İs.; Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Su.) “Davulcu Kâzım’ın gücük oolu da bek aydaşmış, üflesen uçacak zaar.” Şahin 2020: 15
- aydede** Ayçiçeği (Su.)
- aydıngül** Ayçiçeği, çekirdek (Su.) “Aydıngüller bi adam boyunu geçmiş.” Bilen 2006: 41
- aydınlık** Cam, pencere (Çr.)
- aydışmak** Tartışmak, laf yetiştirmek, alay etmek (Âşıkbükü-Os.) “Babanla aydışmaya utanmıyor musun?” Arslaner 2016: 234
- aydışmek** İddia etmek (Ka.)
- aygırı** Aykırı, ters, yanlış (Çr.)

aygırsak Erkek isteyen hayvan ya da kadın (Or.; Me.)

aygırsamak Dişi hayvan, çoğun-cası kısarak, erkek hayvan, aygır istemek (Çr.) “*Aygırsamış kısarak gibi yelesini savurarak kişnemeye başlamasın.*” Tahir 2004: 203

ay görüktü Saklambaç oyununa benzer bir çocuk oyunu (Çr.) “*Geceleri aygörüktü, sinembitti, çöğdürümçüş, güvercin takla geç vakitlere kadar sürerdi.*” Tuluk 1991: 2

aygul Ayçiçeği, çekirdek (Su.)

ayı (1) Topaç (Bo.; İs.; Su.; Çr.) “*İyi dönen aylar için “Ula gobelin ayısı dondu” demekten kendimizi alamazdık.*” Tuluk 1991: 2

ayı (2) Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)

ayıboğan Yenmesi güç, boğaz tıkayan bir çeşit armut (Çr.) “*Dayadı önlerine iğdeyi, ayıboğan armudunu.*” Seyda 2006: 193

ayı döndürmek Kamçı yardımıyla topaç döndürmek (Su.)

ayık Uyanık, açık göz (İsahacı-Al.) “*Mekanınız kayaların koğuğu / Size derler hayvanların ayığı*” Arısoy 1970: 64

ayıklamak Ayılmak, uyanmak, aklını başına almak (Çr.)

ayın bayın olmak Şaşırarak, şaşkına dönmek, tuhaflaşmak (Çr.)

ayinga Kaçak tütün (Çr.) “*Bunlar kaçağı pusulasınlar, geçende gelen ayıngayı?*” Tahir 2004: 66

ayın oyun olmak Oyuncak olmak, eğlence konusu olmak (Çr.) “*Ayın oyun, kör oyun.*” Yoksul 2013: 92

ayıpsamak Ayıplamak (Çr.)

ayıpsınmak Ayıplamak (Ba.) “*Bu yaptığın hoş deel, çok ayıpsındık çok.*” Şahin 2020: 15

ayıtlamak → atlemek (İs.; Kargı-Os.; Aşağıfındıklı-Su.; Karahisar-

Çr.) “*Bizim bağın başını / Kim ayıtlar daşını*” Gösterir 2011: 131

aykırısamak → aygırsamak (Oğ-laközü-Su.)

aylak Açık, belli (Çalyayla-Çr.) “*Gözünü kim oydu, gardaşım oydu; aylak derin oymuş.*” Yoksul 2013: 343

aylamak Devam etmek (Bo.) “*Yağmur aylayacak.*” Koşay-İşitman 1932: 20

aylandırmak Çevirmek (Kalecik-kaya-Al.)

aylı günlü Doğurması yakın kadın (Çr.) “*Ayı günü yaklaştı.*” Yoksul 2013: 92

aymaç aymaç Dağınık (Sarimbey-Çr.)

aymak Ayılmak, kendine gelmek (Os.)

aynacı Şımarıklık yapan, komik kimse (İs.)

aynalamak Tek tırnaklı hayvanların tökezleyip dizini yaralaması (Çr.)

aynalı Bir tür heybe ya da kilim motifi (Su.)

aynalı fistan Kuşak bölümü bedene oturan, eteği büzgülü bir kadın giysisi (Çr.)

aynat beynat Yamuk yumuk, biçimsiz, düzgün olmayan (İs.)

aynaz Saçlarının bir bölümü, özellikle ön tarafı dökülmüş kimse, kel (Âşıkbükü-Os.) “*Aynazın tekisin sen; kimin saçına başına laf ediyorsun?*” Arslaner 2016: 234

ay peceden aşmış 1. İş işten geçmiş (Su.) 2. Gece yarısı olmuş (Su.)

ayran Düğünlerde oynanan, başlık parası için gurbete çıkan delikanlıyı dönüşte sevdiği kızın tanınmamasını konu edinen seyirlik köy oyunu (Turgut-Çr.) “*Ayran oyunu ile canlandırılmak iste-*

- nen olay Turgut köyünde yaşanmış bir olaydır." Oğuz 2006c: 12*
- ayrı enmek** Gelinin, ayrı oturmak amacıyla kayınbabasının evinden başka bir eve inmesi (Su.)
- ayrıkısı** 1. İnsan içine katılmayan, yabancı gibi duran (Ba.; Çr.) 2. Ters, inatçı (Ovakarapınar-Çr.) "Ayrıkılık etme oğlum, gel sen de gatil oyuna." Kerman 1997: 14
- ayrukxa** Huysuz, tabiatsız (İs.)
- ayu** Ayı (Bademce-Ka.)
- ayucu** Yakın yer, ayak ucu (İs.; Su.) "Babam şöyle beş arık ayucundaymış." Abaz 2004: 105
- ayuk** Uyanık, ayılmış (Ba.) "Ne uyuması bacım, ayuk bu! Baksana, gözlerini cimbildetti." Şahin 2020: 15
- ayvah** Eyvah (Gökçam-Su.) "Ayvahh! Bu da mı geleceğidi bu yaştan sonra?" Sağmen 2009: 120
- ayvalanmak** Rengi sarıya dönmek (Göcenovacı-Çr.) "Herklerin, ayvalanmış arpaların içinde gezdi sabahaca." Gümüş 1977: 76
- azap** Çiftlik işlerinde çalışması için bir yıllığına tutulan erkek hizmetçi, uşak (İsahacı-Al.; Sarayköy-Ba.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Beydili, Palabiyik-Çr.) "İstersen küpünde şarap olayım / Kapına kul eyle azap olayım" Özgür 2002: 51
- azbar** Çitle çevrili ahır avlusu (Kalecikkaya-Al.)
- azbuçuk** Az da olsa, biraz (Arpalık, Dutçakallı, Gökköy, Morsümbül-Çr.)
- azdırmak** Yoldan çıkartmak, şımartmak, sapıtmak (Körkü-Su.; Mislerovacı-Çr.) "Kim büyüttü, kim bunları azdırdı / Kim ne söyledi de böyle kızdırdı" Koygun 2002: 23
- aze** Âza, vücut organları (Âşıkbükü-Os.; Akçalı-Su.; Göcenovacı, Sarimbey-Çr.) "Azelerim gopuyo boğün, heç eyi değülün." Arslaner 2016: 234
- azenmek** Oyalanmak (Çr.)
- azı** Kağnıda tekerlekleri birleştirilen, ekseni iki yandan tutan ağaç çivi (Çr.)
- âzi bâli** Oruçlu, ağzı bağlı (İs.)
- azımsımak** Az görmek (Çr.)
- azınsamak** Az görmek (Al.; Ba.; Kargı-Os.; Su.) "Yeter oolum, tam iki hapaz nelbebi verdim ya, azınsama." Şahin 2020: 16
- azırêl** Azrail (Su.)
- azıtmak (1)** Kedi, köpek yavrularını evden uzak bir yere bırakmak (Ahmetoğlan, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- azıtmak (2)** → Azdırmak (İsahacı-Al.; Akçalı-Su.; Sarimbey-Çr.) "Doğru yürü azıtmadan / Kalyon alıp tozutmadan" Arısoy 1970: 43
- azmak (1)** Yolunu yitirmek, şaşırarak, kaybolmak (İsahacı-Al.; Çalyayla, Evcıortakışla, Serban-Çr.) "İlim Hakka giden bir ulu yoldur / Azarsın o yoldan şaşarsan oğul" Özgür 2002: 73
- azmak (2)** Şımartmak, yoldan çıkmak (Al.; Mislerovacı, Evcıortakışla, Karahisar-Çr.) "Azar ki Allah beterinden saklasın kudurup Çorum'a sığmaz olur." Tahir 2004: 26
- azmak (3)** Yaranın ya da hastalığın çekinceli duruma gelmesi (Körkü-Su.; Eskiekin, Evcıortakışla-Çr.) "Savaşın başında çağlayanı yok / Azmış yaraları, bağlayanı yok" Kurtoğlu 1998: 8
- azmak (4)** Sel ya da taşkın için yapılan kanal, dere (Ovakarapınar-Çr.)

aznaşmak Ağız dalaşı yapmak, bozuşmak, tartışmak (Su.) “Çöl Omar’ın uşakları aznaşmışlar.” Uçakcı 2006: 378

B

bâ (1) Bağ (İs.; Su.; Çr.) “Bizim bâda bi sürü tosba gördüm.” Tuluk 1991: 2

bâ (2) Bey (Ovakarapınar-Çr.)

bâ (3) Dügüm (Su.)

bâ (4) Bana (Karkın-İs.) “Bâ bi çarşı banyosu yapdurucân acele.” Abaz 2004: 112

ba (5) Usanma, kızma, yalvarma durumlarında be ünlemi yerine kullanılan ünlem (Âşıkbükü-Os.) “Eyi ba, bekledip durma beni; ne diyeceğiseñ de!” Arslaner 2016: 234

baa Bey (Büyükcami, Çevreli-Al.; Os.; Çr.) “Valla seni de öldürür, beni de öldürür baa!” Saraçer 2000: 349

baaça Bahçe (Ba.) “Körkendi’den gelen selden sonra bizim baaçanın maşalamaları güccülmüş oolum.” Şahin 2020: 17

baaktan → Bayaktan (Ovasaray-Çr.)

baalamak Bağlamak (Çr.)

baalı Büyüülü, büyülenmiş (Su.)

baalim → Baylığı (Çr.)

baanmek Beğenmek (Gökçam-Su.; Çr.) “Ben de baandim, o da baandi.” Sağmen 2009: 51

baar Bağır, göğüs (Su.)

baarmak Bağırmak (Çr.)

baarsug Bağırsak (Ba.) “Baarsugarından hastalanmış, üç ay soona öldü garibim.” Şahin 2020: 17

baartlak Geveze, yaygaracı, çok bağırın, gürültücü (Ba.; Çitli-Me.;

Gökçam-Su.) “Şu bizim Hatıplar-da baartlak olmayan kaç erkek biliyon?” Şahin 2020: 17

baba (1) Büyük, onulmaz çıban; veba, dert, hastalık (ilenmelerde) (İs.) “Elinde kolunda babalar çık-sın.” Tdk, 1993: 447

baba (2) Zehir zıkkım (ilenmelerde) (Su.; Dutçakallı-Çr.) “Babanın bekini, zihimin kokünü yiyesice.” Uçakcı 2006: 222

baba (3) Erkeklik organı (Çr.)

baba (4) 1. Çatılarda kullanılan omurga direği (Bo.; Oğ.; Or.; Os.; Su.) 2. Kalın, kısa sopa (Su.)

babacan İyiliksever, merhametli (Çr.)

baba çıka Öl, geber anlamında ilenç (İs.) “Baba çıksın! Edemezlerse geldikleri gibi giderler...” Tahir 2008: 282

baba çıkasica → Baba çıka (Çopraşık-Al.; Su.; Çalyayla, Karadonna-Çr.) “Trissız yâr haşat oldum elinde / Çok gilladın baba çıksın dilinde” Gösterir 2008/84: 11

baba çıkmyasica Olumsuz anlam taşımayan ilenme sözü (Çr.) “Baba çıkmyasica, ellerin girilsin, nasıl doodün sabiyi?” Tuluk 1991: 2

baba hesabı Miladi takvimdeki her ayın on üçü, ayın biri olarak alınan rumi takvim (Al.)

babal Günah ya da suç sayılacak eylemler; vebal (Al.; Ba.; Su.; Arpalık, Gökköy, İsmailköy-Çr.) “Babalı altında kalmak istemiyorum.” Yoksul 2013: 99

babalanmak Görgüsüzce bir şeyler yemek, zıkkımlanmak (İs.; Su.)

babalı boynuna Vebali boynuna, sorumluluğu sana (Ba.; Su.) “Ben varam köyünüze / Babalım boynunuza” Ertekin 2006: 31

- babalık** Üvey baba (Çr.) “*Babalığımda bol para vardı, koklatmıyordu.*” Destanoğlu 2006: 54
- babana rahmet** Doğru söyledin anlamında onaylama sözü (Çr.) “*Tamam! Babana rahmet! Biz yaren deriz.*” Tahir 2007: 217
- babuç** Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni (Eskiekin-Çr.) “*Cici babuç cız eder / Kız oğlana göz eder*” Ertekin 2006: 39
- bacca** Toprak dam, evin üstü (Al.)
- bacalık** Ocağın yanına ya da üstüne yapılan; lamba, kibrit gibi araç gereç konan raf (Ba.; Os.) “*Kaç kere söyledim şu tabahamı bacalığdan başka yere goymayın diye!*” Şahin 2020: 17
- bacca üstü** → Bacalık (Âşıkbükü-Os.) “*Bacüstündeki bardakları getirebilir misin?*” Arslaner 2016: 234
- bacca** Bahçe (Su.)
- bacı** 1. Kız kardeş (Örenseki-İs.; Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) “*Ne umuyon bacından, o da ölüyo acından.*” Yoksul 2013: 505 2. Kadınların birbirlerine seslenirken abla, arkadaş anlamında kullanılan söz (Su.)
- bacılık** Kadınlar arasında kardeş yerine tutulan yakın arkadaş, kardeşlik (İsahacı-Al.) “*Gelin bacılıklar uğut vuralım / Üç çinik buğdayı suya koyalım*” Arısoy 1970: 72
- baç** Hayvan vergisi (Al.; Evcı-Bo.; Su.) “*Satıştan bac almak için isteksiz isteksiz hayvanlar arasında dolaşıyordu.*” Sarıyüce 2004: 286
- bâça** Bahçe (İkipınar, Örenseki-İs.; Kargı-Os.) “*Şimdi de aha goca baçalar boz galy gidemiyom.*” Abaz 2004: 121
- bâçüyüz** Eve bitişik bahçe (İs.) “*Boyle aralar bâçayuz büyük bâca bulularıdı.*” Abaz 2004: 97
- badak** Kısa boylu, ufak yapılı, çüce, bodur, tıknaz (İs.; Gökçam-Su.; Boğabağı-Çr.)
- badal (1)** 1. Merdiven, merdiven basamağı (Külâh-Al.; İs.; Gökçam, Yarımsöğüt-Su.; Çalyayla, Gök köy, Karadona-Çr.) 2. Basamak türü engebe (Su.) “*Gobelin biri badaldan yuvalanmış, toplunun dibine çömüdomuş.*” Kerman 1997: 14
- badal (2)** Ceviz içinin dörtte biri (Çr.)
- badal badal** Düzensiz, gelişigüzel (Çr.) “*Çocuğun tıraşı badal badal olmuş.*” Tdk 1993: 462
- badala basmak** Çocuğun yaşına girmesi, yaşını doldurması (Çr.)
- badallamak** Basamak yapmak (Çr.)
- badanaç** Tekerleğin dönmesine karşın taşıtın ilerleyememesi, patinaj (Uğ.)
- bade** Başka (Su.)
- bademli** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- badem parmak** İşaret parmağı (Çr.)
- badı** Kaz (Külâh-Al.; Ba.; İs.; Gökçam, Yarımsöğüt-Su.; Çayhatap-Çr.) “*Soyha badılar tarlaya girmiş.*” Bilen 2006: 41
- badı badı** Kazları uzaklaştırmak için söylenen söz (Su.)
- badıl badıl** Ördek gibi sağa sola yalpalayarak yürüme (Sarimbey-Çr.)
- badılcan** Patlıcan (Kargı-Os.)
- badımak** Yol kıyılarında biten, ufak yapraklı, yemeği yapılan bir ot (Çr.)
- badı** 1. Kaz (Os). 2. Kaz ya da ördek yavrusu (Çr.) “*Suların maz-*

galdan geçmeden önce oluşturduğu gölcükte, gün boyu ak yeşil gerdanlı badi badiler yüzerdi.”
Özçatalbaş 2002: 10

badik Kaz ya da ördek yavrusu (İbek-Me.; Konaklı, Üçköy-Çr.)

badiye Çorba tası (İs.)

bagaj Hayvanlara yem konulan yer (Al.)

bagartak → bağardak (Çr.)

bağ Bey (Su.) “Avni Bağ, Osman Bağ.” Uçakcı 2006: 356

bağaldak → bağardak (İs.)

bağanmek Beğenmek (Çr.) “Hadi ordan yalak Osoo, şimdi bağanip varmıyom da sana, erkek olunca mı alacağım seni.” Özçatalbaş 2002: 120

bağarcak Çobanın gece yatarken sürünün kaçmaması ya da kurt geldiğinde haberdar olabilmesi için bir ucunu koyunlardan birine bir ucunu koluna bağladığı ip (Çr.) “Bağarcaklı koyun, bilmez ki art niyetli oyun.” Yoksul 2013: 101

bağardak Çocuğun düşmemesi için beşiğe ya da salıncağa bağlanan enli kuşak (Kışlacık-Me.)

bağcak → bağarcak (Oğlaközü-Su.; Boğabağı-Çr.)

bağça Bahçe (Gökköy-Çr.)

bağçe Bahçe (Çr.) “Karanfilim ek beni / Has bağçene dik beni” Ertekin 2006: 73

bağanmek Beğenmek (Su.)

bağ eşgisi Olgunlaşmamış üzümünden yapılan, sulandırılarak yenen pekmez türü bir yiyecek (Su.; Çalıcı-Çr.)

bağ gazanı Yaklaşık 30-40 litre su alan bakır kazan (Su.)

bağırdak 1. → bağardak (Âşık-bükü-Os.; Dutçakallı-Çr.) 2. Çocuk kundağı (Dereköy-İs.; Çr.)

“Sinem yarin beşiği / Kollarım bağırdığı” Ertekin 2006: 106

bağırsık Bağırsak (Çr.)

bağırtlak 1. Geveze, yaygaracı, çok bağırان, gürültücü (Al.; İs.; Os.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) “Yumurtlayan tavuk bağırtlak olur.” Yoksul 2013: 662 2. Asabi, titiz, sert (Çr.)

bağilâni İçinde pekmez kaynatılan büyük bakır leğen (Çr.)

bağkal Yazma, kayıt (Kızılhamza-Or.) “Öğrencinin bağkalını bulamadım.” Tdk 1993: 4440

bağ kaynatmak Bağdan toplanan üzümleri ezip şiresinden pekmez yapmak (Çr.) “Bağ kaynatmak için kara tandıra / Guzün küre gurusumu sorma heç” Kurtoğlu 1998: 27

bağ kesmek Asma ya da teveklerdeki üzümleri toplamak (Gölköy-İs.; Çr.) “İçeridere’de bağ kesmeye gitti.” Özçatalbaş 2002: 107

bağlama şalvar Ayağa giyilen geniş pantolon (Çr.)

bağlantı (1) Arabalarda dingil üzerindeki parçaları birbirine bağlayan demir (Çr.)

bağlantı (2) Yeni yapılan binaların direncini arttırmak için köşelere konulan kılıç biçiminde demir, betonarme binalardaki köşebent (Çr.)

bağlar gazeli Konuşulmakta olan konuyla ilgisi olmayan sözler (İs.)

bağ leğeni → bağilâni (Çr.)

bağlılık Cinsel bakımdan iktidarsızlık (Çr.)

bağli Başka (Su.) “Ondan bağli.” Uçakcı 2006: 356

bağlık Olgunluk, akli erme (Çr.) “Seninle akla bağlık olunca konuşalm.” Yoksul 2013: 564

- bağnak** Bebeğin ilk kakası (Deréköy-İs.) “*Siyah olur bağnak.*” *Balıkçı 2010: 104*
- bağrıbütün** Top çekirdekli bir çeşit kavun (Kıcılı-Al.; Ovakarapınar-Çr.)
- bağrı dalmak** Uyumak (Su.) “*Üzerine bir ağırlık çökmüştü. Bağrı daldı...*” *Çalmuk 2019: 46*
- bağrı geçik** Karnı içine çekik insan ya da hayvan (Çr.)
- bağrı tutmak** Uyumak (Su.) “*Bağrım tutmuş Büyük Hanım’ım uyumuşum*” *Çalmuk 2019: 129*
- bağrı yoha** Yufka yürekli, merhametli (Çr.)
- bağtap** Din, dinsel inanç (Kızılhamza-Or.) “*Bu kişinin bağtabı yoh.*” *Tdk 1993: 4440*
- bah** Evet, peki, olur, öyle (Çr.) “*Kız güzel mi ?- Bah, -Bayrama gidecek misin? Bah.*” *Tdk 1993: 486*
- bahanak** Geviş getiren hayvanların körelmiş tırnakları (Çr.)
- baharın ucu** Mart ayı (Ahmetoğlan-Çr.)
- bahasınmak** Pahalı bulmak (Alacahöyük-Al.)
- bahça** Bahçe (Alancık-Me.; Gökçam-Su.; Turgut-Çr.) “*Bahçaya it bile yanaştırmıyo baban yav...*” *Sağmen 2009: 51*
- bahınmak** → Bakınmak (Su.; Çr.)
- bahır** Bakır (İs.; Su.)
- bahır çaluğu** 1. Ağızda hoş olmayan bir tat (İs.) 2. Turkuaz mavisini (İs.)
- bahmak** Bakmak (Su.; Mislerovacığ-Çr.) “*Anar o nazlı yâr benim olmasa / Bahın gözlerimin yaşına benim*” *Caferoğlu 1994: 146*
- bahraç (1)** → bakraç (Yerliköy-İs.; Akçalı, Gökçam-Su.) “*Takmış kola bahracını / Dağıtmış rüzgar saçını*” *Arız 2005b: 100*
- bahraç (2)** Tunçtan dökülmüş aşık (Çr.)
- bahşış** Bahşış (Çr.) “*Düğünlerde kınalarda, hamam muhabbetlerinde çengilere soktukları bahşışları...*” *Tahir 2004: 294*
- bahtı ikilemek** Dünürlük konusunda Allah’ın emri sözünü yinelemek (Yeşilyurt-Al.) “*Kız tarafının gönlü olursa bahtınızı ikileyin diye yanıt verirler.*” *Yöndem 1983: 8*
- baka** Kurbağa (Kalecikaya-Al.)
- bakale** Şaşırma ünlemi (Al.)
- bakara** Makara (Çr.)
- bakıncak** Ayna (Aşağıbüyük-Su.)
- bakınmak** Doktora muayene olmak, tedavi olmak (İs.)
- bakır çakır** Kapkacak (Su.) “*Beş on bakır çakır var.*” *Tdk 1993: 494*
- bakla** Fasulye (Çr.) “*Bitli baklanın kör alıcısı olur.*” *Yoksul 2013: 154*
- baklacı** Falcı (Çr.)
- bakla kırı** Üzerinde kara benekler bulunan beyaz at donu (Evcı-Bo.) “*Yalnız biri baklakırı, öbürü yağız iki binek hayvanı bırakılmıştı.*” *Sarıyüce 2006: 82*
- baklava kesimi** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- bakraç** Bakır ya da çinkodan yapılmış kova (Alancık-Me.; Os.) “*Yayladan geliyor elinde bakraç / Anası oturmuş dokuyor arkaç*” *Sürmelican 2013: 75*
- bal** Çocukların oyun oynadıkları aşıkların girintili çıkıntılı kısımları (Çr.) “*On iki ya da on altı aşığın bal ya da mukabil tarafları yere gelmek suretiyle dizerler.*” *Tombuş 1940: 28*
- bala** Küçük yavru, çocuk (Kalecikaya-Al.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) “*Koklarım balam seni / Kun-*

dağa saram seni" Aytekin 2003: 107

balaban Büyük, iri (Kalecikkaya-Al.; Çr.) "*Oğlum balaban olsun / Boyu değsin çardağa" Aytekin 2003: 95*

balak 1. Manda yavrusu (Çopraşık, İmat-Al.; İbik, Satıyüzü-İs.; Os.; Çıkrık, Dutçakallı, Gökköy, Karadona-Çr.) "*Balak kömüşü emmiyor diye söyleniyorlar." Demiryürek-Ozulu 2017: 237* 2. Kedi yavrusu (Ba.; İs.; Aşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "*Sizin Sarmanın balaklarını bizim samallığa taşıdığını gördüm." Şahin 2020: 18*

bālamak Bağlamak (Yeşilyurt-Al.; İs.; Çalyayla-Çr.) "*Annına altun bā-lalla." Abaz 2004: 95*

balbardağı Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu, tatlı bir çeşit armut (Çalyayla-Çr.) "*Balbardağı bir mi gelinboğanla? / Kondudaki eş mi köşkte doğanla?" Gösterir 2014: 77*

balbaşı Koyu pekmez (Çalyayla-Çr.) "*İçine ebe yerine bal katılana balbaşı bekmez...." Ozulu 2016: 76*

baldıran Patlıcan (Kargı-Os.)

baldırbacak (1) Açık saçık gezen, yarı çıplak (Çr.)

baldırbacak (2) Aç, yoksul (Su.).

baldırbayrak Eski püskü, yırtık, kılıksız (Çr.)

baldırcan Patlıcan (Yağcılar-Ka.; Çitli-Me.; Gökçam-Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "*Baldırcanım sarkarım / Sallanmaya korkarım" Ertekin 2006: 25*

baldırı çıplak 1. Yoksul (Su.) 2. Yoksul olmasına karşın varlıklı görünen (Su.) "*Baldırı çıplaktan kime ne hayır gelmiş ki?" Yoksul 2013: 108*

baldudak Karşısındakine şirin görünmek, yaranmak için tatlı sözler söyleyen kimse (Os.)

balgam → balgan (Çr.)

balgan Sazlık, bataklık (Ka.)

balgınmak Parlamak, parıldamak, göz alıcı olmak (Su.; Çr.)

balgun Balkon (Çavuşoğlu-İs.) "*Şöyle balgunumuz vardı." Abaz 2004: 138*

balhıma Şimşek çakması (İs.)

balıklı Dokuma çantaların üzerine işlenen bir motif (Alacahöyük-Al.)

balıkma Şimşek çakması (İs.)

balım Sevgili kardeşim, arkadaşım, şekerim anlamında (Çr.) "*Balım az gelsene." Tdk 1993: 505 gibi parladın." Gkb 2002: 22*

balıim → baylığı (Su.; Çr.)

balık Beylik (Yeşilyurt-Al.) "*İşte geldi guduretten yağlığı / Mevla'm cümlemize versin balığı" Yöndem 1983: 27*

balkabağı Enayi, aptal (Çr.) "*Balkabağı gibi sırtıp duruyor." Yoksul 2013: 109*

balkan Su birikintisi (Ka.)

balkaymak Çorum'un yerel dokuması kenefinin bir çeşidi (Çr.)

balk balk balkımak Parıl parıl parlamak (Çalyayla-Çr.)

balkımak 1. Parlamak, parıldamak, göz alıcı olmak (Yeşilyurt, İmat-AL, Yazır-Bo., Karahisar, Serban-Çr.) "*Bir aydınlık balkıyıp duruyordu her yanda." Saryüce 2004: 13* 2. Şimşek çakmak (İs.)

ballica (1) Ballıbaba (Çr.)

ballica (2) Yumuşak bir yaz armudu (İs.)

ballı callı Çocukların oynadığı bir çeşit aşık oyunu (Çr.)

baloğlu Ballıbaba (Al.)

- baltacık** Değirmen taşının ortasında bulunan, onu döndüren demir (Çr.)
- baltacık demiri** → Baltacık (Çr.)
- bambal** 1. Şımarık, nazlı, hoppa, yılışık (Me.; İs.) 2. Tembel (Çr.)
- bamballanmak** Nazlanmak, cilvelenmek, şımarılmak, çocuksu davranışlarda bulunmak (Ba.; Karadona-Çr.) “İstemem diye ne bamballanıp duruyon?” Kerman 1997: 58
- bamiya** Bamiya (Karkın-İs.) “Beş buçuk kilo bamiya aldım.” Abaz 2004: 143
- bamiye** Bamiya (Yerliköy-İs.; Çıkrık, Dutçakallı-Çr.) “Bahçe-lerde bamiye / Sıra geldi yemiye” Gösterir 2011: 116
- banak** 1. Lokma, sunak, ekmek parçası (Gölet-Ka.; Kalecik-Me.) “Yufka ekmeğini banak yapıp madımağa girişti.” Kerman 1997: 14 2. Sulu yemek, sulu katık (Çr.)
- banakçı** Onun bunun yemeğinden faydalanan, çöplenen kimse (Gölet-Ka.)
- banda** Yabanıl armut, ahlat (Çr.)
- bandırma** İri taneli, beyaz üzüm, razakı (Çıkrık-Çr.)
- bandırmak** → banmak 1 (İs., Su.; Çıkrık-Çr.) “Halkı açlığa bandırıp / Ezenleri gördük Atam...” Kurtoğlu 2006: 18
- bandik** 1. Köy kadınlarının giydiği bol şalvar (Su.; Çr.) “Şu gelen bandikli garı benim ebem.” Kerman 1997: 14 2. Çocuk ayak-kabısı, patik (Çr.)
- bangıl bangıl** Yüksek sesle acı acı ağlayış (Çr.)
- bangir** Zengin, varısl, banker (İsmailköy-Çr.) “O zaman bangir olduk.” Güven 2013: 229
- bangonot** Kağıt para (Çr.) “Bir arkadaştan alaydın birkaç yüz bangonot...” Tahir 2007: 312
- bangulut** Kâğıt para (Çevreli-Al.) “Kahveyi altında bangulutlar yakarak yaptırdığı söylenir.” Kantemir 2015: 159
- bankırmak** Böğürmek (Ovasaray-Çr.)
- bankunot** Kağıt para (Çr.) “Ben iki ayağan arasına bi kaç bankunot koyacağam.” Özçatalbaş 2003: 72
- banma** Çamaşır yıkamak, pekmez kaynatmak için kullanılan büyük bakır kazan (İs.; Os.; Beydili, Palabıyık-Çr.) “Binlerce banmaya sığmadı eti / Böyle sinek gördünüz mü ağalar” Özgür 2002: 60
- banmak** 1. Kurutulacak meyveleri sıcak küllü suya batırmak (Kargı-Os.; Beydili, Turgut-Çr.) 2. Suya, çamura batmak (Su.) 3. Lokmayı yemeğin suyuna sokmak (Gölet-Ka.; Kargı-Os.) “Yavan sunağımı içi boş kaba / Usandım ben bana bana bilen yok” Gardaş 1979: 5
- bannak** Parmak (İs.; Boğazkaya-Me.; Su.; Çalyayla-Çr.) “Bannağımın ucuna bak!” Benice 2002: 114
- bannak gadar başinen** Boyundan büyük işlere kalkışanlar için söylenir (Su.)
- baпіr** Vapur (Külah-Al.) “Bir baпіr dolusu çakmak gönderdim emme Türkler gine cuvarayı birbirinin ateşinden yakıyolar.” İpek 2021: 160
- bar (1)** 1. Sirke, pekmez gibi sulu yiyeceklerin üzerindeki köpük, küf, mantar (Kıcılı-Al., Çalyayla-Çr.) 2. Ateşen, mide bozukluğundan, ağızda, dilde, dişlerde oluşan acılık, sarı tortu, pas (Çr.)
- bar (2)** Yemiş, meyve (Çr.) “Bahçede barsız adam.” Koşay-Aydın 1952: 13

- bar (3)** Beraber, birlikte (Gölet-Ka.) "Bekle de, ikimiz bar gidelim." www.golet.tr.gg/
- bar (4)** Çeltik göllerinde oluşan yosunumsu birikinti, kurbağa pisliği (Âşıkbükü-Os.) "Havaların ısınmasıyla birlikte gölleri hep bar kapladı." *Arslaner 2016: 234*
- barabar** Birlikte, beraber (Harunköy-İs.; Gökçam-Su.; Çr.) "Biziyen barabar onar da ehliyet aldı." *Abaz 2004: 155*
- baradan almak** Birdenbire parlamak, yanmak (Derekışla-Su.) "Kara soyka sanki barut mu kesildin baradan aldın." *Uçakcı 2006b: 141*
- barak** Köstebek (Çr.)
- barana** Arkadaşlar arasında yapılan yemekli eğlenceli toplantı (İs.; Çr.) "Ahmet Efendi, birader Ahmet'i baranaya davet etti." *Demiryürek-Ozulu 2017: 53*
- barbunye** Alafasulye, barbunya (Al.)
- bardak** Çamdan yapılmış su testisi (Alacahüyük, Kıcılı-Al.; Kuzuluk-İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Kamışlı-Su.) "Eski çamlar bardak oldu." *Yoksul 2013: 289*
- bardaklık** Odada çam bardakların, testilerin konulduğu bölüm (Beydili, Çalıca-Çr.) "Nerde olacak bu kara fakir. Odanın bardaklığındaız biz de." *Gümüş 1977b: 23*
- barhana** Ev halkı (Al.)
- barıkmak** Susamak (Gölet-Ka.)
- barlanmak** Çeltik tarlalarının, su birikintilerinin bar ile kaplanması (Âşıkbükü-Os.)
- barmak** Parmak (Çr.) "Hoca bar-mânı yoorda batırıp birez almış." *Çorumevi 2000: 18*
- bârmak** Bağırmak (Harunköy-İs.) "Beri geçedeki de zabānan bāru, geliñ bize." *Abaz 2004: 128*
- barnak** Parmak (Al.; Dutçakallı, Eşençay-Çr.)
- barnak çöreği** Sac üzerinde yapılan, parmak biçiminde çörek (Su.)
- bartıl** Yedirmelik, rüşvet (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) "Bartıl yiye yiye karnı küp gibi olmuş." *Koşay-Işıtman 1932: 27*
- basak** Merdiven, merdiven basamağı (İs.; Bademce-Ka.; Çr.) "Merdiven basak basak / Yukarı çıkmak yasak" *Gösterir 2011: 174*
- basalak** Sık sık su basan yer; tarlanın su eğleşen yeri (Âşıkbükü-Os.)
- basamak** Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı (Su.)
- basan** Ağır yükleri kaldırmak ya da yüklemek için özellikle meşe, gürgen gibi dayanıklı ağaçlardan yapılan iki metre boyunda, bacak kalınlığında kaldıraç (Âşıkbükü-Os.) "Bu kadar büyük kayayı basan olmadan yerinden kımlıdamayız." *Arslaner 2016: 234*
- basdik** Pekmez, ceviz, yarma ile yapılan bir çeşit tatlı yiyecek; pestil (Su.)
- basdurma** 1. Tavuğu kuluçkaya yatırma (İs.) 2. İneği boğayla çiftleştirme (İs.)
- bas etmek** Fırlatıp atmak (İs.; Su.)
- bas geri** Hayvanları geri yürütmek için söylenen söz (Su.)
- basğı** Baskı, inzibat (Çr.)
- basırak** Basınç, ağırlık (Çr.)
- basırık** Gizli, kapalı yer, hücre (Çr.) "Kim bilir hangi basırıkta kaldı." *Tdk 1993: 541*
- baskı** Belin sapına geçirilip üzerine ayakla basılan tahta kısım (Çr.)

- baskına gitmek** Gelin almadan bir gün önce oğlan evinin kız evine gidip töre yapması (Çr.)
- basma** Anjin (Çr.)
- basmak** Kümes hayvanlarını ku-luçkaya yatırmak (Çr.)
- bastık** Pestil (İsahacı-Al.; Su.) "Alaca'nın kızları kaşı rastıklı / Eski yapar kızları cebi bastıklı" Arısoy 1970: 68
- bastırma** Kışın hayvanlara yedir-mek için biriktirilmiş yapraklı dallar (Bügdüz-Çr.)
- basuruk** Havasız, ışısız, basık yer, basırık (Åşıkbükü-Os.) "Eski evimizin basuruk bir odasıyla dar bir helası vardı." Arslaner 2016: 234
- baş** Sayı, adet, tane (Su.; Sarim-bey-Çr.) "On baş malım var." Uçakcı 2006: 356
- başa atma** Kına gecesi geline ve-rilen armağanların gelinin başı-nın üstüne gerilen çarşafın içine atıl-ması (Bademce-Ka.)
- başaca** Sonuna kadar (Akçalı-Su.) "Binde bir bulunur başaca gülen / Gidip de var mıdır geriye gelen?" Arız 2005a: 777
- başacak** Sonuna kadar (Çr.) "Bu dert böyle giderse / Başacak hayıf etti" Ertekin 2006: 34
- başağı** Baştan çıkmış; söz, öğüt dinlemeyen, terbiyesiz çocuk (Çr.) "Çocuğu azarlaya, tekdir ede, terbiyesini bilemediler. Başa-ğı ettiler." Tdk 1993: 550
- baş ağrısı dutmak** 1. Hamilelik sancılarının başlaması (Su.)
2. Sara krizine girmek (Su.)
- başak** Tarım ürünleri toplandıktan sonra geriye kalan döküntü-ler (Çr.) "Başağı topladım, yığın-dan hopladım." Yoksul 2013: 112
- başak düzmek** Ekinlerin başak vermeye başlaması (Çr.)
- başaklama** Tahılları, meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan-ları toplama (Ka.) "Çocuklar civıl civıldı bağlarda, üzüm başaklı-yorlardı." Gümüş 1977: 118
- başangı** Yaramaz çocuk (İs.)
- başarat** Aldanmayacak biçimde gerçeği açıkça görebilme yetisi; basiret (Çr.) "Başaratım bağlandı da vaktinde yetişemedim." Tdk 1993: 552
- başaşşâ** Yokuştan aşağıya doğru (İs.; Çalyayla-Çr.)
- başayak** Tek başına, yalnız başına, kendi kendine (Çıkrık-Çr.)
- baş bıçağı** Ustura (İs.; Çr.) "Bana iki yüz tane baş bıçağı, iki yüz ta-ne sabun verin." Demir 2021: 200
- başçı** Oyuna önderlik eden çocuk (Çr.) "Aynı zamanda başçılar dü-zeni temin ederler." Ünsal 1944: 14
- başçıl** 1. Başkan, önder, amele başı (Eskiekin-Çr.) "Üç beş komşu ile dünür gidilir / Yol yordam bi-lenler başçıl edilir" Kurtoğlu 1994: 164 2. → başçı (Çr.) "Baş-çılar birer birer çocukları çağı-rarak, bunlardan hangisini isti-yon diye sorarlar." Ünsal 1944: 15
- başdak (1)** Ağaçların başından kesilmiş parçalar, lüzumsuz kısım; kısa ağaç tomruğu (Ovaka-rapınar-Çr.)
- başdak (2)** Başı açık (Çıkrık-Çr.) "Başdak yemek yemek günah sa-yılır." Tdk 1993: 556
- başdaklamak** Tarlalarda, bağlar-da kalmış meyveleri ya da dö-küntüleri toplamak (Çalyayla-Çr.)
- baş dermek (1)** Gelinin başını süslemek (Çr.) "Kendi başını de-remeyen, gelin başı dermeye kal-kar." Tdk 1993: 556

baş dermek (2) Geçinip gitmek (Çr.)

başetmek Bitirmek, üstesinden gelmek (İsahacı-Al.; Su.; Çayhap, Göcenovacı-Çr.) "*Orağı başettik kurduk harmanı / Köylünün kalmadı dizde dermanı*" (S. Örgel) Ercan 1991: 427

başev Köyde ekonomik durumu iyi aile (Su.)

baş göz etmek Evlendirmek (Al.; Kargı-Os.; Su.; Çalyayla-Çr.) "*Ne etsek de şu çocuğu baş göz etsek?*" Aşık 2003: 119

başı ağrıklı Saralı, marazlı (Su.)

başı bağlı (1) Başı kapalı (Su.)

başı bağlı (2) Evli (Su.)

başı boydak Kimsenin buyruğunda olmayan, başına buyruk yaşayan (İs.)

başı bozulmak Dul kalmak, boşanmak (Ba.; Dereköy-İs.; Su.; Kınık-Çr) "*Başı bozulmuş fıkaranın, dul kalmış kırkında..*" Gümüş 1977: 118

başı bütün İlk evliliğini bozmayan kimse (Al.Kargı-Os.) "*Düğün davetiyeleri başı bütün birine yazdırılır ki, bu evlilik de uzun sürsün.*" Ayhan 2002: 280

başı gayisi Başı dertli, sorunlu (Su.)

başı kalabalık Çok meşgul olmak, çok işi olmak (Çr.)

başikel 1. Suçlu (İs.) 2. Başkalarının minneti altında olan kimse (Çr.) "*Başı kel olmamalı kimsenin yanında.*" Gümüş 1977: 108

başına çapıt bağlamak Evlendirmek, evlendirmeye çalışmak (Çr.)

başına çökmek Birinin ırzına geçmek (Su.; Çr.) "*Bu Çorum, başlarda başına çökülen yiğitlerden çok çekmiştir.*" Tahir 2004: 266

başına guyulmak Sara nöbeti ya da sinir krizi geçirmek (Bademce-Ka.)

başına yetmek Bıktırmak, usandırmak (Su.)

başında bi çıkacak olmak Başına bir iş gelecek olmak (Su.)

başını bağlamak (1) Bir iş için kesin karar vermek (Çr.)

başını bağlamak (2) Evlendirmek, nişanlamak (Ka.; Kargı-Os.; Gökköy-Çr.) "*Başımı bağladılar / İstemediğim yere.*" Gösterir 2011: 112

başını bağrını yesin Kahretsin anlamında bir ilenme (Çr.)

başı tutmak Sara nöbeti gelmek (Çr.) "*Başı tutuyor denir, okutulup, üfüttürülüp, muska takılırdı boyuna.*" Güven 2010: 10

bâşiş Bahşiş (İs.) "*Gız tarafı da oña ne verüse bâşiş verüdü.*" Abaz 2004: 95

başitmek Bitirmek (Ba.; Harunköy, İkipınar-İs.) "*O tallayı başitmelüydük.*" Abaz 2004: 131

başkahağı Başa kakılan iş, olay, durum (Çr.) "*Düğünüme gelmedi diye başkahağı yaptı.*" Tdk 1993: 561

baş koşmak Bir işin önemle üzerinde durmak, ilgilenmek, önyak olmak, uğraşmak (İs.; Çr.)

başlı (1) Tepeleme dolu, ağız ağıza dolu (Çr.) "*Üç teneke başlı buğday verdim.*" Tdk 1993: 562

başlı (2) 1. Bitmemiş, yarım kalmış iş (İsahacı-Al.; Çıkrık, Serban-Çr.) "*Ancak elinde bir başlı işi vardı.*" Arısoy 1970: 58 2. Sürekli, daima (Karkın-İs.) "*Başlı geçinlikle sanıyodum.*" Abaz 2004: 146

başlık (1) Erkek tarafının kız tarafına verdiği para, mal ya da ziynet eşyası, ağırlık (İsahacı-Al.; Körkü-Su.; Beydili, Çalyayla, Es-

- kiekin-Çr.) *"Başlığı indirin bir kap turşuya / Baban beni bedavadan eversin" Arısoy 1970: 70*
- başlık (2)** Gem (Çr.)
- başlık (3)** Tekerlek parmaklarının çakılı olduğu kısım, top (Çr.)
- başlı koymak** Bir işi yarım bırakmak (Âşıkbüke-Os.) *"Bir hiç uğruna düğünü başlı koydular." Arslaner 2016: 202*
- baş olmak** Bitmek, tükenmek (Çavuşoğlu-İs.; Körkü-Su.; Serban-Çr.) *"Saymakla yaptığın baş olmaz felek / Bir kalp bu kadar da taş olmaz felek" Nalinci 1958: 82*
- baş örme** → baş örme (Yeşilyurt-Al.; Çağşak-Çr.)
- baş örme** 1. Kınadan önce yapılan, gelinin saçının dualarla taranıp örülmesi töreni (Beydili-Çr.) 2. Kına gecesi töreni (Yeşilyurt-Al.; Ovakarapınar-Çr.) *"Daha sonra kızı iki arkadaşı baş örme için ortaya çıkarır." Yöndem 1983: 13*
- baş övme** → baş örme (Bo.; Aşılarmut-Uğ.) *"Kurdular düğün aşımı / Övdüler kızın başını." Cingöz 2010: 320*
- başşah** Bahçede ya da tarlada ürünün son kalıntısı (Su.)
- başşak düzmek** → başak düzmek (Çr.)
- başşaklamak** Tahıl ya da meyveleri devşirdikten sonra geriye kalanları toplamak (Ba.; İs.; Çıkrık-Çr.) *"Gel şu Amenetciğilin cevüzleri başşaklıyak." Şahin 2020: 18*
- baştaklık** Odun yararırken alta konan büyük kütük (Çr.)
- baştan çıkmak** Doğru yoldan sapmak (Çr.) *"Baştan çıkan başa ayak hayır etmez." Yoksul 2013: 118*
- baş yokarı** Yukarıya doğru (İs.; Su.; Çalyayla-Çr.)
- başyoldaşı** Çok samimi arkadaş, dost (Çr.)
- bat** Yağ, salça, bulgur, maydanoz, dereotu ile hazırlanıp haşlanmış üzüm yaprağı ile yenen bir çeşit pilav (Al.)
- bataşica** İlenç olarak kullanılan bir söz (Kargı-Os.; Çr.)
- batılğan** Sazlarla, çayırlarda kaplı küçük bataklık (Çr.)
- batırmak** Kirletmek (Ba.) *"Aaşama eve gelüsün sen, babanın yeni aldığı göyneği batırmışsın." Şahin 2020: 18*
- batman** Yaklaşık 20 litrelik sıvı ölçü birimi (Yerliköy-İs.; Su.) *"Ağır otur, batman götür." Yoksul 2013: 15*
- batsat** Ara sıra, bazen, seyrek, tek tük (Çr.) *"Ahmet bize batsat gelir." Tdk 1993: 572*
- battal** Kullanılmaz, işe yaramaz (Yazır-Bo.; Alancık-Me.; Su.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Un üğüttüğümüz su değirmenleri battal oldu." Çalırgan 2021: 71*
- battı balık** Daire biçiminde oturan oyuncuların bir mendili bacaklar arasından öteki oyunculara geçirerek oynadığı bir çocuk oyunu (Çr.)
- batundan batundan** Göğün uzaktan uzağa, boşuk boşuk gürlemesi (Çıkrık-Çr.) *"Gök yine batundan batundan gürüyor." Tdk 1993: 573*
- bava** Baba (Kuyucak-Me.)
- bavıl** Bavul (Su.)
- bay** Zengin (Kalecikkaya-Al.)
- bayā** Epey, oldukça çok (Ba.; İs.) *"Gız, onların bayā bilgisini ölandan öreniyo." Abaz 2004: 112*
- bayahtan** → Bayaktan (Ba.; Kayı-Çr.) *"Bayahtan gitti. Beş dakika*

önce gelseydin görürdün.” Şahin 2020: 19

bayak → bayaktan (Al.; Kayadibi-İs.; Kargı-Os.; Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) *“Bahçeye girdim bayak / Ayvaya vurdum dayak” Ertekin 2006: 30*

bayaktan Demin, az önce, şimdi (Çopraşık-Al.; Ba.; İs.; Os.; Demirşeyh, Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) *“Ahmet bayaktan buradaydı, neriyeetti ula?” Kerman 1997: 15*

bayatsımak Bayatlamak, bayatlamaya yüz tutmak (Çr.) *“Bu ekmelekler bayatsımsı.” Tdk 1993: 578*

baygu Baykuş (Çr.)

bayıldan → bayılta (Çr.)

bayılta Karniyarık yemeği (Çr.)

bayım bayım bayılmak Sık sık bayılmak (Çr.)

bayır Yokuş, iniş (Çr.) *“Tilki Hameş’in motur bayırda millemiş.” Bilen 2006: 41*

bayır bacak Çok engebeli, sapa yer (İs.)

baylı → baylığı (Ba.; Çavuşoğlu-İs.) *“Gız ölücek ellēm, anasına baylı habar etseñiz.” Abaz 2004: 139*

baylığı Bari, keşke, hiç olmazsa, öyle ise (Çıkrık-Çr.)

baylime → baylığı (Çr.) *“Elbiseye o kadar emek verdim, beğeneydi baylime.” Kerman 1997: 15*

baymak Aldatmak, kandırmak, göz boyamak, etki altında bırakmak (Çr.)

baynak Parmak (Âşıkbükü-Os.)

bayra Saban oku, kağı takeri yapılırken kullanılan ağaç balyoz (Alacahöyük-Al.)

bayrak ekmeği Dügünde bayrak kaldırma töreninden önce yenen yemek (Dölderesi, Eskiyapar-Al., Karahacip-Or.)

bayrak kaldırma Oğlan evine bayrak dikerek düğüne başlama (Su.; İsmailköy-Çr.) *“Yarın barak kaldırarak oğlanın düğününü başlatacağım.” Güven 2013: 151*

bayraklı Havalı, kibirli, çabuk öfkelenen (İs.)

bayraklı Şımarık (Bademce-Ka.)

bayraktar Düğünlerde bayrak taşıyan kişi (Su.) *“Bayraktar bayrağını ele kaptırırsa sonuç çok acı olur.” Yoksul 2013: 120*

bayraktar yolu Dügünde bayrağı taşıyan kişi ile onun arkadaşlarına verilen küçük armağan (Su.)

bayram bâ Bayram günleri aşırı yemekten kaynaklanan geçici rahatsızlık (Su.)

bayram be → bayram bâ (Ba.) *“Aha da bayrambee oldun işte. Seni anca gavut paklar.” Şahin 2020: 19*

bayramcalık Bayram için alınan giysi (Ba.; Su.; Eşençay-Çr.) *“Bu sene bizim herüfün işi iyiymiş, çocukların ikisine de bayramcalık aldık.” Şahin 2020: 19*

bayramlık Bayram öngününde nişanlıya gönderilen giysi gibi armağanlar (Aşağı Fındıklı-Su.; Eskiekin-Çr.) *“Pancarlık, bayramlık, hıdırellezlik / Töredir gençleri başgöz ederken” Kurtoğlu 1994: 164*

baz İri, şişman (Çr.)

bazar 1. Çarşamba (İs.) 2. Pazar (Al.; Dutçakallı-Çr.) *“Derünü malları bazara günderek hêri” Naki-boğlu 2017: 233*

bazar ekmeği Çorum’a özgü 50 cm uzunluğunda pide (Ba.; Çr.) *“Bazar ekmeği gibi uzatırım val-la!” Özçatalbaş 2002: 88*

bazarın yolu Mal ya da sebze pazarından önceki gün (Su.)

bazıytesi Perşembe günü (İs.)

bazitesi Perşembe (İs.)

bazlama Mısır, arpa, darı ya da buğday unundan yapılan mayalı, mayasız, yağlı, yağsız, kalın pişirilen sac ekmeği (Al.; İs.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Çıkrık, Sarimbey-Çr.) 2. Yuvarlak, yassı çörek (Su.) “Bazlamayı yapan değil, kapı yer.” *Yoksul 2013: 121*

bazlamaç → bazlama (Al.)

bazlamaç → bazlama (İs.; Çıkrık-Çr.) “Hem de öğleyin bükme ya da bazlamaç yersin.” *Kalayoğlu 2017: 70*

bebe 1. Çocuk (Çr.) “Yirmi yaşına varmış kariya bebe dedin mi, ben senin aklından şüphe ederim.” *Tahir 2004: 157* 2. Yapma bebek (Al.)

bebecik Yaşlı hoppayla alaylı konuşma (Çr.) “Bebecik yine her zamanki gibi keyfin yerinde.” *Yoksul 2013: 121*

bebeg Bebek, kukla (Çr.)

bebek (1) Dügünlerde, özellikle kına gecelerinde davul zurna eşliğinde oynanan, kol oyunu da denilen köy seyirlik oyunu (Elmalı-Çr.)

bebek (2) Yetişkin erkek (Evcibo.; Tolamehmet-Çr.) “Ula bebek, kimse adam olamadı bir sen adam oldun” *Güven 2017: 56*

bebek sebek Çoluk çocuk (Âşık-bükü-Os.) “Ne bileyim, yoldan geçen bebek sebekten birileri sandım.” *Arslaner 2018: 192*

bebek toprā → Öllük (İs.)

bebûk İçki düşkünü, içki içmeden duramayan (İs.)

bebük Leblebi (Ka.)

becana Çok büyük, kocaman, he-yula, iriyarı (Çr.)

becak Köşe (Kulah-Al.; İs.) “Yor-ganı o becetken o beceğe sürükledur.” *İpek 2021: 168*

becellemek Hazırlamak (Çalyay-la-Çr.)

beceyiş Becayış, yer değişme (Çıkrık-Çr.)

becik Buzağı (Alembeyli-Su.)

becik becik Sık sık, çabuk çabuk (İs.) “Kızın sancısı becik becik gelir.” *Balıkçı 2010: 84*

becit Gereкли, önemli, öncelikli, çabuk, ivedi (Ka.; Tanrıvermiş-Me.; İncesu-Su.; Serban-Çr.) “Becit işe şeytan karışır.” *Kerman 1997: 15*

becit (2) İyi, mükemmel (Çr.)

becit becit Çabuk çabuk, ivediyle (İs.)

bed Yüz, yanak (Su.)

bedā → Bedafa (Su.)

bedafa Bedava, karşılıksız (Harunköy-İs.) “Tabi bedafa olu mu?” *Abaz 2004: 131*

beddafa İlenç, beddua (Âşık-bükü-Os.; Çalyayla-Çr.) “Senden gayli seversem / Beddafalar say bana” *Gösterir 2011: 80*

beddiva → Beddafa (İs.) “Dede, yel olsun diy, beddiva ediy.” *Abaz 2004: 104*

bedel Merdiven basamağı (Os.)

bedil bedil Anlamsız anlamsız (Çr.) “Dilsiz kalasın da bedil bedil bakasın.” *Yoksul 2013: 116*

bedirik 1. Taranmış, temizlenmiş, eğilmeye hazırlanmış yün ya da pamuk yumağı (Çr.) 2. Kadınların iplik doladıkları, otuz santim uzunluğunda, kalem sapı kalınlığında bir çöp (Göcenovacığ-Çr.) “Kızın topuğunun üstünden bedirik gibi kan fıskırıyor.” *Ertekin 1946: 21*

bediriş Kadın erkek birlikte oynanan bir halk oyunu (Su.; Çr.)

bediz Resim (Kızılhamza-Or.)

bedrik → bedirik (Çr.)

beduhadan Birdenbire, ansızın (Çr.)

bedürük Temizlenmiş, akça pakça, tertemiz (İs.; Âşıkbükü-Os.) *"Bulaşıklar, tahtalar, bebekler bayram öncesi bedürük gibi oldu."* Arslaner 2016: 234 2. Çok yumuşak (İs.)

bege Hayvanlara yem konulan yer (Al.)

beğ Arı beyi, ana arı (Çr.)

beğirmek Hayvanın bağırması, melemesi, acı acı ses çıkarması (Al.) *"Dağdan gelir dak gibi, boy-nuzları budak gibi, eğilir su içer, beğirir oğlak gibi / Bilmece."* Ayhan 2002: 217

beh Bir şey satın alınırken ya da yaptırılırken, önceden verilen bir miktar para, pey (Çr.) *"Beh parası namus borcudur."* Yoksul 2013: 122

behir Nizam, âdet, görenek (Acı-pınar-Çr.) *"O devrin behrinde bunlar ayıp sayılırdı."* Tdk 1993: 599

behlemek Tembihlemek, göz koymak, kestirmek (Ka.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Eşeğini dehledim / Öpük verdim behledim"* Gösterir 2011: 204

behni Ahırda tahta ya da taştan yapılmış, oluk biçiminde hayvan yemliği (Os.) *"Başını kasılacak biçimde bağladım behniye sıkı sıkı."* Saraçer 2000: 352

beh vermek Bir şeyi satın alırken önceden bir miktar para vermek (Çr.)

bek Sert, katı, pek, sağlam, güçlü, çok (Eskiyapar-Al.; Kayaagzı-İs.; Çalyayla, Sarimbey, Serban-Çr.) *"Limon idim sıktın yar / Bek hatırım yıktın yar"* Ertekin 2006: 85

bekârbiti Bir örgü motifi (Çr.)

Bekdeş Bektaş (Çalyayla, Eşençay-Çr.)

bek donuz Çok sinirli (Yağcılar-Ka.)

bekenmek İyileşmek (Alacahöyük-Al.) *"Göbek bekenene kadar beş altı gün o yüzük çocuğun karnında durur."* Balıkcı 2010: 90

bekere Çadırı gerdirmek için kullanılan ipe takılan ağaç (Küçükpalabıyık-Çr.)

bek gadun etmek Çok iyi yapmak (Bademce-Ka.)

bek gine Çok, çok fazla (İs.)

bek gineli Çok, çok fazla (İs.)

beki → bek (Su.)

bekimek İyice yerleşmek, sağlamca tutunmak (Çr.) *"Derdim derde ek imiş / Dert içime bekimiş"* Gösterir 2011: 309

bekinmek 1. İnat etmek, direnmek (Kalecik-Me.) 2. İyice yerleşmek (Çr.) *"Allah koymuş taş gibi oturduğun yere bekindin."* Yoksul 2013: 45

bek irâd Çok rahat (Su.)

bek islah Çok iyi, pek güzel (Çr.) *"Gızı enstitü mektebine vermişiniz ha! Bek islah etmişiniz."* Kerman 1997: 15

bekişgin (1) Sağlam (Su.)

bekişgin (2) Vurdum duymaz, aldırılmaz (Su.)

bekişmek (1) Pekişmek, sertleşmek, katılaşmak, sıkışmak (Çr.)

bekişmek (2) Alışmak (İs.) *"Oruya bekişicemiş vadin miydi."* Abaz 2004: 98

bekiştirmek → bekitmek (Ba.; Çr.) *"Şu argın üst tarafını bekişdürün, en çok su ordan sızıyor."* Şahin 2020: 20

bekitmek (1) Sağlamlaştırmak, pekiştirmek, sıkıştırmak, sertleştirmek katılaştırmak (Âşıkbükü-

- Os.; Su.; Çr.) “Duvarı bekittik, yıkılması zor.” *Yoksul 2013: 256*
- bekitmek (2)** Bir yere gözcü dikmek, nöbetçi koymak (Çr.) “Bekçileri etrafa bekitmişler, yine bir şey var.” *Tdk 1993: 603*
- bekitmek (3)** Tokat vurmak (Su.)
- beklik (1)** Berkitilmiş, sağlamlaşmış (Çr.) “Kaya kayaya beklik / Kayanın ardı keklik” *Ertekin 1939: 21*
- beklik (2)** Peklik, kabızlık (Kargı-Os.; Çr.) “Benimki de beklik olduydu.” *Özdemir 2019: 86*
- bekmez** Pekmez (Gökçam-Su.; Çalyayla, Dutçakallı, Gökköy-Çr.) “Bolatlı bekmezi gibi ne şireleniyon.” *Uçakçı 2006: 216*
- bekmez ebesi** Pekmezin ağartılmasında kullanılan yoğurt ile yumurta karışımı (Çr.)
- bekmez kefi** Açık pekmez rengi, kuladan az koyu donlu at (Çr.)
- bekmezli ufamaç** Kuru yufka ile pekmez karışımından elde edilen bir yiyecek (Su.)
- bekmezli yoört** Yoğurt üzerine pekmez dökülerek elde edilen yiyecek (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Su.; Büyükgülücek-Çr.)
- bekmi** Peki (Çr.)
- bek yürü** Hızlı yürü (Çr.)
- bel (1)** İm (Kızılhamza-Or.)
- bel (2)** Meni, sperma (Su.; Çr.) “Dilaver Paşa tutuğunun beli olmadığını bilmeyen mi var?” *Tahir 2004: 178*
- bel (3)** Toprağı kazmakta kullanılan, ayak basacak yeri olan tarım aracı (Kargı-Os.; Su.; Çalyayla-Çr.) “Belinen küreğinen işim yok benim.” *Yoksul 2013: 125*
- belan** Yüksek yer, dağ sırtı (Âşık-bükü-Os.; Palabıyık, Tolamehmet-Çr.) “Kalaycı Belanı’ndan aşınca Erikli’ye geldik say artık.” *Arslaner 2016: 235*
- bel âzı** Bel denilen tarım aracının bir kerede aldığı toprak miktarı (İs.)
- belbağı** Kuşak, kemer (Su.)
- bel bel bakmak** Boş boş, aptal aptal bakmak (İs.; Çr.) “Bol bol yiyen bel bel bakar.” *Yoksul 2013: 156*
- belci** Bağ, bahçe bellemede çalışan işçi (Su.)
- belçek** Cenazeyi mezara koyarken, tabutun altından geçirilip üstte birleştirilen, kuşak gibi kaput bezi parçası (Çr.)
- beldir bebek** Çoluk çocuk, herkes (İs.)
- beldir beldir** Canlı, parlak (çocuk gözü için) (Çr.)
- belek** Kundak, çocuk bezi (Dereköy-İs.; Serban, Üçköy-Çr.) “Çözdüğün zaman beleği yaştır / Her zaman yaş tutar bezi çocuklar” *Koçak 1980: 367*
- belemek (1)** Çocuğu kundaklamak, beşiğe bağlayarak, sararak yatırmak (Ba.; Yazır-Bo.; Do.; Oğ.; Os.; Körkü-Su.; Kuşsaray-Çr.) “Şerafettin’i de beledim, ıscak ıscak.” *Şahin 2020: 20*
- belemek (2)** Bulamak, bulaştırmak (Su.)
- belen** Dağ üzerindeki yüksek geçit; dönemeçli, dik dağ yolu (Çr.) “Yedi derenin başını bir belen zapteder.” *Ertekin 1939: 28*
- belenlemek** →belinlemek (Çr.) “Belenliyor, kuşkuya düşüyordu kardeşinin evdeliğinden.” *Gümüş 1977: 70*
- belenmek (1)** Çocuk kundaklanmak, beşiğe sarılarak yatırılmak (Çr.)
- belenmek (2)** Toz toprak içinde yuvarlanmak (İsahacı-Al.; Kiraz-

lıpınar-Çr.) “Eşek küllükte belenip duruyor.” *Yoksul 2013: 293*

belermek Gözün haddinden fazla açılması, açılıp kalması (Yerli-köy-İs.; Çr.) “Duyunca gözleri belerdi.” *Yoksul 2013: 256*

belertmek Gözlerini gereğinden çok açarak korkutmak amacıyla bakmak (Külâh-Al.; İs.; Os.; Su.) “Baba gözlerini bir belertti, çocuklar sıçan yavruları gibi girecek delik aradılar.” *Yoksul 2013: 98*

belgaade Çok güzel anlamında gelen beğenme sözü (İs.)

belgizar Armağan, hatıra, anmalık (İs.; La.; Su.; Dutçakallı-Çr.) “Sana bir belgizarım var / Bakar da ağlar mısın?” *Türkoğlu 2007: 177*

belgüzar → belgizar (İs.; Çr.) “Yârim bir belgüzar ver / Ölenecek daşıyım” *Ertekin 2006: 101*

beli benzer Belli belirsiz, az çok, oldukça, biraz, üstünkörü, önemsiz (Çr.) “Bunun gannı beli benzer aşınan doyar mı ki?” *Çorumevi 2000: 18*

beli bıkını kırılmak Çok yorulmak (Ka.; Çalyayla-Çr.) “Akşamaca deste tırmık, beli bıkını kırılıyor fikaranın.” *Gümüş 1977: 79*

beli bütün Beli kalın, sağlam yapılı (İs.)

belik Saç örgüsü (Evcı-Bo.; Körkü-Su.; Eskiekin, Sarimbey-Çr.) “Kızımı gelin ettim / Omzu çifte belikli” *Gösterir 2011: 151*

belik bebek Çoluk çocuk (İs.; Âşıkbükü-Os.)

beli kırılmak 1. Çok yorulmak (Çr.) 2. Ölüm gibi çok ağır bir olayla karşı karşıya kalmak (Çr.)

belinlemek 1. Şaşkınlıkla karışık korku duymak, irkilmek, ürkemek, uykudan sıçrayarak korkuyla uyanmak, afallamak (Kü-

lah-Al.) 2. Uykuda konuşup hareketlenmek (Su.)

belipester Yorgun, bitkin (Çr.)

belkid Belki (Su.)

belkim Belki (Çr.) “Küsmesin darılmasın / Belkim kendinin olam” *Ertekin 2006: 87*

belkime Belki (Çr.) “Çorumlu, belki belkime yasak dinler ama...” *Tahir 2007: 256*

bellek Değerli özel bir şeyin bulunduğu gizli yer (Ba.; İs.) “Şu benim belleğe bi gidiyim, en az iki poşet koçalak ile bi poşet kanlıca bulmazsam ne olayım.” *Şahin 2020: 20*

belle ki Sanki (Ba.; Su.) “Belle ki Cüneyt Arkın, bi çalım bi gayda, sorma gitsin.” *Şahin 2020: 20*

bellek yapmak Tanımak, bellemek, işaret koymak (Or.) “Bellek yap uğrün de gel / Gözüme görün de gel” *Gösterir 2011: 184*

belleme (1) Binek hayvanını soğuktan korumak için beline sarılan ya da eyerin altına konulan keçe (Os.; Çr.) “Bellemesini vur şu hayvanın sırtına.” *Yoksul 2013: 125*

belleme (2) Öz de denilen ahşap dam kirişi (Bo.; Oğ.)

bellemek (1) Eğilmek, bel vermek (Çr.) “Ahırın orta ağacı belledi, kırılacak.” *Tdk 1993: 623*

bellemek (2) Zannetmek, sanmak (Akçalı-Su.; Çr.) “Her ağsayanı topal belleme.” *Yoksul 2013: 366*

bellemek (3) Bel ile toprağı alt üst etmek (İs.; Su.; Sarimbey-Çr.) “Gittim bağ bellemeye / Zeynep'i kollamaya” *Gösterir 2011: 92*

bellemek (4) Tanımak (Su.) “Beni çok yanlış bellemişsin.” *Sarıyüce 2004: 184*

bellemek (5) Öğrenmek (Esentepe-İs.; Su.; Kargı-Os.; Sarimbey-

- Çr.) "Acemi nalbant, nal mih çakmayı Kürt eşeğinde beller." *Ertekin 1942: 30*
- bellencelik** İlk öğrenilen, öğrenmelik (Su.)
- belletmek (1)** Öğretmek (Çr.) "Laz ağası buna çok şey belletmiş." *Tahir 2006: 11*
- belletmek (2)** Bel ile toprağı alt üst ettirmek (Su.) "Döne Kadın o gün imece ile bağı belletecekti." *Sarıyüce 2004: 281*
- belletmek (3)** Yapılan yanlışlığın cezasını vermek (İs.)
- bel vermek** Kamburlaşmak (İs.; Çr.) "Uzun direkleri çürümüş, kimi yerinde bel vermişti." *Seyda 2006: 93*
- ben düşmek** Meyvelerin, en çok üzümün olgunlaşmaya başlaması (Hışır, Kıcılı-Al.; Evcı-Bo.; Büyükgülücek-Çr.) "Burada domateslere yenile ben düşüyor." *Sarıyüce 2006: 36*
- benim hava** Benim gibi (Ba.) "Sen benim hava yapma, işi baştan sıkı tut." *Şahin 2020: 20*
- benli** Bir halk oyunu (Çr.)
- benzine gan gelmek** Dinçleşmek, yiğitleşmek (Su.)
- bepez** Pekmez (Çr.)
- berağal** Beri gel (Çr.)
- berber** Kapalı alanlarda oynanan seyirlik köy oyunu (Deliler-Çr.)
- berçi** Çok çarpıcı mavi, çakır (Âşıkbükü-Os.)
- berçin (1)** Perçin (Çr.) "Çekmenin berçini / Açamadım içini" *Ertekin 2006: 38*
- berçin (2)** Tarlada bir yere toplanmış taş yığını (Ahmetoğlan-Çalyayla, Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) "Sakızlık Burnu'nda berçin sökersin, Kepir'de habire fidan dikersin" *Kurtoğlu 1994: 34*
- berdi** Kamış yaprağı, hasır örgü (Su.)
- beri benzer** Sıradan, benzeri çok olan (Ahmetoğlan-Çr.) "Ben de beri benzer kese atardım, kendi kendimi keselemeyi hiç sevmezdim." *Çalışgan 2021: 235*
- berk** Sert, katı, sağlam, güçlü (Arpalık, Dutçakallı, Sarimbey, Serban-Çr.) "Köpek Hasan şapkasını berk tutup, göğsüne bastırmıştı." *Seyda 2006: 106*
- bertik** incinmiş, burkulmuş eklem; incinme, burkulma (Âşıkbükü-Os.)
- bertikmek** 1. Yaranın azması (Çıkırık-Çr.) 2. İncinmek, burkulmak (Âşıkbükü-Os.)
- bertilmek** Kasın zedelenmesi (Os.)
- bertlek** Patlak, devrik göz, patlak gözlü (Çr.)
- bedil** → bestil (Ba.; Harunköy-İs.; Su.) "Ezeli bedil erüklerimiz oldu." *Abaz 2004: 128*
- beslek** Besleme, hizmetçi, evlatlık (Ba.; İs.; Os.; Çıkırık-Çr.) "Beslek getirdikleri sümüklü kızı seviyorlar, beni sevmiyorlardı." *Aksu 2013: 12*
- besleme** Küçük yaşlardan itibaren ailesinden alınarak büyütülen hizmetçi kız, evlatlık (İs.; Çr.) "Say ki, besleme değil, öz kızı..." *Tahir 2004: 12*
- besmeç** Bulgurla yapılan bir çeşit çiğ köfte (Su.)
- bestil** Pekmeze nişastadan yapılan bir çeşit tatlı yiyecek; pestil, köfter (Çr.) "Bestili bol olan baharı kolay getirir." *Yoksul 2013: 130*
- beşbiyık** Muşmula (İs.; Bademce-Ka.)
- beşdaş** Beş yuvarlak çakıl taşıyla oynanan çocuk oyunu (İs.)

beşellik 28-29 numaraya denk ayakkabı ölçüsü (İs.)

beşibillik → beşibirlik (İs.)

beşibirlik Kadınların süs için takındıkları, beş altın lira değerinde olan altın (Eskiyapar-Al.; İs.) “*Beşibirlik isterim / Sarrafa yaptır da gel*” *Gösterir 2011: 183*

beşibiyerde → beşibirlik (Os.; Çr.) “*Kız imana gelmen mi? / Taksam beşi bir yerde*” *Aytekin 2003: 13*

beşik Kağınya fazla yük yüklemek için okları arasına konulan çatallı ağaçlar (Çr.)

beşik kertigi → beşik kertmesi (Su.)

beşik kertmesi Çocukları beşikte iken nişanlama ya da böylece nişanlanmış kız, erkek (Çr.) “*Ali'nin beşik kertmesi değil mi Döne?*” *Gümüş 1977: 103*

beşik örtüsü İki yana akıntısı olan çatı (Çr.)

beşli Beş fişek alan tabanca, tüfek (Al.; Çr.) “*Şart olsun, beşliyi çeker, hepimizi kuş gibi avlarım.*” *Tahir 2004: 260*

beşlik → beşibirlik (Çr.)

beşşik Beşik (Esentepe-İs.) “*Bebē beşşiğe beliyok.*” *Abaz 2004: 117*

beş taş Misket iriliğinde beş adet taşla oynanan kız oyunu (Gölet-Ka.; Su.; Gökköy, Güvenli-Çr.) “*Ablalarla oynadığım istop, dalya, beştaş ya da emen oyunundan sıkılmış olmalıyım.*” *Hodul 2019: 84*

bet (1) Kötü, çirkin (Do.; Mislerovacı, Serban-Çr.) “*İyi dedik sağır dilsiz bet huya / Böyle gelmiş böyle gider bu diye*” *Koygun 2002: 36*

bet (1) Yüz, çehre (Su.)

beterleşmek Kafa tutmak, surat asmak, sert, kaba davranmak (Çr.)

betermek → Beterleşmek (Çr.)

beti benzi (atmak) sararmak

Kişinin renginin solması (Çr.) “*Ağzından laf kaçırdığı için beti benzi sararmıştı.*” *Tahir 2004: 44*

betine gitmek 1. Fenasına gitmek, beğenmemek (Çr.) 2. Zoruna gitmek (Çr.) “*Betine gidenleri sevmek, boyunlarına sarılmak geliyordu içinden.*” *Seyda 2006: 139*

bey İçi kurşun, zift, sakız gibi maddelerle doldurularak ağırlaştırılmış aşık (Çr.) “*Bu aşıklara akat, bey, kurşunlu gibi adlar verilir.*” *Oğuz 2006b: 10*

beyle Böyle (Örenseki-İs.; Gökçam-Su.) “*Ula arhadaş ben hayatımda beyle it doğme gormedim.*” *Sağmen 2009: 51*

beyre gadar Bir yere kadar (İs.)

bezek Şalvar ya da donun uçkur geçirilen yeri (Âşıkbüğü-Os.; Su.) “*Paçalarından bağlayıp, bezeğinden üfleye üfleye şişirdi.*” *Özçatalbaş 2002: 48*

bezeme Vücutta akşamları çıkıp, sabahları batan kabarcıklar şeklinde olan deri hastalığı (Çr.)

bezenmek Hoca tarafından okunup üflenmek (İs.)

bezerik Rengi solmuş (Su.)

bezermek Solmak, rengini atmak (Çr.)

bezertmek Rengini soldurmak (Alancık-Me.) “*Mevsimi gelmeden bezerttin benzim.*” *Sürmelican 2013: 50*

bezevü → bezek (İs.)

bezi → pezi (1) (Su.; Çr.)

bezir Çıranın kolay tutuşmasını sağlayan madde (İs.)

bezirgânbaşı En az on çocuğun, açık havada kız erkek karışık oynadığı bir oyun (Çr.) “*Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; seksek, topal sasak, körebe, bezir-*

- gan-başı, ebem çıt...*” *Özçatalbaş 2002: 87*
- bezmek** Usanmak, bıkmak (İsahacı-Al.; Örenseki-İs.; Körkü-Su.; Serban-Çr.) “*Yârden ümit üzülmez / Elin dilinden bezdim*” *Ertekin 2006: 100*
- bıcak (1)** Köşe, bucak, uç, aç (Ka.; Çr.)
- bıcak (2)** Mutfak dolabı (Su.)
- bıcaklık** → bucaklık 1 (Külâh-Al.; Ba.; Kamışlı-Su.; Göcenovacığ, Gökköy-Çr.) “*Güccük zaanları bıcağına dizdim, oradan uzatıver.*” *Şahin 2020: 21*
- bıcık** Buzağı (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- bııldak** Pişik (Çr.)
- bıılğan** Birikinti, çöküntü (Su.) “*Küpün dibi bıılğan bağlamış.*” *Tdk 1993: 654*
- bıımak** Mızıkçılık etmek, sözünden dönmek, pişman olmak (Çr.) “*Ben de birdenbire iyice şaşırıp bııdım.*” *Güven 2017: 91*
- bıırık** Ufak tefek, cüce (Al.; İs.)
- bııtımak** Bıktırmak (Çr.) “*İşe zorlayı zorlayı çocuğu bııttı.*” *Yoksul 2013: 403*
- bııçak** Pulluk (Al.)
- bııgın** 1. Kabadayı, hovarda, ser-seri (Çr.) 2. Yiğit, çevik (Su.)
- bııçık** Sel yatağı, dere, dere yatağı (İncesu-Su.)
- bııılğan** Daha çok ayak parmakları arasında çıkan yangılı yara (Ba.) “*Niye mi bııılğan çıktı? Bir haftadır ayaklarını yıkamıyorsun da on-dan.*” *Şahin 2020: 21*
- bııılgın** Sulu (İs.) “*Çocuğu yıkadıktan sonra bııılgın olmasın diye iyice kurulayacaksınız.*” *Balıkçı 2010: 96*
- bııçkı** Testere (Su.; Çr.) “*Bııçkı vurdum çayıra / İyi kötü ayrıra*” *Aytekin 2003: 35*
- bııçkırılı** Bir çeşit kilim (Su.)
- bııdak** Budak (Gökçam-Su.) “*Gür-gen bııdaklanır mı? / Dallarını saklanır mı?*” *Gösterir 2011: 126*
- bııdığım** Çok az (Bademce-Ka.)
- bııdık (1)** Gerdan, çenenin altı (Os.)
- bııdık (2)** Kısa boylu, ufak yapılı, cüce, bodur, tıknaz (Çr.) “*İdıktır, bııdıktır ama devlere meydan okuyor.*” *Yoksul 2013: 385*
- bııdık (3)** 1. Küçükleri severken kullanılan bir söz (Çr.) 2. Sevgili, sevimli (Me., Çr.)
- bııdık (4)** Yeşil kabuklarından arındırılmış ceviz (Âşıkbüğü-Os.)
- bııdık (5)** Sevimli, pürüzsüz, yuvarlağımsı nesne (Âşıkbüğü-Os.) “*Şu ellerin güzelliğine bak! Bııdık gibi.*” *Arslaner 2016: 235*
- bııdık (6)** Yumurta (İs.)
- bııdıki** Azıcık (Bademce-Ka.)
- bııdıklamak** Ceviz gibi kabuklu yemişleri kabuklarından ayırma işlemi (Âşıkbüğü-Os.) “*Ceviz mi bııdıkladın oğlum? Ellerin simsiyah olmuş.*” *Arslaner 2016: 235*
- bııdil bııdil** 1. Bebeklerin yarım sözcüklerle sürekli konuşması (Os.) 2. Kısa adımlarla çabuk yürüyen kimse, çocuk (Gölet-Ka.) “*Bııdil bııdil ayağımın altında dolaşıyor.*” www.golet.tr.gg/
- bııdılgı** İğde dallarından tespih biçiminde yapılan, genellikle hayvanların boğazına takılan takı (Tolamehmet-Çr.) “*Bııdılgayı taktım boynuma, yâr gelip yatmıyor koynuma.*” *Yoksul 2013: 134*
- bııdımik** Azdan daha az, çok ufak, küçük (Gölet-Ka.) “*Ekmeğın kenarından bııdımik ısırılmış.*” www.golet.tr.gg/
- bııdır bııdır** Mırıldanma, anlaşıl-mayacak biçimde konuşma (İs.; Su.) “*Bundan sonraki konuşmalar*

- bıdır bıdır ölçüsünü pek aşmadı.” Saryüce 2004: 87*
- bıdırdamak** Gevezelik etmek, çok konuşmak (Ba.) *“Ne bıdırdıyon gız? Kayınbabanın yanında böyle gonuşmaya utanmıyon mu?” Şahin 2020: 21*
- bıdırgan** Çalı süpürgesi de yapılan bir çeşit ot (Âşıkbükü-Os.)
- bıdış** Sevimli, tavlı küçük hayvan (Su.)
- bıgçı** Ağaç saplı, hafif eğri, testere gibi dişleri olan, daha çok ot biçilen bıçak (Ba.) *“İki saattir arıyom emme bıgçıyı bulamıyom.” Şahin 2020: 21*
- bıgıl bıgıl** Şarıl şarıl, çağıl çağıl (suyun akışına ilişkin) (Çr.)
- bıgır bıgır bitmek** Çok şişmanlamak (Çr.)
- bıhalık** → bıhanık (Çr.)
- bıhanak** Hayvanların ayak arkasındaki kör tırnak (İs.)
- bıhanık** Hayvanların ayağına bukağı takılacak yer, bilek (Çr.)
- bıhtı** Pıhtı (İs.)
- bıkçı** Bağ budamaya, ot biçmeye yarayan dişli bıçak (Kozören-Me.; Çalyayla-Çr.)
- bıhın** Belin arkası (Ba.) *“Bıhınma giren gulucu çıynattım, iyi geldi.” Şahin 2020: 21*
- bılaşuk** Bulaşık (Esentepe-İs.) *“Çamaşur, bılaşuk yihıyok.” Abaz 2004: 117*
- bılbıl** Çocuğun erkeklik organı (Dutçakallı-Çr.)
- bıldık** Az ya da küçük miktarda olan şey (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)
- bıldır** Geçen yıl (Kılavuz-Al.; Os.; Kamışlı, Yarımsöğüt-Su.; Eskiekin, Kavacık, Karadona, Sarimbey-Çr.) *“Bıldır bana neler ettin unutma / Annacımda bilmez gibi sorutma” Gösterir 2008/84: 11*
- bıldırın** Geçen yıl (Su.) *“Bıldırın pınarın başında oturan genç kız değil miydi o?” Çalmuk 2019: 182*
- bılık** Sevimli, besili hayvan yavrusu (İs.; Su.)
- bılkımak** Olgunlaşmış, en olgun halini almış her türlü meyve (Gölet-Ka.) *“Bu kavun bılkımış bir kaşıkla yemeli.” www.golet.tr.gg/*
- bınanık** → bıhanık (Çr.)
- bıngıl bıngıl** Etli butlu, etleri sallanan (Ba.) *“Dayıoolu, geçen Angara’da gördüğümüz gız nası-lıdı emme? Bıngıl bıngıl deel miydi?” Şahin 2020: 21*
- bıngıldak** Küçük bebeklerin başının üst yanındaki yumuşak kısım (Kargı-Os.; Çr.) *“Gafası, bıngıldak-ğı nasıl, sertleşti mi?” Özçatalbaş 2002: 85*
- bıngıldamak** Etin titremesi, oynaması (Çr.) *“Karaman kuyruğu gibi bıngıldayan sağrısının eriyip kemiğe dönmesi...” Tahir 2004: 334*
- bırak allasen** Boş ver, uğraşma, bırak Allahını seversen (Çr.) *“Bırak allasen bre emmi... Ben ölmüşüm.” Tahir 2008: 35*
- bırak hëri** Yapma, bırak sen de (Çr.)
- bırçak** Burçak (Gökköy-Çr.) *“Tekkenin ardı bırçak / Tırpan getirin biçek” Ertekin 2006: 109*
- bırçalık** → burçalık (Tatar-Çr.) *“Bırçalık kazmadık mı / Mektuplar yazmadık mı” Çağıl 2013: 9*
- bırda** Burada (Su.)
- bış** Yeni giysi ya da eşya (Âşıkbükü-Os.) *“Bışım var diye üstündeki elbiseyi göstererek seviniyor-du çocuk.” Arslaner 2016: 235*
- bıtbıdı** Geveze (Çr.)
- bıtığı** Kısa, kısacık, azıcık (Âşıkbükü-Os.) *“Bıtığı Cemal, eline al-*

- diği bitiği ekmekle Ürüsan'ın Çayı'na inmişti." Arslaner 2016: 235*
- bıtırak** Kırlarda yetişen yabani bir otun dışı dikenli tohumu (İs.; Kargı-Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "*Kaya dibi bıtırak / Gelin kızlar oturak" Türkoğlu 2007: 175*
- bıyıl** Bu yıl (Gölköy, Harunköy-İs.; Çalyayla-Çr.) "*Bı yıl boyna o bişürdü, biz çaluşduk." Abaz 2004: 132*
- bızā** Buzağı (Ba.; Yerliköy-İs.; Çr.)
- bızağı** Buzağı (İbik-İs.)
- bızalacı** Karnında yavru olan inek (Su.)
- bızalamak** Büyükbaş hayvanların yavru olması (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)
- bızbız** Davulun arka çubuğu (Külah-Al.)
- bızdık** Kısa boylu, ufak yapılı, cüce, bodur, tıknaz (Çr.)
- bızıklamak** Kurcalamak (Ba.) "*Şu telefonunun hafıza kartını bızıklama diye kaç sefer söyledim." Şahin 2020: 21*
- bi** Bir (Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.) "*Bi kemik bi deriydim ben" Yoksul 2011: 44*
- bibaş** Doğruca, duraklamadan, aralıksız (İs.)
- biber çiçeği** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- bibi** Hala (Büyükcamili-Al.; Demirşeyh, Gökçam, Kamışlı-Su.; Dutçakallı-Çr.) "*Şemşi bibim, yerden çakıl taşlarını alıp sinemanın beyaz perdesine savurur." Sağ-men 2009: 69*
- bibik** Leblebi (İs.)
- bi bile** Asla (Su.) "*Onun dediğini bi bile yapmam." Uçakcı 2006:356*
- bicaklık** Raf (Çıkrık, Boğabağı-Çr.)
- bíce** Bir gece (İkipınar-İs.) "*Bíce gun çıhanda yatıyok." Abaz 2004: 120*
- bici (1)** Güzel giysi (Çr.)
- bici (2)** Koşum hayvanlarını iş sürmek için kullanılan haydi, çabuk anlamında ünlem (Ovasaray-Çr.)
- bici bici** Hayvanları çağırma ünlemi (Su.; Ahmetoğlu-Çr.) "*Bici bici diye çağırır, oha diye hareket ettirir, doğvak diye durdururduk." Çalışgan 2021: 99*
- bicik (1)** Köşe, bucak, uç, aç (Ba.; Kuzuluk-İs.; Me.; Dutçakallı-Çr.) "*Mendilimin biciği / Gönlümün biteceği" Gösterir 2011: 146*
- bicik (2)** Meme, hayvan memesi (Bademce-Ka.; Küçükpalabıyık-Çr.)
- bicik (3)** İnek yavrusu, sevimli buzağı (Kılavuz-Al.; Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- bicik bicik** → biçik biçik (Çıkrık-Çr.)
- bicilik** Küçük, ufak tefek (Çr.)
- bicimcik** Ufacık, bir parçacık, bir tutam, çok az, çok küçük (Külah-Al.; Kargı-Os.; Su.; Ovasaray, Çıkrık, Gökköy-Çr.) "*Yemeğe bicimcik duz ekiyom, ondan da pèriz bozultur muymuş heeri?" Kerman 1997: 15*
- bicimcük** Çok az (ba.; İs.) "*Bicimcük kuru üzüm bile vermedin, öyle olsun." Şahin 2020: 22*
- bico** Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- biçala** Bir aralık, bir an (İs.; Çalyayla, Göcenovacıği-Çr.) "*Biçala uyuyuvermişim." Tdk 1993: 682*
- biçalap** → biçala (Aşağıfındıklı-Su.)
- biçi biçi** → biçik biçik (İs.)
- biçik (1)** → bicik (1) (Çr.)
- biçik (2)** İnek yavrusu, buzağı (Al.; Gölet-Ka.; Çalyayla-Çr.) "*Pa-*

- ra buçuktan, dana biçikten artar.”*
Ayhan 2002: 215
- biçik biçik** Büyükbaş hayvanları çağırma ünlemi (Gökköy-Çr.)
- bida** Pide (İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Su.)
- bida doğdürmek** Pide yaptırmak (Su.)
- bide (1)** Pide (Kargı-Os.)
- bide (2)** Bir de (Göcenovacı-Çr.)
“*Bide ne göreyim salta bu hallara gelmiş.”* Ertekin 1946: 18
- bidelemek** Çorabın taban kısmını pide biçiminde örüp bırakmak, konçsuz çorap örmek (Çr.)
- bi dıhı** Çok az (Ba.) “*Bi dıhı somun ile kirpit kutusu gadar peynir yidim emme doymadım.”* Şahin 2020: 22
- bi dıhım** Çok az, bir lokmacık (Os.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) “*Getmiş bakmış. Aş dezgânın üstünde bi dıhım ekmek.”* Çorumevi, 2000: 18
- bi dinnak** Çok az (Ba.; Karkın-İs.; Çr.) “*Bi dinnak tallıya ne şeydiyon?”* Abaz 2004: 145
- bidil bidil** Küçük çocuk yürüyüşünü anlatır (Evcı-Bo.; Os.) “*Ortalığı güvenli bulmuş olmalı ki, bidil bidil ilerledi.”* Saryüce 2006: 48
- bidilik** Çok küçük ceviz (Os.)
- bidinnacuk** Azıcık (Ba.; İs.)
- bi dinnak** → bi dinnak (Çavuşoğlu-İs.) “*Otdöm yerden â şöyle bi dinnak gozüm yumulmuş.”* Abaz 2004: 140
- bidinnecük** Azıcık, küçücük, çok az miktarda (Ba.; İs.) “*Vedüğün çekirdek bidinnecük, bu gadarı guşa bile yetmez.”* Şahin 2020: 22
- bidirem** Azıcık, ufacık (Al.)
- bi dolu** Birçok (Al.) “*Çirkin zengin kızının / Bi dolu seveni var”* Gösterir 2011: 264
- bidümük** → bidinnak (Gölet-Ka.)
- bi gadem ezel** Bir an önce (Su.) “*Bir an önce için bi gadem ezel / Diyeni görürsen Çorumludur o”* Gösterir 2014: 79
- bi gıdım** → bi gısım (İs.; Os.; Çr.)
- bi gısım** Azıcık, birazcık (İkipınar-İs.) “*Her şey bitdükce bi gısım alıyom.”* Abaz 2004: 122
- bi hamlada** Çabucak (Bademce-Ka.)
- bi hekmet** Acayip (Or.)
- bihoş** Acayip, değişik (Ba.) “*Gara-depe’yi soran turist garı yanağımdan öpünce bihoş oldum ya la ben.”* Şahin 2020: 22
- bi hoş gineli** Alışılmışın dışında olan (İs.)
- bike** Kadın, hanım (Kalecikkaya-Al.)
- biki** Birkaç, bir miktar (Karkın-İs.; Gölet-Ka.; Aşıkbükü-Os.) “*Hëbeynen biki ufak defek getdüle.”* Abaz 2004: 167
- bilabar** Beraber (Çitli-Me.)
- bilader** Erkek kardeş (Gökköy-Çr.) “*Bana ne söylersin bilader?”* Seyda 2006: 243
- bilbil** Bülbül (Çr.)
- bildik** Tanıdık, tanış (Çalyayla, Kirazlıpınar-Çr.) “*Bidik bilmedik herkes oradaydı.”* Seyda 2006: 184
- bildik gördük** Eş dost (Çukurlu-Su.; Çr.) “*Bidik gördük gelsin falan gelmesin”* (Kul Hüseyin) İvgin 2009: 51
- birdirbi** → birdirbir (Çr.)
- birdirbiç** → birdirbir (Çr.)
- bile** Beraber, birlikte (İmat, İsaahacı-Al.; Evcıortakışla, Mislerovacı-Çr.) “*Ölüm var ayrılık var / Sarılıp bile yatak”* Gösterir 2011: 177
- bilece** Beraber, birlikte (Çr.)
- bilek (1)** Boyna takılan 25-30 sıra has inci (Çr.)

- bilek (2)** Kaldıracın desteği (Âşık-bükü-Os.)
- bilem** Bile (Göcenovacı-Çr.) *"Dallanıp budaklandırmadan ta-hakkat et. Avradına bilem sez-dirme."* Gümüş 1977: 34
- bilemek** Kesici aletleri bileği ta-şıyla ya da çarkla keskinleş-tirmek (Beydili, Üçköy-Çr.) *"Diş-lerini bilemişler / Sapı köke ula-mışlar"* (Mırık) Ercan 1991: 295
- bilerzik** Bilerzik (Eskiyapar, Kale-cikkaya-Al.; Gökköy-Çr.) *"Kollar top bilerzik altın düşünde / Allı turnam çeker gençler peşinde"* Barışcan 2001: 64
- bilevü daşı** Bıçak, kazma gibi ke-sici aletleri bilemekte kullanılan sert taş (İs.)
- biley taşı** Bileği taşı (Su.) *"Bir biley taşı eksik, kalmamış, dedi."* Sarı-yüce 2004: 178
- bilezik** Düven sürmek amacıyla halka biçiminde yere serilmiş sap (Su.)
- bili bili** Kümes hayvanlarını ça-ğırma ünlemi (Ahmetoğlan-Çr.) *"Bili bili tavukçuğum, yumurtası kovukçuğum."* Yoksul 2013: 138
- bilik (1)** Ocaklarda sac altında ya da köy fırınlarında pişirilen iki kişinin doyacağı büyüklükte ek-mek (Gölet-Ka.) *"Tek başına bir biliği yedi."* www.golet.tr.gg/
- bilik (2)** 1. Çelik çomak oyununda sayı (Gölet-Ka.) *"Üç bilik aldım."* www.golet.tr.gg/ 2. Beştaş oyu-nuna verilen bir ad (Âşık-bükü-Os.) 3. Çizgi oyunu gibi ki-mi oyunlarda oyunun ilk aşaması (İs.)
- bilik (3)** Kırık leblebi (Os.)
- biliş** Tanıdık, bildik (Çr.) *"Hiç kim-se bu karayağız, garip yiğidi biliş çıkaramadı."* Tahir 2006: 8
- billik** İçinde yemek taşınan kulplu çömlek (Çıkırık-Çr.) *"Toplanır sof-ra şakır şakır / Yüklenir billik se-nek bakır"* Serin 1995: 103
- bilmezlenmek** Bilmez gibi gö-rünmek (Çr.)
- bilmiş** Bilgiç, ukala (Çr.) *"Üst sı-nıftaki bilmişlere sorarsan hoca-nın zalımlığı uzayan bekarlığın-danmış."* Özçatalbaş 2003: 22
- bilya** 1. Misket (Su.) 2. İri saçma (Su.)
- bi mafir** Bir zamanlar (Ba.) *"Ba-yat'ın en zengin galericisiydi bi mafir, meteliğe gürşun atıyo."* Şa-hin 2020: 23
- bindallı** Genellikle mor ya da kır-mızı kadifeden yapılan, ayakların üzerine kadar uzanan bir giysi (Çr.) *"Bindallı giyer ama bin dilli konuşur."* Yoksul 2013: 140
- bindiğim eşek** İki çocuk kümesin-den birinin, diğer kümedeki ço-cukların omzuna binip ellerin-deki topu birbirine attıkları, topu tutamayan kümenin ebe olduğu bir oyun (Çr.)
- binıt** 1. Araba (Ovakarapınar-Çr.) 2. Binilecek yer, durak (Su.)
- bir çala** Bir aralık (Çr.) *"Yâri gör-düm bir çala / Az kaldı aklım ala"* Gösterir 2011: 75
- bir çimdik** İki parmak tutamı ka-dar, azıcık (Evcı-Bo.) *"İçki içerek durgun kasaba yaşantısında bir çimdiklik neşe tatmaya gelen..."* Sarıyüce 2004: 75
- birdirbir** Oyuncuların birbirinin üzerinden atlaması esassına da-yanan çocuk oyunu (Gölet-Ka.; Çr.) *"Söndür de gel lambayı / Bir-dirbir oynayalım"* Aytekin 2003: 96
- birebir** Denenmiş, sınanmış, kesin etkili (Çr.)

birelleş Birer tane (Ba.; İs.) *"Şindi iki yasduk goyola, birelleş yatıyola."* Abaz 2004: 168

birelleş → bireleş (Çr.) *"Babalarından bireleş dayire düşmüş."* Kerman 1997: 15

birellik Yeni yürümeye başlamış çocuğun ayak ölçüsü (İs.)

birem birem Birer birer (Çr.) *"İşte dediğim nasıl birem birem çıktı."* Tahir 2006: 190

birerelleşi → bireleş (Çr.)

birez Az, çok az (Gökçam-Su.; Çalyayla, Eskiekin, Kavacık-Çr.) *"Çekilin de birez de biz dokünelim anam."* Özçatalbaş 2002: 19

birezden Birazdan (Çr.)

birezicik Çok az, azıcık (Çr.) *"Otursun Enver'im, otursun da soluklansın birezicik."* Lâçin 2007/63: 6

bir gönül Bir çeşit tiğ oyası (Çr.)

birlemek Bir araya getirmek, toplamak (Haydar-Al.; Çıkrık, Evciorakışla, Turgut-Çr.) *"Madem sen de yalnızlıktan yakınıyorsun, birleyelim sizi."* Gümüş 1977: 84

biroğuttan Birdenbire (Göcenovacığ-Çr.) *"Şu şu diye biroğuttan söyleniverecek gibi değildi."* Gümüş Ty: 21

biroğütten Birdenbire (İs.)

biroottan Birdenbire (Çr.)

bir yol Bir kez (İs.; Kalecik-Me.; Akçalı-Su.) *"Eğil bir yol öpeyim / Cennetecek gidersin"* Ertekin 2006: 78

bir yolcuk Bir kerecik (İs.) *"Bir bannak al da bir yolcuk yağı gör."* Benice 2002: 155

bisaderki Ondan sonra, efendime söyleyeyim (İs.)

bisge Kibrit (Al.)

bislaaç → aktaracak (İs.)

bisleğec → aktaracak (Ba.) *"Bisleğecin ucunu sacın altına sokma*

bacım, ucunu yakıyon." Şahin 2020: 23

bi sokum Çok az, bir lokmacık (Ba.; Os.; Çr.) *"Sufrada önümüze koyduğu culuk eti yoha ekmeenen ancak bi sokum oldu."* Şahin 2020: 23

bi soluk Kısa bir süre (Ba.; Su.) *"O kadar çalışıyorum görmüyon, bi soluk diyeniyim didim onu görüvidin."* Şahin 2020: 23

bisürgeç → aktaracak (Çalyayla-Çr.)

bi süyem 1. Küçük bir parça (İs.)
2. Bir karıştan kısa (Ovakarapınar-Çr.) *"Şuncacuk, bi süyem uzun saçın ucundan kesdi."* Abaz 2004: 109

bi şaal Bozuk, biçimsiz (Ba.; Ovakarapınar-Çr.) *"Geçen bazar-dan aldığım anadutlar bi şaal çıktı, heç sap toplamıyo."* Şahin 2020: 23

bişe Bir şey (Su.; Çr.) *"Bişe çalındı mı kulağına?"* Tahir 2007: 263

bişeğen Çabuk pişen (Çr.)

bişek (1) → bişeğen (Çr.)

bişek (2) Yayık tokmağı (Âşıkbükkü-Os.)

bişgun Alışkın (Harunköy-İs.) *"Yoñsa bişgun mü oluduk?"* Abaz 2004: 131

bişi (1) Bir şey (Esentepe-İs.; Çr.) *"Dipsiz ambar gibi bişi bu herif."* Çorumevi 2000: 18

bişi (2) Çörek, bayramlarda yapılan yağlı, tatlı ekmeç, saç ekmeğı (Çopraşık-Al.; Gölet-Ka.; Me.) *"Keşkek yemeğı, bişi adı verilen bir yufka ile yenmektedir."* Oğuz 2006a: 21

bişirik Dama atılan ince çamur (Beyyurdu-Su.)

bişiy Bir şey (Esentepe-İs.) *"Sizde bişiy va diyom."* Abaz 2004: 118

- bişmek** Bişmek (Esentepe-İs.) "Dırmū da çekdük, tırpan da bişdük." *Abaz 2004: 117*
- bişşek** Yayık yaymada kullanılan ağaç tokmak, fişek (Ovakarapınar-Çr.)
- bişürecek** Pişirilebilecek besinler (Âşıkbükü-Os.) "Ev bişüreceksiz kalmasın dedim; ama hiç bişürecek kalmamış." *Arslaner 2016: 235*
- bitay** Hayvan yükünün yarısı (İs.)
- bitecik** Bir tanecik (Acıpınar, Büğet, Sarimbey-Çr.) "Mendilimin biciği / Gönümün biteciği" *Gösterir 2011: 148*
- bitek (1)** Bir tane (Dutçakallı-Çr.) "Ulan yavrum buna meze derler, yer iken bitek bitek yerler." *Türkoğlu 2007: 170*
- bitek (2)** Verimli (Fındıklı-Me.)
- biti (1)** Mektup (Çr.)
- biti (2)** Son, uç (İs.)
- biti (3)** Yazman (Os.)
- biti gara** Küçük siyah kareleri bulunan kumaş, pöti kare (İs.)
- bitiğ** Bir parça, azıcık, biraz (Çıkrık-Çr.)
- bitiği** → bitiğ (Me.)
- biti kanlanmak** Sıkıntı içinde yaşayan kişinin para ya da varlık yönünden güçlenmesi (Çr.) "Biti kanlandı, el âleme meydan okuyor." *Yoksul 2013: 154*
- bitirgen** Verimli (Çr.)
- bitişli** Bitince (Çalyayla-Çr.) "Madımak bitişli aş gelsin arta / Galan heşlenmesin azık goy sırta" *Yoksul 2011: 87*
- bitlenmek** Ekonomik açıdan durumunu düzeltmek, biti kanlanmak (İs.)
- bitmek (1)** Tükenmek (Çr.) "Üç ahbap çavuş, bitmeden yetişme maksadıyla çarşı kalabalığında çoktan kaybolmuşlardı bile." *Özçatalbaş 2003: 110*
- bitmek (2)** Pekmezin ya da şekerli maddelerin koyulaşması, donması (Su.)
- bitmencelik** Bir işin bitiminde iş sahibinden istenen bahşiş, armağan (Âşıkbükü-Os.) "Hamdi Dayı, bu son çıkım; bitmencelikleri hazırlasan iyi olur." *Arslaner 2016: 235*
- bi tüğümcük** Parçanın en küçüğü (Os.)
- bitüycek** Bir parça, azıcık, biraz (Os.)
- biyo** → biyol (Çavuşoğlu-İs.; Çr.) "Biyo garısına yaturdu." *Abaz 2004: 138*
- biyocuk** Bir kez (Çr.) "Biyocuk öpmeyinen? / Bir yanını yedim mi?" *Gösterir 2011: 153*
- biyol** Bir kere, bir defa (İs.; Kamışlı-Su.; Çr.) "Kulak ver dinle biyol / Kalbim sana ne diyor" *Ertekin 2006: 10*
- biyolcuk** Bir kez (Tatar-Çr.) "Kara gözlü sevdiğim / Biyolcuk beni ara" *Çağıl 2013: 27*
- biyotdan** Birden, birdenbire (Karkın-İs.) "Öte beri alalım usul usul, biyotdan hepsini alamak gayli." *Abaz 2004: 147*
- biyucuk** Bir kez (Çr.)
- bizaal** Birazdan, ikinci üzeri (Ba.; Çıkrık-Çr.) "Bizaalden uğra da beraber çarşıyâdek." *Kerman 1997: 15*
- bizağal** Akşam üstü, akşama doğru (Gökköy-Çr.)
- bizâl** Akşam (Ovakarapınar-Çr.)
- bizaledin** → bizâl (Çr.) "Bizaledine doğru gelebilirim." *İl Yılığ 1967: 123*
- bizaleyin** Birazdan, biraz sonra (Çr.) "Gonşu şimdik gelemem, bizaleyin gelirim." *Tuluk 1991: 2*

- bizeel** Biraz sonra (Ba.; İs.) *"Bizeel de bize gış ekme ediverelim gı."* Şahin 2020: 23
- bizeğel** Az sonra (Os.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Bizeğelden Sekiyurt'ta mantarlar sinsin oynamaya başlar, yerden pıtırak gibi biterler."* Çalışgan 2021: 40
- bizehem** Çok az, çok küçük miktarda (Gölet-Ka.) *"Bizehem düşün."* www.golet.tr.gg/
- bizim herif** Koca, eş (Al.)
- bizimki** Karı kocanın birbirleri için kullandıkları sözcük (İs.)
- bizlengiç** Sebzelerin dibini gevşetmede kullanılan ucu sivri ağaç ya da demir parçası (Gök-köy-Çr.)
- bi zorlu bi zorlu** Çok güzel, çok iyi (Os.)
- bobbili** Bir halk oyunu (Al.; Su.)
- boca** Baca (Harunköy-İs.; Ka.) *"Bacaya boca, efendisine koca derler Kargı'da."* Aşık 2003: 134
- böce** Bu gece (İs.) *"Size arpa ney geldi mi böce?"* Abaz, 2004: 160
- bocut** Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi (Çr.)
- böça (1)** Bohça (İs.) *"Dayıya, emmiye gelinin gotdö böçaları, çıhı-ları..."* Abaz 2004: 100
- böça (2)** Bu geçe (Harunköy-İs.) *"Gelinleri de buradan evünece böçaden aldın mı ötaçıye gadar yürüyerek gidelleridi."* Abaz 2004: 129
- bodi** Kısa boylu, ufak yapılı, cüce, bodur, tıknaz (İs.)
- bodibacak** Çok kısa boylu (İs.)
- bodu** Kaz (Al.)
- boduç (1)** 1. Çam ağacı ya da topraktan yapılmış küçük, yuvarlak, kulpsuz testi (Doğla-Me.; Âşıkbükü-Os.) 2. Bidon (Al.)
- boduç (2)** Kısa (Me.)
- bodur** 1. Cüce (Al.; İs.; Su.) 2. Kısa, kalın insan ya da ağaç (Çr.) *"Bodur tavuk her gün piliç."* Yoksul 2013: 156
- bodurum** Bodrum (Su.)
- boğanak** Sağnak, şiddetli yağmur (Çr.) *"Yağmur bir boğanak halini aldı."* Demiryürek-Ozulu 2017: 225
- boğarsak (1)** Obur, çok yemek yiyen (Al.; Ovakarapınar-Çr.)
- boğarsak (2)** Çiftleşmeye hazır hayvan (Su.)
- boğarsuk** Barsak (Ka.)
- boğasak** Boğa görmek isteyen inek (Ba.) *"Bizim Sarıgız boğasak gibi geldi bana."* Şahin 2020: 23
- boğassak** → boğarsak (Çr.)
- böğaz** Aç gözlü, çok yiyen (Su.)
- boğaz açmak** Bitki diplerindeki toprağı gevşetmek (Çr.)
- boğaza durmak** Kötü sözlerle karşısındakini kırmak, kızdırmak (Çr.)
- boğaz ağrığı** Hazır yiyici (Çalyayla-Çr.)
- boğaz añruğu** Hazır yiyici, tembel, çalışmadan hazır tüketen (Âşıkbükü-Os.)
- boğaz basması** Bir çeşit boğaz hastalığı (Su.)
- boğaz geçmek** Söz vermek (Çr.)
- boğazından kısmak** Tutumlu olarak para biriktirmek (Çr.)
- boğaz kökü** Bitkilerin boğaza yakın kökleri (Çr.)
- boğazlağa** 1. Huni (Su.) 2. Değirmende buğday konulan ağızlık (Su.)
- boğazsak** → boğarsak (Çr.) *"Bak ağzın bunnun yört bulaşığı içinde. Ne boğazsak adammışın?"* Çorumevi 2000: 18
- boğba** Akılsızca iş yapan kimse (Gölet-Ka.) *"Boğba yapmasaydı."* www.golet.tr.gg/

- boğma (1)** Kanı çıkmadan öldürülen hayvan (Çr.)
- boğma (2)** Üzümden yapılan bir çeşit rakı (Kıvcılı-Al.; Çr.) “*Komşu kadının kocası gece evde boğma rakıyla âlem yapmış.*” Çalmuk 2019: 65
- boğonkügün** Bugünkü gün (Su.)
- boğön** Bugün (Su.; Çıkrık, Sevindikalan-Çr.) “*Soyka boğön gelmedi, beni gördü zahar.*” Özcan 2021: 6
- boğrek** Böbrek (Eskiekin-Çr.)
- boğsa** Dolapların, sergenlerin üst kısmı, yüksek yer (Gölet-Ka.) “*Lütfen, şunu boğsaya koy.*” www.golet.tr.gg/
- boğsu (1)** Çıkışı çalı çırpy ya da sık ağaçlarla kapanmış, içine girildiğinde kolay çıkılamayan derince yer çöküntüsü; kuytu, ürkütücü yer (Âşıkbükü-Os.) “*Adamı öldürüp bir boğsuya atmışlar.*” Arslaner 2016: 235
- boğsu (2)** Duvar altından su geçirmek için bırakılan, insan sığabilecek büyüklükte delik (Âşıkbükü-Os.) “*Abid’in bahçeye açılan boğsuda, Gücülü Tavuk diye bir cin tayfasından söz edilirdi.*” Arslaner 2016: 235
- boğsu (3)** Basık, havasız, alçak tavanlı yer (Âşıkbükü-Os.) “*Boğsu gibi bu odaya niye doluştunuz?*” Arslaner 2016: 236
- boğür** Vücudun yan tarafı (Eskiekin-Çr.)
- boğürtlen** Böğürtlen (Çr.)
- bohça** Güveye gönderilen armağan çıkını (Eskiekin, Gökköy-Çr.) “*Pul oldu vicdan ahcası / Bağlandı fikir bohçası*” Gardaş 1979: 11
- bohça gönderme** Kız evinin nişanı bozduğunun ifadesi olarak, erkek tarafının takılarının geri gönderilmesi (Su.)
- bok** Aşığın alttaki düz yanı (Çr.)
- bok dökmek** Hayvan gübresinden tezek yapmak (Su.)
- boklu** Küfürbaz (Ka.) “*Güvercine hokgu, küfürbaza boklu ... derler Kargı’da.*” Aşık 2003: 134
- boklu ağaç** Mürver ağacı (İs.) “*Boklu ağacın bu yılki sürgünlerinin tamamının kesileceği muhakkaktı.*” Kalayoğlu 2017: 169
- boklu ibbük** İbibik, hüthüt, çavuş kuşu (Ba.) “*Pamuklanın Düz’de bi boklu ibbük yuvası gördüm.*” Şahin 2020: 23
- bokluk** 1. Tuvalet (Ka.) 2. Hayvanların pisliğinin biriktirildiği yer (Ba.; Gökköy, Ovakarapınar-Çr.) “*Geçen gün ebemden kaçarken balkondan bokluğa atladım.*” Şahin 2020: 24
- boküs** Boks, yumruk oyunu (Su.)
- bolakaç** Duvarda dolgu olarak kullanılan küçük taş (Oğ.)
- bolani bolani** Sürüne sürüne (Alacahöyük-Al.)
- bolaramak** Genişlemek, çoğalmak (Çr.)
- bol bolamat** Bol bol, döke saça, geniş (Ba.; İs.; Eşençay-Çr.) “*Bol bolamat meyvenin bahçenin içinde eycene bir ömür sürsün.*” Gümüş 1977: 118
- bom** Ebenin “bom” demesiyle oyuncuların hareketsiz kaldığı, ilk hareket edenin ebe olduğu çocuk oyunu (İs.)
- bön** Bugün (Örenseki-İs.) “*Bön Zelihaale gidecaak sen de gel.*” Özdemir 2019: 83
- bondi** Bidon (Yarımşögüt-Su.)
- bonduruk** Boyunduruk (İsahacı-Al.; Dutçakallı-Çr.) “*Bonduruk kırığından tapanı yapmış / İrende küstere hızardan çekmiş*” Arısoy, 1970: 91
- boolce** Börülce (Doğla-Me.)

- boon** Bugün (Kılavuz-Al.; Esentepe, Örenseki-İs.; Çr.) “Boon dādıp hocuya vedim.” *Abaz 2004: 119*
- boosalamak** Boğmak (Ba.) “Bizim köpek dün gece iki gurdu boosalamış emme gendi de baya bi yalaranmış.” *Şahin 2020: 24*
- boorce** Fasulye (Yağcılar-Ka.)
- boön** Bugün (Ba.) “Boön camide yıllardır görmediğim Semercinin Mıstık Abi’ye rast geldim.” *Şahin 2020: 24*
- boör** Böğür, vücudun yanı (Su.; Çr.) “Boörüm aarıyo, yañıllıma yel girdi elâm.” *Özdemir 2019: 50*
- boöz** Bu kez, bu sefer (Su.)
- borana (1)** Şiddetli kar, fırtına, kasırga (Çr.)
- borana (2)** Kimi yerde yumurta, kimi yerde körpe baklalar ya da pazı sapları suda haşlandıktan sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan yemek (İs.; Âşıkbüğü-Os.; Çıkrık-Çr.) “Canım çekti borana / Merhem yoktur yarama” *Aytekin 2003: 49*
- borhanı** Açılıp içine kıyma konulmuş küçük hamur parçalarının haşlanıp üstüne sarımsaklı yoğurt dökülerek hazırlanan yemek (Çr.) “Borhanının hamurlu, mantarlı şekilleri de bulunmaktadır.” *Oğuz 2006a: 45*
- boru** Dut ya da söğüt ağacından çıkarılar dilsiz düdük (Âşıkbüğü-Os.)
- boruk** Dağlarda yetişen, süpürge ya da yakacak olarak kullanılan çalı, ot (Evcı-Bo.; Su.; Çıkrık-Çr.) “Boruk otlarının arasında sıçrayarak koşan bir tavşan gördüm.” *Sarıyüce 2006: 68*
- boruş** Elmas gerdanlık (Su.)
- börülce** Fasulye (İkipınar-İs.) “Bi bâçam oludu, bi börülce çıhyodu.” *Abaz 2004: 123*
- bosboör** Yan üzeri boydan boya (Su.)
- bostan** 1. Kavun, karpuz (Al.; İs.; Kamışlı-Su.; Sarimbey, Üçköy-Çr.) “Bütün tarlayı gezmişler / Olgun bostanı sezmişler” *Ercan 1991: 295* 2. Sebze bahçesi (Kırazlıpınar, Üçköy-Çr.) “Yarım bostan suluyor / Gözünün yaşı ile” *Ertekin 2006: 12*
- bostan korkuluğu** Uzun, işe yaramaz kişi (Çr.) “Bostan korkuluğu gibi sırtıp duruyorsun.” *Yoksul 2013: 158*
- bostili** Altı aylık oğlak (Âşıkbüğü, Çampınar-Os.)
- boşanmak** Hayvanların bağlandığı yerden kurtulup gitmesi (İs.)
- boşatmak** Boşaltmak (Harunköy-İs.) “Bu adam niye kesesini boşatmış?” *Abaz 2004: 134*
- boşay** Aralık (Su.) “Kış kışlığını, puşt puştluğunu bildirir. Sonra boşay gelir.” *Çalmuk 2019: 108*
- boş bilezik** Bir halk oyunu (Al.)
- boş böğür** Kalça ile kaburga arasındaki bölüm (Os.; Çr.) “Boş böğürüme vurdu Rıza efendi!” *Tahir 2007: 27*
- boş buvaz** Sır saklamayan, gezeze (Su.) “Boş buvazın cuvarası yanmazmış.” *Uçakçı 2006: 216*
- boş koymak** Yoksun bırakmak (Çr.) “Komşumuz oğlunu boş koydu.” *Yoksul 2013: 460*
- boşlamak** İlgi göstermemek (Çr.)
- boşnak** Kocasından kaçıp başkasıyla evlenen kadın (Alacahöyük-Al)
- bovün** Bugün (Al.)
- boy** Yem olarak kullanılan, çemen yapılan burçağa benzer bir tahıl çeşidi (Demirşeyh-Su.)
- boya çili** Yapışkan, kokulu, kırmızı renkli bir bitki (Çıkrık-Çr.) “So-

- ğan kabuğu, boya çili / Ak yu-murtayı al boyar*" Serin 1995: 131
- boyamak** Ağır söz söylemek, aşağılamak (Çr.) "*Bizi boyamaya mı geldi?*" Tahir 2004: 141
- boyana** Boya evi (Çr.)
- boydan ayağa** Sonuna dek (Su.)
- boydah** 1. → Boydak 1 (Me.) 2. Bekâr, yalnız, serbest (İs.)
- boydak** 1. Yükü olmayan yaya (Kalecikkaya-Al.; Me.) 2. Bekâr, yalnız, tek başına, serbest (Kalecikkaya-Al.; İs.; Su.)
- boydan** Bütün bedeni kaplayacak biçimde giysi (Göcenovacığ-Çr.) "*Döne'ye boydan bir enteri' diye sıraladı usunda alacaklarını.*" Gümüş 1977:128
- boydanlık** Bütün bedeni kaplayacak biçimde giysi (Ba.; Acıpınar-Çr.) "*Sen şu boydanlık fisdonu üstüne gey hele bir.*" Gösterir 2020: 41
- boyna** Sürekli (Külâh-Al.; Harunköy-İs.; Ka.; Su.) "*Bı yıl boyna o bişürdü, biz çalışduk.*" Abaz 2004: 132
- boyra** Değirmen oluşunun ucuna konulan aygıt; bu aygıtın deliği (Çr.)
- boyraz** Poyraz (Su.)
- boyunbağı** Atkı, kaşkol, kravat (Al.; Su.)
- boyunduruk (1)** Çatıya enlemesine konan ahşap destek (Bo.)
- boyunduruk (2)** Gelin almaya gelen yengelerin önüne gerilen uzun sopa (Yeşilyurt-Al.) "*Kız tarafının kadınları bahşiş almak için yengelerin önüne boyunduruk sürerler.*" Yöndem 1983: 24
- boyunküğün** Bugün (Al.)
- boz (1)** Beyaz ile sarı karışımı renk (Su.)
- boz (2)** Sürülmemiş tarla (Yazır-Bo.; Kalecik-Me.; Akçalı-Su.; Tur-gut-Çr.) "*Boza bostan ekilmez.*" Yoksul 2013: 162
- bozalak** 1. Rengi solmuş, gerçek rengini yitirmiş (İs.) 2. Bozayı (İs.)
- bozarmak** Bozlaşmak, boz renk almak (Göcenovacığ-Çr.) "*Arpalar sarıya çalan bir aklıkta bozarıyor, buğdaylar yeşili çok bir kırmızıya döndü dönecek, sapsarlarından yukarıya feriklenmeye buluşuyordu.*" Gümüş 1977: 76
- bozbulamaç** Karışıklık, belirsizlik (Su.) "*Buvez buz bulamaç işler gördüm.*" Çalmuk 2019: 22
- bozmancalık yapmak** Arayı bozmak, pazarlığı bozmak, sözden caymak, caydırmak (Göcenovacığ-Çr.) "*Bozmancalık yapan ettiğini er geç bulur.*" Yoksul 2013: 162
- bozrail** Bahçelerde özellikle kış mevsimlerinde görülen, eti yenen, tarla kuşu büyüklüğünde bir kuş (Ba.) "*Çerkeşli Mevlüt Ustanın bahçede gördüğüm bozraili vuramadım*" Şahin 2020: 24
- bozulamak** Devenin acı acı bağırması (Serban-Çr.) "*Deveci görünce terk etti canı / Develer bozuladı kervan ağıladı*" Koçak 1980: 80
- bö** Korkutmak için söylenen söz (Kalecikkaya-Al.)
- böbürlü** Gururlu, kibirli (Palabıyık-Çr.) "*İrabet bulur mu kurumuş pınar? / Böbürlü kişiyi el âlem kınar*" Özgür 2002: 69
- böcelemek** Bocalamak (Çr.)
- böcü** Kurt, böcek (Çr.) "*Ekinlerine böcü düşer, sürülerine kıran girer.*" Tahir 2004: 13
- böçük** Böcek (İsahacı-Al.; Alpagut-Do.; Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "*Yaz gelince çiftleşiyor böcükler /*

- Arkasından civ civ eder cücükler” Arısoy 1970: 66*
- böddürmek** Sebze türü yiyecekleri haşlamak (İs.)
- bödek** Fasulye (Kunduzlu-Ba.) *“Fasulyeye bödek, ebeye güdek / Diyeni görürsen Çorumludur o” Gösterir 2014: 80*
- bödelek** Böbrek (Ba.; İs.; Ka.; Su.) *“Şu gavurmanın içine biraz daha donyaa gatin da bödeleklerimiz bayram itsin.” Şahin 2020: 25*
- bödürük** → bedirik (Çr.)
- bögelek** → büvelek (Çr.)
- böğ** Akrep, çıyan, örümcek gibi böcekler (Çr.)
- bögelek** → büvelek (Külah-Al) *“İyi kıvırdık danayı bögelek tuttu yalanını.” Güven 2010: 210*
- bögemek** Suyun önüne bent yapıp toplanmasını sağlamak, kapatmak, tıkamak (Bademce-Ka.)
- böget** Akan suyun önünü kesmek için yapılan set (Bademce-Ka.)
- bögrek** Böbrek (Çr.) *“Dünya bir bögrek, yağlıdır yiyebilene aşk olsun.” Ertekin 1944: 30*
- böğrü yastıklı** Rahatına düşkün olan kimse (İsahacı-Al.; Karagöz-Çr.) *“Kıcılı kızlarının böğrü yastıklı / Ana bana bir sürmeli kız alın” Arısoy 1970: 68*
- böğün** Bugün (Ka.; Kuyucak-Me.; Âşıkbükü-Os.; Çr.) *“Oğlum siz nerede olacaksınız böğün?” Seyda 2006: 253*
- böğür** Vücudun yan tarafı (İsahacı-Al.; Su.; Çayhatap, Eskiekin, Kavacık-Çr.) *“Kıcılı kızlarının böğrü yastıklı / Ana bana bir sürmeli kız alın” Arısoy 1970: 68*
- böğürce** Fasulye (Bademce-Ka.; Karagöz-Çr.)
- böğürtmek** Bağıştırmak (Göcenovacı-Çr.) *“Bir keresinde bu Hacıyla konuşuyorken, bacağı diye bacak arasını sıkıyordu yanlışlıkla da danalar gibi böğürtmüştü herifi.” Gümüş 1977: 2*
- bökelek** → büvelek (Bademce-Ka.)
- bölek** Teyze çocuğu (Çr.)
- bölene bölene** Rahat rahat, sağa sola dönerek yatmak (Çr.)
- bölenmek** Bulanmak (Mislerovacı-Çr.) *“Çok körlendim, çok bilendim / Toza toprağa bölendim” Koygun 2002: 45*
- bölme** Beştaş oyununa benzer bir çocuk oyunu (Gölet-Ka.)
- bön (1)** Ahmak, saf, sersem, budala (Su.; Çr.)
- bön (2)** Kavrulup öğütülmüş kahve (Çr.) *“Ağzına bir çimdik bön at da mideni bastırısın.” Koşay-Işıtman 1932: 43*
- bön bön bakmak** 1. Bir işe yardımcı olması gerektiği halde seyretmek (Çr.) 2. Alık alık bakmak (İs.; Çr.) *“Zavallı oduncu şaşırmış etrafına bön bön bakıyor.” Ertekin 1938: 20*
- bönleşmek** Bilmemek, bilmezden gelmek (Çr.) *“Bönleşti iyice, ne yapacağını bilemiyor.” Yoksul 2013: 162*
- böör** Vücudumuzun yan tarafı (Ba.) *“Adamın sert şutu Murat’ın boş böörüne denk geldi emme göbel gık bile dimedi.” Şahin 2020: 25*
- böörce** Fasulye (İs.) *“Topalah, böörce topladın mı hêri?” Naki-boğlu 2017: 234*
- böör olmak** Beline ağrı girip yamulmak (Ba.) *“Geçen bahçeyi belledim emme böör oldum, hamlamışım.” Şahin 2020: 25*
- börddüme** Haşlamak, börttürmek (Âşıkbükü-Os.)
- börgüce** Fasulye (Âşıkbükü-Os.) *“Köy önünde güzlük börgüceler*

- dökmeye başlamıştır.” Arslaner 2016: 236*
- börtlemek** Az haşlanmak (Kıcılı-Al.; Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)
- börtletmek** Haşlamak (Gökçam-Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) “*Anam boon ağ bahla börtletecek.” Bilen 2006: 41*
- börtmek** 1. Haşlanmak, tam pişmeme durumu (Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Ocaktaki lahanalar börttüyse çıkarın da fazla ezilmesin.” Arslaner 2016: 236* 2. Sıcaktan bunalmak, terlemek (Âşıkbü-kü-Os.) “*Hava sıcak, biz de börttük bir tamam.” Gümüş 1977: 133*
- börttürmek** Bir şeyi haşlamak (Çopraşık-Al.; Gökçam-Su.; Karadona, Şahinkaya-Çr.) “*Ben aş garıştırdım... Biraz fasulye börttürdük.” Çalmuk 2019: 14*
- börü** Akrep, çıyan, örümcek gibi böcekler (Yerliköy-İs.; Çr.)
- bövelek** → Büvelek (Çr.)
- bövölce** Fasulye (Doğla-Me.)
- böy** İri, zehirli örümcek (Çr.)
- böyemek (1)** Dağılmak, çıkmak (Çr.) “*Bir güzel koku ortalığı böyedi.” Tdk 1993: 773*
- böyemek (2)** Bulaştırmak (Âşıkbükü-Os.) “*Yavrum ne yaptın sen? Reçeli her yere böyemişsin.” Arslaner 2016: 236*
- böylence** Böylece (Çr.)
- böyü** Zehirli bir tür örümcek (Çr.) “*Gelinin elini böyü sohmuş.” Bilen 2006: 41*
- böyük** Büyük (Eskiyapar-Al.; Akçalı-Su.; Çalyayla, Erdek, Gökköy-Çr.) “*O da böyük gibi birden fıkaralaşıyo.” Akbaş 1983: 11*
- böyümek** Büyümek (Or.; Su.; Bayat, Elmalı, Göcenovacığı, Sarimbey-Çr.) “*Pek mi gönün böyüdü / Burdan gideli yarım” Ertekin 2006: 16*
- buanak** Sağnak, şiddetli yağmur (Büyükbolatlı-Su.)
- buba** Baba (Ka.; Küçükpalabıyık-Çr.) “*Bubam, bir buraya gelsin, dedi. Çok möhüm işi varmış.” Gümüş 1977: 106*
- bucak** Köşe, çevre, dolay (Su.) “*Bereket kaynağı, ilim ocağı Kahraman büyütür her bir bucağı” Nalıncı 1958: 153*
- bucak damı** Kiler (Gökçam-Su.)
- bucaklık** 1. İçine tabak konulan raf (Kızılhamza-Or.; Yarımsöğüt-Su.; Domu-Çr.) 2. Mutfak (Al.) “*Bucaklıkta siniler / El değmeden iniler” Gösterir 2011: 275*
- bucud** → bocut (Çr.)
- bu faat** Bu vakit, bu zaman (Su.)
- bugasamak** Boğaya gelmek, ineklerin çiftleşmek için boğa istemesi (İs.)
- bugasay** Boğaya gelmiş, boğa isteyen inek (Çr.)
- büg** Örümcek cinsi zehirli bir böcek (Su.)
- buğak** Sis, buğu (Kalecikkaya-Al.)
- buğana** → boğanak (Çr.)
- buğanak** 1. Yağmur bulutlarıyla kapalı hava (Çr.) 2. Yağacak yağmurun yağmaması durumunda ortaya çıkan bunaltıcı hava (Âşıkbükü-Os.) “*İkindiden önce bir buğanak geldi geçti.” Arslaner 2016: 236*
- buğarsak** → boğarsak (1) (Ba.; Arpalık, Dutçakallı, Gökköy-Çr.) “*Bizim maallenin en buğarsağı kim biliyon mu?” Şahin 2020: 25*
- buğasak** → boğasak (Sarimbey-Çr.)
- buğaz basması** Bademcik iltihabı (İs.)
- buğda** Buğday (Dutçakallı-Çr.)

buğday Arife gününden önceki gün (Çalyayla, Eşençay-Çr.)

buğelek → büvelek (Yerliköy-İs.)

buğlük Büyü (Çr.) "Sana birileri buğlük etmişler." *Demiryürek-Ozulu 2017: 90*

buğnak Bebeğin ilk kakası (Os) "Buğnak çocuğun kırkı çıkana kadar evden çıkartılmaz." *Balıkçı 2010: 104*

büğrü Kambur (Su.)

buğu Nem (Eskiekin, Sarimbey-Çr.) "Sıcak, bayıltıcı, buğulu bir hava ya-yılmıştı evin içine." *Seyda 2006: 174*

buğun Bugün (Çr.)

buğur Azgın deve (Çr.) "Kara buğur gibi çöktün oturdun / Götürdün Hurşud'um nerde yaturdun" *Ertekin 1944: 29*

buk Sarmaşık (İs.)

buka Kelepçe (Çr.)

bukağılık Ayak, bilek, diz eklemi (Su.) "Bukağılık çukurlarını sabunlu suyla yıkadı, kuruladı." *Sarıyüce 2004: 140*

buke Orman (Çayhatap-Çr.) "Ari buke tazı olsun / Guvaya daş atıp ürenner" *Caferoğlu 1994: 141*

bu kerez Bu kez (Çalyayla-Çr.) "İrezil ürüsvey olduk bu kerez / Diyenî görürsen Çorumludur o" *Gösterir 2014: 79*

bu kes Bu kez (Su.)

bukme → bükme (Su.)

bukre Sabah vakti, sabah aydınlığı (Çr.)

bukulmek Bükülmek (Çr.) "Bitti artık oynunarı, bukulmüştür boyunnarı." *Caferoğlu 1994b: 115*

buküm Üç yufkadan oluşan içi katıklı azık ekmeği (Su.) "Fil mi bu adam bir günde dört buküm ekmek yiyecek?" *Uçakçı 2006b: 231*

bulaç Yoğurdu ayran yapmak için çarpmaya yarayan aygıt (Eskice-Çr.)

bulak Çeşme (Me.)

bulama Koyu bir çeşit un çorbası (Eskiekin-Çr.) "Dudaklarım yalamaydı / Hele çorbam, bulamaydı" *Kurtoğlu 1994: 38*

bulamaç 1. Ayran (Çr.) 2. Koyu bir çeşit un çorbası (Yazır-Bo.; Aşağıfındıklı, Kamışlı-Su.; Çalyayla-Çr.) "Köseme gitti dolamaca / Bi-yığı battı bulamaca" *Gösterir 2011: 329*

bulamak Karıştırmak, bulaştırmak (Su.; Eskiekin-Çr.) "Felek bin bir derde buladı beni / Un ufak etti de,eledi beni" *Kurtoğlu 1998: 39*

bulambaç Un çorbası (Ba.; İs.) "Çocukluğumuzda yediğimiz bulambacın tadı hâlâ damağımda." *Şahin 2020: 25*

bulancımak Çok istediği bir şeyi elde edince kafası karışmak (Su.)

bulanmak Buluğ çağına ermek, ergen olmak (İsahacı, Kıcılı-Al.) "Oğlan çıkmış şu gazayı dolanın / Kızilli kızları yeni bulanır" *Arısoy 1970: 67*

bulaşık Karışık, kötü, olumsuz (Çr.) "Sen olmaz de bakalım! Var bi bulaşık iş..." *Tahir 2004: 65*

bulaşmak Çatmak, sataşmak (Çr.) "Hanefi'ye bulaştın mı, seni paralayacaklarından hiç şüphelen masın!" *Tahir 2008: 316*

bulatmak Bulandırmak (Çalyayla, Sarimbey-Çr.) "Bir iki vurguncu suyu bulattı / Bulanıkta balık tutanlara hoş" *Çimen 2000: 23*

bulcumak İsteddiğini bulmuş ya da elde etmiş gibi davranarak kendini avutmak (Su.)

buldur bucak Yıkık dökük, harap (Çr.)

- buldurdurma** Bolca, israf derecesinde kullanma, değerini bilememeye (İs.)
- bulgur** Dolu yağmuru (Su.)
- bulgur aşısı** 1. Bulgur, soğan, kıyım katılarak yapılan suluca bir yemek (Çr.) 2. Bulgur pilavı (Çr.)
- bulgur püskürmesi** Küçük dolu tanesi, dolu (Çr.)
- bulgur püskürtmesi** Bedende çıkan kızarıklıkların sağaltılması için ağızda çiğnenen bulgurun kızarıklık üzerine püskürtülmesi biçiminde uygulanan halk hekimliği yöntemi (Killik Al.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) "Kadın Bacı, parpı ile bulgur püskürmesi yapardı." Doğan 2004: 83
- bulgurşak** Dolu (Bademce-Ka.)
- bulut üzümü** Özel bir rengi olan, iri taneli üzüm (Çr.)
- bum** Çocuk dilinde su (Su.)
- bumbar** Keçi, koyun bağırsağına pirinç ya da bulgur doldurularak yapılan bir çeşit yemek (Çr.) "Ucuz bir lokantada bumbar yiyorlardı." Seyda 2006: 92
- bun** Sıkıntı (Evcı, Yazır-Bo.; Çayyaka-Su.; Eskiakin, Serban-Çr.) "Allah kimseyi bun günde komasın." Kurtoğlu 2006: 81
- bunalek** Bir tür kan emici sinek, büvelek (İs.) "Çayda çimerken bunalek dutdu." Bilen 2006: 41
- bunateri** Bu yana doğru (İs.)
- bunatmak** Bunaltmak (Ovasaray-Çr.) "Siz beni bunatmadınız, Allah da sizi bunatmasın." Oğuz 2007a: 26
- buncacık** Bu kadarlık, az (Su.)
- buncıkmak** Çok acıkmak (Çr.)
- bundan kelli** Bundan sonra (Çr.) "Aha ben gidiyom düşme arhama / Dilliksiz yâr yalnız yat bundan kelli" Gösterir 2008/84: 11
- bundan keri** Bundan sonra, artık (Göcenovacı-Çr.) "Yeni biliştik, aldımız verdimiz yok birbirimizden amma nasipse daha iyice bilişiriz bundan keri." Gümüş 1977: 109
- bungunluk** Sıkıntı, darlık (Göcenovacı-Çr.) "İş çıkmalı bungunluğu azalmıştı biraz. İşe dalınca sıkıntısını unuttuğunu, dincelip yeğnildiğini seziyordu." Gümüş 1977: 79
- bungunnuk** Kapalı, sıkıcı hava (İs.)
- bunukmak** Elde ettiğinin daha çoğunu istemek (Çr.) "Buldukça bunukuyon." Gürsel 1997: 251
- bunul** Ağrı, sancı, sıkıntı (Su.) "Ana başımda bir bunul var." Çalmuk 2019: 186
- bur** Buğday (Su.)
- bural** Buraya gel (Çr.)
- burç (1)** Ağaçların üzerinde asalak olarak yaşayan ot, ökseotu, purç (Evcıortakışla-Çr.) "Deve dahi burca boynun uzatır / Güzel görüş dost gönlünü düzeltir" Şahadoğru 1995: 128
- burç (2)** Kadının doğumdan sonraki ağrısı (Alacahöyük, Çoprasık-Al.; Dereköy-İs.) "Kadının kaç çocuğu varsa o kadar gün burç ağrısı çekmektedir." Balıkcı 2010: 95
- burçalık** İlkbaharda yaprak açan, yumru kökleri yenen bir bitki (Tolamehmet-Çr.) "Çobanın azığı burçalıktır." Yoksul 2013: 211
- burçulmak** Burkulmak (Âşıkbükü-Os.) "Ayağım burçuldu, üstüne basamıyorum." Arslaner 2016: 236
- burgacan** Bükülerek helezon biçimine dönüştürülmüş cisim (İs.)

burgaç Üzerine beton dökülmek üzere hazırlanan taş, çakıl döşeme (Çr.)

burgazan Laf taşıyan, fesatlık yapan (Çr.)

burgazanlık Fitnelik, dalaverencilik, fesatlık, laf taşıma (Çr.)

burgu Ağaç delme aracı, matkap (Su.; Çr.)

burgun İshal, dizanteri (Çr.)

bur gun Bir gün (Çr.) *“Urun urun yâr seven bur gun olur belli olur.” Caferoğlu 1994b: 122*

burgunmak Eğilmek (Su.)

burguntu Mide kazınması (Su.)

burhutma Hafif aksayarak, sallanarak yürüyen kişi (İs.)

burma Musluk (İs.) *“Pınarın başı burma / Öyle göz süzüp durma” Gösterir 2011: 78*

burmak (1) Çevirmek (Çr.) *“Kolumu tutup burup gömgök gövertmedikçe...” Tahir 2004: 329*

burmak (2) Hayvanların üreme organlarını burarak erkekliğini gidermek, enemek (Ovakarapınar-Çr.) *“Tosunu burdular öküz ettiler.” Yoksul 2013: 610*

burmalı Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

burnukızıl Kızılçık (Çr.)

buruk (1) 1. Aksak, topal, eğri basan (İs.) 2. Eğri, çarpık (İs.; Akçalı-Su.; Turgut-Çr.) *“Şu Çorum’un içinde / Boynum buruk koyan yar” Ertekin 2006: 99*

buruk (2) Burulmuş, erkekliği giderilmiş (Eskiekin-Çr.)

burulgan 1. Kramp, adale kasilması (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os) *“Bacağıma bir burulgan girdi, yerimden kıpırdayamadım.” Arslaner 2016: 236* 2. Şiddetli, ani olan sancı (Gölet-Ka.) *“Hayvanın karnında burulgan var.” www.golet.tr.gg/*

burum Eğirilmek üzere bükülmüş yün (Çr.)

burum burgaç Çapraşık, karma karışık iş (Çr.)

burun Pekmez yapmak için kaynatılan şıranın ilk suyu (Çevreli-Al.)

burunlatma Saban demirinin ucunu onartma (Çr.)

burun otu Enfiye (Kavacık-Çr.) *“İstanbul’dan gelir gutu, içi dolu burun otu.” Caferoğlu 1994b: 110*

burun pekmez Üzümün pekmez toprağı ile çiğnenen ilk şırasından yapılan kara pekmez (Çr.)

burunsağı 1. Koşu takımlarında ya da yularda hayvanın burnunun üzerinden geçen metal ya da deri gergi (Âşıkbükü-Os.) 2. → burunsalık 2 (Âşıkbükü-Os.)

burunsak Harman sürerken hayvanlar buğday yemesin diye burunlarına takılan selemsi demir korumalık (İsmailköy-Çr.)

burunsalık 1. At koşumunda, başlığın burun üstüne gelen parçası (Su.) *“Koşumların burunsalık kısımları mavi at boncuklarıyla, nazar boncuklarıyla donatılmıştı.” Sarıyüce 2004: 298* 2. Anasını emmemesi için buzağının burnuna geçirilen başlık (Çalyayla, Gökköy-Çr.) 3. Burna takılan yular (Ovakarapınar-Çr.)

buruntalık Yularda, başlığın burun üstüne gelen parçası (Me.)

buruşmak (1) Kırışıklıklar oluşmak (Su.; Evciortakışla-Çr.) *“Biri buruşur, biri gırışır.” Kerman 1997: 47*

buruşmak (2) Öküz, manda gibi hayvanların vuruşması, dövüşmesi (Palabıyık-Çr.)

buruşuk (1) Yüzünde kırışıklıklar çoğalmış kimse, yaşlı (Çr.) *“Hemen olur demeyelim, yolunca so-*

- ruşturalım, demedim miydi buruşuk.*" *Tahir 2004: 307*
- buruşuk (2)** 1. İş bilmez (Su.) 2. Zayıf, cılız (Su.)
- burutmak** Darılmak, küsmek, somurtmak (Çr.)
- bus bus bunaltmak** Büyük sıkıntıya sokmak, canından bıktırmak (Çr.)
- buvanak** Sağnak, şiddetli yağmur (Çr.)
- buvarsak (1)** İneğin çiftleşme zamanı (Su.)
- buvarsak (2)** Çok fazla yemek yiyen, canı her şeyi çeken (İs.)
- buvarsık** Bağırsak (Su.)
- buvaz** Boğaz (Su.)
- buvazker** Boğazına düşkün, gördüğü her şeyi yemek isteyen (İs.)
- buvelek** → büvelek (Ovakarapınar-Çr.)
- buvez** Bu kez (Su.) "*Buvez buz bulamaç işler gördüm.*" *Çalmuk 2019: 22*
- bu yanni** Bu taraf, bu tarafa (Çr.)
- buydurmak** 1. Erkeğin yürürken kalçasını sallaması (İs.) 2. Bir bahane ile yapılan işten çekilmek (İs.)
- buyduruk** Yürürken kalçasını sallayan erkek (İs.)
- buylu** Kağrı, araba tekerleğine çakılan tahta çivi (Alacahüyük, Eskiyapar-Al.)
- buymak** Soğuktan donacak duruma gelmek, çok üşümek (Külah-Al.; Su.; Çalyayla, Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) "*Aç sevdiğim kapıyı / Buydu kaytan bıyıklar*" *Gösterir 2011: 260*
- buynuz** Boynuz (Kargı-Os.; Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.)
- buyruk** Emir (Me.) "*Birliğine buyruk veren bir komutan gibi konuşmam gerekmez mi?*" *Sarıyüce 2004: 25*
- buyu** Bir kez, bir defa (Sarimbey-Çr.) "*Şiirinle bana sual soruyor / Sen bizim ellere buyu gelmen mi?*" *Büke 2013: 52*
- buyurca** Davetçi, çağrıcı (Ba.) "*Şihlarlı Celal'in oğlu evlenecekmiş bu hafta, buyurca geldi bugün.*" *Şahin 2020: 25*
- buzā** Buzağı (Kirazlıpınar, Palabıyık-Çr.) "*Kuzular koç ile vuruyor bak / Dana buzāya karışıyor bak*" *Özgür 2002: 32*
- buzaalık tüyü** Ergenlik dönemine girmemiş erkek çocuğun yüzündeki tüyler (İs.)
- buzağı dili** Pişirilerek yenilen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
- buzalacı** Gebe inek, manda, gebe hayvan (Kargı-Os.; Çalyayla, İsmailköy, Türkler-Çr.) "*Buzalacı ineği yazıda bırakmak hangi cesaretle çobanın işidir?*" *Güven 2013: 124*
- buzalamak** İneğin doğurması (Çr.) "*Deli ineğin mazlım buzalaması olur.*" *Ertekin 1939: 28*
- buzalatmak** Korkutmak, sıkmak, bunaltmak (İs.; Çr.)
- buzili** Gelinlik giysi (Çr.)
- buzoğu** Buzağı (Gölet-Ka.)
- buzov** Buzağı (Kuyucak-Me.)
- büdür büdür (1)** 1. Sıvı içindeki tortu benzeri katı bölümler (İs.) 2. Sıvının çok küçük bir delikten kabarcıklar halinde sızması (İs.)
- büdür büdür (2)** Deride ya da düz yüzeydeki kabartılar (İs.)
- bügelek** → büvelek (Çr.) "*Bügelek tutmuş dana gibi tezikiyor.*" *Ertekin 1944: 28*
- bügelez** Kamburlaşmış (Çr.)
- büğemek** Suyun önünü bir engelle kapatarak toplanmasını sağlamak (Âşıkbükü-Os.) "*Koca arkın önünü büğemiş, aşağı bir damla*

su bırakmıyor.” Arslaner 2016: 236

büget Su birikintisi, gölcük (Âşık-bükü-Os.)

büglük Büyü, büyücülük (Çr.) “*Do-kuz söz bir büglük yerine geçer.” Ertekin 1944: 31*

bük (1) 1. Ova ya da dere kıyılarındaki çalı, diken topluluğu (Evcı-Bo.; Kargı-Os.; Su.; Çalyayla-Çr.) “*O sırada bükün içinde bir tavşan gördüm.” Sarıyüce 2004: 172* 2. Sarmaşık (İs.) 3. Böğürtlen (Çalyayla, Dutçakallı, Şendere-Çr.)

bük (2) Dönemeç (Çr.) “*Çukuravlağı bükte / İki güzel bir yükte” Gösterir 2011: 114*

bükelek → büvelek (Gölet-Ka.; Çalyayla-Çr.) “*İnekleri bükelek tuttu.” www.golet.tr.gg/*

büklük Çalılık, sazlık, ormanların en sık olduğu yer (Şeyhmustafa-Çr.)

bükme İçine ıspanak, peynir, soğan, kıyma ya da yumurta konularak sacda pişirilen bir börek çeşidi, yaniç (İmat, Kıcılı, Külah-Al.; Ba.; Obruk-Do.; İs.; Kemallı-Su.) “*Şu bükmeleri babana götür de tallada ıscak ıscak yiyivisin.” Şahin 2020: 26*

bükmeç (1) Dönemeç, viraj (İs.; Çr.)

bükmeç (2) Direksiyon (Âşıkbü-kü-Os.)

bükmeç (3) Kolay bükülebilen ağaçların ince dallarından yapılan, direksiyon gibi kulanılan yuvarlak oyuncak (Âşıkbü-kü-Os.)

bükmek Sığırların erkeklerini kısırılaştırmak (Çevreli-Al.) “*Kağnıyı çok zaman bükülmüş öküzler çekerdi.” Kantemir 2015: 32*

büküntü Karın ağrısı (İs.) “*Dava-rın başına birini koyup ben de ge-*

lecem tayyare bakmaya. Yoğsa büküntü tutar.”

bük üzümü Böğürtlen (İs.; Os.; Çalyayla-Çr.) “*Oradaki çalılardan kızamık, bük üzümü, yemişen toplayıp yerlerdi.” Kalayoğlu 2017: 217*

büllemek Örtmek (Çalyayla, Eski-ekin-Çr.) “*Seysanası üç kağnya bülленir / Töredir, gençleri başgöz ederken” Kurtoğlu 1994: 169*

büllemek Örtünmek (İkipınar-İs.) “*Gaylı bülленdim sallandım, eşşê dutdum.” Abaz 2004: 121*

büllü Örtük, örtünmüş (İs.) “*Herkes büllü, örtük öldü gitti.” Abaz 2004: 104*

bünek → burunsalık 2 (Alacahö-yük-Al.; Çalyayla, Kızılıpınar-Çr.)

bünelek → büvelek (Kıcılı-Al.; Ba.) “*Ağustosta yatani zahmeride bünelek tutar.” Ayhan 2002: 213*

bünelek dutmak 1. Büvelek denen kan emici böceğin ısırıldığı hayvanın çılgına dönmesi (İs.) 2. Bir kimsenin başına gelen bir olaydan dolayı aşırı tepki göstermesi (Çr.) “*Goyunu bi bünelek dutdu.” Abaz 2004: 107*

büngül büngül Suyun topraktan kaynarak çıkması (Evcı-Bo.; Su.; Ahmetoğlan-Çr.) “*Büngül büngül kan kusasın.” Yoksul 2013: 173*

büngüldek Suyun fişkıarak yeryüzüne çıktığı eşme (Ahmetoğlan-Çr.) “*Bu eşmelerden suyunu göğe kadar fişkirtanına büngüldek derdik.” Çalışgan 2021: 211*

büngüldemek Suyun topraktan kaynaması, fokurdayarak çıkması (Yerliköy-İs.; Ahmetoğlan-Çr.) “*Berrak, dupduru sular büngüldeyerek yeryüzüne çıkıyordu.” Çalışgan 2021: 211*

- bürgü** 1. Baş örtüsü (Yerliköy-İs.; Aşılıarmut-Uğ.; Çr.) 2. Çarşaf, çar (Çr.) “*Saçların örgü örgü / Yakışır sana bürgü*” *Çağıl* 2013: 49
- bürgün** Öbür gün (Ba.; Eskiekin-Çr.) “*Bugünlük yârim ol da / Yarın bürgün bacım ol*” *Kurtoğlu* 1998: 63
- bürkülük** Havanın bunaltıcı sıcak zamanı (Hacıhamza-Ka.)
- bürülenmek** İyice örtünmek (Su.; Çr.)
- bürtlek (1)** Diş macunu gibi tüp içinde olan, sıkılınca çıkan şeylere verilen genel ad (İs.)
- bürtlek (2)** Çocuk sayışmalarında beşinci sıra (İs.)
- bürüde** Kara çarşaf (Ka.)
- bürük** 1. Baş örtüsü, yazma, yemeni (Çopraşık, İshacı-Al.) “*Altı kızın biri Ferik / Başında var kara bürük*” *Arısoy* 1970: 75 2. Kadınların sokakta giydiği, yalnız yüzü dışarıda bırakan siyah üstlük, çar (Akçalı-Su.; Ka.; Âşıkbüğü-Os.; Çr.) “*Üç beş tane kara bürüklü kadın, çeşmenin başından bu tarafa doğru yöneldi.*” *Arslaner* 2016: 236
- bürüklü** Örtünmüş kadın, kız (Çr.)
- bürülemek** Sıkıca örtmek, sarıp sarmalamak (Âşıkbüğü-Os.) “*Bebeği beşiğe bürüleyip evden çıkmışlar.*” *Arslaner* 2016: 236
- bürülenmek** Sıkıca örtünmek (Âşıkbüğü-Os.) “*Nane limon kaynatıp içtim, bürülenip yatağa yat-tım.*” *Arslaner* 2016: 236
- bürümek** Örtmek, kaplamak (Kalecik-Me.; Akçalı, Oğlaközü-Su.; Serban, Tatar, Turgut-Çr.) “*Yavaş yavaş haksızlığın dumani / Hak dağını bürümeye başladı*” *Ercan* 1991: 514
- bürüncek** 1. Baş örtüsü (Çr.) 2. İç çamaşırı yapımında kullanılan, ham ipeğe az miktarda keten ip-liği katılarak dokunan yazlık ku-maş (Çr.) “*Al bürüncek bürün yâr / Konaklardan görün yâr*” *Ertekin* 2006: 15
- bürünecek** → bürük 2 (Çr.)
- bürünmek** Örtünmek (Kalecik, Köseeyüp-Me.; Kargı-Os.; Körkü-Su.; Evcioortakışla-Çr.) “*Çirkin bürünür, güzel görünür.*” *Ertekin* 1944: 29
- bürün yünü** Temiz yün (Ovasa-ray-Çr.)
- büsgüt** Bisküvi (Çr.)
- büsleğec** → aktaraç (Gölet-Ka.)
- büssük** Büzük (Çr.)
- büsürgeç** → aktaraç (Kargı-Os.)
- büşürgeç** → aktaraç (Ba.)
- büşürmek** Pişirmek (İs.) “*Elmabe-li'nde et büşürek hêri.*” *Nakiboğlu* 2017: 241
- bütün aş** Sulu keşkek (Çr.)
- bütün tor** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- bütün turşu** Küçük kavun, karpuz ya da keleşin kesilmeden, bütün olarak konulmasıyla yapılan turşu (Çr.)
- büvelek** Sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek (Çr.) “*Yazın yatamı kışın büvelek tutar.*” *Eker* 1940: 16
- büvü** Hala (Kuyucak-Me.)
- büyük** 70'lik rakı (Çr.)
- büyük ev** Ailenin en yaşlı erkeğinin oturduğu ev (Dutçakallı-Çr.)
- büyük göz** içinde ocaklık bulunan, öteki odalardan büyük olan oda (Or.)
- büyümüş de küçülmüş** Yaşının üzerinde hareket eden ya da sözler söyleyen çocuk (Çr.)
- büzelek** Ufak tefek, çelimsiz sevimli çocuk (İs.)
- büzme** Büzgü (Çr.)
- büzüdük** Büzölmüş, kırışmış (Su.; Evcikuzkışla-Çr.)

- büzük (1)** Kıç, kalça, makat, anüs (Os.; Gökçam-Su.; Arpalık-Çr.) *"Verin bana şu değneği de kıcını büzüklerini bi çıpar-tayım şunların!" Özçatalbaş 2002: 49*
- büzük (2)** Kenarı köşesi çekilmiş, kıvrılmış olan (Os.; Gökçam-Su.)
- büzük kese** Ağzını büze büze, ne dediği güç anlaşılır biçimde, bilgiçlik taslayarak konuşan kimse (Çr.) *"O büzük kesenin lafına ne bahiyon sen?" Kerman 1997: 59*
- büzütmek** Soğuktan uyuşup büzülmek (İs.; Su.) *"Bir kısmı kayaların duldasına siğnenmiş büzütmesine karşı çoban ortacıklarda görünmüyormuş." Uçakcı 2006b: 213*

C

- ca (1)** Bez torba (İs.) *"Hazırlanan bu iç, ca adı verilen bez torbalara doldurulur." Oğuz 2006a: 31*
- ca (1)** → çağ 4 (Os.)
- cââl** Genç, deneyimsiz (Su.)
- caba (1)** Güveç, toprak tencere (Çr.)
- caba (2)** Bağış, bahşiş, fazladan verilen para (Akçalı-Su.) *"Enayi haddini bilmedi, tatlı canı caba verdi." Tahir 2007: 307*
- cabarız** Korku, baskı, sıkıştırma (Çalyayla-Çr.)
- cabıcık** → capıcık (İs., Su.; Şeyh-mustafa-Çr.) *"Bizim cabıcık İhsan Bey yürüttü gidiyor." Demiryürek-Ozulu 2017: 144*
- cabcuk** Terbiyesiz, saygısız (İs.; Hacıhamza-Os.)
- cabe (1)** Caba (Su.)
- cabe (2)** Dokuzlu coz oyununun başka bir adı (Çr.)
- cabı** En büyük keşkek çömleği (İs.)

- caca** Geveze, dedikoducu (Çr.)
- caddırı cudduru** Görgü, saygı kural, büyük gözetmeden konuşma (Çr.) *"Büyüklerin huzurunda şimdilerde olduğu gibi öyle caddırı cudduru konuşmak abesti..." Özçatalbaş 2003: 70*
- ca dolması** İskilip dolmasına verilen bir başka ad (İs.)
- cafayer** En iyi, en değerli maden; cevahir (Su.)
- cafer** Eskiden erkeklerin pantolonun altına giydiği, beli lastikli, alt yanı dar, ak renkli uzun don (Ba.) *"Bu sene gış boyunca caferi hiç çıkarmadım emme dizlerimden çok rahat ettim." Şahin 2020: 27*
- çağ (1)** Büyük bez ya da deri torba, tuluk (İs.)
- çağ (2)** Çorap şişi (Çıkrık-Çr.)
- çağ (3)** Kağınının yan taraflarına, yükün düşmemesi için konulan ağaçlar (Os.)
- çağ (4)** Lavabo, banyo (Çr.)
- çağıldak** Değirmende buğdayın bittiğini haber veren bir aygıt (İs.)
- çağıldamak** Suyun ses çıkarması, çağlaması (Çr.)
- çağşamak** Para, zincir, çakıl taşı gibi cisimlerin birbirine çarparak ses çıkarması, şakırdaması (Çr.)
- çağtorba** → çağ (Çr.)
- cahal** Cahil (Külah-Al.; Yerliköy-İs.; Çr.) *"Cahalı ehil etmek zordur." Yoksul 2013: 176*
- cahcahlı** Gösterişli (Su.)
- cakcak beyni** Yoğurdun içine pekmez dökülerek yapılan yiyecek (Ba.) *"Açtım dolabı, yoğurt var, küpten de bekmez aldım, bi cakcak beyni yaptım." Şahin 2020: 27*
- cahil** Genç (Yaylacık-Or., Çalyayla-Çr.) *"İstemem pek cahili / Ortaca yaşlı gerek" Ertekin 2006: 42*

caket Ceket (Al.)

caklama Dügüne gelen konuğa çatala takılmış böreği ya da baklavayı uzatarak caaak diye bağirtırma (Çr.) “*Kimi caklataca-ksa olun yanına gider.*” *Ozulu 2016: 222*

cal Aşığın alttaki düz yanı (Çr.)

cala 1. Mısır koçanını saran yapraklar (Alacahöyük-Al.) 2. Hayvanlara yedirilen tahıl sapları, mısır koçanı (Çr.)

calay Dilsiz, kekeme, peltek konuşan kimse (Gölet-Ka.; Çr.) “*Konuşsana be adam! Calay mısın?*” www.golet.tr.gg/

calaz Mısır koçanı, sapı (Külah-Al.)

calbal Dört yanı taşa sürtülerek aşındırılmış, düzleştirilmiş aşıklık (Çr.)

cal daşak gezmek Erkek çocukların donsuz gezmesi (Âşıkbükü-Os.)

calgazan 1. Pireyi deve yapan kimse, abartıcı (Âşıkbükü-Os.) 2. Kuru gürültüyle ortalığı ayağa kaldıran geveze kişi (Âşıkbükü-Os.) “*Calgazanlığın lüzumu yok, efendice konuşalım aramızdaki konuları.*” *Arslaner 2016: 237*

calim Killi toprak (Çr.)

callı ballı Aşıklık oyununun dört türünden biri (Çr.)

cambıldak Cilveli, oynak (İs.)

cambıldatmak Kap içindeki sıvıyı dalgalandırmak (İs.)

cambul cumbul Düzensiz biçimde yüzmek için söylenir (Os.)

cam gozeli (1) Pencere önünde, saksıda yetiştirilen, kırmızı çiçekler açan bir süs bitkisi (İs.)

cam gozeli (2) Hiçbir iş yapmadan pencere önüne oturup çevreyi seyreden kadın (İs.)

camgöğü Cam mavisi (Göcenovacığ-Çr.) “*Gözleri camgöğüydü. Yumuşacak elleri vardı.*” *Gümüş 1977: 119*

camış Manda (Çopraşık-Al.; Karadona-Çr.) “*Camışı kışın burçakla, yazın çayırda besle.*” *Yoksul 2013: 177*

camız Erkek manda (İsahacı-Al.; Evcı-Bo.; Gökçam-Su.; Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) “*Koşardım kara camızı / Yanıkça öterdi mazı*” *Kurtoğlu 1994: 36*

campalama Çalkalama, kap içindeki sıvının sallanması (İs.)

camuş Manda (Su.) “*Camuşum arbilma! Üstü bin kişinin, altı bir kişinin.*” *Çalmuk 2019: 15*

can alıcı Azrail (Akçalı-Su.; Serban-Çr.) “*Belki celallandın meydana çıktın / Can alıcı gibi yüzüme baktın*” *Koçak 1980: 135*

canavar Kurt (Evcıortakışla, Küçükpalabıyık, Sarimbey-Çr.) “*Canavar alışmış kuzu yutmaya / Dişine kan değinir azanlara bak*” *Şahadoğru 1995: 39*

cancak Yiyecek yerken imrendirme eylemi (Os.)

can çıktı Orak tarlasında, ikinci vaktinde yenilen yemek (Kıcılı-Al.; Evcıkuzkışla, Güvenli-Çr.) “*Can çıktı yemeğini hangi ırgat sevmez ki?*” *Yoksul 2013: 178*

candarma Jandarma (Yerliköy-İs.; Çr.) “*Köylüden, candarmadan yediği sopanın hesabı belirsizdi.*” *Tahir 2007: 289*

canfos Renkli ipekten dokunan, kendinden desenli kumaş (Çr.)

cangaza Dayanıklılığı olmayan kimse (Ba.) “*Hilmi, bırak şu yeğenin olacak cangazayı.*” *Şahin 2020: 27*

cangırdamak Yüksek sesle, saygısız bir tavırla konuşup durmak (İs.)

cangul cingul Gürültülü bir biçimde (Çr.)

canı çekmek İmrenmek, istemek (Çr.)

canı gılık gılık etmek Herhangi bir şey için çok istekli olmak (İs.)

canı küynemek Çok acele etmek (Yağcılar-Ka.)

canına caccak → caccak (Çr.) *"Oh ya, senin daşeneğin yok ya, canına caccak."* Tuluk 1991: 2

cankaza Geveze (Çr.)

cannalası Canı çıkası (Os.)

cannı Canlı, diri (Çr.) *"Cannı mı ki? Böyle sormuş bulundu."* Kemal 2002: 38

can otu 1. Ispanak (Çr.) 2. Madımalak (Çr.)

cansız Siska, zayıf, cılız (Ka.)

cansız otu Çok ince, sarılgan bir ot (Çalyayla-Çr.)

can suyu Fide ya da fidan dikiminden hemen sonra verilen su (Küçükhirka-Al.; Çr.) *"Yeşile boyanmış ovalar, dağlar / Can suyu akıtır çeşmeler, çaylar"* Taşlıova 2008: 593

can tahtası Göğüs kemiği (Çr.)

canturık Hafifçe aksayıp yan yan yürüyen kişi (İs.)

canucak Aceleci (Yağcılar-Ka.)

capcık 1. Şımarık, hoppa (Kılavuz-Al.; Kamışlı-Su.) 2. Özeme, yılışık (Çopraşık-Al.; Ovakarapınar-Çr.) 3. Aceleci (Çr.) *"Şirikli gözünü, yoluk gaşını / Capcık gobellere çat bundan kelli"* Gösterir 2008/84: 11

capcık Anşa Yerli yersiz her işe karışan, sıra saygı gözetmeyen kimse (Çr.) *"Capcık Anşalık etme, sonra evde galırsın."* Kerman 1997: 59

capcıklık etmek 1. Her işe herkesten önce yerli yersiz atılmak (Çr.) 2. Sıra saygı gözetmemek (Çr.) 3. Acele etmek, aceleyle işleri karıştırmak (Çr.)

capcuk 1. Elin ayağın birbirine dolanması (Ba.) *"Yaptığım iş yamuk herhâlde, capcukluğum-dan belli."* Şahin 2020: 27 2. Sözleri ile eylemleri tutarsız olan (Âşıkbükkü-Os.) 3. Gevşek, cıvık, ciddi olmayan kişi (Ba.) *"Oğlum Hasan, tam on sekiz yaşına geldin ama capcukluğu bırakmadın lan!"* Şahin 2020: 27

capcuk ağız Çok konuşan, vara yoğa laf yetiştiren kimse (Âşıkbükkü-Os.)

Capon Japon (Çr.) *"Ona Capon doğuşu derler oğlum, bak böyle..."* Özçatalbaş 2002: 57

car → çar (2) (İs.) *"Kadınlar hep siyah carla geziyorlar."* Benice 2002: 118

cāra Sigara (Dutçakallı-Çr.)

carcar Geveze, yaygaracı (Çr.) *"Carcar ağızlının ağızını kapata mazzın ki!"* Yoksul 2013: 181

carcur (1) Fermuar (Çr.)

carcur (2) Şarjör (Su.; Çalyayla-Çr.)

carhadan yığılmak Birdenbire yere yığılmak (Su.)

carhetmek Birdenbire düşmek (Su.)

carhıdak → carkıdak (Çr.) *"Carhıdak uctu gitti."* Yoksul 2013: 181

carıl carıl konuşmak Saygısızca gürültülü konuşmak (Çr.)

carını atmak Himayesine sığınmak (Serban-Çr.) *"O Tamam'ın evine imdada gitti / Orda olanlara carını attı"* Ertekin 1938: 22

- carıkıdak** Hemen, birdenbire (Çr.)
"Bir sumsada carıkıdak uçtu." Yoksul 2013: 149
- cartıdak** Yırtma sesinin anlatımı (İs.; Çr.)
- cartıllamak** Yorulmak, güçten düşmek, hamlaşmak (Çr.)
- cartlak** Bağırarak konuşan (İs.)
- casvavlak (1)** Çıplak baş ya da beden (Göcenovacığ-Çr.) *"Biz o gün akşama kadar cascavlak olup çıktık." Tahir 2007: 388*
- cascavlak (2)** Çevresi açık, her yanı görülen yer (Evcı-Bo.) *"Bıçaklar hiç nazlanmadan bir ustura gibi yüleyerek orasını cascavlak bırakırdı." Sarıyüce 2004: 117*
- caşdak** Oturaksız, üstüne düşmeyen işlere kalkışan kimse (Os.)
- cavcuk** Kuş yavrusu (Âşıkbükü-Os.)
- cavıldak** Konuşkan, sıcak kanlı (Çr.)
- cavkırmak** → çemkirmek (2)(Ka.)
- cavlak (1)** Çağlayan (İs.)
- cavlak (2)** Kaygan (Su.)
- cavlak (3)** Kel (Su.)
- cavmak** Amaçtan şaşmak, yol değiştirmek (Çr.)
- cavramak** Yardım alamayacağını bile bile ısrarla yardım istemek (Gökköy-Çr.) *"Duasını alırsın. Cavratma arkadaşı." Gündoğar 2008: 5*
- cavzıkmak** İşi uzatmak, yarıda bırakmak, usanarak işten kaçmaya çalışmak (Çr.)
- cayak** Vazgeçen, işin ardını bırakan, döneke (Çr.)
- caydak (1)** İçi boşalmış eşya (Os.)
- caydak (2)** Yalınayak (İbik-İs.)
- caydak (3)** Yavan, sade, saf; ekmezsiz yemek (İs.)
- caygancalık** Bir işten cayılmayaacağı konusunda karşı tarafa verilen güvence parası (Çalyayla-Çr.) *"Caygancalık vermezseniz tallayı başgasına satarım, alımler olan-nar çok." Gösterir 2020: 41*
- caygunluk** Verdiği sözden vazgeçme (İs.)
- cayıradan yanmak** Yaşanan acı bir olay üzerine birdenbire derin üzüntü duymak (Âşıkbükü-Os.) *"Şehit haberleri gelmeye başlayınca yüreğim cayıradan andı yine." Arslaner 2016: 204*
- cayırdak (1)** Birdenbire, şiddetli, çarçabuk (kırılma, yanma, kaçma durumu) (Çr.)
- cayırdak (2)** Gürültücü, bağırarak konuşmayı alışkanlık haline getiren kişi (İs.)
- cayırdanak** → cayırdak (Şeyh-mustafa-Çr.)
- cayırtı** Telâşla bağırıp çağırma, velveleye verme (Çalyayla-Çr.) *"Sanki hiç doğurmamış gibi ortalığı cayırtıya boğma kızım!" Seyda 2006: 175*
- caymancalık** → caygancalık (İs.)
- cazgır** Gereksiz yere itiraz eden kimse (Su.) *"Cazgırın biri." Yoksul 2013: 182*
- cazı** Kötülük yapmaya hazır yaşlı kadın, cadı, fitneci (İsahacı, Külah-Al.; Ka.) *"Yeleşendir cinsiyadan azma / Böyle bir cazıya yolun düş geldi" Arısoy 1970: 101*
- cazu** 1. Cadılık yapan, büyü yapan kadın (Ka.; Âşıkbükü-Os.) 2. Hileci, dalavereci kız ya da kadın (Ba.; Âşıkbükü-Os.) *"Filimdeki garı da tam cazuymuş, adamı nasıl gandırdı." Şahin 2020: 27*
- cebelleşmek** Kavga etmek (Çr.) *"Elin itiyile cebelleşip durma." Yoksul 2013: 280*
- cebiş** → çebiş (İs.; Âşıkbükü-Os.) *"Banyuya sokmuşla cebişi." Abaz 2004: 170*

cecim 1. → cicim (Büyükkeşlik, Çopraşık-Al.; Ba.; İs.) “Barak, İshaklı, Eskiialibey’in cecimleri meşhurdur buralarda.” Şahin 2020: 27 2. Yatak, masa, tepsi örtüsü, yaygı (Çr.)

cedcel Kavgacı, geçimsiz; uğraşmaktan, konuşmaktan çekinilen kişi (Ba.) “Aman gardaşım, uğraşma şu cedcelinen. İki saat ayrılamayız şimdi buradan.” Şahin 2020: 27

ceddirik Fittirik (Su.)

cedel İçyağı (Eskiekin-Çr.)

cedele Eleştiri, karşı çıkma (Su.)

cedelleşmek Karşılıklı tartışmak, benim dediğim olsun diye diretmek, çekişmek, dalaşmak (Külah-Al.; Su.; Sarimbey-Çr.) “Onunla cedelleşme, dediği dedik, çaldığı düdüktür.” Kerman 1997: 59

cedit Yeni (Çr.) “Cılbak oturmasın deydi cedit astarlı bi pantolon verdim, geyindi.” Özçatalbaş 2003: 75

cefayir Değerli maden (Su.) “İçinde kırmızı, cefayirli bir yüzük vardı” Çalmuk 2019: 46

ceğüz Ceviz (Ka.; Âşıkbükü-Os.)

cehiz devesi gibi çökmek Konuk olduğu evde, arsızlık ederek uzun süre oturmak, kendini ağırlatmak (Çr.) “Cehiz devesi gibi çöktü.” Yoksul 2013: 183

cehre Çehre (Çr.) “Ne gıvarsın gırmızı biber cehreli.” Caferoğlu 1994b: 108

cehri Küçük boncuk biçimindeki meyveleri boya yapımında kullanılan bir çeşit bitki (Çıkrık, İsmailköy-Çr.) “Cehri ne Mehmet Emmi? diye sordu gencin birisi.” Güven 2013: 65

cehri yarenliği Boya yapımında kullanılan cehrinin toplandığı dönemde yapılan eğlence, kız be-

ğenme, nişanlanma, sohbet gibi etkinliklere verilen genel ad. (Çr.) “Çorum’da bu şenliklere ‘cehri yarenliği’ adı veriliyordu.” Bayram 2008: 177

cekcek Serçe büyüklüğünde boz renkli bir kuş (Çr.) “Cekcek zikrile bekler deliği / Balıkçıl zikrile gözler balığı” Ertekin 1943: 23

cekceki → cekcek (Evcı-Bo.; Su.) “Bizim oralarda onlara cekceki denir.” Sarıyüce 2006: 128

cekcek kuşu Geveze, dedikoducu (Çr.)

Celal Bayar Bir çeşit tığ oyası (Çr.)

celbe Grup, küme (Su.) “Bir celbe keklik vardı.” Uçakcı 2006: 357

celep (1) Bir yaşını geçmiş dişi at yavrusu (Kargı-Os.)

celep (2) Büyükbaş hayvanları köylere götürüp parası harman zamanı ödenmek üzere satan kişi (Su.; Gökköy-Çr.) “Celebin kârı senin zararınadır.” Yoksul 2013: 184

celke Sırılsıklam ıslat (Su.)

cello Hafiflik, sıradanlık (Su.)

çember → çember (Alacahöyük-Al.; Ba.; Harunköy-İs.; Âşıkbükü-Os.; Tarhankozlusı-Çr.) “Çemberimin boyasına varışdâni vedi.” Abaz 2004: 133

çember yağı Kesilen kurbanın bağırsaklarının aralarından çıkarılan yağ (Ba.) “Oolum, sakın atmayın onları, onlar çember yaa.” Şahin 2020: 28

cemedan Yelek (Su.) “Sırtımıza otuz kırk kilo çeken bir cemedan saracaklar.” Sarıyüce 2004: 143

cemek 1. Övendirenin ucundaki demir sıyrığı (Külah-Al.; Beydili, Dündüklük; Gökköy-Çr.) “Cemeği yemeyen porsuk harmandan ıramaz.” Yoksul 2013: 185

2. Deynek, baston (Al.) 3. Saban (Su.) 4. Bel (Su.)
- cemeke** Erişkin olduğu halde akli olmayan kimse (Su.) *"Cahil cemekenin içinde kaldık."* Uçakcı 2006: 357
- cemenek** Bilye (Çr.)
- cemile (1)** Cemre (Boğazkaya-Me.)
- cemile (2)** Çok küçük boyutta, küme halinde gezen sinek (İs.)
- cemkirmek** 1. Sırıtmak (Su.) 2. → çemkirmek (2) (Su.)
- cemle** Cemre (Çr.)
- cenber** → çember (Yeşilyurt-Al.; İs.) *"Verani bağlanmış çekiden cenber / Koyununa doldurmuş misginen anber"* Yöndem 1983: 34
- çendek (1)** İnsan ya da hayvan ölüsü (Me.)
- çendek (2)** Ucunda kazıyıcı bulunan büyük sopa (Su.)
- çendekli** Sert, eli sopalı (Su.)
- çendere** Kiskanç (Su.)
- çenderme (1)** Jandarma (Al.; Gökçam-Su.) *"Adı verilmiş çendermeye, muhtar mecbur göndermeye."* Yoksul 2013: 12
- çenderme (2)** Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Morsümbül-Çr.)
- çenebet** Pis, kötü, hoşlanılmayan kimse (Göcenovacığ-Çr.) *"Ekmek olsa istemezdim o çenebetten, çok bir hırşıma dokunuyor."* Gümüş 1977: 71
- çenefe** Arık, ince, zayıf (Yenişihlar-Ba.; Çalyayla-Çr.)
- çengari** Bakır pası rengi (Su.; Çr.) *"Antarisi çengari / Cenk ile aldım yâri"* Ertekin 2006: 18
- çengeri** → çengari (Çr.)
- çengirdemek** Can sıkıcı sözler söylemek (Su.) 2. → çemkirmek (2) (Su.) *"Üsüğün İramazan'ın zaarı gibi ne çengirdiyo."* Uçakcı 2006: 223
- cenik** Atik, çevik (Çr.)
- ceniklemek** Taş değince köpeğin acı içinde bağırması (Çalyayla-Çr.)
- cepken** Kadın ceketi (Kargı-Os.; Su.)
- ceple** Topluluk (Su.)
- cer** Toplamak (Beydili-Çr.)
- ceran** Ceylan (Çr.) *"Dağlarda ceran izi / Yürekte kaldı sızı"* Ertekin 2006: 43
- cerane** Cephane (Çr.)
- cere** Toprak testi (Su.)
- cerek (1)** İnce uzun, yuvarlak sırtık, dilme (Yazır-Bo.; İs.; Beydili, Gökköy, Karadona-Çr.) *"Gobeller tepedeki yıldırdan cerek kesek mi la?"* Bilen 2006: 41
- cerek (2)** Uzun boylu kimse (Çopraşık-Al.; Karadona-Çr.) *"Uzun boya cerek, kısaya pontik / Diyen görürsen Çorumludur o"* Gösterir 2014: 79
- cereme** İşlenen suçun karşılığı (Yazır-Bo.; İs.; Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Ceremesini ben çektim, sefasını o sürdü."* Yoksul 2013: 186
- çerge (1)** Çadır, tente (Ba.; Çr.) *"Eleğçiler bu sene cergelerini bizim harmana gürmuş."* Şahin 2020: 28
- çerge (2)** Süslenmiş gelin arabası (Çr.)
- çerge (3)** Asma ya da sukabağı kollarının tutunması için yapılan derme çatma yapı (İs.)
- cev cev de geçer** Karnı ağrıyanlara takılmak için söylenen bir söz (Çr.) *"Biz çocukların karnı ağrıdığında, "cev cev deyin geçer" diyen analarımız, ağrıyan dişlerimiz için cami önündeki musalla taşını gösterirlerdi."* Özçatalbaş 2002: 9
- ceviz** Eskiden köylerde, özellikle gençler arasında oynanan bir

oyun (İsahacı-Al.; Kızılhamza-Or.; Su.) “Kızılhamza’ya vardık oynadık ceviz / Göbücün finisi ne yaman yavuz” Arısoy 1970: 89

cevüz Ceviz (Güvenli-Çr.) “Ben gündümü bildim bileli o cevüz öyle.” Hodul 2019: 108

ceyiz Çeyiz (Su.)

ceylan Cereyan, elektrik akımı (Harunköy-İs.) “Şey dönüy, ceylanannan oluy emme.” Abaz 2004: 133

cıba Bebeklikten çıkmış çocuk (Su.)

cıbara 1. Geçim darlığı çeken, yoksul (Çr.) 2. Çıplak (Çr.)

cıbarınak Yaranın iltihaplanması, su toplaması (Su.) “Cıbarır kangren olur / Eski yarayı deşme” Aytekin 2003: 74

cıbıbık Bir şeyden usanıldığı, bıkkıldığı, bir işten cayıldığı zaman söylenen sözcük (Çr.) “Aman şaş-tım bu işin içinden çıkılacak hal kalmadı. Cıbıbık illallah.” Tdk 1993: 890

cıbıbık dedirtmek Bıktırıp usandırmak (Os.)

cıbil 1. Yoksul (Aşağıfındıklı-Su.) 2. Çıplak (İs.; Su.) “Şimdi kadınlar insana cıbil gibi geliyor.” www.evelzamanda.blogspot.com

cıbil cıbil Yıkanmayı anlatan zarf (Eskiekin-Çr.) “Şifa arardım sü-lükte / Cıbil cıbil, pis olukta” Kurtoğlu 1994: 38

cııldak (1) 1. Çıplak (Âşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.) “Cııldak atınan düğüne gideceğine evde otur da dürümünü ye.” Yoksul 2013: 187 2. Parasız pulsuz kimse (Çalayla-Çr.) “Bi cııldak bulup gündine ayar / Onun ile çalım sat bundan kelli” Gösterir 2008/84: 11

cııldak (2) Kırkılmış keçi (Tolamehmet-Çr.)

cıbir (1) 1. Cılbak 2 (Külâh-Al.; İs.; Gökçam-Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) “Cıbir yâri neyleyim? / Motoru katırı yok” Aytekin 2003: 75

2. Zayıf (Küre-Al.; Kuşsaray, Sarimbey-Çr.) “Cıbir inek içecek süt verdi mi? / Koyundan, kuzu-dan, maldan ne haber?” Çimen 2005b: 27

cıbir (2) Tüyü dökük, kel (Gökçam-Su.) “Cıbir keçiden filik alınmaz.” Yoksul 2013: 187

cıbir (3) Üzerinde ot bile kalmamış toprak (Külâh-Al.; Gölet-Ka.) “Tarla cıbir kaldı.” www.golet-tr.gg/

cıbırlamak Parasız kalmak, dara düşmek (Çr.)

cıbiş 1. Çıplak (Su.) 2. Tüyü dökük (Su.)

cıbramak Yağmur sonucu eriyen karların sulu bir durum alması (Çr.)

cıcığı sarkmak Çok imrenmek, çok istemek (Çr.)

cıcık (1) Ağaç ya da madeni çivi (Çr.)

cıcık (2) İmrenme, istek (Çr.)

cıcık (3) Çocuk dilinde süs eşyası ya da yeni giysi (Su.)

cıcıklı Süslü (Su.) “Halk buraya Cıcıklı Kahve der.” Saryüce, 2004: 346

cıda (1) Süs (Or.)

cıda (2) İnce, uzun yakışıklı kimse (Su.)

cıda (3) Cirit oyununda bir terim (Su.)

cıdağı İnsanın ya da hayvanların omuz başı, kürek kemiğinin üstü (Çr.) “Atın cıdağına binme.” Yoksul 2013: 82

cıdağulu Yaramazlıktan ötürü yü-
zü gözü yara bere içinde olan ço-
cuk (Âşıkbüku-Os.)

cıdavı → cıdağı (Çr.)

cıddane Azıcık, bir parça (Su.)

cıddırık Kendini beğenen, çelim-
siz (Çr.) “*Oğlanı öyle bi avucuna
aldı ki cıddırık gelin, utanmasa,
ana bilem demiyecek gavur go-
bel.*” Özçatalbaş 2002: 67

cıfit (1) Etsiz butsuz, çelimsiz,
zayıf (Gökçam-Su.)

cıfit (2) Sinir edici, moral bozucu
kimse (Gölet-Ka.) “*Adamı cıfit et-
me.*” www.golet.tr.gg/

cıgara Sigara (Yağcılar-Ka.; Göce-
novacığı, Kavacık-Çr.) “*Kişinin
kimliği cıgara içişinden belli
olur.*” Yoksul 2013: 458

cıgga Küçük parça (Su.)

cıgciğ Güneşin dikey gelen ışınla-
rına ilişkin kullanılır (Çr.) “*Ba-
yram yerinde cıgciğ güneşin altın-
da beynim kaynadı.*” Tdk 1993:
900

cıgırdık Sinirsiz, yağsız et (Çr.)
“*Cıgırdık etin yahnisi olmaz.*” Yok-
sul 2013: 188

cıgıştak Hayvan sürmek için kul-
lanılan 25-35 cm boyunda, ucun-
da sivri bir cisim bulunan zincirli
bizlengiç (Çr.)

cıgıt Çekirdek (Ka.)

cıgılanmak Bir yerin ya da o yer-
deki eşyanın nemden ıslak ıslak
olması (Âşıkbüku-Os.) “*Tencere-
deki ekmeklerle mutfağın cam-
ları, duvarları cıgılanmış.*” Arsla-
ner 2016: 239

cık (1) “Yok, hayır olmaz” an-
lamında ünlem (Su.; Çr.) “*Biri bi
hacet isteyince cık deme.*” Kerman
1997: 15

cık (2) 1. Sade, arı, yalnız (Çr.)

2. Tüm, tamamen, hep (Çr.)

cıkcık (1) Gizli söz (Çr.) “*Senin
damağın altında bi cıkcık var
ama anlaşılıyor.*” Tdk 1993: 905

cıkcık (2) Kırmızı boya (İs.)

cıkcıkını tüketmek Reddetmesi-
ne karşın birinden bir şey iste-
mekte ısrar etmek (Çr.)

cıkgada Azıcık, çok az (Ka.) “*Çok
aza cıkgada ... derler Kargı'da.*”
Aşık 2003: 134

cıki Küçük bohça (İs.)

cıkla Karışık olmayan, yalın, sade
(Ba.; İs.) “*O kadar eti cıkla mı yi-
din deyzoolu, hani bizi bekliye-
ceedin?*” Şahin 2020: 28

cılangaz Arık, cılız (Çr.) “*Zayıfa
cılangaz, korkağa ödek / Diyen
görürsen Çorumludur o*” Gösterir
2014: 80

cılbak (1) Çıplak (İs.; Gökçam-Su.;
Dutçakallı, Gökköy-Çr.) “*Cılbak
ata binen tez düşer.*” Yoksul 2013:
208

cılbak (2) Geçim darlığı çeken,
yoksul, züğürt (Çıkrık-Çr.) “*Cılba-
ğı soysan neyini bulabilirsin ki?*”
Yoksul 2013: 188

cılbak (3) Tek başına, yalnız (Su.)

cılbaklık Çıplaklık (İs.) “*Açukluk
cılbaklık aldı başını gidiy.*” Abaz
2004: 169

cılbanmak Soyunmak (Çıkrık-Çr.)

cılbanuk Soyunuk, çıplak (İs.)

cılbır (1) 1. Yoğurtlu yumurta (İs.)
2. Soğan, domates ile yapılan su-
lu yemek (Su.; Çalica, Çalyayla,
Çıkrık-Çr.) 3. Soğan kavurması
(Al.) “*Cılbır, cılbırın yemeğidir.*”
Yoksul 2013: 188

cılbır (2) Yoksul, perişan (Çr.)
“*Cılbır, cılbırın yemeğidir.*” Yoksul
2013: 188

cıldır cıldır Dupduru, suyu pek
çok olan yemek (Ka.; Os.)

cılga Bir insanın yürüyebileceği
genişlikte dar yol, patika (Külah-

Al.; Evci-Bo.; Yağcılar-Ka.; Çıkrık-Me.; Gökçam, Yarım-sөгüt-Su.)
"Cılga yola düş de gel / Karlı dağlar aş da gel" Gösterir 2011: 184

cılğı → cılga (Çr.)

cılgısız → cılgısız (Çr.)

cılgıyetsiz Terbiyesiz (Ka.)

cılhı çıkmak Bozulmak, çok yıpranmak, aşırı yorulmak (Âşıkbükü-Os.; Çr.) *"Cılhı çıkmış, daha bundan ne bekliyorsun?"* Yoksul 2013: 188

cılıbın Yeni süren filiz, sürgün(Al.)

cılımak 1. Mızıkçılık etmek (Ka.)

2. Sözünden dönmek, vazgeçmek (Âşıkbükü-Os.) *"Onun yapacağı iş değil; iki gün sonra cılırsa şaşma."* Arslaner 2016: 237

cılındırık (1) Etin diri olmayan yeri (İs.; Çıkrık-Çr.)

cılındırık (2) İşe yaramayacak denli yumuşamış meyve, sebze (Su.)

cılık Sözüünün eri olmayan (İs., İmat-Al.) *"Kime iyi dediysek cılık çıktı."* Yoksul 2013: 454

cılka → cılga (Çr.)

cılıkumak Cilk olmak, bozulmak, içi kokuşmak (Çr.) *"Çürük domates gibi cilkımış."* Yoksul 2013: 219

cılknı çıkarmak Bir işi iyice abartmak, sulandırmak (Çr.) *"Anlata anlata cılknı çıkardın."* Yoksul 2013: 59

cılksız Terbiyesi eksik, yaramaz (Çr.)

cıllak İnce, pürüzlü ses (İs.; Çıkrık-Çr.)

cıllamak İnce bir ses tonuyla bağışlamak (İs.)

cıllayuk Ağustosböceği, cırcırböceği (İs.)

cıllık 1. Bir yıllık ya da daha küçük horoz (Çıkrık-Çr.) 2. Kümes hayvanlarının yavrusu, civciv (Çıkrık-Çr.)

cılılmak Yorulup güçten kesilmek (Çr.)

cılıpık Cıvık, ciddiyetsiz kimse (Ba.) *"Yatukcu Mahallesi'nin en cılıpığıdır o, uzak dur hemşerim."* Şahin 2020: 28

cılıpmak Cıvıklaşmak (Çr.) *"Cılıpıyıp durma."* Yoksul, 2013: 188

cımbak Çıplak (Os.; Göcenovacığ-Çr.) *"Cımbak azeme küşeği çok dokunmadı ise de kaba büzüklerim filan epiyce haşlandı."* Ertekin 1946: 22

cımbar (1) 1. Filiz, sürgün (Çalyayla, Çıkrık-Çr.) 2. Deynek kalınlığında budanmış odun (Al.)

3. İki üç metre boyunda, soba borusu kalınlığında çam, meşe ya da benzeri ağaç (Dutçakallı-Çr.)

4. Çatıya döşenen dallar (Çr.)

cımbar (2) Curhalıkta, dokumanın genişliğini ayarlayan aygıt (Su.)

cımbaşlı Cümbüşlü, eğlenceli (Çr.) *"Bürüncek büründürür / Cımbaşlı göründürür"* Gösterir 2011: 306

cımbı Küçük üzüm salkımı, üzüm salkımındaki küçük salkımcıklar (Os.; Su.; Çalyayla-Çr.) *"Sen bir cımbı üzüm ol / Ben de çiğit olayım"* Gösterir 2011: 202

cımbıldama Sıvının hafifçe salınması (İs.)

cımbıldamak (1) Niyetini bozmak, kötü düşünceli olmak (Milerovacığ-Çr.)

cımbıldamak (2) Şırmak (Su.)

cımbıldatmak Yayık yaymak (Göcenovacığ-Çr.) *"Çoktan beri evde besledikleri ala danayı kestiler, yayık cımbıldattılar."* Ertekin 1946: 19

cımbıt → cımbı (Ba.; İs.) *"Baba oğula bir bağ üzümü bağışlamış da oğul babaya bi cımbıt üzüm bağışlamamış."* Şahin 2020: 28

- cımcıbilak** Çırılçıplak (Sarimbey-Çr.) “Soydu bizi mafyalar cımcıbilak kış kaldık / Rüyamızda hav-yar yedik uyanınca aç kaldık.” *Çimen 2006: 125*
- cımcılık** Sırlısıklam (Çr.)
- cımçıplak** Çırılçıplak (Sarimbey-Çr.) “Kız çocuğu istemiyor tumanı, Cımçıplak kalacak kızımız bizim” *Çimen 2000: 56*
- cımlı** → cımbı (Çr.)
- cınbar atmak** Dayak atmak (Kamışlı-Su.)
- cınbı** → cımbı (Çr.)
- cınbıltı** Kap içindeki suyun çalkalanmasından doğan ses (Çr.)
- cınbiş** Cümbüş (Çr.)
- cınbüyük** Olmadık şeylerden etkileniş ağlayan, sızlayan (Os.)
- cıncıfır** Öfke, sinir (İs.)
- cıncık** 1. Kırık cam ya da porselen parçaları (Çopraşık, Değirmendere-Al.) 2. Camdan yapılmış süs eşyaları (Al.; Su.; Dutçakallı-Çr.) 2. Misket, bilye (Gökçam-Su.; Karadona-Çr.) “Cıncığınan boncuğunun gönül eğleyip durma.” *Yoksul 2013: 188*
- cıncık gibi** 1. Yepyeni, gıcır gıcır (Çr.) 2. Tertemiz (Ovakarapınar-Çr.)
- cıncık göz** Mavi gözlü olanlara takılan lakap (Çr.) “Latife Nenen gurban olsun cıncık gözlü Mistiğim sana!” *Özçatalbaş 2003: 13*
- cıngan** Çingene (Al.; Güvenli-Çr.) “Gızın senin annen benim, mahsus de-dük seni cınganlardan alduk dey.” *Hodul 2019: 115*
- cıngar** Kavga, gürültü patırtı (Al.; Acıpınar-Çr.) “Eve gelelerdi cıngar çıkarırdım.” *Tdk 1993: 920*
- cıngar çıkarmak** Yerli yersiz kavga çıkarmak (Os.; Çr.)
- cıngı** Kıvılcım (İs.)
- cıngıl** Süs (Çr.) “Cıngıllarına ay ışığı vurdukça parlıyorsun.” *Yoksul 2013: 188*
- cıngıldak** Çıngırak, zil (Çr.)
- cıngıldamak** Suyun bulunduğu kabın içinde çalkalanması (Çr.) “Sağ elimde su tası / Cıngıldatma şu tası” *Ertekin 2006: 100*
- cıngıllı** Süslü (Çr.) “Kaynanamın adını / Cıngıllı köpek koydum” *Gösterir 2011: 224*
- cıngıllı melek aşı** Mercimekli hamur çorbası (Çr.)
- cıngır** Cam bilezik (Çr.)
- cıngırak** Zil (Su.)
- cıngırdak** Her şeye ağlayan (İs.)
- cınnak** Tırnak (Çr.)
- cınnaklamak** Tırmalamak (Karadona, Ovakarapınar-Çr.)
- cıpcıp** Çırpınarak yıkanmayı anlatır (Çr.)
- cıpidak** Çıplak (Çr.) “O et rengi çoraplar, cıpidak capone gollar.” *Özçatalbaş 2002: 118*
- cırcır böceği** Ağustos böceği (Küre-Al.; İs.; Kargı-Os.; Ahmetoğlan-Çr.) “Harman ayı gelince geceleri cır cır diye öten cırcır böceklerine ifrit olurum.” *Çalışgan 2021: 178*
- cırcır (1)** Fermuar (Ba.; Su.; Arpalık, Dutçakallı, Gökköy, Morsümbül-Çr.) “Pantulumun cırcırı gırılıncı ordağlara malamat oldum.” *Uçakçı 2006: 379*
- cırcır (2)** İshal (Ba.; Aşıkbüyük-Os.) “Dün o kadar çok taze fındık yemişim ki cırcır olmuşum.” *Şahin 2020: 29*
- cırcıvık** Çok sulu (İs.; Çr.)
- cırhıdanak** Cırk diye ses çıkarak, çabucak (İs.; Çr.) “Cam ta-bağımı cırhıdanak düşürdü, gırdı.” *Kerman 1997: 15*
- cırık (1)** Büyümemiş, gelişmemiş, zayıf, hasta (Çitli-Me.; Ovakarapı-

- nar-Çr.) *"Yağlı koyunda cırık et arama."* *Yoksul 2013: 632*
- cırık (2)** Serçeye benzer bir çeşit kuş (Çr.)
- cırık (3)** Bozuk, çürük, kokmuş (Ka.)
- cırık çıkma** Güvenin boşa çıkması (Os.)
- cırıl** Tiz sesle öten kuş, tarla kuşu (Su.; Çalyayla-Çr.)
- cırılmak** İçeceği çok içmek, yemeği fazla kaçırmak (Çr.)
- cırındırık** Sinirli, yağsız et (Su.)
- cırit** Tez, eli çabuk (Çr.)
- cırtlavuk** Söğüt dallarından yapılan su tulumbası, patlangıç (Su.)
- cırkıdak** Aniden (Çr.)
- cırkıdanak** Çabucak, hemencecik (Çr.) *"Herif tam iş bitirici, cırkıdanak yaptı işi."* *Genç Hitit 2006/2: 8*
- cırlak** 1. İnce, kulak tırmalayıcı ses (Kargı-Os.; Çr.) *"Bu sesime ne oldu böyle? Tıpkı kız sesi gibi, cırlak, ince."* *Özçatalbaş 2003: 20*
2. İnce, sürekli sesle bağırıp ağlayan çocuk (Çr.) 3. Çabuk ağlayan (Çr.)
- cırlamak (1)** 1. Ağlamak (Çr.) 2. Gevezelik etmek (Çr.)
- cırlamak (2)** Kuşların ötmesi (Çr.)
- cırlayık** Ağustosböceği (Çalyayla-Çr.) *"Cırlayığın bağlaması varsa da / Kurbağanın saz çaldığı yalandır"* *Gösterir 2014: 94*
- cırmak** Tırnak, pençe (Âşıkbükü-Os.)
- cırmaklamak** Tırmalamak, tırnakla yırtmak (Âşıkbükü-Os.)
- cırmalamak** Tırmalamak, tırnaklamak (Ba.; Bademce, Gölet-Ka.; Su.; Çr.) *"Kedi elimi cırmaladı."* *www.golet.tr.gg/*
- cırman** Fare, sıçan (Ba.; İs.; Bademce, Yağcılar-Ka.) *"Üç yıldır kimse oturmuyor. Cırman doludur o ev şimdi."* *Şahin 2020: 29*
- cırmanuk** Cırmalama huyu olan kedi (İs.)
- cırmık** 1. Çimdik (Çr.) 2. Tırnak (Ka.) 3. Kedinin cırmıklama sonucunda bıraktığı tırnak izi (Gölet-Ka.) *"Şu cırmık izlerine bak."* *www.golet.tr.gg/*
- cırmıklamak** Tırnakla çizmek (İs.; Ka.)
- cırnak** Tırnak, pençe (Os.; Gökçam-Su.; Çr.) *"Cırnak tarihin etkili silahıdır."* *Yoksul 2013: 189*
- cırnaklama** Tırnaklama eylemi (Os.; Gökçeagaç-Uğ.)
- cırrık mirrik** Sıradan, değersiz (Su.) *"Öyle bana cırrık mirrik adam ilazım dael."* *Uçakçı 2006: 358*
- cirt birt** İkide bir (Ka.)
- cirtcılı** En sonuncu (Os.)
- cirt cirt** 1. Her işe karışan (Çr.) 2. → cirtük (Çr.)
- cirtük** Şımarık, hoppa, züppe (Çr.)
- cırtlak (1)** 1. Ses tonu kulak tırmalayıcı olan (Ovakarapınar-Çr.) *"Cırtlak sesiynen türkü çağırmaya galkmış."* *Kerman 1997: 15*
2. İnce sesiyle gereksiz yere bağırın (Su.)
- cırtlak (2)** Doğal olarak yetişen küçük domates (Âşıkbükü-Os.)
- cırtlamak** Düşünmeden konuşmak (Çr.)
- cırtlambuk** Ağacın özü boşaltılarak yapılan su fişkirtan oyuncak (Çr.)
- cırtlamuk** Şımarık, her yerde ortaya çıkmak isteyen, ciddi olmayan (Ba.; İs.) *"Yav bu Alilerin gobel de bek cırtlamuk heri."* *Bilen 2006: 41*
- cirtma** Cacık (İs.; Çalyayla-Çr.) *"Sen gibi hıyarı yapar da cacık /*

- Bizim köyde derler cırtma Filani” Gösterir 2014: 38*
- cırtmak** İnce şeritler halinde yırtılması gereken kumaşın yırtılma başlangıcı için makasla kısa kısa kesikler yapmak (İs.)
- cıs** Çocukları ateşten, çekinceli yerlerden korkutmak için söylenir (Su.)
- ciscibil** Çırılçiplak, hiçbir şeysiz (Ba.; Su.) “Göbel bıyığını kesince ciscibil olmuş.” *Şahin 2020: 29*
- ciscibildak** → ciscibil (Âşıkbükü-Os.; Kirazlıpınar-Çr.) “Ciscibildak kapıya attı da çıkiverdi.” *Gümüş 1977: 107*
- ciscilbak** Çırılçiplak (Çr.)
- ciscimbak** Çırılçiplak (Çr.) “Aha ananı looo... Bebâ bahala, ciscimbak olmuş.” *Tuluk 1991: 2*
- cisciplak** Çırılçiplak (Çr.) “Soyduğunu kayırmam / Cisciplak koydu beni” *Ertekin 2006: 69*
- ciscivik** Çok cıvık (Çr.) “Bu iş bu laşıktır ki, ciscivik...” *Tahir 2004: 148*
- cismak** Vazgeçmek, caymak (Çampınar-Os.)
- cişkinmak** Oyunda mızıkçılık etmek (Çr.)
- cıtlak** Tüfek kapsülü (İs.)
- cıv** Kırdı oynanan bir çocuk oyunu (Su.; Çr.) “Kimi top oynadı, kimisi ok attı, kimisi cıv.” *Çalmuk 2019: 184*
- cıvak** Şeytantırnağı (Çr.)
- cıvgana düşürmek** Tuzağa düşürmek, kandırmak (Ba.) “Üçü birden gelip cıvgana düşürdüler.” *Şahin 2020: 29*
- civilamak** Sinirlenerek bir yerden ansızın kalkıp gitmek (İs.; Su.)
- cıvmak** Kaçmak, hemen yok olmak (Su.)
- cıvıtmak** Boş vermek, caymak (Su.)
- cıyındırık (1)** Sinirli, yağsız et (İsmailköy-Çr.) “Cıyındırık etten yahni olmaz.” *Yoksul 2013: 189*
- cıyındırık (2)** Meyve ağaçlarının küçük dalları (Çalyayla-Çr.)
- cıymık (1)** Çok az miktarda (Ka.)
- cıymık (2)** Ucu sivri küçük tahta parçası, kıymık (İs.)
- cıymuk** Tırnak, pençe (Ba.) “Bizim Tekir dün gece anamın eline cıymuk atmış.” *Şahin 2020: 29*
- cıynak (1)** Tırnak (İmat-Al.; İs.; Gölet-Ka.; Çalyayla-Çr.) “Ya bir şahin olsam ya bir balaban / Alsam cıynağıma girsem yola ben” *Ercan 1991: 116*
- cıynak (2)** Seyrek dişli mekanik dokuma aleti (Al.)
- cıynaklamak** Tırmalamak (Ba.; İs.) “Güleşte garı gibi cıynaklamak var mı aslanım, ayıp oluyo.” *Şahin 2020: 29*
- cız** → büvelek (Gölet-Ka.)
- cızgı** Çizgi (Al.; Su.)
- cızı (1)** Cızılı aşık oyununda aşıkların içine dizildiği daire çizgisi (Çr.) “Cızıdan üç metre uzaklıkta atış çizgisi çizilir.” *Ozulu 2013: 28*
- cızı (2)** Sınır, kıyı (Su.)
- cızıdan çıkmak** Doğru yoldan çıkmak (Çr.)
- cızıhdırmak** Yazmak, karalamak (Çr.)
- cızık (1)** Oyunbozan, mızıkçı (İs.)
- cızık (2)** Çizgi, çizik, iz (Gökçam-Su.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.)
- cızık (3)** Çocukların belirli kuralara göre çivi ile yerleri çizerek oynadıkları bir oyun (Su.)
- cızıkdamak** Nedensiz yere olumsuz davranmak, sızlanmak (İs.; Ka.; Âşıkbükü-Os.)
- cızılak** Yağda ya da sacda pişirilen sulu hamurdan yapılmış yağlı ya da yağsız ekmek (Gökçeagaç-Uğ.; Karadona-Çr.)

cızılı Cızı adı verilen daire çizgisi içine dizilen aşıkları saha ile cızı dışına çıkarmaya dayanan çocuk oyunu (Çr.)

cızıltım Kısa yazı, not (İs.)

cızım 1. Çizim (Su.) 2. Bir satır yazı (Su.) *"Bir cızımlık mektup yaz / Rahat etsin yüreğim" Gösterir 2011: 208*

cızırdak 1. Durumundan hoşnut olmayan, hep yakınan kişi (İs.) 2. Sabırsız (İs.)

cızırık Mızımız, elinden iş çıkarmayan (İs.)

cızırttırmak 1. Baştan savmak (Çr.) 2. İşten kaçmak (Çr.)

cızlak (1) Mayasız hamurdan yapılan bir tür sade gözleme (Kıcılı, Külah-Al.; Gökçam-Su.; Büyükgülücek, Karadona-Çr.) *"Tandırı hazırlayın da cızlakları yapah garırlar." Bilen 2006: 42*

cızlak (2) Güvercin yavrusu (Çr.)

cızlak (3) Her şeye ağlayan (Gökçam-Su.)

cızlamak Yanmak, kaynamak (Su.) *"Ateşe yanaşma cızlarsın." Uçaklı 2006: 358*

cızlavuk → cızlavut (İs.)

cızlavut Bir çeşit lastik ayakkabı (Çr.)

cızma Çizme (Al.)

cızmak Çizmek (Akçalı-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Demesinler niye yazmış / Karalamış, silmiş, cızmış" Arız 2005b: 60*

cız tutmak Büvelek tutmak (Gölet-Ka.) *"İnekleri cız tuttu. Hepsi bir tarafa dağıldı." www.golet-tr.gg/*

cızvıtmak Oyunbozanlık etmek (Al.)

ciba Yeni kırkılmış tiftik keçi (Al.)

cib cib Ara ara damlama (Ka.)

cibdürmek Kesip atmak, biçmek (İs.)

cibelemek 1. Sevmek (Çr.) 2. Şımartmak, yüz vermek (Çr.)

cibeli Çok, fazla (İs.)

cibelmek Şansını fazla zorlamak (Çr.)

cibicik Alkış (Çopraşık-Al.; Ba.; Yarımsöğüt-Su.) *"Hadi bakalım, düşünümüzü şenlendiren Naci'ye cibicik, hem de bol tarafından." Şahin 2020: 30*

cibidik Sırılsıklam ıslanma (Su.)

cibik Köşe (Ba.; Os.) *"Ayşe, Türkiye haritasını getirir misin, öğretmenler odasının cibiğindeydi." Şahin 2020: 30*

cibil Huy, ahlak (Su.)

cibilindirik → cibinlik 1 (Su.)

cibinlik Şemsiye (Ovakarapınar-Çr.) *"Cibinliğini cebinde gezdiriyor." Yoksul 2013: 190*

cibtirmek Bir vuruşta kesmek (Çr.)

cice Hala (Küçükpalabıyık-Çr.)

cici (1) Amca eşi, yenge (Su.)

cici (2) Yeni (Su.)

ciciği şişmek Aşeren kadınların gördüğü bir yiyeceği yiyememesi durumu (Ka.; Os.)

cicik (1) 1. Güzel (Aşağıfındıklı-Su.) 2. Süslü (Ba.) *"Şu aldığın gömleğe bak, bu kadar cicikli şey yakışıyor mu sana?" Şahin 2020: 30*

cicik (2) Meme (Ka.; Arpalık, Dutçakallı, Gökköy, Morsümbül-Çr.) *"Cicikleri belli olmasın diye bol giyinmiş, utanyo elleem." Şahin 2020: 30*

cicik aş Yoğurtlu hamur çorbası (Çr.)

cicikleri sarkmak Çok istemek, imrenmek (Çalyayla-Çr.) *"Mayıl mayıl baktıkça cicikleri sarkıyor" Gösterir 2011: 294*

cicili Süslü (İs.) *"Bütün yerli kadınların dış görünüşleri bu; siyah*

- car, cicili basmadan bir önlük, ka-loş potin.” Benice 2002: 120*
- cicim** İnce dokunmuş renkli, na-kışlı kilim (Külah-Al.; Kuzuluk-İs.; Gökköy-Çr.) “Tüylü Erzurum cicimlerinin bunların da üstüne çekilen kilimlerin altında bile uyumak mümkün olmadı.” Tahir 2004: 322
- cidoğ** Pis, kirli olmak (Gölet-Ka.) “Gömleğin yakası cidoğ gibi ol-muş.” www.golet.tr.gg/
- cigara** Sigara (Al.; Bademce-Ka.; Göcenovacığ-Çr.) “Sen şu Çorum-dan iki cigara içimi yere gittin mi?” Tahir 2008: 91
- cigarayı hetaşlı yerinden içmek** Çok sigara içmek (Bademce-Ka.).
- cigit** Çekirdek (Ka.)
- ciğer deldi** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- ciğersek** Bağlı, içten seven (Gök-çam-Su.)
- cihet** Cesaret (Su.) “Ne cihetle yap-tın?” Uçakçı 2006: 358
- cikcik** Kırmızı boya (İs.)
- cilat** Jilet (Çr.)
- cilbeden kesmek** Bir anda, ani-den, hemencecik kesmek (Çr.)
- cilbir** 1. Kaynayan suya yumurta kırılarak yapılan bir yemek (Kar-gı-Os.) 2. Domatesli, kıymalı, so-ğanlı hafif sulu bir yemek (Su.; Çalyayla, Gökköy-Çr.)
- cilbir tavası** Ufak tefek sevimli kişi (İs.)
- cilde** Saraçların kullandıkları tah-ta mengene (İs.)
- cilet** Jilet (Çr.) “Cebinden ciletleri almayı başaran polisler onu vali ile görüştüreceklerine söz ver-diler.” Destanoğlu 2006: 74
- cilliyen** Gerçekten (Os.)
- cimbar** Çatıda kiremit altına dö-şenen çıta (Kuşsaray-Çr.)
- cimbek** Çok esmer (Çr.) “Bizim cimbek kız Araplara benziyor.” Tdk 1993: 968
- cimbildek** Oynak (Ba.) “Adamın gözü cimbildeğin gözü gibi la!” Şahin 2020: 30
- cimbilli** 1. Sümüklü (Su.) 2. Sinirli, ağıtçı (Su.)
- cimbit** → cımbı (Ka.)
- cimbüzük** Hemen ağlayan, mızıkçı (Âşıkbükü-Os.) “Sen de amma da cimbüzükmüşsün; biraz dik dur.” Arslaner 2016: 237
- cimcik (1)** İki parmak ucuyla alı-nan miktar, tutam (toz şeylere ilişkin) (Külah-Al.; Harunköy-İs.; Su.) “Halvayı galan cimcik cimcik herkeziñ eline verü.” Abaz 2004: 130
- cimcik (2)** Çimdik (Âşıkbükü, Kar-gı-Os.; Çalyayla-Çr.) “İki cimcik attım, derisi mosmor olmuş.” Yok-sul 2013: 392
- cimcik (3)** Hamurlu, yoğurtlu bir çorba; cimcik aşı (Çalica-Çr.) “Bir de cimcik var.” Ozulu 2016: 221
- cimciklemek** Eliyle birinin etini sıkamak, çimdiklemek (Âşıkbükü, Kargı-Os.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) “Eli yetişt mi, hiç bakmaz, çim-dikler de.” Tahir 2008: 302
- cimcilik** Sırılıklık (Su.)
- cimcim etmek** Yıkamak (Ka.)
- cimcime** Ufak tefek güzel kadın (Çr.)
- cimcort** İri damla (Çr.)
- cimcük** Çimdik (Ba.) “Adamın bi cimcük canı var aslanım, bırak âleşme şununla.” Şahin 2020: 30
- cimin** Tatarcık (Çıkırık-Çr.)
- ciminnik (1)** Cibinlik (Çıkırık-Çr.)
- ciminnik (2)** Şemsiye (Çr.)
- cimiş cimiş** Yaranın zonklamasını anlatır (Çr.) “-Kotü ya cimiş cimiş ediyo. -Bi girem çalallar” Özdemir 2019: 94

- cimiz** Minik, küçük (Çr.)
- cimmek** Yıkanmak (İs.)
- cimşir** Yaranın elle dokunma sonucu bozulması (Su.)
- cin (1)** En son, en yüksek yer (Ahmetoğlan-Çr.) *"Armut ağacının cin doruğuna çıkmış."* *Çalışgan 2021: 138*
- cin (2)** İdare lambası (Çr.) *"Cini al da ahırdaki hayvanlara yem ver."* *Tdk 1993: 974*
- cin arabası** Bisiklet (Ba.; İs.; Ovakarapınar-Çr.) *"Cin arabasına bozmuş aklını şimdi de."* *Özçatalbaş 2002: 30*
- cin atı (1)** Bisiklet (İs.) *"Ula Haydar'ın gobel cin atından düşmüş."* *Bilen 2006: 42*
- cinatı (2)** Peygamberdevesi (Âşık-bükü-Os.)
- cin atına binmek** Öfkelenmek, sinirlenmek (Çr.) *"Cin atına binmeynen bir yere varamazsın."* *Yoksul 2013: 192*
- cinbüyük 1.** Küçük yapılı becerikli çocuk (Çr.) *"Ne kadar şirin, cinbüyük bir oğlan bu dedi"* *Çalmuk 2019: 101* **2.** Olmadık şeylerden etkilenip, ağlayıp sızlayan (Os.)
- cincife** Sinir (Ba.)
- cincifeli** Sinirli (Ba.) *"Sen yanlış anlamışsın. Bizim Kemalettin Abi cincifeli biri değıldir."* *Şahin 2020: 31*
- cincifit** Dışarıya hissettirmeden içten içe sinirlenme (İs.)
- cincik** Ziynet eşyası (İs.)
- cindal** Kedinin yavrusu (Al.)
- cinder** Cinlerle ilgili olduğu söylenen kişi (Su.)
- cin dutmak** Sara hastalarının kriz geçirmesi (Su.)
- cin düğümü** Bir çeşit tığ oyası (Çr.)
- cinemen** Beş altı oyuncunun belli aralıklarla daire oluşturduktan sonra önlerine birer çukur kazdıkları, ebenin elindeki topu hangi oyuncunun çukuruna girdirirse onun sırtına bindiği çocuk oyunu (Çr.)
- cin emeni** Emenli top oyununda yere oyuncu sayısından bir fazla olarak kazılan çukur (Çr.) *"Fazladan emen açılır ki, bunun adı da cin emenidir."* *Ozulu 2013: 17*
- cingan** Çingene (Gökçam-Su.; Çr.) *"Caggıdı caggıdı! O ne öyle cilveli cingan garırları gibi."* *Özçatalbaş 2003: 112*
- cingen** Çingene (Ka.; Çr.)
- cingen ateşi** Çalı çırpı ile yakılan ateş (Çalyayla-Çr.)
- cingil (1)** Küçük bakraç (Büğdüz, Sarimbey-Çr.)
- cingil (2)** Uç, doruk, tepe (Os.) *"Kayanın cingilinde bir o yana bir bu yana seğırtip duruyor."* *Saraçer 2000: 360*
- cingilli** Çabucak sinirlenen, her şeyden kuşkulanan kişi (İs.)
- cingilli top** Dörder kişilik iki çocuk kümesi arasında sopalarla oynanan bir top oyunu (Çr.) *"Cingilli top oyununda ilk önce dörderli iki grup oluşturulur."* *Oğuz 2006b: 46*
- cingit** Çingene (Çopraşık-Al.; İs.; Ka.; Kamışlı-Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- cinit gibi** Sağlam, dinamik, canlı (Âşık-bükü-Os.) *"Seksen yaşında; ama hâlâ cinit gibi."* *Arslaner 2016: 237*
- cinlenmek** Delirmek (Göcenovacı-Çr.) *"Cinlenmişlerin böyle hiç yoktan çığılıklar duyduklarını işitmişti."* *Gümüş 1977: 142*
- cip** Büsbütün, hep (Âşık-bükü-Os.) *"Ağustosun sonuna doğru ırmak neredeyse cip kesildi."* *Arslaner 2016: 237*

- cipre** Sıkılıp suyu alınmış üzüm posası (Gökköy-Çr.)
- ciptirmek** Bir vuruşta kesmek (Ovakarapınar-Çr.) *"Bıçağı öyle keskin ki, ciptirip atıyor."* Yoksul 2013: 133
- ciraat** İrin, ur (Su.)
- cirman** İri fare (Çr.)
- cirp** Hemen, birdenbire (Çr.) *"Derdi tasası cirp deyip geçecek öyle mi?"* Özçatalbaş 2002: 102
- cirpeden** Birdenbire, ansızın (Yerliköy-İs.; Aşıkbüğü-Os.; Su.) *"Daha evleğin yarısı sulandı sulanmadı, su cirpeden kesildi."* Arslaner 2016: 204
- cirpidek** Birdenbire, ansızın (İs.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Gün Çatalkaya ya gelmeden gölün suyu cirpidek kesildi."* Çalışgan 2021: 59
- cirpit** Gözdeki çapak (Ovakarapınar, Palabıyık-Çr.) *"Bu gözlerine ne baba soktuysa ikide bir cirpitlenip duruyorlardı."* Gümüş 1977b: 8
- cirpitli** Çapaklı (Su.; Palabıyık-Çr.) *"Cirpitli gözünü öfeleyip durma garşımda."* Gösterir 2020: 41
- cirpitme** Başından kesme (Su.)
- ciscibil** Sırsıklam, sulu (Çr.)
- cisir** Dam için kullanılan kalın, iri ağaçlar (Or.)
- cisli** Cinsi, çeşidi, soyu sopu (Çr.) *"Her gozele gedip gönül verilmez / Aslımı cislini danışmayınca"* Caferoğlu 1994: 145
- civan** Tarla sahiplerince bentten suyu tarlalara getirmesi için parayla tutulan kimse (Gölet-Ka.)
- civankaşı** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- civara** Sigara (Aşıkbüğü-Os.)
- civci** Civciv (Bademce-Ka.)
- civek (1)** Küçük taneli, siyah yabanıl üzüm (Ka.; Aşıkbüğü-Os.) *"Bebekler civek üzümü gibi, gelişmemiş."* Arslaner 2016: 237
- civek (2)** Kadın donlarının bacak bağı (Ba.; İs.) *"Bisiklete binerken civeğine dikkat et, yoksa zinciri sıkıştır."* Şahin 2020: 31
- civek (3)** Kıvılcım (Ba.; Ka.) *"Çocuklar çakmakla oynamaz, Allah muhafaza, civek çıkarır evi yakarsınız."* Şahin 2020: 31
- civek (4)** Yakışıklı genç (Eskiekin-Çr.)
- civeksüz** Korkak, çabuk vazgeçen (İs.)
- civelek** Küçük tipli kimse (Ka.) *"Civelek sevdiğimin / Elekçi anası var"* Gösterir 2011: 264
- civlen** Bezelye (Ka.)
- civretmek** Bir organı bükerek acı vermek (Os.; Çalyayla-Çr.)
- civriz (1)** Buruşuk (Su.) *"Seniñ o civriz suratını gormeye hasiret deelik heralda."* Gösterir 2020: 41
- civriz (2)** Ufak tefek, zayıf, hareketli, sevimli kadın (İs.)
- ciyaz** Tavuk yemi, buğday (Çr.)
- ciyarsek** Cancığer, içten, iyi yürekli (Çr.) *"Yok heri, duruşu öyle mat. Ciyersekdir aslında."* Özdemir 2019: 95
- ciyirdik** Ufak tefek, sevimli kadın ya da kız çocuğu (İs.)
- ciynak** Tırnak, pençe (İs.)
- cizbüzzük** Acıya dayanaksız, sıkıya gelemeyen (kimse) (Sarimbey-Çr.)
- cizlavut** Bir çeşit lastik ayakkabı (Su.)
- cizlembe** → cızlak 1 (Gölet-Ka.)
- coblan** Yüksek dağlar arasındaki derin vadi (Su.)
- cobuldum** Çukur (Ba.) *"Kör mü gözün, önündeki goca cobuldumu görmüyon."* Şahin 2020: 31
- cobul olmak** Çok bulmak, bıkmak (Şekerpinar-Su.)

cocili Neşe yaratan, dili tatlı çocuk (Os.)

coday Tarla kuşu (Çr.)

codi Serçegillerden başı ibikli bir kuş (Su.)

codili Serçeden büyükçe bir kuş (Çr.) "Sapanla codili vurduh." *Bilen 2006: 42*

codura (1) Lâzımlık (İs.)

codura (2) Bidon, su saklama kabı (Ba.) "Getir şu codurayı da biraz su içek." *Şahin 2020: 31*

cofcoc Gösteriş, parlaklık (Çr.)

cofcocflu Gösterişli, parlak (Yerli köy-İs.; Çr.)

coğul coğul Kaynaktan çıkar gibi çokça çıkma (Os.)

comaat Topluluk, cemaat (Su.) "Ceddinle comaatı karıştırma." *Yoksul 2013: 182*

comak Fasulye tanelemek için kullanılan ucu topuzlu değnek (Os.)

comart Eli açık, cömert (Kuzuluk-İs.; Yazır-Bo.; Gökçam, Körkü-Su.; Palabıyık-Çr.) "Comartın elini kesen namert misin?" *Yoksul 2013: 194*

comartlık Cömertlik, eli açıklık (Yeşilyurt-Al.; Yazır-Bo.; Körkü-Su.) "Günahım çok sen affeyle sevdiğim / Comartlık şanında ih-sana geldi" *Çırakman 1992: 48*

comba (1) İki ile dört yaş arasındaki erkek manda (Su.; Çıkrık, Eskiemin, Sevindikalan-Çr.) "Com-bayman guleş dutar yıhardım / Kır tayınan yarışımı sorma heç" *Kurtoğlu 1998: 25*

comba (2) İri yapılı olan (Al.; Su.; Sarimbey-Çr.) "Yunus üstün başın ne lan comba dedi Gürcü." *Çalmuk 2019: 186*

combadan Suya atlanırken söylenen söz ya da sudan çıkan ses (Su.)

comba gibi Güçlü, sağlıklı (Çr.)

comba havası Kapalı, serin ya da hafif esintili hava (Çr.) "Ne yol alabilirsek bu comba havasında alırız." *Kerman 1997: 60*

combalak Takla (Küçükpalabıyık-Çr.)

combam Aslanım, koçum, aferin anlamında yüreklendirme sözü (Ba.; Çr.) "Haydi combam haydi haydi, haydi gozelim haydi." *Kerman 1997: 15*

combuldum su Gereğinden fazla sulu pişirilmiş yemek (Çr.) "Guru fasilye combuldum su. Bi de getiriken sırhalamışın dokülmüş." *Özdemir 2019: 134*

combultum Derin uçurum (Çr.)

conba → comba (1) (Ahmetoğlu-Çr.) "Conbalar öküzlerden daha da güçlü olurdu." *Çalışgan 2021: 64*

conculus Hortlak (Çr.)

congalaz Hortlak (Ka.) "Cenazenin üzerinden kedi atlarsa o kişi congalaz olur." *Kalaycı 2010: 223*

congul cemaat Hep birlikte (Çr.) "Uloo aşşa mahle congul cemaat buraya geliyo." *Bilen 2006: 42*

congurdamak Ağlamak (İs.)

conkuldamak Kalınlı inceli çingirak çalınmak (Çr.)

coplandere Sarp dağlarla çevrili vadi (Bo.)

corhudak (1) Boğazdan çıkan hırıltılı ses (Çr.)

corhudak (2) → corkudak (İs.; Çalica, Ovakarapınar-Çr.) "Gine de veriyo işde. O da corhudak yuduyo." *Özdemir 2019: 95*

cork cork Soluk almadan su içmek (Çr.) "Cork cork yutma." *Yoksul 2013: 194*

corkudak Çiğnemedem, hızlıca yutmak (Çr.) "Agop'un kazı gibi

- corkudak yutuyor.” Yoksul 2013: 13*
- corman** Fıtıklı, yarık husyeli kimse (Kıcılı-Al.; Kozören-Me.)
- coruğunu goşmak** İnat etmek (Su.)
- coruk (1)** Fıtıklı, yarık husyeli kimse (İs.; Çalyayla, Çıkrık-Çr.)
- coruk (2)** İnat (Ba.; İs.; Su.) *“Bu yaşıma geldim, onun gibi coruğunu ne gördüm ne duydum.” Şahin 2020: 31*
- coruk (3)** Oburluğu ile tanınan bir çeşit kuş (Çr.) *“Coruk kuşu gibi lâk deyince et, lök deyince su istiyorsun.” Tdk 1993: 1002*
- coruk (4)** Güçsüz, cılız (Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- corukları koşmak** Güçsüz olmasına karşın güçlü görünmeye çalışmak, inatlaşmak (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- corzail** Bir kuş türü (Bademce-Ka.)
- costar** Akıllı bir karış havada, münasebetsiz, üzerine düşmeyen işleri yapan (Ba.) *“Bayat’ın en costarlarından birisidir, aman etrafından dolaş.” Şahin 2020: 31*
- coş** → çoş (Çr.) *“Coşlar çocukların oyun sopalarıdır.” Ozulu 2013: 25*
- coşdak** Her işte gönüllü olup ileri atılan, üstüne düşmeyen işleri de yapan kimse (İs.)
- coştak** Kaynak, cana yakın kimse (Ba.) *“Boyrızların Timur çok coştak bir delaanlıdır.” Şahin 2020: 31*
- coştar** 1. Cömert, eli açık (Su.) 2. Akıllı bir karış havada (Çr.) 3. Yaranmak, öne çıkmak isteyen (Gölet-Ka.; Gökçam-Su.) *“Benim sana son öğüdüm coştar yar / Elevay bulaman Ozani kadar” Gösterir 2008/84: 11*
- coylak** Zayıf, çelimsiz kimse (Çr.)
- coz** 1. Oyunda topu kapan ebe (Al.) 2. Kareli taş oyununda oyunu bitiren kişi (Al.)
- coz demek** Yanan kömürün su ile söndürülürken çıkardığı ses (Çr.) *“Yakamazsam coz da mı dediremem?” Yoksul 2013: 634*
- cozirik** Bir dediği bir dediğini tutmayan, sık sık fikir değiştiren kişi (İs.)
- cozurdama** Soba üzerine dökülen suyun çıkardığı ses (İs.)
- cozurtma** → cızlak (1) (Ka.)
- cozurtu** Kaynama sesi (Su.)
- cozutmak** Cıvıtmak (Ba.) *“Yüz verdik diye amma da cozutun haa, yakışıyo mu sana?” Şahin 2020: 32*
- cöbre** Üzüm gibi meyvelerin posası (İs.)
- cöccü** Boyu kısa, toparlak bedenli, çok hareketli kişi (İs.)
- cöddürmek** Erkek çocukların ayakta işemesi (Aşıkbüğü-Os.)
- cöfer** → cöher (Oğ.; Os.; Çıkrık, Güvenli-Çr.) *“Altından cöfer alınır, malın meme şişine sürülür.” Serin 1995: 29*
- cöğre** Çeşmelerin su akan bölümü (Aşıkbüğü-Os.) *“Kaç çeşme gördümse cöğresi kırıktı.” Arslaner 2016: 237*
- cöher** Ermişlerin mezarından ya da kutsal sayılan bir yerden şifa için alınan toprak (Çr.) *“Cöheri koynunda geberesice.” Yoksul 2013: 194*
- cökelez** Sincap (İs.)
- cölbüt (1)** Toprak ibrik (İs.)
- cölbüt (2)** Küçük bebeklerin yaptıklarını takdir etme sözü (İs.)
- cönk** Uzunlamasına açılan eski şiir, destan dergisi (İs.)
- cöpre** Sirkelik olarak ayrılmış kötü üzüm salkımı (Aşıkbüğü-Os.)

cörredene akmak Bol suyun kısa sürede birdenbire boşanması (Os.)

cört Zayıf, işe yaramaz (Su.)

cörtlemek Bir sıvının içine konduğu kaptaki delikten aniden fışkırmaması (Âşıkbüğü-Os.) *"Salça torbasını sıkıp durma; şimdi bir yerinden cörtleyecek."* Arslaner 2016: 238

cörül cörül Herhangi bir nedenle ıslanmış bir giysiden akan su (Os.)

cöttürdemek Uğraşmak, oyalanmak (Çr.)

cöyüz Ceviz (Kuyucak-Me.)

cu Bir çeşit çocuk oyunu (Çr.)

cucuk (1) Kız çocuklarının dişilik organı (Çalyayla-Çr.)

cucuk (2) Kümes hayvanlarının yavrusu, civciv (İs.)

cudam (1) Cüzzam (Çr.)

cudam (2) Kötü adam (Kayı-Çr.) *"Beni beğenmiyodun / Sevdiğin cudama bak"* Ertekin 2006: 27

cugga İnsan ya da hayvan memesi (Su.)

cuggadak Tam yerine denk getirip yerleşme (İs.)

cugguya atmak Cebine koymak, göğsüne saklamak (Su.)

cugullanmak Hastalıktan bitkin duruma gelmek (Çr.)

cuğara Sigara (Al.; Âşıkbüğü-Os.)

cuğul Tarladaki taş yığını (Tanrıvermiş-Me.)

cuklamak Olmaz anlamında ses çıkarmak (Çr.) *"Al dedim de cukladı / İşini buçukladı"* Aytekin 2003: 22

cula Karga (İs.; Os.; Göcenovacığ-Çr.) *"Epice cularlar gibi kağıldaş-tılar."* Ertekin 1946: 18

cula kuşu Karga (Çr.)

culfa Kilim (Al.) *"Culfa dokuyan gömlek bulamaz."* Yoksul 2013: 194

culfalık 1. Dokuma aygıtı (Al.; İs.)
2. Kilim dokunan yer (Al.)

culha Dokumacı (Çr.)

culhalık 1. Dokuma aygıtı (Çr.) 2. Kilim dokunan yer (Çr.) *"Evleri çukur m'ola / Culhalık dokur m'ola"* Ertekin 2006: 50

cullamak → curlamak (Çalyayla-Çr.)

culluk Hindi (Çopraşık-Al.; İs.; Çr.)

culuk Hindi (Külah-Al.; İs.; Gökçam, Yarımşöğüt-Su.; Arpalık, Çıkrık, Dutçakallı, Karadona-Çr.) *"Culuk akıllılık etme, al şu gızı."* Kerman 1997: 16

culuz Parasız pulsuz (Çr.) *"İt uyuz, maymun culuz."* Yoksul 2013: 408

culuzu düşürmek Yemeği çok yediği için ağırlık çökmek (Gökçam-Su.) *"Pilav gözümüne durdu, bizim culuzu düşürdü."* Sağmen 2009: 110

cuma aşamı Perşembe (Eskialibey-Ba.; Bademce-Ka.; Kamışlı-Su.)

cumaî Cuma günü (İs.) *"Perşembe-ye pazartesi, cumaya cumaî diyorlar."* Benice 2002: 154

cumay Cuma (Bademce-Ka.)

cumayalık Her perşembe akşamı yoksul, kimsesiz insanlara götürülen yemek (Gökköy-Çr.)

cumartelik Cumartesi günü hoca-ya götürülen armağan (Beydili-Çr.)

cumayı Cuma günü (İs.; Âşıkbüğü-Os.)

cumbar Dokuma tezgâhlarında bezi gerdirmek için kullanılan iki tarafı dişli bir aygıt (Sarimbey-Çr.)

cumbuldamak Su, ayran, süt gibi sıvıların çalkalanması (Çr.)

cumbuldum Büyük, derin dere (Hacıhamza-Os.)

cumbuş Eğlence, cümbüş (Çr.)

cumetesi Cumartesi (Kargı-Os.)

cumiyesi Cumartesi (İs.)

cur (1) Arap (Çr.)

cur (2) Kimi çocuk oyunlarında hedefe ulaşıldığında söylenen söz (Çr.)

cura Ufak tefek, gelişmemiş (Su.)

curgut Fitik hastalığı olan kimse (Su.)

curhalık Dokuma tezgahı (Su.)

curlamak Bir yeri ya da bir nesneyi başkalarından önce sahip lenmek, özellikle çocuk oyunlarında yer kapmak (Külâh-Al.; Çalyayla, Gökköy-Çr.)

curu Tadı beğenilmeyecek kadar duru (Gölet-Ka.) *"Anne ya, bu çorba çok curu olmuş."* www.golet.tr.gg/

cuvap Yanıt, karşılık (Ba.; Dutçakallı, Göcenovacığı-Çr.) *"Ben razıyım gelmezse gelmesin, diye cuvap veriyö."* Akbaş 1983: 21

cuvara Sigara (Çopraşık-Al.; Gökçam-Su.; Gökköy, Sarimbey-Çr.) *"Boş buvazın cuvarası yanmazmış."* Uçakcı 2006: 216

cüce → cücük (İsahacı-Al.; İbik-İs.; Körkü-Su.) *"Bizim cüce horuz çıktı hêri."* Nakiboğlu 2017: 234

cücelemek Kuşların ya da kümes hayvanlarının yavrularının olması (İs.)

cücuk Cıvciv (Çr.)

cücursağı Yemeği yapılan bir çeşit ot (Kamışlı-Su.; Çalyayla, Eski köy-Çr.)

cücü 1. Cıvciv (Âşıkbükü-Os.) 2. Tavukları çağırmada kullanılan söz (Su.)

cücük (1) Filiz, çil (İsahacı-Al.) *"Cücüğü toplu iğne başı kadar*

olunca boşaltılıp tahtaya serilir." Arısoy 1970: 70

cücük (2) 1. Kümes hayvanlarının yavrusu, cıvciv (İsahacı-Al.; Evcibo.; İs.; Akçalı, Gökçam, Kamışlı-Su.; Eskiekin, Karadona, Mislerovacığı, Serban-Çr.) 2. Kuş yavrusu (Evcibo.) *"Gelincik cücüklere dadanmış."* Bilen 2006: 42

cücüklenmek Filizlenmek, yeşermek (Çr.) *"Buğdaylar cücüklenmedi bile."* Sarıyüce 2004: 13

cüfer → Cöher (Çr.) *"Kelin cüferi olsa önce kendi başına çalar."* Yoksul 2013: 440

cüher → cöher (Külâh-Al.; Çalyayla-Çr.) *"Cüheri yalamadan toprak arama."* Yoksul 2013: 196

cühnüz 1. Arık (Çr.) 2. Buruşuk (Çr.)

cüllük Küçük (İs.)

cülü → cücük (İs.)

cülük 1. Hindi. 2. → cücük (İs.)

cümbül cemaat Hep birlikte, toplu olarak (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)

cümbüş Dügün benzeri bir etkinlikte bulunan kalabalık (Su.) *"Cümbüş yapıp eğlenmeynen karın doymaz."* Yoksul 2013: 194

cümbüşdüre Cımbız (İs.)

cümbüzük 1. Oyunbozan, mızıkçı (Çr.) 2. → cinbüçük 2 (Gölet-Ka.) *"Ona şaka yapılmaya gelmez. Cümbüzüğün tekidir. Hemen ağlar."* www.golet.tr.gg/

cümcük (1) Çimdik (İs.)

cümcük (2) Çok az (İs.)

cümiyelik Cuma günleri düzenli olarak yoksullara yapılan yardım (Su.)

cümle gapısı Evin en dış kapısı, avlu kapısı (Su.; Çr.) *"Hoca, cümle gapısının zelzesiyen birlikte sallandığını eşitmiş."* Çorumevi 2001: 16

cümüye Cuma (Su.)

cüncüle Birbirine yakın biten küçük yapılı bir mantar türü (Âşık-bükü-Os.)
cüncüle gibi Çok sık, üst üste (Âşık-bükü-Os.)
cürdük → çördük (1) (Çr.)
cürüme Kötürüm, yatalak, sakat kimse (Çr.)
cürümsüz Güçsüz, zayıf (Dutçakallı-Çr.)
cüsün Cins, şekil, tür (Sarimbey-Çr.)
cüsün cüsün Çeşit çeşit, çeşitli (Sarimbey-Çr.)
cüvap Yanıt, karşılık, söz (Göcenovacığı-Çr.) “*Sen olsun iki cüvap söyle şu herife yavrım.*” *Gümüş 1977: 85*
cüvere Sigara (Al.) “*Sorduğun yer, bir cüvere içimi ilerde.*” *Kerman 1997: 16*

Ç

ça (1) Bebek, çocuk (Çıkrık-Çr.)
ça (2) İri taş parçası (Çr.)
ça (3) → çağ (2) 1 (Al.; Su.)
caal Çakıl ya da taş yığını (Külah-Al.; Yerliköy-İs., Me.)
caarmak Çağırmak (Su.)
çabaa → çabağ (Çr.) “*Onun gibi çabaa adam az bulunur.*” *Kerman 1997: 16*
çabağ Çalışkan, gayretli (Çr.)
çabcık Geveze, dedikoducu (İs.)
çabık Çabuk, tez (Çr.) “*Bir çabıken on çabık olmasın mı?*” *Tahir 2004: 275*
çabıt → çaput (Çr.) “*Ölüleri öldümüyçük onları erimiş muma batırır, çabıtlara sarar öyle saklardı.*” *Özçatalbaş 2003: 89*
çaç Buğday yığını (Çr.)

çadır Çadırıma çardak oyununda çizilen daire (Çr.) “*İlk olarak çadır adı verilen bir daire içine 8-9 taştan oluşan bir çardak dikilir.*” *Oğuz 2006b: 40*
çadırıma çardak Üst üste konulan 8-9 adet taşı düşürme esasına dayanan çocuk oyunu (Çr.) “*Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; seksek, topal sasak, çadırıma çardak, saklambaç...*” *Özçatalbaş 2002: 87*
çağ (1) Bebek, çocuk (İs.)
çağ (2) 1. Kağının yanlarına, yükün düşmemesi için konan ağaçlar (Çr.) 2. Kalın, uzun sıruk (İsmaillköy-Çr.) “*Ellerinde koca çağlarla urganın başında bekliyordı.*” *Güven 2013: 156*
çağa (1) Bebek, çocuk (Kuyucak-Me.) “*Çağa çocuğa eğlence oldu.*” *Gümüş 1977: 18*
çağa (2) Uzun sıruk (Su.)
çağal Örülü duvar (Yağcılar-Ka.)
çağal çağal Suyun güçlü bir biçimde akması (İs.)
çağaldak (1) → çağıldak (İs.)
çağaldak (2) Yüksek sesle konuşan insan (İs.)
çağbağ Hamarat (Çr.)
çağel Çok fazla (Su.)
çağıldak Koyunların yününe yapışıp kuruyan pislikler, çakıldak (Çr.) “*Davar tuzsuz kalmış, yünlerini tekmi diken, çağıldak sarmış!*” *Tahir 2008: 285*
çağırban 1. Tellal (Çr.) 2. Mübaşir (Çr.)
çağla Badem ağacının yeşilken yenen meyvesi (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Eşençay, Ovakarapınar-Çr.) “*Köpeklik'in çağlası / Ak gerdanın bal tası*” *Ercan 1997: 88*
çağlak Akarsuyun hızlı akan yeri, çağlayan (Âşık-bükü-Os.)

çağmak Yükselmek, çıkmak (Çu-
kurköy-İs.) “*Can kafesten ça-
ğarken / İmanna, Kuran’nan
gönder beni*” Oğuz 2007a: 33

çağmel Kancalı demir (Su.)

çağrak Evin içindeki yıkanma yeri
(Bo.)

çağsak (1) Eski (Çr.)

çağsak (2) Taş yığını, berçin (Su.;
Gökköy-Çr.)

çağsak (3) Çağlayan, şelâle (İs.)

çağsır Erkeklerin giydiği bir tür
şalvar (Su.)

çahıldak → çakıldak 3 (Ovakara-
pınar-Çr.)

çahıldaklı İshal olmuş, kuruyan
pisliği temizlenmemiş hayvan
(Çr.)

çakal Titiz, huysuz (Çr.)

çakıldak (1) Titiz, huysuz (Çr.)

çakıldak (2) Baklagillerin taneleri
alınmış kuru kabukları ile sapları
(Âşıkbüğü-Os.; Çr.)

çakıldak (3) Koyunların kuyruk
kısmında kurumuş dışkı (Ba.;
Çalyayla-Çr.) “*Kaç gündür çimi-
yon oolum, bu gidişle arkan ça-
kıldak bağlayacak!*” Şahin 2020:
33

çakıldak (4) Bulgurluk buğdayı el
taşının deliğine aktaran tahta
düzen (Külâh-Al.)

çakırcımbit Küçük taneli siyah
üzüm (İs.)

çakırcımmıt → çakırcımbit (Çr.)

çakıt Öncelikli, çok sıkışık, yoğun
(Âşıkbüğü-Os.) “*Çakıt işimin ara-
sında beni oyalama.*” Arslaner
2016: 238

çakmak (1) Pantolonun dizlerine
ya da arka kısmına vurulan yama
(Çr.) “*Gözü açığın biri epeski bi
pantolu getirmiş çakmak vur dey,
Kamil ağam da yeniye giydirip
göndermiş gelir dey.*” Özçatalbaş
2003: 76

çakmak (2) Elde, yüzde uçukla-
maya benzer yaraların olduğu
bir deri hastalığı (İs.; Göceno-
va-çığı, Köprüalan, Küçükgülücek)

çal Taşlık, çıplak tepe, ağaçsız
alan, çalılık tepe (Kargı-Os.; Or.;
Arpalık, Beydili, Dutçakallı-Çr.)
“*Divan köyü ile Memişler arasın-
daki Hacı Paşa Köyü çalına geçti-
ler.*” Güven 2010: 161

çala (1) Bir an, bir ara (İkipınar-
İs.; Çr.) “*Biraz Urgancıyı ansı-
tıyor, bi çala şöyle...*” Gümüş
1977: 37

çala (2) Maya (Kızılhamza-Or.)
“*Çörek çalası, yoğurt çalası.*” Tdk
1993: 4475

çala (3) Ara renk (Su.)

çalaca Bir ara, kısa bir süre, bir
anlık (Âşıkbüğü-Os.) “*Ben bir ça-
laca anamgile gidip geleyim.*” Ar-
slaner 2016: 238

çala dutulmuş Az kullanılmış
(Çr.)

çalağan Azgın, yırtıcı (Çr.)

çalamak Çağlamak (Çr.) “*Taus gu-
şu cennet çıktı da ağlar / Pa-
pağan coşup da su gibi çalar*” Ca-
feroğlu 1994: 150

çalaman çardak Basit, iğreti sığı-
nak (Çr.)

çalapaça Zorla yürüterek, sürük-
leyerek (Çr.) “*Çalapaça alıp gö-
türdü polisler.*” Yoksul 2013: 198

çalarmak Ekinlerin, meyvelerin
olmaya yüz tutması (Ka.; Buda-
kören-Çr.)

çalçabut Bez parçaları (Kargı-Os.)

çalçap Acele, gelişi güzel iş gören
(Çr.)

çalçene Kapı kapı dolaşıp herkes-
le uzun gevezelik ya da dedikodu
yapan kimse (İs.; Çr.) “*Çalçenenin
birisi, gelmiyor lafin gerisi.*” Yok-
sul 2013: 198

çaleli Kumsal toprak (Su.; Çalyayla-Çr.) “*Çaleli toprak iyi bağ yetiştirir.*” *Tdk 1993: 1051*

çalgi Avlu, ahır, harman temizliğinde kullanılan dikenli çalılardan yapılmış kaba süpürge, dam süpürgesi (Alacahöyük-Al.; Ba.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) “*Çalgı da iyice esgimiş, Ke-pür’e gidelim de yenilerinden yapalım birkaç tane.*” *Şahin 2020: 33*

çalgiç Erkek yaban domuzu (Ka.; Su.)

çalgın Kötürüm, inmeli, sakat, çalınmış, çarpılmış (Ba.; Beydili-Çr.) “*Bir yanın algın, bir yanın çalgın olsun.*” *Oğuz 2007a: 63*

çalguç 1. Erkek yaban domuzu (İs.) 2. Domuzun uzun azı dişi (İs.)

çalguçlu (1) Erkek domuz (Âşık-bükü-Os.)

çalguçlu (2) Sağa sola saldıran utanmaz, arsız kişi (İs.; Âşık-bükü-Os.)

çalgun → çalgın (Ba.; Gölköy, Kuzuluk-İs.) “*Ölü va çalgun, galhamıy.*” *Abaz 2004: 165*

çalhalamak Oyalanmak, vakit geçirmek (İs.)

çalhama 1. → çalkama (Al.; Me.; Su.; Eskiikin-Çr.) 2. Ekşi pekmeze su katılarak yapılan içecek (Dutçakallı-Çr.) “*Bağrım yandı garı, bi çalhama yap da içek heri.*” *Bilen 2006: 42*

çalhamak Tahıl elemek (Esentepe-İs.) “*Savuruduk, çalharduk, getürüdük hayvanlanân.*” *Abaz 2004: 117*

çalibasan İri, sert taneli, uzun saplı, kılçıklı bir cins buğday (Kurşunlu-İs.)

çalık (1) 1. → Çalgın (Kargı-Os.; Kamışlı-Su.; Çr.) 2. Rensiz, kansız, zayıf kişi (Al.) 3. İnce, eğri

bacaklı (Su.) “*Ağzı gözü çalık çoynak olasıca.*” *Yoksul 2013: 18*

çalık (2) Doğal rengini yitirmiş (Çr.) “*Bu meyvelerin rengi çok çalılık.*” *Yoksul 2013: 166*

çalınmak (1) Ekin tane tutmamak (Ahmetoğlan, Çalyayla-Çr.)

çalınmak (2) İnme inmek, çarpılmak (Me.; Kargı-Os.; Su.; Çıkrık, Dutçakallı, Sarimbey-Çr.) “*Sol tarafı çalınmış gibiydi adeta.*” *Aksu 2013: 137*

çalınmak (3) Kendi kendine aranmak (Su.; Çr.) “*Çalındım, cebimde anahtar yok.*” *Demiryürek-Ozulu 2017: 224*

çalkalama → çalkama (Kargı-Os.)

çalkama Sulandırılmış yoğurt, ayran (Kıclı, Külah-Al.; İs.; Me.; Akçalı, Kamışlı-Su.; Beydili, Çalyayla-Çr.) “*Çalkana çalkana çalkama oldu.*” *Yoksul 2013: 199*

çalkamak Tahıl elemek (Çr.)

çalkantı Elenen tahıl kalbur üstünde kalan çöpleri (Çalyayla-Çr.) “*Kalburdan çıkan çalkantı bir yana, çeç bir yana gitti.*” *Yoksul 2013: 419*

çalkap Bir çocuk oyunu (Külah-Al.)

çalkatura Sayım, hayvan sayımı (Çr.)

çalkazan Geveze (Çr.)

çalkı → çalgi (Çr.)

çalkın → çalgın (İs.) “*Aslan gibi delikanlıma o eli ayağı çalkın kız ne yaraşır.*” *Koçak 1938: 8*

çallamak Bağ bahçe, yapı gibi yerlerin çevresini karaçalı benzeri gereçlerle çevrelemek, çalılmak (Âşık-bükü-Os.) “*Samanlığın arkasını bir an önce çallayalım, yoksa hayvanlardan başımızı alamayız.*” *Arslaner 2016: 238*

çallı ballı Bir çeşit aşık oyunu (Çr.)

çalma (1) Çiğ süttten yapılan yoğurt (Hallı-İs.)

çalma (2) Kibrit (İs.; Su.) "O çalmaları kirpitleri çabalallarıdı." Abaz 2004: 96

çalma (3) Koyulaştırılmış pekmez, bulama (İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Su.; Çr.)

çalma (4) Fasulye, domates gibi bitkilerin sarılması için dikilen ağaç dalı, çotuk, çöte (Âşıkbükü-Os.) "Geçen yılki çalmalardan kullanılabilecekleri ayırdım." Arslaner 2016: 238

çalmaç (1) → Çotuk (1) 1 (Os.)

çalmaç (2) Mısır unundan yapılan bir çorba (Gölet-Ka.)

çalmak (1) Ekmeğin üzerine bir şey sürmek, sıvamak (Âşıkbükü-Os.; Su.) "Ekmeklere biraz yağ çalalım." Arslaner 2016: 238

çalmak (2) Süpürmek, temizlemek (Âşıkbükü-Os.; Su.) "Orayı süpürünce ineklerin altını da çaliverin." Arslaner 2016: 238

çalmak (3) Atmak, fırlatmak (Su.) "Hey ağalar bu yavrunun suçu ne? / Yavruyu kenara çal Kızılırmak" Oğuz 2006d: 58

çalmak (4) Yoğurt mayalamak (İs.; Su.; Çalyayla, Kirazlıpınar-Çr.)

çalmak (5) Kenara çekmek (Gölet-Ka.) "Veteriner, Ahmet'ten hayvanın poposunu kenara çalmasını istedi." www.golet.tr.gg/

çalmak (6) Saldırıp ısırarak (Çalyayla-Çr.) "Domuz domuzu çalmaz." Yoksul 2013: 250

çalmak (7) Daldırmak, kaşıklamak (Âşıkbükü-Os.) "Yemek beğenmeyen çocuk, acıkınca tarhana çorbasına çaldı kaşığı." Arslaner 2016: 238

çalmak (8) Vurmak, dövmek (Âşıkbükü-Os.) "Öyle ağlanmaz

böyle ağlanır diye iki tokat çalacaksn ağzına ki gününü görsün." Arslaner 2016: 238

çalmak (9) Suya tutmak (Sevindikalan-Çr.) "Getirdiğimiz yemeği boşaltır, tıngırı elelusul bir suya çalar." Özcan 2021: 6

çalman Ağıl (Küçükpalabıyık-Çr.)
çalpalama Bir sıvıyı sallayıp dalgalandırma (İs.) "Geçen günkü gibi çalpalayıp iki yana dökme." Kalayoğlu 2017: 172

çalpama Ayran (Ba.) "Şu tasa goyu bi çalpama doldur da içek heeri." Şahin 2020: 33

çalpantiya binmek İşi aceleye getirmek (Çıkrık-Çr.)

çalpatur Katırcı, kervancı (Çr.)

çaltak Dikenli, budaklı dal ya da çalı (Âşıkbükü-Os.) "Yoldaki çatlaklar eteğimi yırttı." Arslaner 2016: 238

çaltaklı Sözün nereye gideceğini düşünmeden kırıcı biçimde konuşan kimse (Âşıkbükü-Os.)

çaluk → çalgın (Çr.)

çalyaka etmek Yakasından tutmak (Çr.) "Çalyaka ettim, cendermeye teslim ettim." Yoksul 2013: 200

çamaşır taşı Üzerinde tokaçla vurularak giysi yıkanan yassı taş (Çr.) "Giysiler bahçeye yakılan ocaklarda küllü sularla, çamaşır taşında tokaçla yıkanır." Özçaltalbaş 2002: 17

çambardak Çamdan oyularak yapılmış su kabı (Saraycık-İs.; Beydili, Çıkrık-Çr.) "Tırpanı güzel biçer / Çambardaktan su içer" Gösterir 2011: 271

çamça Çamdan oyularak yapılmış su kabı (Çr.)

çamdelen Ağaçkakan (Çr.) "Çamdelen virdini ağaçta eder / Karga

tesbihini havada çeker” Ertekin 1943: 22

çamdu (1) Ahşap evlerde evin iç duvarını oluşturan kalın tahtalar (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.)

çamdu (2) Yüzü gülmeyen, sursatsız (Âşıkbükü-Os.) “*A yavrum, bu çamdu suratlı kıızı nerden buldun?*” Arslaner 2016: 239

çamgakan Ağaçkakan (Âşıkbükü-Os.)

çamır Çamur (Gökçam-Su.; Çalayayla, Serban-Çr.) “*Gönümün köş-güne çamır sıvadır / Küllükleri mekân tut bundan kelli*” Gösterir 2008/84: 11

çamır çığnamak Yorulmak, eziyet görmek (Su.)

çamsımak Erkek, kadına meyletmek (Çr.)

çamurluk Yemeni üzerine giyilen çizme koncu (Çr.)

çamur yazmak Kerpiç örgüde kerpiç sıraları arasına malayla çamur sürmek (Çr.)

çanak çatlatan 1. Gelincik çiçeği (Çr.) 2. Yenilen bir çeşit ot (Çalayayla-Çr.)

çanak kıran Gelincik çiçeği (Çr.)

çañçana Hacı karşılarken kullanılan, çan çan ses çıkaran, pirinçten bir çalgı (Çr.) “*Çañçanalar çalıyor / Yâr hacıdan geliyor*” Aytekin 2003: 52

çandı (1) 1. Ağaç direkler üzerine çakılmış çitalara siva yapılarak oluşturulan duvar ya da tavan, bağdadî (Çr.) 2. Evin, ambarın köşesi (Yerliköy-İs.)

çandı (2) Alnı geniş, dışarıya çıkık kişi (İs.)

çandu Ahşap yığma yapı (Os.)

çandubaşı Ahşap yığma yapılarda hatıl uçlarına açılan boğaz (Os.)

çangal (1) Dallı budaklı, eğri ağaç (Me.)

çangal (2) Güreşte bir ayak oyunu, çelme takma (İsmailköy-Çr.) “*Alt alta, üst üste, çangal, tırpan, boyunduruk...*” Güven 2013: 165

çangal çangal Salkım salkım, küme küme (Su.) “*Gökyüzünde binlerce yıldız çangal çangal parlayıp sönüyordu.*” Sarıyüce 2004: 259

çangıl çangıl Küme küme (Evcibo.) “*Üzerleri çangıl çangıl, dizim dizim çiçek.*” Sarıyüce 2006: 30

çangal çungal Eğri büğrü (İs.; Os.; Çr.) “*Çangal çungal bir burun ki, bu burun nefsinde bütün renkleri övünerek toplamış.*” Saraçer 2000: 304

çanılmak Kafa üstü yere düşmek (Gölet-Ka.) “*Kamyon köprüden aşağı dikdepe çanıldı.*” www.golet.tr.gg/

çani Küçük ev köpeği (Ba.; Karadona-Çr.) “*Eskiden bizim mahallede birkaç kişi çani beslerdi.*” Şahin 2020: 34

çanlağa Gerdan (Su.) “*Bu hanımın çanlağası geniştir.*” Tdk 1993: 1071

Çan Saat Saat kulesi (Sarimbey-Çr.) “*Yükselmiş binalar semaya gider / Çan Saat’i bulutlarla cenk eder*” Nalıncı 1958: 54

çañşak Çağlayan (Bayat-İs.)

çantal Etek (Yağcılar-Ka.)

çantı (1) Tavan (Çr.)

çantı (2) Yavan (Ba.) “*Bu çalhama da bek çantı olmuş, imüğünden geçmiyo adamın.*” Şahin 2020: 33

çap Köşe (Çr.)

çapak Göze inen beyaz leke (İs.)

çapar (1) Sarışın mavi ya da yeşil gözlü insan (Ba.; İs.) 2. Güneşe bakamayacak denli sarışın, kaşı, kirpiği beyaza yakın olan kimse (Os.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) 3. Yüzünde bol miktarda çili olan

- insan (Külah-Al.; Gökköy) “Sarışınım çaparım / Buluttan nem kaparım” Gösterir 2011: 200
- çapar (2)** Alacalı boz renkli köpek (Külah-Al.)
- çapı** Meyve toplamaya yarayan merdiven (Çr.)
- çapıla** Kaba deriden yapılmış ucu sivri, arkası basık yaz ayakkabısı, yemeni (İs.; Os.)
- çapıldamak** Su ya da çamur içinde tepinmek (Çr.) “Yağmur sonu, çocuklar diz yukarı sıvayıp eteği, pantolonu, sel suları içinde çapıldardı...” Özçatalbaş 2002: 118
- çapıt** → çaput (Kılavuz-Al.; Gökçam-Su.; Arpalık, Dutçakallı, Karadona-Çr.) “Mumlu çapıtı yedi kat yapmış.” Ozulu 2016: 13
- çapile** Altı kösele, üstü meşinden yapılmış yumuşak ayakkabı (Çr.)
- çapraşuk** Karışık (Ka.)
- çaprı** Bir çeşit oyalı, pullu başörtüsü (Çr.)
- çaput** Eski bez parçası (Evcı-Bo.; Ka.; Gökköy-Çr.) “Ver şu elindee çaputu da arabanın camını sileyim.” Şahin 2020: 34
- çap yapmak** Söz verdiği işi yapmamak (Ka.)
- çar (1)** Bel bağı (Çr.)
- çar (2)** Kadınların sokakta giydiği, yalnız yüzü dışarıda bırakan siyah üstlük, çarşaf (Körkü-Su.; Beydili, Tatar-Çr.) “Yamaçtan gelen kara çarlı kadınlar yanından ürkerek geçtiler.” Özçatalbaş 2002: 108
- çara (1)** Memeli hayvanların kızgınlık zamanları ile doğumları yaklaşınca dişilik organlarından akan sıvı (İs.; Ka.; Su.; Güvenli-Çr.) “Bizim kara düve çaralamış, Baytar Fehmi Bey’i çağıralım da aşılalım.” Şahin 2020: 34
- çara (2)** Yağsız ince et (İs.) “Etin çarasını fakir yer.” Tdk 1993: 1080
- çarçan** Birdirbir oyunu (Satıyüzü-Ba.)
- çarçarı** → çarçan (Satıyüzü-Ba.)
- çar çarmağı** Nişanla düğün arasında oğlan evinden kız evine gönderilen bohça (Ka.) “Çar çarmağı adı verilen bu bohçayı getiren kişiye kız evince bahşiş verilir.” Aşık 2003: 71
- çardak (1)** Çadırıma çardak oyununda üst üste konulan taşlara verilen ad (Çr.) “İlk olarak çadır adı verilen bir daire içine 8-9 taştan oluşan bir çardak dikilir.” Oğuz 2006b: 40
- çardak (2)** Odun istifi (Büyükdivan-Çr.)
- çardak (3)** Eski evlerde bütün odaların kapılarının açıldığı geniş orta bölüm; sofa (İs.; Oğ.; Or.; Os.)
- çardak katı** Evlerin üst katı (Or.)
- çardaklı** Uzun eşek oyununa benzeyen bir çocuk oyunu (Çr.) “Çardaklı oyunu 4-5 kişilik iki takım arasında oynanır.” Oğuz 2006b: 26
- çarhut** Eli ayağı felç olan (Ba.) “Zunnacı Mıstığın babası çarhut olduktan sonra çok yaşamadı.” Şahin 2020: 34
- çarık** Bakırları saç yağı ile parlatırken kullanılan deri (Çr.)
- çarık burnu** Yufka ekmele yapılan büyük sunak (Çr.) “Kaşıkla yemek yok ama çarık burnu yapmak da yok.” Tombuş 1943: 27
- çariüne** Çataliğne (Âşıkbüğü-Os.)
- çarkıt** Eski, bozuk (Yerliköy-İs.; Su.)
- çarkut** → çarkıt (Âşıkbüğü-Os.) “Şu çarkutu satıp da ne zaman bir

- iyi araba alacaksın?" Arslaner 2016: 239*
- çärmak** Çağırarak, davet etmek (İs.) "*Ölan tarafunu gız tarafu çāru.*" *Abaz 2004: 100*
- çarmih** Elbise kurutmak için yapılmış askı (Çr.)
- çarmuk** Çatıda kullanılan ahşap direk (Oğ.)
- çarpana** Sahan kapağını andıran, birbirine vurularak çalınan büyük zil (İs.)
- çarpım** On beş yirmi dolayında yufka ekmeği (Kıcılı-Al.; Çalyay-la-Çr.)
- çarpınmak** Durup dinlenmeden çalışmak, çarpınmak, didinmek (Göcenovacığ-Çr.) "*Eller gibi gölgelerde çene yarıştırmadın, yana yöne çarpındın da ne uttun?" Gümüş 1977: 64*
- çarpuk çurpuk** Eğri büğrü (Evcibo.) "*Köydeki kısraklar çarpuk çurpuk bacaklı, çelimsiz piç taylar kulunlarken...*" *Sarıyüce 2006: 78*
- çarşaf** Kenefi denilen yerel dokumadan yapılan, yamurlu, oyulu, kabarcıklı, tek çibıklı, çift çibıklı gibi çeşitleri olan sokak giysisi (İs.; Su.) "*Handan çıkarken çarşafıma sıkı sıkıya büründüm.*" *Benice 2002: 118*
- çarşak** Ayaklarını birbirine çarparak yürüyen insan ya da hayvan (Gölet-Ka.)
- çarşakmē** Fırında yapılan ekmeğin (İs.) "*Āşamaca ekmeğin yapıyoduk, çarşakmē gelmeyodu.*" *Abaz 2004: 158*
- çarşı ekmeği** Somun (Al.)
- çarşı keliği** Çarşıya gitmeyi çok seven, evde duramayan kişi (İs.)
- çarşut** Söz taşıyarak iki yanı birbirine düşüren, ortalığı karıştıran (Ba.; Āşıkbükü-Os.) "*Bizim mahallenin en çarşutluk yapanıdır.*" *Şahin 2020: 34*
- çartlak** Bağirtlak (Çr.)
- çaşak** Bayırlardan akarak yığın durumuna gelen çakıl (Çıkırık-Çr.)
- çaşut** Söz taşıyan kadın, çaşı (Āşıkbükü-Os.) "*Şu çaşutun lafına mı inanıyorsun?" Arslaner 2016: 239*
- çat (1)** İki derenin ya da iki yolun birleştiği yer (İs.; Ka.; Kargı-Os.; Ovakarapınar-Çr.) "*Yedi çatın ortasında gevezelik yapmanın sırası mı?" Yoksul 2013: 646*
- çat (2)** Kalça (Āşıkbükü-Os.)
- çatağaz** Çok yakın, göz önü, ortalık yer (İs.)
- çat ağzı** Ortalık yer (Su.)
- çataklamak** Bacaklarından kaldırarak düşürmek (Kumbaba-Os.) "*Kadın açmaya eğilince kadını çataklamış, sandığın içine tıkmış.*" *Demir 2021: 254*
- çatal** Sap toplamakta kullanılan tahta alet (Kamışlı-Su.) "*Kadınlar biçilen buğdayları çatalla yığın haline getirirler.*" *Doğan 2004: 117*
- çatalaş** → çatalaşı (Kıcılı-Al.; Büyükgülücek, Ovakarapınar-Çr.)
- çatalaşı** Yarma, mercimekle pişirilen bir çeşit çorba, oynaslı çorba (İs.; Su.; Mustafaçelebi-Çr.)
- çatalbörü** Kalın kabuklu, uzun taneli kara üzüm (İs.)
- çatalca (1)** Baş tarafı çatal baston (Dutçakallı-Çr.)
- çatalca (2)** At, eşek gibi hayvanlara yük yüklerken kullanılan ucu çatal ağaç dalı (Çıkırık-Çr.) "*Bir tarafı bittikten sonra çatalcağı dayayıp yükün öbür tarafına geçiyor.*" *Akkaya 2011:437*
- çatalca (3)** Ekin ya da ot demetlerini toplayıp kaldırmak için

- kullanılan, iki uzun çatalı bulunan ahşap alet (Ovakarapınar-Çr.)
- çatal kapı** Kanatlı avlu kapısı (Külah-Al.; İs.; Oğ.; Or.; Os.; Su.) "Çatal kapı dört metre uzunluğundaydı." *Çalmuk 2019: 18*
- çatalkara** Bir çeşit siyah üzüm (İs.; Çalica-Çr.)
- çatalkavak** Güvercin taklası da denen bir çocuk oyunu (Örencik-Çr.)
- çataltırmak** Öküz, manda gibi hayvanlar (Ovakarapınar-Çr.)
- çata mata** Uzun eşek oyunu (Ba.) "Haydi gelin göbeller, Tekkenin Kaşta çata mata oynayalım." *Şahin 2020: 34*
- çatana** Ona buna sataşan (Ka.)
- çatayaz (1)** Çok soğuk hava (İkipınar-İs.; Su.; Sarimbey-Çr.) "Bekledim gecenin çat ayazında / Ellerim donarken nerelerdeydin" *Çimen 2005b: 25*
- çatayaz (2)** Orta yer (Çr.)
- çatayaz (3)** Parası olmayan (İs.)
- çatçat çarığım** → çatçat çaruğu (Çr.)
- çatçat çaruğu** Uzun eşek oyunu (Ba.) "Çat çat çaruğu, çatma başın yaruğu, horozun ferîği kaç?" *Şahin 2020: 34*
- çat çat kaynana** En az yedi kişi ile iki grup arasında oynanan çocuk oyunu (Çr.) "Çat çat kaynana / Çatır patır kaynana" *Oğuz 2006b: 27*
- çatgapi** İki kişinin birbirlerinin evine teklifsizce girebilecek yakınlıkta olması (İs.)
- çatı çatma** Bakır kazanların dip-leri ile yan kısımlarını birleştirme (Çr.)
- çatık kaş** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- çatırık** → çat (Çr.)
- çatışmak** Özellikle kedi, köpeğin cinsel birleşme durumuna (İs.)
- çatki** Gelin başına örtülen kırmızı, yeşil renkli iki yazma (Gölet-Ka.) "Gelinin çatkısı bağlanırken annesi ağlıyor." www.golet.tr.gg/
- çatlak** Tabanca, tüfek kapsülü (Çr.)
- çatma** Duvarları ağaç gövdesinden birbirine takılarak, çivisiz olarak yapılan yayla evi, yağma ev (İs.; Ka.; Os.)
- çatma ağacı** Birbirine çapraz bağlanmış üç ağaç (Dutçakallı-Çr.)
- çatuk** Ağaç kökü (Ka.)
- çav** Hayvanların erkeklik organı (Ka.; İsmailköy-Çr.) "... hayvanın çavı dışarıda." *Güven 2013: 172*
- çavkirmek** → çemkirmek (2)(Ka.)
- çavlak** Çağlayan (İs.)
- çavmak** Amaçtan şaşmak, yol değiştirmek, kaçmak (Su.; Eskiekin-Çr.) "Çavdar ekdim anızına, çavdı getti gö yüzüne." *Caferoğlu 1994b: 114*
- çavşak** Tarlalardaki taş yığını (Me.; Çıkırık-Çr.) "Beni öldürecekti, tarlanın içindeki çavşağın içine kaçtım." *Akkaya 2011: 336*
- çavullamak** Karanlıkta ya da görmeden elle aramak, yoklamak (İs.)
- çavzurtmak** İvmek, oraya buraya koşturmak (Çr.)
- çay** Çamaşır (Su.)
- çayan** Yılanı benzer, kertenkele gibi yürüyen hayvan (Yazır-Bo.; Akçalı-Su.) "Çok cefalara sürerler canını / Yılan çayan gelir sarar tenini" *Çevik 2007: 179*
- çaykara** 1. Çay kıyısında çıkan göze, kaynak, pınar (Su.; Sarimbey-Çr.) 2. Kar ya da yağmur sularının kırlarda açtığı yol (Su.) "Çaykaralar gibi kurumaz asla /

*Ulubahtan çağlar gelen selim var”
Çimen 2005a: 38*

çay kazanı Genellikle çamaşır kaynatmada kullanılan, banmadan büyük iki kulplu kazan (Beydili-Çr.) *“Çay kazanlarında güzel kokulu pekmez, ağır fıkırdayışlarla kaynıyordu.” Miyak 1945: 14*

çay kuşu Balıkçıl (Çr.)

çaylamık Çay kıyısı (?) (İsahacı-Al.) *“Garip Ağa'nın ardi sıra gitiler / Çaylamıkta ensesinden yettiler” Arısoy 1970: 26*

çaylamuk otu Doğada yetişen bir ot (Göcenovacığ-Çr.) *“Dibinde kum olan, çaylamuk otu bitiren su ey sudur, şişkinlik yapmaz.” Gümüş 1977: 126*

çaylık Kadınların, iş yaparken giydikleri geniş, uzun don (Su.)

çaynak → çolak (Çr.)

çaynik Çaydanlık (Os.)

çebiş (1) Bir yaşındaki keçi yavrusu (Külâh-Al.; Os.; Gökçam-Su.; Boğabağı, Çıkırık, Eskiekin-Çr.) *“Oğlun esgerden gelmiş, bi çebiş kes de yiyelim heeri!” Kerman 1997: 16*

çebiş (2) Zayıf, arık (Çr.)

çebişlenmek Üzümün tevek üzerinde kurumaya yüz tutması (Çalyayla-Çr.)

çeç Savrularak samandan ayrılmış tahıl yığını (Evcı-Bo.; Köseeyüp-Me.; Gökçam-Su.; Beydili, Eskiekin, Göcenovacığ-Çr.) *“Harmanda çeç olayım / Yârden güleç olayım” Gösterir 2011: 202*

çeddik Çiğdem soğanı (Gökköy-Çr.)

çedene Kendir, kenevir tohumu (Külâh-Al.; Su.; Çıkırık, Gökköy-Çr.) *“Bahçelerde çedene / Toplarım dene dene” Ayhan 2002: 166*

çedik Hafif ayakkabı ya da terlik (Âşıkbükü-Os.; Gökçam-Su.)

çedük Sarıçiğdem yenebilen soğan kökü (İs.)

çeel Tarlanın ortasına biriktirilen taş yağını (Ba.) *“Bizim tallanın ortasındaki çeelden üç ramuk taş yükledük.” Şahin 2020: 35*

çeğel 1. Çakıl taşı (İs.) 2. Tarlaların ortasına biriktirilen taş yığınları (Ba.)

çeğil Çakıl (Âşıkbükü-Os.) *“Postallarına dolan çeğilleri merdivenlere saçmış, badalları perişan etmiş.” Arslaner 2016: 239*

çeğın Omuz (Çr.)

çeğir → berçin (Çr.)

çeğsek Kırılarak küçültülmüş taş (İs.) *“Yolların çeğsekleri hep çıkmış.” Tdk 1993: 1107*

çek 1. Hallaç tokmağı (Su.; Çr.) 2. Pamuk atarken yayın girişini çekmek için kullanılan araç (Alacahöyük-Al.)

çekdürmek Büyükbaş hayvanları çiftleştirmek (İs.)

çeki (1) 1. Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü (Akçasu-İs.; Ka.; Çr.) *“Dilberler adettir / Alnına çeki bağla” Gösterir, 2011: 75* 2. Fesin üzerine bağlanan, yeşil ince bezden üç köşeli olarak dikilen ince bir kumaş (Yeşilyurt-Al.) *“Verani bağlanmış çekiden cenber / Koynuna doldurmuş misginen anber” Yöndem 1983: 34*

çeki (2) Tarlanın ekilen bölümü (Al.)

çeki (3) Kantar, tartı (Su.)

çekindirik Mum içindeki fitil (Alembeyli-Su.)

çekirce Çekirge (Çalyayla-Çr.)

çekirge Bir halk oyunu (Arpalık, Dutçakallı, Örencik-Çr.)

- çekiş** Ağız kavgası (Esentepe-İs.; Ka.; Su.; Çalyayla-Çr.) “Çekişe çekişe pazarlık yapılmaz ki.” *Yoksul 2013: 204*
- çekişmek** Tartışmak, atışmak, ağız kavgası yapmak (Çavuşoğlu-İs.; Aşıkbükü, Kargı-Os.; Çr.) “Şo bizim Saniye çekişdi beniyen.” *Özdemir 2019: 68*
- çekiştim çehreli** Asık suratlı (Çr.) “Nemaarek heri, eme de bek çekişdim çehreli.” *Özdemir 2019: 95*
- çekme** Topraktan yapılmış derince kap (Os.)
- çekmek** At, eşek, sığır gibi hayvanları çiftleştirmek (Çalyayla-Çr.)
- çekmen** Küçük küp (İkipınar-İs.; Çr.) “Felan çekmen yok didim.” *Abaz 2004: 123*
- çektik** Hayvana yüklenen eşyanın üzerine bağlanan organın gerginliğini sağlamada kullanılan küçük çatal ağaç (Dereyazıcı-Al.)
- çekü** Çocuk başörtüsü, yazma (Bademce-Ka.; Aşıkbükü-Os.) “Kızım çekünü düzelt de çık dışarıya.” *Arslaner 2016: 239*
- çel çöp** Bilye oyununda, oyununun fırlatacağı bilye ile hedef arasındaki taş, toprak, çöp gibi engelleri temizlemek için söylediği söz (İs.) “Bilyesini alarak çel çöp, mum direk’ diye bağırdı.” *Kalayoğlu 2017: 37*
- çelen** Yakışıklı, babayığit delikanlı (Çr.) “Kendi yiğit cebi boş / Çelen yiğitler geldi” *Aytekin 2003: 112*
- çelenk** Yiğilti üzerine çıkıntı biçiminde yapılan süs (Su.)
- çelemek (1)** Batarak ölmek (Me.) “Çelerdi hanım, çelerdi / İki gözleri birden belerdi” *Demir 2021: 224*
- çelemek (2)** Büyümek, gelişmek (Ka.)
- çelik (1)** Çocukların sopa ile oynadıkları oyun (Su.; Çr.) “Ebe takım çeliği havada yakalamaya çalışır.” *Oğuz 2006b: 13*
- çelik (2)** Köklü bir ağacın dipten çıkan dalını kesip, başka bir yere dikerek köklendirilmiş (Çr.) “Bu yıl bağda çok çelik yapıldı.” *Tdk 1993: 1123*
- çelik (3)** Sekiz buçuk litrelik ölçü birimi (Gökçam-Su.)
- çelik (4)** Ahşap direk başlığı (Al.; Bo.; Or.; Os.)
- çelik çomak** 1. Erkek çocukların özellikle kırsal alanlarda oynadığı bir oyun (Çr.) “Çelik çomak oynamak da tarihe karıştı.” *Yoksul 2013: 205*
- çelik çülük** Bölük, parça, işe yaramayan şey (Çr.)
- çelikleme** Kısa odun (Çr.)
- çelmeci** Çelmeli top oyununda topu çelen oyuncu (Çr.) “Çelmeci ölünceye kadar çelmeye devam eder.” *Ozulu 2013: 16*
- çelmek** Bir şeyin desteğini almak ya da altına oymak (Su.)
- çelpeşik** → çopraşık (Alembeyli-Su.; Çıkrık-Çr.) “Çelpeşik işlere burnumu sokmam ben.” *Yoksul 2013: 205*
- çelte (1)** Yardımcı, çobanın yardımcı (Çopraşık, Değirmendere-Al.; Su.)
- çelte (2)** → çeltik (Ka.)
- çeltik** Kabuklu pirinç (Os.) “Bacak ıslanmayınca çeltik alınmaz.” *Yoksul 2013: 100*
- çeltükleği** Çeltik (pirinç) ekilen yer (Aşıkbükü-Os.) “Çeltükleğüden gelince biraz uzanayım demiştim ki ezan allahüekber dedi.” *Arslaner 2016: 239*
- çember** Beyaz, büyükçe başörtüsü, yemeni, yazma (Eskiyapar, Külâh-Al.; Ortayoncalı-Ba.; Ba-

- yat-İs.; Oğ.; Düvenci-Çr.) “Dul kadının çemberinden çember örtün.” *Oğuz 2007a: 74*
- çemçerez** Dügünde kadınların katıldığı eğlenceli tören (Âşıkbü-kü-Os.) “Çemçerezde yediğin çe-rezler yetmedi mi gu?” *Gösterir 2020: 41*
- çemçük** Çirkin (Ba.) “Yatukçu’nun en çemçük aazlısıdır, sakın lafına karşılık verme, seni irezil ider.” *Şahin 2020: 35*
- çemirlemek** → çemrenmek (Çr.) “Osmanlı kolları çemirlemiş, “Ya Allah! Ya pir!” diyerekten...” *Tahir 2004: 88*
- çemişmek** Meyvelerin iyice ol-gunlaşması (Âşıkbü-kü-Os.) “İn-cirler dalında çemişmiş de yiyen yok.” *Arslaner 2016: 239*
- çemkirmek (1)** 1. Yüze gelmek, birisi ile konuşurken kural tanı-madan karşısındakinin sözünü kese kese azarlar gibi yanıt ver-mek (Kılavuz, Külah-Al.; Os.; Çr.) 2. Gevezelenmek (Al.) “Yârime çemkirenler / Olsunlar kara kö-ppek” *Aytekin 2003: 102*
- çemkirmek (2)** Köpeğin ya da yavrusunun kesik kesik hav-laması (Yerliköy-İs.; Çitli-Me.) “İnsanın yüzüne çemkirip durur / Zamane göl-bezi zağar mı zağar” *Gösterir 2014: 82*
- çemkürmek** 1. Saygısızca karşılık vermek (Ba.) “Daha dünkü çocuk bi de karşımda utanmadan çem-kürüyo, utan utan!” *Şahin 2020: 35* 2. → çemkirmek (2) (İs.; Ka.)
- çemrek** 1. Becerikli, düzenli kimse (İs.; Ovasaray-Çr.) 2. Çevik, eline ayağına çabuk (Ovakarapınar-Çr.) “Sanatkarın çemrek olan el-leri / Marangozsa yongasıdır gül-leri” *Ucar 1957: 28*
- çemremek** Giysinin paça, kol ya da eteklerini kıvrırmak (İs.; Çr.) “Eteklerini çemreyip işe girişi-yorlar.” *Demiryürek-Ozulu 2017: 110*
- çemrenmek** Kolunu ya da paça-larını sıvamak, eteğini toplamak (İs.; Akçalı, Kavşut-Su.) “Çaya varmadan çemrenme.” *Yoksul, 2013: 204*
- çenber** → çember (Os.)
- çenber yağı** Karın zarı (Çr.)
- çencere** Tencere (Ba.) “Şu telek-teki çencereyi ver de aşama bi fashgabak bişürüyüm.” *Şahin 2020: 35*
- çencire** Tencere (İkipınar-İs.) “Şindi çencirey gotürüyon, orda her şiyi ediyöñ.” *Abaz 2004: 120*
- çen çen** 1. Gereksiz yere çok ko-nuşma (Su.) 2. Köpeğin çenile-mesi (Su.)
- çendek çündek** Düz olmayan, küçük çukurları, tümsekleri olan alan (İs.)
- çene(1)** Köşe, köşe başı (Külah-Al.; İkipınar-İs.; Kamışlı-Su.; Ar-palık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) “Beni sana vermezler / Çene başı bekleme” *Ertekin 2006: 17*
- çene(2)** Yaşlıların üzerine oturup söyledikleri uzun kütük (Ahmet-oğlan-Çr.) “Bu kütüğe, üstünde eğreklenip çene çaldıklarından çene denirdi.” *Çalışgan 2021: 80*
- çenese** Geveze, anlamsız konu-şan (Ba.) “Gız gısmı bu gadar çe-ñese olmaz kızım, eccük oturaklı olmak gerek.” *Şahin 2020: 36*
- çenet** Kalça, bacak (Gökçam-Su.; Çr.) 2. İkiye ayrılmış nesnelere parçalarından her biri (Gökçam-Su.) “Gelirsem yanına çenedini ayırım.” *Kerman 1997: 81*
- çengi** Çok konuşan, geveze (Ser-ban-Çr.) “Gayet edepsizdir bulun-

- maz dengi / Bize de bulaştı edepsiz çengi" Koçak 1980: 251*
- çengülçüş** Tahterevalli (Kızılhamza-Or.)
- çenilemek** Köpek can acısından havlamak, ürümek (Külâh-Al.; Kargı-Os.; Çukurlu-Su.) "*Ulan Binci itlerini al da git. Çenileyip durmasınlar.*" *Güven 2010: 94*
- çente** Çanta (Su.; Çalyayla, Eşençay-Çr.) "*Dağdan gelenin çentesine baharlar, dağ eriği var mı diye.*" *Uçakçı 2006: 216*
- çentek** Eğri, düz olmayan (Çr.)
- çentek çüntek** → çentek (Çr.)
- çenteleme** Yaralama, yara açma (İs.)
- çentük çüntük** Diş diş, pürüzlü, yontulmuş (Çr.) "*Bizim kapların ağı çentük çüntük oldu.*" *Tdk 1993: 1140*
- çepel (1)** Çamur, pislik, bulaşık, kir (Su.; Külâh-Al.; Serban-Çr.) "*Bu yakında yine çepel töredi / Sevindir edepsizler yıradı*" *Koçak 1980: 251*
- çepel (2)** Engebeli arazi (Mak-sutlu-Ka.) "*Bu yol çok çepel.*" *Tdk 1993: 1141*
- çepelli** Karışık, pislikli, çöplü (Ka.)
- çepil çepil etmek** Çevreyi rahatsız edecek biçimde gereksiz yere konuşmak (Âşıkbükü-Os.)
- çepildek** Hem gereksiz hem de hızlı konuştuğu için konuşmasından zevk alınmayan kişi (Âşıkbükü-Os.)
- çepildemek** Gereksiz yere, rahatsız edecek biçimde hızlı konuşarak gevezelik etmek (Âşıkbükü-Os.) "*Başımda çepil deyip durma, benim bir sürü işim var.*" *Arsalaner 2016: 239*
- çepin** Küçük çapa (Su.)
- çepiş** → çebiş (Çr.)
- çepken** → cepken 1 (Çr.) "*Çevreler çepkenler zıvgalar renk renk / Bu yiğit bu güzel bu soylu ahenk*" *Er-can 1997: 61*
- çerçici** 1. Köylerde ufak tefek eşya satan gezgin satıcı (İs.; Aşağıfındıklı-Su.; Çalyayla-Çr.) 2. Manifaturacı (Al.) "*Çerçici eşeği gibi kokuyor.*" *Yoksul 2013: 206*
- çerge** Derme çatma çadır (Çr.) "*Çergenin içinde yaz geçer; ama kış geçmez.*" *Yoksul 2013: 207*
- çeri** Eşkiya (Su.) "*Hırsız gapısızdır, eşkiya çeri / Çekirdek çitlektir, pazar da deri*" *Gösterir 2014: 80*
- çerik** Altı ya da sekiz kiloluk bir çeşit tahıl ölçüsü (Alacahöyük, İshacı, Külâh-Al.; Yazır-Bo.; Me.; Os.; Su.; Saray-Çr.) "*Birer çerik buğdayı çeşmede yıkamışlar.*" *Arısoy 1970: 71*
- çerik buçuk** Azar azar, parça parça (Ovakarapınar-Çr.)
- çerikçi** Köylerden topladığı hayvanları hayvan pazarında satan kimse (Eskiekin-Çr.) "*Ham demire tav vermede körükçün / Merkep alır, merkep satar çerikçin*" *Kurtoğlu 2006: 74*
- çerik çürük** → çelik çülük (Çr.)
- çermek** İyileşmek (Ka.)
- çerpeşik** Karışık, dolaşık (İs.; Ka.)
- çeşber** Baston, ucu topuzlu çoban değneği (Su.)
- çeşlemek** Harmanda, buğdayı ya da arpayı samandan ayırmak (Ka.)
- çetel** Kura (Su.)
- çetele atmak** Kura çekmek (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)
- çeteleşmek** Kırıcı olacak biçimde birbirine sataşmak (Çevreli-Al.) "*Boşa tartışmayın, sakın çeteleşmeyin.*" *Kantemir 2015: 49*
- çete mete kaç** Uzun eşeğe benzen bir çocuk oyunu (Çr.)

çetemük Sakız ağacının meyvesi, çitlembik (Ka.)

çeten Saman taşımak için kağınlara konulan çubuktan örülmüş büyük sepet ya da kanat (İsahacı, Külah-Al.; Os.; Beydili, Büyükdivan, Çıkrık, Eskiekin-Çr.) “Hiç iras gelmedim böyle oyuna / Pek yaktı canımı saman çeteni” Arısoy 1970: 99

çetene → çedene (Beydili-Çr.)

çetik Atik, çevik (Su.)

çevirme (1) 1. Etrafı duvarla ya da çitle çevrilmiş küçük bahçe (Ka.) 2. Avlu (Al.)

çevirme (2) Yiyeceklerin küçük parçalar halinde doğranıp pişirilmesiyle yapılan yemek, sote (Evcı-Bo.) “Ben en çok mantar çevirmesini severim.” Sarıyüce 2006: 135

çevirtme Topaç (Çr.) “Anne şu oğlana baksana benim çevirtmemi aldı da kaçıyor.” Tdk 1993: 1153

çevirtmeç Topaç (Çr.)

çevlik (1) 1. Etrafı çevrilmiş bahçe ya da tarla (Gökçam-Su.) “Ertesi gün cami çevliğinde iki taraf toplandı.” Özçatalbaş 2002: 34

2. Tek katlı yapılarla çevrili küçük alan (Çr.) “Molla İzzet Çevlük çevliğinde manavlık yapıyordu.” Güven 2016: 11

çevlik (2) İki akıntının karışmasıyla suyun döndüğü yer, girdap (Çr.)

çevlük Girdap (İs.; Eskiköy-Çr.) “Kızılmak akar gelir dolanır / Senem gelin çevlüklerde fırlanır” Oğuz 2006d: 58

çevre (1) 1. Mendil (Kargı-Os.; Aşağıfındıklı-Su.) 2. Başörtüsü (Kalecikkaya-Al.; Çr.) “Çevre işlem sana / Çorap başladım sana” Aytekin 2003: 60

evre (2) Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

çevrilmek Dönmek (Çr.) “Başımda bir çevrinme var yeni peydah oldu, bazı arada çevrilip duruyor.” Tdk 1993: 1154

çevrim Daire (Su.) “Kanatlarını hiç çırpmadan dönüyor, geniş çevrimler çiziyordu.” Sarıyüce 2004: 133

çevrinmek Dönmek (Çr.)

çevşen Küpenin kulağa takılacak yeri (İs.; Su.)

çevük Normal ölçüden biraz küçük (İs.)

çeyiz sandığı Ağaçtan yapılan oyuncak sandık (Çr.)

çeyiz yazmak Düğünde geline takılan takıları ya da getirilen eşyayı tutanağa geçirmek (Çomar-Al.; Su.) “Çeyiz yazmak için köy öğretmeni çağırılır.” Yöndem 1983: 24

çezenmek Oyalanmak, tembellik etmek (İs.)

çezilmek Çözülme (Çalyayla-Çr.) “Gönül bir ibrişimdir / Düğünince çezilmez” Ertekin 2006: 58

çezmek Çözmek (Yeşilyurt-Al.; Karkın-İs.; Su.; Çalyayla-Çr.) “Mani çuvalı bende / Şimdi ağzın çezzerim” Gösterir 2011: 218

çıbartma İnce bir çubukla vurulması sonucu vücutta duyulan sızı (Os.) “Lan git şurdan, bacağıma sarılıp durma, sırtını çıbardurum valla!” Şahin 2020: 36

çıbartmak Uzunca bir çubukla yünlerin dövülerek kabartılması (Ba.) “Bugün damüstünde yün çıbartacook, gel sen de bize yardım et.” Şahin 2020: 36

çıbık Çubuk (Çalyayla-Çr.) “Çıbık iken çıt, hezen iken küt.” Ertekin 1944: 29

- çibil** Yoksul (Çr.) “*Senin pankan olsa, çibil takımını uğratar mısın kapıya?*” *Tahir 2004: 24*
- çıgdırmak** Delirmek (Çr.)
- çıgıl** Bir araya toplanmış küçük parçalar (Me.)
- çıgıltı** Gürültü, hafif gürültü (Çr.)
- çıgınlık** Öteberi koymak oda duvarına için açılan küçük niş (Al.)
- çıgır** Karlı yerlerde kürekle açılan yol (Perçem-Al.; Evci-Bo.; Bayat-İs.) “*Üzerinde kayıp gittiğimiz çıgır işlekçe.*” *Sarıyüce 2006: 120*
- çıgırmak** Bağırmak, çağırmak, söylemek (Ka.; Kargı-Os.; Su.; Çalyayla-Çr.) “*Çıgırıyorum çıgırıyorum duymuyon*” *Bilen 2006: 42*
- çıgırtı** Çıgılık (Göcenovacığ-Çr.) “*Karı noluyon kız dedi emme çıgırtıdan ortalık çınlıyo.*” *Ertekin 1946: 21*
- çıgırtmak** Çağdırtmak (Çalyayla-Çr.) “*Nerde çıgırtmış bu tellalı hükümat?*” *Tahir 2004: 358*
- çıgmak** Gözü dönmek, çok sinirlenip ne yaptığını bilemeyecek duruma gelmek (İs.)
- çıgnak** Ayak altı, çok çıgnenen yer (Su.; Çr.)
- çıgnamak** Çıgnemek (Akçalı-Su.; Külah-Al.) “*Herkes sağız çıgnar da Kûrt gızığımı dadını çıharan heç olmaz.*” *Uçakçı 2006: 218*
- çıgırınç** → çıkırınçak (Çr.)
- çıgırışım gibi bitmek** Meyvelerin çok sık ya da bol olması durumu (Çr.)
- çıgırışmak** Yüksek sesle bağırışmak (Evci-Bo.; Su.) “*Ölmüş bu yahu! diye çıgırıştılar.*” *Sarıyüce 2004: 214*
- çığşak** Yüzük (fincan) oyunu sonunda, kazananların yenilenlere söylediği deyiş, mani (Çr.) “*Hasan’ı yanımdan çığşaklıca kovdum.*” *Koşay-Aydın 1952: 34*
- çığşır gibi** Çok sık, yeğın (Çalyayla-Çr.)
- çılı** Çıkmın, torbacık, bohçacık (İs.; Ovakarapınar-Çr.) “*Dayıya, emmiye gelinin gotdö böçaları, çılıları...*” *Abaz 2004: 100*
- çılıbüzük** 1. Dar kalçalı insan (İs.)
2. Gizli parası olduğuna inanılan kişi (İs.)
- çılışdâni** Çıkıncaya kadar (İkipınar-İs.) “*Ocakdan çılışdâni, ocakdan çıkdı mıydı ileşiyola.*” *Abaz 2004: 122*
- çılışmak (1)** Yetişmek (Ba.) “*Biraz daha hızlı yürüse minibüse çılışabilir miyiz dersin?*” *Şahin 2020: 36*
- çılışmak (2)** Yetmek (Ba.; Ovakarapınar-Çr.) “*Hadi beş yüze olsun bu iş, bak elli liram çılışmadı.*” *Şahin 2020: 36*
- çıkacak** Başa gelecek, kaza, bela (Su.) “*Elinden bi çıkacak var bunun.*” *Uçakçı 2006: 359*
- çıkırım** Yaklaşık 25 kg undan yoğrulmuş hamur (Çalyayla-Çr.)
- çıkarma** Evlerde oturmak için kullanılan yer (Bademce-Ka.)
- çık gitlik** Dügünden sonra el öpmeye gidildiğinde babanın kızına verdiği armağan (Deliler-Çr.)
- çıkı** Küçük bohça, çıkmın (Ka.; Arpalık, Dutçakallı, Sarimbey, Turgut-Çr.) “*Açılmadık çıkıda ne olduğu bilinmez.*” *Yoksul 2013: 6*
- çıkılmak** Bohça haline getirmek, çıkmın yapmak (Çr.) “*Kiremitleri benim eski mendile çıkıladık.*” *Demiryürek-Ozulu 2017: 221*
- çıkım** Tarla sürülürken, çapalanırken ya da ekin biçilirken 1,5-2 m. genişliğinde ayrılmış tarla boyunca uzanan bölümlerin her biri (Âşıkbükü-Os.; Çıkırık, Seydim-Çr.) “*Bu tarla üç çıkımlıktır.*” *Tdk 1993: 1167*

çıkışmak (1) Hesaplaşarak uzlaşmak (Dutçakallı, Göcenovacı-ği-Çr.)

çıkışmak (2) Üstün gelmek, başa çıkmak (Çr.) “Çene yarıştırmada ben seninle çıkışamam.” *Yoksul 2013: 205*

çıkla Sade, arı, yalnız (Su.)

çıkma Balkon (Gölet-Ka.)

çıkmiş Yıkanması gereken kirli giysi (Çalyayla-Çr.)

çıkırık (1) Üzerine iplik sarılan çark (Bademce-Ka.; Beydili, Gök-köy-Çr.) “Çıkırığın dönsün de ipin nasıl olursa olsun.” *Yoksul 2013: 208*

çıkırık (2) Kına gecelerinde genç kızlar arasında oynanan köy seyirlik oyunu (Elvançelebi-Me.)

çıkırık (3) → Çıkrıncak (Çr.)

çıkırık kulağı Özel et sinirinden ya da gön parçalarından yapılarak çıkırıklara iğ takmak için kullanılan alet (Çr.)

çıkrıncak Çocukları yürümeye alıştırmak için kullanılan üç tekerlekli korkuluklu araba (Çr.)

çıkrınkaç → çıkrıncak (Çr.)

çılbez Oğlaktan ya da kuzudan çıkan küçük aşık (Çr.)

çılçıldak çırılçıplak (Çr.) “Koyvermeyin dışarı uğrar haaa.... Çılçıldak dışarı uğrar.” *Tahir 2008: 157*

çılçıl Çıplak, çırılçıplak (Çr.) “Aanh... Boş ki, çılçıl...” *Tahir 2004: 271*

çıldırçıt Bahçe kıyılarında yetişen, yaprakları zambağa benzeyen bir ot, sinirli ot (İs.)

çıldırık Terbiyesiz (Çr.)

çılki Bahçe süpürgesi (Çr.)

çılkıdır Vücudunun etleri gevşemiş kimse (Çr.) “Hastalıktan kalkmış vücudu cıvımsı, çılkıdır bir şey olmuş.” *Tdk 1993: 1174*

çılpi → çırpı (Ka.)

çılplik Şımarık, yaramaz, hoppa, züppe (Ovakarapınar-Çr.)

çiltak İftira (Çr.) “Çiltakçı mı çiltakçı ellerinde kara hemen çalacak adam arıyor.” *Tdk 1993: 1175*

çimbış Cümbüş (Su.)

çımgı Kıvılcım (İs.)

çındım Sessiz duran, konuştuğunda etkili, nükteli konuşan kişi (İs.)

çındırçıt Düzgün giyinen, giydiğini kendine yakıştıran kişi (İs.)

çıngı Kıvılcım (Yerliköy-İs.; Or.; Akçalı-Su.; Çıkırık, Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) “Hay halvara halvara / Çıngı düştü şalvara” *Ertekin 2006: 61*

çıngılı bilezik Aynalı, sekizi bir arada bilezik (Çr.)

çıngır (1) Küçük kuru soğan, kıska (Aşıkbükü-Os.)

çıngır (2) Küçük kabarcıklar (Aşıkbükü-Os.) “Ağzımın içi kaç gündür çıngır kabar.” *Arslaner 2016: 239*

çıngırak Su kabağından yapılan, sallandığında ses çıkartan oyuncak (Ba.) “Gözün de bir çıngırağı vardır.” *Yoksul 2013: 342*

çıngırdak (1) Kapiya bağlı ip çekilince ses yaparak geleni haber veren bir tür zil (İs.)

çıngırdak (2) Hayvanlara takılan küçük çıngırak (Kargı-Os.)

çıngırşak 1. 360 derece dönebilen, tahterevalli benzeri bir oyun aracı (Gölet-Ka.) “Gıcır gıcır öten çıngırşagının / Binmesine doyum olmaz Kargı'nın” *Aşık 2003: 139*

2. Pamuğun çekirdeğini ayırmaya yarayan, iki tahta silindirden oluşan alet (Ka.) 3. İki ucu sivriltilmiş bir mil üzerinde dönerrek açılıp kapanan bahçe kapısı

- (Ka.) 4. Zilli çocuk oyuncağı (Kargı-Os.)
- çingışmak** Bedenin bir yerinin uyuşup karıncalanması (Çalyayla-Çr.)
- çinki** Kivılcım (İs.; Karakaya-Su.)
“Çinkısı çıkmadık olur mu çakmak / Kimisi bihude kimisi ahmak” (Âşık İsmail) İvgin 2009: 94
- çipartmak** Derisi kabaracak biçimde dövmek (Çr.) “Verin bana şu değneği de kıcını, büzüklerini bi çipartayım şunların!” Özçatalbaş 2002: 49
- çipıl** Yoksul, çıplak (Çr.) “Yoksul çipıl takımına, kopuk ipsiz takımına güvenmeyeceksin! Tahir 2004: 127
- çiplanmak** Soyunmak (Uğ.; Çr.)
“Çiplanmaya utanmakta ki, zorladıkça kızıl atlasa kesmekte yüzü dedi.” Tahir 2004: 380
- çirak** Kazan, leğen, banma gibi bakır kapların telini sarmada diplerini vurmada kullanılan, tavadan sarkıtılan V biçimli kanca (Çr.)
- çiraklık** Ocağın iki yanında yer alan, odun ya da tezek konulan yer (Al.; İs.; Oğ.; Os.)
- çirakman (1)** Lamba, kandil, çıra konulan yer (Alacahöyük-Al.)
“Gaz lambasını çirakmanın üstüne koydu.” Saryüce 2004: 324
- çirakman (2)** Tekkelerle türbelerde kandil yakıp temizliğe bakan görevli (Çr.) “Herif türbeyi ziyaret etti de bomboş çirakmanlığı vermeden gitti.” Tdk 1993: 1185
- çiralık** 1. Lamba (Su.). 2. Lamba, çıra konulan yer (İs.; Oğ.; Os.)
- çirhit** 1. Bozuk, kırık (Çr.) 2. Kötü huylu, kötü ahlaklı kimse (Çr.)
- çirkıt** Bozuk, kırık (Çr.)
- çirlavuk** Ağustosböceği (İs.)
- çirmıklamak** Tırmalamak (Çr.)
“Saçını yolup yüzünü çirmiklaktaymış...” Tahir 2004: 236
- çirnak** Tırnak, pençe (Ahmetoğlan-Çr.) “Çirnağına düşenler, ancak on kuruşla canlarını rezalletten, pislikten halâs edebilirlerdi.” Tahir 2007: 105
- çirpalamak** Bir kabın içindeki suyun sağa sola çalkalamak (Ovakarapınar-Çr.)
- çirpıt** Kibrit (Çr.)
- çirpmak** → çirptirmek (Elvançelebi-Me.; Küçükgülücek-Çr.)
- çirptirmek** Bingıldağı büyük olan çocukların bingıldağının jiletle çizilmesi (Çr.) “Gafa olmuştur gafa, gotürüp çirptirmalı ocağa.” Özçatalbaş 2002: 85
- çirtım** Az, bir parça (Su.) “Bir çirtım ekmek ver.” Tdk 1993: 1190
- çirtma** İnce doğranmış salatalık üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan cacık (Çalyayla-Çr.)
- çıt** Anahtar, asma kilit (Os.)
- çıtak (1)** Boynuzları düzgün ay biçiminde olan öküz (Çr.)
- çıtak (2)** İyi giyinmiş, yakışıklı delikanlı (Ba.; Os.)
- çıtak (3)** Kavgacı, huysuz kimse (İs.; Çr.) “Seni çıtak seni baya bana karşı koyuyon he?” Tdk 1993: 1192
- çıtak (4)** Çevik (Ba.) “Ebegilin Arif Abi'nin oğlu Mıstık çok çıtak bir delanıdır.” Şahin 2020: 36
- çıtçıt** Giysinini iki yanını üst üste getirerek kapamaya yarayan metal tutturmalık (Çr.) “Kuma ektime pürçüklü / Entarisi çıtçıtlı” Gösterir 2011: 318
- çıtıl çıkarmak** Kavga çıkarmak (Çalyayla-Çr.)
- çıtır** Çamaşır kili (Su.)
- çıtırğa** Meşe yaprağı (Me.)

çıtırgı 1. Sögüt ya da kavak ağaçlarının ince dalları (Çr.) 2. Çalı çırpı (Ahmetoğlu, Kayı-Çr.) “Yola taşan dal uçlarını, çıtırgılık kuru dalları tomarıp tomarıp atardı.” *Çalışgan 2021: 39*

çıtırgu Küçük, ince dal parçaları (İs.)

çıtırık Karışık, birbirine girmiş, dolaşık (Su.)

çıtıtlak (1) Kıvılcım (Âşıkbükkü-Os.) “Ocaklıktan bir çıtıtlak sıçradı sofraya bezine, ev yanacak sandım.” *Arslaner 2016: 239*

çıtıtlak (2) Mısır patlağı (Gökçam-Su.)

çıtılan Çalı çırpı ile bağ bahçe kıyılarına yapılan çit (Su.)

çıtlanbık Çitlenbik ağacı (Çıkrık-Çr.)

çıtılık Kökünden sakız çıkarılan ya da tırpan biçerken tönge yapılan karakavuk otu (Kıcılı, Külah-Al.; Evcı-Bo.; Çalica, Tolamehmet-Çr.) “Papatyalar, çıtılık otları, ak çiçekli yaban sarmaşıkları birbirine girmiş.” *Sarıyüce 2006: 32*

çıtılık sakızı Karakavuk otunun kökünden çıkarılan sakız, çengel sakızı (Çr.) “On beşimde sevdim bi köylü kızı / Gız gız değil, sanki çıtılık sakızı” *Kurtoğlu 1998: 26*

çıvdırmak Delirmek, çıldırmak (Su.; Göcenovacı-Çr.) “Deliyim ulan, aklımı çıvdırmışım.” *Gümüş 1977: 154*

çıvgın (1) Ağaçların verdiği yeni sürgün, filiz (Çalyayla-Çr.)

çıvgın (2) Rüzgârlı havada yağmurla birlikte yağın kar (Gökköy-Çr.)

çıvgun Tipi, fırtınalı hava (Ba.) “Demirciler’in o bayırda bi çıvguna yahalandık emme sorma.” *Şahin 2020: 36*

çıymuk Kıymık (Ba.) “O gadar uğraştım emme çıymuğu çıkaramadım.” *Şahin 2020: 36*

çıynamak Çiğnemek, tepelemek, ezmek (Göcenovacı-Çr.) “Sustürzü, çıynarım şincik... Beni demiş gelmiş!..” *Gümüş 1977: 144*

çızgi Çizgi (Kargı-Os.)

çızık Çizgi (Çr.) “Ellerin koynuna atar onculayın kızı. Aha şuraya da bir çızık.” *Güven 2017a: 15*

çızmak Çizmek (Akçalı-Su.) “Kara yazımı sen yazdın / Hemi çızdın hemi bozdun” *Arız 2005a: 240*

çibidik Terlik (Çr.)

çibil Sulu çamur (Çr.)

çiçek Ayçiçeği (Al.)

çiçekayı Nisan ayı (Su.; Ahmetoğlu-Çr.) “Emrin olur deyip saydı: İlkay, gücük, dokuzun dokuzu, abdil, çiçekayı...” *Çalmuk 2019: 108*

çiçibaş Taranmamış, bakımsız karışık saçlı kişi (İs.)

çiçi bohu Koyun, keçi dışkısı (Ba.) “Gurucanın Ahmed’e iki hee çiçibohu tembih itdim, bizim Gıyılı Baaça’ya dökecek.” *Şahin 2020: 36*

çiçilemek Bir kimseyi yüzüne karşı övmek, iltifat etmek (Çr.)

çiçili Küçük lokmalar halinde kaynar suda pişirilen hamurun üzerine pekmez dökülüp yenen bir tatlı (İs.)

çif Çift (İs.) “Çif sürükene ē Omar ā dedük ve ayakgabayı.” *Abaz 2004: 101*

çift demiri Tarla sürmek için karasabanın ucuna takılan sivri demir (Beydili-Çr.)

çifteli Deli (Ba.) “Yatukcu’nun en çiftelisydi bir zamanlar, n’oldu şimdi?” *Şahin 2020: 37*

çiğdem adeti → çiğdem aşısı (Çr.)

çiğdem aşısı Çocukların çiğdem gezmede topladıkları bulgur,

- yağ, kavurma ile yapılan pilav (Os.; Ova-karapınar-Çr.) “Baharınan gelirsın / Kız çiğdem aşısı mı-sın?” (H. Çıtak) Ercan 1991: 382
- çiğdem eğlencesi** Çocukların ilkyazda çiğdem toplayarak başlarına taktıkları, kalan çiğdemleri de bir ağacın dallarına takıp evleri gezerek topladıkları yiyecekleri toplu halde yedikleri oyun; çiğdem gezdirme (Çr.)
- çiğdik** Çekirdek (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)
- çiğın** Omuz (Yeşilyurt-Al.) “Selman çiğnine Ali’yi aldı.” Yöndem 1983: 93
- çiğindirik** Ocaktaki küllerin biriktirildiği yer (Boğabağı-Çr.)
- çiğınlık** → bacalık (Alacahöyük-Al.)
- çiğinnik** → bacalık (İs.; Çıkrık-Çr.)
- çiğit (1)** Meyve çekirdeği (Kargı-Os.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Acıpınar, Beydili, Çalyayla, Çıkrık, Eşençay-Çr.) “Bu üzümle çiğitli mi, çiğitsiz mi?” Bilen 2006: 42
- çiğit (2)** Kayısı çekirdekleri ile oynanan bir çocuk oyunu (Çr.)
- çiğitçi** Geçimini meyvecilikten sağlayan çiftçi (Çalica, Çıkrık, Karagöz, Palabıyık-Çr.) “Öteyüz köylülerinin hepiciği çiğitçidir.” Gösterir 2020: 41
- çiğitli sıçma** İşe yarar, kurallara uygun iş yapma (Os.)
- çiğleme (2)** Besili erkek oğlak (Su.)
- çiğleme (2)** Çiğ sütün kaymağı (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çr.)
- çiğletme** Çökelek ya da tereyağı yapmak için çiğ olarak toplanan süt (Âşıkbükü-Os.)
- çiğlez** Yakışıklı (Çr.)
- çiğnek** Yol üstü, kalabalık yer (Çr.) “Çiğnek yerde dolaşma, kimseye de buluşma.” Yoksul 2013: 209
- çiğnemük** Ana babaların çocuklarına çiğneyerek verdikleri yiyecek (Yenişihlar-Ba.) “Çiğnemük bile verdim ama onu da yemedi.” Şahin 2020: 37
- çiğnemük sözlü** Her söze karışarak yaptığını yeniden anlatan kimse (İs.)
- çiğnişmek** Çiğ düşmüş gibi olmak (Evcı-Bo.; Su.) “Bütün vücudu çiğnişti.” Sarıyüce 2004: 314
- çiğsek (1)** Sarı (Su.)
- çiğsek (2)** Tam pişmemiş (Eskiekin-Çr.)
- çiğsemek** Yemek bozulmak (Ovakarapınar-Çr.)
- çiğsimek** → çiğsemek (İs.; Çr.)
- çiit** Çekirdek (İkipınar-İs.) “Bi gısım gabak şeydince çiit alsañ.” Abaz 2004: 123
- çik (1)** Aşık kemiğinin çukur yanı (Çr.) “Sahaların çik ya da tök tarafları taşlara sürtülerek ha-fifçe düzeltilir.” Tomuş 1940: 27
- çik (2)** Oyunda kullanılan dikdörtgen biçimli oyuncakların atıldığında dik durması (Ovakarapınar-Çr.)
- çik durma** Aşık oyunlarında, aşığın çukur yanının yukarı gelmesi (Çr.)
- çil (1)** Topraktan yeni çıkan bitki, ekin (Su.) “Bu bataklıkta baş veren buğday filizleri çil çil toprağın üstüne çıkacak.” Sarıyüce 2004: 91
- çil (2)** Üstü benekli yaban keklığı (Evcı-Bo.; Su.; Sarımbey-Çr.) “Gözlerini çillerin konduğu noktadan ayıramadı.” Sarıyüce 2004: 14
- çil (3)** Yüzünde küçük kahverengi benekler bulunan kimse (Eskiekin, Eskiköy, Eşençay-Çr.) “Çil Kamil Emmim tekliyo biraz / Şa-

- hander Neneme soluğu gazez” Kurtoğlu 1998: 16*
- çildağım olmak** 1. Darmadağın olup yerlere saçılmak (Os.) 2. Sağa sola kaçışmak (Âşıkbükü-Os.) *“Muhtarı karşılarında gö-rünce çildağım oldular.” Arslaner 2016: 205*
- çildir çildir** Masum masum bakma (İs.; Su.)
- çilelenmek** Hayvanların semizlenip, şişmanlaması (Çr.)
- çileme** İki yaşındaki dişi keçi (Su.)
- çilemek (1)** Terlemek, nemlenmek (Evcı-Bo.; Me.) *“Bozkır insanı, nerede bir su çilerse oraya bir pınar kaldırır.” Sarıyüce 2006: 50*
- çilemek (2)** Çiselemek (Çevreli-Al.) *“Yağmur çilediği halde şemsiyesini koluna asıp giden...” Kantemir 2015: 65*
- çilermek** Çimlenmek, yeşermek (Çr.)
- çilesemek** Çok az çilemek (İs.)
- çilik** Dişilik organı (Su.; Çalyayla-Çr.)
- çilingir** İşini iyi bilen, iyi yapan kimse (Su.)
- çillenmek** 1. Küflenmek (Su.) 2. Çimlenmek, yeşermek (Çalyayla, Sarimbey-Çr.) *“Bunun çillenip çillenmediğini bildirecekmişsiniz ona.” Güven 2017: 21*
- çil parmak** Elin en küçük parmağı (İs.) *“Torunlarının çil parmağı kalınlığında bir dal parçası...” Kalayoğlu 2017: 208*
- çilte (1)** 1. Semerin iki yanına yük bağlamak için takılan urgan (Ba.; Çıkrık-Çr.) *“Çocuğu eşeğe bindir, ayaklarını çiltelere taksın, düşmesin.” Şahin 2020: 37* 2. Yük hayvanlarına yük yüklenirken semere dayanan çatal değnek; meşe sopası (Al.; Bademce-Ka.; Âşık-bükü- Os.) *“Bir çilte için çam kese kese ağaç bırakmadılar burarlarda.” Arslaner 2016: 240*
- çilte (2)** Yatağın, yorganın iç yüzü (Eskiekin-Çr.)
- çilte gibi** Uzun (Ovakarapınar-Çr.)
- çiltim** Küçük üzüm salkımı (Su.)
- çimbek** Küçük bir çeşit kuş (Çr.) *“Çimbek eyler her dem anın zikrini / İshak kuşu zikretmede pehlüvan” Ertekin 1943: 22*
- çimçimlenmek** → çimkinmek (Çr.) *“Birkaç lokma, bir iki bardak çayla çimçimlendik.” Gü-ven 2017a: 46*
- çimdinmek** → çimkinmek (Çr.)
- çimdirmek** Yıkamak (Kargı-Os.; Gökçam-Su.; Güvenli-Çr.) *“Gövdelerini, yapraklarını çimdirdi bir güzel.” Gümüş 1977: 83*
- çimek** Köylerde içinde çamaşır yıkanan, banyo yapılan yapı, yunak (Çevreli-Al.)
- çimeklik** Odanın bir köşesine betondan yapılan, dışarı pis su akarı olan yıkanma yeri (Külah-Al.; Gökçam-Su.; Dutçakallı, Kadıderesi-Çr.) *“Yüklüğün bitişiğinde yi-ne yüklük gibi gömük çimeklik vardı.” Çalışgan 2021: 146*
- çimilti** Gizli söz, fısıltı (Çr.) *“Çimiltiyi çit, yavşağı bit etme.” Yoksul 2013: 210*
- çimke (1)** 1. İnsan eli, ayağı (İs., Oğ.) 2. Koyun ya da keçinin güneşte kurutulmuş etli kol ya da bacak kemiği (Çr.) 3. Topuk kemiği (Ba.) *“Çimkelerine yersen depüğü görürsün ebenin örekesini.” Şahin 2020: 37*
- çimke (2)** Üzüm salkımındaki küçük salkımcıklar (Mislerovacığ-Çr.)
- çimkinlemek** → çimkinmek (Çr.)
- çimkinmek** Doğru dürüst yememek, karnını kırık kırtık şeylerle

- doldurmak (Kıvcılı-Al.; Çr.) “*Ne çimkinip duruyon? Yemiyecâsen galk get.*” *Kerman 1997: 62*
- çimmek** 1. Yıkanmak (Külâh-Al.; İs.; Kargı-Os.; Çalyayla, Gökçeağaç-Çr.) “*Hamama gidek de çimek heri.*” *Özdemir 2019: 44* 2. Suda yüzme (Külâh-Al.; İs.; Os.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Çalyayla, Dutçakallı, Eskiikin, Karadona-Çr.)
- çimtemek** Sakınmak (Elvançelesi-Çr.)
- çimtinmek** → çimkinmek (Külâh-Al.; Ahmetoğlan-Çr.) “*Döller ise köyün civarındaki harman yerlerinde çimtinirlerdi.*” *Çalışgan 2021: 237*
- çimzinmek** → çimkinmek (İs.)
- çingar** Kavga, gürültü (Gökçam-Su.) “*Babamın başını yaralayınca çingar kopar.*” *Sağmen 2009: 83*
- çinge** Kıvılcım (Çıkırık-Çr.)
- Çingen** Çingene (Sarimbey-Çr.) “*Kürt çaldı, Çingen oynadı.*” *Yoksul 2013: 481*
- çingi** Kıvılcım (Su.)
- çiñgil** Ağacın en uç noktası (Âşık-bükü-Os.) “*Dutun çiñgiline çıkmış çocuklar ne ararlarsa!*” *Arslaner 2016: 240*
- çingir çingir** Çok aydınlık (Ka.)
- Çingit** Çingene (İs.)
- çini** Bakır ya da çinkodan yapılmış küçük tepsi (Os.)
- çinik (1)** Sekiz kiloluk bir tahıl ölçüsü, şinik (Alacahüyük, Dereyazıcı, İlahacı, Külâh-Al.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Çıkırık-Çr.) “*Kula’ya bir çinik haşhaş vermişti.*” *Güven 2013: 133*
- çinik (2)** Küçük çinko tabak (Âşık-bükü-Os.)
- çinilemek** 1. Kulak çınlamak (Yerliköy-İs.; Çr.) “*Gurbette yari olanın / Kulakları çiniler*” *Ayhan 2002: 168* 2. Ses yankılanmak (Ovakarapınar-Çr.)
- çinko** Çiğit oyununda, çukura girmeyen kayısı çekirdeklerinin üç parmak vuruşuyla çukura sokulmasında ilk vuruş (Çr.)
- çinlemek** 1. Çınlamak (Çr.) 2. Çenilemek (Çr.)
- çinnik** Ocaklığın üzerinde gaz lambası konulan yer (Bademce-Ka.)
- çintermek** Yoğun bir dikkatle bakmak (İs.; Âşık-bükü-Os.) “*Televizyonun karşısında ne çinterip duruyorsun? Git yat yerine.*” *Arslaner 2016: 240*
- çinti** İçi astarlı kadın donu, şalvar (Çr.)
- çintik** 1. At, eşek, katır gibi hayvanların arka ayakları ile çifte atması (Su.) 2. Tokat, sopa (Su.)
- çintiyan** Kadın şalvarı (Alacahöyük-Al.)
- çipikli** 1. Çırpı (Ba.) 2. Kıyılmış ince dal parçaları (Ba.) “*Bu hafta iki yük çipikli getirdim. Çamaşır yuyacaam caminin yanında.*” *Şahin 2020: 37*
- çipil (1)** 1. Bataklık yerlerde, pınar yanlarında biten ot, yosun gibi bitkiler (Su.) 2. Çayır, kısa otlu yer (Al.)
- çipil (2)** Gözleri çapaklı, sulu kimse (Os.) “*Babası kalıplı, kı-yafetli, kanlı canlıydı, Hanefi sıs-ka, çipil gözlü...*” *Tahir 2008: 314*
- çipil çipil** Bir madde bulaşığının yapışkan durum alması (Os.) “*Bize yok mu ula, dedi Mismis. Çipil çipil baktı Bayram’a.*” *Gümüş 1977: 1*
- çipil gözlü** Çapaklı, sulu gözlü (Os.)
- çipirgi** → çırpı (Me.; Or.)
- çipiruz** Parasını yerinde harcamasını bilmeyen kimse (Çr.)

çipri 1. Çırpı (Ba.) 2. Kıyılmış ince dal parçaları (Ba.) “Köyün Üstü’nden getirdiğimiz karaçalı çirpilerini koy gazanın altına, iyi yanar.” Şahin 2020: 37

çir (1) 1. Meyve kurusu (Su.)

2. Kuru kayısı hoşafı (Kıcılı-Al.; Aşağıfındıklı-Su.; Eskiköy-Çr.) “Yâr bahçeye benzersin / Çir gibi kulakların” Aytekin 2003: 64

çir (2) Suyu az akan çeşme (Çr.)

çirçir (1) Pamuk kozalarının çekirdeğini ayıran çıkırık (Su.)

çirçir (2) → çir (2) (Çr.)

çirk Cevizin yeşil kabuğundan oluşan boya ya da renk (Obruk-Do.; Os.) “Cevizin çirki elimde kalmış.” Saraçer 2000: 327

çirkin çiçek Çirkin olduğu halde, kendisini güzel göstermeye çalışan kimse (Os.)

çirklemek Cevizi yeşil kabuğundan ayırmak (Os.) “Biz evde hanımla ceviz çirkliyorduk.” Saraçer 2000: 327

çirpek Göz çapağı (Aşıkbükü-Os.)

çirpi → çırpı (Al.; Sarimbey-Çr.)

çirpik Çapak (Çr.)

çirpit Kibrit (Çr.)

çirşef Çirkef, edepsiz (Çopraşık-Al.; İs.)

çirtenmek Kusur bulmak, titizlenmek, özenmek (Me.) “Sen de pek mi çirteniyon ne? Huyu güzel olsun huyu.” Özçatalbaş 2002: 20

çirtik Hiçbir şeyi beğenmeyen, titiz kimse (Su.)

çirtim 1. → cımbı (Külâh-Al.)

2. Çok küçük yiyecek parçası (Külâh-Al.)

çirtmek Küçük parçalar halinde yontmak (Külâh-Al.)

çise Sabah ıslaklığı, çiy (İsahacı-Al.; Sarimbey-Çr.) “Yine çise düştü gül ile hare / Beni sen düşürdün ah ile zare” Arısoy 1970: 54

çisengi İnce yağmur (Çıkrık-Çr.)

çisimek Yemeğin bozulması (Çr.)

çişdik Tam gelişmemiş çocuk ya da insan (Os.)

çişten Şımarık kimse (Çr.)

çit (1) 1. Basma da denilen kumaş (Su.; Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) 2.

Yaşlı kadınların başlarına örttüğü kaba yazma (Çr.) “Ay ışığı süt gibi / Fistan giymiş çit gibi” Gösterir 2011: 144

çit (2) Şerit biçiminde yarılan fındık dallarından örülen küçük sepet, küfe (İs.; Su.) “Bi hapaz yiseñ de bi, bi çit yiseñ de bi.” Abaz 2004: 169

çit (3) Pulluk (Al.)

çit (4) Herk etme işi (Su.)

çit (5) Çift (Bademce-Ka.)

çit (6) Sofanın dışarıya bakan kafesli yüzü (Os.)

çitak (1) → çitak (3) (İs.)

çitak (2) Süslü, iyi giyinen kimse (Me.)

çitari İpek ya da ipekle karışık, sarı, kırmızı yollu dokuma (İs.; Su.) “Cepleri göğsünde, yandan mintanı çitari.” Benice 2002: 129

çitçit Çit çit, fermejüp (İs.)

çiten → çeten (Emirşah, Karakaya, Yenişihlar-Ba.; İs.) “O zamanlar günde beş çiten saman dolduruyoduk be!” Şahin 2020: 37

çitgi Bahçe ya da ağılların çevresine çekilen çit (Çr.)

çitil (1) Fide, fidan (Su.)

çitil (2) Şekil, biçim, el dokumalarındaki desen (İs.)

çitil (3) Kavgacı, geçimsiz, yaramaz (Aşıkbükü-Os.) “Çitil olduğu onun gözünden belli.” Arslanar 2016: 240

çitilemek Kumaş ya da örgülerin yırtıklarını örmek, dikmek (İs.; Su.) “Ayağında delinmiş, çitilen-

miş çarıklar vardı.” Sarıyüce 2004: 153

çitilli (1) Karışık, zor (Os.)

çitilli (2) Kavgacı kimse (İs.)

çitime Kabuğunun üzerinde sık, birbirini kesen küçük yarıklar bulunan tatlı bir kavun cinsi (Kı-cılı-Al.; Ovakarapınar-Çr.) *“Meş-hurdur ovada çitime bostan / Tatlı keşkeği var yesin hastan” (A. Çoban) Gürsel 1997: 298*

çitirmek Kazak, yün çorap gibi giy-silerin yırtığını örerek kapatmak (Su.; Beydili, Çalyayla, Feruz, Ovakarapınar-Çr.) *“Çoraplar o kadar çabuk eskiyor ki, çitirmek-le bitiremiyorum.” Yoksul 2013: 216*

çitime tahtası İskedos tahtası (Oğ.)

çitlek Çekirdek (Su.) *“Hırsız gapı-sızdır, eşkiya çeri / Çekirdek çit-lektir, pazar da deri” Gösterir 2014: 80*

çitlemek Çekirdeğin kabuğunu iki diş arasında ayırarak yemek (Su.)

çitlemük Çitlembik (Âşıkbükü-Os.) *“Sarı çitlemük, gök çitlemük bir-birinden farklıdır.” Arslaner 2016: 240*

çitmek Fiske vurmak (Çr.)

çitsi Çalı çırpı (Su.)

çivi Şemsiye teli (Os.)

çivi kıvratmak Oyun oynamak, dolap çevirmek, (Kavşut-Su.)

çivimlik → bacalık (Çr.)

çivindirik Ağaçların küçük taze dalı, filiz, sürgün (Çr.)

çivinik Ocak içi (Çr.)

çivinlik → bacalık (Çr.) *“Çivinliğe, ocak başına minder sererek otu-rulur.” Tombuş 1943: 25*

çivinnik → bacalık (Kı-cılı-Al.; Çık-rık-Çr.)

çivit Gebe kadınların yüzünde olu-şan leke (Dereköy-İs.) *“Yüzünde*

oluşan çivitler geçsin diye doğum esnasındaki teriyle yüzünü silin derlerdi.” Balıkcı 2010: 88

çivitçi Çiftçi (Çr.)

çivlez Yakışıklı (Sarimbey-Çr.)

çıyan 1. Akrep (Su.) 2. Zehirli bö-cek (Su.)

çiydem Çiğdem (Çr.)

çiyin Omuz (Çr.) *“Kızarmış göz-lerini sile sile çiyinini çekti.” Gü-müş 1977: 27*

çiyit 1. Çekirdek (Ba.) *“Gel iki bar-dak çiyit alalım, Hasan Sülügün gaavenin önüne de oturalım.” Şa-hin 2020: 37* 2. Meyve çekirdeği (Ba.) *“Kayıpların çiyitlerini at-mayın ha, onları da kırıp içlerini çıkaracağız sonra.” Şahin 2020: 38*

çiylez Yakışıklı (Çr.)

çiyisi İyi pişmemiş yemek (İs.)

çizi Çizgi, yol (Çr.) *“Herif çiziden çıktı çıkacak, hemen önledi.” Ta-hir 2004: 25*

çizik atmak Şart etmek ya da bahse girmek (Su.) *“Duvara çizik attım / Sen benim olacaksın” Ay-tekin 2003: 43*

çoban aldatan Yoğun yağacağı beklenirken, çok az yağın yağ-mur (Çalyayla, Karagöz-Çr.)

çobancalık 1. Çobanın yıllık üc-retinden başka, çoban için ekilen buğday gibi ürünler (Karlık-İs.) 2. Otlattığı hayvanlar satıldığın-da alıcının çobana verdiği bahşiş (Çalyayla-Çr.)

çoban çökerten Karpuz teveği gi-bi yarım metre kadar uzunlukta, dalları dikenli, dokunduğu yeri kızartan bir ot (Çayhatap-Çr.) *“Çoban çökertene can dayanmaz da / Sert kocası çok iş gördü san-maz da” (S. Örgel) Ercan 1991: 436*

çocuğa galmak Gebe olmak (Ba.; Çıkrık-Çr.) “Gız o gece padişahıtan çocuğa galyo.” Akbaş 1983: 19

çocuk mezeri gibi Çok büyük ayakkabı (Çr.)

çödürü çüş Tahteravalli (Ba.; Gökçeğaç-Uğ.; Karadona-Çr.) “Bu bayramda parkın üstünde çödürü çüşe binmiye gidek mi göbeller?” Şahin 2020: 38

çödürüm çüş Salıncak (Ovakarapınar-Çr.) “Çoodürüm çüşe bindiler. Salıngaç sallandılar.” Özdemir 2019: 56

çoğ Çok, bol, fazla (Çukurköy-İs.) “Ömrün çoğ olsun.” Oğuz 2007a: 34

çoğal Çuval (Âşıkbüğü-Os.)

çoğan Kökü ile dalları sabun gibi köpüren hem helvacılıkta, hem de temizlik işlerinde kullanılan bir bitki, çöven (Çr.) “Çok başlı çoğan kaynatmış.” Ertekin 1944: 29

çoğarıvermek Çoğalmak, çoğalıvermek (Çr.)

çoğdürmek (1) Bir eşyanın bir yana ya da aşağıya kayması (Su.; Çr.) “Eşşegin yükü sola doğru çoğdürüyo.” Kerman 1997: 16

çoğdürmek (2) Boşaltmak (Su.)

çoğdürüm çüş → Tahteravalli (Çr.) “Şu gadar bebeğinen çoğdürüm çüş oynanır mı oğlum.” Kerman 1997: 16

çoğlu Genellikle pekmez yaparken, kazandan şıranın alınmasında kullanılan, büyük, derince, saplı bakır kap (İs.; Os.)

2. Pekmez toprağını süzmede kullanılan saplı süzgeç (İs.)

çoğuncası Çok kez (Çr.)

çoğunsamak Çok bulmak (Ba.) “Kendine düşeni azımsadı, gardaşına düşeni çoğunsadı.” Şahin 2020: 38

çoğunsumak Çok bulmak (Çr.)

çoh Çok, fazla (Oğlaközü-Su.) “Su verenlerin çoh olsun.” Oğuz 2007a: 31

çok bilmiş Yaşının üstünde söz söyleyip davranan (Çr.)

çokek Çamur, çökek (Ovakarapınar-Çr.)

çokmak (1) Köpeğin saldırması, havlaması (Gölet-Ka.; Âşıkbüğü-Os.) “Beslenen it çokar, terslenen it kapar.” Yoksul 2013: 130

çokmak (2) Tokmak (Çr.)

çokratma Kaynatılmış mısır ya da buğday, hedik (Gölet-Ka.)

çokurdum Toplantı (Çr.)

çokuşmak Toplanmak, üşüşmek, çullanmak (Âşıkbüğü-Os.) “Camiden çıkan bi güdüm bebek, çerçinin başına çokuşdu.” Arslaner, 2016: 240

çol Çöl (Çr.) “Lalekler zikredip gezer elleri / Toy zikrile bekler bunca çolleri” Caferoğlu 1994: 150

çollu Benzi sararmış, hastalıklı, kansız, zayıf kimse (Çıkrık, Ovakarapınar-Çr.) “Çollu Üsükün babadan kalma üç beş haklık tarlası vardı.” Güven 2013: 168

çollu büzük Sık sık hastalanan kişi (İs.)

çolpa Beceriksiz, eli işe yakışmayan, döke saça iş yapan, sakar (İs.; Âşıkbüğü-Os.; Su.; Çalyayla-Çr.) “Çolpaynan çorba içmeye kalkışma.” Yoksul 2013: 216

çolpaşık → çopraşık (Su.)

çolpaz Dağınık, dikkatsiz (İs.)

çoluk Hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen "U" biçiminde ağaç (Al.)

çoluk çocuğa karışmak Evlenip çocuk sahibi olmak (Çr.) “Çoluk çocuğa karışasın.” Yoksul 2013: 216

- çoluş** Kağnıdaki bir çift öküze yardımcı olarak koşulan ikinci çift öküz (Külah-Al.; İs.; Su.; Gökköy, Ovasaray-Çr.)
- çom** Bedenin belden aşağı kalçaları içine alan bölümü (Âşık-bükü-Os.)
- çomak** Büyük burunlu (Su.)
- çomça** Pınarlardan su içmek için ağaçtan oyulmuş kepçe, büyük tahta kaşık (İs.) *"Elin kaynayan kazanına çomça sokma."* *Yoksul 2013: 281*
- çomçe** Küçük kazık (Çr.)
- çömek** Bir yana yatmak (Ovakarpınar-Çr.)
- çon (1)** Büyükbaş hayvanlarda görülen, hayvanın alnından ya da kulaklarından kan alınarak sağaltılan bir hastalık (Gökçam-Su.; Beydili, İsmailköy, Sarimbey-Çr.) *"Domuzun eniği, çon olacaksın, çon."* *Güven 2013: 165*
- çon (2)** Vücudun basen kısmı (Os.)
- çop** 1. Cirit değneği (Çr.) 2. Ucu topuzlu değnek (Çr.)
- çoprasık** Karışık, anlaşılması güç, dağınık (Su.)
- çor (1)** Hastalık (Al.; Yerliköy-İs.) 2. Nezle, grip türü soğuk algınlığı (Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) *"Er-bab-ı hamiyet yılar susarsa / Bitirir mülkü bu çor ey oğul çor"* Ercan 1997: 110
- çor (2)** Sıcaktan hastalanan hayvanlara içirilen ayran, sirke, sarımsak karışımı (Çıkrık-Çr.) *"Oğlan baba ye çor ye / Aslını da sor sor ye"* Gösterir 2011: 116
- çor (3)** Tuz, tuzlu (Ba.) *"O kadar çok çalışmış ki garibim, göyneğinin sırtı çor olmuş."* Şahin 2020: 38
- çora çıkmak** Kötü ya da hastalıklı çıkmak (Su.) *"Şöyle bir deşele-*
- dim / Çora çıktı gerisi"* Gösterir 2011: 167
- çoraklı** Tuzlu verimsiz toprak (İs.)
- çorlanmak** Hastalanmak, dert sahibi olmak (Göcenovacıği-Çr.) *"Ne ki otuzunu geçince çorlanmış, bir dert oturmuştu içine fi-karanın."* Gümüş 1977: 119
- çorlu** Hastalıklı, dertli, illetli (Külah-Al.; İbik-İs.; Akçalı, Gökçam-Su.; Ovasaray-Çr.) *"Yürü git yoluna zalımın kızı / Baban annen çorlu diye vermedi"* Arız 2005a: 69
- Çorum beşlisi** Çorba, et yemeği, börek, tatlı ile pilavdan oluşan düğün yemeği (Çr.) *"Bir radyo programında Çorum beşlisine gelememiştik."* Ozulu 2016: 221
- çoş** Değnek oyununda yere yatırılan değnek (Çr.) *"Değilen çocuk çoşunu düzgünce yatırarak güdekçiliğini yapar."* Ünsal 1944: 15
- çoşmak** Coşmak (Çr.)
- çot (1)** Bacak arası (Os.)
- çot (2)** Eli, ayağı sakat olan kimse, kötürüm (Külah-Al.; Su.; Çr.) *"Çot çolak olasin."* *Yoksul 2013: 217*
- çot (3)** Kısa, çelimsiz (Su.)
- çotak (1)** Bitkinin dallanma yeri (Çalyayla-Çr.) *"Karnefilin çotağı / Sinem dilber yatağı"* Gösterir 2011: 122
- çotak (2)** → çotuk (1) 1 (Su.; Gökköy-Çr.)
- çotmak** 1. Üzerinde ikiden çok meyve bulunan dal (Çalyayla-Çr.) 2. Meyve dizisi, hevenk (Acıpınar-Çr.)
- çotturuk** Bodur (İs.)
- çotuk (1)** 1. Fasulye, domates gibi sebzelerin ağması için dikilen dal parçası (Çalyayla-Çr.) 2. Ağaç kökü (Çr.) *"Devenin haberini po-*

tuktan al, ağacın haberini çotuktan al." Yoksul 2013: 238

çotuk (2) Herhangi bir organı sakat olan kimse (Su.)

çotul Taze nohut kavurgası (Eski-ekin, Eymir-Çr.)

çotur → çotul (Büyükdirvan-Çr.)

çovuş Çavuş (Çr.) "Çovuş hamamının tamam gurnası / Ebelerin yalan ilaç vermesi" Caferoğlu 1994: 143

çoynak → çolak (Ba.; Gökçam-Su.; Gökköy, Güvenli, Karadona-Çr.) "Ağzı gözü çalık çoynak olasıca." Yoksul 2013: 18

çöbre Üzüm posası (İs.)

çöç (1) Boynuzlu koyun (Su.)

çöç (2) Bir tür çiğ köfte, besmeç (Su.)

çöçü 1. Bodur, kısa boylu (İs.) 2. Cüce (Su.)

çöçül çöçül Yaşlılık ya da hastalık nedeniyle devrilecekmiş gibi güçlkle yürümek için (Âşıkbü- kü-Os.)

çödürmek (1) Hayvanın yükünün bir yana ağdirması (Ba.) "Yetiş goçum, sizin eşeğin sağ tarafındaki hee çödürüyo." Şahin 2020: 38

çödürmek (2) Ayakta çiş yapmak (Ba.; Yerliköy-İs.; Çr.) "Çocukken balkondan çödürmedim diyen varsa inanmamak lâzım." Şahin 2020: 39

çödürüm çüş Tahterevalli (Çal-ayla-Çr.)

çöğdirim çüş Tahterevalli (Çr.)

çöğdirmek → çöğdürmek (2) (Çr.)

çöğdürçüş Tahterevalli (Os.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.)

çöğdürmek Erkeklerin sidiklerini uzağa fıskırtarak işemeleri (Külah-Al.; Os.; Gökçam-Su.) "Aklının kenarına çöğdüreyim senin." Yoksul 2013: 31

çöğdürümçüş Tahterevalli (Al.)

çöge durmak Yeni yürümeye başlayan bir çocuğun bir kaç saniye ayakta durması (Ka.)

çögelezlenmek Bir kimsenin boynu içeri çöküp, omuzları çıkarak kamburlaşması (Çr.)

çöğelmek Otururken bir şeye dikkatli bakmak için doğrulmak, kafasını kaldırıp bakmak (Çr.)

çöğmek (1) 1. Ağır gelen yanın aşağı inmesi (Yerliköy-İs.) 2. Eğilerek oturmak (Akçalı-Su.; Çr.) "Badalın başına çoğüp o daalden eklemiş." Çorumevi 2001: 16

çöğmek (2) Abanmak, yüklenmek, saldırmak (Sarimbey-Çr.) "Borani de onlara çöğdü." Gösterir 2017: 17

çöğ olmak Üşüyüp hastalanmak (Kuşsaray-Çr.)

çöğür (1) Bir çeşit saz, tambur (Çr.)

çöğür (2) Çelikten dikilen fidan (Eskiekin-Çr.)

çökegen Batılan derin toprak, yer (Su.)

çökek Bataklık, su kenarı, balçık (İmat-Al.; Âşıkbü- kü-Os.; Su.; Karagöz-Çr.) "Her yer çamur çökek olmuş, ayak basacak yer kalmamış." Arslaner 2016: 240

çökelce Çukur yer (Çalyayla-Çr.)

çökelez Sincap (Ba.; Bademce-Ka.) "Çökelezler benim balhundan bi mucur cevizimi götürmüş." Şahin 2020: 39

çökelge → Çökek (Gökçam-Su.; Konaklı-Çr.)

çökelik Yağı alınmış süttten yapılan peynir, çökelek (Kıclı-Al.; Os.; Akçalı, Gökçam-Su.; Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) "Çökeligi çölmeklere basardık / Eyvazları hevek eder asardık" Kurtoğlu 1998: 23

çökelim Çöküntü, sarsıntı (Su.)
"Balkan Savaşları'nın yarattığı çökelim biraz savuşturulmuştu."
 Sarıyüce 2004: 131

çökemez Çikolata (Yağcılar-Ka.)

çöklenmek Abanmak (Çıkrık-Çr.)

çökür Bir çeşit saz, çöğür (Çr.)
"Hıdırellez düğününe getirip meydan çökürlerinin çifte çiftesini..."
 Tahir 2007: 349

çölçöp (1) Rakip oyuncuların engel oluşturmalarını önlemek için söylenen daşenek oyunu terimi (Çr.) *"Çölçöp dedim ya oolum, niye gızarıyon la!" Şahin 2020: 38*

çölçöp (2) Çöpler (Çr.)

çöllemek Yatağı ya da altını ıslatmak (Çr.)

çölmek Çömlek (Kargı-Os.; Çalyayla, Eskiekin-Çr.) *"Nazar deviyi çölmeğe, insanı sine sokar."*
 Kerman 1997: 48

çölmekçi Çömlekçi (Çr.) *"Çölmekçiden aldım tağar, tereziye goydum ağar."* Caferoğlu 1994b: 108

çömçe 1. Pekmez kaynatırken, hem pekmezi karıştırmada hem yüzünde biriken kefi almada kullanılan uzunca saplı delikli bakır kap (Os.) 2. Yemek kepçesi (İsahacı-Al.; Gökçam, Kamışlı, Yarımşöğüt-Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Elinde çömçesi olan keşkeğin sahibidir."* Yoksul 2013: 281

çömçü → çömçe 1 (Os.) *"Adamın nesini çömçüye benzetmişlerde bilemem."* Saraçer 2000: 360

çömek → çöge durmak, tay durmak (Su.)

çömermek Hafif hafif kabarmak, yumrulmak (Su.)

çömez (1) Beş on yaşlarında çocuk (Dutçakallı-Çr.) *"Ne bilir yâr sevmeyi / Şu üç günlük çömezler"* Gösterir 2011: 278

çömez (2) Kısa boylu (Ka.)

çömez (3) Çobanın yanındaki yardımcı çocuk (Su.)

çömgür Çöğür, dikenli ağaç (Elvançelebi-Me.) *"Ayı çömgürü göstermiş kocaya."* Demir 2021: 120

çömlekleme Bir çeşit hastalık (İsmaillköy-Çr.) *"Şöyle bir baktım, kadın essahtan çömlekleme olmuş."* Güven 2013: 91

çömmek → çömelmek (Ba.; Güvenli-Çr.) *"Fren olarak da iki elimizde iki sağlam çubuk, çö-merek kayanlar için paha biçilemez..."*
 Hodul 2019: 31

çömşiye Delikli kepçe (Kargı-Os.)

çömüdomak Düşüp kalmak (Çr.) *"Gademâneye giderken, buzdan ayağı gaymış, oracığa çömüdomuş."* Kerman 1997: 62

çömütmek 1. Çömelmek (Yerliköy-İs.; Su.; Çr.) 2. Çömeltmek (Dereköy-İs.) *"Kadını iki dizinin üstüne çömütürüm ben."* Balıkçı 2010: 87

çöne Kolları ya da bacakları eğri olan (Dutçakallı-Çr.)

çönenme İyi geçim, yaşayış (Çr.)

çönezitmek Bir kişinin ileri gitmesine engel olmak (Çr.) *"Garı müsrif çıktı, baksana herifi bi yıl içinde çönezitti."* Kerman 1997: 16

çöp çekmek Kura çekmek (Çr.) *"Gömmeli çelik oyununa başlarken çöp çekilir."* Oğuz 2006b: 17

çöpleme (1) Çiftleşme (Çr.)

çöpleme (2) 1. Üzüm çöplerinin ayıklanması (Çr.) 2. Çöpü ayıklanmış kuru üzüm (Çalyayla-Çr.)

çöplenmek Sağdan soldan geçinmek (Çr.)

çöpremek Bez yırtılınca iplikleri fitil fitil ayrılmak (İs.)

çöpür (1) Karışık dolaşık iş (Çr.)

çöpür (2) 1. Yünün kirli, çöplü yerleri (Çr.) 2. Keçi kılı (İs.; Ka.)

çöpürlemek İpliğin ya da saçın dolaşması, karışması (Çr.)

çör Hastalık (Al.)

çörçöp → çölçöp (1) (Çr.)

çördük (1) 1. Yabanıl küçük armut, ahlat (İs.; Gölet-Ka.; Âşıkbü-kü-Os.; Su.; Çıkrık, Dutçakallı, Sarimbey- Çr.) “Çördük ye buyur yârim / Gözleri uyur yârim” *Aytenkin 2003: 55* 2. Aşısız elma, armut fidanı (Ba.) “Bizim armu-dun dibinde on, on beş tane çör-dük bitmiş, aşılmak ilâzım.” *Şa-hin 2020: 39*

çördük (2) Kısa boylu kimse (Çr.) “Övünme çördük, seni de gördük.” *Yoksul 2013: 533*

çörlü Hastalıklı (Al.)

çört Cılız, zayıf insan ya da hayvan (Çr.)

çörtten (1) Pınar ya da damdan su akıtan ağaç ya da teneke oluk (Külah-Al.; Evcı-Bo.; Arpalık-Çr.) “Kavak Pınarı'nın çörttenine benziyordu.” *Güven 2013: 145*

çörtten (2) Dere (Ba.) “Çörtenden gelen sel Sarı Kerim'in damını alıp götürmüş.” *Şahin 2020: 39*

çörtten tuğla Oluklu kiremit (Oğ.)

çörtleşen → çörtten (Yerliköy-İs.)

çörtlen → çörtten (İs.)

çörtük (1) Meyve posası (Su.)

çörtük (2) 1. Eğri büğrü, kısa, yeterli niteliklere sahip olmayan (Külah-Al.) 2. Buruşuk (Su.)

çörü Hastalıklı kuzu ya da oğlak (Ba.; İs.) “Sürüde galan çörüleri gurban diye millete gahalyo, ayıp ayıp!” *Şahin 2020: 39*

çörüş Köy düğünlerinde konuklarla ilgilenen kimse (Gölet-Ka.)

çörüşük → çorlu (Çr.)

çörütme Çömelmek, eğilmek, düşmek (İs.; Yağcılar-Ka.; Âşık-

bükü-Os.; Çr.) “*Oturmak yasak, galkmak yasak, çörüdeyim mi Allahım?*” *Kerman 1997: 42*

çöşdürüm Kural dışı davranışlar (Os.)

çöşge Ufak tefek, cılız kişi (İs.)

çöştür İyi ya da kötü her işin önünde koşan, kendine iş arayan gösteriş düşkün kimse (Gölet-Ka.) “*Bak! Çöştür gene ortada iş hallediyor.*” www.golet.tr.gg/

çöte (1) → çotuk (Alancık, Kozören-Me.; Çıkrık, Karagöz, Kayı-Çr.) “*Budadığımız ince uzun dallarını çalı fasulyelerimiz için çöte olarak kullanırdık.*” *Çalışgan 2021: 273*

çöte (2) Köylerde oynanan bir çocuk oyunu (Örencik, Sarılık-Çr.)

çöte (3) Çok zayıflamış insan (Hamdiköy-Çr.)

çötele Kırdada kurulan basit sofrası (İs.)

çötük → çotuk (Os.) “*Bahçedeki çötüğün, tandırdaki kütüğün iyiliğini unutma.*” *Yoksul 2013: 104*

çötül → çotul (Eskiekin-Çr.) “*Çok ütme üttüm de çötül gavurdum / Epey yolma yoldum, deste çevürdüm*” *Kurtoğlu 1998: 26*

çövdürmek → çöğdürmek (Çr.)

çövdürmek İşemek (Al.) “*Bizim millet bir deliğe çövdürmez mükünü yok.*” *Gümüş 1977: 136*

çöz Hayvan bağırsağı, yağlı bağırsak (Su.)

çözek çözek Birbiri arkasına gidiş (İs.)

çözlen Su sızıntısı (Doğla-Me.)

çufa 1. Çuha (Çr.) 2. Erhane yapımında kullanılan siyah renkli yünlü kumaş (Çr.)

çufalık Dokuma aygıtı (İs.)

çufan Çamaşır yıkamada kullanılan bir çeşit ot (Su.)

çufur Çukur (Çr.)

çuğul Kendir bağlarını birbirine dayayarak yapılan küme (Beydili-Çr.)

çuğullamak Büzülüp düşünmek (Çıkrık-Çr.)

çulhalık El tezgâhı; çulhalık (Alacahöyük-Al.)

çuhur Çukur (Çr.)

çuka Çuha (Çr.)

çukurmala Dokuma aygıtı (Çr.)

çul Çuval (Kuyucak-Me.)

çulfa Becerikli, iş bilen, eli iş gören (Gölet-Ka.)

çulfalık 1. Nevşehir'de dokunan gömleklik kumaş (Çr.) 2. Dokuma tezgâhı (Os.) "Evlerin salonlarında çulfalık adı verilen el tezgâhları yer alır." Saraçer 2000: 297

çulha El tezgâhında çul, kilim dokuyan kimse, culha (Beydili-Çr.)

çulhalık El tezgâhı (Ahmetoğlan, Beydili-Çr.) "Odada okuyorum / Çulhalık dokuyorum" Ertekin 2006: 93

çullama Un ile yağ karışımı üzerine pişirilip kemikleri ayıklanmış hindi ya da kaz eti dökülerek kısık ateşte pişirilen bir yemek (Çr.)

çullamak Üstünü örtmek, birleştirmek (Ba.) "İki el sen yenildin, iki el de ben. Gel şunları çullayalım be Yaşar." Şahin 2020: 39

çullanmak Ekonomik durumunu düzeltmek (İs.)

çuluk Hindi (Ka.)

çunmak Başkasına imrenmek, özenmek (Haydar-Al.) "Herkesle beraber tarla biçelim / Ele çunup öyle yatma ha yatma" Erdugan 2005: 84

çuran Hindi (İs.)

çurlamak → curlamak (Kılavuz-Al.)

çuş → çüş (İs.)

çuumak Düşünmek, hasta gibi düşünüp durmak (Ba.) "Edip'i gördüm Sincan'da. Bi banka oturmuş, çuumuştu." Şahin 2020: 39

çuvalmak Çoğalmak, bollaşmak, artmak (Harunköy-İs.) "Usda çuvaldı. O zaman gene burada usda yödu besbelli." Abaz 2004: 152

çüçük Meme (Çr.)

çüklük Taze bezden arı mumu ile yapılan muşamba (Alacahöyük-Al.) "Çüklüğün içine höllük dökülmede, çocuk göbeğe değdirmeden o höllüğe gömülmekteydi." Balıkçı 2010: 97

çükündür (1) Şekerpancarı (Âşıkbükü-Os.; Eskiköy, Eşençay-Çr.) "Pancara çükündür, hiyara zavrak / Diyeni görürsen Çorumludur o" Gösterir 2014: 80

çükündür (2) Evde yapılan bir tür peynir (İs.)

çükündürük Şekerpancarı (Bademce-Ka.)

çüllük Salatalığın küçüğü (İs.)

çür Yüzük oyununda son sayı (Su.)

çürçar etmek Gereksiz yere kullanmak, israf etmek (Çr.)

çür olmak Bir işlemin geçersiz olması (Dutçakallı-Çr.)

çürükçü Pazarda sebze meyve satan kimse (Su.) Bardağı çocuğa uzatıp etrafına bakındı. Çürükçü ile göz göze geldi." Çalmuk 2019: 177

çüş Yürüyen atı ya da eşeği durdurmak için kullanılan ünlem (Âşıkbükü-Os.; Akçalı, Kamışlı-Su.; Turgut-Çr.) "Göt atıp giden dünyayı çüş deyip de ben mi durduracağım?" Türkoğlu 2007: 169

çüştü Ufak tefek, hareketli kimse (Çr.)

çüt 1. Çift (İsahacı, Kıcılı, Miyanesultan-Al.; Gökçam-Su.; Eskiiekin,

Tolamehmet-Çr.) “*Yârin bir çüt selamı / Derde derman kıla mı?*” *Gösterir 2011: 126* 2. Çift sürme, sabanla toprağı işleme (Boğazkaya-Me.; Çal-yayla-Çr.) “*O nası pantolumuş gaçala heri, çüte gider gibi.*” *Özdemir 2019: 99*

çüt çıbık Bağ bahçe işleri (İs.; Eskiekin-Çr.) “*Şimdi orak, harman, tırpan da yasta / Çüt çıbık tutacak eri kalmamış*” *Kurtoğlu 1994: 41*

çütçü Çiftçi (Çr.)

çüt demiri Saban demiri (Çr.)

çüten → çeten (İs.)

çütleme (1) Çiftleşme (Çr.)

çütleme (2) → çöpleme (2) (Çr.)

çütleşmek Çiftleşme (Çr.)

çütlük Çiftlik (Çr.) “*Sarılık olunca da Çütlük mezerinin ordaki Sarılık Dedesi bire birdir.*” *Özçatalbaş 2002: 85*

çüt sürmek Tarlayı saban ya da pullukla sürmek (Kıcılı-Al.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çalyayla, Göcenovacığı-Çr.) “*Öküzüm ala ala / Çüt sürdüm dala dala*” *Gösterir 2011: 74*

D

dā (1) Daha (Esentepe-İs.; Çr.) “*Az geçmeden bi dā vurulmuş.*” *Çorumevi 2000: 18*

dā (2) Dağ (İs.) “*Ava gitdük, dā daşı dolanduk geldük.*” *Abaz 2004: 100*

da (3) Erkekler için kullanılan seslenme biçimi (Bademce-Ka.)

daadaşmak Başka insanlarla kısa sürede kaynaşmak (Ba.) “*Gız bacım, bizi hiç daanamadı, hemen-cccük daadaşividi.*” *Şahin 2020: 41*

daal Değil (Al.; Çr.) “*Essahdan da bıyıkları yôort buluşığı daal miymiş!*” *Çorumevi 2000: 18*

daarli Değerli (Gökçam-Su.) “*Adamın suvanı daarli.*” *Sağmen 2009: 51*

daarmen Değirmen (Al.)

daarmi Yuvarlak, dairesel (Çr.)

daaşik Değişik (Çr.) “*Bu zamanın bebekleri bi daaşik anam, biz oturur hekâa satardık.*” *Özdemir 2019: 56*

daaştirmek Değiştirmek (Al.) “*Evet daaşdirdik. Öteâ korüdü.*” *Özdemir 2019: 64*

dabak (1) Ham deriyi işleyen kimse (Çr.)

dabak (2) Hayvanların ağız ya da tırnak aralarında olan bir hastalık; şap (İs.; Ahmetoğlan-Çr.) “*Dabak malınız varsa ahırda eğleyin dedi.*” *Çalışgan 2021: 132*

dabak olmak Hayvanların şap hastalığına tutulması (Çr.)

daban (1) Döşeme, taban (Ka.; Kargı-Os.; Çr.)

daban (2) Esas, asıl (Çr.)

dabanca Tabanca (Aşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Dabanca dolu saçma / Her yerde sırrın açma*” *Ertekin 2006: 41*

dabanı güneşletmek Ölmek (Göcenovacığı-Çr.) “*Dabanı güneşletti, sakalı yıldıza dikti.*” *Ertekin 1944: 30*

dabanlı Cesaretli (Çr.)

dabansız 1. Korkak, çekingen, cesaretsiz (Su.; Çr.) 2. Kararsız (Su.)

dabaz Vücutta kabarma, kızarma ile oluşan bir kaşıntı hastalığı (Külâh-Al.; Su.; Dutçakallı-Çr.)

dabdırıp kalkmak Saygıyla sıçrayıp ayağa kalkmak, birdenbire kalkmak (Çr.)

dad Tat, lezzet (Çr.)

- dada** Abi, ağabey (Al.)
- dadak** Çocuk maması (Os.)
- dadak dudak** Eskiden evlerde kolay bulunmayan bisküvi, çikolata, gofret gibi hazır bensinler (Ba.) *"Senin benim yediğimiz leblebi, lohul. Ya o? Her gece dadak dudak yiyor."* Şahin 2020: 41
- dadanmak** Alışmak, alışkanlık yapmak (Akçalı-Su.; Arpalık, Dutçakallı, Eskiekin, Serban-Çr.) *"Dadandığın yere darı ekme."* Yoksul 2013: 221
- dadaş** Arkadaş, ahbap (Os.)
- daday** Abla (Kalecikaya-Al.)
- daddiri** Dönek, kahpe (Çr.) *"Ezesine gurtlar düşsün o daddiri analığın."* Özçatalbaş 2002: 126
- daddirik** Düşünmeden, uluorta konuşan (İs.)
- da dē** Dey daha, işte orada (Su.)
- dadınçıra** Çıra oluşumu tamamlanmamış odun (İs.)
- dadını yiyim** Büyüklerin çocuklara yönelik sevme, beğenme sözü (Çr.)
- dadıtmak** Tatlılaştırmak, tat vermek (Kıcılı-Al.; İs.; Göcenovacı-Çr.) *"Alosman kar-daşa da dadıtak dedim, bardağı aldıydım ya nasip değil."* Gümüş 1977: 135
- dadlı maya** → datlı maya (Çr.)
- dadtirik** Münasebetsizce, düşüncesizce konuşan (Çr.)
- dadun** Çırasız odun (Ka.)
- dâel** Değil (Su.; Çr.) *"Eni eninden dael, sırımı gonünden dael."* Uçakcı 2006: 217
- daermen** Değirmen (Gökçam-Su.) *"En akıllısı Deli Bekir, o da daermene yoort üğütmüye gediyo."* Uçakcı 2006: 217
- daermenci çöreği** Değirmende yapılan bir tür somun ekmeği (Kıcılı-Al.; Su.)
- daermenlik** öğütölmek için ayrılmış buğday (Kıcılı-Al.; Su.)
- daetlemek** Denetlemek, göz kulak olmak (Su.)
- dafe** Defa (Ba.; Alancık, Kuyucak-Me.) *"Üç dafe Hızır Aleyselam odamızda yimek yimiş."* Akbaş 1983: 10
- dağiz** Deniz (Sarimbey-Çr.)
- dağal** Değil (Su.; Gökköy-Çr.)
- dağarcık (1)** Koyun derisinden yapılmış torba, azık çantası (Alacahöyük-Al.; İs.; Şekerhacılı-Su.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) *"Sözümüzle çoğunuza yeteriz / Dağarcıklar dolu azığımız var"* Çırakman 1992: 107
- dağarcık (2)** 1. Karnı büyük kimse (Su.) 2. Gücsüz, cılız insan ya da hayvan (Su.)
- dağarmen** Değirmen (Gökköy-Çr.)
- dağ elması** Alıç (Çr.) *"... dizilip boyna kolye gibi takılan, oralarda 'dağ elması' denilen alıç da...."* Binyazar 2005: 300
- dağlu** Sırt, arka taraf (Âşıkbükü-Os.) *"Vur Emine balyozu. Nazim'in dağlusuna."* Arslaner 2016: 240
- dağ mi** Değil mi? (Gökçam-Su.)
- dağnamak** Kınamak (Ba.; Bademce, Gölet-Ka.) *"Dağnama, başına gelir."* www.golet.tr.gg/
- dağ yeli** Lodos (Çr.)
- daha** İşte, orada, şurada (Çr.)
- dahacık** → daha (Al.)
- dahdiri** Kadın donu, şalvar (Su.) *"Başındaki çarınan bacağındaki dahdiriyi çıkartmış yumuş."* Uçakcı 2006b: 177
- dahı** Takı (İs.) *"Getdikleri dahı ne olucak, bi beş on guruş atalla."* Abaz 2004: 168
- dahra** Bir çeşit budama bıçağı, tahra (Büyükhırka-Al.; Su.; Eskice, Gökköy-Çr.) *"Ufacık dalcıkları"*

- dahra ile keserek kalın dalı sırkalandırıldı." Güven 2013: 176*
- dakanak (1)** İlgî, ilişki (Çr.) "*Artık dakanağım kalmadı." Tdk 1993: 1331*
- dakanak (2)** Veresiye satılan maldan kalan alacak, takanak (Kargı-Os.; Çr.)
- dakı** Düğünde gelen armağan (İs.; Su.)
- dakılmak** Şaka yapmak, biriyle alay ederek eğlenmek (Çr.)
- daklaşmak** Sataşmak (Ba.; İs.; Su.; Çr.) "*Çok pistir, bi daklaştı mı gurtulamazsın elinden." Şahin 2020: 41*
- dakmak (1)** Asmak (Çr.)
- dakmak (2)** İki kişinin arasını bozmak, kavga ettirmek (Akçalı-Su.; Çr.) "*Beni anasına dakmış, anası da beniyen çekişsiñ diye bunu öretlemiş." Özdemir 2019: 118*
- dakmamak** Önem vermemek, saymamak, aldirmamak (Çr.)
- daku** Düğünde geline ya da güveye verilen armağan, takı (Âşıkbü-kü-Os.) "*Goñşula, öylen namazından soñna caminin önünde güyeğüye daku dakılacak." Arslaner 2016: 241*
- dāl (1)** Değil (Çr.)
- dal (2)** 1. Omuz, omuz başı (İs.; Çr.) 2. Kol (Çr.) 3. Arka, sırt (Akçalı-Su.; Çr.) "*Bu kadar dalıma binmek reva mı?" Nalıncı 1958: 82*
- dal (3)** Tek (Gökçam-Su) "*Bir dal filtrelî sigara verdim." Güven 2017: 46*
- dalaba gelmek** → dalapsamak (Çalyayla-Çr.)
- dalabur** Çok alevli, çabuk geçen ateş (Çr.)
- dalabülüs** Kenarları uzun saçaklı, belden bağlanan bir kadın giysisi (Çr.)
- dalacan** Hırçın, canı tez, titiz (Çr.)
- dalak** Bozulmamış bal peteği; kovanın yanlarındaki küçük beyaz bal peteği (Çr.)
- dalama** Böcek ısırması ile oluşan alerji türü hastalık (Su.)
- dalamak (1)** Azarlamak, çatmak (Ka.)
- dalamak (2)** Hafif biçimde alevde dağlamak (Ka.; Su.) "*Köy kıyısına ulaştığında bir alaz daha daladı yüzünü." Sarıyüce 2004: 341*
- dalambır etmek** 1. Yemekleri, ızgaraları çok az pişirmek (Çr.) "*Köfteyi yakma, bi dalambır et yeter." Kerman 1997: 17* 2. Aynı türden olan içecek ya da yiyecekleri birbirine karıştırmak (Çalyayla-Çr.)
- dalan** Şekil, biçim (Çr.)
- dalana dalana** Sürtüşe, sürtüşe (Su.)
- dalanbır** Hafifçe yakma (Çr.)
- dalanmak** Köpek tarafından ısırılmak (Ka.; Aşağıfındıklı-Su.) "*İte dalanmadan çalılı dolanmak yeğdir." Yoksul 2013: 408*
- dalap** 1. At isteyen kısrak, erkek isteyen dişi eşek ya da hayvan (Ba.; Evcı-Bo.; İs.; Os.; Çıkrık, Serban-Çr.) 2. Eşeklerin çiftleşme zamanı (Su.) "*Babam, kısraklardan biri dalap olduğu zaman, soylu damızlık atlara çektirmeye götürürdü." Sarıyüce 2006: 78*
- dalapsamak** Dişi hayvanın çiftleşmek istemesi (Bayat-İs.)
- dalapsımak** → dalapsamak (Çr.)
- dalarmak** Arpanın, buğdayın olgunlaşmaya başlaması (Çr.)
- dalasıçtı** Çok çabuk olgunlaşip kendiliğinden düşen, dallara çar-

- pıp patlayan bir cins sarı erik (Ka.)
- dalaş** Ağız kavgası (Çr.) “*Hiç yoktan öfkeye biner, dalaşa girer olmuşlardı.*” *Tahir 2007: 298*
- dalaşmak** Çatmak, kavgaya etmek (Su.; Çr.) “*Sur dibine gidip serse-rilerle dalaşmaya karar verdi.*” *Destanoğlu 2006: 45*
- dalavere daddirik** Dürüstçe olmayan ciddiyetten uzak işler (İs.)
- dalazlamak** Ateşe odun atmak (Al.)
- dalbacak** Uzun bacaklı insan (Su.)
- dalbastı** Bir tür iri, aşılı kiraz (Sı-rıklı-Çr.) “*Kirazımız dalbastı / Dalları kiraz bastı*” *Gösterir 2011: 139*
- dalbincamak** → dalbincımak (Çr.)
- dalbincımak** Gücünün üzerinde işlere atılıp batağa saplandıktan sonra çare aramak (Su.; Çr.) “*Zengin olacağım deydi dalbincıyıp duruyo.*” *Kerman 1997: 62*
- dalbinmak** Hamle yapmak (bebek için) (Ba.; İs.; Çr.) “*Bak bacım, seni görünce nasıl da dalbınıyo bu bebek.*” *Şahin 2020: 41*
- dalbızlama** Acele etme, durduğu yerde duramama (Su.)
- dalbuzlamak** Aşırı seçici davranmak, her şeyi en ince ayrıntısına dek inceleyip ayıbını bularak beğenmemek (Âşıkbüke-Os.) “*Çok dalbuzlayan ya kele ya köre düşer.*” *Arslaner 2016: 241*
- daldaşsak** Çırılçıplak (Ba.; İs.; Çık-ırık, İsmailköy-Çr.) “*Üst baş desen daldaşsak...*” *Güven 2013: 36*
- daldız** Düvende çakmaktaşlarının takıldığı yerleri oymakta kullanılan alet (Alacahöyük-Al.)
- daldingil** Çırılçıplak (Çr.)
- dalga** Kitap, defter yaprağı, sayfa (Eskiyapar-Al.; Su.)
- dalgara** Kesilmiş ağaç dalı (Çal-yayla-Çr.)
- dalgır dalgır** Katman katman, dalga dalga (Çalyayla, Kızılıpınar-Çr.)
- dalı başı ağrımak** Omuz başları ağrımak (Çr.)
- dalgırık** Kabadayı, her yerde efenlenen (İs.)
- dalı kara** Omzunda kara tüyleri olan beyaz güvercin (Çr.)
- dalında kurumak** Çok zayıflamak (Âşıkbüke-Os.) “*İnşaatta çalışmaya başlayalı dayım temelli dalında kurumuş.*” *Arslaner 2016: 206*
- dalif** Kader çiçeği (Ahmetoğlu-Çr.) “*Akdağ’dan getirdiğim dalif çiçeklerini hep bu kilimi tutan çivilere asardım.*” *Çalışgan 2021: 146*
- dalimiş saydı** Olmamış olsaydı anlamında kullanılır (Çr.)
- dal kol olmak** Koruyup kollamak (Mislerovacı-Çr.) “*Kendi aç yataarken bizi doyurdu / Ezdirmedi dal kol oldu kayırdı*” *Koygun 2002: 15*
- dallama** Yelek (Çr.)
- dallamak (1)** Seçmek, beğenmek (Ka.)
- dallamak (2)** Budamak, seyreltmek (İs.)
- dallampa** Değneğin meyve düşürmek amacıyla havaya fırlatılması (Os.)
- dallanmak** Canı daralmak, sabırsızlanmak (İs.)
- dalle** → dalya (Çr.) “*Dalle oyununda oyuncular önce iki gruba ayrılırlar.*” *Oğuz 2006b: 41*
- dallike** Bir halk oyunu (Örencik, Sevindikalan-Çr.)
- dâlmak** Dağılmak (İs.) “*Ondan sōna millet dâhcadı.*” *Abaz, 2004: 98*

dāl mi Değil mi? (Çr.)

dalukmak Gözleri yaşarmak, üzölmek (Ka.)

dalya Üst üste dizilen yassı taşların topla düşürölməsi biçiminde oynanan bir çocuk oyunu (Kargı-Os.; Su.; Güvenli, Sarılık-Çr.) *"Ablalarla oynadığım istop, dalya, beştaş ya da emen oyunundan sıkılmış olmalıyım."* *Hodul 2019: 84*

dam (1) 1. Ahır (Al.; İ.; Ka.; Âşık-bükü-Os.; Beydili, Çalyayla, Eski-ekin, Sarimbey-Çr.) *"Anan-dan önce dama girme."* *Arslaner 2016: 241* 2. Ev üstü, çatı (Beydili, Dutçakallı, Eski-ekin-Çr.) *"Rüzgar, ahırın toprak damında lov taşı gibi yuvarlanıyordu."* *Ta-hir 2008: 257*

dam (2) Cezaevi (Evcı-Bo.; Gök-çağaç-Uğ.; Karadona-Çr.) *"Kısa bir süre Kalınsız damında tutulduktan sonra Çorum cezaevine gönderildiler."* *Sarıyüce 2004: 358*

damadın hocası Düğün sırasında evlilik, düğün gelenekleri konusunda kılavuzluk yapan güveyin evli arkadaşı (Ka.; Beydili-Çr.) *"Damadın arkadaşlarından en son evlenen damadın hocası olur."* *Aşık 2003: 73*

dama düşmek Cezaevine düşmek, hapse girmek (Çr.) *"Beni dama düşürüp / Gençliğimi yediler"* *Gösterir 2011: 275*

damağası Mahpusaneyi soyan azılı haydut (Çr.) *"Damağası gibi ne efelenip duruyorsun?"* *Yoksul 2013: 224*

damat donanması Düğünde damadın damatlık giysilerinin giydirilmesi töreni (Do.) *"Cumartesi ikindi namazından sonra erkek*

tarafında "damat donanması" yapılır." *Bayram 2008: 287*

dambaşı 1. Eskiden, köy evlerinin yazın oturmak ya da yatmak için de kullanılan toprak örtölü damı (Çopraşık-Al.; Kargı-Os.; Yarım-söğüt-Su.; Eski-ekin-Çr.) 2. Çatı (Al.) *"Uzaktan dam başında bizi seyreden Hacer'im yetişip aramıza girdi."* *Özçatalbaş 2003: 15*

dambur Tambura (Çr.)

damgalı besdil Pek iyi olmayan özellikleri herkesçe bilinen (İs.)

damı bastırmak Yağmur ya da kar nedeniyle kabaran damı loğ taşıyla sıkıştırmak (Al.)

damızlık Pekmez, yoğurt, peynir mayası (İmat-Al.; Büyükgölücek, Dutçakallı-Çr.) *"Hesabın bilmeyen üryan sayılmaz / Pişmiş süte çiğ damızlık konulmaz"* *Çırakman 1992: 20*

dā mi Değil mi? (Su.)

damiste Toprak dam (Çıkırık-Çr.)

dam katı Evin zemin katı (Or.)

damla İnme, felç (Çıkırık-Çr.)

damla indirme Çalınma, nüzöl olma (Çr.) *"Neden sonra Necip memlekete geliyor, meseleyi anlayınca damla indiriyor."* *Ertekin 1946: 7*

dammak Damlamak, ortaya düşmek (Gökçam-Su.)

damması Toprak damlı evlerin bacasına verilen ad (Yeşilyurt-Al.) *"Damat iki arkadaşıyla dammasında beklemektedir."* *Yöndem 1983: 25*

dam üstü Çatı arası, ev üstü (Kargı-Os.; Beydili, Tatar-Çr.) *"Dam üstüne çıktım dene sermeye / Eltime geldiler bebek görmeye"* *Oğuz 2007a: 131*

damzırı Bir damla (Çr.)

damzırık Bir damla (Çr.)

- dana** Oyuncuların ağaçtan yapılmış bir topu, sopalarla önlerindeki deliklere sokmaya çalıştığı çocuk oyunu (Gölet-Ka.)
- danabunnu** Toprak altında yaşayan koyu sarı renkli iri böcek, sukesen, arkkesen, kestenkelle (İs.)
- dana buyduran** Şubat, mart aylarındaki güneşli, fakat çok soğuk hava (İs.)
- dana bükmek** Danayı iğdiş etmek (Eskiekin-Çr.) *"Kedi gibi yohuşlara çıhardım / Dana buker, oküzleri çahardım"* Kurtoğlu 1998: 25
- danadişi** Danaburnu (Çr.)
- danagöz** İri, patlak gözlü adam (Çr.)
- danak** Saf, salak (Ovakarapınar-Çr.)
- danalık** Ahırda buzağları koymak için yapılan yer (Âşıkbükü-Os.) *"Ahır dediysen büyük bir yer değil. Danalık gibi dar bir hücre."* Arslaner 2021: 337
- danapa** Aşık kemiği (İs.)
- dancı** Boyu uzun, akli kısa insanlara verilen ad (Çr.)
- dandik (1)** Dar, kısa elbise (Çr.)
- dandik (2)** Hoppa, ağırbaşlı olmayan (Çr.) *"Herifin biri aşşadan yoharıya dandik bi sesle bağırmış."* Çorumevi 2001: 16
- dandik (3)** Küçük gaz lambası (Çr.) *"Ahıra dandik yeter, büyük lambanın ne nüzomu var?"* Keriman 1997: 17
- dandiş** Sıradan (Su.)
- dane (1)** Buğday (Şekerhacılı-Su.; Palabıyık-Çr.) *"Ekin sürdüm, öbek yağdım harmanda / Daneyi seçecek yel bulamadım"* Özgür 2002: 79
- dane (2)** Kadınların başlarına örttüğü, çevresi oyali yazma (Çr.)
- dangadak (1)** → dangadan (İs.; Çalyayla-Çr.)
- dangadak (2)** Eşit, denk (İs.)
- dangadan** Beklenmedik anda ani olarak yapılan eylem ya da söylenen söz (Os.)
- dangaz** Yüksek (Al.) *"Bu bina dangaz değil oturaklı."* Koşay-Aydın 1952: 40
- dangıdak** → dangadan (Çr.) *"Dangıdak gelme, bi telefon gıvr gelmeden."* Özdemir 2019: 115
- dangıldamak** → dangırdamak (İs.)
- dangına gitmek** Gülüncüne gitmek (Su.)
- dangırdak** Bağırarak, kaba saba konuşan, küstah (İs.)
- dangırdamak** Bağırarak, kaba saba konuşmak, küstahlaşmak (İs.; Su.) *"Dağ diye dangırdama, dağın kulağı vardır."* Gürsel 1997: 253
- danılmak** İflas etmek, batmak (İs.)
- danışık** Düğün yapacak kimsenin yardımlarını istemek amacıyla yakınlarıyla yaptığı yemekli toplantı (Su.; Gökköy, İsmailköy-Çr.) *"Köye danışık yemeği verecek, seni de çağırıyor."* Güven 2013: 148
- danışık dökme** → danışık ekmeği (Boğazkaya, Dağsaray, Hisarkavak-Me.)
- danışık ekmeği** Düğüne başlanırken verilen yemek (Oğ.)
- danışık günü** → danışık ekmeği (Eşençay-Çr.)
- danlamak (1)** Sabahlamak (Çr.) *"Bu gece dizime bir ağırı girdi, gözümde uyku girmedi, danladım."* Tdk 1993: 1363
- danlamak (2)** 1. Şaşmak (Çr.) 2. Ayıplamak, kınamak (Âşık-bükü-Os.) *"Herkesi danlıyorsun; senin sonun kötü."* Arslaner 2016: 241

danlık Ufuk (İbik-İs.)

dansımak Garip karşılama, tuhaf bulmak, gülünç bulmak (Su.)

dansuğa gitmek Yapılan bir işin garip karşılanması, kabul edilebilir olmaması (Gölet-Ka.) *"Annelerin elini öpmek yerine kibar bir şekilde sıkması dansuma gitti."* www.golet.tr.gg/

danyeri Güneşin doğmak üzere bulunduğu yer, tanyeri (Çr.)

dapı İnanç (Çr.)

dapıklamak Oturduğu yerde uyuklamak, dalmak (Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)

dapıncak Kuyu tulumbası (İs.)

dapuklamak → dapıklamak (Bademce-Ka.)

dar Zor, güçlülükle (İs.) *"Dar gaşdı derdi. Ben de gorkdum yalan yok derdi."* Abaz 2004: 90

dara İnsan asılan sehpa (Su.)

daraba 1. Bahçeyi çevreleyen parmaklık (Gölet-Ka.) *"Bahçeye girerken darabadan atlamışlar."* www.golet.tr.gg/ 2. Derme çatma (Ka.)

darabı Duvar (Âşıkbükü-Os.)

daraklamak Sarmak, etrafını çevirmek (Çr.)

darak melhesi Etin yumuşak bölümü (Ka.)

daralı Odun kesmek için kullanılan balta (Çr.)

daraltı İç sıkıntısı, bungunluk (İs.)

daramak Taramak (Yeşilyurt-Al; İs.) *"Altı gızıñ biri Gulsüm, kimi yusun, kimi darasın."* Abaz 2004: 103

darazımak Geçim sıkıntısına düşmek (Çr.) *"Darazıdım derman arıyorum."* Yoksul 2013: 226

darbız Nemli toprak (Os.)

darbuz Hasattan sonra tarlayı sürüp, nemlendirerek tava getirme; tavlanmış toprak (Ka.; Os.)

dardağan Sert çekirdekli, küçük, koyu kahverengi yemişleri olan bir ağaç (Gökköy-Çr.)

dardahan Çitlembik ağacı ile meyvesi (Boğabağı-Çr.)

dar etmek Sabredememek, sıkıntı içinde güçlülükle beklemek (Âşıkbükü-Os.) *"Gece öyle bir dişim ağrırdı ki sabahı dar ettim."* Arslaner 2016: 206

dargısdı İvedi yapılan iş (İs.)

darı (1) Tahılların içindeki bitki tohumu (Su.) *"Dibine darı ekip bırak."* Yoksul 2013: 240

darı (2) Mısır, mısır tanesi (Yerliköy-İs.; Kargı-Os.)

darı kuşu Serçe (Ka.)

darpidan Hemen (Harunköy-İs.) *"Bi sahallı geldin miydi ondeki delianlı darpidan galhardı."* Abaz 2004: 130

dartı (1) Tartı (Os.; Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)

dartı (2) Kaynatılmamış sütün üzerinde oluşan yağlı tabakanın alınıp kırmızılaşınca kadar kaynatılması ile yapılan bir yiyecek (Çr.) *"Bir başka farklılık da bazı yerlerde keşkek yapımında dartının kullanılmasıdır."* Oğuz 2006a: 20

dartınmak Tartılmak (Çr.)

dartışlamak Ağırlığını tahmin etmek için bir nesneyi aşağı yukarı hareket ettirmek (İs.)

dartmak Tartmak (Akçalı-Su.; Çr.) *"Kantar teraziler dartmaz günahım / Allah bir Muhammet pirim Ali dost"* Arız 2005b: 189

dartuşlamak → dartışlamak (Ba.) *"Bizim inışdenin getüdüğü zavar çuvallarını bir dartuşladım emme galduramadım."* Şahin 2020: 42

daru Kuş yemi, darı (Âşıkbükü-Os.) *"Kelgız'ın önüne de bi hak"*

- daru yığmışla.” Arslaner 2016: 177*
- dasdar** Çok dar (Çr.)
- dasdaylak** → dasdingil (1) (Sarımbey-Çr.)
- dasdingil (1)** Çırılçıplak, açık saçık (Gökçam-Su.) *“İnsanlık adına bir dava çaldık / Sonunda dasdingil ortada kaldık.” Sağmen 2009: 34*
- dasdingil (2)** Gideceği yere gerekli hazırlığı yapmadan giden kimse (Gölet-Ka.) *“Dasdingil pikniğe gitmişiz. Aç kaldık.” www.golet.-tr.gg/*
- dasdiri dinelek** Yarı çıplak ortalarda dolaşma eylemi (İs.)
- daş** Taş (Çayyaka-Su.; Çalyayla, Çayhatap-Çr.) *“Değirmenin daşına / Döner kendi başına” Gösterir 2011: 77*
- daşatma** Kuşlastığı, sapan (Âşık-bükü-Os.)
- daşenek** Killi çamurdan ya da camdan yapılmış boyalı bilye, misket (Ovakarapınar-Çr.) *“Dışarılilar daşeneğe bilye diyolar ula.” Kerman 1997: 17*
- daşık** Kendi varlığını, benliğini abartan kimse (Os.)
- dâşirilmek** Değiştirilmek, başka yere atanmak (Çıkrık-Çr.) *“Mualim burdan dâşirilmiş.” Tdk 1993: 1376*
- daşlampa** → daşlık (İs.)
- daşlantı (1)** Buğday, bulgur yıkayıp elendikten sonra geriye kalan taşlı kısım (Çr.)
- daşlantı (2)** → daşlık (Çr.)
- daşlık** Kümes hayvanlarının midesi, katı, taşlık (Çıkrık-Çr.)
- daşmak** Taşmak (Çr.)
- dat** Tat, çeşni, lezzet (Yaylacık-Or.; Çayhatap-Çr.) *“Börekleri on beş gattan, halvaları yenmez dattan” Caferoğlu 1994b: 115*
- dâtım** Dağıtım (İs.) *“Dâtımda herkesi bi yere verdile.” Abaz 2004: 156*
- datlıcak** Kıtık (Çr.) *“Datlıcak bir yıldı, evlerde bütün sığırlar öldü.” Tdk 1993: 1378*
- datlı gidişük** Hoşa giden bir şeyin bağımlısı olma (İs.)
- datlı kireç** Sönmemiş kireç (Kargı-Os.)
- datlı maya** Simitçilerin sattığı bir çeşit çörek (Ovakarapınar-Çr.)
- dâtmak** Dağıtmak (İs.) *“Ölan tarafı da maallelerine dâtiy hep onu.” Abaz 2004: 95*
- davarcık** Dağarcık (Sevindikalan-Çr.) *“Beş altı ekmeği sığağıyla dürrüm yapıp davarcığa doldurmuş.” Özcan 2021: 6*
- davar gelme vahdı** Saat on bir, on iki arası (Su.)
- davar gitme vahdı** Saat on beş, on altı arası (Su.)
- davarın yüzü** Ocak ayının on beşinde oynanan, kış yarısı eğlencesi de denilen bir seyirlik köy oyunu (Palabıyık-Çr.)
- davarlık** Koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanların konduğu yer; ağıl (Güvenli-Çr.)
- dâve** Dava (Göcenovacıği-Çr.) *“Osman’la davem benim, Osman’a.” Gümüş Ty: 13*
- davgun (1)** Yaptığının cezasını gene kendisi çeken (Gölet-Ka.) *“Davgunuma yapmasın. İşte böyle olur.” www.golet.tr.gg/*
- davgun (2)** Veba hastalığı (Gölet-Ka.) *“Davgun bile yapışmaz.” www.golet.tr.gg/*
- davlu** Çarık yapmak için uzunlamasına kesilen ham deri (Çr.)
- davlunbaz** Davlumbaz (Çr.) *“Ocağın önünde, üst kısmında davlunbaz denilen alçıdan yarım koni*

- biçiminde bir siper..” Tombuş 1943: 25*
- davşan** Tavşan (İs.; Kiranlık, Tarhankozlusı-Çr.) *“Ekmek davşan olsun, sen tazı; goş goş dutama.” Oğuz 2007a: 75*
- davşan ağacı** Sarı çiçekli bir çeşit çalı (Çalyayla-Çr.)
- davşan börgücesi** Börülce, karnıkara, Rodos fasulyesi (Âşıkbükü-Os.)
- davu** Dava, konu (Göcenovacığ-Çr.) *“Bu göbeli bırakın, sonra bunun davusunu yaparız.” Ertekin 1946: 20*
- davulbaz** → davlumbaz (Çr.)
- davullanmak** Şişkinleşmek, kabarmak, eğilip bükülmek (İs.)
- dayak (1)** Kağnılarda, dört tekerlekli arabalarda oku yukarda tutmaya yarayan ağaç destek (Alacahöyük-Al.; Eskiekin-Çr.) *“Kimi kürek, kimi kalın kağni dayaklarını almışlardı ellerine.” Sarıyüce 2004: 329*
- dayak (2)** Kalınca uzun sopa, baston (Akçalı-Su.; Palabıyık-Çr.) *“Ozana malzeme şaire uyak / Yaşlılara baston sakata dayak” Özgür 2002: 75*
- dayak (3)** Hayvana tek başına yük sararken yüklenen bölümün düşmemesi için altına dayanan ucu çatallı kalınca ağaç (Çalyayla-Çr.)
- dayaklamak** Kapıyı bir destekle arkasından kapamak (Siracettin-İs.)
- dayama (1)** Araba sandıklarını yanlardan tutan dikine ağaçlar (Çr.)
- dayama (2)** Mayasız hamurdan, fırında ya da sacda pişirilen bir çeşit pide (Şekerpinar-Su.)
- dayangal** → dayangan (Eskiköy-Çr.)
- dayangan** Dayanıklı, sert, metin, sağlam (Çr.)
- dayangılı** → dayangan (Çıkrık-Çr.)
- daydalanmak** Nispet yapmak (İs.)
- dayı** Yaşlı erkeklere seslenme sözü (Çalyayla, Kızılıpınar-Çr.)
- dâyım** Sürekli, her zaman (Su.)
- dayır dayır** Şiddetle, süratle, cayır cayır (Çr.)
- dayı yolu** Düğünde oğlan evinin gelinin dayısına verdiği armağan (Su.)
- daylak (1)** Deve yavrusu (Su., Satıyüzü-İs.; Dutçakallı-Çr.)
- daylak (2)** Uzun bacaklı kişi ya da hayvan (Ba.) *“Geçen Çorum’dan ballı küllü bir hint horozu aldım, çok daylak.” Şahin 2020: 42*
- dayn** Erkekler için kullanılan seslenme biçimi (Bademce-Ka.)
- dayre** Daire (Âşıkbükü-Os.)
- dayremek** Kumaşın iyice eskiyerek ipliklerinin seyrekleşip incilmesi (İs.)
- dazırayı çekmek** → dazıtmak (Çr.)
- dazıtmak** Kaçmak, kaçırmak (Çr.)
- dazmak** → dazıtmak (Çr.)
- deâd** Takat, derman (Su.)
- debelek** Husyeleri yaralanmış, şişmiş kimse (Çıkrık-Çr.)
- debelemek** Tepinmek, çırpınmak (Kargı-Os.; Su.; Çr.) *“Deli tavuk gibi debelenip duruyor.” Yokusul 2013: 229*
- deber** Hoyrat, sözünü bilmez, patavatsız, dengesiz (İncesu-Su.) *“Biraz benzer debere / Lafı benzer bibere” Aytekin 2003: 44*
- debertmek** → debreştirmek (İs.)
- debil dübül** İki yana sallana sallana düzensiz yürüyen (İs.; Su.)
- debreşmek** → depreşmek (Çr.) *“Gökte bulutlar var, görünmez Zuhal / Elem debreşiyor, sundum arzuhal” Ucar 1957: 15*

- debreştirmek** Gizli, unutulmuş bir şeyi ortaya çıkarmak (Çr.)
- dede** Yatır (Çr.) "Orada dede vardı. İyi etmediniz çarpılırsınız." Ozulu 2016: 152
- dedebörkü** Kuzukulağı da denen bir mantar cinsi (Mislerovacı-Çr.) "Dedebörkü yimediysen mantar yidim deme." Gösterir 2020: 41
- dede külaa (külâhi)** Daha çok su kıyılarında, arkların yanında çıkan, ak renkli, sapının ucundaki uzunca külâhiyle tanınan lezzetli bir mantar (Ba.) "Bizim bağadaki argın kenarında üç dene dede külaa buldum" Şahin 2020: 42
- dedem sakalı** Çelik çomak oyununda, oyuncunun çeliği sakal gibi çenesine koyup önündeki çukurun üstüne bırakması (Çr.) "Vuramazsa dedem sakalı yapılır." Oğuz 2006b: 12
- dede sahalı** Uzun tüylü çiçekleri toplanarak demet yapıldığında sakala benzediği için bu ad verilen otsu bitki (İs.)
- dedesakalı** Yenebilen bir çeşit yabanıl ot (Âşıkbükü-Os.)
- dede sarığı** Gökkuşağı (Kargı-Os.)
- dede yetimi** Dedesi sağken babası ölen, dedesinin kalıtından yararlanamayan kimse (Su.)
- dedikli** İsteddiğini yapan, ısrarcı (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)
- dedimkine** Dedim ki (İs.)
- dedürgün etmek** Rahatsız etmek, huzur bozmak, üzme (İs.)
- deermen** Değirmen (Ba.; Gölköy-İs.) "Deermenden un getirüyoduk." Abaz 2004: 164
- dees etmek** İki ailenin birbirine karşılıklı kız vermesi (İkipınar-İs.) "Dees idince gelin guye olmadı." Abaz 2004: 124
- deey daha** İşte orada (Ba.) "Kızıyılın mı? Deey daha. Niydece hemşerim şu zemheri günü orda?" Şahin 2020: 43
- defar** Çare, derman (Gerdekkaya-Al.) "Acaba defarı bulunmaz mı?" Tdk 1993: 1399
- def demberек** Sazlı, sözlü eğlence (İs.)
- değarmen** Değirmen (Eskiekin-Çr.) "Ta... şeerden getiriyok hamırı / Beş dene değarmen duruk Deyzoğlu" Kurtoğlu 1998: 22
- dege** Dede (Kuyucak-Me.)
- değel** Değil (Ba.; Su.; Çr.) "Sen bana yarın değel, ferdası gün uğra." Seyda 2006: 55
- değirmenci çöreği** Bir tür somun ekmeği (Su.; Bükse-Çr.)
- değirmi** Başa örtülen beyaz örtü (Kalecikkaya-Al.; Su.)
- değiş etmek** → değişik etmek (Ba.) "Aslında benim herif ile onun bacısını değiş etmişler, öyle evlenmişiz." Şahin 2020: 43
- değişik etmek** İki ailenin oğullarını karşılıklı olarak birbirlerinin kızları ile evlendirmeleri (Su.) "Araya aile büyükleri girerek değişik yapma denilen evlilik gerçekleştirilmiş." Uçakcı 2006b: 125
- değme** Elçi, haberci (Çr.)
- değnekçi** Köy düğünlerinde düğünün önünde koşan kimse, düğün öncüsü (Gölet-Ka.)
- değrölmek** Devrilmek (Âşıkbükü-Os.)
- değrüş** Derviş (Âşıkbükü-Os.)
- değze** Teyze (Âşıkbükü-Os.)
- deha** İşte, orada, şurada (İs.)
- dehlemek (1)** Kışkırtmak (Çr.) "İşi gücü yok orda burada birbiri üzerine adam dehleyip geziyor." Tdk 1993: 1406

- dehlemek (2)** Gözetlemek, gözlemek, dikkatle bakmak, izlemek (İs.)
- dehlemek (3)** Uzaklaştırmak, baştan savmak, kovmak (Çr.) "Dehledim, kapıdan çıkıp gitti." *Yoksul 2013: 230*
- dehmen** İçkili, sazlı sözlü toplantı (Çr.)
- dek** 1. Denk, eşit, uygun (İs.; Su.) 2. Hayvanlara yüklenen yükün bir tarafı, denk (Çr.)
- dek durmak** Uslu, terbiyeli, rahat durmak (Ba.; Toyhane-İs.; Bademce-Ka.; Su.) "Dek dur depik yeme." *Yoksul 2013: 230*
- dekiyenen durmak** → dek durmak (Bademce-Ka.)
- dekmik** Tekme (Kargı-Os.; Aşağı-fındıklı-Su.; Çr.)
- dekmük** Tekme (Ba.) "Yaannığın ortasına yirsin dekmüğü, bana bulaşma!" *Şahin 2020: 43*
- dël** Değil (Gölköy-İs.) "Nere gittikleri de belli dël." *Abaz, 2004: 111*
- delânlı** Delikanlı (Ba.; Harunköy-İs.) "Hey delânlı, şu yanındaki sandalyeyi verebülü müsün?" *Şahin 2020: 43*
- delbeder** Yoksul, zavallı, dağınık kimse (Su.)
- deldak** Gömlek içine giyilen, yünlü ya da pamuklu, astarlı, bir tür içlik (Çr.)
- delibaş** Koyunları oldukları yerde, döndüre döndüre öldüren bir hastalık (Güvenli-Çr.) "Bir defa seken taş İsmail'in kafaya düştüğü anda eli kafasında delibaş gibi dönmeye başladı çocuk." *Hodul 2019: 75*
- deli buğday** Kunduru denilen buğday çeşidi, kırmızı buğday (Çr.) "Üveyik, Rus, deli buğday, devediş, alkara kılçık, turnadili yetiştirilmektedir." *Ertüzün 1944: 11*
- delice** Kartal soyundan bir kuş, kerkenez (Evcı-Bo.) "Aygır dağı oylumunun son yitiği deliceler oldu." *Sarıyüce 2006: 71*
- deliçiçi** Bulduğu her şeyi üzerine giyen, takıp takıştıran kimse (Çr.) "Ne geyindin kız, kimsin sen? Etme anam, o ne deliçiçi gibi öyle!" *Özçatalbaş 2002: 28*
- deli daşşak** Donsuz, çıplak (Su.)
- deli kız** Çokluklu kadınlar arasında oynanan, evde kalmış kızları konu edinen seyirlik köy oyunu (Büyükcamili-Çr.) "Sözlere uygun olarak deli kız rolündeki kişiye kambur yapılır." *Oğuz 2006c: 20*
- deli kirez** Kiraz aşılanan küçük kırmızı meyveli yabanıl ağaç, mahlep (İs.)
- delikli** Üstünde delikler bulunan kevgir (Beydili, Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)
- deli mantar** Zehirli mantar (Çalyayla, Göcenovacı-Çr.) "Kalktı, ayakta bir kere daha inceledi 'deli mantar'ı, bir yanını kamasiyla çentti." *Gümüş 1977: 23*
- deli melek** Dokuma çanta, heybe ya da yastıkların üzerine işlenen bir motif (Alacahöyük-Al.)
- deliöz** Huysuzluk yapan hayvan (Çalyayla-Çr.)
- delimsa** Deli gibi (Çalyayla, Kızılpınar-Çr.)
- delimseği** Deli gibi (Âşıkbükü-Os.) "Olup biteni dikkatle takip eden delimseği Celil, akranı sayılabilecek Azmi'ye bağırdı." *Arslanlar 2018: 206*
- deli tahra** Küçük el baltası (Ahmetoğlan-Çr.) "Ahmet emmine git, deli tahrasını veriversin." *Çalışgan 2021: 166*

- deli tatlı** 1. Az tatlı (Ovakarapınar-Çr.) 2. Az pişmiş yemek (Ovakarapınar-Çr.) 3. Olgunlaşmak üzere olan turşu (Çalyayla-Çr.) "Deli tatlı olan turşumuzun tadına baktın mı?" *Yoksul 2013: 232*
- deli yağmur** Rüzgârla gelen, bir anda yağan, hemen geçen yağmur (Al.)
- dellal** İlanacı, tellal (Küre-Al.; Os.; Su.; Evcirtakışla, Karahisar, Sarımbey-Çr.) "Çirpınarak öten horoz / Sabahların dellalidir" *Çağlar 1954: 31*
- dellek** Tellak, natır (Çr.). "Dellekler içerde kesede, çimdirmede müşteriyi." *Lâçin 2007/63: 7*
- dellenmek** 1. Delirmek (Çr.) "Dellenme babam... diye yavıncıdı Cennet. Koy o kamayı neyi yerine..." *Gümüş 1977: 27* 2. Gayrete gelmek, heveslenmek (İs.)
- delley** Dişi köpek (Dutçakallı-Çr.)
- delme** Önü işlemeli bir çeşit yelek (Alacahöyük-Al.; İs.; Me.; Çampınar-Os.; Su.; Ovasaray, Büğdüz-Çr.) "Çıktım kar kürtüğüne / Delmenin yırtığına" *Ertekin 2006: 40*
- delü** Deli (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.)
- delü gız** Bir çeşit mantar (Bademce-Ka.)
- delümseği** Akli kıt, hafif zihinsel engelli, delimseği (Âşıkbükü-Os.) "Rahmetli adamın biraz delümseği bir kızı vardı." *Arslaner 2016: 241*
- dembeden** Birdenbire, ansızın (Su.)
- deme** Şiir, türkü (Çalyayla-Çr.)
- demirkazık** Kutup yıldızı (İs.)
- demirkır** Siyah beyaz karışık, griye yakın at donu (Evcı-Bo.; Os.) "Bu benim demir kırın narası de-ğil!" *Tahir 2004: 15*
- demiste** Toprak dam (Çayköy-Me.; Çıkrık-Çr.) "Demisteyi loğ tashi ile bağladın mı, yağmurdan akar." *Tdk 1993: 1418*
- demrâ** → demre (Su.; Babaoğlu, Kınık, Ovakarapınar-Çr.)
- demre** Küçük kızarıklık biçiminde bir çeşit deri hastalığı, temriye (Bozdoğan-Al.)
- demreği** → demre (Çr.)
- demreği** → demre (Çr.)
- demüsdü** Çevresi açık, balkon gibi yer (Ba.; İkipınar-İs.) "Anamgiliñ demüsdüsü va." *Abaz 2004: 121*
- dendene** Tedbir, düşünce (Çr.) "Artık oğlun büyümüş, eline dendeneyi al sana masraf görünüyor." *Tdk 1993: 1420*
- dene (1)** Arpa, buğday tanesi (İsahacı-Al.; Gökçam-Su.; Çıkrık, Çayhatap, Eskiokin-Çr.) "Dene bekler gibi başımda bekleme." *Kerman 1997: 17*
- dene (2)** Tane (Al.; Gökçam-Su.; Eskiokin, Eşençay-Çr.) "İki dene ağaç kaşık / Sallıyoduk keşik keşik" *Kurtoğlu 1994: 38*
- deneci** Yiyici, rüşvetçi (Ka.)
- denehasıda** Nişastayla, pekmezele yapılan bir çeşit helva (Çalınca-Çr.) "Bu gece denehasıda yapacağız." *Tdk 1993: 1421*
- denek tahtası** Hedef tahtası (Çr.) "Deli oğlan bahçanın kapusunu denek tahtası yapmış, atmış kurşunu." *Tdk 1993: 1421*
- deneleme** Çok arpa, buğday yemekten kaynaklanan hayvan hastalığı (Ba.; Su.) "Şu yemi az ver ineklere. Bak yine deneletmişsin." *Şahin 2020: 43*
- denelemek** Bir yiyeceğin iyilerini seçerek yemek; tanelemek (Ba.; Çayhatap-Çr.) "Yanında da bir tepsi üzüm / Deneleyindi ha deneleyindi" *Caferoğlu 1994: 139*

denem beşe Köy odalarında iki zar ya da aşıkla oynanan bir oyun (Çr.)

dene sahzı Damla sakızı (İs.)

dengelek (1) Dangalak (Al.)

dengelek (2) Sabit olmayan (Su.)

dengildemek Yıkılmak, devrilmek, yuvarlanmak (Çr.) "*Gine de bek giyme, badallardan inip çıharken dengilder düşersin.*" Özdemir 2019: 145

dengil dombalak Takla (Ba.; Çr.) "*O heriften mal alınmaz, beş gurusu için dengil dombalak atar.*" Kerman 1997: 17

dengil dombalak atmak (aşmak) 1. Takla atmak (Çr.)
2. Çıkarı için olmadık dalkavukluk etmek (Çr.) "*O heriften mal alınmaz, beş gurusu için dengil dombalak atar (aşar).*" Kerman 1997: 17

dengilmek Yıkılmak, devrilmek, yuvarlanmak, yan yatmak (İs.; Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "*Dengilesice, çekil başımdan, işim gücüm var benim.*" Arslaner 2016: 241

densük Kendini kural dışı gibi gösteren kimse (Os.)

depçek → depki (Ka.)

depdirmek Belletmek, kazdırmak (İs.) "*Bahçeyi depdirdin mi?*" Tdk 1993: 1426

depe Tepe, baş, uç (Çavuşoğlu-İs.; Oğ.; Âşıkbükü-Os.; Su.) "*Armut silkiyorum diy, depesi aşşā düşüy.*" Abaz 2004: 140

depegöz Salak, aptal (Çr.)

depelemek (1) 1. Çiğnemek, ezemek, üstünden geçmek (Su.)

2. Önemsememek, dikkate almamak (İs.)

depelemek (2) Ağzına kadar doldurmak (İs.)

depelik 1. Üzeri altın ya da gümüş paralarla süslü kadın başlığı (Âşıkbükü-Os.; Su.) 2. Eskiden kadınların alınlarına bağladıkları altın (Harunköy-İs.) "*Depelik vardı, düşünlerde nışanlı gızlara.*" Abaz 2004: 97

deper Güç, kuvvet (Dutçakallı-Çr.)

depği → depki (Ovakarapınar-Çr.)

depik Tekme, çifte (Ka.; Kamışlı-Su.; Arpalık, Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "*Beygir çocuğu bir depikte yıktı.*" Tdk 1993: 1429

depik depmek Tepmek, çifte atmak (Çr.)

depilcimek Ayağı takılmak, tökelemek (Çalyayla-Çr.)

depil destek Düzensiz, başıboş (Su.)

depişmek Tepişmek, tekmeleşmek (Çr.) "*Baktım ahırda depişiyorlar, susadılar herhal dedim.*" Özçatalbaş 2002: 65

depitme Vurukları, ezikleri iyileştirmekte kullanılan biraz pişirilmiş hamur (İs.)

depiye Salak, aptal (Çr.)

depki Bel denen tarım aracının ayakla basılan tahta kısmı (Su.; Çr.)

depkin Bir yerden batıp diğer bir yerden çıkan su, kaynak (Çr.)

deplek Önüne bakmadan dikkatsizce yürüyen (Su.)

depme Bel denilen tarım aracı (Kayağzı-İs.)

depmek (1) Bağ, bahçe bellemek (Su.; Tatar-Çr.) "*Bağa girdim depilmiş / Karıkları ekilmiş*" Çağıl 2013: 9

depmek (2) Bir şeyi basa basa doldurmak, tıkmak (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) "*Derisine saman depip evinin külünü yele vermeyince bize dur durak yoktur.*" Tahir 2004: 160

- depmek (3)** Tekme atmak, tekmelemek (Âşıkbükü-Os.; Serban-Çr.) *"Deptim keçe, sivirilttim külah oldu."* Ertekin 1944: 30
- depmek (4)** Yürümek (Su.)
- depmi** → depki (İs.; Ka.)
- depmik** Tekme, çifte (İs.)
- deppe düppe** Salak, aptal (Çr.)
- deprem** Zelzele, yer sarsıntısı (Ka., İs.)
- depemek** Hareket etmek, kımıldamak (Çr.) *"Saçımın kılı depremez..."* Tahir 2004: 190
- deprenme** → deprem (Çr.)
- deprenmek** Kımıldamak, oynamak (Çr.) *"Deprendi, üstündeki dağ gibi ağırlığı atmak için."* Tahir 2007: 295
- depreşmek** Yeniden ortaya çıkmak, tekrarlamak (Çiçeklikeller-Su.; Eskiekin, Mislerovacığ, Sarimbey-Çr.) *"Pınarda yâri gördüm / Eski derdim depreşti"* Gösterir, 2011: 168
- depretmek** Hareket ettirmek, kımıldatmak (Çr.) *"Dost depretse dudağımı / İşletir sinem dağını"* (Âşıkî) Ercan 1991: 66
- depselek** Sakar, gözünün önünü görmeyen (Çalyayla-Çr.) *"Depselek, onündeki goca gayayı gormedi, yüzüğüyle gapaklandı."* Gösterir 2020: 41
- depşek** → depki (Ka.)
- depük** Tekme (Bademce, Gölet-Ka.) *"Depüğü yiyince yere serildi."* www.golet.tr.gg/
- derbiz** Toprağın işleme, ekme tavi (İsahacı-Al.) *"Toprak derbiz olmayınca ne ekek / Birdir Allahımız gayle mi çekek"* Arısoy 1970: 56
- deremet** 1. Çözüm, çare (Su.) 2. Hazırlık, sağlama, toplama (Ahmetoğlan-Çr.) *"Köylü harmandan kalkınca kışlık un deremeti derdine düşerdi."* Çalışgan 2021: 93
- dergen** Harmanda düven sürerken düşen başakları toplamak için kullanılan yabaya benzer bir aygıt (Çr.)
- deri günü** Panayır, pazar kurulan gün, salı günü (Bademce-Ka.; Su.; Eskiekin-Çr.) *"Deri günün devrisi ordayım."* Kerman 1997: 17
- derilmek** Toplanmak, bir araya gelmek (Evcioortakışla-Çr.) *"Çorum ile Kalınsaz kasabası dolaylarına gidecek olanlar bir araya derildiler."* Sarıyüce 2004: 15
- derim ayı** Sonbahar (Çr.)
- derinti** Şurdan burdan toplanmış eşya, insan (İs.; Dutçakallı-Çr.)
- derip deşirmek** Düzenlemek, toparlamak, derlemek (Su.)
- deriun** Pazar günü (Çr.) *"Derünü ezvaneler gapalı mı?"* Tuluk 1991: 2
- derlemek** Toplamak (Olukyanı-Su.) *"Ordan oraya koşturup dostunu düşmanını derledi."* Seyda 2006: 192
- dermiyeli** Kösele ya da gönden önce tersinden dikilip sonra çevrilip kalıplanarak mes haline getirilen ayakkabı (İs.)
- derneşmek** Direnmek (Ka.)
- deste** Ayakçak kullanılarak biçilmiş ekinlerin toplu durumu (Kılcılı-Al.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çalyayla, Tolamehmet-Çr.) *"Arpa biçtim destem var / Yatak getir hastam var"* Gösterir 2011: 264
- desti** Testi (Eskiekin-Çr.) *"Oluğa desti koydum / Damla damla dolacak"* Gösterir 2011: 172
- destimenci** Ekin bekçisi (Göcenovacığ, Seydim-Çr.) *"Hiç gözüne kestirmedüğün destimencinin avradı bak..."* Gümüş 1977b: 17
- dēşirmek** Değiştirmek (Çr.)

deşenek → daşenek (Al.; Ba.; Karadona, Mazıbaşı-Çr.) “*Kimi aşık,deşenek oynar, kimi topraktan havuz hamambiç yapar.*” Özçatalbaş 2002: 31

de şindi Ters bir durum yaşandığında söylenir (İs.)

deşinmek Eşinmek (Akçalı-Su.) “*Avludadeşinip duran tavuklara bir atmaca pike yaptı.*” Sarıyüce 2004: 240

deşirici Dilenci, toplayıcı (Ba.; Kamışlı-Su.) “*Deşirici eline bakarken sen kesene bak.*” Uçakcı 2006b: 155

deşirikli Tertipli, düzenli kimse (Su.)

deşirmek Toplamak (Su.; Sarimbey-Çr.)

deşmek (1) Delmek, yarmak, yara açmak (Yazır-Bo.; İs.; Akçalı-Su.; Eskiëkin, Sarimbey, Turgut-Çr.) “*İnsafsız atılan oklar / Yaramızıdeşmektedir*” Gardaş 1979: 14

deşmek (2) Yeri eşmek, kazmak (Kargı-Os.)

dē şorda Daha orada (Su.)

deşti Aşılanmamış, yabancı kiraz (Olukyanı-Su.)

deve (1) Erkeklerce oynanan bir köy seyirlik oyunu (Su.; Celilkırı-Çr.)

deve (2) Dokuma tezgâhında tarak takılan kısım (Eskiyapar-Al.)

deveçökerden Kurak, sert topraklarda yetişen, sarı çiçekli, çok dikenli yabancı bir ot (Çr.)

devedabanı İlkyazda kırlarda, tarlalarda kendiliğinden yetişen, pembe çiçekli, yumru kökleri yenen bir bitki (Çr.)

devedişisi Sarı, iri taneli bir buğday çeşidi (Sarimbey-Çr.) “*Üveyik, deli buğday, devedişisi, alkara kılçık, turnadili yetiştirilmektedir.*” Ertüzün 1944: 11

devek Asma kütüğü, tevek (Ba.; Os.; Beydili, Dutçakallı-Çr.) “*Devekte üzüm kara / Üzümde dizin kara*” Türkoğlu 2007: 173

devetopu Hamur pezisinin büyük olanı (İş.)

devinmek Çabalamak, uğraşmak, didinmek (Çr.)

devir Nadasa bırakma (Ka.)

devre Akli tam yerinde olmayan kimse (Su.) “*Deli devre konuşuyor.*” Uçakcı 2006: 360

devrebik Çam mantarı (Evcı-Bo.) “*Çam mantarının adı devrebiktir.*” Sarıyüce 2006: 134

devriş Derviş, tarikat üyesi (Su.; Çayhatap-Çr.) “*Aşığa nişansın devrişe burhan / Mühür kimde ise odur Süleyman*” Caferoğlu 1994: 140

devrölesice Yıkılacağı, ölesice (Ba.) “*Bu sefer de bizim çöp gonteynırını boşaltmadı devrölesiceler.*” Şahin 2020: 44

devrösüün Ertesi gün (Çr.) “*Devrösüün gelip beni bulasın.*” Yoksul 2013: 239

devrüş Derviş (Ba.; Çalyayla-Çr.) “*Zamanın birinde bir devrüş varmış.*” Akbaş 1983: 21

dey Diye (Çalyayla-Çr.)

deybayak Az önce, demin (Çr.)

deydaha İşte orada (Al.; Yağcılar-Ka.; Os.; Çalyayla-Çr.) “*Eşeğini arıyodun, deydaha! Bostana girmiş yayılıyo.*” Kerman 1997: 17

dey dey daha hollukta Aradığının nerede olduğunu biliyorum ama, bunu sen bulamazsın (Os.)

deyha İşte, orada, şurada (Su.) “*Deyha, dedi adam. Görmüyomu?*” Sarıyüce 2004: 338

deyi Diye (Kirazlı-pınar-Çr.) “*Irak deyi gücenme / Aşığa Bağdat yakan*” Gösterir 2011: 241

deyim Diyeyim (Akçalı-Su.; Çıkrık, Serban-Çr.) “Kapısını çalıp tok köpek, getirdim tosunumu deyim.” Aksu 2013: 20

deyin Diye (Çr.)

deyincik Deyince (Çr.) “Hani yârin deyincik / Gösterdiğne değmeli” Gösterir 2011: 149

deyip dökmek Sürekli söylemek (Eskiekin-Çr.) “Yaz deyip dokerdin, aha yazıyorum / Köy dedi mi, içim buruk Deyzoğlu” Kurtoğlu 1998: 21

deyiş Destan, ağıt, şiir, türkü (Körkü, Şekerhacılı-Su., Çalyayla-Çr.) “Ben kışı sevmem ki yaza alıştım / Türküye, deyişe, saza alıştım” Çırakman 2002: 12

deyneğe binmek Yaşlılık nedeni ile desteksiz yürüyememek (Su.)

deynek Değnek (Fındıklı-Or.; Gökçam, Körkü-Su.; Çalyayla, Eskiekin-Çr.) “Deyneği argaçta kalasıca.” Yoksul 2013: 239

deynekci (1) Köy düğünlerinde düğün alayının önünde giden kişi (İs.)

deynekci (2) Hayvan pazarında büyükbaş hayvanı pazara getirip götüren kişi (İs.)

deyos Deyyus (Ka.; Çr.) “Şu deyosun tarlası / Çeltik değil kındıra” Aşık 2003: 127

deyvmek Söylemek (Ka.)

deyvis Deyyus (Do.) “Dürzü deyvisin kızı / Neremde kusurum var?” Gösterir 2011: 266

deyze Teyze (Esentepe-İs.) “Bi deyzem vardı, oña giderdim.” Abaz 2004: 118

dēze Teyze (Örenseki, Yerliköy-İs.; Çr.) “Ondan ne çekdim dēze.” Abaz 2004: 125

dezgere Taş, toprak, kum taşımaya yarayan sedye biçiminde araç, gezgere, geçgere (Âşıkbükü-Os.)

dıbiçca Sağa sola sapmadan, doğruca (Âşıkbükü-Os.) “Haydi bakalım, bakkala dıbiçca git gel.” Arslaner 2016: 241

dıbirga (1) Yılgın denilen çalının dalından yapılan keklik kafesi (İs.)

dıbirga (2) Çalı süpürgesi yapımında kullanılan ince sert dallı bir çalı türü (Âşıkbükü-Os.)

dıbirga (3) Çalı süpürgesi (Ba.) “Asmanın Ardı’ndan kesdüümüz otlarınan dıbirga yapardı dedem.” Şahin 2020: 44

dıbiş dıbiş Tıpiş tıpiş, ufak adımlarla, yavaş yavaş yürüyüş (Çr.) “Benim yavrum artık dıbiş dıbiş yürüyor.” Tdk 1993: 1449

dıbiz Saçsız, kel (Çr.)

dığdı Uzak akraba (Su.; Çr.) “Dığdısının dığdısı, dış kapının dığdüsü.” Ertekin 1944: 31

dığdığı (1) Kalbur altına geçecek kadar küçük pirinç kırıntıları (Gölet-Ka.)

dığdığı (2) → dığdı (Gölet-Ka.) “O mu? Dığdığının dığdığı.” www-golet.tr.gg/

dığdıış 1. Çelimsiz, zayıf (Su.)

2. Yalnız, çaresiz (Su.)

dığhac Az su konulması nedeniyle kıvamsız olan hamur işleri ya da katı, susuz yiyecek (Su.)

dığıl dığıl etmek Yaltaklanmak (Çr.) “Paranın kokusunu aldı da dığıl dığıl ediyor.” Tdk 1993: 1453

dığıldanmak Küçük çocuğun kendi kendine söylenmesi, mırıldanması (Çr.)

dığrak (1) Özellikle bulgur yapımında kullanılan bir buğday cinsi (İs.)

dığrak (2) Ekinin içindeki yabancı ot (Ba.)

dihim Lokma (İs; Çr.) "Aş dezgânın üstünde bi dihim ekmek." Çorumlu 2000: 18

dihinmak İvediyile ayak üstü yemek (Ba.) "Böyle de dihinılmaz ki gardaşım, adam bizim üç öyünlük tayınımızı yedi." Şahin 2020: 44

dihıs Çamur (Çopraşık, Değirmen-dere-Al.)

dihış (1) Sıkışık, dar yer (İs.)

dihış (2) Kek, hamur gibi şeylerin kabarmadan kalması (İs.)

dihış dihiş Çok sık (Ba.) "Bir minibüse yirmi kişi dihiş dihiş bi-nerek anca gidebildik." Şahin 2020: 45

dihızımak Sıkılmak, rahatsız olmak (Gökçam-Su.)

dika Şişe ya da testi kapağı, tıpa mantar (Çr.)

dıkdumak Yedirmek (Bademce-Ka.)

dıkılmak Hücum etmek, saldırmak (Dutçakallı-Çr.) "Ben yârime giderken / Köpekler dıkılıyor" Türkoğlu 2007: 176

dıkım Lokma, küçük lokma (İs.; Ka.; Âşıkbükü-Os.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) "Bir dıkım yemek yedim." Tdk 1993: 1455

dıkırdanmak Sürekli söylenip durmak (Çr.) "Bal yapmaz arı gibi dıkırdanıp durma." Gürsel 1997: 250

dıkıs → dıkız (1) (Külâh-Al.) "Yerimiz çok dıkıs." Tdk 1993: 1456

dıkız (1) 1. Sıkışık, dar (Arpalık, Dutçakallı-Çr.) 2. İşlenmeyecek denli ıslak toprak (Külâh-Al.; Âşıkbükü-Os.; Su.) "Dıkızda ekersen tarla pıtırak getirir." Eker 1940: 14

dıkız (2) 1. Şaka kaldırmayan insan (Külâh-Al.) 2. Konuşula--mayacak denli tok sözlü olan kişi (Su.)

dıkız (3) Suyu az olduğu için güç yutulan yiyecek (Âşıkbükü-Os.) "Kabak dıkız olmuş." Arslaner 2016: 241

dıkızımak Çok sıkışmak, tuvalet gereksinimini giderememek (Çr.) "Dıkızımaynan darazımayı birbirine karıştırma." Yoksul 2013: 239

dıklım dıklım Tıka basa, tıklım tıklım (Eskiekin-Çr.) "Ferik Nene birer söllüm soklümdü / Zekiye'nin evi dıklım dıklımdı." Kurtoğlu 1998: 13

dıkmak Kaşığa alınan lokmayı yemek (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Çorbadan bir kaşık ya dıktım ya dıkmadım, dış kapı açıldı." Arslaner 2016: 241

dıldıbiz Yoksul (Yerliköy-İs.)

dıldıl Kavak ya da söğüt dalından yapılan bir çalgı (Tolamehmet, Karagöz-Çr.) "Dıkızımaynan dıldıl çalınmaz." Yoksul 2013: 239

dılılı Söğüt dalından yapılan düdük (Kozören-Me.)

dıma → dumağı (Çr.)

dımağ → dumağı (Çr.)

dımağı → dumağı (Çr.)

dımbadak Ansızın, birdenbire (Çr.)

dımbıl Ağaç ya da topraktan yapılmış küçük yayık (Eskice-Çr.)

dımbıldamak Söylenip durmak (Çr.)

dımbıra gibi Davul gibi şişkin, çok gergin (Âşıkbükü-Os.) "Hayvanlar bugün keşikte iyi doymuş, suyu da içince karınları dımbıra gibi oldu." Arslaner 2016: 241

dımbırdatmak Saz, cura, tambur gibi müzik aletlerini çalmak (Çr.) "Dımbırdattıkça öyle, kocaoğlan geliyor keyfe." Özçatalbaş 2002: 38

dımbırtı Davul gibi çalgıların uzaktan duyulan sesi (Çr.)

dımdım → dımdın (Çr.)

dımdızlak 1. Hiçbir eşyası olmayan, bomboş (Çr.) “*Ev almışlar emme her yer dımdızlak.*” Kerman 1997: 17 2. Yoksul, üstü başı perişan, parasız pulsuz (Âşık-bükü-Os.; Çr.) “*Son parayı da sana verirsem dımdızlak kalırım ben.*” Arslaner 2016: 207 3. Yapayalnız, tek başına (Âşık-bükü-Os.) “*Oğul uşak evlenip gidince kocaman evde dımdızlak kaldım.*” Arslaner 2016: 207

dımık Ağzın tavanı (Su.)

dımışkı (1) Güzel, yakışıklı, şık (Çr.) “*Yeni urba dikinmiş, dımışkine dolanıyo.*” Kerman 1997: 17

dımışkı (2) Tepsi (Su.)

dımışkine İyi, uyan (Çr.)

dımitmak Donup kalmak (Ba.) “*Herkile giren kara yılanı görünce dımitiverdi.*” Şahin 2020: 45

dımnımak Yavaşlamak, ağırlaşmak, sakinleşmek (Çr.)

dımdın Mızmız, mıymıntı, çabuk karar veremeyen, sözü uzatan (Çr.)

dınga Zayıf, çelimsiz, hastalıklı (İs.)

dıngaz Süzme yoğurt (Ka.)

dıngıl Dalga geçerek boş boş konuşmak (Külâh-Al.)

dıngırdamak 1. Sürekli hareket etmek, kıvıldamak (Çr.) 2. Gereksiz konuşmak, gevezelik etmek (Çr.) “*Bal yapmaz arı gibi dıngırdayıp durma.*” Yoksul 2013: 107

dıngırtı 1. Müzik sesi ya da mırıldanma (Çr.) 2. Dalga geçme (Su.)

dınılak Burnundan konuşan kimse (Çr.) “*Dınılak bal gibi biliyor kendisi için geldiğini de milletin*

ağzını yokluyor.” Gündoğar 2008: 4

dınkabak İçi boşaltılıp su kabı olarak kullanılan asma kabağı (Çr.)

dınlamak Arı gibi böceklerin ses vermesi (Çr.) “*Yaz geldi, bizim arılar dınlamaya başladı.*” Koşay-İşitman 1932: 100

dınnâ bitli Eli cebine gitmeyen, cimri (İs.)

dınnak Tırnak (İkipınar-İs.; Eskiiekin-Çr.) “*Dınnân nankisini kesseñ acımaz.*” Abaz 2004: 124

dınnak gaşıma İki kişinin arasını açmaya çalışma (İs.)

dınnaklamak Bir kimseyi istemediği konuları açarak kızdırmak (İs.)

dınzak Burnundan konuşan kimse (Kozören-Me.)

dırat Kırat (Su.)

dırağuzlamak → dıravuzlamak (Âşık-bükü-Os.)

dıravuzlamak Kapıyı, pencereyi sıkıca kapatmak, sürgülemek, iyice kilitlemek (Ka.)

dırğa Yapılan hiçbir işten memnun olmayan, sürekli sorun çıkaran kişi, oyunbozan (Gölet-Ka.) “*Gene dırğalık yapar, başımıza dert olur.*” www.golet.tr.gg/

dırık 1. Esas, temel (Çr.) 2. Dirlik, düzen, uygunluk (İs.; Eskiiekin-Çr.) “*O iş dırık tutmadı.*” Caferoğlu 1994: 215

dırık dırsık Sökük yırtık (Çr.)

dırık dutmak Bir işte tutunmak, sebat etmek, sonuna kadar beklemek (Eskiiekin, Sarimbey-Çr.) “*Bugünaadar hangi işde dırık dıttu ki?*” Kerman 1997: 63

dırıtmak 1. Kovmak, başından defetmek (Me.) 2. Sırıtmak, karşı çıkmak (Ka.; Os.; Su.) “*Verirsen şu*

- düveyi alacağım, diye dırttı...*
Saraçer 2000: 353
- dırtmamak** Önemsememek (Çr.)
"Gaynanaya demişler ya dırtmamış."
Özdemir 2019: 101
- dırlama!** Çok konuşanı azarlama
(Ka.)
- dırlamak** Gereksiz konuşmak
(Ka.)
- dırlanmak** Gerekli gereksiz söylenmek, mırıldanmak (Çr.)
"Çok dırlanırsa parasını öder, ağzını kapatırız."
Seyda 2006:255
- dırmık** Sap toplama işinde kullanılan bir tarım aracı, tırmık
(Kar-gı-Os.; Kamışlı-Su.; Çr.)
"Dırmık denilen aletle tarla dolaşılır."
Doğan 2004: 117
- dırmıntı** Tahıl biçildikten sonra tırmıkla toplanan kalıntılar (Su.)
- dırmuh** Tırmık (Ba.)
"Yarin talada sen sürme dırmuğunu mu atma dırmuğunu mu alacan?"
Şahin 2020: 45
- dırr** At, katır durdurma ünlemi
(Kamışlı-Su.)
- dirrey** Çobanın sürüyü su içmeye götürürken çıkardığı ünlem (Oğlaközü-Su.)
- dısdıbilak** Çırlıçplak (Su.)
- dısdıvrak** Derli toplu (Su.)
- dışar** Sofa (Kargı Yaylası-Ka.)
- dışarılık** Yabanlık giysi (Su.; Göcenovacı-Çr.)
"Döne haberi alır almaz dışarılık kunduralarını giyindi."
Sarıyüce 2004: 297
- dışarılıklı** Yabancı, başka memleketli (Evcı-Bo.; Su.)
"Şimdi alınma ama sen göçmensin, dışarılıklısın."
Sarıyüce 2004: 265
- dışaylak** Dışa doğru, dış tarafa yakın, dışarlık (Âşıkbükü-Os.)
"Düvarın temel taşlarını biraz dışaylak yerleştirin."
Arslaner 2016: 242
- dışlık** Huzur, rahat, düzen (Ba.; Çavuşoğlu-İs.; Su.)
"O gelince dışlığım galmadı."
Uçakçı 2006: 360
- dışlıksız** Dışarıda huzursuzluk yaratan, geçimsiz (Su.)
- dıvrak (1)** 1. Derli toplu, yakışıklı (Külah-Al.) 2. Giydiğini yakıştıran (Ovakarapınar-Çr.) 3. Çevik, canlı, kıvrak (Ba.; Ayazköy, Çalyayla-Çr.)
"Ne gülüyonuz la dıvrak dıvrak?"
Özçatalbaş 2002: 95
- dıvrak (2)** El tezgâhlarında ipek karıştırılarak yapılan dokuma türü (Çr.)
- dıynak** Tırnak (Âşıkbükü-Os.)
- dızıkamak** → dizikmek (İmat-Al.; Su.)
- dızır dızır getmek** Kızıp arkasına bakmadan hızlı gitmek (Çr.)
- dızlak** Tüysüz, dobak (Âşıkbükü-Os.)
- dızman** Kart teke (Al.)
- dibek** Soku (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Su.; Gökçeagaç-Uğ.;)
"Dibek kadar boyu var."
Yoksul 2013: 240
- dibelik (1)** 1. Büsbütün, tamamen (Çr.) 2. Devamlı, daima (Çr.)
"Allah dibelik geçim versin."
Tdk 1993: 1479 3. Çok (Çr.)
- dibelik (2)** İnadına, daha beteri (Çr.)
"Söylediğim şeyi dibelik ak-sine yapıyor."
Tdk 1993: 1479
- dibi bıcâ** İşin aslı, kökeni (Gölköy-İs.)
"Dibini bıcânı ben ne biyim."
Abaz 2004: 165
- dibicik** Dip, köşe (Ovakarapınar-Çr.)
- dibildemek** Kimıldamak (Bademce-Ka.)
- didiklemek** Karıştırmak (İs.; Çr.)
"Didiklemeynen yün ip olmaz."
Yoksul 2013: 152
- difringi** Çevik, canlı, kıvrak kimse (Çr.)

diğdiç İnce, zayıf (Çr.)

diğe durmak → çöğe durmak (Çr.)

diğdirmek 1. Bir sıvının bir yerden hızla fıskırması (Çıkrık-Çr.)
2. Ayakta işemek (Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.)

diğir diğir 1. Bir yüzeyin pürüzlü, diş diş, pütürlü olduğunu anlatır (Âşıkbükü-Os.) 2. Cilt üzerindeki ince kabarcıkları anlatır (Çr.) "*Ellerim, alnım diğir diğir oldu bu anlar.*" Arslaner 2016: 207

diha İşte, orada, şurada (Çr.)

dihenklemek Gözetlemek, gözlemek, dikkatle bakmak, izlemek (Çr.)

diinemek Dinlemek (Çr.) "*Hemi de diine bak, aha bu ohuyacaamı.*" Lâçin, 2007/63: 6

dik Tahılın kabuğunu yumuşatıp ayırmaya yarayan değirmen (Ba.; İs.) "*Hatıpların Hacı Ahmet'in evin önünde de dik vardı.*" Şahin 2020: 45

dikbasan Kadınların giydiği yüksek topuklu lastik ayakkabı (Gökköy-Çr.)

dik dombalak Baş üstü durma (Su.)

dike Bir parça yiyecek (Su.)

dikencik → dikencil (Çr.)

dikencil Pişirilerek yenen bir çeşit ot (Çalyayla, Kızılpinar-Çr.)

diki 1. Doğranmış et parçası (Âşıkbükü-Os.; Ovakarapınar-Çr.) "*Biz güveç yapıyoruz deyi goca çölmeğin dibine iki diki et koymuşla; gerisini baldırcanınan doldurup önümüze getüdüle.*" Arslaner 2016: 241 2. Kemikli ya da kemiksiz pişmiş et, kavurma (Çr.) "*Etlıkların bir kısmı haşlanarak diki yapılır.*" Güven 2017: 34

dikilmek Ayakta durmak, ayağa kalkmak, dik durmak (Çavuşoğ-

lu-İs.; Su.; Çalyayla, Tatar-Çr.) "*Ulan ortada dikilmek sizin köyün huyu mu?*" Tahir 2006: 148

dikin Kız babasınca dokunmuş top kumaşların kesilip elde dikilmesi (Ka.) "*Ağız tadının ertesi günü dikin günüdür.*" Cingöz 2010: 318

dikittirmek Ayakta bekletmek (Çr.)

dikkolalak Eşek (İs.)

diklenmek Karşı gelmek, kafa tutmak (Evcı-Bo.; Su.) "*Bir deri bir kemik kalmış gövdelerine bakmadan diklendiler.*" Sarıyüce 2004: 170

dikme (1) Bir ailenin tek çocuğu (Kayı-İs.)

dikme (2) Fidan, yeni dikilmiş fidan (Eskiyapar, İsaçacı-Al.; İs.; Os.; Su.) "*Çıkarman kapıya dikme kemirir / Dölü makbul değil, geçmiş zamanı*" Arısoy 1970: 99

dikolta Dekolte, yarı çıplak (Os.)

dikolto Kadın iç giyeceği, gecelik (Su.)

diküdürmek Dik durdurmak, ayakta durdurmak (Ba.) "*Gız bacım, yaşına yetmedi mi bu tombik, diküdürmüye çalışıyom emme duramıyo.*" Şahin 2020: 45

dil Anahtar (Yeşilyurt-Al.; Şekerpinar-Su.) "*Kapının birisi açmaya çetin / Kilidinin otuz iki dili var*" Yöndem 1983: 66

dilaltı Sarılık hastalığı (Su.)

dilbar Dilber, güzel (Su.)

dilbez Güzel konuşan (Harunköy-İs.; Karagöz-Çr.) "*Ecük de dilbezidi.*" Abaz 2004: 134

dilbezeği Çok güzel konuşan (Çalyayla-Çr.)

dilbezek Güzel konuşan (Âşıkbükü-Os.) "*Karısı da pek dilbezek biri.*" Arslaner 2018: 69

dilbiran Yenilebilen bir çeşit mantar (Eskiköy, Eşençay-Çr.)

dilçük Dilin üzerinde çıkan acılı, beyaz kabarcıklar (Gölet-Ka.) "Dilimde dilçük çıkmış." www.golet.tr.gg/

dildirmek Yardırmak, böldürmek (Ba.; Beydili-Çr.) "Atelyede dildürdüğümüz kavakların kuturları iki metreydi." *Şahin 2020: 45*

dilgen Çatal (Su.)

dil gırmak Kendi şivesini bırakıp İstanbul şivesiyle konuşmak, kibar konuşmak (Su.; Çalyayla, Sarimbey-Çr.) "Çorum ağzını bırakıp kibar laf edenleri "dil gırıyo" diye hafife alırlardı." *Özçatalbaş 2002: 27*

dilik Dilinmiş, yarılmış (İs.; Gölet-Ka.; Çr.) "Elbise dilik dilik olmuştu." www.golet.tr.gg/

dilinçi Dilenci (Çr.)

diline mürt etmek Bir sözü ya da düşüncüyü durmadan yinelemek (İs.)

dilki (1) Değirmen taşının üzerinde döndüğü ağaç (Dereyazıcı-Al.)

dilki (2) Tilki (Al.; Güvenli-Çr.) "Dedem: Yakalayamadın mı dikliyi?" *Hodul 2019: 28*

dillala Çorum'a özgü, kadın erkek birlikte oynanan bir halk oyunu (Su.; Örencik-Çr.) "Dil-lala oynadı doya doya" *Aksu 2013: 93*

dillemek 1. Aleyhte bulunmak, kötülemek (İs.) 2. Azarlamak, darılmak (Çr.) "Adımı dilediler / Dert büyük saklanır mı?" *Aytekin 2003: 50*

dilli düdük Rahatsız edecek denli çok konuşan kimse (Âşıkbükü-Os.)

dillik (1) Dirlik, rahatlık, düzenlik, huzur (Esentepe, Gölköy-İs.; Çr.) "Gayınnasayınan dillik etmedi." *Abaz 2004: 118*

dillik (2) Yemek (İbik-İs.).

dilliksiz Geçimsiz, huysuz (Çr.) "Aha ben gidiyom düşme arhama / Dilliksiz yâr yalnız yat bundan kelli" *Gösterir 2008/84: 11*

dilliksizlik etmek Geçimsizlik etmek, ortalığı karıştırmak (Çr.)

dilliksüz Şımarık, geçimsiz kimse (Ba.) "Onun geliniyle bu mahallede kimse geçinemez, çok dilliksüz birisi o." *Şahin 2020: 46*

dilme 1. Dört köşe kesilmiş ağaç, kereste (Çr.) 2. Dilimleme (Bademce-Ka.)

dil tutamağı Söz arasında yerli yersiz yinelenen sözler (Çr.)

dil yeniği olmak Yalama olmak (Çr.)

dimdik durmak Boyun eğmemek, yaltaklanmamak (Çr.)

dimdiri Dipdiri, dimdik, sapasağlam (Çr.)

dimi El tezgâhlarında dokunan yorgan, yatak yüzü (İs.)

dimrit Erken olgunlaşan bir çeşit kara üzüm, dimnit (Çr.)

dinari Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Ba.; Çr.) "Rahmetli ebem dört tığı ile çok dinari örmüştür hepimize." *Şahin 2020: 46*

din diyelemek Ani gelişen bir olay karşısında şaşırıp donakalmak (Ba.) "Gamışların arasından çıkan doñuzları görünce diñ diyelemiş, neredeyse tumana dolduracaamış." *Şahin 2020: 46*

dinelek 1. Boyun eğmez, inatçı, dik kafalı (İs.) 2. Orta yerde boş boş dikilip duran kişi (İs.)

diñelmek (1) 1. Ayakta durmak (Külah-Al.; Kargı-Os.; Su.; Gocenovacığı-Çr.) 2. Karşı gelmek (Su.) "Bu güzel araba karşısında dinelip kaldı çocuklar." *Sarıyüce 2004: 298*

- diñelmek (2)** İşe giderken, iş yaparken onunla bununla meşgul olup boş vakit geçirmek (İs.)
- diñeltmek** Meydana getirmek (İs.)
- dinemek** Dinlemek (İs.) *"Böyle laf ederdi de dinedük."* Abaz, 2004: 106
- dingel** Gelinin başına konulan yüksek örtü, gelin tacı (Me.)
- dingidek** Birdenbire (Ovakarapınar-Çr.) *"Dingidek doğrulup ayağa kalktım."* Yoksul 2013: 245
- dingil (1)** 1. Gelinlere takılan, altınla süslenmiş fes (Me.) 2. Feslerin tepesinde iki santim uzunluğunda, masura şeklinde püskül takılacak kısım (Çr.)
- dingil (2)** Tepenin ya da ağacın doruğu, uç noktası (İs.)
- dingil (3)** Memenin ucu (İs.) *"Yavrum bir şeftali ver / Memenin dingilinden"* Ertekin 2006: 22
- dingil (4)** Horozun ibiği (Güvenli-Çr.) *"Sokağa çıkan tavukları bir arada tutmaya çalışan kırmızı dingilli horoz..."* Hodul 2019: 136
- dingil (5)** Sahanların kubbeye benzeyen kapağı (Çr.) *"Fehmi Bey elini ovuşturarak kabın dingilini kaldırır."* Güven 2017: 36
- dingildek** 1. Sallanarak ya da zıplayarak yürüyen kimse (İs.; Çr.) 2. Tabanı üzerinde hareket-siz duramayıp sallanan, oynak (Su.; Ovakarapınar-Çr.) *"Dibi dingildek, üstü dırık tutmaz."* Yoksul 2013: 240
- dingildemek** 1. Dengesizlik nedeniyle kımıldamak, oynamak, sallanmak (Ba.; İs.; Ka.; Os.; Su.) 2. Hoplamak, zıplamak (Su.) *"Sakallını dingildeterek oluk çiğnemesi hoyratına gitti."* Gümüş 1977: 116
- dingirdemek** Boş yere gevezelik etmek (Çr.) *"Hadi dingirde bakalım, bu işe sen ne diyon?"* Kerman 1997: 17
- dinine yandıgım** Çözüm bulunamayan bir durum karşısında söylenen yazıklanma sözü (Çr.)
- dink** Tahılın kabuğunu yumuşatıp ayırmaya yarayan değirmen (Âşıkbükü-Os.) *"Rahmetli Abdul ile Hakkı ırmağın her basmasında dingin yerini değiştirirlerdi."* Arslaner 2016: 242
- dip** Pancar ile kökü, şekerpancarı (Perçem-Al.)
- dipçik** Bel ya da küreğin ayaklığı (Su.)
- dipcin** Hayvan başlığına bağlanan organ (İs.)
- dipçik** Hayvan yuları (İs.)
- dipçin gibi** Genç, canlı, hareketli (Ba.) *"Rahmetli Ferize Eci dipcin gibiymiş gençliğinde."* Şahin 2020: 46
- diplemek** Kapı pencere gibi yerleri, dibine kazık çakarak açılmaz duruma getirmek (Göcenovacı-Çr.) *"Geceleri kapıyı pencereyi diplemeyi huy edinmişti."* Gümüş 1977: 73
- dipli doruklu** Noksansız, kusursuz, düzgün (İs.; Çr.) *"Dipli doruklu bir ev, her şeyi yerinde."* Tdk 1993: 1511
- diplik** Dibi eskleyen kapların dibine geçirilen parça (Çr.)
- direcen** Uzun, kalınca yuvarlak ağaç (Ba.) *"Süleyman, şu direcenı uzat hele, kapının arkası gevşemiş."* Şahin 2020: 46
- direkbaşı** Ahşap direk başlığı; çelik (Or.)
- direklenmek** Alev, toz, duman göğe doğru yükselmek (Çr.) *"Bir kasırga koptu, tozlar göğe direklendi."* Tdk 1993: 1513
- direm** Bir ağırlık ölçüsü, dirhem (Çr.)

direme (1) Destek amacıyla yapılan direk (Su.)

direme (2) Büyük çuval (Ba.)
"Diremelerin içine koyduğumuz irilerinden de bükme yapalım mı bacılar?" Şahin 2020: 46

diremek 1. Tıka basa doldurmak (Çr.) 2. Bir şeyi dikine koymak, dayamak, durdurmak (Çr.)
"Ağaçları diredik." Tdk 1993: 1513

direncen (1) → çilte 2 (İs.)

direncen (2) Kanatlı kapıların bir kanadının dışardan açılmaması için arkasına dayanan kalın sopa (İs.)

direngeç 1. Kağnıyı sabit tutmaya yarayan direnme sopası (Bademce-Ka.) 2. Dayak, destek (Su.)

direşmek Karşılıklı ayak diremek, karşı gelmek (Aşdağul-Or.)

direy Yirmilik altının büyüklüğünde, değerinde bir altın (Çr.)

dirgen Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı (Haydar, Külah-Al.; Kamışlı-Su.; Beydili, Çıkrık-Çr.) "Dirgene dayanmayan porsuk harmana gelmez." Ayhan 2002: 214

diri boz aş Yarma ile yapılan bir yemek (Su.)

dirilmek İyi olmak, iyi geçinmek (Karkın-İs.) "Biyol da eltilerinden dirilmedük, ayrılduk." Abaz 2004: 142

diri tutturmak Bıktırıcı, usanç verici davranışta bulunmak (Os.; Güvenli-Çr.)

dirlik Geçim, düzen, rahat (Evcibo.; Âşıkbükü-Os.; Su.; Eskiekin-Çr.) "Buydu genel düzen, dirlik / Nerde o günler, ah.. nerde?" Kurtoğlu 1994: 39

dirlik dışlık Dirlik düzenlik (Çr.)

dirliksiz Geçimsiz, huysuz, düzeni olmayan (İs.; Ka.; Kargı-Os.; Su.)

"Kızını da dirliksiz etmiş olurdu bir yandan." Gümüş 1977: 108

dirmek Toplamak, derlemek (Al.)

dirmet Zayıf kişi (Al.)

dirsek çürütmek Okuyup öğrenmek için yıllarca çalışmak (Çr.)
"Biz bu uğurda az dirsek çürütmedik." Yoksul 2013: 154

diskinmek Tiksinmek (Gökçam-Su.)

diş Düvenin altındaki çakmak taşından çıkıntılar (Çr.)

diş aşı Çocukların, ilk dişi çıktığında yapılan hedik (Çıkrık-Çr.)

dişdiş İri, seyrek dişleri öne doğru çıkık olan kimse (Çr.)

diş dökmek Üzmek (Çalyayla-Çr.)

dişece Tırnak kenarında çıkan ince et parçası (Su.) "Tırnağımda dişece / Uğrayıver bu gece" Aytekin 2003: 167

dişeğ Değirmen taşının yüzünde dişçikler yapan iki ağızlı çekiç (Dereyazıcı-Al.)

dişeği Taş yontmada kullanılan dişli bir çeşit çekiç (Çr.)

dişeğü → dişeğ, dişeği (Âşıkbükü-Os.)

dişehli Kadın (Çr.) "Erkek insan da dişehli insan değil mi?" Yoksul 2013: 259

dişemek (1) 1. Bebeklerin, hayvanların diş çıkarması, (İs.; Âşıkbükü-Os.; Su.) "Bebek bir yaşını geçmesine rağmen henüz dişemedi." Arslaner 2016: 242 2. Yedi yaşındaki çocukların süt dişlerinin dökülüp esas dişlerinin çıkması (Çıkrık-Çr.)

dişemek (2) 1. Dişeği denilen ucu tırtıllı çekiçle değirmen taşı ya da herhangi bir şey üzerinde diş yapmak (İs.; Ka.; Su.) 2. Tırpan, testere gibi aletlere keskinlik ka-

zandırmak için diş açmak (Ahmetoğlu, Beydili-Çr.) *"Düven dişeyen düven sürenin halinden ne anlar?" Yoksul 2013: 262*

dişengir Dizginde kantarma yerine kullanılan kalın ip (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)

dişice → dişece (Çr.)

dişindirik İpe ilmik atarak havyanın ağzına yapılan gem (Çr.)

diş kirası Bir işin başarılmasında az da olsa katkısı olanlara verilen bahşiş (İs.)

dişlen Zayıflıktan dişleri dışarı uğramış (Göcenovacığı-Çr.) *"Bir sıkımda damın ortasına sermez miydi? Dişlen herifin avradı öyle etmedi miydi?" Gümüş 1977: 29*

dişli Ayakkabıcıların sayayı kalıba çekmek için kullandıkları kerpeten gibi bir araç (Çr.)

dişlik Toprak kalınlığı az olan, çift sürerken saban demirinin hemen değdiği sert tabanlı yer (Aşıkbüğü-Os.)

diştiri Halı, kilim dokunurken ipleri sıkıştırmak için kullanılan bir aygıt (Büyükbolatlı-Su.)

ditmek Yünü, pamuğu tellere ayırarak kabartmak (Palabıyık, Sarimbey-Çr.) 2. El ile küçük parçalara ayırmak (Kargı-Os.; Turgut-Çr.) *"Ahırın kapısında yün diyorlardı." Tahir 2008: 200*

ditmeklemek Ayıklamak, didiklemek (İs.; Çr.)

dival (1) Devletler, düvel (İsahacı-Al.) *"Yedi divalınan barışık bir adamım." Gümüş 1977: 33*

dival (2) Düz, derli toplu giysi (Çr.)

divrik (1) Dağın tepesi, doruk (Su.)

divrik (2) Hızlı yürüyen (Şekerbey, Tolamehmet, Turgut-Çr.)

diya İşte, orada (Ka.)

diydir diydir Suyun fişkırmadan az az akması (İs.) *"Sonbaharla azalmış su diydir diydir akıyor." www.evvelzamanda.blogspot.com*

diydiri Zayıf, ince, çelimsiz (Ba.) *"Baban seni hiç beslemiyor mu aslanım, niye böyle diydirisin?" Şahin 2020: 47*

diydirmek (1) 1. Sıvı hızla fişkırmak (Ba.) *"Testi delinmiş su diydiliyor." Tdk 1993: 1528*

2. Ayakta işemek (Ba.) *"Gocaman adam oldun, yine de balkondan sokağa diydiriyon, galıbından utan." Şahin 2020: 47*

diydirmek (2) Üşütmek (Ba.) *"Hava öyle soğuk ki diydirmiyom diyen yalan söylemiş olur." Şahin 2020: 47*

diyeşet Ölüler için söylenen şarkı, ağıt (Kemallı-Su.) *"Bir ağıt tuturdum, diyeşet diyerek ağlamaya başladım." Aytekin 2001: 241*

diyeze Teyze (Dutçakallı-Çr.) *"Emeynen diyeze ana yarısıdır." Yoksul 2013: 285*

diyi Diye, diyerek (Çr.)

diyir diyir 1. Bir yüzeyin pürüzlü, diş diş, pütürlü olması (Çalyayla-Çr.) 2. Cilt üzerindeki ince kabarcıkları anlatır (Çr.)

diynemek Dinlemek (Ba.; Göcenovacığı-Çr.) *"Bakın, ey diyneyin şincik. Kısa Osman'ın davara kurt gelmiş bugün." Gümüş 1977: 42*

diyze Teyze (Os.) *"Dün diyzemgilin gumpirinin yirini gazduk hêri." Nakiboğlu 2017: 234*

dizdiz Beceriksiz (Me.)

dizeme Üzerine tavan ya da taban çakılan ağaç direkler (Al.)

dizenmek Sıraya geçmek, yan yana dikilmek (İs.)

dizikmek Diz çökmek (Su.; Arslanköy-Çr.)

dizim Nar (Çr.)

dizleme Diz boyu örülen kadın çorabı (Çr.)

dizlik 1. Pantolon, şalvar (Maksutlu-Ka.) 2. Dize kadar uzanan iç donu (Kuzuluk-İs.; Âşıkbükü-Os.)

do Erkekler için kullanılan seslenme biçimi (Bademce-Ka.)

dobak (1) Başı açık, örtüsüz (İs.; Âşıkbükü-Os.) "*Dışardan bir ağağün sesi gelince koskoca kadın dobak kafa damüstüne fırlamaz mı.*" Arslaner 2016: 242

dobak (2) 1. Başında tüy olmayan kuş (Çr.) 2. Yaban güvercini (Çr.) "*Etrafa bakıp gözleri dobak güvercini aradı.*" Çalmuk 2019: 139

dobak (3) 1. Dalları kesilmiş ağaç, direk, tomruk, kütük, kök (Su.) 2. Ağaçsız yer (Âşıkbükü-Os.) "*Şu karşıdaki dobak tepenin ardında Tekkeşin bağları var.*" Arslaner 2016: 242

dobak (4) Kısa boylu, tıknaz kimse (Gökçam-Su.; Ovasaray-Çr.)

dobak (5) Boynuzsuz hayvan (İs.; Ka.; Gökköy-Çr.) "*Küt boynuzlu, dobak bir sürü inek geçti tısil tısil.*" Gümüş 1977: 75

dobak (6) Saçsız baş, kel (Ba.; Âşıkbükü-Os.) "*Şu gördüğün dobak kafalı adam senin en yakın akraban.*" Arslaner 2016: 242

dobalak Eni boyu birbirine eşit şişman insan ya da hayvan (Çr.)

dobalan Toprağı kabartarak beliren patates büyüklüğünde mantar, domalan, keme (Âşıkbükü-Os.)

dobaydan Ansızın, birdenbire (Çr.)

dobilli Bir kuş türü (Bademce-Ka.)

dobiş Kel (Su.)

dobura dobur Dolambaçlı yollara sapmadan gerçeği söylemeyi anlatır (İs.; Çr.)

doburgan Kırlarda biten, hayvanların yediği bir ot (Âşıkbükü-Os.) "*Diz boyu ot. Kuyruk yaran, doburgan, yonca...*" Arslaner 2018: 268

dodah Dudak (Su.)

dodak Dudak (Çr.) "*Bek eyilme osurursun, dodağın ısırsın.*" Caferoğlu 1994b: 113

doddik Boş konuştuğu için sohbeti dinlenmeyen kimse (Çr.)

doddirik Akıllı havada olan kimse (Su.)

dodibik Tarla kuşu (Çr.)

dodurdanmak Kızarak homurdanmak, söylenmek (Çr.)

doğruyel Gün doğusundan esen yel (İbik-İs.; Me.)

doğu Küçük kulaklı davar (Çr.)

doğuca At, eşek gibi hayvanlarda soğuk almaktan, terli ya da yorgunken su içmekten ileri gelen hastalık (Çr.)

doğurtmaca Bilye oyununun bir çeşidi (Os.)

doğuz Domuz (Bademce-Ka.)

dohanmak Dokunmak (İs.) "*Ayāña daş dohansa Allahdan bil.*" Abaz 2004: 106

dohsan Doksan (Çayhatap-Çr.) "*Dohsan defa diyom ki şu gapıyı tangayrık gomañ.*" Özdemir 2019: 127

dohtur Doktor (Su.; Çr.) "*Dohtur böğün sargıları çözdü, kimseyi istemiyor.*" Seyda 2006: 262

dohuz Dokuz (Çavuşoğlu-İs.) "*Ağzında dohuz azısı, ensesi harman yazısı.*" Caferoğlu 1994b: 111

dohuzan Doksan (İs.) "*Sede yetmiş, sekizen, dohuzan yaşındaki adamlar galmış.*" Abaz 2004: 107

dohuz babalı Yuvarlak, iri, tatlı bir elma cinsi (İs.)

- dok** Tok (Su.; Kirazlıpınar, Sarimbey-Çr.) “*Dok ne bilir açın halinden.*” *Ertekin 1944: 30*
- dokdik** Üçer dörder kişilik gruplara ayrılan oyuncuların ortaya dikilen sopaya vurmaya çalıştıkları bir çocuk oyunu (Su.)
- dök etmek** Birdenbire dökmek (Su.) “*Bi seklem nohudu dok eddim.*” *Uçakçı 2006: 360*
- doklüm saçılım** Darmadağın (Su.)
- dokmek** Dökmek (Çr.) “*Bi çay daha doküyüm mü?*” *Özdemir 2019: 41*
- doksan guşu** Gökçe karga da denen kara bir kuş (La.)
- doktor oyası** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- doktur** Doktor (Cevizli-Or.) “*Sevdiğim hastalanmış / Al da doktura götür*” *Gösterir 2011: 306*
- dokurcun** Desenli ya da yollu dokunmuş yün kumaş (Çr.)
- dokuz dalye** Üst üste konan dokuz tane yassı taşı top ile devirmeye dayanan kız oyunu (Su.)
- dokuzlu** Alaca ilçesinde oynanan bir halk oyunu (Çr.)
- dolak** 1. Boyun atkısı (Gökçe ağaç-Uğ.; Karadona-Çr.) “*Karataç başına dolağını doladı.*” *Güven 2013: 139* 2. Çobanların çarık giymeden önce bacaklarına sardıkları bez ya da yün sargı, tozluk (Evcibo.; İs.; Akçalı-Su.; Göcenovacı-Çr.) “*Ne duruyorsunuz, kalın kalın çoraplar örün, dolaklar örün!*” *Sarıyüce 2004: 141*
- dolama (1)** Parmaklarda çıkan çıban (Yerliköy-İs.; Eskiekin-Çr.)
- dolama (2)** Ağlayan bebeği susturmak için verilen lokum sarılmış emzik (İs.)
- dolamaç** Dönemeç, viraj (Âşıkbükü-Os.; Su.)
- dolaman** Patatese benzeyen, yenilebilen bir çeşit mantar (Ka.)
- dolambaç** Dönemeç, viraj (Os.) “*Buna, okula ulaşan aşağıdaki dolambaçlı yol, yukarıdaki kese yol, Şehir Parkı’na yol eklendi.*” *Seyda 2006: 97*
- dolaşık** Karışık, düzensiz (Çr.) “*Sazla geçim olur mu? / Senin işin dolaşık*” *Gösterir 2011: 178*
- dolayı** Enlemesine, enine (Âşıkbükü-Os.) “*Yorganı dolayı örterse-niz üstünüz açılmaz.*” *Arslaner 2016: 242*
- dolukmak (1)** Göz yaşarmak, ağlayacak duruma gelmek (Ba.; İs.; Ka.) “*Yeniden dolukuyor, sulanmış gözlerini yumruklarının tersine sile sile boğulup gidiyordu hıçkırıklara.*” *Gümüş 1977: 28*
- dolukmak (2)** Yorulmak (Çalyayla-Çr.)
- doluksamak** → dolukmak (1) (Çr.)
- doluksumak** → dolukmak (1) (Ovakarapınar-Çr.)
- dolunmak** Ayın ya da güneşin batması (Yazır-Bo.; Akçalı-Su.; Büyükerikli-Uğ.; Karahisar-Çr.) “*Senin gibi ceren nerde bulunur? / Doğan aylar gibi doğar dolu-nur*” *Arız 2005a: 165*
- dolu pazarı** Kusur pazarlarından sonra kurulan pazarlar (Gölet-Ka.)
- domalmak** Başı yere koyup kalçayı yukarı kaldırmak (Serban-Çr.) “*Serimde bir sevda domalır coşar / Didar namazını kılabildin mi?*” *Koçak 1980: 297*
- domarmak** Kabarmak, topraktan kabarak çıkmak (Su.)
- domatis** Domates (Al.; Ba.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) “*Niye gız, domatis yerik, zavrak yerik çitir çitir.*” *Özdemir 2019: 52*

dombak Başı açık, çıplak (İs.; Çalyayla-Çr.) *"Dombak kafaynan doluda gezilmez."* *Yoksul, 2013: 250*

dombalak Takla, takla atma (Çopraşık-Al.; Su.; Çalyayla, Dutçakalı-Çr.)

dombalak kılmak Takla atmak (Çalyayla-Çr.)

dombay Manda (Olukyanı-Su.)

dombi (1) Çam ağacından yapılan su kabı; senek, bidon (Bademce, Gölet-Ka.; Os.)

dombi (2) Şişman çocuk (Gölet-Ka.) *"Bizim dombi geliyor, arkadaşlar!"* www.golet.tr.gg/

dombil 1. Genellikle pehlivanların başlarının üzerinde uzatılmış saç, kakül (Çr.) 2. Tavuk ya da güvercinlerin başının üzerindeki fazla tüyler (Çr.)

domdom Şişman kişi (Al.)

dometiz Domates (Çr.) *"Ula bu nası gına? Dometiz pervedesi, salça gibi?"* *Özçatalbaş 2002: 114*

domminek Dişi manda (Olukyanı-Su.)

domru Dikenli, yayvan çalı (Çıkırık-Çr.) *"Diken ardıç, domru ne güzel."* *Serin 1995: 62*

domur Damla (Çr.)

domur domur Damla damla ter ya da su (Su.; Çıkırık, Mislerovacı-ğı-Çr.) *"Ahlarda domur domur / Ter ol gel ozanım ter ol"* *Koygun 2002: 38*

domurcak Tomurcuk (Çr.) *"Elin gülü gül açmış / Benim gülüm domurcak"* *Ertekin 2006: 59*

domurcuk Tomurcuk (Büyükcamili-Al.; Körkü-Su.; Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) *"Yanakların benzer domurcuk güle / Anın için düştüm zara sevdiğim"* (Edna) *Ercan 1991: 254*

domurmak (1) Ağaçların tomurcuklanması (Çr.)

domurmak (2) Ağaçları kısa kısa kesmek, budamak (Su.)

domuşmak Somurtmak, sessiz, dargın durmak (Külah-Al.; Çıkırık-Çr.)

domuşuk Somurtkan, asık suratlı (Çr.)

domuzağsağı Çiçekli yabancı bir ot (Çopraşık-Al.) *"Meşe oymaklarındaki domuzağsakları, meneşeler, daha bir sürü çiçek kendisine gülüyor gibi geldi Hacı'ya."* *Gümüş 1977: 22*

domuzbaşı Hayvanların vücutlarında genellikle boğaz ya da kulak arkalarında şişkinlik şeklinde beliren hastalık (İbik-İs.)

domuzdamı 1. Çay ya da ırmaklarda taşlarla, ağaçlarla yapılan bent (Ka.) 2. Suyun çıktığı kaynak ile çevresi, üzeri betonla kaplı havuzu (Tanrıvermiş-Me.)

domuzlak 1. Hali vakti yerinde olan kimse (İs.) 2. İşini bilen kimse (İs.) 3. Her işte başarılı olan kimse (İs.)

domuzluk Su değirmeninin çark çukuru (İsahacı-Al.) *"İner domuzluğa suyunu içer / Varmayın yanına köpüğün saçar"* *Arisoy 1970: 98*

domuztopu 1. Elleri bağlı olan bir kimsenin, bağlı olan ayaklarının, kollar arasından geçirilerek tostoparlak şekle getirilmiş durumu (Çr.) 2. Hayvanların dört ayağının bir araya getirilip bağlanmış durumu (Çr.)

don (1) Ağaçların yapraklanması (Su.; Çr.) *"Ağaçlar donun geymiş / Daha ben bereliyim"* *Ertekin 2006: 44*

don (2) 1. Çamaşır, giysi (Evcı-Bo.; İs.; Su.) 2. Şalvar, pantolon (Al.)

- “Don geyim gıçıma dâmesin diyo.”*
Uçakçı 2006: 217
- donak** Süs, ziynet (Yeşilyurt-Al.; İ.s.; Me.; Or.; Sarimbey-Çr.) 2. Giyim kuşam (Akçalı-Su.) *“Arif kanmaz kırk donaktan süslensen / Duyan olmaz dört bir yana seslensen” Çimen 2005b: 45*
- donatmak** Bir kimseyi, özellikle güveyi giydirip kuşandırmak (Çr.) *“Şu harmandan bi galhalım, seni depeden dınnağa donatıcaam.” Kerman 1997: 63*
- donbak** Başlı açık gezen kimse (İ.s.; Çr.)
- doncak** Donsuz, çıplak (Su.)
- don daşı** Üzerinde çamaşır yıkanan taş (İ.s.)
- dondon arısı** Başparmak büyüklüğünde siyah bir çeşit arı (Çr.)
- dondon böcüğü** Bokböceği (İ.s.)
- dongil (1)** Tavuğun tepesindeki tüy, tepelik (Kozören-Me.; Os.)
- dongil (2)** Çocukların iki kümeye ayrılarak oynadığı dalya benzeri oyun (Kargı-Os.)
- dongralı** Elleri, ayakları kirli olan kimse (İ.s.)
- donguldak** Deve, sığır, koyun sürülerinin önünde giden hayvana takılan, kalın saçtan yapılmış çan, çingirak (Çr.)
- dongutmak** Surat asmak (Su.)
- donguz** Domuz (İ.s.; Tarhankoz-lusu-Çr.) *“Ah donguzun çocuğu.” Benice 2002: 193*
- don kesmek** Bitkilerin soğuktan donarak bozulması (İ.s.)
- don köynek** İç çamaşırları (Al.)
- donnuk** İki baş örtüsüne yetecek kadar ipek çizgili ya da sade iplikten dokuma (Harunköy-İs.) *“Kunde bi donnuk atardım.” Abaz 2004: 131*
- doñra** Kalınlaşmış, tabaka haline gelmiş kir (İ.s., Gölet-Ka.; Çıkrık-Çr.) *“Eli donradan çatlamıştı.” www.golet.tr.gg/*
- doñralı** Vücudunda kir tabakası oluşmuş çok pis kişi (İ.s.)
- donuk (1)** Rengini yitirmiş (Su.; Karagöz-Çr.)
- donuk (2)** Asık suratlı, suskun kişi (Karagöz-Çr.)
- donukmak** 1. Durgunlaşmak (Külah-Al.; İ.s.) 2. Olumsuz bir haberin yarattığı üzüntülü durum (Külah-Al.)
- doñuz (1)** Domuz (Karkın-İs.; Al.; Kargı-O.; Su.)
- doñuz (2)** Haylaz, yaramaz, geçimsiz (Ba.; İ.s.) *“Gayınnam doñuzudu.” Abaz, 2004: 142*
- doñuz bağı** Güç çözülen düğüm (Su.)
- doñuzbaşı** Yarma aşı yapılan yerin hemen altında oluşan şişkinlik (İ.s.)
- doñuz çömelden** Bir rüzgâr adı (Su.)
- doñuzlak** Domuz, ayı gibi yabani hayvanlar (İ.s.)
- doñuzlan** Hamamböceği (Çr.)
- donyağının dortusu** Çok soğuk kimse (Çr.)
- don yumak** Çamaşır yıkamak (Ka.)
- doovvah** Öküzleri durdurmak için söylenen söz (Kayı-Çr.)
- dorak** Dereotu (Ba.; Yağcılar-Ka.; Os.)
- dorgama** Doğrama (Bademce-Ka.)
- dörmak** Doğurmak (İ.s.; Çr.) *“Dörmasam kopek beni boşuyo / Nolur Mevla’m nolur ihsanın yok mu?” Caferoğlu1994: 143*
- doroğu** Dereotu (Çr.)
- dorootu** Dereotu (Ba.; Su.) *“Cacığa dorootu goyduunuz mu?” Şahin 2020: 48*
- dorpuz** Kaba saba konuşan, kaba davranışları olan (Ba.) *“Kesmaşı-*

- gilin sülaleden hiç dorpuz çık-mamış mı? Söyletme şimdi beni."*
Şahin 2020: 48
- dōru** Doğru (Haydar-Al.; Harun-köy-İs.) "*İnek dōru durmayınca çocūnan çobanın ðne gatama-mış."* *Abaz 2004: 111*
- doruğ** Zirve, tepe, uç, son (Çr.)
- doruğu pazara** Sonu iyi olsun, bir terslik çıkmaz inşallah gibi anlamları olan bir söz (İs.)
- doruk (1)** Çam, ardiç, katran, köknar fidanı (Çr.)
- doruk (2)** Kabadayı (Me.)
- doruk (3)** Tepe, en yüksek yer, uç (İbik, Kayı-İs.; Hacıhamza-Ka.) "*Eccük kirez yiseñ ya, dorūnda ne işiñ va?"* *Abaz 2004: 169*
- doruklamak** Tepeleme, tıka basa doldurmak (İs.; Çr.)
- doruklu** 1. Havalı, kendini beğenmiş (İs.) 2. Sözüünü esirgemenen konuşan (İs.)
- dorukmak** Çağrısız konuk olarak yerleşmek (Os.)
- doruotu** Dereotu (İs.; Dutçakallı-Çr.)
- dorutkan** Somurtkan (Su.)
- dovacı** Duacı (Çr.) "*Arkasından çok dovacıları var."* *Tdk 1993: 1568*
- dovah, dovvah** Sığırları durdurma ünlemi (İbik-İs.; Kamışlı-Su.; Büğget-Çr.) "*Dovah vardır öküzü durdurur, dovah vardır sabanı kırdırır."* *Türkoğlu 2007: 168*
- doyla** Damların üzerine serilen killi, çorak toprak (Al.; Eskialibey-Ba.; Satıyüzü-İs.; Dereköy-Çr.)
- doylamak** Doyurmak (Çr.)
- doylanmak** Doymak (Karahisar-Çr.) "*Geldim gittim bu cihanda doylandım / Verildi nasipler yelmem sanıyom"* *Çevik 2008: 31*
- doyra** Damlara serilen elenmiş çorak toprağın irisi (Su.)
- döbelenmek** Debelenmek, yerde gelişigüzel yuvarlanmak (İs.; Os.)
- döbücük** Başındaki yara şişmiş olan (Ovakarapınar-Çr.)
- döğçeç** → döveç (Çr.)
- döğen** → düven (Kuyucak-Me.; Beydili-Çr.) "*Döğenin ardından çıkan saplara baktı."* *Gümüş 1977: 92*
- döğensere** Harman sürerken dövnenle boyunduruğu bağlamaya yarayan düzenekteki L biçiminde ağaç parça (Âşıkbükü- Os.)
- döğmeyayık** Yoğurttan yağ çıkarmada kullanılan kesik koni biçimli araç (Dereyazıcı-Al.)
- döğnemek** İş için bir kimseye tekrar tekrar baş vurmak (Çr.)
- döğşirikli** → döşürüklü (Çr.)
- döğşürmek** Devşirmek, toplamak (Çr.)
- döğüşgen** Kavgacı (Çr.)
- dök** Hindi (Çr.)
- döke döke gidip toplaya toplaya gelmek** Kötülük yaptıktan sonra düzeltmek, düzeltmeye çalışmak (Çr.)
- döklüntü** Yere dökülmüş, dağılmış eşya, döküntü (Çıkrık-Çr.)
- dökme** Ahşap dam kirişi (Oğ.; Os.)
- dökmek (1)** 1. Su ya da çay doldurmak (Yeşilyurt-Al.; Çalyayla-Çr.) 2. İkram etmek, sunmak (Yeşilyurt-Al.) "*Bayrak dikildikten bir gün sonra oğlan tarafı bayrak yemeği döker."* *Yöndem 1983: 17*
- dökmek (2)** Sebzenin ürün vermeye başlaması (Evcı-Bo.; İs.; Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "*Daha şimdiden davul gibi kabaklar dökmüş."* *Sarıyüce, 2006: 37*
- dökmek (3)** İstenmeyen bir davranışı sürekli yapmak (Bademce-Ka.) "*Eee, yeter galan gonuşup dökme!"* www.bademce.com

dökülüp saçılmak Nişan, düğün gibi törenlerde büyük harcama yapmak (Os.; Su.) *"Düğün yapıyorum diye her yere dökülüp saçılma."* *Yoksul 2013: 257*

döküm Ahşap dam kirişi (Oğ.; Os.)

döküm dökmek Yapılacak bir işin giderini köylüye üleştirmek, vergi salmak (İs.; Çr.) *"Eş kıyanın bütün köylere döküm döktüğü, salma saldığı yalandı."* *Tahir 2006: 261*

döküşdürmek Yağmurun tek tük yağması (İs.)

döl (1) 1. İnek, koyun, keçi, köpek, kedi gibi hayvanların yavruları (Ba.; İs.; Kargı-Os.) *"Biz o kısraktan döl alamadık."* *Tahir 2008: 169* 2. Topluca güdülen eşek, inek, keçi, koyun yavruları (Kızılhamza-Or.; Üçköy-Çr.) *"Döl güden kızların peşindeymiş."* *Tahir 2008: 285*

döl (2) Soy, soyun devamını sağlayan çocuk (Dutçakallı, Sarimbey-Çr.) *"Er evlenen döl alır, erken kalkan yol alır."* *Yoksul 2013: 287*

döl ağılı Kuzuların, oğlakların otlamaya götürülmeden önce toplandığı, çalılarla çevrili yer (Çr.)

döl ayı Davarların yavruladığı mart, nisan ayları (Su.).

döl dömek 1. Davarın yavrulaması (Su.) 2. İlk sebze ürünlerinin çıkması (Su.)

döl dökmek Kavun, karpuz, hıyar gibi sebzelerin ürün vermeye başlaması (İs.; Su.) *"Kabağın kökeniyim / Siftah döl dökeniyim"* *Ertekin 2006: 69*

döl dös Soy sop, nesil (Üyük-Çr.) *"Hanan ekmecli aşlı olsun, evin döllü döşlü olsun."* *Oğuz 2007a: 24*

dölek (1) Düz, engebesiz arazi, tepenin eteği (Külâh-Al.; Yerli köy-İs.; Yekbas-Su.; Çıkrık, Ovasaray-Çr.)

dölek (2) 1. Uslu, terbiyeli, ağırbaşlı, uysal kimse (Külâh-Al.; Ba.; İs.; Aşağıfındıklı-Su.) *"Çocuğa bak amma da dölek ha. İki saattir hiç ses çıkarmıyo."* *Şahin 2020: 48* 2. Eli işe yatkın (Çr.). 3. Dürüst, ciddi, mert (Yekbas-Su.)

dölek (3) Düzgün (Ba.) *"Yaptığın işlerin birisi bile dölek değil, kovuyorum seni."* *Şahin 2020: 48*

dölek (4) Kavun, ham kavun, kelek (Çr.)

dölekleştirmek Duvarın üst yüzeyini düzlemek (Bo.)

dölemek Düzenlemek, düzenli biçimde dağıtmak (Haydar-Al.) *"Harman döledüm elde dirgen / Çiğ düştü ıslandı yorgan"* *Erduğan 2005: 11*

dölgen Tohum (Çr.) *"Buğday dölgeni çok iri."* *Tdk 1993: 4487*

dömbedek Ansızın, birdenbire (Çr.)

dömbek Darbuka (İs.; Akçalı-Su.) *"Meydan tilkilerin, cirit atıyor Ayı dömbek, eşek kulak çatıyor"* *Arız 2005a: 185*

dömbelek Darbuka (Çr.) *"Ölü evinde def dömbelek haa!"* *Özçatalbaş 2003: 10*

dömbüldek (1) Develere takılan büyük çan (Or.; Me.)

dömbüldek (2) Su kabarcığı (Çr.)

dömbüldek (3) Taşkın hareketler yapan kişi (İs.)

dömbül desdi İki yana sallanarak yuvarlanıverecekmiş gibi yürüyen kısa boylu kimse (İs.)

dömelmek 1. Ayakta durmak (İs.) 2. Çıkmızı yapmak (Çr.) *"Sizin evin duvarı yola doğru dömelmiş."* *Tdk 1993: 1581*

dönbek Darbuka (Çr.)

dönderme Yumurtayla unu karıştırıp yağda kızartarak yapılan yemek (Al.)

döndürük Topaç (Kalecikkaya-Al.)

döneği ağır Rahat davranan, elindeki işi çabuk bitirmeyen kişi, mızımız (Âşıkbükü-Os.)

dönek (1) 1. Su çevirisi (Ka.; Âşıkbükü-Os.) 2. Irmak yatağında suyun dönerek akmasına yol açan kıvrım (Âşıkbükü-Os.) "*Com Yaşar'ın döneğe ırmak bir odun getirmiş, bir köye yeter.*" Arslaner 2016: 242

dönek (2) Tarlayı sürerken hayvanları yormamak için tarlanın ayrıldığı eşit parçalardan her biri (Büğdüz-Çr.) "*Öküzün yorulursa döneğini kısalt, kömüşün yorulursa döneğini uzat.*" Eker 1940: 15

dönek başı Tarlada çift sürmeye başlanılan yer (Çıkırık-Çr.) "*Çift koşarken bile dönek başındaki dağ eriğine asar, her soluklanışında bir kere silmeden duramazdı.*" Gümüş 1977: 42

dönemeç Köşe başı, yolun kıvrım yeri, viraj (Çr.) "*Bir kucak çalı çırpyla derenin dönemecini kıvrılmıştı.*" Tahir 2008: 81

döner Toplu tabanca (Yaylacık-Or.; Gökçam-Su.) "*Kır atına bindi döner belinde / Böyle hanedan var mıydı Çorum ilinde*" Ünsal 1945: 25

dönerge Su çevirisi (Çr.)

döngeç Pervane (Çr.)

döngel Muşmula, beşbıyık (İs.; Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Türkler-Çr.) "*Çorumca bir adı vardır her şeyin / Muşmula döngeldir, zihinse zeyin*" Gösterir 2014: 79

döngüldemek Dengesini yitirip ileri geri sallanmak (İs.)

döngüldeyük Dengesiz, ileri geri sallanan kimse (İs.)

döngüldek Gücsüzlükten, yaşlılıktan başı çöküp omuzları kalkmış durumda yürüyen kimse (Çr.)

dönmeç Köşe başı (Ka.)

dönmek Özellikle turşu için olgunlaşmak, yenecek kıvama gelmek (Ovakarapınar-Çr.)

dönük Soyunun dinsel inancından ayrılarak başka bir inancı benimseyen kişi (Dutçakallı-Çr.)

dönüm Sefer (Su.) "*Pınardan bi dönüm su getir.*" Uçakçı, 2006: 361

dööl Değil (Çr.) "*Bek güzel döölümüş hêri.*" Nakiboğlu, 2017: 235

dördellik 26-27 numara karşılığı bir ayakkabı ölçüsü (İs.)

dörpü Kalın dişli büyük eğe (Çalyayla, Eskiekin-Çr.) "*Ne var gine ula, ömür dörpüsü!*" Özçatalbaş 2002: 126

dörpüsüz Kaba, terbiyesiz kimse (Çalyayla-Çr.)

dörtleme Tarlayı dördünce kez sürme (Çr.) "*Herklerimden geçmem bak. Dörtledim her birini, onları ekerim.*" Gümüş 1977: 97

dört peşli fistan Genellikle düz kumaştan dikilen bir tür entari (Çr.)

dört teker Tahtadan yapılmış araba (Bademce-Ka.)

döş Dövüş, kavga (İs.) "*Sungu sunguye döşüyola.*" Abaz 2004: 102

döş Göğüs, bağır (Körkü-Su.; Boğabağı, Büğdüz, Sarimbey-Çr.) "*Felek döşün kan etmiş / Göşüne vura vura*" Gösterir 2011: 89

döşek (1) Dövlmek için harman yerine serilen ekin sapları (Evcibo.; Kamışlı-Su.; Çıkırık-Çr.) "*Kimi*

- dirgenle yabayla sürülen döşeği aktarıyor." Sarıyüce 2004: 35*
- döşek (2)** Değirmen taşının dönmesine yardımcı olan ucu çentikli yassı ağaç (Dereyazıcı-Al.)
- döşembe** Pazartesi (Çr.) "*Döşembe unü şeere gidicem hêri.*" *Nakiboğlu 2017: 235*
- döşeme** 1. Ham ipekten yapılmış yollu, renkli başörtüsü (Çr.)
2. Çarşafın, tek parça olarak siyah beyaz, kareli dokunmuşu (Beydili, Ovakarapınar-Çr.) "*Bazar yerini döşemeli garılar doldurmuş.*" *Kerman 1997: 17*
- döşenmek** Can çekişmek (Çr.)
- döşşek** Yatak, şilte, minder, döşek (Ba.; Çavuşoğlu-İs. Su.; Çalyayla, Türkler-Çr.) "*Bakdım döşşekde yatıyom.*" *Abaz 2004: 138*
- döşür** Devşirme, toplama (Çr.)
- döşürmek** 1. Devşirmek, dilenmek (Çayyaka-Su.; Çıkrık-Çr.) "*Bahçede kiraz döşür / Dibinde kahve pişir*" *Gösterir 2011: 306*
- döşürücü** Toplayıcı, dilenci (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) "*Ara sıra uzak yerlerden döşürücü dediğimiz dilenciler gelirdi.*" *Çalışgan 2021: 67*
- döşürüklü** Derli toplu olan, düzeni seven, becerikli kimse (İs.)
- döşürüksüz** Dağınık, beceriksiz (Dutçakallı-Çr.) "*İşde döşürüksüzü gorme yüzünü.*" *Özdemir 2019: 124*
- döveç** Tahta havan ile eli (İs.) "*Fesatların başını / Dövecinen ezmeli*" *Aytekin 2003: 51*
- döven** Harmanda ekini sapından ayırmakta kullanılan altı çakmaktaşı tahta (Kamışlı, Oğlaköz-Su.; Altınbaş, Arpalık, Büyükgülücek, Çalyayla, Sarimbey-Çr.) "*Sen amcanın harmanına git de düvene bin.*" *Aksu 2013: 151*
- dövme** Ahlat, armut, üvez unu (İs.)
- döymek** Sabretmek, tahammül etmek, dayanmak (Su.; Çr.) "*Sana beddua edeceğim ama kalbim döymüyor.*" *Koşay-Aydın 1952: 47*
- döyül** Değil (Kuyucak-Me.)
- döyüm** Sabır, tahammül, kuvvet, kudret (Çalyayla-Çr.)
- duba** Şişman kimse (Ka.) "*Babaya buba, şişmana duba derler Karğı'da.*" *Aşık 2003: 134*
- dudacak** → tutak (2) (İs.)
- dudibik** Tarla kuşu (Çr.)
- duğdü** Bulunduğu alana hâkim, yüksek tepe (Gökköy-Çr.)
- duğlek** Kabuğu dilimli bir cins kavun (Çr.)
- duğme** Düğme (Çr.)
- duğuşağ** Olup bitenleri herkesten çabuk haber alan, kulağı delik (Çr.)
- dul avrat sıpası** Babası ölmüş, anasınca büyütülen erkek çocuk (Sarimbey-Çr.) "*O dul avrat sıpasının yanına yanaşma, terbiyen bozultur.*" *Kerman 1997: 63*
- dulda** Yağmurun, güneşin, rüzgârın etki yapmadığı kuytu yer, saklanılacak yer, ağaç, bina gölgesi (İmat-Al.; Kamışlı-Su.; Çay-hatap-Çr.) "*Sana defter kalem, yavruna beşik / Hem gölge hem dulda yer olur orman*" *Özgür 2002: 75*
- duldalamak** Birini korumak (Çr.)
- duldalanmak (1)** Karamsarlığa kapılmak, üzülmek (İs.) "*Duldalanma sevdiğim / Sayılı gün tez geçer*" *Gösterir 2011: 272*
- duldalanmak (2)** Gölgeyi yere ya da bir adamın korumasına sığınmak (İs.)
- duldalık** → dulda (Su.)
- dülele** → duğlek (Ovakarapınar-Çr.)

dul kadın Bir çeşit mekik oyası (Çr.)

duluğunu düşürmek Surat etmek, yüzünü asmak (Çr.)

duluğu sirkeli 1. Bitli (Çalyayla-Çr.) 2. Pis, kirli (Çr.) *“Dile düdük oldu hokralı adın / Duydun mu duluğu sirkeli gadın” Gösterir 2008/84: 11*

duluk (1) Sıra başı, şakak gerisinden başlayan, sıra başına yerleştirilen altınlar (Çr.)

duluk (2) 1. Yanak, yüzün bir yanı (Al.; Ba.; Os.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Şakak (Su.) 3. Çenenin alt bölümü (İs.) *“Sumsuğumu duluğuna yapıştırırım” Çalmuk 2019: 32*

duluk (3) Saçın yan yüzlere doğru uzayan kısmı (Külâh-Al.; Gök-köy-Çr.)

dulukcak Kadınların dululuklarını tutturmak için kullandıkları parça (Külâh-Al.)

dulunmak (1) Ayın ya da güneşin batması (Yeşilyurt-Al.; Serban-Çr.) *“Doğup dulunan güzel gün gibi / Dört yanına şavk veren ser'nuri misin” Koçak 1980: 162*

dulunmak (2) Yatıp uyumak (Çr.) *“İlk aaşamdan dulunacağını bilemedim.” Özdemir 2019: 126*

dulup Atılarak eğrilmeye hazırlanmış yün ya da pamuk (Çr.)

duma → dumağı (Çr.)

dumağı Nezle, grip, soğuk algınlığı (Ka.)

dumağı → dumağı (Âşıkbü-Ös.)

dumanını attirmek Verilen görevi eksiksiz olarak, başarı ile yerine getirmek (Çr.)

duman işeme Hafif sisli havada seyrek taneler halinde yağın yağmur (İs.)

dumdalık → dulda (İs.)

dummak → tummak (Çr.)

dumuşmak Somurtmak, sessiz, dargın durmak (Çr.)

duncukmak Bunalmak, soluksuz kalmak, somurtmak (Yerliköy-İs.; Ka.)

dunna Turna (Eskiekin-Çr.) *“Havada dutardık dunnayı, toyu / Ne dersin olduk mu moruk Deyzoğlu?” Kurtoğlu 1998: 24*

dunuk Yüzü gülmeyen, düşünceli, üzgün (İs.; Su.)

dunukmak Neşesini yitirip durgun bir hal almak (İs.)

durgutmak Durdurmak (Gölet-Ka.) *“Onu yolda durguttum, nereye gittiğini sordum.” www.golet.tr.gg/*

durhutmak Durdurmak (İkipınar-İs.) *“Biyo biri geliy, çocü durhudamıyok.” Abaz 2004: 124*

durna Turna kuşu (Dutçakallı-Çr.) *“Yeşil baş durna olsam / Su içmem gölünüzden” Ertekin 2006: 54*

durnadili (1) Taneleri uzun, parlak olan bir çeşit buğday (Çr.)

durnadili (2) Bir motif adı (Su.)

durü (1) Saf, temiz (Çr.)

durü (2) Suyu çok olan, koyu kıvamlı olmayan, sulu (Âşıkbü-Ös.) *“Dupduru ayran, bunu kim içecek?” Arslaner 2016: 242*

durucakgineli Çok sulu çorba, ya da ayran, duruya yakın (Âşıkbü-Ös.) *“Bu akşam durucakgineli bir tarhana pişirin de içimiz ısın-sın.” Arslaner 2016: 242*

durukturmak Karar vermek (Demirşeyh-Su.)

durulu Çobanaldatan kuşu (Buğabağı-Çr.)

durumsuz Yoksul (Çr.)

duşak kesme Çocuğun büyüdü-ğünde ona benzemesi için iki ayağına bağlanan ipin davranış-ları beğenilen birine kestirilmesi

- (Gökköy-Çr.) "Ağabeyin senin duşğını kesti." *Gkb 2002: 92*
- duşğa** 1. Çene (Al.; Ba.; İs.)
2. Avurt (Ovakarapınar-Çr.) "Boş boş konuşma, şimdi duşğana gahacaam ha!" *Şahin 2020: 48*
- duşğaltağını deldirmek** Dayak atmak, yıldırım, zarara uğratmak, öldürmek (Çr.) "Ali bugünlerde her gonuda çok ileri gediyo. Gorharım duşğaltağını deldirecek." *Kerman 1997: 63*
- duşğaltak** → duşka (Çalyayla-Çr.) "Çeneye duşğaltak, surata duluk / Diyenî görürsen Çorumludur o" *Gösterir 2014: 79*
- duşge** Yumruk (Çıkrık-Çr.) "Çenene bir duşge vurursam kırarım." *Tdk 1993: 1610*
- duşka** Yüz, çehre, yüzün çene kısmı, avurt (İs.; Kamışlı-Su.) "İki çocuk döğüşürken birisi obirinin duşkasına kakıyordu." *Koşay-İşitman 1932: 111*
- duşkak** Çene (Çr.) "Ekmaan guruları duşğağıma gahılıyo." *Tuluk 1991: 2*
- duşkaltak** Yüz, çehre, yüzün çene kısmı, avurt (Çr.)
- duşlamak** 1. Rastlamak, rast gelmek (Çr.) 2. Acele etmek (Su.)
- duşman** Düşman (Çr.) "Arif isen sırrın ele bildirme / Dost âladıp duşmannarı guldürme" *Caferoğlu1994: 145*
- duta (1)** Dalından yere düşmeden elle toplanan meyve (İs.)
- duta (2)** Karşılığında, dayanarak, tuta (Âşıkbükü-Os.) "Sen neye duta elindeki parayı tanımadığın birine verdin be adam?" *Arslaner 2016: 242*
- duatak** Sıcak kap tutulan bez (Eskiekin-Çr.)
- duamak** İpucu, dayanak (Çr.) "Avrada yükleniyoruz emme, elimizde bir dutamağımız yok." *Gümüş 1977: 35*
- dutmağ** Bağlı (Su.)
- dutlu** Bir çeşit iğne oyası (Çr.)
- dutmaç aşı** Ufak ufak kesilmiş hamuru suda haşlandıktan sonra pişmiş mercimek, sarımsaklı yoğurtla karıştırılarak yapılan yemek (Kıcılı-Al.; Çr.)
- dutmak** Tutmak (Âşıkbükü-Os.; Akçalı-Su.; Büyükerikli-Uğ.) "Güle güle düğünün yolunu dutmuşla." *Arslaner 2016: 178*
- dutu (1)** 1. Nişanlanan kızla erkeğin birbirlerine verdikleri armağanlar (Kuzuluk-İs.; Acıpınar-Çr.)
2. Dul kadının evlenmek için söz verdiğini bildirir armağan (Çr.)
- dutu (2)** Sara (Çr.)
- dutulmak** Tutulmak, aşık olmak, sevdalanmak (Çr.) "Oynadılar utuldular, buna bekçe dutuldu-lar." *Caferoğlu 1994b: 113*
- dutunmak** Sebat etmek, tutunmak, bağlanmak (İs.)
- duva** Dua, yakarı (İsahacı-Al.; İs.; Evcıortakışla, Serban, Turgut-Çr.) "Cahilin duvalı sözü / Hançer gibi batar bana" *Şahin 1968: 6*
- duvaç** Sarımsak dövülen kap (Çr.) "Yatır iki baş sarımsağı duvace, gat yoğurdu, bi dutam da yeşil suvan al, yufğa ekmanen yeyin bi eyi." *Özçatalbaş 2002: 27*
- duvak** 1. Gelinin evlilikte ilk geceyi geçirdiği çarşaf (Su.) 2. Evliliğin ilk gecesinden sonra yapılan tören (İs.; Ovakarapınar-Çr.) "Bizim orda duvak edelle." *Abaz 2004: 168*
- duvak açma** → duvak 2 (Su.)
- duvaklı** Doğduğunda başında zar olan bebek (Alacahöyük-Al.; İs.; Os.) "Kadın gebeyken erkeği yatanlı olursa kadın duvaklı çocuk doğurur." *Balıkçı 2010: 95*

duvan Doğan kuşu (İs.) "*Şordan âriyelleri göleri titireterek duvan gel-miş.*" *Abaz 2004: 106*

duvar yıkan Nazarının değdiğine inanılan kişiler için kullanılan bir deyim (Çr.)

duvasan Nişan töreni (Eskiköy-Çr.) "*Dün aşam Mavuş gızın duvasanı varıdı. Niyaalmediñ gız?*" *Gösterir 2020: 41*

duvatma Gelinin giydirilmesi (Eşençay-Çr.)

duveç → duvaç (Ovakarapınar-Çr.)

duven → döven (Ovakarapınar-Çr.)

duz Tuz (Al.; Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.) "*Durup durup duz gavurma.*" *Yoksul 2013: 255*

duzak Tuzak (Çr.)

düden Kamış (Tanrıvermiş-Me.)

düdük gibi Çok dar, kısa giysi (Çr.)

düdüklük Kalbin sol karıncığında çıkan temiz kan damarı (Çr.)

düdülü nacak Balta (Su.)

düğür → düğür (1) (İs.)

düğüş düğüş → düğüş düğüş (Ka.)

düğdi Kuş gagası (Çr.)

düğdü 1. Balta, çekiç ya da keserin çivi çakmak için kullanılan yuvarlak kısmı (Külâh-Al.; Os.) "*Baltanın düğdüsünü vurmuş adamın sırtına vicdansız herif.*" *Arslaner 2016: 243* 2. Kapı tokmağının yuvarlak bölümü (Çr.) "*Üğdüsünün üğdüsü, ta dış kapının düğdüsü.*" *Yoksul 2013: 616*

düğdüç Yoğurt kovasının küçüğü (İs.)

düğe Boğaya gelmemiş iki üç yaşında dişi dana, düve (İbik-İs.)

düğen Döven (İs.) "*Düğeni sürem, bokuna karışmam.*" *Ertekin 1944: 29*

düğlek (1) 1. Kavun karpuzun olmamışı, kelek (Çr.) 2. Küçük bir kavun çeşidi (Çr.) 3. Armut biçiminde, mor renkli, zehirli, yabancı bir bitki, ebuçehil karpuzu (Çr.)

düğlek (2) Düğüm (Eskiekin-Çr.)

düğlemek Bağlamak, düğümlemek (İs.; Su.) "*Mendiline gül düğle / Yâr olmaz bu iş böyle*" *Aytekin 2003: 132*

düğlenmek Bağlanmak, düğümlemek (Akçalı-Su.; Çr.) "*Gönül bir ibrişimdir / Düğlenince çözilmez*" *Ertekin 2006: 99*

düğmelenmek Ağacların tomurcuklanması, tomurcuklanmaya başlaması (Çr.)

düğü Ufak taneli bulgur (Beydili-Çr.)

düğül 1. Elendikten sonra geriye kalan en ince bulgur (Arpalık, Beydili, Dutçakallı-Çr.) 2. İnce elekten geçirilmiş çiğ yarma (Or.) "*Yakın zamana kadar baş yiyeceğimiz bulgurdu, yarmaydı, düğüldü.*" *Çalışgan 2021: 201*

düğül aşı İnce bulgurdan yapılan çorba (Kıcılı-Al.; Çr.)

düğülcük aşı → düğül aşı (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çayhatap-Çr.) "*İnceden inceye ağrıyor başın / Soğudu ısındı düğülcük aşın*" *Ercekin 1991: 436*

düğün kâhyası Düğünün çağrı, oyun eğlence, yeme içme gibi uygulamalarını yöneten kişi (Su.; Beydili-Çr.)

düğür (1) → düğül 1 (Sarimbey-Çr.) "*Düğürden olaydı muhabbet aşı / Oturup benimle yiyemez miydin?*" *Çimen 2005b: 114*

düğür (2) Evlenenlerin ana babaları (İs.)

düğürcük aşı → düğül aşı (Çayhatap-Çr.) "*Bagraçta soğumuş*

- düğürçük aşu / Ayağın acıtmış tarlanın taşı" (S. Örgel) Çıracman 1992: 128*
- düğür getmek** Kız istemeye gitmek (Çr.)
- düğürşü** Dünürlüğe ya da gelin almaya gelen kimseler (Çr.) *"Bir iki yerden daha düğürşüsü var amma vermiyor diyorlar kardaşını." Gümüş 1977: 100*
- düğüş düğüş** İnek, kömüş gibi hayvanları çağırma ünlemi (Ka.)
- dülbed** Başörtüsü, tülbent (İs.) *"Başına bi de dülbed işlerdik." Abaz 2004: 98*
- dülbend** → dülbed (Çr.) *"Ak iğnenin boladı / Dülbendin kim doladı" Ertekin 2006: 12*
- düldül** Dürbün (Çr.) *"Gapı doolürse düldülden bahmadan açmañ." Özdemir 2019: 117*
- dülele** Kavun, ham kavun, kelek (Çr.)
- düllice** Oyuncak düdük ya da kaval (Çr.)
- düllü** Sopalarla oynanan bir çocuk oyunu (Alpagut-Do.)
- dülme** Lahana (Çr.)
- dümbek** Dümbelek, tef (Çr.) *"Dördü dümbek çalacak / Beşi kah kah gülecek" Aytekin 2003: 95*
- dümbelek** Tef (Akçalı-Su.; Eski-ekin-Çr.) *"Def dümbelekle bu kez de kadınlar başladı oynamaya." Özçatalbaş 2002: 72*
- dümbük** Pezevenk, kadın satıcısı (İs.; Çr.) *"Hacı Kenan dümbüğü çoktan kocadı." Tahir 2004: 18*
- düm olmak** Eli bir işe yatkın olmak (Çr.)
- dümüklemek** → dapıklamak (Bademce-Ka.)
- dümükmek (1)** Bir işe kendini vererek aralıksız çalışmak (İs.)
- dümükmek (2)** Yutkunmak (Ba.) *"Ne dümüküp duruyon, de ne diyeceesen." Şahin 2020: 48*
- dün** Düğün (Örenseki-İs.) *"Çalınan davulu dün mü sandıñ." Abaz 2004: 108*
- dün aşırı** İki gecede bir (Çr.)
- düneğen (1)** Bir gün önce, dün (Çr.)
- düneğen (2)** Tünemeyi seven kuş, daima tünleyen kuş (Çr.)
- dünek** Kümes hayvanlarının tünediği yer (Su.)
- dünen** Dün (Al.)
- dünenküğün** Dün, önceki gün (Al.)
- düneşir** Tembel, pis, pasaklı kimse (Su.)
- dünür** Kız görmeye giden kimse, görücü (Kargı-Os.; Su.; Kuşsaray-Çr.) *"Kız tarafından dünür mü gidermiş?" Tahir 2008: 337*
- dünürcü** Gelin görmek için kız evinden oğlan evine giden kadın (Tatar-Çr.) *"Çok dünürcü gönderdim /Amcan kızın verdi mi?" Çağıl 2013: 4*
- dünürşü** 1. Gelin almaya giden kadınlar (Boğazkaya, Hisarkavak-Me.; Eskice-Çr.) *"Gelini getirecek bir at da dünürşülerle birlikte gitmişti." Güven 2013: 155*
2. → dünür 2 (Beydili-Çr.)
- dünürşünün indigi gün** Düğünde gelinin giyeceklerinin götürülmesi (Hisarkavak-Me.)
- dünya evi** 1. Nikah (Su.) 2. Gerdek odası (Su.)
- dürdane** Pırlanta taşı (Çr.)
- dürge** 1. Üç yufka ekmeğinin bir araya getirilip dürülmüşü (Çal-yayla-Çr.) 2. Makarna kütlesi (Su.)
- dürgü** Kumaş ya da giysinin katlanmasıyla oluşan iz; kat yeri

(Çr.) "Has ipeğin dürgüsü / Sevda Allah vergisi" AYTEKİN 2003: 93

dürlü Türlü (Çr.) "Seyredip guşların gordüm ahvalin / Her biri bir dürlü söyleller lisan" Ca-feroğlu 1994: 149

dürme Sarma (İs.) "Lahna dürmesi çok güzel olur." Tdk 1993: 1634

dürmek Katlamak, katlayarak kaldırmak, sarmak, kıvırmak (Kargı-Os.) "Ağa'nın elini öp de, yorganını neyini dür." Tahir 2006: 85

dürtük Yerinde duramayan, her şeyde öne atılan (İs.)

dürtüşlemek Dürtüp durmak (Çr.) "Dürtüşleyip durma ulan, böğrümü acıttın." Yoksul 2013: 260

dürü 1. Gelinle güveyin birbirlerinin yakınlarına, verdiği kumaş, çarşaf, don, gömlek, ayakkabı, çorap gibi armağanlar (İs.; Ka.; Tanrıvermiş-Me.; Su.; Eskice, Çal-yayla-Çr.) 2. Gelinin çeyizi (Çr.) "Yârim gelin oluyor / Can verem dürüsüne" AYTEKİN 2003: 192

dürük Asık, çatılmış, dargın yüz (Çr.)

dürükmek Başına toplanmak (İs.)

dürüm Yufka ekmeğinin içine çeşitli katıklar konularak sarılmış durumu (Kamışlı-Su.; Kavacık-Çr.) "Çarığı al sıımlı kız / Ekmeği bal dürümlü kız" Ercan 1997: 90

dürümbeç → dürüm (Baltacı Mehmet Paşa-Os.) "Benim yımirtalı dürümbecimi kim yedi ula?" Gösterir 2020: 41

dürzü bıyığı (1) Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

dürzü bıyığı (2) Saksıda yetiştirilen, yaprakları bıyığı andıran bir bitki (Çr.)

düşek (1) Sel sularının düzlediği yer (Ovasaray-Çr.)

düşek (2) Yatır olduğuna inanılan taş yığını (Kamışlı-Su.) "Gerçekler düşeği Beşkız'ın belde / Bugün üstadımın yüzün görmedim" İvgin 2009: 43

düşenk Dizi, sıra (Teslim-Çr.)

düş gelmek Rastlamak (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.) "Yeleşendir cinsi ayıdan azma / Böyle bir cazıya yolum düş geldi" Arısoy 1970: 101

düşü azmak Düşünde cinsel ilişkide bulunmak, hamamcı olmak (Çr.)

düşük Her gördüğünü isteyen (Gölet-Ka.) "Çok düşük bir çocuk." www.golet.tr.gg/

düşünbe Pazartesi günü (İs.) "Sonra devam ediyor: cumaîertesi, girevü, düşünbe, deri..." Benice 2002: 154

düüdü Keser eskisi (Ba.) "Teldola-bın arkasındaki ırafta bulunan düüdüyü ver, ceviz gıracaam." Şahin 2020: 49

düvecek Sarımsak düvecinin tokmağına verilen ad (İs.)

düveç Sarımsak dövmek için kullanılan kap (Alacahüyük-Al.)

düvelek Kavun, ham kavun, kelek (Çr.)

düvlemek Bağlamak, düğümlemek (Çr.)

düvül → dügül 1 (Çr.)

düzbastı Genel olarak, her tarafa (İs.) "Bu yağmur düzbastı yağıyor." Tdk 1993: 1643

düzen Çeyiz (Su.)

düzenlemek Müzik aletlerini akort etmek (İs.)

düzgün (1) Gelin elbisesi (Ka.)

düzgün (2) Tarhana yapmak için hazırlanan karışım (Ardıc-Os.) "İlk iş olarak tarhananın düzgünü hazırlanır." Aşık 2003: 90

düzgünlük Kadınların tuvalet gereci olarak kullandığı allık, pudra, sürme gibi maddeler (Çr.)
düzmek Dizmek, düzenlemek, sıraya koymak (Su.)
düzünmek Süslenmek (Ka.)

E

ebani Fesin çevresine sarılan kumaşlara verilen genel ad (Çr.)
ebcek ebcek Yavaş yavaş (Os.)
"Yel eser ebcek ebcek / Köyden çıkmış gönekçek" Ertekin 2006: 117
ebcük Zurnanın ağza alınan, üfleince ses veren, kamıştan yapılmış parçası (Gölet-Ka.)
ebdes Abdest (Harunköy-İs.; Bademce-Ka.; Kuyucak-Me.)
"Namaz gildurula geline, ebdes aldurula." Abaz 2004: 129
ebdeslik Abdest alınan yer (Bademce-Ka.)
ebe (1) Büyükanne, nine (Çukurköy-İs.; Gökçam-Su.; Seydim, Turgut-Çr.)
"Ebenin tummanı başına geçsin." Yoksul 2013: 264
ebe (2) Gelinin ya da güveyin annesine dünür olan karşı ev halkının kullandığı saygı sözü (Âşıkbükü-Os.)
ebe (3) Köylerde yaşlı kadınları tanımlayıcı bir sözcük (Su.; Çalyayla-Çr.)
"Halime ebe, belinden, dizlerinden ağrıklydı." Özçatalbaş 2002: 50
ebe (4) Şarap, sirke, turşu gibi şeylerin yüzünde toplanıp, pıhtılaşan kalın kaymak (Çr.)
ebe (5) Yoğurt ya da peynir mayası (Kargı-Os.; Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)

ebeanağ Doğum yaptıran kadın (Al.)
ebebulgur → ebebulguru (İs.)
ebebulguru Bulgur iriliğinde yağın kar (İs.)
ebecen Akıllı çocuk (İs.)
ebede 1. Düğünde geline getirilen armağanlar gösterilirken söylenen söz (Harunköy, Kuzuluk-İs.; Boğazkaya-Me.; Oğ.; Gökköy-Çr.)
"Ebedee.. atı yörük olsun!" Gkb 2002: 82 2. Düğün günü geline verilen armağanlar (Çıkırık-Çr.)
ebede çevürme Gelin için yapılan takı töreni (Kayaagzı-İs.)
"Ebedesini çevrüler, yüzünü altununu alurlar." Abaz 2004: 163
ebedi Asla, hiçbir zaman (Çr.)
ebemekmeği Madımak (Ba.)
"Bu sene rahmet boldu. Ebemekmeği de iyi çıkacak belli." Şahin 2020: 50
ebegömece Kendi kendine yetişen, yemeği yapılan bir çeşit ot (Kırcılı-Al.; Kamışlı-Su.; Büyükgülücek, Çalyayla-Çr.)
ebeleme Seçilen ebenin oyunculara dokunması, dokunulmanın ebe olması esasına dayanan bir çocuk oyunu (İs.; Çr.)
ebelemek cibelemek Nazlandırmak (Çr.)
ebelik (1) Doğum yaptıran ebe kadına verilen armağan (Çr.)
ebelik (2) Çocuk oyunlarında üç kişinin tek ellerini üst üste koyup birkaç kez aşağı yukarı salladıktan sonra avuç içini ya da elin sırtını öteki oyunculardan farklı konumlandırarak yapılan ebe belirleme yöntemi (Âşıkbükü-Os.)
ebelik (3) Yoğurt mayası (Çr.)
"Git, deyzengilden bi ebelik al da gel, yoort mayalycaam." Özdemir 2019: 47

ebemböcüğü Uğurböceği (Çalyayla-Çr.) *"Bannamiñ ucunda ebemböcüğünü gordüñ mü?" Gösterir 2020: 41*

ebem bulguru 1. → ebebulguru (Gölet-Ka.; Eskiköy-Çr.) 2. Ilıman havalarda yağın çok küçük taneli dolu (Dutçakal-lı-Çr.)

ebem çıt çıt Bir çeşit çocuk oyunu (Çr.) *"Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; ... ebem çıt, el el üstünde..." Özçatalbaş 2002: 87*

ebem karı Çok bilmiş (Ka.; Çıkrık-Çr.) *"Kadının işine burnunu sokan ebem karı olmuştı." Aksu 2013: 126*

ebem gümeci Ebegümeci (Os.) *"Söylenmesi ayıp ben üç çocum düşürdüm ebem gümeciyle." Balıkçı 2010: 81*

ebemkuşağı (1) Gökkuşağı (Kargı-Os.; Ovakarapınar-Çr.) *"Ebem kuşağı doğuda olursa çok yağmur yağar." Yoksul 2013: 264*

ebemkuşağı (2) Yemeği yapılan bir cins ot (Su.)

eben Sebze ekmek için ayrılan küçük bölüm, karık, emen (Âşık-bükü-Os.)

ebe saat kaç Kızlarla erkeklerin karışık oynayabildiği bir çocuk oyunu (Çr.) *"En az üç kişiyle oynanan ebe saat kaç oyununda ilk önce ebe seçilir." Oğuz 2006b: 28*

ebesi gelme Yoğurt, sirke benzeri şeylerin mayalanmasına verilen ad (İs)

ebe suyu Çocuğun doğduktan sonra onu doğurtan kadın tarafından yıkanması (İs.)

ebice Amca (Ka.)

ebilemek Şımartmak, şımartarak büyütme (Ba.) *"Çok ebelemişler, alınmaz bu gız. Hem gardaşı da yok." Şahin 2020: 50*

ebisge Kanlıca mantarı (Ba.) *"Dün Yalak Yaylası'nda üç poşet ebisge topladım." Şahin 2020: 50*

eccik Az, azıcık, biraz (Al.)

eccük Azıcık (Çavuşoğlu, Örenseki-İs.; Kargı-Os.) *"Bamız eccük şöyle bayır." Abaz 2004: 105*

ece Ağabey (Küçükpalabıyık-Çr.)

ecene Marangozların delik açmakta kullandıkları bir araç, keski, demir kalem (Büyükhırka-Al.; Oğlaközü-Su.)

ecevit Çevik, çalışkan, açık fikirli, açığız (Çr.) *"Karşıya atlar geldi / Ecevit Kürtler geldi" Gösterir 2011: 146*

eci 1. Abla, büyük kız kardeş (İsahacı-Al.; Çukurköy, Kurusa-ray-İs.; Hacıhamza-Ka.; Çalyayla-Çr.) *"Siz teselli edin Melek Eci'yi / O çekiyor yüreğine acıyı" Arısoy 1970: 79* 2. Amca eşi, yenge (Kızılhamza-Or.; Oğlaközü-Su.) 3. Büyük kardeş, ağabey (Su.)

ecicik → ecik (Al.; Kamışlı-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Ben size gelemiyom, sen bize gel ecicik." Caferoğlu 1994b: 119*

eciği cücüğü Çoluğu çocuğu, hepsi (Su.)

ecik Az, çok az, azıcık, biraz, küçücük (Değirmendere-Al.; Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) *"Salyangozdan ecik hızlı / Tosbağadan geriydim ben" Yoksul 2011: 44*

ecik cücük Çoluk çocuk (Sarimbey-Çr.) *"Karaoğlan dedik eser kalmadı / Ecik cücük hep başına topladı." Büke 2013: 72*

ecimcik → ecik (Ba.; Çr.) *"Gomşuu, ecimcik salça gönder bizim gızdan, benimki bitmiş." Şahin 2020: 50*

ecinnisi pis Pislik içinde yaşamaktan rahatsız olmayan kimse (İs.)

ecir (1) Aşırı güçlük, sıkıntı (Su.)
"Onun ecirini ben çektim." Uçak-
cı 2006: 361

ecir (2) Aziz (İs.) "Ecir kardeşim."
Tdk 1993: 1662

ecücük → ecicik (Karkın-İs.) "Bi
aluvürüsele ecücük lohul alüvü-
rüleridi." Abaz 2004: 142

ecük → ecik (Örenseki-İs.) "Ecük,
baña komür viricâñ didim." Abaz
2004: 126

ede Büyük kardeş, ağabey (Külah-
Al.; Çukurköy-İs.; Gökçam, Ka-
mıslı-Su.) "Ede gurban oluyum
dur! Ali gurban oluyum vur!"
Sağmen 2009: 71

ede göde Çocukların toplu olarak
evlerden yağ, pirinç topladıkları
bir oyun; bu oyun sonunda pişi-
rilen pilav (Gölet-Ka.)

edem Yok (Al.)

edici Gündelikle yufka ekmek
yapan kadın işçi (Kıcılı-Al.; Su.)

edik 1. Yünden örülmüş terlik
(Çr.) 2. Ayakkabı (Kargı-Os.)

3. Patik, çocuk ayakkabısı (Çal-
yayla, Ovasaray-Çr.) "Bebeğe de
edik alacağım." Güven, 2013: 76

ediklemek Sağılacak havyanın
memesini elle uyarmak (İs.) 2.
Sağılan bir hayvanı ikinci kez
sağmak (Ka.) 3. İnek sağılacağı
zaman ya da biraz sağıldıktan
sonra yavrularına emzirilmek
(Çr.) 4. Hayvan yavrusunun an-
nesinin memesine tos vurarak
emmesi (Çr.)

edim Yapım (İs.)

edinmek Sızlanmak, yakınmak
(Gölköy-İs.) "Bedafa mı geliy
ekin, diy ediniyola." Abaz 2004:
165

ediraf Etraf, çevre (İs.; Su.; Çal-
yayla-Çr.) "Cami altı hamamdır /
Edirafi imamdır" Aytakin 2003:
49

edir gudur → edürkudür (İs.)

edişgen Sürekli tartışan, çekişen
(Su.; Çr.) "Emme de edişgen enik
oldun, zabahtan beri utanmadan
âbiinle edişiyon." Kerman 1997:
18

edişmek 1. Tartışmak, söz atış-
mak (Ba.; Çr.) "Köyün Üstü'ndaki
tallanın sınırı yüzünden üç gün-
dür edişiyorlar." Şahin 2020: 50
2. Büyüklerin sözüne saygısızca
karşılık vermek (Çr.) 3. Kadınla-
rın aralarında çekişmesi (Ovaka-
rapınar-Çr.) "Hatirine daarsıñ,
edişirim seniynen." Özdemir 2019:
61

edrese Adres (Çr.)

edük → edik 3 (Ka.) "Noksan dişe
gedük, patiğe de edük derler Kar-
gıda." Aşık 2003: 134

edürkudür Dedikodu (İs.)

eeseri Büyük çivi (Ba.) "Şu ee-
serileri düzelt de heçolmasın, pin-
nik yaparken kullanalım." Şahin
2020: 50

eesi Ocağın altındaki arı yanmış
odun (Ba.) "Şu kürenin altındaki
eesileri ileri it, sönecekler yoksa."
Şahin 2020: 50

efannamak Sona ermek, dinmek,
bitmek (Çıkrık-Çr.)

efelik Yapraklarından sarma, to-
humlarından çay yapılan bir çe-
şit ot, labada (Kıcılı-Al.; Çalyayla-
Çr.) "Efeliğin sarması / Hani bu-
nun yarması" Türkoğlu 2007: 173

eferim Aferin (Göcenovacığı-Çr.)
"Kul hakkı başka şeye benzemez,
çok iyi düşünmüşsün, eferim."
Gümüş 1977: 2

efildemek Korku ya da sevinç
etkisiyle yürek çarpmak (Çr.)

efil efil Rüzgârın hafif hafif, yavaş
yavaş esmesini anlatır (Evcı-Bo.;
İs.; Acıpınar, Arpalık, Dutçakallı-

Çr.) “Karşıda pür kesiyor / Efil efil esiyor” *Türkoğlu 2007: 175*

efilemek Efilemek (Çr.)

efilti Yürek çarpıntısı (Çr.)

efsal Uygun, iyi (Su.)

eften püften Dayanaksız, derme çatma, yalan yanlış, asılsız (Çr.)

egек Kara sabanın en büyük, asıl parçası (Ka.)

egil Üst baş, giyecek, elbise (Ka.)

eğ Eh, peki, öyle olsun (Çr.)

eğce 1. İyice, çok güzel (Âşıkbükü-Os.; Su.) “Asbabları eğce yıka, kir kalmasın.” *Arslaner, 2016: 243*
2. Terbiyeli, efendi, hanımefendi, iyi (Âşıkbükü-Os.) “O kız bek eğcedü (eğcedir), tam sizin eve yakışu.” *Arslaner 2016: 243*

eğceğine → eğce (Âşıkbükü-Os.)

eğdi Ağaç kaşıkların içini oymaya yarayan araç (Büyükhırka-Al.)

eğdinme 1. Pişmanlık (Su.)
2. Perişanlık (Su.)

eğek Saban demirinin takıldığı ağaçtan yapılmış eğri parça, ökçenin üst kısmı (İncesu-Su.)

eğelmek Eğilmek (Çr.)

eğere Konuşulan kişiyi inandırmak için kullanılan söz (Bademce-Ka.)

eğirim olsun → eğere (Bademce-Ka.)

eğirmek Eğirmek (Yeşilyurt-Al.; İs.) “Kim daradı ol koyunun yününü / Eğerip dokuyup çözen kim idi?” *Yöndem 1983: 96*

eğışmek (1) Alay etmek (Kalecikkaya-Al.)

eğışmek (2) İşi yaparken isteksiz olmak, başkasının yapmasını beklemek (İs.)

eğin Boy bos, endam (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Serban-Çr.) “Bir avrat erkenden kalksa / Hırkasın eğni-ne taksa” *Arısoy 1970: 20*

eğirmek Yünü büküp iplik yapmak (Çalyayla, Sarimbey-Çr.) “Değme kocakarılarından daha iyi yün eğirip yufka açması bundandı.” *Tahir 2006: 51*

eğış büğüş Eğri büğrü, yamuk yamuk, dolambaçlı (Çr.)

eğitleme Toplama, bamyaya toplama (Ka.)

eğlemek Durmak, durdurmamak (İsahacı-Al.; Sarimbey-Çr.) “Yavuz Zırhlı iskeleye eğledi / Generaller salacasın bağladı” *Arısoy 1970: 40*

eğlenmek (1) → eğleşmek (1) (Çr.) “Nazmiye ablam... Seninle eğlenmiştir.” *Tahir 2008: 314*

eğlenmek (2) → eğleşmek (2) (Köseeyüp-Me.; Çalyayla, Karahisar, Serban-Çr.) “Aman eğlen rezil çolak!.. Aman eğlen vardım!” *Tahir 2007: 238*

eğleşmek (1) Alay etmek, dalga geçmek (Kargı-Os.; Tatar-Çr.) “Kız benimle eğleşme / Hatır gönül sayarım” *Çağıl 2013: 24*

eğleşmek (2) Oyalanmak, geç kalmak, durmak (Çopraşık-Al.; Çr.) “İskilip’te çok eğleşmez, üç ikindiye dönermiş.” *Seyda 2006: 226*

eğni → eğin (Çr.)

eğre Kağrı arabalarında okundan çıkarılması için takılan eğri çivi (Eskiyapar-Al.)

eğreç Yün eğirmekte kullanılan araç (Kızılhamza-Or.)

eğrek yeri 1. Hayvanların toplandığı yer (Alacahöyük-Al.; Bo., Os.; Çıkrık, Palabıyık-Çr.) 2. Hayvanların yazın öğle sıcaklığında toplanıp dinlendikleri gölge yer (İs.; Beydili, Kuşsaray-Çr.) “Sığır eğreğinde toplanır sürüler.” *Serin 1995: 95* 3. Köyde insanların toplanıp söyleştikleri yer (Ka.;

- Çalyayla, İsmailköy-Çr.) *"Havuzun başı, köylülerin eğrek yeri olmuştur."* *Güven 2013: 35*
- eğremek** Sıcak aylarda hayvanları gölgelik yerde toplamak (Çr.)
- eğreti** 1. Sağlam olmayan, yıkılacak gibi duran (Kargı-Os.) Gelişigüzel yapılan iş (Çr.) *"Eğreti kuyruk tez kopar."* *Yoksul 2013: 264*
- eğri** → eğricek (Çevreli-Al.) *"Kağınının mazısını tutan eğrilerin birinin düştüğünü anlatmaya çalısır."* *Kantemir 2015: 32*
- eğri ağaç** → eğricek (Çr.)
- eğrice** Hayvanlara dadanan, eğri belli, boz renkli bir çeşit sinek, sığır sineği, büvelek (Ka.)
- eğricek (1)** Tek hayvanla çekilen arabalarda iki ucu oklara geçirilen eğri ağaç kısım (Çevreli-Al.) *"Durum anlaşılır, yolda eğricek bulunur."* *Kantemir 2015: 33*
- eğricek (2)** Güğüm, ibrik gibi kapların boğum yeri (Âşıkbükü-Os.) *"Yepyeni güğüm eğriceğinden delinmiş."* *Arslaner 2016: 243*
- eğrilik** Hırsızlık (Çr.)
- eğrim büğrüm** Eğri büğrü, yamuk yumuk, dolambaçlı (İs.)
- eğri söbe** Biçimli olmayan, düzensiz (İs.)
- eğseri** → enser (Çr.)
- eğsi** → öğseği (Çr.)
- eğsik** Eksik, noksan (Göcenovacığ-Çr.) *"Sen başımızdan eğsik olduktan sonra, dünyanın malı mülkü bizim olmuş, kaç para."* *Gümüş 1977: 4*
- eğsik etek** Çaresiz kadın (Os.) *"Benim zibidiler bu eğsik eteği irderler."* *Gümüş 1977: 10*
- eğsikli** Kadın (Çr.) *"Emeğinin binde biri bile değil eğsiklinin."* *Gümüş 1977: 11*
- eğşi** Elma, armut, pancar gibi meyvelerin posası çıkarılarak hazırlanan pekmez (Gölet-Ka.)
- eğzenmek** Yavaş yavaş, dura dura eğlenerek yürümek (Çr.)
- ehbap** Ahbap, dost (Al.; Su.; Göcenovacığ-Çr.) *"Ehbaplar bir gece sıra geldiler / Ali, Veli adlarımız yazdılar"* *Ertekin 1943: 14*
- ehdi behdi** Eşi dostu (Su.)
- eher** Eğer (Çr.)
- ehlak** Ahlak (Su.)
- ehmal** İhmal eden, yavaş, sallapati (Gökçam-Su.)
- ehniz çöhnüz** Cılız, zayıf, kudretsiz (Çr.)
- ehi behti** Bütün ev halkı (Yeşilyurt-Al.; Çr.) *"Var mı senden gayrı bir ehtim behtim?"* *Gümüş 1977: 104*
- ehtiyar** İhtiyar, yaşlı (Çr.) *"Eveli, ehdiyallar gozümüz gormüyo deller idi de meyyallanıyolar dedim."* *Özdemir 2019: 45*
- ehvan** Hafif, uygun, yeterli (Dutçakallı-Çr.)
- ekdeleş olmak** Musallat olmak (Âşıkbükü-Os.) *"Askerde bizimkine kötü bir onbaşı ekdeleş olmuş, çocuğu canından bezdirmiş."* *Arslaner 2016: 243*
- ekdi (1)** Anası ölünce başka bir koyuna, keçiye alıştırılan ya da elde beslenen kuzu, oğlak (Ka.; Âşıkbükü-Os.) 2. → ekti (1) (Ka.)
- ekdi (2)** Asalak, başkalarının sırtından geçinen (Çr.)
- ekdi (3)** Gezmeyi çok seven kadın (İs.)
- eke (1)** Büyük, yetişkin, yaşlı, kart, olgun insan ya da hayvan (Külah-Al.; Ba.; İs.; Ka.; Gökçam, İncesu-Su.; Arpalık, Beydili-Çr.) *"Bu Hacı Kenan utanmazı bizden on beş yaş ekeidir."* *Tahir 2004: 197*

eke (2) 1. Kurnaz, açık göz insan (Ka.) 2. Tecrübeli, usta (Çr.) “*Anlayacağın eke çoban oldum.*” *Güven 2013: 37* 3. Zeki, çok bilgili adam (Kargı-Os.; Çr.) 4. Bilmiş, bilgici, çok bilmiş (Al.; Beydili-Çr.)
ekebür Çok bilmiş, her şeyi bilir gibi davranan (Dutçakallı-Çr.)
ekece Orta yaşlı (Çr.)
ekelemek Birini baştan savmak (Çr.)
ekelenmek (1) Yaşlanmak (Çr.) “*Bizim at ekelenendi, tepmeden ne anlar.*” *Tdk 1993: 1693*
ekelenmek (2) Büyüklenmek, böbürlenmek (Ba.) “*Acer traktör aldı ya ekelenmesinden yanına yanaşılımyo.*” *Şahin 2020: 51*
ekeleşmek (1) Deneyim, görgü sahibi olmak (Çr.)
ekeleşmek (2) → ekeşmek (Çr.)
ekelmek Büyümek, yetişmek, çocukluk çağını geçirmek (Gökçam-Su.) “*Tavuklar büyür, horoz ekilir.*” *Sağmen 2009: 83*
ekemiş Yaşından büyük laf eden çocuk (Külâh-Al.)
ekenek Ekilmeye elverişli yer, tarla (Os.; Su.; Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) “*Yüzlerce dönüm olan ekenek günlerce suyu emdi.*” *Sarıyüce 2004: 91*
ekeşmek (1) Birinin yaptığı işi aynen yapmak, rakip çıkmak (İs.)
ekeşmek (2) Erkekleşmek, kartlaşmak, ihtiyarlamak, yavruluktan çıkarak anaç hale gelmek (kanatlı hayvanlar için) (Çr.)
eke toha → eketoka (Ovakarapınar-Çr.) “*Yok muymuş şöyle eke toha biri?*” *Özdemir 2019: 101*
eketoka 1. Yetişkin kimse (Çr.)
 2. Yaşı küçük, ancak sözleri, davranışları yetişkinler gibi olan çocuk (Çr.)

ekin çanağı Ambarın altında bulunan, içinde ekinin toplandığı, üçgen kesitli bölüm (Dereyazıcı-Al.)
ekiz İkiz (Sarimbey-Çr.) “*Biri oğlan, biri kız / Bebeğim doğdun ekiz*” *Oğuz 2007a: 131*
ekker Kulaklarının kenarında beyaz çizgi bulunan keçi (Su.; Gök köy-Çr.)
ekleşmek Sataşmak, birinin başına bela olmak (Ka.; Göcenovacı-ğı-Çr.) “*Anayinkine mi batıyorum da, ikide bir bana ekleşiyorsun.*” *Gümüş Ty: 60*
ekmek aş evi Evin yemek yapılan odası, mutfak (Aşıkbükü-Os.)
ekmek etmek Yufka yapmak (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Kadıdere-si-Çr.) “*Bizimkiler ekmek edecekler yarın.*” *Gümüş 1977: 18*
ekmek evi Kiler (Türkler-Çr.)
ekmeklik Sofanın bir yanında ekmek pişirmek için kullanılan ocaklı bölüm (İs.)
ekmeksiz Yapılan iyiliği unutan, vefasız (İs.; Su.)
ekmek tahtası Üzerinde yufka açılan özel tahta (Kıcılı-Al.; Beydili, Ovakarapınar-Çr.)
ekmek talatmak Yufkayı yağda kızartmak (Al.)
ekmek teknesi İçinde hamur karılan oyma tekne (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Beydili, Büyükgülücek-Çr.)
ekmek yazmak Yufka açmak (Büyükgülücek, Ovakarapınar-Çr.)
eksikcil Aşık oyununda hedefe ulaşmayan, geride kalan aşık (Çr.) “*Sahalar eksikcil, ortancıl, yancıl, gericil diye vasıflandırılırdı.*” *Tombuş 1940: 27*
eksik etek Kadın (Dereköy-İs.; Os.; Su.; Çıkrık) “*Erkeksiz bir ha-*

- nenin eksik etekli sahibiyim." Sarıyüce, 2004: 312*
- eksikli** Kadın (Al.) *"Eksikli yemek hazırla misafirimiz var." Koşay-İşitman 1932: 119*
- ekşimik** Yeşil köklü, yuvarlak yapraklı mayhoş bir bitki (Çr.) *"Ekşimikten salata yaptım, derde devayı ondan kaptım." Yoksul 2013: 269*
- ekti (1)** Anası, babası olmayan çocuk (Ka.; Dutçakallı-Çr.) *"Ekti oğlak gibi ayak altında dolaşma." Türkoğlu 2007: 168*
- ekti (2)** Büyümüş de küçülmüş, yaşı ile bağdaşmayan sözler söyleyen (Çr.)
- ekti ekti konuşmak** → Ektileşmek (Çr.)
- ektileşmek** Küçük çocukların büyükler gibi her şeye akıl erdirerek konuşması (Çr.)
- ek yeri** Zayıf noktası, açığı (İs.; Göcenovacı-Çr.) *"Muhtarın düğününde oluk gibi kan aktıydı da, ek yerimizi bildirmediydik devlete" Gümüş Ty: 68*
- elâgız vermemek** Çok perişan bir halde olmak (Çr.)
- elaka** İlgi, bağ (Serban-Çr.) *"Elakanı kes, ikisi de düşüme girdiler, helalim oldular." Seyda 2006: 211*
- elalem** Başkaları (Çr.)
- elamsema** Bir kümedeki oyuncunun yükseğe attığı topa eliyle vururken kümedeki oyuncuların kaçtığı, öbür kümedekilerin topu tutarak kaçanları vurmaya çalıştığı, vurulmanın oyun dışı kaldığı çocuk oyunu (Çr.) *"Topun havada çizdiği bu yaydan dolayı oyunun adı elamsema olmuştur." Ozulu 2013: 17*
- el arı** Başkasının ayıplamasından çekinme (Eskiekin-Çr.) *"Yavani hep içe, yağhly dışa / El arna dü-rüşümü sorma heç" Kurtoğlu 1998: 25*
- elavay** → elevay (Alembeyli-Su.)
- elbaş** Çocukların beş taşla oynadıkları bir oyun; beştaş (Çr.)
- elbeşik gülbeşik** Çocuğun nazlandırılarak büyütülmesini anlatır (Çr.)
- elbir (1)** İşbirliği yapma (Su.)
- elbir (2)** Aracı, haberci (Su.)
- elbiri** Kadınla erkek arasında söz götürüp getiren kimse (Su.)
- elbişim** İbrişim (Çr.)
- elbiz (1)** Bitek olmayan toprak (Çr.)
- elbiz (2)** 1. Örümcek (Kuşsaray-Çr.) 2. Örümcek ağı (Gökçam-Su.)
- elbiz yolu (1)** Tarla ya da bağlarda yol biçimindeki bitek yerler (Çr.)
- elbiz yolu (2)** Samanyolu (Çr.)
- elboş** Kız çocuklarının küçük, yuvarlak beş taşla oynadıkları oyun (Çr.)
- elcek** Elle tutulacak yer, sap (Su.) *"El uzun elcek gısa." Uçakçı 2006: 217*
- elci** İnsana alışkın hayvan (Ka.)
- elcümüklü** Bir işi başkasının yap demesini beklemeden yapan becerikli kişi, elcimikli (Aşıkbükü-Os.)
- elçağı** İplik saran tahta araç (Çr.)
- elçek** Tırpanın sapı üzerinde çakılan, tırpanı sallamaya yarayan tutamak (Kavacık-Çr.) *"Senin tırpanının elçeği sağlam mı ona bak." Ceyhan 1944: 4*
- elçek bezi** İmamların ölü yıkarken ellerine sardıkları bez (Çr.)
- elçi** Elamsema oyununda ebe takımın vurmaya çalıştığı, karşı takımca seçilen oyuncu (Çr.) *"Tutulan topla elçi vurulursa oyun dışı kalır." Ozulu 2013: 17*
- elçik** Küçük el (Çr.)

elçim (1) Taranmış yünü bükmek için yapılan yumak (Ovasaray-Çr.)

elçim (2) Bir tutam, bir avucun alabileceği miktar, bir demet, bir parça (Su.; Çalyayla, Kirazlıpınar-Çr.) "Elçim elçim hayvanların samanını üleştirmeye bulaştı." *Gümüş 1977: 8*

elçük Küçük yüz (Çampınar-Os.)

eldemiri Değirmen taşıını kaldırmak için kullanılan ucu sivri ince demir (Dereyazıcı-Al.)

eldes Oyunda hata yapan oyuncu söylediğinde ona oyunu yeniden oynama şansı veren, rakip oyuncu söylediğinde ise bu olanağı ortadan kaldıran oyun terimi (İs.) "Eldesli mi, yoksa eldessiz mi oynayalım?" *Kalayoğlu 2017: 55*

elduvan Eldiven (Su.)

elecek Kanlıca adı da verilen bir mantar türü (Bademce-Ka.)

elecik Tulumba kolu (Çr.)

elegen Leğen (Kalecikkaya-Al.)

eleğimsağma Gökkuşağı (Kargı-Os.)

eleğini kayaya asmak Güçlük çıkarmak, işi yokuşa sürmek (Çr.)

eleh Dağlarda yaşayan, keçiye benzeyen bir hayvan (Ka.)

elekçi (1) Çingene (Çopraşık-Al.; Ba.; Eskiekin-Çr.) "Çenene elekçi değneği deşsin." *Oğuz 2007a: 79*

elekçi (2) Kavgacı, küfürbaz, bağırtkan (Ovakarapınar-Çr.) "O gece kaçacaktım / Elekçi yengem uyandı" *Ayhan 2002: 168*

elekçi (3) Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)

el el üstünde Bir çocuk oyunu (Gökköy-Çr.) "Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; seksek, topal sasak, ebem çıt, el el üstünde, ..." *Özçatalbaş 2002: 87*

elemek Oyalamak (İkipınar-İs.) "Lan yavrum elemeñ. Ben daha şeyitcēm." *Abaz 2004: 121*

elenmek → eğleşmek (1) (Çr.)

elenti Arpa, buğday gibi ürünlerin kalburdan geçirilmiş kısmı (Çr.)

eletmek İletmek, götürmek (İs.; Su.)

elevay 1. Beceriksiz, aciz, tembel, elinden iş gelmeyen (Külah-Al.; Çıkrık, Ovasaray-Çr.) 2. Yavaş iş yapan kimse (Çalyayla, Karadonna-Çr.) "Benim sana son öğüdüm coştar yar / Elevay bulaman Ozani kadar" *Gösterir 2008: 11*

elevayın → elevay (Al.)

elfan Hesaplı, ucuz (Çalyayla-Çr.)

elfazlı Eli uz, eli işe yatkın (İsahacı, Kıcılı-Al.) "Zamanı geçmesin günü sayalım / İşi elfazlıdır Firdavs gelinin" *Arisoy 1970: 72*

elfene Ortaklaşa yapılan bir iş için para katışmak (Ba.; İs.) "Gelin bu hafta sonu elfene yapalım, Garadepe'ye, Yalak Yaylası'na gidelim." *Şahin 2020: 51*

elfeten Eflâtun, eflatun gibi (Çr.)

el gadar Küçük, ufacık (Su.)

el gapısı Kadına göre koca evi (İs.; Su.)

el gızı Gelin (Su.)

eli ağır Yumruğu pek acıtan adam (Çr.)

eli ağzına varmamak 1. Bir işi çok çabuk yapıp bitirmek (Çr.)

2. Üzüntü nedeniyle hiç bir iş yapmamak (Çr.)

eli bek Çok tutumlu, cömert olmayan (Os.; Karagöz-Çr.)

elibeline (1) Bir çeşit yastık ya da heybe motifi (Alacahöyük-Al.)

elibeline (2) Bir duvarı tutmak, yıkılmasını önlemek için yanlamasına dayatılan destek (Bo.)

elibol Paralı, maddi durumu iyi olan kimse (Su.)

eli böğründe Eğrilmış duvarların altından uzatılan ağaç destek (İs.)

eli böğründe seyretmek Bir iş yapılırken yardım etmeden bakmak (Çr.)

elicek (1) 1. El değirmenini çevirmek için el ile tutulan yer (Çr.)
2. → elçek (Alacahüyük-Al.)

elicek (2) Yenebilen bir mantar cinsi (Ka.) *"Söbelek, elicek, koç mantarını / Toplamaya doyum olmaz Kargı'nın" Aşık 2003: 138*

eli çap Hırsızlık yapabilecek kimse (Su.; Sarimbey-Çr.)

eli çel Önemli, önemsiz gördüğü her şeyayı çalan hırsız (Ba.) *"Takkene dikkat et. Tam da Kel Hamdi'nin oğlu Şakir'in yanına oturmuşsun, onun eli biraz çeldir" Şahin 2020: 51*

eli dar Maddi durumu iyi olmayan, parasız kimse (Su.)

eli gulânda Başlamak üzere (Su.)

elik (1) Dağ keçisi, karaca (İs.; Ka.; Os.)

elik (2) Güzel (Ka.) *"Güzele elik, yakın suya felik derler Kargı'da." Aşık 2003: 134*

elikci Beşik sallayan (Çr.)

el ilâğanı Küçük leğen (Çr.) *"Gızım, el ilâğanını çabuk getir, baban elini yüzünü yuyacak." Keriman 1997: 18*

elilâni El leğeni (Çr.)

el ileğeni Aile büyüklerinin ya da hatırlı konukların sofrada el yıkadıkları yayvan, orta bölümü derin bir çeşit leğen (Çalıcı, Tolamehmet-Çr.) *"El ileğeni burada, ibrik burada, peşkir nerede?" Yoksul 2013: 272*

eliman (1) Elek (Çr.)

eliman (2) İman sahibi (Çr.)

elim ateş Çocukların oynadığı bir oyun (Çr.) *"Elim ateş, topal sasak,*

göz bağlama, saklambaç, eşeğim kürüye. Oyunların en heyecanlısı son ikisiydi." Özçatalbaş 2002: 23

elim ayağım karaçalı Çocukların tüm organlarını oynadığımız oyunun içinde anlamında söylediği oyun sözü (Os.)

elim hamur karnım aç Gereksinimleri karşılayan kişi olmasına karşın, üretilen ürün ya da hizmetten yoksun kalmak (Os.)

elim yağlı İki kümeye ayrılan oyuncuların karşı kümedeki leri yakalayarak kendi kümelerine getirdikleri çocuk oyunu (Çr.)

eline gelmek (varmak) Elini öpmek (Dere-köy-İs.) *"Haydar'ın oğlan elime gelir. Ondan sonra halımı hatırımı sorar." Balıkçı 2010: 93*

elini yemek Bir kimseye yakınlık göstererek parasını harcatmak yoluyla sömürmek (Çalyayla-Çr.)

elini yedirmek Dost görünen başkaları için gereksiz harcamalar yapmak (Çalyayla-Çr.)

elin uşâ Elin adamı (Su.)

eli uz Eli işe yatkın, becerikli (Dereköy-İs.) *"Eli uz, nereye el atsa o işi beceriyor." Yoksul 2013: 278*

eli uzun Hırsızlık yapan kimse (Çalyayla, Evcikuzkışla, Güvenli-Çr.) *"Eli uzun, nerede ne bulsa aşırıyor." Yoksul 2013: 278*

eli yüzü düzgün Bakımlı, güzel (Çr.) *"Eli yüzü düzgün, yüzüne bakılır birini bulsana." Yoksul 2013: 278*

el kapağı Üzerinde sebze doğranan tahta (Bademce-Ka.)

ellaham → elleham (Kamışlı, Yarımsöğüt-Su.; Gökköy-Çr.) *"Goparan gapattı, ellaham rahmet yağacak." Kerman 1997: 18*

ellām → elleham (Kargı-Os.; Su.; Çr.) "Ellam korkacak bir şey vardı." *Çalmuk 2019: 30*

ellame → elleham (Çr.)

ellamki → elleham (Karadona-Çr.)

elleğem → elleham (Âşıkbükü-Os.) "Oğlum, Pınar'ın başına jandarma geldi elleğem." *Arslaner 2018: 23*

elleham, ellehem Herhalde, galiba, zannedersem, belki (Külah-Al.; İs.; Ka.; Gökçam-Su.) "Aşağı mahallede düğün varmış elleham." *Özçatalbaş 2002: 128*

ellek (1) Becerikli, eli çabuk (İs.; Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Gelinimiz pek ellektir. Beş dakikada bir evin işini halleder." *Arslaner 2016: 243*

ellek (2) Yalancı, üçkâğıtçı (Ba.) "Sakın ola ona inanmayın. Elleğin teki o." *Şahin 2020: 51*

ellēm → elleham (Çavuşoğlu-İs.; Os.) "Gine bişiy etmişle ellēm." *Abaz 2004: 137*

ellemek Dam aktarmak (Tatar-Çr.) "Tuğlanızı ellerim / Bağınızı bellerim" *Çağıl 2013: 61*

ellerde illerde kalası → ellere kalası (Çr.)

ellere kalası Kimsesiz, öksüz, yetim kalası anlamında ilenç (Ka.)

elleş Adet, tane, miktar (Su.) "Birrer elleş verdim." *Uçakcı 2006: 361*

elleşmek (1) 1. Ağır bir yükü kaldırmak için bir kaç kişi birden tutmak (Çevreli-Al., Ka.; Su.)

2. Yardımlaşmak (Ovakarapınar-Çr.) "Elleşmeyince her çuval yerden kalkmaz." *Yoksul 2013: 285*

elleşmek (2) Biriyle uğraşmak, rahatsız etmek (Su.; Ahmetoğlan-Çr.) "Elleşme kurban olayım! Dul bir kadından ne istiyon?" *Çalmuk 2019: 174*

elli İnsana yakın, insandan kaçmayan hayvan (Çr.)

elliğin körü → öllüğün körü (Obruk-Do.)

ellik 1. Yünden örülen eldiven, elcek (Alacahöyük-Al.; Yenişihlar-Ba.; Âşıkbükü-Os.; Su.; Arpalık, Dutçakallı, Ovasaray-Çr.) "Ellik öreyim sana / Dürüm vereyim sana" *Aytekın 2003: 74* 2. Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven şeklinde tahtadan yapılan bir araç (Harunköy-İs.; Ka.; Çalyayla-Çr.) "Öranan, ellinen biçerdük." *Abaz 2004: 128*

ellik billik Hep beraber (Çr.)

ellikleme Ekin biçerken bir elin kavrayabildiği kadar kısmını avucunun içine alma (Ka.)

elma Eskiden köylerde, özellikle gençler arasında oynanan bir oyun (İsahacı-Al.; Kızılhamza-Or) "Gençlerin bazı günler aralarında tertipledikleri yüzük, domino, ceviz, elma oyunları oynanırsa da dahaca eğlence yoktu." *Arısoy 1970: 89*

elmalık Odalarda duvarlara boydan boya yapılıp üstüne sahan gibi şeyler konulan raf (Çr.)

elmas Pembe renk (Çr.)

elmasiye Parlak, büyük desenli kumaş (Çr.)

ēlmek Eğilmek (İs.) "Bu hemen boşcävak çayınıñ altından ēlmiş." *Abaz 2004: 161*

elmi Yolu, yöntemi, kolayı (Su.)

elnen goyma Tandırda pişirilen bir tür çörek (Güvenli, Hamamlıçayköy-Çr.)

elöpen Kertenkele (Su.; Gökköy-Çr.)

el öpmelik Gelin ya da güveye, kaynananın ya da kayınbabanın verdiği armağan (Çr.)

- el öpmeye gitmek** Düğünden sonra gelinle güveyin ileri gelen akrabalara el öpmek amacıyla ziyarete gitmeleri (Su.; Beydili-Çr.) *"Bir hafta sonra gelinin ailesine el öpmeye gidilir." Bayram 2008: 285*
- el pençe divan durmak** Bir kimşenin karşısında elleri göğüs üzerinde bağlayarak saygı ile durmak (Evcı-Bo.; Su.) *"Önünü kavuşturarak huzurunda el pençe divan duran Sergardıyanına: Ne haber? diye sordu." Tahir 2007: 64*
- elplik** Taze, yumuşak, körpe (Çr.)
- elpme** Toz toprak içine karışmış arpa, buğday gibi şeyleri avuç içinde üfleyerek ayırma (Çr.)
- el sende** Bir çocuk oyunu (Çr.) *"Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; seksek, topal sasak daşenek, el sende..." Özçatalbaş 2002: 87*
- el şipşip** Kızların oynadığı bir çocuk oyunu (İs.; Çr.) *"Yine bi gün öyle oynuyoduk Devane'de. Kızlar el şipşip erkekler birdirbir." Özçatalbaş 2002: 40*
- eltaşı** Bulgur çekmek için elle döndürülen taş, el değirmeni (Fındıklı-Or.; Kamışlı-Su.; Çıkrık-Çr.) *"Bulgur taşı el taşı / Yanar yüreğim başı" Gösterir 2011: 138*
- eltes** Çocuk oyunlarında yanınca yeniden oynama hakkı veren sözcük (Ba.) *"Bu sayılmaz, eltes dedim ya la, yeniden atacaam." Şahin 2020: 51*
- elti eltiye küstü** Bir çeşit iğne oyası (Çr.)
- el tutmak** Bir şeyten zikir, tespih çekmek için izin almak (Çr.)
- el ulağı** Ailede ufak tefek işleri yapan kimse (Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)
- elücek** İncecik, küçük yapılı, elicek (Âşıkbükü-Os.) *"Elücek yüzlü bir kadın geldi, seni sordu." Arslaner 2016: 243*
- elüf** Cevizin kıynak denen bölümlerini birbirinden ayıran ince tabaka (İs.)
- elvermek (1)** Oluşmak, ortaya çıkmak, peyda olmak (Çr.) *"Çorum'un adamına önce bir şaşkınlık sonra da korku el verdi." Tahir 2006: 186*
- elvermek (2)** Yetmek, yeterli gelmek (Çr.) *"Çorumlunun duası sinsilene elverir yavrum!" Tahir 2004: 46*
- elvermemek** Yaramamak (Çr.) *"İnelim gidelim ormana doğru / Bize bu yerlerde durmak elvermez" Ertekin 1943: 21*
- em** İlâç, merhem (İmat-Al.; İbik-İs.; Körkü-Su.; Sarimbey, Serban-Çr.) *"Kelin emi olsa başına çalar." Yoksul 2013: 440*
- emaçer** Adam akıllı (Ba.) *"Emaçer bir teklif yapsaydın baaçayı tabii ki sana satardım" Şahin 2020: 51*
- embel** → nodul (Çr.)
- embol** Futbolda topu elle oynama (Ba.) *"Gızarcılık yapmayın, hakem embol var dedi." Şahin 2020: 52*
- emcek** Meme (Çr.)
- emci** Eczacı (Çr.)
- eme** Hala, babanın kız kardeşi ya da aile büyüğü (Ba.; Bo.; İs.; Çıkrık, Ovakarapınar-Çr.) *"Sen emesine çitladiver." Özdemir 2019: 95*
- emecen** İneklerin memelerini emdiğine inanılan bir tür kertenkele (Ba.) *"Sakın Pamuklaanın düze gitmeyin, orada emecen varmış." Şahin 2020: 52*

emeçar Etkili ilaç (Su.)

emeklemek Yavaş yavaş yürümek (İs.)

emeksiz Üvey evlat, evlatlık (İs.)
“Emeksiz evlat bir gün bırakıp gider.” *Yoksul 2013: 285*

emen (1) 1. Çocukların oyun için kazdıkları ufak çukur (Ka.; Os.; Palabıyık-Çr.) “*Güdekçi hodağı emene sokarsa ebelikten kurtulur.*” *Tulu 1943: 29* 2. Yere kazılan çukura uzaktan fındık, ceviz, top atıp girdirilerek oynanan oyun (Güvenli-Çr.) “*Ablalarla oynadığım istop, dalya, beştaş ya da emen oyunundan sıkılmış olmalıyım.*” *Hodul 2019: 84*

emen (2) Bağ çubuğu, ağaç ya da sebze dikmek için açılan çukur (Külah-Al.; Çalyayla, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.) “*Bayır bağın emeni / Bitmiş gülü çemeni*” *Gösterir 2011: 160*

emen (3) Yeni yetişen bağ (Bahattin-İs.; Su.)

emendermek → emendirmek (Ka.)

emendirmek Yormak, uğraştırmak, zahmet vermek (Su.)

emenmek Boş yere yorulmak, emek vermek, uğraşmak, didinmek (Ka.)

eme yaramak İşe yaramak, faydalı olmak (Ka.)

emickök Fidanların ucundaki ince kökler (Ka.; Os.)

emik İnsan beyni (Su.)

emi lâ Emi ilahi! Demek öyle ha, hayret (Çr.) “*Emi lâ, sende mi hastalandın gız!*” *Kerman 1997: 18*

emin ecin Acele etmeden, rahatça (Ovakarapınar-Çr.)

eminem Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)

eminmek Başkasının sırtından geçinmek (Ba.) “*Çok tembeldir o. Üç senedir gardaşından eminiyo.*” *Şahin 2020: 52*

emişik Bir memeden emen, kardeş olmayan yavrular; süt kardeş (Yerliköy-İs.; Ka.; Kavşut- Su.)

emişken Meme emmeye düşkün çocuk (Çr.)

emiştirmek İki ayrı çocuğun aynı kadını emmesi, süt kardeş olması (Çr.)

emleme emlemek (1) Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını çimento gibi gereçlerle onarmak (Çr.)

emleme emlemek (2) 1. Yürekteki acıyı dindirmek için uygun sözlerle karşısındakini avundurmak (Çr.) 2. Yaraya merhem sürmek, iyileştirmek (Çr.)

emlik (1) Bir çeşit hastalığın tedavisi için, soyularak suyu emilen yaş çam kabuklarının iç yanındaki beyaz etli kısım (Çr.)

emlik (2) 1. Zamanından daha geç doğan kuzu ya da oğlak (İs.; Konaklı-Çr.) 2. Körpe kuzu ya da oğlak (İsahacı-Al.; Akçalı-Su.; Boztepe-Uğ.) “*Anadan ayrılmış bir emlik kuzu / Meleşip gidiyor Tekirdağı'na*” *Arisoy 1970: 33*

emlikçi Çam kabuğu toplayıp satan kimse (Çr.)

emme Ama, fakat (Yeşilyurt-Al.; İs.; Gökçam-Su.; Eskiemin, Kavacık-Çr.) “*Ula bebekler, size bir iş var emme, bilmem yapar mısınız?*” *Özçatalbaş 2002: 58*

emmi Amca (Büyük Hırka-Al.; Ka.; Me.; Gökçam, Yarımşöğüt-Su.; Çayhatap, Gökçepınar, Sarimbey-Çr.) “*Emmim dayım kesem, elimi soksam yesem.*” *Kerman 1997: 37*

- emmideş** Amca oğlu (Su.; Çr.) “Çomahlarınan Apışlar emmideş.” *Uçakçı 2006: 379*
- emmi uşâ** Amca oğlu (Su.)
- emsiz** Beceriksiz (Ka.)
- emsüz** Beceriksiz (Ka.)
- emür** Turkuaz, mavi (Âşıkbükü-Os.)
- emüşük** Aynı kadından süt emen çocuklar, süt kardeşi (Ba.; Âşıkbükü-Os.) “Biz onunla emişüğüz, evlenemeyiz yani.” *Şahin 2020: 52*
- emzik (1)** Hayvanların memelerinin uçları (Çr.)
- emzik (2)** Süt çocuklarını oyalamak için ağızlarına verilen kauçuk meme (Çalyayla-Çr.) “Emziği ağzına veriyor, kendi kendine bulamıyor.” *Koşay-İşıtman 1932: 122*
- en (1)** Ağaç dallarının tomurcuk yeri (Kemallı-Su.)
- en (2)** Beygir, katır, eşek gibi hayvanların damağında, ön dişlerinin arkasında oluşan şişkinlik (Çr.)
- en (3)** Hayvanlara ya da eşyaya vurulan damga, işaret (İs.; Kemallı-Su.; Gökköy-Çr.) “Hüseyin bu keçinin enini değiştirerek...” *Akkaya 2011: 450*
- en (4)** Parmağın ek yeri, eklem (Kemallı-Su.)
- en (5)** Tarla sınırı (Ahmetoğlan-Çr.)
- eñ (6)** Giysi, üst baş (Âşıkbükü-Os.) “Eñnimi giyinip çıkalım.” *Ars-laner 2016: 243*
- enak** Sabanın gövdesi (Su.)
- enâmenek getirmek** Denk getirmek, başa baş getirmek (Çr.)
- enayan olmak** Şaşırmak (Çr.)
- encek** → encik (Os.)
- encik** Kedi, köpek yavrusu (Çr.) “İnsan yavrusu sanmıştım. Kedi enciğiydi ha!” *Özçatalbaş 2003: 153*
- endelek döndelek** Kandırmak, fırıldak çevirmek, hile yapmak (Ba.) “Ya bırak Allah aşkına, senin işin hep endelek döndelek.” *Şahin 2020: 52*
- endilmek** Akli başına gelmek, anımsamak, uyanmak (Çr.)
- eneğim enek** Aşık oyunu sonunda başlangıçtaki kadar aşığa sahip oyuncunun “kaybım yok” anlamında söylediği söz (Çr.)
- enehter** Anahtar (Al.) “Gönüm evi kitlendi / Enehter yârde kaldı” *Ertekin 2006: 72*
- enek (1)** Alt çenenin oynak yeri (Çr.)
- enek (2)** Sabanın el ile tutulan yerinden demir takılan yerine kadar olan bölüm (Alacahöyük-Al.; Âşıkbükü-Os.; Çıkrık, Palabıyık-Çr.) “Ula Ismaal, bizim Ferit sabanın enani gırmış, yarın bi enek yap heri.” *Özcan 2021: 6*
- enek (3)** 1. Anamal, sermaye (İs.; İncesu-Su.) “Eneğim olsa çok işlere girişirim.” *Tdk 1993: 1748*
2. Çocukların oynadıkları bilye, ceviz gibi oyunlarda sahip oldukları sermaye (Al.; Os.) “Benim enaam elimde, Ali'nin aşıklarını kim uttu ula!” *Kerman 1997: 18*
3. Herhangi bir oyun sonunda elde kalan son fiş ya da sayı (Su.)
- enek (4)** Taş, kemik, cam ya da madenden yapılmış zıp-zıp, bilye, misket (Yerliköy-İs.; Âşıkbükü-Os.; Ka.)
- enek (5)** Küçük parça (Dutçakallı-Çr.)
- enek (6)** Cevizin küçüğü (İs.)
- enekçe** Küçük çocuk başlıklarının bağı (Çr.)
- enekçek** Uçları kopçalı, 25-30 santim uzunluğunda, üzerine al-

- tın dizilmiş kadın süsü (Eskiköy-Çr.) *"Bi enekçeğinen gelin etti bubam beni."* Gösterir 2020: 41
- enek şeker** Kesme şeker (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.) *"Baldızım enek şeker / Ablası ondan tatlı"* Gösterir 2011: 126
- enem** Dua kitabı (Çr.) *"Oku ula Elekçioğlu, enem oku, diye bağıryormuş."* Özçatalbaş 2003: 29
- eneme** Hayvanı iğdiş etme, kısırlaştırma (İs.; Ka.) *"Öküz enendiği yıl, yiğit evlendiği yıl."* Yoksul 2013: 525
- enemenek** Denk getirmek (Al.)
- eñer** Eğer (Karkın-İs.; Âşıkbükü-Os.) *"Eñer giz cesaretliyse godokları bāşüşü vermezimiş."* Abaz 2004: 96
- eñerim** Galiba, sanırım, yemin olsun (Âşıkbükü-Os.) *"Eñerim adam bizi yanlış anladı, tüh!"* Arslaner 2016: 244
- eneter** Anahtar (İkipınar-İs.) *"Benim sanduun eneterini çaldı."* Abaz 2004: 122
- eneze** Cılız, zayıf, güçsüz (Su.) *"Eneze, tırık hayvanlar bile müşteri bulurdu."* Sarıyüce 2004: 284
- engag** Çocukların oyun başlangıcında yaptıkları sayışmada üçüncü sırada çıkan kişi (İs.)
- engalle** 1. Çocuk oyunlarında sonuncu oyuncu (Çr.) 2. En geriye kalan, en geriden gelen (Çr.)
- engas** Yalan (Göcenovacığ-Çr.) *"Çıktı böyle bir söz fakat emme, esas mı engas mı, dibi karanlık."* Gümüş 1977: 84
- engeme** Meyil, iniş (İbik-İs.)
- engil dingil** Düzensiz, gelişigüzel (Çr.)
- engin** 1. Alçak yer (Çr.) 2. Geniş alan (İs.)
- en ibdi** İlk önce (Su.)
- enik** 1. Kedi, köpek yavrusu (Su.; Karadona, Kuşsaray, Palabıyık-Çr.) *"Çorum yaşamadı böyle paniği / Yakalayamadık kaçtı eniği"* Özgür 2002: 59 2. Köpek (İsahacı-Al.; Çalyayla, Türkler-Çr.) *"Davara gidecek enik gölbezlikten bell'olur."* Yoksul 2013: 227
- eniklemek** Yavrulamak (Arpalık-Çr.) *"Bizim kancık eniklemiş."* Koşay-İşitman 1932: 124
- eñil** Giysi, üst baş (Alancık-Me.; Os.) *"Kelgız'a bi güzel eñil vermiş ki..."* Arslaner 2016: 178
- enim ecim** Etraflıca, iyiden iyiye (Çr.) *"Boön, benim ecim bi ev temizliği yapalım."* Kerman 1997: 18
- enisalkı** Bir işi ağırdan almayı, geciktirmeyi anlatır (Çr.)
- enişte** Düğünlerden bir gün önce kız evinde ya da kızların toplandığı bir yerde gelinin arkadaşlarınınca oynanan seyirlik oyun (Ka.; Os.)
- eñitamında** Sonunda, en sonunda (Âşıkbükü-Os.) *"Eñitamında torbadaki yüzümü çıkardınız."* Arslaner 2016: 244
- eni yeni** Şaşma bildirir ünlem (Me.)
- enkarle** → engalle 1 (Çr.) *"Dördüncü oyuncu da enkarlenin ardiyım diyerek oyun sırası alırlar."* Ozulu 2013: 23
- enlemek** İşaret koymak amacıyla hayvanların kulaklarını kesmek, boynuzunu kертmek ya da sırtına boya sürmek (İs.; Çalyayla, Güvenli-Çr.) *"Kulaklarını keserek ya da sırtlarına farklı renk boyalar sürerek kendi koyunlarını enlemiş oluyordu."* Hodul 2019: 38
- enlik** Boyacılıkta kullanılan bir çeşit ot (Çr.)
- enme** İnme, felç (Kuşsaray-Çr.)

- enmek** İnmek (Gökçüm-Su.; Kuş-saray-Çr.)
- eñnenmek** Palto, ceket gibi giysileri kabadayılar gibi omza atmak (Âşıkbükü-Os.)
- ense** Makat, kış (Çr.)
- enser** Döğme ya da köşeli büyük çivi (Ka.; İs.; Su.) "Kocaman başlıklı demirci dövmesi enserlerle kalın ambar tahtasına çakılmıştı." *Sarıyüce 2004: 247*
- enseri** → enser (İs.; Yağcılar-Ka.)
- ensi** → öğseği (İs.; Çr.)
- enteri** Basma, patiska gibi kumaşlardan yapılan kadın giysisi (Yerliköy-İs.) "Üç etedi enterimiz, üç etek getdüle." *Abaz 2004: 16*
- enük** Köpek (Harunköy-İs.; Yağcılar-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Bizim enük geçen gece yedi dene gölbez gunnamış." *Şahin 2020: 52*
- en vurmak** → enlemek (Ka.)
- enyan olmak** Şaşkınlıktan ne yapacağını bilememek (Ba.; İs.) "Ali Efendinin Kaş'a paraşütle birinin indiğini görünce enyan olmuş." *Şahin 2020: 52*
- ëpap** Ahbap, dost, arkadaş (Çr.)
- epeyli** 1. Birçok, gereksinime yetecek denli (Dutçakallı-Çr.)
2. Uzun zaman (Dutçakallı-Çr.)
- epi** Epeyce, bir hayli (Çr.) "Vakit epi oldu, dağılalım." *Özçatalbaş 2002: 66*
- epicik** Ekmek, yemek (Çr.) "Öpücüğün sonunda / Karnın ister epicik" *Aytekin 2003: 86*
- epim** Epeyce, oldukça çok (Çr.) "Konuş ulan... diye üsteledi kaynata, susma ulan... Epim dinledik dürzülerinkini, sende duyak bir de." *Gümüş 1977: 59*
- epişik** Yapışkan (Çr.)
- epiyim** → epim (Çr.) "Epiyim gal-diñ. Minderiñ gaba düşdü elliham." *Özdemir 2019: 141*
- epmek** Ekmek (Göcenovacığı-Çr.) "İkide bir ağzının kıyısını siliyordu Osman. Epmek de ne kokuyor böyle be... diyordu." *Gümüş 1977: 63*
- epimek** Eskiyip çürümek, yırtılmak (Çr.) "Elbiseleri iyisinden ep-rimiş, sakallı yaşlı bir adam sokağ-a girdi." *Güven 2019: 44*
- er (1)** Erken (Su.; Evcioortakışla, Serban-Çr.) "Hemen geldi sabah erden." *Koçak 1980: 312*
- er (2)** 1. Koca (Su.; Eskiiekin-Çr.) "Ere varmayınan karnım doycak sanma." *Yoksul 2013: 287* 2. Erkek (Os.) "Er kocar gönül kocamaz." *Yoksul 2013: 287*
- erazi** Arazi (Al.)
- erba** Çarşamba (Kamışlı-Su.)
- erehcin** Düğün gecesi gelinlerin başına konulan bir başlık (Çr.)
- eremekem** Uygun iken (Su.)
- erer yeter** Erişir yetişir (Çr.)
- ereze** Kilit takmak için kullanılan demir halka (Ka.)
- erfane** Toplantı (Çr.)
- erfene** Çok kişinin katışmasıyla hazırlanan yemekli eğlence (İs.; Beydili, Ovakarapınar-Çr.) "Bazen de eğlence mahiyetinde erfene yaparlardı." *Güven 2010: 104*
- ergap** Terbiyeli, iş gören, becerikli kimse (Çr.)
- ergatlı** → ergap (Su.)
- ergeç** Sürünün önünde giden iri yapılı erkek keçi (Çr.) "Şu dağlar kireç olsa / Davarı ergeç olsa" *Gösterir 2011: 89*
- ergen** Olgunlaşmış, olmuş (Çr.)
- ergencelik** Evlenmemiş kız ya da erkeğin yüzünde boynunda çıkan sivilceler (İs.; Çalaya-Çr.)
- ergörmek** Ulaştırmak (Çr.)
- erhane** Kadife ya da çuhadan dikilen kadın cepkeni (Çr.)

erikletme Yemek öncesi ekşi yiyecekler yedirerek misafirin iştahını kesme (Çr.)

erincek → eringeç (Âşıkbükü-Os.; Su.; İsmailköy-Çr.) “*Erincek olmayan çobanlar tercih ederlerdi burasını.*” *Güven 2013: 82*

eringeç Tembel, üşengeç, isteksizce (Âşıkbükü-Os.; Arpalık-Çr.) “*Eringeç erin-geç yapacaksan hiç yapma, yevmiye ile adam bulurum bak.*” *Şahin 2020: 52*

erengen Tembel (Kılavuz-Al.; İs.)

erinmek Üşenmek, tembellek etmek (Külâh-Al.; Oğlaközü-Su.; Eskiokin-Çr.) “*Erinenin oğlu kızı olmamış.*” *Yoksul 2013: 288*

eripisi Tavşan (Çr.)

erisin ferisin Güçsüz düşsün anlamında ilenç (Su.)

eriş Dokuma tezgâhında uzunluğuna atılan ip, arış, boy ipliği (İs.; Su.) “*Herkesin ayrı görüşü / Kendirden yapar erişi*” *Koçak 1980: 276*

erişgil Et sucuğu (İs.)

erişgin Ermiş kimse (Çr.)

erkeç Erkek keçi; seyis (Küçükpalabıyık-Çr.)

erkek bulut Yağmursuz bulut (Ovasaray-Çr.)

erkilme İrkilme (İs.)

erlenmek Yiğitlenmek (Su.)

erlik Mertlik, yiğitlik, erkeklik (İs.)

eropçin Gelin başı süslemede kullanılan mukavva araç (Çr.)

ersin 1. Hamur kesmeye ya da tekneye yapışmış hamuru kazımaya yarayan demir araç (Külâh-Al.; İs.; Su.; Beydili, Gökköy-Çr.) 2. Küçük çocukların yatırıldığı toprağı ısıtmak için kullanılan kürek biçiminde araç (Alacahöyük-Al.) 3. Spatula (Al.) “*Hamura vurdum ersini, tandır yaktı çöreğin tersini.*” *Yoksul, 2013: 356*

ersün → ersin 1 (Ba.; İs.; Bademce, Gölet-Ka.; Âşıkbükü, Baltacı Mehmet Paşa-Os.) “*Anaa, ersünü ver de iki pezü daha yapayım, yoosa hamur heç olacak!*” *Şahin 2020: 53*

ertelik Sahur (Ba.) “*Ertelik vakti davula bu kadar çok vurursan birisi de sana gızar tabii.*” *Şahin 2020: 53*

erüg Erik (Ba.) “*Sizin baaçadan aldığım fidan kuşyüree erüğü müydü yoksa Amasya erüğü müydü?*” *Şahin 2020: 53*

erzakçı Tefeciliği konu edinen köy seyirlik oyunu (Oğ.)

erze Kapıyı kapalı tutmaya yarayan demir (Yerliköy-İs.)

esas gobel Filmde başrol oyuncusu erkek (Çr.) “*Esas gobel geriden gelecek.*” *Yoksul, 2013: 289*

esbap Giysi, çamaşır (Yağcılar-Ka.; Gökçeagaç-Uğ.; Güvenli-Çr.) “*Kurudu pınarlar, ören yunaklar / Makinede esbap yuruk Deyzoğlu*” *Kurtoğlu 1998: 22*

esbap tepmek Çamaşırı ayak altında tekmeleyerek yıkamak (Bademce-Ka.)

esdek kosdek Saçma sapan konuşma (Su.)

esen Veda (Çr.)

eserekli Sinirli (Ba.; Sevindikalan-Çr.) “*Çok esereklidir o, en iyisi sen çahyı dolaş.*” *Şahin 2020: 53*

eserli Delişmen, deli (Çr.)

esgembi Ağaç sandalye (İs.)

esger Asker (Su.; Dutçakallı-Çr.) “*Esgerden izine gelmişidi.*” *Abaz 2004: 140*

esgi Eski, yıpranmış (Os.; Sarimbey-Çr.) “*Bunu bak esgiler biliyola yavrurum.*” *Abaz 2004: 104*

esgin Hafif rüzgar (Çr.)

esgi yelek Yaşlı, artık pek işe yaramayan erkek (İs.)

- esgün** → eskin (İs.; Ka.)
- esi** Yarı yanmış odun (Kavşut-Su.)
- esik** Çukur yer (Büyükhırka-Al.; Ka.; Çıkrık-Çr.)
- esilmek** Eksilmek, azalmak, boşalmak (Çr.) *"Dünya yedi kere doldu esildi / Dolduran Muhammet, esen Ali'dir" Caferoğlu1994: 142*
- esirikli** Kızgın, öfkeli, sinirli (Ka.)
- esirli** → esirikli (Aşağıfındıklı-Su.)
- eskibeki** Az kullanılmış çamaşır, elbise, eşya (Çalyayla-Çr.)
- eskiçaputotu** Yenebilen bir çeşit ot (Küre-Al.)
- eskidost** Ağaç iskelet üzerine kurulan eski evlerde aralarına kerpiç örülen, dikine payandalarla desteklenen ağaç direklerin her biri, iskedos (Âşıkbükü-Os.)
- eskin** Rüzgâr, sert esen rüzgar (İs.)
- eslemek (1)** Aldırış etmek, önem vermek (Çr.) *"Kafir isen esleme / Gözümden akana bak" Ertekin 2006: 80*
- eslemek (2)** Sorup öğrenmek (Çr.) *"Beslemeyi eslemeden alma." Yoksul 2013: 130*
- esnek** 1. Hayvanların ısırması için burunlarına takılan demir halka (İs.; Serban-Çr.) 2. → Burunsalık (Çr.) 3. Azgın develerin ağzına takılan kayış ya da demir araç (Çr.) *"Ne esnek var, ne zincir var, ne örken / Yırtıcı bir mahluk geçti önüme" Koçak 1980: 293*
- esneksiz** Ağzı bozuk, saygısız (İs.)
- esnemek** Dinlemek, boyun eğmek (Su.)
- esrik** Sarhoş (Çr.)
- essah** Doğru, gerçek (Kılavuz-Al.; Evcı-Bo.; Yorgalı-Su.; Gökköy-Çr.) *"Essahmış, dedi. Seferberlik ilan edilmiş." Sarıyüce 2004: 136*
- essah gobel** → esas gobel (Çr.) *"Essah gobel, sevgülüsünü geçir-dıklarını duyuyo!" Özçatalbaş 2002: 57*
- essahtan** Sahiden, gerçekten (İs.; Su.; Gökçeagaç-Uğ.; Karadona-Çr.) *"Essahtan güzel bir yere gidiyon." Benice 2002: 114*
- estemek** İstemek (Çr.) *"Seni bana verse cenabil bari / Estemem kimseyi töbeler olsun" Caferoğlu 1994: 148*
- estirmek** Duyularına yenilip, aklına eseni yapmak (Çr.) *"Bir oğlum olsa da esdirirsem / Al yeşil bayrakla kesdirirsem" Ertekin 1942: 36*
- esüg** Çevresine göre çukurca olan yer (Ba.) *"Kerim, buraya gel, burası esüg, az esiyo." Şahin 2020: 53*
- esük** Çukur yer (İbik-İs.; Âşıkbükü-Os.)
- esük gormek** Geline gerekli şeyleri almak (İs.) *"Once şey yapıly, esük gorülüy." Abaz 2004: 95*
- eş (1)** Arkadaş (Çr.)
- eş (2)** İnsanda ya da hayvanlarda doğum sırasında, bebek ya da yavrudan sonra gelen etsi madde, son, etene (Çopraşık-Al.; İs.; Elvançelebi-Me.) *"Çocuğun eşi göbek kesilmeden ateşte kavrulur, eş kavruldukça çocuk canlanır." Balıkçı 2010: 89*
- eşeğe ters bindirmek** Çocukların yaramazlıklarıyla büyüklerin kafasını karıştırması (Bademce-Ka.)
- eşeğim kiraya** → eşeğim kürüye (Os.)
- eşeğim kürüye** Bir oyuncunun eşek, bir oyuncunun da onun sahibi olduğu, sahibin eşeğin kulağına söylediği ilin bilinmesiyle ebenin değiştiği çocuk oyunu

(Çr.) "Elim ateş, topal sasak, göz bağlama, saklambaç, eşeğim kü-rüye.. Oyunların en heyecanlısı son ikisiydi." Özçatalbaş 2002: 23

eşek (1) Eşek bekçisi oyununda sırtına binilmeye çalışılan oyuncu (Çr.) "Eşek olan oyuncu, başını yastığın karnına dayar." Oğuz 2006b: 29

eşek (2) Üzerine herhangi bir şey koymaya yarayan destek (İs.)

eşek (3) Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)

eşek bekçisi Erkek çocuklar arasında oynanan bir oyun (Çr.) "Eşek bekçisi oyununun süresi kişi sayısına göre değişir." Oğuz 2006b: 29

eşek osurdan Dik yokuş (Kara-göz-Çr.) "Ebem bi arka çırpınan eşek osurdanı tıslayarak çıktı." Gösterir 2020: 41

eşelek 1. Ceviz içinin ortasında bulunan, içi ikiye ayıran sert madde (Çıkırık, Eskiköy-Çr.)
2. Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı (Kıcılı-Al.; Çalyayla, Kızılıpınar-Çr.) "Elindeki ešeleği kemire kemire Alosman'ı uğurladı." Gümüş 1977: 78

eşendim Çok zayıf olduğu için yanakları içeri çökmüş kişilere söylenen söz (İs.)

eşgi 1. Ekşi (Kıcılı-Al.; Ba.; Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Kim der cacığım gıllı, ayranım eşgi." Uçakçı 2006: 219 2. Salça (Su.)

eşgili Domates, soğan kullanılarak yapılan bir yemek (Çalyayla-Çr.)

eşgin Atın tırısra rahvan arası yürüyüşü (İs.)

eşgördüm Bir çocuk oyunu (Gökköy, Örencik-Çr.)

eşik Kapı girişi (Çr.)

eşim eş Oyuncuların birbirlerinin üzerinden atlamaya çalıştığı bir çocuk oyunu (Çr.) "En az 7 kişiyle oynanan eşim eş oyununda ilk olarak 3 kişi dizilir." Oğuz 2006b: 31

eşinmek Yaptıklarına karşı çıkacak kimse ya da kurum olmadığından kişinin gücüne güvenerek böbürlenmesi, yiğitlik taslaması (Âşıkbükü-Os.) "Bulmuş uysal gelini eşiniyor; zavallının sahip çıkanı yok nasıl olsa." Arslaner 2016: 244

eşkere Açık, belli, meydanda (Çıkırık-Çr.)

eşki Ekşi (Su.; Gökköy-Çr.)

eşkili 1. Mercimek, nohut, yarma, taze kabak, fasulye ile yapılan, içine bolca ekşi konan bir çeşit çorba (Çıkırık-Çr.) 2. Kelle ile sirkeden yapılan yemek (İs.) 3. Mayalı bazlama (Al.; İs.) "Canın eşkili küşkülü istemesin." Yoksul 2013: 180

eşme (1) Kaynak, göze, pınar (Değirmendere-Al.; Gökköy-Su.; Gökköy-Çr.) "Eşme suyun ne soğuk / Başıma geldiğim yok" Gürsel 1997: 267

eşme (2) Toprağı kazarak açılmış küçük çukurlar (Çr.)

eşşek armudu Meyveleri küçük, çok sık olan hafif buruk bir armut cinsi (İs.)

eşük Hafif çukurluk (Ka.)

eteği düşük Kötü kadın (Çr.) "Eteği düşük pasaklının biri." Yoksul 2013: 296

etekçe Eteklik (İs.)

eten Kabak benzeri sebzelerin yenilen kısımlarının dışında çekirdekleri tutan yumuşak bölümü (Âşıkbükü-Os.)

eteş Ateş (Âşıkbükü-Os.)

- etfaye** İtfaiye (Çr.) *"Evin bacası tutuştu, koşun etfayeye haber verin."* Tuluk 1991: 2
- etirenk** Açık pembe, ten rengi (İs.)
- etlik** Kış için etinden kıyma, kavurma, pastırma, sucuk yapılan semiz hayvan (İs.; Büyükgölücek, Hamamlıçayköy, Ovakarapınar-Çr.) *"Mahir Ağa önyak oldu, etlik için bir dana bağışladı."* Tahir 2006: 27
- etlik gecesi** Düğünün ikinci akşamı erkeklerin çağrıldığı, içki de verilen yemek (Boğazkaya, Hissarkavak-Me.) *"Okuyuntunun öğlan evine geldiği gecedir etlik gecesi."* Cingöz 2010: 333
- etmeme** Az süt veren sağmal hayvan (Çr.)
- etrenk** Et gibi açık kırmızı renk (Çr.)
- et satma** Düğünlerde oynanan, dayanışmanın önemini anlatan köy seyirlik oyunu (Çr.)
- ettikletin** Dediği gibi (Su.)
- ettikleyin** Söylediği, dediği gibi; yaptığı, uyguladığı gibi (Su.)
- et toprak** Killi toprak (Çr.)
- etvaye** İtfaiye (Çr.)
- etyaran** Daha çok parmaklarda çıkan bir çeşit çiban, dolama (İs.; Ka.)
- ev** Oda (Âşıkbüğü-Os.; Su.) *"Uç evden maşayı, arka evden sacayağını al da dışarı gel."* Arslaner 2016: 244
- ev arası** Mahalle, sokak arası (Çr.)
- evayit** Armağan (Eskiekin-Çr.) *"Aman bolca verin evayitini / Töredir, gençleri başgöz ederken"* Kurtoğlu 1994: 169
- ev bezi** Çorum'un yerel dokuması kenefinin bir başka adı (Çr.)
- evcek** Ailece (Al.; Su.; Çıkrık-Çr.) *"Filancanın şerbeti içiliyor. Sizi evcek okuyor."* Koçak 1938: 11
- evcik** Çocukların taş toprakla yaptığı oyuncak ev (Su.)
- evcil** Evine düşkün adam (İs.)
- evcimen (1)** Ev işlerinde becerikli, evine düşkün, derleyip toparlayan kadın (İs.; Aşağıfındıklı-Su.; Gökköy-Çr.) *"Şipir şipir. İşçimen mi işçimen. Evcimen mi evcimen."* Koçak 1938: 7
- evcimen (2)** → evcümen 2 (Çr.)
- evcümen (1)** Ev işlerinden iyi anlayan, becerikli (Ba.)
- evcümen (2)** Kurul, komisyon, encümen (Çr.)
- evcümük** → Evcimen (1) (Ka.)
- evdirmek** Acele etmek, acele ettirmek (İs.; Me.; Su.)
- evecen** Aceleci (İs.; Âşıkbüğü-Os.; Dutçakallı-Çr.) *"Yazı var, kışı var, ne evecen işi var."* Türkoğlu 2007: 166
- evecenlik** Acelecilik (Evcı-Bo.) *"Evecenlik etmek yok."* Sarıyüce 2006: 48
- evede binme** Acele yapma, acele-ye getirme (Çıkrık-Çr.)
- evedi** Acele, çabuk (İs.; Ka.; Kargı-Os.; Su.)
- evedileyin** Aceleyle (İs.) *"Evedileyin biri gelecek diy heralda, toprâ atmışla."* Abaz 2004: 160
- evedinen** Acele, çabuk (Çıkrık-Çr.)
- evelçâ** Önceden (Kayaagzı-İs.) *"Bi gun evelçâ başlar gızın cehizini yapmıya."* Abaz 2004: 163
- evelek** → efelik (Ka.)
- even** Aceleci (İs.) *"Even enik göz-süz gunnar."* Kerman 1997: 37
- evermek** Evlendirmek (İsahacı-Al., Kamışlı-Su.; Bütet, Serban-Çr.) *"Akıllı düşünene kadar deli oğlunu evermiş."* Yoksul 2013: 28
- evet** Acele, çabuk (Çr.)
- evet efendim yeri (1)** 1. Faytonlarda döşemeli oturma için karışısında yer alan iki kişilik oturma

yeri (Çr.) 2. Köy odalarında kapıya yakın oturma yeri (Çr.) 3. Dairelerde makam masalarının karşısına, hemen masa bitişiğine konan koltuklar (Çr.)

evet efendim yeri (2) Toplumda, alt kademedekilerin üst kademedekilerin buyruklarına uymak zorunda olmaları (Çr.)

eveyik Sarı renkte çok özlü bir çeşit buğday (İs.; Çalyayla-Çr.)

ev görmelik Bir kimseye götürülen yeni ev armağanı (Çr.)

evhan Kolayca zarar görebilecek durumda olan, kalitesiz (Aşağı-fındıklı-Su.)

evi ayrı yolu sapa Görüşülmeyen, konuşulmayan kimse, yabancı, başkası (Su.) *"Evi ayrı yolu sapa, gitsin gidebildiği yere kadar."* *Yoksul 2013: 298*

evik Fare yavrusu (Sarimbey-Çr.)

evirgeç → Aktaracak (Eskiyapar, İshacı-Al.) *"Anasının elinde evirgeçle geldiğini görünce toplanıp biraz öteye kaçarak."* *Arısoy 1970: 65*

evirici Tandırda yufka ekmeği pişiren işçi kadın (Dereyazıcı, Kıcılı-Al.; Su.; Büyükgülücek-Çr.)

evitlemek Ayıklamak, seçmek (İs.)

ev kaldırma Evin bütününe özenle temizleme (Çr.) *"Ev kaldırma, eşikten tavana dek her şeyi yıkayıp arıtma, silip süpürme demektir."* *Özçatalbaş 2002: 17*

ev keliği Vaktini evde geçiren (İs.)

ev külfeti Evdeki kişiler, aile bireyleri (Çr.) *"Bütün ev külfeti sürgün kervanına katılmalı..."* *Tahir 2004: 92*

evleğin Öğleyin (Al.)

evlek 1. Tarlaya tohum ekmek için saban iziyle bölünen kısımlardan her biri (Külah-Al.; Evcı-Bo.; Gök-

çam-Su.; Beydili-Çr.) *"Bu kokuların en keskini domates evleklerinden geliyor."* *Sarıyüce 2006: 36*

2. Bahçelerde sebze gibi şeyleri dikmek için ayrılan parçalardan her biri (Göcenovacı-Çr.) *"Alosman kapıyı çevirince kendir evleğine gizlenmiş, kurtulunca zor düşmüştü bağlara."* *Gümüş 1977: 76* 3. Çok mantar bulunan yer (Göcenovacı, Güvenli-Çr.) *"Çok yaman evlek biliyor, bunu görüyor musun?"* *Gümüş 1977b: 22*

evlekçi Tarlayı evleklere ayıran işçilerin başında duran adam (Çr.)

evlenleğin Öğleyin (Al.)

evlik (1) 1. Köylerde haremlik ya da selamlık olarak kullanılan büyük oda (Su.; Kirazlıpınar-Çr.)

2. Pekmez, salça, ekmek gibi kışlık yiyeceklerin konulduğu yer (Alacahöyük-Al.; Mustafaçelebi-Çr.)

evlik (2) Üzerine ev yapılabilecek arsa (Os.)

evlileme Güveyin gelinin ailesiyle tanışma töreni (Ka.)

evlük Büyük ev (Dereyazıcı-Al.)

evmek Acele etmek, acele ettirmek (İshacı-Al; Yazır-Bo.; İs.; Kemallı-Su.; Hamdiköy, Karahisar-Çr.) *"Yazı var, kışı var; evecek ne işi var."* *Güven 2013: 189*

evon Sofa (Os.)

evöğün Ev önü, balkona benzer boşluk alan, sofa; evönü (Âşık-bükü-Os.) *"Evöğüne çıkmış avaz avaz bağırıyor."* *Arslaner 2016: 244*

evrâç → aktaracak (Alacahöyük, İshacı, Külah-Al.; Kavşut-Su.) *"Evrâç kırığındak kadağın çakmış / Ben böyle tapana bir ıras geldim"* *Arısoy 1970: 91*

- evrağaç** → aktaracak (Eskiyapar-Al.; Arpalık, Su.; Dutçakallı-Çr.)
- evran** Fazlasıyla uzayıp yükselen ağaç ya da büyüyen insan (Serban-Çr.) *"Gahi pek heybetli evran olursun / Gahi şaşkın gah perişan Hilali" Koçak 1980: 309*
- evreç** → aktaracak (Göcenovacığ-Çr.) *"Saç yanyor saç... Evreci sokacağım gözünüze, çenenizden alın elinize bindirin acık." Gümüş 1977: 63*
- evreğec** → aktaracak (Kamışlı-Su.)
- evrekaç** → aktaracak (Çr.)
- evren** Ejderha (Su.)
- ev sabı** Ev sahibi (Çayhatap-Çr.) *"Söz içinde benim sözüm / Ev sabı iki gozüm" Caferoğlu 1994: 139*
- ev sahibi** Hanım, evin hanımı (Al.)
- evsecek** Tahılın taşlarını ayıklamakta kullanılan budaksız ağaçtan yapılmış az kenarlı tepsi (Çr.)
- evsemek** Tahılın içindeki yabancı cisimleri evsecek denen kapla savurarak temizlemek (Su.)
- evsi** Tahılın içindeki yabancı maddeleri bir araya getirme (Çıkrık-Çr.)
- evsin** Avcıların hayvanlardan gizlendiği yer, öneze (Su.; Çr.) *"Akşama kadar avlakları, evsinleri, kapanları dolanmış." Uçakcı 2006b: 250*
- evsirmek** → evsemek (İs.)
- evsmek** → evsemek (Çr.)
- evşelek** → eşelek (Ka.)
- evşen etmek** İşemek (Çr.)
- ev şenliği** Bir kimsenin karısı, eşi (İs.)
- evşürük** Eski görkemini yitirmiş; zayıf, cılız, ufak tefek, buruş buruş yaşlı kişi (İs.)
- ev uşağı** Evin hanımı (Me.) *"Kadına hizmetçi gözüyle bakılır, çoğu yerde ev uşağı denirdi." Güven 2019: 11*
- ev üstüne girme** İç güveyi olma (Su.)
- eya** Kaburga kemiği (Çr.)
- eyce** İyice, adamakıllı (Karkın-İs.; Akçalı-Su.; Serban-Çr.) *"Sakar-ya'dan Akdeniz'e döküldü / Düşmanı bir eyce döğ-müştü atam" Arız 2005a: 273*
- eyceğine** İyice, adamakıllı (Göcenovacığ-Çr.) *"Anam da bir gün onu eyceğine haşlamış." Ertekin 1946: 15*
- eycene** İyice (Göcenovacığ-Çr.) *"Bizim kız bir gün görsün varsın. Bol bolamat meyvenin bahçenin içinde eycene bir ömür sürsün." Gümüş 1977: 118*
- eyçç** Yayılmakta olan koyun ya da keçileri geri döndürmek için söylenen söz (Su.)
- eyeğü** Kaburga kemiği, eğe (Âşık-bükü-Os.)
- eyi** İyi (Körkü-Su.; Evcıortakışla, Hımiroğlu, Sarimbey, Serban, Üçköy-Çr.) *"Ülkemizde dürüst insan yok değil / Eyi amma, kirli kadar çok değil" Çırakman 2002: 66*
- eyicağne** İyice (Su.)
- eyicane** İyice (Su.)
- eyiceden** İyice (Çr.) *"Eyiceden sabah olmuş." Demiryürek-Ozulu 2017: 183*
- eyicene** İyice (Harunköy-İs.) *"Onuñunan eyicene çarpıyı öte beri." Abaz 2004: 130*
- eyikmek** İyileşmek, onmak (Çr.) *"Sözümü dinmezsen eyikemezsin." Tdk 1993: 4501*
- eyilik** İyilik (Akçalı, Körkü-Su.; Serban-Çr.) *"Beni eyi tanı, altında kalmam ben bu eyiliğin." Seyda 2006: 55*
- eyiletmek** Deriyi, kürkü, postu kullanabilecek hale getirmek, tabaklamak, sepilemek (Çr.)
- eyim durmak** Uslu durmak (Çr.)

eyinlikli durmak → eyinnik durmak (Çr.)

eyinnik durmak Rahat durmak, yaramazlık yapmamak (Palabıyık-Çr.) “*Sinir bozuk yanımızdan ırmıyor / Dürtüklüyor hiç eyinnik durmuyor*” Özgür 2002: 92

eyle (1) Eğle, durdur (Eskiyapar-Al.) “*Gidiyom eyle beni / Zülfüne bağla beni*” Gösterir, 2011: 156

eyle (2) Öyle (İs.) “*Hele bir yol yüzünü açsın da eyle gör.*” Benice 2002: 126

eylenmek (1) Alay etmek (Çr.)

eylenmek (2) Durmak (Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) “*Eylenme yollarda o diyara var / Sakın güllerine kondurmasın har*” Şahadoğru 1995: 79

eyleşmek Oyalanmak (Kargı-Os.)

eylik İyilik (Düdüklük-Çr.) “*Ona yakışirdı ağalık beylik / Fakire düşküne yapardı eylik*” Öztanıl Ty: 13

eylim eylim Salkım salkım (Ka.)

eymenmek İmrenmek (Su.)

ey mi Tamam mı? Kabul mü? (Çr.)

eynik durmak Rahat, uslu durmak (Ahmetoğlan, Çıkrık-Çr.) “*Sen anlaman, kıpraşmadan eynikçe dur.*” Çalışgan 2021: 8

eynul Eylül (Çr.) “*Eynul gelince Çorum’un kışı başlar.*” Yoksul 2013: 302

eyrek (1) Göğüs kemiğine birleşmeyen en alttaki üç kaburga kemiği (İs.)

eyrek (2) → eğrek yeri 2 (İs.)

eyreti (1) Emanet, ödünç alınan (İs.; Kuyucak-Me.)

eyreti (2) İyi yapılmamış, baştan savma (Ba.) “*Şambal, bu kapı böyle mi yapılır, her tarafı oynuyor, eyreti yapmışsın bunu.*” Şahin 2020: 54

eyrice → eğrice (Ka.)

eyseri (1) Çok soğuk (Su.)

eyseri (2) Büyük çivi (İs.; Çıkrık-Çr.)

eyvan Köşk (Çr.)

eyvaz Üvez (İs.; Çıkrık, Eskiokin-Çr.) “*Pazardan eyvaz gurusu mu alıyon hemen öyle?*” Özçatalbaş 2003: 68

eze Vücudun organları, aza, beden, omuz (Alpagut-Do.; Su.; Karadonna, Üçköy-Çr.) “*Ezelerine gurtlar düşesice!*” Yoksul 2013: 303

ezen Ezan (Yeşilyurt-Al.; İs.; Tatar-Çr.) “*Ezenler okunuyor müddeler olsun, galbimiz nurla dolsun.*” Oğuz 2007a: 43

ezenip büzenmek Mahcup durma düşmek, utanmak (Su.) “*Beni görünce ezendi büzendi.*” Uçakçı 2006 : 362

ezenmek Gitme ile durma arasında bir yürüyüş (Çr.)

ezentere Anason (Dutçakallı, Su.; Gökköy-Çr.)

ezeyip bezemek Sözü gereksiz yere uzatmak (Çr.) “*Yeter artık ezeyip bezeyip durma.*” Yoksul 2013: 653

ezgi Eziyet, sıkıntı (Çr.)

ezgilemek Bir işi inceden inceye düşünerek yapmak (Çr.)

ezgin Çok cefa çekmiş, küçük yaşta yaşamın güçlüklerini görmüş kimse (İs.) “*Bu aşkın elinden sinem ezgindir / Ceset candan, can cesetten bezgindir*” (Deli Boran) Ercan 1991: 191

ezicik Çok az (Elvançelebi-Me.) “*Çocuğun sesi uzun olsun diye ezicik uzun bağlarım.*” Balıkçı 2010: 91

ezireil Azrail (Çr.) “*Deli gönül bir guyunun üstünde / Ezireil can almanın gastinde*” Caferoğlu 1994: 145

ezüncü Cin (Bademce-Ka.)

ezva (1) Ecza, ilaç (Çr.)
ezva (2) Kapsül (İs.)
ezva (3) Kibrit, kibrit çöpünün ucundaki yanıcı madde (Çr.)
ezvacı Eczacı (Çr.)
ezvane Eczane (Al.; Eskişehir-Çr.)
"Derunü ezvaneler gapalı mı?" Tuluk 1991: 2
ezve Kibritin baş kısmındaki yanıcı madde (İs.) *"Kibritin ezvesini kazıdıktan sonra anahtarın deliğine boşalttı." Kalayoğlu 2017: 187*

F

fâârlemek Böbürlenmek (Su.)
faat Zaman, vakit (Evciiyenikışla-Çr.) *"Bak bu faate kadar hâlâ iyileşemedi." Çalmuk 2019: 27*
fadime Erkeklerce oynanan halay türü bir halk oyunu (Su.)
fadimem Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
fağrimak → farımak (Perçem-Al.)
"Dağlara kar yağdı aşkım fağridi / Donuldu şu aşkım cûşum kalmadı" Ercan 1991: 110.
fağrimek → farımak (İs.; Eskişehir-Çr.) *"Bacakgerenlerde gözüm sağridi / Sakızlık burnunda dizim fağridi" Kurtoğlu 1998: 15*
fahırdak 1. Yüksek sesle çok konuşan kişi (İs.) 2. Gizlisi saklısı olmayan, her şeyini söyleyen kişi (İs.)
fak Oyuncak arabaların tekerlerini birleştiren demir milin yuvası (Âşıkbükkü-Os.)
fakır Yoksul (Acıpınar-Çr.) *"Şimdi rağbet zengine / Yüz veren yok fakıra" Gösterir 2011: 88*
fakırdamak Çok kaynamak (Os.)

falaka At arabaları ile pullukta at koşumlarının bağlandığı ağaç parça (Su.)
faldır faldır Işık yansımaları (Su.)
"Gözü faldır faldır yanıyo." Uçakçı 2006: 362
faldırık Sözleri, hareketleri normal olmayan kimse (Çr.)
fañ fañ etmek Bir yerin içi boş olmak (Çr.) *"Düzgün bi eşya da yok, evler fañ fañ ediyö." Özdemir 2019: 63*
fangırdak Boşboğaz, söylenmesi gerekenleri söyleyen, sır tutamayan (İs.)
fangıt Eskimiş, kullanılmış kap kacak (Çr.)
fanlamak Yankı yapmak, yankılanmak (Çr.)
fapırğa Fabrika (Harunköy-İs.) *"Bi fapırgada çalışıyom Angara'da." Abaz 2004: 152*
faramak Ferahlamak (Ba.) *"İki tavuk tası çaplama içince faramdım, artık bu tallada kimse dutamaz beni." Şahin 2020: 55*
farbıka Fabrika (Al.)
farfarı (1) Bağırsız, deli tepek, içindeki yüzünde (Me.)
farfarı (2) Tutumsuz, savurgan (Çr.)
farımak Gücü azalmak, güçsüz kalmak, çürümek, yaşlanmak (Akçalı-Su.) *"Deden iyice farımış, camiye gelemiyomuş." Şahin 2020: 55*
farimek → farımak (Akçalı-Su.; Palabıyık-Çr.) *"Farimedik kul idim / Bir kız kuruttu beni" Gösterir 2011: 159*
farkıt Çok eskimiş, ele alınacak yeri kalmamış eşya (Çr.)
farşa Terbiyesiz, edepsiz (Çıkrık-Çr.) *"Fışkı... dedi kocavrat kızgın. Farşa... Öldürme dedim sana, suçu yok dedim." Gümüş 1977: 154*

- fartal** İyi, kötü hiç bir söze aldırış etmeyen kimse (Çr.)
- fartfurtçu** Gelişigüzel iş yapan, konuşan, palavra atan kimse (Ka.)
- fartfürteci** → fartfurtçu (Ka.)
- fasdili** Güzel giysiler giyinip gezmeyi seven, kendini beğenmiş, havalı kadın (İs.)
- fasfas** Kaba yumuşak bir cisme basıldığında çıkan ses (Çr.) *"Odayı Isparta halıları ile döşemiş, basdıkça ayaklar fasfas gömülüyor."* Tdk 1993: 1838
- fasille** Fasulye (Harunköy-İs.; Aşıkbükü-Os.) *"Gabak olsun, fasille olsun her şey bişürüle."* Abaz 2004: 129
- fasit** Ara bozucu (Ka.)
- fasla** İri iri kesilmiş kabak dilimi (Kıcalı-Al.; Çalyayla-Çr.) *"Kabak pişirdim fasla / Şu ömrüm geçti yasla"* Gösterir 2011: 76
- fasla fasla** İri iri (İs.; Çıkrık-Çr.) *"Fasla fasla kabarmış her yanı."* Yoksul 2013: 305
- faşfaş atmak** Suyun pınarın lulesinden basınçla akması (Çalyayla-Çr.)
- faşır faşır** Suyun taşacak gibi kaynaması (Çr.)
- fatmacık** Gülhatmi çiçeği (Os.)
- feelsiz** Doyumsuz (Su.)
- fehemsiz** Beceriksiz (Ovakarapınar-Çr.)
- feldir feldir** Göz açıklığı bildiren söz (Su.)
- felenga** Tepesi üstü (Os.)
- felenga aşmak** Tepesi üstü düşmek (Os.)
- fel fel** Keskin, canlı, dikkatli bakmayı anlatır (Çr.)
- felfele** Eğlence, şenlik (Al.)
- felfellemek** Eski hareketliliğini, canlılığını yitirmek (Çr.) *"Keklik gibi felfelleyip düşüverdi."* Yoksul 2013: 439
- felfers** → felfes (İs.)
- felfes** Dikkatsizlik, düzensizlik, tertipsizlik (Çr.)
- felik** Yakın yerde çıkan su (Ka.) *"Güzele elik, yakın suya felik ... derler Kargı'da."* Aşık 2003: 134
- felize** Yüzük taşı, firuze (Su.)
- fenikmek** 1. Baş dönme (Çr.) 2. Dermanı kesilmek, iyice yorulmak (Aşağıfındıklı-Su.)
- feniktirmek** Sersemletmek (Çr.)
- fer** Güç, kuvvet (Su.)
- ferağımak** Yaranın iyileşmesi (Çalyayla-Çr.) *"Ecik ferayalım diye bi yere oturmuşlar."* Uçakçı 2006b: 172
- ferah** Kolay (Su.; Gökköy-Çr.)
- ferahlama yeri** Tuvalet, hela (Çr.) *"Siziñ ferahlama yeri neresi?"* Özdemir 2019: 36
- ferâmek** → ferağımak (Ovakarapınar-Çr.)
- ferfecir** Açık göz, uyanık, aşırı ilgili (Kayı-Çr.)
- ferfene** Ortaklaşa yapılan yemekli, içkili toplantı (İs.; Gölet-Ka.; Su.) *"Biraz da bulgur toplar, ferfene yapardık."* Sarıyüce 2004: 157
- ferfilişli** Eli işe yatkın olmayan (Çıkrık-Çr.)
- ferik (1)** 1. Buğday başaklarının yeni sertleşmeye başladığı zamanki durumu (Çr.) 2. Taze, yetişmemiş (Su.) *"Arpayı gurut biç, buğdayı ferik biç."* Kerman 1997: 46
- ferik (2)** Kümes hayvanlarının civcivlikten çıkmış yavrusu, piliç (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Ka.; Sarimbey-Çr.) *"Evvla başladın güzel ferikten / Post ettin deriyi soydun boz tilki"* Arısoy 1970: 64
- ferik gibi** Çok genç görünen, yaşını göstermeyen kimse ya da gü-

- zel genç kız (Âşıkbükü-Os.) *"Nişandaki şu uzun saçlı gızı gördün mü? Ferik gibi valla."* Şahin 2020: 55
- feriklenmek** Ekinin yavaş yavaş olgunlaşmaya başlaması (Göce-novacı-Çr.) *"Buğdaylar yeşili çok bir kırmızıya döndü dönecek, saplarından yukarıya feriklenmeye buluşuyordu."* Gümüş 1977: 76
- ferimek** → farımak (Çr.)
- ferk** Sürülmüş tarla (Eskiköy, Güvenli-Çr.) *"Yaylaya yokarı cılga yol gider / Kimi ekin eker kimi ferk eder"* Gösterir 2011: 274
- fermane** Eskiden kadınların giydiği, önü işlemeli düğmesiz yelek (Çr.)
- fermaniye** → fermane (Su.)
- fermanlı** Deli dolu kimse (Ovakarapınar-Çr.)
- fertlü** Dönek, uçkâğıtçı (Âşıkbükü-Os.)
- feseli** Küçük yufka (Kuyucak-Me.)
- feselli** Hamuruna yağ konularak pişirilen yufka (Al.)
- festen** Robadan yapılan, büzgülü, bol yatak giysisi, gecelik (Çr.)
- feşel** Yaramaz, haşarı insan (Harunköy-İs.; Yağcılar-Ka.; Os.) *"Öyle de feşel insanlarıdır."* Abaz 2004: 130
- fetil** Bazlama (Çıkrık, Karagöz-Çr.)
- fetir** Küçük yufka (Kuyucak-Me.)
- feyil** 1. Açgözlülük (Çr.) 2. Herkesin gönlünden geçirdiği düşünce (İs.; Bayat, Karahisar-Çr.) *"Hak sevdiği kuluna eylemez zulüm / Herkesin feyili başa getirir"* Çevik 2008: 35
- feyilsiz** Doyumsuz, art niyetli (Su.; Ahmetoğlan, Ovakarapınar-Çr.) *"Bu ne feyilsiz insanmış, daermen gibi uğudüyo."* Uçakcı 2006b: 231
- feyilsüz** → feyilsiz (İs.)
- fihâre** Yoksul (İkipınar-İs.) *"Fihâriye vedile de, fihâreydi bun-nar."* Abaz, 2004: 124
- fihirdak** Çok hareketli, neşeli kadın (İs.)
- fıki** Sıkı etki, baskı (Âşıkbükü-Os.)
- fıkıya girmek** Baskı altına girmek, telaşlanmak, paniklemek (Âşıkbükü-Os.) *"Ne bu telaşın? Durup dururken fıkıya girme, rahat ol."* Arslaner 2016: 210
- fıkramak** Yiyeceğin ekşimesi (Kıncılı-Al.; Çalıcı, Çalyayla-Çr.)
- fılar** Ökçesiz erkek ayakkabısı (Çr.)
- fıldır fiş** Çabuk, sürekli biçimde (Çr.) *"Bebek de fıldır fiş, ona bakı-yordu."* Seyda 2006: 186
- fılıka** Musluk (Ka.)
- fillama** Arsız terbiyesiz çocuk (İs.)
- fıncı** Çocukların oynadığı bir oyun; maymuncuk (Mustafaçelebi-Çr.)
- fındığı** Fındık renkli kadifeden yapılan bindallı (Çr.)
- fıngırdamak** Ses çıkarmak (Su.)
- fırçık** Ağırbaşlı, ölçülü davranmayan, her söze karışan (Çalyayla-Çr.)
- fırçıklı** Oynak, hoppa (Çr.)
- firdolayı** Çepeçevre (Ahmetoğlan-Çr.) *"Tarlamızın etrafını firdolayı kavak ağaçlarıyla donatan babam, kavaklar biraz nazlıdır, bol su ister dedi."* Çalışgan 2021: 272
- fırıtma** Bahane üretme (İs.)
- fırık** Sonu gelmeyen iş (Çr.)
- fırk** Irmak ya da sel sularının getirdiği çamurlu toprak (Ka.)
- fırkımak** → fıkramak (Çr.)
- fırkmak** Kıvıra kıvıra isteklice oynamak (İs.)
- fırlandırmak** Döndermek, dolaştırmak, fırlatıp atmak (Çr.) *"Bu şarap seni fırlandırıp yere vurmaz mı?"* Tahir 2006: 78

fırlanmak Dönmek, dolaşmak, gezmek (Evcı-Bo.; Su.) "*Çorum'un çevresini bir dolandı, fırlanıp geldi, mahpus damının üstüne çöktü.*" *Tahir 2007: 301*

fırtık (1) Oynak, hoppa (Gö-cenovacığı-Çr.) "*Senin de işin fırtık dedi inerken.*" *Gümüş 2005a: 4*

fırtık (2) Sonucu olmayan şey (Çr.)

fırtık (3) Sümük (Su.)

fırtmak Herhangi bir şey yerinden oynamak, çıkmak (İs.; Çr.)

fısgıye 1. Soğanın toprağa dikmek için ayrılan küçükleri, arpacık soğanı (İs.; Ovakarapınar-Çr.)

2. Toprakta yeni çıkmış taze yeşil soğan (İs.)

fısidanak Birdenbire havası inme (İs.; Çr.)

fısıık İnik (Çr.)

fısırdak Çekingen, sessiz sedasız kişi (İs.)

fısıırık Bir çeşit tulumba tatlısı (Ka.) "*Şerbet sıcak sıcak fısıırıkların üzerine dökülür.*" *Aşık 2003: 92*

fıska Tohumluk küçük soğan, arpacık soğanı (Çr.)

fıs osurmuk Pasif, gevşek, elinden bir iş gelmeyen kişi (İs.)

fıstık Sarı (Bademce-Ka.)

fıstıklı 1. Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.) 2. Boncuk örgü motifi (Su.)

fış Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka (Mahmutlu-Su.)

fışğı (1) Kadınların şaka niteliğinde söylediği hafif küfür (İs.; Ovakarapınar, Sevindikalan-Çr.) "*Elini tahdıya getiririm senin deli fışğı.*" *Özçatalbaş 2002: 19*

fışğı (2) 1. At gübresi (Palabıyık-Çr.) 2. Sulu hayvan pisliği (Külah-Al.; İs.; Kamışlı-Su.) "*Fışğıdan*

olacak yakacak olmaz olsun." *Yoksul 2013: 310*

fışgın Ağacın bir yıllık sürgünü (İs.; Ka.) "*Yayılabilecek kalınlıkta bir fışğını da yoktur.*" *Kalayoğlu 2017: 174*

fışıl Yaramaz çocuk (Ka.)

fışılamak Kızmak, sinirlenmek, hiddetlenmek (Ba.; Serban-Çr.) "*Geçen gece yüzük oynarken yaptığına çok gızmış, fışılayıp duruyodu.*" *Şahin 2020: 55*

fışırdamak Bozulan yemeğin üstünde kabarcıklar oluşması (İs.)

fışır fışır Kızgın, öfkeli (Obruk-Do.)

fışkı (1) Arsız, ahlaksız kadın (Kargı-Os.; Serban-Çr.) "*Âşıklık yapaman fışkı / Gönlümü niçin bozarsın*" *Koçak 1980: 344*

fışkı (2) 1. Sulu hayvan pisliği (Külah-Al.; İs.; Kamışlı-Su.) "*Fışkının içinde arpa arayan tavuk musun sen?*" *Yoksul 2013: 310*

fışkı (3) Kokuşmuş nesne (Os.)

fışkı (4) Üzüm cibresi (Çr.)

fışkımak → fıkramak (Çr.)

fıykıtmak Sözüden dönmek, kaçmak (Çr.)

fıcı Topaç da denilen oyuncak (İs.)

fıda Başka yere dikilmek üzere tohumdan yetiştirilen, belli bir büyüklüğe ulaşmış sebze (Tatar-Çr.) "*Çiçek diktim fıda ile / Gözyaşlarım sile sile*" *Çağıl 2013: 17*

fiddirik Oynak (Su.)

fides Vites (Âşıkbükü-Os.)

fidetmek Ödeşmek (İs.)

fidit Yeni dikilen bağ (Âşıkbükü-Os.; Serban-Çr.) "*Yarı da bizim fidide gitti / Hiç hatır sormuyor delidir deli*" *Koçak 1980: 303*

fığ Tahıl kavurması (Kargı-Os.)

fijge Dalların uç kısmı (Al.)

fil Kapı, pencere ya da dolabın sürgüsü ya da mandalı (Çr.)

filbari Nilüfere benzeyen bir çiçek, filbahri (Su.; Çr.) *"Bahçelerde filbari / Rüyamda gördüm yârî"* Ertekin 2006: 27

filcan Fincan (Su.)

filcan oyunu Kışın odalarda toplanan oyuncuların bir yüzüğü tepsi içindeki fincanlardan birinin altına sakladığı, öteki oyuncuların bulmaya çalıştığı oyun; yüzük oyunu (Çr.)

fildirfiş Gözü sağda solda, hareketli, uyanık (Çr.)

filfil Tohum (Çr.) *"Karnefilin filfil / Nerden aldın bu dili"* Ertekin 2006: 78

filig Buğdayın yeşil ile sarı arası, tam olgunlaşmamış durumu (Ba.) *"Kepürden getirdiğin filigler çok güzeldi, tadı damağımızda kaldı."* Şahin 2020: 56

filik (1) Tiftik keçisinin ince, uzun, yumuşak, parlak tüyü, tiftik (İs.; Os.; Su.; Ovasaray-Çr.) *"Filik dokudum yârim / Yüksek okudum yârim"* Aytekin 2003: 81

filik (2) Buğday ya da nohudun henüz yeşilken ateşte közlenmiş (İs.)

filikli Bir çeşit kilim (Su.)

filize Yüzük taşı, firuze (Çr.) *"Barmağımızda filize / Selam söylen horuza"* Ertekin 2006: 25

filke Musluk (Gölet-Ka.; Os.)

fingirdek Yılışık hareket eden, aşırı derecede oynak, cilveli kadın (Os.; Dutçakallı-Çr.) *"Fingirdekle fingirdeşme, başka yaraları deşme."* Yoksul 2013: 310

fini Küçük ev köpeği (İsahacı, Kıcılı-Al.; Dutçakallı, Sarimbey-Çr.) *"Kızılhamza'ya vardık oynadık ceviz / Göbücün finisi ne yaman yavuz"* Arısoy 1970: 89

fintonlanmak Birisine kızarak aniden çekip gitmek (Ba.; İs.) *"Ne*

oldu buna şimdi de fintonlandı, kabahat kendisinde halbuysa." Şahin 2020: 56

fırç Söz inceliği, nükte (Çıkrık-Çr.)

fırek (1) 1. Asma kilit (Ba.; Su.) *"Bu gapı adam olmaz, firee bozug bunun, deşmesi gerek."* Şahin 2020: 56 2. Kapı kolu (Yağcılar-Ka.)

fırek (2) Domates (İs.; Çıkrık-Çr.)

fırengi Kapılarda, çekmecelerde, sandıklarda kullanılan bir kilit (Çr.)

fırengi duvar Çift yüzlü taş duvar (Oğ.)

fırez 1. Tarladaki yeşil ürün; ekin (Eskiekin-Çr.) 2. Biçilmiş tarlada kalan ekin kökleri, anız (Sarimbey-Çr.)

fırik (1) 1. → ferik (2) (Os.) 2. Genç horoz (Kargı-Os.)

fırik (2) Olgunlaşmak üzere olan bitki ürünü (Külâh-Al.; Fındıklı-Or.; Kamışlı-Su.) *"Ne tatlıydı ekinlerin firiği / Ac'olurdu Kadıh'nın eriği."* Sağmen 2009: 150

firisinmek 1. Suyunu sıkmak (Su.) 2. Hafif kurumak (Su.)

firitmek Yaş olan şeyleri biraz kurutmak (Çr.) *"Arpayı kurut, buğdayı firit."* Yoksul 2013: 68

firkete Bir çeşit tığ oyası (Güvenli-Çr.)

firtik (1) Makbuz (Me.)

firtik (2) Her yerde kendini ortaya atan kişi (İs.)

fis Hafif, süreksiz ses (Göcenovacı-Çr.) *"Çıt yok ha... diyordu. Fis yok ha... Ne denirse he duydun mu?"* Gümüş 1977: 147

fisdon Kadın giysisi (Turgut-Çr.) *"Bayramda garip karına / Fisdon alıp verdin mi hiç"* Gardaş 1979: 4

fisfis Gizli söz (Çr.) *"Ben fasfaslardan fisfislerden korkman öyle!"* Seyda 2006:243

fisirdemek Fısıldamak, yavaş sesle konuşmak (Çr.) *"Boğazlayıp kellesini çöplüğe atmak için geceyi beklediği fisirdendi kulaktan kulağa."* Gümüş 1977: 75

fisirti Sessiz konuşma, fısıltı (Göcenovacı-Çr.) *"Konuşmaları fisirtiye dönüştü sonra."* Gümüş 1977: 147

fiske Şamdan (Çr.)

fişdirik Delidolu (Çr.)

fişdelemek Kışkırtmak (Çalyayla-Çr.)

fişek (1) Kağıttan yapılan huni (Çr.) *"Yaylaya gelen tütünden biraz verirsen, fişek yapar satarım."* Tahir 2006: 276

fişek (2) Yayık tokmağı (İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çalyayla-Çr.) *"Ayağa kalkarak yayığın fişegini kavradı."* Kalayoğlu 2017: 172

fişeklik 1. Bir çeşit gerdanlık (Çr.)
2. Üzerine altın takılan, omuzdan bele değin uzanan kuşak (İs.) *"Nişanlı gızlara bi başdan şurdan şöyle altın bulularıdı, fişeklik dahallarıdı."* Abaz 2004: 97

fişgen Ağacın yeni çıkmakta olan ya da çıkmış dalı (Gölet-Ka.)

fişir fişir yanmak Çok kaşındırıcı biçimde yanmak (Os.)

fişit Kızılçık ağacının bir yıllık sürgünü (İs.)

fişitlemek Gizli kalması gereken bir söz ya da gelişmeyi karşıya haber vermek (İs.)

fişmanca Bilinmeyen kişi (Su.)

fişne Vişne (Yerliköy-İs.; Âşıkbükkü-Os.; Su.; Tatar-Çr.) *"Entarisi fişneden / Şimdi gelir çeşmeden"* Gösterir 2011: 237

fitillü Üzerinde dokuma doğrultusunda fitil bulunan, el tezgâhında dokunan ince kumaş (Âşıkbükkü-Os.)

fitoz Gelinlerin başlarına çevre ile yapılan hotoz şeklinde saç biçimi (Çr.) *"Bugün ayın otuzu / Başındadır fitozu"* Ertekin 2006: 34

fittik Ishık (Dutçakallı-Çr.)

fiy biti Her yerde ortaya çıkan ufak tefek yapıli hareketli kişi (İs.)

fiyç (1) Ayak (Çr.)

fiyç (2) Çivi (Çr.)

fiyet Eder, paha, fiyat (Körkü-Su.; Sevindikalan-Çr.) *"Etiket icabı mahdudu fiyet / Bildiğini satar, nerede heyet?"* Çirakman 2002: 114

fiyin Biçilen tahıl saplarının bir araya toplanmasıyla yapılan büyük yığın (Ba.) *"Beş haklık yerden çıkan fiyin sayısına bakarsan Deermenci Hamza köşeyi döndü bu sene."* Şahin 2020: 56

fizah Sızıldanma, inilti (İsahacı-Al.; Serban-Çr.) *"Ayağımda çıktı bir acı çiban / Fizahım artıyor halim pek yaman"* Arısoy 1970: 79

fizolü Fuzuli, gereksiz (Çr.)

fokurduma varmak Birden fazla kişinin baş başa vererek, alçak sesle dedikodu yapması, tepkilerini göstermek, ortalığı karıştırmak için anlaşmaya varması (Çr.) *"Garısının üstüne evlenen adam gaaveye girince, masadakiler hemen fokurduma vardılar."* Kerman 1997: 65

foldur foş Bol, geniş giysi (Ba.; Su.; Karadona-Çr.)

fonguraf Gramofon (Çr.)

forsumak Bozulmak, çürümek (Os.)

forşumak İyice gevşemek (Os.)

foset Dayanıksız, güçsüz beceriksiz kimse (İs.)

fosfuruk Kassız, şişman insan (Çr.) *"Ondan peelivan mı olur?"*

Fosfuruğun biri. Kerman 1997: 19

foslak Dıştan güçlü görünmesine karşın tam tersi olan kimse (İs.; Âşıkbüke-Os.) *"Kendisi gibi sattığı kavun kabak da folsak çıktı."* Arslaner 2016: 245

fosturuk (1) İyi ya da kötü hiç bir söz ya da olaya aldırış etmeyen; ne doğana gülen, ne ölene ağlayan kimse (Çr.) *"Tölleğe tutulmuş fosfuruklar gibi kalakalırız ortada."* Genç Hitit 2006/2: 8

fosturuk (2) Şişman (Çr.)

fosudak Birdenbire, anında (Çr.) *"Zılgıt yiyince forsu fosudak indi."* Yoksul 2013: 673

fosur fosur Vücutta ortaya çıkan yoğun kabarmayı anlatır (İs.; Çr.)

fosurgan Çekingen (Gökçam-Su.)

fosuruk Gevşek, sıkışmamış (Ahmetoğlan-Çr.) *"Samanlıktaki samanları çiğneye çiğneye fosurugunu aldım."* Çalışgan 2021: 37

fosudanak Birdenbire kabarma (Çr.)

foşur Tüfek (Eskiekin-Çr.) *"Foşurlara kuru sıkı basılır / Gelin ata yastık gibi yasılır"* Kurtoğlu 1994: 175

fotoz Bir tür baş giyimi (Çr.)

foturaf Fotoğraf (İkipınar-İs.) *"Şu eşşeh foturafını alivirelim."* Abaz 2004: 121

frek Domates (Obruk-Do.)

furmak Vurmak (Al.; İkipınar-İs.; Bademce-Ka.) *"Ordan Musin gaktı, iki kere furdu."* Abaz 2004: 123

furunmak Fes, şapka gibi başlıkları örtünmek (Harunköy-İs.) *"Esgiden gafamıza fes furunuduk."* Abaz 2004: 128

futa Çeşitli renklerde, desenlerde çizgili ya da düz ipek kumaşlara verilen ad (Çr.)

G

gaal (1) Hayvan pisliğinin sobada ya da tandırda yakılmak için kurutulmuş küçük parçaları (Kulah-Al.)

gaal (2) → gaka (2) (Çıkrık, Güvenli-Çr.) *"Her sabah gaal oldu diye ipten yaptığımız saban kaya ile taş yağmuruna tutardık."* Hodul 2019: 108

gaalemek → çirklemek (Ba.) *"Gocomar Dedem bi demlik çay içerken, bir taraftan da bi hee cevzüü bir günde gaalardı."* Şahin 2020: 57

gaallemek → çirklemek (Obruk-Do.)

gaarmug Balgam (Ba.) *"Öksürdükten sonra gaarmugunu yola tükürdüğü için Halil Emmiyi hiç sevmiyom."* Şahin 2020: 57

gaşamak Eskimek, yıpranmak (Ba.) *"Sizin ev de iyice gaşamış abıca, birkaç yıla galmaz yere kapaklanır."* Şahin 2020: 57

gaba 1. Kaba (La.; Su.) *"Baba sarığı gaba, ana derdine yana."* Uçakçı 2006: 216 2. Benzerlerine göre daha iri, daha kaliteli olan yemiş (Âşıkbüke-Os.) *"Gaba incir, gaba ceviz, gaba nar."* Arslaner 2016: 245

gaba dolma Bir heybe, kilim motifi (Su.)

gaba döşek Rahatlık, iyi ağır lanma (İs.)

gaba guşluk Öğleye doğru, saat on sırası (İs.; Su.)

gabak (1) Kabak (Yerliköy-İs.; Ka.; Su.; Çr.) *"Var mı bana yan bakan lan, gabak gibi oyarım ha!"* Özçatalbaş 2003: 122

gabak (2) Olgunlaşmamış kavun, karpuz (Çalyayla-Çr.)

gabakbasdı Tatlı bir elma türü (İs.)

gabakçı Düşüncesiz, boş adam (Su.)

gabal Götürü pazarlık (Çr.)

gabala Götürü pazarlık (Ba.; İs.; Ovakarapınar-Çr.) "*Tarlanın döşenmesini gabala verdim.*" *Tdk 1993: 1882*

gabalak (1) İri, büyük, seçme (İs.; Ka.)

gabalak (2) Olgunlaşmak üzere olan incir (Âşıkbükü-Os.) "*Bebekle, biz incir yiyeceğüz deyi ne gada gabalak varısa dalından toplamasınla mı?*" *Arslaner 2016: 245*

gabalak (3) Etine dolgun kimse (Âşıkbükü-Os.) "*Köy imamının gabalak bir oğlu vardı.*" *Arslaner 2016: 245*

gaba müslüme Kırmızı, iri tatlı bir elma türü (İs.)

gaba örüzger Eski bir ayakkabı türü olan yemeninin en büyüğü (İs.)

gaba poyraya dakmak Değirmen oluğunun suyunu çoğaltmak (Çr.)

gabara Kundura altına çakılan çivi (İs.)

gabarcık Balon (Ba.) "*Bizim Bakkal Memduh bu bayram göbellere çok gabarcık sattı.*" *Şahin 2020: 57*

gabayel Lodos (Su.)

gabık Kabuk (Çalyayla-Çr.)

gabıklı Sünnet olmamış kimse (Su.; Karagöz-Çr.)

gabırğa Kaburga (Su.)

gabir gaçgunu Kötü görünümlü, bakımsız kişi (İs.)

gabran İçine yağ konulan ağaç kap (İs.)

gabuklu Kaba, görgüsüz, ağız bozuk kimse (Âşıkbükü-Os.) "*Utalmaz gabuklu, ağızından çıkkanı kulağın duyuyor mu senin?*" *Arslaner 2016: 245*

gabülak Kabakulak (Su.)

gacak 1. Mutfak dolabı, terek (Su.)

2. Tencere, kazan gibi kaplar (Su.)

gacırdama Gacırdama (Çr.)

gaç Kaç (İs.; Su.; Çr.) "*İçine gaç kişi giriy.*" *Abaz 2004: 104*

gaçaburuk Ayakkabı altına delik açmada kullanılan ayakkabıcı gereci (İs.)

gaçak Eşkıya (Su.)

gaçbir sene Çok uzun yıllar (İs.)

gaçılmak Çekilmek, uzaklaşmak (Ba.; İs.; Ovakarapınar-Çr.) "*Edirafdan gaçılıñ, gaçılıñ! merdimeni açallardı.*" *Abaz 2004: 99*

gaçınmak Çekinmek (Esentepe-İs.) "*Gaynından, gaynatasından, hepisinden gaçınıyola.*" *Abaz 2004: 119*

gaçiki yer Çok fazla yer (İs.)

gaç ordan Çekil şuradan! (Çr.) "*Gaç ordan yel elâ! Şeftalinin turşusu mu olur?*" *Özdemir 2019: 29*

gada (1) 1. Dert, bela, çile, hastalık (Külah-Al.; Yazır-Bo.; Serban-Çr.) "*Bilmiyomla görmedim çok gada savar.*" *Yoksul 2013: 138*

gada (2) Kadar (Âşıkbükü-Os.) "*Köye gada takip etmiş bizi.*" *Arslaner 2016: 245*

gadagayıp Ansızın (Çitli-Me.)

gadak (1) Kadar (Küçükpalabıyık-Çr.)

gadak (2) Kardeş, arkadaş (Gölet-Su.)

gadak (3) 1. Küçük ayakkabı çivisi (Su.) 2. Büyük çivi (İs.)

gadaklamak Desteklemek (Çr.) "*Duvar bir tarafa eğilmiş, ağaç-*

- larla *gadaklattım.*" *Tdk* 1993: 1889
- gadalı** Sürekli hasta, güçsüz kimse (Su) "*Sıracalı, gadalı meret!*" *Çalmuk* 2019: 17
- gadamak** Kısaltmak (Çr.) "*Bizim çocuğun elbisesi çok uzun olmuş etekleri yerde sürünüyor, kesmiye kıyamadım içine büküp gadam.*" *Tdk* 1993: 1889
- gadana (1)** Katana, iri beygir (Çr.)
- gadana (2)** Burnu büyük (Su.)
- gadar** Kadar (Serban-Çr.) "*Ne gadar methetsem o gadar metin / Ellere açmıyak sır sizin ile*" *Koçak* 1980: 23
- gadaş** Kardeş (Ba.; Eskişehir-Çr.) "*Çalverdim çimdiği / Eloğlu gadaş m'olur*" *Akbaş* 1983: 43
- gaddel (1)** Sert, acı, keskin, çok (Gölköy-Çr.) "*Hocanın bi gün eşsaani çalmışlar. Bek gaddel üzül-müş.*" *Çorumevi* 1996: 23
- gaddel (2)** Katı, anlayışsız kimse (Çr.)
- gadder** Derecesi yüksek (Os.)
- gaddirmek** Kaldırmak, dik tutmak (Su.)
- gaddiyen** Kesinlikle (Harunköy-İs.) "*Şöyle gaddiyen konuşmam, otumam da.*" *Abaz* 2004: 153
- gadēf** Kadayıf (Su.)
- gader yaşından galhmadan** Ergenlik çağına gelmeden büyük işlere girişenleri kınayan bir deyim (Çr.) "*Gader yaşından galhmadan evlenmeye galhma.*" *Kerman* 1997: 65
- gadeyif** Kadayıf (Os.)
- gadeyis** Sarı, biraz uzunca, tatlı bir elma türü (İs.)
- gadillik** Bir tarafı koruyup diğerinin zararında olma durumu, haksızlık (İs.)
- gadimi** Sürekli, eskiden beri (Gölköy-İs.) "*Bizim Şerfe desen yar-dım ediyi gadimi.*" *Abaz* 2004: 164
- gadirlik** Haksızlık yapma, zarar verme (Su.) "*Onun bana çok gadirliği dokundu.*" *Uçakçı* 2006: 362
- gadunum** Beğenilen, hoş giden şeyler için kullanılan bir ünlem (Gölet-Ka.) "*Oh gadunum! Ayran da bu sığağa iyi gitti.*" www.golet.tr.gg/
- gafa (1)** Bingıladağın gereğinden çok büyümesi biçiminde bir çocuk hastalığı (Çr.) "*Gafa olmuştur gafa, gotü-rüp çırpırtmalı ocağa.*" *Özçatalbaş* 2002: 85
- gafa (2)** Kafa (Sevindikalan-Çr.) "*Gafası, bingıladağı nasıl, sertleşti mi?*" *Özçatalbaş* 2002: 85
- gafa kâdı** Kimlik belgesi (Su.)
- gafalı** Akıllı, zeki (Çr.) "*Evet hocam. Çok gafalı gız.*" *Özdemir* 2019: 144
- gafasız** Akılsız (Serban-Çr.) "*İşe hor bakma gafasız / İşe bağlanmak ticaret*" *Koçak* 1980: 247
- gafe** Kahve (Çr.) "*Gafıye verir gavırır, tütüne verir savırır.*" *Yoksul* 2013: 314
- gafil gada** Habersiz (Kamışlı-Su.)
- gafsarası dar** Kafası bozuk, sinirli (İs.)
- gaga** Çocuk dilinde şeker (Su.)
- gagıldak** İki cevizden ip geçirerek yapılan oyuncak (İs.) "*Gözüne karşıda asılı gagıldaklar ilişti.*" *Kalayoğlu* 2017: 207
- gag kadar** Ufacık, bir parçacık (İs.; Os.)
- gagra** Minder gibi dar, uzun yatak (Su.)
- gağarmuk** Boğazdan sesli olarak çıkarılan balgam (İs.)
- gağaş gağaş** Gürül gürül, çağıl çağıl (İs.)

gağel Cevizi kabuğundan ayırma işi (Çr.)

gağıllamak → çirlemek (Çr.)

gağırmak Bastırmak, zorlamak, bükerek kaldırmak (Çr.) "*Fazla gağırma, sonra kırarsın.*" *Tdk 1993: 1893*

gağış gağış Gürül gürül (Ka.)

gağıştı Çağıldı, su gürültüsü (Ka.)

gağını Kağını, öküz arabası (Haydar-Al.; Su.; Turgut-Çr.) "*Gağını gırık öküz hasta / Ho diyecek zaman değil*" (H. Şahin) *Çırakman 1992: 137*

gağşak Eskimiş, yıkılmaya yüz tutmuş yapı ya da eşya (Su.; Gök köy-Çr.)

gağşamak Gevşemek, dağılmak, yıpranmak (İs.; Çr.) "*Gağşamış duvarın dibinde türkü söylenmez.*" *Yoksul 2013: 314*

gağur (gâvur) baldırcanı Gebere, kapari (Âşıkbükü-Os.)

gaham Erkek soyundan gelen akraba, tanış, tanıdık (Su.)

gahamlık Hısmılık, akrabalık (Yeşilyurt-Al.) "*Allah'ın emri, peygamberin kavli ile ... ağadan bir gahamlık umuyoruz.*" *Yöndem 1983: 15*

gahar Kahır, sıkıntı (Sarimbey-Çr.)

gahbe Orospu (Çr.) "*Ah ülen ah, yaktın beni gıvrak gahbe!*" *Özçatalbaş 2002: 113*

gahlılı 1. Bir sürü, pek çok (Ba.; İs.) "*Göbeller, gelin, gelin. Burada gahlılı mantar buldum.*" *Şahin 2020: 57* 2. Çakılı, yerinde sabit (İs.)

gahırdak → kahırdak (Ba.; Çr.) "*Kapıya gelen isteyicilere et yerine gahırdak vermişler.*" *Şahin 2020: 57*

gahışlamak Önemsemeyerek itip kakmak, küçümsemek (Ba.; İs.) "*Çocuk hemi öksüz hemi de yetim.*

Gahışlamak size hiç yakışmıyor." *Şahin 2020: 57*

gahillenme Üzülme, duygulanma (Ba.; İs.) "*Çok gahillendim be halaoğlu, bana yapılır mı bu?*" *Şahin 2020: 58*

gahir Kahır, sıkıntı (Ba.; İs.) "*Ben de seniynen gahir çektim.*" *Akbaş 1983: 16.*

gahirlenmek Üzülme (Yağcılar-Ka.)

gahmak Kalkmak (Körkü-Su.; Çayhatap-Çr.) "*Gahacaam da bu şarhıyı ayaam almadı*" *Özdemir 2019: 135*

gahrimen (1) Acı çeken, çilekeş (İs.; Ba.; Su.; Evcikuzkışla-Çr.) "*Ulan şu bizim Medet var ya, çok gahrimen biliyon mu?*" *Şahin 2020: 58*

gahrimen (2) Kahraman (Sarimbey-Çr.)

gak (1) Kalk (Karkın-İs.) "*Zabahleyin gine gak hadi bahıyım tallıya tapana.*" *Abaz 2004: 143*

gak (2) Olgun meyvelerden kesilerek hazırlanan hoşafılık (İs.; Âşıkbükü-Os.; Sevindikalan-Çr.) "*Ebem onları gak yapar kurutur, kışın hoşafını yaparlardı.*" *Özcan 2021: 6*

gaka (1) Çocuk dilinde yumurta (Çr.)

gaka (2) Yeşil kabuğundan çıkarılmış ceviz (Çr.)

gakırdak Koyun kuyruğunun kavrulmuşu, kıkırdak (Ka.; Kargı-Os.)

gakışlamak Dürtmek, itmek, itelemek (Çr.)

gaklamak Kurutulacak meyveleri dilimlere ayırmak (Gölköy-İs.; Oğ.; Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "*Erikleri gakladım, ortalığı pakladım.*" *Yoksul 2013: 288*

gakmak (1) Gaga (Çr.)

- gakmak (2)** Kalkmak, ortadan kalkmak, sona ermek (İkipınar-İs.; Yazır-Bo.; Gökçam-Su.) “*Şimdi aradan gaktı eski töreler / İnsan muhabbetten yozuldu gitti*” (Sefil Ali) Çırakman 1992: 60
- gakmak (3)** Sokmak, saplamak (Çr.) “*Herif sinirlendi pıçağı böğ-rüne gaktı.*” Tdk 1993: 1898
- gakmaklamak** Gagalamak (Çr.)
- gakşak** Baygın, sarhoş (Çr.)
- galaba** Kalabalık (İs.) “*Galabaysa oña göre ayallıyoñ.*” Abaz 2004: 136
- galak** Çomağın, değneğin ya da elde taşınan sopanın kalın, kaba tarafı (Âşıkbükü-Os.)
- galaklı** Başı topuzlu olan şeyler (Çıkrık, Küçükpalabıyık-Çr.) “*Kö-raslan galaklı gramfonunu getirmedişine pişman olmuştu.*” Ak-su, 2013: 49
- galan** Artık (Ba.; Esentepe-İs.) “*Biz galan asker garısıyuk, deyip bir daha demiyor.*” Benice 2002: 187
- galata** Sürahi biçiminde yapılmış toprak testi (Çr.)
- galatlamak** Birinin yanlışını çıkarmak (Çr.)
- galbur** İri gözlü elek, kalbur (Yerliköy-İs.; Su.; Çr.) “*Anam bize galburla su çekiyordu.*” Bayram 2008: 372
- galbur** İri gözlü elek, kalbur (Kargı-Os.; Gökköy-Çr.) “*Kalburcu gelse de bi galbur alsam / Aynalı beşiğe de bebek belesem*” Oğuz 2007a: 113
- galdır gaşak** Dağınıklık (Su.)
- galdırgavşak** Çok gevşek, çok bol (Gölet/Ka.) “*Masa galdırgavşak olmuş.*” www.golet.tr.gg/
- galdırmak** Kaldırmak (Bozdoğan-Al) “*Senliği benliği galdır aradan / Cümlemizi bir Mevla’dır yara-dan*” Oğuz 2007b: 27
- galdurum** Evlerde oturmak için kullanılan yer, sedir, divan (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.)
- gäle almamak** Ciddiye almamak (Su.) “*Benim lafımı gäle almadı.*” Uçakçı 2006: 362
- galebet** Müebbet hapis (Çr.)
- galelenmek** Birisine güvenip ondan güç almak, (Çr.) “*Saña galeleniyo, yapıyo yapacaanı.*” Özdemir 2019: 61
- galem (1)** Kalem (Âşıkbükü-Os.; Çr.)
- galem (2)** Aşı yapmak için bir ağaçtan kesilen dal (Çalyayla-Çr.)
- galemşe** Kuşkonmaz (Âşıkbükü-Os.)
- gale söbe** Saklambaç oyunu (İs.)
- galey** Kalay (Çr.)
- galeyli** Kalaylı (Çr.) “*Galeyli gazan gapağı, içinde halva topağı.*” Cafferoglu 1994b: 111
- galga** Balkon (Yağcılar-Ka.)
- galgımak** Ölmek, hortlak olup do-laşmak (Âşıkbükü-Os.) “*Hortlayıp galgiyasıcının bebekleri ne arıyorsunuz burda?*” Arslaner 2016: 245
- galıç (1)** Bir cins köylü ayakkabısı (Çr.)
- galıç (2)** Kısa kalan arpa ya da buğdayı biçmekte kullanılan küçük orak (Külah-Al.; Ba.; Kamışlı-Su.; Gökköy-Çr.) “*Bu sene Duz Deresi’ndeki talanlın ekinlerini galıç ile biçtik.*” Şahin 2020: 58
- galık** 1. Kalıntı, geriye kalan şey (Çr.) 2. Evde kalmış kız (Su.)
- galın** → Başlık (Su.)
- galın kesimi** Evlilikte erkek evinin kız evine yaptığı parasal yardım (Su.)
- galın malı** Başlık parasıyla alınan bağ, bahçe ya da hayvan (Su.)
- gâli** Artık, bundan böyle (Çr.)
- galkan** Devedikeni (Çr.)

galkma Şelale (Âşıkbükü-Os.) “Bir galkma ile Niğit Dağı’ndan gelen Karayar Deresi’ne bağlanır.” *Arslaner 2016: 65*

gallangop Hep birlikte, toptan (İs.)

gallanguç Kırlangıç (Çr.) “Gallanguç sanasın kitaptan ohur / Gozel keklik gozel öter her zaman” *Caferoğlu 1994: 149*

gallapa Davarın yüzü kutlamaları sırasında oynanan seyirlik oyunlar (Küre-Al)

galle (1) 1. Erimiş kuyruk yağı ile sade yağın karışımı (Çr.) 2. Dilimlenmiş taze ayvadan yapılan hoşaf (Âşıkbükü-Os.) “Ak pirinçten yumuşak bir pilav, yanında bir tas galle.” *Arslaner 2016: 245* 2. Kuru meyvelerden yapılan hoşaf (Çıkırık-Çr.) 3. Karışık (Çr.)

galle (2) Soğandan ya da balkabağından yapılan yemek (Ka.)

galle aşı Taze asma yaprakları, mercimek, yarma, yoğurt karışımı ile yapılan yemek (Obruk-Do.)

gallemek → çirlemek (Çr.)

galleş Kalles (Akçalı-Su.; Kalecik-Gökköy-Çr.) “Taşhıyır gal-leşler meyveli dalı / Mertçe vaz edecek imam kalmadı” *Piroğlu 1981: 40*

galmak Kalmak (Haydar-Al.; Gökçam-Su.; Bektaşoğlu-Çr.) “Babam verseydi de beni okula böyle cahil galmasaydım.” *Sağmen 2009: 117*

galtaban Tembel, duygusuz, ilgisiz kimse (Çr.)

galtak Evlenmemiş kız (Çr.)

galuk Evlenmemiş kız (İs.; Ka.)

galyangıç Nargile (Çr.)

gama → kama (1) (Su.)

gamalak Karda yapılan keklik avı (Çr.)

gamanmak Üzerine kapanmak, yere düşmek (Su.; Çr.)

gamaşığına bahmamak Yapılan bir işin ya da eylemin kusurlarını hoş görmek (Çr.)

gamaşmak Kamaşmak (Yerliköy-İs.; Çr.)

gambak (1) Tembel (Ka.)

gambak (2) Yonga, tahta parçası (Çr.)

gambaz Ele verici, ispiyoncu (Su.)

gambık Tahta parçası (Su.)

gambuk Çam, kavak gibi yeşilken soyulan ağaçların kabukları (Çr.)

gamçi Kamçı (Su.)

gamga Yonga (İs.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) “Ağır gamgayı yel kaldırmaz.” *Eker 1940: 17*

gamgah Ağaç parçası (Al.)

gamiş kulak Eşek (Su.) “Bizim gamiş kulak vardı ya onun kerisi ölmüş.” *Çalmuk 2019: 55*

gamiş Kamış (Su.)

gamiş gulak Eşek (Su.; Karagöz-Çr.)

gamit Zayıf hayvan (Su.)

gamiyon Kamyon (Gökköy-Çr.)

gamlemek Diri olanı öldürmek (Çr.)

gan (1) Kan (Örenseki-İs.; Su.) “Gani ganla yumazlar.” *Uçakçı 2006: 218*

gan (2) İçeceklerde doyumluluk (Su.)

gaña Aşırı derecede kurumuş, kemik gibi olmuş nesne (Âşıkbükü-Os.) “Ayazda kalan çamaşırlar gaña gibi olmuş sabaha kadar.” *Arslaner 2016: 245*

gañalem Meğer, zahir, boşuna değilmiş (Âşıkbükü-Os.) “Gañalem bizi buraya davet etmiş, gördürecek işi varmış.” *Arslaner 2016: 246*

gañaleyi Meğer, zahir, boşuna değilmiş (Âşıkbükü-Os.) “Gañaleyi dolaşır durmuş buralarda,

- bir hesabı varmış." Arslaner 2016: 246*
- ganara (1)** Çok yiyen, obur (Yaylacık-Or.; Çalyayla, Gökköy-Çr.)
- ganara (2)** Mezbahalarda beslenen sahipsiz köpek (Su.)
- ganara (3)** Aptal, enayi (Su.)
- ganare** Mezbaha (Ka.)
- ganat** Kanat (İs.; Ka.; Çr.) "*Gara guşu vurdular / Ganadını gırdılar*" *Aşık 2003: 128*
- ganatlı** → kanatlı 1 (Çitli-Me.; Ovakarapınar-Çr.)
- ganca** Kanca, ucu eğri sivri demir (Turgut-Çr.) "*Hamdi yemez yoncaları / Taksak gayrı gancaları*" *Şahin 1968: 28*
- gancık (1)** Dişi; dişi eşek ya da köpek (Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) "*Avrat beşinci bebâni doğurmuş, gancık enik gibi gunnuyo.*" *Kerman 1997: 19*
- gancık (2)** Kalleşlik eden, sözünde durmayan (Çr.)
- gancirdak** Gacır gıcır ses çıkaran kağrı arabası (Çr.)
- gandirmek** Aldatmak (Çr.)
- gandil (1)** Kandil (Çr.)
- gandil (2)** Büyük ağaç parçası (Gölet-Ka.) "*La Mıstaa gandili giyverem mi.*" www.golet.tr.gg/
- gandil (3)** Çatılardan sarkan uzun buz parçaları (Ovakarapınar-Çr.)
- gandil gozü** Nergiz çiçeği (Su.)
- gandilli** Bir motif adı (Su.)
- ganefer** Kalorifer (Su.)
- ganefil** Karanfil (Ovakarapınar-Çr.) "*Ganefil olacaksın / Sararıp solacaksın*" *Caferoğlu 1994: 148*
- ganevez** 1. Tornada çekilerek yapılan ağaçtan yağ, tuz ya da biber kutusu (İs.) 2. Kavanoz (Ba.) "*Güzün elli ganevez guşbunnu pevredesi yapıp Sincan'a gönderecem.*" *Şahin 2020: 58*
- gangal (1)** Çile halinde ip (İs.)
- gangal (2)** Kangal (Çr.)
- gangıldak** Çok zayıf insan ya da hayvan (Çr.)
- gangıldamak** 1. Yerinde sallanmak (Su.) 2. Eskimek (Ba.) "*Bu araba da iyice gangıldamış emmi, bu para çok bile buna.*" *Şahin 2020: 58*
- gangıldayık** Yaşlıktan titreyerek yürüyen insan ya da hayvan (Çalyayla-Çr.)
- gan gutmek** Aşırı kin duymak, kan davasını sürdürmek (Su.)
- gâni** Kağrı (Harunköy-İs.; Arpalık, Çalyayla-Çr.) "*Elimizinen gavrarduk, gâniyanan getürüdük.*" *Abaz 2004: 128*
- gañıdagalmak** Çok zayıflamak (Âşıkbükü-Os.) "*Ne olduysa bir ay içinde gañıdagalmış.*" *Arslaner 2016: 245*
- gañıdak** Zayıflıktan avurtları çökmüş kişi (Âşıkbükü-Os.)
- ganı girilma** Çok soğuk havanın ya da suyun ılması (İs.)
- ganık** Suya kanmış kimse (Çr.)
- ganıl** Ağaç parçaları (Olukyanı-Su.)
- ganılık** Su, süt gibi sıvıların kan sıcaklığında olması (İs.)
- gañırmak** Bir şeyi kaldıraçla yerinden kaldırmak ya da eğerek kırmak (Âşıkbükü-Os.) "*Çocuğun dişini gañıra ga-ñıra çıkardı, nasıl hekimse.*" *Arslaner 2016: 246*
- ganırtmak** Kıracak kertede zorlamak, bükmek (Külah-Al.; İs.) "*Ganırtta ganırtta söktü mıhı.*" *Yoksul 2013: 315*
- gani gönüllü** Çok sevilen, cana yakın kimse (Su.; Çağşak, Evci-kuzkışla-Çr.)
- ganmak (1)** Susuzluğu gitmek, doymak (Çr.)
- ganmak (2)** İnanmak (Su.; Çr.)

gannanmak Bir gereksinimi do-
yasıya elde etmek (Âşıkbü-
Os.)

gannapa → hannapa (Çalyayla,
Ovakarapınar-Çr.)

ganne 1. Lamba şişesi (Çr.) 2.
Billur (Çr.)

ganni ağrımak Çekememek (Çr.)

gannica Kızılımsı renkte lezzetli
bir mantar türü, kanlıca (İs.)

ganrık Balgam (Çr.)

gap Tencere, tabak gibi mutfak
eşyası (Harunköy-İs.) "Parası ol-
mayan gap getirüy." Abaz 2004:
129

gapak Kapak (Çr.) "Galeyli gazan
gapağı, içinde halva topağı." Ca-
feroğlu 1994b: 111

gapaklanmak Yüz üstü düşmek
(Sevindikalan-Çr.) "Her vuruşun-
da yere gapaklanıp galkiyom val-
la." Öccan 2021: 6

gapaklı Bakır yemek tabağı (Su.;
Karagöz-Çr.)

gapalı bazar Pazar günü (Su.)

gapcalık Kapların konulduğu yer
(Os.)

gapcık (1) 1. İyi olgunlaşmamış
buğday (Çr.) 2. Tahılın dışındaki
kabuk (Çr.)

gapcık (2) Yara kabuğu (Çr.)

gapcık (3) Posa (Su.)

gapcuk (1) Kimi meyvelerin ya da
sebzelerin dışındaki kabuk (Ba.;
Gölet-Ka.) "Mısırı gapcuklarından
çıkartıp, birbirine bağladılar."
www.golet.tr.gg/

gapcuk (2) Bir aşağılama sözü
(Gölet-Ka.) "Gapcukluk yaptı ge-
ne.Sinirlerim bozuldu." www.go-
let.tr.gg/

gapcuk (3) Sünnetsiz çocukların
pipisinin ucundaki deri (Ba.)

gapcuklu Sünnet olmamış çocuk
(Ba.) "Taa onbeş yaşına gadar
gapcuk-lu durdu da babası daha

yeni sünnet ettirdi." Şahin 2020:
58

gap gacak Tencere, tabak gibi
mutfak gereçleri (Güvenli-Çr.)
"İleân falan satıyo örtmenim, gap
gacak da satıyo elam." Hodul
2019: 100

gapı 1. Kapı (Ka.; Gökçam-Su.; Çr.)
"Gotür yarin gapısına as beni /
Yâr uğruna öldü getti desinner"
Caferoğlu 1994: 147 2. Sokak
(Çr.) "Doğru gapıya, yani sokağa
koşardık." Tuluk 1991: 2

gapınmak Sıkıntıdan kurtulmak
için arayışta olmak (Su.)

gapı pece Evin içi dışı (Su.)

gapısız Hırsız, eşkiya (Su.) "Hırsız
gapısızdır, eşkiya çeri / Çekirdek
çitlektir, Pazar da deri" Gösterir
2014: 80

gapıştırmak Hızlıca yemek (Ova-
karapınar-Çr.)

gapmak Kapmak, ısırmak (Ba-
demce-Ka.; Ovakarapınar-Çr.)
"N'oldu saña? Sorma heri, enik
gapdı." Özdemir 2019: 59

gapsalığ Küçük bahçe kapısı (Ba.)
"Gapsalığ açık galınca davar baa-
çaya girip bütün zavzaları hoşaf
etmiş." Şahin 2020: 58

gar Kar (Çalyayla-Çr.) "Sanki bana
Kösedığı'ndan gar bağışladın."
Yoksul 2013: 556

gara Kara, siyah (Eskiyapar-Al.;
Yaylacık-Or.; Su.; Evcirtakışla,
Serban-Çr.) "Akn adı, garanın
dadı var." Kerman 1997: 31

garabakal Karatavuk kuşu (Çr.)
"Garabakal virdeyler rızgını arar
/ Öveyik devrişdir coşar dercihan"
Caferoğlu 1994: 150

garabaş Çoban köpeği (Su.)

garabokal Bir kuş türü; karabakal
(Bademce-Ka.)

garaçuvallı halvası Kavrulmuş
unun kara pekmezele yoğrulması

ile yapılan bir tür helva (Beydili, Ovakarapınar-Çr.) "*Âşama bi gozel mimbar dolması / Soona gelsin garaçuval halvası*" *Yoksul 2011: 88*

gara düzen Eski düzene göre yapılan iş (Su.; Ovakarapınar-Çr.)

garafatma Dişi hindi (Su.)

gara garga Çok çirkin kimse (Çr.)

garagış Aralık ayı (Boğazkaya, Elmapınar-Me.)

garagucak Serbest güreş (Su.; Çr.) "*Dalarsam bi gara gucağa valla, gosderirim Capon doğüşünü sana!*" *Özçatalbaş 2002: 57*

garagura Karabasan, kâbus (İs.)

garakile Yaklaşık olarak (Su.)

garaltı (1) Ev eşyası (Çıkrık-Çr.)

garaltı (2) 1. Varlık, beden (Gökçam-Su.; Eskiekin-Çr.) 2. Belirli belirsiz görüntü (Gökköy-Çr.) "*Allah garaltını kaybetsin.*" *Oğuz 2007a: 79*

garaltı (3) Yel ya da yağmur almayan korunaklı yer (İs.)

garamak Yermek, kötölemek, aleyhinde konuşmak (Su.; Çr.) "*Ne övesi ne gariyası işte. Öyle şoşardılacak gibi de daâl.*" *Özdemir 2019: 79*

gara marik Esmer tenli sevimli kimse (İs.)

garamet İftira (Su.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.) "*Benim suçum yoktu garamet yaptılar.*" *Tdk 1993: 1920*

garamık Saçma büyüklüğünde meyveleri olan bir bitki (Su.)

garanduk Karanlık (Ka.)

garañgut Karamtırak, koyu renkli, kararmaya yüz tutmuş (özellikle kumaş, giysi) (Âşıkbükü-Os.) "*Bu helkeler garangut olmuş atık, galaycıya götürmeli.*" *Gösterir 2020: 41*

garanhu Esmerleşmiş, kararmış olan (İs.)

garannuk Karanlık (Çavuşoğlu-İs.) "*Dā koy ney işımadı, garan-nukda getdük.*" *Abaz 2004: 140*

garapakla Bakla (Âşıkbükü-Os.)

garar Karar (İs.; Çr.) "*Bi gararımız vardı.*" *Abaz 2004: 116*

garartı Kalabalık eşya, gereksiz ıvır zıvır (Ba.) "*Galdır şu garartıları gözümüzün önünden, zaten hepsi de hurda.*" *Şahin 2020: 58*

gara yapı Toprak damlı, çatısız ev (Su.; Ovakarapınar-Çr.)

gara yaylı Çift atla çekilen, her yanı kapalı, önü ile binme yerleri perdeli uzak yol taşıtı (Çr.) "*Merzifon'dan gara yaylıynan gelin getimişler.*" *Kerman 1997: 19*

garayâz Esmer (Su.)

gara yazılı Şansı, kaderi kötü olan, başı dertten kurtulmayan kimse (Çr.) "*Ne gadar gara yazılıymışım ki, sana düştüm.*" *Kerman 1997: 63*

gara yer Mezar (Alpagut-Do.; Su.; Sarimbey-Çr.) "*Sesi gara yerden gelesice!*" *Kerman 1997: 82*

gara yerde gal Öl anlamında ilenç (Su.)

gara yeşil Yeşilin en koyu tonu (Âşıkbükü-Os.)

garçin Bir çeşit kundura (Os.)

gardak Dokumada ya da dikişte pürüz, potluk (Çr.)

gardaş Kardeş (Bozdoğan-Al.; Gökçam-Su.; Palabıyık, Turgut-Çr.) "*Garın Gardaş-tan daha yakındır.*" *Yoksul 2013: 315*

gardaş yolu Düğünde gelinin kardeşine verilen armağan (Çomar-Al.; Su.) "*İsteği yerine getirilerek gardaş yolu halledilmiş olur.*" *Yöndem 1983: 24*

gardı Artık, bundan böyle (Su.)

gardumak Baca, ark, tahliye borusu gibi yerlerden çıkış yönüne doğru gitmesi gereken nesnelere geri tepmesi, işleyişin yavaşlaması, kardırmak (Âşıkbükü-Os.) "Kışın soba, yazın köğtere, harmanda patoz garduruyorsa tedbir almanın zamanı gelmiş demektir." Arslaner 2016: 246

garer 1. Karar (Ba.) 2. Gereği kadar, ölçüye uygun (Su.) "Odayı gapatmaya garer vermişle." Akbaş 1983: 10

garesor Römork (Su.)

garez Kin, düşmanlık (Gökköy-Çr.) "Elinen güler oynar / Yâr bana garezi var" Gösterir 2011: 264

garezlenmek Kin tutmak (Çr.)

garga Bir tür kapı menteşesi (İs.)

gargı Eskiden kullanılan bir silah; bu silahın kabı (Çr.)

garginlik Bıkkınlık (Çr.)

garı Karı, kadın, eş (Al.; Evcı-Bo.; Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) "Oğluna varacağım / Killi göynekli garı" Gösterir 2011: 132

garı ağızlı Eşinin sözüyle hareket eden erkek (Su.)

garı bazarı Eskiden Çarşamba günleri kurulan sebze pazarı (Çr.) "Garı bazarından birez pancar (madımak) al, az da basdırma yolla gobelden, aşama bişiriyim." Özçatalbaş 2002: 23

garıcı Çapkın, kadına düşkü (İs.)

garık Bağ çubuklarının, sebze fidelerinin dikili olduğu, yanları tümsek evlek (Âşıkbükü-Os.; Çıkrık-Çr.) "Bu sene Tahtalı'daki baaçaya tam beş garıg ispanak ekdim." Şahin 2020: 58

garıklamak (1) Benzer nesnelere birbiriyle karıştırmak (Âşıkbükü-Os.) "Ekinle arpayı garıklamışlar, değirmene göndermişler." Arslaner 2016: 246

garıklamak (2) Kavga ya da tartışma sonucunda ortamın gerilmesi (Âşıkbükü-Os.) "Dün akşam büyük gağur evi yine garıklamış." Arslaner 2016: 246

garıkmak (1) Su yolunun tıkanıp suyun geri vurması (Çr.)

garıkmak (2) Kendini yıpratmak ölçüde yoğun çalışmak (Âşıkbükü-Os.) "Bu sıcakta harmanda çalışanlar temelli garıkr." Arslaner 2016: 246

garın İşkembe (Kıcalı-Al.; Ovakarapınar-Çr.) "Ocakta bişen garınları bizim kedi dınnanı dahıp dahıp aşırmiş." Kerman 1997: 19

garın ağrısı Söylenmek istenip de söylenemeyen şey (İs.)

garınca demiş ki "Yarım okka yağım eridi" Her insanın kendine göre bir ölçü anlayışı vardır (Os.)

garıncanın kavmi var Herkesin kendisine göre bir kayıranı, yandaşları olabilir (Os.)

gariyi gazana goyan Kocakarı soğuğu (Boğazkaya-Me.)

gari Başka, gayrı (Su.) "Ondan gari hepsi burada." Uçakçı 2006: 363

garımce Karınca (Bademce-Ka.)

garip alması Bir yanı kırmızı, bir yanı beyaz kabuklu, mayhoş bir elma cinsi (İs.)

garipsemek Özlemek (Ba.; Yerliköy-İs.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Serban-Çr.) "Dostu garipsedim nasıl durayım? / Göremezsem ölenece arayım" Koçak 1980: 93

garlama Koşuşturma yoluyla yapılan kekkik avı (Su.)

garma Melez (Ka.) "Bileziğe burma, meleze garma ... derler Karğı'da." Aşık 2003: 134

garmak Karıştırmak (Ka.; Sarimbey-Çr.) "Bazen sürüleri garıp

- gatarlık / Kazanınca sırt üstüne yatarlık” Çimen 2000: 47*
- garman çorman** Karmakarışık (Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- garnapa** → hannapa (Dutçakallı-Çr.)
- garnı almamak** Kıskanmak, çekmemek (Su.)
- garpız** Karpuz (Gökçam-Su.) *“Gavin garpız yata yata böyür.” Uçakçı 2006: 218*
- garsalamak (1)** Sarsmak, hırpalamak (Çr.) *“Ahmet’i sıtma garsaladı.” Tdk 1993: 1929*
- garsalamak (2)** Hafif pişirmek (Yenişihlar-Ba.) *“Etləri hafifçe garsaladıktan sonra suyunu yavaş yavaş vereceksin ki yemek zelletli olsun.” Şahin 2020: 59*
- garsalamak (3)** Üstünkörü iş yapmak, karıştırıp atmak (Âşıkbükü-Os.)
- garsamba** İnsana yük olan, tembel kimse (Çr.) *“Bırak şu garsambayı canım.” Tdk 1993: 1930*
- garsambalık** 1. İnsan kalabalığı (Ka.) 2. Sıkışıklık, telaş (Su.) 3. Karışıklık, karmaşa (Âşıkbükü-Os.) *“Bir garsambalığa denk geldi galiba, yoksa senin dediklerini ihmal etmezdi.” Arslaner 2016: 246*
- garşı** Karşı (Çr.) *“Garşidan geliyo yavrumun goçü / Gine mi goç eyledin canımın içi” Caferoğlu 1994: 147*
- gart (1)** Kart, yaşlı (Kargı-Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) *“Boz eşşegin gart sıpası / Dekdurmaz boynu gopası” Gösterir 2014: 31*
- gart (2)** Koyunun derisinin sertleşmesi biçiminde görülen bir hastalık (Çr.)
- gartal** Yumurtalıkları çıkarılmış erkek manda (Os.)
- gartmuk** Süzülmüş ayranın tortusu (İs.)
- garuklu** Üzümle leblebiden oluşan karışık kuruyemiş, karıklı (Âşıkbükü-Os.)
- garura** Karabasan (Değirmendere-Al.; İs.) *“Garura bastı.” Yoksul 2013: 316*
- garura basmak** Karabasan basmak (Çr.)
- gasaltı** Selin getirip mille birlikte yığıldığı her şey (İs.)
- gasbeten** Özellikle (Os.)
- gasevet** Kısa uyku (Su.)
- gasit** 1. Kasten, bir amaca yönelik davranış (Os.) 2. Şakacıktan (Çalyayla-Çr.)
- gaslangaç** Çok zayıf, kuru, kemik gibi (Âşıkbükü-Os.) *“İnekler gaslangaç gibi olmuş.” Arslaner 2016: 246*
- gasnak (1)** Yemek sinisinin altına konan çember biçiminde ev gereci (Ba.) *“Halime, gasnağı getir gızım. Bak ben sofraya altını getir dim.” Şahin 2020: 59*
- gasnak (2)** İnek gübresinden yapılan yakacak; tezek (Ba.) *“Bu yaz, üç çuval saman katıştırarak tam yüzelli kasnak döktüm.” Şahin 2020: 59*
- gaspalık** İğreti bahçe kapısı (Gök köy-Çr.)
- gaspar** Genellikle Hıristiyan (Çr.)
- gaste** Gazete (Yerliköy-İs.; Tatar-Çr.) *“Ellere meyil verdin / Seni yazıyor gaste” Çağıl 2013: 37*
- gaş (1)** Kaç, ne kadar (İs.; Kuyucak-Me.)
- gaş (2)** Tepe (Bademce-Ka.)
- gaş (3)** Semerin önünde bulunan, tutunmaya ya da ip bağlamaya yarayan ağaç çıkıntı, kaş (Âşıkbükü-Os.)
- gaş (4)** 1. Tarla, bağ, bahçe gibi yerlere toprak yığarak yapılan

sınır (Âşıkbükü-Os.) 2. Su arkla-
rının her iki yanındaki set (Âşık-
bükü-Os.)
gâşak Gevşek (Su.)
gaşanmak At ya da eşeğin işemesi
(Çr.)
gaş böcüğü Danadişi, danaburnu
(Âşıkbükü-Os.)
gaşdarmak İşin içinden çıkabil-
mek, becerebilmek, çekip çevir-
mek (Çitli-Me.; Os.) "Maşallah,
çocuk bu yaşta kendini her yerde
gaşdarıyor." Arslaner 2016: 246
gaşig Kaşık (Kuyucak-Me.) "Go-
naklar yapırdım altın eşigli /
Sufralar serdirdim gumuş gaşigli"
Caferoğlu 1994: 142
gaşih Kaşık (Çayhatap-Çr.) "Olsay-
dı bu yerde / Gaşihlayındı ha ga-
şihlayındı" Caferoğlu 1994: 139
gaşımak Kaşımak (Ba.) "Yaannım
datlı datlı gidişiyö, bi gaşiyivisene
ebe." Şahin 2020: 59
gaşka Alnında alası olan hayvan
(Su.; Gökköy-Çr.)
gaşmak Kaçmak (İs.) "Dar gaşdı
derdi, ben de gorkdum." Abaz
2004: 105
gaşmer İnsanlar arasında gülünç
duruma düşen (Os.)
gaştarmak Becerikli olmak, bir işi
başarmak (Ka.)
gaşuk Kaşık (Karkın-İs.; Yağcılar-
Ka.) "Bu adam her sene bi deste
gaşuk alurmuş." Akbaş 1983: 10
gaşukluk İnce tahtadan göz göz
yapılarak duvara asılan kaşık
koyma yeri (İs.)
gat Apartman, apartman dairesi
(Ovakarapınar-Çr.)
gatar Katar (Çr.) "Yüzükçüleri ge-
zelim, bulup gatara dizelim." Ca-
feroğlu 1994b: 115
gater 1. Odun yığını (Yağcılar-Ka.)
"Gateri iy diz heri yihılmasın" Na-
kiboğlu 2017: 233 2. Tandırda

pişirilen yufka ekmeğin üst üste
konulması ile oluşan yığın (Âşık-
bükü-Os.; Eskiekin-Çr.) "Gater
gater yufka ekmek yazılır / Töre-
dir gençleri başgöz ederken" Kur-
toğlu 1994: 165

gati Katı, sert, pek (Çr.)

gati açılmamak Yüzü gülmemek
(Su.)

gatic 1. Yağı alınmış yoğurt, katık
(Karadona-Çr.) 2. Ayran (Külah-
Al.) "Asıl azmaz, bal kohmaz, ko-
harsa yağ kohar, çünkü aslı gatic-
tır." Uçakcı 2006: 215

gaticli Ayranlı aş (Kıcılı-Al.; Su.)

gatic Katır (Kuyucak-Me.; Su.; Çal-
yayla-Çr.) "Gaticra baban kim de-
mişler, dayım at demiş." Uçakcı
2006: 323

gatic söbeği Söbe biçimli, yenebi-
len bir tür mantar (Çalyayla, Es-
kiköy-Çr.)

gaticyetle Kesinlikle, asla (Su.)

gaticmak Katmak (Çalyayla, Sarim-
bey-Çr.) "Kimisi mal alır satar /
Kimi söze yanlış gatic" Oğuz
2007b: 82

gaticmer Katmer 2 (Su.; Çıkrık-Çr.)

gatic → gaddel (İs.; Su.; Çalyayla,
Gökköy-Çr.) "Böyle sirke çok da-
ha gatic olurdu." Ozulu 2016: 88

gav (1) → kav (1) (Su.)

gav (2) Tahıl tanelerinin kabuğu,
kapçık (Çr.)

gav gibi Çok hafif (Ovakarapınar-
Çr.)

gavak Kavak (Küre-Al.; Os.; Çr.)
"Deccal'i gorenin boynuzları çika-
cak, nah şu gavak gadar." Özça-
talbaş 2002: 40

gavannamak Bir işi özensizce,
baştan savma yapmak (Çr.) "Öyle
enim ecim temizlik yapma, ga-
vanna gitsiñ." Özdemir 2019: 84

gavat Yolsuz birleşmelere aracılık
yapan kimse (Çr.) "Ulan gavat

- doğrunun yanına yanaşmaz ya."*
Güven 2010: 46
- gavcalamak (1)** Dövmek (Bademce-Ka.)
- gavcalamak (2)** Paniklemek, panikle bir şeyler yapmaya çalışmak (Ba.) *"Daşlıyokuşun orada arabanın freninin boşaldığını anlayınca gavcalamaya başladım."* Şahin 2020: 59
- gave** 1. Kahve (Su.) *"Sana dünür varacam / Köpüklü yap gaveyi"* Aytekin 2003: 158 2. Kahvehane, çay salonu (İs.; Su., Çr.) *"Testiyi iki gapılı gâvenin ordan doldur da gel la."* Özçatalbaş 2002: 107
- gavga** Kavga (İs.; Su.; Çr.) *"Komşudan yar sevenin / Başı gavgasız olmaz"* Ertekin 2006: 75
- gavgala kaşağısı** Kavgayı kızıştıran kimse (Ka.)
- gavgaşası** Arabozucu, kavgacı (Çr.)
- gavinmak** Yoksulluk çekmek (İs.)
- gavi** Sağlam, sıkı (Obruk-Do.)
- gavil** Söz (Ba.) *"Gavlimiz gavil olsun mu, gavlinden dönen ... olsun mu?"* Şahin 2020: 59
- gavilemek** Sağlamlaştırmak, pekiştirmek (İs.)
- gavilleşmek** Sözleşmek (Ba.; Ka.; Su.) *"Yarın saat üçte Yatukcu United Mecitözü maçına gitmek için gavilleşdik."* Şahin 2020: 59
- gavlağan** Çınar ağacı (Çr.)
- gavlamak** Bir yüzeyin kabarıp dökülmesi, soyulması (Ba.) *"Dükkânın önündeki tentenin üstü gavlamış, yağmur içeri akmasın!"* Şahin 2020: 60
- gavlatmak** İnce bir tabakayı altındaki yüzeyden ayırmak (Ba.) *"Adam golundaki yarayı gavlatır mı hiç?"* Şahin 2020: 60
- gavram** Tutam (Çr.) *"Hayvan acından ölüyor, bir gavram ot ol-*
- sun yolup versene."* Tdk 1993: 1940
- gavrama** Küçük orak (Harunköy-İs.) *"Gece gavrama ederdük, yattarduk."* Abaz 2004: 131
- gavran** Un konulan tahta kutu (Ka.)
- gavruk** Soğuktan yüzü esmerleşmiş kişi (İs.)
- gavsa** Göğüs (Gölet-Ka.) *"O küçücük odada gavsam daraldı."* www.golet.tr.gg/
- gavsara (1)** 1. Büyük sepet (Su.) 2. Koyunlara yem verilen, kısa ayaklı taşınabilir yemlik (Külah-Al.)
- gavsara (2)** Moral, huzur (Ba.) *"Gavsaram çok dar, şu imtiaanlar bitene kadar çekil ayaamın altından la göbel."* Şahin 2020: 60
- gavşak** Yolların, derelerin birleştiği yer, kavşak (Su.; Çr.)
- gavşamak** Gevşemek (Gölet-Ka.) *"Sandalyenin ayakları iyice gavşadı."* www.golet.tr.gg/
- gavucu çıkmak** Fıtık olmak (Gölet-Ka.)
- gavuç** Fıtık çıkması ya da fıtığı çıkmış kimse (Gölet-Ka.) *"Ahmet gavuç olmuş."* www.golet.tr.gg/
- gavuk** Hayvanların idrar torbası (Çr.) *"Nerden buldun la bu gavuğu?"* Özçatalbaş 2002: 34
- gavun** Kavun (Gökçam-Su.; Çr.) *"Gavun garpız yata yata böyür."* Yoksul 2013: 316
- gâvur baklası** Pişirilerek yenen bir çeşit ot, bakla (Çr.)
- gâvur baldırcanı** Gebere, kapari (Âşıkbükü-Os.)
- gavurga** Kavrulmuş mısır, nohut ya da buğday (Kıclı, Külah-Al.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Önümüz gavurga gavurujo, arhamız harman savurujo."* Ker-man 1997: 42

gâvur iğnesi Pişirilerek yenilen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

gâvur kıran Düşman öldüren, zafer kazanan (Su.) "Anlatırım amme bittikten sonra yelikme istemem gâvur kıranlar." Çalmuk 2019: 186

gâvur küfrü Nisan ayının sonu ile mayıs ayının ortasını kapsayan zaman dilimi (Kamışlı-Su.)

gavurma Kavrulduktan sonra dondurulup saklanan et (Kargı-Os.; Büyükgülücek-Çr.)

gâvur madımağı Pişirilerek yenilen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

gâvur pancarı Suda haşlanıp içine bulgur atılarak yemeği yapılan bir ot; livik (Al.; Fındıklı-Or.; Ahmetoğlan-Çr.) "Mantara koşardık yağmur yağınca / Dağ eriğini gavur pancarını bulunca" Akkaya 2011: 401

gavut 1. Kavrulmuş tahıl unu (Gölköy-İs.) 2. Armudun ya da ahlatın kurutulup öğütülerek un haline getirilmiş (Kıcalı-Al.; Ba.; Bademce-Ka.) "Ahlatdan gavut ediyoduk." Abaz 2004: 164

gavuz Yıkanan buğdayın suyun üstünde kalan kısmı, tahıl kabuğu (Külâh-Al.; Çr.) "Yemiye ermiyesice, öndüç aldığım buğday sade gavuzmuş." Kerman 1997: 19

gaybet Yokluğunda birini kötüleme, yerme (Gölköy, Palabıyık-Çr.) "Gaybetleri şincik kendileri yok Allah'ı var, gözleri bol." Gümüş 1977b: 16

gaybetine Arkasından, yokluğunda (Çayyaka-Su.; Sevindikalan-Çr.) "Dost gaybetine dosttur / Yüze gülen dost olmaz" İvgin 2009: 36

gaydalanmak Kalçalarını oynatmadan hızlı biçimde yürümek

(Su.) "Keklik gibi gaydalıyo." Yoksul 2013: 439

gaydalanmak Bir şarkıyı ya da türküyü mırıldanmak (Aşağıfındıklı-Su.)

gaydalı Afili, cilveli (Ba.) "Şuna bak şuna, şu gaydalı yürüyüşe bak." Şahin 2020: 60

gayde (1) Gösterişli tavır, çalım (Çr.)

gayde (2) Kural, yol, yöntem (Su.)

gaydele Çek git, bas git (Al.)

gaydelenmek Nazlanmak, cilvelenmek (Çr.) "Ne gaydelenip duruyon gız? Çok naz aşık usandırır." Kerman, 1997: 63

gaydeli Nazlı, cilveli (İs.; Çr.) "Süzüle süzüle iğdeli gelin / İğdeli, gaydeli, sevdalı gelin" Ercan 1997: 92

gaydına bakmak Hazırlamak (Çr.)

gaydurak Kızgın sac üzerinde yapılan, tereyağıyla yağlanarak yenilen ince ekmek (İs.)

gayfe Kahve (Küre-Al.; Bademce-Ka.; Or.) "Gayfeyi gavururlar / Biş-meden savururlar" Gösterir 2011: 261

gaygana Yumurta ile un, yağda kızartılarak yapılan bir çeşit omlet (Kıcalı-Al.; Ba.; İs.; Gökköy-Çr.) "Önümdeki gaygana / Yâr aldır-maz fiğana" Aytekin 2003: 139

gaygı Kaygı, tasa (Akçalı-Su.) "Güzel olur güzel sevgi / Gelsin neşe, bitsin gaygı" Arız 2005a: 290

gaybınan gaynamak Birdenbire ortadan yok olmak (Su.)

gaydına bakmak Çözümünü bulmak (Su.) "Onun bi gaydına bak." Uçakçı 2006: 363

gayık Kayık, sandal (Obruk-Do.)

gayıl olmak Kabul etmek, razı olmak (Kamışlı-Su.)

- gayım** Sağlam (Ba.; Kamışlı-Su.)
"Gayım sar hanım, gayım sar.
Yoksa yolda motordan düşer bu
yük." Şahin 2020: 60
- gayınna** Kaynana (Esentepe, İki-
pınar-İs.; Çalyayla-Çr.) "Kimseye
verme Mevla'm / Gayınnalı geçi-
mi" Gösterir 2011: 152
- gayırdamak** Çatırdı ile yıkılmak
(İs.; Su.)
- gayırmak** Arka çıkmak, koruyup
kollamak (Su.; Çr.)
- gayış (1)** Kemer (Ba.; Kargı-Os.;
Su.) "Eskiye gayışları atma, Ka-
rabaş'a tasma yapalım." Şahin
2020: 60
- gayış (2)** Yapıların alt bölümüne
yapılan renkli badana (Su.)
- gayış atmak** Vazgeçmek, caymak
(Su.)
- gayıt** Pencere çerçevesi (Ba.) "Ga-
pı gayıtlarını da Çerkeşli Mevlüt
Usta'ya yaptırdım" Şahin 2020:
61
- gayıt gamet** Belge, kanıt (İs.)
- gayillenmek** Kabul etmek (Yerli-
köy-İs.)
- gayış** Bel kemeri (Çr.)
- gayılmak** Arkaya yaslanmak,
yana yatmak (Kargı-Os.; Su.; Çr.)
- gaylan** Artık (Ba.; İs.) "Bundan
gaylan Yatukcu Mahallesi'nde
kimsenin düğününde kazan, ma-
sa, sandalya sıkıntısı olmayacak."
Şahin 2020: 61
- gayle** Tasa, üzüntü, sorun (Kamış-
lı-Su.) "Yâr askere gidecek / Gayle
aldı yürüdü" Aytekin 2003: 108
- gaylı** Artık (Harunköy-İs.; Acıpı-
nar-Çr.) "Şimdi onu da unutdula
gaylı." Abaz, 2004: 129
- gayli** Artık, bundan böyle (Al;
Çıkırık, Yukarı Körücek-Çr.) "Sen-
den gayli seversem / Beddafalar
say bana" Gösterir 2011: 81
- gaylule** Uyuklama, uyku ile uya-
nıklık arası (Çr.)
- gayma** 1. Kâğıt para (Harunköy-
İs.; Çr.) 2. Beşibiryerde altın lira
(Su.) "Benim sevdiğim güzel / Yüz
bin gayma değiyo" Aşık 2003: 130
- gayme** Kâğıt para (Bademce-Ka.)
"İki buçuğa satıyoz, lakin sana iki
gaymeye olur." Seyda 2006: 40
- gayna** Kaynana (Âşıkbükü-Os.)
"Gelin evin yakışığı, gayna evin
bulaşığı." Arslaner 2016: 246
- gaynak** Hemen uyum sağlayıp
ortama katılan kimse (İs.)
- gaynana** Kaynana (Esentepe-İs.;
Kiranlık-Çr.) "İki gaynana eve
gelin düşesin." Oğuz 2007a: 57
- gaynana dili (1)** Bir tür oya örgü
motifi (Su.)
- gaynana dili (2)** Dil biçiminde
yaprakları olan bir çeşit kaktüs
(Çr.)
- gaynata** Kayınbaba (Esentepe-İs.;
Su.; Çr.) "Gayınnasına, gaynatası-
na garşu geliy." Abaz 2004: 117
- gaynatma** Islatılıp pişirilen buğ-
day (Çitli-Me.; Ovakarapınar-Çr.)
"Ben tereyağlı saç mayalısı yapı-
yım pamık gibi, siz de gaynatma
yapın, birlikte gidelim." Özçatal-
baş 2002: 85
- gaypak (1)** Bir çeşit hamur yeme-
ği (Os.; Çalica, Çıkırık-Çr.)
- gaypak (2)** Sözüde durmayan
kimse (Çr.)
- gaypıncak** Kaygan (İs.; Ovakarapı-
nar-Çr.)
- gayrak** Tırpan bileme taşı (Büyük-
divan-Çr.)
- gayren** Etkili olmak, sözü geçmek
(Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Ona
gayrenim geçer, beni kırmaz."
www.golet.tr.gg
- gayret kemeri** Gayret kuşağı (Çr.)
"Daya filintayı şuraya, soyun gay-
ret kemerini..." Tahir 2004: 81

gayret kuşağı Arasına bıçak, kama, para gibi şeyler konan, kat kat meşinden yapılmış bir çeşit kuşak (İsahacı-Al.) “*Gayret kuşağını beline bağla / Adem Peygamber’e halini söyle*” Arısoy 1970: 87

gayrı Artık, bundan böyle (Al.)

gaysak Su, süt gibi şeyler üzerinde oluşan zar (Çr.) “*Bu gece soğuk vardı, sabahleyin suların yüzü gaysaklamıştı.*” Tdk 1993: 1951

gaysaklanmak 1. Suyun üzerinin hafifçe buzlanması (İs.) 2. Sütün, yoğurdun üzerinin kabuk bağlanması (İs.; Ovakarapınar-Çr.)

gaysaklaşmak Suyun, sütün, top-rağın üzerinin hafifçe sertleşmesi (Ba.; İs.) “*Bu gece hava acayipmiş anlaşılan, dün sürdüğüm tallanın yüzü gaysaklaşmış.*” Şahin 2020: 61

Gayseri Kayseri (Çr.) “*Gayseri’den uçan guşlar, ördeynen gaz dël mi?*” Caferoğlu 1994b: 122

gaytarmak İşten kaçmak (Çr.)

gayz Kadınlara bağırarak seslenme (Ba.; Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.) “*Gayz, çekil oluşun başından, hayvanlar su içecek.*” Arslaner 2016: 246

gaz Kaz (Çalyayla-Çr.) “*Gazın cücüğünü guzün sayarlar.*” Kerman 1997: 37

gaza Kaza (İsahacı-Al.; Su.) “*Başımızdan gaza geçti / Kele kızlar duydunuz mu*” Arısoy, 1970: 76

gazağaç Pulluk, saban, kürek üzerindeki çamuru kazımaya yarayan metal araç (Su.)

gazağu Harmanda samanı ya da somu bir araya toplamada kullanılan, yaklaşık bir buçuk metre genişliğinde saplı tahta araç, kazağı (Âşıkbükü-Os.)

gazak Yünden örülen fanila, ceket, kazak (Çr.) “*Yün gazak, çorap esgisi getirin.*” Özçatalbaş 2002: 14

gazalmak Dikleşmek, böbürlenmek (Su.; Ovakarapınar-Çr.)

gazan Kazan (Al.; Evci-Bo.; Örenseki-İs.; Çayhatap-Çr.) “*Ayı gaza-na, maymun tencereye sıçdı.*” Kerman 1997: 33

gazan gafalı Aptal, bön, anlayışsız (Çr.)

gazanmak Kazanmak (Çr.) “*Yüz bin cefa ile bir dos gazandım. Onu da elimden almak var mıdır*” Caferoğlu 1994: 145

gazayağı Taze iken yenen, çay kenarlarında yetişen bir ot (Büyükgülücek, Çalyayla-Çr.)

gaze İhtişam, gösteriş (Çevreli-Al.; Su.) “*Oğluma gaze duğünü yapacaam.*” Uçakcı 2006: 363

gazeki Cepken altına giyilen kol-suz bir çeşit giysi (Çr.)

gazel Dökülmüş yaprak (Al.; Eski-ekin, Gökköy, Turgut-Çr.) “*Ham-dinin izinden yürü / Gazel gibi benzin sarı*” Şahin 1968: 10

gazel çalısı Dam örtüsünde kullanılan otlar, hışır (Bo.)

gagiç → kazgıç 2 (Ovakarapınar-Çr.)

gazguç → kazgıç 2 (İs.; Çr.) “*Gazguçları aldık, çiğdem sökmeye gittik.*” Yoksul 2013: 317

gazık Kazık (Çr.) “*Gazık gadar adamsın, boyundan utan!*” Yoksul 2013: 317

gazına gazına gonaşmak Uzun süre birbirini görememiş iki dostun saatlerce sohbet etmesi (Çr.) “*Gel heeri! Otur şuraya da gazına gazına bi gonaşalım.*” Kerman, 1997: 65

gaz palazı Cıvıvıktan çıkmış kaz yavrusu (Çr.) “*Gaz etini palaziken*

- yyıyacaan, böyyüünce saade yağ oluyo."* Kerman 1997: 19
- gazuk** Hiçbir yere yakışmayan, hep ortada kalan kimse (Gölet-Ka.) "*O mu? Hiçbir işe yaramaz gazuğun tekidir."* www.golet.tr-gg/
- gebelek** 1. Sıska (Çr.) 2. Rahatsızlıktan kaynaklanan şişkin karınlı (Os.)
- gebelekli** Başka yerleri zayıf olmasına karşın göbeği şişkin duran kişi (Âşıkbükü-Os.)
- gebere** Meyvelerinden turşu yapılan bir bitki (Çalyayla-Çr.)
- gebertlek** Kaynar küllü suda iyice haşlanmayıp şişerek kalan, böylece kuruyan üzüm tanesi (Çr.)
- gebeş** 1. Çirkin (Ba.) "*Bütün Bayat'ta ondan daha gebeşi yoktur."* Şahin 2020: 61 2. Aşırı kilolu, göbekli (Âşıkbükü-Os.)
- gebre** Hayvanları tımar etmekte kullanılan kıldan kese (Ovakarapınar-Çr.) "*Atı her gün gebrele oğul."* Yoksul 2013: 82
- gece hocası** Kaynanaya ya da etlere göre gelin (Ba.; Su.) "*Oğlan sözümden hiç çıkmayacak emme, ah o gece hocası yok mu o gece hocası!"* Şahin 2020: 61
- gecekuşu** Yarasa (Ka.) "*Uzaklardan öten bir gecekuşunu daha uzaklardan bir başkası karşıladı."* Gümüş 1977: 44
- geceler gunlacı** Sabaha dek ya da ileride ne olacağı belli olmaz anlamında deyim (Bademce-Ka.)
- gecerek** Geç, biraz geç (Çr.)
- gece yüzü** Geceleyin (Göcenovacığ-Çr.) "*Gece yüzü seni bağlarda boş-durtmazsam bana da Cinli Sıddık demesinler!"* Gümüş 1977: 82
- gecin** Kendirin artığı (Ba.) "*Artan gecinlerle de bizim göbellere bi gat yatak yapayım diyorum."* Şahin 2020: 61
- gecin gibi** Karışık, birbirine doluşmuş (Âşıkbükü-Os.) "*Çocuğun saçları gecin gibi olmuş, insan bir tarar."* Arslaner 2016: 247
- geç** Genç (İs.; Çr.) "*Merhemet et gozden ahan yaşıma / Acı kafir acı bu geç yaşıma"* Caferoğlu 1994: 144
- geçe** Karşı yaka (Evcı-Bo.; Harunköy-İs.; Gölet-Ka.; Su.) "*Öte geçeli yarım / Baş peçeli yarım"* Gösterir 2011: 212
- geçek taşı** Dereyi geçmek için konulan taşlar (Çr.)
- geçgel** Sözü geçen, sözü etkili, beğenilen kimse (Çr.)
- geçgere** Taş, toprak ya da kum taşımak için ağaçtan yapılmış dört kollu taşıyıcı araç (Ba.; Çitli-Me.; Gökköy, Karadona-Çr.) "*Geçgerenin iki yanındaki sapı da ikidir, asıl ağırlık üstündeki yüküdür."* Yoksul 2013: 319
- geçi** Keçi (Küre-Al.; Çavuşoğlu-İs.; Dutçakallı-Çr.) "*Üsük Emmi geçi tıraş ediyomuş la!"* Özçatalbaş 2002: 110
- geçim** Deri tabaklamada aynı işlemin yeniden yapılma aşamalarına verilen ad (İs.)
- geçimemesi** Beyaz, uzun salkımlı bir üzüm cinsi (İs.)
- geçinti** Tahılın kalbur altına geçen kısmı (İs.; Çr.)
- geçi osurdan** Sebzeye, meyveye zarar veren bir yel (Su.) "*Geçi osurdanın elinden gurtarısak bu yıl iyi bi meyve yerik gibime geliyo."* Gösterir 2020: 41
- geçirim** Su oluşu (Su.)
- geçkere** → geçgere (Külah-Al.; Beydili-Çr.)
- gede** Erkek (Kuyucak-Me.)
- gedek** Manda yavrusu (Çr.)

gedene 1. Meyve ağaçlarını sulamak için ağacın dibine eşilen çukur (Çr.) 2. Bağ ya da bahçenin bir bölümü (Eskiekin-Çr.) "*Esk'ekin bağına kavuştu Çorum / Galmadı gedene, karık Deyzoğlu*" Kurtoğlu 1998: 24

gedik altını Boyuna takılan altın (Çr.)

gedük Gedik (Ka.) "*Kaynar kazan taşmaz mı / Yol gedükten aşmaz mı*" Aşık 2003: 128

geem Görünüşe göre, anlaşılan, galiba (İs.)

geesi → geysi (Çr.) "*Geesi yuya yuya, kulün aşarından bannaklarım patladı.*" Kerman 1997: 19

geesi taşı Üzerinde çamaşır yıkanan taş (Çr.)

gefer Cevher, töz (Evcirtakışla-Çr.) "*Biniz bir noktada varımız mevcut / Felsefeden gefer ile doluyuz*" Şahadoğru 1995: 218

gegelemek Tavuğun ses çıkarması (Os.)

geğarti → genirti (Obruk-Do.)

gegeleme Bebeklerin konuşmaya başlamadan önce çıkardığı ses (Os.)

geğellemek → çirklemek (Çalyayla-Çr.) "*Kumaşı teğelledim / Cevizi geğelledim*" Gösterir 2011: 205

geğrek Kaburga (Bademce-Ka.)

geğsi → geysi (Çr.)

geh Gel (Su.)

gehte Bir çeşit üzüm (Çr.)

gelberi (1) Ağzı enli çapa (Çr.)

gelberi (2) 1. Büyük ocaklardan ateşi dışarı çekmek, tıkanmış boru, ark gibi şeyleri temizlemek ya da harç, çamur, kireç karıştırmak için kullanılan uzun saplı demir araç (Çıkrık-Çr.) 2. Un çekmekte kullanılan uzun saplı tahta araç (Dereyazıcı-Al.) 3. Harman dö-

küntüsü toplamaya yarayan araç (Ba.) "*Şu gelberiyi uzat da yığımı garıştıryım.*" Şahin 2020: 61

gelebe Özellikle geceleri ışığa gelen bir tür kelebek (İs.)

gelebi dolanmak Bir kişinin iftiraya uğraması, işlerinin dolaşması (Ba.) "*Gelebin dolansın.*" Oğuz 2007a: 63

gelebir 1. Fasulye kılıçığı (Çr.) 2. Gelevir (Çr.)

gelebür Mayıs ayında görülen soğuklar (Oğ.)

geleğen olmak Bir kimsenin bir eve sık sık gelip gitmesi (Çr.)

geleğür Yeni sürgünlerden alınan küçük asma yaprağı (Âşıkbükü-Os.)

gelek Gelelim (Al.)

gelemek (1) → gegelemek (İs.)

gelemek (2) → çirklemek (İs.)

gelengi Tarla sincabı (Evc-Bo.) "*Gelengi bir başaktan dişlediği buğday tanelerini kıyır kıyır yiyordu.*" Sarıyüce 2006: 48

gelengü Tarla faresi (Ba.) "*Bir teneke zehirli yem aldım emme gelengüler yine de azalmadı.*" Şahin 2020: 62

gelep Geniş halka biçiminde sarılmış iplik ya da yün çilesi, kelep (Kulah-Al.; Beydili, Çalyayla-Çr.) "*Elimdeki perçemin / Sandım sırma gelebi*" Ertekin 2006: 31

gelepçek Eğrilmış ipleri kelep yapmakta kullanılan bir aygıt (Os.; Eskice-Çr.)

geleşdani Gelinceye kadar (Çr.)

gelevir Asma budandıktan sonra, kesilip atılan yeşil filizler (Yazır-Bo.; Kayı, Ovasaray-Çr.)

gelgeç Direşmez, sebatsız kimse (Ka.) "*O çok gelgeç bir insandır.*" Tdk 1993: 1976

gelgit akıllı Yarı deli kimse (Çr.)

gel hafta Gelecek hafta (Al.)

- gelikene** Gelirken (İs.) *"Gelikene leblebi getirüle."* Abaz 2004: 96
- gelin** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- gelinağlatan** Bir çeşit yastık ya da heybe motifi (Alacahüyük-Al.)
- gelin akı** Gelin başına örtülen sim işli örtü (Çr.)
- gelin aldatan** Akşam güneşi (Çalyayla-Çr.)
- gelin bacı** Amca ya da dayı karısı, yenge (Su.) *"Halime, gelin bacısının söylediğini tekrarladı Celal'e."* Çalmuk 2019: 15
- gelinbarmağı** Parmak ucu biçiminde üzüm (Çalyayla, Tolamehmet-Çr.) *"Kara üzüm, ak üzümler, gelin parmağı, ahmetbağ çeşitleri..."* Özçatalbaş 2002: 80
- gelincek** Gelince (İs.) *"Asgerden gelincek oruya şeye gitdim."* Abaz 2004: 170
- gelinci** Gelini babasının evinden almaya gelen düğün alayı (Elmapınar-Me.; Eskiakin-Çr.) *"Ayakbastı parasını gelinci gidenlerden aldılar."* Yoksul 2013: 90
- gelincik** Yeni doğan bebeklerde görülen bir hastalık (Su.)
- gelin çıkarma (1)** Bir halk oyunu (Çr.)
- gelin çıkarma (2)** Gelini baba evinden alırken yapılan tören (Su.)
- gelindi** Gel imdi, gel şimdi (Çr.) *"Gelindi zülfü kemendim / Boyu boyuma menendim"* Ertekin 1944: 26
- gelin düzme** Düğünde gelinin giyeceklerinin törenle götürülmesi (Gökçedoğan-Ka.)
- gelin düzücü** Düğünde kızın giysilerini kız evine götüren kadınlar (Gökçedoğan-Ka.)
- gelin eli** Yenilen bir çeşit yabanıl ot (Çr.)
- gelin gibi süzülüp durmak** Yardım etmek yerine seyirci kalmak (Güvenli, Karagöz-Çr.)
- gelin gösterme** Düğün sonrası gelinin eşinin yakınlarını ziyaret etmesi (Ka.) *"Gelin gösterme işi düğünden sonra bir yıl içinde tamamlanır."* Aşık 2003: 74
- gelin kaldırma** Kaynananın, gelin kızını bir akraba düğününe götürüp düğünü yapılan gelinle birlikte ayakta bekletmesi (Çr.) *"Vaktaki oğlan anası gelin kaldıracığım derse annesile birlikte gidebilir."* Koçak 1938: 15
- gelinkız** Nişanlı kız (Eskiakin-Çr.) *"Bugün bu adetler azaldı yazık / Gelin kıza götürülür kirezlik"* Kurtoğlu 1994: 164
- gelinlik etmek** Gelinin bir zaman kocasının yakınlarının yanında saygı için konuşmaması (Beydili, Çıkrık-Çr.) *"Gelinlik etme denen bu töre kiminde ilk bebeği doğurana dek, kimi ailede senelerce sürerdi."* Özçatalbaş 2003: 70
- gelişat** Gelişme, büyüme (Evcibo.; Su.) *"Yeni yeni başaklanan buğdayların gelişatı iyi görünüyordu."* Sarıyüce 2004: 101
- gelişetli** Gürbüz, iyi gelişmiş çocuk (Göcenovacı-Çr.) *"Dünkü bebe ya, gelişetli."* Gümüş Ty: 15
- gelişli** Gelince (Çitli-Me.) *"Geri gelişli senin de yanına uğrarım."* Tdk 1993: 1983
- gelişmek** Şişmanlamak (İs.)
- gem** Ekin demetini bağlamak için kullanılan gene ekinden yapılan ip (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.)
- gemalmaz** Ağzına gem vurdurmayan at (İs.)
- gemini gevme** Hıncını, öcünü alamayan kimsenin kendini yemesi (Su.; Çr.) *"Acından gemini geliyor."* Yoksul 2013: 4

gemlik Ata gem yapılan kayış (Çr.)
gemirmek Kemirmek, dişlemek (Çr.)

gemirti Kemirirken çıkan ses (Çr.)
gemrik Kemirilip bırakılan meyve artıkları (Çr.) “*Biçare fakir çocuk sokağa atılmış meyve gemriklerini gemirip duruyor.*” Tdk 1993: 1997

gemrişmek Eşeklerin birbirinin boyunlarını dişleriyle didikleme-si, boğuşması (Çr.)

gen (1) Geniş (Çr.) “*Her yerde her işte fırsatla imkan / Namerde gen merde dar ey oğul dar*” Ercan 1997: 109

gen (2) Uzun zaman sürülmemiş tarla (Çr.) “*Ya gen sök, ya kön dök.*” Yoksul 2013: 631

gēnalma Gelin alma ((İs.) “*Millet gēnalma gelişdani beklerdi.*” Abaz 2004: 98

gendime Sokuda dövülüp iri çekilmiş buğday, yarma (Çr.) “*Gendime de denilen yarma, buğdayın taş dibeklerde iyice dövülerek elde edilen şeklidir.*” Oğuz 2006a: 20

gene Gibi (Çr.)

geñelemek Sesi kötü olmasına karşın uzata uzata şarkı türkü söylemek, ezan okumak (Âşıkbü-kü-Os.) “*Bizim imam yine geñele-yip duruyor.*” Arslaner 2016: 247

genelmek Genişlemek (Çr.)

genepakla Üzeri benekli bir çeşit ufak fasulye, börülce (Ovasaray-Çr.)

genirti Ağızdan sesli olarak çıkan gaz (Çr.)

genirtlek Midesi bozularak ağızdan sürekli gaz çıkaran kimse (Çr.)

genlenmek Tarla birkaç yıl ekil-meyerek dinlendirilmek (Çr.)

genneşmek Gerinmek, esnemek (İs.; Çr.) “*Garşımda ne genneşip duruyon?*” Kerman 1997: 19

gennik Daha çok hayvan yemi olarak kullanılan bir tahıl, genlik (İs.)

genrik → genirti (Çr.)

genzek Genizden konuşan, konu-şurken burnunun tutukluğu belli olan kimse (Çr.)

gepir gepir Hızlı yürüdüğü için yorulan insanın çıkardığı ses (Su.) “*Bi de gepir gepir ederek geldi.*” Uçakcı 2006: 363

ger 1. Tadında sertlik olan yiyecek ya da içecek (Su.) 2. Meyve lekesi (Çr.) “*Elma yedim ger oldu / Sı-cakladım ter oldu*” Aytekin 2003: 70

gercik Kurumlu (Çr.)

gerdan gırma Aksanından başka bir dille konuşma, kibar konuşma, dil kırma (Su.)

gerdaniye İpek kaytan ya da şeride aralıklı dikilmiş altınlardan oluşan gerdanlılık, gerdan altını (Çr.)

gereğüt Kıştan bahara geçince iyi beslenen davarın döktüğü gri renkli tüy (Âşıkbü-kü-Os.) “*Keçiler iyi, gereğütünü atmış.*” Arslaner 2016: 247

gerelmek Gerginleşmek (Çr.)

geren Hafif bulutlu, sisli hava (Çr.)

gerenlemek Hava bulutlanmak, serinlemek (Ka.) “*Hava gerenledi.*” Tdk 1993: 1999

gerennemek İyice doldurulan çuval ya da torbanın ağzını iple karşıdan karşıya gerdirmek, gerenlemek (Âşıkbü-kü-Os.) “*Merak etme sen, çuvalın ağzını iyice gerennedim; açılmaz.*” Arslaner 2016: 247

gerevit Kirli, çöplü yün (Ovasaray-Çr.)

- gerevüt** → gerevit (İs.)
- gergi** Engel, perde (Çr.)
- gergü (1)** Bir yeri korumak ya da bir yere geçişi engellemek için geçiş yerine gerilen ip, ağaç (Yenişihlar-Ba.; Âşıkbükü-Os.)
- gergü (2)** Eksik dişlerin yerini tutmak için ya da takma dişleri sağlam dişlere tutturmak için yapılan protez (Âşıkbükü-Os.) "Ağzımdaki gergüler düştü düşecek." Arslaner 2016: 247
- gergü (3)** Ağaç çivi (Ba.) "Şu tarafına da bir gergü çakdık mıydı esgisinden de sağlam olacak." Şahin 2020: 62
- gericil** Aşık oyununda hedefin arkasına düşen aşık (Çr.) "Sahalar eksicil, ortancıl, yancıl, gericil diye vasıflandırılırdı." Tombuş 1940: 27
- gerik** Çiçek bozuğu, çopur (Çr.)
- gerikmek (1)** Yaranın dolup gerginleşmesi, şişmesi, kabarması (Çr.) "Yaram gerikmiş hemen patlayacak." Tdk 1993: 2002
- gerikmek (2)** Sıkıntı vermek, zoruna gitmek (Çalyayla-Çr.) "Sofra ya oturup iki sokum yediğim gözüne gerikmiş." Gümüş 1977: 103
- gerilmek** Gerinmek, kasılmak (Su.)
- gerilti** Engel, perde (Çr.)
- gerim** Dokumacılıkta tezgâha gerilen çözgü iplikleri (Su.; Çr.) "Günde kaç gerim bez dokursun." Tdk 1993: 2002
- gerimlemek** Adımını uzun uzun atmak (Su.)
- gerimli (1)** Gösterişli, yakışıklı, göz alıcı kimse (Çr.)
- gerimli (2)** Açık ara, uzun (Dutçakallı-Çr.)
- geriş** Dağların, tepelerin üst kısmı, sırt (Âşıkbükü, Çampınar-Os.; Soğuksu-Çr.) "Kayalı Geriş'ten çıktık yola." Arslaner 2016: 248
- geritmek** Kurumlanmak (Çr.) "Bugünkü gelin çok geritgen, öyle geridiyor ki, kınamadık kimse kalmadı." Tdk 1993: 2003
- geriye çekmek** Bir işi zora çekmek (Çr.)
- gerkeçi** Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan keçi (Çr.)
- germeç (1)** Köz üzerinde bütün olarak kızartılmış piliç, kuş gibi hayvanlar (Su.; Çıkrık-Çr.) "Germeç buranın mangalda ya da ocakta özel piliç kızartmasıdır." Saryüce 2004: 73
- germeç (2)** Suyu çukur bir yerden karşıya geçirmek için kullanılan üst yanı oyulmuş ağaç (Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.)
- germeç (3)** Birkaç sırıgın birleştirilmesiyle yapılan bağ ya da bahçe kapısı (Âşıkbükü-Os.)
- germek** Kapamak (Su.)
- germeşe** Bir çeşit meşe ağacı; kızıl meşe (Çr.)
- gernik** Bir çeşit iri bulgurluk buğday (Çr.)
- gerük** Kenarları gerilerek büzülmuş (Os.)
- gerze** Bir çeşit büyük tavuk ya da horoz (Çr.)
- gesi** → geysi (Çr.) "Sonra da gesi ya da pırtı denilen giysilerin kuruması beklenirdi." Tuluk 1991: 2
- gesi taşı** İçinde çamaşır yıkanan üç kenarlı taş (Çr.)
- geş** Genç (Harunköy-İs.) "Geşler, lan gidelim şunuñ yanına demişle." Abaz 2004: 153
- geşlik** Gençlik (Çr.) "Aşga düşdüm geşliğimi bilmedim / Şad olup da bu alemde gulmedim" Caferoğlu 1994: 144

geşmek Geçmek (Çr.) "Berber olduk da geştik, souk souk sular iştik." *Caferoğlu 1994b: 111*

get Eskiden potin üstüne geçirilerek bağlanan, diz kapağından topuğa kadar uzanan kösele tozluk (Çr.)

getmek (1) Gedik açmak, delmek (Çr.)

getmek (2) Gitmek (Haydar-Al.; İS.; Akçalı-Su.; Çr.) "Ayağandaki çarığa bahmiyo da Kosedağı'na oduna gediyo." *Uçak-cı 2006: 215*

gev Ağızda dolaştırılan yiyecek türü şeyler (Su.)

gevdelenmek Yiyeceği ısırır gibi yaparak ağızda dolaştırıp durmak, gevme (Ba.; İS.) "Hıdır, elmayı iki saattir gevdeliyon oolum, hayırdır dişini mi çektirdin?" *Şahin 2020: 62*

gever Bahçe ya da tarla sulamak için açılan ince su yolu, ark (Kılavuz-Al.; Su.) "Ardından da geverlere su salınarak bir güzel sulanacaktı." *Sarıyüce 2004: 69*

gevlengeç Zayıf, çelimsiz (İS.)

gevmek Ağızda katı bir şeyi çiğnemek, geviş getirmek (Âşıkbükü-Os.; Serban, Turgut-Çr.) "Ağzımda yavan lokmayı / Geve geve usandım ben" *Gardaş 1979: 12*

gevrek ekme Yufka ekmeği (İS.; Gökköy-Çr.)

gevreyik Hayvanların yediği sütlü bir çeşit ot (Çr.)

gevşümek Büyükbaş hayvanın geviş getirmesi (İS.)

gevrur Türk olmayan; gavur (Bademce-Ka.)

geyik Namussuz, boynuzlu (Su.)

geyikayvası Yüksek yerlerde yetişen bir ağaççık (Çalyayla-Çr.)

geyikeması Dağda yetişen yabani elma (Göcenovacıği-Çr.) "Ge-yik elmaları, kurmutlar, alıç ağaç-

ları birer süyem boy verdiler kim-seler görmeden." *Gümüş 1977: 44*

geyli Sonra (İS.)

geymek Giymek (Yeşilyurt-Al.; İS.; Kuyucak-Me.) "Benim babannem üç etek geyerdi." *Abaz 2004: 104*

geyrek Kaburga kemiğinin alt kısmı (İS.)

geysi Elbise, çamaşır gibi giyilecek şey (Gökköy, Ovasaray-Çr.)

geysilik Çamaşır yıkanan yer, çamaşırılık (Çr.)

gez Defa, kere, kez (İS.)

gezeğen Çok gezen kimse (İS.; Çr.)

gezek Sıra, nöbet (İS.) "Bu akşam gezek kimde?" *Tdk 1993: 2021*

gezelemek Can sıkıntısından boşu boşuna gezmek (İS.; Çr.) "Birez gezele rahatlırsın." *Tdk 1993: 2021*

gezenti Sebzelede bulunan bir çeşit böcek (Çr.)

gezevü Sebzelelerin yaprağını yiyecek delik deşik eden böcek (İS.)

gezgiç Çok gezen kimse (Çalyayla-Çr.)

gezzin Çok gezen kimse (İS.)

gezzüç Olumsuz anlamda çok gezen kişi (Âşıkbükü-Os.)

gezi Seyahat (İS.)

gezinmek Tuvalete gitmek (Çr.)

gezinti Bit, pire (Göcenovacıği-Çr.) "Üstünde gezintiler vardır, urbanları kapıya çıkar gel de yat dedi." *Ertekin 1946: 21*

gezyardı Bir yavrulu keçi, koyun gibi hayvanlar (Kavşut-Su.)

gezyarma İki üç yaşına kadar kısır kalan besili keçi, koyun (Al.; Su.)

gı (1) Be!.. Hey!.. gibi seslenme ünlemi (kadınlar için kullanılır) (Gölet-Ka.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Çalyayla-Çr.) "Ne yapıyon gı?" *Ayhan 2002: 201*

gı (2) → gığ (Çr.)

gıba Sima (Su.) "O ne gıbalıydı, gıbasını unuttum." *Uçakcı 2006: 364*

gıbal Nitelik, biçim (İs.; Çr.)

gıbarma Övünme (Çr.)

gıbcıtmak Ucunu kesmek, koparmak (Su.) "Bacım sabinin göbek başını gıbcıd." *Çalmuk 2019: 29*

gıbdı Cimri (İs.; Su.)

gıbel Huy, yaratılış (Âşıkbükü-Os.) "Bunca yıldır komşuyuz, onların ne gibellü insan olduklarını ben anlayamadım daha." *Arslaner 2016: 247*

gıbirik Çok hareketli olduğu için ufak tefek sakarlıklar yapabilen sevimli çocuklar için serzeniş sözü (İs.)

gıbiş gıbiş Kısa, hızlı yürümeyi, çocuk yürüyüşünü anlatır (Çr.)

gıbla Kible (Su.)

gıbra Yazın süt, yoğurt, su taşımaya yarayan keçi ya da koyun derisinden yapılan kap (Çr.)

gıcalak Kozalak (Ba.; Karkın-İs.) "Dün gece Demirciler Köyü'nden üç çuval gıcalak getüdüm." *Şahin 2020: 62*

gıcgıc Kırlardan toplanıp yenen bir ot (Kamışlı-Su.)

gıcı (1) Kozalak (Yağcılar-Ka.)

gıcı (2) Ufak, yuvarlak kar tanesi, dolu (İs.; Sarimbey-Çr.) "Büyük düştü ayrılığın gıcısı / Sinemi yaralar haberin var mı?" *Çimen 2004: 25*

gıcı (3) Ses, tıktırtı (Çr.)

gıcıboku Pür ağacının nohut büyüklüğündeki meyvesi (Âşıkbükü-Os.) "Heğin birine altun, birine gıcıboku doldumuş." *Arslaner 2016: 178*

gıcı gıcı Bir direk üzerine asılan şapkayı değneklerle düşürme esasına dayanan bir çocuk oyunu (Çr.) "Gıcı gıcı oyununda takım

başına düşen kişi sayısında bir sınır yoktur." *Oğuz 2006b: 16*

gıcık (1) 1. Kuyruğu düz, kısa olan ya da hiç olmayan koyun (Çr.) 2. Küçük fakat sütü çok koyun (Çr.)

gıcık (2) Boyu kısa, ters kimse (Ba.) "Bırak şu gıcığı, ondan gelecek hayır Allah'tan gelsin." *Şahin 2020: 62*

gıcık (3) Çam kozalağı (Bademce-Ka.)

gıcıklamak → gıcılamak (1) (Çr.) "Dönen tekerdir, gıcılayan mazıdır." *Yoksul 2013: 253*

gıcılak Gıcirtılı ses çıkaran, gıcıl原因 (Evcikuzkışla, Karagöz-Çr.) "Bozraklar haykıran gıcılak mazı / Özüne kurt düşmüş, çürük Deyzoğlu" *Kurtoğlu 1998: 22*

gıcılamak (1) Kağının gıcirtı sesi çıkartması (Beydili, Düdüklük-Çr.) "Kağni çokça gıcılar / Şimdi gelir hacılar" *Ertekin 2006: 74*

gıcılamak (2) Havanın sertleşip soğuması (Çalyayla-Çr.)

gıcılamak (3) Bir işi yapmamak için bahane üretmek (Ba.) "Hemi gendisi söz verdi hem de gıcıl原因 duruyo." *Şahin 2020: 63*

gıcinsımak İstekli olmamak (Çalyayla-Çr.)

gıcır Mısırın patlamadan kalan sert taneleri (Âşıkbükü-Os.)

gıcırdak (1) Yemeği yapılan bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

gıcırdak (2) Çocukların uç kısımlarına asılarak döndüğü, yere çakılan bir kazığa oturtulmuş tam ortası oyuk sırttan yapılmış oyun aracı (Âşıkbükü-Os.)

gıcırdanmak Nazlanmak, oylanmak (İs.)

gıcırı bükmek Bir şeyi zorla yaptırmak (İs.; Ka.)

gıçırılı Güçlü, şişman insan ya da hayvan (Çr.) "Demin gıçırılı bir adam geçti." *Tdk 1993: 2029*

gıçıt etmek Kışkırtmak, nispet vermek (Çıkrık-Çr.) "Ne gıçıt ediyorsun babam bana da alacak." *Tdk 1993: 2028*

gıçıtlamak → gıçıt etmek (Çr.)

gıç 1. Ayak, bacak (Sarimbey-Çr.)

2. Arka (Akçalı-Su.) "Don geyim gıçıma dâmesin diyo." *Uçakçı 2006: 217*

gıçayak 40-41 numaraya karşılık gelen bir ayakkabı ölçüsü (İs.)

gıçkırmak Halayda ayakları bükererek bir çeşit figür yapmak (Çr.)

gıçlamak Ayakla bir yeri ölçmek (Çr.)

gıdak Çocuk dilinde yumurta (Ka.; Âşıkbükü-Os.)

gıdayla Çok az (Ka.)

gıdı gıdı Kış gecelerinde oynanan bir köy seyirlik oyunu (Çr.)

gıdıgıymık Azar azar (Çr.)

gıdıık Çenenin altı, gerdan (Âşıkbükü-Os.; Su.) "Eğil bir yol öpeyim / Perpereli gıdıık tan" *Aytekin 2003: 31*

gıdııkı Sarkık gerdanlı (Çr.)

gıdıldamak Gereksiz yere sürekli söylenmek (Çr.)

gıdıım Pek az (Külâh-Al.; Kargı-Os.) "Bi gıdıım bulgur istedim, onu bile vermedi." *Şahin 2020: 63*

gıdııman Pek az (Çr.)

gıdıım gıdıım Azar azar, savurganlık yapmadan (Çıkrık-Çr.) "Ben gıdıım gıdıım birikdiriyim, sen har vurup harman savur." *Kerman 1997: 66*

gıdıırış Bir işi başardıktan sonra çevresindekilere hava atmak için söylenen küçümseyici söz (İs.)

gıdıış Besili oğlak (Su.)

gıf (1) Çaba (Çr.)

gıf (2) İstek (Çr.)

gıfıdak Yavaşça, sessizce (İs.) "Ötea oolan gıfıdak geçdi." *Özdemir 2019:14*

gıfıladan Sessizce, yavaşça (Âşıkbükü-Os.) "Gıfıladan içeri girdi, elinde bir sepet yumurtayla çıkageldi." *Arslaner 2016: 211*

gıgıl Kemrenin kurumuş yüzü (Eskiekin-Çr.)

gıgıldamak Kümes hayvanlarının gezinerek ses çıkarması (Kıçılı-Al.; Çalyayla-Çr.) "Ardından birer ikişer tavuklar da yere döküldüler, çırpınıp gıgıldamaya durdular." *Gümüş 1977: 5*

gıgış Afyon ambalajında kullanılan ince, yumuşak ot (Çr.)

gıgıştırmak Topallamak (Çr.) "Topal bitarafa gıgıştırtıp gidiyor." *Tdk 1993: 2036*

gıg Deve, keçi, koyun gibi hayvanların pisliği (Çr.)

gıgıldamak Kümes hayvanlarının gezinerek ses çıkarması (Çalyayla, Göcenovacığı-Çr.) "Ardından birer ikişer tavuklar da yere döküldüler, çırpınıp gıgıldamaya durdular." *Gümüş 1977: 5*

gıgırmak Çağırarak (Çr.) "Bizim çapkını yanıma gıgırdım açtım ağzımı yumdum gözümü." *Tdk 1993: 2037*

gıgış Efelik otunun dalında kuruyan tohumları (Çr.)

gıgışdan Usulca, sessizce, yavaşça (İs.)

gıka → gıdak (Çr.)

gıl Kıl (Su.) "Kim der cacığıım gıllı, ayranım eşgi." *Uçakçı 2006: 219*

gılâ Bıçağın bilenmiş ağzı (Eskiekin-Çr.)

gılade Süs, gösteriş (Çr.) "Bizim mahallenin delikanlıları çok gıladedi gezerler." *Tdk 1993: 2038*

gılağılamak Balta, bıçak gibi kesici aletleri bilemek (Çr.)

- gilavan** Mezarın baş taşı (Âşıkbü-
kü-Os.)
- gilavlamak** → gılağlamak (Sarim-
bey-Çr.)
- gilavu** Yeni bilenen kesici aletlerin
ağzında kalan çok küçük pürüz,
kılağı (İs.)
- gıldık** Küçük yuvarlak (Gökçam-
Su.)
- gıldır** Zayıf, güçsüz (İs.)
- gıldırdatmak** Tıkırdatmak (Badem-
ce-Ka.)
- gıldırdayak** Ağır hareket eden (İs.)
- gıldırdamak** Birine hoş görünmek
için hafif hareketler yapmak, yal-
taklanmak (Çr.)
- gıldırğış** Geçimsizlik, karışıklık
(Çr.)
- gıldır gücük** Yarım yamalak, eksik
(İs.) "Bir işe başlar gıldır gücük
bırakır gider." *Tdk* 1993: 2040
- gıldır mildır** Yuvarlana yuvarlana
(Su.)
- gilguyrük** 1. Düzenici, hileci (İs.)
2. Birinin ardından ayrılmayan,
onun saygınlığından yararlanan
(İs.)
- gılıç** Kılıç (Çr.) "Nasıl gılıcı çek-
tiyse gız gorkudan heykiriyo." *Ak-
baş* 1983: 13
- gılık** Kılık (Çr.) "Cingen eşşeyi gi-
likli." *Caferoğlu* 1994b: 110
- gılınmak** Her istediğini yaparak
birine yaranmaya çalışmak (İs.)
"Şimdi şu gobel şu gıza mı gılını-
yo?" *Özdemir* 2019: 125
- gillamak** Hoşa gitmeyecek biçim-
de konuşmak (Sarimbey-Çr.)
"İrissız yâr haşat oldum elinde /
Çok gilladın baba çıksın dilinde"
Gösterir 2008/84: 11
- gille** Kâr, kazanç (Çr.)
- gillet** Küçük minder (Ba.; İs.; Su.)
"Elbise almadılarına bi gillet gol-
la." *Abaz* 2004: 96
- gilleyli** İlk bakışta anlaşılması güç
bir yön, bit yeniği (Âşıkbü-
kü-Os.) "Vardır onun bir gilleylisi." *Ars-
laner* 2016: 248
- gılmak** Anlatmak (İs.) "O da başı-
na gelenleri hem böyle böyle gi-
lardı." *Abaz* 2004: 109
- gılıtıma** Beslenme, besili (Su.)
- gımğım** Yavaş yavaş (İs.) "Gımğım
yürüyor." *Tdk* 1993: 2045
- gımıl** Kehlenin temizlenmez cinsi
(Çr.) "Alır geder uşağına, gımıl
düşmüş daş..." *Caferoğlu* 1994:
109
- gımıldamak** → gımraşmak (Âşık-
bü-
kü-Os.) "Sabahtan beri otur-
duğu yerden gımıldamadı." *Ars-
laner* 2016: 248
- gımıldatmak** Bulunduğu yerden
az hareket ettirmek (Âşıkbü-
kü-Os.) "Bu çuvalı yerinden gımıl-
databilir misin?" *Arslaner* 2016: 248
- gımıl gımıl** Çok alçak sesle ko-
nuşmak ya da çok yavaş iş gör-
mek (Obruk-Do.; Âşıkbü-
kü-Os.) "Gımıl gımıl yanıma geldi." *Ars-
laner* 2016: 248
- gımız** Kısırak sütünden yapılan bir
çeşit içki (Çr.)
- gımramak** → gımraşmak (Çr.)
- gımraşmak** Hareket etmek, kı-
mıldamak (Ba.; Çr.) "Yorganın
altında iki saattir ne gımraşyon,
uyu artık yahu." *Şahin* 2020: 63
- gımşamak** Hareket etmek (Ba.)
"Dur, gımşama, ördeklerin ikisi
tam da bu tarafa dooru yüzüyo." *Şahin* 2020: 63
- gımşıt** İnce, nazik (Çr.)
- gın** Bıçak konulan kılıf (Obruk-
Do.)
- gına** Kına (Dutçakallı-Çr.) "Şu gi-
nayı damadın iki küreği arasına
sürüver." *Özçatalbaş* 2002: 114
- gınacı** Düğünde gelinle güveye
kına yakmaya giden kişiler (Su.)

gına davarı Düğünde erkek evinin kız evine armağan gönderdiği süslü küçükbaş hayvan (Su.) "Gına davarığmı süzünüp duruyo." Uçakcı 2006: 223

gınaklamak Cevizin iyisini, kötüsünü ayıklamak, seçmek (Çr.) "Bu gece ceviz gınakladık köme dizdiler." Tdk 1993: 2046

gınamak Ayıplamak (Esentepe-İs.; Akçalı-Su.; Çalyayla-Çr.) "Bu nahal gelinmiş, gınay gınay ölüleri-di." Abaz 2004: 117

gınamsak Herkesi, her durumu kınayan, ayıplayan (Çalyayla-Çr.)

gıncıfir 1. Ağırbaşlı olmayan, hoppa kimse (Çr.) 2. Her şeyi anlayışla karşılamayan, hoşgörüsü olmayan kimse (İs.) 3. Çok titiz, tertipli kimse (Ba.) "Bir daha gitmem ben onun evine. Çok gıncıfir o garı." Şahin 2020: 63

gıncıkmak Bir şeye üzülme, merak etmek (İs.)

gıncırdak Tahterevallı ya da ona benzeyen bir oyun aracı (Os.)

gıncırdayık Ispanak gibi kavrularak yenen bir yaban otu (Çıkrık-Çr.)

gındap Sicimden daha ince kendir ipi (İs.; Su.; Çalyayla, Güvenli, Karagöz-Çr.)

gındıra 1. Sulak yerlerde biten, yenilebilen bir bitki (Su.) 2. Cılız kalmış seyrek tahıl (Âşıkbükü-Os.)

gındırcak Çocukları yürümeye alıştırmak için kullanılan tekerlekli araç, gındırçağ (İs.)

gındırı Sert (Su.) "Ortalık tarlanın gındırı buğdayı mısın?" Uçakcı 2006: 219

gındırık dolması Bulgur köftesi (Çr.)

gındırmak Özendirmek, kıskırtmak, isteklendirmek (Çr.)

gıngıl Horoz, hindi gibi hayvanların tepesindeki ibik (Âşıkbükü-Os.) "Gıngılı, kuyruğu o biçim. Baba horozdan da kabaca duruyor." Arslaner 2018: 133

gınikmak 1. Alışmak (İs.) 2. Sıvı şeylerde yeteri miktara ulaşmak, kanıkmak (Gölet-Ka.) "Yahu o kadar terlemişim ki, suyu içiyorum, içiyorum gınikamiyorum." www.golet.tr.gg/

gınnap Kendirden yapılmış, çeşitli kalınlıkta ip (Değirmendere-Al.; Ka.)

gınnata Gınnata, klarnet (İs.; Çr.) "Elin herifi emme de gınnata çaluyo." Tuluk 1991: 2

gınōma Erkek tarafının kız evine kına yakmak için gitmesi (İs.) "Cumartesi günü gınōma yapıla." Abaz 2004: 96

gıntıma Azlık, yokluk, kıtlık (Çr.) "Ortalık gıntımalık aradığım bulunmuyor." Tdk 1993: 2050

gınzak → genzek (Çalyayla-Çr.)

gıpçık İstenildiği gibi kesilmemiş (Su.) "Düzgün kesilmemiş olana gıpçık / Diyen görürsen Çorumludur o" Gösterir 2014: 80

gıpçıtma (1) Bir sözü yaymak, duyurmak, dile vermek (Çr.)

gıpçıtma (2) 1. Ucundan almak (Su.; Çr.) 2. Kaytarmak, kaçamak davranmak (Çr.)

gıpdı Cimri (Ba.) "Adam o gadar zengin emme bizim okula beş kâat bile bağışlamıyo, ne gıpdı herüfla bu." Şahin 2020: 63

gıpık Gözlerini kısarak bakan (Ovakarapınar-Çr.)

gıpırdamak Hareket etmek, kılmıdamak (Çr.) "Dibinde kurt mu var, ne gıpırdıyon?" Yoksul 2013: 240

gıpmak Kırmak (Çr.) "Şekerbeyli Gıpık Hanım'ın gözü gibi gözünü

- ne gıyıp duruyorsun? Yoksul 2013: 590*
- gıpti** Cimri, pinti (Çalyayla-Çr.)
- gır** Koyu beyaz (Su.)
- gıra** Kırağı (Çr.)
- gıraç** Verimsiz, kolay sulanmayan toprak (Yeşilyurt-Al.) “*Gel arka-daş gezme gırda gıraçta / Gıraçta gezenin emeği heçte*” *Yöndem 1983: 12*
- gırağı** Kırağı (Küre-Al.; Çr.)
- gırak (1)** Kenar, kıyı (Çr.)
- gırak (2)** Kurbağa ya da karga sesini anlatır (Çr.)
- gıramese** → gıramise (Ba.) “*Payayı da hiç aşşa goymuyo, üç gıramese istemiş kızı için.*” *Şahin 2020: 64*
- gıramise** Boyna takılan beşibirlikten daha ince bir altın (Çr.) “*Sen gibi yârim olsa / Gıramise takarım*” *Aytekın, 2003: 50*
- gıran (1)** Dağ sırtı (Çr.)
- gıran (2)** Öldürücü salgın hastalık (Eskialibey-Ba.) “*Köküne gıran giresice.*” *Uçakcı 2006: 223*
- gıran (3)** Otsuz, ağaçsız düzlük açık alan (İs.)
- gıran goymak** Korkutmak, sindirmek (Ba.) “*Bizim adam bazarda herkesi gıran goymuş, kimse aazını açamıyomuş gorhudan.*” *Şahin 2020: 64*
- gırantalaşmak** Yaşlanmak (Ba.) “*Epeydir görmediğim Alicenin Memet de gırantalaşmış.*” *Şahin 2020: 64*
- gıragırav** Altıpatlar da denilen bir çeşit tabanca (Çr.)
- gırcalı** Kulaklarında ak benekler olan keçi (Gökköy, Güvenli-Çr.)
- gırcı** Dolunun ufak taneli olanı (Yazır-Bo.) “*Gönlüm endişede gözümlü yollarda / Gahi boran gahi gırcı bellerde*” *Çırakman 1992: 52*
- gırç** İnce yağın kar (Ba.)
- gırçı** Kırağı (Çr.)
- gırçıl** Birkaç rengin bir arada, uyum içinde kullanıldığı giysi rengi (İs.)
- gırçmak** Kesmek, biçmek, koparmak (Su.; Küçükpalabıyık-Çr.)
- gırdık** Tüyleri ya da telleri seyrek olan, yoluk (Âşıkbükü-Os.) “*Gırdık süpürge, gırdık sakal.*” *Arslander 2016: 248*
- gırdırmak** Oynamak, dans etmek (Çr.) “*Gidek baş koşeye oturak. Hem gıygıdıynan gırdırırık.*” *Özdemir 2019: 112*
- gırede** Değerlilik, saygınlık (İsahacı-Al.) “*Kırk yıllık gırede sıfıra düştü / Evin hanımını üzdü tuzlu çay*” *Arısoy 1970: 94*
- gıremise** → gıramise (Çr.)
- gırf** Biçilen ekin toplandıktan sonra anız içinde kalmış başak (Su.; Gökköy-Çr.)
- gırfacana etmek** Kırıp geçirmek (Yazır-Bo.; Karagöz-Çr.)
- gırf etmek** Mahvetmek, imha etmek (Çr.)
- gırgır** İlmek (Karagöz-Çr.)
- gırdak** Kibirli, kendini beğenen, çalım satan kimse (Âşıkbükü-Os.)
- Gırıgın Gale** Kırıkkale (Çr.) “*Senin gibi Gırıgın Gale’de dolu.*” *Yoksul 2013: 563*
- gırık (1)** Kadınların evlilik dışı ilgi kurduğu erkek sevgili (İs.; Su.; Çr.) “*Gırıgına guvenen ersiz galır.*” *Uçakcı 2006: 218*
- gırık (2)** Kırık (Haydar-Al.) “*Gırık gağrı, yıkık köprü / Geçmeye derman galmadı*” *(Erdugan) Oğuz 2007b: 58*
- gırık gırtık** Ufak tefek (Ba.; Çr.) “*Şu gırgı gırtıkları da çuvala dolurun da heçolmasın göbeller.*” *Şahin 2020: 64*

gırklanma Umutlanarak bekleme (Su.)

gırık nohut Çakallık yapan, terbiyesiz kimse (İs.)

gırılāsica Öl anlamında ilenme (Ba.) "Gırılāsicalar baaçadaki bütün zavzaları yolmuşlar." Şahin 2020: 64

gırım gırım gırışmak Kendini beğenmek, görgüsüzce davranışlarda bulunmak (Çr.) "Üç beş gurusun sahabı oldu ya, gırım gırım gırışyo!" Kerman 1997: 66

gırımsı Verimsiz, kolay sulanmayan toprak (Çr.)

gırışgan Kendini beğenmiş (Çr.)

gırışık Buruşmuş (Çr.)

gırışmak (1) Büyükmek, gösteriş yapmak, övünmek, şımarıkça sevinmek (Dutçakallı, Gökköy-Çr.) "Tosbağlık tallıya gı-rıştik durduk / Ekmedik, biçmedik, azdik, kudurduk" Kurtoğlu 1998: 24

gırışmak (2) Bölüşmek (Ovakarapınar-Çr.)

gırışmak (3) Boynuzlu hayvanların kafa kafaya kavga etmesi (Âşıkbükü-Os.)

gırışmak (4) Oynaşmak (Çr.)

gırıtmak → gırışmak (Ka.; Çr.)

gırık Kırk (Harunköy-İs.; Su.; Çr.) "Otuz sene, gırık sene eveli laylon diy bişey yödu." Abaz 2004: 151

gırkambar Değişik ambarlardan alınan tahıl ürünü (Su.)

gırklamak Doğum yapalı kırk gün olan annenin kötülüklerden arınacağına inanılarak yıkanması (İs.)

gırıklı Doğum yapalı kırk gün olmamış lohusa anne ile bebeği (İs.)

gırıklık → kırıklık (Âşıkbükü-Os.; Aşağıfındıklı-Su.; Türkler-Çr.)

gırkma Alnını üzerine sarkıtılan saç, kâkül (İs.)

gırkmak Koyun, keçi gibi hayvanların tüyünü kesmek (Bademce-Ka.; Aşağıfındıklı-Su.; Çr.)

gırma (1) Bir çeşit av tüfeği (Çr.)

gırma (2) Hayvan yemi olarak kullanılan kırılmış tahıl (Su.; Çr.) "Gırmalar, hızmıglar yeteri kadar var." Çalmuk 2019: 13

gırma (3) Melez (Su.)

gırma (4) Gömleğin kol düğmelerinin bulunduğu iki kat kalın bölüm (Âşıkbükü-Os.)

gırmak Kırmak (Çr.)

gırmaşmak Kimıldamak, kıpırdamak (Çr.)

gırması (1) Domates (İs.)

gırması (2) Kırmızı (Çr.) "Gırması gullerden aldım tohumu / Yolcuyudum alamadım uyhumu" Caferoğlu 1994: 147

gırması (1) Kırmızı (Âşıkbükü-Os.)

gırması (2) Domates (Âşıkbükü-Os.)

gırna (1) Sıska, hastalıktan sararmış kimse (Çr.)

gırna (2) Çabuk küsen, alıngan (Bademce-Ka.)

gırnav Kedilerin çiftleşme zamanı (Su.)

gırnavlamak Kedilerin çiftleşme isteği göstermesi (Kıcılı-Al.) "Bizim kedi gırnavladı." Tdk 1993: 2061

gırnaz Çok zayıf kimse (Çr.)

gırnış Hayvanların kanını emerek yaşayan bir asalak (Gökköy-Çr.)

gırnov Kedilerde çiftleşme isteği belirtisi (İsahacı-Al.) "Adediniz batsın gırnov mu diyeyim? / Ana bugün benim uykum gelmiyor" Arısoy 1970: 66

gırov Kırağı (Kuyucak-Me.)

gırpıcı Ars da denen sansar, gelincik gibi yırtıcı hayvan (Ba.)

gırpık (1) Parça (Çr.)

gırpık (2) Çevreye zarar veren suç işlemeye eğimli çocuk (İs.)
gırpışıkluk Hep birlikte, coşkuyla (Ba.) “*Hadi gel, nazlanma da şu guzuyu gırpışıkluk ile yiyelim.*” Şahin 2020: 65
gırşağı Kırağı (Âşıkbükü-Os.)
gırtıllamak Hafif hafif kazımak (Su.)
gırtım Yudum (Çalyayla-Çr.)
gırtışmak İddialaşmak (Çalyayla-Çr.)
gırtlama → Kıtlama (Su.)
gısa Kısa (Harunköy-İs.; Gökçam-Su.) “*El uzun, elcek gısa.*” Uçakcı 2006: 217
gısdı → kısıtı (İs.)
gısdı Bir tür kadın başlığı olan tepeliklerin alınına birkaç sıra dizilen, gerdanlığa benzeyen süs, kısıdı (Âşıkbükü-Os.)
gısduruk İki bisküvinin arasına lokum konularak hazırlanan yiyecek (İs.)
gısga Tohumluk soğan (Eşençay-Çr.)
gısgı → gısga (Su.)
gısgıcu Çok kisan, cimri, varyemez (Âşıkbükü-Os.)
gısgıdımın Düzenli, tertipli (İs.)
gısgıs Cimri (Ka.)
gısguç Kırkayağa, benzeyen, arkasında yengeç benzeri iki kolu olan böcek (İs.)
gısık Çuvaldız, kıyık (Çr.)
gısıklı Sınırlı, az, kıt (Sarimbey-Çr.)
gısım Avuç (Âşıkbükü-Os.) “*Bi gısım arpaynan hayvan doyar mı yahu?*” Arslaner 2016: 248
gıskı Altın gerdanlık (Ka.)
gısmık Fazla tutumlu, cimri (Su.)
gısmırık Cimri, eli sıkı (Ba.; İs.) “*Elli çıta bal sattı, çocuklarına bile bir kilosunu koklatmadı. Bırak şu gısmırugu.*” Şahin 2020: 65

gıstırma Saç tokası (İs.)
gış Kış (Küre-Al.; Harunköy-İs.; Elmapınar-Me.; Çayhatap-Çr.) “*Bi uyuçça tavık olsun / Gışı yazı so-vuk olsun*” Caferoğlu 1994: 141
gışla Kışla (Çr.)
gışlık Kışın yenmek için ayrılmış yiyecek ya da tahıl (Su.) “*Gışlık ambardan yeygilik mi veriyon sanki.*” Uçakcı 2006: 218
gıt Kıt, az bulunan (Karkın-İs.; Kamışlı-Su.) “*Koyde su gıtıdı.*” Abaz 2004: 105
gıtımukcu Cimri, eli sıkı (Âşıkbükü-Os.)
gıti gıtına Ucu ucuna yetme (Su.)
gıtil 1. Yüz geçirilmemiş yorgan (Çalyayla-Çr.) “*Ben seni heç gıtilerde yatırır mıyım yavrum.*” Ker-man 1997: 20 2. Çok eski (Çr.) “*Netsin şu bıraktığı kırk yamalı gıtili.*” Özçatalbaş 2003: 75
gıvadan Birdenbire, sessizce (Su.)
gıvanmak (1) Güvenmek (Su.)
gıvanmak (2) Giyinip kuşanıp ortalıkta kendini göstermeye çalışmak, gelip gidip sağını solunu düzeltmek (Âşıkbükü-Os.) “*Sabahtan beri gıvanıp duruyor, hayırdır inşallah.*” Arslaner 2016: 248
gıviç Kuruyup yere dökülmüş çam yaprakları (Âşıkbükü-Os.) “*Dünkü yağmurdan sonra çayda o kadar çok gıviç kalmış ki arkların hepsi tıkanmış.*” Şahin 2020: 65
gıvıktırmak Birini ıssız bir yerde kötülük yapmak için sıkıştırmak (Çr.)
gıvil gıvil Çok hareket eden, yerinde duramayan (Su.; Çr.)
gıvıltı Ses, gürültü (Su.)
gıvit gıvit Hiç durmadan sessizce çalışma (İs.)

gıvrak (1) Çabuk, hızlı (İs.; Su.)
"Ah ülen ah, yaktın beni gıvrak gahbe!" Özçatalbaş 2002: 110

gıvrak (2) Gelinin yüzüne örtülen kırmızı, pullu başörtüsü (İs.)

gıvrak gıvrak Çabuk çabuk (Çr.)

gıvraklamak Özellikle erkeklerin giysilerini düzeltmesi, dağınık görünümünden arındırması (Âşık-bükü-Os.) "Oğlum, dışarı çıkarken şu üstünü başını gıvrakla da öyle çık." Arslaner 2016: 248

gıvranmak Acı duymak (Çr.)

gıvratmak Çevirmek, bükmek, kıvrırmak (Su.)

gıvrım Kilim, heybe motifi (Su.; Güvenli-Çr.)

gıy Kıymak (Gölet-Ka.)

gıyah İyi, çok iyi, hoş (Kılavuz-Al.)

gıyak Güzel, şık, gösterişli, yakışıklı (Ovakarapınar-Çr.) "Anlatılanlardan da gıyakmış garı." Özçatalbaş 2003: 35

gıygaç Topal, bacağı eğri kimse (Çr.)

gıygak Kazların çıkardığı ses (Çr.)
"Söyle mi oynallar gıygak." Cafe-roğlu 1994b: 108

gıygıdı 1. Müzik aletleri (Çr.)
"Dûnümüze mücaRET gıygıdı getir." Tuluk 1991: 2 2. Müzik (Çr.)
"Üs gatta gine gıygıdıya başladılar." Kerman 1997: 20

gıygık → gıygak (Çr.)

gıygırak Bir çeşit keman (Çr.)

gıygışık → gıygaç (Çr.)

gıygışık gıygışık Kalçası ya da beli ağrıyan kimsenin aksayarak yürümesini (Çr.) "Bizim gışinin hotuna ağrı geldi eyce yürüyemiyor, gıygışık gıygışık gidiyor." Tdk 1993: 2066

gıyı Kıyı, kenar (Kamışlı-Su.; Çr.)

gıyı bıcak Köşe bucak, çevre (Su.)

gıyık (1) Kapı ya da pencerenin biraz aralanmış durumu (Çal-

yayla, Ovakarapınar-Çr.) "Pence-reyi gıyık koy da içeriye ecik hava girsin." Kerman 1997: 20

gıyık (2) Büyük, ince çuvaldız (Kamışlı-Su.)

gıyık dama Kümes hayvanlarının çıkardığı ses (İs.)

gıyıklamak → gıytmak (Çr.)

gıyılı bıcaklı Derli toplu (Su.)

gıyılı gıyılı Derli toplu (Su.)

gıyım Küçük parça (Su.)

gıyın çoyun İstemeyerek, çekine-rek (Evcikuzkışla, Gökgözler-Çr.)

gıyın sayın Çekinerek (Ba.; Ka.)

"Yemiyeceem dedi emme soona gıyın sayın da olsa sufraya oturdu." Şahin 2020: 65

gıyır gıyır Taze yiyecekler için söylenir (Ba.) "Yengelerim bi baklava yapar, gıyır gıyır." Şahin 2020: 65

gıytmak Kapıyı, pencereyi az açık, aralık bırakmak (Çr.) "Gıyıt-yı ayırma bi daha, topluyu gıyt." Özdemir 2019: 127

gıymık → gıymık (Çitli-Me.; Kargı-Os.; Su.; Gökköy-Çr.) "Bebeğin eline gıymık batmış, mızımızlanıp duruyo." Kerman 1997: 20

gıymuk Kıymık, ağaç yongası (Ba.)
"Dün odun yarıyodum, elime meşe gıymuğu batdı." Şahin 2020: 89

gıynak (1) Ceviz içi (İs.; Os.; Su.; Çalyayla, Gökköy-Çr.)

gıynak (2) → gıymık (Os.; Erdek, Kızıl-pınar-Çr.)

gıynak (3) Yiyeceklerin iyi kızarmış kenarı (Çr.)

gıynap Çuvaldıza saplanabilecek kalınlıkta çuval ipi; ağız bağı (Âşık-bükü-Os.)

gıynaşmak Kıpırdamak, kımıldamak (Çalyayla-Çr.)

gıynık Çok küçük parça (Su.)

gıypık (1) Kenar, kıyı (Çr.)

gıypık (2) Küçük parça (Su.)

gıypık (3) Şaşı gözlü (Su.)

gıypıtmak Gizlice bir yana sıvışmak (İs.; Çr.) “Zora gelemiyor, kendini hemen bir tarafa gıypıdıyor.” *Yoksul 2013: 675*

gıytırık 1. Gelişigüzel, kötü düzenlenmiş (İs.; Os.) 2. Tembel, kaytarıcı (Çr.) “Gıytırığın biri, onun gördüğü işten hayır gelmez.” *Kerman 1997: 20*

gız Kız (İs.; Gökçam-Su.; Çayhatap, Eskiekin-Çr.) “On beşimde sevdim bi köylü kızı / Gız gız değil, sanki çitlik sakızı” *Kurtoğlu 1998: 26*

gızağan Açgözlü (Bademce-Ka.)

gızamık → kızamık (Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)

gızan → kızan (1) (Çr.) “Gızını gızandan koru.” *Yoksul, 2013: 326*

gızansak Çiftleşme dönemi gelmiş hayvan (İs.)

gızarçı Oyunda haksızlık yapan (Ba.; İs.: Çalyayla, Gökköy-Çr.) “Gızarçının birisin. Sennen bidaa oynayan eşşek.” *Kerman 1997: 66*

gızarçılık yapmak Oyunda sorun çıkarmak, haksız yere kazandığını ileri sürmek (Çr.) “Gızarçılık yapma.” *Yoksul, 2013: 326*

gızarmak (1) Oyunbozanlık yapmak (Ba.) “Dalyede gızarıyon, dokuzdaşda gızarıyon, gazug metinde gızarıyon, yuh artık!” *Şahin 2020: 65*

gızarmak Olgunlaşmak (Ba.) “Bu sene elmalar erken gızardı. Ayvalar da erken olacak o zaman.” *Şahin 2020: 66*

gızbaşı Nişanlı kızın ailesi (Su.)

gize Kadınların kocalarına seslenme biçimi (Kamışlı-Su.)

gızıl (1) Koyu kırmızı (Su.)

gızıl (2) Edepsiz, kavgacı (Bademce-Ka.)

gızıl buğaz Evde bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı (İs.)

gızılıcık Sert odunlu bir ağaç; bu ağacın yemişi (Çalyayla-Çr.) “Ey bi gızılıcık zopası / Çeksem bulup sırasını” *Gösterir 2014: 31*

gızıl çanaklı Her şeyi herkesten kızınan (Os.)

gızılomuz Emek, alın teri (İs.)

gızıl yürük Elde, ayakta çıkan yaralar (Su.)

gızınmak Kiskanmak (Su.)

gızı olacak Birinin üvey kızı (Su.)

gızışmak Kızmak, sinirlenmek, öfkelenmek (İs.) “Bunnar baña künde gızışu dedim.” *Abaz 2004: 166*

gızışuk Kızgın, gergin; kızışık (Âşıkbükü-Os.) “Ortalık çok gızışuk, istersen sen o konuyu hiç açma.” *Arslaner 2016: 248*

gızlan Killi, çorak toprak (İs.)

gızmak Kızmak, hiddetlenmek (Sarimbey-Çr.) “Madımak toplardık günün yarısı / Hep gızardı bize Kürtün karısı” *Çimen 2000: 46*

gız uşâ Kız çocuğu (Çr.)

gıcık Uyuz hastalığı (Çr.)

gicimik (1) Düşkünlük, dadanma (Os.) “Hüseyin işrete gicimik oldu.” *Tdk 1993: 2072*

gicimik (2) İnsanın içinin rahat olmaması durumu (Çr.)

gicimik tutmak Huzursuz olmak, sıkıntıya düşmek (Çr.)

gicişmek Kaşınmak (Âşıkbükü-Os.; Gökköy-Çr.)

gidek Keçi yavrusu, oğlak (Batıoğuz-Or.; Kayı-Çr.)

gidenâştan Gidene kadar (Al.)

giderayak Gitmek üzere iken (Çr.)

gidi Ahlaksız, pezevenk (Çayyaka-Su.; Serban-Çr.) “Onmadık gidinin vardır bir derdi.” *Ayhan 2002: 215*

gidik → gidek (Çopraşık-Al.; Aşağıfındıklı-Su.; Dutçakallı, Üçköy-

- Çr.) "Gidiklere kömde ayrı bir yer ayırın." *Yoksul 2013: 326*
- gidikene** Giderken (İs.) "Bu tarafdandan gidikene de gızın hamam şeyi oluyodu." *Abaz 2004: 96*
- gidiş** Kaşıntı (Çr.) "Geceleri yine gidiş devam ediyor." *Demiryürek-Ozulu 2017: 271*
- gidişik** Uyuz hastalığı, kaşıntı (İs.)
- gidişli** Gidince (Me.)
- gidişmek (1)** Kaşınmak (Yağcılar-Ka.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Boş böörüme bi bakıviya, sivilce mi var acaba, iki gündür datlı datlı gidişyo." *Şahin 2020: 66*
- gidişmek (2)** Başına gelebilecek kötü bir duruma davetiye çıkar-mak (İs.)
- gidişük** Kaşıntı (İs.; Ka.)
- gil** Sonuna eklendiği aileyi belirtir (İsahacı-Al.; Dut-çakallı-Çr.) "Ne kapıdan bakarsın / Amcamgilin it gibi" *Türkoğlu 2007: 171*
- gilerlik** Kiler (Çr.) "Bitişiginde de içten küçük bir kapu ile geçilen gilerlik vardır." *Tombuş 1943: 24*
- gilik** 1. Saçta pişirilen küçük ek-mek, çörek (Çıkırık, Ovakarapınar-Çr.) 2. Mayalanmış hamur-dan yapılan sac ekmeği, bazlama (Çopraşık-Al.; Kızılhamza-Or.)
- gimi** Gibi (Çiçeklikeller-Su.; Ser-ban-Çr.) "Yükün kuş gimii hafif osun." *Oğuz 2007a: 18*
- gine** Gene, yine (Akçalı, Kemallı-Su.; Çağşak, Eskiakin, Serban-Çr.) "Neyinizi bölüşemiyonuz gine ulan?" *Özçatalbaş 2002: 89*
- giralık** → girellik (Al.)
- giravu** Pazar günü (İs.)
- girdeburun** Delik delmeye yara-yayan küçük testere (Çr.)
- girel** → girellik (Al.)
- girelik** → Girellik (Kıcılı-Al.; İs.; Çalyayla-Çr.)
- girellik** Fazla eşya, öteberi konu-lan oda, kiler (Kamışlı-Su.; Bey-dili-Çr.) "Girellik denilen,evin so-ğuktan en korunaklı yerlerinde samanın içine gömülerek sakla-nırdı." *Kala-yoğlu 2017: 167*
- giremise** → gıramise (Eskiakin-Çr.) "Ak gerdana giremise asılır / Töredir, gençleri başgöz ederken" *Kurtoğlu 1994: 165*
- giren** Havanın bulutlu, sisli, kapalı olması durumu (Çr.)
- girengi** → giren (Ovasaray-Çr.)
- girenlik (1)** → girellik (Alacahö-yük, Kılavuz, Külâh-Al., Ba.; Or.; Su.) "Girenliğe iki ayaklı sıçan girmiş, bütün gıyma tekerlerini yürütmüş!" *Şahin 2020: 66*
- girenlik (2)** → giren (Kavşut-Su.)
- girennik** → girellik (Kargı-Os.)
- girevü** Pazar günü (İs.) "Sonra devam ediyor: cumaîertesi, gire-vü, düşünbe, deri..." *Benice 2002: 154*
- girgal** Hayvanların boğazına geçi-rilen halka (Al.)
- giri** Tekrar, geri (Örenseki-İs.) "Āşama giri eve geldük." *Abaz 2004: 126*
- girintili** → girişgen (İs.; Su.) "Ben de öyle bek girintili daalim." *Öz-demir 2019: 154*
- girişgen** Çekinip sakinmeyen, gi-rintili, sokulgan (Obruk-Do.)
- gişi** 1. Kadınların eşlerine seslen-me sözü, koca, eş, erkek (Al.; Su.) "Gişii gişi, beni gendine bulaştırma, ırahatça dur." *Kerman 1997: 20* 2. Kişi, insan (Akçalı-Su.; Ser-ban, Sarimbey-Çr.) "Hüseyin aş-kına yanan bir gişi / Ağlasa aksa gözünün yaş" *Koçak 1980: 55*
- giyesi** Çamaşır (Çr.)
- gizbe** İssiz, izbe, kuytu yer (Kayı-Çr.) "Gizbe yerlerde gizlenenlerin

- gizli amaçları vardır.” Yoksul 2013: 327*
- gizir** Köy bekçisi ya da köy odası hizmetçisi (Çalyayla-Çr.)
- gizlencelik** Bayramlarda, belli günlerde giyilen güzel giysi (İs.; Çıkırık-Çr.)
- gizlengeç** Özel giyim (Ka.)
- go (1)** Dedikodu, birini arkasından çekiltirme (Çitli-Me.; Su.)
- go (2)** Yesil (İs.)
- gobek** Soy sop, sülale; göbek (Su.)
- gobel** 1. Çocuk, oyun çağındaki erkek çocuk (Harunköy-İs.; Kamışlı-Su.; Karadona-Çr.) *“Arap cücügü ne dönmüşsün gobel sen.” Yoksul 2013: 61* 2. Yetim kalmış erkek çocuk (Külah-Al.; Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) *“Dokuz gobelle ortada mı kaldın? “Gürsel 1997: 254* 3. Delikanlı (Çr.) *“Filmdeki gobeli gordün mü?” Kerman, 1997: 20*
- gobel dana** Yetim kalmış, anasınca büyütülen erkek çocuk (İsma-ilköy-Çr.) *“Gobel danalar gibi sür-tücana otur da dersine çalış.” Kerman 1997: 66*
- gobelek** Bir mantar türü (Su.)
- goca (1)** Büyük, iri (Karkın-İs.; Çr.) *“Biri goca bostanı aldı, emme duta-madı.” Özdemir 2019: 14*
- goca (2)** Koca (İs.; Çr.) *“Bana bi goca lazım, o da bu gece lazım.” Yoksul 2013: 109*
- goca ana** Evin büyük annesi (Ba.) *“Bizim gurbanın işkembe işini her sene goca anam yapar.” Şahin 2020: 66*
- gocabaş** Şekerpancarı (Ba.; Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) *“Gocabaş yiye-caak diye nasıl da sevinio bizim gobeller!” Özçatalbaş 2002: 95*
- gocadon** Şalvar (Ba.) *“Gencecik adamsın, o gocadon hiç yakışmış mı sana?” Şahin 2020: 66*
- gocalak** Kocaman, çok iri (Çalyayla-Çr.) *“İriye gocalak, hızlıya dıvrak / Diyeni görürsen Çorum-ludur o” Gösterir 2014: 80*
- gocalık** Yaşlılık (İs.; Çr.)
- gocaman** Büyük, iri (Çr.)
- goce** Gökçe, mavimtırak (Çr.) *“Arı-guşu gokde rızgın beklemiş / Goce garga zikrile sevinir insan” Cafe-roğlu 1994: 150*
- gocek** Yeni biten sebzenin dal-lanma durumu (Su.)
- gocodak** → goğcu (Çr.) *“Bırak he-eri! Ondan adam olmaz, gocoda-ğın biri.” Kerman 1997: 66*
- gocugodak** Dedikoducu (Çr.)
- gocunmak** 1. Sakınmak, çekin-mek, kaçınmak (Çr.) 2. Alınmak (Acıpınar-Çr.) *“Bunları görüp im-renen, bir bakıma gocunan baba, aldı çocuğu karşısına.” Seyda 2006: 84*
- goç** Koç (Boğazkaya, Kuyucak-Me.; Çr.)
- goçak (1)** Cömert, eli açık (Su.)
- goçak (2)** Bir mantar türü (Ba-demce-Ka.)
- goçalak** Ak renkli, güzel bir man-tar çeşidi (Ba.) *“Bu sene rahmet az olunca goçalak da bulunmadı Garadepe’de.” Şahin 2020: 66*
- goçan** Nüfus cüzdanı (İs.)
- goç garı** Koç katımı sırasında, ekim ayı sonunda yağan ilk kar (İs.; Kınık-Çr.)
- goç gatımı** Koç ya da tekelerin ayrı bir yerde tutulduktan sonra çiftleşme zamanı süslenerek sü-rüye katılması (İs.; Su.)
- goçsamak** Koyunların çiftleşmek istemesi (Su.)
- goçtü guzel** Heybe, kilim motifi (Su.)
- goçum** Yüreklendirme, beğenme ünlemi; koçum (Çr.) *“Hadi goçum gorüyüm seni! Şunun duşgalta-*

- ğına iki dene indir." Kerman 1997: 20*
- godak (1)** Çocuk (Âşıkbükü-Os.)
- godak (2)** At, eşek yavrusu (Ba.)
- godak (3)** Birinin peşine takılan, onun sayesinde bir yerlere gelen (Yenişihlar-Ba.; İs.) *"İstemiyorum aslanım, gelme benimle godak gibi." Şahin 2020: 66*
- godaksuz** Çocuğu olmayan (Âşıkbükü-Os.)
- godek (1)** Kısa kalmış, büyümemiş (Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) *"Godek Rıza da kapının yanında onları bekliyordu." Çalmuk 2019: 14*
- godek (2)** Kuyruksuz, kuyruğu kesik hayvan (Gökköy-Çr.)
- godekleme** Küçük kısa sandalye (Çr.)
- godelek** Gödekçe, ufacık (Çr.)
- godeni deşilmek** Aşırı tuvalete çıkanlar için kullanılan bir deyim (Çr.)
- gödesi dutmamak** Kırgınlık nedeniyle iş yapma isteği duymamak (Su.)
- godoş** 1. Ahlsız adam, pezevenk (İs.) 2. Kendisini üstün gören, kafası çalışmaya kimse (Gölet-Ka.) *"Seni böyle bırakır giderler işte, akıllı godoş!" www.golet.tr.gg/*
- godoşlanmak** Hindi gibi kabaran, kendini başka insanlardan üstün gören kimsenin tavırları (Gölet-Ka.) *"Bak! Nasılda godoşlana godoşlana yürüyor." www.golet-tr.gg/*
- godu** Hindi, ibi (Gölet-Ka.)
- goduş** Namussuz (Su.)
- godük** Çiniğin üçte biri oranında bir ölçü (Gökçam-Su.)
- godül** Büyük kazanlarda pişirilen yemekleri karıştırmaya yarayan, ucu geniş yassı ağaç (Gökköy-Çr.)
- gofes** Kafes (Çr.) *"Ezel bahar yaz ayları gelincik / Bülbülü gofesde goymak var mıdır" Caferoğlu 1994: 145*
- gogah** Saç kepeği (Aşağıfındıklı-Su.) *"Senin saçında gogah var." www.asağifindikli.net*
- goğ** Dedikodu, kov, gıybet (Âşıkbükü-Os.) *"İşi gücü goğ gıybet, uzak dur ondan." Arslaner 2016: 249*
- goğan (1)** Boş arı kovanı (Çr.)
- goğan (2)** Fişek ya da mermilerin boşalmış olanları (Çr.)
- goğcek** Açık mavi (Su.)
- goğcu** Dedikoducu, söz taşıyan kimse (Sarimbey-Çr.) *"Nasil dost edersin goğcu kokuyu / Yolundan eyleme giden yolcuyu" Çimen 2000: 26*
- goğdurmak** Atı ya da eşeği hızlı koşturmak (Gökçam-Su.)
- goğe badal gurmak** Durmadan gezip tozmak, ev işlerini unutup eğlence peşinde gezmek (Çr.) *"Goğ yüzünde düğün var deseler goğe badal gurar yine de gider." Kerman 1997: 66*
- goğsak** Kovuk, koğsak (Âşıkbükü-Os.)
- goğucu** Dedikodu yapan kimse (Kargı-Os.)
- goğu gaybet** Dedikodu, birini arkasından çekiştirme (İmat-Al.; Kalecik-Me.) *"Sakin kötülükten dini imanı / Goğu gaybet zarafetten sakının" (Mehemmet) Çırakman 1992:38*
- goğuk** Oyuk, boşluk (Çr.)
- goğunsamak** Yanık kokusu olan (Gölet-Ka.) *"Et sanki goğunsumuş." www.golet.tr.gg/*
- goğur** Kıra yakın boz renk (Âşıkbükü-Os.) *"Bir ineğimiz kaybolmuştu: Karnının altı ala, sırtı go-*

- ğur, kuyruğu sekül.” Arslaner 2016: 249*
- goğzak** İçi boş, hafif olan şey (Çr.)
- gohmak** Kokmak (Or.; Çr.) “*Gara toprak buram buram gohunca / Çayır çimen gül açılır baharda*” *Oğuz 2007b: 89*
- gohu** Koku (Çr.) “*Benden selam söylen nazlı yavruma / Esen ülüz-gardan alsın gohumu*” *Caferoğlu 1994: 147*
- gohulamak** Koklamak (Çr.)
- gokmuş** → gokudak (Âşıkbükü-Os.)
- gokudak** Laf taşıyan, koğuculuk yapan kişi (Âşıkbükü-Os.)
- gol (1)** Helâ, tuvalet (Gölet-Ka.)
- gol (2)** Kol (Çr.) “*Benden başga yatırırın dizine / Gırısın golların saramıyasın*” *Caferoğlu 1994: 147*
- gölamak** Çekiştirmek, dedikodusunu yapmak (Ba.; Su.)
- golañ** Hayvanın semerini ya da eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer (Âşıkbükü-Os.) “*Golanını gevşet.*” *Yoksul, 2013: 328*
- gol atmak** Kabak, salatalık gibi sebzelerin dallarının uzaması (Çr.) “*Kara kabak gol attı / Dibi-ne yılan yattı*” *Gösterir 2011: 139*
- golay** Kolay (Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) “*Ee golay mı gardeşlik, giden evinin direği, eri...*” *Özçatalbaş 2003: 8*
- golbez** Köpek yavrusu (Gökçe-ğaç-Uğ.; Karadona, Türkler-Çr.) “*Bana ne gızıyon ula? Golbeziken kulağını mı kestim.*” *Kerman 1997: 20*
- golçak (1)** Ceket ya da gömlek kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk (Su.)
- golçak (2)** Bir çeşit bilezik (Su.)
- goleme** → gölüme (Su.)
- goley** Kolay (Harunköy-İs.) “*Hak-gatdan ezeli goleyidi.*” *Abaz 2004: 132*
- goli** Koli (Çr.)
- golik** Eşek, erkek eşek (Al.)
- golle** Hedik (Küçükpalabıyık-Çr.)
- gollo (1)** İri köpek (Çalyayla-Çr.)
- gollo (2)** Kalıbının adamı olmayan ir kıyım kimse (Ba.) “*Birak şu golloyu Allasen, o galıbyınan güç-çük göbeli bile yenedi.*” *Şahin 2020: 66*
- golük** At, eşek (Harunköy-İs.; Gök-köy-Çr.) “*Golümüz varıdı, ikişer ikişer.*” *Abaz 2004: 133*
- goma** Bırakma, gönderme (Al.; Örenseki-İs.) “*Bi dihim ekmânen guşaneyi de gotürüp yerine gomuş.*” *Çorumevi 2000: 18*
- gömak** Kovmak (Çayhatap-Çr.) “*Yeksani sırrını aşıkâr etmez / Pervane şemeden gösalar gitmez*” *Caferoğlu 1994: 140*
- gomak** Koymak (Su.; Çr.) “*Evelleri gazana gor gaynadırdık.*” *Özdemir 2019: 72*
- gomidin** Büfe, komodin (Çr.)
- gomlek** Gömlek (Çr.) “*Şu yalan dünyaya gelmişe döndüm / Emanet gomleğini geymişe döndüm*” *Caferoğlu 1994: 146*
- gompir** Patates (Ka.) “*Topala yampir, patatese de gompir derler Kargı’da.*” *Aşık 2003: 134*
- gomşu** Komşu (Su.; Çr.) “*Ağşamki kınada çalar oynarsınız gomşu kızlarıyla.*” *Özçatalbaş 2003: 10*
- gon** Deri (Gökköy-Çr.) “*Evcı geldi evini aldı, gopek geldi gonünü aldı.*” *Caferoğlu 1994b: 107*
- gonaçlamak** Taneleri birbirinden ayırmak (Su.)
- gonak (1)** Büyük yapılı ev, konak (Âşıkbükü-Os.; Su.; Çr.) “*Gonaklar yapırdım altın eşigli / Sufra-*

- lar serdirdim gumuş gaşığı" Cafe-roğlu 1994: 142*
- goñak (2)** Kundak çocuklarının başındaki kepek tabakası (Kargı-Os.; Ovakarapınar-Çr.)
- gonak (3)** Konuk, misafir (Çr.)
- gonarga** Kuşların gidip gelip kondukları yer (Çr.)
- goncalamaz** Yerinde duramayan, sürekli bir şeylerle uğraşıp çevreyi karıştıran kişi, dirliksiz (Âşıkbüğü-Os.) *"Otur oturduğun yerde be adam, goncalamaz mı oldun?" Arslaner 2016: 249*
- gonenmek** Varlık içinde mutlu yaşamak (Çr.)
- gongak** Kırılan, içi çıkartılan cevizin parçalanmamış durumu (Os.; Karagöz-Çr.)
- gonırsı** Yün, pamuk, saç, tiftik gibi şeylerin yanmasından ileri gelen koku (Çr.)
- gonk** Başta olan kepek (Çr.)
- gonmak** Konmak (Karadona-Çr.) *"Gönüm güvercin olmuş / Gonmuyo daldan dala" Caferoğlu, 1994: 146*
- gonsul** Bir çeşit büfe (Çr.)
- goñşu** Komşu (Ba.; İs.; Su.; Çr.) *"Ev alma, goñşu al." Uçakçı 2006: 217*
- gonuk** Konuk, misafir (Çr.)
- gonur** Kestane rengi (Çr.)
- goñursak** Suyunu çok çekmiş, hatta hafifçe dibine sarmış yemeğin tadı (Âşıkbüğü-Os.) *"Keçi sütü biraz goñursak olur galiba." Arslaner 2016: 249*
- goñursamak** Çok pişmekten dibine saran sütün yanığımsı kokması (Âşıkbüğü-Os.)
- goñuz** Eksik, tam dolmamış kap, dolmayan bölüm (Âşıkbüğü-Os.) *"Süt helkeği biraz goñuz kaldı; ama olsun." Arslaner 2016: 249*
- gonül** Gönül (İs.; Çr.) *"Her gozele gedip gonül verilmez / Aslımı cislini danışmayınca" Caferoğlu 1994: 145*
- gopça** Altındaki parçasında deliği olan düğme (Gölet-Ka.; Os.) *"Ana gopçam goptu, dikivisene." www.golet.tr.gg/*
- gopçurmak** At ya da eşeği koşturmak (Su.) *"Atını eyice gopçur." Uçakçı 2006: 364*
- gopek** Köpek (Çr.) *"Evcı geldi evini aldı, gopek geldi gonünü aldı." Caferoğlu 1994b: 107*
- gopey** → kopey (Ovakarapınar-Çr.)
- gopgop** Yağcı (Çr.)
- gopturmak** Başboşluk (Su.) *"Ne gopturup geziyorsun." Uçakçı 2006: 364*
- goraf goraf** Toplu olarak gelme ya da gitme (İs.; Ka.; Çalyayla-Çr.) *"Ellerin misafirleri goraf goraf gidiyo anam." Yoksul 2013: 499*
- gorelmek** Yatar gibi düzensiz oturmak (Su.) *"Evin başkoşesine gorelmiş oturuyodu." Uçakçı 2006: 364*
- goresimek** Özlemek (Gökköy-Çr.) *"N'oldu saña, doluhup doluhup geliyoñ? -Annemi goresidim." Özdemir 2019: 103*
- gorhu** Korku (Harunköy-İs.) *"Dilim durdu gorhumdan, bişiy diyemiyom." Abaz 2004: 150*
- gorhuşlu** Korku verici, kokutucu (Harunköy-İs.) *"Öyle gorhuşlıdu yol esgiden." Abaz 2004: 149*
- gormek** Görmek (Bozdoğan-Al.; Çayhatap, Mislerovacığ-Çr.) *"Beniz sarı, beden çalık / Yiğit gorsün be ortalık" Yoksul 2011: 44*
- gorpe** 1. Körpe, taze (Al.) 2. Koyun, keçi yavrusu (Su.)
- gorpe gelme vahdı** Saat on, on bir arası (Su.)
- gorsamba** Etin kalitesiz bölümü (Ba.) *"Yahu şu hayvana da bi gor-*

- samba virivirin, gūnahtır."* Şahin 2020: 67
- gorsetmek** Göstermek (İs.) "*Bi tek herüfden başga kimsey gormedim. Allah gorsetmesin."* Abaz, 2004: 168
- gort gort** Girtlaktan ses çıkararak iştahla su içmeyi anlatır (Obruk-Do.; İs.) "*Üzerine bir tas suyu, boğazını gortlata gortlata içti."* Güven 2010: 18
- gortu** Kart, yaşlanmış (Ba.) "*Köyün en gortusu emme düğünlerden, mevlütlerden de hiç geri kalmaz."* Şahin 2020: 67
- goruh** Olgunlaşmamış üzüm, korusuk (Su.; Çıkırık-Çr.)
- goruk** Üzümün olgunlaşmamış durumu (Kamışlı-Su.; Karadona-Çr.) "*Şınavat şına-vat üzüm keserdik / Nasıldı unuttum goruk Deyzoğlu"* Kurtoğlu 1998: 23
- gorutmak** Yetmek, yeterli gelmek (Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- gorümce** Görümce (Su.)
- gorümcelik** Oğlan evinin ilk kez gelini görmeye giderken götürdüğü armağan (Su.)
- gös** Göğüs (Çr.) "*Durur durur yâr gösünü geçirir / Yoğusa bön ayrılığın günü mü"* Caferoğlu 1994: 144
- gosgoca** Çok büyük, iri (Çr.)
- gosgocaman** Çok büyük, iri (Çr.)
- gosgos** 1. Gururlu, kibirli, kendini beğenen (Çıkırık-Çr.) 2. Savrulurak yürüyen (Su.)
- gosgoslanmak** Kibirlenmek (Ka.)
- goguş** Kökü yenebilen turpgillerden bir bitki; yaban turpu (Âşık-bükü-Os.)
- gostak** 1. Çok delikanlı, fiyakalı (Su.) 2. Zenginler gibi yürüyüp konuşma (Su.) "*Gız tevküllün geliyo, gostak gostak yörü."* Caferoğlu 1994b: 121
- goş** Koç (Çr.) "*Tonbul goş, arabayı goş."* Caferoğlu 1994b: 106
- goşam** İki avuç dolusu (İs.)
- goşamlamak** Avuçlamak (Ba.) "*Utan utan, damat çerezi hiç öyle goşamlanır mı birader?"* Şahin 2020: 67
- goşma (1)** Koşma (Çr.)
- goşma (2)** Tavan arası boşluğu (Su.; Eskiikin-Çr.) "*Silkilecek galadı ulu cevizler / Goşmada sokulu sırik Deyzoğlu"* Kurtoğlu 1998: 23
- goşma (3)** Evin tavanına tabana koşut yerleştirilmiş kalın ağaç, tomruk (Ovakarapınar-Çr.)
- goşmak** Hayvanı çekeceği araca bağlamak (Çavuşoğlu-İs.; Düdük-lük-Çr.) "*Galhıp da harman mı, oküz mü goşcām."* Abaz 2004: 140
- goşu** Tarım işlerinde kullanılan hayvan ya da araç (Su.) "*Goşu öküzünün ağızı bağlanmaz."* Yoksul 2013: 328
- goşum** Hayvanı arabaya, düvene bağlamaya yarayan kayış takımı (Ba.; Çr.) "*O zaman gatırlar bazen goşumların üstüne işiyodu."* Şahin 2020: 67
- got** Bir kile alan ölçek, şinik (Çr.)
- gotarmak** Sulu yemeği kaplara koymak (Âşık-bükü-Os.) "*İki kap yemeği gotaramayan kariya karı mı denir."* Arslaner 2016: 249
- gotün gotün** Geri geri (Su.)
- gotürmek** Götürmek (Örenseki-İs.) "*Gotür yarin gapısına as beni / Yâr uğruna öldü getti de-sinner"* Caferoğlu 1994: 147
- gov** Dedikodu (Yeşilyurt-Al.) "*O vaguftur ettiğimiz gova kaybete."* Yöndem 1983: 75
- gova** Kova (Çr.) "*Gece hamam dolabında önce bir gova su ısıtıp dokünmüş."* Özçatalbaş 2002: 104
- govalamak** Kovalamak (Çr.)

govan Arı kovanı (Eskiyapar-Al.; Obruk-Do.) "Arıları govanlara döşenmiş / Tabiatla nakış nakış kuşanmış" *Barışcan 2001: 194*

govşen Mavi, mavi göz rengi (Su.)

govuk Bir yüzeydeki oyuk bölüm, kovuk (Ovakarapınar-Çr.)

goya Güya (Al.; Ba.; Âşıkbükü-Os.; Su.) "Goya zenginmiş zavallının geçmişi." *Özçatalbaş 2002: 29*

goygun 1. İçlendirici, ağlatıcı, dokunaklı (Sarimbey-Çr.) 2. İçten içten, derinden (Akçalı-Su.) "Bir sunaya meyil verdim vereli / İçten içten goygun yanar dururum" *Arız 2005a: 202*

goyrmak Salmak (Ba.) "Goyır gitsin, bu gadar sene yanında kaldı." *Şahin 2020: 67*

goylamak Az yanan ateşin alazını artırmak (Akçalı-Su.) "Sen goyıldın içindeki ataşı / Yetiş pirim Koca Haydar gel yetiş" *Arız 2005a: 305*

goylanmak İçin için yanmak (Su.)

goymak Koymak (Yeşilyurt-Al.; Çayhatap-Çr.) "Mavilim harda beni / Goydun çukurda beni" *Yöndem 1983: 18*

goynek Atlet yerine giyilen iç giyim, gömlek (Harunköy-İs.; Gökçam-Su.) "Şuralarımızdan gısa goynek giyerdük." *Abaz 2004: 128*

goynuna koymak Göğsüne sokmak (Çr.)

goynüük Hafif yanık (Su.)

goynüemek İçin için yanmak (Su.)

goynümüş (1) Eskimiş (Çr.)

goynümüş (2) Yenemeyecek kadar fazla olgunlaşmış meyve (İs.; Çr.) "Şu arımları goynümeden toplasan da insan gursağına girse olmaz mıydı?" *Kerman 1997: 20*

goyultmaç Sonbaharda koyun sütleri koyulaştığında sütün içi-

ne yoğurt katılarak yapılan bir çeşit yemek (Âşıkbükü-Os.)

goyun Koyun (Dutçakallı, Güvenli-Çr.) "Ben bu suyu içemem, goyunu guzuyu seçemem." *Caferoğlu 1994: 152*

goyungözü 1. Kardelen olarak da bilinen beyaz çiğdem (Su.) 2. Papatya (Âşıkbükü-Os.)

goyurmak Bırakmak, salıvermek (Su.)

goyvimek Salmak (Ba.) "Goyvi gitsin ucunu, sen mi yapacaan sanki." *Şahin 2020: 67*

goz Göz (Bozdoğan-Al.; Su.; Çayhatap-Çr.) "Söz içinde benim sözüm / Ev sabı iki gozüm" *Caferoğlu 1994: 139*

gozak (1) Hayvanların boğazına çan takmaya yarayan süslü halka(Çr.)

gozak (2) Yarımlağının dörtte biri hacminde tahıl ölçeği (Âşıkbükü-Os.)

gozalak Çam kozası (Kargı-Os.)

gozanmak Kazanmak (Çr.)

goz değmesi Nazar (Su.)

gozel Güzel (Al.; Örenseki-İs.; Su.) "Horiyem, sen de pek mi çirteniyon ne? Huyu gozel olsun huyu." *Özçatalbaş 2002: 20*

gozer → gözer (Ovakarapınar-Çr.)

gozlemek Gözlemek, beklemek, izlemek (Su.; Çr.)

gozü dar Aç gözlü, cimri (Su.)

gö (1) 1. Gökyüzü (Su.; Acıpınar-Çr.) 2. Gök mavisini (Su.; İsmailköy-Çr.) "Encik mencik, gö boncuk." *Caferoğlu 1994b: 105*

gö (2) Olgunlaşmamış, ham meyve (Kıcalı-Al.; Ovakarapınar-Çr.)

göbek Bir şeyin ortası, orta (Su.; Çr.)

göbek düşmesi Karın ağrısı (Göcenovacı, Seydim-Çr.)

- göbel** 1. Piç (Çr.) 2. Erkek çocuk (Âşıkbüku-Os.; Göcenovacığı-Çr.) "Göbelin nerede ne yapacağı bilinmez." *Yoksul 2013: 329* 3. Yetim, öksüz ya da kimsesiz çocuk (Seydim-Çr.) "Göbellikte büyüdüğü için bazıları onu pek adam yerine koymazlar." *Sarıyüce, 2004: 46*
- göbelek (1)** Şişkin, kabarık (Çr.)
- göbelek (2)** Yenilen bir çeşit mantar (Kıcalı-Al.; Kamışlı-Su.; Sarimbey-Çr.) "Göbelek mantarı yorgurtlayıp getirsene." *Yoksul 2013: 329*
- göbelez** Köpek yavrusu (Göcenovacığı-Çr.) "Ağam ben şöyle ufacık göbelez bir çocuktum." *Ertekin 1946: 15*
- göbel yamalıği** Çok iri yağan kar (Atçalı-Çr.)
- göbert** Külde pişmiş elma (Çr.)
- göbez** Köpek yavrusu (Çr.)
- göbü** Kalın dikiş, yorgan dikişi, ilinti (Çr.)
- göbüme** Seyrek, büyükçe dikişlerle dikilmiş yatak, yorgan, minder ya da giysi (Çr.) "Rabiye Karı çok Kuran okurdu / Makkan gobümeden işlik dokurdu" *Kurtoğlu 1998: 13*
- göbüme hırka** Pamuklu bezden, astar ile dış kumaşın arasına ince pamuk döşenerek göbünmüş hırka (Çr.)
- göbümek** Yorgan, şilte gibi şeyleri seyrek, büyükçe dikmek (Çr.)
- göbüt (1)** Küçük, şişkin ekmek (Çr.)
- göbüt (2)** Kağıda öküzlerin arkasına gelen çıkıntı (Ka.)
- göcek (1)** Köşe (Çr.) "Tarlanın göceği, ikindinin sıcağı olmasa tilki de reçberlik yapar." *Eker 1940: 15*
- göcek (2)** 1. Semerlerin arkasına takılan çengelli demir (Çalyayla, Eskiekin-Çr.) 2. Hayvan semeri (İncesu-Su.) "Üzerine gümüş göcekli eyeri koydular." *Güven 2013: 139*
- göcek (3)** Kısa bağ karığı (Dutçakallı-Çr.)
- göcek (4)** Gök gözlü, güzel (Su.) "Al kanatlı böceğim / Sarışınım göceğim" *Aytekin 2003: 12*
- göcen (1)** Tavşan yavrusu (Yağcılar-Ka.; Dutçakallı, Eşençay, Küçükpalabıyık-Çr.)
- göcen (2)** Yabani kuşkonmaz (Çalyayla-Çr.)
- göcertmek** Yıktırmak (İs.)
- göçek** Köyde delikanlıların, kızların düğünlerde oynadıkları bir çeşit oyun (İs.)
- göçgün** → göçkün (Çr.)
- göçkün** Çadır hayatı yaşayan, göçebe (İs.)
- göçtügüzel** Bir kilim motifi (Su.) "Güvey Mısdıfa olsa / Göçtügüzel mi yetmez" *Aytekin 2003: 141*
- göçük (1)** Çökmüş, kaymış toprak (Kargı-Os.; Çr.)
- göçük (2)** → göcek (2) 1 (Ka.)
- göçürtmek** Çöktürmek (Çr.)
- göde (1)** Baş üzerinde taşınan bir tepsi ile "gödee, gödee" diye bağırarak evleri dolaşıp toplanan malzemeye yemek yapılması biçiminde çocuk oyunu (Gölet-Ka.)
- göde (2)** Kurbağa (Gölet-Ka.)
- göde (3)** Aşırı derecede ıslaklık (Âşıkbüku-Os.) "Çocuk, gece yatağı göde gibi yapmış." *Arslaner 2016: 249*
- göde göde mekerek** Yağmur duasıyla ilintili bir çocuk oyunu (Bademce-Ka.) "Göde göde mekerek / Gökten ırahmet gerek" *Aşık 2003: 82*

gödek (1) Kısa boylu, büyümemiş (Külâh-Al.; Eskiëkin-Çr.) "Sözü dinlenirdi neşeli şendi / Çok atıp tutardı gödek Emrullah" Öztanıl Ty: 22

gödek (2) Kuyruksuz kümes hayvanı (Çr.)

gödek (3) Oturacak yeri hasırdan örülmüş, arkalığı olmayan kısa iskemle (Çr.) "Hasır döşemeli gödek iskemleleri alırlar, otururlar." Ozulu 2016: 16

gödekleme (1) Elle tutulacak kalınlıkta, kısa, düzgün odun parçası ya da sopa (Çalyayla-Çr.) "Gödekleme attır bahıyım bebaana." Lâçin 2007/63: 6

gödekleme (2) Kesilmiş meşe kütüğünün üzerindeki balta izleri (Çr.)

gödeklemek Bir şeyi keserek boyunu kısaltmak (Çr.)

gödellemek Yemeği karıştırmak (Çalyayla-Çr.) "Tencedeki yemeği gödelleyiver." Tdk 1993: 2124

gödeni deşik Sık sık yellenen kimse (Çr.)

gödük (1) Ölçeğin dörtte biri (Çr.) "Bir gödük arpa, bir gödüğe kış boyunca yeter." Yoksul, 2013: 145

gödük (2) Yeni doğmuş eşek yavrusu (Çr.) "Gödüklere sığa oluncaya kadar göz kulak olun." Yoksul 2013: 329

göfer Değerli süs taşı, mücevher (Alancık-Me.) "Sürmelican yükün göfer tutarsın / Alabilen ariflere satarsın" Sürmelican 2013: 63

göggerçemeg Bir tür kertenkele (Ba.) "Gorkma Halim gorkma, gökgerçememegmiş o hışırtıyı çıkaran." Şahin 2020: 68

göğ (1) Gökyüzü (İsahacı-Al.; Ka.; Öğ.) "Göğde bulutları, yerde otları

/ Yeşerdip, güverdip bitiren medet!" Arısoy 1970: 27

göğ (2) 1. Yeşil, yemyeşil (Kirazlıpınar-Çr.) 2. Mavi (Gökköy-Çr.)

göğ (3) Olgunlaşmamış sebze ya da meyve (Körkü-Su.; Gökköy-Çr.) "Hakkı, özgürlüğü göğ iken biçen / Biri baskı, biri zulüm, işkence" Çırakman 2002: 16

göğ böğrölce Taze fasulye (Yerliköy-İs.)

gögge Ağaçlarda asalak olarak yaşayan bir bitki, ökseotu (Çr.)

göggeç Toprak kapta pişirilen yemek (Çr.)

göge gelmek İneğin azması (Çr.)

gögem Yeşillik, çayır, yeşil ot (Aşıkbükü-Os.)

gögen Bir çeşit mantar (Çr.)

gögercin Güvercin (Aşıkbükü-Os.)

gögercük 1. Ham, olgunlaşmamış meyve (Gölet-Ka.) 2. Bitkilerin yeşermiş hali (Gölet-Ka.)

gögermek 1. Yeşermek (İmat-Al.; Yerliköy-İs.) 2. Morarmak (Bademce-Ka.) "Göğer bağım göğer, gelen giden seni öğer." Ertekin 1939: 28

gögösemek İneklerin kızışması, boğasamak (Çr.)

gögerti (1) 1. Kalaysız bakır kaplarda oluşan mavi renkli oksit (Çr.) 2. Çökelek peynirinin küflenmesi, yeşermesi (Çr.)

gögerti (2) Vurma ya da çarpma sonunda vücutta oluşan çürüklük, morartı (Çr.)

gögerti (3) Yeşillik, yeşerti, sebze (Kıcalı-Al.; Çr.) "Yediçınar Yaylası göz alabildiğine göğerti denizine dönmüştü." Tahir 2004: 18

gögertme Kolera hastalığı (Çr.)

gögertü Çim, çimen, çayır (Aşıkbükü-Os.)

göglemek İlkbaharda hayvanları taze ota salmak (Çr.)

gögle yemek Çiğ, pişmemiş yemek (Çr.)

göglü Gök mavisi (Çr.)

gögnü olmak İstekli olmak, dilemek (Çr.)

göğ öksürük → gök öksürük (Çr.)

göğsek Çiftleşmek isteyen dişi hayvan (Obruk-Do.; Âşıkbükü-Os.; Güvenli-Çr.) *"Göğsek ineklerin boyunlarında kalın yular, ağaçlara bağlanmış, doktoru beklemekte."* Hodul 2019: 91

göğsemek Dişi hayvan çiftleşmek istemek (Obruk-Do.; Maksutlu-Ka; Âşıkbükü-Os.)

göğ sovan Taze, yeşil soğan (Çr.) *"Bu zabah gayfaltıda göğ sovanlı çökellik dürümüynen çay içtik."* Kerman 1997: 20

göğsulu Aşılı armut (Yazır-Bo.)

göğünmek Yanmaya, solmaya az kalmak (Al.)

göğüsleme Dikili bir direğin yıkılmaması için, destek olarak konan direk (Çr.)

göğüslük 1. Yemek yedirirken giysilerinin kirlenmemesi için bebeklerin önüne takılan önlük (Çalyayla-Çr.) 2. Kadınların göğüslerine bağladıkları, bezden yapılmış süslü giysi parçası; sutyen (Göcenovacığ-Çr.) *"Yol bir inişe dönsün, göğüslüğünece alırsız. Ne denli de yakışır fişkiya."* Gümüş 1977: 129

göher Göz nuru (Çr.) *"Kaldır nika-bını göreyim yüzün / Döküldü göheri görmüyor gözüm"* Ertekin 1946: 9

gök (1) 1. Mavi (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Serban-Çr.) *"On ikinin içinde / Gök yazmalı benimki"* Gösterir 2011: 148 2. Yeşil (Kargı-Os.; Sarimbey-Çr.) *"Kale dibi gök ekin / Ağlarım sakın sakın"* Ercan, 1997: 70

gök (2) Olgunlaşmamış, ham (Âşıkbükü-Os.) *"Gök domates turşusunu siz seversiniz."* Arslaner 2016: 249

gök böğürce Taze fasulye (Ka.)

gökçe (1) Ağaçların kabuklarında oluşan asalak bitki, ökseotu (Oğ.; Elvançelesi-Me.)

gökçe (2) Gökyüzü (Çr.)

gökçeğiz Yenebilen bir çeşit yabanıl ot (Âşıkbükü-Os.)

gökçek Güzel insan (Yeşilyurt-Al.; Serban-Çr.) *"Elinde bir deste gül / Gülünden kendi gökçek"* Ertekin 2006: 117

gökçeli Yaban güvercini (Çr.)

gökçül 1. Gök rengine yakın (Âşıkbükü-Os.) 2. Tam olarak olgunlaşmamış ekin ya da domates rengi (Âşıkbükü-Os.) *"Baharın gökçül elbisesini giyen tüm yazı, seher vaktinde ezana bülbül sesiy-le karşılık verdi."* Arslaner 2018: 267

gökger Bacakları ile kulakları gri keçi (Çr.)

gökgörmedik Görgüsüz, sonradan görme (Çr.) *"Gökgörmediğin biri."* Yoksul 2013: 329

Gökgöz Ermeni (Çr.) *"Bir Gökgözün camide ne işi olabilirdi?"* Özcanbaz 2020: 75

gökmen Mavi gözlü kimse (Çr.)

gök öksürük Boğmaca öksürüğü (Çr.)

gökpakla Taze fasulye (Os.)

göksemek Dişi hayvanın çiftleşmek istemesi (İs.)

göksulu Sulu, yeşil renkli bir çeşit armut (İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.) *"Bir kadının bahçesinden geçerken de göksulu armudu aldı."* Benice 2002: 243

gölbeç → gölek (Alembeyli-Su.)

gölbez Köpek yavrusu (Külâh-Al.; Satıyüzü-İs.; Gölet, Yağcılar-Ka.;

- Çitli-Me.; Büğdüz-Çr.) "Gölbez bü-yür it olur, yavşak büyür bit olur." *Türkoğlu 2007: 164*
- göl direği** Çatıda kullanılan taşıyıcı ahşap direk (Oğ.)
- göleç** → gölek (Çr.)
- gölek** Küçük su birikintisi, gölcük (Sarimbey-Çr.) "Hakir gördün bi-zi kardeş demedin / Gölek suyu içip yüzün yumadın" *Çimen 2006: 111*
- gölenmek** Yattığı, oturduğu yerden kalkmamak, yığılıp kalmak (İsahacı, Kıcılı-Al.) "Köşenin başında gölenmiş durur / Yün ile gübüre belenmiş durur" *Arısoy 1970: 59*
- gölermek** → gölenmek (Külah-Al.; Su.)
- gölerti** → gölek (Çr.)
- gölet** Suyu biriktirmek için önüne yapılan set, bütet (Eskiyapar-Al.; İbik-İs.) "Poposundaki yangıyla döneleyen ayı, varıp şadırvanın göletine camışlar gibi yattı." *Özçatalbaş 2002: 39*
- göllek** 1. → gölek (Çr.) 2. Sazlık, bataklık (Çr.)
- göllemek** Suyu setlerin önünde biriktirmek, göllendirmek (Çr.)
- göllenenek** Suyun çukurlarda birikmesi, gölcük oluşturması (Çr.)
- gölmeç** → gölek (Kadideresi-Çr.) "Niye benim gölmeçlerimdeki suyu içirttin." *Akkaya 2011:II/ 34*
- gölük** 1. At, eşek, katır gibi yük taşıyan ya da binilen hayvan (Karahacıp-Or.; Büğdüz-Çr.) 2. Dişi eşek (Külah-Al.) 3. Büyükbaş hayvanlar (Oğ.; Os.) "Gölükleri-nen çeşmeden akşama gadar su çektim." *Şahin 2020: 68*
- gölüme** Asma dalını kütüğünden koparmadan, köklenmesi için yere gömme (Çr.)
- gömbe** Bir çeşit kül pidesi, ekmeği (Ba.; İs.) "Bizimkiler gış ekmeeni bitirdükten sonra iki sini de göm-be yapmışlar." *Şahin 2020: 68*
- gömek** Çamurlu, bataklık yer, (Evcikuzkışla, Evciyenikışla, Hamdiköy, Sarinbey-Çr.)
- gömgök** Yeşil, yemyeşil (İkipınar-İs.; Çr.) "Gömgök ekin tarlaları yazı yaban uzayıp gidiyordu." *Sarıyüce 2004: 34*
- gömgöö** Mosmor (Çr.)
- gömme (1)** Kışın ekilen ekin (Çr.)
- gömme (2)** → gömbe (Ba.)
- gömme çelik** → gömmeli çelik (Çr.)
- gömmeli çelik** Kazanan oyuncuların kaybedeni dizlerine değin toprağa gömdüğü bir çeşit çelik çomak oyunu (Kargı-Os.; Çr.) "Gömmeli çelik oyununa başlar-ken çöp çekilir." *Oğuz 2006b: 17*
- gömmeli met** → gömmeli çelik (Yenişihlar-Ba.)
- gömü (1)** Kışın ekilen ekin (Emirbağı-Çr.)
- gömü (2)** Toprak altına gömüle-rek saklanmış para ya da değerli şeyler, define (Kargı-Os.; İsmailköy-Çr.) "Seni görünce gömü bulmuş kadar sevindim." *Güven 2013: 108*
- gömük** Sazlık, bataklık (Konaklı-Çr.)
- gömülemek** Para ya da değerli şeyleri toprak altına gömerek saklamak (Çr.)
- gön** Hayvan derisi, kösele (Eskiyapar-Al.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "At ölür gönü kalır, yiğit ölür ünü kalır." *Yoksul 2013: 78*
- gönç** Zengin, varlıklı (Çavuşcu-Su.)
- gönderme** Ramazan bayramından sonra tutulan altı günlük oruç (Çr.)

- göndürmek** Göndermek (Göcenovacı-Çr.) "Yavrumsuz bırakmadı beni bu ellerin köylerinde. Kendi gelemediyse uygun birini katıp göndürdü." *Gümüş 1977: 141*
- göne göne** Günden güne (Su.)
- gönekçek** Gömlek (Çr.) "Yel eser ebcek ebcek / Köyden çıkmış gönekçek" *Ertekin 2006: 117*
- gönen** 1. Su birikintisi (Su.) 2. Yağış (Su.)
- gönenmek** Dileğine ulaşip mutlu, rahat yaşamak (Alpagut-Do.) "Gönendi de... diye açıklamak gereği duydu Cennet." *Gümüş 1977: 131*
- gönlümün gök paklası** Olmayacak şeyleri usundan geçiren (Os.)
- gönnük** İyice yaşlanmış, iş göremez duruma gelmiş büyükbaş hayvan (Çalyayla-Çr.)
- gön tüfeği** Osuruk (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)
- gönü** Olgun (Çr.)
- gönük** Orman yakarak açılan tarla (Hacıhamza-Ka.)
- gönül kışı** Acılı, üzüntülü günler (Dutçakallı-Çr.)
- gönül koymak** Küsmek, darılmak, kırılmak (Çr.)
- gönüllemek** Gönül almak (Çr.)
- gönüllemek** 1 Küsmek, darılmak, kırılmak (Alancık-Me.) "Gücenmezsem gönülleniş yanmazdım" *Sürmelican 2013: 14*
2. Kibirleşmek, nazlanmak (Alacahöyük-Al.)
- gönülsümek** Gönülden istemek (İs.)
- gönüm** Gönülüm (Çr.) "Küçücük kazanda yemek bişiyor / Oynayan çocuklara gönüm düşüyor" *Ertekin 1942: 36*
- göönü (gönlü) dönme** Midesi bulanmak (Ba.; Çr.) "Adam bakkala girerken gözümün önünde bi hınkırda, soona da elini duvara sildi. Göönüm döndü resmen." *Şahin 2020: 68*
- göönü (gönlü) kalmak** Darılmak (Çr.)
- göp** Kağının önündeki tahta (Çıkrık-Çr.)
- göpcük** Çuval yanlarında ya da bavul üstündeki tutulacak kulp (Çr.)
- göper** → berçin (2) (Gölet-Ka.)
- görbez** Köpek yavrusu (İs.)
- görebi** Diken, çalı kesmekte kullanılan bir çeşit balta (Gölet-Ka.)
- görebiye** → görebi (Çr.)
- göreğen** İyi gören kimse (Çr.)
- görek** Ayna (Su.)
- göreneğe uymak** Yeniliğe uymak, moda uymak (Çr.)
- görenekten sürenek** Geleneklerden dolayı süregelen, görgülü (Su.)
- göresi gelmek** Özlemek (Evcı-Bo.; Bademce-Ka.; Kirazlıpınar-Çr.) "Kömür gözülü yavruya / Yine göresim geldi" *Ertekin 2006: 37*
- göresimek** Göreceği gelmek, özlemek (Altınbaş, Serban-Çr.) "Mis gibi gohmuyo yaşı, yamırı / Gore-sidik getti, garı, ça-mırı" *Kurtoğlu 1998: 22*
- göresü gözü olmamak** Görmek istememek (Bademce-Ka.)
- görevit** Yünü taraktan geçince, tarağın dişleri arasında kalan kırıntı, kırıntı (Çr.)
- görgü** Göz tokluğu (İs.) "Görgüldür hayra verilen paraya acımaz." *Tdk 1993: 2160*
- görkem** Gürbüz, iyi gelişmiş çocuk (Kalınkaya-Al.; Çukurören, Yoğunpelit-Çr.) "Akalin inekten görkemini bulamadı." *Gümüş 1977: 75*
- görme (1)** Burnun büzülüp sararmasıyla kendini gösteren bir

çocuk hastalığı (Os.) *“Ocak olan kadın çocuğu gördüğü için bu hastalığa görme denmekteydi.”* Balıkcı 2010: 110

görme (2) Hizmetçi kız (Çr.)

görmedük Görgüsüz, herhangi bir şeye karşı düşüklük yapan (Âşık-bükü-Os.) *“Görmedüğün bir oğlu olmuş; çekmiş çükünü koparmış.”* Arslaner 2016: 250

görmelere irmeyesi Dilerim, ölürsün de göremezsin (Os.)

görpe (1) Körpe, taze (Çalyayla, Serban-Çr.) *“Biri nazlı ferik bir’ ondan görpe / İnciyi mercanı dizezer ikisi”* Yakar 2008: 64

görpe (2) Yeni doğmuş oğlak, kuzu ya da benzeri hayvan yavrusu (İs.; Kamışlı-Su.; Boğabağı, Sarimbey-Çr.)

görücü Kız görmeye ya da istemeye giden kadın (Su.; Çr.) *“Görücü geldi; hoş geldi sefa geldi.”* Yoksul 2013: 333

görüm Kocanın kız kardeşi, görümce (Eskiyapar-Al.; Eymir-Çr.) *“Olursa görüm olsun / Görüm gider bir yana”* Türkoğlu 2007: 171

görümlük (1) İlk görülen bir şeye yapılan tören ya da karşılığında verilen armağan (Çr.)

görümlük (2) Erkek kardeşin hanımı (Göcenovacığı-Çr.) *“Görümlüğe bir çörek olsun götürelim demiş, çörek pişiriyordu.”* Gümüş 1977: 129

gösnük → kösnük 1 (İs.)

götlek (1) Eşcinsel kimse (Çr.)

götlek (2) 1. Sözüde durmayan erkek (Ba.) *“Bırak şu götleği, ki me dediğini yapmış ki şimdiye kadar.”* Şahin 2020: 68 2. Ahlak-sız kadın (Ba.) *“Bırak şu götleği, canını yakmadığı erkek mi kaldı?”* Şahin 2020: 68

götlük At, eşek gibi hayvanların arkasına örtülen kilim ya da çul parçasından yapılan örtü (Çr.)

götü düşük Her gördüğünü, her aklına geleni isteyen (Os.)

götü gara Bir mantar türü (Bademce-Ka.)

götün götün Geri geri, geriye doğru (Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) *“Şaşkın ördek götün götün yüzer.”* Türkoğlu 2007: 165

götürge Yük (Çr.)

götürü Alışverişte toptan yapılan iş ya da pazarlık (Çr.)

götürüm Dayanma, tahammül (Çr.)

göv (1) Gökyüzü (Yeşilyurt-Al.) *“Baykuşun deveyi sağdığın gördüm / Karıncanın göve ağıdığın gördüm”* Yöndem 1983: 66

göv (2) Mavi (Alacahöyük, Yeşilyurt-Al.) *“Yaş odun da yaş odunu yakar mı / Yaş odunun göv alafı çıkar mı”* Ayhan 2002: 254

göven Yenilen bir çeşit mantar (Çr.)

gövermek Bitkilerin büyüyerek yeşermesi, yeşillenmesi (İmat-Al.; Evci-Bo.) *“Ekinler goverdi gel / Sarı başak verdi gel”* Gösterir 2011: 184

gövermiş Morarmış (Çr.)

göverti Yeşillik, yeşerti, sebze (Çr.) *“Güz vaktinin gövertisi her yanıkaplamış, buraları zamanına çevirmişti.”* Tahir 2006: 299

gövertme Kolera hastalığı (Çr.)

gövlemek Kızgılaşmak, cinsel isteği uyanmak (inek ya da kömüş için) (Ka.)

gövşen Gök rengi, mavi (Su.)

göy Mavi (Or.) *“Boğazında göy boncuk / O sana yakışmamış”* Gösterir 2011: 307

göynek 1. İç çamaşırı (Aşağı-fındıklı-Su.; Büğdüz-Çr.) *“İnce*

urbalarının içinde göynepleri bile yokmuş." *Sarıyüce 2004: 171*

2. Gömlek (Âşıkbükü-Os.; Tatar-Çr.) "Göyneği kire düşsün / Koyununa pire düşsün" *Gösterir 2011: 255*

göynük (1) İyice olgunlaşmış, yumuşamış (Ahmetoğlu-Çr.) "Dibe düşen her armudu beğenmez, otluk, çayırılık yerlere düşüp zedelenmemiş, göynüklerini yerdi." *Çalışgan 2021: 136*

göynük (2) Orman yakarak açılan tarla (Göcenovacı-Çr.) "Bir yağmuru düşlüyordu şu an. Göynükteki ekinlere çok yarayacağı kanısında idi." *Gümüş 1977: 43*

göynükmek Dertlenmek, içlenmek, ağlayacak hale gelmek (Çr.)

göynümek Toplandığında sert olan meyvelerin kendi kendine fazla olgunlaşması, yumuşaması ya da çürümesi (Bademce-Ka.; Çıkrık-Çr.) "Goynü-müş muşmula suratlı!" *Kerman 1997: 82*

göynüttürme Kendinden geçirme (Çr.) "Hafızın okuduğu gazeller beni oturduğum yerde göynüttürdü." *Tdk 1993: 2173*

göyünmek Yanmak, için için yanmak (Kargı-Os.; Serban-Çr.) "Derunuma bir od düştü göyünür / Narda kaldım nedir bunun çaresi" *Koçak 1980: 86*

göz (1) Dolap bölmesi ya da çekmece (Çr.)

göz (2) Nazar (Çr.)

göz (3) Oda (Çalyayla-Çr.) "Altta bir göz oda, üstte bir göz oda." *Seyda 2006: 240*

göz (4) → göze 2 (Kalecik, Köseeyüp-Me.; Sarimbey-Çr.) "Belki yılan akrep vardır / Her gözden su içme gönül" (M. Aslan) *Oğuz 2007b: 108*

göz bağlama Körebe oyununa benzeyen bir çocuk oyunu (Çr.) "Elim ateş, topal sasak, göz bağlama, saklambaç, eşeğim kürüye.. Oyunların en heyecanlısı son ikisiydi." *Özçatalbaş 2002: 23*

göz bağlambaç Körebe oyunu (Çr.)

göz bayıcı Göz boyayıcı, sihirbaz (İs.) "Göz bayıcı bizi çarptı gitti." *Yoksul 2013: 334*

göz belertmek Hiddetle ya da korkutmak için gözlerinin akını göstererek bakmak (İs.) "Hem kabahatlisin hem de göz belertiyorsun." *Tdk 1993: 2176*

gözcü Kendisine gözetleme işi yaptırılan kimse, bekçi (İs.; Serban-Çr.) "Gördün mü kırkların mekânı nerde / Kapıcı, gözcü kim idi orda" *Koçak 1980: 26*

gözdeliği Eski evlerin sokak kapılarında özel olarak açılmış küçük, gizli delik (Çr.)

göz düştü Bir çeşit tiğ oyası (Çr.)

göze (1) → gözer (Çr.)

göze (2) Suyun çıktığı yer, kaynak (Os.; Evcirtakışla-Çr.) "On iki gözenin açsa gözünü / Anca orda hakikatı fark ede" *Şahadoğru 1995: 215*

göze (3) Ahşap kafes, panjur (İs.)

göze kıstırmamak Küçük görmek (Çr.)

gözel Güzel (Âşıkbükü-Os.; Çalyayla, Eskiekin-Çr.) "Yâri güzel olanlar / Her gün gider hamama" *Gösterir 2011: 77*

gözelleme Halk yazımında bir nazım biçimi (Çr.)

gözellik Güzellik (Çr.) "Beyaz giyme üşürsün / Gözellikte meşursun" *Ertekin 2006: 31*

gözenek (1) Arı peteğindeki her delik (Çr.)

gözenek (2) Ahşap kafes, panjur (İs.)

gözeni Başkasının ilgisini çeken, gösterişli kimse (Çr.)

gözer Buğday, toprak gibi şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur (Çevreli, Miyanesultan-Al.; İs.; Fındıklı-Or.; Beydili-Çr.) *“Yulaf koydum gözere / Ben vuruldum gö-zele” Gösterir 2011: 113*

göz erimi Gözün görebileceği kadar uzaklık, ufuk (Çr.) *“Ali buradan göz erimi uzaklaştı.” Tdk 1993: 2180*

göz irimi → göz erimi (İs.)

gözet Gözetleme yeri (İs.)

gözgere (1) Kömür sobalarının altındaki ya da lağımın üzerindeki demir ızgara (Çr.)

gözgere Pencere (Kıvcılı-Al.)

göz kaçığı Çorap gibi örgülerde örülmeyerek atlanmış ilmek (İs.)

gözkere Arı kovanına, arıların girip çıktığı aralık (Çr.) *“Arının gözke-resine çöp dürtme.” Yoksul 2013: 63*

göz kesimi Göz kararı, oranlama (İs.)

gözlekci Attığını vurma becerisi olan kişi, nişancı (İs.)

gözlekçi Nöbetçi, gözcü (İsahacı-Al.) *“Köpeklerle gözlekçinin elinden kurtulamayan boz tilki aşığın ifade ettiği akibete hakikaten uğramıştır.” Arisoy 1970: 65*

gözleşmek İki tarafın birbirine kızgınlık nedeniyle ters davranması, zıtlaşması (Âşıkbükü-Os.) *“İki elti gözleşmiş, birbirlerine hiç gün vermiyor.” Arslaner 2016: 250*

gözletmek Nişan almak (Çalyayla-Çr.)

gözlük (1) Madımağa katılan bulgur (Al.)

gözlük (2) Su kaynağı (Os.)

gözlük (3) Tandırda ateş yakmak için tezek ya da çalı çırpıdan yapılan küme (Çr.)

gözlük (4) Bağdadi ya da kandil evlerde ocağın yanında bulunan küçük raflar (Gölet-Ka.)

gözü dek olmak Büyükbaş hayvanlarda yem beklerken gözlerinde gışa sertleşmesi olmak (Çr.)

gözü götürmemek Kiskanmak, çekememek (Çr.) *“Kulağıma böyle bir şey çalındıydı da, gözü götürmeyen kahpelerin karalamaları dediydim.” Tahir 2004: 235*

gözü güvermek Hiç gereği yokken sabah erken kalkmak (Evcikuzkışla, Gökköy, Güvenli-Çr.)

gözündeki olmak Canı istediği şeyi elde edememekten ileri gelen bir çeşit sinir hastalığı (İs.)

gözünde tütmek Çok özlemek (Çr.)

gözüneaaşug Az bulunan ya da çocukların alamayacağı bir yiyeceği onların gözüne baka baka yeme (Ba.) *“Koca bir külah dondurmaya gözüneaaşug yapa yapa yapa bitirdi utanmaz.” Şahin 2020: 68*

göz yıplıdatmak Göz kapağını hızlı hızlı açıp kapatmak (Çr.)

gözyumuç → sinembitti (Hacılarhanı-Su.)

gözyumuş → sinembitti (Göcenovacığı-Çr.)

gramise → gıramise (Çr.) *“Mecidiye, Napolyon, İngiliz, Gramise filan yok!” Tahir 2008: 183*

gramisiye → gıramise (Beydili-Çr.)

gubak gubak Kekliğin ötmesini anlatır (İsmailköy-Çr.) *“Kınalı keklıkların yamaçlarda gubak gubak ötüşleri başka bir haz veriyordu.” Güven 2013: 294*

- gubarmak (1)** Gururlanmak, böbürlenmek, kırışmak, kendini yüksek görmek (Külâh-Al.; Kamışlı-Su.; Serban-Çr.) “*Ektiğim nohut, biçtiğim nohut, dibine ettiğim nohut, şeere inince leblebi oldum deyine gubarıyon.*” *Kerman 1997: 36*
- gubarmak (2)** Kavgaya çanak tutmak (Âşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.) “*Yohardan gubarıp durma, erkâsen aşşağa in.*” *Kerman 1997: 20*
- gubaş** Ortaklık, şirket (Çr.)
- gubaşık** Ortak çalışma, imece işlerinde yardımlaşma (Su.)
- gubaşmak** Yardımlaşmak (Külâh-Al.; Ovakarapınar-Çr.) “*Gubaşmayınca döle, davara mala çoban bulamazsın.*” *Yoksul 2013: 343*
- gubat** Biçimsiz, kaba, görgüsüz (İsahacı-Al.; İs.; Çitli-Me.; Os.; Su.) “*Perçem’in kızları gubat konuşur / Anam beni hangi köyden eversin*” *Arısoy 1970: 68*
- gubur** Fosseptik çukuru (Os.)
- gubuşum** Canım, güzelim (Al.; Su.) “*Yok gubuşum, sen muhanet dalsiñ.*” *Özdemir 2019: 118*
- gubuz** Yalan, palavra (Çr.) “*Emme gubuz atıyor.*” *Tdk 1993: 2186*
- gübür** Çöp (Gökköy, Ovakarapınar-Çr.) “*Bacaların tamirinden çıkan gübürleri arabalarla attırmışlar.*” *Demiryürek-Ozulu 2017: 85*
- gübüs gübüs** Sevecen bir biçimde köpek çağırma ünlemi (Gökköy-Çr.)
- guccük** Küçük (Örenseki-İs.; Su.) “*Düşman düşmana guccük daş atmaz.*” *Uçakçı 2006: 217*
- gucele** Güçlkle, zar zor (Çopraşık-Al.; Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- gucuk (1)** Şubat ayı (İs.)
- gucuk (2)** Kısa (İs.)
- gucücük** Küçücük (İs.; Su.; Çr.) “*Ambar altında cücük, ayakları gucücük.*” *Caferoğlu 1994b: 119*
- gucük** Şubat ayı (Su.) “*Emrin olur deyip saydı: İlkay, gucük...*” *Çalmuk 2019: 108*
- guççük** Küçük (Gökköy-Çr.)
- gudde** 1. Kurnaz, akıllı (Çr.) 2. İçten pazarlıklı (Os.)
- gudullamak** Kurcalamak (Ba.) “*Söyle şu torununa, bizim dızgarayı gudullayıp duruyo, bi tarafını bozacak soona.*” *Şahin 2020: 70*
- gudurak** Lades (Gölet-Ka.; Karagöz-Çr.)
- guduret** Kudret (Yeşilyurt-Al.; Yazır-Bo.) “*İşte geldi gudu-retten yağlığı / Mevla’m cümlemize versin balığı*” *Yöndem 1983: 27*
- guduz** Kuduz (Gökçam-Su.; Çr.)
- güdü güdü** Köpek çağırma ünlemi (Kamışlı-Su.)
- gudük** Kısa, bodur (Su.) “*Gafayı gudük ettirip gelir şimdi.*” *Özdemir 2019: 37*
- gudümsüz** Uğursuz, nasibi kıt olan (Çr.) “*Aldığı garı gudümsüzün biri çıktı, baksana herifi çönezitti.*” *Kerman 1997: 20*
- gufa (1)** Kova (Su.)
- gufa (2)** Kafa (Çr.) “*Lan hêri sen gufayı yemişsin.*” *Nakiboğlu 2017: 241*
- guggug** İbibik kuşu (Su.)
- guguldanmak** → güğüldemek (Su.)
- guher** Cevher (Ba.)
- gul** Gül (Su.; Çr.) “*Bülbül gule, eşek kule aşkıtır.*” *Uçakçı 2006: 322*
- gulacık** Kulak (Çr.)
- gulağı kesik** Başkasının bağına, bahçesine zarar verdiği için kulağı kesilen at ya da eşek (Su.)
- gulak** 1. Kenar (Su.) 2. Parça, bölüm (Su.)

gulguk Köşe, izbe, dar yer (Kara-göz-Çr.)

gulemşe Sahanda yumurtaya katılan havuç renginde uzun yuvarlak ot; yilandili (Bademce-Ka.)

guleş Güreş (İs.; Su.; Çr.) "*Kakdılar şaha doğru gettiler / Guleş şehrinde guleş tuttular*" *Caferoğlu, 1994: 142*

guli Hindi (İs.)

gullab Kişiye fiziksel görünüşüne göre takılan ad (Su.) "*Olumsuz lakaplı birisi ile iletişimde gullabı ile hitap edilmez.*" *Uçakçı 2006b: 298*

gullap Kapı menteşesi (Or.)

gulleb Kapı menteşesi (Büyükdivan-Çr.)

gulleli çörek Sacın altına üstüne kor ateş konarak yapılan çörek (Su.)

gullep Kapı menteşesi (Çağşak, Evciyenikışla-Çr.)

güllük Güllük, gül bahçesi (Çr.)

gulmek Gülmek (Çr.) "*Anası nenni çalaydı, babası gah gah guleydi*" *Caferoğlu 1994b: 144*

gulp Kulp (Su.; Çr.) "*Tut kupün gulpundan.*" *Caferoğlu 1994b: 117*

guluç Omuz ya da sırt ağrısı; yel, romatizma (Çalyayla-Çr.) "*Hava bozdu ya guluçların azmaya başladı zaar.*" *Şahin 2020: 70*

gulu gulu Hindi çağırma ünlemi (Su.)

gulun At, eşek yavrusu (Çr.)

güllük Hindi (Su.)

gulüncü Gülünce (Çr.)

gulüşmek Gülüşmek (Çr.)

guma Çok kadınla evli erkeğin karılarından biri, ortak (Ba.; İs.; Çikrik-Çr.) "*Hani bıldırki sene guma üstüne vardıydım ya; okutmuş rakibem bana mârisem.*" *Öz-catalbaş 2002: 31*

gum alması Toprağa gömülerek kışın tüketilmek üzere saklanabilen tatlı bir elma çeşidi (İs.)

gumele 1. Bekçi kulübesi, bağ evi (Gökköy, Türkler-Çr.) 2. Harman keliği (İsmailköy-Çr.) "*Gumelenin üst tarafı çahlık.*" *Güven 2013: 40*

gumen Kuşku (Su.)

gumpil Patates Bademce-Ka.)

gumpir Patates (Ba.; Kargı-Os.; Dutçakallı-Çr.) "*Gumpirine kösnü dadanasıca.*" *Yoksul 2013: 343*

gumpür Patates (Kamışlı-Su.) "*Kız aba, sobanın ku-lüne gumpür gomsene.*" *Tuluk 1991: 2*

gümüş Gümüş (Çr.) "*Minarede bi guş var / ganadında gümüş var*" *Caferoğlu1994b: 105*

gun 1. Güneş (İs.; Çr.) "*Çocū giydürdük orda, bi gune yaturduk.*" *Abaz 2004: 162* 2. Gün (İs.) "*Durur durur yâr gösünü geçirir / Yoğusa bôn ayrılığın günü mü*" *Caferoğlu1994: 144*

guncuk (1) Dar yer, köşenin içi (Dutçakallı-Çr.)

guncuk (2) Üzerine oturan ağaçtan yapılmış oturak (Kara-göz-Çr.)

gunlamak → gunnamak (Al.; Bademce-Ka.)

gunna Kurna (İs.; Çr.) "*Gunnanın başına gotürüyola gelini.*" *Abaz 2004: 96*

gunnacı Gebe hayvan (Acıpınar, Türkler-Çr.) "*Bizim tekir yine gunnacı herhalde. Baksana gannı şişmiş.*" *Şahin 2020: 70*

gunnak Doğurgan hayvan (Eskiekin-Çr.)

gunnamak Hayvanların doğum yapması (Gölet-Ka.; Kamışlı-Su.; Karadona-Çr.) "*Even enik gozsüz gunnar.*" *Kerman 1997: 37*

gunülemek Kiskanmak (Gökköy, Ovakarapınar-Çr.)

gupça Kopça (Çr.)

gupür gupür Kuvvetli, hareketli olarak yapılan eylem (Çr.)

guraf guraf → guraf guraf (Os.)

gurbā Kurbağa (Al.)

gurbâcık → gurbağacık (Çr.)
“Gurbâcık olmuştur sabi, sütü emip doyuramaz ki.” *Özçatalbaş 2002: 85*

gurbağacık Yeni doğmuş bebeklerin dil altında oluşan kabarcıklar (Çr.)

gurbete gitme İşsizlik yüzünden başka illere, ülkelere göçü anlatan dramatik köy seyirlik oyunu (Çalıcı-Çr.)

gurbüz Çevik, atik (Su.)

gurcalamak Kapanmış bir konuyu yeniden tartışılır yapmak (İs.)

gurdalamak Kurcalamak, karıştırmak (Külâh-Al.; Gökçam-Su.; Çr.) “Benim olan bunu gurdaladı bozdu.” *Özdemir 2019: 76*

gurdanmak Yavaş biçimde kendi halinde çalışmak (Su.) “İşinin başına varmış, ufak ufak gurdanmaya başlamış.” *Uçakcı 2006b: 177*

gurgur Hindi (Çr.)

gurk Kuluçkaya yatan tavuk (Aşağıfındıklı-Su.; Evcı-Bo.; Gök-köy-Çr.) “Gurkun cücüğü güzün sayılır.” *Yoksul, 2013: 344*

gurmak Kurmak (Su.; Çr.) “Gonül senile bir gavil guralım / Gonül muhteberdir dönmemesine” *Cafe-roğlu 1994: 146*

gurmen İçin için (Su.)

gurpeden Sert bir biçimde (Su.)

gurpüdek Sert bir biçimde (Su.)
“Garanlıkda üstüne basıncı gurpüdek yere yapışdım.” *Özdemir 2019: 55*

gursak 1. Mide ile gırtlak arası; kursak (Bademce-Ka.; Gökçeagaç-Uğ.; Karadona-Çr.) “İçive şu

sütü evlâdım, gursaana ıscak bişiy girsin.” *Şahin 2020: 70*

gursakta koyma Boğazına durma (Çr.)

gurşun Kurşun (Çr.) “Gurşunlara gelsin ıras / Gurt bürüsün yarasını” *Gösterir 2014: 31*

gurt Kurt (Küre-Al.; Âşıkbükü-Os.; Su.) “Gurda acıyan, guzuyla zulüm etmiş olur.” *Uçakcı 2006: 218*

gurt ağzı bağlama Yiten hayvanlara kurtların zarar vermemesi için okutup üfleme (Su.)

gurtebe Torununun torununu gören yaşlı kadın, kurt ebe (İs.)

gurt eniğini azdırıyo Karmakarışık ortam (Su.)

gurt musun guzu musun Gerdek gecesinden sonra güveye ya da geline başarı durumu için sorulan soru (Su.)

gurtulmak Doğurmak (Su.)

guru (1) Kuru (Haydar-Al.; İs.; Su.; Çr.) “Guruya gurt düşmez.” *Kerman 1997: 48*

guru (2) Ciliz, zayıf (Su.)

guru diri Kış için kurutulmuş sebze türü yiyecekler (İs.; Çalyayla-Çr.)

guruluk (1) Evlerin önündeki üstü kapalı, önü açık yer (Harunköy-İs.) “Gurulumuz va.” *Abaz 2004: 149*

guruluk (2) Hayvanların altına serpilen kuru gübre (Çr.)

gurut Kurutulmuş yiyecek (Kuyucak-Me.)

gusgun (1) Hayvan semerinin öne kaymaması için kuyruğun altından geçirilerek bağlanan enli kayış (Çıkrık-Çr.)

gusgun (2) Fırtınadan doğan kürtün (Su.)

gusmuk Kusmuk (Kargı-Os.; Çr.)

guş Kuş (Küre-Al.; Ka.; Âşıkbükü-Os.; Su.; Çr.) “Yumruk kadar

- guşun bilmem nesine bak ula."*
Özçatalbaş 2003: 108
- guşak** Kuşak (Çr.)
- guşane** Küçük tencere (Su.; Çr.)
"Sinirinden kazanlara, guşanelere vurdu." Çalmuk 2019: 58
- guşbunnu** Yabanıl gül ağacı; bu ağacın meyvesi (Kargı-Os.; Çr.)
- guşene** 1. Büyük, kulplu kazan (Çopraşık, Kıcılı-Al.; Karadona-Çr.) 2. Küçük tencere (Kayaagzı-İs.; Ka.; Aşıkbükü-Os.) *"Guşeneden pevrede yerken ellerim şilepe oldu."* Özdemir 2019: 26
- guşgu** Kuşku (Çr.)
- guşgun** Kar fırtınası, boran (Su.)
- guşguş** Çiğ olarak yenen ya da sebze gibi pişirilen bir çeşit ot (Eskiyapar, Kıcılı-Al.) *"Madımak, guşguş, yemliği ile / Yufka ekmek dürer tuzlar yer şimdi"* Barışcan 2001: 8
- guşhane** Büyük, metal yemek tenceresi (Su.; Çr.)
- guşipi** Semeri paldıma bağlayan üç kanatlı denge ipi (Aşıkbükü-Os.)
- guşlastik** Sapan (Ba.; Çr.) *"Bizim mahallenin en iyi guşlastikle kuş avlama ustası Guyrukçunun Osman'dı."* Şahin 2020: 71
- guşluk** Sabahla öğle arası (Su.; Çr.)
- gutu** Kutu (Çr.) *"İstanbul'dan gelir gutu, içi dolu burun otu."* Caferoğlu 1994b: 110
- guvâ** Güvey, damat (Gökçam-Su.; Çayhatap-Çr.) *"Varsın yabanda horlasın / Guvâya daş atıp ürenner"* Caferoğlu 1994: 141
- guvalamak** Kovalamak (İkipınar-İs.; Su.) *"Ben bi duvanı guvalıyodum."* Abaz 2004: 106
- guvarcin** Güvercin (Çr.) *"Guvarcin zikreyler, insanı sever / İbibik virdeyler tüymenin eyer"* Caferoğlu 1994: 150
- guvatlı** Güçlü, kuvvetli (Su.)
- guvê** Güvey, damat (İs.) *"Yâni gelin guvê olamıyolarımış."* Abaz 2004: 99
- guven** Güven (Su.)
- guvenmek** Güvenmek (İkipınar-İs.; Çr.) *"Gırığına guvenen ersiz galır."* Uçakcı 2006: 311
- guvercin** Güvercin (Çayhatap-Çr.) *"Guvercin donunda gordüm oturur / Zahmeride dost almasın bitirir"* Caferoğlu 1994: 140
- guvercin topuğu** Erken olgunlaşan, ince kabuklu, tatlı bir armut cinsi (İs.)
- guverti** Yeşillik (Su.)
- guylama** 1. Bir nesneyi toprağa gömme (İs.) 2. Ölü gömme (Ba.; İs.) *"Cenazeyi hemen guylayalım dedim emme Angara'dan gızı yetişmek üzereymiş."* Şahin 2020: 71
- guyô** Güvey, damat (Harunköy-İs.) *"Guyô galan gelü, ilahiynen gapının yanına."* Abaz 2004: 41
- guyruğu ölü** Akrep (Aşıkbükü-Os.; Su.)
- guyruklu** Havalı kadın (Su.)
- guytak** Kuytu yer, kuytak (Aşıkbükü-Os.)
- guytuk** Kuytu, çukur yer (Çr.) *"Guytuk yerde gün görmeyesice."* Yoksul 2013: 344
- guyulu** Çok fazla (Su.)
- guyva çimmesi** Kız kaçırma oyununa benzeyen bir köy seyirlik oyunu (Palabıyık-Çr.)
- guz (1)** Gölgelek, güneş almayan yer (Çıkırık-Çr.)
- guz (2)** Sonbahar, güz (İkipınar-İs.; Gökköy-Çr.) *"Guzün gelincek çekmenin biri yok."* Abaz 2004: 123
- guz geçe** Evin güneş almayan kuzey yanı (İs.) *"Bi de guz geçe biliyoñ mu?"* Özdemir 2019: 151

- guzlük** Güzün ekilen ekin ya da sebze (Gökköy-Çr.)
- guzu** Kuzu (Eskiyapar-Al.; Su.; Tarhankozlusu-Çr.) "*Yarabbi bana guzu gibi ölmeyi nasip et.*" *Oğuz 2007a: 42*
- guzu güden** Kelik denilen çocuk ayakkabısının 6-7 yaş için olanı (İs.)
- guzulacı** Doğuracak koyun, keçi (Ba.; İs.) "*Bu sene goyunların beşi guzulacı çıkmadı, goçda iş yoomuş.*" *Şahin 2020: 71*
- gübermek** Kabarmak (Göcenovacığ-Çr.) "*Evleklerin kıyılarında kendir diker tekleme. Güberip kal-kar, dallanır, kokarlar burcu burcu.*" *Gümüş 1977: 104*
- gübü** Yoğurt, süt çalkanan dik biçimli yayık (Kalecikkaya-Al.)
- gübür** Süprüntü, toz, çöp (İsahacı, Külah-Al.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "*Gübürden mi çıktın, bu halin ne böyle?*" *Yoksul 2013: 344*
- gübür gibi** Çok fazla (Su.)
- gübür kabı** Çöp kabı (İs.)
- gübürlemek** Kirlenmek, pislenmek (İs.)
- güccük** Küçük, ufak (İs.; Çr.) "*Güccük bi guşanenin dibinde de ecimcik yoört varmış.*" *Çorumevi 2000: 18*
- gücek (1)** Bir yanı geniş bir yanı dar tarla parçası (Kuzuluk-İs.)
- gücek (2)** Kollu kadın yeleği (İbik-İs.)
- gücek (3)** Olağandan kısa görünen ya da yarısı kopmuş nesne (Âşık-bükü-Os.) "*Gücekineli bir etek giymiş, göyneğinin kolları da gücek idi.*" *Arslaner 2016: 250*
- gücele** Ancak, güçlkle, zorla (Körkü-Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "*İneği, koyunu, tavuğu sattık / Ancak zor gücele borcu kapat-tık*" *Çırakman 2002: 118*
- gücü** → kücü (Alacahöyük-Al.; Çr.) "*İp attım ucu kaldı / Tarakta gücü kaldı*" *Aytekin 2003: 100*
- güccük** Çok küçük (Çr.)
- güçük** Şubat ayı (Eskiyapar, Külah-Al.; Bademce-Ka; Kamışlı-Su.) "*Güçük az, mart yaz.*" *Yoksul 2013: 344*
- güccümçük** küccük (Çr.)
- güçümen** Küçük, ufak (İs.)
- güççük** Küçük (Âşık-bükü-Os.; Es-ki-Çr.) "*Gendi güççük emme cilve gutusu.*" *Yoksul 2013: 323*
- güç üzmek** Yaramazlık yapmak (Ka.)
- güdecek** Okurken satırları izlemekte kullanılan araç (Çr.)
- güdek (1)** Kısa, bodur, gelişmemiş, güdük (Âşık-bükü-Os.)
- güdek (2)** Kuyruğu kesik hayvan (Ba.) "*Şehrinin Memedgilin bi güdek köpekleri vardı emme bildiğın gibi deel.*" *Şahin 2020: 71*
- güdek (3)** Oyunda ebelik (Âşık-bükü-Os.; Çr.) "*Fasulyeye bödek, ebeye güdek / Diyeni görürsen Çorumludur o*" *Gösterir 2014: 80*
- güdekeçi** Hodak oyununda ebeye verilen ad (Çr.) "*Güdekeçi hodağı yakalayıp emene sokmaya çalışır.*" *Ozulu 2013: 19*
- güdek parası** Çoban ücreti (Çr.)
- güdel** Büyük kazanları karıştırmak için kullanılan uzun saplı kepçe (Boğazkaya-Me.; Çr.) "*Keşkek kazanının ağızını bir havlu ile örtüp güdel dönmüyor diyerek oğlan evinden bahşış istemiş.*" *Cingöz 2010: 319*
- güdellemek** Yemeği karıştırmak (Ka.; Ahmetoğlan-Çr.) "*Keşkek güdellemesini, hamur yoğurmasını hep bu halamdan öğrendim.*" *Çalışgan 2021: 146*
- güderlemek** → güdellemek (İs.)

güdü 1. Küçük çömlek, güveç (İs.)

2. Küçük kâse (Ka.)

güdücülük Çobanlık (Kızılhamza-Or.) “*Güdücülük sana özgüdür.*” *Tdk* 1993: 4512

güdü güdü Köpek çağırma ünlemi (Sarimbey-Çr.)

güdük (1) Kısa boylu (Evcı-Bo.; İs.; Su.) “*Elinde küçük bir defterle iyice güdükleşmiş bir kurşunkalem vardı.*” *Sarıyüce* 2004: 178

güdük (2) Haklağa denilen ölçeğin sekizde biri (Dutçakallı-Çr.)

güdü (1) Kiraz kurusu (Çr.)

güdü (2) Uzun saplı tahta kepçe (İsahacı-Al.) “*Bir yandan da güdü denilen uzun saplı düz çömçeyle karıştırılmalıdır.*” *Arısoy* 1970: 71

güdümlük → güdek parası (İs.)

güdümlü Bir çeşit çalgı, tef (Çr.)

güdü parası Çoban ücreti (İs.)

güdü Güç, kuvvet (Maksutlu-Ka)

güdürlü Güçlü kuvvetli (Maksutlu-Ka)

güdürlüz Güçlü kuvvetli, gürbüz (Eskiköy-Çr.)

güdü yeri Otlak (İs.)

gügük Çavuş kuşu (Çr.) “*Dalda gügük bağıyor / Gülüm neren ağlıyor*” *Ertekin* 2006: 41

gügüldemek Çocuğun konuşmaya başlaması, konuşur gibi yapması (Çr.)

gügüm Bakırdan su ibriği (Kılavuz-Al.; Ka.; Os.) “*Gügüm ırbık doldurdum / Doldu diye kaldırdım*” *Ayhan* 2002: 167

gügürdenmek Çocuğun konuşmaya hazırlık döneminde değişik sesler çıkarması (İs.)

güher Cevher (Yazır-Bo.) “*Sefil Ali'm der ki er ere yete / Erler güherini erlere sata*” *Çevik* 2007: 54

gügüven Baykuş (Çr.)

gül Kısrakların tüylerinde beliren doğurma işareti (Çr.)

gülburma İnce açılmış yufka ile yapılan bir çeşit baklava (İs.; Elvançelebi-Me.) “*Gülburma, bıyığı burma, sarığı burma bunların hepsi aynı.*” *Ozulu* 2016: 218

güldürgücük Yarım yamalak, ek-sik kalmış iş (Çr.)

güldür güldür Suyun bol bol akışını anlatır (Haydar-Al.; Eski-kin-Çr.) “*Güldür güldür akan suyun nerede? / Şimdi böyle garip kaldın burada*” *Kurtoğlu* 1994:33

gülece Güler yüzlü, güleç (Su.) “*Yalnız gülece yüz taşımakla beylik olur mu?*” *Sarıyüce* 2004: 292

güleç Sevimli, güler yüzlü, çok gülen kimse (Su.) “*Güzel çirkin istemem / Sevdiğim güleç olsa*” *Ertekin* 2006: 105

güleğen → güleç (İs.) “*Küçükten sevmeli yavrum güzeli / Küsmesini bilmez güleğen olur*” *Gürsel* 1997: 315

güle Ağaçtan yapılan, süt ya da yağ konulan kap (Ka.; İs.; Su.) “*Dün gece temşütte yaptığım çöreklerle nerdeyse bi güle tereyağı sürdüm.*” *Şahin* 2020: 72

güleş Güreş (Arpalık, Eski-kin-Çr.) “*Combayınan güleş dutar yıhardım / Kır tayınan yarışımı sorma heç*” *Kurtoğlu* 1998: 25

güleşmek Güreşmek (Eski-yapar-Al.; Akçalı-Su.) “*Gazete kâğıdı başa güleşir / Keyifçilerin hali yaman dediler*” *Arısoy* 1970: 57

gülfatma Hatmi çiçeği (Çr.)

gülgübür Toz toprak (İsahacı-Al.) “*Gülgübür kalmamış koynuma dolmuş / Pek yaktı canımı saman çeteni*” *Arısoy* 1970: 100

gülluğu Bülbül (Kızılhamza-Or.)

- güllap** → güllep (Çr.) *"İki güllap, bir çift horoz, bir köprücek alıp verdim."* Demiryürek-Ozulu 2017: 238
- güllep** Kapı sürgüsü, menteşe (Âşıkbükü-Os.; Çağsak-Çr.) *"Kapı güllebi gibi bir o yana bir bu yana dönüp durma."* Yoksul 2013: 423
- güllü dallı** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- güllü pencereli** → güllü dallı (Çr.)
- gülü** Hindi (Boğabağı-Çr.)
- gültök** Hindi (Bügdüz-Çr.)
- gümbe** 1. Kümbet (Os.) 2. tepe, tümsek (Os.) *"Doyunca karnım gümbe gibi oldu."* Başaran 1974: 94
- gümbedek** Ansızın (Çr.) *"Gümbedek tepe takla gitti."* Yoksul 2013: 345
- gümbüdenek** Birdenbire, pat diye ses çıkararak (Çr.) *"Bastonu kaldırdığı gibi adamın sırtına gümbüdenek aşk eder!"* Özçatalbaş 2003: 25
- gümbüldek** Çağlayan (Çr.)
- gümbür** Patates (Çr.)
- güme** → gümele 1 (Su.)
- gümele** 1. Bağa, bostana yapılan bir yanı açık basit kulübe (Beydili-Çr.) 2. Avcı kulübesi (İs.; Su.) *"Bağımdaki gümele, lüzum görmez temele."* Yoksul 2013: 102
- gümpil** Patates (İs.)
- gümpür** Patates (Al.; Çalyayla, Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) *"Şişe şişe gümpür çuvalı gibi olmuştun."* Yoksul 2013: 592
- gümrenmek** Kendi kendine söylenmek (Çr.) *"Durur durur gümrenir / Elâleme imrenir"* Aytekin 2003: 70
- gümürdenmek** → gümrenmek (Çr.)
- günahını vermemek** Hiçbir yararı dokunmamak (Çr.)
- günaşığı** Ayçiçeği (Çr.)
- günaştı** Batı (Göcenovacığı-Çr.) *"Avlunun günaştı kapısından çıkıp duvarın dibinde fiskoslaştılar bir süre."* Gümüş 1977: 20
- günay** Güney, güneş gören yer (Çr.)
- gün batı** Batıdan esen yel (Çr.)
- gün çaldı** Gün ortası, öğle (Su.)
- gün çalmak** Güneş almak, güneş vurmak (Çr.)
- günde** Her gün (Çr.) *"Günde pancar pişirir / Zangı'nın kızanları"* Aytekin 2003: 11
- gün dikilmek** Öğleye yaklaşmak (Çr.)
- gün dinenmesi** Güneş tutulması (Çr.)
- gündiye** Gündelik (Çr.)
- gündoğdu** Güney (Göcenovacığı-Çr.) *"Te ora bizim köy, dedi Hafız. Elinin birini uzattı gündoğuya."* Gümüş 1977: 138
- gündoğusu** Doğu rüzgârı (Çr.)
- gündöndü çiçeği** Ayçiçeği (Göcenovacığı-Çr.) *"Entari ölçüp dikilmişçe uymuş, tabanı yüksek terlik azımcık uzatmış boyunu, gündöndü çiçeği gibi efil efil esiyor etekleri."* Gümüş 1977: 132
- gündüz** Gelinin gideceği sabah yapılan oyunlu eğlenti (İs.)
- gündüzleme** 1. Çok zeki, akıllı, gözü açık çocuk (Çr.) 2. Ele avuca sığmayan yaramaz çocuk (Kargı-Os.)
- günebakan çiçeği** Ayçiçeği (Göcenovacığı-Çr.) *"Kızın meyli bize dönüp kaldı günebakan çiçeği gibi."* Gümüş 1977: 134
- güneç** Çok güneş alan yer (Çr.)
- gün eğilmesi** İkindiden sonraki zaman (Çavuşköy-Su.)
- gün eğilmek** Günlerin kısalması (Çr.)

güneş çavmak Güneşin dağlara yayılması, doğması (Çr.)

güney Her zaman güneş alan yer (İs.)

güne yamaç Güneş alan yer, güney (Çr.)

güney geçe Güneydoğu (Çr.)

gün ışık vermemek Geçimsiz davranmak, gün yüzü göstermemek (Âşıkbüyük-Os.) "Kelgız'a gün ışık vermemiş." Arslaner 2016: 177

günindi Batı (Çr.)

gün kavuşması Güneş batımı zamanı (Kargı-Os.; Çr.)

gün kesme Bir işin yapılacağı günü belirleme (Su.) "Düğün günü kesildi." Uçakçı 2006: 365

günlü Suçlu (Çr.)

günlük (1) Gündelik, yevmiye (İsahacı-Al.; Palabıyık-Çr.) "Bu parayla inan günlüğe gitmez / Bizim köylü yünlü ferik patıron" Özgür 2002: 91

günlük (2) Şemsiye (Çr.)

günlükçü Gündelikle çalışan tarım işçisi (Kamışlı-Su.; Göcenovacığı-Çr.) "Ekmekçiliğini ederim köyün, günlükçülüğünü ederim geçinirim." Gümüş 1977: 103

günnemek Güneşlenmek (İs.)

günnük (1) Beş vakit namaz (Çr.)

günnük (2) Şemsiye (Kavşut-Su.)

günnük (3) Ücret, yevmiye (Yerliköy-İs.; Çr.) "Günnüksüz çalışırım / Yâr beni tutsa ırgat" Ertekin 2006: 58

günnükçü Gündelikle çalışan işçi (İs.; Kargı-Os.)

günonü Gün doğmasına yakın zaman (Çr.)

günsü Sürekli güneş alan yer (İs.)

günsüz Henüz tutuklanmamış suçlu (İs.)

günü Kıskançlık, haset (Os., Su.; Çr.) "Günüsünden karnının çanağı çatlıyor." Tdk 1993: 2231

günücü Kıskanç kimse (Ba.; İs.; Os.) "Bu kadar günücü, haset olma." Yoksul 2013: 166

günücük → günü (Çr.) "Günücüğünden öldü." Koşay-Aydın 1952: 66

günü geçmek Aybaşı olmak (Alacahöyük-Al.) "Hamile kalan âdetim olmadı günüm geçti der." Balıkcı 2010: 79

güñülemek Çekememek, kıskanmak (Külah-Al.; Âşıkbüyük-Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Ben seni candan sevdim / Gölgeinden güñülerim" Ertekin 2006: 44

günüz Gündüz (Çalyayla-Çr.)

gün yamuru Güneş varken yağın iri damlalı yağmur (Çr.)

güpgücücük Çok küçük (Çr.)

güplemek Güpürdemek (Göcenovacığı-Çr.) "Yine benim yüreğim güpledi, şimdi hapı yuttum." Ertekin 1946: 18

güpür Süprüntü, toz, çöp (Ba.) "Amma pasaklı garı yav, evin her tarafı güpür dolu emme hiç orali deel." Şahin 2020: 71

güpür güpür Güçlü, hareketli olarak (Çr.) "Güpür güpür kıyidan atlayıp kaçtı benim sesime." Gümüş 1977: 52

güpürtü Gürültü, kuvvetli ayak sesi (Çr.)

gürdük Hayvanlarda çiftleşme zamanı (Çr.)

güre Çiftleşmek isteyen kısırak, dişi eşek (İs.)

gürebi Eğri uçlu küçük balta, nacak (Çr.)

gürelemek → kürelemek 1 (İs.)

gürelmek Artmak, çoğalmak (Çalyayla-Çr.) "Arada ocağın yalımları güreliyor, odunların ucuna az

- bir su köpürterek cızır cızır bir ses çıkartıyordu." Gümüş 1977: 142*
- güren** Küme, topluluk (Dutçakallı-Çr.)
- gürg** → gürk (Çitli-Me.; Su.)
- gürgüvenç** Çok şen (Çr.) "*Herkes gürgüvenç, azık çıkırları kazgıçların ucuna takılarak omuzlardan arkaya atılmış." Ertekin 1938: 21*
- gürk** Kuluçka dönemindeki tavuk (Külah-Al.; Kargı-Os.; Sarimbey-Çr.) "*Şahin yumurtası serçe olmaz ki / Yatırıp da güрке follayıp durma" Çimen 2000: 64*
- gürlegen** Çağlayan (Çr.)
- gürlek** Bol, çok (Alancık-Me.) "*Tükenmedi ahi ile amanı / Kanım gürelek, gençliğimin zamanı" Sürmelican 2013: 10*
- gürlemek** Çoğalmak, artmak (Evcı-Bo.) "*En kısa zamanda gene gürler haneniz." Sarıyüce 2004: 39*
- gürpdüşen** İri, içi çabuk kararan bir çeşit armut (Çalyayla-Çr.)
- gürpüdek** Ansızın, birdenbire (Çalyayla-Çr.) "*Damdan düştüm gürpüdek / Bi kız öptüm şirpidek" Gösterir 2011: 175*
- gürpüden** Birdenbire aniden (düşmek) (Ba.) "*Balkonda oturu-yodu, gürpüden yere düşdü." Şahin 2020: 72*
- gürpüdenek** → gürpüdek (Çr.)
- gürredek** Duvar gibi şeylerin birdenbire yıkılması (Çr.) "*Bunca yılın horasanla kaynatılmış kabristan duvarını gürrredek yıkıp tozunu göğe savurdu." Tahir 2007: 244*
- gürüf gürüf** Sürü sürü (Çr.)
- gürüş** Küçük kulaklı koyun, keçi, kuzu (İncesu-Su.)
- gürzo** Düz ipek kumaş (Çr.)
- güşene** Tencere (Eskiekin-Çr.) "*Güşenem sarı bakır / Oynama şakır şakır" Gösterir 2011: 290*
- gütlemek** Hayvan otlatmak (Sarimbey-Çr.) "*O çiftten geliyodu. Ben de mal gütlemeden." Gösterir 2017: 16*
- gütmek** Hayvan otlatmak (Kamışlı-Su.; Kuşsaray, Sarimbey-Çr.) "*Ben koyunu güderim / Arkadaşım kız olsa" Gösterir 2011: 89*
- güürdenmek** Beş altı aylık çocuğun konuşma öncesinde çıkardığı sesler (Ba.) "*Hadi iyisin la Hulusi, senin göbel güürdeniyo ar-tık." Şahin 2020: 72*
- güva** Güveyi (Göcenovacığı-Çr.) "*Bir de takılması olmasa ikiye bir, kızımı vereceğim, güvam olacaksın demese..." Gümüş 1977b: 18*
- güveği** Damat, güvey (İsahacı-Al.) "*Oğlu güveği olmuş / Babası altın saçar" Ertekin, 2006: 57*
- güveği önü** Gerdek gecesi güveyin arkadaşlarına verdiği özel yemek (Kalecikkaya-Al.; Çr.)
- güvelemeç** Sarımsaklı bir yemek (Küçükpalabıyık-Çr.)
- güvem** Yenebilen bir çeşit mantar (Çalyayla-Çr.) "*Elindeki çıkına bir iki güvem mantarı koymuş." Gümüş 1977: 22*
- güven (1)** → güvem (Güvenli-Çr.) "*Sadık yine bir kucak dolusu güven dedikleri kültür mantarını toplamış." Hodul 2019: 65*
- güven (2)** Sevinç, mutluluk (Çr.) "*Mektubunu okuyunca ne kadar güvendim." Tdk 1993: 2240*
- güvenç** Dayanak, arka, yardım (Eskiyapar-Al.; Serban-Çr.) "*Herkesin umudu bir güvenci var / Biz de sen sahip ol Hasan Dedem" Koçak 1980: 123*
- güvenmek** Sevinmek (İs.; Çalyayla-Çr.) "*Bir verdiğimiz karşı gel-*

miş diye çok güvendik." Demir-yürek-Ozulu 2017: 161

güvercin taklası Erkek çocukların oluşturdukları kule üzerinden öteki yana takla atarak geçmeye çalıştıkları bir oyun (Gölet-Ka.; Çr.) "Güvercin taklası, oyuncular sıkılıncaya kadar devam eder." *Oğuz 2006b: 32*

güvermek (1) → gövermek (Çr.) "Güvereni ekin sandım / Ekin de-ğil birçağımış" *Gkb 2002: 82*

güvermek (2) Morarmak (İsahacı-Al.) "İsahacı köyü bizim ilimiz / Hep güverdi ayağımız elimiz" *Arısoy 1970: 74*

güvermek (3) Salıvermek (Al.)

güverti 1. Yeşillik, yeşerti (Çr.) "Öküzleri güvertiye salıp saman masrafından kurtulmaya çalışacağına..." *Tahir 2006: 13* 2. Evlerin bahçesinde yetiştirilen sebze (Ba.; Çr.) "Bu sene davar gübresini çok dökmüşüm, güverti bi azdı bi azdı ki sorma." *Şahin 2020: 72*

güveyi Damat (İs.; Os.) "Hamamda güveyi gınalamak adettir." *Özçatalbaş 2002: 114*

güvey önü Düğün kalabalığı dağıldıktan sonra erkeklere verilen yemek (La.) "İkindiden sonra güvey önü denen yemek hazırlanır." *Bayram 2008: 285*

güvez Yeşil ile mor arası bir renk (Çr.) "Dürümde yeşil soğan / Güvez yelekli oğlan" *Aytekin 2003: 67*

güvüldemek → güğüldemek (Çr.)

güyâ Güvey, damat (Kargı-Os.; Gökköy-Çr.) "Daha nasıl diyem ki / İç güyaden halıca" *Gösterir 2011: 70*

güyalık Güveyin düğünde giydiği giysi; güveylik (Çr.) "Sana mübarek olsun / Güyaliğin donları" *Ertekin 2006: 13*

güyaönü → güvey önü (Çr.) "Tura oyunu güyaönü toplantısında oynanırdı." *Ozulu 2016: 61*

güyee Güveyi, yeni damat (Ba.) "Güyeenin sırtına zumzuğu o gader hızlı vurmuş ki adam sürçele-yince eşiğe düşmüş." *Şahin 2020: 72*

güyeğü Güvey (Aşıkbükü-Os.) "Ağanın güyeğü olacak oğlu..." *Arslaner 2016: 179*

güyeğü giydirme Damat donatma töreni (Ka.) "Gelin çıktığı gün güyeğü giydirme merasimi yapılır." *Aşık 2003: 75*

güyeğü koyma Damadı gerdeğe sokma (Ka.) "Gelin alma, güyeğü koyma işleri bilinen şekilde yapılır." *Aşık 2003: 75*

güyük İçi boş ceviz (İs.)

güzbaşı Eylül (Su.) "Emrin olur deyip saydı: İlkay, gucük, ... çiçekayı, yaprak, herkayı, ırgatlık, güzbaşı..." *Çalmuk 2019: 108*

güzeller Bir halk oyunu (Arpalık-Çr.)

güzey Güneş görmeyen yer (Su.)

güz guyma Ekinlerin biçilme dönemi (Bademce-Ka.)

güz guymak Hasat kaldırmak (Bademce-Ka.)

güzlek (1) → güzlük 1 (Çr.)

güzlek (2) Erken doğan kuzu (Kıcalı-Al.)

güzlük 1. Güzün ekilen tahıl (Su.; Beydili, Çalyayla-Çr.) 2. Güz için ayrılmış yiyecek (Su.) "Güzlüğe uyar olmaz." *Yoksul 2013: 350*

güz yiğidi Harman işlerini bitirmiş, cebi az çok para görmüş çiftçi (Hımiroğlu-Çr.)

H

- ha** Kulpsuz büyük sepet (Aşağı-fındıklı-Su.; Gökçe ağaç-Uğ. Karadona-Çr.) “*Haden boşalan sepete sığmaz.*” *Yoksul 2013: 353*
- haal haal** Gürbüz, gelişmiş, çok canlı (Sarimbey-Çr.)
- haat** Zaman (Karadona-Çr.) “*Gocan ne haat götürürse o haat get.*” *Özçatalbaş 2002: 68*
- haba** Heybe (Sarimbey-Çr.) “*Sırtımdaki yırtık haba / Gerdan kıvrımsıcaba*” *Çimen 2000: 93*
- habar (1)** Haber (Çavuşoğlu-İs.; Âşıkbüke-Os.) “*Gadın habar götürüyo.*” *Abaz 2004: 112*
- habar (2)** Nasihat (Bademce-Ka.)
- habar ağnatmak** Nasihat etmek, söz dinletmek (Bademce-Ka.)
- hâbe** 1. Heybe (Yeşilyurt, Çopraşık-Al.; Yerliköy-İs.) 2. Çanta (Yarımsöğüt-Su.) “*Hodürü hoş, habesi boş.*” *Yoksul 2013: 381*
- habeli hoş** Tahteravalli (Aşağıfındıklı-Su.)
- habire** Ara vermeden, sürekli olarak (Külâh-Al.; Eskiëkin, Sarimbey, Serban-Çr.) “*Habire çene çalılıp duruyor.*” *Yoksul 2013: 352*
- hacat** → hacet (İsahacı-Al.; Aşağıfındıklı-Su.) “*Hacat için gomşuy-eetmeyi heç hazitmem.*” *Kerman 1997: 21*
- hacayı** Eylül (Su.) “*Emrin olur deyip saydı: İlkay, gucük, çiçekayı, yaprak, herkayı, ırgatlık, hacayı...*” *Çalmuk 2019: 108*
- hacı** Hacca gidecek olan birinin, arkadaşlarının isteklerini yerine getirmesini anlatan köy seyirlik oyunu (Me.)
- haco** Hacı (Su.)
- haçan** Ne vakit, ne zaman (İs.) “*Haçan sizin eve geldimse boş bulamadım.*” *Tdk 1993: 2248*
- hafildemek** Nefesi daralarak sık sık solumak (Çr.)
- hafilemek** → hafildemek (Çr.)
- hafşalamak (1)** Çamaşırı elde yıkarken çitilemek (Bademce-Ka.)
- hafşalamak (2)** Dövmek (Bademce-Ka.) “*Dan bebek vallaha demeyin hafşaların.*” *www.bademce.com*
- haggad** Gerçek, hakikat (Su.)
- haggadden** Gerçekten, hakikaten (Ba.) “*Ummuyodum emme haggadden de kalender adammışsın gardaşım.*” *Şahin 2020: 73*
- hağ** Üzüm, kiraz gibi yemiş koymaya yarayan küfe, sepet (Eskiëkin, Gök köy-Çr.) “*Çeten çeten, iğrat verir güzleri / Selesi, sepeti, hağleri vardı*” *Kurtoğlu 2006: 14*
- hağbe** Omza takılan ya da hayvan üzerine konan iki taraflı doku malı çanta, heybe (Gök köy-Çr.) “*Gara hağbeyi getir.*” *Uçakçı 2006b: 210*
- hahah** Hemen, çok çabuk (Çr.)
- hahalamak** İtmek (İs.)
- hahetmek** Bir işi halletmek, hazırlamak (Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- hahırdamak** Yüksek sesle gülmek (İs.)
- hahır hahır** → hakır hakır (Ba.) “*Ne gülüyon la hahır hahır, aynı sını sen de yapmadın mı?*” *Şahin 2020: 73*
- hahitmek** Becermek (Gölköy, Harunköy-İs.) “*Oküzü de goş hahidebülüseñ.*” *Abaz 2004: 131*
- hak (1)** Yapılan işin, harcanan emeğin karşılığı (Su.) “*Hakımı alır otururum şurda.*” *Gümüş 1977: 12*
- hak (2)** Yaklaşık on iki kilo tahıl alabilen bir ölçek (Çevreli-Al.,

Âşıkbükü-Os.) “Bizim pazarlığı-mıza göre bir hak ceviz bir lira değil mi?” *Saraçer 2000: 354*

hak etmek Halletmek, hazırlamak (Ahmetoğlan-Çr.) “Bütün yiyeceğimizi, giyeceğimizi, yakacağımızı kendimiz hak ederdik.” *Çalışgan 2021: 161*

hakgatdan Gerçekten (Harunköy-İs.) “Hakgatdan ezeli goleyidi.” *Abaz 2004: 132*

hakık Akik (Sarimbey-Çr.) “Hakığım var küpem var / Eğil bir yol öpem yâr” *Ertekin 2006: 61*

hakıldak Dilencilere verilen aynı yardım, dilenme hakkı (Âşıkbükü-Os.) “Olukbaşı'nın Kürtlerine türkü söyletmeden hakıladağı verilmezdi.” *Arslaner 2016: 250*

hakırdamak Gülmek, sesli gülmek (Kargı-Os.; Çr.)

hakır hakır Kahkaha ile gülme (Ka.)

hakırtı 1. Sesli gülme, kahkaha (Çr.) 2. Hastalık döneminde solunum yollarından gelen ses (Kargı-Os.)

hakkat Gerçekten, hakikaten (Ba.) “Mehmet Astsubay şehit mi olmuş? Hakkat mı?” *Şahin 2020: 73*

hakkuran Güvercinden küçük serçeden büyük bir kuş (Çr.)

hakla → Haklağa (Yazır-Bo.; Kamışlı-Su.; Beydili, Kozluca-Çr.) “İki hakla buğdayı toptancıya teslim etti.” *Destanoğlu 2006: 94*

haklağ → haklağa (Kavacık-Çr.) “Ötüyüzden üç haklağ buğday getirdim.” *Ceyhan 1944: 4*

haklağa 16 kiloluk tahıl ölçüğü (Külah-Al.; Gökköy, Kavacık-Çr.) “Buğdayın haklağasını on beş liraya şehirli deyil biz çıkarttık.” *Ceyhan 1944: 4*

haklağı → haklağa (Çr.) “En çok mahsul kaldıranlar anbarlarına

beş yüz haklağıdan çok hububat koyamıyor.” *Ceyhan 1944: 6*

haklı Eş, karı koca (Su.)

haklık Bir hak tohum ekilebilen tarla parçası (Âşıkbükü-Os.) “Kaç haklık çeltik araziniz var?” *Arslaner 2016: 250*

halaka Halka biçiminde ekin yığını (Göcenovacı-Çr.) “Yığma tavında inceltmiş olanlar yığmaya, inceltmemiş olanlar ‘halaka’ yapmaya durdular sürdükleri sarpı.” *Gümüş 1977: 93*

halal Helal (Su.) “Halala comartlık olmaz.” *Uçakcı 2006: 365*

halbır Kalbur (Al.; Sarimbey-Çr.) “Sungurlu mercimâ gibi halbırın altında da oynuyo, üstünde de.” *Uçakcı 2006: 220*

halbur İri delikli elek (Küre-Al.) “Eski halbur yıkarım / Yola çıkar bakarım” *Ayhan 2002: 171*

halbusam ki Halbuki (Al.)

halça (1) Kalça (Çr.) “Saç üzüm karası, selvi gibi halçasını küt dö-güyor.” *Koçak 1938: 7*

halça (2) Kunduracıların kalıp üzerine koydukları meşin parçaları (İs.)

haldır haldır 1. Bol, geniş (Su.)

2. Durmadan (Çr.) “Haldır haldır çalışıp duruyor.” *Yoksul 2013: 355*

haldır hayat Düzensizlik durumu (Su.)

haldır huldur Gelişigüzel, özensizce, kaba saba (Kargı-Os.; Su.)

halê Halay (Su.)

halebi Altmışbeş santim boyunda bir uzunluk ölçüsü, arşın (Ka.; Çr.) “Benim ağan çelevi / Boyu üç dört halebi” *Ertekin 2006: 31*

haley Halay (Eskiekin-Çr.) “Haleyde yer gapmalı / Yâre cilve yapmalı” *Gösterir 2011: 125*

- haleyim** Giyişi düzgün olmayan (Çr.)
- halhalamak** Uzun ipi kola dolayarak halka gibi yapmak (Çr.)
- haliçe** Küçük ipek halı (Çr.)
- Halil İbrahim** Bir halk oyunu (Al.)
- hallamak** 1. Sönmekte olan ocağı alevlendirmek (Çr.) 2. Nefesi ke-silmek (İs.)
- hallaşmak** Söyleşmek, hal hatır sormak, dertleşmek (Çr.)
- halleşe** Dügünlerde hep bir ağızdan ilahi söyleme (Os.) *"Halleşe ile, yani Yunus Emre'nin ilahileriyle, damada yeni giysilerini giyirdik."* Saraçer 2000: 324
- hallıca** Durumu kötüden biraz iyi (İs.)
- halva** Helva (Kıcılı-Al.; Çalıca-Çr.) *"Halva demesini de bilir, helva demesini de."* Tahir 2004: 68
- hamambıç** Çocukların çamurla oynadıkları bir oyun (Çr.) *"Kimi aşık, deşenek oynar, kimi topraktan havuz hamambıç yapar."* Özçatalbaş 2002: 31
- hamamcı olmak** Boy abdesti alma gereksinimi duymak, düşü azmak (Çr.)
- hamayıs** Patiska (Çr.)
- hamayil** → hameyli (Çr.) *"Anasının uzattığı uğurlu hamayil kesesini aldı."* Tahir 2004: 17
- hamaz** Hortum, kasırğa (Çr.)
- hambal** Hamal (Çevreli-Al., Dutçakallı-Çr.) *"Hambala çok cazip gelmiş."* Kantemir 2015: 162
- hambar** Tarım ürünlerinin konulduğu yapı, ambar (Bademce-Ka.)
- hame** Çocuk oyununda eşilen yer, çukur (İs.)
- hameli** → hameyli (Çr.)
- hameyli** Nazar değmemesi için halkın kullandığı bir çeşit nazarlık, hamail (Çalyayla-Çr.) *"Sana nazar atarlar / Hameyliyi takın gel"* Gösterir 2011: 185
- ham haşal** Tam olgunlaşmamış meyve sebze (Ba.) *"Ne bulduysan ham haşal doldurmuşsun poşete."* Şahin 2020: 73
- hamır** Hamur (Kuyucak-Me.; Gökçam-Su.; Morsümbül-Çr.)
- hamırıs** Pekmezele nişasta karışımından yapılan, kışın kahvaltıda tüketilen bir yiyecek (Evcı-Bo.)
- hamit** Hayvanların boynuna takılan halka, hamut (Gökçam-Su.)
- hampa** Para ya da emek harcamadan kazanmak isteyen kimse (Ba.; Su.)
- hampacı** Para ya da emek harcamadan her şeye sahip olmak isteyen kimse (Ba.; İs.) *"Selami de tam bir hampacıdır. Gençliğinde de böyleydi bu."* Şahin 2020: 73
- hamuraşı** Küçük küçük kesilip kurutulmuş hamuru mercimekle karıştırarak pişirilen bir yemek (Ovakarapınar-Çr.)
- hamurlamak** İyi pişmemiş ekmeği yedikten sonra hastalanmak (Çr.)
- hancık** Hangisi (Su.)
- hane** Kayısı çekirdeği oyunu için kazılan 5-6 cm derinliğinde çukur (İs.) *"Önce duvar dibine küçük bir hane kazdılar."* Kalayoğlu 2017: 29
- hangel** Haşlanmış yufka (Kuyucak-Me.)
- hangırdamak** Yüksek sesle, çirkin, kaba şekilde gülmek (Çr.) *"Guuzz, hangırdamañ! Dooru yö-rüyüñ."* Özdemir 2019: 28
- hangır hangır** Kahkahayla arsızca gülmeyi anlatır (Su.)
- hanğid olmak** Yaşlanıp çirkinleşmek (Çr.)

hanık Hazıra konan (Çr.) *"Hazıra hanık, sofraya konuk."* *Yoksul 2013: 364*

hanım camdan sallandı Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

hanım cimciği Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

hanım iğnesi Çengelli iğne (İs.)

hanım teri Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

hannapa Pisboğaz, asla doymayan (Çalyayla-Çr.) *"Bu kaçınıcı yemelan hannapa?"* *Özçatalbaş 2002: 126*

hanım olmak Sonradan görme olmak, sonradan kibarlaşmak (kadınlar için) (Bademce-Ka.)

hantıl hantıl Hırslı hırslı, şapur şupur, acele (yemek için) (İs.)

hapahap gelmek Ansızın karşı karşıya, yüz yüze gelmek, karşılaşmak (Sevindikalan-Çr.) *"Köy çeşmesinin altındaki havuzun altında rahmetli Uzun Sadınan hapahap garşılaşıyorlar."* *Özcan 2021: 6*

hapan Un çuvalı (Ba.)

hapas → hapaz (Çr.)

hapaz Bir avuç dolusu (Külah-Al.; İs.; Tanrıvermiş-Me.; Kavşut-Su.) *"Yüzü öyle çopur ki, bir hapaz leblebi atsan bi denesi yere düşmez."* *Kerman 1997: 21*

hapaz hapaz Avuç avuç (Eskiekin-Çr.) *"Hapaz hapaz saçıları saçarlar / Bebek söbek gapar gapar gaçarlar"* *Kurtoğlu 1994: 176*

hapazlamak Avuçlamak (İs.; Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Su.) *"Kirazları hapazlamadan al."* *Arslaner 2016: 251*

hapış göpüş olmak İyice çürümek, yumuşamak (Bademce-Ka.)

hapis damı Cezaevi (İs.; Me.; Su.)

happadanak Çok ani, birdenbire (İs.)

hapucuk Gevretilen yufka ekmeğin ayranın ya da yoğurdun içine katılmasıyla yapılan yiyecek (Bademce-Ka.)

hapur hupur Düzensizce giyinecek gezmeyi anlatır (Çr.) *"Bizim oğlana bir hal oldu; hapur hupur geziyor."* *Tdk 1993: 2281*

har Gül yapraklarının üzerinde bulunan beyaz böcek (Çr.) *"Güneşim kar değilim / Bülbülüm har değilim"* *Gösterir 2011: 210*

haral (1) Kıldan dokunan büyük çuval (İsahacı-Al.; Örenseki-İs.; Kamışlı-Su.) *"Bir çift çorap örmüş Türkmen haralı / İşi elfazlıdır Firdevs gelinin"* *Arısoy 1970: 73*

haral (2) Erkek çocuklarca oynanan, koşmacaya dayalı bir oyun (Su.)

haralı Büyük çuval (Çr.)

haramzada Eve faydası olmayan, haylaz çocuk (Su.; Çıkrık-Çr.)

haranı Kazan (Küçükpalabıyık-Çr.)

haraza Ciğer hastalığı, balgamlı öksürük (Obruk-Do.) *"Ahmet harazalıdır."* *Tdk 1993: 2285*

harazalı Kesik kesik soluyan, öksüren, hastalıklı (Ovakarapınar-Çr.) *"Kasıla kasıla harazalı bir sesle: Ev sahipleri!"* *Sarıyüce 2004: 282*

harcıkmak Harcama yapmak, çok masraf etmek (Âşıkbükü-Os.) *"Önünü sonunu düşünmeden bu kadar harcıkırsan evin yolunu bulamazsın."* *Arslaner 2016: 251*

harç Üç etek kenarlarını süslemek için kullanılan dantela, sutaşı, kordon (Çr.)

hardalaşmak Çocukların şakalaşması, boğuşması (Çr.)

- haremici** 1. Yaramazlık yapan, sağa sola zarar veren çocuk (Çr.)
2. Soyguncu (Dutçakallı-Çr.) "*Bizim çocuklar ne kadar haremici oldular.*" *Tdk* 1993: 2288
- hareni** Küçük kazan, çay kazanının küçüğü (Sarimbey-Çr.)
- harf (1)** Haya, namus, utanç (Çıkrık-Çr.) "*Akşam odada Ahmet hiç harflenmedi.*" *Tdk* 1993: 2288
- harf (2)** Korku (Ovakarapınar-Çr.) "*Hiç bir şeyden harfi yok.*" *Tdk* 1993: 2288
- harhar (1)** Bol bol (Me.)
- harhar (2)** Köpek havlaması (Me.)
- harhar (3)** → Haral (Bademce, Gölet-Ka.)
- harhit (1)** Dokuma tezgâhlarında deve denilen parçayı yukarıda tutmaya yarayan ağaç (Eskiya-par-Al.)
- harhit (2)** → harkıt (Çr.) "*İbili emmiye desek de yazanedeki goltuhtları yeñilese. Harhit olmuş.*" *Özdemir* 2019: 143
- harhuş** Gelişigüzel, abur cubur, öteberi (Sarimbey-Çr.) "*Harhuş yemiş midesi bozuldu.*" *Tdk* 1993: 2288
- harıldak** Ses çıkararak nefes alan kimse (Çr.)
- harım** Sebze meyve bahçesi (Göcenovacı-Çr.) "*Harımların bostanların çitleri, bağ bahçenin kıyıları tüm kuşburnu, tüm iğde.*" *Gümüş* 1977: 17
- harın** Bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden hayvan (Çr.)
- harinsemek** Cinsel açıdan şımar-mak (Su.)
- hark** Su yolu (Kalecik-Me.; Os.; Aşağıfındıklı-Su) "*Su oldum aktım görmedim hargı / Çekildim pazara bulmadım nargı*" *Piroğlu* 1981: 37
- harkıt** İşe yaramayacak denli eski, çürük, yıkık (Me.)
- harkut** 1. Obur (Su.) 2. Çok çirkin (Os.)
- harlak (1)** 1. Bağirtlak (Gökçam-Su.) 2. Kalın, boğucu ses tonu (Gökçam-Su.)
- harlak (2)** Harıl harıl ses çıkaran her şey (Çr.)
- harlak (3)** Yorgun (Çr.)
- harlamak (1)** Az yanan ateş ya da kuru ot gibi şeylerin birden parlaması (Akçalı-Su.; Çıkrık-Çr.) "*Ateş harlanınca yüzlerce insan hücum etti üzerine.*" *Sarıyüce* 2004: 171
- harlamak (2)** Yorgunluktan ses çıkararak sık sık soluk almak (Bademce-Ka.; Çr.)
- harlatmak** Az yanan ateşin alazını artırmak (Çr.) "*Ateş koyup yaktilar bizi ki, gazyağı dökerekten harlattılar.*" *Tahir* 2004: 361
- harlavuk** Ses çıkararak nefes alan kimse (Çr.)
- harlek** → harlavuk (Çr.)
- harman** Temmuz ya da ağustos ayı (Ahmetoğlu-Çr.) "*Harman gelir, mahsul kalkar, borç vermeye başlanırdı.*" *Güven* 2010: 23
- harmancı** Harman döneminde çalışan mevsimlik işçi (İsahacı-Al.; Beydili, Göcenovacı-Çr.) "*Dirgen aldı harmanları dağıttı / Çıkarın azabı harmancı geldi*" *Arısoy* 1970: 103
- harmanlamak** Kavis çizerek yürümek (Çr.) "*Dizlerini kırmadan lap lap sıçrayıp harmanlayarak yürüdüğünden...*" *Tahir* 2006: 49
- harmannamak (1)** Birden çok farklı maddeyi belirli oranlarda birbirine karıştırmak (Çr.)
- harmannamak (2)** Tur atmak (İs.)

haro Ekin koymak için çamurdan yapılan depo (Al.)

harpadan İki şeyin uyumlu bir biçimde birbirine geçmesi (Su.)

harpidan Ansızın, haber vermeden (İs.)

harpişlamak → harpuçlamak (Çalyayla-Çr.)

harpuçlamak Bir şeyi avucuyla, parmaklarıyla ezmek, avuçlayıp avuçlayıp bırakmak (Ba.; İs.; Gölet-Ka.) "Yemeği gene harpuçladı." www.golet.tr.gg/

harpuşlamak → harpuçlamak (Ba.; Âşıkbükü-Os.)

harradak Birdenbire (Çr.) "Kibriti tutsalar, harradak alıp kül olacağız!" Tahir 2007: 376

harro marro Üçer kişilik iki küme arasında oynanan bir çocuk oyunu (Çr.) "Harro marro, aşağı yukarı diye yüksek sesle bağırarak ebeyi şaşırtmaya çalışırlar." Oğuz 2006b: 33

harsıkmak → harlamak 2 (Bademce-Ka.)

harşlık Harçlık (Çr.) "Alaca işlik dikedir, cebine harşlık dokdürür." Caferoğlu 1994b: 111

harşolmak Kullanılamaz duruma gelmek, berbat olmak (İs.)

harta Harita (Os.) "Andımız hartamızı / Yeşile boyamaktır" Çağlar 1954: 64

hartıl (1) Duvarın sağlam olması için örülürken araya konulan ağaç, kiriş (Âşıkbükü-Os.)

hartıl (2) Sedir (Çopraşık, Değirmendere-Al.)

hasa Bir tür pamuklu kumaş, patiska (İs.; Âşıkbükü-Os.)

hasan baba Köylerde kadınların oynadığı bir seyirlik oyun (Çr.)

hasaratlı Taşlarla, çeşitli bitki tohumlarıyla karışık tahıl (Su.)

hasbaal Hasbihal, söyleşi (Çr.)

has baklava İnce açılmış kırk kadar yufka ile yapılan baklava (Büyükgülücek-Çr.) "Has baklavayı kesmek de ayrı bir hünerdir." Ozulu 2016: 218

hasıda Mısır unu, pekmez, yağ, nişasta ile yapılan bir tatlı (Külah-Al.; Yazır-Bo.; Beydili-Çr.) "Çinko tasta hasıda / Pusudayım pusuda" Ay-tekin 2003: 54

hasillamak Temizlemek, ayıklamak (Âşıkbükü-Os.) "Yazıdan gelen şu tohumlukları hasıllayalım." Arslaner 2016: 251

hasıllı Dışına hasır sarılmış büyük damacana (Çalyayla, Karagöz-Çr.) "Arabının yanına iki hasırlı damacana koydu." Tahir 2007: 359

hasiret Hasret, özlem (Yeşilyurt-Al.; Çalyayla, Kızılıpınar-Çr.) "Şu davulcu ne iyi / Hasiret kavuşturur" Gösterir 2011: 284

hasput Kağrı tekerleğinin ağaç bölümü (Os.)

hassas Köy bekçisi (İs.)

hasuda 1. → hasıda (İs.) 2. Keşkek ya da pilav gibi yiyeceklerin yumuşak tavlı pişmiş hali (Âşıkbükü-Os.)

has un Fabrika unu (İs.; Os.; Çr.) "Bu has undan bir ay ramazana yetecek kadar mantı bükülürdü." Ozulu 2016: 51

haşa Büyük çuval (Ba.; Çr.) "Talladan dokuz haşa biçer sapı getirdik, gış ekme edeceez." Şahin 2020: 73

haşabillah Mutlaka (Bademce-Ka.) "Haşabillah gidecem diy." www.bademce.com

haşadı çıkmak (1) Eşyanın dar-madağın olması, kırılması (Çr.)

haşadı çıkmak (2) Bir kişinin çok yorgun olması (Çr.) "Âşama ga-

- dar bağ belledim, haşadım çıhdı.”*
Kerman 1997: 67
- haşal** Olmamış, ham meyve (daha çok kavun, karpuz için) (İs.)
- haşalak** İşe yaramayan, değersiz şey (İs.)
- haşallama** 1. Örseleme (İs.) 2. Ağır sözlerle eleştirme (İs.)
- haşat olmak** Kırılmak, ezilmek, darmadağın olmak (Çavuşoğlu-İs.; Çitli-Me.) *“İrissiz yâr haşat oldum elinde / Çok gılladın baba çıksın dilinde”* Gösterir 2008/84: 11
- haşavuzdan** Haşa huzurdan (Su.)
- haşeri** Şımarık, yaramazlık yapan (İsmailköy, Sarimbey-Çr.) *“Nuri'nin Haşeri lakabı adını unutturmuş, hep haşeri denir olmuştu.”* Güven 2013: 35
- haşgaş** Haşhaş (Çalyayla, Eşençay, Gökköy-Çr.)
- haşıl (1)** Pişmiş hamur (Kuyucak-Me.)
- haşıl (2)** Yaradılıştan kırıcı olan kişi (Çr.) *“Eyi bir adam değil, onlar soyacak haşıl olurlar.”* Tdk 1993: 2303
- haşıl haşıl** Kaba, sert (Çr.) *“Kumaşa elini sürünce yumuşak değmiyor; haşıl haşıl bir şey.”* Tdk 1993: 2303
- haşkaş** Haşhaş (Çr.)
- haşlak** Sıcak rüzgârın etkisiyle kuruyup cılız kalan tahıl, meyve gibi şeyler (Çr.)
- haşlık** Harçlık (Eskiekin, Serban-Çr.) *“Kilerde aşığım yok / Cebimde haşığım yok”* Gösterir 2011: 181
- hatap** Özellikle deve semerlerinin dayanıklı olması için, yanlara konan ağaç parçalar (Su.)
- hatıl (1)** Taş ya da kerpiç duvarlara bağlantı amacıyla konan ağaç (Su.)
- hatıl (2)** Oturmak için yapılan yer, makat yeri (Gökçam-Su.)
- hatın** Saygıya değer kadın, hanım (Karakaya-Su.; Serban-Çr.) *“Al duvağın içinde / Gelindir Elif Hatın”* Gösterir 2011: 246
- hatir** Hatır (Esentepe-İs.) *“Hatire bahan yere bahar.”* Abaz 2004: 117
- hatirine dâmek** Azarlayıp, tersleyip gönlünü kırmak (Su.) *“Hatirine daarsiñ, edişirim seniynen.”* Özdemir 2019: 61
- hatlak** Atlanacak yer (Çr.)
- hatlamak** Atlamak (Külah-Al.) *“O gagdırma dâal. Resmen üsdümüze hatladıñ.”* Özdemir 2019: 148
- hatma** Başta oluşan şiş, ur (Kavşut-Su.)
- hav** Uzun, derince sepet (Su.)
- hava bungunluğu olmak** Yazın havanın nemli, sisli olması (Çr.) *“Bugün hava bungunluğu var; canım sıkılıyor.”* Tdk 1993: 2307
- hava çekmek** Türkü söylemek (Su.)
- hava çilemek** Hafif yağmur yağmak (Su.)
- havaksımak** Yara irinlenmek, şişmek, azmak (Çr.)
- havan bıçağı** Tütün kıyma bıçağı (Çr.) *“Kuyruğunu havan bıçağı gibi duraksız işleten bir kuyruk-sallayan...”* Tahir 2006: 235
- havangı** Aşırı sıcaktan kaynaklanan bunaltıcı ortam (Çalyayla-Çr.)
- havanklanmak** Yaranın irinlenmesi, şişmesi, azması (Çr.)
- havankmak** → havanklanmak (Çr.)
- havas** Heves (Haydar-Al.; Çr.) *“Yolla çavuş yârimi / Yârimde havasım var”* Gösterir 2011: 265

havaslanmak Heveslenmek (Çal-yayla-Çr.) "Havaslandım yâr sevdim /Yatmadım bir gececik" *Gösterir 2011: 176*

havhalamak 1. İtip kalkmak, hafif darbelerle vurmak (İs.) 2. Azarlamak (İs.) "Adam çok sinirli oolum, şimdi gidip da avans is-tenir mi, biraz önce beni hav-haladı zaten." *Şahin 2020: 74*

havıl havıl İştahla hızla yemek (Su.)

havıt Deve semeri, havut (Çr.)

havız 1. Havuz (Su.) 2. Küçük gölet (Su.)

havkalamak (1) Ovalamak (Su.)

havkalamak (2) 1. Saldırmak (İs.) 2. Yakalamak, tutmak (Su.)

havla Helva (Harunköy-İs.) "Havla ediyöñ bize de ve." *Abaz 2004: 104*

havli Avlu, bahçe (Çr.) "Medresenin büyük kapısından girince havlide boşluk bir yer var." *Demiryürek-Ozulu 2017: 185*

havlu Avlu (Dutçakallı, Eski-ekin-Çr.) "Havlumuz büyüktür halay çekilmez / Dam başımız yüksek bayrak dikilmez" *Oğuz 2006d: 60*

havra atmak Blöf yapmak (Ka.)

havrız Oturak, lazımlık (Su.)

havruz Havuz (Çavuşoğlu-İs.) "Koyde havruz yapıyola." *Abaz 2004: 138*

havşolmak Düşen bir şeyin kırılması, sakatlanması (Çavuşcu-Su.)

havt Hayvan yemliği (Boğabağı, Sarimbey-Çr.)

havuz Hafız (Çavuşoğlu-İs.) "Böylece gotü dedile havuz abi." *Abaz 2004: 138*

havzal Mısır yaprağı (Tanrıvermiş-Me.)

ha ya Evet, öyle, öyle değil mi? (Gölet-Ka.; Su.; Çr.) "Geçen gün

gene buraya oturmuştuk. Ha ya?" www.golet.tr.gg/

haya damarı çatlamak Utanma bilmemek (Os.)

hayat (1) 1. Sofa, salon, hol (Su.; Çr.) 2. Avlu (Külah-Al.; Saray-İs.; Gölet-Ka.; Çay-hatap-Çr.) "Elindeki tavşanı hayatın direğine astı." *Gümüş 1977: 72* 3. Balkon (Su.) 4. Köylerde çamaşır yıkanılan yer, yunaklık (Çr.) 5. Yayla evi (Kuzuluk-İs.) 6. Ev bahçesi (Al.) 7. Kamelya (Al.) 8. Evin önündeki seki (Çr.) "Bir kız aldım Bayat'tan, vurdu düşürdü beni hayattan." *Yoksul 2013: 147*

hayat (2) Davar ağılı (Âşıkbükü-Os.)

hay babanın çarkına tüküreyim Birine kızınca söylenen sövgü sözü (Çr.)

haybat Gürültü, yaygara (Çr.) "Ne haybatçısınız yav, koyü tutuyor gürültünüz." *Gümüş 1977: 62*

haybiye Boşu boşuna, boş yere (Sarimbey-Çr.) "Dilini kilitle gezme haybiye / Dilin ile tutmalısın orucu" *Çimen 2006: 17*

haybiyeden 1. Karşılıksız yardım etmek (Çr.) "O adam haybiyeden iş gormez." *Kerman 1997: 67*

2. Kendi çıkarını gözetmemek (Çr.) 3. Yansız davranmak (Çr.)

haydamak Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek (Çr.) "Rahmetliyi kışkırtıp haydayıp zaptolmaza bindirip tatlı candan ettin." *Tahir 2004: 404*

haydur huydur Ne yap yap anlamında kullanılır (İs.) "Haydur huydur işini uydur." *Tdk 1993: 2316*

hayhayına Boşuna çalışıp çabalamama (İs.)

hayıf Öç, intikam (Yazır-Bo.; Su.) "Bunların hayfını alır atası / Da-

- vası görülür ruz-i kıyamet" (Sefil Ali) Çevik 2007: 64
- hayıflanmak** Kızgınlık ya da öfke durumunda içindeki kini belirtmek (Dutçakallı-Çr.) "Neyledik de baba oğlun arasına girdik diye hayıflanıyordu." Gümüş 1977: 14
- hayın** Hain, kötü (Serban-Çr.) "Bakışları bu kez enikonu hayındı." Tahir 2004: 152
- hayınlık** Hainlik (Çr.) "Tenbihatı dinlememek nasıl bir hayınlıktır?" Tahir 2004: 172
- hayır hasenat sâbı olmak** Topluma yararlı işler yapmak (Çr.)
- hayin** Tembel (Su.; Gökköy-Çr.)
- haylamak (1)** 1. Bağırıp çağırmak, haykırmak (Akçalı-Su.) 2. Kışkırtmak (Çr.) "Musa Çavuş'u neden haylamaz?" Tahir 2006: 213
- haylamak (2)** Hayvanı sürmek, kovalamak (İsahacı-Al.; İs.; Su.) "Hayvana değnekle girişip karasinekleri hayladı." Tahir 2008: 75
- haylamak (3)** Nefes nefese kalmak, harlamak (Âşıkbükü-Os.) "Ürüşan'ın Çay'dan eve gelene kadar hayladım." Arslaner 2016: 251
- hayma** 1. Balkon (Su.) 2. Bağ evi (Or.) "Eski zamanlarda ağanın birisi haymasında oturuyor tütününü tütürüyormuş." Uçakcı 2006b: 260
- haymalık** 1. Avlu, hayat (Çr.) 2. Odunluk (Çr.) 3. Çamaşırılık (Çr.) 4. İçinde tandır bulunan üstü örtülü kuruluk, ekmeklik (Beydili-Çr.) "Haymalığın duvarı / Dibinde yedik narı" Gösterir 2011: 134
- haymana** Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Dutçakallı, Morsüm-bül-Çr.)
- hayme** Oyunda içine misket atılan küçük çukur (Ba.) "Sizin evin önündeki hayme çok derin, orda oynamayalım." Şahin 2020: 74
- hayva** Ayva (Kuyucak-Me.; Âşıkbükü-Os.; Dutçakallı-Çr.) "Bahçeye girdim bayak / Hayvaya vurdum dayak" Ertekin 2006: 30
- hayva demiri** Tenekeyi lehimlemek için kullanılan bakır ya da demir araç (İs.)
- hayvah** Eyvah! (Çıkrık-Çr.) "Çıkırıp alnacına dayadıklarında hayvah dersin, ama hayvahnın para etmez." Gümüş 1977: 92
- hazetmek** Sevmek, hoşlanmak, beğenmek (Yerliköy-İs.; Serban-Çr.) "Cahil ehli muhabbetten hazetmez / Allahı seversen kalma kusura" Koçak 1980: 9
- hazım yok** Rahatsızım, hasta gibi gibiyim, keyifsizim (İs.; Çr.) "Bebekler boön bana uylamayın, heç hazım yok." Kerman 1997: 21
- hazın** 1. Hazır (Su.) 2. Kışlık erzak (Gökçam-Su.) "Allah yazın gündüzü uzun yaratmış ki, kullarımın işleri bitsin diye; kışın geceyi uzun yaratmış hazınları yetsin diye." Uçakcı 2006: 215
- hazitmek** → hazetmek (Gölköy-İs.; Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) "Senin o güzel huylarını bek hazıdiyom oğul." Kerman 1997: 21
- hazlanmak** Sevmek (Çr.) "En hazlandığı sestı bu, arkadaştı, dosttu İsmail'e, içi burula burula dinler dururdu." Gümüş 1977: 15
- hazna (1)** Hazine (Çr.) "Mısır haznasın değer / Bir gece sarılması" Ertekin 2006: 43
- hazna (2)** Eğimli bağların üst yanına su birikmesi için açılan geniş çukur (Su.)
- hazzına yatmak** Beğenmek (Çr.)
- he (1)** Evet (Akçalı-Su.; Çayhatap, Dutçakallı-Çr.) "Niçin naz edersin

- niçin / Dışın yoh der he der için” (S. Örgel) Ercan 1991: 434*
- hē (2)** → heğ (1) (Harunköy-İs.; Çalyayla-Çr.) “*Samanlıkta heye saman basıyordu.*” *Gümüş 1977: 8*
- hēbe** Heybe (Esentepe-İs.) “*Omuzuna bi hēbe, torba dahardı.*” *Abaz 2004: 109*
- heci** Kızkardeş ya da kızkardeş gibi yakın tutulan kimse (Çr.)
- hecil düşmek** Utanılacak duruma düşmek (Su.; Çr.) “*Beni hecil düşürüp / Yüzümü karaladı*” *Aytekin 2003: 70*
- heç** Hiç (Yeşilyurt-Al.; Kalecik-Me.; Gökçam, Körkü-Su., Serban-Çr.) “*Koç ile gezen koç, heç ile gezen heç olur.*” *Türkoğlu 2007: 165*
- heçellemek** Boşa gitmesine, hiçbir işe yaramamasına neden olmak, heşlemek (İs.)
- heçik** Kirişten daha ince üç metre uzunluğunda ağaç (Al.; Os.)
- heç olmak** Bozulmak, kullanılmayacak duruma gelmek (Ba.; Karkın-İs.) “*Dünyenin samanı heç olmuş.*” *Abaz 2004: 143*
- hedaye** Armağan, hediye (Su.) “*Sorduğumda babamın hedayesi demişti.*” *Çalmuk 2019: 105*
- hedede** Birisine başkasının aracılığı ile söylenen söz (Çıkırık-Çr.)
- hedellenmek** Kendini suçlamak, olanlardan kendini sorumlu tutmak (İs.)
- heder olmak** Boşa harcanmak, bozulmak, işe yaramaz duruma gelmek (Başpınar-Os.; Çr.) “*Meyveleri heder olur yenmeden / Görseydiniz güz ocağı sönmeden*” *Taşhova 2008: 306*
- hedik** 1. Haşlanmış buğday, bulgur, mısır, nohut gibi şeyler (Kavşut-Su.; Kayı-Çr.) 2. Aşure (Baltacı Mehmet Paşa-Os.) “*Çarşıda hedik kaynana / Dışleri gedik kaynana*” *Türkoğlu 2007: 172*
- hedik aşı** Pekmezle yarmadan yapılan bir çeşit çorba (Ovasaray-Çr.) “*Tandırında pişen yufkası, tarhanası hedik aşını...*” (M. Tuluk) www.corum.com.tr
- hedik vurmak** Buğday, fasulye, nohut gibi şeyleri kaynatmak (Dereköy-İs.) “*Hediği vurur dağıtırık ki çocuğun dışleri ferah çıksın.*” *Balıkçı 2010: 106*
- heeri** Hey herif sözünün bozulmuş biçimi, yahu (Gökçam-Su.; Çr.) “*Bana yemekliğim uçun bi şeyler vericâdın heeri!*” *Çorumevi 2000: 18*
- heğ (1)** Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet (Bademce-Ka.; Beydili, Üçköy-Çr.) “*Atı almış, ata iki heğ artmış.*” *Arslaner 2016: 178*
- heğ (2)** Seslenme ünlemi, hey (Çr.)
- heka** Hikâye (Külah-Al.; Gökçam-Su.; Çr.) “*Bu zamanın bebekleri bi daaşik anam, biz oturur heka satarlık.*” *Özdemir 2019: 56*
- hekirhikir** Çitari kumaşının bir çeşidi (Çr.)
- hekke** → helke (Çr.)
- hel** 1. Karkuş, kartal (Dutçakallı-Çr.) 2. Doğan (Gölet-Ka.) 3. Yırtıcı kuş (Ba.)
- helbet** Elbet, herhalde, şüphesiz (Yaylacık-Or.; Kargı-Os.; Dutçakallı-Çr.) “*Göncük Bektaş helbet der ona destan / Ölüm yakışmıyor İrizam sana*” *Ünsal 1945: 25*
- heldir hoyuk etmek** Çukur kazmak (Çr.)
- heldir huldür** Düzensiz bir biçimde, sallanarak yürüme (Çr.)
- hele ki** İyi ki, yerinde ki (Çıkırık-Çr.) “*Hele ki geldin sana bir şey di-yecetim.*” *Tdk 1993: 2331*

- heleme** Özelliğini yitirecek denli birbirine karışmış yemek (Gölet-Ka.) “*Yemekteki patlıcanla pirinç heleme olmuş.*” www.golet.tr.gg/
- hele mele** Şöyle böyle (İs.)
- heleotü** Bildircin (Külah-Al.)
- heletüne** Bildircin (Boğabağı-Çr.)
- helevri** Çabucak, hemen (Ba.; Türkler-Çr.)
- helhel (1)** Çaylak (Tanrıvermiş-Me.)
- helhel (2)** İvedilik anlatır (Çr.) “*Adamı helhele düşürme, şöyle ferah ferah gidelim.*” *Tdk 1993: 2333*
- helehvri** Çabucak, hemen (Çr.) “*Daha yeñi aldık ya, helhevri tükettin mi?*” *Özdemir 2019: 137*
- helik (1)** Dağkeçisi, elik (Evcı-Bo.) “*Helikler yetmiş seksen yıldır Aygar Dağı’nda yaşamıyor artık.*” *Sarıyüce 2006: 74*
- helik (2)** Duvar örerken büyük taşların arasına konulan ufak taşlar (Külah-Al.; Gökçam-Su.; Boğabağı, Büğdüz-Çr.) “*Bin sefer helik olacağına bir sefer köşe taşı ol.*” *Yoksul 2013: 140*
- helik hülük** Değersiz, önemsiz, ufak tefek şeyler (Çr.) “*Emeğine yazık değil mi böyle helik hülük şeylerle uğraşıyorsun?*” *Tdk 1993: 2334*
- helise** Yarma ile kemiksiz etten yapılan bir yemek (Çr.)
- helke (1)** Halka (Çr.) “*Helkede bülbül, çıkana da sünbül.*” *Cafe-roğlu 1994b: 105*
- helke (2)** Su, süt gibi sıvı koymaya yarayan, bakraçtan büyük kova (Yeşilyurt, Külah-Al.; İs.; Maksutlu-Ka.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Eskice, Kuşsaray, Sa-rimbey-Çr.) “*Şo badallara bi helke su dok heri, bayram günü gelen giden olur.*” *Özdemir 2019: 111*
- helkek** Helke (Bademce, Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) “*Öğle sıcağında geniş ağızlı helkeklerle Devretardı’na yemek götürürdük.*” *Ars-laner 2016: 251*
- helki** → helke (2) (Su.; Çıkrık, Eskiekin, Gökköy-Çr.) “*Yârimin adı Satık / Helkisi dolu gatık*” *Gösterir 2011: 179*
- helkir** 1. Ekin koymak için çamurdan yapılan depo (Al.) 2. Dam, samanlık gibi yerlere öteberi koymak için yapılmış küçük bölmeler (Su.) 3. Tahıl koymaya yarayan büyük sandık (Harunköy-İs.) “*Goca bi helkire doldurudu.*” *Abaz 2004: 132*
- helle aş** Un çorbası (Çitli-Me.; Ovasaray-Çr.) “*Elti eltiye eş olmaz, arpa unundan helle aş olmaz.*” *Yoksul 2013: 285*
- hellemek** Kovalamak (Sarimbey-Çr.) “*Yaban kazı kümeslere tüner mi? Boşa sıkıştırıp helleyip durma*” *Çimen 2000: 65*
- hellik** Salıncak (Dutçakallı-Çr.)
- hellelenmek** Nişastalı yiyeceklerin pişerken koyulaşması, lapaşması (Çalyayla-Çr.)
- helteki** Yumak haline getirilmiş ip çilesi (Âşıkbükü-Os.)
- hembel hembel** Acı çekerek kıvranmayı anlatır (Çr.) “*Dün komşuda bir hastanın yanına vardım, adam hembel hembel dönüyordu.*” *Tdk 1993: 2337*
- he mi** Oldu mu, öyle mi (Aşağıfındıklı-Su.) “*Müjdeli haberi varmış, he mi?*” *Tahir 2004: 411*
- hendel** Babası belli olmayan çocuk (Yenişihlar-Ba.)
- henek** Şaka, alay (Çr.)
- heñgeme** Kavga, gürültü (İs.; Âşıkbükü-Os.)
- hepçik** Nohut tanesinin içinde bulunduğu kap, kapçık (Çr.)

hepiciği Hepsi (Su.; Çr.) “Biz hepiciğini biliyoruz bunların.” Gümüş 1977: 8

hepisi Hepsi (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Kalecik-Me.; Serban-Çr.) “Hepisi toprağa candan sarılmış / Onu kucaklamış elleri gördüm” Ercan 1991: 424

hepsi bi sığıda Hepsi bir boyda (Su.)

heral Herhalde (Serban-Çr.) “Ulu Tanrı zalimlerden esirge / Zalime zabındır heral yavrular” Koçak 1980: 355

heralda Herhalde (Akçalı-Su.; Serban-Çr.) “Hoş insanları var güleçtir yüzü / Kaynaktır heralda kanı bu köyün” Koçak 1980: 345

herb Harp, savaş (Al.)

herbi Oyunda, gelecek bir eylemden doğacak sonucun bir kezlik geçersiz sayılacağını bildirmek (Os.)

herde Her zaman, sürekli (Acıpnar, Çalyayla-Çr.) “Ara sıra el hakkı / Yâr sen bana herde gel” Gösterir 2011: 184

here 1. Küçük çocuk (Çr.) 2. Küçük kardeş (Çr.)

herək → çotuk (1) 1 (Ka. Âşık-bükü-Os.) “Bu sene hereklerin yarısı yok olmuş.” Şahin 2020: 75

hereklemek Asmalara, fasulyelere destek koymak (Gölköy-İs.) “Bâça gazıyoduk, bôrölce herekli-yoduk.” Abaz 2004: 164

hereni 1. Tencere (İs.) 2. Kazan (İs.)

hergele (1) Hileci, düzenici, yaramaz kimse (Su.) “Çağırın şu hergeleyi huzuruma...” Tahir 2007: 64

hergele (2) Başkasının onuruna dokunacak söz (Me.)

hergele (3) Sabahları ineklerin toplandığı alan (Su.)

hergetmek Bir sene dinlenmiş tarlayı tekrar sürmek (Kavşut-Su.; Kavacık-Çr.) “Bu ay, dolaydaki tepelerin doruklarında, eteklerinde sıralanan köyler için çayır biçme, hergetme çağıdır.” Ceyhan 1944: 2

hergil Erzak ambarı (Me.)

hergiz Asla, hiçbir vakit (Çr.)

herhal Herhalde (Körkü-Su.; Sarimbey-Çr.) “Baktım ahırda depişiyorlar, susadılar herhal dedim.” Özçatalbaş 2002: 65

herhalım Herhalde, sanırım (Göcenovacığ-Çr.) “Günlükçü çalıştırıyorsun herhalım Hacemmi, dedi Memiş.” Gümüş 1977: 20

her ıslığın peşine gitmek Herkes, her söylenene inanmak (Çr.)

hêri Yahu anlamında seslenme ünlemi (Kalecik-Me.; Çalyayla, Sarimbey-Çr.) “Başköşeye bulgur aşısı otursun / Burda gannımızi doyurak heri” Yoksul 2011: 87

herif Koca, eş (İs.; Kamışlı-Su.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.) “Napiyım herifim. Olmayınca var mı diyeyim.” Güven 2010: 58

heriklet Erikle pişirilen etli bir çeşit yemek (Çr.)

heril 1. İnce ipekli (Çr.) 2. İnce ipekten gelin güvey giysisi olarak dikilen gömlek (Çr.)

herise Az kavrulmuş un, tavuk etiyle yapılan pelte şeklinde bir çeşit yemek (Çr.)

herk Sürülüp dinlenmeye bırakılan tarla (Eskiyapar, Gökçam, Kamışlı-Su.; Dutçakallı, Sarimbey-Çr.) “Eşençalı düğün eder, Yalıklı herkten kalır.” Kerman 1997: 47

herk ayı Haziran (Su.) “Emrin olur deyip saydı: İlkay, gücük, dokuzun

- dokuzu, abdil, çiçekayı, yaprak, herkanı" Çalmuk 2019: 108*
- herkeş** Herkes (Esentepe-İs.; Sarimbey-Çr.) *"Ayrılınca herkeş işte buruya geldiler." Abaz 2004: 119*
- her keşkeğe güdel olmak** Her işe karışmak (Çr.)
- herk etmek** Tarlayı sürüp dinlenmeye bırakmak (Kemallı-Su.; Çıkrık-Çr.) *"Karşıda herk ederler / Bağları hep teperler" Gürsel 1997: 269*
- herkil** 1. Erzak sandığı (Oğ.) *"Yumurtaları herkile koymuştum, oradan aliver." www.golet.tr.gg/* 2. Buğday ambarı (Kulah-Al.; Göllet-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Gökçam-Su.) *"Bu sene Duzderesi'nden çıkan ekin herkili bile doldurmadı." Şahin 2020: 75* 3. Ambarın küçük bölümü (Dutçakallı-Çr.)
- herkiş** Herkes (Göcenovacığı-Çr.) *"Herkiş bir iş peşinde diye kurdu. Herkişin kendine göre bir telaşesi var." Gümüş 1977: 129*
- herküt** Ev dolusu, bir yere göre çok görünen insan topluluğu (Âşıkbükü-Os.) *"Evide bir herküt insan; kızcağız uç ayda canından bezmiş." Arslaner 2016: 251*
- herle çorbası** Yağda kavrulmuş un çorbası, bulamaç (İsahacı-Al.; Fındıklı-Or.; Gökçam-Su.; Kadıderesi-Çr.) *"Herle pişirdim herle / Ye de iyice terle" Aytakin 2003: 95*
- hersap** Küçük elek (Çr.)
- hers** Hırs (Kıcılı-Al.; Gökçam-Su.; Kuşsaray-Çr.) *"İki saat sonra hersim endi biraz." Sağmen 2009: 71*
- herse** 1. Çok pişmiş, lapa (İs.) *"Herse gibi olmuş ağızlara layık." Tdk 1993: 2348* 2. Etle hazırlanan bir yemek (Os.) *"Unutulan yemeklerin başında herse gelir." Saraçer 2000: 270*
- herslenmek** Hırslanmak, sinirlenmek, öfkelenmek (Kıcılı-Al.)
- hêrû** Be, yahu (Çr.)
- herüf** Adam, kişi (Esentepe-İs.) *"Az biliyom o herüfü." Abaz 2004: 105*
- hervaniye** Geniş kollu, geniş bedenli bir çeşit cüppe (Su.)
- hesem** Çok uyuyan (Ba.) *"Kendimi bildim bileli hesemdir." Şahin 2020: 75*
- heşelde** Posa (Bademce-Ka.)
- heşlemek** 1. Kotarılan bir işi, yemeği, giysiyi bozmak, işe yaramaz duruma getirmek, zarar vermek (Gökçam, Körkü-Su.; Beydili, Gökköy-Çr.) *"Terzi elbise mi heşledi, gumaşı ödemiyo." Kerman 1997: 67* 2. Örselemek, hırpalamak (Çr.) *"Onculayın gızı heşlediler, bu evlilik olmadı." Kerman 1997: 67*
- heşlenmek** Bir şeyin atılacak duruma gelmesi, çürümesi, yıpranması (Bademce-Ka.; Gökçe ağaç-Uğ.; Karadona-Çr.) *"Madımak bitişli aş gelsin arta / Galan heşlenmesin azık goy sirta" Yoksul 2011: 87*
- heteş** Ateş (İkipınar-İs.; Bademce-Ka.) *"Deey yoharı bi heteş yahdım." Abaz 2004: 120*
- hevek** Kışa saklamak için dalıyla bağlanmış sebze meyve dizisi (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) *"Çokeliği çölmeklere basardık / Eyvazları hevek der asardık" Kurtoğlu 1998: 23*
- hevlek** Sabanın tarlada açtığı iz (İs.)
- hevri** Çabuk hemen (Ba.; Os.; Ovakarapınar-Çr.) *"Üç gündür bitiremedin şu işi, hevri yap." Şahin 2020: 75*
- hevricek** Çabucak, hemencecik (Çr.) *"Hevricek bi helva çal da go-*

- nu gomşuya dağıtalm."* Ker-man 1997: 21
- hevricenek** Çabucak, hemencecik (Çr.) "*Hoca hevricenek gadiya getmiş."* Çorumevi 1996: 23
- hevüç** Havuç (Yelliköy-İs.; Os.)
- hey** → heğ (1) (Ka.; Çr.) "*Bu sene deveklerin dibine hey devrılmış gibi üzüm var."* Ozulu 2016: 80
- heyallı** Aptallık hastalığına tutulmuş olan kimse (Çr.)
- heybe** Kız evince güveye alınan giysilerin oğlan evinde açılıp gösterilmesi (Bo.)
- heye** Evet, öyle (Çr.) "*Heye! Hiç umulur mu şu Kötü Çalıktan?.."* Tahir 2004: 210
- heyheylenmek** Uyanmak, canlanmak (Evcı-Bo.) "*İçimde bir şeyler heyheylenmeye başlıyor."* Sarıyüce 2006: 64
- heyheyleri gelmek** Bir anda sinirlenmek (Çr.)
- heyiklemek** 1. İnsanın ya da hayvanın ürkererek başını dik tutup bakınması (Palabıyık-Çr.) 2. Tedirgin durumda çevreyi kollamak, gözlemek (Külah-Al.; Âşık-bükü-Os.) "*Orada ne heyikle-yip duruyodun?"* Uçakçı 2006: 366
- heyka** Hikâye (Yerliköy-İs.)
- heykirmek** 1. Korkudan bağır-mak, haykırmak (Ba.; İs.) "*Gapının arkasına siylenmiş devröl-sice. Birden önüme çıkınca heykirdim."* Şahin 2020: 75 2. Soğuk sudan etkilenmek (Âşık-bükü-Os.) "*Bu çocuk soğuk sudan pek heykiriyor."* Tdk 1993: 2354
- heylasa** Her yanı açık olan, gizli olmayan yer (Çr.)
- heylemek** Hayvan sürüsünü toplamak için çağır-mak, sürmek (Büyükhırka-Al.; Yazır-Bo.; Gök-köy-Çr.) "*Sürüyü heyle de gidelim akşam oldu."* Tdk 1993: 2354
- heylem** 'Duyun' anlamında bir ünlem (Gökköy-Çr.) "*Heylen oğ-lak gidiyoo! Heylen!"* Gkb 2002: 16
- heylik** Yuha (Çr.)
- heyri** → heeri (Çr.) "*Bre heyri, bardak zaten doluydu, ahacık şimdi taşırdın."* Seyda 2006: 113
- heyvah** Eyvah (Çr.) "*Heyvah bu gece de bize uyku haram..."* Tahir 2007: 302
- heyvaz** Üvez (Dutçakallı-Çr.)
- heyye** Evet (Kılavuz-Al.; Göceno-vacı-Çr.) "*Hı heyye diyerek Ha-cı'nın 'öyle değil mi emme?'lerini geçiştiriyordu."* Gümüş 1977: 12
- hezan** Büyük, iri (Al.)
- hezen** Damların üzerine dōşenen kalm, büyük ağaç, kiriş (Külah-Al.; Os.; Su.) "*Çıbık iken çıt, hezen iken küt."* Ertekin 1944: 29
- hezin hezin erimek** Çok üzmek (Çr.)
- hezir** Aşar vergisi alındığı dönemde Bağ, bahçe öşrü (Su.; Çr.) "*Ku-ruldu çadırlar açıldı defter / He-ziri verenler oynayıp gezer"* Leb-lebici 1938: 33
- hı** Evet (Akçalı-Su.; Turgut-Çr.) "*Bağırıp durma boşuna / Hı diyecek zaman değil"* Gardaş 1979: 31
- hıcıl etmek** Güç durumda, darda bırakmak (Serban-Çr.) "*Halk ey-leyen Allah cümlelin başı / Bizi hıcıl etme aleme karşı"* Koçak 1980: 267
- hıcılı** Öksürürken boğazdan çıkan hırıltılı ses (İs.; Çalyayla-Çr.)
- hıç hıç** Hamurun kabarmaması nedeniyle pasta ya da çöreğin sert, sıkışık olması (İs.)
- hıçkırak** Hıçkırık (Çr.)
- hık** Hıçkırık (Âşık-bükü-Os.)
- hıkır hıkır gülmek** Genizden gül-mek (Çr.) "*Köylüler, Abuzer'in bu*

- sözüne hıkr hıkr güldüler." *Tahir 2006: 223*
- hık tutmak** Hıçkırık tutmak (Âşık-bükü-Os.)
- hıldır Çok ince** (Kargı-Os.)
- hillaşmak** Arası bozulmak, da-laşmak (İs.)
- hillı** Uslu (Ba.; Çopraşık-Al.) "*Tam senin gıza göre o çocuk. Hillı da hem.*" *Şahin 2020: 75*
- himbıl** 1. Kendisini bırakma durumu (Os.) 2. Ağır davranan kimse (Gökçam-Su.) "*Pancara höngül, ağıra himbıl ... derler Kargı'da.*" *Aşık 2003: 134*
- hımhım hacca** Ağır hareket eden, elinden iş gelmeyen kimse (İs.)
- hımhirt** Tıpa tıp (Çr.)
- hımıdı** Uyuşuk, sünepe (Çr.) "*O şerefsiz, hımıdı kardeşinin karısı ile destan oldu.*" *Güven 2019: 138*
- hımılık** Burnundan, genzinden konuşan kimse (Os.)
- hımsı** Saf görünmesine karşın sin-si olan, gizlice kötülük düşünen kimse (Çıkrık-Çr.) "*Bunlar, dedi Hımsı Hamit. Keşif için geldiler.*" *Gündoğar 2008: 4*
- hınaza** Kurnaz (İs.)
- hıncık** İçinden pazarlıklı, sinsî, hain kimse (İs.)
- hıncıklanmak** Sinirlenmek, tasalanmak, kederlenmek (İs.)
- hınçetmek** Bir şeyi döve döve ezmek (Çr.)
- hındık hındık** Biraz biraz, az az (Göcenovacığ-Çr.) "*Yalan dünyanın işi tükenmez, hele köylü milletin işi hiç tükenmez, azıcık hındık hındık diyorlar.*" *Gümüş 1977: 112*
- hındır keten** İşlerin güçlkle, ucu ucuna yetişecek biçimde yürümesi (Os.)
- hıngaç** Çocuk salıncağı (Çr.)
- hingal** Oklavayla açılıp bardakla daire biçiminde kesilen hamurun içine kıyma ya da patates konularak yapılan mantı benzeri bir yemek (Al.) "*Hingalin harcının kıyma olma şartı yoktur.*" *Oğuz 2006a: 40*
- hingıldama** Ağlar gibi yapma (Os.)
- hingirdamak** Ağlamaya hazır olmak, ağlamaklı olmak (İs.)
- hingizingina** Ağzına kadar dolu, tam dolu (Sarimbey-Çr.)
- hınık** Burnu tıklı gibi genziden konuşan kişi (Âşık-bükü-Os.)
- hınıs** Eli sıkı (Os.)
- hınırsık** Asık yüzlü, cana yakın olmayan kimse (Su.)
- hınkırdamak** Çocuğun ısrarla, inatla bir şey istemesi (Çr.)
- hınkırmak** Sümürmek (Kargı-Os.; Gökçam-Su.; Çalyayla, Türkl-Çr.) "*Kaç kere söylemedim mi Bahri Emmi yola hınkıрма diye*" *Şahin 2020: 75*
- hınsık** Söz tutmayan kimse (Çr.)
- hınt** Güç, kuvvet, takat (Çıkrık-Çr.) "*Sofrana bereket dostum. Hıntım üzölmüştü açıklıktan.*" *Gündoğar 2020: 203*
- hınzır** Acımasız, kötü huylu, yaramaz (Su.; Gökköy-Çr.) "*Şu hınzırın ettiğı işe bak, elimi belaya sohacak.*" *Kerman 1997: 21*
- hıra hır** Kavga güröltü (Çr.)
- hırbo** Kaba, görgüsüz (Çr.) "*Bırak o hergeleyi, hırboonun biri.*" *Kerman 1997: 21*
- hırhıdak** Çabucak, hemencecik (İs.)
- hırhız** Çocuk dilinde hırsız (Gökçam-Su.) "*Böyle hırhız dostlar başına.*" *Sağmen 2009: 146*
- hırıldaklı** Nefes alırken ses çıkaran kişi (İs.)

hırıtcı Nedensiz kavga çıkarıcı (İs.)

hırit gürüt Geçimsizlik, kavga gürültü (Ba.; İs.) "Hırit gürütle vakit geçiriyoruz." *Tdk* 1993: 2370

hıritim İşe yaramayan eski eşya (Ba.) "Aşşa kattaki hıritimi kaldırdın, orayı temizleyin." *Şahin* 2020: 75

hırkadak Hemencecik, anında (Çr.) "Dönerim o yana, hırkadak uyurum gerisin geri..." *Tahir* 2004: 56

hırlı 1. İşinde doğru, uslu, iyi kimse (Kamışlı-Su.) "Hırlı dursaydınız körmü..." *Gümüş* 1977: 146

2. Az çok sorun çıkarıcı kimse, kavgacı (Obruk-Do.; Ka.; Gökçam-Su.)

hırp Sertleşmiş kar (Çr.)

hırpadak Hemen, birdenbire, o anda (Çr.) "Mebusan kısmı, her lafa hırpadak evet hayır diyezmez..." *Tahir* 2004: 27

hırpalaşmak El şakası yapmak, itişip kakışmak (İs.)

hırpıt 1. Çok eski yamalı giysi (İs.)

2. Dökük saçık (Su.)

hırt Kaba, görgüsüz, saldırgan, dövüşken kişi (Ka.; Çr.)

hırtıkmak Burkulmak, kemiğin yerinden çıkması, incinmesi (İs.)

hırtlak (1) Gırtlak, boğaz (Kargı-Os.; Gökçam-Su.) "Gözlerin patlak gelin / Çenesi hırtlak gelin" *Gösterir* 2011: 247

hırtlak (2) Kadınların boyunlarına taktıkları altın takı, hırtlak altını (Çr.)

hısta Hisse, pay (Ba.; Su.) "Herkesi üçer hısta düştü, şansınıza küsün birader." *Şahin* 2020: 75

hışılamak Sık sık, ses çıkararak nefes almak (Çr.) "Doğuran kıs-

rak utansın diye hışıladı." *Tahir* 2004: 31

hış hış Durmadan, sürekli olarak (İs.)

hışım çıkasica Bir öfke bildirme sözü (Bademce-Ka.)

hışır (1) Bir şeyin artığı, eziği, işe yaramayan kısımları, süprüntü (Su.; Çr.) "Öncelikle hışır köylümüz savaştan yılmış ki, ayakta durası kalmamış..." *Tahir* 2007: 345

hışır (2) İri, şişman, güçlü adam (İs.; Maksutlu-Ka.)

hışır (3) Karadam örtüsünde kullanılan yapraklar, otlar (Or.)

hıvga İç sıkıntısı (Oğlaközü-Su.)

hıvgamak Bir felaketi önceden sezerek sıkılmak (Oğlaközü-Su.)

hızan Görgüsüz, sonradan görme (Yazır-Bo.) "Akşam namazında çıktık Bozan'dan / Gözüm korktu hızan oğlu hızandan" *Çevik* 2007: 201

hızma Türkmen kızlarının burunlarına taktıkları küpe, hırızma (Eskiyapar-Al.) "Burunu hızmalı gelin kızları / Deli etti Kul Yusufu Cerit'in" *Köseoğlu* 1938: 16

hızmalı Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül, Örencik-Çr.)

hızmat Hizmet (Harunköy-İs.; Su.; Çalyayla-Çr.) "Bunca hızmatımı görmüş, evi ocağı elinin emeğiyle düzmüş." *Gümüş* 1977: 3

hızmatker Erkek hizmetçi (Çalyayla-Çr.)

hızmıg Yıkılan buğdayın su üstünde toplanan artıkları, kapçıkları (Su.) "Gırmalar, hızmıglar yeteri kadar var." *Çalmuk* 2019: 13

hibcık Şimdi (Karaburun-İs.)

hiçsinmek Boş vermek, önem vermemek, aldırmmamak (Çr.)

- hilbi** Dört yanı taşa sürtülerek aşındırılmış, düzleştirilmiş aşık (Çr.) "*Benim lastiklerin altı da aşına aşına düzleşmiş hilbiye dönmüş.*" *Tdk 1993: 2384*
- hilibili** Çocukların oynadığı bir çeşit ütmeli aşık oyunu (Çr.)
- hilelem gel** → hilibili (Çr.)
- hillim hillim** Eski püskü, parça parça (Çr.)
- him** Temel (Karahacip-Or.) "*Bu evin himi çürüktür.*" *Tdk 1993: 2385*
- hin** Zekasını hile yapmakta kullanan, kurnaz, açığöz kimse (Su.)
- hinci** Şimdi (Çr.)
- hincik** Şimdi (Su.)
- hindi** Şimdi (Al.; Yazır-Bo.; Su.; Küçükpalabıyık-Çr.)
- hindik** Hemen şimdi (Su.)
- hingal** Bir tür etli mantı (Ba.; Beydili-Çr.) "*Yanıç yapılır, börek yapılır, hingal yapılırdı.*" *Ozulu 2016: 73*
- hingirdemek** Gülmek, ses çıkarak gülmek (Çr.)
- hingir hingir** Kahkahaya yakın bir sesle hıkır hıkır gülmek (Su.)
- hinkirmek** Sümkürmek (Yerliköy-İs.)
- hirk** Ekime hazırlanmış, sürülmüş toprak (Os.)
- hişkir** Et sucuğu (Çr.)
- hiyenet** İhanet (Su.)
- hiyiklemek** İnsanın ya da havyanın ürkererek başını dik tutup bakınması (Su.)
- hiyirmek** Soğuk suya girme ya da üstüne su sıkılma durumlarında içini çekerek bir ses çıkarmak (Os.)
- hiz** Ürkek, duygulu (İsmailköy, Sarimbey-Çr.) "*Tavşan öyle hiz hayvandır ki ufak bir pıtırıtdan kaçar.*" *Tdk 1993: 2389*
- hizana gelmek** → kızana gelmek (İs.)
- hizvermek** Sinirlenen birini yatıştırmaya çalışmak yerine üstüne üstüne gitmek (İs.)
- ho** Öküze seslenme ünlemi (Kamışlı-Su.; İsmailköy, Turgut, Üçköy-Çr.) "*Kağrı gırık öküz hasta / Ho diyecek zaman değil*" *Gardaş 1979: 31*
- hobbacık** Bir çocuk oyunu (Çr.) "*Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; hobbacık, seni süren kim, birdirbir, dalya, top...*" *Özçatalbaş 2002: 87*
- hobbadanak** Kolaylıkla, çabucak (İs.)
- hobbişli** → hilelem (Çr.)
- hobbuş** Özellikle üzüm, dut gibi meyvelerin büyük taneli olanı (Ba.) "*Güççüklümüzde, caminin yanında bi dutlar vardı, hepsi de hobbuş oluyodu.*" *Şahin 2020: 76*
- hobşili** Bir çeşit çocuk oyunu (Çr.)
- hoçan** Mısırın taneleri ayıklandıktan sonra geriye kalan koçanı (Çr.)
- hod** Hatır gönül dinlemeden konuşan, tok sözlü kimse (İs.)
- hodabık** İpsiz sapsız kimse (Me.)
- hodak** Büyükbaş hayvanların arka ayağından çıkan aşık kemiği; bu kemikle oynanan bir çeşit çocuk oyunu (Çr.) "*Güdekçi hodağı emene sokarsa ebelikten kurtulur.*" *Tulu 1943: 29*
- hodala** 1. Pişirilmeden önce üzeri normal pideye göre daha sık tırnaklanan pide (İs.) 2. Kalın yemeği (Su.)
- hodalak** Toplu, sağlam kimse (Çr.)
- hodibik (1)** Alevi, Kızılbaş (İs.)
- hodibik (2)** Bilgiçlik taslayan kimse (Çr.)
- hod kemiği** Omurga (Çitli-Me.)

hodu → hod (Sarimbey-Çr.)

hodul Görgüsüz, kaba (Ba.; İs.)
"Hem kel hem hodul." Şahin 2020: 76

hodura Lades (Ahmetoğlan-Çr.)
"Duran dayımın rahmetli eşi Şerik yengemle hodura ttuşmuşuk." Çalışgan 2021: 112

hodurmak Yalvarmak (Tanrıvermiş-Me.)

hogralı Sinek yavrusunun delmesi sonucu kalitesi düşen hayvan derisi (İs.)

hoğ Aşırı cinsel istek (Çr.)

hoğlamak 1. Üstüne yürümek, saldırmak (Kuşsaray-Çr.)

2. Korkmak, heyecanlanmak (Çr.) "Tavşan keklik avlamazsın / Kurdu görüp hoşlamazsın" Ertekin 1944: 26 3. Sığırın toplanması için çoban çağrı yapmak (Ahmetoğlan-Çr.) "Aliş muhtara, köyün ileri gelenlerine danışarak sığırları hoşlayacağı vakti belirledi." Çalışgan 2021: 133

hohuç Çocuk dilinde umacı (Çr.)

hohuruk Çok bol, gevşek (İs.)

hoke Güzel konuşmak isteyip de sözü hoşla gitmeyen kimse (Çr.)

hokela Ukala (Çr.) "Hadi hadi ordan hokela!" Özçatalbaş, 2003: 89

hokelek Büyüklük, çalım, kurum, gösteriş (İs.)

hokgel Seksek oyunu (Or.)

hokgu Güvercin (Ka.) "Güvercine hokgu, küfürbaza b...lu derler Kargı'da." Aşık 2003: 134

hokkalama Bilye oyununda atış yaparken eli bir karıştan çok ileri uzatarak vurulacak bilyeye isabet olasılığını artırma (İs.) "Kabul olmaz! Karanpula getirip hokkaladın!" Kalayoğlu 2017: 38

hokra 1. Sığırların sırtında çıkan çibanların içindeki kurt, nokra

(Ba.; İs.) "Daloon Ali'nin gara tosununun sırtında bir sürü hokra gördüm" Şahin 2020: 76 2. Kadı lokması ya da haziran böceği de denilen böceğin larvası (Âşıkbükkü-Os.)

hokralı Sümüklü, burnu sümükle dolu olan kişi (Ba.; Âşıkbükkü-Os.; Çalyayla-Çr.) "Evladım, o hokralı, pis sohak çocuklarına sohumla." Kerman 1997: 21

hokramak Kabarmak (Çr.) "Hamur hokramış." Tdk 1993: 2395

hokuç gibi Çok çirkin (Çr.) "Malı için o hokuç gibi kızdı aldı." Kerman 1997: 21

hokurdaklu Çok öksüren, hokur hokur öksüren (Âşıkbükkü-Os.)

hokurdamak Suyun ses çıkararak kaynaması (Çr.) "Altı derya, üstü nar, yılan gibi kuyruğu var, ejder gibi hokurdar." Ozulu 2013: 66

hol Tavuğun yumurtlayacağı yeri belirlemek için konulan yumurta (Güvenli, Ovakarapınar-Çr.) "Tavuh bi yiri hol dutmuş hêri." Nakiboğlu 2017: 234

holamak Sığırları "ho" diyerek sürmek (Beydili-Çr.)

holasa Zevzek, gereksiz yere espri yapan (Kıcılı, Külâh-Al.)

holazan Boş söz, değersiz söz (Os.)

holazan okuma İnanırdıcı olmayan boş sözler söyleme (Os.)

holeyli Sersem, salak (Çr.)

holluk (1) Tavuğun yumurtladığı yer, folluk (Âşıkbükkü-Os.) "Bizim gara tavuk üç gündür holluğa yumurtlamıyo bacım." Şahin 2020: 76

holluk (2) Büyük, geniş (Âşıkbükkü-Os.) "Bu kazağın kolları holluk gibi olmuş." Arslaner 2016: 251

- holpak** Özelliğini yitirerek genişlemiş, bollaşmış giysi (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "*Bebeğe elbisesi çok holpak geldi.*" www.golet.tr-gg/
- holta (1)** Daha çok gelinlerin giydiği bol, üzeri işlemeli şalvar (Çr.)
- holta (2)** Davar köpeklerinin boğazına takılan çivili demir halka (Su.; Gökköy-Çr.)
- holta (3)** İleri geri yürüyüş (İs.)
- holta (4)** Olta (Düdüklük, İsmailköy, Tatar-Çr.) "*Kimileri ikişerli üçerli holta atarlardı.*" *Güven 2013: 282*
- holtan** Yemeni ya da ayakkabılardaki dikiş yapılan kenar (Gölet-Ka.)
- homaça (1)** Büyük parça (Çr.) "*Şo çarşafı homaçaabı edip goyma şuraya.*" *Özdemir 2019: 34*
- homaça (2)** 1. Kalça kemiği, uyluk kemiği (Çr.) 2. Sığırların diz kemiği (Göcenovacığı-Çr.) "*Kocaman bir homaça kemiği çıkar-dım.*" *Ertekin 1946: 21*
- homak** Başın tepesi (Çr.) "*Ali'yle güreşirken homağının üzerine yıktım.*" *Tdk 1993: 2399*
- homaklamak** Tepe üstü düşmek (Çr.) "*Yumruğu vurunca homaklatırım.*" *Tdk 1993: 2399*
- hombul hobul yemek** Kabaca, ses çıkararak yemek (Çr.)
- homili** Çocukları korkutmak için kullanılan, aşağı yukarı umacı anlamına gelen sözcük (Çr.)
- homini gırtlak** Çok yemek yiyen (Çr.)
- hompuş** Çok şişman kimse (Os.)
- honaz** Düzenici, kurnaz kimse (Çavuşçu-Su.)
- honça (1)** Müjde karşılığında verilen armağan, bahşiş (Çr.)
- honça (2)** Geniş ailede erkeğin gizlice odasına götürdüğü yiyecek (Ba.) "*Yeni evli ya, garısına çok iyi ba-hıyo, honçayı eksik etmiyo kerata.*" *Şahin 2020: 76*
- honça (3)** Buzağısı ölen ineğin sütünü kesmemesi için buzağının derisine ot doldurup ineği aldatmada kullanılan korkuluk benzeri şey (İs.)
- hondum** İnceliksiz, kaba, iri kimse (Ba.; İs.) "*O köyün hondumu Cıbir Latif diye duymuştum.*" *Şahin 2020: 77*
- hongıraf** Gramofon (Ba.) "*Güzelim hongırafi iki paket mandal ile bir ileğene eskiciye mi verdin?*" *Şahin 2020: 77*
- honguldamak** → honkumak (Çr.)
- hongur** Konuşurken burnu tıklalı gibi konuşan kişi (İs.)
- hongurdak** Genizden konuşan kimse (İs.)
- hongut olmak** Yaşlanıp çirkinleşmek (Çr.)
- honkumak** Kocamak, ihtiyarlamak (Çr.)
- honta** Köpeklerin boynuna takılan, sivri uçları olan demir boynuluk (Ovakarapınar-Çr.)
- hontumak** → honkumak (Oğlaköz-Su.)
- hoörmek** Sığırların bağırması (Kamışlı-Su.)
- hopa** Yaban güvercini (İs.)
- hopal** Yaban güvercini (Boğabağı-Çr.)
- hopan (1)** İri, çok etli (Gölet-Ka.) "*Hopan erik mübarek.*" www.golet.tr-gg/
- hopan (2)** Yaban güvercini (Tanrıvermiş-Me.) "*Hopan virtle dağları yurt eylemiş / Sığırcıklar biriküp zikreylemiş*" *Ertekin 1943: 23*
- hop etmek** Atlamak, düşmek (çocuk dilinde) (Çr.)

hoplamak Atlamak, zıplamak (Su.) *"Hopladım indim başa / Başım değdi yapağa"* Gösterir 2011: 73

hoplim İpek çubuklu bir çeşit kumaş (Çr.)

hoplop Sinirli kimse (Çr.)

hoppadak Bir atlıştta, hemen (Çr.) *"Kendisini görmeden, şapkasını doğrultup düzeltmeden geçenin hoppadak karşısına çıkar, aklını başından alırdı."* Seyda 2006: 133

hoppala (1) Bebeklerin içine konup zıplayarak eğlenmelerini sağlayan yaylı araç (İs.)

hoppala (2) Çok hareketli, hafif kadın (İs.)

hopur (1) 1. Acuk denen yabani elma dilimlenip pişirildikten sonra çuvalda sıkılıp posasından ayrılarak yapılan bir çeşit yiyecek (Gölet-Ka.) 2. Kuşburnu marmelatı ya da yemeği (Âşık-bükü-Os.)

hopur (2) Kabartılmış, kabarık (Su.) *"Şöminenin iki yanına hopur gibi iki şilte serilidir."* Sarıyüce 2004: 80

hopurtmak Korkudan yüreği hoplamak (Çr.)

hora geçmek Hoşa gitmek, işe yaramak (Su.; Çr.) *"Peki öldük de hora mı geçtik?"* Tahir 2004: 152

horanlama Masal, uydurma söz (Çalyayla-Çr.)

horanta Ev halkı (İs.)

horata 1. Dedikodu (İs.) 2. Laf, söz, sohbet (İs.; İncesu-Su.)

horata etmek Konuşmak (İs.)

horavlanmak Sinirlenmek, heyecanlanmak (Çr.)

horavu Eli işe yatkın olmayan kimse (Su.)

horçum Eli uz olmayan, sık sık sakarlık yapan kimse (Yazır-Bo.)

horhopurdak Gelişigüzel giyinen, konuşan (Çr.)

horhut Umacı, hortlak (Gökçam-Su.)

hörimek Bağırarak (Al.)

horlamak Dışlamak, irdelemek (Su.; Çalyayla-Çr.)

horlavuk Ses çıkararak nefes alan kimse (Çr.)

horoz Sarı çiçekli bir çeşit çalı (İs.) *"Horoz çalısının diğer adı da patlak çalısıydı."* Kalayoğlu 2017: 219

horoz ibiği Bir çeşit mekik oyası (Çr.)

horoz yüreği Bir kiraz çeşidi (Çıkrık-Çr.) *"Biçimi de gerçekten küçük bir yüreğe benziyor. Adını da iyi yakıştırmışlar: Horoz yüreği."* Gündoğar 2020: 86

horsa (1) Hırs (Ka.)

horsa (2) Eski, virane, harabe yer (Ba.) *"O horsada oynamayın göbeller, üstünüze neyim çöker Allah mafaza!"* Şahin 2020: 77

horsası inmek Hırsını almak (Ka.)

hortbaz Obur (Al.)

hortlamak Ölmek (Çavuşoğlu-İs.) *"Hortlasın, mezarını da ben gazıyım dedi."* Abaz 2004: 139

hortlambuz Aniden gelişen bir olay nedeniyle, yataktan yarı çıplak halde çıkarak sokağa fırlamak (İs.)

hortlu Bakıma muhtaçken anası babası ölen çocuk (Gölet-Ka.) *"Daha beş günlük iken bir trafik kazasında hortlu kalmışlar."* www.golet.tr.gg/

hortuk Sümük (Su.)

horus Horoz (Harunköy-İs.) *"Koyden horus sesi geldi."* Abaz 2004: 150

horuz Horoz (Gökçam-Su.; Gökköy-Çr.) *"Horuz çenen çekilsin /*

- Ne çabuk ettin sabah” Ertekin 2006: 63*
- hörümelek** → hürimelek (Çr.)
- hosusiyet** Özellik, hususiyet (Çr.)
- hosutlak** Balon (Su.)
- hosübük** Sözüne güvenilmez, döneke (İs.)
- hoşalmak** Rahatlamak (Su.)
- hoşamadı** Sözüne güvenilmeyen iki yüzlü kimse (Çr.) *“Firdevs hoşamadının biri seninle konuşur öte tarafa varır seni çekiştirir.” Tdk 1993: 2416*
- hoşav** Hoşaf (Gölköy-İs.) *“Hoşav gakliyoduk, tavannia seriyoduk.” Abaz 2004: 164*
- hoşbilezik** Köylerde oynanan bir halk oyunu (Örencik-Çr.)
- hoşmat** Eğlenceli, güldürücü olay (İs.)
- hoşmurt** Kılıksız (Al.)
- hoşul** Tuhaf (Al.)
- hoşullenmek** Tuhaflaşmak, garip davranışlarda bulunmak (Çr.)
- hoşur (1)** Av tüfeği (Çr.) *“Av avladım hoşurunan, aram yok öşürünen.” Yoksul 2013: 69*
- hoşur (2)** Yüksekten dökülen suyun açtığı derin çukur (Evcibo.; Su.) *“Daha o gün hoşur bir dağın yamacında fırtınaya yakalandık.” Sarıyüce 2004: 169*
- hoşurdak** Ağzını şapırdatma (Os.)
- hoşur hoşur** Yemek pişerken, kaynarken çıkan ses (Çr.)
- hoşurdaklı** Sözüünün yerini, zamanını gözetmeden özensizce konuşan kimse (Obruk-Do.)
- hot (1)** Kalça kemiği (Ba.; Su.; Büğdüz-Çr.) *“Bizim gışinin hotuna ağrı geldi.” Tdk 1993: 2066*
- hot (2)** Ters, sinirli, inatçı (Çr.) *“Sen hot, ben hot, sarıkıza kim versin ot.” Yoksul 2013: 561*
- hoter** Fötr şapka (Al.) *“Başında hoter, ayağında iskarpin harmanlarda volta atıp caka satıyormuş.” Uçakçı 2006b: 153*
- hotik** İlaç kabul etmez, iyileşmez yara (İsahacı-Al.) *“Kendi sohbetini bilmeyen artık / İçerisin almış bir illet hotik” Arısoy 1970: 49*
- hotlamak** Atlamak, sıçramak (Al.; İs.; Kamışlı-Su.) *“Hotladı gitti eşigi / Sofrada kaldı kaşığı” Ayhan 2002: 174*
- hotoz** Kabarık, karışık saç (Evcibo.) *“Sevimli hotozlu başı, renk renk tüyleriyle kitaplarda gördüğümüz cennet kuşlarına benziyordu.” Sarıyüce 2006: 72*
- hotuk** Ağaçlarda yarma aşılardan yerin hemen altında oluşan yumru (İs.)
- hotun** Ağaç yayık (Çr.)
- hoturaf** Fotoğraf (Âşıkbüke-Os.; Çalyayla-Çr.)
- hov 1.** Şiddetli istek, heves (Çr.) 2. Hınç (Çr.)
- hoydala** Sorumsuz, umursamaz davranışlar içinde olan genç kız (Dutçakallı, Evcikuzkışla, Kayı, Palabıyık-Çr.) *“Hoydala yârim yaz geldi / Yaylaya kiraz geldi” Türkoğlu 2007: 174*
- hoydura** Lades (İs.) *“Bu hoydura olayı baştan sona yanlış değil miydi?” Kalayoğlu 2017: 120*
- hoyduraah** Lades (Ba.) *“Şu hoydurahta kaybettiğin çayları ısmarla artık, amma da gıptısın la!” Şahin 2020: 77*
- hoyhoy** Boş boş (Külâh-Al.)
- hoyhoycu** Birini gaza getiren, hız veren (İs.)
- hoykurmak** Yüksek sesle, yana yakıla ağlamak, höykürmek (Âşıkbüke-Os.)
- hoylamak** Saldırmak (İs.)
- hoyrat 1.** Yakışsız, çirkin (Turgut, Serban-Çr.) *“Hoyrat, yüzüne bakılmaz derecede çirkin bir ka-*

dınmış.” *Benice 2002: 166* 2. Acemi (Çr.) 3. Tuhaf (Çıkırık-Çr.) “*Şu elbiseler sırtında pek hoyrat duruyor.*” *Tdk 1993: 2423*

hoyuk 1. Bostan korkuluğu (İsahacı-Al.; Mustafaçelebi-Çr.) 2. uzun boylu, kaba (Gökçam-Su.) “*Fındıklı kızları temelli hoyuk / Kızılhamza kızları kınalı geyik*” *Arısoy 1970: 67*

hozalak Çamların yeşil iğne yaprakları (Çr.)

hozan (1) Dinlenmeye bırakılmış, birkaç yıl işlenmemiş tarla (İsahacı-Al.; Çıkırık-Çr.) “*Uykudan kafası dönmüş kazana / Yayılmaz çayırda sürün hozana*” *Arısoy 1970: 99*

hozan (2) Yabani büyük arı (Aşagıfındıklı-Su.)

hozana Parlak siyah renkli çok büyük yaban arısı, ozana (İs.)

höbek 1. Küçük tepe (Çr.) “*Erinmiyo, dozer gibi kazıyo / Höbekleri sıra sıra diziyö*” *Kurtoğlu 2006: 16* 2. Dövenle sürülecek arpa ya da buğdayın bir araya toplanmış durumu; öbek (Beydili, Eskiokin-Çr.) 3. Aynı türden olan ya da birbirine benzeyen nesnelerin yığını (Beydili-Çr.)

höbelek Bir çeşit mantar (Çr.)

höbelem Meşe mantarı (Bademce-Ka.)

höbelen İlkbaharda çıkan, yenilebilen bir mantar türü (Gölet-Ka.)

höbere Ölçüsüz, biçimsiz, iri yarı (Dutçakallı-Çr.)

höbüdük Sersem, aptal (Çr.)

höccet Gözü açık, işini bilen (İs.)

höcebe Yaşına göre çok şey bilen (İs.)

höcüm Saldırı, hücum (Su.)

höcürebıcaak Delik deşik, lime lime (Çr.)

höddürük Fittirik erkek (Su.)

hödene (1) İri gövdeli, boylu postu (Palabıyık-Çr.) “*Bizim gobeli pataklyanı hödene gibi biri sandıydım, yerden bitmenin biriymiş mağerssem.*” *Gösterir 2020: 41*

hödene (2) Beceriksiz (Ovakarapınar-Çr.)

hödene hödene Çekine çekine, korka korka gezmek (Çr.)

hödü Yağlepme oyununda kullanılan yuvarlak taş (Kargı-Os.)

hödük 1. Korkak, ürkek (Su.; Çr.) 2. Kaba, saygısız (Kayı-Çr.)

hödüklenmek Korkmak, ürkmek (İs.; Çr.) “*Tüyden kulaklarını dikip patırtı dinliyor, hödüklüyordu.*” *Demiryürek-Ozulu 2017: 139*

hökek gibi Çok koyu kıvamlı yiyecek (Ba.) “*Bayramda ikram ettikleri gadayıfı zorunan yidim utanımdan. Şerbeti hökek gibiydi.*” *Şahin 2020: 77*

hökela Ukala, sözünü bilmez (Kayı-Çr.)

hökelek Azamet (Ka.)

hökelekli 1. Çalımlı, gösterişli, iri yapılı, boyu bosu yerinde olan kimse (İs.; Ka.; Su.; Çr.) 3. Okkalı (Çr.) “*Şu adam köşeye oturmuş hökelekli hökelekli laf atıyor.*” *Leblebici 1938: 34*

höküm Güç, etkililik (Yeşilyurt-Al.; Karagöz-Çr.) “*Köylü Zeynel’in hökmü Büvetliye değil, Çorumlu-ya geçer.*” *Yoksul 2013: 468*

hökümet Hükümet (Yeşilyurt-Al.; Çalyayla-Çr.) “*Hökümet yalançıya beli bes diyor.*” *Yöndem 1983: 46*

hökümlü Gururlu (Gölet-Ka.) “*Baksana hökümlü hökümlü yürüyor.*” www.golet.tr.gg/

hökür hökür Yüksek sesle ağlamayı anlatır (Çr.) “*Anası Saim Hanım ağlamaktaymış ki hökür hökür...*” *Tahir 2006: 83*

- höldür höldür** Çok bol (Gölet-Ka.)
"Bu pantolonu giymem, baksana höldür höldür." www.golet.tr.gg/
- höldür hoşek** Gerçek biçimini yitirmiş olan eşya (Gölet-Ka.) *"Şu halıya bak! Höldür hoşek olmuş."* www.golet.tr.gg/
- hölhöpürdek** Düzensiz bir şekilde, saygısızca (Çr.)
- höllenbeç** Sulanmış, cıvıklaşmış (Çr.) *"Yağmur yağa yağa sokaklarda çamurlar höllenbeç oldu."* Tdk 1993: 2430
- höllö** Biçimsiz insan anlamında takma ad (Su.)
- höllük** → öllük (Alacahöyük-Al.; Kamışlı-Su.; Beydili-Çr.) *"Taze höllük eledim / Kuzucuğum beledim"* Gösterir 2011: 205
- höllüm** 1. Bedence gelişmiş, gerizekali kimse (Çr.) 2. Düzensiz, yırtık pırtık giyinen kimse (Çr.)
- hölpüm** Bir yudum (Gölet-Ka.) *"Bir hölpüm kahve bile vermedi."* www.golet.tr.gg/
- hömbül hömbül yürümek** İri kimselerin deve gibi yürümesi (Çr.)
- hömelmek** 1. Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak, üzerine atılmak, hamle yapmak (Hacıhamza-Ka.; Sarimbey-Çr.) 2. Karşı koymak, sırtarmak (Ovasaray-Çr.) *"Ne hömelip duruyon oolum?"* Kerman 1997: 68
- hömermek** → hömelmek 1 (Çopraşık, Değirmendere-Al.; Kavşut-Su.)
- höngül (1)** Şekerpancarı (Ka.) *"Pancara höngül, ağıra hımbıl ... derler Kargı'da."* Aşık 2003: 134
- höngül (2)** Etine dolgun, besili (Âşıkbükü-Os.) *"Höngül tavuk yine yok avlularda."* Arslaner 2016: 252
- höngürtü** Feryat, bağırıtı (Çr.) *"Höngürtüyü kessene bre alçak!"* Tahir 2006: 242
- hönü** Yobaz, yabancı kimse (Su.)
- hööle** Şöyle (Su.)
- höppü** Söğüt dalından yapılan düdü (İs.) *"Mahallede höppü, düdü sesleri almış yürümüş."* Kalayoğlu 2017: 172
- höpür höpür** Hızlı hızlı, gösterişli (İs.) *"Ama yüreğim de höpür höpür atmaya başladı."* Benice 2002: 207
- höreke (1)** İri, yakışsız kimse (İs.)
- höreke (2)** Pamuk ya da yün eğirmekte kullanılan iğ (İs.)
- höreke (3)** Gazyağı gibi sıvıları şişeye doldurmada kullanılan huni (İs.)
- hörelembeç** Cırcıvık, akıcı, elde avuçta durmayan (Os.)
- höreleme** Üstüne çullanma (Os.)
- hörene** Geniş, bol, büyük (İs.)
- hörgü** Örgü (Kuyucak-Me.)
- hörk** Otlayan hayvanın kazığa bağlandığı uzun, dayanıklı ip (Dutçakallı-Çr.)
- hörküç** Dağınık, biçimsiz yığıntı (Su.)
- hörlek** İshal (Çr.)
- hörmət** Hürmet, saygı (Ba.; Akçalı, Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Aşığı maşuktan eyle haberdar / Yol diliyle selam söyle hörmət et"* Şahadoğru 1995: 79
- hörplemek** Yudumlamak (Su.)
- hörpücek** İyi pişmiş, bol sulu yiyecek (Âşıkbükü-Os.) *"Hörpücekgineli bi aş büşür de hep barabar yiyelim."* Arslaner 2016: 252
- hörpüklemek** Çokça yudumlamak (Ba.) *"Utan utan, o gader adamın içinde çayı hörpüklüyon!"* Şahin 2020: 77

hörpüldetmek Ses çıkararak içmek (İs.; Çalyayla-Çr.)

hörpüm Yudum (Çalyayla, Gök köy, Ovakarapınar-Çr.) "Gelen çayı birkaç hörpümde bitirdi." *Güven 2010: 182*

hörtmek İçecekleri ses çıkararak içmek (Âşıkbükü-Os.)

hörtüm Yudum, hörpüm (Âşıkbükü-Os.) "İki hörtüm çay var burada, kimseye yetmez." *Arslaner 2016: 252*

hörü Huri (Çr.) "Kara ile sarıdan hörü, sarı ile akçadan peri; iki karadan elinin körü doğar." *Yoksul 2013: 425*

hörüdek Bir sıvıyı birdenbire akıtma (Çr.)

höruk (1) Köstebeğin kabarttığı toprak yığını, tepecik (Göcenovacığ, Köprüalan-Çr.)

höruk (2) Hayvanı kazığa bağlamaya yarayan ip (Eskiekin-Çr.) "Kazığı kopardık, yuları kırdık / Çare midir bize höruk Deyzoğlu" *Kurtoğlu 1998: 24*

höruklemek Tepeleme doldurmak, yığmak (Beydili, Çalyayla-Çr.) "Oluk höruklenmiş, o günün işi baş edilmişti." *Gümüş 1977: 15*

hörukklü Tepeleme, ağzına kadar dolu, taşkın (Çıkırık-Çr.) "Doluya hörukklü, biraza birez / Havuca pürçüklü, kiraza kirez" *Gösterir 2014: 79*

hörül hörül akma Börek ya da benzeri yiyeceklerin çok yağlanması sonucu yağların ele, kola akması anlamında övme, övünme sözü (Os.) "İki gözüm hörül hörül aksın." *Başaran 1974: 94*

hörumcek Örumcek (Kuyucak-Me.)

höst At, katır gibi hayvanları durdurma, kovalama ünlemi (İs.; Kamışlı-Su.) "Haydi oğlum, höst

deyip uzaklaştı faytoncu." *Güven 2017: 116*

höstlemek Terslemek, azarlamak (Göcenovacığ-Çr.) "Üç günlük bir ömrünüz kalmış şurada, bırakın öyle yarenliği, gül gibi geçinip gidin diye höstlemez mi babasını?" *Gümüş 1977: 31*

höstlenmek Azarlanmak (Göcenovacığ-Çr.) "Azarlanıyoruz biz de, hakkımızı arıyoruz diye höstleniyoruz arkadaş." *Gümüş 1977: 61*

höstürük Çirkin, biçimsiz, yakışsız (İs.) "Çirkine höstürük, güzele güzel / Diyeni görürsen Çorumludur o" *Gösterir 2014: 79*

höşdemek Öküz ya da mandaları yürütmek (Çr.)

höşge → hüşkü (1) (İs.)

höşkü Eskimiş, bozulmuş (Çr.)

höşlemek Öküz ya da mandaları yürütmek (Çr.)

höşmerim Et, yumurta ile yapılan bir çeşit yemek (Su.; Küçükpalabıyık-Çr.) "Tabak tabak höşmerim / O yâr benim esmerim" *Aytekin 200: 166*

höşür Çiçek bozuğu, çopur (İsahacı-Al.) "Çomar'ın kızları çopurdur höşür / Külâh'ın kızları kaynar karışır" *Arısoy 1970: 68*

höşürük Zayıf, cılız çocuk (İs.)

höt hötlemek Azarlamak (Çr.)

hötü Höt deyince kaçan kimse, ürkek (Gökçam-Su.)

hötüm Kötürüm (Çr.)

hötüm olmak Çok yorulmak (Ba.; Çalyayla, Çobandivan-Çr.)

hötürmek Sürgün, ishal olmak (İs.)

höyküre höyküre ağlamak İcini çeke çeke sesli olarak ağlamak (Os.) "İhtiyar höyküre höyküre ağlarken Enver tepelere doğru yol alıyordu." *Destanoğlu 2006: 38*

- höykürmek** 1. Yüksek sesle ağlamak (Al.; Sarimbey-Çr.) 2. İçini çekmek (Os.) "Bir yerlerinden fıskırıyorca höykürdü sonra. Omuzları inip kalkmaya, sarsılmaya durdu." *Gümüş* 1977: 27
- höyük (1)** Toprak yığını, tepelik (Çr.) "Tepenin höyük olduğuna hükmederek fotoğrafını çektiler." *Demiryürek-Ozulu* 2017: 140
- höyük (2)** Korkuluk (Çr.) "Boyun bostana höyük olsun." *Yoksul* 2013: 162
- hözek** Mısır koçanı (Ovasaray-Çr.)
- hözmek** Mısırın tanesiz koçanı (Os.)
- hu** Kamış ya da çubuktan yapılan bağ, bahçe kulübesi (Çr.)
- huçgun** Aşırı beklentiden oluşan istek (Su.)
- huku** Seslenme ünlemi (çocuk dilinde) (Çr.)
- hule** Ocağın havalandırma deliği (Ba.)
- huleylim** Giyinişi düzgün olmayan (Çr.)
- hulu** Değnekle oynanan bir çeşit oyun (Satıyüzü-İs.)
- humar (1)** Emek vermeden, hazıra konulan şey (Os.) "Benim hiç humarım yok." *Tdk* 1993: 2442
- humar (2)** Kumar (Dutçakallı, Göcenovacı-Çr.) "Bir daha humar oynamamaya tövbe etmiş." *Ertekin* 1946: 21
- humar yangını** Kumarı çok seven kişi (Çr.)
- humayı** → humayun (Âşıkbükü-Os.)
- humayun** Amerikan bezi, patiska (İs.)
- humbar** Ambar (Çr.) "Humbarın gapısını bek ettin mi hêri?" *Naki-boğlu* 2017: 234
- humbul** Budala, miskin (İs.)
- hunu** Bunu (Al.)
- hurç** 1. Heybenin büyüğü (Dereyazıcı-Al.; Gökköy-Çr.) 2. Çıkmın, bohça, dağarcık (Evcı-Bo.; Sarimbey-Çr.) "Gül kokar burcu burcu / Gülle doldurdum hurcu" *Gösterir* 2011: 311
- hûrimelek** Kendisi de huyu da güzel olan kadın (Çr.)
- hurşidiye** Hindiyeye, altıparmak, ipelik gibi çeşitleri olan bir kumaş (Su.; Çr.)
- husa** Kaygı, tasa, korku (Çavuşoğlu-İs.; Bademce-Ka.) "Leblebi koydum tasa / Aldı beni bir husa" *Gösterir* 2011: 89
- husalanma** Edişelenme, kaygıya düşme, tasalanma (İs.)
- huşumlenmek** Huylanmak (Al.)
- huval** Ayakkabıcılıkta kalıbın üst kısmına destek amacıyla çakılan kama şeklinde ağaç parçası (İs.)
- huysukmak** 1. Alışkanlık haline getirmek (Âşıkbükü-Os.) "Çocuğun kolu iyice huysuktu; ikide bir çıkıyor." *Arslaner* 2016: 252 2. Tedirgin olmak, çekinme, huyulanmak (Yerliköy-İs.)
- huysunmak** Kötü huy edinmek (Çr.)
- huyuklanmak** Kuşkulanmak (İs.)
- huzme** Çizme ya da potinin topuğu arkasına takılan, bineği dürtüp hızlandırmaya yarayan emir mahmuz (Çr.)
- hüddem** Oyun, art niyet, bahane (Sarimbey-Çr.)
- hüdü** 1. Dalyaya benzer bir çocuk oyunu (Âşıkbükü-Os.) 2. Topaç (Os.)
- hüdük** Korku, kuruntu (Os.)
- hüdüklemek** Korkmak, ürkmek (İs.; Çalyayla-Çr.)
- hüdüklü** Tedirgin (Çr.) "Elleham sen de bizim komşu gibi hüdük-lünün birisin." *Yoksul* 2013: 284

hüdü oynamak Topaçla oynamak (Os.)

hükela Bilgiç, ukela (Su.)

hükelekli Gösterişli, okkalı (Su.)

hülasa Dolayı (Su.)

hüllelemek Üzerine saldırmak, çökmek (Su.)

hüma Kaşları yukarı kaldırma (Su.; Çr.)

hümuyün → humayun (Çr.)

hüner Huni (Çr.)

hünkürmek 1. Haykırarak ağlamak (Su.) 2. Sesli olarak burnunu temizlemek, sümkürmek (İs.)

hünük Sıkılğan kimse (Çr.)

hürpüm Yudum (Su.) "*Kahvesinden bir hürpüm çektikten sonra Ma-hinur'un kendisine baktığını fark etti.*" Sarıyüce 2004: 80

hürü Huri (Yerliköy-İs.; Çalyayla-Çr.) "*Derede sürü gezer / Kalbimde hürü gezer*" Gösterir 2011: 281

hürüklemek Çok doldurmak, yığmak (Mislerovacı-Çr.) "*Dertlerim depreşti tepeler gibi / Yığın yığın hürüklendi bu sıra*" Çırakman 1992: 204

hürüklü Bir kabın taşacak biçimde doldurulmuş durumu (Kamışlı-Su.)

hürünü Biri kadın, öteki erkek iki kişiyle oynanan bir halk oyunu (Çr.) "*Bir kol alttan bir üstten / Oynayalım hürünü*" Gösterir 2011: 319

hüs Sus, konuşma (Kamışlı-Su.) "*Hüs işte yüzü tükümüklü.*" Doğan 2004: 206

hüsdon Entari (Su.)

hüşgü (1) Evde, evin çevresinde biriken kırıntı döküntü, çöp (Oburuk-Do.; Âşıkbükü-Os.)

hüşgü (2) Ham meyve (İs.)

hüşkü (1) Buruşmuş, çürümüş işe yaramaz meyve (Gölet-Ka.; Çr.)

"*Meyve diye önümüze hüşkü çıkardılar.*" Kerman 1997: 21

hüşkü (2) İşe yaramaz giyim eşyası, döküntü (İs.)

hüşüm gelmek Olumsuz bir durum olacaktı gibi ürkmek, korkmak, tedirginlik duymak, kuşkulanmak (Külâh-Al.; Gökçam-Su.; Dutçakallı-Çr.) "*Hüşüm geldi bir vakit eve giremedim.*" Demiryürek-Ozulu 2017: 199

hüşümlenmek Korkmak, ürpermek (Değirmendere-Al.; Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)

hüthütmek İyi bakmak (Ba.)

hüyük → höyük (Hacıhamza, Mak-sutlu-Ka.; Gökçam-Su.) "*Evləri hüyüktedir / Yeşil perde yüktedir*" Ertekin 2006: 49

hüyükmek Ansızın korkmak (İs.)

hüzmek Mısır koçanı (Os.)

I

ı Anlamadım, tekrar et anlamında kullanılır (Çr.)

ıbrık Güğüm (Miyanesultan-Al.) "*İbrığım su doludur / Yolum sevda yoludur*" Gösterir 2011: 300

ıccak Sıcak (Harunköy-İs.; Kargı-Os.) "*İccak mı dëlüdü.*" Abaz 2004: 131

ıçkırık Hıçkırık (Güvenli-Çr.) "*Gurbette sevdiğim yâr / İçkırıklar tutası*" Ertekin, 2006: 100

ığıldak Hemencecik (Ba.) "*Sen de işin ığıldak olsun diyon emme bu deermende iki gündür sıra bekleyen var gardaş.*" Şahin 2020: 79

ığıldanak Usulcacık, sessizce (İs.; Çr.) "*Kapısından baktım, ığıldanak aktım*" Gürsel 1997: 261

ığıl ığıl (1) → Kartopu (1) (Çr.)

- ıgıl ıgıl (2)** Yavaş yavaş (Ba.; Kar-
gı-Os.; Su.) "Pencereden bakan
yâr / İgıl ıgıl akan yâr" *Ertekin*
2006: 97
- ıgınmak** 1. Soluğunu içinde tuta-
rak kendini zorlamak (Çıkrık-
Çr.) 2. Bir iş yaparken, ağır yük
taşırken ses çıkarmak (Çr.)
- ıgralamak** Sallamak (Kargı-Os.)
- ıgranmak** Sallanmak (İsahacı-Al.;
Yazır-Bo.; Büyükerikli-Uğ.) "Duy-
dum çölden sökün etmiş bir cey-
lan / İgranıp geliyor teli hoş gel-
din" *Arisoy* 1970: 47
- ıgrınmak** İki yana sallanmak (Gö-
cenovacığı-Çr.) "İç geçirdi, iki ya-
na ıgrındı farkında olmadan."
Gümüş 1977: 91
- ıgrip** Yalan, düzen (Çr.)
- ıhdım** Bebeğin beşikte kullanılan
her türlü giysisi ile öteki gereçle-
ri (İs.)
- ıhi** İşte (İs.)
- ıhiç** Felç, inme (İs.)
- ıhılamak** Yorgunluktan, hastalık-
tan ya da sıkıntıdan sık sık nefes
almak, inlemek (İs.; Çr.) "Kum mu
taşıyorsun, ne ihılayıp duruyor-
sun?" *Yoksul* 2013: 471
- ıhılayıp kütülemek** Hastalık ne-
deniyle sık sık soluk alıp inlemek
(Tolamehmet-Çr.) "Yataktan kal-
kıp tuvalete gidecek, su içecek ha-
li yok. İhılayıp kütülüyor." *Güven*
2017: 39
- ıhmak** Devenin çökmesi, oturması
(İs.; Çr.) "İhit deveyi, çal mıkını."
Yoksul 2013: 385
- ıhtırmak** Deveyi çöktürmek,
oturtmak (Çevreli-Al., İs.) "Deveyi
ıhtırmak da bir marifettir." *Yok-
sul* 2013: 238
- ıih** Hayır, olmaz (Çr.)
- ıkçırık** Hıçırık (Çalyayla-Çr.) "Bu-
gün yâri çok andım / İkçırık tuttu
m'ola" *Gösterir* 2011: 76
- ıkil çokul** Kendini zorlayarak iş
yapmak (Os.)
- ıkınmak** Soluğunu içinde tutarak
kendini zorlamak (Su.) "Bir defa
ıkındı." *Çalmuk*, 2019: 28
- ıkırcık** Akşam karanlığı, yarı ka-
ranlık (Sarimbey-Çr.)
- ıkış ıkış** Zorlanarak, zoraki (Ka.)
- ıklım tıklım** Ağzına kadar dolu,
çok kalabalık (İs.) "İklım tıklım
bütün alanı doldurmuşlardı." *Yok-
sul* 2013: 385
- ıkman** İdman (Çr.)
- ıkrılmak** Bir işi yapmak istemek;
niyetlenmek (Çalyayla-Çr.) "İkril-
dım yâre gidem / Kapatmış yolu
dağlar" *Gösterir* 2011: 259
- ılbır ılbır** Pırlıl pırlıl (Tutçakallı-
Çr.) "Başımdaki poşular / İlbir
ılbır ışılar" *Gösterir* 2011: 262
- ıldır** Alacakaranlıkta ışık (Su.) "Ay
ışır ıldır ıldır / Gel de yâr beni gül-
dür" *Aytekin*, 2003: 13
- ıldırayaz** Penceresiz, kapısız, eş-
yasız ev (İs.) "Bu nasıl oda ıldı-
rayaz." *Tdk* 1993: 2465
- ıldırısıcak** Sıcak sıcak (Çr.)
- ıldırışık** → ıldırayaz (Çr.)
- ılga** Kaygı veren düşünce, endişe
(Âşıkbükü-Os.) "Akşam bir sürü
ılga ile yatınca gece boyu uyuya-
madım." *Arslaner* 2016: 252
- ılga gitmek** Çabuk gitmek, koşa-
rak gitmek (Su.)
- ılgamak** Saldırmak, abanmak (Su.)
- ılgar** Hayvanın yürümeyle koşma
arası yürüyüşü (Çr.) "Bir gece ıl-
garla yetişip Niksar'ı basıyor." *Ta-
hir* 2008: 28
- ılgı** Soy sop (İs.)
- ılgıdır** İpliği çile yapmaya yarayan
iki ucu çengelli tahta araç (Ala-
cahöyük-Al.)
- ılgn (1)** Dere ya da çay kıyılarında
kendiliğinden biten ağaç-
çıklar (Evcı-Bo.) "Dere kıyısındaki

- ılgınların arasına oturdum.” Sarıyüce 2006: 47*
- ılgın (2)** Hayal (Çr.)
- ılgın ılgın** Yavaş yavaş (Kalecik-Me.) *“Aydınlara kurban bu canım elbet / Ilgın ılgın esen yeli severim” Piroğlu 1981: 23*
- ılgıt ılgıt** Yavaş yavaş, hafif hafif esen rüzgâr, akan su gibi şeyler için (Çiçeklikeller-Su.; Sarimbey-Çr.) *“Sancak sancak açan güller / Ilgıt ılgıt esen yeller” Kurtuluş 2006: 83*
- ılgı** Kuşku, işkil (Çr.)
- ılgım salkım** Belli belirsiz (Çr.)
- ılhaz** Çuvaldız (Çr.)
- ıllı** Soy sop (İs.)
- ıllıfır** Gübür, çer çöp (Çalyayla-Çr.)
- ılıkman** İdare lambası (Külah-Al.; Su.)
- ılıncak** → ılıncak (Âşıkbüğü-Os.)
- ılıncak** Küçük çocuk salıncağı (Çavuşoğlu, Karkın-İs.; Os *“O çocuklara ılıncak et.” Abaz 2004: 140*
- ılıncaç** → ılıncak (Ba.; Su.; Çıkrık-Çr.) *“Herif, şu ılıncağı sallayiver de bulaşığı yayhayım.” Kerman 1997: 22*
- ılıncaç** → ılıncak (Su.)
- ılısıcak** Sıcacık (Çr.)
- ılitim** Bebeğin beşikte gerekli malzemelerinin tümü (İs.)
- ılitimlik** Bakımsızlıktan harap olmuş yer (Çalyayla-Çr.)
- ıllı (1)** 1. At sürüsü (Çr.) 2. Damızlık kısarak (Ovasaray-Çr.)
- ıllı (2)** Kuytu yer (Ka.)
- ıllıdır** → ılgıdır (Kavşut-Su.)
- ıllımak** Akmak (mecazi anlamda) (Çr.) *“Yârimi görünce gönlüm ıllıyor.” Tdk 1993: 2473*
- ıllıklık** Bataklık (Çr.)
- ıllık** Güç, kuvvet (Çr.)
- ıllmak** Uykuya dalmak, uyuklamak (Çr.)
- ımbal** Bağ ile ilgili bir ölçü birimi (İs.)
- ımbık** Damıtma yoluyla içki yapmaya yarayan düzenek, imbik (Obruk-Do.; Eskiköy, Tolamehmet-Çr.)
- ımbıl ımbıl** Şişmanlıktan ötürü etlerin sallanması (Os.)
- ımlıklık** Bulutlu, durgun hava (Elvançelebi-Me.; Büyükbolatlı-Su.)
- ımlıl ımlıl** Yavaş yavaş, ağır ağır, hafif hafif (Su.) *“İmlıl ımlıl geliyor.” Koşay-İşitman 1932: 179*
- ımrıga** Körpe, taze (Gölet-Ka.) *“İmrıga salatalığı severim.” www.golet.tr.gg/*
- ımlızgamak** Hafif uyuklamak (Bademce-Ka.)
- ımsık** Söze, sohbete katılmadan, sessizce oturan içine kapanık kimse (Os.)
- ıncık** Somurtkan, aksi kimse (Çr.)
- ıncıklanmak** Üzülme (Ba.) *“Boşuna ıncıklanıyon Hilmi, senin yapacağın bir şey yoktu ki.” Şahin 2020: 79*
- ıncıkma** Bıkkınlık gelme (Su.)
- ıngıldamak** Kimildamak, konumundan hafifçe uzaklaşmak (Gölet-Ka.) *“Bu adamı yerinden ıngıldatamıyoruz.” www.golet.tr.gg/*
- ıngıl ıkış** Hastalıktan yeni kalkmış kimsenin ağır ağır yürümesi (Çr.) *“İngıl ıkış bugün evden size kadar gelebildim.” Tdk 1993: 2478*
- ıngıl yokuş** Gücü yetmeyerekten (İs.; Os.)
- ıngırızlamak** 1. Bir şeyin kullanılmayacak duruma gelmesi (İs.) 2. Hastalanıp güçsüz düşmek (İs.)
- ıplak** Parlak (Su.)
- ıplamak** Parlamak, parıldamak (Evcı-Bo.; Su.) *“Dağlar uzakta, karlı doruklarıyla güneş altında*

- ıplayıp duruyordu.” Sarıyüce 2004: 181*
- ııldamak** Parlamak, parıldamak (Evcı-Bo.) *“Sonsuz kırdı düşlere dalmış bunca köyün gecenin içinde ışıkları ııldar.” Sarıyüce 2006: 18*
- ııl ııl** Pırıl pırıl (Evcı-Bo.; Çitli-Me.; Kayı-Çr.) *“O yıllar şimdiki gibi ııl ııl sokak lambaları nerde.” Özçatalbaş 2002: 132*
- ııltı** Parıltı (Su.) *“Derin bir uykuya gömülmüş evlerde ateşböceği ııltısı kadar olsun bir ııltı yoktu.” Sarıyüce 2004: 117*
- ıraat** Rahat, huzur (Çr.) *“Nasıl ıraat olurum böylecene...” Gümüş 1977: 11*
- ıraatlina furmak** Rahatlamak, rahata ermek (İkipınar-İs.) *“Şindi de ıraatlina furdum.” Abaz 2004: 124*
- ıradıyon** Radyo (Su.; İsmailköy-Çr.) *“Sandık değildir dedi Abdus, ıradıyondur.” Güven 2013: 211*
- ıradıyen** Radyo (Bademce-Ka.)
- ıradıyo** Radyo (Ka.)
- ıradıyo** Radyo (Göcenovacığ-Çr.) *“İradıyoda felan konuşuyorlar ya, o akıl aynen.” Gümüş 1977: 136*
- ıraf** Raf, terek (İs.; Ka.; Çr.) *“İraf-larda bal kabak / Gerdanı altın tabak” Gösterir 2011: 116*
- ırahat** Rahat (Evcıortakışla, Göcenovacığ-Çr.) *“Deliyi düğüne çağırılmışlar, bura bizim evden ırahat demiş.” Yoksul 2013: 232*
- ırahat durmak** Yaramazlık etmemek, sorun çıkarmamak, satışmamak (Çr.) *“Elin golun ırahat dursun.” Kerman 1997: 69*
- ırahatlık** Rahmetlik (Su.)
- ırahatmet** Rahmet, yağmur (Ka.; Âşıkbüki-Os.; Su.) *“Göde göde mekerek / Gökten ırahatmet gerek” Aşık 2003: 82*
- ırahatmetlik** Rahmetlik (Elmapınar-Me.)
- ırak** Uzak (İs.; Ka.; Eskiekin, Karahisar, Turgut-Çr.) *“Her bakan göz ırakları göremez / Hasretlik çekmeyen haber soramaz” Gardaş 1979: 24*
- ıırakı** Rakı (Kargı-Os.; Çalyayla, Eşençay-Çr.) *“Kızlar şaraba düşmüş / Gelinler ıırakıya” Gürsel 1997: 269*
- ııraksımak** Uzak sanmak (Çr.)
- ıırmak** → ıırmak (Çr.)
- ıırmak** Uzaklaşmak, uzamak, ara açılmak (Yazır-Bo.; Kalecik-Me.; Eskiekin, Serban-Çr.) *“Kavuşalım yakın iken aramız / Yer gök gibi ıırmadan sevdiğim” Kurtoğlu 2006: 42*
- ııramazan** Ramazan ayı (Yenişihlar-Ba.; Yerliköy-İs.)
- ııramet** Rahmet (Çr.) *“Köse İmam demedi miydi ııramet olası...” Gümüş 1977: 14*
- ııramuk** Traktör kasası (Yenişihlar-Ba.)
- ııras gelmek** Rastlamak (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.) *“Evraaç kırığından kadağın çakmış / Ben böyle tapana bir ııras geldim” Arısoy, 1970: 91*
- ıırât** Rahat (Harunköy-İs.) *“Burda gece gunduz ıırât gomazlarıdı.” Abaz 2004: 152*
- ııratmak** Arasını uzatmak, geciktirmek (Karahisar-Çr.) *“Feyiller karıştı kalmadı tuzu / Gönüller soğudu ııratı yazı” Çevik 2008: 43*
- ııravak** Taze, akışkan bal (Su.; Çalyayla-Çr.) *“Erguvanım kokarım / ııravak balım akarım” Aytekin 2003: 78*
- ıırazı** Razi (Su.; Gökköy-Çr.) *“Ben senden ıırazıyım / Her günüm böyle olsun” Aytekin 2003: 39*

ırbık Su kabı, ibrik (Kıcalı-Al.; İ.; Su.; Büyükgülücek, Gökköy, Serban-Çr.) "İrbığın kalayı var, her işin kolayı var." *Yoksul 2013: 385*

ırbuk Büyük sürahi, ibrik (Bademce, Yağcılar-Ka.) "Hatca, ırbuu hazilla, baban abdes alacak." *Şahin 2020:79*

ırefa Çocukların göğsünde çıkan yara (Su.)

ırgalamak Sarsmak, sallamak, silkelemek (İsahacı-Al.; Bademce-Ka.; Körkü-Su.; Gökköy-Çr.) "Çeten ırgaladı kalmadı halim / Bindirir çetene Çomar'a salın" *Arısoy 1970: 100*

ırgalanmak Sallanmak (Yazır-Bo.; Gökköy-Çr.) "Bir dala bastığında bin dal ırgalanır." *Yoksul 2013: 143*

ırganmak Irganmak, sallanmak (Göcenovacı-Çr.) "Siddik görmüş kendirin ırgandığını, varıp bakmamış, kötüsü gelmemiş aklına." *Gümüş 1977: 56*

ırgat böreği Yufka biçiminde açılan hamurun içine ispanak, toz biber, yumurta, karışımından oluşan harcın konulup sacda pişirilmesi ile hazırlanan bir tür börek (Os.) "Osmancık böreğinin eski adı ırgat böreğidir." *Oğuz 2006a: 42*

ırgatlık 1. Temmuz ayı (Su.) 2. Hasatta çalışma, azaplık (Yenişihlar-Ba.; Gökçam, Kamışlı-Su.) "Emrin olur deyip saydı: İlkay, gucük, çiçekayı, yaprak, herkayı, ırgatlık" *Çalmuk 2019: 108*

ırgan Açık (İs.) "Yatarken āızı ırgan uyudu demek." *Abaz 2004: 114*

ırık 1. Az açıklık, aralık (İs.; Ka.; Âşıkbükü, Kargı-Os.; Babaoğlu-Çr.) 2. Uzak (Palabıyık-Çr.) "Avrada sırtımı dönük yatarım / Be-

den yorgun, aşka ırık patiron" *Özgür 2002: 92*

ırlık Açıklık (Harunköy-İs.) "İrlıktan ışık da görüküy." *Abaz 2004: 149*

ırlmak Ayrılmak, uzaklaşmak, kaçmak, sıvışmak (Kayabüget-Al.; Alancık-Me.; Su.) "Gönül çiçeğine konduk avlandık / ırlmadık bu yerlerde eğlendik" *Ercan 1991: 147*

ırlıtım (1) İşe yaramayan, önemsiz eşya (Çalyayla-Çr.)

ırlıtım (2) 1. Tahta arası (Âşıkbükü-Os.) 2. Kıyı köşe (Âşıkbükü-Os.)

ırlıtmak Uzaklaştırmak (Çr.)

ırim Gözün görebildiği kadar uzaklık (Çr.)

ırimak Ayırmak (İs.)

ırıp Düzenbazlık, aldatma işi (Gölet-Ka.)

ırıpçı Düzenbaz, aldatıcı kişi (Gölet-Ka.) "O, ırıpçının biridir. Dik-katli ol." www.golet.tr.gg/

ırıplı Gerçek dışı, çok abartılı (Os.)

ırıs Dügün evine destek amacıyla getirilen yiyecekler (Gökçedoğan-Ka.)

ırısız Huysuz, geçimsiz (Çalyayla, Karagöz-Çr.) "ırısız yâr haşat oldum elinde / Çok gılladın baba çıksın dilinde" *Gösterir 2008/84: 11*

ırız Namus (Sarimbey-Çr.)

ırızgı rızık, nasip (Âşıkbükü-Os.) "ırızgıyı veren Allah." *Arslaner 2016: 252*

ırkalamak → ırgalamak (Çr.)

ırkıma Üzerine doğru eğilme (İs.)

ırlamak Şarkı, türkü söylemek (Su.) "Biraz sonra çığlık koparak ırlayacağı ağıdın sözlerini yakıştırıyor." *Sarıyüce 2004: 242*

ırmak (1) Uzaklaşmak (Yazır-Bo.; Akçalı-Su.; Mislerovacı-Çr.) "İn-

- sanlıktan ırma sakın / *Yâr ol gel ozanım yâr ol* "Koygun 2002: 38
- ırmak (2)** Kapıyı, pencereyi açmak, aralamak (Âşıkbükü-Os.) "Gapiyı ecük ır hêri hava girsin." Nakiboğlu 2017: 234
- ırşat** Çirkin, biçimsiz (Gökçam-Su.)
- ırussuz** → ırissız (Os.)
- ırza** Rıza (Yenişihlar-Ba.; Yerliköy-İs.; Os.)
- ırzalık** Razılık, razı olma (Göce-novacığı-Çr.) "Yüksünüyorsun, evinde durduğuma ırzalık vermiyorsun, ayır." Gümüş 1977: 103
- ıscak** Sıcak (İs.; Kargı-Os.) "Bi-şürüp de götürüken ıscak südü..." Abaz 2004: 115
- ısdar** 1. Kilim dokumaya yarayan araç (Ba.; Bademce-Ka.) 2. Dokuma tezgâhının bir parçası (Su.)
- ısgat** Ölünün ardından dağıtılan para (Su.)
- ısgılık** Işlık (Âşıkbükü-Os.) "Kara-büget'ten bir çatal ısgılık duyuldu, herkes kulak kabarttı." Arslaner 2016: 252
- ısicak (1)** Hamam (Çr.) "Gonşu, yarin beraber ısicaa gidek. Sırtım bek gidişyo." Tuluk 1991: 2
- ısicak (2)** Sıcak (Körkü-Su.; Arpalık, Morsümbül-Çr.) "Sefil Çırakman'ım kismetin arar / İsicak yi-yene pek fazla yarar" Çırakman 2002: 179
- ısık (1)** Hamam (Çr.)
- ısık (2)** Sıcak (İs.)
- ısınık muskası** Bir kişinin meylini istenen kişiye çevirmek için yazılan muska (Çalyayla-Çr.) "Bir ısınık muskası yazıp koymalı yastıklarının altına, içine, görünmedik bir yerine." Gümüş 1977: 125
- ısrığı (1)** Göz ağrısı (Su.)
- ısrığı (2)** İsrırgan otu (Alacahöyük, Kıcılı-Al.) "İltihabı söksün diye ısrırganın suyu içilmekteydi." Balıkcı 2010: 76
- ısrımuk** İsrırmış, dişlenmiş şey (İs.) "Bu ekmek kimin ısrımuğu." Tdk 1993: 2491
- ıstitma** Sıtma hastalığı (Çalyayla-Çr.) "Yâri ıstitma tutmuş / Ben ıstitma bağlarım" Ertekin 2006: 38
- ıslağaç** Yufka ekmek pişirirken çevirmeye yarayan yassı tahta (Yerliköy-İs.)
- ıslav** İyi (Al.)
- ısmarıç** Yapılması ısmarlanan şey, sipariş (Külah-Al.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "İsmarıçlarımı gene bir unut da göreyim seni!" Sarıyüce 2004: 55
- ıspit** Pişirilerek yenen bir çeşit yabanıl ot (Çr.)
- ıssı** Sahip, efendi (Me.)
- ıstar** Halı, kilim gibi şeyler dokunan tezgâh (Külah-Al.; Büyükbolatlı-Su.; Gökköy-Çr.) "İstarım altından geçirilen çocuğun boyu kısa olur." Yoksul 2013: 386
- ışgın** Bir yıllık ağaç sürgünü, filiz (Yerliköy-İs.; Âşıkbükü-Os.)
- ışdı** Kendini çok önemseyen, olağanüstü gören kimse (Os.; Palabıyık-Çr.) "O herifinen südük yarışı yapabilin mi sen heç, ışdının teki o." Gösterir 2020: 41
- ışıklık** 1. Eski evlerde lamba koymak için yüksek bir yere yapılan küçük raf (Çr.) 2. Dam benzeri yerleri aydınlatmak için yapılan küçük pencere (İs.)
- ışılak (1)** Parlak (İs.; İsmailköy-Çr.) "Arka cebinden ışılak tabakasını aldı." Güven 2013: 190
- ışılak (2)** Rügen (Su.; Çr.) "İşılak kundurayı severim." Tdk 1993: 2496

ışlamak (1) Parlamak (Su.) “Hep-
sinin yüzleri pırl pırl ışıladı.” Sa-
rüyüce 2004: 200

ışlamak (2) Meyve olgunlaşmaya
başlamak; ben düşmek (Ahme-
toğlan-Çr.) “Armudu ise ışıladı-
ğında yerdik.” Çalışgan 2021: 78

ışlatmak Birine bir konuyu çıt-
latmak (İs.; Çr.) “Özülediğin an
bir ışlat bana, tamam...” Gümüş
1977: 139

ışıldak Göz (Çr.)

ışılta Parlaklık, aydınlık (Çr.)

ışkın → ışgın (Çoprasık, Kılavuz-
Al.; Sarimbey-Çr.) “Aşk denilen
sarmaşığın dalları / Yüreğime ış-
kın attı gel gayrı” Çimen 2004: 33

ışlak Parlak (İs.)

ışmar El, göz ya da başla yapılan
işaret (Dutçakallı, Gök-köy-Çr.)
“Kaş atarak ışmarı / Siz kimden
öğrendiniz” Ertekin 2006: 16

ışşıkcı Elektrikçi (Örenseki-İs.)
“Babam getdü adamı, ışşıkcı ada-
mı.” Abaz 2004: 127

ıvga Azdırma, baştan çıkarma,
ayartma, igva (Sarimbey, Serban-
Çr.) “Bir ıvgaynan bir güzele
kanmışım / Gece gündüz ateşine
yanmışım” Çimen 2000: 131

ıvgın Ağaç kökü sürgünü (Su.)

ıylım ıylım 1. Arka arkaya (Su.) 2.
Lime lime (Su.)

ızılak Oldukça sulu bulamaç (Çr.)

İ

ibabap Çavuşkuşu (Çr.)

ibabet İbadet (Al.)

ibdi Önce (Su.)

ibdil En önce (Ba.; İs.) “Hallon-
başigilin Murat ibdil demeseydi
bu kelimenin anlamını yazmayı
unutacaktım.” Şahin 2020: 81

ibi 1. Kaz, kaz yavrusu (Çr.)

2. Hindi (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-
Os.) “İbi gibi gabarıp durma kar-
şında.” Arslaner 2016: 252

ibik Köşe, kenar, uç (Külah-Al.;
Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) “Yeşil
çeki sendedir / Bir ibiği bendedir”
Ertekin 2006: 117

ibik gügük Bir çeşit kuş (Çalyayla,
Kuşsaray-Çr.) “Tez kavuştur Ya-
radan / İbik gügük ötmeden” Gös-
terir 2011: 237

İbili (1) İbrahim (Kertme-Çr.)
“İbili emmiye desek de yazanedeki
goltuhları yeñilese. Harhit olmuş.
“ Özdemir 2019: 143

ibili (2) Gereksiz ayrıntılarla uğ-
raşıp işi uzatan kişi (İs.)

ibimek Gelişmek, büyümek (Çal-
yayla, Ovakarapınar-Çr.)

ibliklenmek Tiftiklenmek, lif lif
olmak (Çr.) “Şu kumaş ibliklen-
miş.” Tdk 1993: 2503

ibük ötme zamanı İlkbahara ya
da yaza giriş günleri (Bademce-
Ka.)

icik Az (İs.)

icot İcat edilmiş (Os.)

iççimen İş görmeyi seven kimse,
hamarat (Su.)

içelemek Taneli sebze ya da mey-
venin tanelerini ayırmak (Âşık-
bükü-Os.) “Ben fasulyeleri içele-
yim sen de biraz nar içele.” Arsla-
ner 2016: 253

içer Oda (Kargı Yaylası-Ka.)

içeylek İçe doğru, iç tarafa yakın
(Âşıkbükü-Os.)

içgil İşkil, kuruntu, kuşku (Çr.)

içgili Sarhoş (Çr.)

içgüyē Evlendiği kadının evinde
oturmayı kabul ederek evlenen
erkek (Çalyayla-Çr.)

içi geçmek Uyuklamak, uykuya
dalmak (Su.; Çr.) “Bebeğin içi geç-
miş, uyuyordu.” Çalmuk 2019: 30

- içi gızıl** Kültür mantarının organik halinin adı (Bademce-Ka.)
- içi ılımak** İçine sinmek (Çr.)
- içi ılımamak** İçine sinmemek (Çr.)
- içi kıyılmak** Çok acıkmak (Kıcılı-Al.; Çr.)
- içine ılımak** → içi ılımak (Çr.)
- içirik** Çok eski giysi (Çr.)
- içitmek** Ceviz, fındık gibi sert kabuklu meyvelerin içini çıkarmak (Gölet-Ka.) “Cevizleri içtittin mi?” www.golet.tr.gg/
- içkirlenmek** Kuşkulanmak, huy lanmak (Al.)
- içlenmek (1)** Olgunlaşmak (İs.; Çr.) “Cevizler içlenmeye başladı.” *Yoksul* 2013: 187
- içlenmek (2)** Kırılmak, incinmek (Çr.)
- içli** İçine kıyma ile çeşitli otlar konarak yapılan börek (İs.)
- içlik** İç gömleği, kadın çamaşırı (Alacahöyük-Al.; Kargı-Os.) “Kırlı, paslı bir şalvar ile dallı basmadan bir içlikten başka giyim namına bir şey yok.” *Benice* 2002: 114
- iç pakla** Kuru fasulye (Büyükgölücek, Çalyayla-Çr.)
- iç pınar** Hamam (Çr.)
- idare (1)** Çorum’un yerel dokuması kenefinin bir çeşidi (Çr.)
- idare (2)** Küçük, camsız, gazlı el lambası (İsahacı-Al.; Fındıklı-Or.; Beydili, Çalyayla-Çr.) “İdareyi idareli kullan ahır karanlıkta koyma.” *Yoksul* 2013: 391
- idarelik** Ocağın üzerinde lamba konulan küçük duvar nişi (Su.)
- idiklemek** Süt veren hayvanların sağılmasından önce, sütünü memelerine indirmesi için, memelerinin okşanması (Os.)
- idim** Yapım (Çr.) “Bir idimlik unum var şunu ekmek yapiverelim.” *Tdk* 1993: 2507
- ifak** Ufak (Âşıkbükü-Os.)
- ifitlemek** Seçmek (İs.) “Armutun iyisini ifitleme.” *Tdk* 1993: 2508
- iğ** 1. Çıkrıklarda ipliğin sarıldığı demir tel (Alacahöyük-Al.; Çr.)
2. Yünün ip haline getirilmesinde kullanılan ağaçtan yapılma gereç (Külâh-Al.) “Üzümü bitiren bağıdır / Urganı kıvratan iğdir” *Gösterir* 2011: 288
- iğdeli gelin** Türkülü bir halk oyununu (Su.; Arpalık, Morsümbül Çr.)
- iğdemir** Marangozların ağaç deldiği çelik araç (İs.)
- iğdemiri** → iğdemir (Çr.)
- iğdiş** Dönüşme sürecindeki şarap (Eskiköy-Çr.) “Bu şire iğdiş olmuş artık, şaraba dönmesi yakın.” *Gösterir* 2020: 42
- iğüşmek** Zıtlaşmak, inatlaşmak, aksilik etmek (Çr.)
- iğez** Zayıf, hastalıklı, cılız insan, hayvan ya da bitki (Çr.)
- iği** Çok tatlı olan, bal gibi şeyler (Kayı-İs.)
- iğilemek** Tosunların böğürmesi (İbik-İs.)
- iğlemek** Bir şeyi delmek (Çr.) “Karpuzu kavunu iğlemeyince turşu kurulmaz.” *Tdk* 1993: 2511
- iğnelere sancımak** Bir yandan ev işlerini yapıp, bir yandan çocuk büyüten kadınların, kalan zamanlarında dikiş dikerek geçinmeleri ya da geçime katkıda bulunmaları nedeniyle aşırı yorulmaları (Çr.)
- iğrat** Ürün, verim, getiri (Eskiekin-Çr.) “Çeten çeten, iğrat verir güzleri / Selesi, sepeti, hağleri vardı” *Kurtoğlu* 2006: 14
- ihlez** → iğez (İs.)
- ihliz** Çok zayıflamış (Ka.)
- ihraplı** Bir çeşit iğne oyası (Çr.)

iiyynn Birine seslenmek için atılan nara (Ba.) "İiyynn Abdulla, neriye gidiyon la?" Şahin 2020: 81

ikāce İki gece (Karkın-İs.) "İkāce bu sefer yatdım." Abaz 2004: 145

ikay İki ay (İs.) "Bi ay mı galdı, ikay mı galdı?" Abaz 2004: 159

ikematta bir İkide bir, sık sık (Aşıkbüku-Os.)

iki âmedin birinde Bir sözün, görüşün, bir eylemin durmadan yinelenmesi (Çr.) "Yaptığı yardımı iki âmedin birinde başıma gahıyo." Kerman 1997: 68

iki başlı Samsun kirası Ticaret işlerinde çok yönlü olarak kazanmak (Çr.) "Gomiyoncuların işi iş. İki başlı Samsun kirası. Hem satandan hem alandan pay alıyolar." Kerman 1997: 68

ikibir Şekli vat, zayıf vat (Çr.)

iki çifte bir osurmuk Eşekcesine iş yapıp çekilip gitmek (Os.)

iki daşın arasında İş arasında, kısa sürede, ustalıklı başka işler becermek (Çr.) "İki daşın arasında ne gozel yemekler yapmışın." Kerman 1997: 68

iki dinli Sözünde durmayan, kappak, ikiyüzlü (Haydar, Kalecik-kaya-Al.) "Ayda bir selamın gelse gailim / Senin gibi iki dinli değilim." Özkan 2004: 78

ikilcik İşkil (Çr.)

ikilemek Tarlayı iki kez sürmek, aktarmak (Yerliköy-İs.; Çr.) "İkilemeye felan koşarız, alıştırdım da diyordu." Gümüş 1977: 18

iki oğan İki gün (Al.)

ikircik İşkil (Oğlaközü-Su.) "Kısa bir süre ikircik içinde kaldıktan sonra gösterilen yere oturdu." Sarıyüce 2004: 186

ikircikli Şüpheli, açık olmayan, kararsız, karışık (Su.) "Bütün yol

boyunca sürdü bu ikircikli durum." Seyda 2006: 43

ikircilik Kararsızlık, duraksama (Su.) "Söylesen mi söylemesem mi diye ikirciliğe düştüğünü anlamakta gecikmedi." Sarıyüce 2004: 273

ikişellik İki yaşındaki çocuk için 22-24 numara karşılığı gelen ayak ölçüsü (İs.)

ikıtıp Kitap (Harunköy-İs.; Çal-yayla-Çr.) "İkıtıp ohuyan garılar derdi ki." Abaz 2004: 134

iki yallı İki ayrı görüşten olan topluluk (İs.)

iki yarlılık İki taraflılık (Çr.)

iki yasdı Gece yarısı (Çitli-Me.) "Bu gece iki yasdı vakti geldim." Tdk 1993: 2516

iki yüzlekli İki yüzlü, riyakâr (Çal-yayla-Çr.)

iklip Bağlılık, ilgi (Çr.)

ikrah gelmek Bikkınlık vermek (Bademce-Ka.)

ikrân etmek Tiksinmek, iğrenmek (İs.) "Gocalândan ikrân etdile, gaşdıla." Abaz 2004: 109

ikün İki gün (İkipınar-İs.) "İkun sōna İbiş'e dedim ki." Abaz, 2004: 124

il (1) Büyük dikiş, teğel (Çr.)

il (2) Yabancı, el (Os.; Çağsak-Çr.) "İl yanında küsülü / Tenhalar da dost olam" Ertekin 2006: 65

ilâ İlahi (İs.) "Nişanda gızın şeyinde ilâ ediy." Abaz 2004: 95

ilâân Leğen (Ba.; Türkler-Çr.) "Bi de ilâân verin." Özdemir 2019: 18

ilağan Leğen (Gökköy-Çr.)

ilahna Lahana (Bademce-Ka.)

ilahne Lahana (Çr.) "Yarın da ilahne sar da yiyek." Özdemir 2019: 134

ilaka Alaka (Su.)

ilân Leğen (Su.; Karadona-Çr.)

- ilayık** Yakışır, yaraşır, layık (Yazır-Bo.; Göcenovacı-Çr.) “*Ağzınıza ilayık, pancar da çok bir nezetli olmuş.*” *Gümüş* 1977: 14
- ilayıklı** İyi, güzel, memnun oluncak nitelikte (Ba.; İs.) “*Been Köyü’nden buldukları gız çok ilayıklıymış.*” *Şahin* 2020: 81
- ilazım** Lazım, gerekli (Körkü-Su.; Serban-Çr.) “*Şu dünyada her insana ilazım / Biri sevgi, biri saygı, biri aşk*” *Çırakman* 2002: 51
- ilazımlık** Lazımlık (Çr.)
- ilbade** Pamuklu kumaştan ya da abadan yapılan, seyrek dikişli kısa hırka, libade (Çr.)
- ilean** Leğen (Güvenli-Çr.) “*İleân falan satıyo örtmenim, gap gacak da satıyo elam.*” *Hodul* 2019: 100
- ileçber** Çiftçi, ekici (Ka.)
- ile garşu** Başkalarının ayıplayacağı biçimde (Os.)
- ileğen** 1. Leğen (Alacahüyük-Al.; Yerliköy-İs.; Bademce-Ka.) “*Koltuğunda ileğen / İleğende fesleğen*” *Aytekin* 2003: 114 2. Metal çorba koyma tası (Yenişihlar-Ba.)
- ilekin** Ancak, lakin (Çr.)
- ilên** Leğen (Harunköy-İs.) “*Goñşunun biri üç ilêninen bulgur bişürmüşümüş.*” *Abaz* 2004: 152
- ilenger** Yayvan, geniş kenarlı bakır kap, lenger (Çr.) “*İlengerde tuz olsam / Büyük evde kız olsam*” *Gürsel* 1997: 268
- ilengir** Büyük, düz pilav kabı (Değirmendere-Al.)
- ilenmek** Beddua etmek (Ba.; Çr.) “*Olacak iş değil diye ilendi.*” *Güven* 2013: 40
- ileşmek** Bölüşmek, paylaşmak (İkıpınar-İs.) “*Ocağdan çıkdı mıydı ileşiyola.*” *Abaz* 2004: 122
- ileyen** Leğen (Al.)
- ilgi** Çengelliğne (Çr.)
- ilgilemek** Birleştirmek, birleştirip dikmek (Sarimbey-Çr.)
- ilgip** Kumaşı geçici olarak teğelle tutturma (Çr.)
- ilgöksü** Namuslu kimse (Su.)
- ilif** Banyo yaparken sabunlanmada kullanılan ip örgü (Çr.) “*Yâr hamama gidiyor / İlifi ben oluyum*” *Aytekin* 2003: 42
- ilifli** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- iliği üzölmek** Acıyı en derin biçimde duymak (Os.)
- ilik** Giysi düğmesi (İs.; Âşıkbükü-Os.; Ovakarapınar-Çr.)
- iliklemek** Suyun soğuktan donması (Çr.)
- ilikman** → ilikmen (Eskiyapar-Al.)
- ilikmen** Tenekeden yapılmış idare lambası, kandil (İs.; Çr.) “*İlikmen adı verilen eski lambalar ya da alevli çırallar konulur.*” *Tombuş* 1943: 26
- ilik üzüntüsü** Derinden acı veren olay (Os.)
- ilimon** Limon (Âşıkbükü-Os.; Gökköy-Çr.) “*Benim yârim kokuyor / İlimon kolonyası*” *Aytekin* 2003: 76
- ilim tadım** İsteksiz (Çr.) “*Çocuk hasta önüne gelen yemeklerden yer gibi yemez gibi ilim tadım yi-yip çekiliyor.*” *Tdk* 1993: 2525
- ilistir** Süzgeç, süzğü, kevgir (Kulah-Al.; Doğla-Me.; Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Bi gazana üç ilistir erişte / Gayna-yınca hoşafınan giriş de*” *Yoksul* 2011: 87
- ilistirden geçirmek** Bir işi her yönüyle incelemek (Ka.)
- iliş** İlgilen (Çr.)
- ilişdirik** Sucuk (Su.)
- ilişgir** Sucuk (Al.; Çr.) “*Aba nolur ecimcik ilişgir bişir de yeyim.*” *Tuluk* 1991: 2

ilişik İki kaşın birbirine yakın olması durumu, çatık kaş (Çr.) *"Kaşların ilişiktir / Gül memene düşüktür"* Ertekin 2006: 68

ilişkir Et sucuğu (İs.; Su.; Beydili, Çanakçı, Altınbaş, Ovasaray-Çr.) *"İlişkir kavurdular yedim."* Demir-yürek-Ozulu 2017: 194

iliya Değil mi (İs.) *"Senin de canın oynamak istiyor iliya."* Tdk 1993: 2528

ilkay Ocak (Su.) *"Emrin olur deyip saydı: İlkay, gucük..."* Çalmuk 2019: 108

ilk horuz Saat 02-03 arası (Su.)

ilki At sürüsü (Çr.)

ilkidünü İlk çocuk (Çr.)

ilkilmek Sıvıların eğim nedeniyle bir tarafa yığılması (İs.)

ilkindi İkinci (Kıcalı-Al.; Çavuşköy-Su.) *"İlkindiden yürüttüler yaylıyı / Müddeime söylediler doğruyu"* Ertekin 1938: 22

ilkinti Birikinti, toplantı (süt, yoğurt için) (Çalyayla-Çr.)

ilkip Dikicilerin iğnelerinin başındaki mumlu ip (İs.)

ilkiplmek İki ipi düğümlenmeden birbirine geçirmek (İs.)

ilkipli Bağlı, ilgili (İs.)

ilkmek (1) Atılmak, korkudan sıçramak, ürpermek (Çr.)

ilkmek (2) Biriktirmek, toplamak (Eskialibey-Ba.)

ilkyaz İlkbahar (Bademce-Ka.)

ille İlla, mutlaka (Kargı-Os.; Su.; Gökköy-Çr.) *"İlle guş eti yiycem diy."* Abaz 2004: 105

illimi tillimi çıkmak Parça parça olmak, çok eskimek (Çr.)

ilmeçer Kolay açılabilen düğüm, ilmek (Ovakarapınar-Çr.)

ilmek İpucu (Göcenovacığı-Çr.) *"Denetle, bir ilmeğini yakala, ben de seninilen bileyim."* Gümüş 1977: 33

ilmeşmek Dolaşmak, karışmak (İs.)

il önüne garşu Başkalarının yanında ayıplanacak eylemde bulunma (Os.)

ilsinmek Yabancılamak, yabancı saymak, elsinmek (Gölet-Ka.) *"Beni hâlâ ilsiniyor."* www.gölet.tr.gg/

ilti Elti (Örenseki-İs.) *"İltimin her rüfü sen didi."* Abaz 2004: 125

ilvanlı Gösterişli, süslü (Çr.)

iman tahtası Göğüs kafesi (Bademce-Ka.)

imbal 1. Bağın dar, uzun olarak bölünmüş parçalarından her biri (İs.; Su.) 2. Bağın kırk karıktan oluşan bölümü (Eskiekin-Çr.) *"Bir imbalı bir haneye yeterdi / Kırmızı çubuklu bağları vardı"* Kurtoğlu 2006: 14

imece Birçok kimselerin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi (İs.; Su.; Beydili, Sarimbey-Çr.) *"İmece günü bulutlu, görmeyene ne mutlu."* Yoksul 2013: 395

imeci → imece (Çr.)

imeklemek Emeklemek (Haydar-Al.; Ovakarapınar-Çr.) *"İmekledim attım adım / Yavaş yavaş kaçtı tadım"* Erdügan 2005: 39

i mi Tamam mı, kabul mü? (İs.)

imi dünya Bütün dünya (Su.)

imik Gırtlak, boğaz (Bayat, Dutçakallı-Çr.) *"İnsanın imiğine yapışıp durma."* Yoksul 2013: 399

imil imil Yavaş yavaş (İs.; Demirşeyh-Su.)

imil imil akmak Olgunlaşan meyvelerin yerlere dökülecek gibi olması (Os.)

imirsek Çocuğuna, eşine, sevgilisine aşırı düşkün kimse (Su.) *"Gece gündüz peşimde / Gezen imirsek oğlan"* Aytekin 2003: 137

- imi timi** Aslı, esası (Su.; Çağşak, Evcikuzkışla-Çr.)
- imrik** İri öğütölmüş un (Çr.)
- imroh** Sulama suyunun bekçisi (Os.)
- imük** Gırtlak, boyun (Kayaagzı-İs.; Bademce-Ka.) “*Altun ta-hallar imüne.*” *Abaz, 2004: 163*
- inā** İnek (Al.)
- inamen** Çirkin görünümlü kertenkele (Gökköy-Çr.)
- ince ağrı** Verem (Çr.) “*İnce ağrı gibi solmuş ay parçası gibi gelinler.*” *Koşay-İşitman 1932: 186*
- inedalan** İnce, uzun boylu kimse (Evcı-Bo.; Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.) “*Uzun boylu, halkın ince dалан dediğı bir yapıdaydı.*” *Sarıyüce 2004: 78*
- ince hastalık** Verem (Kuzuluk-İs.; Su.) “*Celal’in ince hastalığı epeyce ilerlemişti.*” *Çalmuk 2019: 115*
- ince öksürük** Verem (Çr.) “*İnce öksürüğe yakalanıp tatlı candan olmadı mıydı?*” *Tahir 2004: 399*
- ince sızı** Mızımız (İs.; Ka.)
- incik** 1. İncinmiş (Çr.) 2. Kas ya da kemik zedelenmesi (Su.)
- incili fes** Kenarına altın dizilmiş kadın fesi (Ovasaray-Çr.)
- incili köbek** Eskiden örölen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- incir yaprağı** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- indim** Şimdi (Çr.)
- indirmelik** Gelini arabadan indirmek için istenen bahşış (Hisarkavak-Me.)
- inek** İnelim (Al.; Çalyayla-Çr.)
- inekçek** İnek sağarken oturan bütün ağaçtan oturarak (Alacahöyük-Al.) “*İnekçeğinen helkeyi geti de sarıkızı sağalım.*” *Gösterir 2020: 42*
- inek yağı** Tereyağı (Bademce-Ka.; Güvenli, Karagöz-Çr.)
- inezimek** Ölömcöl hasta olmak (Çr.)
- iñge 1.** Gerdek gecesi geline kılavuzluk eden kadın (Âşıkbükü-Os.) 2. Yenge (Âşıkbükü-Os.)
- ingeme** Yokuş aşığı, iniş (Çr.)
- inikmek** Yatışmak, sakinleşmek (Çr.) “*Goparan açmış, inikir şimdi.*” *Özdemir 2019: 120*
- iniktirmek** → inikmek (Çr.) “*Sonraları süt köpüğü gibi iniktirdi.*” *Güven 2017: 80*
- inkaya** Mağara (Çr.)
- inlik** Hayvan mağaraları olan yer (Çr.)
- inme bal** Petekten kendiliğinden sızan bal (Çr.)
- inne** İğne (Yeşilyurt-Al.; Örenseki-İs.; Dutçakallı-Çr.) “*İnne soktum çetene / Yâr gidiyor vatana.*” *Yöndem 1983: 21*
- inneci** İğneci (Çr.) “*İnneci şakire çocuklarını tiril tiril giydiriyor.*” *Yoksul 2013: 397*
- innedik** Çatal iğne (Kuşsaray-Çr.)
- insalkıya vurmak** Oyalamak, geciktirmek (Çr.)
- intām** Sınav, imtihan (Çr.)
- intileme** Çok yemekten kaynaklanan rahatsızlık (Çalyayla-Çr.) “*Âşamınan erişteyi çok geçirmişim elleham, gece intileme oldum.*” *Gösterir 2020: 42*
- in vurmak** Hayvanları belirtmek için işaretlemek (Çr.)
- ip ağacı** → ıstar (Kertme-Çr.)
- ip dēmez** Topraktan yapılmış ağzı büyük kap (Çr.)
- ipek harç** Eskiden, sanrı denilen bir aletle şerit gibi örölerek giysilerin kenarına dikilen süs (Çr.)
- ipil ipil** 1. Aydınlık (Su.) 2. Çok parlak (Su.) “*Gün vurunca ipil ipil yanan, yalımlanan bir bıçak oldu.*” *Gümüş 1977: 21*

ipini kesmek Çok darda, bunda olan birisinin yardımına koşmak (Çr.)

ipiraat Çok rahat (İs.; Su.)

ipiy Epey (Örenseki-İs.) *"İpiy aldı tili, al didim."* Abaz 2004: 127

ipiyce Epeyce (İs.) *"Artık ipiyce böyümüş."* Abaz 2004: 111

iplicek İnce, küçük (Çr.)

ipliklenmek Lifleri ayrılmak (İs.)

iplincek Yenebilen bir çeşit yabani ot (Âşıkbükü-Os.)

ipranmak Yıpranmak (İs.) *"Üsdü başı hep böyle ipranmış."* Abaz 2004: 113

ipsüz sapsuz Gerçek olmayan, saçma sapan şey (İs.)

iptil Önce, evvel (İs.)

ir Erken (Örenseki-İs.) *"Zabah ille ecük ir gelivi."* Abaz 2004: 127

irabet Rağbet (Çr.) *"Çalan soyan razı olmuyor aza / İrabet kalma-dı curaya, saza"* Özgür 2002: 31

iradiyo Radyo (Su.; Gökköy-Çr.) *"İrادیodan acansı dinlemeyince uyuyamıyom."* Şahin 2020: 82

irahat Rahat (Körkü-Su.) *"İster sağlam olsun ister yaralı / Bu ülkede çok irahat paralı"* Çırakman 1992: 147

irahmetli Rahmetli (Su.) *"İrahmetli anam öyle derdi: Erim er olsun da yerim çalı dibi olsun."* Çalmuk 2019: 193

irât Rahat (Karkın-İs.) *"Şimdi irât millet, eski gunnere baharak."* Abaz 2004: 143

ırbeem İbrahim (Ba.) *"Buzdolabın bozulduysa bobinajcı ırbeem'e götür aslanım."* Şahin 2020: 82

irbet İbretlik, çirkin (Al.) *"Bek övesi daalidi zaten temelli ibret olmuş desene."* Özdemir 2019: 42

irdellemek İstememek, hor görmek, itip kakmak (Çalyayla, Serban-Çr.) *"Sevmedin irdeledin /*

Gelmedin sendeledin" AYTEKİN 2003: 147

irdemek Hakir görmek, beğenmemek, istememek (Çr.) *"Benim zibidiler bu eğsiketeği irderler."* Gümüş 1977: 10

ireçbellik Çiftçilik (Harunköy-İs.; Eskiengin-Çr.) *"Ağnar oldum ireçbellik işinden / Oğürsemış bi komüşün peşinden"* Kurtoğlu 1998: 26

ireçber Çiftçi, ekici (Al.; Harunköy-İs.; Bütet, Gökköy-Çr.) *"Niye attı şu ireçber tırpanı / Kara kağıni ile kara sabanı"* (Türkmenoğlu) Özgür 2002: 105

ireçil Reçel (Kıcılı-Al.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çr.)

irediyo Radyo (Kamışlı-Su.)

irelde İleride (İs.) *"Ta irelde diki-liy, gelemiy beri."* Abaz 2004: 162

ireli İleri (Âşıkbükü-Os.;Su.; Büyükerikli-Uğ.) *"Sefil Ahmet hâl evine gireli / Dahi yol gitmiyor bundan ireli"* İvgin 2009: 76

ireligün Birkaç gün önce (Kamışlı-Su.)

irelmek Gelişmek, büyümek (Çr.)

irelün Önceki gün (Esentepe-İs.) *"İrelün yollamış beş yüz milyon."* Abaz 2004: 119

iremeki Çekirdekten yetişen kiraz ağacı, idris (İs.)

irençber Çiftçi, ekici (İsahacı-Al.) *"İrençber yatağı yoktur emsali / İlden ile gider ünü Çorum'un"* Arısoy 1970: 15

irende Rende (İsahacı-Al.) *"Bonduruk kırığından tapanı yapmış / İrende küştere hızardan çekmiş"* Arısoy 1970: 91

irendeli Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

irenk Renk (Akçalı-Su.; Hamdiköy, Palabıyık, Serban-Çr.) *"Gökkuşuğu gibi irenk irenk"* Yoksul 2013: 330

- iresim** Resim (Çr.)
- irey** Oy, rey (Su.)
- ireyhan** Reyhan, fesleğen (Körkü-Su.; Çr.) “*Odaya serdim halı / Boyu ireyhan dalı*” *Ertekin 2006: 93*
- ireze** Eski ahşap kapıların menteşesi (Ba.) “*Bizim avlaapının ireze-si gıcırđıyo.*” *Şahin 2020: 82*
- irezil** Rezil, kötü (Yarımsöğüt-Su.; Göcenovacığ-Çr.) “*Garibin ölüsü bile irezil oluyo şu dünyada.*” *Özçatalbaş 2002: 100*
- irezillik** Rezillik (Karkın-İs.) “*İrezillik paçadan akıyor.*” *Yoksul 2013: 400*
- irgalamak** Sarsmak, sallamak (Al.)
- iri** Yenilen samandan arta kalan kısım (Al.; Ba.) “*Samanlıktan üç haşa iri çıkardım, ebemgil güz ekmeğ-i yapacak.*” *Şahin 2020: 82*
- irica** Rica (İsahacı-Al.; Os.) “*Bindim Ankara’ya gittim / Beylerden irica ettim*” *Arisoy 1970: 34*
- irilemek** Hayvanın samanını iri kısımlarını yemeden afurda bırakması (Ba.) “*Yemi az mı verdin olum? Bütün inekler samanı irilemiş de.*” *Şahin 2020: 82*
- irilik** Samanın irisinin konulduğu yer (Yerliköy-İs.)
- irimik** → irinti (Çr.)
- irin** Sümük (Su.)
- irinti** Kalbur ya da elek üzerinde kalan iri taneler, kalbur üstü (Çr.)
- irişkir** Sucuk (Çr.)
- iriy!** Şaşırma ünlemi (Bademce-Ka.)
- iriza** Rıza, razı olma (Çr.)
- irken** Erken (Çr.)
- isan** İnsan (Harunköy-İs.) “*İsanın yanna da varamıyoduk.*” *Abaz 2004: 130*
- isbit** Araba tekerleğinin ağaç kısmı (Çr.)
- isdal** Sandalye (Al.)
- isdikan** Çay bardağı (Al.)
- isdirlak** 1. Üstüne düşmeyen işlerde becerisi olan (Su.) 2. Havalı (Su.)
- İsgilip halvası** Tahin helvası (Su.)
- isi** Sıcak (Kılcılı-Al.; Çalyayla-Çr.) “*Soğuk isi, yağmur çamur demeden dal ucu yoklayıp durmuştu.*” *Gümüş 1977: 66*
- isik (1)** → isilek (Çr.)
- isik** İs, duman keri (İs.)
- isilek** Sıcaktan, terden vücutta oluşan küçük, sivilce benzeri kabartılar (Obruk-Do.; Aşıkbükü-Os.) “*Zavallı çocuk, isilek olmuş.*” *Arslaner 2016: 253*
- isirge** İnce yapraklı, kalın kabuklu, sarı renkli, uzun bir çeşit üzüm (Çıkrık-Çr.)
- İsiyin** Hüseyin (Çavuşoğlu-İs.) “*Ben kundelini verüm İsiyin abıca.*” *Abaz 2004: 141*
- iskedos** 1. Ahşap yapı iskeleti (Beydili-Çr.) 2. Belirli bir düzen dahilinde dizilmiş kalasların arasının kerpiçle doldurulması sonucu oluşan duvar (Külah-Al.; Su.) “*Bazı haneler arasında, bizde olduğu gibi tahta perdelerden ibaret iskedoslar vardı.*” *Özçatalbaş 2002: 84*
- iskefe** Eskiden kadınların giydiği bir başlık; üskufe (Çr.) “*İskefen pek yumuşak / Gerdanın pamuktan ak*” *Gösterir 2011: 171*
- iskembe** Ağaçtan yapılaş sandalye (Külah-Al., Kamışlı-Su.; Gökköy-Çr.) “*İskem-bede oturup kalma.*” *Yoksul 2013: 401*
- İskilip dolması** Özel günlerle toplantılar için hazırlanan bir çeşit etli pilav; torba pilavı (Çr.)
- islah** Uygun, çok iyi (Çr.) “*Her yannarı bi gozel elden geçirmiş-*

- sin, bek islah olmuş.” Kerman 1997: 22*
- islik** 1. Gaz lambasından çıkan is çökmesi için lambanın tam üstüne açılan küçük delik (İs.) 2. Sacayağın üzerine konarak ocaktaki kabın islenmesini önleyen teneke (Âşıkbükü-Os.)
- isot** Yeşil biber (Çr.)
- ispirte** Kibrit (Çr.)
- ispit** Tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan tel çubukların her biri (İs.) “İspitin mi kırıldı, ne yalpalayıp duruyor-sun?” *Yoksul 2013: 401*
- isporta** İspirto (Obruk-Do.)
- isrin** Bir çeşit meşe ağacı (Çr.)
- issiz** Sessiz, ıssız (Çr.)
- istasyon** Genellikle düğün, bayram gibi özel günlerde oynanan bir çocuk oyunu (Çr.) “Konuşmacı, istasyon dediği zaman bütün oyuncular kafalarını sallarlar.” *Oğuz 2006b: 35*
- işât** İnşaat (Harunköy-İs.) “Bi zaman işât yapıduk.” *Abaz 2004: 151*
- işâtçilik** İnşaatçilik (Harunköy-İs.) “İşâtçilê başladuk Angara’da.” *Abaz 2004: 151*
- işâtmek** İşe gitmek (Örenseki-İs.) “İşâtdük de itlimin gızı diy.” *Abaz 2004: 126*
- işçimen** Çalışkan, becerikli, iş bilen (Beydili-Çr.) “Şipir şipir. İşçimen mi işçimen.” *Koçak 1938: 7*
- işelek** → eşelek 2 (İs.)
- işelik** Casusluk, hafiyelik (Çr.)
- işesi gelmek** Sıkışmak, işemesi gelmek (Çalyayla-Çr.) “La Hasan, işem geldi, şuraya iki dakika emaneten bak.” *Şahin 2020: 82*
- işgil** İlgi (İs.)
- işgit** Yüzü purlul purlul çiçek bozuğu olan kişi, çopur (İs.)
- işkefe** Açılmış yufka (Çıkrık-Çr.)
- işkence** İki tahtayı sıkıştırmaya yarayan araç (Çr.)
- işkirlenmek** → işkillenmek (Al.)
- işlek** Kişinin yapıp işledikleri, gidişi (Yazır-Bo.; Akçalı-Su.; Sarimbey-Çr.) “Kamil mürşit olan buyruktan başlar / Herkes kemalin işleğin işler” *Çimen 2005a: 42*
- işlengi** Oya, nakış (Su.) “Pakize ile Dürdane, ellerindeki tığlarla işlen-gi işliyorlardı.” *Sarıyüce 2004: 103*
- işlik** Mintan, gömlek, yakasız iş gömleği (Kargı-Os.; Beydili, Karadona-Çr.) 2. Yelek (Dereyazıcı-Al.; Çıkrık-Çr.) “İşliğinin yakasını yağda bürümüş.” *Yoksul 2013: 406*
- işmar** Kaş, göz işareti (Ba.; İs.; Sarimbey-Çr.) “İşmar etme gelemem / Uğrun uğrun gözler var” *Ercan 1997: 84*
- işmek** İçmek (Çr.) “Berber olduk da geçtik, souk souk sular iştik.” *Caferoğlu 1994b: 111*
- işşş!** Acıma ya da beğenme ünlemi (Gölet-Ka.) “İşşş! Nasıl da acıdan kıvraniyor yavrucak.” www.gölet.tr.gg/
- iştecik** İşte burada (Su.)
- iştektek** Yemek yeme isteği (Çr.)
- itâ** 1. Sofra bezi (Su.) 2. → iteği (Külah-Al.; Çr.) “İtâyı sofranın altına sermeyi unutma.” *Yoksul 2013: 408*
- it ağrısı** Köpeklerde görülen titremeli bir hastalık (Kargı-Os.)
- itdirseği** Göz kapağında çıkan sivilce, arpacık (Eskice, Köprüalan-Çr.) “Göz pınarındaki itdirseğine de Delibramın Şaziye tükürür.” *Özçatalbaş 2002: 85*
- iteği** Elerken unun dökülmemesi için yere serilen bez ya da şaplanmış deriden yapılan örtü (Kıncılı-Al.; Kamışlı-Su.; Beydili-Çr.)

- "Büyük odada yufka ekmek tahtaları, oklavalar, iteği, hamur teknesi ... bulunuyordu." Çalışgan 2021: 142*
- iteleşmek** Hırgür etmek, dalaşmak (Obruk-Do.; Çalyayla, Güvenli-Çr.)
- itelli** Ayak uçları dışarıya doğru olan at, eşek, katır gibi hayvanlar (Çr.)
- iti** 1. Tatlı (Kargı-Os.) 2. Tadı tiksinti verici olan (Os.) *"Bu balık yağı çok iti." Tdk 1993 : 2568*
- itile sümüle** Hor görülerek (İsmailköy-Çr.) *"Onun bunun kapısında itile sümüle büyümüşüm." Güven 2013: 36*
- itileşmek (1)** Arası açılmak, bozulmak (Çr.) *"Ali ile aram itileşti." Tdk 1993: 2568*
- itileşmek (2)** Yiyecek şeylerin tadının bozulması, acılaşması (Çr.)
- itın ..tüne sokmak** Rezil etmek, çok utandırmak (Su.)
- itişe itişe** Çabalaya çabalaya, uğraşa uğraşa (İs.)
- itişgen** Kavgacı, geçimsiz (Çr.)
- itişken** Kavgacı, geçimsiz (İs.)
- itlemek** Kışkırtmak (Çr.)
- ittiba** 1. Uyum (Os.) 2. Öncelikle (Os.)
- itüzümü** Böğürtlen (Çr.)
- ivaz** Üvez İs.; (Âşıkbükü-Os.) *"Onunla birlikte ivaz toplamaya gitti." Kalayoğlu 2017: 84*
- ivecelenmek** Acele etmek (Çr.) *"İvecelenme biraz sabırlı ol." Yoksul 2013: 410*
- ivedi** Acele (İs.) *"İvedi ivedi Hacı Yunus girdi avluya." Gümüş 1977: 1*
- ivet** Acele (İs.; Ahmetoğlu-Çr.) *"Yazın orakta, harmanda, ormanda, herkte kimin işi ivetse onun işine koşardık." Çalışgan 2021: 239*
- ivil ivil** İnceden inceye, titizlikle (İs.; Su.; Çr.) *"Arasam ivil ivil / Yoktur yârim gibisi" Gümüş 1977: 140*
- ivit ivit** → ivil ivil (Ba.) *"Bizim hacı ivit ivit aradı emme bulamadı o dedi-ğın şeyi." Şahin 2020: 82*
- ivitlemek** Ayırmak, seçmek, ayıklamak (Ahmetoğlu-Çr.) *"Ahırdaki diğer hayvanların ivitledikleri samandan arta kalan kalın, kapçıklı, kavuzlu, kes denilen irilerini yemek zorunda kalırlar." Çalışgan 2021: 218*
- ivmek** Acele etmek (Hacıhamza-Ka.; Os.) *"Sürüler, uyansın diye ivmekte / Sen ona, o sana hayran mı çoban?" Çağlar 1954: 23*
- iy** İyi (Esentepe-İs.) *"Zâbı da beg iy dël diyola." Abaz 2004: 119*
- iya (1)** Kaburga kemiği, iyeği (Yerliköy-İs.; Eskiekin-Çr.) *"Kırış güzelim kırış / İyalerin beş garış" Kurtoğlu 1998: 65*
- iya (2)** Mahya (Çr.)
- iyasi bi garış** Kaba, görgüsüz, hatır gönül bilmeyen kişi (Çr.) *"Bırak o iyasi bi garış ayıyı, ondan hayır gelmez." Kerman 1997: 69*
- iyasi galın** Duyarsız, vurdumduymaz (Su.)
- iyee** Kaburga kemiği (Ba.) *"İki gündür iyeelerim ağrıyor. Birbirine geçmiş zaar." Şahin 2020: 83*
- iyegü** Kaburga kemiği (İs.) *"İyegide kırık var demişti sınıkçı." Gümüş 1977: 18*
- iyegü** Kaburga (Bademce-Ka.)
- iyer** Eyer (Dutçakallı, Turgut-Çr.) *"Ata bindim iyersiz / Ne diyorsun ayarsız" Çağıl 2013: 4*
- iyemişmek** Erinmek, gözü kesmek, bir işi başkasının yapmasını beklemek (İs.)

iyevü Kaburga kemiği (İs.)
iyilemek Deriyi ıslah etmek, dağarcık yapılacak duruma getirmek (Çalyayla-Çr.) “*Bin tabak iyilese / İt leşinden post olmaz*” *Gösterir 2011: 323*
iyiler Evliyalar, yatırlar (Su.)
iyinniğine İyiliğine (Su.)
izinneme Evlenme belgesi (Su.; Beydili- Çr.) “*İzinnemesi de yokmuş.*” *Gümüş 1977: 62*
izüstü Hemen, ara vermeden (Çr.)

K

kâ Köyün ileri geleni, ağa (Eskiya-par-Al.; Gökçam-Su.) “*Korkmadın mı Veli Kâ'nın enikten / Nasıl indin astardaki delikten*” *Arısoy 1970: 64*
kââ Patoza atılacak sapları yakına çekmekte kullanılan ucu kancalı ağaç alet (Ba.) “*Şu kââyı beri uzat, saplar sıkışmış, anadut ile ayrılmıyor.*” *Şahin 2020: 85*
kaal Muhtar (Al.)
kaale almamak Önemsememek, değer vermemek (Çr.) “*Sen benim feryadımı / Hiç kaale aldın mı?*” *Gösterir 2011: 128*
kaam Kavim, akraba (Kargı-Os.)
kaba bostan Kavun (Al.)
kaba döşsek Kabartılmış yatak (Çr.)
kabak (1) Çelik çomak oyununda ebe takıma verilen yüz sayılık ceza (Çr.) “*Hangi takım karşı takıma 5 kabak vermeyi başarırsa oyunu kazanmış olur.*” *Oğuz 2006b: 14*
kabak çiçeği Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

kabak otu Sulak yerlerde biten geniş yapraklı bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
kabakuşluk Öğleden bir iki saat önceki zaman (İs.) “*Yâr yüklenmiş yükünü / Kaba kuşluk çağları*” *Gösterir 2011: 132*
kabala Toptan, götürü, hepsi birden (Çalyayla, Eskiokin, Gökköy-Çr.) “*Alma kabala, girme babala*” *Yoksul 2013: 51*
kabalak (1) Bir çeşit başlık (İs.; Su.) “*Giysi olarak ceket, pantolon, bir de kabalak verildi.*” *Sarıyüce 2004: 153*
kabalak (2) Olmamış, ham incir (Âşıkbükü-Os.) “*Olmamış incirlerle yani kabalaklara sap tarafından sokulan iğde dikenleri ile bu makineyi elde edebiliriz.*” *Arslaner 2021: 177*
kabalak leblebi Özel kavrulmuş, iri leblebi (Çr.)
kabalamak Kabarık koymak, sıkıştırmamak (Çr.)
kaban Dik yokuş (Çr.) “*Karşıya kaban derler / Ökçeye taban derler*” *Gösterir 2011: 271*
kabaorüzğar Bir çeşit ayakkabı ölçüsü (Çr.) “*Ayağın böyükmüş, ancak sana kabaorüzğar yemeni olur.*” *Tdk 1993: 4527*
kabar Ziyet, süs, süs eşyası (Çr.)
kabara Karada yaşayan uzun bacaklı bir çeşit kurbağa (Tanrıvermiş-Me.)
kabartlak Sıkıştırmadan gevşek (ölçeğe doldurulan un gibi nesnelere için) (Çr.)
kaba saba Yenilebilen otların karışımı (Kıcılı-Al.; Acıpınar, Çalyayla, Erdek, Karagöz-Çr.)
kabaş Boynuzu çıkmayan hayvan (Doğla-Me.)
kabayel Lodos (Gökçam-Su.; Çayhatap-Çr.) “*Kar kapladı kaba yel*

- de esmiyor / Muhtar dilekçeye mühür basmıyor” Ercan 1991: 432*
- kabiltim** Bir şeyi kendine mal eden (İs.)
- kabran** İçine iki, üç kilo yağ, pekmez konulan yuvarlak tahta kutu (İs.; Gölet-Ka.) *“Bir kabran dolusu yağ aldım.” www.golet.tr.gg/*
- kabuğuna girmek** Çok zayıflamak (Al.)
- kacamer** İşi seven, tez iş gören, becerikli (Çr.)
- kaçan** Ne zaman, ne vakit (İmat-Al.) *“Şu yalan dünyada yok ki bir çarem / Kaçan ah eylesem sizılar yarem” (Mehmet) Ercan 1991: 118*
- kaçanak** 1. Taşıt (Çr.) 2. Yol (Çr.) *“Kaçanak olmayınca insan nereye gidebilir.” Tdk 1993: 2528*
- kaçılmak** Çekilmek (Ka.)
- kaçıntı** Davar sahipleri çiftleştirmeden önce gebe kalıp kuşın kuzulayan koyun ya da keçilerin yavruları (Çr.) *“Topal karı vaktiyle bir kaçıntı mı yapmış.” Tahir 2006: 43*
- kada (1)** Gönül, naz (Çr.) *“Kız meylini bana ver / Duruyorum kadana” Ertekin 2006: 49*
- kada (2)** Kaza, bela (İsahacı-Al.; Kemallı-Su.) *“Bakıncağız hoşlanmadım gözünden / Kada, bela, mekir akar yüzünden” Arısoy 1970: 101*
- kadak (1)** Tapan sapını tapana bağlayan ağaç çivi (İsahacı-Al.) *“Evraaç kırığındak kadağın çakmış / Ben böyle tapana bir iras geldim” Arısoy 1970: 91*
- kadak (2)** Ahırda hayvanların yular dipçiklerinin bağlandığı ağaç (Dutçakallı-Çr.)
- kadaklamak** Meyveli dalların kırılmaması için destek koymak (Çr.)
- kadamak** İri iri, kaba dikmek (Çr.)
- kadasını almak** Günahını almak (Kıcılı-Al.)
- kadaş** Kardeş (Eskiköy-Çr.)
- kadem** Uğurlu olması dileğiyle, nişan sırasında güveye gönderilen giysi bohçası (Beydili, Evci-kuzkışla-Çr.) *“Allah hayırlı kademli etsin.” Yoksul 2013: 42*
- kadınbarmak** Uzun, ince kabuklu bir çeşit üzüm (Su.)
- kafa altını** Kenarlarına yirmilik altın dizilmiş bir tür başlık (Çr.)
- kafadaşı** Kaldırım taşlarının önüne dizilen iri taşlar (Çr.) *“Bizim mahallenin kaldırımını yapmaya başladılar, bu gün kafadaşları dizildi.” Tdk 1993: 4528*
- kafa kâğıdı** Nüfus cüzdanı (Çopraşık-Al.; Gökköy-Çr.) *“Miras işlemleri için kafa kâğıdını getirdiniz mi acaba?” Çalmuk 2019: 119*
- kafa penceresi** Eski yapılarda, camilerde pencerelerin üst bölümündeki, küçük pencereler, tepe penceresi (Çr.)
- kafooçan** Nüfus cüzdanı, kimlik (Ba.) *“Hanım, şu bizim kafooçanları çıkar sandıktan.” Şahin 2020: 85*
- kagruk** → kağsak (İs.)
- kâğ (1)** Kâhya, ağa, büyük, ileri gelen (Eskiekin-Çr.) *“Darmadağın olmuş köklü soyumun / Birbirine muğnis kağları vardı” Kurtoğlu 2006: 13*
- kâğ (2)** Saman yığını, tuğ (Tolamehmet-Çr.)
- kağallamak** → çirklemek (Çr.)
- kağallaşmak** Kargaların bağrışması (Çr.)
- kağaş kağaş** → kağıştı 1 (Çr.) *“Geceleri ırmağın kağaş kağaş kağış-*

tısından durulmuyor." Tdk 1993: 2529

kağıdı çıkmak Beklediği belge gelmek (Su.)

kağıldaşmak Gürültü yapmak, karışık sesle konuşmak (Göcenovacı-Çr.) *"Epice culalar gibi kağıldaştılar." Ertekin 1946: 18*

kağırmak Güç kullanarak bir şeyi geri bükmek (Çr.)

kağırtmak → kağırmak (İs.)

kağıştı 1. Buzlu suyun akarken çıkardığı ses için (Çr.) 2. Kuruyan dalların yel estikçe çıkardığı ses için (Çr.)

kâğıtçı Kadınların başlarına örttüğü bir çeşit siyah yazma (Ka.; Palabıyık-Çr.) *"Başında vişne çürüğü kâğıtçı yazma, yaşmak etmiş, burnunun ucu görünüyor." Gümüş 1977: 128*

kağrı dayağı Kağrının okunu düz durdurmak için, okun ucuna bağlı bulundurulmuş destek (Beydili-Çr.) *"Allah seni kağrı dayağı gibi süründürsün." Yoksul 2013: 47*

kağrı kazığı Kağrıları yükleyip boşaltırken dengede durdurmak için ucuna ipe bağlı bulundurulmuş kazık (Çr.) *"Ölmezsin oğlum Çalık, kağrı kazığı gibi süründürsün." Tahir 2006: 124*

kağrık Balgam (Çr.)

kağsak Eskimiş, gevşemiş, yıkılmaya yüz tutmuş eşya, yapı (Obruk-Do.)

kağsamak (1) 1. Yapının eskiiyip, yıkılmaya yüz tutması (Külah-Al.; İs.; Seydim-Çr.) 2. Herhangi bir şeyin ek yerlerinden ayrılması, oynaması (Boğazköy-Al.) *"Tahtalar kağsamış, merdivenler gıcır gıcır ediyor." Yoksul 2013: 594*

kağsamak (2) 1. Yaşlanmak (Çr.) 2. Bedenin her yanının hasta olması, sağlıksız olması (Çr.) *"Yal-*

nız dişleri değil ki, her yanı kağsamış." Yoksul 2013: 636

kah Tepenin doruğu (Su.)

kâha Kâha tavası da denilen, alçak kenarlı geniş bir tavanın içinde yağda kızartılarak yapılan içi boş hamur işi (Gölet-Ka.) *"Canım isterse kâha yerim / Durur durur daha yerim." www.golet.tr.gg/*

kaham Akraba, hısım (Göcenovacı-Çr.) *"Hacı'nın olanca akrabası, uzak yakın kaham hısımı oradaydı eksiksiz." Gümüş 1977: 54*

kahırdak Küçük doğranarak eritilmiş kuyruk yağı (Büyükgülük, Ovakarapınar-Çr.) *"Kahırda ekmamize dürerik." Dökmen 1941: 9*

kahillenmek Ağlamaklı olmak, dolukmak, dertlenmek (Obruk-Do.)

kahirsemek Üzüntüsünü anlatmak (Çr.)

kahirsenmek → kahirsemek (Çr.) *"Bizim kız dün çıkageldi, kahirsendi, açladı." Tdk 1993: 2529*

kahmak Ayaga kalkmak (Körkü-Su.) *"Ayı kahdı kanguruyla dans etti / Elele belbele sarışması var" Çırakman 1992: 154*

kâhya Muhtar (Kılavuz-Al.; Beydili, Eskiekin-Çr.) *"Atı gezdire de, yine kâhyanın oğlu ol." Yoksul 2013: 82*

kak (1) Meyve kurusu (Gölet-Ka.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.) *"Derken Ali Fakı, Ali Fakı; o da çıktı elma kakı." Yoksul 2013: 235*

kak (2) Parça (Gölet-Ka.) *"Bir kak kuru ekmeği bana çok gördü." www.golet.tr.gg/*

kakaç Pastırma, tuzlanarak kurutulmuş et (Çr.)

- kakaçlanmak** 1. Bitkinin kuruyarak sertleşmesi (Çr.) 2. Donan nesnenin sertleşmesi (Çr.)
- kakıç** Ayıp, kusur, pürüz (Çr.)
- kakıç kakmak** Birinin kötülüklerini yüzüne vurmak (Su.; Külah-Al.)
- kakı kakmak** Kusurunu yüzüne vurmak (Su.; Karahisar-Çr.) *"İra-kipler başa kakı kakmadan / Kara toprak üstümüze çökmeden"* Çevik 2008: 53
- kakılıcımak** Kurumak (Çr.)
- kakılı** Pek çok, yığılı, dolu (Çalıca, Çalyayla-Çr.) *"Yosun felan da arama, çaylamuk otuyulan kakılı aka-ğı."* Gümüş 1977: 126
- kakılıp kalmak** Hareketsiz kalmak (Alacahöyük-Al.) *"Çocuk karında kakıldı kaldı, onun için doğmuyor."* Balıkcı 2010: 88
- kakımak** Öfkelenmek, darılmak, kızmak (Büyükerikli-Uğ.) *"Vaiz olsan camilerde şakısan / Beş vaktini bilmeyene kakısan"* İvgin 2009: 75
- kakıntı** İsyân, ayaklanma (Çr.)
- kakırdak** Eritilmiş iç yağı ya da kuyruk yağından kalan posa (Kı-cılı-Al.; Kargı-Os.) *"Kakırdak gibi kurumuş iyice."* Yoksul 2013: 418
- kakış etmek** Yapılan bir iyiliği başa kakmak (Obruk-Do.)
- kakışlamak** İtelemek, sarsmak, sokuşturmak (İs.)
- kakışmak** Karşılıklı söz direnişin-de bulunmak, iddia etmek (İs.)
- kakkoz** Sert, susuz zerdali (Su.)
- kaklamak (1)** Bıçaklamak (Çr.) *"Kaklamışlar, hastaneye varmadan ölmüş."* Tdk 1993: 4530
- kaklamak (2)** Kurutmak için meyveleri çizmek ya da parçalara ayırmak (İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.) *"Ayvayı kaklar mısın / Kaklarken koklar mısın"* Çağlar 1954: 66
- kaklık (1)** Kurutulmak için ayrılan meyveler (Çr.)
- kaklık (2)** Taş, ağaç oyukları ile içindeki su birikintisi (Çr.)
- kakmak** Saplamak, sokmak (Çr.)
- kakmık** Düğün yemeği, şölen (Çr.)
- kakmuk** Ağaç kabuğu (Çr.)
- kakrık** Balgam (Me.)
- kal** Güherçile (Çr.)
- kalaba** Kalabalık, çokluk (Çayyaka-Su.; Eskiekin-Çr.) *"Bugün başım kalaba / Bir münasip günde gel"* Kurtoğlu 1998: 62
- kalafat** Kiremitlerin kaymaması için çatı saçağının çevresine çakılan tahta (Çr.) *"Çatı kalafatsızsa her yıl kiremit aktarmak icap eder."* Tdk 1993: 2530
- kalak** Tezek (Ba.) *"Samanlığın önüne iki hee kalak yığdım, yarın salça gaynadırken önce onu yakın."* Şahin 2020: 85
- kalalanmak** Çokluğa ya da güce güvenmek, arkalanmak (Çr.)
- kalan** 1. Bundan sonra, artık (Gölet-Ka.; Akçalı-Su.) *"Ağardı saçlarım kalan / Senin için senin için"* (M. Güvendik) Çırakman, 1992: 216 2. Yemek kalıntısı, artık (Çr.)
- kalat** Yanlış (Çr.) *"O konuşurken her zaman kalat konuşur."* Tdk 1993: 2530
- kalatlamak** Yanlışını çıkarmak (Çr.)
- kalaycı** Bir köy seyirlik oyunu (İs.; Palabıyık-Çr.)
- kalbır** Sırımdan yapılan iri delikli elek (Fındıklı-Or.; Beydili, Tatar-Çr.) *"Kalbır alır elerim / Arkan sıra yelerim"* Çağıl 2013: 39
- kaldırı** Güç (Çr.) *"Onun kaldırısı çok yüksektir."* Tdk, 1993: 4530
- kale** İki takım arasında taşlarla oynanan bir çocuk oyunu (Çr.)

"Kale oyununda ilk olarak oyuncular iki gruba ayrılırlar." *Oğuz 2006b: 42*

kaleler Bir çeşit iğne oyası (Çr.)

kale maya Saklambaç oyununda oyuncuların kale olarak belirlenen yere ulaşıp el değdirmesi (Çr.) "Koşarak gelenler kaleye ellerini değince kale maya diye bağırırlar." *Ozulu 2013: 13*

kalem çarkı İnce, uçları yuvarlak olan kaş (Su.; Çr.) "Kaşların kalem çarkı / Gözlerin Mısır halkı" *Gösterir 2011: 123*

kalevle Bir çeşit ayakkabı (Çr.)

kalgımak Ayağa kalkmak, yükselmek, yukarı doğrulmak (Âşık-bükü-Os.) "Bu kalgıyasıca baraj böyle bir şey." *Arslaner 2018: 284*

kalıç (1) → kaloç (Çr.)

kalıç (2) Orak (Kamışlı-Su.) "Deste olarak sol elle tutulur sağ eldeki kalıçla kesilir" *Doğan 2004: 116*

kalık Evlenmemiş, yaşlı kız (Çr.) "Bana akıl vereceğine kalık kızına ver sen o akli" *Yoksul 2013: 109*

kalın 1. Başlık parası (Dutçakallı-Çr.) 2. Geline erkek tarafından gönderilen başlık, taç (Alembeyli-Su.)

kalkma Şelale (Âşık-bükü-Os.) "Bir iki metrelik bir kalkma yani şelale rast geldi." *Arslaner 2021: 280*

kallankuç Kırlangıç (Çr.)

kalle Karışık (Çr.) "Yağları kalle edip yiyoruz." *Tdk 1993: 4531*

kaloç Bir çeşit ayakkabı (Çr.)

kaloş fotin (potin) İç içe iki kısımdan oluşan, dışı lastiğe benzeyen, içi işlemeli topuklu ayakkabı (İs.) "Kaloş potinleri çok güzel." *Benice 2002: 129*

kalpak Kimi kuşların ya da kümes hayvanlarının başındaki kabarık tüyler (Çr.)

kaltaban Kof, korkak, tabansız kimse (Çr.) "Tüh ki suratına kaltaban!" *Tahir 2004: 11*

kaluç → kaloç (Çr.)

kaluk kalmak Sınıfta kalmak (İs.)

kalyon Bir çeşit pipo (İsahacı-Al.) "Doğru yürü azıtmadan / Kalyon alıp tozutmadan" *Arısoy 1970: 43*

kama Bıçağın kaymaması için tırpanın bileziği ile sapı arasına sıkıştırılan yassı ağaç parçası (Büyükdivan-Çr.)

kamalak 1. Karlı havada kanatları ıslanarak uçamayan keklik (Çr.) 2. Hasta tavuk (Me.; Or.)

kamanmak Alışmak, tutkun olmak (Çr.)

kamaşık Küçük kusur (Çr.) "O kadarlık kamaşığa bakılmaz." *Tdk 1993: 2531*

kamaz Söz taşıyan, arabozucu, dedikoducu, kammaz (İsahacı-Al.; Serban-Çr.) "Bizi istemeyen münkir kamazlar / Buğuzu, garez-i elden komazlar" *Koçak 1980: 282*

kambak → kamga (Kavşut-Su.)

kambık → kamga (Alacahöyük-Al.)

kamga Yonga, iri talaş, ağaç kabuğu, ağaç kırıntısı (Çr.)

kan Derin kuyu (Çr.)

kanak Çay, dere, ırmak (Demirci-Me.)

kanara (1) Doymak bilmeyen, obur insan ya da hayvan (Çr.)

kanara (2) Hayvan satılan, kesilen yer, mezbaha (Ka.) "Paralarım ki, kanara itlerine doğramacasına..." *Tahir 2004: 312*

kanat Defter ya da kitap yaprağı (Tolamehmet-Çr.)

kanatlı 1. Bahçeli evlerin iki yana açılan kapısı (Çalyayla, Eskiekin, Karadona-Çr.) 2. Büyük demir kapı (Al.) "Kanatlıdan yâr çıktı /

- Cilvesi canım yaktı" Gösterir 2011: 138*
- kançılmak** Açgözlülük etmek (Çr.)
- kandak** Su birikintisi, bataklık, gölcük (Su.)
- kandırıkçı** Yalancı (Dutçakallı, Güvenli-Çr.)
- kandil** Kalasları birbirine geçirerek kurulan ev, bu işte kullanılan kalas (Gölet-Ka.)
- kanefil** Karanfil (Çr.) "*Kanefilim susuzum / Üç gündür uykusuzum*" Gürsel 1997: 312
- kanefilli** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- kangahlamak** Bebeğin ilk kakasını yapması (Alacahöyük-Al.) "*Çocuğun ilk kakasına çocuk kangahlamış denmektedir.*" Balıkçı 2010: 104
- kangal (1)** Dikenleri soyulduktan sonra iç bölümü yenen bir ot, devediken (Al.; Evcı-Bo.; Su.) "*Keçiyolunun sağında solunda kangal otları sık kümeler oluşturmuştu.*" Sarıyüce 2004: 13
- kangal (2)** Yün çilesi (Çr.) "*Ordu asılsa, orduyu çekecek uzunlukta bir kangal ip.*" Seyda 2006: 217
- kangıldak** İskelet (İs.)
- kan ılık** Soğukla sıcak arası bir ılıklik (Dereköy-İs.)
- kanı ılmak** Sevmek, beğenmek (Çr.)
- kanırmak** Bir araçla ya da zorlayarak bir şeyi yerinden ayırmak, kırmak, bükme (Çr.) "*Hıyarları kanırmışlar / Kabakları kemirmişler.*" (Mırık) Ercan 1991: 296
- kanırtmak** → kanırmak (Os.; Su.) "*Karşındakinin yüzünü görebilmek için başını iyice geriye kanırtmak zorunda kalıyordu.*" Sarıyüce 2004: 86
- kanlıca** Kırmızı renkli, yenilen bir mantar; geyik mantarı (Çalyayla, Eskiköy-Çr.)
- kanlı yarma** Yığma yapıda kullanılan hatılların her biri (Os.)
- kanne** Lamba, şişe (Çr.)
- kanofer** Kalorifer (Al.)
- kanrılmak** Arkaya eğilmek, yaslanmak (İs.) "*Yürürken ansızın kan-rıldım belime ağırdı.*" Tdk 1993: 2626
- kanruk** Balgam (Os.)
- kantarma** 1. Gem, dizgin (Evcı-Bo.) 2. Dizginin ucundaki demir ya da yanlarındaki halkalar (Ba.; Dutçakallı-Çr.) "*Dorata vurdum da kantarma gemi / Bilirim ağalar sürdüğüm demi*" Akbaş 1983: 69
- kan tutmak** Koyunların zehirli ot yiyerek bir çeşit hastalığa tutulması (Ka.)
- kapağan** Isırıcı, saldırgan köpek (Çr.)
- kapak** Dam yapımında kullanılan, belli ende, boyda kesilmiş ağaç parçaları (Kızılhamza-Or.)
- kapaklı** Üzerinde kapağı bulunan, bakırdan yapılmış, yuvarlak ya da oval biçimli tabak (Kıcılı-Al.; Ovakarapınar-Çr.) "*Birer tas karın çorbasıyla birer kapaklı kıyma koydular.*" Demiryürek-Ozulu 2017: 263
- kapaksız** Görgüsüz, terbiyesiz (Su.) "*Kapaksız çocuk.*" Tdk 1993: 2629
- kapalı pazar** Pazar günü (Çr.)
- kapaltı** Polis ya da jandarma karakolu (Çr.)
- kapama** 1. Sarımsaklı, az sulu et yemeği (İs.) 2. Tepside pişirilen bir çeşit çörek (Çalyayla-Çr.) 3. Gelinle güvey gerdeğe girmeden önce yenen yemek (Oğ.)

kapan Kalbur kasnağına deri geçirilerek elde edilen kaplardan yapılan terazi (Çr.)

kapanca Tuzak, kapan (Çr.)

kapança Hayvan tutmakta kullanılan tuzak, kapan (Çr.)

kapatma Metres (İs.) "Metrese burada kapatma diyorlar." Benice 2002: 137

kapaz Tokat, şamar (Oğ.) "Kapazı yiyince yuvarlandı." Tdk 1993: 2631

kapçalık Mutfak kaplarının konulduğu yer, raf (Os.; Çr.)

kapçık (1) Tahıl tanelerinin kabuğu (Yerliköy-İs.; Ahmetoğlu-Çr.) "Ahırdaki diğer hayvanların ivitledikleri samandan arta kalan kalın, kapçıklı, kavuzlu, kes denilen irilerini yemek zorunda kalırlar." Çalışgan 2021: 218

kapçık (2) Yara kabuğu (Göcenovacı-Çr.) "Kapçıklandı bile yarası. Kurudu kemik oldu." Gümüş 1977b: 45

kapçın Tabanı deri, çuha mest (Çr.)

kapçuk → kapçık (2) (Çr.)

kapıaltı → kapaltı (Ka.) "Kapı altına düş de gör dünya kaç bucakmış." Yoksul 2013: 423

kapı aralığı Evlerde odaları birbirine bağlayan koridor (Çr.) "Diğer odalara kapıaralığı tabir olunan müşterek bir koridor ile bağlıdır." Tombuş 1943: 24

kapı basma Gelin almaya gelindiğinde bahşiş almak için evin dış kapısını kilitleme (Kalecikkaya-Al.)

kapınmak 1. Ağrıdan, sızıdan kıvranmak (İs.) 2. Acıdan ya da açlıktan oraya buraya saldırmak, çabalamak (Çr.) "Benim hangi halime kapındın?" Koşay-İşitman 1932: 201

kapı parası Gelinin giysilerini getiren kadınlardan gelinin yiğitbaşlarının aldığı bahşiş (Çr.)

kapkacak Mutfak gereçleri (Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Neyimiz var ki? Kapkacak hepsi bir kucak." Yoksul 2013: 508

kaplama Kadife ya da atlas kumaştan yapılan hırka (Çr.)

kaplumbağa Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)

kapmak Isırmak (köpek için) (Çalyayla, Güvenli, Serban-Çr.) "At tepmez, it kapmaz deme." Yoksul 2013: 78

kapmık Dügün yemeği, şölen (Çr.)

kapsa (1) Harman sürerken hayvanların ardına tutulan dışkı kabı (Göcenovacı-Çr.) "Pilastik bir bidon vardı eski. İkiye bölünüp hayvanlar kuyruklarını kaldırıncaya tutulsun, sapa karışmasın pislikleri diye iki kapsa yapıldı." Gümüş 1977: 91

kapsa (2) Bahçe duvarlarının ya da çitlerin kapısı (Çr.)

kapsalık Çitten ya da aralıklı çakılan tahtalardan yapılmış bahçe kapısı (Oğlaköz-Su.)

kapsül Boş mermi kovani (Çr.)

kaptıkaçtı Çukurun içine konan yuvarlak taşın uzaktan atılan yassı taşla vurularak çıkartılması biçiminde oynanan çocuk oyunu (Çr.)

kar Sürme, rastık (Çr.)

kara (1) Gece gezen devriye, jandar (Çr.)

kara (2) İftira (Sarimbey-Çr.) "Elin karnı dar olur / Kara çallarlar bize" Gösterir 2011: 116

karaağrı Uzun süren hastalık (İbik-İs.)

karabakal Serçeğillerden, eti için avlanan siyah tüylü bir kuş, karatavuk (İs.; Elmapınar-Me.) "Ka-

- rabakal gibi ötüp durma.*” *Yoksul 2013: 426*
- karabasma** Halay türü bir halko-
yunu (Arpalık, Dutçakallı, Mor-
sümbül-Çr.)
- karaboğaz** Evlenmemiş erkek
(İs.)
- karaburğa** Bir tür peştamal (Çr.)
- karaca (1)** Soğan tohumu (Su.)
- karaca (2)** Pekmez yapımına el-
verişsiz, niteliksiz üzümlerden
yapılan, pekmeze benzeyen ko-
yu, siyah yiyecek (Külah-Al.)
- karacakağni** Sonradan eski du-
rumuna getirilmek üzere sap çe-
kilebilecek duruma sokulmuş
kağni (Büyükdivan-Çr.)
- karacongolos** Ocak ayında olan
fırtına (Me.)
- karacağ** Sap taşıyan kağnıların
çevresine çakılan ağaçlarla ok
aralarına gerilen ince uzun ip
(Çr.)
- karacanaklı** Yemek kapları, ta-
bakları pis olan aile (Gölet-Ka.)
“Onlar mı? Karacanaklıdırlar.”
www.golet.tr.gg/
- karavaş** Ekin saplarını taşıırken
kağni ya da arabalarda okla, köp-
ler arasına konulan parmaklık
(Haydar, Külah-Al.; Gökçam-Su.;
Bügdüz-Çr.) “*Sap yükledim kara-
çava / Bütün emeklerim hava*”
Erdugan 2005: 11
- karavaş takımı** Sap kağnisı düze-
neği (Beydili-Çr.)
- kara çıban** Frengi (Çr.) “*Kara
çıban dökenlerde bit olmaz.*” *Ta-
hir 2006: 19*
- karachökel** Sazlık, bataklik (İs.)
- karavaş helvası** Kavrulmuş
unun kara pekmezele yoğrulması
ile yapılan bir tür helva (Beydili,
Ovakarapınar-Çr.)
- karadal** Güzün olgunlaşan bir cins
hoşaflik armut (Çalyayla, Kızıl-
pınar-Çr.)
- karadam** Düz, toprak dam (Al.,
Ka., Oğ.; Or.; Os.)
- karadamak** İlenen, kötü konuşan
(Çr.)
- karadavu** → karadoğu (İs.)
- karadı** Çok bulunan, satışı az olan
şey (İs.)
- karadoğa** → karadoğu (Çr.)
- karadoğu** Buğday başaklarında
görülen, taneleri kömür gibi ka-
rartan bir hastalık, sürme hasta-
lığı (Çr.)
- karaeşkin** Bir çeşit at yürüyüşü
(Çr.)
- karafilli** Halay türü bir halk oyunu
(Arpalık, Morsümbül-Çr.)
- karafuk** Kökünden sakız yapılan,
yenebilen karakavuk otuna veri-
len ad (Çalyayla-Çr.)
- karagöz (1)** Değerli bir sarı çiğ-
dem cinsi (Su.; Çr.) “*Sarıçiğdem-
lerin en kıymetlisi karagöz deni-
len cinsiydi.*” *Çalmuk 2019: 184*
- karagöz (2)** Nohuttan büyük
meyveleri yenen, odunu çok sağ-
lam olan bir cins ağaç (Su.)
- kara gözübüyük** Siyah, kalın ka-
buklu, yüke dayanıklı bir üzüm
cinsi (Os.)
- karaguda** Karabasan, kâbus (Çr.)
- karagbar** Ayak ya da el parmakla-
rında çıkan, bir çeşit çıban (Çr.)
- karahan** Harmanın yığıldığı yer
(Al.)
- karaharman** → çotul (Su.; Gök-
köy, Karagöz-Çr.)
- karakabar** Ayak ya da el parmak-
larında çıkan, bir çeşit çıban (Çr.)
- karakılçık** Kılçıkları siyah olan
kırmızı ya da beyaz sert taneli
buğday (İs.)
- karakış** Kışın ilk ayları, Aralık ayı
(Çitli-Me.; Kamışlı-Su.) “*Karakış*

kara gider, zemheri ara gider."
Yoksul 2013: 426

karakora → karakura (İs.)

karakucak Güreşte kavrama, sarılma (İs.) "*Aklına geldi mi, kara kucaktan, yağlıdan oyunlar verip oyunlar aldıkların?"* Tahir, 2004: 215

karakura Karabasan, kâbus (Ba.; Çr.) "*Hilal gibi Fadime'nin kaşları / Anam görmüş kara kura düşleri"* Akbaş 1983: 67

karakura çökmek Kâbus basmak (Çr.)

karakura odası Kullanılmayan eşyaların konulduğu oda (Al.)

karakuru → Karakuru (Çr.) "*İçinde yatanları gece uyku arasında, cinlerin, perilerin, karakuruların rahatsız etmeyeceğini ballandırıyor.*" Tahir 2007: 56

karakuş Kartal (Evcı-Bo.; Su.) "*Kara kanatlarını kara bir çadır gibi açan kocaman karakuşu vuramadı.*" Sarıyüce 2004: 269

karakütük kesilmek Bedeni zayıflayıp yüzü kararmak (Çr.) "*Yangı ile karakütük kesildi.*" Tdk 1993: 2634

karalamak Kötülemek, kara sürmek (Sarimbey-Çr.) "*Arkamızdan bizi karaladı mı bitti.*" Tahir 2008: 351

karalar Karakol (Su.)

kara lastik Soğukkuuyu da denen bir çeşit ayakkabı (Âşıkbükü-Os.) "*Meşin topa kara lastikle bile böyle vurmaya kıyamazdı hiç kimse.*" Arslaner 2018: 25

karalık Eskiden ilkokul öğrencilerinin giydiği kara renkli okul önlüğü (Çr.) "*Sırt çantamla karalık dedikleri okul önlüğümü üzerlerine atar, oyun oynamaya koşardım.*" Hodul 2019: 110

karaltı (1) Varlık, beden (Su.; Çıkrık-Çr.) "*Kapı önünde bir karaltının dikildiğini fark etti.*" Sarıyüce 2004: 89

karaltı (2) Yapı, dam, bina (Kalecikkaya-Al.; Çr.)

karaltı (3) Ufak tefek ev eşyası (Kargı-Osb; Çalyayla-Çr.)

karamak Birisinin arkasından kötü konuşmak, kötülemek (Kalecik-Me.; Eskiekin, Serban-Çr.) "*Beni garamış millete garşı.*" Özdemir 2019: 118

karamat Karacılık (Çr.)

karamet İftira, karalama (Alacahöyük-Al.; Yazır-Bo.; Serban-Çr.) "*Eğlen dur bakalım kalmasın deyi / Bühtan eder karameti kâr sayar"* (Sefil Ali) Çevik 2007: 214

karamık (1) İri, kahverengi göz (Çr.) "*Karamık gözlü yarım / Sana gelirim akşam"* Ertekin 2006: 74

karamık (2) Saçma büyüklüğünde meyveleri olan bir bitki, çalı (Alacahöyük-Al.; Evcı-Bo.) "*Karamığın altına / Kuşlar konar dalına.*" Gösterir 2011: 84

karamuk → karamık (1) (Çr.)

karamüslüm Kırmızı renkli, ekşi bir elma (Çalyayla, Şeyhmustafa-Çr.)

karanfil Bir çeşit iğne oyası (Çr.)

karanfilli Bir halk oyunu (Al.)

karangımak Hava kararmak (Çr.)

karanmak Ateşin sönmesi (İs.; Çalyayla-Çr.)

karanpul Karambol (İs.) "*Kabul olmaz! Karanpula getirip hokkaladın!"* Kalayoğlu 2017: 38

karaoğlan Yastık kılıflarına ya da yatak örtülerinin kıyasına işlenen bir tür el nakışı (Çr.)

karaoğma Yalnızken insanı boğduğuna inanılan düşsel yaratık (Göcenovacı-Çr.) "*Çok işitmişti,*

- 'karaoğma basarmış insanı böyle yalnızken.'* *Gümüş 1977: 142*
- karartı** Beden, varlık (insan için) (Çr.) *"Karartısı kaybolasica!" Ayhan 2002: 236*
- karasalkın** Ulusça ödenilen vergi (Çr.) *"Sen heriflere sövünce biz kara salgından kurtulduk mu?" Tahir 2006: 253*
- kara tahta** Çatıda üzerine kiremit döşenen ince tahta (Os.)
- kara uğra** Karabasan, kâbus (Aluç-İs.; Beyözü-Me.; Arıcı, Karakocalı-Su.) *"Yatarken çorapları baş tarafa koymak iyi değildir, kara uğra çöker." Doğanay 2010: 116*
- karavit** Taranan yünün kiri, çöpü (Çr.)
- karavuk** → karafuk (Yerliköy-İs.)
- karayağız** Esmer (Çalyayla, Eski-ekin-Çr.) *"Ablak, kara yağız yüzünde inadına çatık kaşları..." Tahir 2006: 49*
- karayanık** İnsan vücudunda karcıklar biçiminde beliren hastalık (İs.)
- kara yapı** Kerpiçle örülmüş, çamurla sıvanmış yapı (Aşağıfındıklı-Su.; İsmailköy-Çr.) *"Üzeri çorak toprak kara yapı denen cinstendi." Güven 2013: 147*
- karayapıldak** Başak tutmamış ekin (Bo.)
- karayazı** 1. Ölüm (Çr.) 2. Üzüntü, sıkıntı (Çr.)
- kara yer** Mezar, gömüt, sin (Do.; İsmailköy-Çr.) *"Boyun posun kara yerlere gelsin." Oğuz 2007a: 58*
- karayük** Yenebilen bir çeşit yabani ot (Âşıkbüyük-Os.)
- karçanlamak** → Karçınlamak (Çr.)
- karç etmek** Kapı açılırken ses çıkarmak (Çr.)
- karçınlamak** Karların üstünün buz tutması (Çr.) *"Karın üstüne yağmur tiseledi sonra da dondu, yollar karçınladı." Tdk 1993: 4535*
- karçiçeği** Kasımpatı (Çr.)
- karçunlamak** → karçınlamak (Çr.)
- kardak** 1 Büzük (Çr.) *"Kardak dikiş." Tdk 1993: 4535* 2. Eğri, bozuk (Su.) *"Kardak meyve ağaçları çatırtılarla eğilip bükülüyor." Saryüce 2004: 31*
- kardamak** Çürümek, içi boşalmak (Evcı-Bo.) *"Yarık yarık olmuş, kardamış, boşalmış gövdelerinin içinden insanlar kolaylıkla geçerdi." Saryüce 2006: 55*
- kardaş** Kardeş (Koçhisar-Al.; Sarayköy-Ba.; Kalecik-Me.; Oğlaközü-Su.) *"He-pimiz bir anadan bir babadan ol-ma kardaş gibiydik." Saryüce 2004: 271*
- kardı** Pazarda çok bol bulunan mal (İs.)
- karevle** Ökçesiz ayakkabı, yemeni (Su.)
- kargabardağı** Tarlalarda biten, pis kokulu, üzerinde meyveleri olan bir yaban otu (Çr.)
- kargaburnu** Kapı mandalı (Çr.)
- kargadüvleği** Bağlarda biten kısa boylu, kötü kokulu bir ot; ebuçehil karpuzu (Çalyayla-Çr.)
- kargamak** İlenmek, beddua etmek (Kalecikkaya-Al.; Os.)
- kargın** Çok, bol (Çr.)
- Kargı pazarı** Cuma günü (Bademce-Ka.)
- karıcı** Çapkın erkek (Os.; Çr.) *"Karıcılığı da rahmetli Başıbozuk Paşası Dilaver Ağa'dan baskın." Tahir 2006: 58*
- karık** Bağ ya da bahçelerde sebze ekmek için ayrılan bölümler, evlek (Alacahöyük-Al.; Gökköy, Ta-

- tar-Çr.) *"Bağa girdim depilmiş / Karıkları ekilmiş" Çağıl 2013: 9*
- karıklamak** Benzer nesnelere birbirine karıştırmak (Çr.)
- karıklı** 1. Buğday, arpa, çavdar karışımı (İs., Os.) 2. Birbirine karışmış, karışık (Çr.)
- karıkmak (1)** İyileşme evresindeki hastalığın birden artması (Çr.)
- karıkmak (2)** Malların çokluğundan satışın durgunlaşması (Çr.)
- karıkmak (3)** Önüne engel gelen suyun geriye doğru birikmesi (Çr.)
- karılar pazarı** Kadınların öteberi sattıkları yer (Çr.) *"Çorum'un karılar pazarına çökersiniz." Tahir 2006: 306*
- karılmak** Hayvanların çiftleşmesi (Çr.)
- karım** Bağın üst yanına kazılan, yağmur sularını biriktirmeye yarayan uzun çukur, ark (İs.)
- karımak (1)** → karıkmak (1)(Çr.)
- karımak (2)** Yaşlanmak, ihtiyarlamak (kadın için) (Çr.)
- karın** İşkembe (Çalyayla, Türkler-Çr.) *"Birer tas karın çorbasiyla birer kapaklı kıyma koydular." Demiryürek-Ozulu 2017: 263*
- karınaltı** Gurursuz, niteliksiz (Dutçakallı-Çr.)
- karıncalı dırnak** Çivi tutmayan, çürümüş, at, eşek gibi hayvan tırnağı (Çr.)
- karıncamak** Boğazın gıcıklanması (İs.)
- karılama** Karlı havalarda yapılan keklilik ya da tavşan avı (Su.)
- karlangaç** Kütüklerle yapılan, bir tepe penceresi bulunan tavan örtüsü (Al.)
- karmaç** 1. Saman, toprak, su karışımı çamur (Kızılhamza-Or.)
2. Taş ya da kerpiç evlere yapılan toprak sıva (Al.; Kızılhamza-Or.)
- karmak (1)** → karamak (Serban-Çr.) *"Akıllı adamlar birbirin karmaz ikisi bir yerde bir saat durmaz" Koçak, 1980: 340*
- karmak (2)** Karıştırmak (Yeşilyurt-Al.; Sarim-bey-Çr.) *"Karılan kına damadın sağ eline sürülür." Yöndem 1983: 27*
- karmakudal** Karmakarışık (İs.)
- karmalamak** Tavanı kireç ya da çamurla kaplamak (İs.)
- karman çorman** Karmakarışık (Haydar-Al.; Evcı-Bo.; Dutçakallı-Çr.) *"Kuşlar birdenbire karman çorman havalanıverdi." Sarıyüce 2006: 47*
- karmık** At ya da sığırlarda arka bacaklar ile karın arasındaki yer (Çr.) *"Hayvanın karmığına dürte dürte yara yapmışlar." Tdk 1993: 2665*
- karnefil** Karanfil (Çr.) *"Karnefil ekme ile / Ne olur bakma ile" Ertekin 2006: 69*
- karnı almamak** Kiskanmak, çekememek (Çr.)
- karnı burmak** Midenin, bağırsağın sancılanması (Çr.)
- karnı burnunda** Doğum yapma günü yaklaşmış kadın (Güvenli, Karagöz-Çr.) *"Karnı burnunda, bugün yarın hemen." Yoksul 2013: 429*
- karnıkada** İlenç (Çr.)
- karnı katılmak** Yüreği sıkışmak (Çr.)
- karoğla** Gece kadınların yatakları üzerine abandığı sanılan peri (Çr.)
- karpuz kollu fistan** Kolları dirseğe kadar dar, dirsekten omuz arası bol bir giysi (Çr.)
- karrık** Tahtadan yapılmış oturak (Dutçakallı-Çr.)

- karsalamak (1)** Bitkiyi soğuk vurmak (İs.)
- karsalamak (2)** Kötülük ya da hastalık geçirmek (Çr.)
- karsalamak (3)** Yağda biraz kı-zartmak, haşlamak (İs.)
- karsamba** Evde kalabalık yapan gereksiz eşya (Su.)
- karsamba yapmak** Evlendirmek (Çr.)
- karşıcı** Gelenleri karşılayan kimse, karşılayıcı (Çr.)
- kartal (1)** Patates (Su.)
- kartal (2)** Yaşlı erkek manda (Ba-yat-İs.)
- kartal (3)** Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
- kartopu (1)** Kola bilezik gibi takı-lan bir takı; ığıl ığıl (Çr.)
- kartopu (2)** Patates (Büyükhırka-Al.)
- kasaburuk** Ayakkabılara çivi çak-mak için kullanılan ucu bizli bir çeşit araç (Çr.)
- kasaltu** Selin getirdiği kum, çöp, birikinti, mil (Su.)
- kasar** Giysileri, dokuma ipliklerini ağartmak için kireç kaymağına yatırma işlemi (Çr.)
- kasğı** Başı ya da beli sıkıştırmak için sarılan bağ (Çr.)
- kaskalak** Kendini beğenmiş, çev-resine caka satan, övünen (Çr.)
- kasmak** Kandırmak, aldatmak (Gökçam-Su.)
- kasnak** Zayıf köpek (Külah-Al.)
- kasput** Kağnı tekeri (Os.)
- kastal** Çeşme (Çr.)
- kaş (1)** Duvar, duvarın üstü (Satı-yüzü-İs.)
- kaş (2)** Semerin iki yanındaki ağaçlar (Çr.) "*Her birinin eyer kaşında üçer, dörder salavatlı kılıç asılı...*" Tahir 2008: 20
- kaş (3)** Tepe, dağ (Bayat-İs.; Gö-let-Ka.)
- kaş (4)** Bağ, bahçe, çeltik tarlası gibi yerlerde toprak yığarak ya-pılan sınır, set (Ka.) "*Çeltik tarla-sında ot alırken, tarla sahibi kaş-larda gezinir.*" Aşık 2003: 84
- kaşak** Balı alınmış petek (Ka.)
- kaşboyu** Tepe, dağ (Ka.)
- kaşık çalımı** Ortalığın kararmaya başladığı, akşam yemeği zamanı (İs.; Göcenovacığ-Çr.) "*Kaşık ça-lımı sonu Muhtar, Körhamitlere girdi.*" Gümüş Ty: 11
- kaşık kalıbı** Bacakları bitiştirip bir yana bükerek yere oturma biçimi (Çr.) "*On gişilik sufra kaşık kalıbı oturuşla onbeş gişiyi al-yor.*" Tdk 1993: 4537
- kaşık sapı** Çorum'un yerel doku-ması kenefinin bir çeşidi (Çr.)
- kaşka** 1. Hayvanların alındaki beyazlık, ak leke (Çıkırık-Çr.)
2. Alnı ak lekeli olan hayvan (Çr.) "*Alaca pazarından bir koşum comba almış. Alında kaşkası var birinin.*" Gümüş 1977: 101
- kaşmer** Güldürücü, şakacı, maska-ra (Çr.)
- kaştarmak** Yönetmek, kayırmak, korumak, bakmak (Ka.)
- katık** 1. Yağsız, süzme yoğurt, tor-ba yoğurdu (Beydili, Çalyayla, Göcenovacığ-Çr.) "*Katık torbası-nın ağzını açıp bir hapaz aldım.*" Ertekin 1946: 19 2. Ayran (Al.; Kamışlı-Su.; Gökköy-Çr.)
- katık çorbası** → katıklaş (Çr.)
- katıklamak (1)** Çorabayı yoğurt-lamak (İs.)
- katıklamak (2)** Eşcinsi ile cinsel ilişkide bulunmak (erkek için) (Çr.)
- katıklaş** Sulandırılmış yoğurdun içine yarma, un, nohut konulup karıştırılarak pişirilen bir çeşit çorba (Kıcılı-Al.; Çr.)

katıklı Birbirine karışmış, karışık (Çr.)

katıklı aş Yoğurtlu bulgur ya da yarmadan yapılan çorba (İs.; Dutçakallı-Çr.) *"Karnı katıklı aş görmesin."* Türkoğlu 2007: 197

katıntı Sürüye dışardan katılan hayvan (Çr.)

katı pek Çok fazla konuşmak (Çr.)

katır Altı nalçalı, kabaralı, arkası dik olan kaba ayakkabı (Çr.)

katisert Kırıcı, sert biçimde konuşma (Çr.)

katmer 1. Arasına kaymak ya da yağ sürülerek katlanmış yufka ekmeği (Gökköy-Çr.) 2. Açıldığında kat kat olan bir tür börek (Beydili, Güvenli-Çr.) *"Katmer, mayalı, börek, yanık yapıldı sahurda."* Özçatal-baş 2002: 23

kav (1) Ağaçlarda oluşan, ateş yakmak için kullanılan mantar (Beydili, Sarimbey-Çr.) *"Sigarasını kavla yaktı."* Güven, 2013: 190

kav (2) Yeğni (Çr.) *"Kav gibi kuru, ipek gibi ince meşin, içinde bir şey varmış gibi ağırdı."* Tahir 2004: 17

kav (3) Yılanın değiştirdiği deri, yılan gömleği (Çr.) *"Yılan kavı bile bazen derde derman olur."* Yoksul 2013: 655

kavara Yel, gaz (Çr.) *"Oğlan sözün kavara / Gezme böyle avara" Gösterir 2011: 87*

kavaracı Gaz çıkararak, yellenen kimse (Çr.)

kavası yenli Kadınların giydiği üç etek entarinin bir çeşidi (Çr.)

kavat 1. Yolsuz birleşmelerde aracılık eden erkek (Çr.) 2. Karısının hoppalık yapmasına göz yuman koca (Çr.) *"Telli kurşunlara gelesice kavat?"* Tahir 2006: 15

kavata İki gözlü, yassı ekmek sepeti (Çr.)

kavbek Hamam bohçası (Çr.)

kavga kaşağısı Kavga çıkartmak için olanca yeteneğini öne çıkarıp kavganın sürüp gitmesini sağlayan kimse (Os.) *"Kavga kaşağısı gibi arayı bozup durma."* Yoksul 2013: 433

kavgur Pekmez savrulan kepçe (Eskiekin, Karagöz-Çr.)

kavız Tahıl kabuğu (Çr.)

kavlağan Bir çeşit çınar ağacı (Çr.)

kavlak Çıplak, soyulmuş, kabuğu kalkmış (Çr.)

kavlamak Soyunmak (Göcenovacığ-Çr.) *"Ben de kapıya gittim, kavladım."* Ertekin 1946: 21

kavlatmak Bir tabakayı altındaki tabakadan ayırmak (Çr.)

kavlık Eskiden çakmakta yakılan kavları koymaya yarayan, kese biçiminde yapılmış deri kap (Çr.)

kavrak Ateş, yel, güneş etkisiyle kuruyan bitki, kavruk (Çr.)

kavralamak İki elle bir şeye sarılıp tutmak, kavramak (Çr.)

kavram Tutam, avuç dolusu (Çr.)

kavrama Orak (Şe-kerbey, Turgut, Yoğunpelit-Çr.) *"Eskiden tırpan yoktu, orak vardı, kavrama vardı."* Çalışgan 2021: 31

kavramak Orakla ekin biçmek (Çr.)

kavruk Nişastası az olan buğday (İs.)

kavsak 1. Buğday, arpa kepeği ya da dış kabuğu (Çr.) 2. Çekirdeği alınmış ayçiçeği (Hacıbey-Çr.)

kavsara İnce tahtalardan yapılan üzüm sepeti (İsahacı, Kıcılı-Al.) *"Kavsarada ak üzüm / Yüzüne değsin yüzüm" Gösterir 2011: 227*

kavşıt 1. → kavşut (Su.) 2. Ek, bitişik yer (Alembeyli-Su.)

- kavşurmak** Elleri göğüste birleş-tirip saygıyla durmak (Sarimbey-Çr.) “*Selam ver de selamını ala-yım / El kavşurup divanında du-rayım*” (Deli Boran) Ercan 1991: 189
- kavşut** İki suyun, iki yolun birleş-tiği yer, kavşak (Çr.)
- kavuk** İnsanların ya da hayvanla-rın sidik torbası (İs.)
- kavum** Akraba (Yazır-Bo.; Eskie-kin-Çr.) “*Kavumdan, hısımdan ölen var mıdır / Söylen hele bizim köyden ne haber?*” Kurtoğlu 1994: 31
- kavurga** Ateşte kavrulmuş tahıl (Kıcılı-Al.; Gölet-Ka.; Sarimbey-Çr.) “*Önümüz kavurga kavuruyo, arkamız harman savu-ruyo.*” Gür-sel 1997: 258
- kavuşlak** Mor renkli yaban me-nekşesi (Çıkırık-Çr.)
- kavuz** İç tutmamış çürük buğday, kapçıklı tane (Su.) “*Kuruyup ka-vuza döner bu meretler.*” Sarıyüce 2004: 154
- kay** Fırtına (Çr.)
- kâyâ** Muhtar (Su.; Eskiekin-Çr.) “*Atı gezdir de, yine kâyânın oğlu ol.*” Kerman 1997: 33
- kayak** Mahalle (Maksutlu-Ka.)
- kayancak** Tepenin eğimli yeri (Çr.) “*Kayancağa gittik öllük ge-tirdik.*” Tdk 1993: 4539
- kayar (1)** Birinin eski kusurlarını, suçlarını yüzüne vurma (Çr.)
- kayar (2)** Hayvanın eski nalların-ın çivilerini değiştirme işlemi (Çr.) “*Atın nalını kayar yaptır-dım.*” Tdk 1993: 2697
- kayar (3)** Tahılın taşını ayırmak için bol suyla çalkalayıp bir kap-tan başka bir kaba aktarma işle-mi (Çr.)
- kayarlamak** Hayvanın eski nalla-rını onarmak, eski nalın çivilerini yenilemek (Çr.)
- kayde** Kural (Çr.) “*Hiç kaydeyi bozmazlar / Şu Çorum’un kızları*” Ertekin 2006: 105
- kaydelemek** 1. Kendine özen göstermek (Çr.) 2. Salınarak yü-rümek (Çr.)
- kaydelenme** Nazlanma, cilvelen-me (Güvenli-Çr.)
- kaydırak** Sac üzerinde pişirilen bir çeşit çörek (Çr.)
- kaydırma** İnci işli kadın fesi (Su.)
- kayfe** 1. Kahve (Al.; Dutçakallı-Çr.) “*Batsın toprağın da sen de ulan! Kayfe mi bitiyor toprağında ke-nef?*” Gümüş 1977: 97 2. Kahve-hane (Çr.)
- kayferengi** Kahverengi (Al.)
- kaygana** Tepside yapılan, iki yüzü de kızartılıp üzerine pekmez sü-rülen bir çeşit omlet (Gökçam-Su.; Çıkırık-Çr.) “*İtin akli olsa kay-ganadan pay ummaz.*” Türkoğlu 2007: 164
- kayhık** Kalkık, üst kısmı eğri (Su.)
- kayı** Fırtına (Çr.)
- kayıf** Pencere çerçevesi (Çitli-Me.)
- kayım** Sağlam (Eskiyapar, İshacı, Kıcılı-Al.) “*Ocağın başında tapanı yapmış / Okunu tutağını kayımca çakmış*” Arısoy 1970: 91
- kayınçı** Kocaya göre eşinin erkek kardeşi, kayınbirader (Çr.)
- kayınço** → kayınçı (Çr.) “*Korkma-dım desem yalan olur kayınço.*” Güven 2017: 85
- kayış (1)** İki küme oyuncunun diğerlerini ellerinden tutarak kendi alanlarına çekmeye çalış-tığı bir çocuk oyunu (Çr.) “*En az dört kişiyle oynanan kayış oyu-nunda ilk olarak oyuncular iki gruba ayrılırlar.*” Oğuz 2006b: 36

kayış (2) Kemer (Göcenovacıği-Çr.) "Kayışı çok sıktırılmış olmalıyım ki tazı vingirdeyüb yerleri koklayarak köye doğru gidiyordu." *Ertekin 1946: 16*

kayışmak Kaymak (Çr.) "Gidelim çocuklar buz kayışalım." *Tdk 1993: 4540*

kayıt Pencere çerçevesi (Çitli-Me.; Dereyazıcı-Al.; Oğ.)

kayıt görmek Hazırlanmak (Çr.) "Çabuk kayıtımı gör de gidelim." *Tdk 1993: 2702*

kaykılmak 1. Ağrı ya da başka nedenlerle kambur olmak (Çr.) 2. Kamburluğunu gizlemeye çalışarak yürümek (Çr.) 3. Abartılı bir şekilde geriye doğru yaslanmak (Külah-Al.; Sarimbey-Çr.) 4. Ölmek (Külah-Al.) "Arka ayakları kaydı, arkaya kaykıldı." *Güven 2013: 199* 5. Yerinden oynamak (Kargı-Os.)

kaykışmak 1. → kaykılmak 1 (Çr.) 2. → kaykılmak 2 (Çr.)

kaylak Üç yaşındaki deve yavrusu (Çr.)

kayma Kağıt para (Çr.) "Yoksa Veli Paşa hanında mı yatacaksın yarım kaymaya kıyıp?.." *Tahir 2004: 58*

kaymacık Para (Çr.)

kaymak Bir kabı ya da odayı ağzına kadar doldurmak, yığmak (Çr.)

kayme Kağıt para (Evcı-Bo.; Su.) "Benim on sekiz kaymem yok." *Sarıyüce 2004: 179*

kaynak Eğlendirici, neşeli kimse (İs.)

kaynana Bir çeşit tığ oyası (Çr.)

kaynanadili Bir çeşit kaktüs (Çr.)

kaynatma (1) 1. Bulgur yapmak için kaynatılmış buğday (Çr.)

2. Buğday, nohut, fasulye tanelerini suda kaynatarak yapılan yi-

yecek (Ovakarapınar-Çr.) "Kaynatma, çerez, mayalı yer, eğlenirlerdi..." *Özçatalbaş 2002: 43*

kaynatma (2) Küçük, kulpsuz çamaşır kazanı (İs.)

kaypak (1) Kaygan (Sarimbey-Çr.) "Bugün benim dilin kaypak günüdür Çözüldükçe çözülüyor hâkim bey" *Çimen 2000: 69*

kaypak (2) Sözünden dönen, döneç (Çr.)

kaypak (3) Üçgen biçiminde, kıymalı ya da peynirli mantı; kaypak aşısı (Beydili, Çalıcı-Çr.) "Yâre kaypak pişirdim / Börtüp suyun taşırdım" *Aytekin 2003: 176*

kaypancak Kaygan (Çr.)

kaypancalık Kaygan (Çr.)

kaypıncak Kaygan (Ba.) "Geçen Ambarcı'nın orda tuttuğumuz yayın balıkları nasıl kaypıncak kaypıncaktı." *Şahin 2020: 85*

kaypıtmak Elinden düşürmek (Çr.)

kaypmak Düşmek (Çr.)

kayrak Yassı, düz, tabaka halindeki taş (Su.) "Yalnız bir kıyıda oldukça geniş boz bir kayrak taşı durmaktaydı." *Sarıyüce 2004: 251*

kaysak 1. Yara, çıban kabuğu Oğlaközü-Su.) 2. Sıvıların üzerinde havanın etkisiyle kalınlaşmış tabaka, bar, kaymak (İs)

kaysaklanmak Havanın etkisiyle hamurun ya da yemeğin üstünün koyulaşması, kabuk oluşması (Kıcılı-Al.; Ovakarapınar-Çr.)

kayu Fırtına (Çr.)

kazağaç 1. → kazağı (Çr.) 2. → kazımık 2 (Çr.)

kazağı Tekneden hamur kazımaya yarayan demir araç (Kuzuluk-İs.)

kazak Sakal bırakmamış orta yaşlı adam (İs.)

- kazalmak** Dik durmak, başı arkaya atıp göğsünü germek (Su.)
- kazankara** Kırılardan toplanarak yenen bir çeşit ot (Kamışlı-Su.)
- kazan koyma** Yunaklıkta giysi yıkama, yokanma (Ahmetoğlan-Çr.) *"Ne çabuk kirlendin, daha geçen gün kazan koymuştuk."* Çalışgan 2021: 234
- kazayağı (1)** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- kazayağı (2)** Çay kıyılarında yetişen, taze yenen bir çeşit ot (Çr.)
- kazeki** İşlemeli çuhadan yapılmış kısa ceket (Me.)
- kazgıç** 1. Belin, küreğin çamurlarını kazımaya yarayan ucu demirli sopa, sıyırğı (Çr.) 2. Bitki kökü çıkarmaya yarayan ucu sivriltilmiş sopa (Çalyayla, Palabıyık-Çr.) *"Ya çiğdem çıkar ya da kazgıç kırılır."* Yoksul 2013: 631
- kazguç** → kazgıç 2 (Gökçam-Su.) *"Elimde eşmek için bir kazguç / Çekerim ciğerime o temiz havayı."* Sağmen 2009: 164
- kazıklamak** Arsayı bölümlere ayırmak, parsellemek (Çr.)
- kazıl** Keçi kılından yapılmış ip (İs.; Çr.) *"Yünün öteki kısmı kazılhanelerde ip, çuval oluyor."* www.evvelzamanda.blogspot.com
- kazımık** 1. → kazağı (Çr.) 2. Sabanın çamurunu kazımaya yarayan araç (Çr.)
- kazınık** → kazımık 2 (Çr.)
- kazma takırtısı** Ölü gömüldükten sonra verilen yemek (Alacahöyük-Al.)
- kebe** Kaba kumaştan yapılan palto, aba (Çr.) *"Habeci kebeci arada ben neci."* Yoksul 2013: 352
- kebek** Kireçli, killi toprak (Çr.)
- kecin** → kecin (Çıkrık-Çr.)
- kecin** Keten işlenirken ilk çıkan kaba, kılçıklı lifler, kıtık (Kışlacık-Me.; Kızılhamza-Or.)
- kecine kecine** İnadına inadına (Bademce-Ka.)
- heçekleşme** Yaramazlık yapma (Ba.) 2. İnatlaşma (Ba.) *"Bak keçekleşme yoosam bi araba dayah yirsin babandan."* Şahin 2020: 85
- keçenüş** İyi olmayan müzminleşmiş yara (İs.)
- keçi** Plastik şişeye sopa fırlatılarak oynanan, yenilen oyuncunun ötekini sırtında taşıdığı bir çocuk oyunu (Çr.) *"Keçi oyununa başlarken ilk olarak yere plastik bir şişe konulur."* Oğuz 2006b: 18
- keçik (1)** Başörtüsünün uçlarını çene altından geçirip tepede bağlama biçimi (Ovakarapınar-Çr.) *"Evin içinde şu keçiğinen oturma deyi nâdar söyledim."* Kerman 1997: 22
- keçik (2)** Keçiden çıkan aşık (Çr.) *"Bunların en iyisi keçik cinsinden büyük aşıklardan olur."* Tombuş 1940: 27
- keçikulağı** Çayırlardan toplanıp yenen bir çeşit ot (Kamışlı-Su.; Güvenli-Çr.)
- kedibatmaz** Suyunu gereğinden çok çekerek koyulaşmış yemek (Âşıkbüğü-Os.)
- kediden çıkan sıçan avlıyı** Şimdik çocuklar her şeyi biliyor anlamında deyim (Bademce-Ka.)
- kedilik** 1. Ocak içi (Âşıkbüğü-Os.; Çr.) 2. Çatıya açılan küçük pencere (Ka.; Âşıkbüğü-Os.)
- kedimemesi** Koltuk altında çıkan çıban (Çr.) *"Sadettin'in koltuğunun altında kedimemesi çıktı."* Demiryürek-Ozulu 2017: 191
- kediyolağı** Güç geçilebilen dar yer, delik (Çr.) *"Kedi yolağı arıyor kaçmaya."* Ertekin 1942: 29

keeli Gayrı, sonra (Su.)

kēf (1) Keyif (Su.)

kef (2) Kürede kaynamakta olan pekmezin köpüğü (Os.; Ovakarapınar-Çr.) *"Bugün pekmez kaynattım / Kefini alıp attım"* Aytekin 2003: 43 2. İnsanın ağzının kenarında oluşan köpük (Ovakarapınar-Çr.)

kefali Aşığın baş parmakla işaret parmağı arasında tutulan çukur, girintili yüzü (Çr.)

kefil kefil solumak Derin derin, tez tez solumak (Göcenovacığ-Çr.) *"Tazı dilini bir karış ağzından dışarı çıkarmış kefil kefil soluyor."* Ertekin 1946: 17

kefleme Tehdit etmek (Kuşsaray-Çr.)

kefün (Kefen (İs.)

kegur Su kabağından yapılan su kabı (İs) *"Bir taneden fazla alma kegur yapacağım."* Kalayoğlu 2017: 212

kegük İrmaktan bir şey tutmaya ya da yüksek dalları eğmeye yarayan ucu kanca biçiminde sırık (Aşıkbükü-Os.)

kegüz Yıkanan ya da elenen tahılın üzerinde kalan çöpler (Aşıkbükü-Os.)

keh 1. Kenar, köşe, uç (Ba.; Kargı-Os.; Su.) *"Caminin kehini geçince görürsün Veli Çavuşların Memed'in evini."* Şahin 2020: 86

2. Dağların en yüksek noktası, doruk (Ovasaray-Çr.) 3. Dağ sırtları (Kargı-Os.; Çayan-Su.) *"Ey-mir'in kehten Karadere'nin uçuk-larınaca en kuytusuz gözünün içinde..."* Gümüş 1977b: 24

kehel İştten kaçan, tembel (Çr.)

kehil kehil solumak Çok yorularak güç soluk almak (Çr.)

kehlemek Kıyı, köşe yapmak (Çr.) *"Ağacı kehledim, muntazam bir direk oldu."* Tdk 1993: 4542

kehleşmek Bıçak sırtı gibi incelmek (Su.)

kehten bakan Domuz (Me.)

kehvanı Güzel yemek pişiren aşçı (Dutçakallı-Çr.)

kek Çelme (Çitli-Me.)

kekeç Kekeme, peltek (Serban-Çr.) *"Herkes hoş gelir kekeç söylesen / Çünkü tuhaf söyler sözü çocuklar"* Koçak 1980: 367

kekeve Kekeme (Su.)

keki 1. Çamaşır (Çr.) 2. İç giysisi (Çr.)

kekil Alna dökülen kısa saç (Eskiyapar-Al.; Çalyayla, Eskiokin-Çr.) *"Kekil kesti neyleyim / Gönül küstü neyleyim"* Barışcan 2001: 35

kekil günü Düğünün geline kına yakılan ikinci günü (Bo.)

kekitmek Saptırmak, yönünü değiştirmek (Ovakarapınar-Çr.) *"İramazanın başında millet kekitmiyo, soña dörü seyrekliyolar."* Özdemir 2019: 136

keklik Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Dutçakallı, Morsümbül-Çr.)

keklik burnu Turuncu renk (Çr.) *"Gelinlerin keklik burnu rengindeki kınalı el, parmakları ile..."* Tomuş 1943: 26

kekre Buruk tat (Evcı-Bo.; İs.) *"Acı mı? Kekre mi? Tatlı mı?"* Sarıyüce 2006: 51

keksime Meyve ya da gıdanın tadının kaçması (Su.)

kekül Kakül (İkipınar-İs.; Kargı-Os.) *"Keküllerim gozümün öne gelüdü."* Abaz 2004: 124

kek vermek Çelme takmak (Çr.) *"Güreşte kek verilir mi?"* Tdk 1993: 4543

keläbaba Akbaba (Çr.)

- kelata** Yaramaz, söz dinlemez (İs.; Çr.)
- kelbetin** Kerpeten (Çalyayla-Çr.)
- kelçime** Üstü hafif toprakla örtülü taşlı alan (İbik-İs.; Me.)
- kele (1)** "Ayol, hey, yahu, aman" anlamında ünlem (Çopraşık-Al.; Kamışlı-Su.; Gökköy-Çr.) "*Başımızdan gaza geçti / Kele kızlar duydunuz mu*" Arısoy 1970: 76
- kele (2)** Güzel, iyi (Al.) "*Kele gelin ne diyor?*" Tdk 1993:2725
- kelebe** Dokuma aygıtında ipliği masuraya sarmaya yarayan araç, çıkırık (İs.)
- kelek** Tüysüz genç, eşcinsel (Çr.)
- kelem** Lahana (Kıcılı-Al.; Acıpınar, Çalyayla, Eski köy-Çr.) "*Bayıra kelem ekтім / Dert ile elem ekтім*" Gösterir 2011: 219
- kelep** İplik çilesi (İkipınar-İs.) "*Dağları dolap ettim / İpliği kelep ettim*" Gösterir 2011: 219
- kelepir** Asma filizi (Çr.)
- keleplemek** İpi çile yapmak (İs.)
- kelermek** Karşı gelmek, diklenmek (Çalyayla-Çr.)
- keleste** Kereste (Âşıkbükü-Os.)
- keleş 1.** Güzel, yakışıklı insan (İs.)
- keleş 2.** Görkemli, gösterişli (Su.) "*Köroğlu'nun yedi yüz keleşine bile değişmem!*" Tahir 2004: 365
- keleş yenli** Kadınların giydiği üç etek entarinin bir çeşidi (Çr.)
- kelete (1)** Ayakkabı çekeceği (Çr.)
- kelete (2)** 1. Hemen kullanılmak için öğütülen az ölçüde buğday, tahıl (İs.; İncesu-Su.) 2. Unun artığı (Çr.) "*Kelete öğünün ola.*" Yoksul 2013: 439
- kelete (3)** 1. Ölçek. 2. Küçük çuval (Büyükırka, Çevreli-Al.) "*Değirmene beş kelete buğday götürdüm.*" Tdk 1993: 2730
- kelete (4)** 1. Önemsiz nesne, ufak tefek (Çr.) 2 Küçük parça, artık (Çr.) 3. Önemsiz söz (Çr.) "*Bu kumaş kelete kalmıştı, çocuğa yaptım.*" Tdk 1993: 4543
- keleter** Duvara asılan küçük kaşık sepeti (Çr.)
- kelezidmek** Yormak, hırpalamak (Çıkırık-Çr.)
- kelezimek (1)** Çok yorulmak (Bademce-Ka.)
- kelezimek (2)** Bastıran uykunun etkisiyle ağırlaşmak, halsizleşmek (Âşıkbükü-Os.) "*Asmanın gölgesinde otururken kelezidim.*" Arslaner 2016: 253
- kelgız çiçē** Papatya (İs.)
- kelik (1)** Derme çatma gölgelik, kulübe, bağ evi (Evcı-Bo.; Gölet-Ka.; Demirşeyh-Su.; Palabıyık-Çr.) "*Yıkıl-mak üzere başıma kelik / Yaptırayım desem yoktur metelik*" Özgür 2002: 54-
- kelik (2)** Eski ayakkabı (Ba.; İs.; Me.) "*Bayram için alınan keliklerini bi görerseniz, çok güzel.*" Şahin 2020: 86
- kelikçi** Ayakkabıcı (İs.)
- kel kahya** İşten anlamadığı halde başkasına iş öğreten (Su.; Evcior-takışla, Karagöz-Çr.)
- kelle (1)** Seyirlik köy oyunu (Al.)
- kelle (2)** Sirkeli paça (Çr.) "*Kelleyi çok severim.*" Tdk, 1993: 4544
- kelle (3)** Tüyleri temizlenip yenen hayvan kafası (Büyükgülücek, Ovakarapınar-Çr.) "*Sen şu yaşa kadar heç rastladın mı cilette, usturayla kelle temizleyene?*" Özçatalbaş 2002: 109
- kellecuş** Eskiden yapılan bir çeşit yemek (Çr.)
- kellegırçan** Sansar, gelincik gibi kümes hayvanlarının kafasını koparan hayvanlar (Ba.) "*İrelüün gece bizim pinniğe giren kellegırçan bütün culukları öldürmüş*" Şahin 2020: 86

kelle güreşi Köy düğünlerinde yapılan, ödülü sığır kellesi olan güreş (Gökçedoğan, Gökköy, Maksutlu-Ka.; İnal-Os.) "*Kelle güreşleri küçük boylardan başlar.*" *Aşık 2003: 75*

kellekesen → kellegirçan (Ba.) "*Topal Hasan Emmi'nin pinniğe giren kellekesen bütün culukları öldürmüş.*" *Şahin 2020: 86*

kelle kırpmak Buğdaylar biçilecek olgunluğa gelmeden önce tek tük sararan arpa ya da buğday başaklarını toplamak (Kavacık-Çr.) "*Artık yaza girdik; kelle kırpar gene aç kalmak.*" *Ceyhan 1944: 4*

kelli Sonra (İs.; Çr.) "*Tevküllum istiyom Enver'i dedikten kelli akan sular durur.*" *Lâçin 2007/62: 6*

kelp İnkarcı (Dutçakallı, Evcikuzkışla, Güvenli, Karagöz-Çr.)

keltek (1) Eski ayakkabı (Çr.)

keltek (2) 1. Saçları dökük, başı yağlı, kirli (Çr.) 2. Kirli, yağlı (fes, şapka gibi başlıklar için) (Çr.) "*Keltek ağızlı.*" *Yoksul 2013: 440*

keltek (3) 1. Tam yerine oturmadığı için oynayan, dingildek (Ovakarapınar-Çr.) 2. Ağzı düzgün olmayan, derinliği az kap (Ovakarapınar-Çr.)

kemçik 1. İnce yüzlü, çirkin kimse (Gökçam-Su.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Doğal olmayan, uygunsuz (Gökçam-Su.) "*O da anlat kemçinin oğlu dedi.*" *Sağmen 2009: 120*

kemçirmek Sırtmak (Çiçeklikeller-Su.) "*Sidikliğün dursun, tilki gibi kemçir.*" *Oğuz 2007a: 555*

kemçük Eğri çeneli (Ba.) "*Göbel çok yalvarmış emme, kemçük diye almamışlar asgere.*" *Şahin 2020: 86*

keme (1) Çenesi çıkık olan kimse (İs.)

keme (2) Patatese benzeyen, yenilen bir çeşit mantar (Çr.)

kemece → kemeçe (Çr.)

kemecik Bir çeşit aşık oyunu (Çr.)

kemeçe Sığırdan çıkan, saka olarak kullanılan büyük aşık (Çr.) "*Kemeçeler para etmezdi.*" *Tomuş 1940: 27*

kemet Hayvan yakalamaya yarayan uzun ip, kement (Çr.)

kemikçil Aşık oyununu çok seven çocuk (Çr.)

kemik kırma Kızın verileceğinin kesinleştiği gün oğlan evinden gönderilen hindi, çörek gibi yiyeceklerin kız evinde yenmesi (Eskiypar-Al.)

kemire Hayvan gübresi (Su.; Ahmetoğlan, Beydili, Karadona-Çr.) "*Kemireleri kağnyıla tarlalara, bağlara, bahçelere taşırdık.*" *Çalışgan 2021: 40*

kemirtlek (1) Gırtlak (Ba.) "*Kemirtleği çıkmış bunun, artık evermenin zamanı gelmiş, öyle deel mi?*" *Şahin 2020: 87*

kemirtlek (2) Yemeğin içindeki etli kemik parçası (Çalyayla-Çr.)

kemkirmek Köpeğin havlaması (İs.)

kemre Gübre, tezek (Aşağıfındıklı-Su.; Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) "*Sevindikalan köyünden kemre çeteni ile odun getirirdi.*" *Güven 2017: 37*

kemrişmek Hayvanların birbirinin boynunu ısırarak kaşınması (Çr.)

kemüre Gübre (Ba.; İs.; Os.) "*Kemüreleri yanmadan atmış talaya, o yüzden bütün bostanı yanmış, topu dikmiş yani.*" *Şahin 2020: 86*

kemüre kezeği (1) Hayvan pisliğinin kuruşu (Os.)

- kemüre kezeği (2)** Değersiz, geçersiz söz söyleyen kimse (Os.)
- ken (1)** Ahır ya da kelik yapımında ana kiriy yerine kullanılan kalın ağaç (Ka.) *"Ağaca ken, yakaya yen derler Kargı'da."* Aşık 2003: 134
- ken (2)** Kin (Serban-Çr.) *"Gönülün kırığı yerine gelmez / Aşık olanlar ken kibir bilmez"* Koçak 1980: 107
- ken (3)** Farklı yöndeki sert iki yüzeyin keskin birleşim yeri (İs.)
- kendigelen** Yere dökülen tahılın ertesi yıl kendiliğinden bitmesi (Yerliköy-İs.)
- kendilemek** İçerlemek, kinlenmek (Su.)
- kendimelik** Çocukların kendileri için ayırdığı, başkalarına vermediği oyuncak (Çr.) *"İyi ses çıkaran düdüğünü kimse başkasına vermez, o kendimeliktir."* Ozulu 2013: 34
- kendirek** Bir çeşit ot (Çr.) *"Kayalarda kendirek / Suyu nerden indirir?"* AYTEKİN 2003: 108
- kendiriciş** Bir çocuk oyunu (Sarılık-Çr.)
- kendürük (1)** Deriden, çadır bezinden yapılan, hamur tahtasının altına serilen ya da yiyecek kaplarının üstüne örtülen örtü (Aşıkbüke-Os.) *"Şu kendü-rüğü uzat da yağurdun üstünü bülleyim, daha yeni çaldım."* Şahin 2020: 87
- kendürük (2)** Uzun boylu, çok zayıf kişi (İs.)
- kenef** Tuvalet (Kılavuz-(Al.; Gökçam-Su.; Serban-Çr.) *"Sarhoşken verilen söz kenef yolunda unutulur."* Yoksul 2013: 557
- kenefi** İç çamaşırı yapılan yerli dokuma bezi (İs.; Su.)
- keneflik** Tuvalet (Çopraşık, Değirmendere-Al.)
- kepce** Söz taşıyan, insanları birbirine düşüren kişi (İs.)
- kepçük** 1. Kepçe kulaklı (Bademce-Ka.) 2. Küçük yüzlü insan (İs.)
- kepek (1)** Demir yaylı tahta kapak, kepenk (Çr.)
- kepek (2)** Yiyecek, rızık (Çr.)
- kepenek (1)** Çobanların omuzlarına aldıkları keçeden giysi, aba (Çevreli-Al., Mislerovacıği-Çr.) *"Kepenek altında er yatar."* Yoksul 2013: 444
- kepenek (2)** Davarlarda olan kelebek hastalığı (Ovasaray-Çr.)
- kepenek (3)** 1. Kelebek (Aşıkbüke-Os.; Aşağıfındıklı-Su.; Çal-yayla-Çr.) 2. Kelebek benzeri küçük kanatlı (Dutçakal-ı-Çr.)
- kepenek (3)** Ahır penceresi, temek (Or.)
- kepengi** Merdiven girişlerini kapatan ahşap eleman (Oğ.)
- kepengü** Kepenk (Ba.) *"Bizim bağ evinin kepengülerini açık unuttunca fırtınada girilmiş hepisi."* Şahin 2020: 87
- kepermek (1)** Yorulmak, güçsüz kalmak (Çr.) *"Senin kepermiş öğlan istedi diye, hemen alabilir misin lan imansız?"* Güven 2010: 32
- kepermek (2)** 1. Yumuşamak, gevşemek (Ba.; İs.; Çr.) 2. Kurumaya başlamak (Çr.) *"Elmalar bekletilirse keperir."* Tdk 1993: 4545
- kepertmek (1)** Dibekte tahıl dövmek (İs.)
- kepertmek (2)** Meyveleri saklayıp bekleterek yumuşamasına neden olmak (Çr.)
- kepertmek (3)** Yormak, güçten düşürmek (Çr.)
- keperük** Suyu çekilmiş meyve (İs.; Os.)

kepez (1) Tavukların, kuşların ibiği ya da başındaki uzun tüyler, sorguç (Su.)

kepez (2) Yüksek tepe, dağ (Su.)

kepezimek Çok yorulmak, gücünü kaybetmek (Su.)

kepezli 1. Taranmadığı için birbirine girmiş dolaşık saç (Çr.)

2. Saçları bakımsız kadın (Su.)

kepezli koyun Başında kabarık çok tüy bulunan koyun (Ovasaray-Çr.)

kepi (1) Hamurun üstünde kuruyarak oluşan kabuk (Çr.)

kepi (2) Un elde etmek için değirmen taşlarının arasına konan deri ya da bez parçası (İs.)

kepi (3) 1.Yumuşak, dayanıklı deri parçası (Çr.) 2. Eski ayakkabı parçası (Me.) *"Manime mani söyle / Çarığımın kepisi"* Ertekin 2006: 63

kepiç (1) Burnu basık kimse (İs.)

kepiç (2) El değirmenlerinde taşların arasına konarak bulgurun ince ya da kalın olmasını sağlayan, tabaklanmış deri parçası (Çr.)

kepilenmek Hamurun çok durmaktan yüzünün deri gibi kabuk tutması (Çr.) *"Hamur dura dura kepilendi."* Tdk 1993: 4545

kepileşmek → kepilenmek (Çr.)

kepir Verimsiz, kıraç toprak (Su.; Ahmetoğlan, Eskiekin-Çr.) *"Kepir toprakta kediler bile birbiriyle yarışamaz."* Yoksul 2013: 444

kepiç Küçük, yukarı kalkık burun (Âşıkbüğü-Os.) *"Rahmetli Kepiç Ali az yalvarmadı değil mi size?"* Arslaner 2016: 254

kepiç Yağmurdan sonra toprağın yapışkan durumu (İbek-Me.)

ker (1) Fazla yağmur nedeniyle tahıllarda görülen sürme hastalığı; rastık (Âşıkbüğü-Os.) *"Ke-*

riyle keğüzüyle elli hak pirinç ya çıkar ya çıkmaz bu tarladan." Arslaner 2016: 254

ker (2) Sürme, göz boyası (Çr.) *"Kaşın kara ker mi var / Al yanakta ter mi var"* Ertekin 2006: 68

ker (3) Yaraya sürülen, yanmış bağ çubuğundan elde edilen yağ (Çr.) *"Ellerimi küllü su aldı, biraz çubuk yak da kerini yarama çaliverem."* Tdk 1993: 4546

keraat Daha çok çocuklara söylenen takılma sözü (Os.) *"Keraat ben sana demedim mi?"* Başaran 1974: 93

keran Dam örtüsünde kullanılan büyük kirişler, hezen (Or.)

kerana → kerhana (Çıkrık-Çr.)

kerât Aşağılık, iğrenç kimse (Çr.)

kerç 1. Gönülllenme, darılma (Os.) 2. Alay, üstü kapalı, dokundurucu söz, nispet (Kızılhamza-Or.; Os.; Su.) *"Şu lafı kercine söyleme hele."* Tdk 1993: 4546

kerç etmek Birisini kızdırmak için kasten onun söylediklerinin aksini savunmak (Ba.; Âşıkbüğü-Os.) *"Kerç edip durma karşıma geçip."* Yoksul 2013: 445

kerçlenmek Övünmek, nispet yapmak (Çr.)

kerelmek Sözle karşı gelmek, diklenmek, kafa tutmak (Ovakarapınar-Çr.)

keremine bırakmak Kendi haline bırakmak (Su.)

kerermek Kafa tutmak (Al.)

kerhana Tuğla kiremit yapılan yer (Çr.) *"Dur dedim durmadın kerhanada, koy büzüğünü kaynasın tarhanada."* Ertekin 1944: 31

kerhane → kerhana (İs.; Su.; Çr.) *"Tuğla ocakları yanında çömlerhane veya kerhaneler de vardı."* Ozulu 2016: 125

keri (1) Sonra (Su.)

keri (2) Yeni doğmuş eşek sıpası (Su.) "Bizim gamış kulak vardı ya onun kerisi ölmüş." Çalmuk 2019: 55

kerilli Gereksiz sözler söyleyen, lüzumsuzluk yapan kişi (Kuşsaray-Çr.) "O kerillinin sözüynen mi baña küs dutuyon allasen?" Gösterir 2020: 42

keripsinmek Erinmek, gözü kesmemek (Ba.) "Bu çocuk da her zaman keripsiniyo. Çok tembel." Şahin 2020: 87

kerkenek Şapka ya da başka nesnelerin uzantısı (Gökçam-Su.)

kerkez Akbaba (Çr.)

kerkinmek Sapık amaçla birinin arkasına değmek, sürtünmek (Çevreli-Al.) "Başı sarıklı hoca, anana kerkinir her gece / Yayık." Gürsel 1997: 260

kerkitmek İleriye dönük planlarından vazgeçmek (İs.)

kerman Kale (Çr.)

kerme Hayvan gübresi, kemre (Külâh-Al.; Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Kamışlı-Su.) "Davar kermesi ile sığır kermesi bir olur mu?" Arslaner 2016: 254

kermi Kadınların kaşlarına sürdüğü kara boya (Su.)

kerte Derece (Çr.)

kertiş kürtüş Pürüzlü, girintili çıkıntılı (Çr.) "Kayalar kertüş kürtüş / Kertüşüne gün düşmüş" Gösterir 2011: 309

kertlez Dişi dökülmüş yaşlı adam (İs.)

kertme (1) Arabada ağaçtan yapılan, yatağın dayandığı yastık (Dağkuyısı-İs.)

kertme (2) Dağlarda kendiliğinden yetişen küçük meyveli armut (Kalecikkaya-Al.)

kertmelü Başı makas izi belli olacak biçimde kademeli tıraş edilmiş kişi (Âşıkbükü-Os.)

kertük Bir nesnenin üzerine yapılmış çentik, kertik (Ba.) "Düdüğün kertüğünü çok derin yapmışsın, ötmüyo." Şahin 2020: 88

kes (1) 1. İri saman (İsahacı-Al.; İs.; Şekerpinar-Su.; Beydili-Çr.) "Bir küllük bulmaz ki yata uzana / Önüne doldurun kesi samanı" Arısoy 1970: 99 2. Dövülerek saman yapılan ot (Külâh-Al.)

kes (2) Döner de denilen et yemeği (Kıcılı-Al.; Su.)

kesdek Bir şeyi kaldırmak için altına konulan ağaç destek (İs.)

kesdenkelek Kertenkele (İkipınar-İs.) "Geliyom bahiyom, kesdenkelek gibi soluyu." Abaz 2004: 123

kesdenkelle Yer altına minik tüneller açarak yaşayan sarı renkli büyük böcek, suksesen, danaburnu (İs.)

kes düşmek Utanılacak duruma düşmek (Çr.)

kese (1) Kestirme, kısa yol (Ba.; Âşıkbükü-Os.; Ovakarapınar-Çr.) "Kese yollardan git hep yolu uzatma." Yoksul 2013: 445

kese (2) Ev yönetimi (Su.)

kese (3) Meşin ya da boncuklu bir tür para cüzdanı (Beydili-Çr.)

kesecek 1. Meşin kesmekte kullanılan kunduracı aracı (Çr.)

2. Hamur kesmeye yarayan yassı demir araç (Çr.)

kese daşır Erkek aile reisi (Su.)

keseğen (1) 1. Fare (Sarimbey-Çr.) "Fareye keseğen, hindiye culuk / Diyenî görürsen Çorumludur o" Gösterir 2014: 79 2. Sebze fidelerinin kökünü kesen uzunca bir böcek (Çalyayla-Çr.)

keseğen (2) Kesici, keskin (Çr.)
"Pıçağım çok keseğendir." *Tdk*
1993: 4547

kesekek 1. Belin ya da çapanın çıkardığı sıkışmış kuru, iri toprak parçası (Ba.; Evcı-Bo.; Ahmetoğlan-Çr.) 2. Bütünün parçaları, parça (Dutçakallı-Çr.) "Birbiri ardınca düşen damlalar, kesekleri dağıtıp yumuşatıyor..." *Sarıyüce* 2006: 28

kesekek Kesin olmayarak, şüpheli (Çr.) "Onun ne olduğu bilinmez. Ne Sünni ne Kızılbaş kesekestir." *Tdk* 1993: 2761

kes ekini Savrulmuş buğdayın sonunda kalmış samanlı, kavuzlu, kalitesiz buğday (Karagöz-Çr.) "Kes ekinini yayhadydım, yarısı gavuza gitti." *Kerman* 1997: 22

keselemek Sürülen tavsız toprağın iri parçalar biçiminde çıkması (Göcenovacığ-Çr.) "Toprağın tavi kaçmış, kesekliyor. Çiftten başka her şeye benziyor görülen iş." *Gümüş* 1977: 67

keseikli Ayran (Al.)

kesel Engel (Me.)

keseltek Tahtanın ya da kalasın işe yarayan bölümü alındıktan sonra geriye kalan parçası ya da iri odun parçası (Ba.; İs.) "Şu odunun yanındaki keselteği ver, önce onu atalım kazanın altına." *Şahin* 2020: 88

kesen Harman yerindeki kalıntıları toplamaya yarayan tahta alet; sıyrığı (Su.)

kesene Kesinti (Çr.)

keser enseli Sürekli inatçılık yapan kimse (Os.)

keserlemek Engel olmak (Çr.)

keseyen Fare (Bügdüz-Çr.)

kesgeldek Kütükten koparılmış büyük odun parçası (Acıpınar, Çalyayla, Morsümbül-Çr.) "Şu

kesgeldeği gafaña vurusam bazar ekmaa gibi uzadırım valla." Gösterir 2020: 42

kesgi 1. Hamur kesmeye yarayan yassı demir araç (Çr.) 2. Arı kovanlarından bal almakta kullanılan bir ucu sivri, öteki ucu yassı, kaşığa benzer, bir metre uzunluğunda demir araç (Çr.)

kesgin Keskin (Su.)

kesgüç Yufkayı sacın üzerinde çevirmeye yarayan yassı tahta (Âşıkbüğü-Os.)

kesi Suyun arktan bağa, bahçeye çevrildiği yer (Ahmetoğlan-Çr.) "Keşikle bağına bahçesine su götürülenler, ark kesilerini yoklayanlar hep burada dururlardı." *Çalışgan* 2021: 53

kesik Hızlı yürüyemeyen, yorgun (Çr.) "O atı sakın alma kesiktir." *Tdk* 1993: 4547

kesildemek Güçsüz kalmak (Su.)

kesilmek 1. Kaynayan şıra içindeki pekmez toprağının dibe çökmesi, durulması (Çr.) "Şire kesildi mi?" *Tdk* 1993: 4548 2. Sütün kaynatılırken bozulması (İs.)

kesim 1. Değer, eder (Os.) 2. Pazarlık (Su.) "Zamane güzeli kesim ister kesim / Başımдан sarığım aldı ister fesim" *Ercan* 1991: 275

kesime verme Bir işi götürü verme (İs.; Su.)

kesişmek Pazarlıkta anlaşmak, uyuşmak (İs.; Çr.) "Ben görülecek yerleri gördüm. Bedelini kesiştim." *Tahir* 2004: 173

keskeldek 1. Kesilen ağacın işe yaramayan kısmı (Su.) 2. Odun keserken alta konan kütük (Çr.)

keskenmek El ile ya da bir şeyle vuracak gibi yapmak, davranmak (Kıcılı-Al.; Yerliköy-İs.) "Evrecini keskenerek, evreci sokacağım gö-

- zünüze, çenenizden alın elinize bindirin ecik." Gümüş 1977: 63*
- keslemek** İşi yarıda bırakmak, kesmek (Çr.) "*Orak biçerken herif kesledi." Tdk, 1993: 4548*
- keslik** Saman, sap konulan yer (Çr.)
- kesmaşı** Erişte hamuruna yumurta koymadan yoğurup keserek yapılan bir çorba (İs.)
- kesme hamır** Ev makarnası, erişte (Su.; Büyükgölücek-Çr.)
- kesmek (1)** Çekiştirmek, kötölemek, dedikodusunu yapmak (Su.; Dutçakallı-Çr.) "*Kaynanam kara testi / Beni oğluna kesti" Türkoğlu 2007: 175*
- kesmek (2)** Bırakmak (Su.) "*Cuvarayı kesti." Uçakçı, 2006: 368*
- kesmik (1)** 1. Savrum sonucu oluşan, içinde buğday taneli başakların da bulunduğu iri saman yığını (Külâh-Al.; Gökköy-Çr.) 2. İri saman (İs.) "*Harmanlarda kesmik, süprüntü kalanaca evde yatamazdik." İpek 2021: 162*
- kesmik (2)** Kesilmiş sütün koyu bölümü (Su.; Gökköy-Çr.)
- kesmük** Burunda kurumuş sert sümük parçası, kesmik (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "*Elinde burnundan çıkardığı kesmüğü ile oynuyordu." www.golet.tr.gg/*
- kesmüklü** Burnundaki sümük artıklarını temizlemeyen, pasaklı kişi, kesmikli (Âşıkbükü-Os.)
- kestek** 1. Kesilen ağacın toprakta kalan kökü (Çr.) 2. Bir metreden kısa kesilmiş odun (Kızılhamza-Or.)
- kestenkele** Kertenkele (Bademce-Ka.)
- kestirme** 1. Bir taşım kaynamış sıra (Su.) 2. Kaynayan sütün pıhtılaşmış durumu (Su.)
- kestirmek** Pekmez sırasını kaynattıktan sonra durulmaya bırakmak (Ovakarapınar-Çr.) "*Oluktan helkelerle getirdiği sırayı, kestirilmek üzere leğenlere boşaltıyordu." Miyak 1945: 17*
- keş (1)** Ağzın yanlarında biriken kir (Çr.) 2. Bulaşık (Su.) "*Bırak canım ağız keşlinin biri." Tdk 1993: 4549*
- keş (2)** Yağı alınmış yoğurttan ya da süttten yapılan peynir (Bo.; Yerliköy-İs.; Çr.)
- keş (3)** Delicoş, kabadayı (Su.)
- keşemük** kuruyemiş, kırıntı (Âşıkbükü-Os.)
- keşen** 1. Çeltik tarlasını düzenlemede kullanılan tırmık (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) 2. Çeltik tarlasını ekime hazırlama işlemi (Ka.)
- keşenlemek** Keşen denen araçla çeltik gölünü düzlemek (Âşıkbükü-Os.)
- keşermek** Rengi solmak (Çr.)
- keşgem** Keşke (Su.)
- keşik (1)** 1. Sıra, nöbet (Kamışlı-Su.; Büyükerikli-Uğ.; Karahisar-Çr.) "*Değirmene gelen keşik bekler." Yoksul 2013: 230* 2. Yayıma çıkarılan sığır sürüsünü gütmeye işi (Âşıkbükü-Os.) "*Köyde kimin keşiği varsa beni bulur, bana keşik güttürürlerdi." Arslaner 2016: 254*
- keşik (2)** Yemeni (Çr.)
- keşik keşik** Sırayla (Ba.; İs.) "*Gız bacım, görmüyon mu duzlu su az bu sene, keşik keşik dolduralım bari." Şahin 2020: 88*
- keşinen** Keşik ile, sıra ile (Ba.; Çr.) "*Salıngaca da keşinen biniñ doşmeñ." Özdemir 2019: 91*
- keşinotu** Daha çok yol kıyılarında yetişen bir bitki (Çalyayla-Çr.)

keşkek Dövülmüş buğday, etle pişirilen bir çeşit yemek (Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Ovakarapınar-Çr.) “*Yedikçe keşkeği madem gasılsa / Hazidirim key-fenisi asılsa*” *Yoksul 2011: 88*

keş oyuğu İnsan biçimi verilerek kurutulmuş katı yoğurt (Çr.)

keşşik Eşek sürüsü (Su.)

ket Eskiden potin üstüne geçirilerek bağlanan, diz kapağından topuğa dek uzanan kösele tozluk (Çr.)

kete (1) Düğünlerde takı dışında getirilen hediyeler (Gölet-Ka.) “*Düğün evine kete götürdün mü?*” *www.golet.tr.gg/*

kete (2) Yumurta, yağ katılıp yoğrularak hamurdan yapılan, özel kaplarda pişirilen bir çeşit börek (Kuyucak-Me.; Eskiekin-Çr.) “*Naime ona her gün çay ismarlar, kete yedirirdi.*” *Seyda 2006: 128*

ketim Nüfus kütüğünde kaydı olmayan (Göcenovacığı-Çr.) “*Üstümde kayıtu yok. Dahi fıkara kız bilene ketim.*” *Gümüş 1977: 3*

keven Sakız, kitre, zamk çıkarılan, yakacak olarak da kullanılan dikenli bir bitki (İs.)

kevgir pece Sofada yer alan büyük kerpiç ocak (Bo.)

kevgür Sukabağından yapılan kap (Çalyayla, Çıkrık-Çr.)

kevik 1. Ağaç dallarını eğmek için kullanılan ucu çatallı sopa (Türkler-Çr.) 2. Hevenk, sepet, pekmez sucuğu gibi şeyleri asmaya yarayan ağaç çengel (Ahmetoğlan, Çalyayla-Çr.) “*Ucu ke-vikli sopalarla Kavağın Dere yoluna dizilirdik.*” *Çalışgan 2021: 22*

kevirli Niteliği düşük, en adi (İsmaillköy-Çr.) “*Kevirli tütünden bir tutam aldı.*” *Güven 2013: 190*

kevlek Kuru mısır sapı (Or.)

kevranacı Düğün yemeklerini pişiren kimse (Boğazkaya-Me.)

kevrankökü Yerelması (Os.)

kevren Yerelması (Os.)

kevük Ağaç dallarını aşağı çekmede kullanılan çatal sopa (Gölet-Ka.)

kevük kesmek Donacak kadar üşümek (Gölet-Ka.) “*Dün gece soğuktan kevük kestim.*” *www.golet.tr.gg/*

kevüz Buğdayı elerken eleğin üstüne toplanan çöpler, kavuz (İs.)

keyfana Düğün yemeğini yapan aşçı kadın (Karahacip-Or.)

keyfene Ailede yeme içme işlerine bakan kadın (Su.) “*Ağanın keyfenesine, karısına göz koymuş.*” *Uçakçı, 2006b: 200*

keyfeni Aşçı (Serban-Çr.) “*Selman Pak ırbık yetirir / Bir de keyfeni oturur*” *Koçak 1980: 215*

keygür → kevgür (Âşıkbükkü-Os.)

keyik Aba (Çr.) “*Oğlan olsa olmasa da çoban giyer keyiği, gelin gelse gelmese de kaynana yayar yayı-ğı.*” *Yoksul 2013: 514*

keykilme Arkaya doğru yaslanma (Su.)

keyli 1. Dolayı, için (Çr.) “*Ondan keyli darıldım.*” *Tdk 1993: 2779*

2. Başka (Çerkeş-Ba.) 3. Sonra (Çerkeş-Ba.) “*Bundan keyli bu mahallede bizden başka gimse buraya araba park edemeyecek.*” *Şahin 2020: 88*

keysî yumak Giysi, çamaşır yıkamak (Çr.)

keyveni Aşçı kadın (Su.)

kez Kenar, kıyı (Su.)

kezek → kesek 1 (İs.; Os.)

Kezik Kezban (Eskiköy-Çr.)

kıbal Biçim (giyim kuşam, görünüş için) (Çr.)

- kıbde** İmrenmek, özenmek (Su.)
"Şu çocuğun zekâsına kıbde ediyorum." Tdk 1993: 2781
- kıble** Güney (Al.) "İlçenin kıble tarafında bulutlar belirirse, orada yoğunlaşırsa yağmur yağacaktır." Ayhan 2002: 233
- kıbra** Su kabı (Su.; Çr.) "Kıbrayı suya daldırdım / Doldu diye kaldırdım" Gürsel 1997: 269
- kıbrız** Ateşli hastalıklara em olarak kullanılan yüzü pürüzlü, mormusu al, keçiboynuzu çekirdeğine benzeyen bir çeşit boya maddesi (Çr.)
- kıcalak** Çam kozalağı (İs.)
- kıcık (1)** Boğazda yanma, gıcık (Çr.)
- kıcık (2)** Kuyruksuz kıvırcık koyun (Çr.)
- kıcılamak (1)** Gıcırdamak (Çr.)
- kıcılamak (2)** Karlı havalardaki aşırı soğuk (İsahacı, Kıcılı-Al.)
"Kardan kıcıyor dağların başı / İnsan bırakır mı hiç arkadaşı" Arısoy 1970: 75
- kıcındırmak** Pişman etmek (Çr.)
- kıcırdamak** Gıcırdamak (İs.)
- kıcırım boğmak** Zorla yapmak (Ka.)
- kıcırım bükmek** Zorla yapmak (Ka.)
- kıcırkanmak** İstememek, çekememek (İs.)
- kıcırılı** Semiz, şişman (Çr.) "Olan amma da kıcırılı karı ha!" Tdk 1993: 4550
- kıcıt etmek** Kışkırtmak (Çr.)
- kıç (1)** Arka (Sarimbey-Çr.) "Defe gelmeyen kıçını, davula germe." Gürsel 1997: 253
- kıç (2)** 1. Ayak (İs.; Eskiakin-Çr.)
2. Bacağın diz kapağından aşağı bölümü (Çr.) "Bizim gelin benden kaçar, başını örter, kıçını açar." Gürsel 1997: 251
- kıç (3)** Bir şeyin ucu (Çr.)
- kıçayak** Bir çeşit ayakkabı kalıbı (Çr.) "Yemenilerini kıçayak kesersem senin ayağına eyi gelir." Tdk 1993: 4551
- kıçın kıçın** Geri geri, arka arka (Çr.) "Sevincini saklayamamış, ca-yar mayar korkusuyla sırtarak kıçın kıçın savuşmaya bakmıştı." Tahir 2004: 406
- kıçkırmak** Şölen vermek (Çr.)
"Halit Hoca daha ne vakit bir kıçkıracaksın?" Tdk 1993: 4551
- kıdık** Gerdan, çene altı (Küre-Al.; Saray-İs.; Hacıhamza-Ka.) "El görmeden ağı kıdıktan öpmeli / Elin öptüğü yarı nitmeli" Gürsel 1997: 315
- kıdılık** Boyuna takılan inci, boncuk dizisi, gerdanlık (Su.)
- kıdım** Biraz, ufak parça (İs.) "Bir kıdım çekirdekten kocaman ağaçları var ediyor." Gümüş 1977: 5
- kıdıman** Zamanından önce doğan insan ya da hayvan (Çr.)
- kıdım kıdım 1** Az az, küçük küçük (Çr.) "Benim kız yemeği de kıdım kıdım yer." Tdk 1993: 4551
2. Ağır ağır, yavaş yavaş (Evcibo.; İs.) "Kıdım kıdım, kanlı terler dökerek tepeye ulaştık." Sarıyüce 2006: 122
- kıdış** Koyun, keçi kulaklarını çiğken yiyen kimse (Çr.) "Kıdışa kelle üttüren kulaklarını bulamaz." Tdk 1993: 4551
- kıfıdak** Yavaşça, sessizce (İsmailköy-Çr.) "Yanımdaki gobeller kıfıdak oturdular." Güven 2013: 89
- kıfıdanak** Yavaşça (Göcenovacığ-Çr.) "Ana kedi kazanı açıyor diye bağırınca hemen kıfıdanak yattım." Ertekin 1946: 21
- kıfil** Kurutulmuş labada çiçeği (Çr.)

kıfı tutmak İsteklenmek, canlanmak (Çr.)

kıf kıf eğilmek Meyve çokluğundan dalların sarkması, eğilmesi (Çr.)

kığı Çalgı (Çr.)

kığıl Koyun, keçi gübresi (Elvan-çelebi-Me.)

kığılcım Kıvılcım (Göcenovacığ-Çr.) "Yatakların üstüne düşen kığılcımları misafirler söyündürmüye uğraşıyorlar." *Ertekin 1946: 22*

kığıl kığıl etmek Yaltaklık etmek, el oğuşturmak (Çr.)

kığılcım gibi Sürekli, tez (Çr.) "Kığılcım gibi kapı çalyorsun." *Tdk 1993: 4551*

kığırdım günü Arifeden bir gün önceki gün (Su.)

kığırmak Çağırmak (Çr.)

kığırsak 1. Buruşmuş (Çr.) 2. Ondüleli, kıvrılmış saç (Çr.)

kığış (1) Kışın, nehir ya da çayların sürüklediği buz parçaları (Kavşut-Su.) "Delice'den kığış akıyor." *Tdk 1993: 2790*

kığış (2) 1. Yaprakları üstünde kurumuş ağaç dalları (Çıkrık-Çr.) "Kısa kısa ardıçlar / Dökülüyor kığışlar" *Serin 1995: 143* 2. Kuruyan dalların yel estikçe çıkardığı ses (Çr.)

kığış (3) → livik (Kuşsaray-Çr.)

kığış kığış Buzlu suyun akarken çıkardığı ses (Çr.)

kığışdamak Yel estikçe kuru yaprakların sürtünerek ses çıkarması, hışırdaması (Çr.)

kığışlamak → kığışdamak (Çr.)

kığıştak Ucuna birkaç halka takılmış, eşek sürmekte kullanılan kısa değnek (Çr.)

kığıştı → kığış 2 (Çr.)

kıh Koyun, keçi dışkısı (Su.)

kıhırdak Kuyruk yağının kavrulmuşu (Su.)

kıkırdak Küçük küçük kesilip yağda kızartılarak çorbalara konan hamur (Çr.) "Kıkır kıkır gülmeyinen kıkırdak pişmez." *Yoksul 2013: 447*

kıkırdamak Kıkır kıkır gülmek (Çr.) "Oğlan bi süre kıkırdadıktan sonra, olanı biteni anlatmış anasına." *Özçatalbaş 2002: 134*

kık kık kıbak Keklik ötüşü (Çr.)

kıl Keçi kılı (Çitli-Me.)

kılağı Süs, boya, cila (Çr.)

kılağlanmak Süslenmek, boyanmak (Çr.) "Şimdiki kızlar kılağlanıp çarşıya çıkıyorlar." *Tdk 1993: 4551*

kılan Tüyü bozulmuş, kılı çoğalmış tiftik keçi (Çr.)

kılanı → kılan (Çr.)

kılaptan Süslü, giyimli kuşamlı (Çr.)

kılav Süs, boya, cila (Çr.)

kılavlamak Keskinletmek, bilemek (Ba.; İs.) "Abdişgilin evin önündeki kösüyle bıçakları bi gılavladım ki deme, kıl yarıyo." *Şahin 2020: 88*

kılavlanmak Süslenmek, boyanmak (Çr.)

kılavlı Keskin (İs.)

kılavuz Dünürlüğü bozmak için oğlana, dünür gidilecek kıza ilişkin olumsuz telkinlerde bulunan kimse (Çr.) "Bu kılavuzlar oğlanın yanına sokulurlar..." *Koçak 1938: 8*

kılcan İnce, gelişmemiş, zayıf (Çalyayla-Çr.)

kılçık atmak Yapılmakta olan bir işi, özellikle dünürlük işini bozmak (Evcikuzkışla, Karagöz-Çr.) "Elin dünürlük işine kılçık atma." *Yoksul 2013: 280*

kıldır Sürekli, arka arkaya (İs.) "Kıldır kıldır sürüdü." *Tdk 1993: 2795*

- kıldırdamak** 1. Gürültü etmek (İs.) 2. Yaltaklanmak (Çr.)
- kıldır kıldır** Yaltaklanarak (Çr.)
- kılıcına koymak** Dikdörtgen biçimindeki ağaç, demir, tuğla gibi şeyleri dar olan yüzleri üzerine koymak (İs.)
- kılıç** Karasabanda okla eneği birleştiren parça (Dutçakallı, Sevindikalan-Çr.)
- kılıçarı** Peteğini sepetin uzunlamasına yapan arı (Sevindikalan-Çr.)
- kılıç kırma** Sırtta oluşan ağrıların el almış kişilerce giderilmesi (Bademce-Ka.)
- kılık (1)** Değişik, özel biçim, yol (İs.)
- kılık (2)** Bir kimsenin resmi, fotoğrafı (Çr.) *"Bugün kılıkçıya gittim, kılığımı çektirdim."* Tdk 1993: 4552
- kılıkçı** Fotoğrafçı (Çr.)
- kılınmak** Yaltaklanmak, boyun eğmek (Akçalı-Su.; Serban-Çr.) *"Korktuklarına da kılınıyorlar / Tecirip eyledim vicdanlarını"* Koçak 1980: 303
- kilkuyruk** Düzençi, yalancı (Çr.) *"Sen bu kilkuyrukları mı inletmekteyin?"* Tahir 2004: 172
- kıllama** Köylü kızların bellerine bağladıkları yünden yapılmış püsküllü kuşak (Su.)
- kille** Kâr, kazanç, gelir (Çr.)
- killet (1)** Azlık, yokluk (Çr.)
- killet (2)** Kareli ya da yuvarlak köşe yastığı (İs.)
- kılık** Oyunda bozgunculuk yapan, mızıkçı (İs.)
- kıltıma** Yayık olarak kullanılan küp (Os.)
- kıncıtamak** Keserken kopartmak (Yerliköy-İs.)
- kımıl** 1. Zayıflıktan insana dadanan bit (Büğdüz-Çr.) 2. Ufak su kurdu (Su.)
- kımıldak** Ağır, yavaş iş yapan kimse (Çr.)
- kımıl kımıl** Yavaş yavaş, ağır ağır (İs.)
- kımıl kımıl kımıldamak** İşi ağır, yavaş yapmak (Çr.)
- kımıkım** 1. Ağır ağır konuşan kimse (Çr.) 2. Konuşması iyi anlaşılmayan kimse (Çr.)
- kımıkım etmek** İşi ağır ağır yapmak, oyalanmak (İs.)
- kımramak** Kımıldamak, kıpırdamak (Ba.; İs.) *"Öteki omzunda yeneden kımırıyordu Eyüp."* Gümüş 1977: 47
- kımraşmak** Kımıldamak, kıpırdamak (Evcı-Bo.; Serban-Çr.) *"Kımraştıkça her tarafım sızılar / Bir yandan bir yana dönemez oldum"* Koçak 1980: 327
- kınacı** Düğünde kızın giysilerini kız evine götürülen kadınlar (Eşençay-Çr.)
- kınacık** Yağmurun çok yağması nedeniyle başakların arasında kalan damlaların oluşturduğu pas rengindeki hastalık (Ovasaray-Çr.)
- kına davarı** Düğünde, yemek yapılmak üzere süslenerek kız evine götürülen davar (Kıcılı-Al.)
- kınalamak** Ayırt etmek için koyunlara kiremit rengi boya sürmek (Su.)
- kınamak** Ayıplamak (İs.; Ka.; Me.) *"Belki acıyanları, yazıklayanları var ama biliyorum, çoğu beni kınıyor."* Gümüş 1977: 134
- kına silkeleme** Gelinin başına yakılan kınanın hamama götürülüp yıkanması (Çr.)
- kınaşık** Aralık (Me.)

kınbıçağı Kında taşınan bıçak, küçük kama (İs.; Eskişehir-Çr.)

kıncalamak Bilip bilmeden fikir yürütmek (İs.)

kıncalmak Olduğundan başka görünmek, yapmacık davranışlarda bulunmak, gösteriş yapmak (Su.)

kıncıfır 1. Naz, cilve (Çr.) 2. Her şeyi ince ince düşünen, hoş görmeyen (İs.)

kıncıfırlanmak İstemeyerek gönlü yatmak (İs.)

kındap Sicim (İs.; Çalyayla-Çr.) *"Yaklaşık 20 santim uzunluğundaki kındabı göstererek..." Kalyoğlu 2017: 186*

kındım Eğlenti (Me.)

kındımcı Çalgıcı (Çr.)

kındıra Bir çeşit kamış (Ahmetoğlu-Çr.) *"Şu deynosun tarlası / Çeltik değil kındıra" Aşık 2003: 127*

kındırı buğday Yeğlenen bir çeşit buğday (Çr.)

kıngılı Soluk alırken boğazından ses çıkan (Çr.)

kınık (1) Kanmış, doymuş, alışkın (Çr.)

kınık (2) Kaynak (İs.)

kınıkmak Kanmak, doymak, alışmak (Çr.)

kınıksımak → kınıkmak (Çr.)

kınlık Kama, bıçak gibi gereçlere kın yapmak için hazırlanan ağaç, meşin (Çr.)

kınap Bir ip türü (Al.)

kınnık → kınlık (Çr.)

kınpıçağı → kınbıçağı (Çr.)

kıntıma Kıtık, azlık (Çr.)

kıpçıtımak (1) 1. Amacı saptırmak (Çr.) 2. Yalan söylemek (Çr.)

kıpçıtımak (2) Kesmek, koparmak (Göcenovacı-Çr.) *"Kamayı dürtüyorum yoksa, kıp-çıtıyorum keleni." Gümüş 1977: 47*

kıpık Aralık, az açık (Çr.) *"Kıpık gözlerine kurban olsunlar senin." Yoksul 2013: 448*

kıpıktırmak Aradığı kimseyi yakalamak, sıkıştırmak (Çr.)

kıpınma Çok hızlı koşma (Al.)

kıpırız Az gelirli, yoksul (Çr.)

kıpıtmak → kıpımak (Çr.)

kıpla Kible (Çr.)

kıpmak Göz kapaklarını az aralayarak bakmak (Sarimbey-Çr.) *"Kolay dedi Hamit, şaş gözünü kıptı Muhtara." Gümüş Ty: 4*

kıpra Su tulumu (Çr.)

kıpramak Davranmak, hareket etmek (Göcenovacı-Çr.) *"Liyme liyme doğrar adamı, acımaz. Kılı kıpramaz, kıymık kıymık eder insanı." Gümüş 1977: 20*

kıpranmak Davranmak, hareket etmek (Çr.) *"Kıpranma! Yandın bil! diye bağırdı." Tahir 2006: 249*

kıpraşmak Yavaşça kımıldamak (Elvançelebi-Me.) *"Damarları kıpraşiyor. Ölmemiş amma can çekiyor." Sarıyüce 2004: 61*

kıraltı Kırılık, saçtaki aklık (Çr.)

kıramise → gramise (Çr.)

kıran (1) Çevre, yakın yerler (Çr.) *"Elin geçtiği kırandan sen de geç." Yoksul 2013: 280*

kıran (2) Çoluk çocuk (Göcenovacı-Çr.) *"Anam böyle bir şey pişirdiği zaman kıranlar beyriniz düşer, canınız çekinir diye iptida birer lokma bize verirdi." Ertekin 1946: 20*

kıranamak Dönmek (Çr.)

kıratı Kırılık, saçtaki aklık (Çr.)

kırbız → kıbrız (Çr.)

kırcı 1. Dolu (Su.) 2. Ufak, sert taneli kar (Yazır-Bo.; Akçalı-Su.) *"Kayayı kırcı tuttu / Dibini burcu tuttu" Ayhan 2002: 173*

kırç etmek Kapının açılırken ses çıkarmaksı (Çr.)

- kırçı** Çatı saçaklarını, ağaç dallarını saran buzlar (Eskiyapar-Al.) *"Kırçılı boranlı dağlar aşınca / Alın bu nameyi uçun turnalar"* Barışcan 2001: 126
- kırçıl** Saçı sakalı ağarmaya başlamış kimse (Göcenovacığ-Çr.) *"El kadar sübyaniken avrat olup kırçıl koynuna girmedim mi bunak?"* Gümüş 1977: 92
- kırço** 1. Kır saçlı insan ya da kır tüylü hayvan (Çr.) 2. Saçı, sakalı ağarmaya başlamış kimse (Çr.)
- kırdım** Değneklerle oynanan bir çocuk oyunu (Fındıklı-Or.)
- kırdırayak** Topallayarak yürüyen kimse (İs.)
- kırdırmak** Göbek atarak oynamak (Çr.)
- kırf** 1. Biçilen ekin toplandıktan sonra anız içinde kalmış başak (Sarimbey-Çr.) 2. Çeşitli nedenlerle yere serilmiş, işe yaramayacak duruma gelmiş ekin, sebze meyve (Çıkırık-Çr.)
- kırfacan** Bozgun, ezgin, acınacak durumda (Göcenovacığ-Çr.) *"Kırfacan gibi yazılara dökülmüş köylü."* Gümüş 1977: 20
- kırf etmek** 1. Koparmak, ezmek, dağıtmak (Çr.) 2. Hastalıktan yatağa düşmek (Çr.)
- kırğı** Dağ ya da yaylaların yalçın, sarp, keskin yerleri (Alembeyli-Su.)
- kırgın (1)** Düşük, aşağı (fiyat bakımından) (İs.) *"Son günlerde piyasa kırgın."* Tdk 1993: 2822
- kırgın (2)** Öldürücü hastalık salgını (Çr.) *"Anladım, dedi. Kolera dedikleri kırgın bu."* Sarıyüce 2004: 17
- kırık (1)** Kadınların evlilik dışı ilgi kurduğu erkek sevgili (Arpalık, Dutçakallı-Çr.) *"Öksüz kırığa çık-
sa / Ay akşamdan doğmuştur"* Gösterir 2011: 305
- kırık (2)** 1. Eşek yavrusu (Gölet-Ka.) 2. Tazı ile köpeğin melezi (Çr.)
- kırık dökük** Ufak tefek iş ya da nesne (Çr.)
- kırık düzen** Düzensiz (Çr.)
- kırık kırtık** Ufak tefek, döküntü, işe yaramaz ev eşyası (Çr.)
- kırıklanmak** → kırışmak 2 (İs.)
- kırıklı** İçinde kırık parçaları olan nesne (Çr.) *"En eyi pirinç diye aldım, yine kırıklı çıktı."* Tdk 1993: 4555
- kırık yaylı** Yürüme özürlü, topal (Os.)
- kırıntı** Çerez (Çr.)
- kırışık** Övünen kimse (Çr.)
- kırışmak** 1. → grışmak (Yazır-Bo.; Körkü-Su.; Eskiekin, Evci-ortakışla-Çr.) 2. Cilvelenmek, kendini beğendirme çabasında olmak (Körkü-Su.) *"Kırış güzelim kırış / İyalerin beş garış"* Kurtoğlu 1998: 65
- kırıtkan** Kendini beğenmiş, mağrur (İs.)
- kırıtmak** Başını dikerek gösteriş yapmak, kasılmak (İs.; Os.; Uğ.) *"Çingene gelini gibi kırıtıp durma."* Yoksul 2013: 210
- kırkal** Hamut, atların hamutu (Al.)
- kırk dağıtma** Kırkı çıkan çocuğun ilk kez dışarı çıkarılması (İs.) *"Kırk dağıtmaya gidilen evde çocuğa yumurta, elbise, yiyecek gibi şeyler verilmektedir."* Balıkçı 2010: 102
- kırkdilim** Hayvanların kat kat olan midesi, şirden (İs.)
- kırk günlük** Mayıs ayında çıkan, kırk günde yetişen bir çeşit bakla (Çalyayla-Çr.)
- kırkhaydar** Greyder (Al.)
- kırkı** Koyun kırkacak aygıt (Su.)

kırkı karışmak Bir çocuğun doğumundan kırk gün geçmeden başka bir çocuğun doğması (Çalyayla, Güvenli, Karagöz-Çr.) "Yeni gelinle loğusanın kırkı da karışır." *Balıkçı 2010: 99*

kırkır → kırılak (Çr.)

kırkıt → kırkit (Su.)

kırklama Doğumdan sonra, anne ile bebeğinin kötü ruhlardan korunacağı inancıyla kırk tane taş kullanılarak yıkanması (Kamışlı-Su.; Çr.) "Bebeğin kırkı çıkınca gelin hanım kırklanır." *Bayram 2008: 278*

kırklı Doğumunun üzerinden kırk gün geçmemiş çocuk; çocuğun annesine (Dereköy-İs.; Çalyayla-Çr.) "Kırklı olan evden ateş götürülmezdi." *Balıkçı 2010: 99*

kırklık Davar kırılan büyük makas (Kamışlı-Su.; Beydili-Çr.) "Kırklığın kesmediğine makas neylesin?" *Yoksul 2013: 450*

kırkma (1) Alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, kâkül (İs.) "Yavrum bir şeftali ver / Kırkma kekil altından" *Ertekin 2006: 31*

kırkma (2) Koyun, keçi gibi hayvanların tüylerini kesme (Kamışlı-Su.; Çr.) "Kırılmaya kırılmaya keçileri kıl boğdu." *Tahir 2006: 18*

kırılak Geveze, çok konuşan kadın (Çr.)

kırlamak Guruldamak (Göcenovacığ-Çr.) "Biraz sonra karnım kırlamaya başladı." *Ertekin 1946: 20*

kırılanmak Çok konuşmak, gevezelik etmek (Çr.)

kırlatmak Çok konuşurmak (Çr.) "Çekil, onu da kırlatma." *Tdk 1993: 4555*

kırma (1) Bir çeşit av tüfeği (Çr.)

kırma (2) Hayvanlara yedirmek için hazırlanan un kepeği ya da

kırılmış arpa (Beydili-Çr.) "Hayvan yemi için öğütülene kırma adı verilirdi." *Ozulu 2016: 69*

kırma (3) Yeni yapılan evlerin üzerine atılan taşıyıcı ahşap kiriş (Bo.; Or.)

kırmaşmak Kımıldamak, yerinden oynamak (Yerliköy-İs.; Su.)

kırmızı Domates (Kıcılı-Al.; Ahmetoğlan-Çr.) "Bugün kırmızı salatası yedim." *Tdk 1993: 2834*

kırna Siska, hastalıktan sararmış kimse (Çr.)

kırnak Güzel kız ya da kadın işçi (Çr.)

kırnav Erkek isteyen kızgın dişi kedi (Ovasaray-Çr.)

kırnava gelmek Dişi kedinin çiftleşmek istemesi (Çr.)

kırnaz 1. Çok zayıf, sıska (Çr.) 2. Hastalıktan sararmış kimse (Çr.)

kırpa Su tulumu (Çr.)

kırpışmak Birbirine sürmek (İs.)

kırpıtmak Hayvanın korkudan kulaklarını dikmesi (İs.)

kırpuk Kısa boylu (Yağcılar-Ka.)

kırr Eşek durdurma ünlemi (Su.)

kırıklamak El ya da parmakla birinin kalçasına dokunmak (Çr.)

kırtış Çiçek bozuğu yüzlü kimse (Çr.)

kırtık Kırılıp ufalmış parça; sabun artığı (Aşağıfındıklı-Su.; Çr.)

kırtikli Kenarı girintili çıkıntılı olan (Aşağıfındıklı-Su.)

kırt kırt Bıçakla kesilen nesnenin çıkardığı ses (Çr.)

kırtlama → kıtlama (Çr.)

kırtlan Ekin bitmeyen kıraç yer (Bayat-İs.)

kıska Kısa (Kalecikkaya-Al.)

kısık (1) Kol ya da bacadaki oynak yerler (Çr.)

kısık (2) Köşe, bucak, ara (Çr.)

kısır (1) Bir yıl kuzulmuş, ikinci yıl kuzulamamış koyun (İsahacı,

- Kıçılı-Al.; Karagöz-Çr.) "Sürüleri ovalara ağırdı / Kısırlar toplanan tüccarcı geldi" Arısoy 1970: 103
- kısır (2)** Bulgur, taze soğan, maydanoz, baharat karışımından oluşan bir tür salata (Haydar-Al.; Su.) "Çay kahve, kısır salatası, bir tür gözleme olan yanıç partileri düzenliyor." Sarıyüce 2004: 190
- kısır pısır** Dedikodu (Su.) "Kısır pısır, Osman Ağa'nın evini yahmış." Uçakçı 2006: 219
- kıskı** Çeki üstüne ya da alın altınının üstüne bağlanan mor yazma (Su.; Çr.) "Çekişi var çimeni / Kıskısı var yemeni" Ertekin 2006: 39
- kıskıkcı** Aşırı derecede tutumlu (Os.)
- kıskılamak** İnsan ya da hayvanı kavgaya kıskırtmak (İs.)
- kısmık** Gözü dar, cimri (Külâh-Al.; Çalyayla, Dutçakallı, Gökköy-Çr.)
- kısmıkcı** Cimri, pinti (Çr.)
- kısnık** Cimri, pinti (Su.)
- kıstı** Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık (İs.) "Kıstıyı mı soruyon; yoksa turaları mı?" Benice 2002: 115
- kışılmak** Kümes hayvanlarını kovalamak (Çr.) "Herif elinin tersiyle pencereden gelen iniltiyi kışıladı." Tahir 2007: 330
- kışla** Koyun, keçi sürülerinin gecelediği ya da kışın barındıkları kapalı ağıl (İbik-İs.) "Köyün kışlasını bu yıl 250 liraya sattılar." Tdk 1993: 2846
- kışlamak** Kümes hayvanlarını kovalamak (Çr.) "Para verip it sürülerini gardiyanlara kışlatmak istemişler." Tahir 2007: 298
- kışla penceresi** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- kış yarısı** Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
- kıtıl** → kıtil 1 (Çr.)
- kıtım kıtım** Küçük küçük, azar azar (Su.)
- kıtırılı düğün çorbası** Yoğurt, yumurta, un kullanılarak düğünlerde yapılan bir çorba (Çr.)
- kıtırpiyos** Adi, cimri (Gölet-Ka.) "Bırak şu kıtırpiyosu. Bizi onunla uğraştırma." www.golet.tr.gg/
- kıtil** 1. Yatağın, yorganın iç astarı (Turgut-Çr.) 2. Eski yorgan (Çr.) "Ben her şeye razıyım / Kıtil yorgan olsa da" Aytekin 2003: 15
- kıtlama** Şekeri ağızda tutarak çay içme (İs.)
- kıtmır** Kısa boylu kimse (İs.; Akçalı-Su.) "Gerçeklerden alamadım dilimi / Çoğaldı zamanın kıtmır zalimi" Arız 2005a: 216
- kıtmir** Gözü dar, cimri (Dutçakallı, Sarimbey-Çr.)
- kıvanmak** Sevinmek (Su.) "Halil kıvanarak düşündü." Sarıyüce 2004: 272
- kıviç** İnce çam dalı, çamların iğne gibi olan yaprakları (Ka.; Çalyayla-Çr.) "Hasan korudan çok kıviç kesmiş." Tdk 1993: 2849
- kıvık** kapının, pencerenin az aralık olması, kıyık (İs.; Çıkrık-Çr.)
- kıvıktırmak** Gözünü korkutarak istediğini yaptırmak (Çr.)
- kıvıl kıvıl** Kaynaşma, canlılık (Ka.; Su.) "Sokaklar kıvıl kıvıl insan kaynıyordu." Sarıyüce 2004: 177
- kıvılcım gibi** Sürekli, tez (Çr.)
- kıvırmak** Aşırmak, çalmak (Ka.)
- kıvırşak** 1. Buruşmuş (Çr.) 2. Ondüleli, kıvrılmış saç (Çr.)
- kıvıtmak** Kapıyı ya da pencereyi aralamak (Külâh-Al.)
- kıvrak (1)** Aceleci (İs.)
- kıvrak (2)** Çok bükülmüş nesne iplik, tel (Çr.)

kıvrak gömlek Çok bükülmüş iplikten dokunmuş dayanıklı kumaştan yapılan gömlek (Çr.)

kıvrışık Birbirine sarılmış (İs.) “Sarmaşık, kavakla öyle kıvrışık ki kesmeden aralanmaz.” *Tdk 1993: 2852*

kıvratma Bükülmüş iplikten ev tezgahlarında dokunan, iç çamaşırı yapımında kullanılan bez (Su.; Çr.)

kıvratma gömlek Gündelik giyim için kullanılan, keten kumaşından yapılmış düz gömlek (Çr.)

kıvratmak İpi katladıktan sonra iyice bükmek, tel gibi şeyleri burmak (İs.) “Çuval, kilim gibi dokunan şeylerin erişini kıvratırlar.” *Tdk 1993: 2853*

kıvrık Dönemeç (Çr.) “Aha, yolun şu kıvrığına varınca sağa dönersin.” *Tdk 1993: 4558*

kıvrım Dönemeç (Çr.)

kıvrışık 1. Buruşuk, kırışik, eğri büğrü (İs.) 2. Kıvrıcık (İs.) “Kıvrışık saçlı.” *Tdk 1993: 2853*

kıvrışmak Bükülmek, buruşmak (Çalyayla-Çr.)

kıyak 1. Güzel, biçimli, yakışıklı, düzgün giyimli (İs.) “Anlatılanlardan da kıyakmış karı.” *Güven 2017: 117* 2. İyi, çok iyi (Al.; Eski-ekin-Çr.) “Kemaliye kıyak çörek çekerti / Tangır Nenem yamar yamar dikerdi” *Kurtoğlu 1998: 14*

kıyak kıyak Tavuk sesi (Çr.)

kıyam durmak Ayağa kalkarak saygı göstermek (Dutçakallı-Çr.)

kıydırık → kıygışık (Çr.)

kıygıdı Çalgı (Çr.)

kıygışık Topal, bacağı eğri kimse (Çr.)

kıygyı Çalgı (Çr.)

kıyı Ahşap çit (Kargı Yaylası-Ka.)

kıyık (1) Aralık, az açık (Çr.)

kıyık (2) Kıyı, kenar (Çr.) “Arkın kıyığında giden arka düşebilir.” *Yoksul 2013: 67*

kıyık etmek → gıyıtmaq (Çr.)

kıyıklatmak → gıyıtmaq (Çr.)

kıyı küştere Yan rendesi (Ka.)

kıyılmak Ayırmak, dışlamak (Hımıroğlu, Karagöz-Çr.) “İki büyük ağabeyi yanlarına babalarını da alarak diğer dört kardeşini kıyırlarlar.” *Akkaya 2011: 493*

kıyılı Çorum halayına benzeyen bir halk oyunu (Sevindikalan-Çr.)

kıyın çoyun Azar azar biriktirmek ya da birikmiş olanı azar azar tüketmek (Dutçakallı-Çr.)

kıyın kıyın Yavaş yavaş, sezdirmeden yaklaşmak (Ba.) “Hani Çörtlen’in etrafında yaymayacadı davarı, n’oldu? Kıyın kıyın geliyor.” *Şahin 2020: 89*

kıyın sayın Utanarak, sıkılarak (Göcenovacığ-Çr.) “O sözü, niha-yet kıyın sayın açabildi.” *Akalan 1996: 30*

kıyır kıyır Bitkileri ya da yemişleri yerken çıkan ses (Evcı-Bo.) “Keçilerin doymak kanmak bil-meyen çeneleri, kıyır kıyır, onları sömürüp yutuyor.” *Sarıyüce 2006: 33*

kıyıtmaq Aralamak (Ba.) “Pence-reyi kıyıt da biz de görelim biraz.” *Şahin 2020: 89*

kıyı toklusu Pişirilerek yenilen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

kıykaç → kıygışık (Çr.)

kıykıla kalmak 1. → kaykılmak 1 (Çr.) 2. → kaykılmak 2 (Çr.)

kıykıy Çalgı (Çr.)

kıyıklı Kıyıları çıkıntılı (Çr.) “Kıyıklı zahan.” *Tdk 1993: 4558*

kıyma (1) Asma yapraklarını parçalayıp pişirerek yapılan bir yemek (Arpalık, Morsümbül-Çr.)

- kıyma (2)** Küçük kuşbaşı etlerden kavrulmuş yapılmış kışlık kavrurma (Çr.) "İki davar kesdik, etini kıyma ettik." *Tdk 1993: 2857*
- kıymıcık** → kıymık (Çr.)
- kıynak** Ceviz içinin yarısı ya da dörtte biri (İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.) "Ceviz içi dört kıynak / Gönlüm senden ayrılmak" *Ertekin 2006: 39*
- kıynaşmak** Oynamak, kıyıdamak (Çr.)
- kıyrat** Altın gibi değerli madenlerde ölçü, ayar (Çr.)
- kıyrat kıyrat** Oranlayarak, ölçülü olarak (Çr.)
- kıytak** Ufak tefek, kısa boylu kimse (Çr.)
- kızak** Buğday sapı çekmek için ağaçtan yapılmış tekerleksiz bir çeşit taşıt (Çalyayla-Çr.)
- kızamık** Yeşil yaprakları ile salıkım biçimindeki küçük kırmızı meyveleri yenebilen dikenli bir çalı (İs.; Çalyayla, Dutçakallı, Şendere-Çr.) "Haydi kızamık yemeye gidelim." *Kalayoğlu 2017: 217*
- kızan (1)** Kedi, köpek, kurt gibi hayvanların çiftleşmek isteği gösterdiği durum ya da zaman (Su.; Ahmetoğlu-Çr.) "Ayrılan vakti Kürt'ten, harman vakti Türk'ten, kızan vak-ti kurttan sakınmalıdır." *Ertekin 1939: 28*
- kızan (2)** Erkek çocuk, delikanlı (Haydar-Al.; Akçalı-Su.; Boğabağı, Eskiekin-Çr.) "Yiğit olan yiğit karısından kızanından önce atını düşü-nür." *Sarıyüce 2004: 270*
- kızana gelmek** Dişi kedi, köpeğin erkek istemesi (İs.) "En gem almaz herifleri kızana gelmiş it gibi ardı sıra sürüdüğü..." *Tahir 2004: 142*
- kızanmak** Hayvanın eş istemesi, kösnümek (Göcenovacı-Çr.)
- kızansak** Kızana gelmiş hayvan (İs.)
- kızarçı** Mızıkçı, oyunbozan (Alacahöyük-Al.; İs.) "Kız evi kızarçı olur." *Yoksul 2013: 452*
- kızarçılık** Oyun kurallarına aykırı davranış, oyunbozanlık (İs.) "Oynamıyorum diyerek ya da yarıda bırakarak kızarçılık yapmak yoktu." *Kalayoğlu 2017: 27*
- kız evi** Gelin çıkaran eve düğün süresince verilen ad (Çr.) "Kız evi önüne gelen davulcu makamına başlar." *Dedebaş 1941: 10*
- kızık** Güneş yanığı (İs.)
- kızılak** Kızılçık ağacı ile meyvesi (Ka.; Os.)
- kızılca (1)** Kızamık (Çr.)
- kızılca (2)** Pişirilerek yenen, geniş yapraklı bir ot; yabancı ıspanak (Ahmetoğlu-Çr.) "Pür gibi minik yaprakları olan kızılca oymaklarını da ziyaret ederdim." *Çalışgan 2021: 220*
- kızılger** Kulaklarının üstü, omuz başları kızıl olan kara keçi (Çr.)
- kızılgevrek** Kızıl hastalığı (Çr.)
- kızılgecik** Bir göz hastalığı (Çr.)
- kızılkir** Pekmezköpüğü de denilen bir renk at (İs.)
- kızilot** Bağlarda teveklere sarılan sarmaşıkçillerden bir ot (İs.; Ovasaray-Çr.)
- kızıl önlük** → kızılümük (Çr.)
- kızılümük** Gırtlak, yemek borusu (İs.)
- kızılyörük** Yüzde çıkan bir cilt hastalığı (Kınıkdeliler, Küçükgülücek-Çr.)
- kızılyügrük** Yılcık hastalığı (Kamışlı-Su.; Gökköy-Çr.) "Halk arasında kızılıyügrük denilen bir rahatsızlığı ovarak geçmesine yardımcı olurdu." *Doğan 2004: 83*
- kızınmak (1)** Isınmak (İs.; Kamışlı-Su.)

kızınmak (2) Kiskanmak, bir şeyi başkasından sakınmak, esirgemek (Obruk-Do.; Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.)

kızışmak Hayvanın eş isteme zamanının gelmesi (Çr.) *"Kız bir kez kızışmış, şimdi karşılık vermezsen el alem ne der."* Destanoğlu 2006: 90

kızlan Killi, çorak toprak (İs.)

kızlareriği Saçma büyüklüğünde meyveleri olan bir çalı; karamık (Eskiköy-Çr.) *"Hem de avlunuzun içinde kızlar eriği var ya, işte onun dalında."* Güven 2017: 14

kızmemesi Bir çeşit üzüm (İs.) *"Başka hangi yerde bu kadar çarpıcı üzüm adı vardır? Çatalkara, kızmemesi, çakircimbit..."* www.evvvelzamanda.blogspot.com

kız oynaması Düğünün ikinci günü (Karahacip-Or.)

kız satma Düğün, bayram gibi özel günlerde eğlenmek için oynanan seyirlik oyun (Alören-Çr.)

kikirdek (1) Hamur aşının üstüne dökülmek üzere önceden kızartılan küçük hamur parçaları (Çr.) *"Yağda kızartılan hamurun adı kikirdek..."* Ozulu 2016: 220

kikirdek (2) Olur olmaz her şeye gülen kişi (İs.)

kikirdemek Kahkahadan daha az bir sesle gülmek (İs.; Ka.; Os.; Çr.) *"Kendimi tutamayıp bunca yıl sonra ilk defa kikirdedim!"* Özçatalbaş 2003: 134

kikremek Gülmek, kikir kikir gülmek (Me.)

kil Saç yıkamakta kullanılan yumuşak, yağlı toprak (Beydili, Ovakarapınar-Çr.)

kilden Kıl ıslanan çanak (İs.)

kile Tahıl ölççeği (Su.; Bütet-Çr.) *"Geceyi gündüze bağlasan bile /*

Yalnız çalışmakla dolar mı kile?" Özgür 2002: 112

kilik Çocuklar için yapılan küçük pide (Çr.)

kilise direği Uzun boylu kimse (Al.)

kilitlevu Ahşap kilit sistemi (Os.)

kilitperi Kilitlerin içindeki dil bölümü (Çr.)

kilitpörü → kilitperi (Çr.)

kilkit Halıcılıkta kullanılan bir çeşit tarak (Çr.)

killi Kirli (Palabıyık-Çr.) *"Sabun yok soda yok su yok havlu yok / Yüzümüzü killi suyla tavluyok"* Özgür 2002: 91

killik Kil çıkarılan yer (Su.)

kilo dōmek Ağır gelmek (Ovakarapınar-Çr.)

kiloz Tüyleri dökülmüş tavuk (Çr.)

kilte 1. Saç ya da pantolon tokası (Çalyayla-Çr.) 2. Düğme, ilik (Su.)

kimirtlek Gırtlak (Çr.)

kinetlemek Bağlamak, tutturmak (Çr.)

kinikmek İnatlaşmak, düşmanca tavrında diretme (İs.)

kinneşmek Kinlenmek, kin bağlamak (İs.; Çr.)

kip Uygun, ölçülü, tıpatıp gelen (Ba.; Çr.) *"Kutuğunlu Satılmış'tan dün aldığım dahım elbise kip olmuş."* Şahin 2020: 89

kipçitmek Ufak parçalar halinde koparmak ya da kesmek (Çr.) *"Kulağın kipçite kipçite gidersin."* Yoksul 2013: 470

kipi 1. Uygun, tıpatıp gelen (Çr.) 2. Şık, zarif, biçimli (Çr.)

kipildetmek Gözlerini kırıştırarak (İs.; Çalyayla-Çr.)

kipirdemek Gözün sık sık açılıp kapanması (Çr.)

kipir kipir Küçük lokmalarla, iş-tahla yemek (İs.)

- kipiş** Kız çocuğunun dişilik organı (Çr.)
- kipri (1)** Bir çeşit iğne oyası (Çr.)
- kipri (2)** Kirpi (Al.; Su.) “Kürkü bitli kör kipri dadanmış.” *Caferoğlu 1994b: 116*
- kiprik** Kirpik (Eskiyapar-Al.) “Karşıdan paşa geç-ti / Kiprikler kaşa geçti” *Ertekin 2006: 75*
- kiral** Kiler (Çr.)
- kiraz (1)** Bir çeşit tığ oyası (Çr.)
- kiraz (2)** Haziran ayı (Bademce-Ka.; Ahmetoğlu-Çr.)
- kirbit** Kibrit (Al.)
- kirçikmek** Kirilenmek (Çr.) “Elle-rine şapkalarını, kirçikmiş mendillerini hazırlamışlardı.” *Gümüş 1977: 15*
- kirellik** Ambar, kiler (Çr.)
- kiren (1)** Kızılıcak ağacının yemişi (Gölet-Ka.; Çalyayla, Karadona-Çr.) “Bahçelerde kiren var / Yârime fit veren var” *Gösterir 2011: 267*
- kiren (2)** Ocağın yanında günlük tüketilecek besinlerin konduğu dolap (Al.)
- kirez** Kiraz (Yerliköy-İs.; Os.; Çalyayla-Çr.) “Ye kirezi, al siyezi.” *Eker 1940: 14*
- kirezlik** Kirazların olgunlaşma döneminde nişanlı kıza götürülen armağan (Eskiekin, Palabıyık-Çr.) “Kirezlere ben düşüncü gelin gızımıza kirezlik götüreceek.” *Gösterir 2020: 42*
- kiri** İnat (Çr.) “Kiri eşeğim kiri” *Gösterir 2014: 44*
- kirif** → kirve (Dutçakallı-Çr.)
- kirik (1)** 1. Eşek yavrusu, sığa (Çopraşık, Külah-Al.; İs.) “Hem inada hem de sıpaya kirik / Diye-ni görürsen Çorumludur o” *Gösterir 2014: 80* 2. Kulakları dik olan koyun, keçi ya da yavruları (Su.; Gökköy-Çr.)
- kirik (2)** 1. İnat (Su.) 2. İnatçı (Çr.) “Hem inada hem de sıpaya kirik / Diye-ni görürsen Çorumludur o” *Gösterir 2014: 80*
- kirikmek** Sözünde direnmek (Çr.)
- kirimek (1)** İnat etmek, ayak diremek (Arpalık, Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) “Çukurörenli Kara Veli'nin eşeği gibi kiridikçe kiriyor.” *Yoksul 2013: 218*
- kirimek (2)** Bir işi yapması gereken kişinin onu başkasına yaptırmak istemesi (Âşıkbüke-Os.) “Şuncacık işi, o ona kiriyor, o ona.” *Arslaner 2016: 254*
- kiriş** Bağ, ilişki (Eskiekin-Çr.)
- kiriş germe** Doğru, düz, kısa yol (İs.)
- kiriş kesmecı** Dosdoğru (Çıkrık-Çr.) “İki evin arasına kiriş kesmecı bir duvar çekeceğim.” *Tdk 1993: 4560*
- kirişme** Geç pişen et yemeği (İs.)
- kiritmek** İnatlaşmak, zıtlaşmak (Çevreli-Al., Su.) “Eşeği kiritme, bir daha adım attıramazsın.” *Yoksul 2013: 291*
- kirizme yapmak** Tarlayı ağaç dikmek için kazmak, temizleyerek hazırlamak (Çr.)
- kirkif** Kalın, çok dişli, ağır dokuma aleti (Al.)
- kirkit** 1. Halı kilim dokuma aracı, tezgâhı (Ba.) 2. Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli araç (Külâh-Al.; Dutçakallı-Çr.) “Bir zamanlar bizim evin bodrumunda kirkit vardı, çok kilimler dokundu onda.” *Şahin 2020: 90*
- kirli çıkı** Gizlice para biriktirmiş olan kimse (Evcıyeniğişla, Güvenli, Karagöz-Çr.) “Kirli çıkının içinde ne olduğunu kimse bilmez.” *Yoksul 2013: 458*

kirli sac Kuzu eti, soğan, biber, patlıcan, domates, sarımsak kullanılarak fırında pişirilen bir yemek (Ka.) "Kirli sacın her damakta tadı var / Pirincin her tarafta adı var" Oğuz 2006a: 23

kirman Elde yün eğirmeye yarayan ağaç başlıklı iğ (Köseeyüp-Me.; Kargı-Os.; Beydili, Palabıyık-Çr.) "Ağzı mani söyler eli kirmanlı / Bir dilberdir eğer seçmek istersen" Çağlar 1956: 56

kirmanlaşmak Birbirine geçmek, karışmak (İs.) "Yol ilerde kirmanlaşır." Tdk 1993: 2880

kirmen → kirman (Alacahöyük, Külah, Perçem-Al.; Me.; Kamışlı-Su.; Gökköy-Çr.) "Kirmen gibi dönüp durma." Yoksul 2013: 458

kirmencil Pişirilerek yenilen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

kirpikli Kenarı tırtıklı kap (İs.)

kirpiştirmek Kırpmak (Çalyayla-Çr.) "İsmail, konuştuğuna pişman, gözlerini kirpiştirdi." Gümüş 1977: 2

kirpit Kibrit (İkipınar-İs.; Su.; Düdüklük-Çr.) "O kirpitleri ucun ucun bälalla." Abaz 2004: 96

kirpmek Göz kapaklarını açıp kapamak, kıpmak (Göcenovacığı-Çr.) "Bir ay, bir yıl, beş yıl örende geceleyecek, gözünü kirpmeyecek, öğrenecekti bu işin gerçeğini." Gümüş 1977: 51

kirteç Çok kirli, pasaklı (Âşık-bükü-Os.)

kirtek Cızılı oyununda çizgiye varamayan aşık (Çr.) "Oyuncu bu kirtek aşığın ta yanına kadar sahasını yaklaştırır." Tombuş 1940: 28

kirtermek 1. Katlaşmak, soğudukça dirileşip sağlamaşmak (İs.) 2. Beklenmedik biçimde sağlam çıkmak (İs.)

kirtik 1. Kırılıp ufalmış parça (Çr.)

2. Ufalanmış sabun parçası (Külah-Al.; İs.; Çitli-Me.; Dutçakallı-Çr.) "Bir kirtik sabunla ça-maşır yıkanır mı?" Tdk 1993: 2882

kirtikli Bir çeşit aşık oyunu (Çr.)

kirtişli Kenarları girintili çıkıntılı olan nesne (İs.; Çr.) "Kirtişli bir kuruşlar, delikli yüz paralar, şingir şingir şingirdar." Özçatalbaş 2002: 39

kirtleşmek Katlaşmak (İs.)

kirtmek (1) Aşık oyununda çizgi yanına gelen aşığı el ile ayırmak, aldatmak (Çr.) "Kirtersen oynama." Tdk 1993: 4561

kirtmek (2) Küsmek (Su.)

kirve Sünnet olacak çocuğu tutan kimse (Çr.)

kis Taş, kum, kil ile karışık kaynaşmış sert toprak (Gökçam-Su.; Beydili, Çalyayla, Sarimbey-Çr.) "Çise yağıyor çise / Kel te-pelerin kise" Gösterir 2011: 112

kisbe Giysi (İs.)

kisgiç → kazgıç 2 (Külah-Al.; Su.; Gökköy-Çr.)

kisip Bol, çok fazla (Su.)

kis kis Koyun keçi kovalama ünlemi (Çr.)

kiskiş → kazgıç 2 (Mislerovacığı-Çr.)

kiss → kis kis (Su.)

kistat Kirli, bakımsız, uyuşuk kimse (Çr.)

kişa → kişe (İs.)

kişdürmek Köpeği birinin üzeri ne saldırtmak (Harunköy-İs.) "Ya bi eñük kişdürüleridi ya bi gabını alula gaçallarıdı." Abaz 2004: 130

kişe Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi (Al.; İs.; Kamışlı-Su.) "Kişe tavuğum kişe / Kanadı mor menekşe" Ertekin 2006: 82

- kişelemek** Kümes hayvanlarını, kuşları kovalamak (Kargı-Os.) *"Culuglar pinnea girmiyö baba. - İyi kişele!" Özdemir 2019: 80*
- kişgillemek** Köpeği saldırtmak (Ovakarapınar-Çr.)
- kişgirmek** İnsan ya da hayvanı kavgaya kışkırtmak (İs.)
- kişgirtmek** → kıştırmak (Külah-Al.; Göcenovacığ-Çr.) *"Arkada kalana da Killi'yi kişkirteceğim bak." Gümüş 1977b: 6*
- kişi** Evin erkeği, koca, eş (İs.; Kuyucak-Me.)
- kişkilleme** Kışkırtma, saldırtma (Su.)
- kiş kiş** → kişe (Çr.)
- kişkişlemek** Kışkırtmak (Yerliköy-İs.)
- kişnek** Çok kişneyen at (Çr.)
- kişnemek** Şımarıp aşırı hareketler yapmak (İs.)
- kiştirmek** İnsan ya da hayvanı kavgaya kışkırtmak (Çr.)
- kit** 1. Anahtar (İs.) 2. Kilit (Salmanköy-Su.)
- kitap açtırmak** Cinci hocalardan medet ummak (Su.; Çr.) *"Bu bebekte büyü var, yahut da nazar! Sen bi kitap açdır iyisi mi." Özçaltaş 2002: 31*
- kitikit** Ağzına kadar, tıka basa (Çr.)
- kitibiyoz** 1. Beceriksiz, kişiliksiz, silik kimse (Çr.) 2. Kıyımsız, eli sıkı (Os.)
- kitik** Kadınlarda üreme organı (Kızılhamza-Or.)
- kitlemek** Kilitlemek (Yeşilyurt-Al.; Sarimbey-Çr.) *"Ellere akıl dağıtılırken senin üstünden kapı mı kitlediler." Yoksul 2013: 284*
- kitlenmek** Kilitlenmek (Harunköy-İs.; Sarimbey-Çr.) *"O kitlenesiler kokünden döru durmazdı." Abaz 2004: 130*
- kitli (1)** Çok (Su.)
- kitli (2)** Kilitli, kapalı (Esentepe, Örenseki-İs.; Güvenli-Çr.) *"Kitli yerde öyle yödu." Abaz 2004: 118*
- kitli bazar** Pazar günü (Su.)
- kitli deri** Pazar günü (Çr.)
- kivra** → kirve (Su.; Gökköy-Çr.)
- kiysi yumak** Giysi yıkamak (Çr.)
- kizir** Muhtar, köy bekçisi, köy kâhyası (Çukurlu-Su.; Eskiekin-Çr.) *"Köy kiziri, yirmi yaş ile kırk altı yaşındaki bütün erkekleri köy odasına çağırıldı." Sarıyüce 2004: 140*
- kobur** Damda saman konulan bölüm (Eskiekin-Çr.)
- koca avrat** Yaşlı kadın (Al.) *"Pancardan dönüyordu Kocavarat." Gümüş 1977: 40*
- kocabaş** Şekerpancarı (Çalyayla, Dutçakallı, Karadona-Çr.) *"Kocabaştan bekmez yapmak için en az bi eşşek yükü odun ilazım." Keriman 1997: 22*
- kocabaş sarması** Şekerpancarı yaprağından yapılan sarma (Çr.)
- kocagöt** Uzunca, ekşi bir elma cinsi (Âşıkbükkü, Karalargüney-Os.)
- kocamiş kuş** İri yapılı yaşlı kimse (Çr.)
- kocuk** Gocuk, içi kürklü kaput (Os.) *"Dağların gölgesi düşmüş yüzüne / Kocuğu çekmişsin iki dizine" Çağlar 1954: 22*
- kocuklamak** Kuşkulanmak (İs.)
- kocuş** İri yapılı yaşlı kimse (Çr.)
- koçak** 1. Kabadayı, yiğit, yürekli (Al.) *"Tuttuğunu koparır koçak ki..." Tahir 2004: 170* 2. Eli açık, cömert (Türkler-Çr.) 3. İşbilen, becerikli (İs.)
- koçek** Biçilmiş pirinç destesi (Yerliköy-İs.)
- koçgar** Bir kilim çeşidi (Su.)

koç karı Erken yağın kar (Büyükdivan, Güvenli-Çr.)

koç katımı (1) Çoğunlukla koyunların dölleme mevsiminde görülen fırtına (Çr.)

koç katımı (2) Koyunların dölleme mevsimi, ekim ayı (Kamışlı-Su.) "Emrin olur deyip saydı: İlkay, gücük, herkeyi, ırgathık güzbaşı, koç katımı" Çalmuk 2019: 108

koç koyuverimi → koç katımı 2 (Çr.)

koçmak Kucaklamak, kucaklaşmak, sarılmak (Su.) "Bağrına bastı, öpüp koçmaya başladı." Sarıyüce 2004: 342

koç mantarı Yenebilen bir mantar cinsi (Ka.) "Söbelek, elicek, koç mantarını / Toplamaya doyum olmaz Kargı'nın" Aşık 2003: 138

koçsak Koç isteyen dişi koyun (Ahmetoğlan, Büğdüz-Çr.) "Sürüdeki koçlar, tekeler dâhil ergen erkeklerin koçsak koyunlardan, tekeseke keçilerden uzaklaştırılmaları gerekiyordu." Çalışgan 2021: 163

koç salımı → koç katımı 2 (Çr.)

koçsamak Dişi koyunun erkek koyun istemesi (İs.; Ka.; Su.)

koç savumu Erkek koyunu dişi koyundan ayırma zamanı (Çr.)

koçum Yüreklendirme, beğenme ünlemi (Çr.) "Sıktıysam anlatmam koçum; erkek adam dert dökmez..." Destanoğlu 2006: 16

kodak (1) 1. Dul kadının ikinci kocasının yanına götürdüğü çocuk (İs.) 2. Anasının yanından ayrılmayan çocuk (Çr.) "Dokuz kodak anası, gelin bunun neresi?" Gürsel 1997: 254

kodak (2) Eşek yavrusu, sıpa (Çr.)

kodoş Kaba, görgsüz, kendini beğenmiş (Çr.) "Tüh yüzüne ko-

doş, bitirdin ki, bizi eşekten düşmüşe çevirdin!" Tahir 2004: 49

koduş Kendini beğenmiş (Çr.)

koduşlanmak Böbürlenmek, kendini beğenmek (Çr.)

kofa 1. Kova (İs.) 2. Büyük tahta sepet (Büğet-Çr.) "Yakar çıra ile bir kofa saman / Bulunmaz kömürü gazı fakirin" (S. Kocaman) Oğuz 2007: 100

kof atmak Yalan söylemek, abartmak (Çr.)

kofdere → köftere (Ovakarapınar-Çr.)

koflak Abartıcı, yalancı (Çr.)

koflan koflan Kendini beğenerek, kurumlanarak (Çr.) "Yaptığı işlerden utanmıyor da koflan koflan geziyor." Tdk 1993: 4563

koga Kova (İs.)

koğ Dedikodu, yergi (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Köseyüp-Me.; Sarimbey-Çr.) "Kimsenin aybını yüze vurmada / Koğ gıybeti kulağına koymada" Ercan 1991: 225

koğak Saç kepeği (Çr.)

koğcu Dedikoducu, söz taşıyan, arkadan çekiştiren (Su.; Çr.)

koğcu kodak → koğcu (Çr.)

koğdura koğdura Koştura koştura, koşa koşa (İs.)

koğdurmak Koşturmak (Su.; Çr.)

koğlamak Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek (Perçem-Al.; İs.; Sarimbey-Çr.) "Bazı insan torlanmıştır yalana / Gıybet edip koğlamağa erinmez" Ercan 1991: 110

koğmak İz sürmek, izlemek (Göcenovacı-Çr.) "Tavşan kaçtı, tazı koğdu, yukarı Çamlığa girdiler." Ertekin 1946: 17

koğu → koğ (İs.; Evcioortakışla, Sarimbey-Çr.) "Anam etmiş bir koğu / Sen ona bakma hêri" Aytekin 2003: 18

- koğucu** → koğcu (İs.; Kargı-Os.; Su.)
- koğul** Dedikodu (Ba.) *"Topal Rıza'nın işi gücü koğul yapmak, almayın şunu aranızda."* Şahin 2020: 90
- koğur** Koyu kumral (Çr.)
- koğursu** Yanan yün kokusu (Çr.)
- koğuz** Eksik, içerisi sıkıştırılarak doldurulmamış, gevşek bırakılmış (İs.)
- kokarca** Deride pis kokulu çibaneler oluşturan bir hastalık (Çr.)
- koka tesbih** Servi, sandal gibi ağaçlardan ya da kimi yemiş çekirdeklerinden yapılan bir çeşit tesbih (Çr.) *"Koka tesbih şimdi doksan liraya."* Demiryürek-Ozulu 2017: 287
- kokuşmak** Koklaşmak (Çr.)
- kolan** Semeri, karnından dolanarak eşeğe bağlayan kemer (İs.)
- kolaylı** Özensiz yapılmış, gelişigüzel iş (Çr.)
- kolçak (1)** Kollara çoğunlukla dirsekten yukarıya takılan bilezik (İs.)
- kolçak (2)** Koyun, keçi sağarken kolun kirlenmemesi için takılan yün kolluk (Alacahüyük-Al.)
- kol çekmek** Ağaç, asma gibi bitkilerin sürgünlerini ip geçirerek istenen yere bağlamak (Çr.)
- koleli** → köleli (Çr.)
- kolemez** → ölemez (Su.)
- kolge** Gölge (Harunköy-İs.; Su.) *"Geçen yağının kolgesi olmaz."* Uçakçı 2006: 218
- kol koymak** Üzüm teveklerini budarken kimi dallarını kesmek (Ahmetoğlan-Çr.)
- kollan** Yel vurmeyan dulda yer (Ahmetoğlan-Çr.) *"Hava yağışlı ise meraya, sıcak ise dağa, soğuk ise kollana sürünü süreceksin."* Çalışgan 2021: 172
- kollanmak** Dallanmak, filizlenmek (Çr.)
- kol oyunu** Düğünlerde, özellikle kına gecelerinde davul zurna eşliğinde oynanan bir seyirlik oyun (Elmalı-Çr.)
- koltuk** Yapılarda duvarların birleştiği yer, köşe (Çr.)
- koluk** → kölük 1 (Dutçakallı-Çr.)
- kolük** Boynuzsuz keçi (Su.)
- kolümen** Besili kıl keçisi (Su.)
- kom (1)** Ahır, ağıl (Çopraşık-Al.; Evcı-Bo.; Gökçam-Su.) *"Yaylalardaki mezraları, çoban komlarını arayalım."* Sarıyüce 2004: 253
- kom (2)** Çadır kazıklarını çakmak için kullanılan bir çeşit tokmak (İncesu-Su.)
- komak** Koyuvermek, bırakmak (Yeşilyurt-Al.; Akçalı-Su.; Çr.) *"Çamaşırı yudun mu? / Yudun güne kodun mu?" Gösterir, 2011: 126*
- kome** → köme (Çr.) *"Kome batır, İstanbul'dan gelin getir."* Caferoğlu 1994b: 106
- komeç** Ebegümece (Su.; Gökköy-Çr.)
- komşu çatlatan** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- komüş** Manda (Eskiekin, Gökköy-Çr.) *"Zilleri daharduk komüşlere."* Abaz 2004: 132
- kön** Koyun, keçi gübresi (Çıkrık-Çr.)
- konak (1)** Çatısı kiremitli ev (De-reyazıcı-Al.; Turgut-Çr.) *"Bitlileri konağımdan / Kova kova usandım ben"* Gardaş 1979: 12
- konak (2)** Saçtaki kepek (İs.)
- konakçı** Otelci (Çr.)
- konarga** Konaklama yeri, durak (Çr.)
- konat** Düğüne köy dışından gelen erkeklerin ağırlandığı ev (Gölet-Ka.)

konçük Belden aşağı bağlanan önlük (Türkler-Çr.)

kõnde Davarın yazıda yatırılması sırasında yaramaz hayvana bağlanan ip (Su.)

kondura Ayakkabı, kundura (Al.)
"Yoluna su dökeyim / Konduran toz olmasın" Gürsel 1997: 269

konezgızı Çok nazlananlar için kullanılan bir deyim (Çr.)

konur Açık sarı, boz, bozla sarı arası öküz (İs.) "Konur öküzü koş." Tdk 1993: 2918

konuşuk Konuşma (Gölet-Ka.)

kop (1) Acele et, çabuk! (Al.)
"Gardiyanlık sana lazımsa kop yetiş!" Tahir 2007: 309

kop (2) → köp (Su.; Gökköy-Çr.)

kopa kopa Koşa koşa (Su.; Çr.)

koparan Genellikle yağmurun geldiği, yağdığı yön (İs.) "Kışla istikametindeki Koparan kararır..." Özçatalbaş 2002: 117

kopça Dügme (Çr.) "İki tarafında kopçaları bulunan bir şey çıkarıldı." Saryüce, 2004: 110

kopek Köpek (Çr.) "Dôrmasam kopek beni boşuyo / Nolur Mevla'm nolur ihsanın yok mu?" Cafe-roğlu 1994: 143

kopey İri kulaklı av köpeği (Çr.)

kop kop Acele et, çabuk! (Al.)

kopmak Koşmak, hızlı gitmek (Çr.) "Kopa kopa gitti aldı getirdi." Koşay-İşitman 1932: 245

koprü Köprü (Çr.)

kopturmak Koşturmak (Çitli-Me.; Kamışlı-Su.) "Gökte yıldız top durur / Yârim atı kopturur" Ertekin 2006: 57

kopü Yatak, yogan dikişi (Su.)

kor (1) Kör (Al.; Su.) "Tuz ekmek haggını bilmeyenin gozü kor olur." Uçakcı 2006: 221

kor (2) Yapıda aynı boyda taş ya da tuğlaların yan yana konulmasıyla oluşan sıra, dizi (Or.)

koraf Küme, bölük, topluluk (İs.)

koranta Ev halkı (Kalecikkaya-Al.)

koraz Horoz (Kalecikkaya-Al.)

kordonlu Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

koremez → kölemez (Gökköy-Çr.)

korlemek Oyalamak (İs.) "Gendümüzü korlüyok oturuyok." Abaz 2004: 169

korsamba (1) Çarpılmaktan moraran deri üstüne bastırılan sıcak, ıslak bez (Çr.)

korsamba (2) 1. Evlendirme (Çr.)

2. Hayvan çiftleştirme (Çr.) "İki köpeği korsamba yaptık." Tdk 1993: 4565

koru Korunak (Çr.) "Bir tarla ot korum var." Tdk, 1993: 4566

korunmak Sakınmak (İs.)

korutmak Yetmek, yeterli olmak, elvermek, işe yaramak (İs.)

korüklü Fayton (Çr.) "Korüklüye binmiş caka satıyo." Kerman 1997: 22

korükmek Cesareti kırılmak, hevesi kalmamak (İs.)

kosdak → kostak (İs.)

kosdek Atların ayağına takılan kelepçe, halka (Su.)

kose Köse, sayı gezme oyununda bir tipleme (Su.)

koskos (1) Kollarını sallayarak, kabadayıcı yürüyen kimse (Çr.)

koskos (2) Salyangoz, sümüklüböcek (Hacıhamza- Ka.)

kosnü (1) Göğüs kanseri (Su.)

kosnü (2) Köstebek (İs.; Su.; Gökköy, Ovakarapınar-Çr.)

kostak Çalımı, iyi giyinmiş, güzel yakışıklı (Yerliköy-İs.) "Belindeki tabanca / Seni kostak yürüten" Gösterir 2011: 236

- kosüre** → kösüre (Gökköy, Ovakarapınar-Çr.)
- kosülmek** Düzensiz oturmak (Su.)
- koşağrmak** Birlikte, mutlulukla yaşlanmak (koşa karımak'tan; yeni evlilere söylenen dilek) (Çr.)
- koşam** 1. Avuç (Çr.) 2. İki avuç dolusu (Külâh-Al.; Gökköy-Çr.) "Ahırın bir köşesinde yığılı duran yemden birkaç koşam getirdi." *Güven 2010: 49*
- koşamlamak** İki elin yan yana gelmesiyle oluşan avuçla ölçmek (Çr.) "Buğdayı koşamladım, on koşam geldi." *Tdk 1993: 4566*
- koşet** Poşet (Al.)
- koşlamak** İki ipi bir araya getirip bükmek (Çr.)
- koşma** 1. Tavan arası (Üçköy-Çr.) 2. Yapılarda döşemenin altına konulan ağaç, ardıç merteği (Bügdüz-Çr.) 3. Çatıyı tutan uzun ağaçlar (Çr.)
- koşulmak** Katılmak, karışmak (Çr.) "Gözlerinin sularını yeniyile kurularak lafa koşuluyordu." *Tahir 2006: 207*
- kot** Altı-sekiz kilo tahıl alan tahta ölçek (Çr.) "Her kot dört batman, bir batman altı okka." *Kemal 2002: 33*
- kotan** Köten, pulluk (Al.) "Kayış bilir kotan ne çeker." *Yoksul 2013: 434*
- kotarmak (1)** Bir kaptan başka bir kaba yemek boşaltmak, yemeği kaplara dağıtmak (Çalica, Ovakarapınar-Çr.) "Övünü geç kotardıydın, ineği kaçırdın emiştirdin.. çitları yok." *Gümüş 1977: 112*
- kotarmak (2)** İşi sona erdirmek, bitirmek (İs.; Çr.) "Haydi bakalım bu işi de kotardın." *Akalan, 1996: 29*
- kotek** Sopa (Su.)
- koteklemek** → kürelemek (Ovakarapınar-Çr.)
- koter** Kaynatılıp koyultulan şırının beze yayılarak kurutulmasından sonra içine ceviz konup muska biçiminde katlanmasıyla yapılan bir yiyecek (İs.) "Sonra da küreyi yakarak... koter yapımına geçiliyordu." *Kalayoğlu 2017: 196*
- kottere** Ekilen arazide arklarla bölünen büyük bölüm (Al.)
- kotuzlanmak** Gururlanmak (İs.)
- kotü** Kötü (Örenseki-İs.) "Senin o garın kotü yola çıkdı." *Abaz 2004: 109*
- kovan** 1. Boş fişek (Çr.) 2. Boşalmış top mermisi (Çr.)
- kovcu** Dedikoducu (Çr.)
- kovu** Dedikodu, yergi (Çr.)
- kovucu** Dedikoducu (Çr.) "Kendinden korkan kovuculuk yapar." *Yoksul 2013: 443*
- kovuz** Bir kaba bugday doldururken kabın ağzında kalan bir parmak boşluk (Gölet-Ka.)
- kovzak** Yüzeyi geniş ya da görünüşte büyük olup ağırlığı az nesne (Çr.)
- kovzalak** Yüzeyi geniş ya da görünüşte büyük olup ağırlığı az nesne (Çr.)
- koy** Köy (Örenseki-İs.; Su.; Çayhap-Çr.) "İki Bekdaşi giderkene garnuları acıhup koye sapmışlar." *Caferoğlu 1994: 139*
- koyak** Dağ araları, dere, hendek (İsahacı-Al.; Gökçam-Su.) "Çıktım Köseadağı'na / Sis çökmüş koyağına" *Gösterir 2011: 83*
- koygun** Etkili, dokunaklı, acıklı (Sarimbey-Çr.) "Gel içime bir şey de / Koygun koygun yanıyor" *Aytekin 2003: 180*

koylamak Az yanan ateşin alazını artırmak (Akçalı-Su.) “Sönmüş ataşı koylama / Karanlığa yitme beni” Arız 2005a: 341

koylanmak İçten içe yanmak (Çr.) “Bir odunun ucuyla ezdi koylanan yeri, söndürdü.” Gümüş 1977: 142

koyluk koyluk Ateşin içten içe kendi halinde yanması (Alancık-Me.) “Sürmelican koyluk koyluk tüterken” Sürmelican 2013: 69

koyluklanmak İçten içe yanmak (Alancık-Me.) “Özümde bir çıra yanar / Koyluklanmış nara benzer” Sürmelican 2013: 100

koynak Koyundan çıkarılan aşık kemiği (Çr.) “Koynak sahalar daha yuvarlak olduklarından pek makbul sayılmaz.” Tombuş 1940: 27

koyuk Hoş, hoşla giden, hoşlanılan (Gölet-Ka.) “Davulun sesi uzaktan koyuk gelir.” www.golet.tr.gg/

koyuk koyuk 1. Bir konuyu hiçbir ayrıntıyı atlamadan anlatmak (Su.) “Sana koyuk koyuk her şeyi anlattım.” Çalmuk 2019: 106

2. Bir şeyi bakılmadık yer bırakmadan iyice aramak (Su.)

koyun ayağı gibi İşlerin az az, ufak ufak ilerlemesi (Çr.)

koyungözü Papatya (Evcı-Bo.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) “Al gelincikler, sarı koyungözleri, tirfiller, üçgüller birbiri içindeler.” Sarıyüce 2004: 34

koyunotu Yenebilen bir çeşit yabancı ot (Âşıkbükü-Os.)

koyuntu Etkili, dokunaklı, acıklı (Çr.)

koyurmak Serbest bırakmak, salıvermek (Bayat, Çalyayla, Kayı-Çr.) “Feyili kötüyümüş koyurdu atı / Ben bildim talihim ezelden kötü” Oğuz 2006d: 53

koyut Kavrulup çekilen buğday ununun şekerle karıştırılması ile yapılan yiyecek (Kuyucak-Çr.)

koyutmaç Koyun sütünün koyutulmuşu (Çampınar (Os.)

koyutmak Koyulaştırmak (Çr.)

koz (1) Ceviz (İsahacı-Al.; Kızıllıhamza-Or.) “An beni bir kozla, o da çürük çıksın.” Yoksul 2013: 55

koz (1) Ateş, köz (Al.; Çıkrık-Çr.)

kozak Çam, meşe gibi ağaçların meyvesi, kozalak (Os.) “Meşe kozak verdi Sırrı Çağlar’a / Çoban armağanı çam sakızıdır” Çağlar 1954: 49

kozalamak Yağmurula karışık yağın karın koyunların üstündebuz tutması (Oğlaközü-Su.)

kozalan Pamuk kozası (Su.)

kozan Ekini biçilip kaldırılmış tarla (Kayaagzı-İs.)

köçekçi Köçek oynatan kimse (Çr.)

köçer Daha gelişkin, daha güzel (Kuşsaray-Çr.)

köfdere → köftere 2 (Çr.)

köfter Üzüm şırasıyla nişasta kaynatılarak yapılan, dilim dilim kesilerek kurutulan bir çeşit tatlı, pestil (İs.; Ka.)

köftere 1. Bağlardaki ufak keçi yolları (Çr.) 2. Bağ evlekleri arasından su akıtmak için açılan geniştir ark (Ka.; Çr.)

köftür (1) → Köftere 2 (Çr.)

köftür (2) Şeker sucuğu (Çr.)

köğtere → köftere 2 (Âşıkbükü-Os.)

kök boyası Kökü kırmızı, yapışkan bir ot (Çr.)

köken (1) 1. Ağaç ya da ot kökü (İs.; Ka.) 2. Kök (İs.; Evcıortakışla-Çr.) “Birkaç köken zerdali fidanım var.” Tdk 1993: 4568

köken (2) Kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin toprak üstünde ya-

yılan dalları (Çr.) *“Kabağın kökeniyim / Siftah döl dökeniyim” Ertekin 2006: 69*

köklen Evlerin önünde bulunan, taşlık olarak adlandırılan alana döşenen ince, yassı taş tabakası (Os.)

kökünden İzin vermem, hiç olmaz, asla (İs.)

kökünü Hiç, hiç mi? (Ba.; Güvenli-Çr.) *“Hasan, beş yüz lira borç verir misin? Valla yok abıcoolu. Kökünü mü yok?” Şahin 2020: 90*

kölek → büvelek (Gölet-Ka.) *“İnekleri kölek tuttu. Hepsi bir tarafa dağıldı.” www.golet.tr.gg/*

köleli Utmalı olmayan, parasız oyun (Çr.)

kölemen Tiftik ile kıl keçinin çiftleşmesinden doğan yavru (Çr.)

kölemez Yoğurda çiğ süt karıştırılarak yapılan bir çeşit yiyecek (Kıcılı-Al.; Beydili-Çr.) *“Çobanın gönlü olursa tekedden kölemez sağar.” Yoksul 2013: 211*

köletke Gölge (Kalecikkaya-Al.)

kölke Gölge (Al.)

kölük 1. Boynuzlu olması gerektiği halde olmayan, kısa ya da kırık boynuzlu hayvan (Os.; Ovasaray-Çr.) *“Şu knalı kölük koyun / Kuyruğunun hamalıdır” Çağlar 1954: 32* 2. Beygir, katır gibi yük hayvanları (İs.)

köm Ağıl, davar ahır (Gökçam, Oğlaközü-Su.; Boğabağı, Ovasaray-Çr.) *“Kömden aldım ku-zuyu, mekân tuttum yazıyı.” Yoksul 2013: 464*

kömbe İki saç arasında ya da külde pişirilen mayasız ekmek (İs.; Kuyucak-Me.; Aşağıfındıklı-Su.) *“İki masaf kömbe yapacağız.” Demiryürek-Ozulu 2017: 85*

köme İpe dizilmiş ceviz içi pelte kıvamına getirilmiş pekmeze ni-

şasta karışımına batırılarak yapılan ceviz sucuğu (Ayva-Do.; Çitli-Me.; Beydili, Büyükgölücek, Çal-yayla-Çr.) *“Pekmezin kömesine / Doyulmaz yemesine” Gösterir 2011: 109*

kömeç Yapraklarından yemek yapılan bir bitki (Kıcılı-Al.; Ovakarapınar-Çr.) *“Gümeçinen kömeci birbirine karıştırma.” Yoksul 2013: 345*

kömeli Toplu, birikmiş, yığılmış (Çr.)

kömpeslemek Bir nesnenin üstünü sıkıca kapatmak, örtmek (Âşıkbükü-Os.) *“Bebeği beşiğe, yoğurt tenceresini de kapının arkasına kömpeslemişler.” Arslaner 2016: 254*

kömpül Patates (Âşıkbükü-Os.)

kömselemek Baştan savma iş yapmak, eşyayı düzensiz olarak şuraya, buraya atmak (İs.)

kömüş Erkek manda (Gölet-Ka.; Su.; Eskiemin, Karadona, Serban-Çr.) *“Zahmeri has geçerse kömüş göle yatar.” Çalmuk 2019: 108*

kömüş ciciği Şarabi renkte, meme ucunu andırır biçimde, az sulu, ince kabuklu üzüm (Os.)

kömzek Hayvanların gübresinin atıldığı yer (Al.)

kön Koyun, keçi gübresi (Çr.) *“Ya gen sök, ya kön dök.” Yoksul 2013: 631*

kön etmek Olanın hepsini tüketmek, toplamak (İs.)

köp Kağı arabalarının önü ile arkasına enlemesine konulmuş iki uzun, yassı tahta (Alacahöyük-Al.; Gökçam-Su.; Bügdüz, Palabıyık-Çr.) *“Oküz olmadan köpe sıçma.” Kerman 1997: 48*

köpbasan Kağı okunun üstündeki köpleri oka tutturarak ağaç çivi (Alacahöyük, Eskiapar-Al.)

köpek memesi Koltuk altında çıkan iltihaplı çiban (Çr.) *"Koltuk altında köpek memesi çibanı çıkarması kızgınlığını bastırmasındandır."* Tahir 2004: 203

köpekleli Bir çeşit kilim (Su.)

köpe sıçmak Yapılmakta olan bir işi bozmak (Çr.)

köprücek Pınarların önündeki oluklara, pislik arkı deliklerine kapatılan demir parmaklık (Çr.) *"İki güllap, bir çift horoz, bir köprücek alıp verdim."* Demiryürek-Ozulu 2017: 238

köpşürme Suyun çağlayarak hızla akması (Çalyayla-Çr.)

köpşürmek Kızarak bağırıp çağdırmak (Çalyayla-Çr.)

köpür Köprü (Kalecikkaya-Al.)

köpürköz İyice yanmış ateşle dolu ocak, mangal, soba (Çr.)

köpüşme Erik marmelatı (Bademce-Ka.)

kör arı Eşekarısı (Çalyayla-Çr.)

kör bellaşı İçine yarma konarak yapılan çorba (Ovasaray-Çr.)

körçamız Karınca aslanı da denilen böcek (Evcı-Bo.) *"Çocukken en çok oynadığımız böcekler Körçamız böcekleriydi."* Sarıyüce 2006: 89

körceleme Önünü kesmek, olumsuz yönde yönlendirmek (Ba.) *"Suçun büyüğü sende, oğlanı durmadan körceledin."* Şahin 2020: 91

körduman Sis (Âşıkbükü-Os.) *"Korudan aşağı bir körduman çöktü, hiçbir şey görünmez oldu."* Arslaner 2016: 254

körebe Bir çeşit budama bıçağı, tahra (Türkler-Çr.)

körelmek (1) Bıçak, balta gibi araçların ağızlarının kesmez olması, körlenmesi (Su.) *"Gün gelir ki usturadan daha keskin acılar*

körelir, keskinliğini, batıcılığını, yakıcılığını kaybeder." Sarıyüce 2004: 241

körelmek (2) Yaranın, sivilcenin iyileşmeye yüz tutması (Âşıkbükü-Os.) *"Sırtımdaki çiban iyice körelmiş, yakında tamamen iyileşir."* Arslaner 2016: 254

köremez → kölemez (Gökçam-Su.; Küçükpalabıyık-Çr.)

kör eşşek Önüne bakmadan yürüyüp tökezleyen (Çr.)

körezimek Ateşin ya da ışığın sönmeye yüz tutması (Çr.)

kör kösnü Köstebek (Kargı-Os.; Su.; Çalyayla, Eskiekin-Çr.) *"Kör kösnü gumeleye delik delmiş."* Güven 2013: 41

körlemek Aşağılayarak davranışlarını olumsuz yönde etkilemek, karalamak, kötülemek (Bademce-Ka.; Su.; Çr.)

kör ocak Oğlu olmadığı için soyunu sürdüremeyen kişi (Su.; Dutçakallı-Çr.)

köroğlu Erkeğin eşine taktığı ad (Göcenovacı-Çr.) *"Haykaten bizim köroğlunun çok hakkı var bende."* Gümüş 1977: 2

körpe Yeni doğmuş oğlak, kuzu ya da buzağı (Göcenovacı-Çr.) *"Köşedeki körpe kulaklarını kepeçelemiş, onlara bakıyordu."* Gümüş 1977: 26

körro Naç oyununda söylenen son söz (Çr.) *"Herru merru çık git körro."* Ozulu 2013: 24

körsemek → körezimek (Çr.)

körük (1) Eşek yavrusu, sıpa (Acıpınar, Çalyayla-Çr.)

körük (2) 1. Faytonların, açık arabaların açılıp kapanabilen kısımları (Beydili-Çr.) 2. Bir tür körüklü fayton (Beydili-Çr.) *"Aynalı körüğe binmezsen ben gelin olmam."* Çalmuk 2019: 23

- körük (3)** İşine aşırı bağlı kalaycıyı konu edinen köy seyirlik oyunu (Çr.)
- körüklü** Bir tür fayton (Beydili-Çr.) "Bir körüklü tutup bizi eve gönderdi." Demiryürek-Ozulu 2017: 290
- körükmek** Gelişimin hastalık ya da başka nedenlerle durması, gerilemesi (Âşıkbükü-Os.) "Geçen yağın yağmurla kendine gelen ekinler, son sıcaklarla iyice körüktü." Arslaner 2016: 254
- körüktürmek** Bir kimseyi yapmak istediği bir işten, eylem den vazgeçirmek, engellemek (Çr.)
- kös** Kapı mandalı, kapı sürgüsü (Gökçam-Su.)
- kösa** → köseği (Külah-Al.; Sevin-dikalan-Çr.) "Ocaktan bir kösaa çeker ondan yakardı sigarayı." Özcan 2021: 6
- köse** Sayı gezme de denilen, erkek çocuklarca oynanan bir oyun (Kamışlı-Su.) "Köyde eğlencelerden birisi de köse gezdirmektir." Doğan 2004: 113
- köse buğday** Başağı kılçıksız bir çeşit ak buğday (Hacıhamza-Ka.)
- köseği** Ateş karıştırmaya yarayan bir ucu yanmış odun (Eskiyapar-Al.; Su.) "Uzun köseği ucuna kadar yanmaz." Yoksul 2013: 619
- köse** Yanmış odun parçası (Sarımbey-Çr.) "Baykuşun arkasından 'umduğun bu olsun' diye yanmış köse atılır." Kalaycı 2010: 216
- kösemen** Sürünün önünde giden keçi ya da koyun (Çr.) "Her sürüye bir kösemen gerekli." Yoksul 2013: 371
- kösere** → kösüre (Su.) "Bıçaklar, satırlar, baltalar, et kıyma tahtaları, biley, kösere taşları, eyeler..." Sarıyüce 2004: 117
- kösköpek** Köstebek (Ba.) "Bu kösköpek yuvasına güccük tüp bile fislat- tım emme işe yaramadı." Şahin 2020: 91
- kösnü (1)** Köstebek (Bügdüz, Eskiekin, Kuruçay-Çr.) "Sakonun o tarafı kösnü toprağı gibi kabardı." Sarıyüce 2004: 351
- kösnü (2)** Bedenin herhangi bir yerinde oluşan fındık büyüklüğünde şiş (Göcenovacığı, Köp-rüalan-Çr.)
- kösnük** 1. Çiftleşmek isteyen hayvan (Çr.) 2. Eşcinsel erkek (Çr.)
- kösnükmek** At, eşek gibi hayvanların çiftleşmek istemesi (İs.)
- kösnümek** 1. Eşeğin çiftleşme zamanının gelmesi (İs.) 2. Çiftleşmek isteyen dişi culuk (Ba.) "Bizim culuk kösnümüş. Bi gurklarsa bu gış bol bol culuk eti yirük el-laam." Şahin 2020: 91
- kösre** → kösüre (Göcenovacığı-Çr.) "Eyüp yüzünde derin bir acı, uzun uzun baktı babasına söylemeden. Duvara dayalı tırpanını, körse helkisini aldı sonra." Gümüş 1977: 20
- köstava** Ateş küreği (Çr.)
- kösti** Köstebek (Al.)
- kösün kösün** Yavaş yavaş (Su.) "Kösün kösün odadan çıkmak için fırsat aradı." Çalmuk 2019: 93
- kösüre** Kesici araçları bilemeye yarayan bir çeşit taş, bileği taşı (Çopraşık-Al.; Âşıkbükü-Os.; Beydili-Çr.) "Kösüre taşını bilmiyorsan tırpan bilemeyi de bilmezsin." Yoksul 2013: 467
- köş (1)** Bağ bahçe gibi yerlerde dinlenmek ya da yemek hazırlayıp yemek için ekilmeden bırakılan gölgelik yer (İs.) "Oyunu bırakıp bahçelerinin köşüne doğru koşmaya başladılar." Kalayoğlu 2017: 57

köş (2) Balkon (Ba.) *"Aşsaadaki tuvalete gitmemek için her sabah köşten bokluğa çöödürüyo."* Şahin 2020: 91

köşek Deve yavrusu (Çayhatap, Küçükpalabıyık-Çr.) *"Anadan olur uşak, deveden olur köşek."* Yoksul 2013: 56

köşker Ayakkabı yapan ya da onaran kimse (Çr.)

köşküş Çözgü ipliklerinin dağınık, düzensiz biçimi (Oğlaközü-Su.)

köt Arka, insanın oturak yeri, kış (Çr.)

köteklemek Atmak (Ba.) *"Baktım olmuyo, kötekledim gitti. İkimiz de kurtulduk."* Şahin 2020: 91

kötelemek → kürelemek 1 (İs.; Kavşut-Su.)

köten (1) Büyük saban, pulluk (İsahacı-Al.; Su.; Büyükdivan-Çr.) *"Köten başka, karasaban başkadır."* Yoksul 2013: 467

köten (2) Hayvanların karınlarının altında olan şiş, bir çeşit çımban (Sarimbey-Çr.)

kötene Çocuk ayakkabısı (Çr.) *"Dikici ustası ancak bir kötene satabilmiş."* Ozulu 2016: 15

kötülemek Zayıflamak, bozulmak, arıklaşmak (Su.; Çr.) *"Hanefi Ağam kötülemiş ki büsbütün bitmiş."* Tahir 2008: 285

kötü yara Firengi (İbik-İs.)

köyçün Köyün merkezi yeri, köy içi (Âşıkbükü-Os.)

köy göçtü Dügünlerde ya da Hıdırellez şenliklerinde oynanan bir açık alan oyunu (Bademce-Ka.)

köylek Kova (Os.)

köylük Bir yerin çevresi, bir merkeze bağlı yerler (Su.) *"Onlar Ankaranın köylüklerindendi."* Sarıyüce 2004: 208

köylü köylücek Köy halkının tamamı (Beydili-Çr.)

köynek Atlet, iç çamaşırı, gömlek (Al.; Yerliköy-İs.; Kuşsaray-Çr.)

köynük Acı ile çıkarılan ses, inilti (İs.)

köynüme Ham koparılan meyvelerin konulduğu yerde olgunlaşması (İs.)

köz İyice yanıp ateş durumuna gelmiş odun ya da kömür parçası, kor (Yeşilyurt-Al.; Şekerpinar-Su.; Teslim-Çr.) *"Dersem söz olur, demesem içimde köz olur."* Yoksul 2013: 235

közleme 1. Külbastı, ateşte pişirilen et (Bo.; İs.; Su.) 2. Ateş üstünde pişirilen sebze, meyve, her şey (Büyükgülücek-Çr.) 3. Bir çeşit hamur yemeği (Çr.) *"Yâre yaptım bazlama / Sarıverdim közleme"* Aytekin 2003: 179

közlemek Et, sebze, meyve, hamur gibi şeyleri ateşte pişirmek (Çalyayla, Evciortakışla-Çr.) *"Mısırın közlenmesi sırasında işin çabuk bitmesi için közlere üfleme gerekiyordu."* Kalayoğlu 2017: 190

közleme Izgaralık et (İs.)

köz tava Ateş küreği (Su.)

köz tavası Ateş küreği (Al.; Seydim-Çr.)

kubak kubak kubaklamak Kekliğin ötmesi (Çr.)

kubarmak 1. → gubarmak (1) (Akçalı-Su.; Göcenovacığ-Çr.)

2. Karşı gelmek (İs.) *"Kâhya o ara hindi gibi kubardı."* Çalmuk 2019: 58

kubaşık Ortak (Saray-Çr.) *"Bu bizim kubaşığın toprağı."* Tdk 1993: 2987

kubaşmak 1. İmece ile iş yapmak, yardımlaşmak (İsahacı-Al.; İs.; Dutçakallı-Çr.) *"Harmanları ku-*

- başıp ortaklaşa sürecektik." İpek 2021: 201 2. Paylaşmak, bölüşmek (Su.)*
- kubay** → kopey (Çr.) *"Tazının avı alırken, aldıktan sonraki sesleri... kubayların iz sürme sesleri..." Tahir 2007: 106*
- kublamak** Sepet gibi gereçlere kulp takmak, kulplamak (Çr.)
- kubur** Samanı kolayca almak için samanlıktan ahıra kadar uzanan tahta oluk (Çr.)
- kubuz** Yalan, palavra (Çr.)
- kucuş** İri yapılı yaşlı kimse (Çr.)
- kücü** → kücü (Su.)
- kuççük** Küçük (Çr.) *"Kuççük gazanda yemek pişiyö / Oynıyan çocuklara gonüm düşüyo" Caferoğlu1994: 143*
- kuçu kuçu** Köpek çağırma ünlemi (Evcı-Bo.; Ahmetoğlu-Çr.) *"Tenceredekileri çanağa boşalttı. Kuçu kuçu diye seslendi." Saryüce 2004: 242*
- kudde** Zeki, akıllı, düşünceli (Çr.)
- kudibik** Yalan, kandırıcı söz (Çr.)
- kudibik okumak** Yalan söylemek, kandırmak (Çalyayla-Çr.)
- kudurgun** Azgın, korku salan (Göcenovacı-Çr.) *"Kudurgun bir seilin ortasında düşünüyordu Sıddık kendini." Gümüş 1977: 47*
- kuduri yapmak** Ara bozmak, karışıklık çıkarmak (İs.) *"Kuduri yapıp durma." Tdk 1993: 2991*
- kuduruk** Sinirli, deli gibi davranışta bulunan (Çr.)
- kudübet (1)** Biçimsiz (Çr.)
- kudübet (2)** Kaba, hırçın kimse (Çr.)
- kufa** Kova (Al.)
- kufalmak** Gururlanmak, böbürlenmek (Su.)
- kufül kufül** Rüzgârın serin serin esmesi (İs.; Su.) *"İyiydi ya balgonda oturduyduk. Kufül kufül esiyodu." Özdemir 2019: 39*
- kuğuf** Bebeklerin içine konulduğu derin salıncak (Ba.) *"Kuğufu cevizin dalına kurma, meşenin dalına kur." Şahin 2020: 91*
- kuka** Üst üste konmuş düzgün taşları topla düşürme temeline dayanan, dalya benzeri çocuk oyunu (Aşdağul-Or.)
- kula** 1. Sarışın, mavi gözlü (Os.)
2. Vücudu koyu sarı, kuyruğu ile yelesi siyah olan at (İs.) *"Sultanım bindiğin at doru ya da kula mı?" Ercan 1997: 57*
- kulağını kipçite kipçite gitmek** İstemese de bir yerden gitmek durumunda olmak (Çr.)
- kulak (1)** Fesin üzerine bağlanan, yeşil ince bezden üç köşeli olarak dikilen ince bir kumaş, çeki (Çr.)
- kulak (2)** Kolayca taşınması için çuvalın ağzının iki yanına yapılan tutma yeri, kulp (Çr.)
- kulak (3)** Sabanın toprağa giren kısmının iki tarafında bulunan, toprağı yanlara dökmeye yarayan parça (Çr.)
- kulak (4)** Makbuz (Çr.)
- kulakçak** Kulaklık (Çr.) *"Hava soğuk kulakçağımı dak ta öyle git." Tdk 1993: 4571*
- kulaklı** İki yanında ocak üzerinden kolay alınmasını sağlayacak kulpu olan kapaklı bakır tabak (Çr.)
- kulak şapırdatmak** Olumsuz bir sözü duymamış gibi davranmak, kulak asmamak (Çalyayla, Tolamehmet-Çr.)
- kulak tözü** Kulak arkası, kulak tozu (Ba.; Çr.) *"Damların kapısının ağzına çağırıp kulağının tözlerine pıçak sokacak oluyormuş." Gümüş 1977: 60*

- kule başlı** Dolaşık, kıvrırcık saçlı (Kargı-Os.)
- küllük** → küllük (2) (Çr.)
- kuluç** → guluç (Çevreli-Al., Çağşak, Evcikuzkışla-Çr.) "Kıracaksan kuluç burda, oraya vur." *Kantemir 2015: 172*
- kuluç kırmak** Ağrıyan yeri ovmak (Çevreli-Al.; Evcikuzkışla-Çr.) "Kuluç kırılmak için usta parmak ister." *Yoksul 2013: 471*
- kuluk** → kulun (Çr.)
- kulun** At ya da eşek yavrusu (Derreköy-İs.) "Kısrak getirdim satmaya, yanına kulun katmaya." *Balıkçı 2010: 75*
- kulunlamak** → gunnamak (Evcibo.) "Köydeki kısraklar çarpuk çarpuk bacaklı, çelimsiz piç taylar kulunlarken, bizim kısraklar küheylanlar doğururdu." *Sarıyüce 2006: 78*
- kulük (1)** Boynuzsuz küçükbaş hayvan (Gökköy-Çr.)
- kulük (2)** → külünk (Gökköy, Ovakarapınar-Çr.)
- kuma** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- kumele** İçine ot konulan barına kulübe, barnak; gümele (Çr.)
- kumkuma** Bir çeşit su kabı (Çr.)
- kumpil** Patates (İs.)
- kumpir** Patates (Çopraşık-Al.; Fındıklı-Or.; Kargı-Os.; Su.) "Yampuri yumpuri, göm ateşe kumpiri." *Yoksul 2013: 637*
- kumpiri** Patates (Gölet-Ka.)
- kumpir üzümü** Çavuş üzümü (Çr.)
- kumpür** Patates (Değirmendere-Al.) "Kumpür vardı onu yedim. Maarim o da heşlenmiş." *Özdemir 2019: 108*
- kumserme** Konserve (Çr.)
- kümü** Dişi eksik, dişsiz (Ovakarapınar-Çr.)
- kun** Gün (Çr.)
- kunde** Her gün, günde, sürekli (Çavuşoğlu, Örenseki-İs.) "Kunde vadım vadım geldim." *Abaz 2004: 141*
- kundelik** Gündelik (Çavuşoğlu-İs.) "Kundelinen adam dutdum çüt vâti gelince." *Abaz 2004: 140*
- kunduru** Sert buğday (Çr.) "Taşlı tarlanın kunduru buğdayı." *Eker 1940: 15*
- kunlamak** → gunnamak (Su.; Çr.) "Kunlayıp bizim kapıya bırakmışlar şu sabiyi." *Çalmuk 2019: 57*
- kunna** Hamamda su oluğu; kurna (Çr.)
- kunnacı** → gunnacı (Ka.; Dutçakallı-Çr.) "Annacının annacı, bizim katır da kunnacı." *Yoksul 2013: 59*
- kunnamak** → gunnamak (İs.; Gölet-Ka.; İsmailköy-Çr.) "Aha, Elmas kunnadı diye yanındaki Elmas'ı gösterdi." *Güven 2013: 93*
- kunnuk** Kedi, köpek yavrusu (Me.)
- kunt** Dayanıklı, sağlam (Su.) "Yaşlı görünmesine karşın kunt bir vücudu vardı." *Sarıyüce 2004: 310*
- kup** Küp (Karkın-İs.; Çr.) "Avrat masendeki kupten bi tas şarap getir." *Tuluk 1991: 2*
- kupay** → kopey (Gölet-Ka.)
- kur** Yapıda aynı boyda taş ya da tuğlaların yan yana konulmasıyla oluşan sıra, dizi (Or.)
- kurada (1)** Çok zayıf, bir deri bir kemik kalmış (Çr.)
- kurada (2)** İşe yaramaz, yıpranmış, eskimiş, bozulmuş eşya (İs.)
- kuraklık** Dam ya da tavan (Bo.)
- kuramba (1)** Dolandırıcılık, düzen (Çr.) "Kurambaya mı çıktın?" *Tdk 1993: 3005*
- kuramba (2)** Kuruntu (Çr.)
- kurcanmak** → Kurdanmak (Çr.)

- kurdalamak** Karıştırmak, kurcalamak (Çr.)
- kurdanmak** Oyalanmak, uğraşmak, az çalışmak (İs.; Çalyayla-Çr.) "Tavukla cücesi çöplük eşiyor say ki, kurdanıyorlar öyle." *Gümüş 1977: 140*
- kurek** Kürek (Çr.) "Damda kurek gırıldı, gaynenem bana darıldı." *Caferoğlu 1994b: 119*
- kurk** Kuluçka tavuk (İs.)
- kurk olmak** Tavuğun kuluçka olması (İs.)
- kurmut** Kırmızı, küçük, çekirdekli meyveleri olan bir yaban ağacı (Çr.) "Kırmızı sürgünlü geyikelmalarının, kurmutların, ahlatların kokusuna pişmiş et kokusu katılıyor..." *Gümüş 1977: 43*
- kurneç** Koyunların kafalarını daire biçiminde birbirine sokarak oluşturdukları güneşten koruma biçimi (Gökçam-Su.)
- kurşağa binmek** Ekinin başak tutmaya başlaması (Bayat-İs.)
- kurşağında komak** Boğazına durdurmak (Çr.)
- kursak** Mide (Çalyayla, Sarimbey, Teslim-Çr.) "Kursağın patlar inşallah!" *Yoksul 2013: 473*
- kursaksız** Akılsız (Teslim-Çr.) "Bir körün gözüne girsen de görmez / Kursaksıza öğüt versen de almaz" (Teslim Abdal) *Ercan 1991: 61*
- kurşunlu** İçi kurşun, zift, sakız gibi maddelerle doldurularak ağırlaştırılmış aşık (Çr.) "Bu aşıklara akat, bey, kurşunlu gibi adlar verilir." *Oğuz 2006b: 10*
- kurtağzi** Çatıya açılan, insan sığabilecek büyüklükte, kapaklı pencere (Çr.)
- kurtağzi bağlamak** Yiten hayvanı kurt yememesi inancıyla bıçağın ağzını açıp kapayarak hocaya okutmak (Çr.)
- kurtarmak** → kotarmak (1) (Çr.) "Tam aşı kurtarıp başına çökeceği sırada bir korkunç ortak geliyordu." *Tahir 2007: 82*
- kurtbağrı** Halk hekimliğinde kullanılan bir otsu bitki (Su.) "Kurtbağrı otunun sakızı, balmumu, bir de tetiri otunun yağından döverim merhemi." *Sarıyüce 2004: 272*
- kurtçul** Kurt boğmaya alışkın köpek (Çr.)
- kurtdüsen** → gürpüdüsen (Çr.)
- kurtkulağı** Yaprakları tüylü, kökündeki süttten sakız yapılan bir çeşit bitki (Çr.)
- kurtuk** → Kürtük (Su.)
- kuru** Kışın büyükbaş hayvanların altına sermek için kurutulmuş hayvan gübresi (Ba.) "Damın bir tarafına ikiyüz hee kuru yığdım." *Şahin 2020: 92*
- kurubaş** Çocuğu olmayan kadın (Alacahöyük-Al.)
- kuru buru** Gaz sancısı (Çr.)
- kuru dirgen** Çok zayıf olan kimse (Evciyenikışla, Güvenli, Karagöz-Çr.)
- kurulgan** → kurutgan (Çr.)
- kuruluk (1)** Ahırda hayvanların altına atılan kuru gübre (Palabıyık-Çr.)
- kuruluk (2)** Araba hangarı (İs.)
- kuruluk (3)** 1. Evin girişi, kori dor (Çr.) 2. Evlerin önündeki üstü kapalı, önü açık yer (Gölet-Ka.; Güvenli-Çr.) "Kurulukta odun yâr / Beni naçar kodun yâr" *Gösterir 2011: 271*
- kurum kurum kurulmak** Kendini çok beğenmek, aşırı biçimde büyüklenmek (Su.) "Sen burada kurum kurum kurularak oturuyorsun ama..." *Sarıyüce 2004: 186*

kurumlu Ağırbaşlı (Çr.) *"Ekmeği bal dürümlü kız / Kaideli kurumlu kız"* Ercan 1997: 90

kurumluluk Ağırbaşlılık (Çr.)

kurunmak Kendini beğenmek, büyükmek (Eskiekin-Çr.) *"Güççüğüm deyi yerinme / Büyüğüm deyi kurunma"* Kurtoğlu 1994: 174

kurut Yoğurttan elde edilen katığin kurutulmasıyla hazırlanan yiyecek (Köprübaşı-Me.)

kurutgan Kendini beğenen, büyükmek (Çr.)

kurutmak → kurunmak (Çr.)

kuru yere kurt düşürmek Yok yere olay yaratmak (Os.)

kurük Eşek sıpası (Su.; Gökköy, Ovakarapınar-Çr.)

kurümek Kürekle atmak, küremek (Ovakarapınar-Çr.)

kusdürmek Küstürmek (Çr.) *"Al yeşil bayrakla kesdirirsem / Emmisin, dedesin kUSDürürsem"* Caferoğlu 1994: 143

kuskun → gusgun (Alacahüyük-Al.) *"Ata vurdum kuskunu / Gönül bilir dostunu"* Ertekin 2006: 21

kuskü → küskü (Gökköy-Çr.)

kusma Deşenek oyununda, vurulan oyuncunun topladığı bütün deşenekleri geri bırakması (Çr.)

kusmek Küsmek (Çr.) *"Kusduüm dağan odununu yakmam."* Uçakcı 2006: 219

kusur pazarı Bayramlardan sonra kurulan pazar (Gölet-Ka.)

kuş Dokuma tezgâhında gücülerin üstündeki makaralar (Çr.)

kuşak Kapı tahtalarını birbirine bağlamak için arkasına yatay çakılan sağlam ağaç (Çr.)

kuşane Ufak tencere (Su.; Çr.)

kuş ekmeği Sebze gibi pişirilerek yenen bir ot (Âşıkbüğü-Os.; Çal-yayla-Çr.)

kuş eriği Bir çeşit erik (İs.)

kuşgözü Potin ya da ayakkabı bağının geçtiği deliklerle kemer deliklerine takılan küçük, madensel halka, zımba (Çr.)

kuşhane → guşene 2 (Acıpınar-Çr.)

kuşka Semerin arka kısmı (Çr.)

kuşkonmaz Yapılarda direklere yatay çakılan uzun ağaçlar (Sarımbeğ-Çr.) *"Evin önündeki kuşkonmaza kilimi astım, çabucak kurudu."* Tdk 1993: 4574

kuşkunmak Gocunmak, sakınmak (Çr.)

kuşkuş (1) Sebze gibi pişirilen ya da çiğ olarak da yenen bir çeşit ot (Kamışlı-Su.; Çağşak-Çr.) *"Kuşkuş otu, gelin alı, dikencik / Akşam nevalessin deriyor Fatma"* Ercan 1991: 436

kuşkuş (2) Sözünde durmayan, kararsız (İs.)

kuşkuyruğu Büyük çıban (İs.)

kuşlastiği Çocukların kuş avlamak için kullandığı sapan (Güvenli, Karagöz-Çr.) *"Torunlarıma hatıra bırakamadım kuşlastiğimi."* (M. Tuluk) www.corum.com.tr

kuşluk 1. Sabahla öğle arası (Külâh-Al.; Evcî, Yazır-Bo.; Sarımbeğ-Çr.) 2. Koyunların sabah yaylımından gelme zamanı (Külâh-Al.; Fındıklı-Or.) *"Yokuşu çıktıktan sonra kuşluk vakti çoktan olmuştı."* Aksu 2013: 11

kuş üzümü Kırmızı renkli yemişleri taze olarak yenen çok yıllık dikenli bitki (İs.)

kut Orta büyüklükte, sağlam nesne (Çr.) *"Her şeyin kutu eyi olur."* Tdk 1993: 4574

kutça → kut (Çr.)

kutes Tutsakevi (Me.)

kutnu Pamuk ipliği karışımı, atlas taklidi ipekli kumaş (Evcîortakış-

- la-Çr.) *"Bulunmaz kutnu kumaşı mısın sanki?" Yoksul 2013: 169*
- kuturüslü** Güçlü (Su.)
- kuyak** Tepeler arasındaki düz, çukur yer (Çr.)
- kuydürmek** Suyun şiddetli akması (Ovakarapınar-Çr.)
- kuylamak** Çukura gömerek saklamak (Çr.) *"Kış geliyor, havucu bahçeden söküp, evin avlusuna kuyladım." Tdk 1993: 4574*
- kuyluşturmak** Yerleştirmek (Çr.)
- kuyrugli** Akrebe benzer eğri, sarı kuyruklu, zehirli bir böcek (İs.)
- kuyruğunu doğrultmak** Ev, araba gibi bir şeyin alınışını kutlamak (Çr.)
- kuyruğu ölü** Akrep (İs.; Ferhatlı-Çr.) *"Köylülerin kuyruğu ölü dedikleri, birkaç boğumlu akrepler, bu purların altında yuvalanırdı." Güven 2016: 26*
- kuyrukçu** Çoban yamağı (Çr.) *"Hele kuyrukçu geldikten sonra davarın yanına hiç uğramaz olmuştı." Tahir 2006: 58*
- kuyruklu (1)** Akrep (Çalyayla-Çr.)
- kuyruklu (2)** Çabuk küsen, alınan (Bademce-Ka.)
- kuyruklu dağın odunu** Hayvan dışkisından elde edilen yakıt, tezlek (Çr.)
- kuyruk yaran** Kırlarda biten, hayvanların severek yediği çiçekli bir ot (Âşıkbüku-Os.) *"Diz boyu ot. Kuyruk yaran, doburgan, yonca..." Arslaner 2018: 268*
- kuyruğölü** Akrebe benzeyen, yedi halkalı, kuyruğunun son bölümünde zehir taşıyan bir böcek (Çıkırık-Çr.)
- kuytuk** Çukurca yer (Yerliköy-İs.)
- kuyulu düşmek** Kendini korumaya zaman vermeden birine saldırdı dövmek (Çr.)
- kuz 1.** Soğuk, güneş görmeyen yer (Palabıyık-Çr.) *"Hiç güneş görmeden geçen günleri / Yazın kuzaya, kışın buza birikir" Özgür 2002: 49*
- 2.** Kuzey (Çr.) *"Bu gece kuzun taşını güneye, güneyin taşını kuzaya aktardım." Ertekin 1944: 28*
- kuze** Topraktan testi (Al.)
- kuzgeçe** Kuzey, kuzeybatı (Arpalık, Dutçakallı-Çr.)
- kuzgun** Alıcı kuş, kartal (İsahacı-Al.; Körkü-Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Kuzgun mu götürdü kurtlar mı yırttı? / Yütürdüm bebeği ben bulamadım" Arısoy 1970: 38*
- kuzlacı** Gebe koyun, keçi gibi hayvan (Dutçakallı-Çr.)
- kuzlamak** Hayvanların doğurması, yavrulması (İsahacı-Al.; Sarimbey-Çr.) *"Yağmur yağıncağız toprak da kuzlar / Adaleti boldur sırrımı gizler" Arısoy 1970: 55*
- kuzu** Küçük kerpiç kalıbı, küçük kerpiç (Çr.)
- kuzudişi** Yüz yaşından sonra insanlarda çıkan diş (Çr.)
- kuzu göbeği** Yenebilen bir mantar türü (Ahmetoğlan, Çalıca-Çr.) *"Bizeğelden Kızıl Yazıda kuzu göbekleri sinsin oynamaya başlar." Çalışgan 2021: 39*
- kuzu kazanı** Banma büyüklüğünde iki kulplu kazan (Ahmetoğlan, Beydili-Çr.) *"Tarhanayı pişirmek için koca kuzu kazanını sobanın üstüne oturturdum." Çalışgan 2021: 6*
- kuzu kırkımı** Ağustos ayı (Bademce-Ka.)
- kuzukulağı** Geniş yapraklı, kalın köklü yenilen bir bitki (Çr.)
- kuzuyumağı** Kırlarda biten bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

kübel Çocuk (İs.) "Ne bileyim yerine ne benim; çocuk yerine kübel diyorlar." *Benice 2002: 120*

kübür Gübre (Çr.) "Alın terinle kazandığını kübür gibi saçmak nasıl bir avanaklık!" *Tahir 2004: 132*

küccük Küçük (Tatar-Çr.) "Kıza küccük diyorlar / Tam da benim ayarım" *Çağıl, 2013: 27*

kücü (1) Kilim dokunurken boy iplerini direğe tutturana aygıt (Aşıkbüke-Os.; Çr.) "İp attım ucu kaldı / Tarakta kücü kaldı" *Gösterir, 2011: 120*

kücü (2) Çocukların oynadığı taş dikme, taş atma oyunu (Külah-Al.)

kücüleemek Dokunacak bez, kilim gibi nesnelere ipliklerini gücü ipliklerinin arasından geçirmek (Çr.)

küççük Küçük (Al.)

küçen olmak Köpeğin çiftleşmek ya da çiftleşmesi istemesi (Çr.) "Bizim köpek küçen olmuş." *Tdk 1993: 3024*

kücü → kücü (Külah-Al.)

küçükay Şubat (Al.)

küçükacı Serçe parmak (Sarimbey-Çr.)

kücü kücü Köpek çağırma ünlemi (Sarimbey-Çr.) "Sokak iti canavara gider mi / Boşa küçük kücü yalayıp durma" *Çimen 2000: 64*

küçük yüzük Dünürlük sonunda yapılan söz kesme töreni (La.)

küçüle Bir çeşit zehir (İs.)

küçümencik Pek küçük, minicik (İs.) "Kızartısı yüzüne yansıyan küçümencik, derli toplu dudaklarını kımlıdarak..." *Benice 2002: 188*

küd → küt (1) (Çr.)

küfük 1. İçi boş, çürük (Çr.) "Çocuğun küfük dişlerini çektirdim."

Tdk 1993: 3026 2. Çürük ceviz (İs.; Os.)

küfül küfül 1. Serin serin, küfür küfür (Gökçam-Su.; Tatar-Çr.)

2. Güçsüz, ılık esen yel (Gökçam-Su.; Çr.) "Rüzgâr küfül küfül esiyor." *Tdk 1993: 3026*

küfün Bir çeşit taş (Os.)

küf vermek Sallanmaktayken dizi, ayağı, bedeni büküp doğrultup salıncağa hız vermek (Çr.)

kühavuş olmak Paramparça, tuz buz olmak (Çıkrık-Çr.)

kühlemek Suç işleyip kaçan kimseyi arkasından küh küh diye aşağılamak, alay etmek (Çr.)

küküm Elden ayaktan düşmüş, çok yaşlı (Su.; Çalyayla-Çr.)

küküm gibi Ufak, gösterişsiz, niteliksiz (İs.)

külcük Mayalı hamurun tepsi içine yayılarak odun ateşinde pişirilmesiyle yapılan çörek (Konaklı-Çr.)

kül çöreği Mayalı hamuru kül arasına koyarak pişirilen bir tür çörek (Ayva-Do.; Gökgezler-La.)

küldöken Kadın eş, evin hanımı (Me.; Os.)

küldürküp Elim üstünde kimin eli var oyununda ebe kimin eli olduğunu bilemezse "yat aşağı" anlamında söylenen söz (İs.)

külele Tahtadan yapılmış yağ kutusu ya da kova (İs.; Kamışlı-Su.; Kadıderesi-Çr.) "Gözüme küçük bir külele içindeki taze tereyağı ilişti." *Benice 2002: 154*

külele tutmak → bünelele dutmak (Gölet-Ka.) "Koş İnekleri külele tut-tu. Hepbir tarafa dağıldı." www.golet.tr.gg/

külfaş → külfaş (İs.)

külfaş olmak Paramparça, tuz buz olmak (İs.)

- külfet** Ev halkı (Dutçakallı, Düdük-lük-Çr.)
- külhaş** Kırılıp dökülerek ufalanmış, parçalanmış (Çr.) "*Gönül bir ayna idi / Kırıldı külhaş oldu*" *Ertekin 2006: 81*
- külhavuş olmak** Kırılıp dökülerek ufalanmak, parçalanmak (Çıkrık, Evcikuzkışla-Çr.)
- külleme** Üstü külle kapatılmış ateşte pişirilen kahve (Çr.)
- küllemek (1)** Ateşin üstünü külle örtmek (Çr.)
- küllemek (2)** Kusurlu işleri örtbas etmek (Çr.) "*Bu işi burada, hayırlısıyla küllemek gerek.*" *Tahir 2008: 36*
- küllenmek (1)** Dolmak, tamamlanmak, üstü örtülmek (Su.) "*Gün geçtikçe de külleniyordu bu yarenlik.*" *Gümüş 1977: 17*
- küllenmek (2)** Hastalıktan ya da kırıktan dolayı ayakta duramamak (Su.)
- küllük (1)** Ateş küreği (Çampınar-Os.)
- küllük (2)** Kül, süprüntü atılan yer, çöplük (Alacahüyük, İshacı-Al.; İ.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Dut-çakallı-Çr.) "*Gönümün köşgüne çamır sıvadin / Küllükleri mekan tut bundan kelli*" *Gösterir 2008/84: 11*
- küllü kötek** Hep birlikte (Çr.)
- kül şeker** Toz şeker (İs.)
- külte** 1. Bağlam, demet, deste, düzine (Ka.; Kavşut-Su.) "*Elinde bir külte para, şunu al da sende dursun, dedi.*" *Demiryürek-Ozulu 2017: 217* 2. İplik çilesi, kelep (Os.) 3. Islanıp tavı geldikten sonra katlanmış yufka ekmek demeti (Âşıkbükü-Os.; Ahmetoğlan-Çr.) "*Bir külte ekmeği bir oturuşta yer kalkardı.*" *Arslaner 2016: 255*
- kül temeği** Kalastan yapılan evlerde kül dökmek için evin arkasına açılan pencere (Gölet-Ka.)
- külteyinen** Çok miktarda, sayılmayacak kadar (para) (Ba.) "*Durmuşgilin Şükrü Gapılıgaya-da bulduğu gömüyü iyi okutmuş, parayı külteyinen galdurmuş.*" *Şahin 2020: 92*
- külufak** → külhaş (Kuşsaray-Çr.) "*Sana kırık ise bana külufak.*" *Yoksul 2013: 555*
- kül ufak etmek (olmak)** Paramparça etmek, olmak (Evcı-Bo.) "*Saplarından tutup birbirine çarparak ikisini de kül ufak etti.*" *Tahir 2006: 34*
- külük (1)** 1. Eşek (Çr.) 2. Boynuzsuz koyun (Su.)
- külük (2)** → külünk (Alacahüyük, Eskiyyapar, İshacı-Al.; Ka.; Evcı-ortakışla-Çr.) "*Taşı yontmak ile cevher çıkar mı? / Külüğünü kırdırmaktan ne murat?*" *Arısoy 1970: 49*
- külünk** Taş kırılan büyük balyoz (Al.; Palabıyık-Çr.) "*Ferhat külüngünü saplasın dedim / Ünümüz dünyayı kaplasın dedim*" *Özgür 2002: 71*
- kümbet** Kent sularının ana deposu üstüne yapılan, alçak kubbeli yapı (Çr.)
- kümbürküt** El el üstünde kimin eli var oyunu (İs.)
- kümbüt** Çok kalın, kat kat giysi (İs.)
- küme** Cevizli sucuk; köme (Ayva-Do.)
- kümpür** Patates (Çr.) "*Derin kuyu, kümpür suyu, çeken ölmez, içen ölür.*" *Gürsel 1997: 260*
- kümsük** Yanık kokulu yemek (İs.)
- kümsü kümsü kokmak** Bozulmuş gibi kokmak (Os.)

kümsüme 1. Yemeğin yanması, yanık kokması (İs.) 2. Pas gibi kokma, kokuşmadan önceki durum (Os.) "Keşkeği ocakta unut-tum, kümsümüş." *Tdk 1993: 3035*

kümük (1) 1. Dişi dökülmüş kişi (Gökçam-Su.; Çr.) "Kümük insan ağır yemek yer." *Tdk, 1993: 3035* 2. Dişsiz damak (Çr) 3. Çürük diş, aşık ya da kemik (Çr.) "İbrahim Emmimin kümük dişleri / Arif Ağ'nın karman çorman işleri" *Kurtoğlu 1998: 10*

kümük (2) Hayvanların ön ayak bileklerinden çıkan dikdörtgen biçimindeki kemik; aşık (Çr.)

kün (1) Gün (Kalecikkaya-Al.)

kün (2) Birkaç yıl yerinde kalarak iyice yanmış, kül gibi olmuş hayvan gübresi (Karahacıp-Or.; Su.) "Tarlasını künlüyen yokluk görmez." *Tdk 1993: 3036*

künde Her gün, günde (Haydar-Al.; Çitli-Me.; Su.; Tatar-Çr.) "Dert tazelerim künde / Gitmedin doğru yönde" *Aytekin 2003: 65*

kündiye Gündeye, gündelik (İs.) "Kündiye elbise ile misafir yanına çikılmaz." *Tdk 1993: 3037*

küngüldemek Yaşlı kimsenin güçsüzleşmesi, uykuda gezer gibi olması (Çr.)

kün kesmek Küflenmek (Çalyay-la-Çr.)

künkülle → küngüldemek (Çr.)

künkünlemek Uyuklamak ya da uyuklarken düşecek gibi olmak (Çr.)

künlenmek Küflenmek (Çr.)

künlük Tütüsü olarak yakılan ağaç sakızı, günlük (Çr.)

künnük → künlük (Çr.)

küntabak Ayçiçeği (Kalecikkaya-Al.)

kün **inci** Külçe durumundaki inci (Çr.)

küntüre Irmak kıyısına toprağı tutmak için ağaç dalı, taş kullanılarak yapılan set (Gölet-Ka.)

küpdü İri, ekşimiş, içi çabuk karar bir çeşit armut (Çr.)

küpecik Küçük küp (Çalyayla-Çr.)

küveli kazan İki yanı kulplu kazan (Kıcılı-Al.; Çr.)

küpen Ahlat (Ba.) "Küpenden yapılan gavud bizim yerel ürünümüz olup çok yararlıdır." *Şahin 2020: 92*

küpüş Kısa boylu, şişman kimse (Os.)

kürdek Kadın ceket, uzun hırka (Eskice-Me.)

küre Pekmez kaynatmak için yapılan yuvarlak ocak (Ba; İs.; Os.; Beydili, Çalyayla, Çıkrık, Eskiekin, Karahisar-Çr.) "Küre kaynatır herkes / Mis gibi kokar pekmez" *Çağlar 1952: 36*

kürebiye → görebi (Çr.)

kürelemek 1. Bir şeyi hızla kaldırıp atmak, fırlatmak, yuvarlamak (Ka.; Çr.) "Küreleyn tozunu toprağını dereye..." *Güven 2010: 15* 2. Toptan kötölemek (Os.)

kürelilik Pekmez kaynatılan ocak (Büyükdivan-Çr.)

küre maşası Büyük maşa (Ovasaray-Çr.)

küre ocağı → küre (Çr.)

kürlük Çöplük, küllük (Çr.) "Temeği aç şu gübreyi kürlüğe atalım." *Koşay-İşitman 1932: 260*

kürrük Eşek yavrusu, sipa (Çr.)

Kürt Esmer (Çr.) "Çorum'da esmere Kürt dendiğini başımdan geçen bir olayla anlamıştım." *Binyazar 2005: 140*

kürt alması Soğan (Göcenovacığı, Karagöz-Çr.) "O gün kürt alması"

- nı çok yemişler olmalı ki..." Ertekin 1946: 21*
- kürtük** Kuytu yerlere toplanmış kar ya da kum yığını (Evcı-Bo.; İs.; Su.) "Çıktım kar kürtüğüne / Delmenin yırtığına" *Ertekin 2006: 40*
- kürtün (1)** 1. Çığ (Çr.) 2. Sertleşmiş kar birikintisi (Külâh-Al.) 3. Tipi (Yağcılar-Ka.)
- kürtün (2)** Semer (Külâh-Al.; Su.) "Güzele kürtün yakışır, çirkine bal neylesin?" *Yoksul 2013: 350*
- kürü** Eşek yavrusu, sıpanın biraz büyümüşü (Ba.) "Abdişin Pala'nın evin önünde bi kürüye taksi çarpmış." *Şahin 2020: 92*
- kürüf kürüf** Sürü sürü (Çr.)
- kürük (1)** 1. Eşek yavrusu, sığa (Dutçakallı, Eskiekin, Ovasaray-Çr.) "Başında sarıği, elinde sı-rığı, bunu bilmeyen eşeğin kürüğü." *Türkoğlu 2007: 198* 2. Küçük kulaklı koyun, keçi (Ka.)
- kürük (2)** 1. Burnu kısa insan (Gölet-Ka.) 2. Ucu kısa olan eşya (Gölet-Ka.) "Kürük burunlu çocuk." *www.golet.tr.gg/*
- kürük (3)** Kulağı özürlü olan kişiye ya da hayvana takılan ad (Ba.) "Kulağı kürük olduğu için tekül-lüsü bırakmış, bu yüzden üç gündür konuşmuyo." *Şahin 2020: 92*
- kürümek** → küremek (Yarımsöğüt-Su.; Palabıyık, Sarimbey-Çr.) "Kemal der ki: Kar gibi şu zalim gurbet / Bizi burdan kürümeden gidelim" *Özgür 2002: 78*
- kürün** Pınarların önüne konan taş oluk (Kuşsaray-Çr.)
- kürüşlemek** Varlıklı olmak (Çr.)
- kürüşlü** Semiz, toplu, şişman (Çr.)
- kürüz** Küçük kulaklı insan ya da hayvan (Boğabağı, Kayı-Çr.)
- kürüzlük** Yeni yetişen ormanlık (Ka.)
- küseğen** Sık sık, çabuk küsen kimse (Evcı-Bo.) "Ama öyle küseğen bir bitki değildir." *Sarıyüce 2006: 31*
- küsgü (1)** İri diri kişilere takılan ad (Su.)
- küsgü (2)** → küskü (2) (Ba.) "Bostancı yoluna düşen gayaları küsgüyünen kaldıramayınca belediyenin kepçeyi çağırmışlar." *Şahin 2020: 93*
- küskü (1)** Fırındaki ateşi karıştırıp odun itmekte kullanılan balta sapından kalın ağaç (Çr.)
- küskü (2)** Büyük taşları kaldırmak için kullanılan uzun demir ya da ağaç kaldıraç (Dereyazıcı-Al.; Yerliköy-İs.) "Üst taraftan sokulu yassı uçlu bir küskü ile kanırtilararak parçalanmıştı." *Sarıyüce 2004: 247*
- küsküllemeç** → kazgıç (Su.)
- küstüm** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- küsük** Kaldıraç olarak kullanılan sopa (Eskiköy-Çr.)
- küsülü durmak** Dargınlığı sürdürmek (Akçalı-Su.)
- küsülülük** Dargınlık (Çr.) "İkimiz bir köylüyüz / Nasıl durak küsülü" *Ertekin 2006: 88*
- küsü tutmak** Darılmak, konuşmamak (Çr.) "Küsü tutmaktan iş çıkmaz, barışmak eydir." *Gümüş 1977: 16*
- küş** 1. Salıncak (Ovakarapınar-Çr.) 2. Bebek beşiği (Ovakarapınar-Çr.)
- küşdüre** Marangoz rendesi (Ba.) "Eskiden ambar yaparken küşdüre, burgu kullanıyoduk." *Şahin 2020: 93*
- küştahlı** Her yerde, her zaman neşeli, üzüntüsüz kimse (Çr.)
- küştek** Her işe burnunu sokan, her zaman öncülük yapma çabasında olan kimse (Os.)

küştelenmek Birisinin etekle-
rinden tutup yılışık yılışık sal-
lanmak (Âşıkbüku-Os.)

küştere Tahta rendesi (İsahacı,
Kıvcılı-Al.; Ka.; Âşıkbüku-Os.)
"Bonduruk kırığından tapanı yap-
mış / İrende küştere hızardan
çekmiş" Arısoy 1970: 91

küşüm Kuşku, işkil (Çavuşcu-Su.;
Serban-Çr.) "Sakin içine küşüm
girmesin yavru." Sarıyüce 2004:
272

küt (1) Eli ayağı tutmayan, inmeli
kimse, kötürüm, sakat (Külah-
Al.; Kuzuluk-İs.; Os.; Su.; Sarim-
bey-Çr.) "Aç gozünü anam, küt
elini dutan mı var?" Özçatalbaş
2002: 19

küt (2) 1) Ucu sivri ya da keskin
olmayan (Gölet-Ka.) "Bu bıçağın
ucu küt." www.golet.tr.gg/

küt ekmeği Yürüyemeyen çocuk-
lara yedi kapıdan toplanıp yedi-
rilen ekme (Dereköy-İs.) "Çocuk
eğer yürüyemiyorsa, çocuğa küt
ekmeği yedirilmektedir." Balıççı
2010: 107

küteşek Yuvarlak küçük odun,
kütük (İs.)

kütmek Ağaç kökü, kütük (İs.) "İn-
ce odunları kütmek üzerinde kır-
dım." Tdk 1993: 3054

küt olmak Kötürüm olmak, bacak-
ları tutmamak (İs.)

kütüğe yazdırmak Nikahına al-
mak (Su.) "Kız bu gece benim ol /
Kütüğe yazdırayım" Gösterir
2011: 202

kütüklemek Büyük ağaçları dört
ya da beş metrelik tomruklara
ayırarak (Çr.)

kütük sökme Dügün evi için odun
kesme (Su.)

kütülemek Bedenin eklem yerle-
rinden "küt" diye ses çıkması

(Çalyayla-Çr.) "Olduğun yerde kü-
tüleyip durma." Yoksul 2013: 516

kütürtü Gürültü (Çr.)

kütürüz İri kemikli, atletik yapılı
kimse (Külah-Al.) "O kütürüz he-
rif seni tehne bi yerde dutarsa
kemiklerini külufak eder, demedi
deme." Gösterir 2020: 42

küydürmek 1. Elinden bir şeyi
atmak, fırlatmak (Obruk-Do.; İs.)
"Külüpleri küydürmek için çok
uygun-du." Kalayoğlu 2017: 99

2. Aşırmak, yürütmek (Çr.)

küyemek Bayılmak (Kalecikkaya-
Al.)

küylek Kova (Os.)

küymek Dik bir yerden aşağı kay-
mak (Ba.) "Kesmaşığılin Cafer'in
evin önünden küyünce Hatıpların
Kemalettin Abi'nin evin çatısına
düştüm." Şahin 2020: 93

küyük 1. Ceviz, badem gibi yemiş-
lerin içinin çürük olması (İs.;
Âşıkbüku-Os.; Çalyayla-Çr.) "Ce-
vizi kırıp bakmadan küyük olup
olmadığını anlayamazsın." Arsla-
ner 2018: 134 2. Çürük diş (Çal-
yayla-Çr.) "Ben sana varır mıyım?
/ Başın kel dişin küyük" Gösterir
2011: 183

küyükmek Çürümek (İs.)

küyünmek Eğimli yerde oturarak
poposunun üstünde kaymak (İs.)

küyür küyür Gevrek olan, çiğner-
ken ağızda ses çıkaran yiyecek,
kütür kütür (İs.; Çr.) "Al şu elma-
yı küyür küyür ye." Tdk 1993:
3056

küzürük olmak İyice yanmak,
kızarmak (Sarimbey-Çr.)

L

- lâ** → lan (Gökçam-Su.; Güvenli-Çr.)
"Bak la bak, bu biçim gabaran culuk heç gordün mü sen?" Özça-talbaş 2002 : 32
- labye** Fasulye (Al.)
- lâdiker** Armağan, hatıra, yadigâr (İs.)
- laflamak** Konuşmak, söyleşmek, dertleşmek (Su.; Hıdıroğlu-Çr.)
"Celal mektebi yeni bitirmişti, dükkânda çay içip lafladık." Çalmuk 2019: 103
- laflaşmak** → laflamak (Su.)
"Büyük sap yığını gölgesinde lafla-şanlar en kalabalık olanıydı." Sa-riyüce 2004: 133
- lağap** Takma ad (Su.; Çr.)
"Körpe kızın lağabı da neymiş?" Tahir 2007: 369
- lağbaz** Pişmanlık (Su.)
- lağlanca** Eğlence (Çr.)
"Köpekler kocayınca kurdun lağlançası olurmuş." Yoksul 2013: 465
- lakırdak** Leyleğin ötüşü (Kavşut-Su.)
- lalak** Saf, aptal, salak (Su.)
- lalanmak** Birinin yaptıklarını yi-neleyerek alay etmek, dalga geç-mek, eğlenmek (Çopraşık-Al.; Çitli-Me.; Kamışlı-Su.)
"Katıkçı itleri, katıkçı geri, beni alaya alı-yorlar, lalanıyorlardı." Ertekin 1946: 20
- lâlek** Leylek (Çopraşık-Al.; Kamış-lı-Su.; Çr.)
"Lâleğin ömrü lakla-hınan geçer." Kerman 1997: 41
- lâlek ayak getirdi** Leyleklerin gelme zamanı emeklemeden yü-rümeye geçen çocukları anlat-mak için kullanılan bir söz (Çr.)
- laleklerin cücükleme vahdı** Yaz (Su.)
- laleklerin gelme vahdı** İlbahar (Su.)
- laleklerin getme vahdı** Sonbahar, güz (Su.)
- lâlenmek** → lalanmak (Çr.)
"Beni-minen lâleniyon mu yoğsa?" Çoru-mevi 1996: 23
- lalin** Takunya, nalın (Çr.)
"Çekir-genin ayağında lalini / Ben de sandım kaymakamın gelini" Yön-dem 1983: 19
- lambıdan** Birdenbire, ansızın (İs.)
- lamçı** → yamçı (Ka.)
- lamçi** → yamçı (Os.)
- lamlı** Harmanda savrularak buğ-daydan ayrılmış saman yığını (Kavşut-Su.)
- lan** Ey, ulan anlamında kabaca ses-lenme ünlemi (Kargı-Os.; Çr.)
"Cesedi nereye attın lan gevrek?" Destanoğlu 2006: 59
- langırdamak** Gevezelik etmek (İs.; Çr.)
"Boş fıçı çok langırdar." Yoksul 2013: 159
- lapak lapak** Lapa lapa (büyük parçalarla yağın kar için) (Çr.)
"Başlarına dikilmiş, lapak lapak tükürmüşsün..." Gümüş 1977: 56
- lapbasan** Seyrek basıp ağır ağır yürüyen kimse (Çr.)
- lapçın** Dışı parlak, içi lastikli, bağ-lamalı mest biçiminde kalın to-puklu, topraklarında demir çakılı ayakkabı (Çr.)
"Lacivert çuha şal-varı, lapçın kunduraları her za-manki gibi tertemiz..." Tahir 2008: 77
- lapçın** Bir çeşit kundura (Os.)
- lap lap** Çıplak ayakla ya da ayağa büyük gelen ayakkabıyla yürür-ken çıkan ses (Çr.)
"İki metreye yakın boyuyla lap lap giden Deli Elvan..." Tahir 2006: 87
- larhıdak** Birdenbire, aniden olan gelişme (İs.)

larkıdanak Bir nesnenin yerli yerine oturmasını anlatan söz (Çr.)

lastik Tekerlek (Al.)

laşka Laçka (Körkü-Su.) "Aşık geçinenin çokları laşka / Bu duyguyu taşıyorum Çağlar Bey" Çırakman 1992: 155

lavul lavul Kabaca, yüksek sesle konuşmayı anlatır (İs.)

layla Şiir (Kuyucak-Me.)

laylon Naylon (Çr.) "Laylon çihalı aşşa yuharı yirmi sene ney oldu." Abaz 2004: 151

layn → lan (Al.)

Laz barı Bir halk oyunu (Çr.)

lazut Mısır (Al.)

lebek Delikanlı (Çr.) "Şu garayaz lebek kimin oğlu ula, ilk şindi görüyom." Gösterir 2020: 42

leccesiz Yersiz, gereksiz konuşma (Çr.)

leçek Yazma (Al.)

lef lef geçmek Güçsüzlük nedeniyle kendinden geçmek (Çitli-Me.)

legelek Leylek (Kalecikkaya-Al.)

lelbebi Leblebi (İs.; Çalyayla-Çr.) "Ginömada gelikene lelbebi getirüle." Abaz 2004: 96

lemis İçine ispanak, peynir, patates, kıyma konulup katlanmış yufka (Çr.)

lem Nem, yaşlık (Su.)

lemli Nemli (Çıkrık-Çr.)

lemsetavuk Bir çeşit tavuk (Çr.)

len → lan (Çr.) "Nereye gediyouz len, ecinni tayfası gibi gine?" Özçatalbaş 200 : 33

lenger 1. Bakırdan büyük süzgeç (İs.; Çalica-Çr.) "O serhoşlukla bizi lengere çevirdi gittiydi." Tahir 2004: 45 2. Pilav sahanı (Alaca-höyük-Al.)

lenger sıyırma İskilip dolması sunulan lengerin yemek bitiminde ekmekle sıyırılarak ters çev-

rilmesi, yemek yiyenlerin de bahşiş atması geleneği (İs.) "Çorum'da lenger sıyırma denilen gelenek halen sürdürülmektedir." Oğuz 2006a: 32

lepir lepir Çürümüş, dökülmüş (Ba.) "Elsiseleri lepir lepir olmuş, üç haftadır yollardaymış, ondan herhal." Şahin 2020: 94

lepleki Cam tabak (Su.)

leşter Neşter (Kalecik-Me.) "Sefil Pir'i yaratıp da neyledin / Leşter vurup pare pare eyledin" Piroğlu 1981: 57

levik → livik (Kuşsaray-Çr.)

leyla Kendinden geçmiş durumda olan (Çr.)

leylek getirdi Yetişkinlerin de oynadığı bir çocuk oyunu (Çr.) "Leylek getirdi oyununda kişi sayısı ile yaş aralığı fark etmez." Oğuz 2006b: 34

leylek parası Oyunda para yerine geçen küçük, yassı, daire biçimli çay taşı (Ba.) "Senin misketlerin karşılığı beş leylek parasından fazla etmez." Şahin 2020: 94

leymin Limon (Al.)

leyvaz Fasulye (Al.)

liğ → mil (Ovasaray-Çr.) "Sel gider liğ kalır, tallaya bereket galır." Kerman 1997: 48

liğlamak Tıkamak, kapamak, doldurmak (Os.; Çıkrık-Çr.) "Saman deliğin önünü liğladı." Tdk 1993 : 3076

lıklıkı Tek ya da iki kulplu toprak testi (Su.)

lıkman → ilikmen (Su.)

lımbıdı lımbıdı Tombul ya da şişman kişide özellikle kol, bacak etlerinin hareket edildiğinde sallanması durumu (İs.)

libade Pamuklu, geniş kollu kadın ceketi, hırka (Su.)

- libit libit** Lime lime olmuş giysi (İs.)
- lik** İplik eğriken için eğri demir ucu (Ovasaray-Çr.)
- lik lik** Hoplaya zıplaya (Ka.)
- lik like kalkmak** Tırısa kalkmak (Os.)
- likman** → ilikmen (Çr.)
- lime** Dövülen çeltiğin bir bölümünün pirinç, bir bölümünün çeltik olarak kalmış durumu (Ka.)
- lingirdemek** Sabit durmayıp hafifçe sallanmak (İs.)
- lipildemek** Gaz lambası, ampul ya da ocak ateşinin sanki sönmüşçesine az yanması (İs.; Âşık-bükü-Os.) "*Lamba lipiliyor, ya patlayacakya da elektrikler gidecek.*" *Arslaner 2016: 255*
- lipildetmek** Gözlerini açıp açıp kapatmak (İs.)
- liplip** İdare lambası (Su.)
- livanlı** Eskiden zenginlerin giydiği bir çeşit ayakkabı (Su.)
- livik** Ekşi, buruk yaprakları pişirilerek yenen bir ot (Gökköy-Çr.)
- lizomu yok** Gereksiz (Çr.)
- lo** → lan (Al.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Arpalık, Dutçakallı-Çr.) "*Loo gobeller benim karpuzum nerede?*" *Sağmen 2009: 176*
- loda** 1. Taneli ya da tanesiz saman yığını (Ka.) 2. Üstü toprak ya da otlarla örtülmüş koni biçimli saman yığını (Ovasaray-Çr.)
- loggudü** Kaba saba insan (Su.; Palabıyık-Çr.) "*O loggudü adam olacak da insan içine garişacak!*" *Gösterir 2020: 42*
- loğ (1)** → lan (Yazır-Bo.)
- loğ (2)** Toprak damlarda, yollarda toprağı ezmek için kullanılan taş silindir (Külâh-Al.; Yazır-Bo.; Eskiekin, Gökköy, Sarimbey-Çr.) "*Loğ taşı gibi karnın sırtın belisiz olmuş.*" *Yoksul 2013: 485*
- lohul** Lokum (Çalica, Ovakarapınar-Çr.) "*Pilo tavatır. Et de lohul gibi bişmiş.*" *Özdemir 2019: 134*
- lohum** Lokum (İs.) "*Mevlûd ohundun muydu lohum dutulu.*" *Abaz 2004: 97*
- lohuza** Yeni doğum yapmış kadın (Dutçakallı-Çr.)
- loka** Roka (Çr.) "*Yeşillik goy madenizden lokadan / Çarık bunnunak yaptım yokadan*" *Yoksul 2011: 87*
- loksan** Eksik, noksan (Su.)
- lokul** Lokum (Çr.)
- loli** Tarla kuşu, tepeli kuş, toygar (Ba.) "*Dün avdan dönerken boş gelmeyeyim diye iki dene loli furdum.*" *Şahin 2020: 94*
- loküs** Modern gaz lambası; lüks (Su.)
- lombadan söylemek** Düşünmeden, patavatsızca söz söylemek (Os.; Evcikuzkışla-Çr.)
- lombudu** Kaba sözlü (İs.)
- lom lom helvası** Bir çeşit helva (Çr.)
- lom sözlü** Sözü, konuşmasını bilmeyen, patavatsız (İs.; Ka.; Os.)
- lonç olmak** → lorç olmak (Çr.)
- longurdak** Hayvanlara takılan büyük çan (Çr.)
- lorç olmak** Çok ıslanmak, sırlıklam olmak (Çalyayla-Çr.) "*Yaamur mu yaayo? -Belli daal mi, baksana lorç oldum.*" *Özdemir 2019: 120*
- lo taşı** → loğ (2) (Çopraşık, Eski-yapar-Al.) "*Lo taşını arayıp gelip buluşun / Alperenleriyle Türkçe konuşun*" *Barışcan 2001: 114*
- lov taşı** → loğ (2) (Çr.) "*Rüzgâr, ahırın toprak damında lov taşı gibi yuvarlanıyordu.*" *Tahir 2008: 257*

löf löf Kaba saba, kibarlıktan anlamayan (İs.)
löbetçi Nöbetçi (Su.)
lök (1) Ağır hareket eden kişi (Al.; Dutçakallı-Çr.)
lök (2) Erkek deve (Tolamehmet-Çr.) "Abaya yük deme, babaya lök deme." *Yoksul 2013: 1*
lök (3) Yalan (Çr.)
lök (4) Gaz lambasının cam takılan bölümü (Çr.)
löker Önde giden, yol gösteren (Çr.) "Sen bizim lökerimizsin." *Tdk 1993: 3090*
lök gibi Ağırbaşlı, oturaklı (Evcibo.; Su.) "Deli Şaban lök gibi oturuyor." *Güven 2013: 62*
lökçe Ayakçağı olan uzun sırtıklarla yürüme oyunu (Âşıkbükü-Os.)
löklemek Bir şeyi gereğinden çok vermek (Çr.)
löküs Lüks lambası (Ba.; Yerliköy-İs.; Os.)
löllös Biçimsiz, kaba saba (Os.)
lömbüdü lömbüdü Deve gibi bir yükselip bir alçalarak yürüme biçimi (İs.)
lönğürdek → longurdak (Çr.)
lönk Gaz lâmbasının içinden fitil geçen madeni bölümü (İs.)
löp → lüp (Çr.)
löpçü → lüpçü (Çr.)
löp löp İştahla yemek yemeyi anlatır (Obruk-Do.)
löpür löpür Hızlı hızlı içme (Çr.)
löv löv Amaçsız olarak ortada dolaşıp duranlar için söylenen söz (İs.)
lucaklık → bucaklık (Sarimbey-Çr.)
luğluğu Çok çirkin gözlü bir kuş (İsahacı-Al.) "Başına bağlamış karalı yazma / Gözleri luğluğu dişleri kazma" *Arısoy 1970: 101*

lüküs Aydınlatma amacıyla kullanılan cam korunaklı lamba (Ba.; Çr.) "En karanlık geceleri, lüküs lambaları gibi aydınlatan kol kadar elektrik feneri elindeydi." *Tahir 2004: 325*
lüle (1) Su akan musluksuz boru, çeşme ağzı (Eskiekin, İsmailköy-Çr.) "Her bir lüleden kolum kalınlığında su akıyor." *Demir-yürek-Ozulu 2017: 156*
lüle (2) İri dut tanesi (İs.) "Hâlâ gözü yerlerde lüle dedikleri iri dutlardan arayan Mıstık'a seslendi." *Kalayoğlu 2017: 98*
lülek Eşyada suyun aktığı yer (Kuyucak-Me.)
lülük (1) Bir çeşit pipo (Çalyayla-Çr.)
lülük (2) Örme başlıkların tepesindeki topuz (İs.)
lüme Duvar örgü tuğlası, lime (Sarimbey-Çr.)
lüp Karşılıksız, parasız elde edilen, beleş (İs.) "Sevaba girersin ki, cenneti cebe atarsın lüp diye..." *Tahir 2004: 197*
lüpbüdek Hemencecik, hazırca, hazır bulmuşken (İs.)
lüpçü Hazır yiyici, beleşçi (İs.)
lüver Tabanca (Su.; Çr.) "Koca parmağını lüver namlusu gibi uzatmıştı." *Tahir 2006: 125*

M

ma Sığır sesi (Çr.) "Ma kuzum, ma, çekinmeyin, yeyin!" *Seyda 2006: 192*
maal Çapa (Doğla-Me.)
maana Bahane (Ba.) "Bırak maana bulmayı, adam seni eze eze yendi işte." *Şahin 2020: 95*

- maarim** Meğerse (Çr.) "Kumpür varıdı onu yedim. Maarim o da heşlenmiş." Özdemir 2019: 108
- maarime** Meğerse (Ba.)
- maarimeyse** Meğerse (Ba.) "Maarimeyse bacısını almadım diye gıcıkılmış." Şahin 2020: 95
- maaza** Evlerin altında bulunan, içine çeşitli araç gercin konulduğu bölüm (Ba.) "Keseri mi bulamadın? Maazanın ırafına goyduydum, oraya bak." Şahin 2020: 95
- macara** Kavga, sürtüşme, anlaşmazlık (İs.)
- macara bulatma** Yaramazlık yapma (Çalyayla-Çr.)
- macca etmek** Öfkelenlendirmek, çileden çıkarmak (Dutçakallı-Çr.)
- macuk gibi** Çok ekşi (Aşıkbükü-Os.) "Elma macuk gibi, ağzı alınmıyor." Arslaner 2016: 255
- macunuz** Maydanoz (Yağcılar-Ka.)
- maçça** Dert, hastalık (Su.)
- maççalı** Suratsız, pis, kirli (Çr.)
- maçça olma** Dertli birisiyle yemek yerken iştahtan kesilme (Su.)
2. Rezil olma (Kamışlı-Su.) "Onun yanında maçça oldu." Uçakcı 2006: 369
- maçmuç** Deşenek oyununda oyuncunun atışını elini yere koymadan serbestçe yapabilmek için söylediği söz (Çr.)
- mada (1)** Mide (Os.) "Ne kadar kibar olsan / Seni madam almıyo." Aşık 2003: 85
- mada (2)** İştah, yeme isteği (Gölet-Ka.) "Lütfen üsteleme, madam almıyor." www.golet.tr.gg/
- madalanma** Umma, umutla bekleme (Su.)
- madamak** → madımak (Çr.)
- madara (1)** 1. Bayağı, basit (Al.) 2. Bir işi üstünkörü yapmak (Çr.)
- "Madara işten hayır gelmez." Kerem 1997: 22
- madara (2)** Yassı taşçı çekici (Su.; Çr.)
- madası almamak** 1. Midesi almamak (Os.) 2. Yemek için isteksiz, iştahsız olmak (Os.)
- madası olmak** Canı çekmek, canı istemek (Bademce-Ka.)
- made (1)** Başka (Yeşilyurt-Al.; Çr.) "Allah'tan made bilen yoktur." Yoksul 2013: 51
- made (2)** Mide (Çalyayla-Çr.) "Gelirse güzel gelsin / Çirkin almaz mademiz" Ertekin 2006: 27
- madebiz** Maydanoz (Çr.)
- madeniz** Maydanoz (Kıcılı-Al.; Os.; Çıkrık, Ovakarapınar-Çr.) "Bahçelerde madeniz / Döşelidir odamız" Ertekin 2006: 27
- madenüz** Maydanoz (Ba.; İkipınar-İs.) "Eccük madenüz ney varıdı." Abaz 2004: 123
- madesi almamak** → madası almamak (Çalyayla-Çr.) "Ne kadar kibar olsan Seni madem almıyor" Gösterir 2011: 295
- madesi yetmek** Ölüm zamanı gelmek, ömrü tamam olmak (Obruk-Do.)
- madık** Madımak (Ba.) "Bu sene madık çok bol. Geçen Gölyeri'nden iki etek topladım." Şahin 2020: 95
- madımak** İlkbaharda kırlarda yetişen, ufak, yeşil yapraklı, ıspanak gibi yenilen bir ot (Eskiya-par, Hışır-Al.; Boğabağı, Eskiekin, Hımıroğlu, Sarimbey-Çr.) "Yoh'ekmekle gök soğan / Madımağın oynası" (Kör Hasan) Ercan 1991: 382
- madımak çihüsü** Kısa boylu, kalın vücutlu kişi (İs.)
- madımalak** → madımak (Çiçeklikeller, İncesu-Su.) "Koyağında mor koyunlar otlamış / Madıma-

- lak güzel kızlar toplamış" (M. Güvendik) İvgin 2009: 225*
- madik atmak** Hile yapmak, aldatmak (Su.) "*Madik atmada çok ustadır o.*" *Yoksul 2013: 487*
- madrap** Temel atılacak toprak (Su.)
- mafasız** Sevgi bağlılığı olmayan kimse, vefasız (Serban-Çr.) "*Senin yâr yâr deyi nene dönemim / Böyle bir mafasız dostu neyleyim" Koçak 1980: 108*
- mafe** Mahfe, salıncak (Çr.) "*Bayram gelse de mafeye binsek.*" *Tuluk 1991: 2*
- mâfet** Müddet, süre (Karkın-İs.) "*Bi mâfet çocuklarımıza giydürücek giyicek bulamaduk.*" *Abaz 2004: 142*
- mafir** Müddet, zaman (Âşıkbükü-Os.) "*Bir mafir sonra avluda uzun boylu bir adam göründü.*" *Arslaner 2016: 255*
- maf olmak** Onulmaz duruma gelmek, yok olmak (Akçalı-Su.; Kavacık, Serban-Çr.) "*Bıldır ekinler hep maf oldu.*" *Ceyhan 1944: 4*
- mafiz** Cimri (Al.)
- mağ** Bir alan ölçüsü (3 mağ ev, 2 mağ oda) (Or.)
- mağar** Pınar, çeşme (Satıyüzü-İs.)
- mağarama** Havlu gibi kullanılan bez parçası (Obruk-Do.)
- mağart** Helke, soba kazanı gibi dik köşeli bakır kapların diplerini çekiçlemede kullanılan bakırcı örsü (Çr.)
- mağmur** Sessiz, sakın (Su.)
- mağraşmak** Koyunların meleşmesi (Kalecikaya-Al.)
- mağrisem** Meğerse (Su.; Çağşak, Evcikuzkışla-Çr.)
- mağruşlamak** Yaşlanmak (Kayı-Çr.)
- mağza** Zemin katlarda bulunan, kimi kışlık yiyeceklerin korunduğu oda (Yerliköy-İs.; Oğ.)
- mahacır** Göçmen, muhacir (Çr.) "*Hamiciye mahacırından Avrat-baz çayları yetiştirdi.*" *Tahir 2007: 282*
- mahana** Sözde neden, bahane (Ba.; Âşıkbükü-Os.; Gökçam-Su.; Serban-Çr.) "*Kaderim kötü benim / Kime bulam mahana*" *Gösterir 2011: 81*
- mahanet** Muhtaç olma (Al.)
- mahat** Sedir, kanepa (Çevreli, Kılavuz-Al.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) "*O da mahatta uyuyakalır.*" *Kantemir 2015: 191*
- mah etmek** Parlamak (Su.)
- mahık** Acı, çok ekşi yiyecek (Çr.)
- mâhırmak** → mankırmak (Ovakarapınar-Çr.)
- mahkeme duvarı gibi** Gülmeyen, somurtkan yüz (Çr.)
- mahle** Mahalle (Akçalı-Su.; Çıkrık-Çr.) "*Mahleli güzel görsün / Gel salına salına*" *Gösterir 2011: 84*
- mah mah** Hiçbir şey anlamamış gibi durup bakmayı anlatır (İs.)
- mahman** Göksulu armuduna benzeyen, iri bir çeşit armut (Ba.; İs.; Çr.) "*Çayın gıyısındaki bağamızda iki ağaç mahman armudu vardı*" *Şahin 2020: 95*
- mahmudiye** Boyna takılan altın (Çr.)
- mahra** Üzüm taşımak için kullanılan ağzı geniş, dibi dar tahta sandık (Çr.) "*Elli mahra üzüm geldi.*" *Koşay-İşitman 1932: 269*
- mahrama** Ev dokuması havlu, büyük mendil (Âşıkbükü-Os.)
- makat** Üzerine oturlan oda sekisi, tahta divan (Âşıkbükü-Os.; Su.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) "*Makattı beğenmeyen koltuğu bulamaz.*" *Yoksul 2013: 488*

makkap Matkap (Çr.) “*Bazan sahalar makkapla üç tarafından delinerek ortasına kurşun dökülürdü.*” *Tombuş 1940: 27*

maktanmak Övünmek (Kalecik-kaya-Al.)

mâl Toprağı karıştırıp otları kesmeye yarayan uzun saplı, keskin ağızlı tarım aracı, çapa (Ovakarapınar-Çr.)

malagma → malama (İs.)

malahülle Tasarı, varsayım (Su.)

malak (1) 1. Manda yavrusu (Evcı-Bo.; Aşıkbükü-Os.; Beydili-Çr.)

2. Kedi yavrusu (Yağcılar-Ka.; Kadideresi-Çr.) “*Malağı anasına götür de emsin.*” *Bilen 2006: 41*

malak (2) Un, pekmez, ceviz içi, tereyağı ile yapılan tatlı (Ba.; Bademce-Ka.; Kargı-Os.) “*Üç kişi bi culuğu yedik. Anam malak yaptı, üzerine onu da yedik.*” *Şahin 2020: 95*

malama Taneleri ayrılmamış, samanla karışık tahıl (Kıcılı, Külah-Al.; Evcı-Bo.; Ka., Kavşut-Su.; Ovasaray-Çr.) “*Saplar, tane ile samanın birbirinden ayrılacağı kıvama gelmiş, malama olmuştur.*” *Sarıyüce 2006: 59*

malamat Alçak, aşağılık, rezil, berbat (Gökçam, Yarımsö-ğüt-Su.; Serban-Çr.) “*Bi de sen malamat etme heri beni.*” *Lâçin 2007/63: 6*

malamat olmak Berbat, kepaze olmak (Külâh-Al.; Os.; Çr.)

malaşmak → maylaşmak (Çr.)

malatça armudu Malatya armudu (Ahmetoğlan-Çr.) “*Arka bahçedeki malatça armudu güveriyordu.*” *Çalışgan 2021: 119*

malay Genellikle mısırdan yapılan bir çeşit ekmek (Kalecikkaya-Al.) “*Amman amman malayım, seni nerden alayım.*” *Özkan 2004: 65*

mal gütmek Hayvan otlatmak (Gökçam-Su.; Eskiokin-Çr.) “*Mezarında mal gudüyok ölenin / Kalkan sağlar, arayanın bulanın*” *Kurtoğlu 1998: 16*

malhıta Yeşil mercimekle yarmadan yapılan bir çorba (Büyükcamili-Al.)

malıpatıra Manifatura (Çr.) “*Bıldır sene sizin Eğridere'deki malıpatıra mağazasından gelinlik pırtı aldıldık...*” *Özçatalbaş 2003: 134*

mal malamat → mal melal (İs.)

mal maşat → mal melal (Göcenovacığ-Çr.) “*Keşke biz de bir iki mal maşat verebilsek de kul hakkıyla varmasak ruzu mahşere.*” *Gümüş 1977: 16*

mal melal Taşınır, taşınmaz her türlü mal varlığı (Yeşilyurt-Al.; İsmailköy, Kiranlık-Çr.) “*Herkesin malı melalı geldi.*” *Güven 2017: 35*

malsınmak Başkasının malını benimsemek (Göcenovacığ-Çr.) “*Kaç senedir ses etmiyoruz da malsındı bizim tarlayı bak hele, der.*” *Gümüş 1977: 90*

malühülle Hayal (İs.; Ka.)

mama Baş (Çr.) “*Mamamın üstüne düştüm.*” *Tdk 1993: 3114*

mamaca 1. Beceriksiz, işin kolayını bilmeyen (Su.) 2. Hazır yiyici (Su.)

mamak Çocuk yemeği, mama (Çr.)

mâman → mahman (İs.) “*Bi de mâman armudumuz vardı.*” *Abaz 2004: 162*

mamele Resmi işlemler, yazışmalar (Su.)

mamer → mamerik (Çr.)

mamerik Dokuma tezgâhında ip-lik germeye yarayan yuvarlak ağaç (Çr.)

mamır Memur (Çr.) *"Sofrasında tuz ekmek yiyen bunca mamır!"* Tahir 2004: 348

mamır Sıcak suda haşlanan hamurun üstüne kara pekmez dökülerek yapılan tatlı (Çalyayla-Çr.)

mamir (1) Memur (Kuyucak-Me.; Su.)

mâmîr (2) Sağlam, düzgün (Ovakarapınar-Çr.)

mamiros Sıcak suda haşlanan hamurdan yapılan tatlı (Yazır-Bo.)

manca Karışık yiyecekler, azık (Dutçakallı-Çr.)

mancar Doğada kendiliğinden yetişen, yenebilen otlar, pancar (Âşıkbükü-Os.) *"Kırk türlü mancar toplar, bir öğününü aradan çıkarırdı rahmetli."* Arslaner 2016: 255

mânâklayın Bahane ile (Ba.) *"Bu hafta maça İskilip'e gidecoog. Hem mânâklayın İskilip'i de gezeriz."* Şahin 2020: 96

mandagöz Anlamsız bakan, iri gözlü kimse (Çr.)

mandal Eski evlerin kapılarının arkasındaki kol demiri (Su.) *"Dışarıdaki mandala basınca kolaylıkla açılıyordu."* Sarıyüce 2004: 118

mandik Köylü kadınların giydiği, geniş paçalı, düğmeli kadın donu (İs.; Hacıhamza- Ka., La., Os., Su.; Çıkırık, İsmailköy-Çr.) *"Uzun mandığının bezeği sımsıkiydi."* Güven 2010: 152

mangafa Anlayışsız, düşüncesiz insan (Su.)

mangaş Cımbız (Ba.; Çr.) *"Bi mangaşıña mihaat olamiyoñ mu?"* Özdemir 2019: 124

mangır Para (Al.; Su.) *"Böyle salmayı kendi mangır kesesinden çıkarıp sayar."* Tahir 2006: 249

mangırmak → mankırmak (İbik-İs.)

manhırmak → mankırmak (İbik-İs.) *"Kimi camış gibi manhırır galkıyom deyî, kimi canavar gibi ulur geliyom deyî!"* Özçatalbaş 2003: 39

manık Kedi yavrusu (Su.; Gökköy-Çr.)

manı manı Sevimsiz, kaba, ağır davranışlı kimse (Çr.)

mani Salıncak (Ba.) *"Bu akşam üzeri evin önündeki meşeye mani kuracağız."* Şahin 2020: 96

mani atma Gelin almadan sonra davulcunun bahşiş toplamak için söylediği doğaçlama şiir (Bademce-Ka.)

manifülle Kurgu, hayal (Su.)

mankafa Soğuk çalmış, soğuktan bozulmuş (Ovasaray-Çr.) *"Bizim haşhaş mankafa, hiç yağî çıkmıyor."* Tdk 1993: 3124

mankaş Cımbız (Çr.)

mankırmak Sığırın bağırması, böğürmek (Külâh-Al.; Çıkırık-Çr.)

manşa Maşa (Ka.)

mantı 1. Sapsız bıçak, çakı (Su.) 2. Bıçağın, çakının demir kısmı (Su.; Ovakarapınar-Çr.) *"Mantısına su verilmiş, köreltmek zordur."* Yoksul 2013: 491

mantız Sacdan yapılan, soba biçiminde, üstü ızgaralı ocak (Çr.)

mantik Hayvana yedirilen dikenli bir çeşit ot (Al.)

mantin Şalvar yapımında kullanılan ipek çubuklu kumaş (Çr.) *"Büyük hırkanın giydiği mantin / Küçük hırka da onlardan zengin"* Leblebici 1938: 33

mantış Yuvarlak, tombul yüzlü, basık burunlu kimse (Çr.)

mantiz → mantız (Çr.)

mantoz → mantız (Çr.)

mantuz → mantız (Çr.)

- mapıs** Hapishane, cezaevi (Göce-
novacığ-Çr.) "Ya Hacı avrada bi-
şey ederse? İyi ya ederse... Biri
mezere, biri mapısa." *Gümüş*
1977: 25
- mapısdamı** → mapıs (Kargı-Os.)
- mapıs** Hapishane (İs.) "Mapı-
sde yatmış geç gelmiş." *Abaz* 2004:
170
- mapıs damı** Cezaevi (İs.; Çr.) "Al-
lah mapıs damına düşürmesin."
Kerman 1997: 23
- mapus damı** Cezaevi (Çalyayla,
İsmailköy-Çr.) "Seni mapus da-
mina atarlar." *Tahir* 2006: 307
- māra** Mağara (İs.) "Ben onların
mārasına gitdim." *Abaz* 2004:
111
- maraf** Sini (Çr.)
- marak** Kaygı, merak (Harunköy-
İs.; Serban-Çr.) "Fakiri kurtar
maraktan / Kısmeti veren sabah-
tan" *Koçak* 1980: 195
- marama** 1. Kadınların genellikle
namazda kullandığı başörtüsü
(Kalecikkaya-Al.) 2. Mendil (Çr.)
- maraz** Rengi kaçık kimse, zayıf
(Ba.; Os.) "Çok yedirdim kirazi,
memnun etmedi marazi." *Yoksul*
2013: 216
- març murç** → maçmuç (Çr.)
- marguza** Yemyeşil, taptaze (Âşık-
bükü-Os.) "Bağda bir sebze yetişt-
i o sene marguza gibi." *Arslaner*
2016: 255
- marhama** Gayet ince mendil (Çr.)
- marıl** Marul (Gökçam-Su.; Çalyay-
la, Dutçakallı-Çr.)
- mārim** Meğer (Su.)
- mārisem** Demek ki, meğer (Su.;
Ovakarapınar-Çr.) "Hani bıldırki
sene guma üstüne vardıydım ya;
okutmuş rakibem bana mārisem."
Özçatalbaş 2002: 31
- marka** At arabasının oku (Ka.;
Âşıkbükü-Os.)
- marsak** Yanmamış odun parçası
(İs.)
- marsık gibi** Kömür gibi, kapkara
(Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)
"Marsık gibi teni var / Boydan
uzun eni var" *Gösterir* 2011: 264
- Marsuvan** Merzifon (Çr.)
- martinli** Şirret kadın (Su.)
- masaf (1)** Küçük sepet (Çr.)
- masaf (2)** Sofra tepsisi, büyük
sini, küçük bakır tepsi (Çam-
pınar-Os.; Çalyayla, Karadona-
Çr.) "Mantı masafta güzeldir."
Yoksul 2013: 487
- masat** Bıçak bileyleme aracı (Kıcı-
lı-Al.; Çalıca-Çr.) "Hesapsız kasap,
belinde kalır masat." *Yoksul* 2013:
378
- masdar** Düz çizgi çizmek için
kullanılan cetvel tahtası (Çr.)
- masen** Mahzen, kiler (Kamışlı-Su.;
Sevindikalan-Çr.) "Gız geliin,
masene in de az duzlu ya çıkar."
Özcan 2021: 6
- masıra (1)** Hıyarın küçüğü (Kıcılı-
Al.; Çalyayla-Çr.) "Taze hıyar ma-
sıra / Gedyiom yolun sıra" *Ertekin*
2006: 109
- masıra (2)** Masura (Çr.)
- māsız** Yalancıktan (Su.)
- masim** Masum, günahsız (Çr.) "Şu
el kadar masimin hakkı yenir
mi?" *Yoksul* 2013: 471
- māsimek** Değer vermek, önem
vermek (Çr.) "Naarasñ gelmez,
beni hiç masimiyo ki." *Özdemir*
2019: 118
- mas mas** 1. Ağır ağır, durgun dur-
gun, sersem sersem duran kimse
(İs.; Çr.) 2. Vurdumduymaz, aptal
(Su.)
- masra** Hıyarın küçüğü (İs.)
- mastar** Sıvacılıkta kullanılan bü-
yük, düz, tahta cetvel (Su.; Çr.)
- mastı** İşini ağırdan alan (Al.)

masuz Yalan, yalancıkta (Ovakarapınar-Çr.)

masuzcuktan Şakadan (Çr.) “*Ne gızıyon aslanım, masuzcuktan yaptım.*” Tuluk 1991: 2

maşaca Maşa (Bademce-Ka.)

maşala (1) Düğün alanlarını gece aydınlatmakta kullanılan bir çeşit meşale (Çr.)

maşala (2) Sebze bahçesindeki küçük bölümler, evlek (İs.; Çal-yayla, Ovakarapınar-Çr.)

maşalama → maşala (2) (Külah-Al.; Ba.; Yerliköy-İs.; Su.) “*Soğan üç maşalama / Ortası köşeleme*” Aytakin 2003: 145

maşmuş Söylendiğinde kaleye geri dönme zorunluluğunu ortadan kaldıran deşenek oyunu terimi (Çr.)

maşrapa Su kovası, su tası (Su.) “*Maşrapayı uzattılar, Enver anında geri çevirdi.*” Destanoğlu 2006: 42

mat (1) Donuk, insana sıcak gelmeyen, güler yüzlü olmayan (Çr.) “*Yok heri, duruşu öyle mat. Ci-yersekdir aslında.*” Özdemir 2019: 95

mat (2) Pekmez kazınının dibin de kalan koyu pekmezi ağda kıvamına gelenek dek pişirerek yapılan yiyecek (Kargı- Os.)

mataf 1. Satılacak mal ya da eşya (Yeşilyurt, İshacı-Al.) “*Feleğin ardından yetmiş var m’ola / Matafın eksige satmış var m’ola*” Arısoy 1970: 49 2. Pılı pırtı, kumaş gibi nesnelere ortak adı (Âşık-bükü-Os.)

matçalı Hastalıklı, dertli, kötü, pis (Çr.)

matrabaz Yüksek ederden satmak amacıyla malını saklayan kimse (Çr.)

maval maval Aptal aptal bakış (İs.; Çr.)

maviya (1) Acımasız kimse (İshacı, Kıcılı-Al.; Karagöz-Çr.) “*Lambayı aldı maviya Göbüş / Gel alma lambayı İsmail Ağa*” Arısoy 1970: 90

maviya (2) Mavi gözlü (Kıcılı-Al.)

mavi bez Delmenin arkasına konduğu için ‘arkalık’ da denilen, bir çeşit yerel dokuma (Çr.)

mavin Kamyon ya da otobüs sürücülerinin yardımcısı; muavin (Tatar-Çr.) “*Arabamın mavin / Soramadım evini*” Çağıl 2013: 7

mavra Yüksekten atma, palavra (Su.)

mavu Mavi (Kayabüğüt-Al.) “*Kâkülü eğrice kaşları eğme / Gamzenin altında bir mavu döğme*” (Ahmet) Ercan 1991: 146

mavuş Mavi, maviş (Çr.) “*Entarisi mavuştur / Çek yakarı kavuştur*” Ertekin 2006: 17

may 1. Askerlikte hedef, boy hedefi (Çr.) 2. Karşıda, açıkta, hedefte (Ovakarapınar-Çr.)

maya Dişi eşek ya da deve (Evcibo.; İs.; Küçükpalabıyık, Ovasaray-Çr.) “*Devecilerden biri mayanın önüne samanla arpa döküyordu.*” Sarıyüce 2006: 95

maya daşı Fırıncının yeni aldığı çırağı denemek için getirmesini istediği hayali taş (İs.)

maya gibi Etine dolgun, canlı (Karagöz-Çr.)

mayalı 1. Saçta pişirilen mayalı küçük ekmek (Al.; Çr.) 2. Mayalı hamurdan, tavada yağla kızartılan bir tür bazlama (Beydili, Eskiekin-Çr.) “*Mayası bozuğunan mayalı bile yeme.*” Yoksul 2013: 494

mayalık Maya konulan çanak (Çr.)

mayasır Mayasıl hastalığı (Çalyay-la-Çr.)

mayasur → mayasır (Kuzuluk-İs.)

mayda Ekmek, yiyecek (Ba.) "Ebe-me bu gurtlar, köpekler gışın yiyeceği nereden buluyor diye sorunca, onlara gökten mayda iniyor evladım derdi." Şahin 2020: 96

maydalak Kısa boylu kimse, cüce (Çr.)

maye Yeni doğmuş kuzu, oğlak (Çr.)

mayı Topaç (Ba.)

mayıf Yüze gülen, yaltakçı (Çr.)

mayıflanmak Bir işe, bir öneriye istekli olmasına karşın, isteksizmiş gibi davranmak, nazlanmak (Dutçakallı, İsmailköy-Çr.) "Gocaya varmaya varıcan, ne mayıflanıp duruyon." Kerman 1997: 70

mayıklamak Köpeğin can acısıyla bağırması (İs.)

mayıl mayıl 1. Üzgün üzgün, iç geçirerek, özenerek bakmak (Pabalıyık-Çr.) 2. Bel bel bakmak (Ba.; Çr.) "Eve girip çıktıkça çevrene mayıl mayıl bakmana dayanamıyom." Kerman 1997: 70

mayıs 1. Yaş sığır pisliği, gübre (Yağcılar-Ka.; Arpalık, Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Avludaki mayıs kokusuna sinekler hücum etti." Yoksul 2013: 86 2. Hayvanların arkasında oluşan pisliğin yaptığı yağlanma (Gökçam-Su.)

mayıs böcüğü Bok böceği (İs.)

mayış Maaş (Al.; İs.; Göcenovacı-Çr.) "Yarın aldığı mayış / Benim süsüme yetmez" Ayhan 2002: 171

mayışmak Sıcaktan, mide dolgunluğundan ya da zevkten gevşemek, baygınlaşmak (Su.; İsmailköy-Çr.) "Sıcağın verdiği rehavetle mayışıp kaldı." Güven 2013: 134

maylak (1) Deve yavrusu (Çr.)

maylak (2) Kendine sahip olamayan, sarsak (İs.)

maylaşmak (1) Görgü kurallarına uymaz biçimde, yayılarak oturmak (Çr.)

maylaşmak (2) Gevşemek, rehavete kapılmak (Ba.) "Şu nisan güneşini görünce iyice maylaştık. İşe nasıl başlayacağız ben de bilmiyorum." Şahin 2020: 96

maylaşuk Seme, aciz, sersemlemiş (Yenişihlar-Ba.)

maymak 1. Beceriksiz, sersem, şaşkın (Çr.) 2. Eli ayağı çarpık, ağzı eğri kimse (Çr.)

maymaşık Tembel, uyuşuk (İs.)

maymaşmak → maylaşmak (Ba.; İs.) "Patronun gitmesini fırsat bilerek iyice maymaştın emme, gelince görürsün." Şahin 2020: 97

maymun Çevresine ip sarılıp birden bırakılarak ya da kamçı ile vurularak döndürülen koni biçiminde ucu sivri, ağaçtan yapılan oyuncak: ayı, topaç (İs.; Me.) "Oyuncu, kamçının ucundaki ipi maymuna dolar." Oğuz 2006b: 48

maymun çevirmek Topaç çevirmek (Çr.) "Kara yapı bir evi vardı çorak kaplı. Çocukların maymun çevirdiği bir oyun alanıydı." Özcan 2021: 6

mayşala Bağ, bahçe, bostanlarda ekilmek için ayrılmış küçük toprak parçası, evlek, karık (İs.)

mayşalama → mayşala (Ba.; İs.)

maytalak Ufat tefek, cüce gibi, bodur (Çr.)

maytap Güllünc şeyler söyleyerek insanları eğlendiren kişi (İs.; Su.; Karagöz-Çr.) "Gezerken Sungurlu'nun en maytap adamlarına rast gelmiş." Uçakcı 2006b: 207

maytap geçmek Dalga geçmek, alay etmek, eğlenmek (Küçükpa-

labıyık-Çr.) "Sen kiminle maytap geçiyon la şallak!" Özçatalbaş 2003: 16

maytaplanmak → maytap geçmek (Su.) "Elinin körüdür Koca Bekir! Maytaplanmanın sırası değil!" Çalmuk 2019: 151

maytaplık Şaka, gülmecelik (İs.)

mayturuklanmak Oyalanmak, boş yere vakit geçirmek (Obruk-Do.) "Ne mayturuklanıyon oolum, işinin başına getsene." Gösterir 2020: 42

mayu → maymun (Yenişihlar-Ba.) "Siz hiç Tekkenin Kaş'da mayu çevirdiniz mi?" Şahin 2020: 97

mayukdamak Üzüntü anında kedi gibi ses çıkartmak (Os.)

mayyoğ Akılsız, kaba adam (Os.)

mazak (1) Ham meyve (Su.)

mazak (2) Kısa boylu, cüce (İs.)

mazarat Yaramaz çocuk, yaramazlık yapan kişi (Külâh-Al.; Yarımsöğüt-Su.; Gökçe ağaç-Uğ.; Dutçakallı, Karadona-Çr.) "Senden büyük olanın sana mazaratı dokunur." Seyda 2006: 87

mâzeme Malzeme (Karkın-İs.) "Mâzeme öyle, çimento alıcâñ, tuhla alıcâñ bi sürü." Abaz 2004: 143

mazı (1) Çam ağacının tabaklıkta kullanılan meyvesi (Çr.)

mazı (2) Kağnılarla arabalarda iki tekerleği birbirine bağlayan, kalın ağaç dingil (Alacahöyük, Miyanesultan-Al.; İs.; Me.; Kavşut-Su.; Beydili, Eskiekin-Çr.) "Kağnıların mazıları yağlanır, daha iyi gıcırdaması sağlanırdı." Güven 2013: 95

mazıl olmak İzlenesi gerçeklemediğinden üzülmek (Çr.)

mazlım Uysal, iyi huylu, söze gider, yumuşak başlı (Kargı-Os.; Çalyayla, Evcirtakışla, Tatar-

Çr.) "Senin şu gocan nâdar mazlım adam." Kerman 1997: 23

mazman (1) Dört beş yaşındaki erkek koyun (Çr.)

mazman (2) İp sarmaya, urgan bükmeye yarayan, silindir biçiminde araç; çıkırık (Alacahöyük, Perçem-Al.)

mazu (1) Çok ekşi (Yağcılar-Ka.)

mazu (2) 1. → mazı (2) (Ba.; Âşık-bükü-Os.) "Şu mazuyu iyice yağlasaydın bu gıcık sesleri dinlemek zorunda kalmazdık." Şahin 2020: 97 2. Du dolaplarının kalın gövdesi (Âşık-bükü-Os.)

mazu boyun Kaba, kalın boyunlu kişiler için kullanılan yergi deyişi (Âşık-bükü-Os.)

mazulamak Tabaklanacak derileri işleme yatırmak (Çr.)

me Al, buyur (Bademce, Gölet-Ka.; Os.) "Ceplerinde kuru yemiş varsa, me kızım, ma koçum, der verir." Seyda 2006: 257

mecali galmamak Çok yorulmak, yeniden iş görecektir gücü kalmamak (Çr.)

meccom Ucuz (Çr.)

mecek (1) Kısa boylu, büyümemiş ağaç, insan ya da hayvan (İs.)

mecek (2) Çamur kazımak için üvendirenin ucuna takılan demir (Çr.) "Mecek her zaman çamur sıyırmaya yaramaz, bazen de başkasına ders vermeye yarar." Yoksul 2013: 494

mecel Güç, derman (Su.; Dutçakallı-Çr.)

mecene İri, büyük, hantal (Çr.)

meçcik Sık başlayıp uca doğru azalan sert kılı sakal (Çr.)

meçük (1) Davul tokmağı (Ka.)

meçük (2) 1. Zayıf, avurtları çökmüş kimse (İs.) 2. Kıcı kırık (Os.)

- medanoz** Maydanoz (Dutçakallı-Çr.)
- medek** → malak (1) 1 (Me.)
- medeniz** Maydanoz (Al.)
- medenüz** Maydanoz (Karkın-İs.)
"Şu beş altı medenüzü getdük."
Abaz 2004: 143
- meder** İlaç, çare, derman (Çr.)
"Kelin mederi olsa kendi başına olur." Yoksul 2013: 440
- medet** Umut (Su.; Güvenli, Karagöz-Çr.)
- medik** Küçük, şişman çocuk (Çr.)
- medine** Ocak yanlarında, mutfak duvarlarında, kapaksız, gömme küçük dolap (İs.; Os.; Beydili-Çr.)
"Evleri medineli/ Varıp da ne demeli" Ertekin 2006: 50
- medonos** Maydanoz (Su.; Gökköy-Çr.)
- meel** Çapa (Kayadibi-İs.)
- meerim** Meğer (Al.)
- meesimek** Önemsemek (Ba.) "Beni hiç meesimedi, garısı yerine goymadı, çok içerledim." Şahin 2020: 97
- meesitmek** Önemsememek (Ba.) "Kaç sefer söyledim emme beni meesitmiyo ki bacım." Şahin 2020: 97
- mefa** Sevgi bağlılığı, vefa (Eskiya-par-Al.; Su.) "Baktın yârin mefasız / Peşini boşlamalı" Gösterir 2011: 124
- mefât etmek** Vefat etmek, ölmek (İs.; Çr.) "Bi müddet sōna pa-tişahın hanımı mefât ediy." Abaz 2004: 115
- mefta** Mevta, ölü, ölmüş (Al.)
- mege** Çapa (Al.)
- meğel** Tek ağızlı küçük kazma, çapa (Al.; Ba.; İs.; Oğ.; Çalyayla-Çr.) "Bir meğel getirerek ona uygun bir mezar kazdık." Kalayoğlu 2017: 92
- meğellemek** Toprağı çapa ile kabartmak, otlarını temizlemek (Çr.)
- meğensimek** Önemsemek, ciddiye almak (Bademce-Ka.; Âşıkbü-kü-Os.) "Sen bizi meğensimiyorsun; ama sonra görüşürüz." Arslaner 2016: 255
- meğersem** Meğer (Al.)
- meğert** Bakırcı örsü (Çr.)
- meğersimek** Önemsemek (Os.)
- meğirsek** Yavrusuna çok düşkün insan ya da hayvan (Ka.)
- meğrise** Oysaki (Çr.)
- meğsinmek** Önemsemek (Ka.; Güvenli-Çr.)
- meğsinmemek** Önemsememek (Ka.)
- meh** Evcil, eti yenebilen hayvanları çağırma ünlemi (Gölet-Ka.)
"Meh, meh... Gel Sarıkız'ım gel." www.golet.tr.gg/
- mehek** Deneme (Çr.) "Mehek taşı." Tdk 1993: 4590
- mehel (1)** Çapa (İs.) "Öküzü olmayanların meheli vardır." Kemal 2002 : 33
- mehel (2)** Uygun, yerinde, denk (Acıpınar, Ovakarapınar-Çr.) "Allah bilir kulunu, mehel görür çulunu." Yoksul 2013: 39
- mehendis** Mühendis (Çr.) "İstanbul'da mehendis Mektabı'na gidecem." Seyda 2006: 231
- mehersimek** Önem vermek (Çr.)
- mehesimek** Önemsemek (Al.; Evcikuzkışla-Çr.)
- mehesimemek** Önemsememek (Al.)
- mehesiz** Uygun konuşmayan, geveze (Gökçam-Su.)
- mehle (1)** Belkemiği üzerindeki yumuşak etler (İs.) "Bir kilo mehle aldım." Tdk 1993: 3151
- mehle (2)** Mahalle (İsahacı-Al.; Aşağıfındıklı-Su.) "Ne kötü mehle

- imış / Sevmeden ayırdılar” Ertekin 2006: 67*
- mehlem** Merhem (Evcirtakışla, Serban-Çr.) *“Derdine dermanı arayan için / Mehlem oldum dost Şekip’im diyene” Şahadoğru 1995: 29*
- mehlep** Aşılanmamış kiraz ağacı(Çr.)
- mehrebe** Merhaba (Karkın-İs.) *“Hepimiz mehrebey keserük senen.” Abaz 2004: 146*
- mehremetli** Merhametli (Kavacık-Çr.) *“Gavur deyip de geçme. Onun da öyle iyisi var ki bizim Müslümanlardan da mehremetli oluyor.” Ceyhan 1944: 5*
- mehtaç** Muhtaç, gereksinimi olan (Su.) *“Gomşu gomşunun külüne mehtaç.” Uçakcı 2006: 218*
- mekene** Makine, kamyon (Küçükpalabıyık-Çr.)
- mekere** Makara (Ovakarapınar-Çr.)
- mekikli** Bir tür peştamal (Çr.)
- mekir** Kalleslik, kötülük, zarar (İsahacı-Al., Su.; Serban-Çr.) *“Bakıncağız hoşlanmadım gözünden / Kada, bela, mekir akar yüzünden” Arısoy 1970: 101*
- meksetmek** Birini işinden alıkoymak, bekletmek (Gölet-Ka.) *“Kusura kalma, seni meksettim.” www.golet.tr.gg/*
- mektip** Mektup (Çr.)
- melefe** Yüzsüz yorgan ya da yorganın iç astarı (Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- meleşen** Çok meleyen (Çr.) *“Sütsüz koyun meleşen olur.” Yoksul 2013: 588*
- melek üzümü** Yemişleri yenen bir bitki (Çr.)
- meleme** Beceriksiz, iş bilmez, ağır canlı (Çr.)
- melemetçi** İşini üstünkörü gören, baştan savan (Çr.)
- meleşme** Kuşkonmaz (Âşıkbükkü-Os.)
- meletmek** Yalvartmak, çığırtmak, bağırtmak (Çalyayla-Çr.) *“Çığırtta çığırtta kesmiş orospu herifi, melete melete kesmiş.” Gümüş 1977: 55*
- meleyke** Melek (Su.)
- melez (1)** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- melez (2)** Karışık tahıl, aşlık (İs.)
- melez (3)** Ketten arasına ipek karıştırılarak dokunan bir çeşit kumaş (Çr.)
- melez gömlek** Düğünlerde ya da hamama giderken giyilen, heril gömleğin ipinden biraz daha kalın bükülen ipek ipliğinden dokunan gömlek (Çr.)
- melhem (1)** Merhem (Kalecik-Me.; Çalyayla-Su.; Serban-Çr.) *“Seni melhem dediler / Bu sinem yarasına” Ertekin 2006: 76*
- melhem (2)** Bir bitki (Çr.)
- melleme** → meğellemek (İs.) *“Biz bahcede melli yok, dırmuklu yok.” Abaz 2004: 161*
- melmeket** Memleket (Su.; Çalyayla-Çr.) *“Yolcu yum, bu melmeketin garibiyim ağa.” Çorumevi 2000: 18*
- mel mel bakmak** Üzgün üzgün bakmak (Çr.)
- melüz** Fırıncıların, ekmeğin yüzünü parlatmak için sürdüğü pişmiş sıvı hamur (İs.)
- memeksimek** Ekşimek (Çr.)
- memelik** Sütyen (İs.)
- memik** Meme (Dutçakallı-Çr.)
- memişane** Tuvalet, hela (Os.) *“Memişaneye gidecek olsa, beline ip takacak.” Tahir 2004: 259*
- memişhane** → memişane (Gökçöy-Çr.) *“Memişhaneye doğru*

- birkaç adım seğirtti." Tahir 2004: 393*
- memük** İnsanlarda üreme organı (Çr.)
- mencilis** Toplantı, topluluk (Su.; Serban-Çr.) *"Cuma gecesi bugün mübarek / Oturduk mencilis tutuk birarek" Koçak 1980: 299*
- mendek** Kedi yavrusu (Bademce-Ka.)
- mendil** Sofra yaygısı (Çr.)
- mendil alma** Sözlünen gençlere söz yüzüklerinin takılması töreni (Ka.) *"Gençlerin evlenmesine karar verildikten sonra mendil alma günü tespit edilir." Aşık 2003: 70*
- mendil verme** → mendil alma (Ka.)
- menefe** Kılıf, yüz (Su.; Palabıyık-Çr.) *"Yastığın menefesi iyece kircikmiş artık, yusana." Gösterir 2020: 42*
- menek** Kedi yavrusu (Hacıhamza-Ka.)
- menekşe** Bir çeşit iğne ya da mekik oyası (Çr.)
- menemez** Zayıf, cılız (Su.)
- menemme** Sanırım (Olukyanı-Su.)
- menengüç** Yabanıl ağaç fıstığı; sakızlık (Çıkrık-Çr.)
- menevcer** Yabanıl kuşkonmaz (Su.; Çıkrık, Gökköy, Ahmetoğlan, Karagöz-Çr.) *"Özellikle menevcer yemeği olduğu gün adeta küçük bir bayram yaşadık." Çalışgan 2021: 195*
- menevre** Aldatmaca, düzen, dolap (Çr.) *"Mutlaka çevirecek bir menevresi var." Tdk 1993: 4591*
- menevşe** Menekşe (Eskiyapar, Kayabüget-Al.; Su.; Eskiengin-Çr.) *"Senden ayrı düşeli / Soldum menevşe gibi" Akbaş 1983: 44*
- mengen** Büyük köpek (Su.)
- mengirdek** Ağaç boyunduruk (Alacahöyük, Dereyazıcı-Al.)
- mengüş** Bitkinin toprak altı gövdesine sarılıp kopmasına neden olan ya da kökünün özünü yiyerek bitkiyi kurutan sarı renkte iri kurt (İs.)
- mengül** Bilezik (Gölet-Ka.)
- mengürdek** Hayvanları ahıra bağlamak için kullanılan U biçiminde eğri ağaç (Yazır-Bo.)
- menik** Kulağın küpe takılan yumuşak yeri, kulak memesi (Su.)
- menük** Hıyar, salatalık (Ka.; Aşık-bükü-Os.) *"Hıyara menük, köpeğe enük ... derler Kargı'da." Aşık 2003: 134*
- merdimen** Merdiven (Çavuşoğlu, Esentepe-İs.) *"Merdimene yoharı çıkdı." Abaz 2004: 138*
- merdin** Acındırıcı söz (Çr.)
- mere** Otlak, mera (Dutçakallı-Çr.)
- merek** Samanlık (Al.; Me.; Boğabağı, Büğdüz-Çr.) *"Martta merek, abrilde bir deve yükü ot gerek." Yoksul 2013: 493*
- meremet** Acıma (Çr.)
- merrep** Tepe, yokuş (Al.)
- meres** 1. Çivili köpek tasması (Göcenovacı-Çr.) 2. Köpeğin yaşı (Ka.) *"Tazıyı bana verdi. Meresinden tuttum köye yöneldim." Ertekin 1946: 16*
- meret (1)** Erkek üreme organı (Çr.)
- meret (2)** Uğursuz, hayırsız (Su.; Kirazlıpınar-Çr.) *"Şu merete on üç yaşında başladım." Destanoğlu 2006: 18*
- merkap** Siyah renkli ayakkabı (Çr.)
- mertek** 1. Karadam örtüsünün yapımında kullanılan, yuvalama ya da kırma denen ağaçların üzerine çekilen ağaç elemanlar (Al.; Bo.; Or.) 2. Kırma çatıda taşıyıcı öge (Alacahöyük-Al.; Kamışlı-Su.; Evciortakışla-Çr.) *"Mertek gibi*

- boy var adamda."* *Yoksul 2013: 495*
- mertlemek** Atlamak, sıçramak, zıplamak (Şekerpınar-Su.)
- mertmen** Merdiven (Os.)
- merzifan** Duvar merdiveni (Çr.)
- merzimen** Merdiven (Oğ.; Âşık-bükü-Os.) "*Kelgiz da merzimen başında oturuyomuş."* *Arslaner 2016: 178*
- merzivan** Duvar merdiveni (Or.; Türkler-Çr.) "*Merzivandan inmeli / Bir âşık edinmeli"* *Gösterir 2011: 149*
- merzuvan** Taşınabilir ahşap merdiven (Çıkırık, Ovakarapınar-Çr.)
- mes** Kışın lastik ayakkabı içine giyilen çorap biçimindeki ayakkabı (Yazır-Bo.; Evcioartakışla-Çr.) "*Ayağında mesi var / Biri geniş biri dar"* *Çağıl 2013: 4*
- mesarif** Masraf (Ba.) "*Ne lüzumu vardı o gader mesarife sayın başganım!"* *Şahin 2020: 97*
- meseleme** 1. Sorun (Çr.) "*Çorumlular ile köylüleri gibi meseleye meseleme diyordu."* *Tahir 2007: 168* 2. Örneklem (Su.)
- mesep** Mezhep (Çr.)
- mesep yarıştırmak** Direnmek, savından dönmek (Ka.)
- meses** → üvendire (Os.)
- mesimek** Değer vermek, önem vermek, saymak (Yerliköy-İs.; Su.; Ahmetoğlan, Ovakarapınar-Çr.) "*Bizi fark etmiyorlar, belki bizi çocuk diye mesimiyorlar."* *Çalışgan 2021: 262*
- mesitme** Önem verme (İs.)
- meşirap** Kulplu su tası, maşrapa (Su.)
- meşrebe** Maşrapa (Çr.) "*Meşrebenin kalayı / Kızlar çeker halayı"* *Gösterir 2011: 139*
- meşur** Meşhur, ünlü (Çr.) "*Beyaz giyme üşürsün / Güzellikte meşursun"* *Gösterir, 2011: 254*
- met** Çelikçomak oyununda kullanılan 15-20 santimlik değnek parçası (Kunduzlu-Ba.; İs.; Bademce, Gölet-Ka.) "*Çalılığın üstündeki düzlükte birinci sigarasına çok met oynamışlığımız vardır."* *Şahin 2020: 97*
- metel** 1. Öykü, masal (Kunduzlu-Ba.) "*Kış günlerinde metel diye anlattıkları masalları nasıl untabilirim?"* *İpek 2021: 266* 2. Bilmece (Dutçakallı, Sarimbey-Çr.) "*Metel metel met atar, iki sıçan göt atar."* *Akbaş 1983: 35*
- metel (satmak) söylemek** Bilmece söylemek (Ba.; Çalyayla, Eski-ekin, Sarimbey-Çr.) "*Dilsiz oyunu kurar, masal söyler, metel satar-dık."* *Özçatalbaş 2002: 44*
- metetmek** Övmek (Yeşilyurt, Eski-yapar-Al.; Yazır-Bo.; Serban-Çr.) "*Metetmektir aşıkların hüneri / Kudretten kaynar aşkın damarı"* *Koçak 1980: 2*
- metez** Oklava ile açılıp bardakla daire biçiminde kesilen hamurun içine patates konularak yapılan mantı benzeri bir yemek (Al.) "*Bu şekilde hazırlanan patatesli hıngala ise metez adı verilmektedir."* *Oğuz 2006a: 40*
- metezoru** İstemeden, baba zoru (Çr.) "*Hoca metezoru düşe devire inmiş badalları."* *Çorumevi 2001: 16*
- metire** Metre (Tatar-Çr.) "*Beş metire astarınan / Yaktın benim genç ömrümü"* *Çağıl 2013: 52*
- metlemek** Çelikçomak oyununda çeliğin vurulduktan sonra birkaç kez yere değip sıçraması (Çr.)
- mettup** Mektup (Çr.) "*Gidip diyarı gurbette garip kalırsam / Ayrılık*

- mettubun sal bazı bazı" Caferoğlu 1994: 148*
- mevele** Yemiş, meyve (Çr.)
- mevşür** Meşhur, ünlü (Ba.) "Ağanın Gınalı namıynan mevşür güzel mi güzel bi gızı varımış." Akbaş 1983: 7
- mevüklemek** Köpeğin inleme ile havlama arası ses çıkarması (Çr.) "Ambarın altında yavruları da mevüklüyorlardı." Güven 2017a: 92
- meydani** Yarı ipekli kumaş (Çr.)
- meyhane** Düğün helvası yapılrken kavru lan unun kıvamı (İs.)
- meyyallanmak** Nazlanmak (Çr.) "Meyyallanma Fadime. Çok dünürü var gızın." Özçatalbaş 2003: 68
- mezzin** Müezzin (Çr.) "Ardlarından mezzinleri, kayyumları, zerafetli gülbanklar çekerekten seğirtti." Tahir 2004: 355
- mezeki** Bir tür damla sakızı (Çr.)
- mezelemek** Eğlenmek, alay etmek (Çr.)
- mezellik** Mezarlık (Ba.; Çr.) "Bizim mezellik benzinliğin üzerindeki yanındaki değil." Şahin 2020: 98
- mezemek** Meydani kumaşının bir çeşidi (Çr.)
- mezer** Mezar (Al.; Ba.; Bademceka.; Su.; Çr.) "Doruk mezer seni bekliyo, variver." Kerman 1997: 81
- mezerlik** Mezarlık (Eskiekin-Çr.) "Fevzüm Abama da musallat mazaraz / Çıkar mezerlikte tura Deyzoğlu" Kurtoğlu 1998: 16
- mezet** Alçalma, bayağılaşma (Su.)
- mezeye almak** → mezelemek (Çr.)
- mezeldek** Yabantavuğu (Çr.)
- mezhebi geniş** Toplumun namus anlayışına aykırı davranan kimse (Su.)
- mezzin** Ezan okuyan; müezzin (Çr.) "Bize ezan okuması, mezzinlik etmesi hani?" Tahir 2006: 198
- mezir** Çabuk tutuşan yağlı çıra (İs.; Âşıkbükü-Os.)
- mezmenderek** Topaç da denilen oyuncak (Or.)
- mezzeki** Bir çeşit çam sakızı (Çr.)
- mıcgır** Besili, rahat (Su.)
- mıcıkçı** Oyunbozan, hilebaz (Karağöz-Çr.)
- mıcık mıcık** Vıcık vıcık, sulu sulu (Çr.)
- mıcırıklı** Karışık, kuşku verici (İs.; Çr.) "İş, mıcırıklı çıktı." Tdk 1993: 4593
- mıdara (1)** 1. İhtiyaç (Çr.) 2. Te-nezzül (Ka.; Su.)
- mıdara (2)** İyilik yapana karşı duyulan gönül borcu (Ovakarapınar-Çr.)
- mıdara (3)** İyi yerleşmemiş, eğreti, çürük (Kargı-Os.; Su.; Palabıyık-Çr.) "Ola bu ip mıdara oldu, gopacah." Tdk 1993: 4594
- mıdavak** Sağlam durmayan, eğreti (Âşıkbükü-Os.) "O çivi darabıda mıdavak duruyor, o torbayı ona asma." Arslaner 2016: 255
- mıdırıklık etmek** Bir yerde harcaması gereken parayı harcamamak, cimrilik yapmak (İs.)
- mıdıklamak** Özensiz yapmak, baştan savmak (Çr.)
- mıdırdamak** Kendi kendine söylenmek, mırıldanmak (İs.; Çr.)
- mıdırandanmak** Kendi kendine söylenmek, mırıldanmak (Çr.)
- mıgısıçtı** Aşırı derecede cimri (Ba.) "Aşşoba'nın en mıgısıçtı kim bilmiyonuz ellaam, tabii ki de..." Şahin 2020: 98
- mıh** Çocukların belirli kurallara göre çivi ile yerleri çizerek oynadıkları bir oyun (Su.)
- mıhbaşılı** Puanlı, noktalı (Çr.)

mıhladuz Mıknatıs (Çr.)

mıhlama Soğanlı kıyma, pastırma, ispanak ya da pancar sapları üstüne yumurta kırılarak yapılan yemek (Âşıkbükü-Os.; Büyük-gülücek, Ovakarapınar-Çr.) “*Yâre ettim mıhlama / Yâr eşeğin dehleme*” *Aytekin 2003: 188*

mıhlı Puanlı, noktalı (Çr.)

mıhsıçtı Cömert olmayan, cimri, eli sıkı (Dutçakallı-Çr.)

mıhtar Muhtar (Al.)

mık Çivi (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Duvara mık çakayım / Sallan da bir bakayım*” *Gösterir 2011: 202*

mıkdar Muhtar (Çavuşoğlu-İs.) “*Mıkdarın evüne yaturmuşla.*” *Abaz 2004: 140*

mıkla Bir yemek adı (Su.)

mıkladuz Mıknatıs (Çr.)

mıklama → mıhlama (Çr.) “*Çanağa konulsa kırılır, mıklama sahanına koyduk.*” *Demiryürek-Ozulu 2017: 218*

mıktar Muhtar (Bademce-Ka.) “*Yok ulası yok... Mıktarın emri.*” *Gümüş Ty: 6*

mıktı durmak İştahı kesilmek (Çampınar-Os.)

mılcık (1) Milli çamur, lğ (Su.)

mılcık (2) Cıvık, şımarık (Su.)

mılçık Selin getirdiği cıvık çamur, balçık (İs.)

mılık Selin getirdiği suyla karışık akan toprak, mil (İs.)

mıncık Dişilik organı (Su.)

mıncıklama Bir şeyi sıkıp sıkıp bırakma (Ba.; İs.; Göcenovacı-Çr.) “*Dilini çıkardı sevgiyle Ali’ye, punduna getirip mıncıkladı.*” *Gümüş 1977: 134*

mındak Kedi yavrusu (Gölet-Ka.; Su.)

mındar Pis, kirli, murdar, yenilmez (Âşıkbükü-Os.; Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) “*Mındar katmamış*

özüne / Sevgiyi sarmış yüzüne” *Çimen 2006: 68*

mındar mıcık Pis, bozulmuş, işe yaramaz duruma gelmiş yiyecekler, nesnelere (İs: Çr.) “*Bu yemek dura dura mındar mıcık olmuş.*” *Kerman 1997: 71*

mınık Kedi yavrusu (Ahmetoğlu, Dutçakallı-Çr.) “*Duymuyor musun, kedi mınığı içinde kalmış.*” *Çalışgan 2021: 265*

minkıldak Bıngıldak (Çr.)

mıntı Yeteneksiz (İs.)

mıraz İstek, dilek, arzu (Kuşsaray-Çr.)

mırç Yenmeyecek derecede özelliğini yitirmiş yiyecek (İs.)

mırıği bozuk Morali bozuk, hasta gibi görünen (İs.)

mırıği girilmek Sevincini, mutluluğunu yitirmek, üzüntülü olmak (Gökçam-Su.; Eskiakin-Çr.) “*Yazıyom da datlı candan beziyom / Bu sıra mırığim girik Deyzoğlu*” *Kurtoğlu 1998: 21*

mırık (1) Sevinç, neşe, mutluluk (İs.; Me.; Su.) “*Bugün onun mırıği yok.*” *Caferoğlu 1994: 242*

mırık (2) Surat, yüz (Su.; Çr.)

mırık (3) Yapışkan sulu çamur (Külah-Al.)

mırıl Suyun çökeltisi (Çıkrık, Dutçakallı, Gökköy-Çr.) “*İçindeki su boşalmış, mırıl kalmıştı yerinde.*” *Aksu 2013: 32*

mırıl olmak Sulu yemeğin beklemekten koyulaşıp bozulması (Çr.)

mırın kırın etmek Nazlanmak, oyalamak, istenilen yanıtı vermemek (Al.; Os.) “*Kalubela mırın kırın etmeye yelteniyordu.*” *Seyda 2006: 257*

mırız Yüz (Al.)

mırlaşmak Kedilerin dövüşüp bağırması (Çr.)

- mırmırık (1)** Keyifsiz durum (Os.)
mırmırık (2) Yeni mayalanma ya, ekşimeye, şarap olmaya başlamış sıra (Çr.)
mırmırık (3) Tavşan fasulyesi (Âşıkbükü-Os.)
mır mır konuşmak Başkalarının duyulmayacak denli kısık sesle konuşmak (Obruk-Do.)
mırtlak Mutfak (Al.)
mirt mirt etmek Söylenmek, homurdanmak (Çr.)
Mısdılı Mustafa (Yorgalı-Su.) “*Ya yalı yiyeceksiniz ya da Mısdılı dayıyı öpeceksiniz.*” *Uçakçı, 2006b: 189*
mısmıl (1) Eti yenilebilen, murdar olmayan hayvan (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.) “*Mısmıl hayvan vurulur mu?*” *Güven 2013: 126*
mısmıl (2) İyi, düzgün kimse (Ba.; Çalyayla-Çr.) “*Senin gönül verdiğin / Mısmıl bir adam değil*” *Gösterir 2011: 188*
mışık Kedi (Kalecikkaya-Al.)
mışılak Sürekli akan burnun çıkardığı ses (Çr.) “*Mışılak burun, kömüş gibi ne mışıldıyor?*” *Tdk 1993: 4595*
mışıldak → mışılak (Çr.)
mıtırıp 1. Kavgacı (Çr.) 2. Çingene (Çr.)
mıtlak Mutfak (Kargı-Os.)
mıtka Ayrın (Çr.)
mıttırplı Her şeyden korku ya da kuşku duyan, tedirgin olan kimse (Dutçakallı-Çr.) “*Emme mıttırplı adamsın heeri, buluttan nem gapıyoñ.*” *Gösterir 2020: 42*
mıyıldak Mıymıntı, ağır hareket eden kimse (Çr.)
mıyıl mıyıl Ağır davranışlı kimse (Çr.)
mıymıntı Korkak, kişiliksiz, kararsız kimse (Ba.; Os.; Acıpınar, Göcenovacı-Çr.) “*Bırak o herifi!*”
Mıymıntının biri, iki geçiyi bile gudemez.” *Kerman 1997: 71*
mıy mıy Ağır hareket eden kimse (Çr.)
mıza Gelişememiş, büyüyememiş (Çr.)
mızgıç 1. Zayıf, büyüyememiş insan ya da hayvan (Maksutlu-Ka.)
 2. Etleri sıkı olan, etine dolgun (İs.)
mızık Oyunda hile (Kargı-Os.)
mızıkdamak Sözüden dönmek, vazgeçmek (İs.)
mızıklamak Canı yanan köpeğin acı acı bağırması, inlemesi (Göcenovacı-Çr.)
mızıklanmak → mızıklamak (İs.)
mızırardanmak Homurdanmak (Çr.) “*Bir de bu piç Çalık’ı mı güdelim ağa? diye mızırandı.*” *Tahir 2006: 56*
mızmırık (1) Gereksinme (İs.) “*Bu para mızmırığımı defeder.*” *Tdk 1993:3196*
mızmırık (2) 1. İşteki noksanlık, sonuçsuzluk (İs.) 2. Güvenilmeyen, güven vermeyen (İs.)
mızmırık (3) Karışık, engelli (Çr.)
mızmırık (4) Dolu (Ahmetoğlan-Çr.)
mızmırıklı → mıcııklı (İs.)
micildemek Sessiz biçimde konuşmak (Kuşsaray-Çr.)
miço Bir halk oyunu (Çr.)
mididin Baykuş (Çr.) “*Oolum ne dolanyoñ gece yüzü, mididin gibi.*” *Özdemir 2019: 110*
midik (1) 1. Küçük, minik (Çr.) 2. Küçük, şişman çocuk (Çr.)
midik (2) Tavuğun tepesindeki tüy, tepelik (Atçalı-Çr.)
midilik → midik 2 (Çr.)
midyalı Boncuk örgü motifi (Su.)
mil Selin getirdiği kumlu, çamurlu toprak (Demirşeyh, Büyükbolat-

- lı-Su.) *"İrmak akar mil ile / Yârim oynar gül ile" Gösterir 2011: 101*
- milcan** 1. 5-6 yaşındaki kız ya da erkek çocuk (Kavşut-Su.) 2. Kişiliği oluşmamış (Kavşut-Su.) *"Bizim buzağı eve gelir ya, mehlenin milcanları olmasa." Yoksul 2013: 155*
- milek** Milli toprak (Çr.)
- milican** Yemeği yapılan bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
- millemek** Sel suyunun getirdiği kumlu, çamurlu toprağı bir yere bırakması (Evcı-Bo.) *"Kimi tarhaların bir ucunu milleyip geçmiş." Saryüce 2006: 32*
- miltan** Gömlek (Çopraşık, Değirmendere-Al.)
- milucu** Çorap örmek için kullanılan ince tel (Su.; Çr.)
- mimbar** Keçi ya da koyun bağırsağına pirinç ya da bulgur doldurularak hazırlanan yemek (Çr.) *"Amasya'nın elması / Aşım mimbar dolması" Aytekin 2003: 21*
- mimkin** Mümkün, olanaklı (Çalyayla, Karagöz-Çr.) *"Mimkin mi zabaha mimbar dolması / Sor da gannımızı doyorak heri" Yoksul 2011: 88*
- mimsuva** Eskiden genellikle değirmenlerde bulunan gizli bölme (Ba.) *"Mimsuvaya tahsildarlar görmesin diye üç çuval arpa saklamış." Şahin 2020: 99*
- mina** Yapı, ev (Ka.) *"Binaya mina derler Kargı'da." Aşık 2003: 134*
- minare kırması** Çok uzun boylu kimse (Çr.) *"Adamın boyu boy değil ki, tam bir minare kırması." Yoksul, 2013: 11*
- minasıp** Uygun (Ba.; Su.) *"Halma minasıp bişiy bulursanız alurum." Akbaş 1983: 21*
- mingirt** Bakır kazanların kapağının tutma yeri yapılırken kullanılan bakırcı örsü (Çr.)
- minkizsizlik** Olanaksızlık (Çitli-Me.)
- minko** Çiğit oyununda, çukura girmeyen kayısı çekirdeklerinin üç parmak vuruşuyla çukura sokulmasında ikinci vuruş (Çr.)
- mintan** Gömlek (Yeşilyurt-Al.; Gölet-Ka.; Yarımsöğüt-Su.) *"Bugün hava yaz güzel / Mintanı be-yaz güzel" Ertekin 2006: 33*
- miras kavgası** Beş kişi ile oynanan bir köy seyirlik oyunu (Serpin-Çr.)
- mirav** Kedi sesi (Çr.)
- miril** Çamur (Çr.)
- mirili** 1. Her şeyden kuşkulanan kişi (İs.) 2. Huysuz (İs.)
- mirtıl** Dış yüzü olmayan yorgan (Dutçakallı-Çr.)
- mis** Her çeşit koku (Çr.) *"Dostun nesini gördüm / Bir kutu misten gayrı" Akbaş 1983: 44*
- misir** Mısır (Harunköy, İkipınar-İs.; Ka.; Âşıkbükü-Os.; Su.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) *"Çalışmadan üç ak misir unu getümüş." Abaz 2004: 122*
- mismilla** Besmelenin kısaltılmışı (Su.; Güvenli-Çr.)
- mişmiş** Kuşkulu (Çr.)
- mişyaş** Kuşku (Çr.)
- mitil** Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak (Külah-Al.; Su.; İsmailköy-Çr.) *"Mitil yorganını alıp Emir Muslu'da işe baş ladı." Güven 2013: 248*
- mitiş** Çocukların ya da eti yenen hayvanların dişilik organı (Su.)
- miya** Tembel (Su.)
- miyancılık** Aracılık yapma (Göcenovacığı-Çr.) *"Hele Yusuf da miyancılığını yapıyorsa, işkilleneceksin o işten." Gümüş 1977: 17*

mizik Küçük (Me.)
mizlemek Saklamak, gizlemek (Çavuşcu-Su.)
mocu Kulpsuz testi (Su.)
mocuk Deve yavrusu (Çr.)
moççuk Yaşı büyük olup büyüye-memiş olan kimse (Su.)
moduk Sekiz kilo alabilen bir tahıl ölçüğü (Çr.)
modul → nodul (Yarımsöğüt-Su.)
modullamak Sopayla dürtmek (Bademce-Ka.)
modur → nodul (Çr.)
modurdanmak Kızgın kızgın mırıldanmak (Çalyayla-Çr.) "*Modurdanıp durma, baba çıhmıyası-ca!*" Özdemir 2019: 142
momo → momu (Çr.)
momu Gerçek dışı korkunç varlık, öcü (Çr.)
momucuk → momu (Os.)
mondik Kadın donu (Ka.)
mor Koyu mavi (Su.)
morayı Mora'dan gelmiş altın yüzük (Su.)
morç → murç (Çr.)
morminik Yaban menekşesi (İs.)
morsuvan armudu Yeşil kabuklu tatlı bir armut cinsi (İs.)
moruldamak Homurdanmak (Çr.)
moskoros yapmak Kısık sesle dedikodu yapmak (Çr.)
mosmorus Konuşma, gizli konuşma, anlaşma (Su.)
mosmoruş → mosmorus (İs.)
moşuldamak → muşuldamak (Çr.)
motollu Motorlu bisiklet (Çr.) "*Ne ula o sürüklediğin sipa ölüsü gibi öyle? Motollu ana motollu...*" Özçatalbaş 2003: 97
motur Motor, traktör (Al.; Evcibo.; Yağcılar-Ka.; Serban-Çr.) "*Altında motur olan / Kendini adam sanır.*" Ayhan 2002: 168

mozak 1. Palamut meyvesinin kabuğu (Çr.) 2. Ham meyve (Su.) 3. Kozalak (Kıcılı-Al.; Çalyayla-Çr.)
mozalak (1) Çam kozalağı (Çr.)
mozalak (2) Ham meyve (Su.)
mozuldamak Acıyla inlemek (İs.)
möhlüz Yoksul (Sarimbey-Çr.)
möhüm Önemli (Çr.) "*Çok möhüm işi varmış.*" Gümüş 1977: 11
möhür Mühür (Yeşilyurt-Al.) "*Barmağimde möhür var / Yüreğimde kahır var*" Ertekin 2006: 25
mömülü → momu (Çr.)
mucmuluk Obur, oburluk (Çr.)
mucmuruk Çok obur kimse (Çr.)
mucuk Isırınca da can yakan küçük sinek (Ba.) "*Bu akşam balkonda oturalım didim emme mucuk sineenden durulmuyo ki.*" Şahin 2020: 99
mucur Sekiz kilo alabilen bir tahıl ölçüğü (İkipınar-İs.; Dereyazıcı, Külah-Al.; Kamışlı-Su.; Gök-köy-Çr.) "*Alaca'nın kızları / Birer mucur ekine*" Ayhan 2002: 170
mudara (1) 1. Eğreti, sağlam durmayan (Külah-Al.; Çayyaka-Su.; Gökköy-Çr.) "*Tabakları mudara koyma sonra kırılır.*" Tdk 1993: 3215 2. Bozuk, çürük, işe yaramaz (Külah-Al.; Çr.) 3. Bayağı, basit (Al.; Serban-Çr.) "*Puştun akli mudaradır / Dini imanı paradır*" Koçak 1980: 377
mudara (2) Eyvallahı olmamak (Al.; Serban-Çr.) "*Çulu yer tuttu, gayrı kimseye mudarası yok.*" Yoksul 2013: 219
mudara (3) Zayıf, cansız, güçsüz (İs.; Teslim-Çr.) "*Halifler dedeler oldu avare / Eşlikleri sevdikleri mudara*" Ercan 1991: 63
mudara (3) İhtiyaç, gereksinim (Ba.) "*Üç hak mercimek muda-*

ram var, öndüç, var mı sende?"
Şahin 2020: 99

mudara etmemek Önem vermemek, eyvallah etmemek (Çr.)

mudivak olmak İşleyen, çalışan bir şeyin işe yaramaz duruma gelmesi (İs.) "*Senin saat mudavak olmuş."* Tdk 1993: 3215

muğum olmak İstmeden kabul etmek zorunda kalmak (Çampınar-Os.)

muğur olmak 1. Alışmak, tutkun olmak (Çr.) 2. Seçeneklerden önemli olanları yitirip, önemsemediğine razı olmak (Os.)

muhaat olmak Bir yere, bir mala sahip çıkmak, onları kollayıp gözetmek (Ba.; İs.; Su.) "*Yayhadığım deneye muhat ol da guşlar yemesin."* Kerman, 1997: 71

muhal 1. Yavaş (Sarimbey-Çr.) 2. Tedbirsiz, güvenilmez (Sarimbey-Çr.)

muhanet 1. Kimseye yardım etmeyen (Obruk-Do.; Sarimbey-Çr.) 2. Eli sıkı, cimri (Obruk-Do.; Çıkırık, Mislerovacı-Çr.) "*Yok gubuşum, sen muhanet daalsiñ."* Özdemir 2019: 118

muhaytol Sahip ol (Çr.)

mukaat olmak Gözetmek, korumak (Obruk-Do.; Kamışlı-Su.; Çıkırık-Çr.)

mulibus Minibüs (Al.)

mulla Molla, hoca (Gökçam-Su.)

mumbar Keçi, koyun bağırsağına pirinç ya da bulgur doldurularak yapılan bir çeşit yemek (Ovakarapınar-Çr.)

mundibi "El el üstünde kimin eli var" oyununa benzeyen bir çocuk oyunu (Çr.)

mundirek Atışın el üstünden ya da diz üstünden yapılacağını anlatan deşenek oyunu terimi (İs.; Çr.) "*Bilyesini alarak 'çel çöp,*

mum direk' diye bağırıldı." Kala-yoğlu 2017: 37

munlu Bebek beşiğe belenirken ıslaklığı geçirmemesi için öllüğün altına serilen balmumu ile kaynatılmış su geçirmeyen bez (İs.)

mum tutturmak Korkutmak, disiplin altına almak (Su.; Evcikuzkışla, Güvenli-Çr.)

mundar Kirli, pis (Çayyaka-Su.; Evcortakışla, Sarimbey-Çr.) "*Köpek havlamakla deniz mundar mı olur?"* Tahir 2007: 199

munğarız Perişan (Ba.; Ka.) "*Ben de onların sattığından satsam çoktan munğarız olmuşlarıdı emme, boş ver."* Şahin 2020: 100

munibus Minibüs (Al.)

munzur Gülünç (Su.)

murasıla Hızlı gitmesi için hayvanı dürtüklerde kullanılan ucu sivri şiş, tığ benzeri alet (İs.)

murç Taşları tıraş etmekte kullanılan sivri uçlu demir, taşçı kalem (Su.; Çr.)

murt 1. Akarsuların getirdiği birikinti (İs.) 2. Sıvıların dibine çöken tortu (İsahacı-Al.; Su.; Çal-yayla-Çr.) "*Şarabı murt kurutur / Yiğidi dert kurutur"* Kurtoğlu 1998: 65 3. Kahve telvesi (Çr.)

musdullanmak → musturlanmak (Ovakarapınar-Çr.)

musdunnuk İstekli olduğu halde istemiyormuş gözükerek nazlanmak (İs.)

musgalı hamır Muska biçiminde kesilen hamurla yapılan bir çorba (Su.)

musgalu Akli dengesi bozuk, deli; muskalı (Âşıkbükü-Os.)

musluk (1) Değirmen taşının üstüne tahıl akıtmak için yerleştirilen tahta araç (Çr.)

- musluk (2)** Küçük içme suyu deposu, yedek çeşme (Âşıkbükü-Os.) "Aşağı odanın önünde gelen geçen yolcuların su içmesi için bir musluk vardı." Arslaner 2016: 256
- musmar** Çivi (Al.)
- musmul (1)** Düzgün (Külâh-Al.)
- musmul (2)** Eti yenebilen, murdar olmayan hayvan (Evcioartakışla, Palabıyık-Çr.) "Musmulun da mundarın da bir yiyicisi vardır." Yoksul 2013: 499
- mustur** 1. Suçlu olduğu halde suçsuz görünmeye çalışan, suçunu gizleyen, iki yüzlü (Dutçakallı-Çr.) 2. Arabozucu (Acıpınar-Çr.) "Elma aldım atarsın / Ne musturluk satarsın" Türkoğlu 2007: 173
- musturlanmak** Yapmacık davranışlarla kendine acındırmak (Ba.; Aşağıfındıklı-Su.; Gökçeagaç-Uğ.; Karadona-Çr.) "Ne musturlanıyor, sendeki malın yarısı yok onda." Şahin 2020: 100
- musturnaz** Suçunu kapatmaya çalışma (Çr.)
- musul** Hayvanlara yem konulan yer (Al.)
- musur** Ahırda hayvanların yem yediği oluk (Kuşsaray-Çr.)
- muşma** Yumruk, zımzık (Âşıkbükü-Os.)
- muşmalamak** Yumruklemek (Âşıkbükü-Os.)
- muşta** Yuvarlak iki ağzının ortası bombeli, avuç içine sığabilen baskırcı gereci (Çr.)
- muşulak** Sürekli akan burnun çıkardığı ses (Gökçepınar-Çr.) "El âleme rezil değil baş olak / Kamalıyla Ahmet Ağa'nın Muşuluk" Akkaya 2011: 458
- muşuldak** → muşulak (Çr.)
- muşuldamak** Mandanın yem yerken burnundan soluması (Çr.)
- muşutlamak** Bir sırrı ortalığa yaymak (Os.)
- mut** Bir çeşit tahıl ölçüğü (Çr.)
- mutan** İftira (Ba.) "Utanmadın mı la küçücük çocuğu mutan atarken?" Şahin 2020: 100
- mutlak** Mutfak (İs.; Kargı-Os.) "Mutlâımız ayırdı." Abaz, 2004: 159
- mutvak** Mutfak (Al.)
- muvacir** Göçmen (Su.; Karagöz-Çr.)
- muvasnî** İyi yetişmemiş, terbiyesiz kız (İs.)
- muza** 1. Erkek eşek (İs.) 2. Küçük eşek (İs.)
- muzu** Arabozucu, ispiyoncu (Su.; Boğabağı, Sarimbey-Çr.) "Bahçeye kuzu girdi / Araya muzuyu girdi" Ertekin 2006: 31
- muzunnas** 1. Yaramaz, içten pazarlıklı, uyumsuz (Karadona, Ovakarapınar-Çr.) 2. Şakacı, muzip (Çr.) "Onun ipiyinen guyuya mı inilir, muzunnasın biri." Kerman 1997: 23
- muzunnaslık** Yaramazlık (Ba.; Çr.) "Şu iş zamanı iş gayreti yok daböyle muzunnaslık düşünüyorlar." Güven 2017: 85
- muzur** 1. Şakacı (Su.) 2. Yaramaz (Ba.; Esentepe-İs.; Güvenli-Çr.) "Bi de bebeklerin muzur olusa hele." Abaz 2004: 117
- muzurluk** Yaramazlık (İs.; Çayyaka-Su.; Çr.) "Görür görmez de aklına bir muzurluk geldi." Kalayoğlu 2017: 82
- mücâret** Muhakkak, mutlaka, kesinlikle (Ovakarapınar-Çr.) "Seni âşama mücâret bekliyorum." Kerman 1997: 23
- mücerret**: Muhakkak, mutlaka, kesinlikle (Göcenovacığ-Çr.)

"Demedim mi? Gelecek mücerret demedim mi ben?" *Gümüş* 1977: 34

müdüne Bir şey beklemek (İs.)

müğür Olmak Mecbur kalmak (Ba.) "Ne yapalım, başka adam bulamayınca ona müğür olduk." *Şahin* 2020: 100

mühlüz Yoksul, parasız (Dutçakallı-Çr.) "Rençper isen tarlayı üçle, malcı isen yaylada kışla, mühlüz olayım dersen uykuya başla." *Türkoğlu* 2007: 170

mülayim Uslu (Çr.)

mülaza Doğruyu bulmak için yapılan söyleşi (Su.; Karagöz-Çr.)

mülefes Her şeye aldırmaymayan kişi, gamsız (Âşıkbükkü-Os.)

mülemma olmak Kendi özüne benzemez bir karmaşaya sürüklenmek (Os.)

mülenbah Bulaştırma, karıştırma (Os.)

Mülük Müzeyyen (Çr.)

mümkürücü İyilikbilmez, nankör (Yerliköy-İs.)

mürdümük (1) 1. Küçük taneli dolu (Os.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Sert kar tanecikleri, bulgurcuk (Çr.) "Geçen akşamüstü yağan mürdümük bademlerin bütün çiçeklerini dökmüş." *Şahin* 2020: 100

mürdümük (2) 1. Bir tür çalı (İs.) 2. Ufak tefek, minyon yapılı kişi (İs.)

mürt Sıvıların kabın dibine çöken tortusu, murt (Âşıkbükkü-Os.)

müslüm çorap Bir çeşit kahverengi kadın çorabı (Göcenovacı-Çr.) "Şöyle soğan kabuğu rengi müslüm çorap almalı bir de." *Gümüş* 1977: 128

müsrüf Sünepe, kötü giyimli, dağınık (Çıkrık-Çr.)

müsürgeç → aktaracak (Ka.)

müşütlemek Kötü anlamda müjdelemek, ispiyonlamak (Âşıkbükkü-Os.)

müvezi Postacı (İs.)

müzevir Dedikoducu, laf getirip götürən, gammaz (Su.; Arpalık, Çalyayla, Dutçakallı, Gökköy-Çr.) "Söz taşımazsa müzevirin dili kaşınır." *Yoksul* 2013: 580

müzüm Lüzum, gerek (Âşıkbükkü-Os.) "Onun denemesine hiç müzüm yok." *Arslaner* 2016: 179

müzümsüz Hoş olmayan işler yapan, gereksiz, lüzumsuz (Gökçam-Su.)

N

nâakıt Ne zaman (Çalyayla-Çr.)

naal Nasıl (İs.) "Naal babam şöyle beş arık ayücundaymış." *Abaz* 2004: 105

naapiyon Ne yapıyorsun? (Çr.)

naarasın Ne arasin, ne gezer (Ba.) "La gardaş, bende Türk lirası bile yok, bin dolar naarasın." *Şahin* 2020: 101

naaziyo Ne gezer, maalesef (Çr.) "Naaziyo bacım şergada ki heç sorma." *Özçatalbaş* 2002: 30

nabızar Köye yakın tarla (Örükaya-Al.)

naç Eskiden çocukların yassı, düz gün taşlarla oynadıkları bir oyun (Mustafaçelebi-Çr.) "Elindeki naç taşını dikilen hodağa değmemek üzere atar." *Ünsal* 1943: 19

nâdar Ne kadar? (Su.; Çalyayla-Çr.) "Anam bu nâdar mahanna, bi gu-şene bişirmişiiñ." *Özdemir* 2019: 106

nadarsız 1. Obur (Çr.) 2. Somurtkan (Çr.)

- nafaat** Ne zaman (Su.; Karagöz-Çr.)
- nağada** Ne kadar (Âşıkbükü-Os.) *"Bizim köye bi hanım geldi ki nağada öğsen yerüdü."* Arslaner 2016: 178
- nağakit** Ne vakit, ne zaman (Âşıkbükü-Os.) *"Nağakit öğlen oldu, ne zaman akşam oldu bugün hiç anlayamadık."* Arslaner 2016: 256
- nağmi** Ne gibi (Su.)
- nahal** Nasıl (Ba.; Harunköy-İs.; Ka.; Âşıkbükü-Os.) *"Hemen gapıya nahal gaktı?"* Abaz 2004: 150
- nahas** Ne oldu da, nasıl oldu da (Su.; Çr.)
- nahı** Hangi (İs.)
- nahıs** İnatçı, ters, yola gelmeyen (Ba.; İs.) *"Gençliğinde çok nahıs-mış emme girantalaştıkça mülâyim bi adam olmuş."* Şahin 2020: 101
- nahlet** Lanet (Kalecik-Me.) *"Yumurtaya kulp bulup da / Takanlara nahlet olsun"* Piroğlu 1981: 88
- nahnah** Genizden konuşan (Çr.)
- nahni** Yahni (Âşıkbükü-Os.)
- nakas** Ters, inatçı (Eskiekin, Güvenli, Karagöz-Çr.)
- nakır** Sığır sürüsü (Me.; Dutçakallı-Çr.)
- nalçaba** Bakır ya da çinkodan yapılan saplı su kabı, maşrapa (İs.)
- nal çakma** Beş kişi ile oynanan köy seyirlik oyunu (Çr.)
- nalet** Lanet (Al.; Âşıkbükü-Os.; Büyükdivan-Çr.) *"Nalet olsun sömürücü nakas insana."* Ayhan 2002: 260
- nallama** Çatı çatmada kullanılan, bir ucu yuvarlak, öteki ucu keskin bakırcı çekici (Çr.)
- namazlâ** → namazlağı (Ovakarapınar-Çr.)
- namazlağı** Üstünde namaz kılınan kilim, post gibi şeylerden yapılmış seccade (Alacahüyük-Al.; Çr.) *"İçinde post, namazlağılar serili."* Demiryürek-Ozulu 2017: 140
- namazlağı** Seccade (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.) *"İbriğina su koy, havlusunu ısıt, namazlağusunu seriver yavrum."* Arslaner 2016: 256
- name (1)** Bildiğini bilmez gibi görünen kimse (Su.)
- nâme** Hava, caka, tavır (İs.)
- namet** Ekmek, buğday, tuz, gibi kutsal sayılan nesnelere, nimet (Al.; Su.; Çıkrık-Me.) *"Aha şu namet gozüme dursun yalanımış."* Gümüş 1977: 62
- namıs** Namus (Su.) *"Yok canım yalandır dedim ama, namıs meselesi."* Gümüş 1977: 20
- namıssız** Namussuz (Çr.) *"Bak namıssıza, dedi İsmail."* Gümüş 1977: 11
- namız** Kümes hayvanlarının mahmuzu (Çr.)
- na mi** Ne gibi (Su.)
- namkür** İyilik bilmez (Çıkrık-Çr.)
- namz** → namız (Çr.)
- nanaklı** Burnu büyük (Su.)
- naneli** Huyulu, geçimi zor kişi (İs.) *"Kız kısmısın, bir el kapısına varacaksın halbüya. Bu kadar naneli olmanın ne nüzumu var?"* Gümüş 1977: 123
- nanemolla** Gereksiz ayrıntı ile zaman harcayan, aşırı titiz, her şeyden huylanmış kişi (İs.)
- nanki** Hangi (İkipınar-İs.) *"Nanki daş, nanki dayak atdü."* Abaz 2004: 123
- nankün** Hangi gün, ne zaman (Harunköy-İs.) *"Nankün gelicēñ?"* Abaz 2004: 133
- nantı** Sapsız bıçak (Çr.)

- nâpmalı** Ne yapmalı (Çr.) *"Bu kediyi nâpmalı, minareden atmalı."* Caferoğlu 1994b: 105
- narar** Ne arar (Göcenovacıği-Çr.) *"Hastir ulan, tutturmuşsun bir Alosman sen de... N'arar Alosman burada?"* Gümüş 1977: 77
- narasın** Öyle değil, hayır (Yerli-köy-İs.) *"İbraam çalı-şoyo mu? - Yok gız narasın!"* Özdemir 2019: 77
- nare** Güç, direnç, derman (Ovakarapınar-Çr.) *"Ayakta dikilmeye naresi yok."* Tdk 1993: 3239
- narfaşa** Su taşı (Ovasaray-Çr.)
- nargüz** → çiğdem eğlencesi (Kalecikaya-Al.) *"Nargüz keldi körünüz / Körümlüğünü beriniz."* Özkan 2004: 40
- nari** İnce ağızlı, enli bakırcı çekici (Çr.)
- narpız** 1. Nane (Dutçakallı, Gök-köy-Çr.) 2. Yabannanesi (Evcibo.; Su.) *"Narpız yaktım çorbaya / Çabuk gel gir torbaya"* Aytekin 2003: 135
- narpis** Yabannanesi (Su.)
- narpuş** Nargilenin hava çekecek deri borusu (Çr.)
- narpuz** Yabannanesi (Çr.)
- nası** Nasıl (İs.; Güvenli-Çr.) *"Hemen nası geliyomuş öyle göçüp giden!"* Özçatalbaş 2003: 8
- nasırâni** İnat, ters, geçimsiz (İs.)
- nasibet** İlgi (Os.)
- nasibetli** İlgili (Os.)
- nasibetli söz** Olaylarla ilgili, uyumlu söz (Os.)
- nasibetsiz** 1. Münasebetsiz, kaba, sözünü bilmez (Os.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Pis (Hacıhamza-Ka.) *"Nasibetsizliğin nüzomu yok."* Kerman 1997: 23
- nasibetsizlik etmek** Yerinde olmayan davranışta bulunmak (Os.) *"Aanadım, nasibetsizlik etme diyoñ yani."* Özdemir 2019: 115
- nasibetsüz** → nasibetsiz (Âşıkbükkü-Os.)
- nasibi bağlı** Kısmeti kapalı (Su.; Karagöz-Çr.)
- nassın** Nasılsın? (Göcenovacıği-Çr.) *"Çağırası geldi adlarını. Nassın Döne'm, ey misin? diyesi geldi."* Gümüş 1977: 99
- nastik** Lastik (Bademce-Ka.; Âşıkbükkü-Os.)
- naşapa** Bir çeşit su kabı, maşrapa (Yağcılar-Ka.; Âşıkbükkü-Os.)
- natır** Dügünlerde oynanan köy seyirlik oyunu (İs.)
- natura** Asap, sinir (Çr.)
- navrak** Yüz, surat (Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Kızılçığa kiren, çehreye navrak / Diyeni görürsen Çorumludur o"* Gösterir 2014: 80
- navrız** Nevruz (Su.)
- nay** Oyun sırasında yapılan hamlenin geçerli olup olmadığını belirten söz (İs.) *"Nay yanıtını alınca diğer odaya geçiyordu."* Kalayoğlu 2017: 61
- naydicân** Ne yapacaksın? (Örenseki-İs.) *"Naydicân işte?"* Abaz 2004: 126
- naynımırık** Kaypak, güven vermeyen, düşük ahlaklı kişi (İs.)
- nâziyo** Yok, ne gezer (Su.) *"Ozani'yim bende talih naziyo / Evde aş yok avrat mehle geziyo"* Yoksul 2011: 88
- nazlım** Sessiz, uysal (Su.; Çr.)
- nebet** Nöbet (İs.; Âşıkbükkü-Os.) *"Biyol da dërmenden nebet alıp bi gece gidelleridi."* Abaz 2004: 159
- nebîm** Ne bileyim (Karkın-İs.; Su.) *"Nebîm ne diyola oña."* Abaz 2004: 147
- ne biyim** Ne bileyim (Gölköy-İs.) *"Dibini bicanı ben ne biyim."* Abaz 2004: 165

- necek** Ne kadar (Çayhatap-Çr.)
"Necek ikram etsen onu hiç bilmez / Canım yandı onun için söylerim" Ercan 1991: 428
- neçi** Kim, ne (Su.; Karagöz-Çr.)
- neçik** Nedir? (Çr.)
- neçe** Nice (Akçalı-Su.; Çr.) *"Neçe padişahlar, neçe hükümdar / Çoklarını yedi yıktı ahla zar"* Arız 2005a: 288
- nediciyk** Ne yapacağız? (Al.)
- ne faat** Ne zaman (Al.; Ba.; İs.)
- nefes dâmesi** Nazar (Su.)
- neflenmek** Yararlanmak (Çalyayla-Çr.) *"Bı yıl yeşertiyi bol ek de biz de neflenek ecik."* Gösterir 2020: 42
- ne gadak** Ne kadar (İs.) *"Ne gadak galdıysa? Bi ay mı galdı, ikay mı galdı?"* Abaz 2004: 159
- nege** Neye (Kalecikkaya-Al.)
- neğseri (1)** Olağanüstü soğuk (Os.)
- neğseri (2)** Çok büyük çivi (Âşık-bükü-Os.)
- ne haat** Ne zaman (Çr.)
- ne has** Ne oldu da, ne sebeple (Kargı-Os.; Serban-Çr.) *"Ne has! Sen böyle işler yapmazdın ya!"* Özdemir 2019: 149
- nehre** Süt kabı (Kuyucak-Me.)
- nekdıp** Mektup (Su.)
- neki** Ne oluyor? (Al.; Karagöz-Çr.)
- nelbebi** Leblebi (İs.; Çr.)
- nelbebici** Leblebici (Çr.) *"Nelbebici nohudu dükkânda görse / Nasılsınız diye halini sorsa"* Ozulu 2013: 91
- nemârek** Bana ne, neme gerek, beni ilgilendirmez (Os.; Su.; Çr.) *"Nemârek benim elin üç keçisi beş oğlağı."* Kerman 1997: 23
- nemilâzım** Neme gerek, beni ilgilendirmez (Su.; Çr.) *"Nemilâzım, ben böyle garışık işlere garışmam."* Kerman 1997: 23
- nemi lâzurum** Neme gerek, beni ilgilendirmez (İs.) *"Ben garışmam, benim nemi lâzurum."* Abaz 2004: 167
- nemse** Bir çeşit tavuk (Çr.)
- ne nasibet** Ne ilgisi var ki? (Os.)
- nencâcuk** Ne kadarcık, çok az (İs.)
- nence** Ne kadar (Göcenovacığ-Çr.) *"Nence insanı kendimize döndürürsek onca iyi."* Gümüş 1977: 131
- nene** 1. Büyükanne, nine (Çr.) 2. Kaynana (Su.) 3. Üvey anne (Âşık-bükü-Os.) *"Nene tandıra sırtını verip camış gibi uzandı."* Özçatalbaş 2002: 51
- nenkisi** Hangisi (Karkın-İs.) *"Nenkisini haber verim."* Abaz 2004: 143
- neni** Ninni (Kargı-Or.; Akçalı-Su.; Çr.) *"Benim yavrum şimdi uyur / Nenni bebek nenni nenni"* Oğuz 2007a: 87
- nerdek** Yemeklere ekşi tat vermek amacıyla kaynatılarak hazırlanan dağ eriği suyu (Gökköy-Çr.)
- neriyâdar** Nereye kadar (Çr.) *"Arya ariya canım çihacâdi, kimbilir neriyâdar gedicâadim."* Çorumevi 2000: 18
- neste** Eşya, nesne (Çr.)
- nesterek** Eşya, nesne (Ahmetoğlan-Çr.) *"Köyde yaşayan insan için üstte taşınacak en gerekli nesterek başta bıçak, ikinciye değnektir."* Çalışgan 2021: 47
- ne şaal** Nasıl, ne biçim (Su.; Çr.) *"Efendi ağam ne şaal?"* Güven 2017a: 11
- neşağal** Nasıl, ne biçim (Çr.)
- nevil (1)** Renklilik, parlaklık (Çr.)
- nevil (2)** Yüz, surat (Su.)
- nevır** Yüzün rengi, bet beniz (Eskiekin-Çr.)

- nevri dönme** Kişinin renginin solması (Al.; İs.) *"Koyunun kuyruğundan nevri dönüyor bak."* *Gümüş 1977: 123*
- nevür** Yüz görüntüsü, imaj (İs.)
- ne yağı** Ne taraf (Bademce-Ka.) *"Sülalenin adı İmamla emme kibenin ne yağı oldunu bilmezle."* *www.bademce.com*
- neyi** Falan (Âşıkbüğü-Os.) *"Ekmek neyi de istemedi bizden."* *Arslaner 2016: 256*
- neynedin** Neyledin, ne ettin (Çr.) *"Sen bir haramisin yolda durursun / Benim Hurşud'umu neynedin Arap"* *Ertekin 1944: 29*
- neyneyim** Ne yapayım, istemem (Ovakarapınar-Çr.)
- neynim** Ne yapayım? (Morsüm-bül-Çr.)
- neysem** Neyse, öyle olsun (Kara-göz-Çr.) *"Neysem çay hazırladım, zeytinimiz var."* *Destanoğlu 2006: 239*
- nezet** Tat (Yeşilyurt-Al.) *"Gönül böyle çekek bu hasireti / Bülbül hasiretten aldı nezeti"* *Yöndem 1983: 58*
- nezetli** Tadı güzel (Çr.) *"Ağzınıza ilayık, pancar da çok bir nezetli olmuş."* *Gümüş 1977: 14*
- nezik** İnce, duygulu (Çr.)
- nezlebağ** Atlara süs için örülen örgü (Su.)
- nıkkıl** Kanatlıların gagası (Dutça-kallı-Çr.)
- nızlam** Büyük olasılıkla (Göcenovacı-Çr.) *"Tabi o salta sırtında oldukça nızlam tavşanı tutamazdı."* *Ertekin 1946: 17*
- nızlan** 1. Olanaksız (Çr.) 2. Kesinlikle (Çr.)
- nifirini dökmek** Suratını asmak, kızmak (Al.)
- niğit** Yiğit (Âşıkbüğü-Os.) *"Bir galkma ile Niğit Dağı'ndan gelen Karayar Deresi'ne bağlanır."* *Arslaner 2016: 65*
- niitcök** Ne yapacağız (İs.) *"Askelik böyle âlamaynan geçer mi? Niitcök?"* *Abaz, 2004: 157*
- nine** Yenge (Bademce-Ka.)
- nino** Don yapmak için kullanılan bir kumaş türü (Çr.)
- nisan** Dil, lisan (Su.)
- nisleme** Yeşil mercimekten kıymayla yapılan bir yemek (Sarılık-Çr.)
- nişan atma** Nişanı bozma, evlenmekten vazgeçme (Çr.)
- nişan düşmek** Olgunlaşmaya başlamak (Ba.) *"Bizim kirazlara nişan düşmeye başlamış, bir haftaya kalmaz yeriz."* *Şahin 2020: 101*
- nişannı** Nişanlı, yavuklu (Çr.)
- nişapa** Maşrapa (Bademce-Ka.)
- nişedir** Özür, kusur (Çr.)
- nişlemek** Ne yapmak, nasıl olmak? (Çr.)
- nişün** Ne için (Kalecikkaya-Al.)
- niyaman** Ne yaman, amma da (Ba.) *"Niyaman giymatlı traktörün varımış, hepi topu beş dönüm yer süreceedim."* *Şahin 2020: 101*
- niydelim** Ne yapalım (İs.) *"Hemen bunu neydelim, yüzeli dedük."* *Abaz 2004: 100*
- niydicök** Ne yapacağız (İs.) *"Niydicök şimdi, ayakgabiı esgitmişin."* *Abaz 2004: 157*
- nizol** Nüzul, felç (Çr.) *"Nizollara tutulursun inşallah!"* *Yoksul 2013: 509*
- noda** Üstü toprakla örtülmüş saman yığını (Külâh-Al.; Kavşut-Su.)
- nodul** 1. Üvendirenin ucundaki sivri demir ya da çivi (Çitli-Me.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Sarimbey-Çr.) 2. Ucu çivili sopa (Su.) *"Ata kamçı, eşeğe nodul gerekli."* *Yoksul 2013: 80*

nodullamak (1) Aklını başına getirmek, uyarmak (Çr.)
nodullamak (2) Hayvanı üvendi-re ile dürtmek (İs.)
nodullu → Nodul (Su.) “*Ucu nodullu içde sopasını eşeğe dokundurdu.*” *Gümüş 1977: 121*
nodur → nodul (Obruk-Do.)
noduruz Kaba, hoşgörüsüz, incelikten anlamayan (İs.)
nogay Çift atlı arabalara yedek olarak koşulan üçüncü at (Os.)
nohusa Lohusa (Kuşsaray-Çr.)
norbat Sözleri, davranışları çok kaba insan, nobran (Kargı-Os.)
nörek Ne yapalım? (Çopraşık-Al.; Gökçam, Yarımşöğüt-Su.) “*Onlar da noerek derler.*” *Sağmen 2009: 175*
Nori Nuri (Kargı-Os.; Çr.)
nöker Çoban (Kuyucak-Me.)
nörecék Ne yapacağız? (Al.)
nöreken Eğerlere gümüş kakmak için kullanılan bize benzer bir araç (Çr.)
nörüyon Ne yapıyorsun? (Çopraşık-Al.; Gökçam, Kamışlı, Yarımşöğüt-Su.; Küçükpalabıyık-Çr.) “*Yine aklıma düştü / 'Nörüyon' dedikleri*” *Aytekin 2003: 59*
nugay → nogay (Çr.)
nuhus Nüfus (Su.; Çayhatap-Çr.) “*Şah Hatayi der ölmesin / Nuhusun geri goymasın*” *Caferoğlu 1994: 141*
nuşdak Yumruk (İs.)
nuşka Yumrukla vurma (Me.)
nuşut Musluk (Çr.)
nutgu gurumak Basireti bağlanmak (Su.)
nutku durmak Şaşırıp kalmak, bir şey düşünmemek (Al.) “*Nutkum durdu çocuklar yavu.*” *Destanoğlu 2006: 13*
nutku tutulmak Yeme isteği azalmak (Çr.) “*Karnını tam doyu-*

ramadı. Nutku tutuldu, çimçimlenip kalktı.” *Güven 2010: 137*

nü → nüğ (Su.)
nüce Nice (Çr.) “*Nüce dâ başında yayılan atlar / Yavrumun goynuna girmesin yatlar*” *Caferoğlu 1994: 145*
nüğ İki yüz dirhemlik ağırlık ölçüsü, yarım okka (Me.)
nüğü → nüğ (Os.)
nümere Numara, rakam (Çr.)
nüsük (1) Yüzük (Âşıkbükü-Os.)
nüsük (2) Yarım ceviz kabuklarının altına saklanan nesneyi bulmaya dayalı bir oyun (Âşıkbükü-Os.) “*Dedemlerin zamanında eski odada sabaha kadar nüsük oynarmış evli barklı adamlar.*” *Arslaner 2016: 256*
nüşedir (1) Nişadır (Çr.)
nüşedir (2) Özür, kusur (Çr.)
nüzol İnme, felç (Çr.) “*Nutfu Emimi bir nüzol götürdü / Cema-hat'i astım yedi bitirdi*” *Kurtoğlu 1998: 12*
nüzum Gerek, gereksinim (Göcenovacığ-Çr.) “*Ona buna ilanet vermenin ne nüzumu var?*” *Gümüş 1977: 3*
nüzümsüz Gereksiz iş yapan kimse (Gökçam-Su.; Güvenli-Çr.)

O

o adani O zamana kadar (Al.)
oba Bir soydan kimselerin oluşturduğu topluluk, kalabalık (İmat-Al.; Kamışlı-Su.) “*Gönül bağından derilen / Çiçeklerle süslü obam*” *Ercan 1997: 79*
obey O yan, o bölüm (Çr.)
obir Öbür, diğer (Karagöz-Çr.) “*Obir diğeri bunlardan aşığı durmamak için ankarlanın ardiyim*

- diyerek oyuna başlanır." Ünsal 1943: 19
- o biri** Diğeri, bir başkası (Karagöz-Çr.) "O biri acılı kıyma soğanla-mış." Özçatalbaş 2002: 43
- obürsü gün** Dünden önceki gün (Güvenli, Karagöz-Çr.)
- ocak (1)** Tüp (Al.)
- ocak (2)** Sebze meyve ekilen çu-kur (Su.; Dutçakallı, Kirazlıpınar-Çr.) "Gül ektim ocak ocak / Top-ladım kucak kucak" Türkoğlu 2007: 174
- ocakbaşı** Mutfakta pişirilen ye-meklerin kaplara aktarıldığı yer (Çr.) "Ocağın oda zeminine doğru taşmış, elli altmış santim genişli-ğindeki çıkıntıya ocakbaşı derler." Tombuş 1943: 25
- ocakeşşegi** 1. Ocakta odunları dayayarak çatmaya yarayan üç ayaklı, ön tarafı başlıklı demir araç, sacayağı (İs.) 2. Yanan çıra-yı, idare lambasını üzerine koy-maya yarayan demir araç (Eski-ce, Ovasaray-Çr.)
- ocaklık** Oda içinde ateş yakmaya yarayan yer (Al.; Or.; Beydili, Çalyayla-Çr.) "Ocaklıktan al, bu-caklığa koy." Yoksul 2013: 514
- öce** O gece (İs.) "Öce söz yuzü ta-hılınca duvalanıy." Abaz 2004: 95
- o daalcikten** Bilip de bilmezmiş, duyup da duymamış gibi davra-narak (Çr.) "O daalcikten ağzını yohla, bizim işten haberi var mı?" Kerman 1997: 71
- o daalceden** → o daalcikten (Çr.) "Buna Çorumlu o daalceden der ya." Ozulu 2016: 23
- o daalden** → o daalcikten (Su.; Çr.) "Hoca, cümle gapısının zelze-siyen birlikte sallandığını eşit-miş, o daalden seslenmiş." Çoru-mevi 2001: 16
- o dâni** O kadar, çok (Çalyayla-Çr.) "Üç garınca gotürürdü / Nah o dâni iriydim ben" Yoksul 2011: 44
- oda yolu** Düğünlerde oda sahibi, hanedan olan kimselere verilen armağan (Su.)
- o değıllikten** Bilmiyormuş gibi (Göcenovacığı-Çr.) "Şonlar kim yav dedi, Cömgöz'e sordu o değıl-likten." Gümüş Ty: 35
- o değıl yüzden** Hiç haberi, ilgisi yokmuş gibi (Âşıkbükü-Os.) "Hiç o değıl yüzden bi şey bellü etmi-yomuş." Arslaner 2016: 178
- odra** Lades (Alacahöyük-Al.)
- oduşlu** Karşılıklı, yapılan iyiliğe karşılık (İs.)
- ofalamak (1)** Oğuşturmak (Ba.) "Şaban Abıcam sağlığında, yürür-ken durmadan ellerini ofalardı." Şahin 2020: 103
- ofalamak (2)** Ufalamak (Ba.) "Kuşlar yisin diye ekmek ofala-dım." Şahin 2020: 103
- ofât** O zaman, öyleyse (Ba.; Obruk-Do.; İs.; Kamışlı-Su.) "Ben girdim derdi ofât." Abaz 004: 105
- ofâtaca** O zamana kadar (İs.) "Ofâtaca hiç gormedük." Abaz 2004: 159
- ofba** Konuşkan, dillek (Gökçam-Su.)
- oflaz** İyi, güzel, eksiksiz, tam (Bo-latlı-Su.)
- oggabaz** Gerekemediği halde ken-dine görev çıkaran (Su.; Karagöz-Çr.)
- oggalı** 1. Oturaklı, ağır (Su.; Kara-göz-Çr.) 2. Derli toplu (Su.)
- oggalık** Fırın ekmeği (İs.)
- oggası çamdan** Vurdumduymaz, delimsi (Su.) "Reyhane! Oggası çamdan... Oncacık saçğı getir hele de haenin altına serelim." Çalmuk 2019: 27
- oğada** O kadar (Bademce-Ka.)

oğarmak Onarmak (Çr.)

oğart Doğru dürüst, iyi (Çr.) "Yeğeni oğart iş görür." *Tdk 1993: 4609*

oğartma 1. Düz, doğru (Çr.) "Yahu oğartma gitsene tersine gidiyorsun." *Tdk 1993: 4609* 2. Kumaş ya da benzerlerinde düz yüz, parlak yan (Çr.)

oğandere → Övendere (Su.)

oğlaman Bir yaşındayken yavru-
layan koyun ya da keçi (Ovasaray-Çr.)

oğlan havlası Oğlu olan ailenin bunu kutlamak için komşulara dağıttığı helva (İs.)

oğmaç 1. İnce bulgurla karıştırılan aşurelik buğdayın soğan, yumurta akı ile yoğrulup parmakla biçim verildikten sonra pişirilmesi ile hazırlanan bir köfte yemeği (Çr.) 2. Tereyağda pişirilen yumurtaya yufka ufalanarak yapılan yiyecek (Ba.; Os.; Gökçam-Su.; Çr.)

oğmaç aşısı Elle ufalanmış hamurdan yapılan çorba (İs.)

oğöncek Övünmeyi çok seven kimse (İs.)

oğondür boğondür O günden beri (Su.)

oğorsalık Önlük (Sarimbey-Çr.)

oğrun Gizli, saklı (Su.)

oğşalamak Ovalayarak yıkamak (İs.)

oğul Arıların baharda çıkardığı yavrular (Evcı-Bo.; Kargı-Os.; Evciortakışla-Çr.) "Köy halkı oğul vermiş gibi izbelerden dışarı fırlayıverdi." *Sarıyüce 2006: 59*

oğul balı Baharda çıkan arı yavrularının yaptığı beyaz, iyi bal (İsahacı, Kayabüget-Al.; İs.; Körkü-Su., Elmalı-Çr.) "Benim yârim gül dalı / Dudağı oğul balı" *Gösterir 2011: 123*

oğulluk Üvey oğul (Su.; Çr.)

oğultmak Hastalığını iyileştirmek, geçirmek (Çr.)

oğundurmak 1. Ses çıkarmadan çırpınmak, dövünmek (İs.) 2. Ovuşturmak, ovalamak (Çr.) "Hamamda beni eyce oğundurdu." *Tdk 1993: 4609*

oğunmak Acıdan soluğu kesilmek (Kargı-Os.)

oğursak Oğlağı ya da kuzusu ölmüş sütlü davar (Âşıkbükü-Os.) "Yaylacılık yaparken önce oğursak keçileri sağardık." *Arslaner 2016: 256*

oğurttan Birdenbire, anlamadan (Çr.)

oğuş Bereketli, çok (Çr.) "Bu yıl mahsulat oğuş oldu." *Tdk 1993: 4610*

oha Sığır yürütme ünlemi (Kaya-ağız-İs.; Ahmetoğlan-Çr.) "Oha, dedi kafası karmakarışık." *Gümüş 1977: 25*

ohah Sığır durdurma ünlemi (İs.)

ohlaz → oflaz (Su.)

ohul Okul (Gökçam-Su.) "Gız kısmı ohulda noorecek diye göndermemiş." *Sağmen 2009: 117*

ohumak (1) Okumak (Harunköy-İs.; Kargı-Os.; Çr.) "-Ezen ohundu mu? -Ohundu." *Özdemir 2019: 98*

ohumak (2) Düşüne çağırarak (İs.)

ohuyucu → okuyucu (İs.)

ohuyuntu → okuntu (İs.)

ok (1) Baklava hamuru açmakta kullanılan çirasız tahtadan yapılmış bir çeşit oklava (Çr.)

ok (2) Kırdan oynana bir çocuk oyunu (Çr.) "Sert ağaçtan kazgıçlar, top, ok, civ gibi kır oyunlarına mahsus aletler hazırlanıyordu." *Ertekin 1938: 21*

ok (3) Tapanı çekmek için hayvanlara bağlanan ağaç (Alacahö-

yük, İsaahacı, Kıcılı-Al.) *"Okunu, tutağını kayımca çakmış / Ben böyle tapana bir ıras geldim"* Arısoy 1970: 91

okaten O kadar (Al.)

ok atmak Miras kalan malları ya da başka bir şeyi bölüşürken ad çekmek (İs.; Çalyayla, Sevindikalan-Çr.) *"Tarlalar da göz kararı ikiye bölünüp ok atılıyor, sınır çekiliyordu."* Özcan 2021: 6

okcur Uçkur (Ba.) *"Okcuruna zaabolanmamış da bu hallere düşmüş."* Şahin 2020: 103

okcu üzümü Beyaz, hafif uzun bir üzüm cinsi (İs.)

okcül → ökçül (Ovakarapınar-Çr.) *"Tamam okcül kim yatacak?" Özçatalbaş 2002: 87*

okçur Lastik (Bademce-Ka.)

okgel → okkel (Or.; Çr.) *"Napıyım heri, avluda sinembitdi yahut okgel oynasınlar."* Özdemir 2019: 56

okkalıg Çarşıdan alınan ekmek (Ba.) *"Sait Abi, şurdan üç okkalıg versene, sıcak olsun emme."* Şahin 2020: 103

okka püskülü Kadınların feslerinin ucuna tıktığı ipek ya da tiftik püskül (Su.)

okkel Kız çocuklarının oynadığı bir çeşit taş oyunu; bu oyunda kullanılan düz, yassı taş (Gökköy-Çr.) *"Okkel oyununda ilk olarak yere bir kare çizilir."* Oğuz 2006b: 43

oklâ Oklava (Ba.; Yerliköy-İs.; Su.) *"Eci, oklaayı ebem isdedi, verebülün mü?"* Şahin 2020: 103

oklağ → oklağaç (Alacahöyük-Al.)

oklağaç Oklava (İs.; Bademce, Gölet-Ka.; Os.; Çalyayla-Çr.)

oklav Oklava (Kalecikkaya-Al.)

okremek Atı, eşeği otlu bir yere bağlamak (Su.)

okşalamak Okşamak (Çr.) *"Tayı dizgine alıştırır gibi okşalaya okşalaya..."* Tahir 2006: 16

okşamak Benzemek, andırmak (Alacahöyük-Al.)

okuk Okul, mektep (İs.)

okumak Düğüne, nişana, mevlide çağırarak, davet etmek (Ba.; Çalyayla, İsmailköy-Çr.) *"Eşeği düğüne okumuşlar; ya odun eksik ya su demiş."* Yoksul 2013: 291

okumuşluk Okur yazarlık (Çr.) *"Benim okumuşluğum yoktur."* Tahir 2008: 352

okunaklı Alımlı, çekici (Güvenli-Çr.) *"Allah işini rast getirsin, çok okunaklı kız."* Yoksul 2013: 43

okunmak Çağrılmak, davet edilmek (Çalyayla-Çr.) *"Bildik gördük kim varsa düğüne okunsun isterim."* Gümüş 1977: 149

okuntu Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı, davetiye (Yeşilyurt, Külâh-Al.; Yarımşö-ğüt-Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Okuntumuz sayılsın / Bildiklere yayılsın"* Gösterir 2011: 245

okuntucu Düğüne, nişana çağrılı olan (Su.)

okuyucu Davetçi (Beydili-Çr.) *"Tellal Hüseyin emmim de okuyucu olarak dolaştı."* Lâçin 2007/62: 7

okuyuntu 1. → okuntu (Ka.; Çalyayla, Eskiekin, Gökköy-Çr.) *"Sana okuyuntunu peşin vermeyeceğim."* Güven 2017: 23 2. Düğüne dışarıdan gelen konuklar (Boğazkaya, Hisarkavak-Me.)

okuyuntu düğün Çok sayıda köy halkının davetli olduğu düğün (Beydili-Çr.)

oküz Öküz (Çayhatap, Ovakarapınar-Çr.) *"On iki öküzü bir gazana dolduran / İndim niyaz ettim Hacı Bekdeşe"* Caferoğlu 1994: 140

- öl** Oğul, evlat (Çr.) *"Bi ölüm olsa da esdiriversem / Al yeşil bayrakla kesdiriversem"* Caferoğlu1994: 143
- ola** Acaba (Evcı-Bo.; İshacı-Al.; Serban-Çr.) *"Bunlar da yıldız mı ola derken oraya ulaşıyoruz."* Sarıyüce 2006: 119
- ölak** Keçi yavrusu, oğlak (Çr.)
- olaman** Son doğan çelimsiz oğlak (Âşıkbükü-Os.)
- olan** Oğlan, erkek evlat (İs.) *"Bi yol da olan tarafına gidiyola."* Abaz 2004: 95
- olba** Sol bacadan çıkan aşık (Çr.)
- olçum** Elinden iş gelmediği halde kendini verimli gösteren kimse (Su.)
- oldü bugünden** Öteden beri, doğduğundan beri (Çr.)
- oldum olası (1)** Öteden beri, kendimi bildim bileli (İs.; Su.; Çr.)
- oldum olası (2)** Gelişigüzel (Çr.)
- olgamak** Yırtık ya da söküğü çataliğne, çuvaldız gibi araçlarla teğellyip kapatmak (İs.)
- olgörüp** 1. Olanaksız, olamaz (Çr.)
2. Bir türlü (Eskiekin, Ovakarapınar, Tatar-Çr.) *"Olgo-rüp ipliği inneye saplıyamadı."* Şimşek 2020: 115
- oltan** 1. Kesilip dikilmeye hazırlanmış yemeni (İs.) 2. Mest ya a yemeni yüzünü köseleye tutturmak için yapılan iri dikiş (Su.; Çr.)
- oluk (1)** Ahırlarda hayvanların yem yediği içi oyuk, yerden yüksekçe ağaç (Çr.)
- oluk(2)** İçinde üzüm ezilen ağaçtan oyulmuş tekne (İs.; Ovakarapınar-Çr.) *"Bol üzümlü Ayarık / Olukları dayarık"* Ercan 1997: 87
- oluk (3)** İçi oyularak pınarların önüne konan ağaç (İs.; Kargı Yaylası-Ka.) *"Yosunlu oluklar donmuş buz tutmuş / Dertliler derdini sende avutmuş"* Ercan 1991: 393
- oluk (4)** Pekmez yapma mevsimi (Os.) *"Türkü söyler çocuklar / Başlayınca oluklar"* Çağlar 1952: 36
- oluk etmek** Pekmez yapmak (Os.)
- olukluk** Yemeye uygun olmayan, daha çok sirke, pekmez yapmaya elverişli üzüm (İs.)
- oluşuna** Çok bol, yığın yığın, olabildiğince (Çr.) *"Bağlarda bu yıl meyveler oluşuna yeğün."* Tdk 1993: 4612
- omaç** Kuru ekmeği ufalayıp yağda yumurta ile kızartarak yapılan yemek (Fındıklı-Or.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.) *"Ağam, azığıma omaç dür ki anayım seni."* Yoksul 2013: 14
- omaça** Sığırların topuk kemiği (Çr.)
- ömak** Ovmak (Çayhatap-Çr.) *"Çatılar ocak daşını / ödular gızın başını"* Caferoğlu 1994: 141
- ombeş** On beş (İs.) *"Emmime yıldırım düşmüş, ombiş yaşında ölmüş."* Abaz 2004: 104
- ombul ombul** Oburların yemek yerken çıkardıkları ses (Çr.)
- omca** Ağır kütük, odun yükü (Âşıkbükü-Os.)
- omuzluk** Omuzda su taşımakta kullanılan sopanın altına gelecek biçimde omuza yerleştirilen yastık (Çr.)
- oñaberi** O tarafa doğru (Âşıkbükü-Os.)
- oñarmak** Düzeltmek, tamir etmek (Kargı-Os.; Çr.)
- oñartmak** Bozulan, kırılan nesneyi yaptırmak, düzelttirmek (Çr.)
- onaş** Büyüme, gelişme, boy atma (Çr.)

oñart Tersin karşıtı, doğru (Ova-karapınar-Çr.)

onat İyi, güzel, düzgün (Serban-Çr.) "*Çarkı kader yine döndü tersine / Acep onadına dönmez mi ola?*" Koçak 1980: 5

onatça Güzelce, iyice (Çr.)

onatmak Düzeltmek, bakımını yapmak (Çr.)

onbilli Açık saçık tümcelerle şaka-laşan kimse (İs.; Su.; Karagöz-Çr.)

oncacık O kadarlık (Çopraşık-Al.; Su.) "*Oncacık saçğı getir hele de haenin altına serelim.*" Çalmuk 2019: 27

oncâz O kadar (Ba.; İs.; Çr.) "*Oncâz yonca goca ineğe yeter mi? Sen afura bi gucak daha at.*" Şahin 2020: 104

önceklilik Benlik, kendini övme, öğünme (Çr.)

onculayın (1) O kadar çok (Aşağı-fındıklı-Su.; Güvenli, Kara-dona-Çr.)

onculayın (2) 1. Onun gibi (Al.) 2. Çok değerli, çok güzel (Ba.; Ova-karapınar-Çr.) "*Onculayın gı-zı heşlediler, bu evlilik olmadı.*" Kerman 1997: 67

ondalama Bir malı onda bir oranında kazanç ya da indirimle satma (Çr.)

ondan gari Ondan başka (Su.)

ondan geri Ondan sonra, ondan başka (Kargı-Os.)

ondan kelli Ondan sonra, ondan dolayı (İs.; Çr.)

oñdurmak (1) Hastalığı iyileştirmek, geçirmek (Çr.) "*Kurban olduğumun elleri nasıl bir eller... Ondurucu bir eller...*" Tahir 2006: 167

oñdurmak (2) Varlıklı olmasına etken olmak, kalkındırmak (Evcı-Bo.; Mislerovacığ-Çr.) "*Kömürcü-*

lük kişiyi ne ondurur, ne dondurur." Sarıyüce 2006 : 129

oñdurmak (3) 1. Yetiştirmek, olgunlaştırmak (İs.) 2. Yararlandırmak (İs.)

o ne şaal şey O ne biçim şey? Ne demek, ne ilgisi var? (Çr.) "*O ne-şaal şey? Ben senin ardından heç kötü laf eder miyim?*" Kerman 1997: 24

onkun Çok meyve veren ağaç (İs.)

onmadık İşi iyi gitmeyen (Büğet, Eskiekin-Çr.) "*Onmadık hacıyı deve üstünde / Sakınsa da yılan sokar demişler*" Özgür 2002: 109

oñmak Rahata kavuşmak, mutlu olmak, varlık edinmek (Mislerovacığ, Sarimbey, Serban-Çr.) "*Sönmez ocağımız yanar / Çaresizler bir gün onar*" Koygun 2002: 5

onnük Önlük (İs.) "*Öne onnük dutalla.*" Abaz 2004: 98

oñsut İyi, güzel, nitelikli (Çalyayla-Çr.)

onulmak İyileşmek (Evcı-Bo.; Eskiekin, Karahisar, Sarimbey, Serban-Çr.) "*Ne olduysa oldu, kadıncağız bir onulmaz hastalığa tutuldu.*" Sarıyüce 2006: 87

onultmak → ondurmak (1) (İmat-Al.) "*Baş örtük yareye koyulmaz her em / Yareler onultan eme ne deyim*" (Mehemmet) Ercan 1991: 118

onur Vakar, ağırbaşlılık (Çr.)

onurga Düz arazide uzunlamasına olan tepecik (Evcı-Ba.)

onuş Bereketli, çok (Çr.)

onuş gitmek Sürüm yapmak, çok satmak (Çr.) "*Alışverişi onuş gitti.*" Tdk 1993: 4614

oñuşmak (1) İşinde gelişmek, büyümek, varlıklı olmak (Çr.)

oñuşmak (2) Yaranın iyileşmesi (Çr.)

- onuyçun** Onun için (İs.)
- önük** Önlük (Su.; Çıkrık-Çr.) "*Beni yahıp yandıran, al onüklü gız dël mi?*" *Caferoğlu 1994b: 122*
- oomaç** Tereyağlı, ekmekli yumurta (Ba.) "*Çıkınıni açtığımızda Şambal'a oomaç konulduğunu gördük.*" *Şahin 2020: 104*
- op** Hop (atlamak, geçmek için) (Çr.)
- oracıklı** Oralı (Su.; Güvenli-Çr.)
- oraf** Raf (Ba.) "*Oraftaki siniler / El vurmadan iniler*" *Akbaş 1983: 50*
- orak armudu** Haziran'da olgunlaşan küçük bir armut çeşidi (Ahmetoğlu, Karagöz-Çr.) "*Bağa gittim. Orak armudu getirdim.*" *Demiryürek-Ozulu 2017: 297*
- orak ayı** Temmuz (Bademce-Ka.; Ahmetoğlu-Çr.) "*Orak ayında tırpanla ekin biçerken üzerimizdeki elbiseden su akası terlerdik.*" *Çalışgan 2021: 149*
- orannama** Bilinçsizce, ezbere, gözü kapalı olarak (Su.)
- oraza** Oruç (Kalecikaya-Al.)
- orbuk** Çok yiyen, obur, doyumsuz (Su.)
- orcalık** Salta üzerine takılan önlük (Çr.)
- ordubozan (1)** Yaramaz, yerinde duramayan (Kargı-Os.)
- ordubozan (2)** Varis hastalığı (Çalyayla-Çr.) "*Ordubozandan, oyunbozandan kurtulmaya bak.*" *Yoksul 2013: 520*
- örenmek** Öğrenmek (İs.) "*Onların bayâ bilgisini ölandan öreniyo.*" *Abaz 2004: 112*
- organ** Urgan (Dutçakallı-Çr.)
- orta** Yapılarda dama uzatılan uzun ağaç (Evcı-Bo.; Kızılhamza-Or.) "*Ahırın tavanındaki kucak dolaşmaz orta urgan ile askıya alındı.*" *Sarıyüce 2006: 82*
- orta ayak** Ayakkabıcılıkta bir ayak ölçüsü birimi (İs.)
- ortada sıçan** Daire biçiminde duran oyuncuların topu ortadaki oyuncuya kaptırmamaya çalıştığı bir çocuk oyunu (Çr.)
- ortadirek** Ortaparmak (İs.; Sarimbey-Çr.)
- ortağul** Arının verdiği iki oğul arasındaki oğul (Çr.)
- ortak** Arkadaş, kardeş anlamında bir seslenme sözü (Os.) "*Ortak işler nasıl?*" *Başaran 1974: 93*
- ortalığı mülenbah etmek** Etrafi karmakarışık etmek (Os.)
- ortalık kızartması** Davarın ön, arka bacakları arasındaki kaburga kemiklerinin bulunduğu bölümü suda haşlandıktan sonra ateşte, sac altında pişirilerek yapılan kızartma (Çr.)
- ortancıl** 1. Büyükle küçük arasındaki çocuk, ortanca, ikinci (Körkü-Su.; Çıkrık-Çr.) "*Büyük yanımızda değil, ortancıl oğlan var.*" *Tdk 1993: 3289* 2. Oyun sırası ortada olan oyuncu (Çr.) "*İptida kim ökcülüm, ortancılım, sonculum derse oyunda ona göre sıra alır.*" *Tombuş 1940: 28* 3. Aşık oyununda ortadan isabet oranı yüksek aşık (Çr.) "*Sahalar eksikcil, ortancıl, yancıl, gericil diye vasıflandırılırdı.*" *Tombuş 1940: 27*
- osanmak** Usanmak, bıkmak (Harunköy-İs.; Serban, Gökköy-Çr.) "*Çok naz aşık osandırır.*" *Ertekin 1944: 29*
- ossaat** Hemen, anında (Çr.) "*Dinleyenler Yüzbaşının aptestinin bozulduğunu ossaat sezip bıyık altından güüştüler.*" *Tahir 2007: 259*
- ossun** Olsun (Örenseki-İs.) "*Hadi didim, ossun diy.*" *Abaz 2004: 126*

- osurgancı** Osuruklu (Ba.) “*Osurgancı kancıktan kurtçu gölbez doğmaz.*” Akbaş 1983: 40
- osurtlak** Balon (Su.; Gökköy-Çr.) “*Şeere gettin geldin de şu bebele- re birer osurtlak olsun alamadın mı gozü çıkmıyasıca!*” Gösterir 2020: 42
- osuruğu cinni** Çok sinirli, en ufak bir nedenle bağırıp çağıran kimse (İs.; Çr.)
- ösürük** Öksürük (Su.; Çr.)
- osüz** Öksüz (Su.; Çr.)
- osüze** Ana suyolundan bahçelere ayrılan küçük kollar (Çıkrık-Çr.)
- oş** → oşt (Turgut-Çr.) “*Aç kalırsam fırınları yıkarım / Kendin yiyip bana oş deme yahu*” Gardaş 1979: 1
- oşalamak** 1. İki elinin arasına alıp ovmak (Ba.; İs.) “*Oğlum, gel şu sırtımı bi ooşala. Kulunçlarımı yumuşatıver biraz.*” Şahin 2020: 104 2. Fazla hasar vermeden dövmek (İs.)
- oşdey** → oşt (Su.)
- oşkiş oşkiş** Tut tut anlamında köpek kışkırtma ünlemi (Çr.)
- oşt** Köpek kovalama ünlemi (Su.; İlahacı-Al.) “*Köpekleri oştlayarak köye daldılar.*” Gümüş 1977: 134
- oşukcu** Yağcı, yalaka (İs.; Sarimbey-Çr.)
- otarmak** Hayvanları otlatmak (İs.; Göcenovacı-Çr.) “*Çorum İskilip yolu üzerinde koyunlarını otaran çoban, art arda geçen otomobillere bakıyor.*” www.evvelzamanda.blogspot.com
- ot kabartan** Küçük taneli zarar vermeyen dolu; ebem bulguru (Gölet-Ka.)
- otlamak** Atlamak, hoplamak, zıplamak (Sarimbey-Çr.)
- otmak** Oturmak (Çavuşoğlu-İs.; Acıpınar-Çr.) “*Çütten şöyle geldi, ocāñ başına otdu.*” Abaz 2004: 138
- otuma** Nişan töreni (İs.)
- otumak** Oturmak (Kuyucak-Me.) “*Otusam âlasam divane deller / Divane gonlümü kimler âlesin*” Caferoğlu 1994: 146
- oturak (1)** 1. Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye (İs.) 2. Sedir (Büyükdivan-Çr.) 3. Çok alçak tabure (Os.)
- oturak (2)** Lazımlık (Os.)
- oturaklı** Ağırbaşlı, davranışları ölçülü kimse (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.)
- oturak tahtası** Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye (Çr.)
- oturgun** Çok yağmur yüzünden sıkışıp katılaşmış tarla, toprak (Çr.)
- oturmak** Seçimde aday olmak (Su.) “*Kağya gine oturacağmı.*” Uçakcı 2006: 370
- oturtma** 1. Süt, yağ, yumurta ile yapılan bir çeşit yemek (Çr.) 2. Süt kesmiği, lor (Çr.)
- oturtmaç** Kovalanan tavşanı aldatmak amacıyla tazıyı öne geçirme (Çr.)
- oturum** 1. Harman yerindeki ekin demetlerinin yığını, öbek (İs.) 2. Harman yerindeki ekin yığınının tepesi (Kavşut-Su.)
- ovalamak** 1. Mısır gibi bitkilerin tanelerini çıkarmak (Çıkrık-Çr.) 2. Parçalamak, bölmek (Çıkrık-Çr.)
- ovalatmak** Ovdurmak (Çr.)
- ovey** Üvey (Harunköy-İs.) “*Ovey anama derdim: Ana gız osanduk.*” Abaz 2004: 132
- ovmaç** → omaç (Külah-Al.; Yazır-Bo.; Gökçam-Su.) “*Çökellik istemem ovmaç olsun / Azığıma üç tek şeker de konsun.*” Sağmen 2009: 150

ovundurmak Ovuşturmak, ovalamak (Sevindikalan-Çr.)

ovunmak Çok ağlamaktan güçsüz kalmak, bayılır gibi olmak, bayılmak (İs.)

oyan Hayvan gemi (Çr.)

oyanmak Uyanmak (İs.; Âşıkbükkü-Os.) "Çocuk oyanıyor emme, hiç gören olmadı." Abaz 2004: 115

o yanni O taraf, o tarafa (Su.; Çr.)

oyku Uyku (Ka.; Âşıkbükkü-Os.)

oylum oylum Parça parça (Eskiyapar-Al.; Çalyayla-Çr.) "Korlanıyor oylum oylum / Yüreğimi yakışın yâr" Koygun 2002: 19

oymak Semt, mahalle, bölge (İs.)

oynak kütük Güvenilmez insan (Os.)

oynak sırası Çocuk oyunlarındaki oyun sırası (İs.)

oynaş Dost, metres, kırık (İs.; Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Eli işte gözü oynaşta." Koşay-İşitman 1932: 297

oynaşlı çorba Yarma, mercimekle pişirilen bir çeşit çorba, çatalaşı (Çr.)

oynaşmak Kadınla erkeğin nikâhsız yaşaması (Çr.) "Güllü ile oynasırken üstlerine varmıştı." Tahir 2008: 201

oynaykene Oynarken (İs.) "O uç kişi oynaykene onu oynallardı." Abaz 2004: 98

oysam Oysa (Kargı-Çr.; Çr.)

oyulgama İri aralıklı dikiş (Çr.)

oyulgamak Kaba, iri, aralıklı dikmek, tutturmak (Çopraşık, Külah-Al.; Âşıkbükkü-Os.; Su.; Çıkrık-Çr.) "Gömleğin kolunu rengi tutmayan bir iple oyulgayıvermişler." Arslaner 2016: 256

oyulganmak 1. Bir şeyin içine iyice girmek, içine işlemek (Çr.)
2. Ateşin yavaş yavaş tutuşması

(Su.) "Otomobilin üzerine konan toz, boya içine oyulganıyor, kısa sürede boyayı mahveyordu." Destanoğlu 2006: 78

oyun çihartmak Oyun oynamak, oyun oynayarak eğlenmek (Çr.)

oyungaç Oyuncak (Bademce-Ka.)

ozana Parlak siyah renkli çok büyük yaban arısı, hozana (İs.)

ozmak Büyümek, yükselmek, büyük adam olmak (Os.)

Ö

öbce Her konuda görüş bildiren, geveze, bilgiç (Su.; Sarimbey-Çr.) "O köyün de öbce bir arazi bekçisi varmış." Uçakçı 2006b: 83

öbek(1) Sürülmüş, samanından ayrılmamış tahıl yığını (Kirazlıpınar, Palabıyık-Çr.) "Ekin sürdüm öbek yığdım harmanda / Daneyi seçecek yel bulamadım" Özgür 2002: 79

öbek (2) Tümsek (Ba.) "Ordaki öbeği görmedin mi de arabanın altını vurdun?" Şahin 2020: 105

öbelek Küçük yığın, öbek (Çr.)

öbere Obur (Kalecikaya-Al.)

öbkeleşmek İnatlaşmak (Ba.) "Amma da öbkeleştin ha, öpüşün, barışın, akrabasınız siz." Şahin 2020: 105

öbürsü gün Yarından sonra, çok yakın bir gelecekte (Ba.; Çr.) "Sen yarın öbürsü gün yığınları çekip çevireceksin." Seyda 2006: 251

öbürüsü Öteki, diğeri (İs.)

öçbe İsrarcı (Ovakrapınar-Çr.)

öçbelenmek Bir şeyi fazla uzatmak (Çopraşık-Al.; Ba.) "Sen de amma öçbelendin be Şükrü, bırak şu işi artık." Şahin 2020: 105

öce Tırnak cilası, oje (Sarimbey-Çr.) *"Her gün bir bambaşka renge büründü / Çok öceler yedi doydu tırnaklar"* Çimen 2005b: 91

öcü Çocukları korkutmak amacıyla söylenen hayali yaratık, umacı (Evcı-Bo.; Akçalı-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Öcü resmine bakar gibi baktıklarını görerek kahroluyorlar."* Saryüce 2006: 9

öcük Çocukları korkutmak için söylenen bir söz, Öcü (İs.)

öcüm çekişmek Lades tutuşmak, bahse girmek (Çr.)

öcüm kemiği Tavukların ya da kuşların göğüs kemiği, lades kemiği (Çr.)

öçbe 1. Bilgiçlik taslayan, her şeye karışan (Hımiroğlu-Çr.) 2. Çok konuşan, geveze (Su.; Çr.) 3. İnatçı, aksi (İbek-Me.; Yarım-söğüt-Su.) *"Ben nasıl baş edeyim / Senin gibi öçbeyi"* Aytekin 2003: 13

ödek Korkak (Hacıhamza-Ka.; Su.) *"Davşandan hayli ödekçe / Metreden birez gödekçe"* Yoksul 2011: 44

ödeşli olmak Lades tutuşmak (Çr.)

ödeşmek Lades tutuşmak (Çr.)

ödüllü Korkulu (Göcenovacı-Çr.) *"Çor çocuk ödüllü oldu bak. Bayıldı kaldı her biri."* Gümüş Ty: 55

ödür İşkence, zulüm (Kalecikkaya-Al.)

ödürgüsünmek Çekinmek (Su.)

ödürlü Korkudan krize girme durumu (Su.) *"Oğlanı rahat bırak! Zaten ödürlü hale gelmiş!"* Çalmuk 2019: 24

ödü sıtmak Korkmak, ödü patlamak (Çalyayla-Çr.)

ödü yarılmak Çok korkmak (Su.) *"Kellemi koparacak diye ödü yarılıyordu."* Gümüş 1977: 73

öfelemek Bir nesneyi, avuç içinde ya da iki parmak arasında ufalamak (Çr.) *"Onları da öylece kurutup öfeleme suretiyle temizledik."* Demiryürek-Ozulu 2017: 146

ögez O kez, geçmişte (Çr.)

ögürsek → öğürsek (Külah-Al.)

ögürsemek → öğürsemek (Çopraşık-Al.; Çr.)

ögeç (1) Enenmiş erkek koyun ya da keçi (Maksutlu-Ka.)

ögeç (2) Toprak kapla fırında pişirilen türlü, güveç (Çr.)

ögendere → üvendere (Külah-Al.; Ka.; Göcenovacı, Gökköy-Çr.) *"Ögendere elinde pınar başında bekliyordu."* Ertekin 1946: 18

ögersek Çiftleşme isteği duyan büyükbaş hayvan (Su.)

ögeş Biraz büyümüş kuzu (İs.)

ögey Üvey (Âşıkbükü-Os.) *"Ögey anasının iki gizi daha varmış."* Arslaner 2016: 177

ögmek (1) Kusar gibi ses çıkarmak (Çr.)

ögmek (2) Yağ, boya gibi şeylerin bulaşması (Çr.)

ögnük Önlük (Yerliköy-İs.)

öğrenbeçlik İşi ilk kez yapma, deneme (Çr.)

öğrencelik Ücretle tutulan öğretime verilen para, öğretme ücreti (İs.)

öğretlemek Fitlemek, kıskırtmak (Göcenovacı-Çr.) *"Ben mi öğretledim düzüyü eşsikli..."* Gümüş 1977: 145

ögsa → öğseği (Çr.)

ögse Yanmış odun ya da kömür parçası (Os.)

ögseği Yarı yanmış odun parçası (Çr.)

ögsü → öğseği (Âşıkbükü-Os.)

ögsüzlük Öksüzlük (Çr.)

ögsüz yamalıği Lapa lapa yağın kar (Çr.)

öğübet → öğüncek (Çr.)

öğün (1) Vakit, zaman (İs.) “*Öğün-süz yemek yemeyin.*” *Tdk 1993: 3320*

öğün (2) Yemek (Al.: Ka.) “*Katmer katmer sevdan döner başımda / Ağular katılı öğün aşımda*” *Kurtoğlu 1994: 144*

öğünbeç → öğüncek (Çr.)

öğüncek 1. Kendi kendini öven, övüngen (Çr.) 2. Kendini beğenen, onurlu (Çr.)

öğüneh → öğüncek (Çr.)

öğüneç → öğüncek (Çr.)

öğüngen → öğüncek (Çr.)

öğür (1) 1. Arkadaş, dost, eş (Çr.) 2. Birbirinden ayrılmayan, birbirine alışık, yakın insan ya da hayvan (Çr.)

öğür (2) Dişi sığırın çiftleşme zamanı (Çr.) “*Düveler öğüre gelmeye başladı.*” *Yoksul 2013: 262*

öğürmek Böğürür gibi ağlamak (Çr.) “*Öğürmek geliyor içimden.*” *Lâçin 2007/63: 7*

öğürsek Çiftleşmek isteyen dişi sığır, kısrağ gibi hayvan (Su.; Büğdüz-Çr.)

öğürsemek Dişi hayvanın çiftleşmek istemesi (Yerliköy-İs.; Eski-ekin-Çr.) “*Oğürsemiş inek gibi başıboş dolaşiyor.*” *Yoksul 2013: 524*

öğürsüne Bir eylemi birinin inadına yapma (Bademce-Ka.)

öğüzemek Öğürmek (Bademce-Ka.)

öhlez Zayıf, cılız, ölmek üzere olan (İs.; Gökçam-Su.)

öh öh Yayılmakta olan koyun keçiye dağıtma ünlemi (Su.)

ökçül → ökçül (Çr.) “*Ökçül sen gel de, sonra ben geleyim.*” *Yoksul 2013: 524*

ökçelemek Ayakkabının tabanını yükseltmek (İs.)

ökçül İlk başlayan, ilk gelen, birinci (Çr.) “*Ökçülüm diyen çocuk, elindeki naç taşını dikilen hodağa değmemek üzere atar.*” *Ünsal 1943: 19*

öke Öfke (Esentepe-İs.) “*Ökeynen işde her şey oluy.*” *Abaz 2004: 117*

ökeç 1. → Kösemen (Al.) 2. İki yaşına kadar erkek keçi (İs.)

ökelekli Vücudu gösterişli olan kimse (İs.)

ökelenmek Öfkelenmek (Çr.)

ökgel 1. Bir çeşit taş oyunu (Çr.)

2. Bu oyunda kullanılan düz, yassı taş (Çr.)

ökme Benzetme (Çr.)

ökmek (1) Benzetmek (Çr.)

ökmek (2) Ekmek (Kalecikkkaya-Al.)

öko Akraba (Acıpınar-Çr.) “*Öko, sen bizim buralara gelir miydin heç?*” *Gösterir 2020: 42*

öksürüç Kızılırmak'ta yaşayan bir balık (Os.)

öksürük çiğdemi Kardelen (Su.; Gökköy-Çr.)

öksüz ali Baharda kar altından çıkan bir çiçek (Külah-Al.)

öksüzce Kesilmiş ineğin kürek eti (Ka.)

öksüzöğlan Çiçek sapı bükük, çiğdeme benzer, ak ya da mor çiçek açan bir kır çiçeği, kardelen (Şekerhacılı-Su.) “*Öksüz oğlan, lale, nergiz morarır / Bağı bahçe yeşillikle donanır*” *Çırakman 1992: 111*

öksüz yamalıği Lapa lapa yağan kar (Hacıhamza-Ka.) “*Kar, öksüz yamalıği gibi habire yağıyordu.*” *Özçatalbaş 2003: 65*

öküz arabası Kağrı (Bademce-Ka.; Karagöz-Çr.)

öküzboynuzu meyveleri ya da tohumları boynuz biçiminde bir bitki (Ba.) “*Benim bulduğum*

- öküzboynuzları daha sağlam çıktı.*" Şahin 2020: 105
- öküz böğürttüren** En Keskin bıçak türü (Ahmetoğlu-Çr.) "*Ölecekse mundar etmeyip çok öğündüğün boynuz saplı öküz böğürttüren bıçağınla keseceksin.*" Çalışan 2021: 172
- öküz çatlatan** Nazarının değdiği-ne inanılan kişiler için kullanılan bir deyim (Çr.)
- öküzdili** Sacda pişirilen, oval bir çeşit ekmek (Kızılhamza-Or.)
- öküz emeği** Koşum hayvanlarının gücü ile elde edilen ürün (Dutçakallı-Çr.)
- öküzgötü (1)** Yaban gülüne benzeyen bir çalının sarı çiçeği (Çr.)
- öküzgötü (2)** Alıç ya da yemişen de denen dikenli ağaçta yetişen kırmızı renkli tek çekirdekli meyve (Âşıkbükü-Os.)
- öküz helvası** Bulgur unundan yapılan bir helva (Çr.)
- öküzkuyruğu** Boyu bir metreyi aşan, yakacak olarak da kullanılan bir bitki (Ahmetoğlu-Çr.) "*Uyuz eşeğimi önüme katarak Gelinçik yöresine öküz kuyruğu toplamaya gittim.*" Çalışan 2021: 47
- öküz salyası** Pekmezin yoğunluğu, koyuluğu için (Çr.) "*Bu yıl katı pekmezi az yapıp çoğunu öküz salyası yaptım.*" Tdk 1993: 4623
- ölçünmek** Kıyaslanmak (Çr.)
- öldürük** Uyuşuk, cansız, çok tembel kişi (Âşıkbükü-Os.) "*Bu öldürüklere iş buyurup da ne yapacak-sın, kalk kendin yap daha iyi.*" Arslaner 2016: 257
- ölen** Öğle, gün ortası (Çr.)
- ölenece** Ölünceye değin (Yeşilyurt-Al.; İs.) "*Bir yavrunun ucundan ölenece melersin.*" Yöndem 1983: 74
- öleneçi** Ölene kadar (Çr.) "*Sen sevdin eller aldı / Öleneçi yan yârim*" Gösterir 2011: 214
- ölet** Öldürücü hastalık salgını, kıran (İs.; Ka.)
- ölgün** Sevgisi saygısı olan (Eskiköy-Çr.)
- ölgünlük** İçten bağlılık; sevgi saygısı (Eskiköy-Çr.)
- öllüğün körü** Kızınca "yetti artık" anlamında söylenen sövgü (Karkın-İs.; Gölet-Ka.; Göcenovacığ-Çr.) "*Tepesi atınca ölüğün körü / Diyen görürsen Çorumludur o*" Gösterir 2014: 80
- öllük** Bebeklerin altına konulan elenmiş, ısıtılmış, kırmızı renkli toprak (Yeşilyurt, Külâh-Al.; Kızılhamza-Or.; Os.; Gökçam, Körkü-Su.; Bayat, Çıkrık, Sarimbey-Çr.) "*Sizin gibi yımışak kâatlara sarılmadık, gıcımız öllükte bişe bişe büyüdük biz.*" Kerman 1997: 24
- öllükla** Arka, kış (Çalyayla-Çr.)
- öllüklük** Evlerde, öllük denilen toprağın saklandığı yer (Kargöz-Çr.)
- ölmek** Elim ateş, çelmeli top gibi kimi çocuk oyunlarında, oyuncunun oyun dışı kalması (Çr.) "*Çelen öldüğü zaman diğer arkadaş çelmeci olur.*" Ozulu 2013: 16
- ölmese** → ölümsel (Çr.)
- ölüm** Çit (Çr.)
- ölümsel** Ölecekmiş gibi zayıf, sağlıksız (Çr.)
- ölü salı** Teneşir (Çr.) "*Varlıkta kuduranı ölü salı dinlendirir.*" Tahir 2004: 129
- ömür dörpüsü** Çok uğraştırıp bıkkınlık verenler için söylenen söz (İs.)
- önâ** → öneği (Su.)
- önaleşmek** İnatlaşmak (Su.)

- önayak** Kılavuz, önder (Su.; Çr.)
"Mahir Ağa önayak oldu, etlik için bir dana bağısladı." Tahir 2006: 27
- öncek** Önlük, peştamal (Çr.)
- öncül** 1. Önce gelen, birinci, başta giden (Çr.) 2. Başkan, önder (Su.; Çr.) "Kim öncül olacaktı? Bu çetin işi de cinbüzük becerdi." Ertekin 1938: 20
- öncülü** Önce (Çıkrık-Çr.)
- öndeş** Öncü (Su.) "Dünürlük işine öndeşlik edecek ağızi eyi laf yapan biri ilazım bize." Gösterir 2020: 42
- öndin** İlk kez, önce (Çr.)
- öndüç** Ödünc (Ba.; İs.; Su.; Çalyayla, Eskiekin, Serban-Çr.) "Eşek eşeği öndüç kaşır." Yoksul 2013: 293
- öndüğü gün** Önceki (Âşıkbükü-Os.) "Öndüğü gün pazarda çok güzel içigızıl mantarı vardı." Arslaner 2016: 257
- öndürmek** Birini belli etmeden izletmek (Çalyayla-Çr.) "Suçumu bulmadan vermesin dile / İzlekçiler tutsun öndürsün beni" Gösterir 2014: 41
- öneğe** Payanda, eliböğünde (Çalyayla-Çr.)
- öneği** İnatçı, ters kimse (Çr.)
- öneği olmak** Terslik yapmak (Çr.)
- öñezimek** 1. Ölümü yaklaşan hastanın güçsüz kalması (Çr.) 2. Yorulmak, elleri titremek, güçsüzleşmek (Çr.) "Bu hastalık beni bi hayli önezitti." Kerman 1997: 72
- öngay** Erendiz yıldızı (İs.)
- ön göp** Kağnılarda döşemenin ön tahtası (İs.)
- öngüç** Kılavuz, önder (Kemallı-Su.)
- öngürlük** Çocuklukta, gençlikte varlıklı olma durumu (Çr.)
- öñmek** Sezdirmeden birini izlemek (Çalyayla-Çr.) "Yârim beni öndün mü? / Yıldız idin söndün mü?" Gösterir 2011: 318
- önmük** İş önlüğü (İs.)
- önnök (1)** → Önnemen (Çr.)
- önnök (2)** Örnek (Obruk-Do.)
- önnemen** Oturunca dize örtülen battaniye, örtü (Çr.)
- önnük** 1. Kız öğrenci giysisi (Çr.) 2. → önnemen (Çr.)
- öñüç** Önce, ilkönce, başta (Çr.)
- öñürmek** Çiftleşmek isteyen dişi sığırın böğürmesi (Çr.)
- öñüs** Çocuk oyunlarında güçsüz ya da oyuncusu eksik takıma verilen fazla hak, can (Âşıkbükü-Os.)
- önüt** Geçmişte (Çr.)
- öñya** Evin ön tarafı, balkon (Âşıkbükü-Os.) "Öñyadan avazı çıktığı kadar bağıırdı." Arslaner 2016: 257
- öñyağı** → öñya (Âşıkbükü-Os.)
- öölcümeek** Kusacakmış gibi yapmak (Ba.) "Senin kız öölcüyüp duruyo, boğazına bişiy geçmiş el-leam." Şahin 2020: 105
- öpçe (1)** 1. Bilgiçlik taslayan (Çukurköy-İs.; Gökçam-Su.; Gökçeagaç-Uğ.) 2. Dediğim dedikçi, ısrarcı (Dutçakallı, Mislerovacı-Çr.) "O nasıl söz öpçeler." Çalmuk 2019: 186
- öpçe (2)** Oynak (Al.)
- öpük** Öpücük (Çr.) "Adını çıkarırım / Vermezsen bana öpük" Gösterir 2011: 183
- ör** Bir şeyin özü, kökü (İncesu-Su.)
- örceleşmek** Kavga eder gibi tartışmak (Su.)
- ördek biber ekme** İkişerli eşleşen oyuncuların yere oturduğu, ebeyle eşleşen oyuncuların karşılıklı konuşması bitince oyuncuların ayağa kalktığı, ebenin birdenbire bir oyuncuya sarılmasıyla öteki

- oyuncuların da karşılardaki oyuncuya sarıldığı, yalnız kalının öne çıkıp söylenen şarkının ritmine uyarak oynadığı oyun (Çr.)
- öre** Üç yaşında dişi tay (Hacıhamza-Ka.)
- öreğen** Durmadan örgü ören (Çr.)
- ören** Şehir ya da ev yıkıntısı, kalıntı (Çıkrık, Osmaniye, Ovasaray-Çr.) “Baykuş gibi örenleri kırk gün bekliyor.” *Ertekin 1942: 28*
- örenmek** Öğrenmek (Harunköy-İs.) “Artık örendi ya evleni filan.” *Abaz 2004: 113*
- örgen** Kıldan yapılmış ip (Me.; Serban-Çr.) “Ne esnek var, ne zincir var, ne örken / Yırtıcı bir mahluk geçti önüme” *Koçak 1980: 293*
- örgülemek** Örmek, onarmak (Çr.)
- örk** Otlaması için hayvanları bir yere bağlamaya yarayan ip, zincir, kazık kazık (Ba.; Kamışlı-Su.) “Şu örkün iki ucunu bir araya getirerek düğüm yap, kopmuş, bak-sana.” *Şahin 2020: 106*
- örken** Kıldan örülmüş urgan (Dereyazıcı-Al.; Serban-Çr.) “Ne esnek var, ne zincir var, ne örken / Yırtıcı bir mahluk geçti önüme” *Koçak 1980: 293*
- örkleme** Hayvanı otlaması için uzunca bir iple çayıra bağlamak (Al.; Gökçam, Kamışlı-Su.) “Hemen eşekleri harmana örkler, biraz da ot verir.” *Sağmen 2009: 98*
- örme** 1. El örgüsü giysi (Bademce-Ka.) 2. Kıldan örülerek yapılan ip; kıl urgan (Dereyazıcı-Al.; Ba.; Çalyayla-Çr.) “Boklu örme ile yük sarılmaz.” *Türkoğlu 2007: 162*
- örmece** Kırmızı, küçük taneli kılçıklı buğday (Os.)
- örnekli** İp ağacı denen tezgâhta dokunan her türlü dokuma (Kertme-Çr.)
- örpek** Büyük mantar (Hacıhamza-Ka.)
- örsek (1)** → Öğürsek (Ovasaray-Çr.)
- örsek (2)** Örselenmiş, hırpalanmış (Çr.)
- örselemek** Hafifçe kızartmak (Âşıkbüğü-Os.) “Soğanları yağda hafifçe örseledikten sonra salçayı koyarsın.” *Arslaner 2016: 257*
- örtme** 1. Bağ evi (Çr.) 2. Garaj (Al.) 3. Ambar aralarında üstü kapalı, yanları açık araç gereç koyma yeri (Su.) 4. Üstü kapalı, önü açık yapı, ev (Âşıkbüğü-Os.; Su.) “İki elti yıllarca bir örtme altında kaldık.” *Arslaner 2016: 203*
- örtü** Yatak, döşek (Hacıhamza-Ka.; Âşıkbüğü-Os.; Su.; İsmailköy-Çr.) “Örtü döşek neyime / Ay ışığına sar beni” *Aytekin 2003: 64*
- örtülük** Araba ya da at örtüsü (Çr.)
- örtüş** Yatak (Göcenovacığı-Çr.) “Şunun örtüşünü de hayata edin orada yatsın.” *Ertekin 1946: 20*
- örü (1)** Davar sürüsünün mayıs ayında yazıda yatması (Su.)
- örü (2)** Saç örgüsü (İs.)
- örüden dutma** Sonradan ortaya çıkma, yüzeysel olma (İs.)
- örük (1)** Hayvanı çayıra bağlamaya yarayan ip, yular, urgan (Çr.) 2. Bağ, ip (Çr.) “Ateşe körükle, ata örükle gidilmez.” *Yoksul 2013: 81*
- örük (2)** Saç örgüsü (Kulah-Al.; Dereköy-İs.) “Kadın kolay doğursun diye saç örükleri sökülmekeydi.” *Balıkçı 2010: 88*
- örük (3)** Zaman (Çr.)
- örüklemek (1)** 1. → örkleme (Çr.) 2. Bağlamak (Çr.)
- örüklemek (2)** Bir kabı alacağından fazla doldurmak (Ka.; İs.; Âşıkbüğü, Kargı-Os.) “Bakkal, alırken yarımلاغیyı örüklüyor; fa-

- kat satarken yarımلاغıyı goñuz bırakıyormuş.” Arslaner 2016: 257*
- örüklü (1)** Bağlanmış hayvan (Çr.)
- örüklü (2)** Ağzına kadar dolu, hörüklü (Âşıkbükü, Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.)
- örülmek (1)** Bir yere yığılmak (Çr.)
- örülmek (2)** Öfkeli öfkeli, üstele-yerek konuşmak (Kavşut-Su.)
- örülmek (3)** Israr etmek, üstelemek (Çalyayla-Çr.)
- örüm** Davarların, malların toplandığı yer; ağıl (Bo.) “*Öğle üzeri koyunları örüme getiriyor.*” *Güven 2019: 100*
- örümcek ağı** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- örümcekli** Boncuk örgü motifi (Su.)
- örüm örüm örülmek** Birine yalvarıp yakarmak (Çr.)
- örünmek** Sırnaşmak, birinden ısrarla bir şey istemek (Çr.)
- örüsger** Rüzgâr (İkipınar-İs.; Yağcılar-Ka.; Âşıkbükü-Os.) “*Başının takgasını şöyle uçurmuş örüsgeri.*” *Abaz 2004: 105*
- örüyanlık** → örü yayık (Çr.)
- örü yayık** İple iki ucundan asılıp sallanarak kullanılan yayık (Alacahöyük-Al.; Kamışlı-Su.) “*Bizim örüyayık dediğimiz yayık kırıldı.*” *Doğan 2004: 197*
- örüzger** Bir ayakkabı ölçü birimi (İs.)
- örzülemek** Özlemek (Gerdekka-ya-Al.) “*Çok örzüledim tümünü-zü.*” *Gümüş 1977: 134*
- ösa** → öğseği (Çr.)
- öse** → öğseği (Dutçakallı-Çr.)
- össaat** Hemen, çabucak, derhal (Çr.) “*Birez ağda yaptır avrada, goy şu gapı ağzına, giren çıkan össaat yapışsın.*” *Özçatalbaş 2002: 105*
- ösürük** Öksürük (Çalyayla-Çr.)
- ösüz** Öksüz (Çalyayla-Çr.) “*Ösüz kızın başına gör neler gelir?*” *Yoksul 2013: 532.*
- öşek** Dedikodu (Kalecikkaya-Al.)
- öşelek** Meyvelerin yenilmeyip atılan çekirdekli yeri (İs.; Âşıkbükü-Os.)
- öt** Yürek, kalp (Su.)
- ötâ** Öteki (Su.)
- ötaçe** Öte geçe (Harunköy-İs.) “*Ötaçeden gelen adamları şey serrelle, sufrayı.*” *Abaz 2004: 128*
- ötav** Oda (İkipınar-İs.) “*Ne o eltim ötavden çıkdı, ne öte eltim.*” *Abaz 2004: 121*
- ötê** Öteki, diğeri (ikipınar-İs.)
- ötebete** Gerekli araç gereç; yiyecek içecek (İs.; Ahmetoğlan-Çr.) “*İp nerde, öte bete nerde, mandal nerde?*” *Abaz 2004: 104*
- ötek** Korkak (Belkavak-Os.)
- öte var** İleri git (Çr.)
- Öteyüz** Çorum’un Kızılırmak boyunda olan yöresi (Çr.) “*Öteyüz köylüleri akşama yakın bizim köye gelebilirlerdi.*” *Ozulu 2016: 281*
- ötiyçe** Öte geçe (Ba.) “*Bıldır ötiyçedeki baaçanın kabakları bu senekilerden daha mı iriydi ne?*” *Şahin 2020: 106*
- ötkün** Ergenlik çağına erken giren (Su.) “*Serpilip aşka geldin / Amma da ötkünmüşsün*” *Aytekin 2003: 98*
- ötmek** Konuşmak, söylemek (Eskiyapar-Al.) “*Hüseyin Çirkin sultanım, pirim / Erenler ceminde öten*” *Barışcan 2001: 52*
- ötügün** Öteki gün, önceki gün (Yerliköy-İs.)
- ötürek** Bağırsak bozukluğu, sürgün (İs.; Kargı-Os.; Gökçam-Su.; Çıkrık-Çr.)

ötüreкли → ötürüklü (Çr.)

ötürmek İshal, sürgün olmak (İs., Serban-Çr.) "*Ötüre ötüre canı cı-kasıca.*" *Yoksul*, 2013: 533

ötürük (1) Sürgün, ishal (Gökçam-Su.) "*Çocuk ötürük olmuş, ortalığa ötürüp durur.*" *Tdk* 1993: 3359

ötürük (2) Sır tutmayan, dedikoducu (Su.) "*Memduh'un ağızı ötürük mü lan kâhya?*" *Çalmuk* 2019: 54

ötürüklü İshal olmuş insan ya da hayvan (Su.; Çr.) "*Kaptıysa bir koyun kaptı ulan, alt yanı ötürüklü bir koyun.*" *Gümüş* 1977b: 30

öveç 1. Bir yaşından dört yaşına kadar erkek koyun, koç (Dutçakallı-Çr.) 2. Enenmiş erkek koyun ya da keçi (Buğabağı-Çr.) "*Övecin eti başka, kartın eti başka.*" *Yoksul*, 2013: 532

övedi İvedi, çabuk (Su.)

övelemek (1) 1. Ezip ovarak, iki şeyi birbirine sürterek ufalamak (Çr.) 2. Mısır koçanlarını tanelemek (İs.; Os.)

övelemek (2) Sözleri anlaşılmasız biçimde söylemek, gevelemek (Çıkrık-Me.)

övelenmek Elle parçalanmak, ezilmek, ufaltılmak (İs.)

övendere → üvendere (İsahacı, Kılavuz-Al.) "*Övendereyi tavlı toprağa dikti Yusuf.*" *Gümüş* 1977: 24

övetlemek Yüreklandırmek (İs.)

övey Üvey, öz olmayan (Karagöz-Çr.) "*Ana övey mi oğul?*" *Seyda* 2006: 164

öveyik Güvercine benzer bir kuş, üveyik (Çr.) "*Dağlarda geyik gibi / Ovada öveyik gibi*" *Ertekin* 2006: 43

öveyik buğdayı Üveyik renginde bir çeşit iyi buğday (Çr.)

övez Atsineği (İs.)

övün Yemek, yemek zamanı (Göcenovacı-Çr.) "*Rahat olmasa da başka yolu yoktu, üç övünün üçüne oradaydı Hacı.*" *Gümüş* 1977: 65

öy Ev (Kuyucak-Me.)

öydürmek Ova ova içine geçmesini sağlamak, iyice yaymak (İs.)

öyek (1) Döküldüğü yerde tez, geniş yayılan (yağ, boya) (Çr.)

öyek (2) Balçık, batak (Âşıkbükü-Os.) "*Önümüze bir yemek koydular öyek gibi.*" *Arslaner* 2016: 257

öyeşmek Yağ gibi maddelerin düştüğü yerde yayılması, leke bırakması (Çr.)

öyğünmek Alay etmek, birini taklit etmek (Çr.)

öyke Öfke (Ba.; Su.) "*Aklım erişmedi, anama öykelendiydim, o öykeyle sana çattım.*" *Gümüş* 1977: 82

öykelenmek Öfkelenmek, sinirlenmek (Kargı-Os.; Göcenovacı-Çr.) "*Zaten anamdan paparayı yemiş, öykelenmiş.*" *Ertekin* 1946: 15

öykünmek Alay etmek, birini taklit etmek (Âşıkbükü-Os.; Çr.) "*Döne, anasını öykündü, güldü ardından.*" *Gümüş* 1977: 124

öyle Öğle (İsahacı-Al.) "*Vakit öyle sonu, saat 13.30 sularıydı.*" *Arısoy* 1970: 18

öylen Öğle (Çr.) "*Oolum, öylen ekmaani bayakdan yedik ya!*" *Özdemir* 2019: 147

öyleyince Öyleyse (Âşıkbükü-Os.)

öymek → öydürmek (İs.)

öynek Rezil, kötü (Âşıkbükü-Os.)

öynük Önlük (Ba.) "*Suya gider bir incecik yol eder / Öynük bağın deste deste gül eder.*" *Akbaş* 1983: 74

öyün 1. Yemek (Gerdekkaya-Al.; Kamışlı-Su.; Çr.) "Öyünü olmaya-
nın doymu olmaz." *Yoksul 2013:*
532 2. Yemek zamanı (Kamışlı-
Su.; Serban-Çr.) "Hangi zaman
kutnu kumaş giydirdin / Öyün
öyün göz yaşımı yedirdin" *Nalıncı*
1958: 81

öz (1) Bağ, bahçe, bostan (İbik-İs.)

öz (2) Dere, çay, ırmak (İsahacı-
Al.; Gökçam-Su.; Düdüklük-Çr.)
"Irmağı geçince özü görünür /
Aşiveren Karabüğet köyüne" *Arı-
soy 1970:* 73

öz (3) 1. Reçineli çam ağacı, çıralı
kereste (İs.; Os.; Çıkrık) 2. Dere
kıyılarında yetişen sağlam ağaç
(Su.) 3. Ahşap dam kirişi (Oğ.;
Or.; Su.; Güvenli-Çr.) "Yapıyı çam
tomruğundan yapılmış öz diye
bilinen direkler tutuyordu." *Sara-
çer 2000:* 60

öz (4) 1. Sel sularının aktığı yerde
yaptığı yarıklar (İmat-Al.) 2. Tar-
la, köye yakın tarla (İs.) "Ekin ek-
tim özlere / Tiken oldum gözlere"
Ayhan 2002: 169

özek (1) Çalkalanarak sulandırıl-
mış yoğurt (Çr.)

özek (2) → özeme (1) (Çr.)

özek (3) Koçan, somak (Âşıkbü-
kü-Os.)

özeme (1) Sözü uzatan, çok konu-
şan (Çalyayla-Çr.) "Özemelik yap-
ma." *Yoksul 2013:* 535

özeme (2) Yoğurt, pekmez gibi
yiyeceklerin sulandırılmışı (Ak-
çalı-Su.; Ovakarapınar-Çr.) "Tor-
ba yoğurt özemesi / Saçta katmer
gözlemesi" *Arız 2005a:* 236

özemek (1) Sözü yineleyerek
gereğinden çok uzatmak, geve-
lemek, savsaklamak (Çopraşık-
Al.; Çıkrık, Karadona-Çr.) "Şu işi
özemedem yap." *Tdk 1993:* 3370

özemek (2) Yoğurt, pekmez gibi
şeyleri sulandırmak (Kargı-Os.;
Su.; Çr.) "Yoğurdu iyice öze ki,
yemeğe yakışsın." *Yoksul 2013:*
658

özemelenmek Özemelik yapmak
(Çr.)

özemelik yapmak Bir olay, bir
öneri, bir eşya ya da düşünce ko-
nusunda, karşısındakini bezdire-
cek denli ayrıntıya girmek (Çr.)
"Senin özemeliğin yüzünden bi
şey sahabı olamadık." *Kerman*
1997: 72

özengi Üzengi (Çıkrık-Çr.) "Herif
kara bineğinin özengisini kurca-
lamak-taydı." *Tahir 2004:* 18

özeni özeni Özene özene (Çr.)

özguyrük Aşırı tembel kimse (Ba.)
"Kaç senedir bi sürü işe girip çıktı,
her seferinde de goodular. Adam
tam bi özguyrug da ondan." *Şahin*
2020: 107

özlek Özlenilmiş, özlenen (Çr.)

özlen → özlek (Çr.)

özleği Sivilce, ergenlik (Çıkrık-
Çr.)

özlü toprak Killi toprak (Al.)

özemek Öz (Âşıkbü-
kü-Os.) "Ağacın
kabuklarını soya soya özmeğini
çıkarmışlar." *Arslaner 2016:* 257

özü dövmemek Duygusallık yü-
zünden dayanamama (Su.) "Ağ-
amın mezerine getmiye özüm döv-
miyo." *Uçakçı 2006:* 371

özü kara Kötü yürekli (Çr.)

özümek Pişmek, olgunlaşmak
(Çr.)

P

paal Parası, malı çok kıymetli,
cimri (İs.)

pabıt Kestane (Su.)

pabuçluk Ayakkabı yapılacak deri, kösele (Çr.)

paç 1. Kira (İs.) 2. Vergi (Çr.)

paça (1) Bağlama şalvar altına giyilen bir çeşit don, mandik, tumman (Çr.)

paça (2) Hayvanın baş etlerinden yapılan yemek (Çıkrık-Çr.) "*Paçanın tadına bakmadan üstüne tuz atma.*" *Yoksul* 2013: 536

paçal Çeşitli şeylerin karışımı (Çr.)

paçal yapmak Harç kararken kum ile çimentoyu birbirine karıştırmak (Çr.)

paçariş Engel (İs.)

paçavra hastalığı Grip (Os.)

paçirikli Düzensiz giyinen (Su.) "*Donuz paçirikli.*" *Uçakçı* 2006: 223

paçoç Giyimine özen göstermeyen kimse (Çr.)

paçur Temizlikten, düzenden anlamayan, üstü başı dağınık, pis (Âşıkbükü-Os.) "*Paçur'un pınar kesildi mi acep?*" *Arslaner* 2016: 257

paddirik Dengesiz, bir dediği diğerini tutmayan (İs.)

padem dınnak Gösterme Parmağı (İs.)

paf Balon, top benzerlerinin patlayınca çıkardığı ses (Çr.)

pağal Cimri (İs.)

pahal Cimri (İs.; Akçalı-Su.; Çıkrık, Serban-Çr.) "*Yağmadı rahmet Yarabbi bu ne hal / Rahman kimse olur mu pahal*" *Koçak* 1980: 118

pahil Cimri (Gerdekkaya-Al; Sarım-bey, Serban-Çr.) "*Cahil zümresine dahil olanlar / Aç gözlü olanlar pahil olanlar*" *Ercan* 1991: 374

pahla Fasulye (Külah-Al.; Ba.) "*Bu sene pahlalar erken çiçek açtı, in-*

şallah güzel dökerler." *Şahin* 2020: 108

pahlava Baklava (Kuyucak-Me.; Dutçakallı-Çr.)

pakanut Kâğıt para (Çr.)

pakla Bakla, fasulye (Al.; Kargı-Os.; Su.; Acıpınar, Çalyayla, Eski-ekin-Çr.) "*Kayalar iniş miniş / Kömüş paklayı yemiş*" *Gösterir* 2011: 308

paklağı Baklava (Âşıkbükü-Os.) "*Tarhana tar tar / Boğazımı yırtar / Paklağı kardeş / Gel beni kurtar*" *Arslaner* 2016: 257

paklamak Temizlemek (Çalyayla-Çr.) "*Elleri seyrimize çıkarmadan yuyup paklayalım, malamat olmayalım ele güne.*" *Gümüş* 1977: 148

paklavadan pay ummak Çok değerli bir şeyden hakkı olmadığı halde pay beklemek (Os.)

paklavu Baklava (Sarım-bey-Çr.)

pala (1) Büyükçe el testeresi (Al.; Su.)

pala (2) 1. Eski, kullanılmış (eşya, giysi) (Çr.) 2. Kaba temizlik yapmada kullanılan paçavra, bez parçası (İsahacı-Al.; Obruk-Do.; İs.) 3. Bez parçalarıyla yapılan örtü (Su.) "*İneğin donu da ne yaman kara / Sırtına doldurduk çulunan pala*" *Arısoy* 1970: 63

pala (3) Yatak ile yorgan (Çr.)

pala bıçak Geniş ağızlı bıçak (Çr.) "*Böğrümüze pala bıçağını dürterekten aldı gitti bizi.*" *Tahir* 2004: 110

pala dudak Kalın dudak (İsahacı, Kıcılı-Al.; Karagöz-Çr.) "*Karkın'ın kızları güzel yanaklı / Alamas kızları pala dudaklı*" *Arısoy* 1970: 67

palalı Yırtık, eski giysilerle dolaşan (Çr.)

- pala paçura** Hemen, toparlanamadan, düzensizce (İs.)
- palapurça** Çabuk (İs.)
- palas (1)** Eski kilim parçası (Çr.)
- palas (2)** Üç dört aylık keklik yavrusu (Ka.; Os.; Su.)
- palatır** Budanmış omcaların dibinden çıkan sürgünler (Su.)
- palavut** Giyim kuşamına, temizliğine özen göstermeyen, giysilerini hor kullanan kişi (İs.)
- palaz (1)** Keçi kılından, pamuktan dokunmuş kaba kilim, yaygı (Çr.)
- palaz (2)** 1. Manda yavrusu (Çitli-Me.) 2. Keklik yavrusu (Aşıkbükü-Os.; Çalyayla, Küçükpalabıyık, Tatar-Çr.) "Sürüsünü yitirmiş bir palazı andırıyordu." Gümüş 1977: 117
- palazımak** Aniden hızlı bir biçimde koşmak (Külah-Al.)
- palazlanmak** Kaz, ördek yavrularının civcivlikten çıkıp eti yenir duruma gelmesi (Çr.)
- paldum** Semerin ya da eyerin öne kaymasını önlemek için hayvanın arka ayaklarının kaba etleri üzerinden geçirilen kayış, paldım (Çr.) "Palduma, semere bakmışlar." Tahir 2007: 172
- palıt** 1. Meyve (Al.) 2. Meşe ağaçlarının meyvesi, palamut (Fındıklı-Or.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Fukaranın kestanesi palıttır." Doğan 2004: 204
- pallamak (1)** Koşmak (Eskiekin-Çr.)
- pallamak (2)** Birden ateşlenmek, alev almak (Eskiekin-Çr.)
- paltacık** Değirmen taşının dönmelerini sağlayan demir çubuk (Çr.)
- paltancık** → paltacık (İs.; Su.)
- paltar** Giyecek (Kuyucak-Me.)
- paltımsız** Düzensiz, kötü giyimli (Çr.)
- palut** → palıt 2 (Evcı-Bo.) "Fıkaranın kestanesi paluttan." Kerman 1997: 37
- pambık** Pamuk (Su.)
- pambuk** Pamuk (Al.) "Oy pambuğum pambuğum / Dallarına konduğum" Ayhan 2002: 168
- pambuklanmak** Ekmek, sebze, meyve gibi yiyeceklerin küflenmesi (Çr.)
- pamık** Pamuk (Çr.) "Evlenip şöyle çoluk çocuğa karışsa pamık gibi olumuş ya." Özçatalbaş 2003: 22
- pamıklı sigara** Filtreli sigara (Göcenovacığ-Çr.) "Varın gidin güle güle, gelirken pamıklı cigaramı da unutmayın ha." Gümüş 1977: 88
- pampal** Tombul, şişman, gürbüz çocuk (İs.; Aşıkbükü- Os.; Su.) "Ondan güççük; akça pakça, pampal yüzlü bi gahbe." Saraçer 2000: 65
- pamukkir** Sütbeyaz at rengi, at donu (Sarimbey-Çr.)
- pan** Küf (Ba.; Su.; Çalyayla-Çr.) "Kapının açılmasıyla, içeriden pansı pansı bir koku geldi." Güven 2010: 17
- pancar** 1. Madımak (Al.) "Garı bazarından birez pancar al, az da basdırma yolla gobelden, aşama bişiriyim." Özçatalbaş 2002: 27
2. Kırlarda, bahçelerde biten, yenebilen her çeşit ot (Fındıklı-Or.; Çalyayla, Çıkırık Çr.) "Her gün pancar pişirir, şu köyün güzelleri" Akbaş 1983: 43
- pancarlı** Ispanaklı pide (Karagöz-Çr.) "Mustafa Ağa'ya pancarlı yaptırdık." Demiryürek - Ozulu 2017: 126
- pancar yaprağı** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- pança pança** Bitkinin çok iyi gelişmiş durumu (İs.)

pandif Mese benzeyen ayak giysisi (İs.)

panēr Panayır (Su.)

panga Banka (Çopraşık-Al.; Os.; Su.; Dutçakallı-Çr.) “Neye getirdin oğlum pangıya atsaydın ya.” Özcan 2021: 6

panganot Kâğıt para (Çr.) “Her biri elli panganot borçludur.” Tahir 2004: 16

pangulut Kâğıt para (Dutçakallı-Çr.)

pangunot Kâğıt para (Eskiekin-Çr.) “Aha şu ortaya bir de mama-fih koyarsak ... cezası dört beş yıl daha artar, arzuhal de sana iki buçuk pangunota patlar.” Özçatalbaş 2003: 17

pangunut Kâğıt para (Su.; Eskiekin-Çr.) “Turnalarla dosta giden selamlar / Pangunuta pula kaldı üstadım” Kurtoğlu 2006: 6

panis Cimri (İsahacı-Al.; İncesu-Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) “Panıslık deyince emsali yoktur / Gel alma lambayı İsmail Ağa” Arısoy 1970: 90

panız Cimri (Çıkrık-Çr.)

panka Banka (Çr.) “Senin pankan olsa, çibil takımını uğratır mısın kapyı?” Tahir 2004: 24

pankanot Kağıt para (Çr.) “Hemi köylü yol yüzü görmeyip hemi de her yıl yol parası diyerek altı pankanot cereme versin!” Tahir 2004: 24

pankavut Kâğıt para (Çr.)

pankula Çürük, özürlü erik (Yazır-Bo.)

pañlanmak Küflenmek, küf tutmak (Su.; Çalyayla-Çr.)

pañlı Kirli, pis (Ovakarapınar-Çr.)

panpal Tombul, gürbüz (Çr.)

pansımak Yiyeceğin bozulması, tadının değişmesi (Çr.)

pantol Pantolon (Akçalı, Yorgalı-Gökköy, Palabıyık-Çr.) “Oğlan dünür geliyor / Pantolon paçası yok” Gösterir 2011: 180

pantul Pantolon (Yağcılar-Ka.; Âşıkbüke-Os.; Çıkrık-Çr.) “Pantulumun circırı girilinci or-dağlara malamat oldum.” Uçakçı 2006: 379

papara Sertçe yapılan uyarı, azar (İs.)

paparayı yemek Azar işitmek, arlanmak (Al.; Göcenovacığ-Çr.) “Zaten anamdan paparayı yemiş, öykelenmiş.” Ertekin 1946: 15

papatya Bir çeşit mekik ya da tuğ oyası (Çr.)

papıl (1) Kâğıt para (Çr.)

papıl (2) Tembel (Su.)

pâpılamak Paylamak (İs.)

papır Vapur (Çr.) “Bi papırlar var mesela denizin üstünde oğul, aha bizim şu koca mahalle gibi.” Özçatalbaş 2003: 38

papır yolu Şose (Çr.) “Papır yolu düz gider / Bir edalı kız gider” Gösterir 2011: 274

papur yolu Şose (Çr.) “Sal bakalım Çorum’un papur yolundaki şu köylü kalabalığına ulaştırabilir misin?” Tahir 2004: 36

paramın delicesi mi var Hesapsız param mı var? (Su.)

parka At arabalarında yan kayışların takıldığı, arabanın önündeki demire bağlı uzun ağaç parçası (Serban-Çr.) “Günde versen birer ölçek arpayı / Çamıra çokünce kırar parkayı” Koçak 1980: 360

parlama Herhangi bir nedenle atların denetimden çıkması (Su.; Evcikuzkışla, Karagöz-Çr.)

parmak üzümü Uzun taneli, ince kabuklu bir üzüm cinsi (Os.; Çağşak, Evciyenikışla, Karagöz-Çr.)

- par par yanmak** Çok parlamak (Çr.) "Ay doğmuş par par yanar / Nazlı yar beni arar" Ertekin 2006: 22
- parpı** Hasta insan ya da hayvanı ocak denilen kimselere okutarak ya da ev emleriyle iyileştirme (Killik-Al.; Kamışlı, Gökçam-Su.) "Kadın Bacı, parpı ile bulgur püs-kürmesi yapardı." Doğan 2004: 83
- parpılama** → parpı (Al.; Güvenli-Çr.)
- parpu** 1. Azarlamanın biraz daha şiddetli olanı (İs.) 2. İtip kakma eylemi (İs.)
- parpulamak** Hastayı ev ilaçlarıyla, okuyup üfleterek, kurşun dökerek, yarayı dağlayarak iyileştirmeye çalışmak (İs.; Su.)
- parsı** Yüksekteki küçük pencere (Çr.)
- partal (1)** 1. Abartarak konuşan, yalancı (Çr.). 2. Abartılmış söz, yalan (Külah-Al.; Ba.; İs.; Os.; Su.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.) "Bizim Çorumlu kopukların partalını kendin bilmez değilsin ya..." Tahir 2007: 248
- partal (2)** Eskimiş, yıpranmış giysi (Çr.) "Sirtında taşıdığı partalları bugün ilk defa çıkarmış, tepeden tırnağa yeniler giymişti." Tahir 2006: 264
- partaval** 1. Boş yere çok konuşan kimse (Obruk-Do.) 2. Konuşulanı abartmak, yalan atmak (Gökçam-Su.; Evcikuzkışla, Karagöz-Çr.)
- partıl** Kazanmadan, yolsuzca alınan para, rüşvet (Çr.)
- partlamak** Birden çıkmak, fırlamak (Çr.)
- paryaşanı** Yavaşanotu (Çr.)
- pasa (1)** Oyundan, güreşten, çalgı çalındıktan sonra toplanan para, bahşiş (Kuzuluk-İs.)
- pasa (2)** Fırıncıların hamuru peziledikten sonra koydukları tahta (Ba.; İs.) "Sait Abi'nin fırındaki pasaları gördün mü?" Şahin 2020: 108
- pasa (3)** Sürekli, devamlı (Âşıkbü-kü-Os.)
- Pasaklı Raziye** Düzensiz ev kadınları için kullanılan bir deyim (Çr.)
- pasırak** Basınç, ağırlık (Çr.)
- paskalta** Post (Çalyayla-Çr.) "Herif paskaltayı serdi bizim eve, galkıp gideceği neyim yok anam." Gösterir 2020: 42
- paslu** Pasaklı kadın, kız (Âşıkbü-kü-Os.) "O paslunun yaptığı yenmez, diktiği giyilmez." Arslaner 2016: 258
- paşa çayı dökmek** Açık çay doldurmak (Çr.)
- paşaport** Pasaport (Al.)
- paşa pöğreği** Pöğreğin çok geniş (İs.)
- pat (1)** Oyunda sayıların eşit gelmesi (Su.) "Sayılar pat geldi." Uçakçı 2006: 371
- pat (2)** Körelmiş, keskinliğini yitirmiş, küt (Su.; Palabıyık-Çr.) "Balyoz küçük pat taşları kırmıyor / Ellerimiz yarık yarık patıron" Özgür 2002 : 92
- pat (3)** Kilosundan dolayı ağır hareket eden (Su.)
- pat (4)** Peltek konuşan, kekeme, dilsiz (Su.)
- pata** El ile verilen selam (Çr.) "Sıçrayıp kalkmış, bir eli açık yakasında, ötekiyle patayı çakmıştı." Tahir 2004: 95
- patagullu** Birisi kandırılmak istendiğinde, 'aldatamazsın' anlamında kullanılan deyim (Çr.)
- pataklamak** Dayak atmak, dövmek (Çr.) "Başlıyor teker teker o pataklamaya." Seyda 2006: 217

pataklı Pis, düzensiz (Çıkrık-Çr.)

patakülle Yalan dolan, aslı olmayan, palavra (Göcenovacı-Çr.)
"Anlattıklarının hepsi patakülle."
Yoksul 2013: 59

patanas Çamurlu, kaygan yerde kayarak, yürüyememe (Çr.)

patanaz 1. → patanas (Çr.)

2. Otomobil tekerleğinin boşa dönmesi, patinaj (Çr.)

patazanmak Paylanmak (İs.)

patele Patates (Olukyanı-Su.)

patgulak Kulağı duymayan ya da az duyan (İs.)

patı Şişmanlıktan yalpalayarak yürüyen (Çr.)

patıdanak Gürültü ile birdenbire gelmek, düşmek (İs.)

patığa Patika, dar yol (Çr.)

patıl Bir ekmek türü (Al.)

patılmak 1. Eskimek, yıpranmak (Çr.) 2. Yaşlanmak, kocamak (Çr.)

patır Peltek konuşan, kekeme, dil-siz (Al.; Su.)

patırdamak Kafa tutmak, gözdağı vermek (İs.)

patırna Kavga, gürültü (Çr.)

patik Yünden örülmüş çocuk ayakkabısı (Çr.)

patir Kaz yavrusu (Me.)

patlak (1) İri gözlü (Acıpınar, Karagöz-Çr.)

patlak (2) Sarı çiçekli bir çeşit çalı (İs.) "Horoz çalısının diğer adı da patlak çalısıydı." Kalayoğlu 2017: 219

patlak (3) Çamurla oynanan bir çocuk oyunu (Ba.) "Benim patlağın içi emme de güzel oldu, yağ gibi." Şahin 2020: 109

patlak (4) Ateşte kavrularak patlatılmış mısır (Kayabüğet-Al.)

patlanguç Ağaç dalının ya da kamışın içi delinip piston düzeneği yapıldıktan sonra içine konan

maddeyi atarken tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncuğu, patlanguç (Külah-Al.) "Karpuz zamanı patlanguç oynardık." Tuluk 1991: 2

patlankuç Mürver ağacı (Boğabağı-Çr.)

patos Taneyi saptan ayırmada kullanılan araç (Çr.)

patpatotu İlaç yapmakta kullanılan bir çeşit ot (Çr.)

pat sat Zaman zaman, ara sıra, tek tük (İs.) "Çocuk pat sat konuşmaya başladı." Tdk 1993: 3413

patta satta → pat sat (Su.)

pavlika Fabrika (Çr.) "Bildüğimiz savaş gemisi yapan bir pavlika." Tahir 2007: 261

pavlike Fabrika (Göcenovacı-Çr.) "Bildüğim, he mi? diyelim ki tomofil pavlikesi?" Tahir 2007: 261

pavluha Su değirmenine göre unu daha ince öğüten fabrikasyon değirmen (İs.)

pavluka Un fabrikası (İs.; Os.; Dutçakallı-Çr.) "Pavlukanın bacası vardır, namuslu kadının kocası vardır." Yoksul 2013: 540

paya Kendini beğenme, çalım, gösteriş (İsahacı-Al.; Kamışlı-Su.; Kirazlıpınar-Çr.) "Keven kızlarının çoktur payası / Aşiret kızlarının yanıktr sesi" Arısoy 1970: 67

payalanmak Aşırı bir biçimde övünmek, gururlanmak (Ba.; Âşıkbüğü-Os.; Su.; Gökköy-Çr.) "Dilber Kadın'ın deyimiyle payalanmış bir edayla çıktı." Çalmuk 2019: 16

payalı Kendini beğenen, çalım, kibirli (Ba.; İs.; Os.; Çıkrık, Dutçakallı-Çr.) "Amma da payalı haa, gızı üniverseyi kazanmış ya, ondan." Şahin 2020: 109

payalu → payalı (Âşıkbüğü-Os.)

- payam** Yabanıl badem ağacı (Evcibo.) "*Tepenin eteklerinden doruğa doğru cılız meşe çalıları, bodurlaşmış, boyları bir metreye inmiş payamlar, karamuk bükleri yayılmış.*" *Sarıyüce 2006: 33*
- payınsımak** Karşısındakine gücü yeteceğine inanmak, onu hiçe saymak, küçük görmek, önemsememek (Âşıkbükü-Os.)
- payınsınmak** Hiçe sayılmaya boyun eğmek (Çr.) "*Oğlu babasını payınsımış; babası da oğluna karşı payınsınmış.*" *Tdk 1993: 4640*
- payırdanak** Kolaylıkla alev alma durumu (İs.)
- payır payır** Birdenbire, ses çıkararak yanma için (İs.)
- paysımak** Önemsemek, değer vermek (Dutçakallı-Çr.)
- paysınmak** → payınsımak (Ba.; Os.) "*O kadar uyardılar, paysındı, ona mı acıyacağım.*" *Şahin 2020: 109*
- payton** Fayton (Çr.)
- pazar ekmeği** Yaklaşık 50 santim uzunluğunda ince pide (Karagöz-Çr.)
- pazlama** Sac üstünde pişirilen ekmek, bazlama (İs.; Os.) "*Kazım Ağa'nın harmanı olmuş bize mesken / Peynir, yoğurt, pazlama, kaymakları yerken.*" *Çağlar 1954: 24*
- pazlambaç** Sac ekmeği (Çr.)
- pazvalt** Bekçi (Os.)
- pazvant** Üçgen biçiminde, içine muska konulan gümüş kolye (Çr.) "*Altın pazvandı yârim / Yaman nazlandı yârim*" *Gösterir 2011: 212*
- pece** 1. Baca (Yeşilyurt-Al.; Kamışlı-Su.; Sarimbey-Çr.) "*Sevgi duman duman çıkar pecemden / Sevgi yağmur gibi akar gecemden*" *Çimen 2004: 22* 2. Ateş yanan yer, ocaklık (Çr.)
- peç** Sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi (Yazır-Bo.)
- peçe (1)** Dokuma tezgâhında ipeliklerin geçirildiği 20 delikli tah-ta parçası (Oğlaközü-Su.)
- peçe (2)** Elbise, gömlek gibi giysilerin kollarındaki manşet (İs.)
- peçe (3)** En küçük su arkı (Âşıkbükü-Os.) "*Çeltik gölünden topladığı otları hep bizim peçeye fir-latmış.*" *Arslaner 2016: 258*
- pedal** Fındık çubuklarından yapılan şerit (Büyükdivan-Çr.)
- pedel** Pedal (Çr.) "*Basınca birden pedele, sarsılır torrr, tor torlarla koca mahalle!*" *Özçatalbaş 2003: 97*
- pedem** Badem (Âşıkbükü-Os.)
- peeli** Bakır kapların yan bölümlerini oluşturan levha (Çr.)
- peğ** Harabe, yıkıntı (Kuşsaray-Çr.)
- peh** Korkutma ünlemi (İs.; Çr.)
- pehni** Ahırda, taş ya da tahtadan, oluk biçiminde yapılmış hayvan yemliği (Eskiyapar-Al.)
- pek** Hızlı (İsahacı-Al.) "*Pek yürüsem dizim tutmaz / İşte böyle ihtiyarlık*" *Arisoy 1970: 44*
- pekey** Peki, oldu, tamam (Göcenovacı-Çr.) "*Pekey ne olacak böyle bu halin? Aha orak harman yanaştı?*" *Gümüş 1977: 18*
- pekimde** Umurumda (Su.)
- pekinmek** Abanmak, tutunmak, dayanmak (İs.) "*Sıkı pekin sonra düşersin.*" *Tdk 1993: 3421*
- pekişmek** Sıkışmak, sıkışarak sertleşmek (İs.) "*Bu helva ne kadar pekişmiş.*" *Tdk 1993: 3421*
- pekitmek** Tarlayı, bağı, bahçeyi korumak için çevresini çitle çevirmek, sarmak, örtmek (İs.)

pekmez kefi Açık doru, kula at donu (Çr.)

pekmezli aş Pekmezle tatlandırılmış aşure (Gökköy-Çr.)

pekmez toprağı Üzüm yapılırken sırayı kestirmek için kullanılan beyaz toprak (İs.) "Ruziye pekmez toprağını yarı ezilmiş üzüm-lerin üzerine serpti." *Miyak 1945: 15*

pelen pelen 1. Kuşların, tavukların korku içinde kaçışmalarını anlatır (Eymir, Sarmaşa-Çr.)

2. Hızlı hızlı (İs.)

pelese Düzey (Çr.)

pelesek Vazelin (Çr.)

pelesimek Güçten düşmek, yorulmak (Çr.)

pelit 1. Meşe, palamut ağacı (Ka.; Kuyucak-Me.; Küçükpalabıyık-Çr.) 2. → palıt 2 (Evcı-Bo.) "Dağ-da pelitin iyisini domuzlar yer." *Yoksul 2013: 222*

pelize 1. Muhallebi (Çitli-Me.) 2. Pelte (Çr.) 3. Pestil (Mustafaçelebi-Çr.)

pel pel Masum masum bakmak (Çevreli-Al., İs.; Su.) "Cevapsız pel pel akınca..." *Kantemir 2015: 201*

pels Yorgunluktan bitkin düşme (Su.)

pelvan Güreşçi, pehlivan (Çr.) "Pelvan gibi candarmalar zorgüç aldılar arabadan aşağı." *Tahir 2007: 236*

pelverde 1. Domates salçası (Al.; Gökçam, Kavşut-Su.; Dutçakallı, Ovasaray-Çr.) 2. Erik ya da tam olmamış üzümden yapılan pekmez türü ekşimsi bir tatlı (Su.) "Tabak tabak pelverde / Ne ararsan Selver'de" *Aytekin 2003: 167*

peembe çavuş Bir üzüm cinsi (Çr.) "Pembe çavuş, sen ona kavuş." *Yoksul, 2013: 541*

pencere Büyük evlerde ocağın iki yanına, içine eşya koymak için açılmış olan boşluklar (Dereyazıcı-Al.)

pençik pençik Parça parça (Çr.)

pençük pençük Parça parça (Çr.)

pençek Yırtık (Çr.)

pençire Pencere (Harunköy-İs.) "Şurda da pençire va." *Abaz 2004: 150*

pendir Peynir (Eskiyapar, Kıcılı-Al.; Gökçam-Su.; Dutçakallı-Çr.) "Sever isen zengin sev / Bol yedirir pendiri" *Barışcan 2001: 36*

penek (1) Basık, yassı (Os.)

penek (2) Ahır penceresi, temek (Os.)

penez Metal pul ya da para (Alacahöyük-Al.; Su.)

penpe Pembe (Yeşilyurt-Al.) "Giy-me penpe canfesi / Tor uçkuru çözerler" *Ertekin 2006: 10*

pepil Kekeme (Çr.)

pepildek Kekeme (İs.)

pepildemek Kekelemek (Ba.) "Tabi o heyecanla pepildemesi normal, sen de o duruma düşsen sen de pepilderdin." *Şahin 2020: 109*

perçem Başörtüsü (Su.)

perem perem Parça parça (İs.)

perese Aynı yönde, aynı düzeyde olma durumu (İs.) "Bu yolun pereselerini biraz daha yükseltmeli." *Tdk 1993: 3430*

perk 1. Sağlam, güçlü (Çr.) 2. Katı, sert (Çr.)

perkişmek Sertleşmek, katılaşmak (İs.)

perpere Geliniğe dikilen düğme gibi ince, yassı, madensel süsler (Kayabüğet-Al.; Me.) "Eğil bir yol öpeyim / Perpereli gıdıktan" *Aytekin 2003: 31*

persavat 1. Ağırbaşlı olmayan (Ba.) 2. Din, diyanetle pek ilgisi

- olmayan (Ba.) 3. Üstü başı temiz olmayan, giyimine özen göstermeye (Ba.) *"Sen onu ciddiye almasan iyi edersin. Persavatın teki o."* Şahin 2020: 109
- pers etmek** Rakibini eze eze yenmek, çok dövmek (Ba.) *"Sen onun küçücük olduğuna bakma. Geçen sene Arifi bi dövmüş, pers etmiş resmen."* Şahin 2020: 110
- pers olmak** 1. Yüzükoyun düşerek yüzü gözü berelenmek, ezilmek (İs.; Demirşeyh-Çr.) 2. Çok yorulmak, bitkin düşmek (Su.)
- pertlek** 1. Patlak, dışarıya doğru çıkık göz (İs.) 2. Gözleri yapı olarak dışarı çıkık kimse (Çr.)
- pervalda** Kuşburnu ezmesi (Bademce-Ka.)
- pervede** Domates salçası (Ovasaray-Çr.) *"Ula bu nası gına? Dome-tiz pervedesi, salça gibi."* Özçatalbaş 2002: 114
- perverde** Kaynatılmış meyve ezmesi (Karagöz-Çr.)
- pesegü** Soğuk nedeniyle ağaç dallarının, kapı kollarının buz tutmuş durumu (İs.)
- pesegi** 1. Islıklık (Çr.) 2. Çiğ (Çr.) 3. Sis (Çr.)
- pesegü** Örümcek ağı (Bademce-Ka.)
- pesek** Kir (İs.)
- pesekli** Kirli, tortulu (İs.) *"Bu yağ çok pesekli."* Tdk 1993: 3433
- pesengi** Emir altında bulunma (İs.)
- pesengü** Çiğ (Çr.)
- peseriklenmek** Dumanlanmak, bulanık görmek (Çr.) *"Gözüm temelli peseriklendi."* Tdk 1993: 3434
- pesin** Sis (Çr.)
- pester** Yorgun, bitkin (Çr.) *"Bugün ekmek ettik, ahşam üzeri yatağa pester düştüm."* Tdk 1993: 4644
- peşdah** Peşkeş (Su.)
- peşgir** Sofrada yemek yerken genellikle dize serilen havlu ya da mendil (Büyükgölücek, Eskiekin-Çr.) *"Peşgir astım sicime / Güvenme el picine"* Ertekin 2006: 97
- peşgur** Havlu (Ba.; Ovakarapınar-Çr.) *"Gayinnana yaranmak istiyosan abdesi bitmeden peşguru hazır edeceen."* Şahin 2020: 110
- peşirefçi** Bilip bilmediği her konuda işe karışan, öncülük eden (Çr.)
- peşit** Peşin (Su.)
- peşkir** Havlu (Kalecikmaya-Al.; Karagöz-Çr.)
- peşkur** Peşkir, havlu (İs.; Bademce-Ka.; Çr.)
- peş tahtası** 1. Tahta kanepes, sedir (Çr.) 2. Peyke (Çr.)
- peştambal** 1. İş önlüğü (Çıkrık-Çr.) 2. Hamamda vücudun göğüs-ten bacaklara kadar olan bölümünü örtmekte kullanılan bez (Çr.) *"Başında peştambalı / Severim kıştan beri"* Ertekin 2006: 26
- pete** Geniş mendil (Bademce-Ka.)
- petek** 1. Katılaştırmış sümük (Su.) 2. Petekleşmiş yara tabakası (Su.)
- petente (1)** Düzen, oyun (Çr.)
- petente (2)** Etkisi altında kalma (Sarimbey-Çr.)
- petni** Ahırda, taş ya da tahtadan, oluk biçiminde yapılmış hayvan yemliği (Me.)
- pevlika** Fabrika (Al.)
- pevrada** Kuşburnu marmelatı (Bademce-Ka.)
- pevrede** 1. Kuşburnu ezmesi (Ba.; Âşıkbükü-Os.; Gökçe ağaç-Uğ.; Karadona-Çr.) *"Bu sene guşbunnu çok bahalı, nasıl pevrede yabduracaak?"* Şahin 2020: 110 2. Pekmezele ya da erikle yapılan reçel (Os.; Çr.) 3. Salça (Âşıkbükü-Os.;

- Acıpınar-Çr.) *"Pevrede gibi buluşma."* *Yoksul 2013: 542*
- pevrede** Salça (Gökçe ağaç-Uğ.)
- peyik** 1. Giysilerin, gömleklerin koltuk altlarına konulan parça (İs.) 2. Don, şalvar paçalarının birleştiği yere konulan üçgen biçiminde kumaş parçası (Âşık-bükü-Os.; Su.)
- peyindir** Peynir (İs.) *"Çay getdüle, peyindir getdüle."* *Abaz 2004: 156*
- peyke** Duvar dibine yapılan oturma yeri (Külâh-Al.; Os.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Taş duvarın peykesi / Gönlüm sevmez herkesi."* *Gösterir 2011: 166*
- peylemek (1)** Hazırlamak, sağlamak, elde etmek (Çr.) *"Dağdaki kopuklardan işe yarar bir çete peylendi."* *Tahir 2008: 33*
- peylemek (2)** Bir kadının töreye, geleneğe aykırı biçimde çocuk sahibi olması (Külâh-Al.)
- peynirlik** Yayla evlerinde peynir, yağ üretilen yer (Kargı Yaylası-Ka.)
- pezi (1)** 1. Bir ekmeklik hamur topağı (Kıcılı-Al.; İs.; Su.) 2. Kalınca açılmış sac ekmeği (Çalica, Eskiekin, Turgut-Çr.) *"Ne tandır ne yoha, ne yanıç pezi / Arama davulu, heç sorma sazi"* *Kurtoğlu 1998: 22*
- pezi (2)** Pancar yaprağı (Ovasaray, Çıkrık-Çr.) *"Kocabaş denilen şekerpancarının büyük cinsinin yapraklarına da pezi derler."* *Tombuş 1943: 29*
- pezi çırpması** Eskiden rendelenen şekerpancarının içine fasulye koyup kaynatarak yapılan bir çeşit düğün tatlısı (Çıkrık-Çr.)
- pezik** Pancar yaprağı (Os.) *"Bahçe pezik değil mi / Ciğer ezik değil mi"* *Ertekin 2006:30*
- pezü** → pezi (1) 1 (Ba.; Gölet-Ka.) *"Gızlar, yaptığımız pezüler çok güccük, babangil doymaz bunlardan yapılacak ekmeklerinen."* *Şahin 2020: 110* → pezi (2) (Âşık-bükü-Os.) *"Pezü saplarından sarımsaklı, yoğurtlu bir yemek yaparlardı."* *Arslaner 2016: 258*
- pezük** Pancar, şalgam (Al.)
- pezüsü ufak** Küçük yapılı kimse (Ba.) *"Şengülün bacısı Şadiye'nin de pezüsü ufakmış emme çok hamaratmış diyolar."* *Şahin 2020: 110*
- pıçak** Bıçak (Haydar-Al.; Evcirtakışla-Çr.) *"Kendi kendimize pıçak soktuk dururken."* *Gümüş 1977: 12*
- pıçı pıçı** Semiz, besili, etli olma (Çr.)
- pıhmak** Usanmak, bıkmak (Çr.)
- pıka** 1. Kelepçe (Çr.) 2. Hayvanların ayağına takılan köstek (Çr.)
- pıkmak** Usanmak, bıkmak (Çr.)
- pıktın** Un, pekmez, tereyağ ile yapılan bir tür tatlı (Uğ.) *"Bulamaçla, pürçük aşın kardeştir / Hasidenle, pıktın hayaldir düştür"* *Korkmaz 2021: 220*
- pılaşka** Yağma, soygun (Çr.) *"Böyle küçük pılaşkalarla bina falan kuramayız."* *Güven 2017a: 70*
- pılıçka (1)** Organ (Çr.)
- pılıçka (2)** Vurgun (Serban-Çr.) *"Pılıçka vermeden menzile yetsin / Bozulmadan gitsin ili Cerit'in"* *Köseoğlu 1938: 16*
- pılı pırtı** Giyim eşyası (Çalyayla-Çr.) *"Pılı pırtısını bile vermeden kapı dışarı etmişlerdi."* *Gümüş 1977: 41*
- pılısını pırtısını toplamak** Ayrılmak üzere eşyalarını toplamak (Çr.) *"Pılısını pırtısını toplayıp savuşsan da adamın elini kanda komasan ya..."* *Tahir 2008: 314*

pılışkacı Karnını orada burada doyuran yalaka kimse (Tutçakallı-Çr.) *"Onuynan arkadaşlık etme, pılışkacının önde gideni o."* Gösterir 2020: 42

pıllak Yüzeyi çok parlak deri (İs.)

pına (1) Kümes hayvanlarının kaçmaması için ayaklarına bağlanan sicim, bez (İs.; Os.)

pına (2) Eski, parça parça (Çr.)

pına (3) Çarığın, ayakkabının tabanı (Os.; İsmailköy-Çr.) *"Bizim Küçük Ağa'nın pınası dama atılır desene."* Güven 2013: 28

pındırlı Eski, parça parça (Çr.)

pıngilpıs Bulgur ufağının suda kaynatıp, içine tuz, soğan, yağ konularak yapılan bir çeşit yemek (Gölet-Ka.)

pınsık Dumana boğulmuş, harlı yanmayan ocak ya da soba (Ba.; İs.) *"Havalandırın şu odayı, çok pınsığ burası."* Şahin 2020: 110

pınsımak Ocağın alevinin sönüp duman çıkması (İs.)

pınta Çarık parçası (Eskiekin-Çr.)

pırava Yaşa, bravo (Çr.) *"Başkan bize bu Pıravayı çokça dediğinden pırava lakap olup üstümüzde kalmıştır."* Tahir 2004: 228

pırçalık → burçalık (Külâh-Al.)

pırçımak Acıkmak (Yazır-Bo.)

pırhıtma Aldatma, kandırma (Su.)

pırlak Parlak, parlayan (İs.)

pırlamak Uçmak (İs.)

pırpırık Kelebek (Dutçakallı-Çr.)

pırsık Bir mantar türü (Bademce-Ka.)

pırtı 1. Giysi (Su.; Arpalık, Çalyayla, Dutçakallı, Gökköy-Çr.) *"Çaya indim çay susuz / Pırtı yudum sabınsız"* Gösterir 2011: 328 2. Giysilik kumaş (Dutçakallı-Çr.) *"Düğün için pırtı kestirmeye gittiler."* Kerman 1997: 24

pırtıcı Manifaturacı (İs.)

pırtı görme Gelin giyimi ya da yıllık giyim kuşam alma (Su.)

pırtı günü Düğün için giysi alışverişi yapma (Eşençay-Çr.)

pırtı kesme → pırtı görme (Çr.) *"Pırtı kemsiyeye Hayriye'yi gotümüşler."* Özdemir: 2019: 101

pırtık Çok parçalı yırtık (Su.)

pırtlamak Bulunduğu yerden kayıp dışarıya çıkmak (Evcı-Bo.) *"Arpalar yeni yeni başak tutmuş. Tepelerinde ince bıyıkları pırtlamış."* Sarıyüce 2006: 30

pırtmaç vermek Yürürken, koşarken yanındakini, ya da rakibini şaşırtmak (Çağşak, Evcikuz-kışla-Çr.)

pırtmak Tutulan bir şeyin elden kaçması, kurtulması, elden kayması (Al.; Evcı-Bo.; Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Önümüzden pırtıp bir koşu tuttururlardı ki..."* Sarıyüce 2006: 79

pısarık Bulutlu, puslu, yağışlı hava (Hacıhamza-Ka.)

pısdurmak 1. Kaçacak yeri bırakmamak (İs.) 2. Yıldırmaq, karşı koyacak güç bırakmamak (İs.)

pısilmak → pısmak (İs.)

pıskırmak Hapşırmaq, aksırmak (Su.) *"Eşek kulaklarını dikmiş, pıskırması burnunda hazır, anırmakla susmak arası kırç kırç edip duruyordu."* Gümüş 1977: 152

pısmak Sinmek, büzülmek, korkudan saklanmak (İs.; Kargı-Os.; Su.; Evcı-Çr.) *"Süt dökmüş kedi gibi ne pısıyorsun burada?"* Yoksul 2013: 586

pışıksız Beceriksiz (Dutçakallı-Çr.)

pışıplamak Okşayıp güzel sözlerle şımartmak (İs.; Evcıyenikışla, Karagöz-Çr.) *"Nazın hiç çekilmiyor / Ben gelemem pışıpışa"* Aytekin 2003: 130

- pıta** Genellikle beyaz kumaş üzerine siyah renkli baskı ile yapılan, kadınların başlarını örtmekte kullandıkları örtü (Gölet-Ka.)
- pıtamak** Budamak (Kalecikkaya-Al.)
- pıtbıdık** Bulgurun ufağı, incesi (Çr.)
- pıti gebil** Pişmiş hamura pekmez katılarak yapılan bir tatlı (Su.)
- pıtık** Çok ince bulgur (Gökçam-Su.)
- pıtıklamak** Okşamak ya da yavaş yavaş vurmak (Alacahöyük-Al.; Çr.) “Çocuk ağlamadığı zaman soğuk suya bastırılmakta, pıtıklanmaktadır.” *Balıkçı 2010: 89*
- pıtıl (1)** 1. Hamura küçük patatesler haşlanıp karıştırılarak yapılan bir çeşit sac ekmeği (Al.; Çalayla, Güvenli-Çr.) 2. Arpa ekmeği (Acıpınar-Çr.)
- pıtıl (2)** Mayalı, eşkili (Al.)
- pıtrak gibi bitmek** Meyvelerin çok sık, bol bitmesi (Çr.) “Bu yıl erikler pıtrak gibi bitmiş.” *Kerman 1997: 72*
- pıtraklanmak** Giysilere ya da hayvanların tüyüne pıtrak denilen bitkinin dikenli tohumunun yapışması (Çr.) “Öyle pıtraklanmışsın ki yanına varılmıyor.” *Tdk 1993: 4647*
- pıtırık** Eski, yırtık (Çr.)
- pıtırım** Eski, yırtık (Çr.) “Pıtırım bir urba geymiş.” *Tdk 1993: 4647*
- pıtırpıtır** Kibrit gibi eczalı bir çeşit nesne (Çr.) “Çocuklar bir pıtırpıtırı divare çalıp yakarak karıların arasına atıp kaçtılar.” *Tdk 1993: 4647*
- pıtpıt** Mısır unundan yapılan ince çörek, mayalı (İs.; Âşıkbüyük-Os.)
- pıtpıt tahtası** Gözleme yapılan yuvarlak saplı tahta (İs.)
- pıtrak** Bir çeşit yastık ya da heybe motifi (Alacahöyük-Al.)
- pıttık** Çok ince bulgurdan yapılan yiyecek (Çr.)
- piç** Aşısız ağaç (İs.; Âşıkbüyük-Os.) “Fakat meyve vermeyen cinsten. Piç dut.” *Anslaner 2021: 54*
- piçi piçi** Sığır, davar çağırma ünlemi (İs.; Çr.)
- piç yavru** Katır (Ovasaray-Çr.)
- piç yoğurt** Mayasız tutan yoğurt (Çıkırık-Çr.)
- pilaf** Pilav (Kayaagzı-İs.; Bademce-Ka.) “Fasille yapallar, pilaf ideller.” *Abaz 2004: 163*
- pilav salmak** Pilav pişirmek (Çalayla-Çr.) “Büyük bir hindi alacaklar. Suyuna da pilav salacaklar.” *Güven 2017: 13*
- pileke** Fırına sürülüp içinde hamur pişirilen, kiremit ya da toprak testi (Kayı-Çr.)
- pilik** → pileke (Su.; Çr.) “Öküzün adı balığın adı ne / Dirpanın adı pilikin adı ne” *(Kul Veli) İvgin 2009: 59*
- pilişga** Haksızken haklı çıkma isteği, şımarma (Su.)
- pillik** Tavuk tüyü (Yenişihlar-Ba.)
- pilo** Pilav (Su.; Gökköy-Çr.) “Pilo tavatır. Piriciñ iyi demekki.” *Özdemir 2019: 134*
- pimpirikli** Her şeyden kuşkulanan, kimseye güvenmeyen (İs.)
- pin** Kümes (İs.; Os.; Büğdüz, Göcenovacığ, Kayı-Çr.) “Pinde bekleyen horoz kahraman olmaz.” *Yoksul 2013: 553*
- pinaz** Eski çuvallardan yapılmış köşe minderi (Üçköy-Çr.)
- pindik** Kümes (Su.)
- pinek** Kümes hayvanlarının gece tünemesi için yapılan yüksekçe yer, tünek (İs.) “Pineğin kapısını açık bıraktysan tilkinin suçu ne?” *Yoksul 2013: 543*

- pinemek** Tavuğun akşamleyin yatması; tünemek (İs.; Os.)
- pine pine** Kümes hayvanlarını kümese doğru kovalama ünlemi (İs.)
- pinés** Kümes (Ba.) *"Pinesin etrafına tel örgü çektim, artık sizin baaçaya girmez cücükler."* Şahin 2020: 110
- pinik** Küçük köpek, fino (Su.)
- pinlik (1)** Kümes (İs.; Hacıhamza-Os.; Karadona, Sarimbey-Çr.)
- pinlik (2)** Toprağı kuyu gibi kazıp üstünü çalı çırpı ile örterek yapılan, yeni doğmuş kuzuları soğuktan korumaya yarayan yer, yuva (Bahşılı-Su.)
- pinnek** Tavuk kümesi (Gökçam-Su.)
- pinnik** Kümes (İsahacı, İmat, Kūlah-Al.; İs.; Gölet-Ka.; Me.; Os.; Yarımsöğüt-Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Dipten dibe pinniğimin kapısı / Yüksek idi, sağlam idi yapısı"* Arısoy 1970: 64
- pinti** Üstü başı pis, pasaklı (Os.) *"Kar kuytuda para pintide bulunur."* Yoksul 2013: 424
- pipildek** Beceriksiz (İs.)
- pidönmek** Hızlı dönmek, fırlanmak (Çr.)
- pirebol** Kışın arıların kovanlarının deliklerini kapamak için yaptıkları kara, katı, mum gibi nesne (Çr.)
- pirecik devecik olmak** Küçük bir özürün büyüyüp yayılması (Çr.)
- pirelemek** Pirelerini ayıklamak (Çr.) *"Kedi pirelenmiş, oturup hayvanı piredim."* Tdk 1993: 4649
- pirepulu** → pirebol (İs.) *"Bir süre sonra pirepulu kendiliğinden sertleşir."* Kalayoğlu 2017: 110
- pirhoy** İçine kıyma, peynir konulan bir çeşit börek (Çerkeş-Ba.)
- piricin gözüne un özeme** Pirince un, yağ katılarak hazırlanan bir çorba (İs.)
- piriç** Pirinç (Harunköy-İs.; Gökçam-Su.; Çalyayla-Çr.) *"Pirici olan pilaf yapıy."* Abaz 2004: 129
- pirket** Briket (Al.; Karagöz-Çr.)
- piroş** İpek kadifeden yapılan, uzun kollu, önden açık hırka (Çr.)
- pirpir** Küçük lamba, idare lambası (İs.)
- pirpirik** Kuşkucu, evhamlı (Os.)
- pirtik** Parça (İs.)
- pisdan** Giysi, fistan (Çavuşoğlu-İs.) *"Bi tek pisdanım varıdı."* Abaz 2004: 137
- piseni** Sis (Alacahöyük-Al.)
- pisibik** Yuvası çok pis kokan, başı sorguçlu bir kuş (Çalyayla-Çr.)
- pisik (1)** Kedi (İs.; Dutçakallı-Çr.)
- pisik (2)** Kiraz, erik, zerdali ağaçlarının reçinesi (İs.)
- pisküvit** Bisküvi (Al.)
- pislâç** → aktaraç (İs.)
- pislenmek** Hiçbir iş yapmadan gezinerek oyalanmak (İs.)
- pistan** Giysi, fistan (Harunköy-İs.) *"Pistan yödu, gısa donunan."* Abaz 2004: 130
- pişi** Mayalı hamuru kızgın yağla kaşıkla döküp kızartarak yapılan bir çeşit yiyecek (Çr.)
- pişirik** Dama atılan ince çamur (Kıcılı-Al.; Bo.; Or.; Beyyurdu-Su.)
- pişürük** → pişirik (Bo.; Or.; Su.)
- pi tek** Bir tane (Çr.)
- pitemi** Hepsisi, tümü (Çr.)
- pitik** Köpek yavrusu, enik (Kayı-Çr.) *"Komşunun dört tane pitiği var."* www.ahiskalilar.net
- pitil** Sacda yapılan bir tür bazlama (Su.)
- pivazlık** İnce doğranıp, tuzlanmış maydanozla karıştırılmış soğan (Çr.)

piyam Meyan otu (Su.)

piyeke Kahvelerde duvar boyunca uzanan dar oturmalık (İs.)

piyik Bir bütünün en küçük parçası (Os.)

pōça Bohça (Karkın-İs.) *"Hamam pōçasını saralla, bi adamın da başına verüleridi."* Abaz 2004: 96

poçuklanmak Gereksiz yere sinirlerip ne söylediği anlaşılmaz biçimde homurdanmak, bağırıp çağırmak (Âşıkbükü-Os.)

poçuklu Çabuk sinirlenen, sinirlendiğinde ne söylediği anlaşılmaz biçimde homurdanan kişi (Âşıkbükü-Os.)

pofsumak Sobanın içindeki ateşin birden parlayıp yanması (Su.) *"Soba pofsudu."* Uçakçı 2006: 371

pofuldamak Sinirli bir halde homurdamak (İs.)

poğsumak Buharlanıp ıslanmak (Yerliköy-İs.)

poka Devenin ayağına vurulan kelepçe, zincir (Al.)

polat (1) Çekici, gösterişli (Çr.)

polat (2) Miknatis (Çr.) *"İnciğnemde polat yok / Yüzüğümde sevât yok"* Ertekin 2006: 65

politike Tenezzül etme, muhtaç olma (Su.) *"Ona hiç politikem yok."* Uçakçı 2006: 371

pollu 1. Pash (Ba.; İs.) *"Kaç sefer dedim o pollu çivileri alma eline diye, tetanoz olacaan sonra."* Şahin 2020: 110 2. Temizliğine özen göstermeyen kişi (İs.)

polu Düzensiz, özensiz giyinen (Çr.)

poñar Pınar (Kuyucak-Me.)

pontik → potik (2) (Çalyayla-Çr.) *"Uzun boya cerek, kısaya pontik / Diyeni görürsen Çorumludur o"* Gösterir 2014: 79

pontul Pantolon (Su.)

por 1. Bozulmaya başlayan sulu yiyeceklerin üzerinde oluşan köpük, küf (İs.) 2. Pas, kir (Ba.; İs.) *"Şu boruyu elleme, görmüyon mu porlu."* Şahin 2020: 110

porsumak Kırışmak (Serban-Çr.) *"Kimi ihtiyar kadının boynuna sarılmış porsumuş suratını, kimi kınalı saçlarını öpüyor."* Ertekin 1938: 21

port Küt, sivriliği gitmiş (Çr.)

portekel Portakal (Su.)

portlaşmak Aşınarak sivriliği gitmek, körleşmek (Çr.)

port port Motosiklet (Su.)

postal Eskimiş ayakkabı (Değirmendere-Al.; Âşıkbükü-Os.; Su.; Gökköy-Çr.) *"Yalın ayak kaldım yoktur giyecek / Çarık çorap eski postal kalmadı"* Ertekin 1943: 16

poşgur Peşkir (Âşıkbükü-Os.)

poşi Başörtüsü (Su.)

poşu Üçgen biçiminde katlanıp burularak fesin çevresine dolanan kumaş (Çayhatap, Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) *"Bu poşu kara poşu / Yakışır yâra poşu"* Ertekin 2006: 33

pot (1) Kısa boylu, bodur (Arslanköy-Çr.)

pot (2) Leblebi (Emirşah, Karakaya, Yenişihlar-Ba.)

potat Patates (Yağcılar-Ka.)

potik (1) Deve yavrusu (Dutçakallı-Çr.)

potik (2) Kısa boylu kimse (İs.)

pot kafa Kafası almayan, her şeyi aklı ermeyen (Eskiekin-Çr.)

potlak İyi patlamayan mısır (?) (Âşıkbükü-Os.) *"Elti eltiye ancak potlak patlatır."* Arslaner 2016: 258

potpot Motosiklet (İs.; Yağcılar-Ka.)

potuk (1) Deve yavrusu (Eskilibey-Ba.; Su.; Küçükpalabıyık,

- Ovasaray-Çr.) “*Deve potuğun arkasından gider.*” *Yoksul 2013: 237*
- potuk (2)** Kısa boylu şişman adam, bodur (İs.; Ka.; Su.)
- potuk (3)** Toprak altındaki odunlaşmış meşe kökü (Âşıkbükü-Os.)
- potun** Fotin, ayakkabı (Çr.)
- potur (1)** Gövde yapısı çirkin, biçimsiz (Tarhan-Çr.) “*Armudun dalı potur / Çık da dalına otur*” *Gösterir 2011: 306*
- potur (2)** Güreşçilerin yağlı güreşte giydikleri deriden ya da keçi kılından yapılmış dar pantolon (İsmailköy-Çr.) “*Poturuna vurarak peşrevini yapıp, güreş alanını tur etti.*” *Güven 2013: 164*
- potur (3)** Selle taşınan, kurduğunda betonlaşan çamur yığını (Âşıkbükü-Os.)
- potura** Pudra (Os.)
- poturdak** Motosiklet (Göçeağaç-Uğ.)
- pov** Top mermisinin çıkardığı ses (Çr.)
- poyla** Pınarlarda suyun aktığı kısım (Ba.) “*Ayrık otları yüzünden poyla dıkanmış.*” *Şahin 2020: 110*
- poypoycu** Kişiler arasında kırıcı olan sözleri gezdiren kişi (Dutçakallı-Çr.)
- poyra** Su borusu (Çr.)
- poza** Arpa suyundan yapılan bir çeşit boza (Çr.)
- pozak** Kozalak (Âşıkbükü-Os.)
- pozuk** Meşe ağacının yuvarlak biçimli meyvesi (Ba.) “*Çatalkayanın ordaki meşelikte üç tane pozuk buldum.*” *Şahin 2020: 110*
- pöç** Kuyruk sokumu kemiği (Külah-Al.)
- pöçelemek** Ne yapacağına karar veremez durumda olmak, zorda kalmak (Külah-Al.) “*Bahdım bu pöçeliyo, saartdim, mayalı neyim etdik de meydana bi sufra geldi.*” *Özdemir 2019: 87*
- pöçük (1)** Köşe, dirsek (Os.) “*Şu pöçükteki ev Ali'nindir.*” *Tdk 1993: 3478*
- pöçük (2)** 1. Kuyruk sokumu (Bügdüz, Sarimbey-Çr.) 2. Kuyruk, keçinin yüzülmüş kuyruğu (Os.; Çr.) “*Keçinin pöçüğü kısadır.*” *Tdk 1993: 3477*
- pöçükcü** Hayvan etinde kuyruksokumu bölümünü yiyen, seven (Çr.)
- pöçüklü** Giyimine kuşamına özen göstermeyen, dağınık (Çıkrık-Çr.) “*Etme gızım pöçüklüübü gezme, düzgün bişi giy.*” *Özdemir 2019: 99*
- pöfrek** → pöhrek (Al.; Su.)
- pögre** Çeşme, pınar (Bademce-Ka.)
- pöğrek** → pöhrek (Gökçam-Su.; Ahmetoğlan, Karagöz-Çr.) “*Pınara su getiren pöğrek, pınar başındaki minik havuzda iki kola ayrılırdı.*” *Çalışgan 2021: 233*
- pöh** Korkutma ünlemi (Çr.)
- pöhlemek** 1. Gücü tükenmek (İs.) 2. İflas etmek, batmak (İs.)
- pöhrek** Yeraltında kapalı suyolu, künk, çanaktan boru (Al.; Ovakarapınar-Çr.) “*Söngüt tutan pöhreğin suyu içilmez.*” *Yoksul 2013: 578*
- pöhren** → pöhrek (Çr.)
- pöhrenk** → pöhrek (Evcı-Bo.) “*İçine fırında pişirilmiş toprak pöhrenkler döşemişler.*” *Sarıyüce 2006: 52*
- pölmek** Bölmek (Harunköy, İkipınar-İs.) “*Ortalayın pöldüle her şiyi.*” *Abaz 2004: 121*
- pölüm pörçük** Parça parça olmuş, dağılmış (Obruk-Do.)
- pönnek** Sürüden ayrılan grup (Çıkrık, Eskiekin-Çr.) “*Yakaya, kı-*

ra doğru pönnek pönnek yürürler." Serin 1995: 95

pöpüldek Sözcükleri tam çıkarmadan birbirine ekleyerek konuştuğu için ne dediği pek anlaşılamayan kişi (İs.)

pör Değirmenin dönmesini sağlayan aygıt (Çr.)

pörmek Birkaç ailenin hayvanlarından oluşan davar ya da sığır sürüsü (Dutçakallı-Çr.)

pörnek (1) Başkasının sürüsüne katılan belli sayıdaki küçük davar sürüsü (Kıcılı-Al.; Su.; Gök-köy-Çr.)

pörnek (2) İnsanların ortak yararları için oluşturdukları topluluk (Ovasaray-İs.)

pörselemek Yere serip hırpalamak, eskitmek, yıpratmak, örselemek (İs.)

pörsük 1. Rengi soluk (Dutçakallı; Evciyenikışla, Karagöz-Çr.) 2. Çekingen (Dutçakallı-Çr.)

pörtelek Böbrek (Çıkrık-Çr.)

pörtlek Patlak, dışarıya doğru çıkık göz (Evcı-Bo.; Çıkrık, Güvenli-Çr.) "Ardından elimi sallıyorum, avucumda işte. Pörtlek gözlü, bacakları kıllı." Saryüce 2006: 18

pörtlemek Birdenbire çıkmak (Yerliköy-İs.; Göcenovacı, Güvenli-Çr.) "Esas mı len? dedi Yusuf, gözleri yuvalarından pörtleyip geri oturdu." Gümüş 1977: 23

pösdü Terbiye edilmiş tüylü koyun ya da keçi derisinin büyüğü, post (İs.)

pösdücü Saygısız, düşüncesiz kişi (İs.)

pösdülü Kendine, giyimine özen göstermeyen (İs.)

pöstek 1. Kısa boylu, tıknaz kız çocuğu (Çr.) 2. Kısa bacaklı insan (Çr.)

pötelek Böbrek (Os.) "Onlar geleceğe dek ciğerlerini, pöteleklerini kavurttururum." Saraçer 2000: 344

pötik Deve yavrusu (Bügdüz-Çr.)

pötür pötür Pürüzlü yüzey (Çr.) "Parmakları yaşlı meşe kabuğu gibi pötür pötür, nasırlı, çatlak." Tahir 2006: 296

pöykürmek Yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlamak (İs.)

pövre → pöyre (Aşıkbüğü-Os.) "Orta çeşmenin pövresi patlamış; su Köyiçi'ne akıyor." Arslaner 2016: 258

pöyre Fırınlanmış topraktan yapılmış su borusu (Ba.; Ka.) "Kırkikindi yaamurları güzel yağdı. Çörtlen'deki çeşmelerin pöyreleri dolu." Şahin 2020: 111

pöyrek → pöyre (Or.)

praşuva Köylü, işçi kısmının kullandığı ucuz kumaş (Çr.) "Dur şu praşuva cekedin telesini takıyım da." Özçatalbaş 2003: 74

puar Pınar, çeşme (Bademce-Ka.)

puç Babası belli olmayan çocuk (Evcıortakışla-Çr.) "Ana bacı cümle kadın / Aşkın adı puç ne deyim" Şahadoğru 1995: 115

puçalama Olaylar karşısında ne yapacağını bilememe, bocalama (Os.; Evcıkuzkışla-Çr.)

puçuk Yarım, buçuk (Çr.)

pufu Soğukta solurken çıkan ses için (Çr.)

puğ → pufu (Çr.)

puha 1. Hayvanların ayağına vurulan köstek (İs.) 2. Kelepçe (Çr.)

puhağı 1. Kelepçe (Çr.) 2. Puha 1 (Çr.)

puhana Çok yiyen, boğazına düşkün (Çr.) "Hi, vari ellerini yu, puhana!" Özdemir 2019: 26

puhari Baca (Çr.)

puhuldamak Öfkeli öfkeli bur-
nundan solumak (Âşıkbükü-Os.)

puhur Bir çeşit günlük, tütsü, bu-
hur (Çr.)

pul (1) Bir çeşit tuğ oyası (Çr.)

pul (2) Düğme (İs.; Bademce-Ka.)

pullu Çevresi, üstü sırmayla, pulla
işlenmiş, kırmızı kadın başörtü-
sü (İs.)

pullukır Baklakırı at donu (Çr.)

pullu kıvrak 1. İpekle karışık
dokuma türü (Çr.) 2. Duvak günü
gelinin başına örtülen, üzeri kü-
çük madeni pullarla işlenmiş, al
ya da mor renkli kanaviçe (Aşı-
lıarmut-Uğ.; Çr.) "*Başında pullu
kıvrak / Pınarı ettim uğrak*" *Ay-
tekin 2003: 47*

punak Bunak (Çr.)

puñar Pınar, çeşme (Al.; Kuyucak-
Me.; Âşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.)
"*Derviş der bu sözü / Kanlı yaşlı
punar gözü*" *Ayhan 2002: 254*

punç oynamak 1. Midenin bo-
zulması (Çr.) 2. Lohusa kadının
sancılanması (Çr.)

pund 1. İstek (Çr.) 2. Neşe (Büğet-
Çr.) "*Müdürün pundu kırıldı, su-
ratını astı.*" *Tdk 1993: 4654*

pundunu kırmak Neşesini boz-
mak (İs.) "*Oğlan yoksul başlık çok
/ Hemen pundu kırıldı*" *Gösterir
2011: 121*

punt Neşe, sevinç (İs.)

pur 1. Alçı taşı, alçı (Su.; Sarimbey-
Çr.) 2. Kireçli, taşlı sert toprak
(Ba.; Bayat-İs., Os.; Çr.) "*Dağı gö-
rüp tavşan, puru görüp tilki ol-
ma.*" *Yoksul 2013: 222*

purasa Pırasa (Çr.)

purç 1. Ağaçların üstünde asalak
olarak yaşayan ot, ökseotu (Ba.;
Bayat-İs.) "*Deveye purç lazım ar-
dınca boyunu uzata.*" *Ertekin
1944: 31* 2. Ağaçların tomurcuk-
tan yeni çıkmış küçük yaprakları

(Oğlaközü-Su.) "*Kayalar kırcı tut-
tu / Dibinde purcu bitti*" *Ertekin
2006: 73*

purçalık Sindirimi kolaylaştırıcı,
sürdürücü bir çeşit yabanhavucu
(Büyükbolatlı-Su.)

purtlamak Ansızın, birdenbire çı-
kivermek (Göcenovacığı-Çr.) "*Ti-
kenlerin arasından bir tavşan
purtladı.*" *Ertekin 1946: 17*

purtma vermek Şaşırtmak (Kara-
göz-Çr.) "*Avı purtma verdikçe şa-
şırmasını hazdan mest olmuş, sey-
rederdi.*" *Gümüş 1977: 48*

purtul (1) Çapak (Dutçakallı-Çr.)

purtul (2) Çiçek hastalığının yüz-
de bıraktığı iz, çiçek bozuğu (İs.)

puruşmak Buruşmak (İs.) "*Şindiy-
se de puruşdum yumruk gadar
galdım.*" *Abaz 2004: 168*

puruşuk Buruşuk (Âşıkbükü-Os.)

pus Sis (Gökçam-Su) "*Bugün hava
pusludur / Bek yelikme uslu dur*"
Gösterir 2011: 300

pusarik Bulutlu, puslu, yağışlı
hava (Obruk-Do.; Çalyayla-Çr.)
"*Bugün hava pusarik / Başında
durmaz sarık*" *Ertekin 2006: 34*

pusen Sis (Çr.)

pusgurmak Ağzındakini ansızın
püskürtmek (Ba.) "*O kadar ada-
mın içinde milletin yüzüne ayran
puşgurur mu?*" *Şahin 2020: 111*

puskul Püskül (Çr.) "*Puskülü yana
değer / Gılcı gana değer.*" *Cafe-
roğlu 1994b: 122*

pusmak Korkudan sinmek, sak-
lanmak, büzülmek, ses çıkarma-
mak (Akçalı-Su.; Çıkrık, Mor-
sümbül-Çr.) "*Porsuk gibi pusup
pusup / Meydanlarda ahkam ke-
sip*" *Kurtoğlu 2006: 18*

pusturmak Korkutmak, sindir-
mek (Kalecik-Me.) "*Vatan birli-
ğinde karar kılalım / Düşmanı*

pusturan nara senindir” Piroğlu 1981: 47

pusunmak Bir yere saklanmak, sığınmak (Yeşilyurt-Al.)

puş Eşcinsel erkek (Serban-Çr.)
“*Likasından ayan münkir nişanı / Esas fark eyledim puşdur bu kişi*” Koçak 1980: 295

puşgurmak → pusgurmak (Ba.)

pušta İşe yaramaz biçimsiz tahta (Su.)

puşu → poşi (Çr.)

puta Hedef (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Köseeyüp-Me.; Çayyaka, Karakaya-Su.) “*Düşmandan yurt aldık yoktur hatamız / Her zaman düşmandır bizim putamız*” Arısoy 1970: 24

puur İki hörgüçlü, damızlık erkek deve (Su.)

puut Ezilip ıslatılmış, çimlenmiş buğdayın suyunu unla karıştırarak yapılan bir çeşit tatlı (Büyükgülücek, Kalehisar-Çr.) “*Puut tathısının en büyük özelliği içine hiç şeker konulmadığı halde tathı olmasıdır.*” Oğuz 2006a: 49

puvar Pınar, köy çeşmesi (Kayı-Çr.) “*Puvara su içmeye getti.*” www.ahiskalilar.net

puvut → puut (Çr.)

puykurmak Fırlamak, fişkırmak (İs.)

püçüklü Havuç (Ba.) “*Bizim baaçanın kenarında mor renkli püçüklüler de bulunurdu.*” Şahin 2020: 111

püçü püçü Buzağı çağırma ünlemi (Çr.)

püfkürmek Püskürmek (İs.)

püfürdemek Suyun kaynayıp taşması (Çr.)

püllüm püllüm Paramparça, yırtık (Çr.)

pülüt Meşe palamudu (Ka.)

pünkülük Sıcak, durgun, bunaltıcı hava (Su.) “*Bu akşam hava çok pünkülüktür.*” Tdk 1993: 3494

pür 1. Yaz kış yaprak dökmeyen, nohut büyüklüğündeki acı meyveleri yenmeyen ardıç ya da çam benzeri ağaç (Âşıkbüğü-Os.)

2. Ardıç ya da çam ağaçlarının yapraklı ince dalları (İs.; Dutçakallı-Çr.) “*Karşıda pür kesiyor / Efil efil esiyor*” Türkoğlu 2007: 175 3. Sebzelerin yaprakları, dalları (Sarimbey-Çr.)

pürçek (1) 1. Alna sarkan saç (Âşıkbüğü-Os.; Çr.) 2. Taranmış, karışmış saç (Os.) “*Hasta düşüp yatana, benzi solana, iki büküm, akpürçekli buruşuk nine-ler kurşun döker.*” Özçatalbaş 2002 : 9

pürçek (2) → Pürçemiş (Çr.) “*Yazmanın pürçeğiym / Düş de-ğil gerçeğiym*” Gösterir 2011: 221

pürçek (3) Mısırsı püskülü (Su.)

pürçekli (1) Havuç (Gökçam-Su.)

pürçekli (2) Saçı başı dağımış kimse (Kargı-Os.)

pürçeklü Saçını başını değişik biçimlere sokup havalı davranan kızlara kızgınlık anında söylenen söz (Âşıkbüğü-Os.)

pürçemiş Eskimiş, iplikleri çıkmış (Çr.)

pürçük İçine un, haşlanmış nohut katılarak yapılan bir çorba (Uğ.) “*Bulamaçla, pürçük aşın kardeştir / Hasidenle, pıktın hayaldir düş-tür*” Korkmaz 2021: 220

pürçüklü (1) Havuç (Kıcılı, Külah-Al.; Su.; Dutçakallı, Eskiekin, Göcenovacığı-Çr.) “*Suratın gene pürçüklü gibi kızarmış.*” Yoksul 2013: 583

pürçüklü (2) Saçları dağılmış yaramaz kız çocuğu (Yenişihlar-

Ba.) "Gel kız buraya pürçüklü, sana püsküütünen lohul aldım şeerden." *Şahin 2020: 111*

püre Şekerpancarı küspesi (Çr.)

pürülenmek (1) Filizlenmek, yeşermek, tomurcuklanmak (Kalecikkaya-Al.; Su.) "Kuşburnu pürle-nir mi?/ Dibi gübürülenir mi?" *Gösterir 2011: 155*

pürülenmek (2) Sevinmek, gurur, mutluluk duymak (Su.)

pürpürüm Semizotu (Me.; Kadıderesi-Çr.)

pürpürüm gibi Çok, sık (Çr.)

pürşüklenmek Tomurcuklanmak (Kalecikkaya-Al.)

pürşüklü Havuç (Kalecikkaya-Al.)

pürtlemek Kendiliğinden ya da baskı ile yerinden dışarı fırlamak (Çr.)

pürtük 1. Çok küçük parça, tane-cik (Yerliköy-İs.; Çr.) 2. Dışkı parçası (Çalyayla-Çr.)

pürtüklenmek Topaklanmak (Çr.)

pürtük pürtük Parça parça, top top (Çr.)

püsek Sisli, yağmurlu hava (Kühlah-Al.)

püsen Sisli havalarda dallarda donan kar, kırağı, kırç (Büyükbolatlı-Su.) "Şu ovanın püseni / Senin gibi küseni" *Aytekın 2003: 161*

püsenli Az sisli, nemli hava (Dutçakallı-Çr.)

püsküüt Büsküvi (Ba.; Yağcılar-Ka.) "Geçen aldığım püsküütler iyi çıkmadı, nem çekmiş, yumuşak yumuşak olmuştu." *Şahin 2020: 111*

püsmente Döküntü (Su.)

püsürgeç → aktaracak (Me.)

püsvende Kırık dökük, işe yaramaz (İs.; Çr.)

pütün Bütün (Kuyucak-Me.)

pütür Pürüz, kabarcık, çıkıntı (İs.)

püvazlık → püvezlik (Çr.)

püvezlik İnce doğranıp, tuzlanmış maydonozla karıştırılmış soğan (Çr.)

R

rafan Atın normal yürüyüşü (Su.) "Rafan at yürüyüşünden belli olur." *Yoksul 2013: 546*

rahmet Yağmur (İsahacı-Al.; Köseyüp-Me.; Çanakçı, Sarimbey, Serban-Çr.) "Kara bulut rahmet, beyaz bulut tolu getirir." *Ayhan 2002: 233*

ramık Römork (Or.)

ramuk Römork (Al.; Ba.; Bademce-Ka.; Türkler-Çr.) "Arapgırı'na gitmeden önce Uzun İncep Eminin Tosya ramuunu öndüç alalım." *Şahin 2020: 112*

ravan Yolda hızlı giden (Dutçakallı-Çr.)

rayha Tat, lezzet (Sarimbey-Çr.)

reci Tekel, reji (Çr.)

reçbellik Çiftçilik, ekicilik (Serban-Çr.)

reçber Çiftçi, ekici (Gökçam-Su.; Evcıortakışla, Serban-Çr.) "Aşkın odu derunumu yakıyor / Reçber olan tarlasına bakıyor" *Koçak 1980: 286*

rekçin Mukavvadan yapıp gelin başına giydirilen, bir karıştan uzunca, tepesi yuvarlak başlık (Çr.)

reyçin Mısır calasından yapılan, gelinlerin başına takılan başlık (İmat-Al.)

rüktem Grip (Os.) "Bebek sebek hepisi de rüktem oldu bizim evde." *Gösterir 2020: 42*

rüzgârlı taktaka Ağaç ya da tene-
keden yapılan, pervanenin ucuna
takılan boncukların pervane
döndükçe tenekeye çarparak ses
çıkardığı oyuncak (Su.)

S

sâ Sağ (İs.; Kargı-Os.) “*Hadi sâ
ayanınan dep.*” *Abaz 2004: 98*

sâ Sana (İs.; Çr.) “*Sâ şindi ekmēne
yâ çalyım.*” *Abaz*

saabol Sahip ol (Çr.)

saapsız Yalnız, tek başına, kimse-
siz (Çıkrık-Çr.)

saar Sağır (Ba.) “*Saar mısın Ali, iki
saattir sana bağıryom.*” *Şahin
2020: 113*

saartmek Koşmak, yetişmek (Ba.;
Çıkrık-Me.; Kamışlı-Su.) “*Göreyim
seni, saarderek git, yüğürderek
gel.*” *Kerman 1997: 24*

saası Harman sürerken dışkılarını
nın dökülerek samanı kirletme-
mesi için hayvanın ardına tutu-
lan kap (Ba.) “*Özkaan, saasıyı ye-
tiştir çabuk, sarı öküz samana
sıçıyor!*” *Şahin 2020: 113*

sabah süreği Dügün için gelen
köy halkı ile komşu köylerden
akşam gelemeyip sabah gelen
konukların davul zurna eşliğinde
karşılanıp kalacakları evlere yer-
leştirilmesi (Bademce-Ka.)

sabak (1) Ders (İmat-Al.; İs.; Kö-
seeyüp-Me.; Çukurlu-Su.; Ka-
rahisar-Çr.) “*Mehemmed'im biz
okuduk heceden / Diz kırdık da
sabak aldık hocadan*” *Ercan
1991: 63*

sabak (2) Sayfa, yaprak (Çr.) “*Eş-
şek de diliyinen kitabın sabak-
larını birer birer çevirmiyе baş-
lamış.*” *Çorumevi 1996: 23*

sabatsuz Münasebetsiz (Ka.)

sâbed İlgî, alaka (Su.) “*Onu görmüş
de sâbed etmemiş.*” *Uçakçı 2006:
371*

sâbı Sahibi (Çr.) “*Uyhuya dalıca sı-
rada adamın sesi gelmiş: Ev sâbı-
sı, gannım aç!*” *Çorumevi 2000: 18*

sabın Sabun (Gökçam-Su.) “*Çaya
indim çay susuz / Pırtı yudum sa-
bınsız*” *Gösterir 2011: 328*

sabi Çocuk; akli ermeyen, günah-
sız çocuk (Al.; Kargı-Os.; Su.; Es-
kiekin-Çr.) “*Şu sabi çin bir az ek-
mek verin.*” *Destanoğlu 2006: 16*

sabiy Bebek (Kalecikmaya-Al.)

sablam İğneye takılan iplik parça-
sı (Çr.) “*Bir sablam ipliğim kaldı.*”
Tdk 1993: 4659

sabunduruk Kağnıda mazının
yağlandığı sıvının konduğu kap
(Ba.) “*Sabundurucu doldurmayı
unutmadınız, değil mi?*” *Şahin
2020: 113*

saca El misketi (Al.)

sacağı → sacayak (İs.; Su.)

sacayak Üzerine tencere, tava ko-
nan, ateş üstüne oturtulan uç
ayaklı demir alet (Çr.)

sace El misketi (Al.)

sacıyak → sacayak (İs.)

sackıran Sac üstünde pişirilen ka-
lın, yağlı yufka ekmek (İs.; Kara-
göz-Çr.)

sacüstü Mayasız hamurdan sac
üstünde pişirilen bir tür çörek
(Külah-Al.; Güvenli-Çr.)

saçak 1. Püskül (Âşıkbükü-Os.) 2.
Orlon ya da yün yumak (Âşıkbü-
kü-Os.)

saçaklık Çatının yapıdan dışa uza-
nan bölümü, saçak (İs.; Âşıkbü-
kü-Os.; Eskiekin-Çr.) “*Saçaklığın
altında durma, başına bir şey dü-
şebilir.*” *Arslaner 2016: 259*

saçak mantarı Bilinen mantar görüntüsünde olmayan bir mantar türü (İs.; Bademce-Ka.)

saçğı → saçkı (Kargı-Os.; Su.) "İçine avuç avuç saçğı koydu, samanlığın kapısından çıktı." Çalmuk 2019: 31

saçı 1. Düğünlerde verilen para ya da armağan (Ba.; Dutçakıllı, Eşençay, Karadona-Çr.) 2. Gelinin başından aşağı saçılan çiçek, şeker, arpa, para gibi nesnelere 'Ovakarapınar-Çr.) "Gelin olanlara saçı saçarlar / Güvey olanlara hülle biçerler." Cingöz 2010: 330

saçıcı Düğünde takılan takıları bir çanta içinde toplayan aileden güvenilir kimse (Çr.)

saçkı Ekmek pişirmek için fırında, tandırda yakılan iri samanla karıştırılmış davar gübresi, çalı çırpı (Kıclı, Külah-Al.; Yerliköy-İs.; Su.; Kızılhamza-Or.)

saçkılık Saçkı konulan yer (Kıclı-Al.)

saç örgüsü Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

saçucu Kadınların saç örgülerine takarak omuzlarının arkasına sarkıttıkları altın ya da gümüşten yapılmış süs aracı (Çr.)

saçuzadan Pişmiş etin içindeki şerit gibi kalın kas ya da sinirler (Su.)

saç yazmak Saçı tarayıp örmek (Çr.)

sadalamak → sadılamak (İs.)

sadana Bunak, ahmak, akılsız (Ovakarapınar-Çr.)

sadegül Bir çeşit mekik oyası (Çr.)

sadıç Düğünde güveye kılavuzluk eden kimse, sağdıç (Çr.) "Yarım gelin mi oldun / Yolunu sadıç bekler" Ertekin 1943: 31

sadılamak Bir sözü yineleyip durmak (İs.; Çalyayla-Çr.)

sadır 1 Sidik (Çr.) 2. Sidikle kirlenmiş, lekelenmiş (Çopraşık, Külah-Al.; Gölet-Ka.) 3. Çocukların sürekli işedikleri yer (Çıkrık-Çr.) "Kilimin üstünü sadır etmişsin." Tdk 1993: 4661

sadremeki konuşmak Bilinçsiz, tutarsız konuşmak (Çr.) "Hasta ahşama varmaz; gendini bilmiyo, sadremeki konuşuyo." Tdk 1993: 4661

sâfil Sefil (İs.) "Her yeri böyle sâfil giyâfetinde." Abaz 2004: 113

safsalamak Oyalamak (Su.)

safsata Saf, enayi (Su.)

sağacak Süt kabı (Çr.)

sağalmak Hastalığın ya da yarının iyileşmesi (Çayyaka-Su; Çr.) "Sıtma çabuk sağalsın diyerek ilacı zorlu yaptım." Tahir 2006: 313

sağaltı Süt (Çr.)

sağaltmak (1) Yarayı ya da hastalığı em ile iyileştirmek (Ba.; Çr.) "Doktor iyi bakacakmış da tez sağaltacakmış." Tahir 2004: 388

sağaltmak (2) Sağlamlaştırmak, işler duruma getirmek (Çr.) "Kalemimin kapağı kırılmıştı, sağalttım." Tdk 1993: 4661

sağar Sağır (Su.; Gökköy, Karagöz, Sarimbey-Çr.)

sağcale Oyuncunun kullandığı asıl nesne (Al.)

sağdıç düğünü Düğünün birinci günü (Oğ.)

sağertmek Koşmak (Su.; Gökköy-Çr.)

sağılmak (1) Akmak, kaymak, aşağıya doğru hızla inmek (Evcibo.) "Bir süre yeri süzdükten sonra sağılarak, orada yeşillikleri düşüncesizce kemirmeye koyulmuş böcekleri, çekirgeleri ... yakalayıp yerler." Sarıyüce 2006: 71

sağılmak (2) → sağalmak (İs.)

sağın Süt veren, sağılan hayvan; sağmal (Eskiekin, Ovakarapınar-Çr.) “Yağı olmayan güzü bilmez, sağını olmayan yazı bilmez.” Eker 1940: 15

sağınacı İnek, koyun sağan (Çr.)

sağınlı → sağın (Çr.)

sağınmak (1) Özlemek (Kalecik-kaya-Al.)

sağınmak (2) Sağmal hayvanların sütünden yararlanmak (Göcenovacı-Çr.) “Senin damında dursun şincilik bunlar. Zamanınaca sağının sıkının siz yeyin.” Gümüş 1977: 10

sağır ay 1. Ağustos (Su.) 2. Güz ortasında rüzgârsız geçen günler (Ovakarapınar-Çr.) “Dallarda yaprak bile kııldamıyor, sağır ayları geldi galiba.” Yoksul 2013: 224

sağırtmak Konuşurken birdenbire dalmak, durmak (İs.)

sağış Sayı (Çr.)

sağışlamak Sayı saymak (Çr.)

sağlamak (1) → sağaltmak (1) (Evcioartakışla-Çr.) “Aşkından ölüyorum / Merhem sür sağla beni” Gösterir 2011: 155

sağlamak (2) Yumak, makara gibi nesnelere çözmek, boşaltmak (Sarimbey-Çr.) “Aşkın yumağını sağlıyorum ben / Bu aşka tarifler yok Karacaoğlan” Çimen 2000: 102

sağlemek Kimyasal maddelerle ip boyamak (Su.) “İp boyadım sağlerim / Ben gönlümü eğlerim” Aytekin 2003: 100

sağmak Bir yere çakılı çivilerin ye-rinden oynaması (Çr.)

sağmal Kendisinden çıkar sağlanan kişi (İs.)

sağmen Dügün ya da cenaze törenlerine katılan topluluk (Çomar-Al.; Dutçakallı-Çr.) “Şerbetin

icine gelinin parmağı batırılıp oradaki sağmenlere dağıtılır.” Yöndem 1983: 25

sağrimek Seğirmek (Eskiekin, Evcikuzkışla-Çr.) “Bacakgerenlerde gözüm sağridi / Sakızlık burnunda dizim fağridi” Kurtoğlu 1998: 15

sağrinme İrkilme, belinleme, atılma (Su.)

sağsağalı Donu ya da pantolonu çok kirlenmiş kimse (Çr.)

sağsak Saksığan, alakarga (Gölet-Ka.; Aşıkbükü-Os.; Su.; Gökköy-Çr.) “Sağsak durmayuben ne diller döker / Çaylak der virt edüp sonra av avlan” Ertekin 1943: 22

sağsı Döven sürerken hayvanların harmana pislememesi için arkasına tutulan lazımlık; saksı (Eskiekin-Çr.) “Sağsı dutup sar’öküzün ardına / Yazın düven sürüşümü sorma heç” Kurtoğlu 1998: 27

sağu Yüksek ses (Os.)

sağu sağmak Parayla tutulan kadınların ölünün arkasından yüksek sesle ağlayıp ağıt söylemesi (Ka.)

sağuyla ağlamak Yüksek sesle ağlamak (Os.)

sağ üzüm Erken olgunlaşan, ince kabuklu bir üzüm cinsi (Os.)

saha (1) → saka (2) (Çr.)

saha (2) Çocuk oyunlarında oyuncunun enek olarak kullandığı büyük davar aşığı (Çr.) “Diğer oyuncular da sahalarını aynı suretle salarlar.” Tomuş 1940: 28

sahal Sakal (Alpagut-Do.; Hacıhamza-Ka.) “Sahalı ağarasıca da, mutlu yaşayasıca.” Oğuz 2007a: 38

sahamet → sakametlik (İs.)

sahap Sahip (Göcenovacı-Çr.) “At sahabını bulmayınca üstündekini çul sanır, avrat erini bul-

- mayınca gapısında gul sanır.”*
Kerman 1997: 46
- sahar** Seher (Su.)
- sahıbisı** Sahibi (Çr.) *“Vaktiyle, biz imparatorluk sahibisiyken durum vaziyetler böyleydi arkadaşım.”* Tahir 2007: 355
- sahına** Sakın ha (İs.) *“Sahına oruya ürama dedim.”* Abaz, 2004: 166
- saho** Ceket (Al.; İs.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) *“Yanıllımda saho, aba / Kar kürürdüm yaba yaba”* Kurtoğlu 1994: 39
- sahra** Kır gezisi (Çr.) *“Sadettin yine mağaza arkadaşıyla sahraya gitmiş.”* Demiryürek-Ozulu 2017: 52
- sahre** Piknik (Evcı-Bo.) *“Bizim köylüler sahre yapmaya buraya gelirler.”* Sarıyüce 2006: 53
- sahtiyen** İşlenmiş keçi derisi (Os.)
- sahu** Ceket (İs.; Su.)
- sak** Uykusu hafif kimse (İs.; Evcı-ortakışla, Sarimbey-Çr.) *“Uyardı beni saklığım / Kul etti beni yokluğum”* Şahadoğru 1995: 192
- saka (1)** İri aşık (Çr.) *“Çok iyi kurşunlu bir sakam vardı.”* Tuluk 1991: 2
- saka (2)** Kadınların bir bez üzerine dikerek boyunlarına astıkları süs altını (Çr.)
- sakalaçarpan** İnce, uzun kesilip haşlanan hamur üstüne sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan bir çeşit mantı (Çr.)
- sakalı yıldıza dikmek** Ölmek (Çr.) *“Dabanı güneşletti, sakalı yıldıza dikti.”* Ertekin 1944: 30
- sakalkapan** İşlek yer, dört yol ağzı (Çr.)
- sakamet göstermek** Beceriksizce, acemice eylemde bulunmak (Os.)
- sakametlik** Dokunca, zarar (Çr.) *“Çocuk bir sakametlik yaptı.”* Tdk 1993: 4663
- sakametlik çıkarmak** Bir kazaya neden olmak (Çr.) 2. Kavgaya çanak tutmak (Çr.) *“Bi sakametlik çiharmadan şunu atın.”* Kerman 1997: 72
- sakanak (1)** Çatı saçağı (Çr.)
- sakanak (2)** Sakınca (Çr.)
- sakar** Hayvanların alnındaki be yazlık (Külah-Al. Âşıkbükü-Os.) *“Atımın alını sakar, lakabını ele takar.”* Yoksul 2013: 82
- sakavet** Cömert, eli açık (Serban-Çr.) *“Bir dağ iken bağ eyledi burayı / Sakavettir esirgemez parayı”* Koçak 1980: 337
- sakavu** Sakağı da denilen, atlarda olan mankafa hastalığı (İs.)
- sak durmak** Uyanık durmak, te-tikte bulunmak (İs.)
- sakıç** Sakınma (Harunköy-İs.) *“Sakıç yok, bişeylik yok.”* Abaz 2004: 134
- sakız gibi yapışmak** Rahatsız edecek biçimde birisinin peşine takılmak (Çr.)
- sakızlık** Çitlenbik de denilen bir çeşit sakız ağacı (Çıkrık-Çr.)
- saklan fedik** Saklambaç (Su.)
- saklıklı** Bir gün gerekli olacağı düşüncesiyle her şeyi saklayan kişi (İs.)
- sako** Kalın kumaştan dikilen paltoyu andıran giysi, ceket (Alacahöyük-Al.; Yarımsöğüt-Su.; Çıkrık-Çr.) *“Sakosunu savurarak seğirtiyor.”* Tahir 2008: 44
- saksakbeyni** Yoğurtla pekmez karışımı (Çr.)
- saku** 1. Ceket (Ka.; Os.) 2. Palto, pardösü (Çr.) *“Cekete saku derler Kargı’da.”* Dbk 2003: 134
- sal (1)** Fazla ekin yükleyebilmek için arabaların iki yanına konan

- ağaç kanat (Su.; Büyükdivan, Güvenli-Çr.) *"Römorka sal kurulmuş, yanlardan birer metre genişletilmiş."* Hodul 2019: 23
- sal (2)** Tarlalarda ekim sırası gelen yer (Ovakarapınar-Çr.)
- sal (3)** Tabut (Kayabüğüt-Al.; Os.; Çayhatap, Eskiekin, Evcior-takışla, Karahisar, Serban-Çr.) *"Saba-ha salın kalkar inşallah."* Yoksul 2013: 549
- salaca** Hasta, yaralı ya da ölü taşıyan sedye (Eskiyapar, İshacı-Al.; Evren-Bo.; Körkü-Su.; Evcior-takışla, Sarimbey-Çr.) *"Sirtındaki al delme / Salacama örtülsün"* Gösterir 2011: 255
- salağacı** 1. Tabut (Güvenli-Çr.)
2. Üzerinde ölü yıkanan tahta (Elmapınar-Me.; Konaklı-Çr.)
- salaka** Sarkıntılık, saraka, şaka, alay (Me.)
- salakane** Salakça, aptalca (Çr.)
- salbur saçak** Bol bol sallanan ya da takılı olan şeyler (İs.)
- saldur suldur** Gelişi güzel, bakımsız (Os.)
- salgada** Varlığı hesaba katılmamış olan (Os.)
- salgın** Vergi (Çr.) *"Sen heriflere sövünce biz kara salgından kurtulduk mu?"* Tahir 2006: 253
- salgıncı** Tahsildar (Me.)
- salgun** Köyün ortak giderleri için toplanan para, salgın (İs.)
- salha** Yakasız, iliksiz, kolları bolca kısa ceket (Çr.)
- salhanduruk** Yaşama gücünü yitirmiş, kendini bırakmış kimse (İs.)
- salık (1)** Haber, bilgi (İshacı-Al.) *"Bu emir salık verilerek aşıklar toplanmışlardı."* Arısoy 1970: 42
- salık (2)** Beli çıkık, sakat hayvan (Kuşsaray-Çr.) *"Boyu uzun, burnu büyük demezler / Akli kısa, beli salık demezler"* Taşlıova 2008: 313
- salıklamak** Bildirmek, bilgi vermek (Çr.)
- salım** Yaygınlaşmış olan çor hastalığı, nezle (Külah-Al.; Hacıhamza-Ka.; Dutçakallı-Çr.) 2. Soğuk algınlığı (Çr.)
- salıngaç** Salıncak (Haydar-Al.; Su.; Gökköy, Sarılık-Çr.) *"Salıngaç kurardı o güzel kızlar / Muhabbet eyleyip çalardık sazlar"* Erdugan 2005: 71
- salıt** Elçi, haberci (Çr.)
- salla** Salya (Çr.) *"Ağladıkça salla sümük birbirine karıştı."* Güven 2019: 39
- sallabaş** Konuşurken başını sallayan kimse (Çr.) *"Bu oğlanın bu yaşta sallabaş olması neyin nesi?"* Tahir 2006: 83
- sallak** Kasapların hayvanlarını kesen adam (Su.)
- sallakhane** Hayvan kesilen yer (Çr.)
- sallama (1)** Bir halk oyunu (Al.)
- sallama (2)** Tepesine dek dolu kaşık (Çr.)
- sallangaç** Salıncak (Kargı-Os.; Çr.)
- sallanger** Uzun boylu, hafif öne kambur kişi (Su.)
- sallanguç** Salıncak (Su.; Gökköy-Çr.)
- sallanguç** Salıncak (Al.)
- sallanküş** 1. Salıncak (Ovakarapınar-Çr.) 2. Bebek beşiği (Ovakarapınar-Çr.)
- sallan seyip** Sorumsuz, başıboş kimse (Su.)
- sallantı (1)** Yer sarsıntısı, deprem (Çr.)
- sallantı (2)** Bir sorunun henüz çözüme kavuşmamış olması durumu (Çr.)
- sallayı** Sıkışıp şaşırmadan (Çr.)

- sallepati** Giyimine, davranışlarına özen göstermeyen (Çr.)
- sallı** Uzun boylu, iri yarı, yiğit, ağır (Yerliköy-İs.) "*Şabangilin Karabaş sallı bir gölbez, çok iyi bir köpek olacağı şimdiden belli.*" *Şahin 2020: 113*
- sallık** Caminin dışında tabut konulan yer (Çr.)
- sallı saplı** Gelişmiş, gösterişli vücut (Gökçam-Su.)
- salli** Tırmık, yaba, üçayak gibi ahşap aletleri üretme işi (İs.) "*Arastaya ise ahşabın işlenişinin yö-esel söylenişi olan salliden yola çıkarak Sallerbaşı deniyor.*" *www.evvelzamanda.blogspot.com*
- sallici** Ahşap eşya yapımcısı (İs.) "*Sallici ile dükkândaki diğer kişi birbirlerine bakıp gülmeye başladılar.*" *Kalayoğlu 2017: 227*
- salma (1)** Pala, büyük bıçak, saldırma (Su.)
- salma (2)** Köy işlerinin görülmesi için her evden toplanan para (Evcı-Bo.; Akçalı-Su.; Sarimbey, Sevindikalan-Çr.) "*Salma parasını vercağam, beş lira ver.*" *Özcan 2021: 6*
- salmaca** Ağzı ile sapı küçük bir tür kazma (Âşıkbükü-Os.)
- salmak (1)** Saldırmak, saldırtmak (Karahisar, Sarimbey-Çr.) "*Peki, itler sana hiç mi salmaz?*" *Tahir 2006: 103*
- salmak (2)** Uğurlamak, göndermek, yollamak (Eskiyapar-Al.; Yazır-Bo.; Köseyüp-Me.; Kamışlı-Su.; Sarimbey, Serban-Çr.) "*Yaram sardırmaya geldim yanına / Gayrı tabiplere salma sultanım*" *Çevik 2008: 100*
- salpalamak** Yalpalamak, sersemlemek (Su.)
- sal sal** Yer yer, bölge bölge (Çr.)
- saltahtası** 1. Ölü taşımakta kullanılan tahta (Su.; Çr.) 2. Üzerinde ölü yıkanan tahta (Büğet, Konaklı-Çr.) "*Babanın sal tahtasına bir osuruk borcu vardı, onu da verdi gitti.*" *Yoksul 2013: 100*
- salyan** Vergi (Çr.)
- salyancı** Vergi toplayan görevli, tahsildar (Çr.)
- samaha** Saf, salak, akılsız (Ovakarapınar-Çr.) "*Onun gidişinden bir ay sonra da samaha kardeşi Hacıköy'den gitti.*" *Güven 2019: 139*
- samahalanmak** Geciktirmek (Ovasaray-Çr.)
- samahu** Aptal, bön (Çr.)
- samahu** Avanak, aptal (Ba.; İs.) "*Geçen seneki kazadan beri hep öyle, samahu samahu duruyor.*" *Şahin 2020: 113*
- samallık** Samanlık (Âşıkbükü-Os.; Dutçakallı-Çr.)
- samanı âsik** Ahmak, budala, sersem (Çr.)
- samanlağı** Harmanda samanların toplandığı yer (Âşıkbükü-Os.)
- samansağı** Saman gibi, tatsız (Çr.)
- samanuğrusu** Samanyolu (Evcı-Bo.) "*Samanuğrusu iyice belirginleşti, çangal çangal.*" *Sarıyüce 2006: 20*
- samarık** 1. Dışı sağlam, içi çürük ağaç, kütük gibi nesne (Çr.) "*Bu turplar samarık.*" *Başaran 1974: 93* 2. Çok su almış ıslak odun (Çıkrık-Çr.)
- samarıklı** Tatsız, lezzetsiz (turp ya da benzerleri için) (Su.)
- samaruk** suyu çekilmiş, özelliğini yitirmeye yüz tutmuş meyve (Âşıkbükü-Os.)
- samen** Kız evine gelin almaya giden, davullu, zurnalı, silahlı, cepken giyinmiş topluluk (Kamışlı-Su.; Çr.) "*Samenlere nazar etme-*

yin tosba burunlu karılar” Doğan 2004: 121

samırdamak → samramak (İs.)

samırsak Sarımsak (Al.; Ka.; Serban-Çr.) “*Samırsağı gelin etmişler kırk gün kokusu çıkmamış.*” Aşık 2003: 113

samlamak → samramak (Çr.)

“Hasta olduğundan sen samlamaktasın Hafız.” Tahir 2006: 202

samramak Uyku ya da hastalık nedeniyle söylenmek, sayıklamak (İs.)

samranmak → samramak (Su.; Ovakarapınar-Çr.) “*Aşamaçı düş kurar / Uykusunda samranır*” Aytekin 2003: 70

samrımak → samramak (İs.)

samsı Yağda kızartıldıktan sonra şuruba batırılan, içine ceviz konulup muska biçiminde sarılmış yufkalardan yapılan bir çeşit tatlı (Çr.)

samsulanmak Boşa vakit geçirmek, orada burada oyalanmak, verilen işi tez yapmamak (Ba.) “*Ne samsulanıyon iki saatir, dediğimi duymadın elleam.*” Şahin 2020: 113

sañ Sebzelerin yapraklarını kuruttan yel (Alancık-Me.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) “*Döküldü yaprağı bil mem san değdi / Tabiatla küste gibi dururum*” Sürmelican 2013: 5

sanadak 1. Vurdumduymaz (Çr.)

2. Saygısız (Çr.)

sanay 1. Çevresindekileri güldürebilen, mizah anlayışı güçlü kişi (Bademce-Ka.) 2. Olayları anlamada, yorumlamada art niyet aramayan saf kişi (Bademce-Ka.)

sancılmak (1) Batmak, saplanmak (Çr.) “*İğne baldırına sancıldı.*” Tdk 1993: 4669

sancılmak (2) Saldırmak amacıyla hızla ileri atılmak (Göcenovacığ-Çr.) “*Sancılmış geliyordu onun da ağı iti.*” Gümüş 1977b: 27

sancımak Saplamak (Çr.)

sañçalmak Buğdayın başak tutmaması, sebzelerin sararıp ürün vermemesi (Çalyayla, Kızılıpınar-Çr.)

sandal Köy yakınındaki çam ormanı (İbik-İs.)

sandık çerezi Oğlan evinin çeyiz sandığı içine koyarak kız evine gönderdiği kuru yemişler (Kalecikkaya-Al.)

sandıra Pestil tahtası (Ba.) “*Bizim balkonda eskiden içlerinde gara erük besdili dolu birçok sandıra olurdu.*” Şahin 2020: 113

sanduk elması Kırmızı renkli sert bir elma (Ba.)

sangırtmak Şaşakalmak, şaşırarak (İs.)

sanı Emel (Çr.)

sanıdak Saygısız (Acıpınar-Çr.)

sanıldak Çağrısız gelen konuk (Os.; Dutçakallı-Çr.)

sanıtmak 1. Şaşakalmak, şaşırarak (İs.) 2. Amaçsızca, boş yere ayakta durmak (Su.) 3. Anlamsız bir şekilde boş boş bakmak (Külah-Al.)

sañra Pislği üzerine yatan hayvanların tüylerine yapışan pislik (Âşıkbükü-Os.)

sañralu Sık sık altına kaçırarak, yeterince temizlenmeyen pasaklı çocuk (Âşıkbükü-Os.)

sansalat Saltanat, lüks düşkünlüğü (Yeşilyurt-Al.; Gökçam-Su.) “*Bu nasıl sansalat bu nasıl ade / Al olmuş yanaklar devadır sade*” Yöndem 1983: 57

sanıraç Nalbantların tırnak kesmekte kullandıkları aygıt (Su.; Çr.)

sanur Koyu sarı (Su.)

sañ vurmak Buğday başak tutmamak, içlenmemek (Al.; Yazır-Bo.; Ovasaray-Çr.) "*Balta girsin ormanların sökülsün / San vursun da yaprakların dökülsün*" Çevik 2007: 140

sap Demet durumundaki biçilmiş ekin (Evcı-Bo.; Göcenovacığ, Sarımbey-Çr.) "*Yârim saptan geliyor / Terini sile sile*" Gösterir 2011: 102

sapak (1) Ödev, ders (Çr.) "*Sapağımızın başına mum yapıştıralım, unutmayalım.*" Tdk 1993: 4670

sapak (2) 1. Yol ayrımı, sapılan yer (Su.) 2. Ters yönde bulunan (Su.)

sapalamak Ne yapacağını şaşır-mak (Ba.; Çalyayla-Çr.) "*Nereden gideceğini bilemeyince sapaladı.*" Şahin 2020: 114

sapalatmak İşi yapmamak için bahane üretmek, saptırmak (Ovakarapınar-Çr.)

sapan Ağaçtan ilkel tarla sürme aracı (Os.) "*Güzün tapana, yazın sapana dikkat et.*" Eker 1940: 14

sapankaya Taş atmak için kullanılan ip ya da lastikten yapılmış araç (Külâh-Al.) "*Ancak sapankaya dediğimiz özel yapılı taş fırlatma aracıyla bize erişebiliyordu.*" İpek 2021: 328

sapırdanak Birdenbire dökülme durumu (Obruk-Do.)

sapısılık Kişilsiz, kendini bilmez (İs.; Çr.) "*Bak bakalım biz, sapısılık istidacılardan mıyız?*" Tahir 2004: 220

sapısviri Sorunlara farklı çözümlerle yaklaşan sivri akıllı (İs.)

sapıtma Mezar içerisinde ölünün konduğu bölüm (Alacahöyük-Al, Yekbas-Bo.; İs.; Elmapınar-Me.; Os.; Aşağı Fındıklı-Su.)

sapı uzun Beyaz, yuvarlak seyrek taneli, geç olgunlaşan, kendine özgü kokusu olan bir üzüm (Os.)

saplı Kazandan sıcak su almakta, pekmez kaynatmakta kullanılan uzun saplı tas (İs.) "*Saplıyı getir, küredeki pekmezi bir daha karıştır.*" Yoksul 2013: 556

saplıcan Akciğer yansı, zatürre (Gökçam-Su.) "*Saplıcana tutul.*" Oğuz 2007a: 54

saplım İğneye takılan bir süyüm iplik (Su.; Çr.)

sapma Sin üstüne döşenen ağaçlar (Çalyayla-Çr.) "*Başucundan başlayarak yerleştirdiği kalas sapmaları ayakucuna kadar tamamladı.*" Özcanbaz 2020: 118

sapmalık Sin üstüne konulmaya elverişli ağaç (Çr.)

sapsuz Uygunsuz davranışlarda bulunan adam (Os.)

sapuzun Beyaz, kalın kabuklu, uzun süre saklanabilen üzüm cinsi (İs.)

sap yiyip saman sıçmak Ne dediğini, ne yaptığını bilmemek (Çr.)

saraylı Yağlı hamurdan inceltilecek kat kat yapılan çörek, yağlı ekmek (Gökçam-Su.; Kuşsaray-Çr.)

saray süpürgesi Bir çeşit mekik oyası (Çr.)

saray tirabzanı Bir çeşit iğne oyası (Çr.)

sargin İstekli, girgin, tutkun (Palabıyık-Çr.) "*Taşçı değil ki bu işe sargin / Yanımda çalışan benden de ergin*" Özgür 2002: 91

sarhoş İki kişi ile oynanan köy seyirlik oyunu (Kargı-Çr.)

sarhoş yolu Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

sarıbaş Sarı başaklı bir çeşit buğday (Çr.)

sarıbursa → sarıbaş (Çr.)

- sarı çıyan** Başkalarına zararı dokunan sarışın insan (Karagöz-Çr.)
- sarıger** Kulakları ile bacakları sarı keçi (Çr.)
- sarınacak** Kuzeybatıdan esen yel (Su.)
- sarısandall** İncirkuşu (Çr.)
- sariteyin** Sincap (Su.; Gökköy-Çr.)
"Sariteyin çok sıçrar." Tdk 1993: 3546
- sarıyağ** Tereyağı (Kuyucak-Me.)
- sarıyâz** Açık sarı (Su.)
- saricekli** Tez canlı, ıvecen (Çr.)
- sarimek** Seğirmek (Eskiekin-Çr.)
"Acap yâr mı gelecek / Gine saridi gözüm" Kurtoğlu 1998: 65
- sarmak** İyi olmak, çok güzel olmak (Ka.)
- sarmanmak** Kadınların yabancı erkekler karşısında başını yüzünü örtmesi (Göcenovacı-Çr.)
"Dilencilerle, çerçilerle baş göz dağınık, bağıra çağıra konuşurlar, köyün adamına gelince sarmanırlardı böyle." Gümüş 1977: 63
- sarsak** Sersem, ahmak, dağınık (Evcı-Bo.) "Meğer kerkenezler bizim sarsak, çelimsiz, pırpır deliceler değil miymiş?" Sarıyüce 2006: 72
- sarsalamak (1)** Hastalık ya da kötü bir olay geçirmek (Çr.)
- sarsalamak (2)** Sarsmak (Çr.)
"Bileğinden tutup çekt, iki kere canını alacakmış gibi sarsaladı." Tahir 2006: 348
- sarsık** Hareketleri dengeli olmayan (Külâh-Al.) "Bendeki sarsıklığa bak sen! İnsan hiç düşünmez mi sonunun ne olacağını?" İpek 2021: 172
- sarsuk** → sarsık (İs.; Gölet-Ka.; Âşıkbükü, Kargı-Os.) "Sarsuk sarsuk yürüyordu." www.golet.tr.gg/
- saru** Sarı (Ka.) "Sarıya saru, kuş yemine daru ... derler Kargı'da." Aşık 2003: 134
- saruğu burma** Parça yufkalarla yapılan baklava (İs.)
- sâsak** Saksâğan (Su.; Çıkrık-Çr.)
"Evin yakınında sâsak öterse eve misafir gelir." Yoksul 2013: 299
- sâsak beyinli** Aklı uzağa ermeyen, salak, düşüncesi kıt kişileri niteleyen bir deyim (Çr.) "Sâsak beyinli adamlar da hep buraya toplanmış." Kerman 1997: 72
- sâsak beyni** Yoğurdun içine kara pekmez katılarak yapılan yiyecek (Beydili, Kayı-Çr.)
- sâsen** Seksen (Çr.) "Atmaca vird eder sâsen bin hezar / Garaguş zikrile hem sahip giran" Caferoğlu 1994: 150
- sâsenmek** Vurmaya kalkışmak, vurur gibi yapmak (Çıkrık-Çr.)
- sası** 1. Tatlımsı, acımsı bir tat (Çr.)
2. Tatsız, tuzsuz yiyecek (İs.; Dutçakallı, Ovakarapınar-Çr.) "Sasılaşmış turşuyu sahana koyma." Yoksul 2013: 558
- sasımsı** → sası 1 (Çr.)
- saş** Saç (İs.) "Altı gızın biri Meryam, saşları var seyran seyran." Abaz 2004: 103
- saşmak** Saçmak (Çavuşoğlu-İs.)
"Oruya da ekin tōmu saşdurdum." Abaz 2004: 141
- sat** Yalnız, yalın, tek (Çr.)
- satama** Saf, bön (Su.)
- Sâtâne** Saathane, saat kulesi (Çr.)
"Çevir yolun beri gel / Sâtâne'den aşığı" Aytekin 2003: 75
- satı bazarı** Satışların iyi olması için dilek (İs.)
- satılık** Nişanlanacak ya da evlenecek çağda kadın, kız (Göcenovacı-Çr.) "Satılık bacım yok benim

demez mi? Görmeye gönlü yok ki demiyor." Gümüş 1977: 103

satılmak (1) Kadınların çocuklarının olması için bir yatıra adak adaması (Çr.)

satılmak (2) Kızların nişanlanması ya da evlendirilmesi (Su.; Çal-yayla, Dutçakallı-Çr.) *"Oturmuş da düşünür / Satılacak kız gibi" Oğuz 2007a: 118*

satımker Satıcı, satmak isteyen (Göcenovacığı-Çr.) *"İki koyun satımker oluyordu dayın. Yeyginin ucu kıt, ekin satmayalım diye koyunu aklına aldıydı." Gümüş 1977: 101*

satiyen → sahtiyen (İs.; Sarimbey-Çr.) *"Eşek derisinden satiyen olmaz / Eşekte eşeklik gönünde vardır" Çimen 2005b: 68*

satılık Satılık (Sarimbey-Çr.) *"Şu Çorum'un kızları / Bir çift potine satlık" Ertekin 2006: 72*

satma Çocuğu olmayan ya da olup da yaşamayan kadınların türbenin çevresinde dolandırılması (Miyanesultan-Al.)

satmak Kız evlendirmek (Çalyay-la-Çr.) *"Kör olasıca babam / Beni gurbete sattı" Gösterir 2011: 139*

satrameki Abuk sabuk söylenen söz (Çr.)

satuv Gelin için düğün öncesi öğ-lan evinin yaptığı alışveriş (Kale-cikkaya-Al.)

sav Berber kayışı (Su.)

savak (1) Aptal, saf, enayi, şaşkın (Su.; Çr.) *"Şeker ıravak oğlan / Az akli savak oğlan" Aytekin 2003: 160*

savak (2) 1. Değirmende suyun oluğa girdiği yer (İs.) 2. Suyu değirmene ulaştıran tahta su yolu (Dereyazıcı-Al.; Çıkrık, Eskiekin, Palabıyık-Çr.) *"Değirmenci oldum dönmedi taşım / Savağın suyunu*

kesti kardeşim" Özgür 2002: 90 3. Yolun ya da suyun ayırım yeri, su kanalının ağzı (Ba.; Su.) *"Savağın aazını buyana çevür, yoosa su maşalamadan daşacak." Şahin 2020: 114*

savaklamak Suyu arklara salmak (İs.) *"Suyu bahçeye savakla da gel." Tdk 1993: 3553*

savatlamak Koruyup kollamak (Ba.) *"Hacer, söyle gızına benimkini de savatlasın. Daha alışamadı oraya." Şahin 2020: 114*

savhiyat Akli başında olmayıp aptalca işler yapan (İs.)

savıcı (1) Değirmen suyunu yöneten kimse (Çr.)

savıcı (2) Koruyucu (Çr.)

savılmak → savulmak (3) (Çr.)

savketmek Yolcu etmek, uğurlamak (Su.)

savmak (1) Uzaklaştırmak (Gökçam, Körkü-Su.; Eskiekin, Evciortakışla, Turgut-Çr.) *"Felaketleri başımdan / Sava sava usandım ben" Gardaş 1979: 12*

savmak (2) Zamanı geçmek (Evciortakışla, Mislerovacığı-Çr.) *"Vakti gelir sakın sakın dolanır / Dalgası savmadan deniz durulmaz" Koygun 2002: 102*

savruk 1. Dağınık, dikkatsiz (Çr.) 2. Tutumsuz (Çr.)

savrum savurmak Tane ile samanı rüzgârda ayırmak (Eskiekin, Ovakarapınar-Çr.) *"Eledim, çalhadım, savrum savurdum / Çeci yele verişimi sorma heç" Kurtoğlu 1998: 26*

savsaklamak İşi ağır almak, geciktirmek, oyalamak (Obruk-Do.; Çr.) *"Savsaklayan ağır cezaya verilir diye bir de üç aylı gizli emir yolladı." Tahir 2007: 268*

savsalamak → savsaklamak (İs.)

savucu Koruyucu (Çr.)

savuk (1) Issız, تنها (İncesu-Su.).

savuk (2) Soğuk (Çr.)

savuk (3) Suyu kesilmiş, çalışmayan değirmen (Çıkrık, Sarimbey-Çr.) “Suyu savuk değirmene ark etti / Ömürüm bitiyor yeni fark etti” Çimen 2000: 76

savuk (4) Savılmış, uzaklaştırılmış (Çr.)

savulmak (1) Kazanın, kötülüğün atlatılması (Çr.) “Körpe kız eti yemeyince öfkesi savulmaz.” Tahir 2004: 13

savulmak (2) Meyvenin, sebzenin zamanının geçmesi (Ahmetoğlu, Çıkrık-Çr.) “Madımak gün dönümüne doğru savulunca bunun tahtına, soğukluk, ebegümece otururdu.” Çalışgan 2021: 221

savulmak (3) Suyun başka yere akıtılması (Çr.)

savur Sahur (Çr.)

savu savmak Ölüünün arkasından ağıt söylemek (Çr.)

savuşturmak Yolcu etmek, uğurlamak (Arpalık, Dutçakallı, Serban-Çr.) “Bizi savuşturmak için / Gelin gayrı gidiyoruz” Koçak 1980: 375

savut (1) Burna çekilen bir çeşit toz, enfiye (Çr.)

savut (2) 1. Su taşı (Su.) 2. Kap kacak (Kalecikkaya-Al.)

savutturma Atma, fırlatma (Kargı-Os.; Su.)

saya (1) Gölge (İsahacı-Al.) “Ud edep kalmadı haya kalmadı / Dibiinde duracak saya kalmadı” Arısoy 1970: 24

saya (2) Üç etek (İs.; İsahacı-Al.) “Giyin ak sayaları / Dolan gel kayaları” Gösterir 2011: 131

saya (3) Saye, yardım, koruma (Göcenovacı-Çr.) “Üstesinden

geldik Allah sayasında.” Gümüş 1977: 134

saya gezmek Güz ile kış arasında evleri tek tek gezerek yiyecek toplayıp eğlenmek (Gökçam-Su.)

saya yağı Tereyağı (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)

saydan Gerçekten (Su.) “Bu sefer saydan gömecekler.” Uçakçı 2006b: 222

sayfat Avlunun girişindeki yanları açık, üstü kapalı yapı (Çopraşık, Değirmendere-Al.)

sayfi → sayfi (Göcenovacı-Çr.) “Buğdayın sayfısını, nohudun denelisini, zeyreğin diz boyu kabanını eker.” Gümüş 1977: 43

sayfi Katışıksız, som (Eskiekin, Karagöz-Çr.) “Sayfi yapağıdan gobüme yorgan / Yuklükte kilime sarık Deyzoğlu” Kurtoğlu 1998: 22

saygal Güçlü, verimli tahıl ya da hayvan (Su.)

sayhal (1) İri, iyi, nitelikli (Ba.; Çr.) “Zekât olarak ayracaaamız guzuları sayhallarından seç haa.” Şahin 2020: 114

sayhal (2) Seçkin kimse (Çr.)

sayı Sahi, gerçek (Kamışlı-Su.) “Üsük Ağa, sayı sizin o mahkeme nooldu? Abugat duttun mu?” Tuluk 1991: 2

sayı gezme Köse de denilen, erkek çocuklarca oynanan bir oyun (Su.)

sayım Hayvan sayısı üzerinden alınan vergi (İs.)

sayımcı Hayvan sayımı yapan kimse (Çr.)

sayırtı Hışırtı (Göcenovacı-Çr.) “Bir sayırtı oldu, gözümü açtım, uykusemesi ne olduğunu bilemedim.” Ertekin 1946: 16

- sayışmak** Ödeşmek (İs.) "50 lira borcu vardı, bir dana verdi, aklı sıra sayıştı." *Tdk 1993: 3559*
- saykal (1)** Düz, düzgün, budaksız (Âşıkbükü-Os.; Çr.) "Şu sırkılar daha saykal, bunları al." *Arslaner 2016: 259*
- saykal (2)** 1. Gösterişli (İs.) 2. Türünün en büyüklerinden (Os.)
- saykal (3)** 1. Saygın, seçkin (Çr.) 2. Tanınmış (Çr.)
- saykal (4)** Yabancı maddelerden arınmış, temiz (Bo.) "Saykal buğday." *Tdk 1993: 3560*
- saylakı** Sade, düz, budaksız (Âşıkbükü-Os.) "Bu çam saylakı, işimize yarar." *Arslaner 2016: 259*
- say mı?** Gerçek mi? (Ba.; Kargı-Os.) "Hasan kız kaçırılmış! Say mı diyon emmoolu?" *Şahin 2020: 114*
- sayru** Hasta (Çr.)
- sayvan** 1. Üzüm kurutmak için yapılan çardak (Çr.) 2. Çardak (Çr.) "Ay doğar eyvan için / Ala çul sayvan için" *Ertekin 2006: 24*
- sayvat** Asmaları ağdırmak için yapılan ağaç ya da demir düzene (Ka.) "Sayvatından sarkan ak üzümünden / Yemesine doyum olmaz Kargı'nın" *Aşık 2003: 138*
- sayyağı** Tuzlanmış tereyağı (Ka.; Âşıkbükü-Os.)
- sayyağından kıl çekmek** Bir işi çok kolay yapmak (Os.)
- sazağan (1)** Küçük kan çıbanı (Çr.)
- sazağan (2)** Soğuk esen yel (Çr.)
- sazak (1)** Kuvvetli, soğuk esen yel, poyraz (Evcı-Bo.; İs.; Âşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.) "Anlıyorum, sazak yeli geliyor de mek istiyor." *Sarıyüce 2006: 19*
- sazak (2)** Çıban (Çr.)
- sazan** Soğuk esen rüzgâr (Su.)
- sazlık** Bataklık bitkileri (Su.)
- sazvan** Bağ ya da bahçelerdeki bekçi barınağı (Çr.)
- sebeplenmek** Yararlanmak (Çr.) "Madem ortak, bize ver, biz sebeplenelim. El kapılarında azaplık etmekten kurtulalım, sebeplenip." *Gümüş 1977: 7*
- seçgel** Seçilmiş, seçkin, seçilmeye elverişli (Su.) "Öküzün en seçgelini o yetiştirir, o koşardı." *Gümüş 1977: 18*
- seçgen** → seçgel (Çr.)
- seçinti** Bir ürünün iyileri alındıktan sonra geriye kalanı (İs.)
- seçintü** → seçinti (Âşıkbükü-Os.)
- sede** Sadece, yalnızca (Karkın-İs.; Çalyayla-Çr.) "Ben sede aldöm yellere para alıyom." *Abaz 2004: 144*
- sedefli takunya** Zengin hanımlarınca giyilen, tasmaları meşin ya da sim işli kadifeden hamam takunyası (Çr.)
- sedelemek** Mısır, nar gibi taneli yiyeceklerin tanelerini ayırmak (Bademce-Ka.)
- sedir (1)** Oturmak ya da yatmak için kullanılan ahşap ya da toprak set (Oğ.; Or.; Kargı-Os.; Su.) "Sedirde Acem halı / İpeği Urfa malı" *Gösterir 2011: 124*
- sedir (2)** Kamış yapraklarıyla örülen bir tür kilim (Su.)
- seenk** → senek (Yeniyyapar-İs.)
- seerdimli** Eğim nedeniyle suyun hızlı aktığı yer (İs.)
- seertmek** Koşmak (Al.; Yenişihlar-Ba.; İs.) "Goyun seertdi, çoban seert-di." *Abaz 2004: 107*
- seet** Saat (Çalyayla-Çr.)
- sef** Kolayca aldatılabilen kişi, saf (İs.; Ka.)
- seferi birlik** Seferberlik (Külah-Al.) "Seferi birlik zamanında cep-hede çarpışan askerler için köy-

- lerden giyecekler toplanmıştı."*
İpek 2021: 51
- seflek** Saf (Gökçam-Su.)
- segde** Kalçanın üst bölümü (Su.)
- segdemek** Aksamak (Su.)
- seğek** → senek (Çr.)
- seğem** Pay, hisse (Çr.) "*Dededen kalma araziye emmi uşağı ile bölüşünce, seğemini bizim koyden İpiçürüğün Halil'e sattıydı."* Özçatalbaş 2003: 15
- seğertmek** Koşmak (Çalyayla Dutçakallı, Kiranlık-Çr.) "*Sen tazı ol, davşan ekmek, seğert ulaşama."* Oğuz 2007a: 57
- seğirden** Koşucu (Çr.)
- seğirdici** Arkadaş (Çr.)
- seğirdim** Değirmen arkından çarka giden suyun aktığı dik oluk (Çr.)
- seğirdim ayları** Üç aylar; Recep, Şaban, Ramazan (Çr.)
- seğirdim oluğu** 1. → seğirdim (Çr.) 2. Sulama amacıyla kurulan su dolabının su kaplarını birbiri ardına boşalttığı ahşap oluk (Os.)
- seğirtmek** Koşmak (İmat, İshacı, Külah-Al.; Sarimbey-Çr.) "*Yârin geldi dediler / Seğirttim yalın ayak"* Gösterir 2011: 177
- seğmen** Gelini ana babasının evinden almaya giden topluluk (İshacı, Kıcılı-Al.) "*Seğmenleri dağıldı da kuşandı / Zalim duman ovalara döşendi"* Arısoy 1970: 74
- seğricen** Peynir kurdu (Çr.)
- seğirmek** Seğirmek (İs.; Âşıkbükü-Os.; Palabıyık-Çr.) "*Sonunda cansız vücudu seğirmeye başladı."* Güven 2013: 130
- seğsenmek** Hasmına vuracak gibi yapıp korkutma eyleminde bulunmak (Os.)
- sehem** Pay, hisse (Külah-Al.; Su.; Çıkrık, Gökköy-Çr.)
- sehim** Hisse, pay (Su.; Dutçakallı-Çr.)
- sehniç** Düz, küçük, ağız açık top-rak ya da cam kap (Çr.)
- sehra** Piknik (İs.) "*Buraya gelir, hem sehra yapar hem de kiraz toplarlardı."* Kalayoğlu 2017: 47
- sehzen** Seksen (Kuyucak-Me.; Çayhatap-Çr.) "*Sehzen bin evliya ocağın yahar / Dohsan bin evliya gulbengin çeker"* Caferoğlu 1994: 140
- sekçe** Kalça, basen (Sarimbey-Çr.)
- sekde** Kalça (Su.)
- sekelemek** Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek (İs.; Çr.) "*Şu tarafa bu tarafa sekelemeye başladık."* Demiryürek-Ozulu 2017: 156
- seki** 1. Tahtadan yapılmış oturak, sedir, kerevet (Külah-Al.; Yerliköy-İs.; Or.) 2. Yüksekçe yer (Os.; Su.) "*Odaları sekili / Top karanfil ekili"* Gösterir 2011: 151
- sekil** Hayvanların ayağındaki ak leke (Göcenovacığı-Çr.) "*Ayağındaki terlikler sekil at tırnağı gibi, bir bastığı yere bir daha basmıyor, sekiyor evin içinde."* Gümüş 1977: 128
- sekilenmek** Bir parça oturmak, ilişmek (Çr.)
- sekili** Ayaklarında ak leke bulunan hayvan (İs.) "*Gözleri çıkar, atları gibi sekili bir ayağı."* Gümüş 1977: 101
- sekirmek** Hoplamak, zıplamak (Kalecikaya-Al.)
- sekirtmek** Koşmak, seğirtmek (Çr.) "*Bizim at pek sekirdiyor, rüzgâr gibi gidiyor."* Koşay-İşitman 1932: 331
- sekitmek** Ara vermek (Göcenovacığı-Çr.) "*Adımını sekitmeden izliyordu onu."* Gümüş 1977b: 1

- sekizen** Seksen (İs.) *"Sede yetmiş, sekizen, dohuzan yaşındaki adamlar galmış."* Abaz 2004: 107
- sekiz memeli serçe hatın** Köpek (Su.)
- seklem** 1. Kıldan, yünden dokunmuş çuval (Eskialibey-Ba.; Yağcılar-Ka.; Su.; Abdalata, Gökköy-Çr.) 2. Bir insanın taşıyabileceği ağırlıkta dolu çuval (Külah-Al.; Kamışlı-Su.; Karagöz-Çr.) *"Bir seklem buğday, bir söbelem mantarınan değişilmez."* Yoksul 2013: 149
- seklemek** Ayaklarını tam olarak yere basmamak, aksamak (İs.)
- sekmeç** Bir çocuk oyunu (Külah-Al.)
- sekmen** 1. Ahır ya da ağıllarda çobanın yatması için yapılan yüksekçe yer (Külah-Al.; Su.) *"Koptuğu yer çekikle düzenlenmiş, iki kişinin oturabileceği bir sekmen yapılmıştı."* İpek 2021: 312 2. Ocağın iki yanında yer alan kerpiç sedir (Su.) 3. Merdiven (Su.)
- seksek** Daha çok kızların yere çizgi çizerek oynadığı bir çocuk oyunu (Evcı-Bo.) *"Çocukların seksek oynarken yaptıkları gibi zıplaya zıplaya tuhaf bir biçimde sekmeye başladı."* Sarıyüce 2006: 87
- sekü** Yüksekçe yer (Os.)
- sekül** Hayvanların kuyruğundaki alalık, değişik renk (Âşıkbükü-Os.) *"Alnı sakar kuyruğu sekül bir düve kayboldu."* Arslaner 2016: 259
- sekümeç** 1. Çevresine göre biraz yüksekçe olan yer (Ba.) 2. Basamak (Ba.) *"Şu tarafın sekümeçi daha iyi mi oldu, ne dersiniz?"* Şahin 2020: 115
- sekümen** Merdiven, merdiven basamağı (İs.)
- selaser** Bir tür peştamal (Çr.)
- selbes** Serbest, özgür (Âşıkbükü-Os.; Gökçam-Su.) *"Başlık arttı deyi bir yasa çıkasımıyş yeni. Ana bacı selbese biniyormuş."* Gümüş 1977: 150
- seldirik** Aralıklı (Çr.)
- seldirmek** Uzun adımlarla yürümek (Çr.)
- seldir süldür** Düzensiz yürümek (Su.)
- sele** 1. Kulpsuz, yayvan çamaşır sepeti (Çr.) 2. Kulplu sepet (Sarimbey-Çr.) 3. Yıkanmış buğdayın suyunu çekmesi için kullanılan çubuk ya da pedaldan yapılan örgü sepet (Alacahüyük-Al.; Büyükdivan-Çr.) *"Çeten çeten, iğrat verir güzleri / Selesi, se-peti, hağleri vardı"* Kurtoğlu 2006: 14
- selece** Üzerinde sebze meyve kurutulan, ince çubuklardan yapılan düz, kenarsız örgü (Çal-yayla-Çr.)
- selefden** Bir şeyi emeksizce elde etme durumu (İs.)
- selefe** Bedava, karşılıksız (Su.)
- selempe** 1. Serbestlik (Su.) 2. Bolluk (Su.) *"Parayla selempe oynuyor."* Uçakçı 2006: 372
- seleserpe** Geniş zaman içinde (Su.)
- selimiye** Üç etek yapımında kullanılan bir çeşit kumaş (Çr.)
- selinti** 1. Bağ, bahçe ya da evleri sel sularından korumak için toprak ya da ağaçtan yapılan engel, set (İs.) 2. Aralıksız yağın güçlü yağmur (Çr.) 3. Selin getirdiği ağaç, odun (Su.) *"Oğlan selinti tutar / Tutma sel seni yutar"* Aytekin 2003: 136
- selip dalma** → selme (Çr.)

selivermek Birdenbire yükselmek (Me.)

selkeplenme → serkeplenmek (İs.)

sellâ Sel için yapılan iki yanı set ile yükseltilmiş kanal, yol (İsmailköy-Çr.) "O büyük selde sellânın heç yararı olmadı." *Kerman 1997: 24*

sellağ → sellâ (Ba.; Su.; Çr.) "İskilip'in birçok mahallesinin içinden sellağ geçer." *Şahin 2020: 115*

selle Salya (Su.)

selleğü Sel yatağı, sel artığı (Âşık-bükü-Os.)

selleklenmek Acele etmemek, oyalanmak (Ba.) "Ne selekleniyon iki saattir, tallada fiy çatlıyo aslanım!" *Şahin 2020: 115*

sellik Toprağın taşınmasını önlemek için dere kıyılarına çalı çırpı ile yapılan set (Su.; Karagöz-Çr.)

selme Açık saçık, çekinmeden, sorumsuzca (Çr.)

selmek Pervasızca davranmak, uygunsuz davranışta bulunmak (Külah-Al.)

selmin Dokuma aygıtında bezin sarıldığı ağaç (Çr.)

sel önünden kütük tutmak Tükenmekte olan bir maldan almak (Eskiekin-Çr.) "Toprak mı işledin, tohum mu attın? / Yoksa sel önünden kütük mü tuttun?" (*Kurtoğlu Taşhova 2008: 365*)

selpük (1) Gevşek (İs.)

selpük (2) Kendine sahip olamayan, iradesiz (İs.)

selpük sülpük yürümek Dengesiz, uyumsuz yürümek (Obruk-Do.)

selvis Servis (İs.) "Sirke salatamızı selvis yapıyok." *Abaz 2004: 136*

seme Aptal, sersem, budala (Külah-Al.; Ba.; Gökçam-Su.; Serban-Çr.) "Dam üstünde danedir / Ba-

şım ağırrır semedir" *Ertekin 2006: 41*

semelek Aptallaşmış (Çr.)

semelemek Sersemlemek (Ba.) "Muhammed Ali'den yediği o yumruğu gördün mü? Boksör semeleşti resmen." *Şahin 2020: 115*

semere Saye, yardım, fayda (Külah-Al.; Su.) "Bu evi onun semeresiyle yaptım." *Uçakcı 2006: 372*

semirik (1) Bir çeşit ot (Çr.)

semirik (2) Şişmanlamış, semirmiş (Çr.)

semirtlek Sazlıklardan toplanıp etli salçalı yemeği yapılan yemlik benzeri bir bitki (Yerliköy-İs.; Uğ.) "Katıklı aş ile yayık ayrıntı / Semirtlek, kömeçle eden bayramı" *Korkmaz 2021: 220*

semsem Tarlalarda biten, hoş kokulu bitki tohumu (İs.)

señ Kışın ırmağın üstünde oluşan ya da akan küçük buz (Âşık-bükü-Os.)

sendirdemek Düşecek gibi olmak, sallanmak, sendelemek (İs.)

sendiremek → sendirdemek (İs.)

senek 1. Çam ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi (Eskiyapar-Al.; Evci-Bo.; İs.; Me.; Su.; Büğdüz, Ovasaray, Palabıyık-Çr.) 2. Koniye benzeyen su fıçısı (Büyükdivan-Çr.) 3. Çay bardağının çok büyüğü (İs.) "Herkes seneği de bilir ineği de" *Yoksul 2013: 375*

señeklik Köy evlerinde ayakkabı konulan yerin yanında, senekleri koymaya yarayan yüksekçe bölüm (Su.; Beydili, Büyükgölücek-Çr.) "Seneklikte fırçalar / Yâr oturmuş saz çalar" *Gösterir 2011: 258*

senelmek Dikleşmek, kaba bir şekilde karşı çıkmak (Ba.) "Daha

- dünkü çocuğum demiyor da garşım da seneliyor.” Şahin 2020: 115*
- senik** Suyu çekilmiş, kurumaya yüz tutmuş ağaç, meyve (İs.)
- seniñ hava** Senin gibi (Çavuşoğlu-İs.) *“O da benim ahretlidi, seniñ hava gelüdü böyle.” Abaz 2004: 138*
- senir** İki dağ arasındaki sırt (Gökçam-Su.; Dutçakallı-Çr.)
- seni süren kim** Bir çocuk oyunu (Çr.) *“Bizim ellerimizle yaptığımız oyuncaklarımız kadar oyunlarımız vardı; seksek, topal sasak, hobbacık, seni süren kim, birdirbir, dalya, top, okgel, ...” Özçatalbaş 2002: 87*
- senit** Üzerinde hamur açılan, meyve, sebze doğranan tahtatabla (Yerliköy-İs.)
- senmek** Bitki ya da meyvenin tazeliğini yitirmesi, büzülmesi, pörsümesi (İs.)
- sen ne diyon?** Bildiğin gibi değil (Bademce-Ka.)
- sepelemek (1)** Çiselemek, az az yağmak (Yeşilyurt-Al; Ba.; İs.; Çr.) *“Hava bozuk, ara sıra yağmur sepeledi.” Demiryürek-Ozulu 2017: 269*
- sepelemek (2)** Serpmek (Yeşilyurt-Al.) *“Tabak içinde bulunan karışımı da sepeler.” Yöndem 1983: 25*
- sepet** Büyük motosikletlerin yanına eklenen tek tekerlekli yük ya da yolcu taşıma bölümü (İs.)
- sepetleği** 1. Göğüs kemiği (Boğabağı-Çr.) 2. Bir ölünün sepet biçiminde kalan kaburga kemikleri (Çr.) *“İskelet sepetleği kalmış.” Koşay-İşıtman, 1932: 333*
- sepetleği** Harmanda koşu hayvanlarının çok buğday yemesini önlemek için ağızlarına takılan sepet biçiminde ağaç örgü ya da demir kafes (Âşıkbükü-Os.)
- sepetlik** Kaburga kemiği, göğüs kafesi (Su.)
- sepken** Dolu (Gölet-Ka.; Alancık-Me.; Karagöz-Çr.) *“Sepken tarlayı ezmiş, geçmiş.” www.golet.tr.gg/sepkin*
- sepkin** Karla karışık yağın yağmur (İs.)
- sepleştirmek** Bölük gibi toplulukları çevreye, gereken yerlere yerleştirmek (Çr.)
- seraylu** → saraylı (Bademce-Ka.)
- serçe kanadı** Çorum’un yerel dokuması kenefinin bir çeşidi (Çr.)
- serek** Meyve kurutmak için sergenlerin bulunduğu yapı (Çr.)
- sereklemek** Meyveleri kurutmak için sermek (Çr.)
- serem** Serum (Örenseki-İs.) *“Serem taha, serem taka gurtulmadı.” Abaz 2004: 126*
- seren** Kuyu zincirinin bağlı olduğu uzun sırtık, direk (Çr.)
- serence** Baştan geçen olay, serüven (Çr.)
- serenlik** Sergen yapmaya elverişli ağaç (Çr.)
- sergen (1)** Mutfak rafı (Ka.; İs.; Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Olukyanı-Su.) *“Çivi çaktım gürgene / İncir koydum sergene” Aytekin 2003: 59*
- sergen (2)** Tahıl, meyve, sebze serip kurutmaya yarayan yer (İbik-İs.; Me.; Oğ.; Olukyanı-Su.) *“Torunuyla birlikte bulgur kaynatıp sergen yapmışlar.” Demir 2021: 225*
- sergenlik** Mutfak rafı (Çr.)
- sergi** Yere serilen halı, kilim (Al.; Kargı-Os.) *“Oraya sergileri serip oturduk.” Demiryürek - Ozulu 2017: 145*
- sergi üzümü** Kalın kabuklu bir çeşit üzüm (Çalyayla, Ovasaray-

- Çr.) "Gecenin ilerleyen saatlerinde de ivaz, döngel, sergi üzümü... yenilerek sohbet tamamlanır." *Kalayoğlu 2017: 139*
- sergülük** Sebze kurutmak için kullanılan yer (Bademce-Ka.)
- seri Balkon** (Ka.)
- seri ele vermek** Kendisine sahip olamamak, hastalanınca yatağa düşmek (Os.)
- serinceli** Sara, sara hastası (Su.)
- serincemek** Acınacak duruma düşmek (Su.) "Beni sana vermezler / Serinceyip durma oğlan" *Gösterir 2011: 231*
- serinmek** Kendisi için sermek, yaymak (Çr.)
- serit** Sırık kebabı yapılırken kuzudan ya da oğlaktan sızan yağ (Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Serit de daha sonradan ısıtılarak ekmele yenilmektedir." *Oğuz 2006a: 26*
- serkeplenmek** Davranışlarında ağır olmak, oyalanmak (İs.)
- sermin** Dokuma aygıtında bezin sarıldığı ağaç (Çr.)
- seroş** Sarhoş (Çr.)
- serpenek (1)** Dam saçağı (Külah, Küre-Al.; İs.; Su.; Kızılhamza-Or.; Dutçakallı, Hımiroğlu-Çr.) "Kanatlandı, Alosmangil'in serpeneye konu varıp." *Gümüş 1977: 111*
- serpenek (2)** Kasket güneşliği (Os.; Dutçakallı, Ovasaray-Çr.) "Kapıdan içeri girerken, şapkasının serpenesindeki karları da silkeledi." *Güven 2010: 100*
- serpin** Un ya da tahıl ambarı (Çr.)
- serselemek** Sersemlemek, başı dönmek, sallanmak (Çr.) "Felek sillesin yiyen / Ölmese de serseler" *Ertekin 2006: 101*
- sertelemek** Sertleşmek, dikleşmek (Alacahöyük-Al.; Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "Fazla sertelme çabuk yumuşarsın." *Yoksul 2013: 306*
- sértmek** Seğirtmek, koşmak (Çr.)
- seselmek** Tanınmak, adını duyurmak, ünlü olmak (Çr.)
- sêsen** Seksen (Çr.)
- seslemek** 1. Çağırmak, seslenmek (Körkü-Su.; Evcioortakışla, Karahisar, Sarimbey-Çr.) 2. Yüksek sesle konuşmak (Çr.) "Rüzgarından gıda alan yaprağım / Sesledim arıya balda birleşek" *Şahadoğru 1995: 134*
- set** Ahşap sedir (Ka.)
- seten** Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan, hayvan ya da suyla döndürülen dikey konulmuş değirmen taşı (Alacahöyük, Külah-Al.; Kamışlı-Su.; Çıkrık, Kadıdere-Çr.) "Bir gan kara patoz halamın evinin avlusundaki setende bulgur çekecektik." *Çalışgan 2021: 173*
- seten seyrek** Ara sıra, tek tük (Su.)
- setik (1)** 1. Üçgen biçimli boncuk kolye (Ovasaray-Çr.) 2. Mercana benzeyen bir çeşit boncuk (Çr.) "Fatma'nın setiği güzel." *Tdk 1993: 3593*
- setik (2)** 1. Boğum, ek yeri (İs.; Âşıkbükü-Os.) 2. Eklem yerleri arasındaki bağlayıcı kemik (İs)
3. Hayvanların topukları üzerindeki tırnağımsı çıkıntılar (Âşıkbükü-Os.)
- setik (3)** Kırık pirinç (Âşıkbükü-Os.)
- setik (4)** Düğme geçirmek için açılan delik, ilik (Kuşsaray-Çr.)
- sette mette** Arada sırada, binde bir (Çr.)
- sevayi** Üç etek yapılan çizgili bir tür kumaş (Çr.)
- sevindirik olmak** Birden, çok sevinçle duyulan heyecan (Çr.)

- "Yâr sevindirir olmuş / Yeldirir deli gibi"* Gösterir 2011: 142
- sevli** Servi (Su.)
- sevseri** Serseri (Göcenovacığı-Çr.)
"Ben seni aç açık mı koyarım ulan sevseri dedi emmisi, ben seni susuz ekmeksiz mi koyarım." Gümüş 1977: 17
- sevünç olmak** Gerdeğe girememek (İs.) *"Dâmadı gordün müydün sevünç oluyomuş."* Abaz 2004: 99
- seyfi** Deliceden az büyük bir çeşit avcı kuş (Çr.)
- seyik (1)** Arayıcı (İsahacı-Al.)
"Gece gündüz gezdim seyikler gibi / Dolandım dağları geyikler gibi" Arısoy 1970: 37
- seyik (2)** Geyik yavrusu (Seydim-Çr.) *"Şu dağda gezdin seyikler gibi."* Koşay-Aydın 1952: 121
- seyim** Pay, hak, hisse (Âşıkbükü-Os.)
- seyip** Başiboş, bağımsız (İsahacı-Al.; Su.; Bütet, Çıkrık-Çr.) *"Dağlarda geyik misin? / Başına seyip misin?"* Gösterir 2011: 255
- seyiplemek** Başiboş bırakmak (Çr.) *"Seyiple gitsin şu hayvanları yazıya."* Yoksul 2013: 567
- seyirmek** Seğirmek (Çr.) *"Nazmiye, oğlanın yüzündeki seyirmelere şaşmıştı."* Tahir, 2008: 323
- seyirtmek** Koşmak (Ba.; Me.)
"Seyirt aslanım, sizin tallıya Çerkeşli Memedin kömüş girmiş." Şahin 2020: 113
- seyis** İki, üç yaşında enenmiş erkek keçi, koç (İs.; Su.; Çr.) *"Se-yisinen tekeyi birbirine karıştırma."* Yoksul 2013: 567
- seyisana** Bazı köylerde, düğünlerde zahire götüren erkek (Gölet-Ka.)
- seyitmek** Koşmak (İs.)
- seyrekleme** Seyrek olarak, aralıklı (Çr.)
- seyremek** Sebze fidelerini bahçeye dikmek (İs.)
- seyrengeç** Çevreyi seyretmeye yarayan yüksek yer (Su.) *"Eviniz de bek seyrengeçmiş."* Uçakçı 2006: 372
- seyrennas** Düğünlerde perşembe günü verilen yemek (Çr.)
- seyretme** Sebze fidesi (İs.)
- seysana** Çeyiz (Su.; Çıkrık, Eski-ekin-Çr.) *"Seysanası üç kağniya bülleir / Töredir gençleri başgöz ederken"* Kurtoğlu 1994: 169
- seyesenmek** Vurmak üzere el kaldırmak (Çr.)
- sezdeniş** Çıkışma, sitem etme (Kuşsaray-Çr.)
- sezek** Duygun, duyarlı, tez sezen (Çr.)
- sıcak** Hamam (Çr.)
- sıçancıl** Kerkenez kuşu (Çr.)
- sıçan dişi** Bir çeşit tığ oyası (Çr.)
- sıçankulağı** Yoncaya benzer bir çeşit ot (Çr.) *"Dağda sıçan kulağı / Yâre saldım ulağı"* Ertekin 2006: 43
- sıçanname** Bir çocuk oyunu (Külah-Al.)
- sıçanotu** Yoncaya benzer bir çeşit ot (Çr.) *"Sıçanotu yemedi de bunun suratı neden böyle morardı."* Tahir 2008: 325
- sıdgan** İçten, içtenlikle (Su.)
- sıdgan** İçten, candan (Su.)
- sıdırmak** Eti yağından, balı peteğinden ayırmak, sıdırmak (Çal-yayla-Çr.)
- sığamak** El ile sürmek, sıvamak (Çr.)
- sığanak** Kısa süre yağın yağmur, sağanak (Çr.)
- sığıç** Çok sıkı, zorla sığan (İs.)
- sığınmamak** Çok yiyerek rahatsız olmak (Gölet-Ka.) *"O kadar*

- çok yemişim ki sığınamıyorum.*
www.golet.tr.gg/
- sığınç** Sığınan kimse, sığıntı (Çr.)
"Senin baba evinde sığınç gibi kaldığını biliyorum." *Güven 2019: 18*
- sıgıraltı** Sığırların altından alınan gübre, pislik (Çr.)
- sıgırdili** Pişirilerek yenen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
- sıgırkuyruğu** Sarı çiçek açan, tüylü yapraklı bir çeşit bitki (Çr.)
- sıgırönü** Sığırların toplandığı alan (Çr.)
- sıgır südüğü** Bir çeşit yastık ya da heybe motifi (Alacahüyük, Harhar, İmat-Al.)
- sıkgın** Sıkıcı, bunaltıcı (Su.)
- sıki** Dolma silahlarda barut üstüne indirilen tıpa (Çr.)
- sıkılmak** Baskı yapmak, korkutmak (Çr.) "Marazlı Derviş'i sıkıla... Bu işi başka işe benzetmesin!" *Tahir 2004: 217*
- sıkılıcım** 1. Korku, baskı, sıkıştırma (Çalyayla-Çr.) 2. Sıkıntı, bunalmış, stres (Âşıkbüke-Os.) "Beni de kurtar bu sıkılıcımdan, ileri buyur!" *Gümüş 1977: 35*
- sıkıştırma** → sıkıtırma (Çr.)
- sıklak** Sıkıntı (Alacahöyük-Al.) "Kırk çıkana kadar sıklatı vardır." *Balıkçı 2010: 101*
- sıkma** Kollu ya da kolsuz korse gibi sıkınan kadın yeleği (Eskialibey, Satıyüzü-İs.; Âşıkbüke-Os.) "Göğüsleri nerdeyse sıkmasını yapıp dışarıya uğrayacak..." *Tahir 2008: 88*
- sıkıtırma** Kadınlarca işliğin altına, gömleğin üstüne giyilen korseye benzer bir çeşit delme (Su.; Çr.)
- sıldır sıldır** Bir yaranın ya da bulaşık bir nesnenin akması için kullanılır (Çalyayla-Çr.)
- sımayuş** Yüz, sima, çehre (Ba.) "Ne biliyim gızım, sımayuşun bek ya-
bancı gelmedi emme, bilemedim."
Şahin 2020: 115
- sımırtlak** Şaşkın, ne yapacağını bilmeyen (İs.)
- sınağulu** Sınanmış, denenmiş (Âşıkbüke-Os.) "Sınağuludu, her sene çeltik ekimlerinde hava soğur." *Arslaner 2016: 260*
- sınankılı** Sıkıntılı iş (Su.) "Bu müşkülden bizi bu kız kurtarır ancak sınankılı bir iş." *Çalmuk 2019: 105*
- sınap** Küçük yapılı bir çeşit elma (İs.; Çr.)
- sınar** 1. Akraba, yakın (Me.; Or.)
2. Eşdeğer, denk (Ka.) 3. Benzer (Çr.) "O onun sınarıdır." *Caferoğlu 1994: 254*
- sınaşmak** Birbirini denemek, karşılaşmak (Çr.)
- sındı** Makas (Külâh-Al.; Kayı-İs.; Os.; Kamışlı, Yarımşöğüt-Su.; Çıkrık, Karahisar, Sarimbey-Çr.) "Çağırırım Satı deyi / Sındıyı geti deyi" *Ertekin 2006: 37*
- sındırıcı** Öldüren, katil (Doğla-Me.)
- sındırmak** Kırmak (Kalecikkaya-Al.)
- sındu** Makas (Ba.) "Eski kara renkli sındular nerdeee, tenekeyi kesiyodu mübarekler!" *Şahin 2020: 115*
- singın** Kırılmaya yüz tutmuş (Çr.)
- sınğın** Kırık (Çr.)
- sınık** 1. Kırık çıkık (Yazır-Bo.; Karahisar, Serban, Teslim-Çr.) "Sınıklar sarılıp bitmedi yara / Şu insanda kar'olacak yüzler var" *Ercan 1991: 63* 2. Dağınık, perişan, acılı (Eskiyapar-Al.; Sarimbey-Çr.) "Sizin gibi sınık yarı sorana / Her dem şad olup da gülmez mi dostum" *Barışcan 2001: 19*

- sınıkçı** Kırık çıkık bağlayan kimse (Külah-Al.; Evci-Bo.; Dutçakallı-Çr.) "Uzak dağ köylerinde, sınıkçı olarak tanınmış bir adam vardı." *Sarıyüce 2006: 82*
- sınır taşı** Dügünlerde oynanan köy seyirlik oyunu (Çr.)
- sınkırmak** Sümkürmek (Çr.)
- sınmak (1)** Kırılmak (Serban-Çr.) "Bunlar garip yaşar yok iken suçtu / Sındı kanadımız kolumuz bizim" *Koçak 1980: 318*
- sınmak (2)** Korkmak, sinmek (Perçem-Al.; Os.; Çukurlu-Su.) "Kötüden sındı gönül / Hakikatli yâr ister" *Gösterir 2011: 280*
- sıntarmak** Karşı koymaya hazırlanarak beklemek, terbiyesizce itiraz etmek (İs.; Âşıkbükü-Os.) "Karşıma geçip bir de sintarma, bir şey olmamış gibi." *Arslaner 2016: 260*
- sıntıraç** → suntuıraç (Âşıkbükü-Os.; Çr.)
- sıpa** Çocuk (Çr.) "Yârle oyun oynasam / Fırsat yok sıpalardan" *Ay-tekın 2003: 26*
- sıpara** 1. Elifba ya da Kuran'dan bölünmüş sureler yazılı küçük cüzler (Çr.) 2. Kitap (Os.)
- sıpır sıpır** Parça parça (Ka.; Çr.) "Sıpır sıpır döküldü." *Tdk 1993: 3613*
- sıpra** Sofra (Kalecikkaya-Al.)
- sıracı (1)** 1. Bela (Ka.) 2. Azgın kavgacı çocuk (Ba.; Âşıkbükü-Os.) "Uyma yavrum sen o sıracaya, kendin oyna." *Arslaner 2016: 260*
- sıracı (2)** 1. Geçmek bilmeyen kötü huylu yara (Âşıkbükü-Os.) 2. Bir çeşit çıban (Çr.) "Sıracalar belini delik deşik etsin." *Yoksul 2013: 569*
- sıracalı** 1. Zayıf ya da sürekli hasta, saralı kişi (Külah-Al.; Kamışlı, Karagöz-Su.; Çr.) "Sıracalı Sadık'ı pınarın yanında baygın bulmuşlar." *Çalmuk 2019: 180* 2. Kötü, pis, pasaklı, çıbanlı, sevimsiz kişi (Evcikuzkışla, Karadona, Üyük-Çr.) "Get kız seni almıyom / Sümüklü sıracalı" *Ayhan 2002: 169* 3. Belalı (Ka.)
- sıraya dizme** Yüzük oyununuda yenilen oyuncuları başçıl denetiminde duvar örme biçiminde sıraya sokup, düzgün durmayanlara vurarak ceza verme (Çr.)
- sırça** Renkli camdan bilezik (Me.)
- sırçan** Eğrilmiş ip yumağı (Su.)
- sırgat** Sayımdan kaçırılan hayvan (Çıkırık-Çr.)
- sırhalamak** → sırkalamak (Ovakarapınar-Çr.) "Guru fasilye combuldum su. Bi de gertirken sırhalamışın dokülmüş." *Özdemir 2019: 134*
- sırıkçı** Kırık sağaltımı yapan kimse; kırıkçı (Su.)
- sırık kebabı** Bir sırığa geçirilen kuzunun ya da oğlağın özel ocaklarda pişirilmesi ile yapılan kebab (Ka.) "Cazgırımız işinin tam erbabı / Pek iyidir kuzu sırık kebabı" *Oğuz, 2006a: 27*
- sırım** 1. Hayvan derisinden yapılan bir çeşit ip (Su.; Evciortakışla, Kirazlıpınar-Çr.) 2. Bir çeşit çarık yaması (Dutçakallı-Çr.) "Bu sırım şu yatan göndendir." *Türkoğlu 2007: 162*
- sırımak** Çarıkları sırım ile dikmek (Çr.) "Yoosa gendiñ mi sırıldıñ? Bek büyük sırımış." *Özdemir 2019: 70*
- sırımlı çarık** Bağcıkları dahil, bütününüyle deriden yapılmış ilkel ayakkabı (Eskiekin-Çr.) "Başımızda kaldı bir eski sarık / Ayaımızda kaldı sırımlı çarık" *Ertekin 1943: 16*

sırımsımak → sırımsımak (Çr.)
sırcımsımak Sertleşmek (Çalyayla-Çr.)
sırınsı (1) Katı, sert (Su.)
sırınsı (2) Ağzı sıkı (Su.)
sırınsımak Et gibi şeylerin bayatlaması, sertleşmesi (Çr.)
sırtmak 1. Ayakta durmak, dikilmek (Çr.) 2. Gülmek (Al.; Kalecik-Me.; Os.; Hacılarhanı-Su.) "*Bozuk düzen yürütenin / Haram malla sırtanın*" Piroğlu 1981: 81
sırkalamak Sallamak, silkelemek, sarsmak (Çalyayla-Çr.) "*Güzel gelin çık dala / Dut dalını sirkala*" Gösterir 2011: 74
sırkıntı Süzüntü (Çr.)
sırkıtmak Suyunu akıtmak, süzmek (Su.; Çr.)
sırmak Suyu süzülme (Çr.)
sırma Toprak alanlarda erkek çocukların oynadığı bir çeşit bilye oyunu (Çr.)
sırmak Sağlamca dikmek, çitirmek (Çr.)
sırpata Giysilerin çok ıslanmış olması (Os.)
sırplaşmak Dik olmak, sarplaşmak (Çr.)
sırsalamak Sallamak, sarsmak (İs.)
sırsamak Sallamak, sarsmak (İs.)
sırtağra → sırtıkara (Çr.)
sırtan Yengeç (Çr.)
sırtaara Bir cins yenilen mantar; sırtıkara (Ba.) "*Geçengün bizim Kötümeşe'den iki poşet sırtaara topladım.*" Şahin 2020: 116
sırtarık 1. Şımarık, utanmaz (İs.) 2. Yerli yersiz dişlerini göstererek gülen kimse, sırtıkan (Su.; Çr.)
sırtarmak Dişlerini göstererek gülmek, sırtıtmak (Ovakarapınar-Çr.) "*Sarı dişlerini göstererek kurt gi-bi sırtardı.*" Tahir 2008: 350

sırtıkara (1) Ağaç kütüklerinin biçilmesi sırasında en dışta kalan budaklı, bozuk kısım (Beydili-Çr.)
sırtıkara (2) Bir mantar türü (Bademce-Ka.)
sıtara Alın yazısı, şans, baht (Büyükbolatlı-Su.)
sıtgan Candan, gönülden (Su.)
sıtkı sıyrılmak Güvenini yitirmek, güveni kalmamak (Su.; Çalyayla, Evcikuzkışla, karagöz-Çr.) "*Sıtkım sıyrıldı, dönüp yüzüne bakacağım gelmiyor.*" Yoksul 2013: 568
sıtmak Yara ya da benzerlerinin patlaması, ezilmesi (Çr.)
sıvak Sıva (Su.)
sıvanmak Girişmek, başlamak (Çr.) "*Ayağına çabuk olmayan mahpusaneciliğe sıvanmamalı.*" Tahir 2007: 344
sıvaşkan Bulaşıcı (Çr.) "*Sıvaşkan bir gaz kokusu yayılmaya, oraya buraya sinmeye durmuştu.*" Gümüş 1977: 155
sıvaşmak Bulaşmak (Çr.) "*Otlara, çiçeklere, ekinlere sıvaşmış çiy damlacıkları inci taneleri gibi şavklanıp duruyordu.*" Gümüş 1977: 76
sıvaştırmak Bulaştırmak (Çr.) "*At hırsızlığımı da yaratılış sebebiyle yüzüne gözüne sıvaştırmıştı.*" Tahir 2007: 289
sıvatlamak → sıvazlamak (Ba.; Acıpınar, Çalyayla-Çr.) "*Yüzünü sıvatladıktan sonra işine kaldığı yerden devam etti.*" Şahin 2020: 116
sıvatlık Köylerde su kıyısına çamaşır yıkamak için yapılan çevresi örülü üstü açık yer (Gölet-Ka.)
sıvazlamak El içi ile bir şeyi düzler gibi yapmak, okşamak, sev-

- mek (Ka.; Ahmetoğlu-Çr.) *"Her sabah kalktığında un çuvalını yoklardı, iki eliyle çuvalı sıvazlardı."* Çalışkan 2021: 201
- sıvık** Cıvık, sulu, gevşek (Su.) *"Hamur sıvık olmuş."* Tdk 1993: 3623
- sıvışmak** Kaçmak (Karakaya-Su.; Çıkrık, Eskiakin, Sarimbey-Çr.) *"Baş yastığının altından usulca alıp sıvışmıştı bahçeye."* Seyda 2006: 42
- sıyhırmak** Sulu nesnelere son damlasına dek sıkmak (Su.)
- sıyık** Çuvaldız (Su.)
- sıyırdamak** Kuru ot, yaprak, giysi gibi nesnelere dokunma ya da sürtünmeyle ses çıkarmaksı, hışırdaması (Çr.)
- sıyırğı** 1. Gübre atmaya yarayan büyük kürek (Su.; Çıkrık, Seydim-Çr.) 2. Kışın dam üstündeki karı küremekte, yazın harmandaki samanla buğdayı toplamakta kullanılan tahta araç (Kıcılı, Külah-Al.; Beydili, Çıkrık, Ovakarapınar-Çr.) *"Sıyırğı, yaba, tırmık, dirgen ne bulduysa onunla girildi işe."* Gümüş 1977: 93
- sıyırğu** Orağı tırpan gibi kullanarak kavrama yapmadan tek vuruşluk hamlelerle ekin biçme biçimi, sıyırğı (Âşıkbüke-Os.) *"Şerif Çavuş, orağı sıyırğuya alınca nereyese bir çıkımı bir seferde biçerdi."* Arslaner 2016: 260
- sıyırkı** Bitlerle yumurtalarından temizlemek için tarağın dişlerine iplik geçirerek saç tarama işi (İs.)
- sıyırmak (1)** Yukarı kaldırmak (sürgülü şeyler için) (İs.) *"Oda havalansın, pencereyi sıyr."* Tdk 1993: 3625
- sıyırmak (2)** Şamarlamak (Gökçam-Su.) *"Ula sen kime küfür ediyin dedim, Ali'ye iki sıyırdım."* Sağmen 2009: 71
- sıykal** → saykal 1 (Âşıkbüke-Os.)
- sıymak** Bozmak (Çr.) *"Orucu sıydı."* Tdk 1993: 4693
- sıypınmak** 1. Kayar gibi inmek ya da çıkmak; sarıla sarıla ağaca tırmanmak (Obruk-Do.; Âşıkbüke-Os.) *"Ceviz ağacından sıypındım emme pantulu da yırttım."* Şahin 2020: 116 2. Kış üstü kaymak (Os.)
- sıypmak** Kaymak (İs.) *"Sabun elimden sıyptı."* Tdk 1993: 3626
- sıyrıncak** Kaygan, kayıcı (İs.)
- sızağan** Suyu sızdıran toprak testi (Çr.)
- sızgıç** Kavrulmuş parça et, kıyma (İs.) *"Kıyma ile sızgıç kavuruyorlar."* Demiryürek-Ozulu 2017: 198
- sızılmak** Sızılmak (Çalyayla, Karahisar, Serban-Çr.) *"Koyun kuzulayınca / Yaram sızıluyınca"* Gürsel 1997: 269
- sızkıç** Kemikli et ya da kıymadan kış için yapılan kavurma (Çr.)
- si** 1. Çocuk oyunlarında çizgi (Âşıkbüke-Os.) *"Siye bastın, yandın."* Arslaner 2016: 260 2. Gazoz oyununda, çizilen düz çizgi üzerindeki gazoz kapaklarını çizgiden çıkarmak için kullandıkları ayakkabı tabanı (Çr.)
- sibik** Uç, köşe (Ka.)
- sibotsuz** Biçimsiz, gereksiz (Çr.) *"O ne sibotsuz laf öyle?"* Özçatalbaş 2003: 68
- sifdime** Küçük parçalara ayırma (Su.)
- sifir** Yaş bulaşığı, yağ lekesi (Su.)
- siftah** İlk kez olarak (İs.; Çr.) *"Hepsi yollu yoluncadır, siftah yaptığımız bir iş değil!"* Tahir 2004: 67
- siftimek** Sona kalanı toplamak (Ka.)

siftinmek Omuzlar oynatılarak giysi yardımıyla kaşınmak (Çr.)
"Sırtında bit mi var, ne siftinip duruyorsun?" *Yoksul 2013: 570*

siğdirmek Ayakta işemek (Çr.)

siğer kemiği Omurga (Çr.)

siğilemek (1) Canı yanan köpek gibi hayvanların inler gibi ses çıkarması (Çr.)

siğilemek (2) Madeni kapların dokununca ses çıkarması (Çr.)

siğiltelenmek Oyalanmak (Çıkrık-Çr.) "Gel orada siğiltelenme şu işi gör." *Tdk 1993: 3631*

siğim siğim İnce ince akmak ya da yağmak (Kargı-Os.)

siğinti Sızıntı (Su.)

siğirseği → siğirsek (Çr.)

siğirsek Sert, sinirli et (Çr.)

siğirtmek Koşmak (Su.)

siğlenpitik Saklambaç oyunu (Mislerovacı-Çr.)

siğmek Hayvanların işemesi, sidiklemesi Yerliköy-İs.; (Dutçakallı-Çr.) "Vadesi gelen it cami duvarına siğermiş." *Türkoğlu 2007: 166*

siğnenbitti → sinembitti (Çr.)

siğnenmek Gizlenmek, saklanmak (Os.; Gökçam-Su.; Çıkrık-Çr.) "Öldürme planını da gizlice karanlıkta siğnenerek dinlemişti." *Destanoğlu 2006: 57*

siham Bir parça (Al.)

sikke Hayvanları bağlamak için yere çakılan demir ya da ağaç kazık (Al.; Eskiköy-Çr.) "Aradığın Arap atı Mecitözü'nün Çorak köyünde, Çerkez Mehdi Bey'in tavlasına sikkelenmiştir." *Tahir 2008: 171*

siklet Aşırı kalabalık (Os.)

silbir Nazarlık (İs.)

sildir sildir Etekleri yerleri süpürerek (Os.)

sile Ağzına değin dolu, tam (Gölet-Ka.; Su.) "Mercimek kile kile / Ölçerim sile sile" *Ertekin 2006: 90*

silecek Lastik silgi (Çr.)

silgi 1. Kadınların kullandığı yazmadan büyük başörtüsü (Kalecikkaya-Al.; İs.; Os.) "Hüsniye'ynen Cevriye'ye silgi gerek." *Özkan 2004: 61* 2. Banyo havlusu (Yerliköy-İs.)

silik (1) Ağaçsız, çıplak yer (Kızılhamza-Or.)

silik (2) Kar dolarak dümdüz görünen çukurlar (Çr.)

silikleme Karın çukurları doldurarak düzlemesi (Çr.)

sililmek Üzerindekileri düşürmek için sallamak, silkelemek (İs.)

silim Uyuşuk (Os.)

silinmek Kendini beladan uzaklaştırmaya çalışmak (İs.)

silkinmek Sallanmak, titremek (Su.)

silme Patlıcandan yapılan sulu yemek (Aşıkbüyük-Os.)

sille Sepicilerin deri ıslattıkları su dolu çukur (Çr.)

silme Ölçeğin ağzına dek dolu durumda olması (Evcı-Bo.) "Silme bir hakla buğday istiyorum." *Yoksul 2013: 571*

simidik → similik 1 (İs.)

similek → similik 1 (Palabıyık-Çr.)

similik 1. Uyuşuk, çekingen, ağır davranışlı kimse (İs.) 2. Sinsi (İs.) 3. Aciz, zayıf, şaşşal (Ovakarapınar-Çr.) "Kim la bu similik emmi?" *Özçatalbaş 2002: 136*

simil simil 1. Sessizce gülümseyerek (Çıkrık-Çr.) 2. Sinsi sinsi (Çr.) "Ne o simil simil geliyorsun yine diyeceğin bir şey var." *Tdk 1993: 3636*

simirç Karış (Çr.)

simpostan Birden (Çr.)

- simsim (1)** Ağız kokusu için kullanılan bir çeşit baharatlı hap (Çr.) “Kağıt içinde simsim / Doğru söyle kiminsin?” Ertekin 2006: 68
- simsim (2)** → sinsin (Ka.) “Simsim oyunu sırasında davul zurna sürekli çalar.” Aşık 2003: 75
- simsort simsort gitmek** İsteksiz isteksiz yürümek (Os.)
- simtiklenmek** Oyalanmak, iş yaparken tembellik etmek (Âşık-bükü-Os.)
- sin** Ölü gömülen yer, kabir (Gökçam-Su.; Eskiekin, Karahisar-Çr.) “Nazar deveyi çölmeğe, insani sine sokar.” Kerman 1997: 48
- sinap** Acıktan biraz büyük bir çeşit ekşi elma (Çalyayla-Çr.) “Benim çocukluğumda bağımızda sinap elması, gelin elması gibi elma çeşitleri vardı.” Ozulu 2016: 78
- sincan** Sivri yapraklı, çalı türü bir bitki (Çalyayla-Çr.)
- sinci (1)** 1. Sin kazıcısı (Çr.)
2. Küçük sin (Çr.)
- sinci (2)** Şimdi (Çr.)
- sinçi (1)** 1. Asık yüzlü, somurtkan (Su.) 2. Yüz, surat (Çr.)
- sinçi (2)** Giyim kuşam (Su.)
- sinçisiz** Biçimsiz, çirkin (Kuşsaray-Çr.)
- sindi** Makas (Gökçam-Su.)
- sindik** Cıva (Ka.; Su.)
- sineklenmek** 1. Kuşkulanmak (Çr.) 2. Suçunu belli edecek hareketler yapmak (Çr.)
- sinembitti** Saklambaç (Salman-Su.) “Gece sinembitti oynarken gızı öptüm ula.” Kerman, 1997: 24
- sinenbeç** → sinembitti (Çr.)
- sinenbitti** → sinembitti (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.) “Güvercin takla sinenbitti derken sokağa koştuğumuz.” Ozulu 2016: 233
- sinenmek** Gizlenmek, saklanmak (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.) “Şo duvarın dibine sineniyolar, cüvere içiyolar.” Özdemir 2019: 27
- singirdemek** Sıkıntı çekmek (Çr.) “Sinekli göt singirder.” Ertekin 1942: 30
- singirşek** Yiyeceklerde olması gerekenden düşük ateşte pişmekten kaynaklanan kıvamsızlık (Âşık-bükü-Os.) “Bugün niyeysel ocakta yemek de sacdaki ekmek de singirşek oldu.” Arslaner 2016: 260
- sini** Düğünde, erkek evinden kız evine törenle götürülen gelin giysisi (Kamışlı-Su.; Aşılıarmut-Uğ.) “Bayraktar siniyi ilk aldıkları yerde selavat getirir.” Yöndem 1983: 11
- sini bitli** Elinden iş çıkmaz (Çr.) “Ula şu bizim Osman Ağa da emme sini bitli yahu.” Tuluk 1991: 2
- sini çıkarma** Düğünde, gelinin giysilerinin törenle kız evine götürülmesi (Karahacıp-Or.; Su.)
- sini iletme** → sini çıkarma (Aşılıarmut-Uğ.)
- sini kaldırma** → sini çıkarma (Yekbas-Bo.)
- siñil** Siğil (Çr.)
- siñilemek** Madeni kapların dokununca ses çıkarması (Çr.) “Ne bir ses, ne bir soluk... Siniler sinek yoktur.” Saryüce 2004: 9
- sinine tüküreyim** Kızılan birine söylenen sövgü sözü (Çr.)
- sinirmek** Yemeği sindirmek (Su.) “Çok yedim, bir küllüğe çıkayım da sinireyim demiş.” Uçakcı 2006b: 187
- sinirse** 1. Güç kırılan, kırılmaz, sert (odun gibi nesnelere için) (İs.) 2. Sert, sınırlı et (Çr.)
- sinitmek** Bir engelin ardına gizlenmek, siper edinmek (Su.)

sinlek Yeri mezar anlamında beddua edilirken kullanılan söz (Külâh-Al.)

sinmek (1) Alışmak (Çr.)

sinmek (2) Sığınmak (Gölköy-İs.)
"Sinicek kızları va, üş dene." *Abaz 2004: 164*

sinmek (3) Uygun düşmek, yakışmak (İs.; Ovakarapınar-Çr.)
"Bu elbise bana iyi sindi gibi." *Tdk 1993: 3643*

sinmelik Saklanılacak yer (Su.)

sinnek Ölümü yaklaşmış kimse (Çr.)

sinnenmek Saklanmak, gizlenmek (Çr.)

sinne sırığı İşe yaramaz adam (Eskiköy-Çr.)

sinsile Soy, sülale (Su.; Serban-Çr.) "Sinsilene dedirme, iraatça dur." *Kerman 1997: 24*

sinsin Geceleri ateş çevresinde, davul zurna eşliğinde oynanan bir çeşit oyun (Eskiyapar, Külâh-Al.; İs.; Beydili, Çalyayla, Eskiekin, Sarimbey-Çr.) "Gaz lambası ışığında sinsin oynanmaz." *Yoksul 2013: 317*

sipcük (1) Bir şeyin sapı, kılçığı, arta kalanı (Ba.) "İyisini siz yidiniz, bana da sipcüğünü bıraktınız ya alacağınız olsun." *Şahin 2020: 116*

sipcük (2) Kenar, köşe (Ba.) "Şu sedirin sipcüğünden tutun da öbür odaya taşıyalım." *Şahin 2020: 116*

sirken Yapraklarından yemek ya a yanç yapılan bir bitki; yaban ısıpanağı (Kıcılı-Al.; Âşıkbükü, Kargı-Os.; Tolamehmet-Çr.)

siter etmek Korumak (Dutçakallı-Çr.)

sitil 1. Kulplu su kabı, bakraç, küçük kova (Külâh-Al.; İs.; Kamışlı, Yarımsöğüt-Su.; Fındıklı-Or.; Os.;

Seydim-Çr.) 2. Berberlerğin yüz yıkadığı leğen (Su.) 3. Süzgeç, kevgir (Çıkırık-Çr.) "Sitil sitil yoğurdum / Beş balaban doğurdum" *Aytekin 2003: 151*

sival Soru (Yeşilyurt-Al.; Su.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çalyayla-Çr.) "Bayraktar sival söyleyerek oğlan evinin kapısının önüne gelir" *Yöndem 1983: 25*

sivilci Sivilce (Çr.)

sivirdenmek Oyalanmak, uğraşmak, az çalışmak (Palabıyık-Çr.)

sivişmek 1. Gizlice kaçmak, sıvışmak (Kargı-Os.; Gökçam-Su.)

2. Saklanmak (Çr.) "Sofra gördün giriş, dövüş gördün siviş." *Yoksul, 2013: 574*

sivriç 1. Sebze fideleri dikmek ya da yerden bir şey sökmek için kullanılan ucu sivri ağaç (Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) "Çiğdem zamanı sivriçler elimizde Dağ Deresi'ni hatta daha uzaklara giderdik." *Arslaner 2016: 260*

2. Ağaçtan yapılan çivi (Dutçakallı-Çr.)

sivrik Toprakta yeni çıkmış, yeşermiş ekin (Bo.; Gölet-Ka.; Su)

sivritme Kalemtraş, açacak (Âşıkbükü-Os.)

sivsik Sinsin oyunu (Âşıkbükü-Os.) "Köyün uygun bir yerine sivsik ateşi yakılır." *Arslaner 2016: 93*

sivsiklenmek İsteyerek vakit yitirmek (Os.)

sivtinmek → siftinmek (Çr.)

siy (1) Çizgi oyununda bir oyuncunun ayağının ya da oynadığı tuğla parçasının çizgiye değmesi (İs.) "Necla da tam bu anı bekliyordu: Siy oldu diye bağırıldı." *Kalayoğlu 2017: 56*

siy (2) Üç eteğin etek uçları ya da arka parçası (Oğlaközü-Su.)

siyaset Eziyet, işkence (Külah-Al.)
“Çok siyaset çekti.”

siydüme (1) Suda taş yüzdürme (Âşıkbükü-Os.)

siydüme (2) Kedi, köpeğin işemesi, siydirme (Âşıkbükü-Os.) “Arabının tekerine köpek siydümüş.” Arslaner 2016: 260

siyecek etmek Topluca bir kişiyle eğlenmek (Çıkrık-Çr.) “Yeter artık beni siyecek ettiniz.” Tdk 1993: 3650

siyeç (1) Toprak damların yapımı sırasında, kalasların üzerine dizilen yapraklarından temizlenmiş çalı (Külah-Al.; Evcı-Bo.) “Tepe nin eteğinde eski kom öyle duruyor. Siyeçleri dökülmüş.” Saryüce 2006: 32

siyeç (2) Karadamlarda alçak korkuluk duvarı (Al.; Bo.)

siyeç (3) Fese takılan altınlara verilen ad (Çr.)

siyeç (4) Tarla ya da bağ çevresine çekilen çalı benzeri çit (Perçem-Al.; Çukurlu-Su.) “Siyecim yıkıldı dağım kalmadı / Gölgeli saraylı bağım kalmadı” (Aşık Hüseyin) Ercan 1991: 112

siyeç (5) Avcıların gizlenmek için yaptığı çalı çırpıdan siper (Su.; Gökköy-Çr.)

siyek Koyun, keçi gibi hayvanların kızgınlık dönemlerinde dişilik ya da erkeklik organlarından akan sıvı (Su.)

siyem siyem Rüzgârsız yağın yağmur (Al.)

siyer Pirzola (İs.)

siyer kemiği Omurga (Çr.)

siyerlemek Çeç denilen ekin yığını ile düzeltmek (Tatar-Çr.) “Siyerlediğim çeçin üstünde tavuklar deşinmiş.” Gösterir 2020: 42

siyez Kaplıcaya benzeyen, hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit tahıl (İs.) “Ye kirezi, al siyezi.” Eker 1940: 14

siyim İnce, hafif yağın yağmur (İs.)

siyim siyim Yavaş yavaş, ince ince (yağmur yağmak, gözyaşı akmak) (Ba.; İs.; Gökçam-Su.; Çıkrık, Sarimbey, Teslim-Çr.) “Pencereden ufak ufak taş gelir / Ela gözden siyim siyim yağ gelir” Akbaş 1983: 76

siyinnik Ocaklıkta maşa ya da sacayak konulan yüksekçe yer (İs.)

siylim Beceriksiz, sünepe (İs.)

siymek (1) Hayvanların işemesi, sidikleme (Külah-Al.; Obruk-Do.; İs.; Gökçam-Su.; Çıkrık-Çr.) 2. Sızma, üstüne sidik kaçırma (Os.) “İt kudurunca cami duvarına siyer.” Ertekin 1942: 31

siymek (2) Sözüden dönmek (Serban-Çr.) “Dostluk ikrarında duranlar gelsin / Aman ikrarını siyen gelmesin” Koçak 1980: 168

siyenenmek Saklanmak, gizlenmek (Ba. İs.) “Ahmakıslatan yağıyor, gel şu Veli Çavuşlar’ın demüstünün altına iki dakika siyenenelim.” Şahin 2020: 116

siyrek Seyrek (Kalecikkaya-Al.)

sobalı Don yapımında kullanılan, direkleri dört parmak eninde bir çeşit kumaş (Çr.)

sobelen → söbelen (Güvenli-Çr.) “Taze bulup yiyeleyenler şanslı zira dağlarda sobelen olmuyor.” Hodul 2019: 69

sofra aşu Bulgur çorbası (Su.)

sofra atmak Sofra kurmak (Bademce-Ka.)

soğan erkeği Korkak erkek (Çr.)

soğla (1) 1. Bataklıklarda, göllerde suyun çekilmesiyle alttan çıkan nemli, bitek toprak (Hacı-

- hamza-Ka.; Su.) 2. Hiç sürülüp ekilmemiş toprak (Os.) 3. Çayın taştıktan sonra çevresinde bırakıldığı mil (Çr.)
- soğla (2)** İçi boş, kof, kabuklu yemiş ya da tahıl (Çr.)
- soğla (3)** Uzun süre beklemiş (Os.)
- soğlak** İçi boş, kof, kabuklu yemiş ya da tahıl (Çalyayla-Çr.)
- soğmak** Yormak, üzmek, can sıkı-mak (Âşıkbü-Ös.) “*Bunca der-din arasında en çok şu bebekler soğuyor beni.*” *Arslaner 2016: 260*
- soğna** Sonra (Çr.) “*Deli Haşim: Soğna soğna?*” *Özçatalbaş 2003: 107*
- soğolcan** Solucan (Çağşak, Gök-köy, Karagöz-Çr.)
- soğukkuyu** Bir çeşit lastik ayak-kabı (Miyanesultan-Al.; Su.; Çal-yayla, Eskiekin-Çr.) “*Geç de oldu bağ çubuğu yanmaz da / Soğuk kuyuları sürüyor Fatma*” (*Salim Örgel*) *Ercan 1991: 436*
- soğukluk (1)** Semizotu (Al.; İs.; Âşıkbü-Ös.; Su.; Çalyayla, Dut-çakallı, Mustafaçelebi-Çr.) “*Soğukluktan ister salata, cacık, ister yemek yap; gör tadı nasılmış.*” *Yoksul 2013: 575*
- soğukluk (2)** Serin yer, mahzen (Al.)
- soğulcan** Solucan (Al.; Su.)
- soğulmak (1)** Sütü kesilmek, suyu çekilmek, buruşup pörsümek, sönmek (Çıkırık-Çr.) “*Bu elmaların hepsi soğulmuş.*” *Yoksul 2013: 164*
- soğulmak (2)** Kısılmak (Âşıkbü-Ös.) “*Çocuklara laf anlatacağım diye sesim soğuldu.*” *Arslaner, 2016: 261*
- sohmak** Sokmak (Çayhatap-Çr.) “*Elimi sohtum astara / Elim kesti destere*” *Caferoğlu 1994: 141*
- sohra** Sofra (Çr.)
- sohramak** Sokramak, söylen-mek (Çr.)
- sohu** → soku (1) (Ba.; Kuyucak-Me.; Gökçam-Su.; Çr.) “*Name yaz-dım sohuya / Gelen giden ohuya.*” *Kerman 1997: 24*
- sohulu** Pulluk, köten (Ovakarapınar-Çr.)
- sohum** Lokma (Yerliköy-İs.; Çr.) “*Gızım yürām eziliyo, bi sohum çorba yap da içek.*” *Tuluk 1991: 2*
- sohurdamak** Sokramak, söy-lenmek (Çr.) “*Ne istiyon? deyi so-hurdanmış Hoca.*” *Çorumevi 2000: 18.*
- sokancak** İğne (Çr.)
- sokansak** İğne (Çr.)
- sokcül** Çocuk oyunlarında sonun-cu (Çr.) “*Sen okcül ol, sen de sok-cül.*” *Kerman 1997: 24*
- sokortu** Anlaşılmayan söz (Me.)
- sokranmak** Gönülsüz iş yaparken kendi kendine söylenmek, ho-murdanmak (Külah-Al.; Ba.; Su.; Çalyayla-Çr.) “*Vatandaş bir sok-randı, iki sokrandı...*” *Destanoğlu 2006: 78*
- soku (1)** Tahıl dövmeye yarayan büyük taş dibek (Beylice, Yarım-söğüt-Su.; Acıpınar, Beydili, Eski-ekin, Palabıyık-Çr.) “*Sokuya vur-runca tokmağı, orada tanır-sın ahmağı*” *Yoksul 2013: 576*
- soku (2)** Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
- soku (3)** Düğünün ikinci günü (Hisarkavak-Me.)
- sokuk boyun** Kısa boyunlu kimse (Çr.)
- sokum** Lokma (Kıcılı, Külah-Al.; Ba.; Kamlı-Su.; Dutçakallı, Gök-köy-Çr.) “*Yediğimiz iki sokum ek-meğimizi elimizden alıyorlar.*” *Sarıyüce 2004: 187*

sokum soyma Düğünde erkek evinin kız evine kesip gönderdiği et (Kalecikkaya-Al.)

sokuntu Pazarlık yapanlardan başka birinin artırdığı para (Çr.) *"Ahmet gelüp de beş lira sokuntuyu sokmasaydı altı yüz otuz liraya aldı idim."* Tdk 1993: 4701

sokurdama Homurdanmak, söylenmek (Çr.)

sokurdanmak Kendi kendine kızgınca konuşmak, eleştirmek (Göcenovacığı-Çr.) *"Dev anası gibi sokurdanıp durma."* Kerman 1997: 24

solak Sözden anlamayan, ters (Su.)

solak aşık Hayvanın sol bacağından çıkan aşık (Çr.)

solaklamak Elin tersiyle birine tokat atmak (Çr.)

solgan Güçsüz, gücü tükenmiş (Dutçakallı-Çr.)

solgu Dibekte, havanda dövme işini yapan tokmak (Ba.; Harunköy-İs.) *"Koyde solgular yaparduk."* Abaz 2004: 151

solhu (1) Bulgur dövmeye yarayan ağaç tokmak (Harunköy-İs.) *"Solhu yapıken birisi esgerden gelmiş."* Abaz 2004: 151

solhu (2) Çeşmeden helkelerle su taşınan, omuzlara asılı bir ağaç parçası ile uçlarına takılan iplerden, kancalardan oluşan alet (Ba.) *"Gız bacım, benim solhunun sağındaki helkenin dibi delinmiş."* Şahin 2020: 117

solku Dibek, havan (Âşıkbükü-Os.)

suğan Yürürken, çalışırken çabuk yorulan (İs.) *"Değme Arap atlarını soluğan eden Yürük atları vardır."* Tahir 2007: 323

soluğu düğümlemek Soluk alamaz duruma gelmek (Çr.) *"Ço-*

rum'un birinciye gelen mültezimi Çakır Kâhyaların Osman Efendi'nin, hırpadak soluğu düğümledi." Tahir 2008: 11

soluklanmak Dinlenmek (Arpalık, Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) *"Haydar Çavuş, hele biraz soluklanayım."* Çalmuk 2019: 47

solumak Dinlenmek (İs.)

som (1) Samanla karışık ekin yığını (Ka.; Âşıkbükü-Os.; Çıkrık-Çr.) *"Hamurum yoğrulmadı / Somlarım savrulmadı"* Gösterir 2011: 118

som (2) Tam dolu, katışıksız (Çr.) *"Üç gömlek almış ki, som ipek."* Tahir 2004: 379

somak (1) 1. Taneleri alınmış mısır koçanı (Üçköy, Çıkrık-Çr.)
2. Taneli mısır başı (Âşıkbükü-Os.) *"Mısır somağı gibi burnu var."* Koçak 1938: 8

somak (2) Üzüm salkımından önce oluşan filiz (İs.)

somat Düğün, bayram gibi önemli günlerde yapılan özel yemek (Su.)

somun Fırın ekmeği (Su.; Ovakarapınar-Çr.) *"Yavan yedim somunu / Bu dünyanın gamını"* Aytekin 2003: 180

somuncu Güçlü görünmesine karşın güçsüz, dayanıksız kimse (İs.)

somurdak Asık suratlı (Çalyayla-Çr.)

somurmak Bir yiyeceği kırıntı bile bırakmadan yemek, emmek, kemirmek (Ba.; Obruk-Do.; Su.) *"Ya bırak elini somurmayı! Kapkara etmişsin."* Çalmuk 2019: 125

sōna Sonra (Kuyucak-Me.; Su.; Serban-Çr.) *"Az geçmeden bi dâ vurulmuş, sōna bi dâa, emme gıracâmış gibi."* Çorumevi 2000: 18

sonadan görme Sonradan varlıklı olup, üstünlük taslayan (Çr.)

sonah Araba tekeri yağlamada kullanılan, boynuzdan yapılmış yağdanlık (Eskiyapar-Al.)

son başlık Düğün tarihini belirleme (Karahacıp-Or.)

son beşik Ailede son çocuk (Su.)

soncul Sonuncu çocuk, oyuna sonuncu katılan çocuk (Çr.) *"İptida kim ökcülüm, ortancılım, sonculum derse oyunda ona göre sıra alır."* Tombuş 1940: 28

songüz Kışın başlangıç günleri, kasım ayı (İs.; Akçalı, Kamışlı-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Kimisi son güze kimi bahara / Yarı yolda dökülecek Fadime'm"* Çimen 2005b: 109

son horuz Sabaha karşı saat dört beş arası (İs.; Su.)

son kesti 1. Hayvanın son yavrusu (Su.) 2. Tavuğun son yumurtası (Su.)

sonlama Bir kız için son kez dünlüğe gitme (Aşılıarmut-Uğ.)

sonralayım Daha sonra (Göcenovacığ-Çr.) *"Sonralayım, bunda bir iş var, demişsin sen. Çıkmışsın kıyının üstüne ki, işler kötü."* Gümüş 1977: 55

soöd Söğüt (Su.; Güvenli-Çr.) *"Kavak ışığını yoodu öğretmenim, ben de soöd ışığını getüdüm."* Hodul 2019: 110

sōra Sonra (İs.) *"Duza ısladukdan sōra ölçüyoñ."* Abaz, 2004: 135

sōret 1. Fotoğraf (Çr.) *"Tapu için üç, nüfos kâadı için iki sōret."* Kerman 1997: 25 2. Yüz, suret (Çr.)

sorguç (1) Sorgulayıcı, sorguya çeken (Âşıkbükü-Os.)

sorguç (2) Çok emen (Âşıkbükü-Os.) *"Dana anasını sorguç gibi sormuş."* Arslaner 2016: 261

sorgun Birbirine yapışmış ağaç (Yenişihlar-Ba.)

sormak Emmek (Âşıkbükü-Os.)

sormuk 1. Bebeklere, tülbent içine tatlı konularak yapılan emzik (İs.; Su.; Ahmetoğlan, Çıkrık-Çr.) *"Ben çocuklarımın, torunlarımın ağzına çok şükür afyonlu sormuk vermedim."* Çalışgan 2021: 117

2. Bir içeceği boru yardımıyla içerken bir çekmede alınan miktar (İs.)

sorucu Ölenleri sorguya çektiğine inanılan melek (Yazır-Bo.; Su.; Karagöz-Çr.) *"İletip de bir zindana koyunca / Sorucular gelip sual sorunca"* Çevik 2007: 80

sorutgan Asık yüzlü (Su.)

sorutmak 1. Ayakta durmak, dikilmek (Külâh-Al.; Ba.; Aşdağul-Or.; Çalyayla-Çr.) *"Bildir bana neler ettin unutma / Annacımda bilmez gibi sorutma"* Gösterir 2008/84: 11 2. Yüzünü asarak oturmak (Yerliköy-İs.)

sovalak Kof, içi boşalmış, çürük (Çıkrık-Çr.)

sovan Soğan (Çr.) *"Acı sovanı yiyen değil, doğrayan bilir."* Gürsel 1997: 247

sovuk Soğuk (Sevindikalan-Çr.) *"Ula Gazi gudurdun mu sen? Bu sabileri sovukda dorduracan heri."* Özcan 2021: 6

sovulmak (1) Su toplamış yaranın ya da şişkin bir nesnenin içinin boşalması, sönmesi (Çr.)

sovulmak (2) Yumurtanın bozulması (İs.)

soya 1. Dik, yüksek (Çıkrık-Çr.) *"Bu kazma çok soya."* Tdk 1993: 3668 2. Eğik, yamuk (Su.) 3. Yattık, eğimli (Çr.)

soygun(1) Kavurmalık et (İs.)

soygun (2) Ölünün üzerinden çıkarılan giysiler (Gölet-Ka.; Boğazkaya-Me.)

- soyha (1)** Erkeğin üreme organı (Çr.) "*Soyhasında babalar çıkarsa!*" *Yoksul 2013: 577*
- soyha (2)** Kızma ünlemi (Al.; Ba.; Aşağıfındıklı-Su.) "*Yırttılar iki bacağımı soyhalar!*" *Sağmen 2009: 79*
- soyha (3)** → soygun 2 (İs.; Su.; Gökköy-Çr.)
- soyka (1)** → soyha (1) (Çr.)
- soyka (2)** Olumsuz bir durumu, nesneyi, kavramı anlatmak için söylenen söz (Os.; Yarımşöğüt-Su.) "*Soyka bir türlü dırık tutmuyor.*" *Yoksul 2013: 577*
- soyka (3)** → soyğun (Al.; Os.; Kamışlı-Su.; Dutçakallı-Çr.) "*Soykanı başına çalsınlar.*" *Yoksul 2013: 577*
- soykuntu** Ölünün üzerinden çıkarılan giysi (Elmapınar-Me.)
- soylamak** Soyunu araştırmak (Çr.)
- soymuk 1.** Çam ağacının dış kabuğu altındaki yenilebilir bölüm (Ba.; İs.; Bademce-Ka.; Os.) "*Koca çamın tomruğu / Pek hoş olur soymuğu*" *Gösterir 2011: 314*
- 2.** Asma, pür gibi ağaçlarla mısır sapı gibi bitkilerin soyulan kabukları (Âşıkbükü-Os.)
- soypunmak** Birden kendini kaçırmak, sakınmak (Çıkrık-Çr.) "*Sopa vururken soypundu da sopa başkasına değdi.*" *Tdk 1993: 3670*
- soyuh** → soyuk (Çr.)
- soyuk** Soyulmuş, yüzülmüş (Çr.)
- soyutmak** Giysilerini çıkarmak, soymak (Dereyazıcı, Kıcılı-Al; Akçalı-Su.; Evcioortakışla-Çr.) "*Esti deli poyraz dalıma yine / Soyutular yaprağımdan, dalımdan*" *Arız 2005a: 185*
- sozumak** Ayakta dikilmek (Kalecikkaya-Al.)
- söbe (1)** Yumurta biçimi, oval (Ba.; Yerliköy-İs.; Ovakarapınar-Çr.) "*Yüzü bana da biraz söbe gibi geldi. Bizim Menderes beğenmez bu gızı.*" *Şahin 2020: 117*
- söbe (2)** Çocuk oyunlarında "gördüm, yakaladım" anlamında söylenen söz (Su.)
- söbek (1)** Bulgurun iri çekilmesi için baltacığın altına konularak yükselmesini sağlayan topaklanmış ıslak bez (Su.)
- söbek (2)** El değirmenlerinde alt taşın ortasındaki ağaç çivi (Çr.)
- söbelek (1)** → söbe (1) (Hacıhamza-Ka.)
- söbelek (2)** Yenebilen bir mantar cinsi (Ka.) "*Söbelek, elicek, koç mantarını / Toplamaya doyum olmaz Kargı'nın*" *Aşık 2003: 138*
- söbelem** → söbelen (Karagöz-Çr.) "*Bir seklem buğday, bir söbelem mantarınan değişilmez.*" *Yoksul 2013: 149*
- söbelemek** Saklambaç oyununda kaleye ebeden önce gelmek, söbelemek (Çr.)
- söbelen** Kırlarda, dağlarda biten iri, yumurta biçiminde bir çeşit mantar (Çr.)
- söbeltmek** Yumurta biçimi vermek, ovallaştırmak (Çr.) "*Dünyayı söbeltip de karnına mı sokacak.*" *Ertekin 1944: 30*
- söbesarı** Sarı, uzun erik (Beydili, Çalyayla, İsmailköy-Çr.)
- söbü** → böbe (1) (Ka.; Su.) "*Gerektiği zaman tatlılaşan söbü yüzü az-gındı.*" *Sarıyüce 2004: 114*
- söbücek** → söbek (2) (Çr.)
- söğek söğek** Arkası arkasına (Çr.)
- söğöt alması** Tatlı bir elma cinsi (İs.)
- söğül** Ayakta durma, dikilme (Çr.)
- söğülmek** Ayakta durmak, dikilmek (Çr.)

söğünmek Sönmek (Gökköy, Serban-Çr.) “Neden bu günlerde aşkım söğündü / Muhammet Mustafa gel icra eyle” Koçak 1980: 20

söğürtmek Koşmak, seğırtmek (Aşıkbükü-Os.)

söğüt yaprağı Bir çeşit tığ oyası (Çr.)

söhbət gezmek Yemekli toplantı yapmak (İs.)

sökel 1. Ateşli bir hastalık, humma (Karakeçili-Çr.) 2. Sakat (İs.) 3. Bedende yara ya da çıban oluşturan, geçici, ateşli hastalıkların tümü (Çr.) “Çok şükür hasta sökelimiz de yok.” Aksu 2013: 23

söker → sökel 3 (Çr.)

sökerce → sökel 3 (Çr.)

sökmek Filizlenmek, yeşermek (Aşıkbükü-Os.) “Geçenki sıcaklarda kuruyan asmalar tekrar söktü, yapraklandı.” Arslaner 2016: 261

sökü Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle (Su.)

sökün etmek Birdenbire görünüp arkası kesilmeden gelmek (Eskiyapar-Al.; Çıkrık, Serban-Çr.) “Sökün etti dağdan yürüdü zorba / Heybetinden buna sual sorulmaz” Koçak 1980: 263

söküntü → sökel 3 (Çr.)

söllüm söklüm Uyuşuk, sünepe (Çr.) “Ferik Nenem birez söllüm söklümdü / Zekiye'nin evi dıklım dıklımdı” Kurtoğlu 1998: 13

sölpük 1. Kötü giyimli, kılıksız, düzensiz (İs.; Os.; Su.; Çıkrık-Çr.) “Köylü ona Sölpük adını taktı.” Sarıyüce 2004: 35 2. Uyuşuk, dalgın, çekingen kimse (İs.; Dutçakallı-Çr.) 3. Gevşek, pörsük, sarkık (Ba.; Su.) “Akçalar sölpük olur / Can yakar kara kızlar” Ertekin 2006: 116

sölpüme Pörsüme, sarkmak (Ba.; İs.; Çalyayla-Çr.) “Aldığın baldırcanlar sölpümüş. Bunlarınan karnıyarık yapılmaz.” Şahin 2020: 117

sömelek (1) Bebek kundağı (Derreköy, Eskialibey-İs.; Kamışlı-Su.) “Sömelekli demek, aynı zamanda belekli demektir.” Balıkcı 2010: 97

sömelek (2) → söbe (1) (Çr.)

sömürmek → somurmak (İs.)

söngüt Su kaplarında biriken kirerç (Çalyayla, Çıkrık-Çr.) “İnsanın içini söngüt yapıyor bu bizim su.” Gümüş 1977: 125

söp salkı konuşmak Düşünmeden konuşmak (Os.)

sörpüme Pörsüme (Çr.)

sötçü Laf getirip götüran (Ka.)

söve 1. Kapı ya da pencerenin yerleştiği kasa (Külah-Al.; Su.) 2. Yükü tutmak için arabanın ya da kanının dört yanına dikilen direk (Çr.) “Söveler sağlam olsun ki, yük taşıyabilsin.” Yoksul 2013: 578

sövmük Küfür (Bademce-Ka.) “Aha babaan sahalına deyi başlayıp bildiği bütün sövmükleri saydı arkasından.” Gösterir 2020: 42

söye Ahşap ev yapılırken duvarları tutması için dikilen iki yanı oyuk direkler (Sarimbey-Çr.)

söyek söyek Küme küme, bölük bölük (İs.)

söyen Bağ, bahçe çitlerinde kullanılan uzun kazıklar (Ka.)

söyhürmek Sönme (Çr.)

söyke (1) Eğri yer, bayır, yamaç (Çavuşçu-Su.)

söyke (2) Oturmaya uygun köşe (Su.)

söyke (3) İşin gereği (Os.)

söykenmek Uzanmak, yatmak, yaslanmak (Ba.; Sarıcalar-Su.) “Şöyle arkana söyken, emanetçi

- gibi oturma gardaşım.” Şahin 2020: 117*
- söykünmek** Büzülmek (Su.)
- söylenti** Laf, söz, dedikodu (Çık- rık-Çr.)
- söyletmelik** 1. Evlileme töreninde kayınbabanın güveye verdiği armağan (Ka.) “*Damat söyletmeliğini aldıktan sonra sofraya oturur.*” (Aşık 2003: 74 2. Gerdek gecesi gelini konuşturmak için güveyin verdiği armağan (İs.)
- söynük** Cansız, uyuşuk (Acıpınar-Çr.)
- söyündürmek** Söndürmek (İs.; Göcenovacığ, SerbanÇr.) “*Püf diye kör kandili de söyündürüp yattılar.*” Ertekin 1946: 21
- söyünmek** Sönmek (Akçalı, Çukurlu-Su.; Sarimbey-Çr.) “*Yüreğim yana yana / Bir gün olur söyünür*” Ertekin 2006: 32
- sözgelimi** Sözüm ona, söz gelişi (İs.; Su.)
- söz kesme** 1. Evliliğe karar verme (Su.) “*Söz kestik, ama bakalım düğünü görebilecek miyiz?*” Yoksul 2013: 579 2. Düğün tarihini belirleme (Karahacıp-Or.)
- sözün söykesi** Sözün gelişi (Os.) “*Sözün söykesi gibi söylenen bu sözleri Rasih Dayı öyle usturuplu söylerdi ki...*” Saraçer 2000: 339
- sözünü balla kesmek** Konuşan kimsenin sözünü keserken izin istemek (Çr.)
- su** Huy, yaradılış (Su.) “*Huyuna, suyuna git.*” Uçakcı, 2006: 373
- sualtı** Sulak yer, yakınından dere ya da ark geçen tarla (Çr.) “*Üç beş tarladan, su altındaki arpalık neyse ne ama geri kalanları çoktan ayırık kitledi.*” Tahir 2006: 9
- subasığ** → sualtı (Çr.)
- subaşı** Bağ bahçe gibi yerlerin sulama sırasını gözetmek için tutu- lan bekçi (İs.) “*Subaşı tarafından keşik yapılır.*” Kalayoğlu 2017: 13
- subay sırması** Bir çeşit tığ oyası (Çr.)
- subut** Verdiği sözü yerine getir- mek (İs.)
- sucu** Şarap, rakı gibi alkollü içkiler (Çr.)
- sucuk (1)** Kışın saçaklardan sar- kan buz (Ovasaray-Çr.) “*Çatıların kenarlarından sarkan buzlara sucuk derdik.*” Tuluk 1991: 2
- sucuk (2)** Pekmez, nişasta, ceviz içi ile yapılan tatlı bir yiyecek; köme (Su.)
- sucukluk** Kurdele üstüne tek ya da çift sıra altın dizilmiş uzunca kolye (Su.)
- sucukmak (1)** Suçluluk duymak, utanmak (Çr.)
- sucukmak (2)** Susamak (Çr.)
- su çarkı** Tahtadan yapılan çarkın ucuna takılan çivilerin çark dön- dükçe yana konulan tokmaklara çarpmasıyla ses çıkardığı oyun- cak (Çr.)
- sudak** Salya (Çr.)
- sudorlu** Ağırbaşlı, onurlu (Çr.)
- su dökmesi gelmek** Çişi gelmek (Dutçakallı-Çr.)
- su dökmek** İşemek (Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Su dökerken bes- mele çekmeyi unutma.*” Güven 2013: 226
- su dökmeye gitmek** Tuvalete gitmek (Çalyayla-Çr.) “*Her sefe- rinde avluya çıktı, ayak yoluna küçük su dökmeye gitti.*” Tahir 2006: 129
- sufa** Sofa (Al.; Bo.; Os.)
- sufat** Yüz, çehre (Serban-Çr.) “*Metheyleyim o mübarek sufatın / Ehline ayandır, naehle batın*” Ko- çak 1980: 28
- sufra** Sofra (İs.; Su.; Çalyayla, Ser- ban-Çr.) “*Ye gız, aha sufra bak*

- babalı boynuña. Ye zefil olma.”*
Özdemir 2019: 41
- sufırtlı** Yer sofrası kurulurken tablanın altına serilen örtü (İs.)
- suğlu** 2,5 metre uzunluğunda suğlu denen çam ağacına geçirilip germeç yapılarak pişirilen koyun ya da kuzu kebabı (Çampınar-Os.)
- suğmak** Darılmak, küsmek, somurtmak (Çr.) *“Hafız’ın başı yerden kalkmıyor, suğuyordu öyle.”* Gümüş 1977: 147
- suğumsuz** Aç gözlü, doyumsuz (Eskiköy-Çr.)
- suğutmak** Sessizlik içinde sinirli tavır almak (Os.)
- suiti** 1. Porsuk (İs.) 2. Susamuru (Os.)
- sukan** Otlak (Çr.) *“Sığır şimdi sukandadır.”* Koşay-İştman 1932: 350
- sukesen** Toprak altında tüneller açarak gezen, kirli sarı renkli, iri bir böcek, kestenkelle, arkkesen, danaburnu (İs.)
- sulaan** Sulak yer (İs.)
- sulağan** Sulak yer (Çr.)
- sulağı** 1. Sürahi (Çr.) 2. Bahçe sulamaya özgü alet (Çr.)
- sulak** Süzgeçli teneke (Çr.)
- suleyli** Düzensiz, dağınık (Çr.)
- sultan küpesi** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- sulugöz** Her şeye ağlayan (İs.)
- suluk (1)** Hamam takımı, hamam havlusu (Çr.) *“Yunakta yıkanınca suluğunun iyice bir silin, kurulan.”* Yoksul 2013: 663
- suluk (2)** Oda içinde küçük banyo, gusulhane (Oğlaközü-Su.)
- sulu kızartma** İçine kıyma, soğan, maydanoz konan yufka ekmeğinin dört köşe katlanıp kızartılmasıyla hazırlanan yiyecek (Çr.)
- sulukluk (1)** Havlu gibi kurulanlar bez (Çr.)
- sulukluk (2)** Oda içinde yıkanılan yer (Or.)
- suluman** Hafif sulu (Su.)
- sulusepkin** Yağmurla yağan kar (Al.)
- suluzırtlak** İyi pişmemiş sulu yemek (Çr.)
- suluzırtlan** → Suluzırtlak (Çr.)
- suma** Yüz, surat (Çıkrık-Çr.) *“Hasan’ın suması aynı bizim arkadaşına benziyor.”* Tdk 1993: 3693
- sumay** Yüz, surat (Hımıroğlu-Çr.)
- sume** Ezber (Sarimbey-Çr.)
- sumsa** Yumruk (Al.; İs.) *“Bir sum-sada carkıdak uçtu.”* Yoksul 2013: 149
- sumsah** Yumruk (Aşağıfındıklı-Su.)
- sumsak** Yumrukla dürtme, vurma (Su.; Gökköy-Çr.) *“Çak ağzına sumsağı, elinden ekmeğini al.”* Sarıyüce 2004: 345
- sumsuk** Yumruk (İs.; Yarımsöğüt-Su.) *“Öksüzün başından sumsuk eksik olmaz.”* Koşay - İştman 1932: 350
- sumsuklamak** Yumruklamak, yumrukla vurma (İs.; Kargı-Os.)
- sumuk** Kemik (Çr.)
- sunak** Sulu yiyecekleri yemek için yufka ekmekten koparılarak kaşık biçimi verilen lokma (Su.; Beydili, Çalyayla, Ovakarapınar, Turgut-Çr.) *“Alışkın olmadığından sunakla â paklayı bi tüllü yiyemedi.”* Kerman 1997: 25
- suncukmak** Yutkunmak (Su.) *“Kele coştur bacım, suncuhmanamıyom bak hele.”* Çalmuk 2019: 30
- sundu** Makas (Ka.)
- sundurma** Üstü kapalı balkon, evlerin önündeki taşlık (Kalecik-kaya-Çr.) *“Evlerinin sundurmala-*

- rında Türkçe tangolar söylerdi.” Seyda 2006: 88*
- Sungullu üzümü** Yuvarlak küçük taneli, pembe renkli şaraplık, sirkelik bir üzüm cinsi (İs.)
- sunturaç** Nalbantların hayvan tırnağını yontmakta kullandıkları araç (Çr.)
- sunturlu** 1. Karışık, zor (Os.) *“Baba baskısının en sunturlusu altında iken bu ataklığın kendisine nereden, nasıl geldiğini araştırıyor, bulamıyordu.” Seyda 2006: 225*
2. En iyi, meşhur (Çr.) *“Çerçilerin en sunturlusu Abidin Ağa’ydi.” Özçatalbaş 2002: 13*
- supa** Sıpa, eşek yavrusu (Çr.) *“Goma Kerim supanı, supan beni süper.” Caferoğlu 1994b: 117*
- suratı kasap süngeriyle silinmek** Utanması arlanması olmamak, yüzsüzlük (Çr.) *“İşte buna suratı kasap süngeriyle silinme derler ki utanmanın arlanmanın şuncacığı kalmamış demektir.” Tahir 2007: 388*
- surgubat** Karın bölgesinde oluşan yeğin ağrı (Su.) *“Karnımı bir kapatak. Surgubat takatimi bırakmıyor.” Çalmuk 2019: 30*
- sursucuk** Çok ıslanma için (Çr.)
- susa** Ana yol, şose, asfalt yol (Ka.; Âşıkbüke-Os.; Su.; Çıkrık-Çr.) *“Sen saat dohuzda susaya çıh.” Özdemir 2019: 138*
- susak (1)** Sukabağından oyulmuş maşrapa (Doğla-Me.)
- susak (2)** → sunak (Ba.; İs.; Beydili, Çalyayla-Çr.) *“Yufka ekmeği sulu yemeklerde susak yapılarak tüketilirdi.” Kalayoğlu 2017: 184*
- susak (3)** Susamış (Su.)
- su salamak** Tarla sulamak (Al.)
- susaştım** Susadım (Al.)
- su sıyırtmak** Bağ bahçe sulamak için suyu hattan yerine kadar getirmek (İs.)
- su sulamak** Tarla, bahçe sulamak (Bademce-Ka.; Çalyayla-Çr.)
- susun** Ekmek (Çr.)
- susün** Ense, boyun arkası (Çr.)
- sutaşı** Bir çeşit iğne oyası (Çr.)
- suudürmek** Dediğini yaptırmak (Çr.) *“Sen de baña iyi suudürmeye başladın fargında mısıñ?” Özdemir 2019: 134*
- suva** Sıva (Çr.)
- suvağcı** İki ucuna helke takılarak omuzda su taşımak için kullanılan ağaç alet (Su.; Gökköy, Karagöz-Çr.)
- suval** Soru, soru (Mislerovacı-Çr.) *“Aşık Halil araştırdım / Suval ettim soruşturdum” Oğuz 2007b: 60*
- suvan** Soğan (Al.; Gökçam-Su.; Çalyayla, Dutçakallı, Eskiekin Gökköy-Çr.) *“Bi dutam da yeşil suvan al, yufga ekmanen yeyin bi eyi.” Özçatalbaş 2002: 27*
- suvarmak** Sulamak, su içirmek (Ba.; İs.; Su.) *“Susadıkça yâr beni / Gerdanından suvardı” Gösterir 2011: 122*
- Suvas** Sivas (Çr.) *“Şurası yaz köşesi, şurası gış köşesi, endi getti Suvas paşası.” Caferoğlu 1994b: 116*
- suvaşmak** → sivaşmak (İs.)
- suvaşuk** Birine takılıp ondan ayrılmamayı huy edinen kişi, sivaşık (İs.)
- suvat** Su içme yeri (Çr.) *“İt iti suvatta bulur.” Yoksul 2013: 407*
- suvuk** Soğuk (Kalecikkaya-Al.)
- suyu çıkmak** Çok terlemek (Bademce-Ka.)
- suyuna pilav salınmamak** Güvenilmemek (Çalyayla-Çr.)

su yutgunu Uzun süre su içinde kalıp su emdiği için yanmayan ağaç (İs.)

südü bozuk Soysuz (Çr.)

südük Sidik (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Südüğü durasica, bula bula benim oğlanı mı bulmuş düvecek.*” Şahin 2020: 118

südükleme İşemek (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Su içer südüklemez / Tavuk.*” Gürsel 1997: 262

südüklü Hovarda (Eskiekin-Çr.)

südüklüğü tutulmak Sidik yolları kapanmak, işemekte güçlük çekmek (Do.) “*Südüklüğün tutulsun.*” Oğuz 2007a: 58

süflü Kılıksız, pis kılıklı (İs.; Çr.) “*Senin gibi süflüyü / Hangi koca boşamaz*” Gösterir 2011: 322

süglim → süglüm (Çr.)

süglüm 1. Göğüs çökük, omuzlar çıkık, boyun eğik biçim için (Çr.) “*Dedem de eycesinden ihtiyarladı süglüm bir koca oldu.*” Tdk 1993: 4710 2. Her yönüyle orantılı, çıkıntısız sevimli yüz tipi (Âşıkbü-kü-Os.)

süglün İnce, uzun, düzgün olan (Me.)

süğsün Ense (Os.) “*Süğsüne bir vurursam görürsün.*” Başaran 1974: 94

süğük Kemik (Çr.)

sühlü Giyim kuşamına özen göstermeyen (Os.)

süklim → süglüm (Çr.)

süksün Ense (Yenişihlar-Ba.; İs.; Yağcılar-Ka.) “*Dooru dur, yoosam baban süksününe yapıştırarak yumruğu oolum.*” Şahin 2020: 118

sülahi Sürahi, su kabı (Kargı-Os.; Çr.)

süleke Hamamda, baş altına konulan tahta parçası, kütük (İs.)

sülemp Yassı taşlarla oynanan kaydırak oyunu (Çr.) “*Pareynen*

sülemp oynuyo.” Uçakçı 2006: 220

sülenke Yassı küçük taş (İs.)

sülepe Sünepe (İs.)

süllemek 1. Gününde bitirilmeyen işin öylece bekletilmesi (İs.) 2. Hastalığın iyileşmesinin uzaması (İs.) 3. Bir yerde boş yere uzun süre kalmak, oyalanmak (Ba.) “*Gitme dedim şu Gölbaşına, diyemedi. Beş senedir orda sülleniyö.*” Şahin 2020: 118

süllüm Sünepe (Çr.)

süllüm büklüm Dağınık, düzensiz, kılıksız (İs.)

Sülük Süleyman (Çevreli-Al., Çalyayla-Çr.) “*Bak Sülük Emmi de geliyor.*” Ozulu 2013: 50

sümbül Kışın saçaklardan sarkan buz (Çr.)

sümbürşek Şimşek (Âşıkbü-kü-Os.) “*Yine sümbürşek yalabıdı.*” Arslaner 2016: 261

sümdük → sümtük (İs.; Os.; Su.) “*Şu adam amma da sümdük.*” Başaran 1974: 93

sümdüklenmek Arsızlık, pisboğazlık etmek, bir yere istenmediği halde sokulmak (İs.)

sümek sümek Sıvıların özlü olması, sünmesi için (Çr.) “*Bala kaşığı daldırınca sümek sümek sümeklenir.*” Tdk 1993: 4711

sümeklenmek Bal, yoğurt, ağda ya da benzerlerinin sünmesi, damlaların uzaması (Çr.)

sümmek Küçük görmek, istemek (Çr.)

sümsük (1) 1. → sümtük (Kargı-Os.; Çıkrık-Çr.) 2. Sevimsiz, usandıracı, üzsüz (Gökçam-Su.; Çıkrık-Çr.) “*Senin o sümsük, şebek kıızı nasılsa doğurdun, sonra durdun.*” Seyda 2006: 99

sümsük (2) 1. Yumruk (Çopraşık-Al.; Acıpınar, Dutçakallı-Çr.)

2. Yumrukla birisini kakışlama (İs.; Os.)
- sümsük vurmak** Yumruklamak, yumrukla vurmak (İs.)
- sümsüm** Sinsi, asalak (Su.)
- sümtük (1)** Açgözlü, her gördüğünü isteyen, utanmaz (İs.; Âşık-bükü-Os.; Çr.)
- süktük (2)** Ağaçtan yapılmış su kabı, maşrapa (Çr.)
- sümsük (1)** Sünepe, mıymıntı (Ba.) “Gız; beni gaçur dimiş emme bu sümsük cesaret edememiş.” Şahin 2020: 118
- sümsük (2)** Sırta ya da yana vurulan yumruk (Ba.; İs.) “Duşgasına bi sümsük çakdım, hemen yere yuvarlandı.” Şahin 2020: 118
- sümüder** Kırmızımtırak, küçük taneli sert buğday, sümter (İs.)
- sümükleğen** Sümüklüböcek (Çr.) “Bahçede sümükleğen / Topladım iki leğen” Aytekin 2003: 42
- sümüklü** Her şeye ağlayan (İs.)
- sümüklüböcük** Salyangoz (İs.; Çalyayla, Gökköy-Çr.)
- sümüklüböycük** Salyangoz (Çr.)
- sümülcemek** Sarkıntılık etmek, saldırmak (Çr.)
- sümülcümek** Ayağı takılmak, sürçmek, düşecekmiş gibi olmak (Ba.) “Gızım önüne baksana, deminden beri kaç kere sümülcüdü.” Şahin 2020: 118
- sümülük** Elinden iş gelmediği halde gizlice uğraşan kimse (Çr.)
- sümürmek** → somurmak (Su.; Çıkrık-Çr.)
- sümüruk** Obur, çok yiyen (Çr.)
- sümüşlemek** Tökezleyip düşecek gibi olmak (İs.)
- sümüye** Görmeden, bilmeden, rastgele yapılan iş (Sarimbey-Çr.)
- sündürme** 1. Taze peynir, şekerle yapılan bir tatlı, hoşmerim (İs.; Çıkrık-Çr.) 2. Yağda pişirilmiş çökelek (İs.; Su.)
- sündürmek** Bir şeyi çekerek uzatmak, esnetmek (Yerliköy-İs.) “Düşüme giriyor herif, boynumu tutamlayıp südürüyor.” Gümüş 1977: 50
- sündürük** Yağda pişmiş peynirli yumurta (Çr.)
- sünepe** Beceriksiz, elinden iş gelmeyen (İs.)
- süngürşek** Şimşek (Ka.) “Süngürşek çakıncı hırsızla goz goze geldik, gorhudan ödüm yarıldı.” Gösterir 2020: 42
- süngüsü düşük** Omuzları düşük, süklüm püklüm (Çr.) “Gidişindeki ezik, süngüsü düşük kişi değildi baba.” Seyda 2006: 263
- süngüt** → söngüt (İs., Os.; Kuşsaray-Çr.)
- süngüç** Islanmış, kirlenmiş nesne (Çr.)
- sünme** Teras (Çr.)
- sünmek** Çekilerek uzamak, esnemek (Os.; Su.) “Sancılmış geliyor du onun da ağ iti, sünmüş geliyordu.” Gümüş 1977b: 27
- sünnet** Su borularının birbirine geçmeye yarayan dar bölümü (Çr.)
- sünsüğü** Ense (Çr.)
- süpçuk** Fesin ortasında püskülün takıldığı bölüm (İs.)
- süpmek** Öpmek (Çr.) “Goma Kerim supanı, supan beni süper.” Cafe-roğlu 1994b: 117
- süprük** Süprüntü, çerçöp (Çr.)
- süprüntü** Süpürülüp toplanarak elde edilen tahıl (Su.)
- süpürge** Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
- süpürgeç** → aktaraç (Çr.)
- süpürgelik** Oda duvarlarının taban kısmını baştan başa çevrele-

- yen 8-10 santim eni olan tahta kısım (Çr.)
- süpürük** Süprüntü, çerçöp (Çr.)
- sürağaç** Dört ayaklı, tekerli çocuk yürüteci (Çr.) "Sürür gidersin beni / Sana oldum sürağaç" Aytekin 2003: 60
- sürçmek** Zenginken yoksul olmak (İs.)
- sürecek** Kapı sürgüsü (Çr.)
- sürek (1)** Satmak için pazara götürülen hayvan sürüsü (Su.) "Sürek hayvanlarını pazara zamanında kavuştur." Yoksul 2013: 585
- sürek (2)** Devamlılık, sebat (Âşık-bükü-Os.) "Onun süreği yoktur, bugün tamam der, yarın ne der belli olmaz." Arslaner 2016: 261
- sürekeçi** Hayvan alıp satan gezgin kimse (Çr.) "Ayrıca sürekeçilerden bize ucuz hayvan, sığır inek aliverirsin." Tahir, 2006: 276
- sürgeç** 1. Sacda pişen yufka ekmeğini çevirmeye yarayan yassı tahta araç, aktaraç (Beydili, Ovakarapınar, Ovasaray-Çr.) 2. → sürgüç (Gölet-Ka.) "Ekmeğe göz diken ite süргеç neylesin?" Yoksul 2013: 267
- sürgü (1)** İçerden kapanan bir çeşit kilit (Kargı-Os.; Çr.) "Gapının sürgüsü gırdı hêri." Nakiboğlu 2017: 234
- sürgü (2)** Kalın ağaç direk (Kargı-Os.)
- sürgüç (1)** Yer ya da bulaşık bezi, paçavra (Külah-Al.; İs.; Me.; Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Mübarek bir anda sanki bir bulaşık sürgücü olup çıkmıştı." İpek 2021: 218
- sürgüç (2)** Katı yağları ekmek, çörek üzerine sürmeye yarayan yufka ekmek parçası (Âşık-bükü-Os.)
- sürgün (1)** Ağaç filizi (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.)
- sürgün (2)** İshal (İs.) "Karnı bozulduğundan az kaldı ki Çorum toprağına yeniden sürgün illetini bulaştırı." Tahir 2006: 54
- sürme** Kapının içten kapanmasını sağlayan ağaç kol (Dereyazıcı-Al.; Acıpınar-Çr.)
- sürmeli (1)** Bir çeşit buğday (Çr.)
- sürmeli (2)** Çifte kavrulmuş kırık leblebi (İs.; Çr.)
- sürmeli (3)** Toplumdan ayrı düşünen kimse (İs.)
- sürtek** Duvar dibinden geçen, üstü çalı çırpı ile örtülü su arkı, kövtere (Âşık-bükü-Os.)
- sürtmek** Boş gezmek (Değirmendere-Al.; İs.; Yarımsöğüt-Su.)
- sürtmük** Yufka, ekmek yağlamada kullanılan yufka ya da ekmek parçası (Al.)
- sürtük** Oynak, hoppa kadın (Dutçakallı-Çr.)
- sürtülmek** Bir yere uğramak (İs.) "Damat hiç görünmezdi, sürtülmezdi oralara." Abaz 2004: 99
- sürüş** Kavga, çekişme (Çalyayla-Çr.)
- sürtüşmek** Çekişmek (Çr.)
- sürümek** Kadını, kızı zorla kaçırmak (Kuyucak-Me.)
- sürün** İnce şeritler halinde kesilen yufkanın rulo biçimi verilerek tepside pişirilmesinden sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülmesiyle hazırlanan bir tür mantı yemeği (Hamamlıçayköy-Çr.)
- sürüncemek** İş sonuçlanıncaya değin boş yere gecikmek (Su.; Çr.) "Hatay işi sürüncemedeyken başbakanlığı bir başıbozuğa neden bıraksın?" Tahir 2004: 39
- sürüşdürmek** İki tarafın arasında açarak kavga ettirmek (Çr.)

sürüşmek 1. → çekişmek (İs.; Ka.; Körkü-Su.) 2. Kavga etmek (Yazır-Bo.) “Başganlığa bir bildiri bıraktı / Hayli tartışmalı sürüşmesi var” Çırakman 1992: 153

süsân → süsken (Çr.)

süsek → süsken (Çr.)

süsken Çok tos vuran koyun, keçi gibi hayvan (Çr.) “Süsken öküze boynuz verilmez.” Yoksul 2013: 586

süsmek (1) Düz yüzey üstünde pürüzler, kabarcıklar, çıkıntılar oluşmak (Çr.)

süsmek (2) Toslamak, boynuz vurmak (İs.; Aşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.) “Süserse, altına alır öldürür seni.” Güven 2013: 127

süsmük Darbe (Aşıkbükü-Os.) “Yetim olunca herkes bir sümsük vuruyor.” Arslaner 2016: 261

süstan Fistan, gıysi (Os.)

süsük Düz yüzey üstündeki pürüz, çıkıntı (Çr.)

sütbağı Atların bileklerinde çıkan kabarcıkların iyileştikten sonra bıraktığı ak izler (Çr.)

süt çekti Çocuklu kadın hastalığı (Su.)

sütebesi Yoğurt mayası (Küre-Al; Elmapınar-Me.; Ovakarapınar-Çr.)

sütemen Koyun ya da keçilerin sütünü emdiğine inanılan ker-tenkele (Çalyayla-Çr.)

süteşi Yoğurt mayası (Su.)

sütlaş 1. Sütlaç (Çr.) 2. Kaynatılmış sütün içine haşlanmış yarma katılarak yapılan bir yemek (Çr.)

sütlüyen Sütleğen (Çr.)

sütlü Sütlaç (Palabıyık-Çr.)

sütlü bıyrık Tüylü, dikenli gövdeli, yenilebilen bir ot (İs.)

sütlübiyan Ballıbaba (Çr.)

sütlük Evde sütün, süt ürünlerinin saklandığı, tahtalarla kapatılmış

serin, kuytu köşe (Ba.; Yerliköy-İs.) “Ortalıkta yiyecek bir şey bulamayınca da sütlüğü açar, taze çalınmış yoğurdun kaymağını bir güzel indirirdi mideye.” Şahin 2020: 118

süt yüzü Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

süvarilik Pantolonun diz yerleri ile arkasına dikilen büyük yama (İs.)

süve Kapı kasası (Aşağıfındıklı-Su.)

süven Bahçe ya da tarlaların etrafına çakılan sivri kazık (Me.)

süvrük → sivrik (Çr.)

süydürmek 1. İleri sürmek (Çr.) 2. Kendisini sürekli olarak kabul ettirebilmek, istediğini yaptırabilmek (İs.; Os.)

süyeg Kemik (Kalecikkaya-Al.)

süyem Başparmakla işaret parmağı arasındaki uzunluk (Külah-Al.; İs.; Os.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) “Bu elbisenin boyu bi süyem kısa.” Şimşek 2020: 12

süyen → süven (Gölet-Ka.)

süygü Sevgi, aşk (Kalecikkaya-Al.)

süygülü Sevgili (Kalecikkaya-Al.)

süygün Namlı, ünlü (Çr.)

süygünlük Söz geçirme saygın olma durumu ya da zamanı (Çr.) “Ağanın süygünlüğü zaman sö-zü süyüyordu.” Tdk 1993: 4715

süygün Taranmış, eğrilecek duruma getirilmiş yün (Çr.)

süymek (1) Etkili olmak, geçmek (Serban-Çr.) “Burada zenginlik güzellik süymez / Burada söken alem eytikat, ahlak” Koçak 1980: 102

süymek (2) Sürdürmek (İs.)

süysün Ense (Çr.)

süyüm Bir sap iplik, kol gerilişyle kirmene sarılacak yün (Ovasaray-Çr.) “Türkmen kızı kirman

- eğirir / Süyümünü yandan verir”
Tombuş 1940: 26*
- süyüm süyüm** Yavaş yavaş, ince ince (yağmur yağmak, su, gözyaşı akmak) (Çr.) *”Kadın gözlerinden süyüm süyüm gözyaşını akıtarak ağlıyordu.” Ertekin 1946: 8*
- süzdürme** Aşık oyununda bir atış biçimi (Çr.)
- süzeân** Konuşmayan, somurtkan (Su.)
- süzek** Sıvıları süzmekte kullanılan gereç, süzgeç (Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)
- süzgü** Fide sulamada kullanılan süzgeçli teneke (İs.)
- süzme (1)** Torbada süzdürülmüş katı yoğurt, katık (Çıkırık-Çr.)
- süzme (2)** Peynir, çökelek gibi süt ürünlerinin suyunu süzmek için kullanılan beyaz kumaştan yapılan torba (Âşıkbükü-Os.)
- süzmek** Tanımaya çalışarak bakmak (Çr.)
- süzükmek** 1. Alıcı kuşların avına doğru hızla hamle yapması (Âşıkbükü-Os.) 2. İnsanın kendinden küçük ya da güçsüz kişilere saldırmak için hamle yapması (Âşıkbükü-Os.)
- süzülmek** Yeni gelinin ayakta durması (Çr.)
- süzünmek** Dertli dertli düşünmek (Su.) *”Gına davarığımı süzünüp duruyo.” Uçakcı 2006: 223*
- süzüntü** 1. Tortu (İs.) 2. Posa (İs.)

Ş

- şadetname** Diploma, şahadetname (Çr.)
- şaar** Şehir (Çr.)

- şardenlik** Çıraklara verilen bahiş (Çr.) *”Emmi şardenliğimi verse-ne.” Tuluk 1991: 2*
- şart** Çırak (Çr.) *”Çorum tabiriyle şart denilen çıraklar ustalarından izin alabilmek için ne mahaneler uydururlardı.” Tuluk 1991: 2*
- şabalak** Akılsız, dengesiz, şaşkın (İs.)
- şabba** Şapka (Su.)
- şadala** Çabuk iş gören, becerikli (Çalyayla-Çr.)
- şadira** → şadra (Çr.)
- şadra** Yağsız, arık, sinirli et (Çr.)
- şadrak** Şen şakrak (Su.)
- şafak (1)** Güneşin doğduğu yer (Su.)
- şafak (2)** Alın (Çr.)
- şafaklamak** Eli göze siper ederek bakmak (Çıkırık-Çr.)
- şafak yıldızı** Sabah yıldızı (Çr.)
- şahan** Şahin (Su.) *”Şahan da küçük ama gökten turnayı indiriyor.” Yoksul 2013: 587*
- şahbaz** Açık göz, atik (Su.)
- şahırdak (1)** Otuz kırk cm uzunluğunda bir ipin ucuna bağlanmış bilyeden büyük iki ağaç topuzdan oluşan oyuncak (İs.) *”Biz maymundan vazgeçtik, şahırdak almak istiyoruz.” Kalayoğlu 2017: 227*
- şahırdak (2)** Her zaman neşeli, sevecen olan kişi (İs.)
- şahna** 1. Harmanlarda ürünün öşürünü alan aşar memuru (Su.; Beydili, Çayhatap-Çr.) 2. Borsa komiseri (Su.) *”Ertesi gün şahna güneş iki adam boyu yükseldikten sonra geldi harmana.” Sarıyüce 2004: 38*
- şak (1)** Bölük, parça, dilim (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.) *”İki şak oluşt daşağa / Haşat etti su testimi” Arısoy, 1970:61*

- şak (2)** 1. Orta (Çr.) 2. Kilimin orta bölümü (Su.) "Pabuç gelmekte ki alınının şakına, gör nasıl gelmekte..." Tahir 2004: 249
- şakalak (1)** Büyük, iri, yuvarlak (Çayyaka-Su.; Çıkrık-Çr.) "Şakalak koç ile bile yayıldım / On iki imamın kurbanıym ben" (Dedemoğlu) İvgin 2009: 26
- şakalak (2)** Davranışlarında çekingen olmayan, şakacı, atak kimse (Çıkrık-Çr.) "Güzelce bir yâr buldum / Tatlı dilli şakalak" Aytekin 2003: 94
- şakayı murtuna deĝdirmek** Şaka olarak bir eylemin kavgaya dönüşmesi (Çalyayla-Çr.) "Şakayı murtuna deĝdirme." Yoksul 2013: 588
- şakba** Şapka (Çr.) "Gazaa hırtlana çekmiş, gözünde gozlük, gafasında da şakba." Özdemir 2019: 42
- şakıldak** Birbirine çarpıldığı zaman şakırtı çıkaran bir çeşit çocuk oyuncağı (Çr.)
- şakımak** Parlamak, ışık saçmak (Çr.)
- şakırdak** Dikdörtgen biçiminde birleştirildikten sonra dönebilen oymalı bir çubuğun konduğu, esnek bir ağacın da bu çubuğun üzerine uzatıldığı, çubuğun dönmesiyle ağacın ses çıkardığı oyuncak (Su.)
- şakırdanak** Birdenbire, aniden (Çr.) "Yar kapudan giderken / Şakırdanak yıkıldım" Ertekin 2006: 57
- şakkadak** Birdenbire (İs.; Çr.) "Bükmesiyle, sucuk biçimli kilit, şakkadak eline geliverdi." Tahir 2008: 180
- şakkıdanak** Birdenbire (Karagöz-Çr.) "Yosma şakkıdanak bayılmış orda." Özçatalbaş 2003 : 28
- şakşak (1)** Elde oynanan büyük taneli tespih (Ba.; İs.) "Kolu şakşaklı görünce / Biz delikanlı sandık" Akbaş 1983: 50
- şakşak (2)** Avlu kapısında bulunan, gelenin şaklatarak geldiğini bildirdiği bir çeşit madeni tokmak (İs.; Ovakarapınar-Çr.)
- şakşakı** Kapı tokmağı (Çr.) "Kız dediğin kapı şakşakısı gelen çalar, giden çalar." Yoksul 2013: 452
- şal (1)** Çul (Kuzuluk-İs.)
- şal (2)** 1. Kuşak (Yazır-Bo.; İs.; Eskiekin-Çr.) "Bu sevdaya düşen âşık kendini bulmaz ayık / Ahiri şallar yakışır beline dilber senin" Çırakman 1992: 46 2. Pantolon (Al.)
- şalaha** Meyve yerken sularının ele, ağza bulaşması (Os.) 2. Yemek lekesi (İs.)
- şalak** 1. Büyümemiş, olgunlaşmamış kavun, karpuz (İs.; Acıpınar, Ovasaray-Çr.) "Garpuz diye ihına ihına şu şalağı mı getirdin heeri?" Kerman 1997: 25 2. Çok olgun kavun (Çr.)
- şalaklatma** Yemek öncesi ekşi yiyecekler yedirerek misafirin iştahını kesme (Çr.)
- şalavurlamak** Acele ile toplamak (Çr.)
- şallagan** Çağlayan (Çr.)
- şallah** Donsuz (İs.)
- şallak (1)** Donsuz, çıplak (Ba.; İs.; Ka.; Kargı-Os.; Su.; Dutçakallı-Çr.) "Gız şo bebek şallak, buña bi tumman geydir" Özdemir 2019: 30
- şallak (2)** Yoksul kimse (Çr.) "Bir şallağa başlıksız kız vermiş mi dedirteyim kendime." Güven 2010: 22
- şallak (3)** 1. Suyun çok hızlı aktığı yer; çağlayan (Ba.; İs.) "Bugün

- öğleden önce Aksekililerin şalla-ğında çimdik." Şahin 2020: 119*
2. Değirmende suyun oluğa girmeden boşa akıtıldığı yer (İs.)
- şallamak** Yağmurun çok hızlı yağarken ya da selin akarken çıkardığı ses (İs.)
- şallavcı** Abartılı yalan söyleyen (Çr.)
- şallavuk** Çağlayan (İs.)
- şallayuk** Çağlayan (İs.)
- şallo** Açık sözlü, dobra dobra (Su.)
- şama** Kibrit (Os.)
- şamala (1)** Ekşimsi küçük kavun (Çr.)
- şamala (2)** Meşale (Çr.)
- şamalak** Topaç (Çr.)
- şamama (1)** Güzel kokulu kavunumsu bitki (Os.)
- şamama (2)** Topaç (Çr.)
- şamata** Gösteriş (İs.)
- şamata teli** Neşe kaynağı (Os.)
"Üsük Emmi bizim mahlenin şamata telidir." Gösterir 2020: 42
- şambal** 1. Eğri büğrü, yuvarlak olmayan (İs.; Çıkrık, Sarimbey-Çr.) 2. Kafatasının simetriği olmayan kimse (Gölet-Ka.) "Böyle yamuk toplar şambal diye adlandırılırdı." Kalayoğlu 2017: 124
- şamballamak** Eğrilmek, düzgünlüğünü yitirmek (Çr.) "Arabanın tekeri şamballamış." Kerman 1997: 25
- şamşak** Mandaları serinletmek için kullanılan su kabı (Alacahöyük-Su.)
- şam şakır** Apaydınlık (Su.) "Ortalığı şam şakır aydınlık içinde bıraktı." Saryüce 2004: 257
- şamşalak** Ufak tefek, çirkin kimse (Çr.)
- şam şam şahımak** Pırıl pırıl parlamak (İs.; Su.; Evcikuzkışla-Çr.) "Lambañ eyiymiş. Şam şam şahıyo." Özdemir 2019: 64
- şana** Saç tarağı (Çr.)
- şangal** Biçimsiz (Çr.) "Şo koşedeki şangal apartman." Özdemir 2019: 83
- şangırdamak** Kalın zincir ya da cam nesne çarpınca ya da parçalanınca ses çıkarmak (Çr.)
- şanğal şunğal** Eğri büğrü (Çr.)
- şanlı** Ahlaksız kadın (Alacahöyük-Al.)
- şapatsız** Dengesiz, densiz (Sarimbey-Çr.)
- şapmaları değişmek** Bozuşmak (Su.; Çağşak, Evcikuzkışla-Çr.)
- şapıla** Yemeni de denilen yazlık pabuç (İs.; Su.)
- şapılamak** Ses çıkarmak (İs.)
- şapılamak** Ses çıkarmak (İs.)
- şapırdak** Telaşlı, hızlı, gürültülü (Evcikuzkışla-Çr.) "Karanfil budak budak / Benim yârim şapırdak" Aytekin 2003: 115
- şapırdaklı** Döke saça iş yapan, telaşlı (Çr.)
- şapırtısına yelmek** Tutulması güç bir vaade inanmak (Su.; Çalyayla, Evcikuzkışla-Çr.)
- şaplak** Tokat, şamar (Al.; Tanrıvermiş-Me.; Yarımsöğüt-Su.) "Kutunun üzerine bir şaplak vurdu." Güven 2013: 146
- şaplamak** Sepicilikte koyun, keçi derilerini yaşken şap ekerek bekletmek (Çr.)
- şapşak** Çoğunlukla ağaçtan oyularak yapılan su taşı (Eskice-Çr.) "Şapşaktan su içti, kendinden geçti." Yoksul 2013: 589
- şapşal** 1. Ağzı geniş fıçı (İs.; Beydili-Çr.) 2. → şapşak 2 (İs.)
3. Bir çeşit tahta kap, külek (Çr.)
4. Üzüm taşınan küfe (Kargı- Os.)
- şapşallak** Çırılçıplak (Çr.)
- şapşup** İvedi, özensiz iş yapan, tezcanlı (İs.)
- şapulcu** Yağmacı, çapulcu (Çr.)

şar Kent (Çr.)

şargıdanak Şark diye birdenbire vurma (Çr.)

şarhada Bir topluluğu neşelendirip güldüren kişi, şakacı (İs.)

şarıldak Çağlayan (Arpagöz, Çıkrık-Çr.) "*Kayalardan kendini atıp şarıldak olan su, bu su.*" *Demiryürek-Ozulu 2017: 138*

şarkada 1. Yaramaz, kavgacı çocuk (İs.) 2. Düzençi (Çr.)

şarkadak Şark diye ses çıkararak (Çr.) "*Oğlan çalınla çıktı, fazladan kapıyı şarkadak kitledi.*" *Tahir 2004: 116*

şarkadan → şarkadak (Demirşeyh-Çr.)

şarkıdanak Şark diye ses çıkararak birdenbire düşmek (Çr.) "*Yâr kapıdan girerken / Şarkıdanak yıkıldım*" *Gösterir 2011: 195*

şarlağan Çağlayan (Çr.) "*Siineği pek nezibe varmayın / Pusa vardır şarlağana girmeyin*" *Köseoğlu 1938: 16*

şarlak Şarıltı ile inen su, çağlayan, şelale (Çr.) "*Bizim tarlanın başında bir şarlak var.*" *Koşay-İşitman 1932: 358*

şarlamak Suyun ya da yağmurun çok akması (Çr.) "*Yağmur şarlamakta ki, çifte davul çalınsa duyulacağı yok...*" *Tahir 2004: 294*

şarlavuk Çağlayan (Kayabüğetal.)

şarlayık Çağlayan (Çr.)

şarmuk Ballıbaba (Gökçam-Su.)

şarpı Eşarp, başörtüsü (Sarimbey-Çr.)

şarpıdak Hemen, o anda (İs.)

şarradak Birdenbire akmak (Çr.) "*Sarı kızları meşin torbadan şarradak önüne boşalttın mı, dayanmaya adam isterim.*" *Tahir 2004: 95*

şar şar dökmek Ne söylediğini bilmemek (Os.)

şartusun Şart olsun (Ba.; Bademce-Ka.) "*Bu sefer şartusun zamanında ödeyeceem borcumu dayı.*" *Şahin 2020: 119*

şaşabdal Ne yapacağını bilmeyen, şaşkın (İs.)

şaşdak Şaşı (İs.)

şaşık Şaşkın, aptal, sersem (Alançık-Çr.) "*Ben hakkın cemaline, ilmine âşık / Gören sanmasın ki divane şaşık*" *Sürmelican 2013: 16*

şaşkın Hasta, güçsüz (Çr.)

şaştımaşı Tez yapılan yemek (Çıkrık-Çr.)

şaval Şaşı (Âşıkbükü-Os.)

şaval kaval Değersiz, anlamsız (Çr.)

şavku Işığın yansıma durumu (Dutçakallı, Evciyenikışla, Karagöz-Çr.)

şavlar Şalvar, pantolon (İs.; Su.) "*Üç metireden şavlar geyerdi.*" *Abaz 2004: 104*

şavul Ucuna ağırlık bağlanmış bir ipten oluşan, düzgün duvar örmeğe yarayan araç; çekül (Tatar-Çr.) "*Duvar ördüm şavulunan / Dügün yaptım davulunan*" *Çağıl 2013: 20*

şavullamak Göz gezdirmek, araştırmak (Çr.) "*Kafayı kafaya verdik, enini boyunu, girdisini çıktısını şavulladık.*" *Tahir 2004: 81*

şavul tutmak Kusurunu, eksliğini bulmak, küçümseyici eleştiride bulunmak (Çr.)

şâyâ Söylenti, şayia (Su.) "*Benden uçun bir şâyâ varmış?*" *Gümüş 1977: 49*

şayir Şair, ozan (Göcenovacığı-Çr.) "*Ağam ben burada şayir olmuşum.*" *Ertekin 1946: 17*

şaz Sevinç (Eskiyapar-Al.; Serban-Çr.) "*Duydum haberini gönlüm*

- şaz oldu / Muhabbet edelim Ali aşkına" Koçak 1980: 1*
- şebek (1)** Çok çirkin yüzlü (Çr.) *"Burnunu kulağını alıp şebek maymununa çevirmez miyim?" Tahir 2004: 253*
- şebek (2)** Çok küçük (Çr.) *"Şebek gibi karşımda oynayıp durma." Yoksul 2013: 589*
- şebek (3)** Çocukların çevirdiği topaç (Çr.)
- şebel** Kara, iftira (Çr.)
- şebel atmak** Birine kara çalmak, suç atmak (Çr.)
- şebilek (1)** Yüzü bozuk kimse (İs.)
- şebilek (1)** Şımarık ama sevimli çocuk (Yenişihlar-Ba.; İs.)
- şebes** Bir çeşit gem (İs.)
- şebili** Açıkgöz, kurnaz (Çr.)
- şebit** Yufka (Alacahüyük-Al.)
- şeddelendürmek** Abartmak, daha etkili gibi göstermek (İs.)
- şedire** İri delikli elek, gözer (Al.)
- şeer** Şehir (Harunköy-İs.; Kamışlı-Su.) *"Ektiğim biçtiğim içine ... nohut, seere gelmiş de leblebi olmuş." Uçakçı 2006: 217*
- şefdeli** Şeftali (Os.; Gökçam-Su.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)
- şeftali** Öpücük (Çr.) *"Yarım bir şeftali ver / Al kırmızı yanaktan" Ertekin 2006: 97*
- şegirt** Çıracık (Çr.)
- şehir** Şehir, kent (Al.; Akçalı-Su.; Düdüklük, Serban-Çr.) *"Yoğurt şehere varmadan eşiğin sırtında çalkama oldu." Yoksul 2013: 658*
- şekelleme** Oturduğu yerde kısa süreli uyuma (İs.)
- şeker** Şottik oyununda kullanılan top (Çr.)
- şeker alması** Gara meskene de denilen elma cinsi (İs.)
- şekerdenlik** Şeker konulan kap, şekerlik (Çalyayla, Evcikuzkışla, Karagöz-Çr.)
- şekeretli** Eğlenceli (Çalyayla, Palabıyık-Çr.) *"Gambır Seydi'nin şekeretli konuşmasına gulmekten gırıldık." Gösterir 2020: 42*
- şekermeme** Küçükbaş hayvanların kol kısmının 10 santim kadar uzunluktaki bölümü (Os.) *"Kuzunun şekermeme diye isim verdikleri, kol kısmının etle birleşen kısmını fırında çalışanlar kesip yerler." Saraçer 2000: 275*
- şele (1)** → şelek (2) (Çr.)
- şele (2)** Şeftali, üzüm gibi yiyeceklerin tümü (Ka.)
- şelefe** Yaramaz, şımarık çocuk (Ba.) *"Göbel çok şelefe, lâkin anası bir türlü gabul itmiyo." Şahin 2020: 119*
- şelek (1)** Kelek, ham kavun (Al.) *"Tarlada şelek bırakma, onun da bir alıcısı olur elbet." Yoksul 2013: 597*
- şelek (2)** Sırtta taşınan yük (Kulah-Al.; Ba.; Mislerovacı, Sarimbey-Çr.) *"Hiç duymadı dileğimi / Yükleli dert şeleğimi" Koygun 2002: 14*
- şelepe** → şilepe (Çr.)
- şelet** Yaramazlık Yapan (Aşağıfındıklı-Su.)
- şellepçi** Yaptığı işi baştan savma yapan, hileli yapan ya da hilesini gizleyen kimse (Gölet-Ka.) *"O şellepçinin yaptığı sandalyede oturulmaz." www.golet.tr.gg/*
- şelli** Çevresine kötülük yayan, şerli (İs.)
- şello** Soyтары, maskara (Çr.)
- şelte** Yamak, çıracık, yardımcı (Bo.)
- şelve** Yansı, akis (Yeşilyurt-Al.; Büyükerikli-Bo.; Su.; Karahisar-Çr.) *"Samurdur kirpiğin yay ol-*

muş kaşı / Cemalin şelvesi nura bağlıyım” Çevik 2008: 40

şemelek 1. Bir çeşit yaban kavunu, süs kavunu (Çr.) 2. Küçük kavun karpuz (Çr.) *“Şemelektan turşu kurduk.” Kerman 1997: 25*

şememe (1) Bir çeşit yaban kavunu, süs kavunu, karpuzun küçüğü (Çr.) *“Koynundaki nar mıdır / Yoksa yavrum şememe” Ertekin 2006: 110*

şememe (2) Topaç (Çr.)

şemender Eşek (Çr.)

şemene Ekşimsi küçük bir kavun türü (Su.) *“Bahçelerde şemene / Kolay gelmem dümene” Aytekin 2003: 32*

şemsiyeli fistan Eteği verev kesimli, düz gömlek biçiminde giysi (Çr.)

şemşiye Şemsiye (Al.)

şeneltmek 1. Kurmak, geliştirip canlandırmak (İs.) 2. Onarmak, düzeltmek (Çr.)

şenlik Aile, çocuklar (İs.)

şennik Şenlik, eğlence (Çr.)

şep Şap denilen hayvan hastalığı (Ovasaray, Serban-Çr.) *“Kelp derisi şep mi alır / Yeler yeler murdar ölür” Koçak 1980: 368*

şepci Bir işi yapmış görüntüsü veren, hatasını görünmez hale getiren kişi (İs.)

şepit Bazlama ekmeği (Yerliköy-İs.)

şepleme (1) Deriyi pösteki yapma, terbiyeleme (İs.)

şepleme (2) İvediyile özensizce, üstünkörü yapılan iş (İs.)

şepşeme Sözleriyle, hareketleriyle çevresini neşelendiren kimse (İs.)

şer Bela (Çr.)

şerbet Nişan töreni (Kalecikkaya-Al.; Bo.; Dutçakallı-Çr.) *“Eller dü-*

ğün ediyor / Bizim şerbet ne zaman” Türkoğlu 2007: 176

şerbetcelik Yüklü bir satış yapıldığında alıcının dükkândaki çırağa verdiği bahşiş (İs.)

şerbet içmek Nişan töreni yapmak (Tatar-Çr.) *“Şerbetimiz içildi / Düğünümüz yeniye” Gösterir 2011: 116*

şerbetli Tanrısal güçlerce korunmuş kişi (İs.)

şerbetlik Ocağın üzerine kireçten yapılan, lamba gibi gereçleri koymaya yarayan dar raf (Alacahöyük-Al.; İs.; Büyükgölücek-Çr.) *“Asıl çingar ise, rafa sığmayanları şerbetliğe dizmeye kalkınca çıkmış.” Kalayoğlu 2017: 96*

şeremet 1. Çalışkan, becerikli, eli çabuk, çevik (Al.; Çukurköy-İs.; Su.) 2. Yaramaz, şerrinden emin olunamayan (Ka.) 3. Tez, acele (Ba.) *“Nerden geliyon la Cenal böyle şeremet şeremet?” Şahin 2020: 119*

şeremet kabağı Gazyağı benzeri sıvıları doldurmak için kullanılan huni (İs.)

şergada 1. Yaramaz, kavgacı çocuk (İsmailköy, Sarimbey-Çr.) *“O nâdar şergada gobelimiş öyle.” Kerman 1997: 25* 2. Şakacı (Çr.) *“Hoca, birez de şergada ya., badalın başına çoğüp.” Çorumevi 2001: 16*

şergil Askıntı, baş belası (İs.)

şerrah Etin içindeki ince yağlı tabaka (İs.)

şettel Alna bağlanan bir çeşit kuşak (Eskiekin-Çr.)

şevle Yansıyan ışık (Serban-Çr.) *“Didarın şevlesi münver güneşten / Nurlarını gördüm gökcek yüzünün” Koçak 1980: 176*

şeyşana (1) Bir çeşit tüfek (Çr.)

şeyşana (2) Çeyiz (Eskice-Çr.)

şeytan arabası Bisiklet (İs.; Çık-
rık-Çr.)

şeytan ateşi Düğünlerde yakılıp
üzerinden atlanan ateş (Çıkırık-
Çr.) "Şeytan ateşinin üzerinden
atlamaya çalıştılar." Aksu 2013:
50

şeytan deynâ dayanarak duruyo
Çok eğimli yer için kullanılan de-
yim (Su.) "Öle koy mü olur, şey-
tanlar deynağ dayanarak zor du-
ruyo." Uçakcı 2006: 220

şıbbık Alkış (Dutçakallı-Çr.)

şıbırtı Damla (Kalecikkaya-AL.)

şığşırım Çok sıkı biten meyve
(Çr.) "Bu yıl elmalar şığşırım gi-
bi." İl Yıllığı 1967: 123

şih Gerçekten mi? (AL.)

şih armudu Yuvarlak, basık, yeşil
kabuklu, küçük yapılı bir armut
cinsi (İs.)

şihirdaklı Ahlaksızlık yapan kadın
(İs.)

şıkırdak Çocuk beşiğine bağlanan
iri boncuk dizisi ya da oyuncak
(Eskiekin, Karagöz-Çr.) "Şıkır-
daklı güllü beşik / Nerde o günler,
ah.. nerde?" Kurtoğlu 1994: 38

şıkırdama → şıkırdım (İs.)

şıkırdım (1) Oynak, kıvrak (Çr.)
"Bu şıkırdım son zamanlarda me-
busan oğlu gibi giyinir oldu." Ta-
hir 2004: 378

şıkırdım (2) Oklavaya yufka sarı-
larak yapılan içi boş baklava (İs.)

şılgın Yeni sürmüş filiz (Ba.) "Be-
nim Kozdere'deki cevizler bu sene
ikişer metire şılgın sürmüş." Şahin
2020: 119

şılık Küçük horoz (Çıkırık-Çr.)

şiltak Suç atma, kara çalma (Bo.;
Su.)

şiltakçı İftiracı, ahlaksız (Dutça-
kallı-Çr.)

şımşırlak Bembeyaz (Su.)

şına Kağrı ya da at arabalarının
tekerleklerine geçirilen metal
çember (Külah-AL.)

şınanay (1) Hoppa kadın (Çr.)

şınanay (2) İdare lambası (Çr.)

şınavat 1. → şınavat 1 (Kargı-Os.;
Beydili, Eskiekin, Teslim-Çr.)

2. → şinevat (Kapaklı-AL.; Çal-
yayla, İsmailköy-Çr.) "Şınavat şı-
navat üzüm keserdik / Nasıldı
unuttum goruk Deyzoğlu" Kur-
toğlu 1998: 23

şınavit → şinevat 2 Çr.)

şınavut (1) Açgözlü, her gördüğü-
nü isteyen (Çr.)

şınavut (2) → şinevat 2 (AL.; Dut-
çakallı-Çr.)

şingirdak Özellikle koyunlara, ke-
çilere takılan tongurdakla çın-
gırdak arası büyüklükte zil (İs.)

şıpıdanak Birdenbire, hemen
(Karagöz-Çr.) "Sorgucu melaikesi
başına dikelince şıpıdanak göste-
rir bir topuzda." Gümüş 1977: 19

şıpırdaklı Gösterişli bir görünüm
içinde olan (Os.; Evcikuzkışla-
Çr.)

şıpırdamak Suyun damlarken ses
çıkarması (İs.; Çr.)

şıpır şıpır Şıp şıp (su sesi) (Çr.)
"Sanat altın, her insana has değil
/ Şıpır şıpır terdir akan kar-
daşım" Ucar 1957: 28

şıppıdak Birdenbire (Çr.)

şıppıdanak Birdenbire (Çr.)

şıraklatmak Kamçı ile vurmak,
şaklatmak (Çr.)

şırğıdanak Şırk diye birdenbire
vurma (Çr.)

şırhıdak Kolaylıkla, hemencecik
(İs.)

şırılmak Şımarmak (Bademce,
Yağcılar-Ka.)

şırıldak Suyu az akan çeşme (Çr.)

şırlak Düz, parlak (Çr.) "Şırlak ka-
fa." Tdk 1993: 3773

- şışırım** Çok, yeğin (Çr.)
- şıvga** Genç, uzun (Su.)
- şıvgın (1)** Ağaçların verdiği yeni sürgün, filiz (Yerliköy-İs.; Su.; Sarimbey-Çr.) "Kurumuş ağacı keşip aşlama / Nerden şıvgın sürsün dal nerden gelsin?" Çimen 2005b: 107
- şıvgın (2)** Fırtınayla yağan sert yağmur (Bo.; Su.)
- şibbeden** Anında, hemencecik (Âşıkbükü-Os.) "Ayağına sokunca şibbeden olmaz mı?" Arslaner 2016: 179
- şibbidik** 1. Mercan işli kadın terliği (Su.) 2. Ayağa giyilen çok dar, kısa giysinin görünüşü (Gölet-Ka.)
- şibermek** Yaranın azması (Gökçam-Su.)
- şibi** Ördek, ördek yavrusu (Çoprasık-Al.; Gölet-Ka.; Aşağıfındıklı, Yarımsöğüt-Su.) "Bizim şibiler gölde geziniyor." Koşay-İşitman 1932: 361
- şibidik** Arkasız kadın terliği (İs.; Su.)
- şibik** Üçgen (Çr.)
- şibildek** Terlik (İs.)
- şibilemek** Nazlandırmak, şımartmak (Çr.)
- şibirdek** Naylon terlik (Al.)
- şifedi** Yüz verdi, şımarttı (Su.)
- şifolluk** Şoförlük (Harunköy-İs.) "Koyde arabıya binerdim şifolluk yapıken." Abaz 2004: 154
- şifon** Başörtüsü (Su.)
- şifor** Şoför, sürücü (Çr.) "Bugün hava bulutlu / Şiforlara ne mutlu" Gösterir 2011: 3146
- şıgnimek** Şıarmak (Ka.)
- şıgnimiş** Şıarmık (Ka.)
- şihnemek** Şıarmak (Âşıkbükü-Os.) "Bizimki yine şihnidi, illa azar işitecek." Arslaner 2016: 261
- şihnik** Şıarmık (Âşıkbükü-Os.)
- şikâat** Yakınma, şikâyet (Şu.; Çr.) "Gadı bu şikâat üzerine oraya zaptiyeler göndermiş." Çorumevi 1996: 23
- şikan** Birisine oyun oynamak, tuzak kurmak, birisini kurnazlıkla aldatmak (Evcikuzkışla-Çr.)
- şikar (1)** Naz (Su.)
- şikar (2)** Güç bulunan (İs.)
- şikir** Surat (Ba.)
- şikirsiz** Sevimsiz, kılıksız, tipsiz, çirkin (Çoprasık, Külah-Al.; Çalayayla, Çıkrık-Çr.) "Pörtlek, şikirsiz, humudunun biri." Güven 2019: 55
- şilene** İçinde üzüm çiğnenen taş tekne (Çr.)
- şilep** → şilepe (Ba.; İs.; Bademce-Ka.)
- şilepe** Meyve ya da tatlıdan bulaşan yapışkan sıvı (Gölet-Ka.; Os.; Karadona, Ovakarapınar-Çr.) "Şilepeden huylandığı için evlerine bal, bekmez sokmuyo." Kerman 1997: 25
- şilepeli bayram** Pekmez kaynatma dönemi (Çr.)
- şilep şilep** Yapış yapış (İs.)
- şillengüç** Etin, bıçağın güç kestiği kalitesiz bölümü (Ba.) "Hayriye Abu, şu şillengüçleri niydelim? Atalım mı?" Şahin 2020: 119
- şilte (1)** 1. → çilte 2 (Su.) 2. Meşe sopası (Karadona-Çr.)
- şilte (2)** İnce pamuk yatak (Evcibo.; Su.) "Şiltisini at dışarı, alıp başını gitsin." Yoksul 2013: 591
- şimdik** Şimdi (Al.; Sarimbey-Çr.) "Ha şimdik duydum! demiş Hoca." Çorumevi 2001: 16
- şimşide** Mutafların dokuma tezgâhında kullandığı alet (İs.)
- şimşir** Parlak, cilalı (Çıkrık-Çr.) "Ay akşamdan ışıktır / Yüküm şimşir kaşıktır" Aytekin 2003: 13
- şimşirek** Tüysüz (Os.)

şinana Dikişli, ökçesiz ayakkabı, çapula (Me.)

şinanay (1) İdare lambası (Su.)

şinanay (2) Eski av tüfeği (İs.)

şinavat 1. Üzüm taşınan, tahtadan yapılmış bir çeşit küfe (Çıkrık-Çr.) 2. → şinevat (Kıcılı-Al.; Büyükdivan, Çalyayla-Çr.)

şinci Şimdi (Çr.) “Aha şinci yalanına tükürürüm Enver.” *Lâçin* 2007/63: 6

şincik Şimdi (Su.; Göcenovacığı-Çr.) “Şincik mayışa yazılmış olsak, iki bölük tarlamızı da oğlanların elinden alır devlet.” *Gümüş* 2005c: 5

şincilik Şimdilik (Çr.) “Senin damında dursun şincilik bunlar.” *Gümüş* 1977: 3

şincisiz Asık yüzlü, somurtkan (Çıkrık-Çr.)

şinciye Şimdiye (Göcenovacığı-Çr.) “İyi tutturduydu, görüp kaçmamış olsam imiğimi tutamlaıdıydı şinciye.” *Gümüş* 1977: 68

şinciyece Şimdiye kadar (Göcenovacığı-Çr.) “Bişeyini duymadım şinciyece, bunu da aha senden duyuyorum.” *Gümüş* 1977: 33

şinden Şimdiden (Çr.) “Şinden sona sâlık sana haramdır / Demir çarık gey de var ardi sıra” *Cafetroğlu* 1994: 147

şindi Şimdi (Örenseki-İs.; Âşıkbükü, Kargı-Os.; Su.; Çr.) “Çarığı yedi doymadı, şindi çoraba hırlyo.” *Uçakçı* 2006: 216

şindikibi Şimdiki gibi (İs.) “Esgiden çiçek varıdı soyle. Şindikibi taç yödu.” *Abaz* 2004: 97

şindiyâca Şimdiye kadar (İs.)

şineke (1) Gösteriş amaçlı şımarıkça yaşam tarzı (İs.)

şineke (2) Yere dikilen yuvarlak bir odun parçasının değneklerle vurulması biçiminde oynanan

çocuk oyunu (Ba.) “İsterseniz bi şineke oynayalım bugün.” *Şahin* 2020: 120

şinepe Tatlı bulaşığı, yapışkanlık (Çıkrık-Çr.)

şinevat Üzüm çiğneme teknesi (Büyükdivan-Çr.) “Şinevatındaki şiren bereketli olsun.” *Yoksul* 2013: 591

şinevet → şinevat (Gökköy-Çr.)

şinevit → şinevat (Çopraşık-Al.)

şinevit → şinevat (Alacahöyük, Külâh-Al.; Kamışlı-Su.)

şinik Tahtadan yapılmış tahıl ölçeği (Alacahöyük-Al.; Ahmetoğlan-Çr.) “Buğdayın şiniği yim beş guruştur.” *Sarıyüce* 2004: 9

şinlemek Şımarık (Çr.)

şinnek Şımarık (Acıpınar, Çalyayla, Türkler-Çr.) “Ula şinnek gobel gafamın tasını attırma ha!” *Özçatalbaş*, 2002: 88

şinnemek Şımarık, yaramazlık yapmak, yüz bulunca arsızlaşmak (İs.; Os.; Su.; Karadona, Türkler-Çr.) “Çocuk gısmisine fazla yüz vermiyacaan, sônacıma şinners, başında çıra yarar.” *Kerman* 1997: 25

şinneyük Çok yaramaz, şımarık çocuk (İs.)

şinovat → şinevat (Çr.)

şip Tez, çabuk, çevik (Çıkrık-Çr.) “Salim çok şip yazıyor.” *Tdk* 1993: 4727

şipedenek Çabucak, anında (Çr.) “Şapadanak okuyun, şipedenek konuşun.” *Genç Hitit* 2006/2: 8

şipgaptı Mıknatıs (Çr.)

şipidek Çabucak, anında (Çıkrık-Çr.) “Hem de attığını şipidek vurur.” *Güven* 2013: 86

şipidik (1) Arkası olmayan yüzlü bayan terliği (İs.)

şipidik (2) Eline, ayağına tez olan (İs.)

şipildek → şipirdek (Çr.)

şipilemek Bir sözü yaranmak için birine yetiştirmek (İs.; Çr.)

şipirdek Ökçesiz, hafif ayakkabı, kadın terliği (Kıcılı-Al.; Dutçakallı-Çr.) “*Apiş, başından yazmayı atar, ayağında şipirdeklerle so-kağa fırlar!*” *Özçatalbaş 2002: 81*

şipirdenek Çabucak, hızlı, ani (Evcikuzkışla-Çr.)

şipir şipir (1) Eline çabuk, becerikli (Çr.) “*Şipir şipir. İşçimen mi işçimen.*” *Koçak 1938: 7*

şipir şipir (2) Az çıkan ses için (Çr.) “*Şipir şipir el öptü.*” *Tdk 1993: 4728*

şipit Terlik (Yerliköy-İs.)

şiplek Terlik (Ba.) “*Bu bayramda bizim kızlara ayakkabı yanında birer de şiplek alayım diyom.*” *Şahin 2020: 120*

şipleme Sacda pişirilen kalın ek-mek (Bademce-Ka.)

şiplemek Sözü, olayı ilgili yere, kimseye bildirmek (Çr.)

şiplenmek Pisboğazlık etmek, gereksizce atıştırmak (İs.)

şipşalak Geveze, kovucu (Su.)

şipşip 1. Ökçesiz, hafif ayakkabı (Su.) 2. Terlik gibi kullanılan arkası açık ayakkabı (Çıkrık-Çr.) 3. Kadın terliği (Kıcılı-Al.)

şirane → şinevat (Su.)

şiraze Vücudun dengesi (İs.)

şirden Koyun keçi gibi hayvanların kalın bağırsağı (Çr.)

şire (1) Üzüm, dut gibi meyvelerin suyu, şıra (Kargı-Os.; Su.; Çalyayla, Çıkrık, Eskiokin-Çr.) “*Üzümün şiresi var / Pekmezi, küresi var*” *Çağlar 1952: 37*

şire (2) Naz, nazlanma (Su.) “*Yâr kısa kes şireyi / Naza gelir huyum yok*” *Gösterir 2011: 181*

şirefit → şinevat (Su.)

şirelenmek Nazlanmak (Su.) “*Bo-latlı pekmezi gibi ne şireleniyon?*” *Yoksul 2013: 157*

şirepe → şilepe (Gökçe ağaç-Uğ.)

şirevent İçinde üzüm ezilen üçgen biçiminde uzun kap (Çr.)

şirevet → şinevat (Ba.; İs.; Su.) “*Şirevetin deliğini kapatmayı unutmuşum, iki helke şire yere dökülmüş.*” *Şahin 2020: 120*

şirevit → şinevat (Yerliköy-İs.; Oğlaközü-Su.)

şirgilli Gözü akan, çapaklı (Su.)

şirik Gözde oluşan çapak (Su.)

şirikli Çapaklı (Su.) “*Şirikli gözünü, yoluk gaşını / Capcık gobelle-re çat bundan kelli*” *Gösterir 2008/84: 11*

şirinlik Mutluluk, saadet (Çr.)

şirnemek Çocuk şımarmak (Çr.)

şirnet Şımarık (Çr.)

şirnimek Çocuk şımarmak (Çr.)

şirp diye Anında, hemen (Gö-cenovacığ-Çr.) “*Yapraklanmayı ilk görebilenin dileği şirp diye tu-tacaktır.*” *Gümüş 1977: 5*

şişe Tavan tahtaları arasındaki açıklığı kapatmak için uzunluğuna çakılan 4-6 santim eninde düzgün çita (İs.)

şişek 1. Kuzulama dönemine girmiş ya da doğurmuş sütlü koyun (Külah-Al.; Çıkrık, Gökköy-Çr.)

2. Bir iki yaşında koyun (Bayat-İs.; Büğdüz, Dutçakallı, Üçköy-Çr.) “*Oğlak, kuzu, şişek, kısır / Zavzuyu ısır ha ısır*” *Ercan 1991: 295*

şişgin Onurlu, kibirli (İs.)

şişik Büyük karınlı kimse (Su.; ÇıkrıkÇr.)

şişinmek Başkalarına yüksekte bakar gibi bir tavır takınmak bö-bürlendiğini davranışlarıyla belli etmek, kabarmak, gururlanmak (İs.; Çr.) “*Ben bu Çorum’u parma-*

- ğimda oynatmaktayım diyerekten şişinmiş az biraz..." Tahir 2004: 252*
- şişirtmeç** Balon (Ba.) "Bizim şişirtmecimiz garaçalı dikenlerine dahilip patladı." Şahin 2020: 120
- şişkin** Şımarık, kendini beğenmiş kimse (Gölet-Ka.) "O mu? Sakına! Şişkinin biridir." www.golet.tr-gg/
- şişmek** Onurlanmak, gururlanmak (Çr.)
- şitil** Ağacın küçük dalları (Su.)
- şivşit** 1. Verev, yamuk (İs.) 2. Çapraz (Me.) 3. Koşut, paralel (Os.)
- şo** Şu (Âşıkbükü-Os.; Gökçam-Su.; Göcenovacığı, Serban-Çr.) "Beli galın mı ne şonun az." Özçatalbaş 2002: 20
- şoğurt** Aşırı akan ağız suyu, salya (Kayı-Çr.) "Ola şoğurtlu buraya gel." www.ahiskalilar.net
- şokurdum** Çok, sık nesnelere için (Çr.)
- şoña beri** Şu tarafa doğru (Âşıkbükü-Os.)
- şona doğru** Karşıya doğru (Su.)
- şona yokarı** Yukarı doğru (Su.)
- şor (1)** Hastalık, güçsüzlük, zayıflık (Çr.)
- şor (2)** Söz, sohbet (Serban-Çr.) "Beyhude yalancı şorundan bezdim / Dinlemem yalanı şoru neyleyim" Koçak 1980: 121
- şor (3)** Çökelek (Kuyucak-Me.)
- şora** Şura, az ileri (Kargı-Os.; Gökçam-Su.; Göcenovacığı-Çr.) "Şoraya bak, iti gördün mü?" Seyda 2006: 53
- şorādar** Şura kadar (İs.) "Burdan şorādar galmış." Abaz 2004: 162
- şorba** Çorba (Çr.)
- şordan** Şuradan (Harunköy-İs.) "Şordan oküzün tekini götürün." Abaz 2004: 101
- şordan aarı** Şu yandan (Os.; Gökçam-Su.) "Şordan aarı bir eşşek çobanı geldi." Sağmen 2009: 99
- şordan beri gelmek** Uzaktan gelmek (Os.)
- şorlamak** Su ya da benzerlerinin fişkırması, bol akması (Çr.)
- şoşartmak** Abartmak (Çr.) "Elif'iñ gelini diye şoşartdunuz da şo muydu?" Özdemir 2019: 79
- şottik** Ortaya konan tenekenin uzaktan atılan değneklerle devrilmesi temeline dayanan bir çocuk oyunu (Çr.)
- şoy** Dokunacak ipliklerin sertleşmesi için batırıldıkları un bulamacı (Su.)
- şörük** Sümük (Çr.) "Şörüğü aktı." Yoksul 2013: 592
- şörüklü** Sümüklü (Külah-Al.; Çr.) "Şörüklüye yakın durma, ya salyası bulaşır ya sümüğü." Yoksul 2013: 592
- şörül şörül** Sıvının aşırı derecede akması (İs.)
- şükür** Şükür (Çr.)
- şun** Şunun (İs.) "Biz şun gibiyken dinedük." Abaz 2004: 109
- şunateri** Şu yana doğru (İs.)
- şuncâz** Şu kadcılık (İkipınar-İs.; Karagöz-Çr.) "Dâ şuncâz yiyememiş." Abaz 2004: 123
- şunculayın** Şu kadar güzel (Çr.)
- şununkü** Şununki (Al.)
- şuşe** Şişe (Al.)
- şünedir (1)** Leke, suç, kusur (Büyükbolatlı-Su.)
- şünedir (2)** Uğursuz (Çr.)
- şüpe kapmak** Kuşkulanmak (İs.) "Patışah bu kızından huylanıyor, şüpe kapıyor." Abaz 2004: 115

T

taaggat etmek İzlemek takip etmek (Çalyayla, Eskiköy-Çr.)

tâan Tahin (Su.)

taar Ağzı geniş, dibi dar su küpü, tağar (Ba.; Su.; Çr.) *"Taarin ağzını kapatmayı unutmuşum da içine fare düşmüş."* Şahin 2020: 121

tabahna Dericilikle uğraşan esnafın topluca bulunduğu yer, tabakhane (İs.)

tabak Büyükbaş hayvanların tırnak diplerinin yangılanması, şap hastalığı (Beydili-Çr.)

tabanı genişlemek Ölmek (Çr.)

tabanı güneşletmek Ölmek (Göcenovacığı-Çr.) *"Ulan sen nelerde kaldın, biyerde tabanı güneşlettin zannettim."* Ertekin 1946: 18

tabansıra İki dağ, tepe arasındaki en çukur, düz yol (Çr.)

tabbık Düz (Dutçakallı-Çr.)

tabi Evet (Ka.; Karagöz-Çr.) *"Evet tabi, ördeğe şibi derler Kargı'da."* Aşık 2003: 134

tabiy Evet, tamam, öyle (İs.)

tabla Üstünde yemek yenip yufka açılan yuvarlak hamur tahtası (Al.; Me.; Aşıkbükü-Os.; Büyükdivan, Çalica, İsmailköy-Çr.) *"Doğruca gidip misafir odasındaki kurulu tablanın başına oturdular."* Aksu 2013: 34

tablama Yufka ekmek (Gökçam-Su)

tab vemek Büyük bir olay kadar etkisi olmak (İs.)

taç Fes, takke (İs.; Me.; Ovasaray-Çr.) *"Her kadında da taçlı, turalı bir fes ile gerdanlık yerine geçen bir iki sıra altın dizisi muhakkak eksik değil."* Benice 2002: 120

tafar Çare, umar (Su.) *"Bin bir hastalığa tafar olduğu yönünde yaygın inançlar bulunmaktadır."* Uçakcı 2006b: 253

tafra Asık yüz, surat (İs.; Su.) *"Çakamınan yakarım / Taframınan yıkarım"* Aytekin 2003: 50

tafranda Yeni, taze, turfanda (Çr.)

tagga Başa giyilen giysi, takke (Su.)

tağar Ağzı geniş, büyük toprak küp (Su.) *"Pestilleri nişastalayıp tağarlara bastılar ânadın mı?"* Kerman 1997: 25

tağar ağzılı Sır saklamayan, konuşurken saygı göstermeyen, acı haberleri çekinmeden söyleyen kimse (Sarimbey-Çr.)

tağni Tanrı (Os.; Akçalı-Su.) *"Cahili nadanın tağnisı olmaz / Torlak öküzlerin kağnisı olmaz"* Arız 2005a: 27

tağni cannalası Tanrının canını alması dilenen kimse (Os.)

taha (1) Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap (Sarimbey-Çr.)

taha (2) Üç etek de denilen giysi (İs.) *"Gına gecesi taha giyelle."* Abaz 2004: 96

tahakkat etmek Denetlemek (Göcenovacığı, Karagöz-Çr.) *"Bakarım, tahakkat ederim bir bir."* Gümüş 2005b: 4

tahal Tahıl (Çr.)

tahallet (1) Öykünme, taklit (Çr.)

tahallet (2) Baştan savma yapı-an iş (Çr.)

tahar (1) → tağar (Su.; Çr.) *"Tahar gibi ağzı, patlak patlak kurşun tavası gibi gözleri, mısır somağı gibi burnu var."* Koçak 1938: 8

tahar (2) Suyollarında avgın ile su künklerinin birleştiği yere konulan küp (Ovasaray-Çr.)

tahatuha Tahta faraş (Eskiyapar-Al.)

tahılamak Rahatlamak amacıyla sohbet etmek (İs.)

tahmak Takmak (Çr.) *"Zilleri bar-maklara tahalım."* *Caferoğlu 1994b: 119*

tahra Eğri budama satırı (Beydili-Çr.)

tahşut Dilim dilim kurutulmuş elma ya da armut (Çr.)

tahta Tarla ya da bostanlarda ayrılmış toprak parçaları, evlek (İs.; Çr.) *"İki tahta biber, bir tahta patlıcan diktik."* *Tdk 1993: 3802*

tahtaboş Üstüne şilte serilerek yatmaya ya da oturmaya yarayan bir çeşit tahta karyola, kerevet (İs.) *"Tahtaboş denilen bir yere ya da yağ tenekesi üstüne üst üste yığılır."* *Kalayoğlu 2017: 71*

tahtalı guş Uçurtma (Çr.) *"Tahtalı guşları yarışdırmıya gidiyok."* *Kerman 1997: 25*

tahtambeç → tahtaboş (Çr.)

tahtanbeç → tahtaboş (Al.)

tahtapoş → tahtaboş (Çr.)

tahtembeç → tahtaboş (Figani-Me.)

tahtıya gelmek Ölmek (Alpagut-Do.; Çalyayla, İsmailköy, Ömerbey, Üyük, Yoğunpelit-Çr.) *"Tah-tı-ya gelirsin günün birinde / Bunu da hesaba kat bundan kelli"* *Gösterir 2008/84: 11*

taka (1) 1. Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap (Su.) 2. Ocağın üstünde çıra konulan yer (Al.)

taka (2) Tavukların yumurtlayacağı yer, folluk (Çr.)

takağut Eli olmayan kimse, çolak (Bademce-Ka.)

takallet (1) Öykünme, taklit (Çr.)

takallet (2) Baştan savma yapılan iş (Su.; Çr.)

takanak Alacak, borç (Çr.) *"Biraz-cık takanağımız kaldı."* *Yoksul 2013: 151*

takatuka Üç etek yapımında kullanılan seveyi kumaşının bir çeşidi (Çr.)

takaza Gösteriş (İs.)

takaza etmek Ayak yoluna gitmek, pislemek (Çr.)

takazalamak → takaza etmek (Çr.)

takga Takke, şapka (Al.; İs.; Sarimbey-Çr.) *"Başının takgasını şöyle uçurmuş örüsgeri."* *Abaz 2004: 105*

takı Düğünde geline ya da güveye takılan armağan, para (Çr.)

takıl Buğday (Os.)

takım Sigara ağızlığı (İs.)

takımcak Takımıyla (Göcenovacı-ğı-Çr.) *"Takımcak buluşuyor, öküzlerini koruluğun bir kuytusuna biriktiriyor, orada sabahlıyorlardı."* *Gümüş 1977: 42*

takka Takke (Çr.)

taklaşmak Dalaşmak (Evcortakışla-Çr.) *"Bülbül isen serçe ile taklaşma / Şekip ırmak isen kenara taşma"* *Şahadoğru 1995: 125*

takman Bahçede ya da tarlada sebze ekmek için ayrılan toprak parçası; karık (Bademce-Ka.)

taktaka Tahtadan yapılan su çarkının ucuna takılan çivilerin çark döndükçe yana konulan tokmaklara çarpmasıyla ses çıkaran oyuncak (Çr.)

taktakı 1. Ağaçkakan (Çıkrık-Çr.)

2. Karatavuk (Evc-Bo.) *"Örenkaya köyünün oralara taktakı aramaya gitmekten vazgeçmeliyim."* *Sarıyüce 2006: 26*

takurak Koyunların boynuna takılan zil (Or.)

takye Takke, şapka (Al.) *"Küçük bir kelebek kondu Kizir'in takyesine."* *Gümüş 1977:103*

talaha (1) → talaka (Al.; İs.)

- talaha (2)** İşe yaramayacak ölçüde yıpranmış, bozulmuş makine (İs.)
- talaha (3)** 1. Oyuncak arabalara doldurulan kumu dökmeden bitiş çizgisine ilk varan oyuncunun kazandığı bir çocuk oyunu (Çr.) 2. Tel ya da ayçiçeği kökü ile yapılan tekerlekli çocuk oyuncağı (Su.)
- talaka** Çeşitli biçimlerde yaysız atarabası (İs.; Me.; Os.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.) "*Herifi yarım saat talaka ile galdırımli yollarda gezdirmişler bôreğindeki tekmlil daşları düşürmüşler.*" Kerman 1997: 25
- talamak** Yağmalamak, yok etmek (Göcenovacığı-Çr.) "*Bu aptal göbele gece kapuyu açtırırlar da evimizi talarlar.*" Ertekin 1946: 21
- talaş** İş güç, sorun (Akçalı-Su.; Evcikuzkışla, Sarimbey-Çr.) "*İstemezdim başka dünya talaşı / Güzeller uğruna versem savaşı*" Çimen 2005b: 93
- talaşa** İş güç, sorun (Gölköy-İs.; Çalyayla-Çr.) "*Ne talaşası va, gar-daşları bahiy.*" Abaz 2004: 164
- talaşman** Dövüşken, kavgacı (Çr.)
- talatmak (1)** Isırganotunu deriye sürerek kabarmasına neden olmak (Çr.)
- talatmak (2)** Köpeği ısırma ya kışkırtmak, ısırtmak (Çr.)
- talatmak (3)** 1. Yiyecekleri yağda hafifçe kavurmak (Su.) 2. Eti, yemeği çok kızartmak (Çr.)
- talaz** 1. Havanın çok sıcak olduğu zamanlarda ani hava değişikliğinden kaynaklı, tozları yukarı kaldıran, kısa süreli, küçük çaplı hortum (Külâh-Al.; Akçalı-Su.) 2. Kasırğa, fırtına (Çr.) "*Verdin emeğimi talaza, yele / Havalara kaldırmaya geç kaldın*" Arız 2005a: 258
- talazlamak** 1. Ateşe odun atmak (Al.) 2. Yarım yamalak pişirmek (Su.)
- talgun** Ölü gömüldükten sonra hocaların mezar başında ölüye meleklerin soracağı soruları telkin etmesi, talkın (İs.)
- talla** Tarla (Örenseki-İs.; Kuyucak-Me.; Çalyayla, Eskiekin-Çr.) "*Garşiki tallada gangal böyümüş / Gangalın içinde yayılır kömüş*" Yoksul 2011: 87
- talyasan** → taylasan (Çr.)
- taman** Hani, hani ya? (Su.)
- tamas** Erik (Çr.)
- tamaşga** Eğelenceli olay ya da gösteri (Ba.) "*Sarı Hasangilin Zübeyde'yinen Gara Hatça saç saça baş başa. Tamaşgaya bahalım gel hele...*" Şahin 2020: 121
- tam çalgı** Davul zurnanın dışındaki çalgılar topluluğu, ince saz (Os.; Çr.) "*Âmet Ağaların duğününde, davul zunnanın yanında tam çalgı da varmış.*" Kerman 1997: 73
- tam çalgu** Tando takımı (İs.)
- tam efe** Gıcı gıcı oyununda, direktteki şapkayı düşürerek oyunu kazanan oyuncu (Çr.) "*Takım oyuncularından biri atışını yapar, şapkayı düşürürse tam efe olur.*" Oğuz 2006b: 16
- tam havuz** Kuran'ı bütünüyle ezbere bilen kişi, hafız (İs.)
- tamis** Temmuz (Su.)
- tamo** Cehennem (Çr.)
- tamtahir** Bomboş (İs.)
- tamzara** Halay türü bir halk oyunu (Arpalık, Dutçakallı, Karagöz, Morsümbül-Çr.)
- tamzırmak** Damla damla akıtmak, damlatmak (Çr.)
- tan** Ufuk (Me.)

tana kalmak Şaşırarak, yabansı-
mak, şaşakalmak (Me.)

tanayruk tangayruk → (2) (İs.)

tanbili Köpek yavrusu (İmat-Al.)

tandırbaşı Tandır ağzının ön bölü-
mü (Çr.)

tandırılık İçinde ekmek yapılan,
ekmek yapma araçlarının bulun-
duğu üstü korunaklı yer (Beydili,
Çalyayla, Eskiekin-Çr.) “*Küre kur-
muş, ağ bekmezi kaynamaz /
Tandırılıkta isi, kiri kalmamış*”
Kurtoğlu 1994: 41

tangayruk (1) Ağzını açıp, gözle-
rini yukarıya doğru diken kimse,
salak (Çr.)

tangayruk (2) Sonuna dek açık
(Çr.) “*Dohsan defa diyom ki şu
gapiyi tangayruk gomañ.*” Özde-
mir 2019: 127

tangıdak Uluorta, düşünmeden
söylenen söz (Çağşak, Evcikuz-
kışla-Çr.) “*Toplumda tangıdak bir
laf atıyorsun ortaya, kendi sözü-
nün altından kendin kalkamıyor-
sun.*” Yoksul 2013: 609

tañgal Başı ile ağzı büyük, sesi
kalın kimse (Çr.)

tañırdak Söylememesi gereken
gizleri yüksek sesle anlatan kim-
se (Çr.)

tanılmak Havadan sudan konu-
şmak (Kavşut-Su.)

tanıska En iyi (Çr.)

tanışık Bildik, ahbap (İs.)

tankuş Akılsız (Çr.)

tanlamak (1) Çok belirgin ses
çıkarmak (Çr.)

tanlamak (2) Sabahlamak (Çr.)

tanlamak (3) Şaşırarak (Çr.)

tantan (1) Geveze, boşboğaz (Bo-
ğabağı, Karagöz-Çr.)

tan tan (2) Bomboş, içinde hiçbir
şey yok (İs.)

Tanyıldızı Çobanyıldızı (Çr.)

tanzik Suyun boru içindeki akış
şiddeti, tazyik (İs.)

tap Güç (Çr.) “*İhtiyarlık tapsızlık-
tır.*” Tdk 1993: 4737

tapın (1) 1. Duvar örerken arala-
ra konulan ağaç, hatıl (Al.; Gök-
çam-Su.) 2. İskedos yapılarda
üzerine direklerin dikildiği, tem-
el duvarının üzerine atılan ah-
şap elemanlar (Bo.; Ka.; Os.)

tapın (2) 1. Tohum ekildikten
sonra tarlayı düzeltmeye yara-
yan yassı ağaç araç, sürgü (Ala-
cahöyük, İshacı, Kıcılı-Al.; Kuzu-
luk-İs.; Gökçam-Su.; Beydili, Çal-
yayla-Çr.) “*Tarla tapın sattırır /
Çorum’un güzelleri*” Ercan 1991:
381 2. Harmanda çeci toplamaya
yarayan kürek biçiminde ağaç
araç (Ba.) “*Tapınların birinin sa-
pı kırılmış, dedem görmeden ta-
mir ettirek.*” Şahin 2020: 121

tapın (3) Kaba, görgüsüz kimse
(Ovakarapınar-Çr.)

tapın ağacı Eşiğin altına uzatılan
kalın ağaç (Çr.)

tapınlamak Yeni ekilen tarlanın
tohumunu kapatmak için sürgü
çekmek (İs.)

tapın vurmak Tapını yerine
yerleştirmek (Os.)

tapcık Onama, tasdik etme (Su.)

tapı Eşik (İshacı-Al.; Çr.) “*On
sekiz bin alemi var eden / Ol
Hüdadır cümle alem tapısı*” Arı-
soy 1970: 47

tapıklamak 1. Birini beğenerek
arkasını okşamak (Çr.) 2. Uyuk-
lamak (Çr.)

tapıl Mayalı, eşkili (Al.)

tapıncak Pamuk ipliği eğirilen
çıkırığın el ile çevrilen kolu (İs.)

tapışlamak Sirtına hafif hafif vu-
rarak çocuğu uyutmaya çalışmak
ya da sevmek (Ba.) “*Yarım saat-*

- tir sırtını taşıyıyorum, bir türlü uyutamadım.” Şahin 2020: 121*
- tapla** → tabla (İkipınar-İs.; Kamışlı-Su.; Çr.) “*Gidiy gendü taplasının al-tına goyuy.” Abaz 2004: 122*
- tapşımak** Şırmamak (Emirşah, Yenişihlar-Ba.) “*Dek dur oolum, tapşıma. Sonra sana ne derler şu amcalar.” Şahin 2020: 121*
- tapşırmak (1)** 1. Tanıtmak (Çr.) 2. Salık vermek
- tapşırmak (2)** Yırtılan bezin kıyı-larını içe katlayarak elde dikmek (Çr.)
- tapşırmak** Emaneti geri vermek (Ba.) “*Üç gündür bende duruyordu. Bugün Selahattin’e tapşırdım.” Şahin 2020: 121*
- tapşurmak** Beğenmek, istemek (İs.)
- taptakır** 1. Tamtakır, bomboş (Çr.) 2. Kupkuru (Çr.)
- tap tap** Topluluğun konuşmasını anlatır (Çr.)
- tar** Tavukların tünemesi için kü-mese konan tahta parçaları (Se-vindikalan-Çr.) “*Tavuk olmadan tara çıkmaz.” Yoksul, 2013: 601*
- taraba** 1. Tahta bölme, tahta perde (Çr.) 2. Bahçe kıyılarına ya da duvarların üstüne çakılan tahta parmaklık (Çatkara-İs.)
- tarabuluz** Çizgili ipekle dokunmuş kumaş (Çr.)
- tarana** Tarhana (Bademce-Ka.; Büyükgülücek, Çalaya-Çr.) “*Tarana aşısı tartar / Boğazımı yırtar” Gösterir 2011: 263*
- taranaya kuzu bacağına soktu** Tarhana yeme mevsimi geçti; yaz başladı (Bademce-Ka.)
- taranadan kuzu bacağına çıkardı** Tarhana yeme mevsimi geldi; kış geldi (Bademce-Ka.) (Bademce-Ka.)
- tarhana** Pekmezi kaynamış yarma ile karıştırıp pişirerek yapılan bir çeşit çerez (Os.; Hamamlıçayköy-Çr.) “*Yanlarında ... pestil, köme, tarhana gibi çerezlerden, bir kilo kına olduğu halde kız evine gelirler.” Koçak 1938: 12*
- tarmatağan** Karmakarışık, altüst olmuş (Çr.)
- tarmatakır** → tarmatağan (Çr.)
- tartalamak** → tartılamak (Çr.)
- tartılamak** İki elle kaldırılan taşı ileri geri sallayıp hızlandırarak atmak (Çr.)
- tartışlamak** Eliyle yoklayarak ağırlığını tahmin etmeye çalış-mak (Ba.) “*Bi tartışladım, garanti iki kilo var ya fazlasını bilmiyom.” Şahin 2020: 121*
- tasdara** Sofra örtüsü (Os.)
- tas depme** Gelinin, kötü huylarını babasının evinde bırakmasını sağlayacağına inanılarak içi su dolu bir tası tepmesi adeti (Do.) “*Sonra tas depme adı verilen geleneksel adetleri yerine getirirler.” Bayram 2008: 287*
- taslama** Tandırın közündeki pişirilen doğal kabak tatlısı (Kayabü-ğet-Al.)
- taslık** Eski ev odalarında dolabın yanında veya tavana yakın yapılmış raf (Gölet-Ka.)
- tasma** Bel kemeri (Kunduzlu-Ba.)
- taş enek** Taş bilye (Çr.)
- taş hörüğü** Taş yığını (Göcenova-cığı-Çr.) “*Semerini çıkarıp eşeği taş hörüğüne bağladı.” Gümüş 1977: 45*
- taşır gamak** At, sığır gibi hayvan-ların tırnaklarının taşa çarpmak-tan acıması (Karagöz-Çr.)
- taşıyak** Sepet (Su.) “*Taşıyakları hazırlayın yarın baş kesmeye gi-dicek.” Gösterir 2020: 42*

taşlantı (1) Kümes hayvanlarında taşlık (Çr.)

taşlantı (2) Savrulan, kalburda elenen buğdayın taşlı, topraklı bölümü (Çr.)

taşlık Ev ya da oda önündeki taşla döşenmiş yerler (Os.; Çr.) "*Taşlıkta avuçlarına tükürüp kalın odunları dörde bölüp, bir güzelce yakacak hazırladı.*" Seyda 2006: 136

taşıyatırlanmak Bir şey incelenerek sonucu anlaşılacak (İs.) "*Gezmeye gittikleri taşıyatırlandı.*" Tdk 1993: 3841

tat (1) 1. Dilsiz (Dutçakallı, Gökçepinar-Çr.) 2. Kekeme (Gökçepinar-Çr.)

tat (2) Üreme organı büyük kimse (Çr.)

tâta Tahta (İs.) "*O fât hep tâtalarlanımış yatulları.*" Abaz 2004: 105

tatala (1) Bayırlarda yetişen, yüzlük biçiminde bir çeşit ot (İs.)

tatala (2) İşinde becerisi olmayan, safça iş yapan (Dutçakallı-Çr.)

tatar Haberci, elçi (Çr.) "*Musa Çavuş'un tatarı buna çok kızdı.*" Tahir 2006: 247

tataram Çok sıcak, bozulmuş ya da iyi pişmemiş yiyecekleri yiyenlerde görülen rahatsızlık (Yerliköy-İs.)

tatarası Muska biçiminde içi kıymalı hamur aşına sarımsaklı yoğurt katılarak yenen yemek (Çr.)

tatarca Böbrek ağrısı (Çr.)

tatavı Çok az pişmiş sebze yemeği (Su.) "*Ayşekadın tatavı / Yutamadım pilavı*" Aytekin 2003: 16

tatavu 1. Ramazandan bir önceki gün (Su.). 2. Ramazandan bir gün önce tutulan oruç (Çr.) "*Bugün tatavu, Ramazan'dan bir gün önce.*" Özçatalbaş 2002: 21

tatlıçış Meni (Çr.)

tatlı gaşık sapı Bir motif adı (Su.)

tatlılık Kıtılık (Çr.)

tava (1) Ateş küreği (Çr.)

tava (2) Bağ bahçede karığın içindeki çukur yerler (İs.; Su.)

tava (3) Fırında pişirilen et yemeği (Çr.)

tava gelmek (1) Toprağın işlenebilir duruma gelmesi, yumuşaması (Çr.)

tava gelmek (2) Yeme isteği duymak (İs.)

tavannık Tavan arası (Harunköy-İs.) "*Tekne tavannıkda duruyodu.*" Abaz 2004: 145

tavar Koyun (Çr.)

tavatır Kusursuz, çok iyi, istenilen biçimde olan (Külah-Al.; Yarımşöğüt-Su.; Dutçakallı-Çr.) "*Başı tavatır dağlar / Gaylesiz yatır dağlar*" Gösterir 2011: 259

tavatır → tavatır (Al.; Su.; Çal-yayla-Çr.) "*Yanıllına kulunç girsin galkama / Her derdi tavatır tat bundan kelli*" Gösterir 2008/84: 11

tav etmek Kandırmak, inandırmak (İs.)

tavık Tavuk (Su.; Çayhatap-Çr.) "*Bi uyuçça tavık olsun / Gıışı yazı sovak olsun*" Caferoğlu 1994: 141

tavık garası → tavuk karası (Su.)

tavitli Taahhütlü (Çr.)

tavlamak 1. Meşin, yufka ekmeği gibi şeyleri su serpererek yumuşatmak (İs.; Palabıyık-Çr.) 2. Çekiçlenip sertleştirilmiş bakırları yeniden biçimlendirmek için ateşte yumuşatma işlemi (Çr.) "*Sabun yok soda yok su yok havlu yok / Yüzümüzü killi suyla tavluyok*" Özgür 2002: 91

tavlama yıkamak Bakır kapları asitle yıkayarak parlatmak (Çr.)

tavlanmak (1) Kurumaya yüz tutmak (Çalyayla-Çr.) “*Suladığım tarla bugün tavlanmış.*” *Tdk 1993: 3847*

tavlanmak (2) Şişmanlamak, se-mirmek (Çr.) “*O gecedan beri tavlandın, domuza döndün.*” *Tahir 2006: 304*

tavlaşmak Çamur gibi nesnelerin kurumaya yüz tutması (Çr.)

tavlı Şişman, besili (Al.; Yarımsö-ğüt-Su.)

tav olmak Uygun bulmak (İs.)

tavsaklamak Savsaklamak (Su.)

tavsamak 1. Hızı, tezliği, gücü azalmak, sönmeye başlamak (Evc-i-Bo.; Su.) “*Sel iyice tavsamıştı.*” *Sarıyüce 2004: 33* 2. Öfkesi geçmiş olmak (Os.)

tavsımak → 1. tavsamak 1 (Evc-i-Bo.; Su.) 2. →Tavsımak 2 (Bademce-Ka.)

tavsır Fotoğraf, resim (Çopraşık-Al.; Kamışlı-Su.) “*Tavsırı gözüm-den gitmiyor.*” *Yoksul 2013: 600*

tavsir → tavsır (Al.)

tavsır → tavsır (Yeşilyurt-Al.; Gökçam-Su.; Dutçakallı-Çr.) “*Vapura çıkınca tavsuru çıktı / Onuyunan ben ağlerim günlerim.*” *Sağmen 2009: 138*

tavşan Dügünlerde oynanan, güldürü ögesi ağır basan bir köy seyirlik oyunu (Su.)

tavşan izi Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

tav tav Arada sırada, belli aralıklarla (Çr.)

tavuk basdurmak Tavuğu, civciv çıkarması için yumurta üzerine yatırma işlemi (İs.)

tavuk götü Yemeği yapılan bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)

tavuk karası Karanlıkta göreme-me hastalığı (Su.) “*O gün çoğu-*

muzun gözlerini kar aldı, tavuk karası olduk.” *Sarıyüce 2004: 171*

tavuklama Gelinle güvey gerdeğe girmeden önce yenen yemek (Oğ.)

tavuk tası Büyük, derin bakır tas (Ba.) “*Susadım dedim, ayran geldü. Hemi de tavuk tasıynan.*” *Şahin 2020: 121*

tav vermek (1) Kışkırtmak (Çr.)

tav vermek (2) Kuru nesneyi yumuşatmak (Çr.)

tay 1. Bir küfe ağırlığında (İs.) “*Bağımızdan bir tay ak üzüm çıktı.*” *Tdk 1993: 3850* 2. Hayvanın bir yanındaki yük (Yazır-Bo.; Akçalı-Su.; Sarimbey-Çr.) “*Gerçeğin yükünden tay yükle-mişim / Bir ulu menzile aşırımışım ben*” *Çimen 2000: 37*

tayak Değnek, sopa (Kalecikkaya-Al.)

taygeldi İkinci kez evlenen kadının yanında götürdüğü çocuk (Çalyayla, Tarhan-Çr.) “*Bayram, anası ile birlikte tay gelmişti Ümet’in evine.*” *Güven 2019: 9*

tay gelmek Denk gelmek, eşit gelmek (İsahacı-Al.) “*Sana tay gelir mi dünyanın varı / Yarından ayrılan kılmaz mı zarı*” *Arisoy 1970: 23*

tayınlamak Belirlemek, saptamak (Göcenovacı-Çr.) “*Gözümü açtım, oturumuma geldim, nerde olduğumu tayınladım.*” *Ertekin 1946: 21*

tayır tayır Sökülen yün örgünün, yırtılan bezin çıkardığı ses (Çr.)

tayla Tarla (Aşağızeytin-Os.)

taylak 1. Yeni doğmuş at yavrusu, tay (Çr.) 2. Dört yaşında at (Su.)

taylamak 1. Hayvanlara yük yük-lenirken iki yana eşit ağırlık koymak (İs.) 2. Yük, denk yapmak (Akçalı-Su.; Sarimbey-Çr.)

"Eski gam yükünü taylorlamak olmaz / Kılavuzsuz derya boylamak olmaz" Çimen 2005a: 40

taylanmak Denk gelmek, uymak (Çr.) "Küp biraz büyükçe imiş taylorlanmadı." Tdk 1993: 4744

taylasan Eskiden, başa sarılan sarığın sırta uzanan bölümü (Çr.)

taytak (1) İşi yapıp yapamayacağını düşünmeden kendini öne atan kimse (Çr.)

taytak (2) Ayakları içeri doğru basan, yanlara yatarak yürüyen kimse (İs.)

tay tay Bebeğin ayakta ilk durabildiği anlarda söylenen söz (İs.)

tazıboncuğu Çocuk beşiğine, hayvan yularına dikilen bir çeşit midye kabuğu (Çr.)

tazir etmek Umutsuz durumda bırakmak (İs.)

te 1. Vay be! Demek öyle! anlamında şma ünlemi (Kuzuluk-İs.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Olmaz, hayır! (Çr.)

tebbeti tersinden okutmak Çocukların yaramazlıkları karşısında büyüklerin şaşırması (Bademce-Ka.)

tebelleş olmak Sürekli ısrar ederek bıktırarak ölçüde rahatsız etmek, ardından ayrılmamak (Kılavuz-Al.; Ba.; İs.) "Bana tebelleş olmasın Allah'ını seven." Gümüş 1977: 50

tebsermek Kurumaya yüz tutmak, tepsermek (Çr.)

tec Geniş ağızlı büyük bakır kap (İs.) "Tec adı verilen geniş ağızlı büyük bakır kaba boşaltılır." Oğuz 2006a: 32

teccal Yaramaz, hileci, kandırıcı, sevmeyen kimse (Çr.)

tecce (1) → teççe (Me.; İncesu-Su.)

tecce (2) → tece (Alacahüyük-Al.; Oğlaközü-Su.; Beydili-Çr.)

tece İpliği çile yapmaya yarayan bir çeşit araç, çikrik (Su.)

tecemillet Hazırlık (Çalyayla-Çr.)

tecemme Yönetme, yönetim (Çr.)

tecen Yağ, çökelek, peynir basılan tulum (Aşağıfındıklı-Su.)

tecir Canlı hayvan tüccarı (Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Bu havalinin belli başlı tecirleri vardı." Arslaner 2016: 262

tecirip Deneyim, tecrübe (Çr.)

tecirmek Becermek (Sarimbey-Çr.)

teç (1) Bir çeşit tahıl ölçüğü (İs.) "Ata bir teç arpa verdim." Tdk 1993: 3857

teç (2) Harmandaki tahıl yığını (İs.)

teççe At, inek, öküz gibi hayvanların arka bacaklarında oluşan, yürümelerini engelleyen bir çeşit hastalık (Çr.)

ted İki kümeye ayrılan çocuklardan, gözleri bağlı olanların saklananları bulmaya çalıştığı oyun (Çr.)

teddümek 1. Çeldirmek yıkmak (Âşıkbükü-Os.) 2. Ayağını kaydırmak; birini rahatsız ederek bulunduğu yerden uzaklaştırmak, tettirmek (Âşıkbükü-Os.)

tedirgin etmek Korkutup kaçırarak, kuşkulandırmak (Çr.)

tedirkin etmek → tedirgin etmek (Çr.)

tedürgün olmak Rahatsız olmak, tedirgin olmak (Os.)

tee Şaşma ünlemi (İs.)

tefârik (1) Eskiden gelin giysisi yapılan sırma işli bir çeşit ipek kumaş (Su.; Çr.)

tefarik (2) Güzel kokulu bir bitki kökü (Çr.)

tefe Dokuma tezgahlarında tarağı tutan, mekik ipliklerini sıkıştırarak yapmaya yarayan araç (İs.; Su.)

- tefil** Şekil (Ka.)
tefir Çeşit, renk (Su.)
tefir tüfür Çeşit çeşit (Su.)
teğın Sincap (İs.; Ahmetoğlan-Çr.)
"Teğınler aç kalacak, baksanıza bir tek bile ceviz yok." Çalışgan 2021: 40
teh Tüh, yazık (İs.; Su.)
tehe Önemsiz, boş (Çr.) *"O adamın buraya gelip gitmesi tehe değil." Tdk 1993: 4746*
tehel Seyrek, eğreti dikiş (İs.)
tehi → tehe (Çr.)
tehlemek Oraya buraya koşuşturmak (İs.)
tehlis Çuval (Aşağıfındıklı-Su.)
tehmen Çalgılı eğlence (Çr.)
tehne Kalabalık olmayan, تنها, ıssız (İs.; Gölet-Ka.; Su.; Arslan-köy-Çr.) *"El yanında elimsin / Tehnelerde benimsin" Ayhan 2002: 166*
tehriz Koridor, evin girişi, dehliz (Çr.)
tein Sincap (Çr.)
tek Değın (Çr.)
tekallat Para almadan yapılan iş (Çr.)
tekayak Seksek oyunu (İs.)
tekdamar Zayıf, cılız (İs.)
teke Mert (Su.)
teker Tarlalarda biten bir çeşit ot (Yerliköy-İs.)
tekellemek Yuverlemek, tekerlemek (Çr.)
tekellenmek Yuvarlanmak, tekerlenmek (Çr.)
tekellif Düğünde kızın yakınlarına oğlan evince verilen armağan bohçası ya da giysi (Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.) *"Bizim gelinin tekellifi bile bir dünya para tuttu." Arslaner 2016: 262*
tek emenli hodak Tek çukurla oynanan hodak oyunu (Çr.)
tekencer → tekercen (Âşıkbükü-Os.)
tekercen Yenilebilir bir çeşit yabanıl ot (Kıcılı-Al.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Sarimbey-Çr.) *"Bazen tekercen yer, toplardık yemlik / Göbelek dolardı dağdaki çamlık" Çimen 2000: 46*
tekerlenmek Yuvarlanıp düşmek (Çr.) *"Hayvanın üstünde uyur da bir yere tekerlenir." Tahir 2006: 62*
tekesakalı Kırılarda yetişen, ince uzun püskül yapraklı, yenilebilir bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
tekesek Keçilerin çiftleşme zamanı (Su.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Sürüdeki koçlar, tekeler dâhil ergen erkeklerin koçsak koyunlardan, tekesek keçilerden uzaklaştırılmaları gerekiyordu." Çalışgan 2021: 163*
tekesemek Dişi keçinin çiftleşmek istemesi (İs.; Su.)
tekeşek Ocakta odunları bir arada tutmaya yarayan bir çeşit büyük sacayağı (İs.)
tekeşük Alnı sivri ya da çıkıntılı olan (Bademce-Ka.)
teketek 1. Aile (Kuzköy-İs.)
 2. Kadın eş (Kuzköy-İs.)
tekicen → tekercen (Al.)
tekircen → tekercen (Al.; Göcenovacığ-Çr.) *"Leylekçiydemleri, kuşkuş otları, tekircenler yazı yabamı donatıp yeşerttiler." Gümüş 1977: 139*
tekirlenmek Kedi yavrusu büyüdükçe tüylerindeki çizgilerin koyulaşıp belirginleşmesi (Çr.)
tek kurma Belden kırmalı, saçma atan, tek namlulu av tüfeği (Eskiekin-Çr.) *"Tek kırmaya bana mısın demiyo / Yine gebermedi gitti kör kösnü" Kurtoğlu 2006: 16*

tekleme Az, tek tük (Çr.) "Evrakların kıyılarında kendir diker teklemeler." *Gümüş 1977: 104*

teklemek Mısır, pancar gibi bitkileri seyrekleştirmek (Çr.)

teklicen Bir çeşit ot (Çr.)

tekmik Tekme (Al.)

tekne Hamur yoğurmaya yarayan büyük tahta kap (Karkın-İs.; Turgut-Çr.) "Tandır söndü tekne bekliyor hamur / Hasretim ben una una bilen yok" *Gardaş 1979: 6*

tekne gazıntısı Çok çocuklu bir ailede en son çocuk (Çr.) "Tekne gazıntısı olduğu için Yeter'i herkes seviyo." *Kerman 1997: 25*

tekne orucu Çocukların ana öğünler dışında yemek yemeden tuttuğu oruç (Çr.) "Tekne orucunu tutan çocuk bunu dedesine satar." *Aşık 2003: 79*

tekne taşı Üzerinde çamaşır yıkanan taş (Çr.) "Haymalığında anamı, bacımı bekleyen tokacıyla tekne taşı..." (M. Tuluk)

tekne tendürük boş Yiyecek içecek yok (Bademce-Ka.)

tek oyun Bir halk oyunu (Al.)

teksermek Karşı koyarmış gibi yapmak, karşı gelmek (Su.)

teksivrik 1. Ciliz, gelişmemiş ekin (İs.) "Sizin arpa teksivrik kalmış." *Tdk 1993: 3867* 2. Toprakta yeni çıkan ekin (Çr.)

tektük Aralıklı olarak, ara sıra (Dutçakallı-Çr.)

teküllü 1. Nişanlı (İs.) 2. Sevgili (Ka.)

tele Giysi yakalarının içine konulan kolalı bez, tela (Çr.) "Dur şu praşuva cekedin telesini takıyım da." *Özçatalbaş 2003: 74*

telek Kuş, tavuk gibi hayvanların iri, kalın tüyleri (Kıcılı-Al.; Ka.; Os.; Kavşut-Su.; Çr.) "Tavuk tele-

ğiyle çocuk düşürmeye çalışanlar olurdu." *Balıkçı 2010: 81*

teleme 1. Az pişmiş, yarı çiğ (Kıcılı-Al.) 2. Davar sütünün mayalandıktan sonraki katılaşmamış, pelte kıvamındaki durumu (Çr.) "Yeme teleme, koyun gibi meleme." *Yoksul 2013: 649*

telesemek Çok terlemek (İs.)

teletüs Yarım yamalak, üstünkörü, özensiz yapılan iş (Çr.)

telis Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval (Al.; Âşıkbükü-Os.; Serban-Çr.) "Parası olanlar cüppe kürk giyer / Yırtık telis vermiyorlar parasız" *Koçak 1980: 235*

teliz → telis (Al.)

telkirmalı işleme Sırma, gümüş tellerle tülbente yapılan bir çeşit iş örneği (Çr.)

tellek Natır, tellak, keseci, yıkayıcı (Çr.)

telleme (1) Tomruğun hızarla boyuna ikiye ayrılmış parçaları (Ovakarapınar-Çr.)

telleme (2) Kazandan çıkarılan İskilip dolmasının üzerine et suyu dökerek tadını artırma (İs.)

tellenmek 1. Küsmek, darılmak, gücenmek, alınmak (Çr.) 2. Titizlenmek, öfkelenmek (Sarimbey-Çr.) "Yine ne var da tellendin." *Kerman 1997: 73*

telli Fazla alingan (Su.)

tellik 1. Kumaştan ya da yünden örülerek yapılan takke (Al.)

2. Terlik (Al.; Âşıkbükü-Os.)

telli tura Gençlerin düğün dernek günlerinde oynadığı bir oyun (Çr.)

teltel Eskiden kış aylarında yapılan bir çeşit pişmaniye (Kalecikkaya-Al.; Su.; Beydili, Küçükpalabıyık-Çr.) "Bu akşam teltel

çekecağak Kadirlerde la." Özçalbaş 2002: 109

tel tellemek İpliği iğneye geçirmek (Çr.)

teltik Asma filizi (Çr.)

teltuk Dolaşık, karışık, engelli, yanlış (Çerkeş-Ba.)

teltük El becerisi iyi olmayan, her şeyi elinden düşüren, kırıp dökken (Gölet-Ka.) *"Teltük teltük hareketleri var."* www.golet.tr.gg/

tembiy etmek Tembih etmek (Karkın-İs.) *"Bahardan bu yanı tembiy ediyom."* *Abaz 2004: 143*

temcüt Sahur (Ovakarapınar-Çr.)

temcük Bir işin yapılması için verilen söz (İs.)

teme → temek 1 (Su.)

temek 1. Ahırlarda gübre atmaya ya da saman almaya yarayan delik (Külah-Al.; İs.; Me.; Gökçam, Kamışlı-Su.; Boğabağı, Dutçakallı-Çr.) 2. Pencere (Kuzuluk-İs.) 3. Tahta kapaklı pencere (Maksutlu-Ka.) *"Ahırın kapısını hırsızdan, temegini kurttan koru."* *Yoksul 2013: 24*

temersük Tapulama, üstüne geçirme (Âşıkbükkü-Os.) *"Bütün mahalleyi temersük etmiş sanırsın, tavrına bakınca."* *Arslaner 2016: 262*

temessük Tapu senedi (Kuzuluk-İs.)

temesük → temessük (Çr.)

temra (1) Alaca ilçesinde oynanan bir halk oyunu (Çr.)

temra (2) → temre (Çr.)

temre Bir çeşit deri hastalığı, temriye (Bozdoğan-Al.)

temşit Saat üç dört arası (Su.)

temşiyet Üstünlük taslayarak ya da fiyaka yaparak konuşma (Çr.)

temşüt Sahur (Ba.; İs.; Yağcılar-Ka.) *"Temşüde galhan gaktı."* *Abaz 2004: 156*

temüz tentürüz İstenilen nitelikte temizlenmiş olan (İs.)

ten 1. Kadının üreme organı (Çr.)

2. Eti yenir hayvanların dişilik organı (Su.)

tenbili Köpek yavrusu; enik (Çr.)

tencemet Bir işten önce yapılan hazırlık (İs.)

tencire alması İri olduğu için bu ad verilen mayhoş, yuvarlak, yeşil kabuklu elma cinsi (İs.)

tendirmek 1. Oyunda sopaya takla attırmak (Al.) 2. Fırlatmak, elden çıkarmak (Su.)

tene Tahıl tanesi (Elvançelebi-Me.) *"Kadınlar buğday tenesi dökke dökke Elvan Çelebi tekkesine giderler ki buğday tenesi kadar çok çocukları olsun."* *Balıkçı 2010: 76*

teneleme Tanelere ayırma, teneleme (Çr.)

tengdirmek (1) Elden çıkarmak (Ba.; Su.; Karadona-Çr.)

tengdirmek (2) Ortadan kaybolmak, ölmek (Karadona-Çr.)

tengelbaş Kafası yuvarlak olan (Ba.) *"Şu tengelbaşı mı diyon, hani şu en önde duranı?"* *Şahin 2020: 122*

tengelboş Takla atmak (İs.)

tengellek (1) Yuvarlak (İsmailköy-Çr.) *"Bu tengellek şapka başında durmuyor."* *(Güven, 2013: 24)*

tengellek (2) Sarı kabuklu, çok tatlı, kokulu, küçük yapılı yazlık bir elma çeşidi (İs.)

tengerlek Yuvarlak (Göcenovacığ-Çr.) *"Tengerlek şapkasını, iş giyitlerini duvara asar işi bitince."* *Gümüş 2005b: 4*

tengilboş Takla (İs.)

tengilim Çobanların değneklerine yerde takla attırarak oynadıkları bir oyun (Kamışlı-Su.)

teğilmek Devrilmek, yuvarlanmak (Çr.)

teğitmek Sektirerek fırlatmak (Sarimbey-Çr.)

teğellenmek Yuvarlanmak (Çr.)

teğlerlenmek Yuvarlanmak (Çr.)

tenike Teneke (Çr.)

tenme Değnekleri sektirerek oynanan bir çocuk oyunu (Külah-Al.; Çr.) *"Tenme oyununun kural-ları kişi sayısına bağlı olarak de-ğişkenlik göstermektedir."* Oğuz 2006b: 20

tenmek (1) Oyunda sopaya takla attırmak (Al.; Ovakarapınar-Çr.)

tenmek (2) Ölmek (Çr.)

tentelemek Ekonomik bunalım geçirmek, sallanmak (Ba.) *"2009 krizinde bi tenteledi, bi daha da dikiş dutturamadı diyolar."* Şahin 2020: 122

tenen Eskiden oynanan bir çeşit çocuk oyunu (Çr.)

tentene Dantel, oya (İs.; Çr.)

tentere Örgü kemer (Su.)

tenteş Uygun, uyumlu (Os.)

tenüke Teneke (Al.)

tepdillenmek Şirinlik yapmak, sevimlilik yapmak, şımarmak (Bademce-Ka.)

tepecik Yığın halindeki ekin (Gölet-Ka.)

tepegöz Göz önünde olan olayları görmeyen, ilgisiz, umursamaz (Çr.)

tepelik Üzeri altın dizili, süslü kadın fesi (İs.)

tepgi Bel sapına geçirilen tahta ayakçak (Çr.)

teplik Tekme (Yerliköy-İs.; Ahmetoğlan-Çr.) *"Ülen yapmayın bir tepikte duvara yapışır kalırsınız."* Seyda 2006: 85

tepitme Vücuttaki zedelenmiş yerlere iyileşmesi için konulan az pişmiş hamur (İs.)

tepme (1) Fıskırma, çıkma (Çr.)

tepme (2) Tekme (Çr.) *"Savuş ki, tepme gelmeden tatlı canı kur-tar."* Tahir 2004 : 215

tepmik Tekme (Göcenovacı-Çr.) *"Kıçına bir tepmik, göndürmedi kardaşının evine de elini kana bu-ladı herif."* Gümüş 1977: 45

tepsmek (1) Dudağın susuzluk-tan kurumması (Me.)

tepsmek (2) Uzlaşmak, anlaş-mak, barışmak (Çr.)

tepsmek (3) Yatışmak (Çr.)

tepsmek Kurumaya yüz tut-mak, az kurumak, suyunu çek-mek (Ba.; Bo.; İs.; Aşıkbüke-Os.; Çalyayla, Gökköy, Morsümbül-Çr.) *"Beze serdim erişte / Tep-serecek güneşte"* Aytekin 2003: 46

tepsmek (4) Kavgayı durdurmak, yatıştırmak (Ba.; Göcenovacı-Çr.) *"Ganlı bıçaklı oldularını em-me Bizim Ferhat ikisini tepsetti, ortalık duruldu."* Şahin 2020: 122

tepüklemek Binek hayvanını yürütmek için ayakla vurmak, tekmelemek (İs.)

ter İnce (Bademce-Ka.)

terazisi olmamak Düzeni yerinde olmamak (Al.)

tercan Süt kesmiğinden yapılan çökelek ile bu çökeleğin konul-duğu keçi derisine verilen ad (Hamamlıçayköy-Çr.)

tercen İçi dışı terbiye edilmiş keçi derisi (Dutçakallı-Çr.)

tercübe Deneyim, tecrübe (Su.)

terrece 1. Eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyula-rak yapılan, ufak tefek şeyler koymaya yarayan göz (İs.; Os.) *"Tüm dolapların yan taraflarında tereceler vardı."* Saraçer 2000: 62

2. Eski köy evlerinin yatak odala-rında banyo olarak kullanılan yer (Ba.; Bademce-Ka.; Oğ; Aşık-

- bükü-Os.) “*Hasan, oolum senin terecenin ayaa bu aralar hiç gurumuyo la, ne iş?*” Şahin 2020: 123
- terefi** Teravîh namazı (Bademce-Ka.) “*Boön terefiye erken gidek, cami tehneyken.*” Özdemir 2019: 136
- terek** Ahşap raf, sergen (Al.; Ba.; İs.; Ka.; Or.; Kadideresi-Çr.) “*Yı-kadığı kapları içeri getirdi. Yaş yaş tereğe dizdi.*” Güven 2010: 52
- tereke** Ev eşyası (Su.)
- tereklik** Mutfak rafı (Kılavuz-Al.)
- ter ekmek** İnce ekmek; yufka (Bademce-Ka.)
- teremeke** İkinci kocaya varan kadının yanında gelen eski kocasından olma çocuk, taygeldi (Âşıkbükü-Os.)
- terezi** Terazi (Dutçakallı-Çr.) “*Çölmekçiden aldım tağar, tereziye goydum ağar.*” Caferoğlu 1994b: 108
- terezü** Terazi (Âşıkbükü-Os.)
- tergömlek** İnce kabuklu, al ya da sarı renkli bir çeşit elma (Çr.)
- tergöynek** → tergömlek (İs.)
- teri** Karşı, yönünce,- e doğru (İs.) “*Bugün ablam şehere teri gidiyordu.*” Tdk 1993: 3891
- terki** Atın arkası (Su.) “*Dertsiz baş terkide gerek.*” Yoksul 2013: 236
- terlik** Erkek çocuklar arasında oynanan, ebeye verilen terliğin tekini kapmaya dayanan bir oyun (Çr.) “*Oyuncuların hepsi ellerindeki terliklerin bir tekini ebeye verirler.*” Oğuz 2006b: 45
- termeğü çizme** İsilik benzeri kızartıların çevresinde arpa gezdirerek okuma işlemi (Bademce-Ka.)
- terpuşlu** Kapaklı sahan (Oğlaközü-Su.)
- ters** Hayvan gübresi (İs.)
- ters ayakkabı** Kötü yolda kadın, erkek (Çr.) “*O, ters ayakkabının biri.*” Tdk 1993: 4754
- terslemek** Pislemek (hayvanlar için) (Çr.) “*Düven öküzü gibi durmadan tersliyorsun.*” Yoksul 2013: 262
- ters masaf** Tepsiyeye konan yedi sekiz hamur yumağının üzerine yumurta sürülerek pişirilmesiyle yapılan çörek, kapama (Çalyayla, Eşençay-Çr.)
- ters yel** Otları kurutan yel, sam yeli (Çalyayla, Turgut-Çr.) “*Ters yele harman savurma, verebe gağni devirme.*” Kerman 1997: 49
- teselleme** Atasözü (Evcı-Bo.; Şekerpinar-Su.) “*Biraksa yarım saat atasözü, teselleme, kışsa anlatıp dururdu.*” Sarıyüce 2004: 26
- tesgere** Taş taşımak için yapılmış, dört kollu, sedye benzeri araç (Ba.) “*Sizin evin temeline tesgereyle az taş çekmedik, hatırlarsan.*” Şahin 2020: 123
- tesgerme** Korkutmak için vura-cakmış gibi yapma (Su.)
- teskire** Yapılarda harç taşımaya yarayan, iki kişinin önlü arkalı tutarak kullandığı dört kollu araç, teskere (İs.)
- tesmük** Tespih (Bademce-Ka.)
- teş** Büyük leğen (Küre-Al.; Ba.; İs.; Su.) “*Çamaşır yudum teşte / Değilsin uygun yaşta*” Gösterir 2011: 114
- teşennüş olmak** 1. Yaranın azması, hastalığın ilerlemesi (Çr.)
2. Unutulan konuların yeniden konuşulması (Çr.)
- teşi** İçinde çamaşır yıkanan, banyo yapılan tırtıklı teneke leğen (Ba.) “*Kafasına kulplu maşrapa yemeden, gözünü sabun köpüğü yakmadan teşide çimeni bulun, alından öpeyim.*” Şahin 2020: 123

tetş İçinde hamur yoğurulan ya da çamaşır yıkanan büyük leğen (Külah-Al.; Me.; Kamışlı-Su.; Uğ.; Dutçakallı-Çr.) “*Yârin çamaşır tetşi / Yine derdim depreşti*” Aytekin 2003: 192

tetevü Arifeden önceki gün (İs.)

tetevülemek Lambanın sönecek gibi olması (Ka.)

tetik (1) Asma filizi (Çr.)

tetik (2) Uyanık, açığız (İs.)

tetiklemek Baharda üzüm asmalarının tomurcuklanması (Boğabağı-Çr.)

tetir Yeşil ceviz kabuğu, nar gibi bitkilerin bıraktığı durağan boya lekesi (Ka.; Os.)

tetire 1. → tetir (Ka.; Os.) 2. Kökü kumaş boyamada kullanılan fidan biçiminde bir bitki, sumak bitkisi (Âşıkbükü-Os.) “*Her şeye kabı var, tetireye torbası.*” Arslaner 2016: 263

tetiri Somak denilen bitkinin yaprağı (Çr.) “*Bahçelerde tetiri /Hiç sayamam hatırı*” Ertekin 2006: 27

tetiri otu Kantaron (Evcı-Bo.; Su.) “*Tetiri otu suyu ile kim parpa yaparak yarayı savuşturacaktı?*” Saryüce 2004: 152

tetirli → tetiri (Çr.)

tetmek Kurumuş bir şeyin düşmesi ya da asılı olan bir şeyin yerinden kurtulması (Gölet-Ka.) “*Bir baktım ki, ceket tetmiş. Hemen yerden aldım.*” www.golet.tr.gg/

tetürgün Ürkek (İs.)

tevatır → tavatır (Gökköy-Çr.)

tevâtir → tavatır (Al.; Ba.) “*Yatukculu Hatıpların Meemed Abinin dolması çok tevatir olur.*” Şahin 2020: 123

tevatür → tavatır (İs.; Eskiakin-Çr.) “*Tevatür güzel olur bu Çorum’un karısı...*” Tahir 2007: 225

tevek 1. Asma kütüğü (Beydili, Sarimbey-Çr.) “*Teveklere sıra sıra diz-seydim / İçindeki bilgileri sezseydim*” Çimen 2006: 71 2. Asma, kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin dalları (Hışır-Al.; Gökçam-Su.) “*Salatalık teveklerde yeşerir / Koparıp koparıp yeriz soymadan*” (Yılmaz) Taşlıova 2008: 562

tevge (1) Akıllı, işbilir (Çr.)

tevge (2) Küçük kazma; bir yanı geniş bir yanı dar, kısa saplı balta (Çr.)

tevir Durum, biçim (Su.) “*Bir günde kaç tevire girdim.*” Saryüce 2004: 340

tevir tevir Çeşit çeşit, biçim biçim (Mislerovacığı-Çr.) “*Moda çıktı tevir tevir / Herkes bir yol tutmuş gider*” Çırakman 1992: 189

tevkirli Nişanlı (Çr.) “*Tabağını iyi sıyr ki, tevkirlin güzel olsun.*” Yoksul 2013: 594

tevitli Taahhütlü mektup (Serban-Çr.) “*Mektup saldım ulaşmamış tevitli / Yine dost görmeye gönlüm umutlu*” Koçak 1980: 326

tevkül Söz kesme, nişan (Çr.)

tevküllü Nişanlı (Arpalık, Beydili, Büğdüz, Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) “*Oturmuş da ağılyo / Tevküllüm kötü diye*” Gürsel 1997: 266

tevkülü Nişanlı (Ba.; Ovasaray-Çr.) “*Şu garşidan gelen bizim Edip’in teküllüsü deel mi?*” Şahin 2020: 123

tevkür Söz kesme, nişan, nişanlı (İs.; Çr.)

tevkürlü Nişanlı, sevgili (Ba.; İs.; Su.; Eskice, Karadona-Çr.) “*Oturmuş da ağılyor / Tevkürlüm kötü dey!*” Ertekin 2006: 37

tevür Çeşit, tür (İs.)

tevürleşmek Değişmek (İs.)

- tey daha** Şuracıkta (İs.)
- teyfe** Konuşmalarında güldürücü ögeler bulunan, espriler yapan, önüne gelene takılan şakacı kişi (Âşıkbükü-Os.; Çr.) “Ben ona akıl sır erdiremedim. Günde kırk teyfeye giriyor.” Arslaner 2016: 263
- teyin** Sincap (Me.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) “Buzağıya biçik, sincaba teyin / Diyeni görürsen Çorumludur o” Gösterir 2014: 79
- teykül** Nişanlı (Kargı-Os.)
- teynek** Değnek, sopa (Çr.)
- teyreke** Keyif verici nesnelere (Çr.)
- teyreki** Keyif verici nesnelere alışkın, tutkun, tiryaki (Bademce-Ka.; Çalyayla-Çr.)
- tezberi** Çabucak, hemen (Çr.) “Bir kez temizlik başladı mı, kolayına tezberi sonu alınmaz!” Tahir 2007: 360
- tezce** Çabucak, hemen (İs.; Kalecik-Me.) “Gidelim de yaylamızı tezce tanıyalım.” Tahir 2006: 78
- teze** Taze, yeni (Su.; Çalyayla, Dutçakallı, Kızılpinar-Çr.)
- tezek** Saban ya da belin kaldırdığı iri toprak parçası (Dutçakallı, Ovakarapınar-Çr.) “Tarla mı tezekli, ben mi kaçamıyorum?” Türkoğlu 2007: 170
- tezek gapamayı da biliyon mu?** Bir şey bilmediği halde bilgiçlik taslayan kimseler için kullanılan bir deyim (Çr.)
- tezene** Genellikle kiraz ağacı kabuğundan yapılan mızrap (İs.) “Tezeneni bul âşık / Şu sazını çal âşık” Gösterir 2011: 178
- tezgine** Tez olarak (Çr.)
- tez gineli** Hiç beklemeden, çabucak (İs.)
- tezgire** Kulplu küçük sepet (Su.; Çalyayla, Dutçakallı, Ovasaray-Çr.)
- tezicek** Çabucak, hemencecik (Çr.) “Yalan demeyim beş ısırım mı desem, altı ısırım mı, tezicek bitiriverdim.” Lâçin 2007/63: 7
- tezikmek** Oraya buraya koşuşturmak, uzaklaşmak (Külah-Al.; Ovakarapınar-Çr.) “Büvelek tutmuş dana gibi tezi-kiyor.” Ertekin 1942: 31
- teziye** Çabukça, hemen (İs.; Çr.) “Helvayı teziye hazırlayamamışlar.” Demiryürek-Ozulu 2017: 147
- tezkire** Küçük sepet (Os.)
- tezlenmek** Acele etmek, titizlenmek (Çr.)
- tezmek** Buzağının hızlı koşması (İs.)
- tezvarı** Kısa zamanda, hemen (Ba.; İs.; Türkler-Çr.) “Tezvarı kalkamadım.” Demiryürek-Ozulu 2017: 87
- tıfil** 1. Gelişmemiş, büyümemiş (Sarimbey, Serban-Çr.) 2. Çocuklukla delikanlılık arası yaşta olan (Su.; Dutçakallı-Çr.) “Bir tıfil görünce neşelenirdi / Güneşi görmüş kar gibi erirdi” Öztanıl Ty: 15
- tığ** 1. Saman yığını (Kıcılı, Külah-Al.; Bügdüz, Eskiekin, Ovasaray-Çr.) 2. Büyük tınaz (Su.; Ovakarapınar-Çr.) “Herifler kuşlukta sapa giderdi / Dağlar gibi saman tığları vardı” Kurtoğlu 2006: 14
- tığlamak** Ekini yığın yapmak (Ovakarapınar-Çr.)
- tığlı** Fazla alıngan (Su.)
- tığmak** Kaçıp gitmek (Çr.) “At gemini gevip duruyodu, bi de baktım elimden tığdı gitti.” Kerman 1997: 25
- tığmısır** Her şeyini yitirmiş olan (İs.)
- tığraz** Alçak tavanlı küçük ev (Kuzuluk-İs.)
- tığsırmak** Aksırmak (Çr.)

tığteber Yanında para, eşya olmamak, boş olmak (Ovakarapınar-Çr.)

tıhaç Suyun akmasını engellemek için su borularının ağzını kapamaya yarayan nesne (Çr.)

tıhı (1) Hastalıklı (İs.)

tıhı (2) Kısa, dolgun kimse (İs-mailköy-Çr.) *"Ben tıhı dedikçe sen inadına büyüyüp irileştin."* Güven 2013: 290

tıhır → tıkır (İs.)

tıhırdak (1) → tıkırdak (1) (İs.; Su.) *"Tıhırdak bayramda satılır."* Uçakçı 2006: 220

tıhırdak (2) Takunya (Eskiyapar-Al.; İs.)

tıhırdaklı Namus konusunda güvenilir olmayan kadın (İs.)

tıhırdanmak Çalışıyor gibi görünüp boş boş oyalanmak (İs.)

tıhız → tıhı (2) (İs.)

tıhlım 1. Zayıf, cılız, büyümemiş kimse (Çr.) 2. Şişkin (İs.)

tıhlım tıhlım → dıklım dıklım (Çr.)

tıhsırık Aksırık, hapşırık (Çr.)

tıhtap Üstü kabartma süslü sarı madensel tas (Çr.)

tıkaç Kısa boylu, şişman (Su.)

tıkı Yaşı büyük, bedeni az gelişmiş, akıllı çocuk (Çr.) *"Boyu tıkı, tabancası kuru sıkı."* Yoksul 2013: 161

tıkım Parça, lokma, dilim (genellikle et, ekmek, peynir için) (Su.; Çr.)

tıkır Tahta su kabı, bardak, boduç (Oğlaközü-Su., Âşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.)

tıkırdak (1) Davar ya da köpeklerin boynuna takılan çan (Eskiekin-Çr.) *"Meleşmiyo koyununan kuzular / Tonlu, tıkırdaklı sürü kalmamış"* Kurtoğlu 1994: 41

tıkırdak (2) Takunya, nalın (Çr.)

tıkırdak Hemencecik, anında (Çr.) *"Tıkırdak eline saydı binliği."* Yoksul 2013: 605

tıkış Etine dolgun kişi, tombul (Âşıkbükü-Os.)

tıkız Çok dolu, sıkı, sıkışık (Os.) *"Enine boyuna, tıkız, etli canlı bir kızdı."* Tahir 2007: 39

tıkızı kırık Gözü kör (Os.)

tıknalamak Kümes havyanlarının gagalaması (Ba.) *"Bizim kara horuz çocukları tıknalıyo, dikkât edin."* Şahin 2020: 123

tıknaz Sıska, zayıf (İs.; Su.) *"Bataklıkın sazından, adamın tıknazından kork."* Yoksul 2013: 118

tıknefes 1. Sinirli (Su.) 2. → tıksoluk (Çr.) *"Şu adam çok tıknefes."* Tdk 1993: 3912

tıkniş Etine dolgun, şişmanca kimse (İs.)

tıksırık Hapşırık (Kargı-Os.)

tıksırmak Aksırmak, hapşırmak (Çr.) *"Aksırsan da tıksırsan da bu yükü taşıyacaksın."* Yoksul 2013: 31

tıksoluk Solunum sıkıntısı çeken, güçlüğüle nefes alan (Çr.) *"Sen bu belgücü macununu bizim tıksoluk vali yardımcısına aramaktasın arkadaş."* Tahir 2004: 218

tıktık Takunya (Os.)

tılar Çocuk karyolarına, beşiklerine yatak (Alacahöyük-Al.; İs.; Kışlacık-Me.) *"Yumuşak otlardan beşiğin altına tılar yapılır."* Balıkcı 2010: 98

tılhumak → tılkımak (İs.)

tılhumuş Yenmeyecek denli çok olgunlaşmış, içi geçmiş (Ovakarapınar-Çr.) *"Çok datlı diye tılhumuş gavunu gaşığınan yediler."* Kerman 1997: 26

tılhuş Etine dolgun, şişmanca çocuk (İs.)

- tlkımak** Salatalık, kabak gibi sebzelerin kuraklıktan buruşması, bozulması (Su.; Ovakarapınar-Çr.) *"Bu kavunlar iyice tılkımış."* *Yoksul 2013: 166*
- tlıak** Aklını yitirmiş, deli, tırlak (İs.)
- tlıamak** Birdenbire fırlamak, koşmak (Çr.)
- tlılatmak** Delirmek, aklını yitirmek (İs.)
- tmaşak** Çıplak, giyimsiz (İs.)
- tmbıdamak** Oynamak (Kalecik-kaya-Al.)
- tmbırdaklı** Namus konusunda pek güvenli olmadığına inanılan kadın (İs.)
- tmbırdatmak (1)** Tef, tambur gibi çalgılara yavaş vurarak ses çıkartmak (İs.) *"Benli Halime, udla kıvrak bir meyhane havası tmbırdatırken Hacı Ağa'nın iki yetmiş kızı..."* *Miyak 1945: 17*
- tmbırdatmak (2)** Alay etmek (Çr.)
- tmbırık** Sağlam ya da güvenilir olmayan şey (İs.)
- tmbırıklı** → tmbırdaklı (İs.)
- tımmın** Don, şalvar (Çukurköy, İbik, Kayı-İs.; Os.) *"Ebenin tımmını başına geçsin."* *Oğuz 2007a: 67*
- tımsırık** Güç beğenen, titiz (Eskiyapar-Al.)
- tın** Şottik oyununda atılan değneğin çarptığı halde şottığı devirememesi (Çr.)
- tıngıl** Küçük sepet (Olukyanı-Su.)
- tıngır** Çinko, teneke ya da bakırdan yapılmış leğen, kova gibi kaplar (Su.; Çikrik, Güvenli, İsmailköy-Çr.) *"İki tıngır, bir mangırla gelmişti şehre."* *Güven 2013: 256*
- tıngıramak** Tıkırdamak (Bademce-Ka.)
- tıngırdak** Koyunlara takılan çan (Ahmetoğlan-Çr.) *"Kimi tıngırdak iplerini boncuklarla, renkli çaputlarla süslerdik."* *Çalışgan 2021: 215*
- tıngırdatmak** Alay etmek (İs.)
- tıngırık (1)** Güvenilir olmayan iş ya da durum (İs.)
- tıngırık (2)** Ahlıksız kadın (İs.)
- tınmak** Anlamak (Çr.)
- tınsırık** Hapşırık (Su.)
- tınsırmak** Aksırmak, hapşırmak (İs.; Türkler-Çr.)
- tıntın (1)** Çalgı araçları (Çr.)
- tıntın (2)** 1. Sessiz konuşan (Çr.)
2. Ağırkanlı (Çr.)
- tıp** Hareket halindeyken, ebenin komutuyla birdenbire durmaya, duramayanlara ceza vermeye dayalı bir çocuk oyunu (İs.)
- tıpıl (1)** Çok akıllı (İs.)
- tıpıl (2)** Mayalı, eşkili (Al.)
- tıptırıtı** Hafif gürültü (Evcı-Bo.) *"Açık bıraktığı kapılardan hızla, ama hiçbir tıptırıtı çıkarmadan çıkıp gitti."* *Sarıyüce 2004: 118*
- tırakkalı saat** Yüksek sesle işleyen saat (Çr.)
- tıramba** Mal değiştirme (Çr.)
- tırangıdak** Kapının ya da bir yerin kapağının gürültüyle çarparak kapanması (İs.)
- tırangımak** Kapının çok gürültülü çarpması (Çr.)
- tıraş** En az dört kişiyle oynanan köy seyirlik oyunu (Göcenovacığ-Çr.)
- tıraz** Dağınık, karışık (Çr.)
- tırcan** Zayıf, kansız cansız, sıska (Su.)
- tırğıç** → tırhıç (Çr.)
- tırhallı** Aynı koşullarda, aynı durumda olan insanlar (Çr.) *"Tırhallı, hep bir hallı."* *Yoksul 2013: 606*
- tırhaz** Bodrum (Çr.)

tırhıç Yemeğin suyunu çekerek tanelerinin birbirine yapışması durumu (Çr.)

tırhıdak Hemencecik, çabucak (İs.)

tırhımak 1. → tılkımak (İs.) 2. Ekşimək, bozulmak (Çr.)

tırhış → tırış (Çr.)

tırık (1) Hastalıktan dolayı güçsüz düşmüş, kansız cansız, sıska (Kühlah-Al.; Su.) *"Eneze, tırık hayvanlar bile müşteri bulurdu."* Sarıyüce 2004: 284

tırık (2) Sağlam olmayan, güvenilmeyen kişi ya da süreç (İs.)

tırlı 1. Parasız, züğürt (Eskiyapar-Al.) 2. Zayıf, kansız cansız, sıska (Evcı-Bo.) *"O tırlı manda güreşe tutuşmadan korkup tabanları yağlayacak."* Sarıyüce 2006: 104

tırıldak Fırıldak (Âşıkbüğü-Os.; Çr.)

tırılık etmek Boyun eğip yalvarmak (Su.)

tırın Genizden konuşan (İs.)

tırıp Çok, bol, dolu (Çr.)

tırıs Çiğit oyununda, çukura girmeyen kayısı çekirdeklerinin üç parmak vuruşuyla çukura sokulmasında üçüncü vuruşa verilen ad (Çr.)

tırısa gitmek Acele gitmek (İs.) *"Kimisi yerinden kalkmaz işe bak / Uygarlığa tırısa gider kimisi."* Gösterir 2014: 45

tırıs tırıs (1) Kendi kendine, kendiliğinden (İs.)

tırıs tırıs (2) Yaya olarak (İs.)

tırış Çiçekbozuğu yüzlü kimse (Çr.)

tırışık Büzölmüş, çekilmiş, bozulmuş (Su.)

tırıtımak Karşı gelmek, direktmek (Bolatlı-Su.)

tırıvırı Gereksiz ufak tefek şeyler ya da yararsız sözler (İs.) *"Ama*

söz ver, tırıvırı şeylere harcamak yok." Kalayoğlu, 2017: 66

tırkıdak Birdenbire, hemencecik (Çr.) *"Tırkıdak gülüverdi."* Yoksul 2013: 606

tırkış → tırış (Çr.)

tırlak Fırlak (Çr.)

tırlamak Fırlamak (Çr.)

tırlanmak Dönmek (Ovasaray-Çr.)

tırnakçı (1) Fırında pideleri açıp tırnak süsü yapan işçi (Çr.)

tırnakçı (2) İki kişiyi birbirine düşüren (Gölet-Ka.)

tırsık Birinden korkmuş ya da ürkmüş (İs.)

tırsmak Korkudan yapacağı işten vazgeçmek, geri dönmek (Gölet-Ka.; Sarimbey-Çr.) *"Üzerine yürüyünce nasıl tırstı, gördün mü?"* www.golet.tr.gg/

tırtıl Çok fazla (Su.) *"O kadar çok ki, tırtıl gibi."* Uçakcı 2006: 374

tırtış Çok sık, çok verimli (Âşıkbüğü-Os.) *"Eriklerin, elmaların, dutların dalları tırtış gibi."* Arslaner 2016: 263

tırtışlı Düz olmayan, düz kesilmemiş çentikli kenar (İs.)

tısga Kısa boylu, sarı benizli, zayıf kimse, tıska (İs.)

tıslamak Ağır yük altında inlemeye benzer sesler çıkarmak (İs.) *"Tısl tısl tıslıyor, soluğu içine sığmıyor."* Koşay-İşitman 1932: 382

tıslıdamak → tıslamak (İs.)

tısl tısl Ağır yük inleme durumu (İs.; Çalyayla, Göcenovacı-Çr.) *"Daha sonra kıvrık boynozlu, küt boynozlu, dobak bir sürü inek geçti tısl tısl."* Gümüş 1977: 75

tısırık Aksırık, hapşırık (Çr.)

tısırmak → tıksırmak (Çalyayla-Çr.)

tısırtı Ses çıkarma (Çr.)

- tısır tısır** Yumuşacık (Çr.)
- tıska** Sarı benizli, sıska, zayıf (İs.)
- tıskıya** Arpacık soğanı (Çalyayla-Çr.)
- tısmık** Parmak ucuyla yapılan vuruş, fiske (Çr.)
- tıstınbalak** Şişmanlıktan dolayı çok gerilmiş olan, kilolu (Su.)
- tıtık** Kadın cinsel organı (Kozören-Me.)
- tıvga (1)** Deri üstünde mor lekelerle beliren bir çeşit hastalık (Alacahöyük, Kıcılı-Al.; Me.; Su.) "Çocuk ana karnında canlanmadan kadınla kocası tıvga kestirmeye gitmekteydiler." *Balıkçı 2010: 78*
- tıvga (2)** Gebeyken bebeği düşen kadınların karnının ovulduğu taş (Küçükgülücek-Çr.)
- tıvgalı** Çabuk sinirlenip bağırıp çağıran kimse (Çıkırık-Çr.) "Birisi ona bu çabuk öfkelenen sinirli davranışları nedeniyle tıvgalı demiş adı Tıvgalı Turgut'a dönüşmüştü köyde." *Gündoğar 2020:71*
- tıvka** → tıvga (Çr.)
- tıylak (1)** At yavrusu, tay (Ovakarapınar-Çr.)
- tıylak (2)** Yeni yetişmekte olan erkek çocuk (Çr.) "Fadimâttının tıylağı çok yakışıklı bi delânnı olacak." *Kerman 1997: 26*
- tıymıllı** Zülûf saçları güzel, sevimli kız çocuğu (Su.) "Bu tıymıllının anası da böyle gözeli emme heşlediler garibi." *Gösterir 2020: 42*
- tızgara** Traktör pulluğu (Su.)
- tiğdirmek** Suyu ince, dar yerden fışkırtarak akıtmak (Çr.)
- tiği** Sincap (Os.)
- tiğin** Sincap (Os.)
- tiğsirmek** → tıksırmak (Çr.)
- tikan** Diken (İs.) "Silanın tikanı gül oldu bize." *Abaz 2004: 108*
- tiki** Küçük doğranmış kuşbaşı et kavurması (Çr.)
- tikiz etmek** Gizlice gözetlemek, denetlemek (Os.) "Ahmet, Mehmet'i biraz tikiz edin." *Tdk 1993: 3930*
- tikolta** Eskiden kadınların giydiği dize kadar uzanan askılı iç giysisi (İs.)
- til** Tel (Örenseki-İs.) "İpiy aldı tili, al didim." *Abaz 2004: 127*
- tilik** 1. Yarık dudaklı, kesik kulaklı kimse (İs.; Kozören-Me.; Çalyayla-Çr.) 2. Enine ya da boyuna kopmadan dilinmiş, parçalanmış (Ovakarapınar-Çr.)
- tilikli (1)** Kadınların giydiği üç etek entarinin bir çeşidi (Çr.)
- tilikli (2)** Kenarları girintili bir çeşit bakır tabak (Çalyayla-Çr.)
- tiliz (1)** → telis (Gölet-Ka.)
- tiliz (2)** Ahşap evlerin tuğla ya da kerpiç örülmeyen duvarlarında çamur sıvanın altındaki iskeleti oluşturan çita örgü ya da çıtaların her biri (Âşıkbüğü-Os.) "Çıylak Mehemed'in yepyeni evinin iki yılda tilizleri çıktı meydana." *Arslaner 2016: 263*
- tilpi** Kurnaz, hileci, çıkarını düşünen kimse (Çr.)
- tilkiguyruğu** Uzun salkımlı beyaz üzüm cinsi (İs.)
- timi** Sıkı dokunmuş bir çeşit kumaş (Çr.)
- timtiklemek** Herhangi bir şeyin yüzeyini bozmak (Su.) "Elmayı timtikledi yiyemedi de." *Uçakçı 2006: 374*
- timtim sakal** Kılları seyrek olan sakal (Âşıkbüğü-Os.)
- tingabak** Dik kafalı (Yağlılar-Ka.)
- tingildek** Yerinde durmayan, sürekli kımlıdayıp sallanan, kıpırdayan (İs.)

tingildemek → dingildemek (1)
(İs.)

tinguyruk Çabuk sinirlenen kimse
(İs.)

tingil Fesin tepesinde püskülün
takıldığı yer (Çr.)

tingildek → dingildek (1) (Çr.)

tingir tingir Yere düşen maden
paraların çıkardığı ses (Çr.)

tini Küçük (İs.)

tink → dink (Çr.)

tinkafa Çabuk öfkelenen, sinirli
(İs.)

tinkitiraz Çabuk kızan, ani tepki
veren kimse (İs.)

tinkletmek Pirinci değirmende
kabuklarından ayırmak (Çr.)

tintin bağı Hayvanın kuyruğu
altından geçirilip semere bağla-
nan ip (Çr.)

tinton Kendini beğenmiş, sorum-
suz kimse (Çr.) "*Atıp çarı peçeyi,
saç baş açık, tinton tinton gezme-
deler baksene.*" *Özçatalbaş 2002:*
118 2. İşe yaramaz kimse (Çr.)
"*Tövbe, tövbe! Sanki sen anlama-
san olmaz ha, şu tinton halinle...*"
Özçatalbaş 2003: 64

tirek Bir çeşit em (Çr.)

tireल्ली → tiril (1) (Çr.)

tiremeç Dayak, destek (Çr.)

tirendez Temiz, titiz kimse (İs-
maillköy-Çr.) "*Çok tirendez yetiş-
tirdik bu kıızı.*" *Gümüş 1977: 122*

tirengez Titiz, temiz, hassas, alın-
gan (Âşıkbükü-Os.; Ovakarapı-
nar-Çr.)

tirfil Çimenlik yerlerde yetişen
yuvarlak yapraklı bir ot, yonca
(Evcı-Bo.) "*Al gelincikler, sarı ko-
yungözleri, tirfiller, üçgüller bir-
biri içindeler.*" *Sarıyüce 2004: 34*

tiridine pilav salınmamak Güve-
nilir bir insan olmamak (Çr.)

tiril (1) Kendisini varlıklı gösteren
(Çr.)

tiril (2) Kesin (Gölet-Ka.) "*Senden
tiril söz istiyorum.*" [www.golet-
tr.gg/](http://www.golet-tr.gg/)

tiril tiril olmak Çok ince olmak
(Gölet-Ka.) "*Yufka tiril tiril ol-
muş.*" www.golet-tr.gg/

tirişe Deri ya da köseleden yapı-
lan, süs olarak giysi kenarlarına
dikilen ince şerit, kaytan (Çr.)

tirit (1) Çok zayıf hayvan (Çr.)

tirit (2) Germeç yapılarak kızartı-
lan küçükbaş hayvanın altına
konan tavada biriken yağı (İs.)

tiriz 1. Yapılarda duvarlara çaki-
lan dar tahta (Çr.) 2. Duvara ya-
pılan birinci, ince sıva (Çr.)

tirşimek Kumaşın dikiş yerinden
açılması (Os.)

tiseleme Çiseleme (Al.)

tiselemek Yağmurun ince ince
yağması, çiselemek (Çalyayla,
Kuşsaray-Çr.) "*Çiharken tisele-
yodu, birden basdırdı.*" *Özdemir
2019: 120*

tisenmek → Tiselemek (Çr.)

tisenti İnce yağan yağmur, çisenti
(Al.)

tisge Parmak ucuyla hafifçe vur-
ma, fiske (Çr.) "*Karşı karşı siniler
/ Tisge vursam iniler*" *Aytekin
2003: 104*

tisi Bakır kapların diplerini çekiç-
lemede kullanılan bakırcı örsü
(Çr.)

tişi İp eğirmeye yarayan bir çeşit
araç, öreke (Me.)

tişice Şeytandırnağı (Çr.)

tişot Poşet (Al.)

titik titik Parça parça, didik didik
(Çr.)

titireşmek Titreşmek (Çr.)

tittirmek Didikletmek, dittirmek
(Çr.)

tivtik Tiftik (Çr.)

tiyare Uçak, teyyare (Su.; Gökköy-
Çr.)

tiyin Sincap (Os.)

toç → tonç (İs.)

tod 1. Beyaz yuvarlak taş; bu taşla oynanan bir çocuk oyunu (Su.)

2. Topaç (Âşıkbüğü-Os.)

toftamak Dinlenmek, rahatlamak, serinlemek (Hacıhamza-Ka.; Os.)
"Müfettiş bu açıklama ile toftar, yani üstündeki tüm sıkıntılardan kurtulur." *Saraçer 2000: 347*

toful Kısa boylu, kalın yapılı kimse (İs.)

toğtamak → tohtamak (Kıçılı-Al.)

toğtaşmak 1. Hafiflemek (Göcenovacı-Çr.) "Biraz yattım, ağrı toğtaşmış, tazı çamlıktan ağrı geliyor." *Ertekin 1946: 18* 2. Yatışmak, sakinleşmek (Çr.) "Ortalık biraz toğtaştı." *Ertekin 1938: 21*

toğuçlan Dokununca pis koku çıkaran bir çeşit böcek (Çr.) "Aynı toğuçlan böcüğü gibi gohuyoñ, gaç aydır çimmiyon la?" *Gösterir 2020: 42*

toğurcun İç içe halkalar, hare (Çr.)

toha 1. → tokaç (1) (İs.) "Şu yok, bu yok, toha elinde." *Abaz, 2004: 103* 2. Toka (İkipınar-İs.) "Şu saşlarım bit toha alıvi." *Abaz 2004: 124*

tohaç → tokaç (1) (Ba.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) "Onu bi yunak dışında tohaçla ki saşız gibi olurdu." *Özdemir 2019: 72*

tohalak Ucu topuzlu çoban değneği (İs.)

tohaşak Yünün içinden çıkan, açılmayacak kadar dolaşmış yumak biçimli bölüm (İs.)

tohdamak Yatışmak, yumuşamak, öfkesi geçmek (Âşıkbüğü-Os.)

tohmalamak Çok yiyerek şişmek (Kıçılı-Al.; Su.)

tohtamak Yatışmak, sakinleşmek (Kozören-Me; Tolamehmet-Çr.) "Kösedayı'ndan kar gelmeden yü-

reğim tohtamaz." *Yoksul 2013: 467*

tohtaşmak Dinlenmek, sıkıntıyı atmak, mutlu olmak (Çr.)

tohtur Doktor (Çr.) "İlaç, şifa niyetine bacılarım, tohtur niyetine." *Özçatalbaş 2002: 52*

tohuma geçmek İnsanın ya da hayvanın kartlaşması durumu (Çr.)

toka (1) Çoban köpeğinin boğazına takılan dikenli tel tasma (Alacahöyük-Al.; Su.)

toka (2) İplik makarası (Çr.)

toka (3) → tokaç (Bademce-Ka.)

toka (4) El büyüklüğünde düz taş (Âşıkbüğü-Os.)

toka (5) Sıkı dizimli, çabuk bozulmayan, yemesi hoş bir çeşit ak dut (Âşıkbüğü-Os.) "Sert bir dutu vardı, hani toka dut derler." *Arslaner 2018: 232*

tokaç Kayık küreğinin şişkin bölümü (Çr.)

tokaçlamak Tokaçla giysi yıkamak (Çr.) "Çamaşır tokaçlayan kadınlardan izin istedi." *Özçatalbaş 2002: 136*

tokalaç Bodur, şişman çocuk (Çr.)

tokat helkesi Küçük bakır kova (Çr.) "Tokat helkesi ile yoğurt kabını aldım." *Demiryürek-Ozulu 2017: 54*

tokalanmak Karnı tok gibi görünmek (Çalyayla-Çr.)

tokdir Doktor (Harunköy-İs.) "Hani şeyde tokdir yödu." *Abaz 2004: 132*

tokecimek → tökecimek (Su.) "Tokecidim. -Daşa mı dakıldın ne?" *Özdemir 2019: 54*

toklu 1. Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu (İsahacı, Külah-Al.; İbik, Bayat-İs.; Ka.; Gökçam-Su.; Çayhatap, Kuşsaray-Çr.) 2. Koç, koyun (Al.) "Bildırki tokluya şi-

- şek, selam vermeyene eşek derler”*
Yoksul 2013: 135
- toklubaş** Pişirilerek yenilen bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
- tokmaklı** Evlerin üzerinde tokmak bulunan dış kapısı (Çalyayla-Çr.)
- tokmalamak** Çok yiyerek rahatsız olmak (Ba.) *“Meemed Usta'nın yaptığı dolmayınan helvayı o kadar çok yemişim ki tokmalıyor.” Şahin 2020: 124*
- toktamak** Dinlenmek, rahatlamak, serinlemek (Kargı-Os.)
- toktur** Doktor (Ba.; Bademce-Ka.; Kargı-Os.) *“Şeelli Etım Zobacı çok tevatir bi tokturudu diyolar.” Şahin 2020: 124*
- tokuç** → tokaç (1) (Çr.)
- tokurcun** İç içe halkalar, hare (Çr.)
- tokurdak** Develerle katırlara takılan büyük çan (İs.; Çr.) *“Boynundan aşağı tokurdak denilen büyükçe bir çan sallanıyordu.” Kalaçoğlu 2017: 153*
- tokuşmak** Baş başa vurmak (Çalyayla-Çr.)
- tokuş tokuş** Düzensiz, sıkışık doldurma (Os.)
- tokuşturmak** Çarpıştırmak (Çalyayla-Çr.)
- tokutmak** Dokutmak (Çr.)
- tokuz kökleme** Gelinin hazırlayıp güveyin en yakınlarına verdiği armağanlar (Kalecikkaya-Al.)
- tol** Duvar (Al.; Su.)
- tola** Kuyudan su çıkarılan tahta ya da çinko kova (Su.; Bütet, Ovakarapınar-Çr.) *“Kuyuya sarkıtılan tola, ya sağa çarpar ya sola.” Yoksul 2013: 479*
- tolaka** Ağaçtan meyve düşürmeye yarayan değnek (İs.)
- tolama** Parmak uçlarında, tırnak diplerinde şişmeyle oluşan bir çeşit çıban, dolama (Çr.)
- tolambaç** Dönemeç (Çr.)
- tolanbaç** Dönemeç (Çr.)
- tolatar** Tombul, iri, gürbüz, kanlı canlı (İs.; Çr.)
- tolu** Dolu (Küre-Al.; Dutçakallı, Sarimbey, Turgut-Çr.) *“İnsanlar acayip halde yaşıyor / Dünyamız tufana toluya kaldı” Şahin 1968: 4*
- tolu tıraz** Döküm saçım (Çr.)
- töm** Tohum (Çavuşoğlu-İs.) *“Oruya da ekin tömu şaşurdum.” Abaz 2004: 141*
- tomafil** Otomobil (Çayhatap-Çr.) *“Tomafiller vızır vızır geçiyor.” Güven 2013: 202*
- tomak (1)** Dayak, kötek (Çr.) *“Tomak insana yakışmaz, hayvana yakışır.” Koşay-İşitman 1932: 386*
- tomak (2)** Kısa boylu, şişman kimse (Çr.)
- tomak (3)** Yuvarlak (Çıkrık-Çr.) *“Elini tomak burnuna götürüp yuvarlak ucunda gezdirdi.” Aksu 2013: 100*
- tomalmak** → domalmak (Çr.)
- tomarı** Tamamı, tümü (İs.)
- tomas** Şişko, şıman (Su.)
- tomates** Domates (Üçköy-Çr.) *“Tomatesleri ezmişler / Bostana döl sokulur mu?” (Mırık) Ercan 1991: 295*
- tomatis** Domates (Al.; Kargı-Os.; Dutçakallı, Tatar-Çr.) *“Tomatis eke eke / Fidasındike dike” Çağıl 2013: 62*
- tomatis yağı** Salça (Bademce-Ka.)
- tombak (1)** Başı açık (Çr.)
- tombak (2)** Kısa boylu, şişman kimse (Çr.)
- tombalak (1)** 1. Yuvarlak (Su.) 2. Şişmanca, tombul (Çr.) *“Tombalak, kısa boylu bir Ebanım yetiş-*

- miş doğurtmuştu anneyi." Seyda 2006: 98*
- tombalak (2)** Takla (Çr.)
- tombalak atmak** Takla atmak (Çr.)
- tombaz** Yükseklik (İs.)
- tombu** Küçük tepe, tümsek (İs.)
- tombuş** Şişmanca, tombul (Çr.)
- tommak** Suyun içine dalmak (İs.; Ahmetoğlan, Eskiakin-Çr.) "*Oluğunda cıbil cıbil çimerdim / Gömülürdüm, sularına tomardım*" Kurtoğlu 1994: 33
- tomofil** Otomobil (Os.; Çr.) "*Bildiğim, he mi? diyelim ki tomofil pavlikesi?*" Tahir 2007: 261
- tomoşo** Birinin üzerindeki giysinin katlanarak, buruşması (Gölet-Ka.) "*Şu üstündeki lere bak! Tomoşo olmuş.*" www.golet.tr.gg/
- tomruk** Tutukevinde kimi tutukluların ayaklarına takılan tahta kelepçe (Çr.)
- tomsuk** Somurtkan, küseğen kişi (Çr.) "*Her şeye somurtup küsene tomsuk / Her gördüğü şeyden umana umsuk*" Gösterir 2014: 79
- tomsumak** Somurtmak, surat asmak, küsmek (Su.; Gökköy-Çr.)
- tomturak** Tantana, gösteriş (Çr.)
- tomurgu** Büyük testere (İs.)
- tomurmak** 1. Ağaç dallarını kesmek (İs.) 2. Ağacı keserek tomruk yapmak (Çr.) 3. Dipten kesmek (İs.; Su.; Güvenli-Çr.) "*Ne olmuş dayım biraz fazla tomurmuşsa.*" Hodul 2019: 35
- tomurtmak** Dibinden kestirmek (Çalyayla, Göcenovacığı-Çr.) "*Sakalını tomurtmuştu gidip. Gün ışığı görmemiş yüzü bir hoyrat, yüzüne yapıştırılmışça duruyordu.*" Gümüş 1977: 150
- tomuş** Somurtkan, asık yüzlü (Su.)
- tomuşma** Dargınlığını belli etme (Me.)
- tomuzlan** Dokununca pis koku çıkaran bir çeşit böcek (Çr.)
- toñ** → tongurak (Eskiakin, Ovaka-rapınar-Çr.) "*Meleşmiyo koyununan kuzular / Tonlu, tıkırdaklı sürü kalmamış*" Kurtoğlu 1994: 41
- tonç** Suyun dağılması için evlek çevrelerine yapılan toprak setler (İs.)
- tongrak** Davar ya da köpeklerin boynuna takılan çan (İs.)
- tongralı** Pis, pasaklı kimse (İs.)
- tongurak** Küçükbaş hayvanlara takılan çan (Çr.) "*Tongurak koyuna, tıkırdak kuzuya takılır.*" Yoksul 2013: 609
- tongurdak** İneklere, kömüşlere takılan çan (İs.; Ahmetoğlan-Çr.) "*En iri olanlarına tongur tongur ses çıkardıklarından tongurdak derdik.*" Çalışgan 2021: 215
- tongurlak** Bir çeşit kuş (Çr.) "*Serçecikler eyler ancak zikiri / Tongurlak yeyüben söyler şükrünü*" Ertekin 1943: 22
- tonkurdak** → tokurdak (Çr.)
- tonluk** El tezgâhlarında dokunan, dayanıklı, işli bir çeşit bez (Çr.)
- toñna** Ellerde ayaklarda biriken kir katmanı, tonra (Çr.)
- tonra** Deri üzerinde biriken kir tabakası, el ya da ayaklardaki kirli çatlaklar (İs.)
- tonton** Sevimli, tombul (Çr.)
- tonuzlan** → tomuzlan (Çr.)
- toôm** Tohum (Su.) "*Orta tarlanın toomumu kendini bulunmaz sanıyo.*" Uçakçı 2006: 220
- tootaşmak** Bir araya gelmek, kaynaşmak (Ba.) "*Şeelliyim falan demedi, komşularıyla hemen tootaştı.*" Şahin 2020: 124
- top** Ham ipekten dokunmuş bez; Kargı bezi (Ka.) "*Çeyizlerdeki malzemeler önceki yıllarda doku-*

nan toplardan yapılmaktadır."
Aşık 2003: 93

top (2) Kepekli kalın undan yapılan, top biçimi verilmiş hayvan yemi (Su.)

topacık Çiğdem gibi bitkilerin yumru kökleri, topak (Çr.)

topak Yuvarlak, küre biçiminde (Al.; İs.; Göcenovacıği-Çr.) "*Birkaç topak kömürü de alarak kazların pinlerine koştum."* *Ertekin 1946: 19*

topal Topal rolündeki bir kişinin, hanımı rolündeki erkeği kaçırmaya çalışanlara karşı verdiği savaşımı konu alan seyirlik köy oyunu (Çr.)

topalah Domates (İs.) "*Topalah, böörce topladın mı hêri?" Naki-boğlu 2017: 234*

topalak (1) Domates (Ba.; Yerli-köy-İs.) "*Bize ikram etmek için bula bula gök topalak yemeği mi buldun mı?" Şahin 2020: 124*

topalak (2) Yuvarlak, küre biçiminde (Aşıkbükkü-Os.; Dutçakallı-Çr.) "*Dünyadır bu, ayak topu gibi topalaktır."* *Tahir 2004: 309*

topalak (3) Salkım biçiminde, yumru kökü hoş kokulu bir bitki (Çalyayla-Çr.)

topalak (4) Gazı çok olan bebeklere emziğe batırılarak verilen muskat rendesi ile nöbet şekeri karışımı (Su.; Köprüalan-Çr.)

topal kız Bir köy seyirlik oyunu (Sevindikalan-Çr.)

topal sağırsak İki küme arasında oynanan seyirlik köy oyunu (Çr.)

topal sasak Bir çocuk oyunu (Çr.) "*Elim ateş, topal sasak, göz bağlama, saklambaç, eşeğim kürüye.. Oyunların en heyecanlısı son ikisiydi."* *Özçatalbaş 2002: 23*

toparlak Yuvarlak (Al.)

topbaş 1. Ak, yumuşak, iyi cins buğday (İs.) 2. Kılıksız, iri, yeğlenen bir çeşit buğday (Sarimbey-Çr.) "*Şam, topbaş buğdayları yetiştirilmekte."* *Ertüzün 1944: 11*

topçu Buğday pazarında buğday ölçөгini dolduran kimse (Çr.)

topçuk 1. Topraktan çıkarılan küçük yumruları soyularak yenen bir bitki, deve tabanı (Al.)

2. Çiğdem kabuğu soyularak yenen fındık büyüklüğündeki yumrusu (Külâh-Al.)

topladif Yaylalarda yetişen, kalın sert yapraklı küçük bir bitki (Çıkırık-Çr.)

toplayıcı Dilenci (İs.; Elmapınar-Me.)

toplu 1. Pencere (Alacahüyük, Külâh-Al.; Kızılhamza-Or.; Gökçam, Ka-mışlı-Su.; Beydili, Dutçakallı, Karadona-Çr.) "*İçim bir hoş oluyor / Yâr topluya çıkınca"* *Gösterir 2011: 70* 2. Pencerele yapılan ağaç ya da demir parmaklık (İs.)

toplulu Bir tür peştamal (Çr.)

topuklu Çok bilmüş, sözünü sakınmayan orta yaşlı kadın (Çr.) "*O topuklunun demesiyen kız alınmaz.* *Kerman, 1997: 26*

topuz arpa Başağı dört ya da beş sıralı iyi cins arpa (İs.) "*Sarı buğday karnın ile görüştü / Topuz arpa has unluğa karıştı"* *Ozulu 2014: 91*

tor (1) Ağ, balık ağı (Dereyazıcı-Al.; Büyükerikli-Uğ.; Sarimbey-Çr.) "*Güzeller görünce yakar abayı / Çoğun tora düşürürdüm bir zaman"* *Çimen 2005b: 108*

tor (2) Buzağılamamış üç yaşındaki inek yavrusu (Su.)

tor (3) 1. Çorap boğazına, kazakların alt yanına örülen lastik örgü (Ovakarapınar-Çr.) "*Giyime*

- penpe canfesi / Tor uçkuru çözerler*” Ertekin 2006: 10 2. Örgü kazak (Büyükdivan-Çr.)
- tor (4)** Çözölemeyen ilmek (Çr.) “*Mavi yelek mor olur da / Etekleri tor olur*” Kurtoğlu 1998: 66
- tor (5)** Toy, işe alışkın olmayan insan ya da hayvan (Evcı-Bo.; İs.; Su.; Evcıortakışla-Çr.) “*İki üç yaşındaki tor taylara binmek bir maceradır.*” Sarıyüce 2006: 79
- toraman** Güçlü, kuvvetli (Evcı-Bo.) “*Av, isterse toraman bir kaz olsun, sivri pençelerinin arasındadır artık.*” Sarıyüce 2006: 108
- torgay** Serçe kuşu (Kalecikkaya-Al.)
- torlak** İşe alışmamış, genç, toy hayvan (Akçalı-Su.) “*Torlak öküz tez kırarmış sabanı / Kör yoksa zararlı buluşma dedim*” Arız 2005b: 8
- torlanmak** Alışmak (Perçem-Al.) “*Bazı insan torlanmıştıralana / Gıybet edip koğlamağa erinmez*” (Aşık Hüseyin) Ercan 1991: 110
- tortor** Motosiklet (İs.)
- torlu** 1. Bir köy seyirlik oyunu (Gökköy-Çr.) 2. Köy seyirlik oyunlarında üst üste giysiler giyilerek yaratılan tipleme (Külah-Al.)
- toru** Koyu kırmızı at donu (Çr.)
- toruk (1)** Dikkafalı (Çr.)
- toruk (2)** Doruk (Çr.)
- toruk (3)** Küçük ekin torbası (De-reyazıcı-Al.)
- torukturmak** Kararlaştırmak (Çr.)
- toruş** Bir kağnyı çekemeyen camızlara yardım amacıyla getirilen camızlara verilen ad (Gölet-Ka.)
- tosba** Kaplumbağa (Palabıyık, Türkler-Çr.) “*Tosba tazı ile yarı-şıyor bak / Eski güzellikler şimdi düş gelir*” Özgür 2002: 32
- tosbağa** Kaplumbağa (Değirmen-dere-Al.; İs.; Su., Büğdüz, Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) “*Başımdan attığım tosbağa, geldi gene girdi bağa.*” Yoksul 2013: 114
- tosbağa küstere** Rende (Ka.)
- tosbağı (1)** Kaplumbağa (Serban-Çr.) “*Yağmurda kalmış sinekçesine / Tosbağı kütüğe sinmeniz neden*” Koçak 1980: 294
- tosbağı (2)** Tıkanan suyollarını, künkleri temizlemekte kullanılan birbirine sarılmış telis parçaları (Çr.)
- tosba paklası** Pişirilerek yenilen bir çeşit ot, yaban baklası (Çal-yayla-Çr.)
- tosba soluğu** Azıcık dinlenme (Çr.)
- tosboo** Kaplumbağa (Yağcılar-Ka.)
- tosga** 1. → toska (Aşağıfındıklı-Su.) 2. Domuz yavrusu (İs.)
- toska** İki üç yaşında genç manda (İbik-İs.; İncesu-Su.)
- toslak** Solunum güçlüğü çeken yaşlı kimse (Çr.)
- toslumbağa** Kaplumbağa (İs.)
- tosmak** Odun kütüğü (Çr.)
- tosmuk** Darılan, küsen (Çr.)
- tosnumak** Küserek bir köşeye bü-zülüp oturmak (İs.)
- tospağa** Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
- tostopalak** Yuvarlak, top gibi (İs.; Çr.)
- tostos (1)** 1. Yüzü gülmeyen, somurtkan (İs.). 2. Şişman çocuk (Su.)
- tos tos (2)** Güçlkle soluk almak için (Çr.)
- tosulamak** Güçlkle, hırıltılı soluk almak, burnundan solumak, öfkelenmek (İs.; Çr.) “*Danın'ın da-*

nası ibi tosulayıp durma." Yoksul 2013: 226

tosul tosul Bir yere sıkıştığında ya da canı daraldığında sesli olarak alınan soluk (İs.)

tosun İki yaşında öküz (Kargı-Os.; Çr.) *"Sarı tosunları Ahmet'e bağışladığını söyledi." Tahir 2006: 9*

tosurdamak Güç, hırıltılı soluk almak (Çr.)

tosya kuşağı Bele sarılıp arasına öteberi koymaya yarayan yün kuşak (Göcenovacıği-Çr.) *"Bir Laz yapısı uydurmuş, Tosya kuşağının arasına yerleştirmişti." Gümüş 1977: 73*

tosya pazarı Pazartesi günü (Bademce-Ka.)

tot 1. Hokey oyunu gibi değnekle yuvarlak bir taşa vurularak oynanan bir oyun (Su.) 2. Bir taşın üzerine dikilen hedefin uzaktan sopalarla vurulması esasına dayanan çocuk oyunu (Gölet-Ka.) 3. Silindirik, bazen de dairesel yapılı cisimlerin genel adı (Gölet-Ka.)

tot çevirme Topaç çevirme oyunu (Gölet-Ka.)

tottirik Yeğni, hoppa (Çr.)

totuş Yüzü gülmeyen, somurtkan (Çr.)

tovga → toyga (Çr.)

toy 1. Acemi, yol yordam bilmeyen (Evcı-Bo.; Dutçakallı, Eskiekin-Çr.) 2. Yeni yetişen delikanlı (Su.) *"Toy oğlan, ağalığı yüzüne gözüne buluşturdu." Tahir 2006: 169*

toyağa Kısa, kalın değnek (Çr.)

toyah Sopa (Çr.)

toyahal Sopa (Çr.)

toyga Süzme yoğurtla yapılan üstüne tereyağı ile nane dökülerek yenen bir çeşit çorba; tarhana çorbası (Aşağıfındıklı-Su.; Eskiekin, Mustafaçelebi-Çr.) *"Kalınsaz-*

ın naneli toyga çorbası ünlüdür." Saryüce 2004: 73

toygaası Tarhana çorbası (Külah-Al.; Yazır-Bo.; Aşağıfındıklı-Su.) *"Yediği toyga aş / Diktir bükülmez başı" Aytekin 2003: 179*

toy geldi Kadının ikinci evliliğinde koca evine götürdüğü çocuk (Su.)

toyha Yayla çorbası (Dutçakallı-Çr.)

toyhana Düğün yeri (Kayı-Çr.) *"Toyhanada kız saraflanmaz." www.ahiskalilar.net*

toyka (1) Uzun sırık (Sevindikalan-Çr.) *"Sümbül Nene elinde toyka ile kirazın dibinde bitiyor." Özcan 2021: 6*

toyka (2) Yoğurtlu pirinç, buğday ya da bulgur çorbası (Saray-Çr.)

toylamak Ağrlamak (Perçem-Al.; Büyükerikli-Uğ.) *"Hak için yedirir helal malından / Cömert aç toylamaya erinmez" Ercan 1991: 109*

toyuk aş Bir tür yemek (Ba.; Gökçeagaç-Uğ.; Karadona-Çr.)

tozak (1) 1. Renkli iplerden yapılan ponpon, püskül (Alacahöyük, Yeşilyurt-AL.; Çr.) 2. Fes üzerine çeşitli renklerde tavuk teleği, poşu, ayna kullanılarak hazırlanan gelin başlığı (Kamışlı-Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Ben seni alacağım / Tak başına tozağı" Aytekin 2003: 31*

tozak (2) Kavak ağacının ilkbaharda her yana yaydığı pamuk benzeri tohumu (İs.)

tozak (3) Tipi sırasında rüzgârın daha önce yağmış karı yeniden havalandırması (İs.)

tozak (4) Fırıncıların pezi yapışmasını diye serdikleri kepekli un (İs.)

tozak (5) Kuruya yakın, nemli olmayan toprak (Aşıkbükü-Os.) *"Mısırı dikiz toprağa, fasulyeyi*

- tozağa ekeceksin.*” Arslaner 2016: 263
- tozalamak** İnce ince kar yağmak (Çr.)
- tozlantı** Harman artığı taneler, toz toprağa karışmış tahıl taneleri, tozlanıtı (Âşıkbüğü-Os.) “*Bir çuval tozlanıtudan beş kilo çeltik çıkmadı.*” Arslaner 2016: 263
- toz tolan** Döküntü, süprüntü, toz toprak (Âşıkbüğü-Os.) “*Yukardan bir saman boşaltırlardı, evler bir hafta toz tolan içinde kalırdı.*” Arslaner 2016: 263
- tozutma kullanmak** Yapılmakta olan işi bozmak (Çr.)
- töbe** Tövbe (Su.; Palabıyık, Serban-Çr.) “*Hele şu işçiyile töbe yürümez / Kimi moruk, kimi kürük patron*” Özgür 2002: 91
- töhmürüklü** Sürekli öksüren, solunum güçlüğü çeken kimse (Çr.)
- tök (1)** Alevi (Çr.)
- tök (2)** Aşığın tümsek yanı (Çr.) “*Sahaların çık ya da tök tarafları taşlara sürtülerek hafifçe düzeltilir.*” Tombuş 1940: 27
- tök (3)** Hindi (Os.)
- tök (4)** Ters, saygısız, kaba kimse (İs.)
- tök durmak** Aşık oyununda aşığın uygunsuz durması (Çr.)
- tökecimek** Ayağı engele takılıp sendelemek, düşer gibi olmak (İs.; Kargı-Os.; Su.) “*Öyle bi tökecidim ki, az daha düşeyazdım.*” Kerman 1997: 74
- tökesemek** → tökecimek (Kilimli-İs.)
- tökeşmek** → tökecimek (İs.)
- tökezimek** → tökecimek (Serban-Çr.) “*Tökezimekle at ayağı kesilmez.*” Koçak 1980: 9
- töktök** Hindi (Çr.)
- tökülcüme** Tökezlemek (Âşıkbüğü-Os.)
- tök vurmak** Aşık oyununda hedefi bulmayan vuruş (Çr.)
- töllek (1)** İshale tutulmuş (İs.; Ovakarapınar-Çr.) “*Bi töllek dana bi sürüyü boklar.*” Kerman 1997: 26
- töllek (2)** Korkak, cesaretsiz (Ob-ruk-Do.; İs.)
- töllemek** Pislelemek (Çr.) “*Cayır cayır yellediler, donlarına töllediler.*” Caferoğlu 1994b: 113
- tölüm** İşin ustası olma (Al.)
- tölümünü bilmek** İşin ustası olmak, kolay yolunu bilmek (Çr.)
- tömbek (1)** Gelin çıkarken başına konan süslü sepet (Çıkrık-Çr.)
- tömbek (2)** 1. Çıkıntı, yüksekçe yer (İs.) 2. Şiş karın (İs.)
- tömbelek** Darbuka, dümbelek (Kargı-Os.)
- tömbüldek** Taşkın davranan kimse (Çr.)
- tömbüldemek** Yere tam oturmak, sallanmak (İs.) “*Testi tömbüldeyip duruyor.*” Tdk 1993: 3980
- tömmek** Kabarmak, tomurculanmak (Kuşsaray-Çr.)
- tömsek** Kabarık, tümsek (Çr.)
- töm töm (1)** Atılan tabanca sesi için (Çr.)
- töm töm (2)** Yaşlıların yürüyüşü için (Çr.)
- tömürüklü** Öksürüklü (Çr.)
- töngel** Muşmula (Çr.)
- töngüldemek** Yaşlılıktan boynu çöküp omuzları çıkmak, kamburlaşmak (Çr.) “*Ehdiyallıktan ellam. Töngüldedik.*” Özdemir 2019: 132
- töre** Düşünde geline ya da başkalarına verilen armağan, bahşiş (Yeşilyurt-Al.; Evcı-Bo.) “*Erkekler*

ellerini öpmeye gelen kıza törelerini takarlar." Yöndem 1983: 15

töremek Çoğalmak, türemek (Kalecik-Me.; Karakaya-Su.; Eskiekin, Serban, Sarimbey-Çr.) "Yürü güzel yürü töremiyesin / Kör olsun gözlerin göremiyesin" Akbaş 1983: 75

törlek 1. → töllek (1) (İs.; Ovakarapınar-Çr.) 2. Bağırsağı bozuk, sürgün olmuş kimse (Çr.)

törlemek → töllemek (Kargı-Os.; Çr.)

törtör (1) → töllek (1) (İs.; Kargı-Os.)

törtör (2) İki tekerletli motorlu taşıt (Çr.) "Komşuların törtör dedikleri küçük bir motorsikletle gelir." Güven 2017: 120

töslemek Kavga edenleri ayırmak (Çr.)

tösmek Kesilmiş ağacın toprakta kalan bir karış yüksekliğinde kökü (Çr.)

töt Topaç (Os.)

töymüklemek Yaşlanarak öksürüklü, hastalıklı olmak (Çr.)

töymüklenmek Kocamak, yaşlılıktan güçsüzleşmek (Çr.)

töz Kulağın arkası (İs.; Kargı-Os.)

tözsüz 1. İnançsız (Dutçakallı-Çr.) 2. Yersiz konuşan ya da davranan kimse (Dutçakallı-Çr.)

Trakya Bir halk oyunu (Çr.)

tren yolu 1. Bir boncuk örgü motifi (Su.) 2. Bir çeşit iğne oyası (Çr.)

trokman Mezarın yan bölümü; sapıtma (Su.)

tuç Tunç (Çr.)

tufranda Yeni, taze, turfanda (Çr.)

tuğ Kamışın tepesindeki püskül (Çalyayla-Çr.)

tuğelemek Yerden sürükleyerek uzağa atmak (Os.)

tuğlu sarka Gümüş, altın simli motiflerle işlenen, düğünlerde giyilen giysi (Çr.)

tuğmen Kuşların ibiği (Yerliköy-İs.)

tuğul tuğul Çok tavlı (Sarimbey-Çr.)

tuhla Tuğla (Esentepe-İs.) "Çıharsın tuhlanın üsdüne." Abaz 2004: 117

tuhran Testi biçiminde kulplu yayık (Çr.)

tukmük Tükürük (Gökköy-Çr.)

tüla (1) Tuğla (İkipınar-İs.) "Tüla altını arayıkene elime geçdi." Abaz 2004: 123

tula (2) Beşer kişilik iki grup arasında kayışlarla oynanan bir çocuk oyunu (Çr.) "Tula oyununa başlamadan önce eş seçimi yapılır." Oğuz 2006b: 37

tula (3) Yüz, yanak (Bademce-Ka.)

tuluk (1) Pekmez, peynir, yağ gibi şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum (Me.; Dutçakallı, Küçükpalabıyık-Çr.) "Ağanın adamları şişirilmiş deri tuluklarla bu adalara geçer." Tahir 2008: 173

tuluk (2) Yanakları dolgun kişi (İs.; Su.)

tuluk (3) Çok yiyen ya da çok içen kimse (Karagöz-Çr.)

tuluk (4) Kuyudan su çekilen ağaçtan kova (İs.)

tulum Kadın giysisi (Çampınar-Os.)

tulumbalı Ceketlerin önüne yapılan bir tür işleme (Çr.)

tulunmak Ayın ya da güneşin batması (Çr.)

tulup Eğrilecek duruma getirilmiş tiftik topu (Çr.)

tuman Don, pantolon, şalvar (Külah-Al.; Âşıkbükü-Os.; Kamışlı-Su.; Dutçakallı, Gökköy, Sarim-

- bey-Çr.) *"Deli kızın tumanı, yüce dağın dumanı."* *Yoksul 2013: 231*
- tumayı** Rastgele (Os.) *"Yerleri ayaklarımızla yoklayarak tumayımıza gidiyoruz."* *Saraçer 2000: 371*
- tumayına gitmek** Nereye gittiğini bilmeksizin gitmek (Os.) *"Bizimkiler tumayına gidiyorlar yine de."* *Saraçer 2000: 365*
- tummak** Suya batmak, dalmak (Ba.; Su.; Ovakarapınar-Çr.) *"Irmağa bir tumdu bir daha görünmedi."* *Yoksul 2013: 386*
- tumman** Uzun don, iç donu, şalvar (Ba.; Su.; Ovasaray-Çr.) *"Alışmadık gıç tumman dutmaz."* *Kerman 1997: 32*
- tump** Tarlalar arasındaki sınırı oluşturan yükselti (Göcenovacı-ğı-Çr.) *"Tumpa oturup cigarasını tüke-tenece arkalarından baktı Eyüp."* *Gümüş 1977: 88*
- tumuşmak** Herhangi bir yere kafayı sokmak (Su.) *"Ortada serili bir yatak var, tumuşmuş vaziyette içinde birisi yatıyor."* *Uçakcı 2006: 213*
- tuncukmak** Körelmek, sönmek, donuklaşmak (Çr.)
- tundurmak** Ayna gibi nesnelerin parlak yüzüne üfleyerek buğu yapmak (Çr.)
- tunna** Bol, çok (Çr.)
- tuntur** Yeni, temiz, düzenli giyinmek (Kavşut-Su.) *"Bu köyün insanları hep tuntur giyiniyor."* *Tdk 1993: 3993*
- tura (1)** Kadın feslerinin önünde bulunan süs (İs.; Evcioortakışla-Çr.) *"Kıstıyı mı soruyon; yoksa turaları mı."* *Benice 2002: 115*
- tura (2)** 1. Bir çocuk oyunu (Ka.) *"Birdirbir, a gızım, tura oyunları oynanır, çingırışağa binilirdi."* *Aşık 2003: 80* 2. Yetişkinlerin güyaönü toplantısında oynadığı bir oyun (Çr.) *"Damadın vekili olurduk, damat tura dayağı yemesin diye."* *Ozulu 2016: 60*
- turalamak** Saçı iplik, inci, altın dizisiyle birlikte örmek (Akçalı-Su.) *"Selmani'yi turalarsın / Suç bende mi sende mi ki?"* *Arız 2005a: 80*
- turap (1)** İlkel bir ayaklık (Su.)
- turap (2)** Yerleri silmek için kullanılan bez (İs.)
- turnadili** Uzun taneli bir çeşit buğday (Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Üveyik, Rus, deli buğday, devediş, alkara kılçık, turnadili yetiştirilmektedir."* *Ertüzün 1944: 11*
- turşu vurmak** Turşu yapmak (Çalyayla, Konaklı-Çr.)
- toruç** Kavungillerden, yumruk iriliğindeki meyvesi çok güzel kokan; ama yenmeyen bir bitki, şamama (İs.)
- turukturmak** Suyu dinlendirerek bulanıklılığını gidermek, durultmak (Çr.)
- tusma** Büzülme, saklanma (Su.)
- tusmuk** Yumruk (Kamışlı-Su.)
- tuşma** 1. Yumruk (Ba.; Karadona-Çr.) 2. Yumruk vurma (Os.)
- tuş olmak** Karşılaşmak, rastlaşmak (Çr.)
- tut** Dut (Al.)
- tuta** Meyveleri elle toplama işi ya da el ile toplanmış meyve (Çr.) *"Bu meyveler tuta mıdır?"* *Tdk 1993: 3997*
- tutacak** → tutak (2) (Alacahüyük-Al.)
- tutak (1)** 1. Saban, tapan gibi tarım araçlarının elle tutulan yeri (Alacahüyük, İshacı, Kıcılı-Al.; Büyükdivan-Çr.) *"Sabanın tutağına yapışan el aç kalmaz."* *Yoksul 2013: 549* 2. Tırpan sapının

- ortasında bulunan yarımay biçimindeki küçük ağaç parçası (Büyükdivan-Çr.)
- tutak (2)** Sıcak kapları tutmak için kullanılan örgü ya da bez parçası, elbezi (Alacahüyük-Al.; Kargı-Os.; Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- tutalga** Sara hastalığı (Çr.)
- tutalık** → tutalga (Çr.)
- tutam** Demet, bir avuçluk (Su.)
"Nihayet sarığına sokulmuş tutamı aldı, alayın ortasına attı." Ertekin 1938: 20
- tutamak** Kılıcın elle tutulan yeri (Çr.) "Kabzasının tutamak kemikleri düştüğünden, buraya kara çaput sarılı..." Tahir 2008: 82
- tutarak** → tutalga (Çr.) "Bir hastanenin doktorları başına birikti de, tutarağı savuşturamadı." Tahir 2004: 144
- tutaya** → tuta (Çr.)
- tutkap** Polis, jandarma (İs.) "Tutkaplar geliyor." Tdk 1993: 3999
- tutkun** Ana, baba gibi kimseye bağlı, düşkün (Çr.) "Göçmen mahallesinin tutkunluğu da hesaba katılmak gerekti." Tahir 2004: 362
- tutmaç aşı** Üstüne kavrulmuş kıkırdak dökülerek yenilen bir çeşit hamur çorbası (Kargı-Os.; Büyükgülücek-Çr.) "Herkes tutmaç aşı yapıyor; ama..." Yoksul 2013: 376
- tutu (1)** Güvey evinden gelin evine gönderilen ilk armağan (Çr.) "Karnefilim al beni / Yare tutu sal beni" Ertekin 2006:69
- tutu (2)** Papağan (Çr.) "Alakise yekta her kamu söze / Tutu adam gibi söylüyor ey can" Ertekin 1943: 22
- tutucu** Tutumlu (İsahacı-Al.)
"Zengin, çalışkan, biraz da mal canlısı tutucu bir kişiydi." Arısoy 1970: 62
- tutuk** Utangaç (Çr.) "Ben bu Civanşah oğlanı tutuk görmekteyim." Tahir 2004: 48
- tutuşlamak (1)** İki kişinin arasını açmak, birbirine karşı kıskırtmak (İs.)
- tutuşlamak (2)** Ateş yakmak (Ba.)
"Şu meşeleri tutuşla da köz olsunlar, ızgaralıklar hazır, gannımız acıkdı." Şahin 2020: 125
- tuvalek gafa** Cıbrır kafa (Su.)
- tuvallamak** Yuvarlamak (Al.)
- tuvarlak** Yuvarlak (Su.)
- tuvarlak aşı** Salçalı bulgur köftesi (Su.)
- tuyamiya** Yaklaşık olarak, aşağı yukarı (Aşağıfındıklı-Su.) "Pirinci tuyamiya verdim, fazla, noksan talihinize." Tdk 1993: 4002
- tuygun** Bir kimsenin genç, güzel, varlıklı zamanı (Çr.)
- tuymaya** Bilmeden, ezbere, rast gele (Çr.) "Tuymaya konuşma, biliyorsan konuş." Yoksul 2013: 612
- tuymuna** Rastgele yapılan iş (Ba.; İs.) "Selaaddin, aslanım işi yine tuymuna yapmışsın." Şahin 2020: 125
- tuyum** Ezber (Çr.) "Tuyuma konuşma la. Heç olur mu öyle?" Özçatalbaş 2002: 130
- tuyumlamak** Ezberlemek (Çr.)
"Oyun esnasında söylenecek deyimlerin de önceden tuyumlanmış olması lazımdır." Ünsal 1943: 18
- tuyumuna** Uluorta, gelişigüzel, bilir bilmez, özensizce, düşünmeden, ezbere (Ba.; İs.; Bademce-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Karadona-Çr.) "Olay hakkında tuyumuna konuşma." Arslaner 2016: 263
- tuzdağın olmak** Tuz taneleri kadar küçük parçalara bölünerek

- dağılmak (Gölet-Ka.) “Şekerlik çocuğun elinden düşünce tuzdağın oluverdi.” www.golet.tr.gg/
- tüfe** Dokuma tezgâhlarında tarağı tutan, mekik ipliklerini sıkıştır-maya yarayan araç (Al.)
- tügdürmek** Yere değıdirmeden uzağı fırlatmak (Os.)
- tügelemek** Yerden sürükleyerek uzağı atmak (Os.)
- tügmek (1)** Kaçmak, sıvışmak (Ovakarapınar-Çr.)
- tügmek (2)** Salıncakta sallanmak (Âşıkbükü-Os.)
- tügmeklenmek** Bir yere tutunarak sallanmak, aşığıya sarmak (Âşıkbükü-Os.) “Koskoca delikanlı anasının eteklerine tügmeklenmiş, beni bırakma diye ağılıyor.” Arslaner 2016: 263
- tüğmen** Tavuğun başındaki kabarık tüy, tepelik (Kıcılı-Al.; Su.; Çr.) “Güvercin zikreyler insanı sever / İbibik vird eyler tüğmenin eğer” Ertekin 1943: 23
- tüğül** Meyve ya da sebzelerin sapları birleştirilerek yapılan demet (Âşıkbükü-Os.) “Nar tüğülü, mısır tüğülü.” Arslaner 2016: 263
- tükân** Dükkan (Ba.; Su.) “Başga tükana bahaydın.” Özdemir 2019: 93
- tükên** Dükkan (Karkın-İs.; Çalyay-la-Çr.) “Bi tükênin önünde görü-vermiş.” Çorumevi 1996: 23
- tükenti** Son, bitim (Çr.) “Turşunun tükentisine rastladın.” Tdk 1993: 4777
- tükmük** Tükürük (Ba.; Âşıkbükü-Os.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Dutçakallı, Kızılıpınar-Çr.) “Üstündeki tükmüğü / Yağmur sanan yüzler var” Ercan 1997: 83
- tükmüklü** Tükürük saçarak konuşan kişi (Âşıkbükü-Os.)
- tülek (1)** 1. Kurnaz açıkğöz, dü-zenci, fettan (İs.; Su.; Sarimbey-Çr.) 2. Eke, kart, anaç (Küçük-palabıyık-Çr.) “Ey anadan doğma yosmam tüleğim / Kaş göz süz-mek töresizlik değıil mi?” Ercan 1997: 66
- tülek 2)** Tüyü dökülmüş kuş ya da kümes hayvanı (İs.)
- tülemek (1)** Kuş, tavuk gibi kanatlı hayvanların tüy değıştirmesi (Yerliköy-İs.)
- tülemek (2)** Ateşte tütsülemek (Su.)
- tülemek (3)** Maddi açıdan iyi duruma gelmek (Yerliköy-İs.)
- tüllü** Türlü, çeşitli (Çr.) “Bacak gadar boyu var, tüllü tüllü huyu var.” Kerman 1997: 46
- tüllü tevür** Çok çeşitli (Eskiekin-Çr.) “Döndü tüllü tevür zavzu ekerdi / Kimler geldi, kimler geçti bu koyden” Kurtoğlu 1998: 14
- tülü (1)** Toprak altında yetişen ak, yumru gövdesi yenilen, ince, yeşil yapraklı bir çeşit bitki (Su.)
- tülü (2)** 1. → tülüce (İs.) 2. Duvar süsü ya da sedir örtüsü olarak kullanılan tiftikten el dokuması, tüylü (İs.)
- tülüce** Uzun tiftikten dokunan sec-cade (Çr.)
- tülü milican** Yemeğı yapılan bir çeşit ot (Çalyayla-Çr.)
- tülü tepe** Çevresi çıplak, üstü ağaçlı tepe (Çr.)
- tülütombalak** Şeftali (Büğdüz-Çr.)
- tümbek** Tepe, tümsek (İs.)
- tümen tümen** Çeşit çeşit (İs.)
- tüney** Yok (Me.)
- tünnüklemek** Hızlıca koşmak, kaçmak (Sarimbey-Çr.)
- tüpüldemek** Yüreğın hızlı hızlı çarpması (İs.)
- türkü çığırmak** Türkü söylemek (Küre-Al.; Kargı-Os.; Su.) “Sesi

*güzeldir. Çok güzel türküler çığı-
rır." Sarıyüce 2004: 56*

türlü tevür Çeşitli renk (İs.)

türük Gebe (İs.)

tüssü Türlü ereklerle kimi madde-
leri ateşte yakarak duman çı-
karma işi, tütsü (İs.)

tütün Duman (Çalyayla-Çr.)

tüydürmek (1) Gizlice kaçmak
(Çr.)

tüydürmek (2) Uzağa atmak Çr.)

tüylütombalak Şeftali (Çr.)

tüymek 1. Görünmeden gitmek,
kaçmak (Harunköy-İs.; Os.)

2. Ansızın fırlayıp koşmak (İs.)
*"Şordan bakdın biri çıkdı çihy
hemen ordan tüyerdük." Abaz
2004: 130*

tüyübozuk Olması gereken gibi
değil, biçimi bozuk (İs.)

U

ucar Belirti, ipucu anlamında,
"haber"le birlikte kullanılır (Gö-
cenovacı-Çr.) *"Haber ucar yok."
Tdk 1993: 4019*

uclandırmak Kalem gibi nesnele-
re uç yapmak, açmak (Çr.)

uclanmak (1) Filiz uç vermek
(Çr.)

uclanmak (2) Yalan, düzenle bi-
rinden çıkar sağlamak (Çr.)

ucundan Sebebinden, yüzünden
(Yeşilyurt-Al.; Karabayır, Serban-
Çr.) *"Yavru senin ucundan / Dos-
tuma düşman dedim" Ertekin
1971: 72*

ucun ucun Yavaş yavaş, azar azar
(Ahmetoğlan, Çıkrık-Çr.) *"Borcu-
muz ucu ucun veririz." Tdk
1993: 4020*

ucut kesit olmak Karşılıklı olarak
anlaşmak (Acıpınar-Çr.)

ucuzumak Ucuzlamak (Su.) *"Yav-
rum sen ne durursun? / Durdukça
ucuzursun" Gösterir 2011: 254*

uç Üç (İkipınar-İs.) *"Uç gun dayı-
mın evünde durduk." Abaz 2004:
125*

uçğan (1) 1. Aşırı rahvan yürü-
yen at (Çr.) 2. Çok uçan güvercin
(Çr.)

uçğan (2) Çürük, yumuşak top-
raklı yar (Çr.)

uçar kuş döner taş Elinden iş
gelen, becerikli (Eşençay-Çr.)

uçgan Uçak, tayyare (İs.)

uçgur 1. Uçkur (Çıkrık-Çr.) 2. Ça-
puttan yapılmış bel bağı (Su.)

uçkun Şiddetle ağlama (Me.)

uçkunmak Bir işe, bir şeye aşırı
istek duymak (Çr.)

uçkurluk Uçkur yapmak için ku-
maşın kıyısından kesilen parça
(Çr.)

uçluk (İplik (Çr.)

uçmak (1) Koşmak (Bademce-
Ka.)

uçmak (2) Yapının, duvarın çök-
mesi ya da yıkılması (Çalyayla,
İsmailköy-Çr.) *"Yar uçtuğu za-
man tozar." Güven 2013: 146*

uçtum uçtum kaya Boşluğa doğru
çıkıntı yapan, üst üste yığılmış,
yıkılacak gibi görünen kayalık
yer (Çr.)

uçuç böceği Uğurböceği (Su.;
Çalyayla-Çr.) *"Otlar arasında mor
renkli bir uçuç böceği buldu." Sa-
rıyüce 2004: 287*

uçun İçin (İs.; Su.; Çr.) *"Bana ye-
mekliğim uçun bi şeyler vericâdın
heeri!" Çorumevi 2000: 18*

uçunmak Uykuda ya da uyanık-
ken birdenbire korkmak, korka-
rak bağırarak (İs.)

ud Utanma, sıkılma (Os.; Akçalı-
Su.; Serban-Çr.) *"Talipleri çeksın*

- onun udunu / Molla Hasan oğlu Al'efendi'nin" Koçak 1980: 339*
- udlu** Namuslu, adaplı (Su.)
- udyeri** İnsanın üreme organı (İs.)
- ufak (1)** Ekmek kırıntısı (Çalyay-la-Çr.)
- ufak (2)** 35'lik rakı (Çr.)
- ufamaç** → omaç (Su.) "*Yavanımı yaşa say / Bölüş ufamacımı" Aytekin 2003: 156*
- ufarak** Ufakça, az ufak (Evcı-Bo.) "*Ufarak, sırttan yere basıkçaydı." Sarıyüce 2006: 72*
- ufra** → uğra (İs.; Os.; Gökçam, Kamışlı-Su., Dutçakallı-Çr.)
- ufunet** Öfkeli tavır, zarar veren taşkınlık (İs.)
- uğmak** Ovalamak (Bademce-Ka.)
- uğmek** Ağaçta çiçeğin açıp meyvenin oluştuğu ince dal (İs.)
- uğra** Yufka açılırken, hamurun tahtaya yapışmaması için kullanılan kalın un (Ka.; Su.; Bey-dili, Ovakarapınar-Çr.) "*Gelini koştur elinin uğrasıyla." Gümüş 1977: 63*
- uğrak** İnme türü hastalıklara verilen ad (Su.; İsmailköy-Çr.) "*Yele uğrağa doktor ne yapsın lan." Güven 2013: 241*
- uğrak yeri** İnsanların toplanıp konuştukları yer (Su.)
- uğralamak (1)** Yufka yapılırken yapışmaması için altına üstüne un serpmek (Çr.)
- uğralamak (2)** Tozlanmak (Çr.)
- uğru** 1. Hırsız, yol kesen (Sarimbey-Çr.) "*Yavuz uğru kesilip ev sahibini yıldıracak..." Tahir 2004: 154* 2. Uğursuzluk, kötülük (Su.; Sarimbey-Çr.) "*Bir gönül uğrusun öldüremedim / Çok ikrar eyledim bildiremedim" Çimen 2005a: 34*
- uğrulamak** Çalmak, aşırmaq (Çr.) "*Şunun bunun ekinine mi girdi, oğlak moğlak mı uğruladı." Tahir 2007: 330*
- uğrun** Gizli (Külâh-Al., is.; Arpalık, Çalyayla, Dutçakallı, Serban-Çr.) "*Bizden uğrun kaçak işi tutmanın utancını savuşturamadı." Tahir 2004: 193*
- uğrun uğrun** Gizli gizli, içten içe (Çıkırık, Sarimbey, Serban-Çr.) "*Anasından bellemiş / Uğrun uğrunu gezmeyi" Gösterir 2011: 169*
- uğrunu kesmek** Yolda giden kimsenin önünü kapatmak ya da önünden geçmek (Çalyayla, Eski-ekin-Çr.) "*Ben Abuzer Ağa'mın uğrunu kesmem." Tahir 2006: 275*
- uğrünmek (1)** Sallanmak (Su.) "*Uğrünerek geliyor." Uçakcı 2006: 374*
- uğrünmek (2)** Kuru pasta gibi yiyeceklerin ağızda eriyip yok olması (İs.)
- uğu** Baykuş (Ba.; Çr.) "*Bayırdan inerken yolda bir uğu kuşu gördük." Demiryürek-Ozulu 2017: 139*
- uğundurmak** Bayıltmak, kendinden geçirmek (Çr.)
- uğunmah** → uğunmak (İncesu-Su.)
- uğunmak (1)** 1. Çok ağlamaktan, çok gülmekten ya da acıdan kendinden geçmek, bayılmak (Külâh-Al.; Os.; İncesu-Su.) "*Uğuna uğuna kendilerinden geçtiler." Sarıyüce 2004: 239* 2. Nefesi kesilmek (Gökçeğaç-Uğ.; Karadonna-Çr.) 3. Esef etmek (Göcenovacı-Çr.) "*Ben şimdi misafirlere ne pişireceğim diye uğunuyordu." Ertekin 1946: 20*
- uğunmak (2)** Çok hızlı dönen topaç için kullanılır (Külâh-Al.)
- uğur** Yolda giden bir kisenin ya da aracın önü (Gökçam-Su.; Çalyayla, Göcenovacı-Çr.) "*Bebeler*

kağnının uğruna seğırtiştiler köye girecek yerde." Gümüş 1977: 115

uğur iti 1. Avcının yanında taşıdığı av köpeği (Çr.) 2. Uğur getirdiğine inanılan kişilere şaka yollu söylenen söz (Çr.)

uğurlamak Gizlemek, saklamak (İsahacı-Al.) *"Duvarın dibinden sürdüm izini / Uğurlamış köpeklerin gözünü"* Arısoy 1970: 64

uğurluk Önlük (Külâh-Al.)

uğut (1) Kuru (Çr.)

uğut (2) Çimlendirilmiş buğdayın ezilmesi sonucu elde edilen suyun, kaynatılması ile hazırlanan bir tatlı (İsahacı, Koçhisar-Al.) *"Gelin bacılıklar uğut vuralım / Üç çinik buğdayı suya koyalım"* Arısoy 1970: 72

uğünmek (1) Eğimi fazla yerde, toprağa oturarak aşağıya kaymak (İs.)

uğünmek (2) Acıyla kıvranıp inlemek (İs.)

uğünmek (3) Toprağın ya da yığılı bir ürünün tepe kısmının kayarak aşağı inmesi (İs.)

uğütmek (1) İştahla yemek (İs.)

uğütmek (2) Çalmak, ortadan kaybetmek (İs.)

uhut → uğut (Külâh-Al.)

ukcur Şalvarın, iç çamaşırın aşağı kaymaması için iplikten yapılan bağ (İs.)

ulâ (1) Genellikle erkek çocuklar için kullanılan "ulan" sözünün Çorum ağzında aldığı biçim (İs.; Gökçam-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Ulâ! Emme de ödâmışin heeri!" Ker-man 1997: 26*

ula (2) Parça ip (Çr.)

ulak (1) Ek, parça, yama (Dutçakallı -Çr.)

ulak (2) Haberci (Su.) *"Ulağı görmesiyle bulaşık bir iş olduğunu ossaat bilmiş..." Tahir 2004: 80*

ulam ulam olmak Sürekli istemek, çok yalvarmak (Çıkrık-Çr.) *"Ulam ulam oldu da yine söylemedim." Tdk 1993: 4784*

ulaşdurmak Nişanlamak, söz kesmek (İs.)

ulaşuk Nişanlı, tevkirli (İs.)

ulgun Çürümüş, içi kokmuş sebze meyve (Su.)

ulu ağaç Ardıç ya da çınar ağacı (Su.)

uluayak Ayakkabıcılıkta en büyük ölçü (İs.)

ulu düğün gecesi Düğünün ikinci günü (Eşençay-Çr.)

uluk (1) Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş (Su.)

uluk (2) Miskin, tembel, pasaklı (Kavşut-Su.) *"Kızım sende bu ulukluk varken satılamazsın." Tdk 1993: 4034*

uluorta 1. Bir ayakkabı kalıbı (İs.) 2. Kabaca dikiş (İs.) 3. Bir çeşit ayakkabı (Çr.)

uluyol Anayol (Su.)

umaysız 1. Ahmak, bön, işe yaramaz, beceriksiz, aciz kimse (Külâh-Al.) *"Öylen oldu umaysız dürzüler, ne duruyunuz"* İpek 2021: 256 2. Hiçbir şeyden çekinmeyen, korkusuz (Dutçakallı-Çr.)

umma → ummaca (İs.)

ummaca İmrendiği yemeği, nesneyi elde edememekten kimi organlarda şişme ile oluşan bir çeşit hastalık (Çr.) *"Oğlan oğlan ummaca / Ettiğini bulmaca"* Aytekin 2003: 136

ummacık olmak Çok istediği bir şey için aşırı sabırsızlanmak (Su.) *"Yârim sabırsızlandı / Oldu hemen ummacık"* Aytekin 2003: 43

ummak İmrenmek, özenmek, beklemek (Karakaya-Su.; Çr.) *"İtin*

- ahmağı baklavadan pay umar.” Tdk 1993: 4037*
- umsuh** İmrenme, özenme (Çr.)
- umsuk** Her gördüğünden uman; umucu (Çalyayla-Çr.) *“Her şeye somurtup küsene tomsuk / Her gördüğü şeyden umanaumsuk” Gösterir 2014: 79*
- umsundurmak** Umutlandırmak (İs.)
- umsunmak** İstemek, dilemek (İs.) *“İtin ahmağı, baklavadan pay umsunur.” Tdk 1993: 4037*
- umsuruk** → ummaca (Çr.)
- umuca** Umut etme, bekleme (Çıkrık-Çr.) *“Umucası var da bize geliyor yoksa kapımızı açmaz.” Tdk 1993: 4785*
- umucu** Bir şey isteyen, bekleyen, uman (özellikle bahşış için) (İs.)
- umulca** Beklenen, umulan davranış, nesne (Çr.)
- umultmak** Sakızı yumuşatarak çiğnenecek duruma getirmek (Su.)
- umunca** Beklenen, umulan davranış, nesne (Çr.)
- unufak** Paramparça (Çalyayla, Göcenovacı-Çr.) *“Suçu sunu yok sapı getir harmana, kurut güneşte, gevret... Ondan sonra da çık üstüne, öfele, unufak et.” Gümüş 1977: 91*
- unutma beni** 1. Balla tereyağın karışımı (Gökgözler-La.) 2. Ufalanmış kuru yufka üzerine az miktarda yağ eritilip sulandırılmış pekmez ya da şerbet dökülerek yapılan bir tatlı, züğürt baklavası (Beydili, Ovakarapınar-Çr.) *“Annemin pekmezden kuru yufka ekmekle yaptığı unutmabeni nasıl unutulur.” Tuluk 1991: 2*
- ūraşmak** Uğraşmak, çabalamak (Çavuşoğlu-İs.) *“Ben onuyndan ne ūraşırım, deliynden” Abaz 2004: 138*
- urba** Giysi (Evcı-Bo.; Eskiakin, Göcenovacı, Gökköy, Karadonna-Çr.) *“Urbası hoş, ama içi boş.” Yoksul 2013: 617*
- ureliğin** Geçen gün (Al.)
- ureluun** Dünden önceki gün (Çr.)
- urğa** → Uğra (Ba.; İs.; Âşıkbükü-Os.) *“Hayriye, şu tabağa eccük urğa goy ya, burada galmamış da.” Şahin 2020: 12*
- urğan germe** Bahşış için gelin alayının önüne ip germe (Kamışlı-Su.; İsmailköy-Çr.) *“Köyün kadını kızı gelin alayının seyrine çıkmış, delikanlılar da dar bir yola urğan germişlerdi.” Güven 2013: 156*
- urğan yolu** Gelin alayının geçebilmesi için yola urğan gerenlere verilen bahşış (Yeşilyurt-Al.) *“Düğücü başı urğan yolunu vererek olu açtırır.” Yöndem 1983: 23*
- urşuk** İp eğirmek için kullanılan araç (Kalecikkaya-Al.)
- uruf (1)** Ruh (Yeşilyurt-Al.; Yazır-Bo.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) *“Yalan dünyadan gerçek dünyaya göçüyor, urufu teslim ediyordu.” Gümüş 1977: 65*
- uruf (2)** Kozadan çıkmış ipekböceği (Ka.)
- uruh** Ruh (Yeşilyurt-Al.) *“Uruh bir yolcudur yürüyünce / Sana güvenirim İmam Hüseyin” Yöndem 1983: 89*
- uruk** Irk (Su.)
- Urum** Rum (Âşıkbükü-Os.; Su.) *“Urum tohumu!” Yoksul, 2013: 617*
- urun** Gizli, saklı (Çr.) *“Urun urun yâr seven bur gun olur belli olur.” Caferoğlu 1994b: 122*

- urup (1)** El gergin durumdayken başparmakla gösterme parmağı arasındaki uzaklık (Çr.)
- urup (2)** Karganın yavrusuna yem vereceği zaman çıkardığı ses (Çr.)
- urup (3)** Yalan dolan (Ka.)
- urup 4)** Yunus eriği ya da koruktan yapılan, limon yerine yemeklere konulan ekşi (İs.)
- urupla** Bir tahıl ölçüğü (İs.)
- uruplu** Düzenbaz, yalancı (Ka.)
- Urus** Rus (Haydar-Al.; Âşıkbükü-Os.; Çr.) "*İngiliz'i, Alaman'ı, Urus'u / Neme gerek Fransa'nın Paris'i*" Erdugan 2005: 36
- uruşmak** Vuruşmak (Çr.) "*Gızıştılar duruştular, yüzüğü üşün uruştular.*" Caferoğlu, 1994b: 113
- uruşturmak** Karşılaştırmak (Çr.)
- uryan** Çıplak (Çr.) "*Soyunduk, uryan olduk!*" Özçatalbaş 2002: 65
- us bahası olmak** Bir durumdan, bir olaydan gördüğü zararla deney sahibi olmak, akıllı başına gelmek (Çalyayla-Çr.)
- uslu** 1. Yaşlı, sözü dinlenir kişi (Çr.) 2. Akıllı, yaramazlık yapmayan (Çalyayla-Çr.)
- usluplu** Görgülü, nerede nasıl oturup kalkılacağını bilen (Ba.) "*Tanıdığım Pala Dayı yapmaz öyle bir çiylik, çok uslupludur.*" Şahin 2020: 126
- ussuz** Issız, تنها (Arslanköy-Çr.)
- usta** Davul, zurna çalan kimse, çalgıcı (Su.)
- ustun (1)** Çatı inşaatında aşık adı verilen ağaçların en üstte olanı (Gölet-Ka.)
- ustun (2)** Kaba, kalın kafalı insan (İs.)
- usturuplu** Yoluyla, düzenli, derli toplu, ustalıklı (Su.) "*Usturuplu ne demek emmi?*" Özçatalbaş 2003: 15
- usul (1)** Sessiz, yavaş (Su.) "*Gel. dedi çok usul. Gel karayılan geç bile kaldın.*" Gümüş 1977: 152
- usul (2)** Yakışıklı, güzel (Şekerhacı-Su.) "*Dolgun topukların usul boyların / Huride melekte yoktur huyların*" Çırakman 1992: 109
- usulcak** Yavaşça (Ovakarapınar-Çr.)
- usulcam** Usulca, sessizce, yavaşça (Su.)
- usulcana** Yavaşça (Ovakarapınar-Çr.)
- usullanmak** Yavaşlamak (Göcenovacı-Çr.) "*Elinin devinişi usullandı, gözlerindeki yalım pörsüdü, gönülsüz gönülsüz uzanmaya durdu salkımlara.*" Gümüş 1977: 117
- usul usul** Yavaş yavaş (Çavuşoğlu, Karkın-İs.; Çr.) "*Biraz ben gorum ganiya, biraz sen gorsun usul usul.*" Abaz 2004: 141
- uşak** Hey, yahu anlamında seslenme ünlemi (Çr.) "*Hele dur bakalım uşak? Bunun sonu nereye varır?*" Tahir 2008: 16
- uşakkapan** Bir cins akbaba (Çr.) "*Uşakkapan yavruyu alınca beşik bomboş kaliverdi.*" Yoksul 2013: 618
- uşaklık** Dölyatağı (İs.; Elvançelebi-Me.) "*Çocuğunu düşürmek isteyen kadın uşaklığına çöp koyardı.*" Balıkcı 2010: 79
- ut** Utanma, sıkılma (Os., İncesu-Su.)
- utancak** Utangaç (İs.) "*Kalenin ardı sancak / Bir yâr sevdim utancak*" Ertekin 2006: 71
- utlanmak** Utanmak, çekinmek (Su.)
- utlu** Utangaç, arlı (İmat, Perçem-Al.; Os.; Çukurlu-Su.) "*Edeb ögren*

- şu cihanda utlu gez" Ercan 1991: 107*
- utmak** Oyunda, kumarda kazanmak (Göcenovacıği-Çr.) *"Bu yıl tam otuz bir yaşına girdim / Ne uttum oynadım, şöyle bir sordum"(Kurtoğlu) Yakar 2008: 112*
- utmalı** Oyunda kazanılan aşık, daşenek gibi oyun araçlarının geri verilmediği oyun (Çr.) *"Bunun şekli oyunun utmalı ya da yekli utmalı olduğuna göre değişir." Tombuş 1940: 28*
- utmuş oynamış** Başından kötü olaylar geçmiş, artık uslanmış kimse (Eskiekin-Çr.) *"Bu yıl tam otuz bir yaşına girdim / Ne uttum oynadım şöyle bir sordum" Kurtoğlu 1994: 15*
- utulmak** Oyunda kaybetmek (Çr.) *"Yağmura tutulursun / Oynama utulursun" Çağıl 2013: 66*
- utyeri** Edepi yeri (Su.)
- uva** Ova (İs.; Su.)
- uvant** Düz yüz (Me.) *"Kumaşın uvandı." Tdk 1993: 4047*
- uvaş keşi** Süzgeçten geçirilen üvez meyvesinin köfte büyüklüğünde kurutulmuşu (Bademce-Ka.)
- uveç** → öveç 2 (Bayat-İs.; Su.)
- uvundurmak** Bayılmak, kendinden geçirmek (Çr.) *"Acısı yüreğime çöküp üç gün uvundurmadıkça..." Tahir 2004: 329*
- uvunmak** Ağlaya ağlaya bayılmak, kendini yitirmek (Çr.) *"Kafasını iki yana sallayarak uvunmaya başladı." Tahir 2006: 316*
- uyaca** 1. İnsanları korkuttuğuna inanılan düşsel bir varlık (Çalyayla-Çr.) 2. Sataşkan kimse (Çalyayla-Çr.) *"Uyaca mısın hemşerim, git belanı başga yerde ara." Gösterir 2020: 42*
- uyacan** → uyaca 1 (İs.)
- uyarca** → uyaca 1 (Külâh-Al.) *"Bugün filanca yere giderken önüme uyarca geçti." İpek 2021: 124*
- uyarmak** Uykudan uyandırmak (İs.) *"Uyarsalar da, şaplağı yetiştirir, dönerim o yana, hırkadak uyurum." Tahir 2004: 56*
- uyaroğlu** Kolay uzlaşılabilen, geçimli, uysal (İs.; Çalyayla-Çr.) *"Söze yatar biliyorduk biz de seni, uyaroğlu biliyorduk." Gümüş 1977: 84*
- uydurmak (1)** Benzetmek (Su.)
- uydurmak (2)** Yasak ilişkide bulunmak (Su.)
- uyduruk** Uydurulmuş (Çr.)
- uyhu** Uyku (Harunköy-İs.; Çr.) *"Uyhu dolanmayınan gelir mi? Git döşşeñe yat." Özdemir 2019: 110*
- uyku semesi** Uyku sersemi, uyku sersemliği, yarı uykulu (Çalyayla, Göcenovacıği-Çr.) *"Bir sayırtı oldu, gözümü açtım, uyku semesi ne olduğunu bilemedim." Ertekin 1946: 16*
- uylak** Israrcılık (Su.)
- uylamak (1)** Üstelemek, sıkar biçimde sürekli üstüne düşmek (Su.; Ovakarapınar-Çr.)
- uylamak (2)** (Yağmur için) Çok yağmak (Ovakarapınar-Çr.)
- uylaşmak** Uzlaşmak, anlaşmak (İs.; Kargı-Os.)
- uylaştırmak** Uzlaştırmak, anlaş-tırmak, ara bulmak (Ba.; İs.; Kargı-Os.) *"Garı gocayı uylaştırdık ya gerisi mühim deel." Şahin 2020: 126*
- uyluh** Sığır gibi hayvanlar da bacak (Çıkırık-Çr.)
- uymaca** Uyku sırasında çocukları korkuttuğuna inanılan yaratık (Ba.; Külâh-Al.) *"Baba, dün gece uymaca çöktü bana, bağırdım*

bağırırım duyuramadım sesimi, çok gorktum." Şahin 2020: 127

uymak Çatmak, sataşmak, kavga başlatmak (İs.; Gölet-Ka.; Âşık-bükü-Os.; Çr.) "Ama önce o bana uydu." www.golet.tr.gg/

uynukmak (1) Çok ağlamaktan, çok gülmekten ya da acıdan kendinden geçmek, bayılmak (Sarim-bey-Çr.)

uynukmak (2) Çok hızlı dönen topaç için kullanılır (Sarimbey-Çr.)

uyra Rüya, düş (Ka.)

uyran Çıplak, üryan (Göcenovacı-ğı-Çr.)

uyuntu Kişiliksiz, onun bunun ardına takılan, serseri, tembel, uyuşuk insan ya da hayvan (Yeni-şihlar-Ba.; Çr.) "Uyuntunun teki, elinden hiçbir iş gelmiyor ki." *Yoksul 2013: 619*

uyuntulu → uyuntu (İs.)

uyuşturma İncir tatlısı (Ka.) "İncir uyuşturması ağızlara layıktır." *Aşık 2003: 92*

uyuşuk Yemeklere, salatalara ekşi tat vermek için kullanılan, yabani erikleri kaynatarak yapılan koyu kıvamlı yiyecek (Ba.) "Şimdiki gibi bol bolamat ilimon nerede? Bu sebeple uyuşuk yapardık biz." Şahin 2020: 127

uyutku Yoğurt mayası (Kalecik-kaya-Al.) "Goñşuya bi gaşık uyutkuya gettiydim otudum galdım." *Gösterir 2020: 42*

uyutmak Yoğurt yapmak için sütü mayalamak (Çr.)

uzanmak Gitmek, ulaşmak (Çr.)

uzun oturmak Yarı yatmış durumda oturmak (Çevreli-Al., Çal-yayla-Çr.) "Saygı göstereceğin kişinin yanında uzun oturulmaz." *Yoksul 2013: 558*

uzun urgan Eskiden 5-20 arası çocuğun düz bir alanda oynadığı eğlenceli bir oyun (Çr.)

Ü

übübük İbibik (İs.)

ücar Haber (Çr.) "Billa ücarım yok emmoğlu..." *Gümüş 1977: 147*

üce Yüce (Alacahöyük-Al.)

ücum Saldırı, hücum (Göcenovacı-ğı-Çr.) "Kolunu kestirmiş, kan damlıyor tıp tıp. Saralım, edelim dememe kalmadı, ücum etti o halynan." *Gümüş 1977: 59*

ücük Cıvcıv (Çr.)

üçayak (1) Bir çeşit bar, oyun (Çıkrık, Örencik-Çr.)

üçayak (2) Sap yüklemeye yara-yar, üç çatalı tarım aracı, anadut (İs.) "Tırmık, yaba, üçayak gibi ahşaptan aletlerin üretildiği arastaya Sallerbaşı deniyor." www.evvelzamanda.blogspot.com

üçburma Bir çeşit bilezik (Çr.) "Suna yârim gelince / Takarım üç burmayı" *Gösterir 2011: 140*

üçdaş Cüz oyunu (Su.)

üçellik Çocuk ayakkabılarında, 24-25 numaraya karşılık gelen ölçü (İs.)

üçetek Eskiden erkeklerin, şimdi kimi köylerde kadınların giydiği bir çeşit giysi (Ba.; Yerliköy-İs.; Su.; Çıkrık-Çr.) "Gulufe Nene, hep üç etek dedikleri giysi giyerdi." *Güven 2013: 112*

üçgül Yabanıl yonca (Evcı-Bo.) "Al gelincikler, sarı koyungözleri, tırfiller, üçgüller birbiri içindeler." *Sarıyüce 2004: 34*

üçlemek Tarlayı üçüncü kez sürmek (Dutçakallı-Çr.) "Rençper isen tarlayı üçle, malcı isen yayla-

da kışla, mühlüz olayım dersin
uykuya başla.” Türkoğlu 2007:
170

üçoturum Çorum’un yerel doku-
ması kenefinin bir çeşidi (Çr.)

üçük Tarlaları koruduğuna inanı-
lan ruh (Çr.) “Üçük Günü’nde ço-
cuklar ev ev dolaşır yağ, yarma,
un toplayarak şu tekerlemeyi söy-
lerler.” Oğuz 2006a: 11

üçürdüm Üçte bir pay (Çıkrık-Çr.)

üdürgü Zayıf kedi (Külah-Al.)

üfelemek Başparmakla gösterme
parmağı arasında ezmek, ufala-
mak (Ba.; İs.; Çıkrık, Sarimbey-
Çr.) “Elindeki simidi üfele de kuş-
lar yisin.” Şahin 2020: 128

üfelik Efelek (Gökköy-Çr.)

üfelmek Yavaş yavaş küçülmek
(İs.) “Şu çocuk ne kadar gürbüz-
dü, gittikçe üfeliyor.” Tdk 1993:
4058

üflez Zayıf, cılız (İs.)

üflük 1. Işık (Çopraşık-Al.; Su.;
Çıkrık, Gökköy, Teslim-Çr.) 2. Ne-
fes, soluk (Dutçakallı-Çr.) “Kava-
lın sesi üfükten sonra gelir.” Tür-
koğlu 2007: 164

üfrüntü İnce toz (Çr.)

üfürmek Üflemek (İs.; Çalyayla-
Çr.)

üğlek Az ıslak toprak (Çr.)

üğmek Ağaçların meyve olan en
uç dalları (İs.)

üğürmek Sallamak (Çr.)

üğürmük → üğrünbeç (Çr.)

üğrünbeç Beşiğin üstünde, örtüyü
yüksek tutmaya yarayan ağaç kol
(Su.)

üğrüne üğrüne İki yanına salla-
narak (Çr.) “Elekci gelse de bir
kalbur alsam / Üğrüne üğrüne
öllük elesem” Ertekin 1942: 36

üğrünmek Salına salına yürümek
(Çr.) “Bellek yap üğrün de gel /

Gözüme görün de gel” Aytakin
2003: 39

üğü Kartal büyüklüğünde, gözleri
gündüz görmeyen yırtıcı kuş,
baykuş (Çr.) “Kumru öttüğünde
inliyor sağlar / Üğü derviş gibi hu
çeker her an” Ertekin 1943: 22

üğüm üğüm Ağır ağır, yavaş yavaş
(Çr.) “Kar yağar üğüm üğüm /
Elinde altın güğüm” Ertekin
2006: 69

üğünmek (1) Bir yerden kayarak
aşağıya doğru akmak (Çr.) “Biraz
sonra Kayabaşı’na varacak, ta
aşa-ğılara üğünecek sularla bir-
lik.” Gümüş 1977: 94

üğünmek(2) Kendinden geçince-
ye değin ağlamak (Çr.) “Üğüm
üğüm üğünesice, dövüm dövüm
dövünesice.” Oğuz 2007a: 60

üğütmek (1) 1.Öğütmek (Badem-
ce-Ka.; Çr.) 2 Ezmek, lokma du-
rumuna getirmek (Çr.)

üğütmek (2) Öğütlemek (Çr.)

ülbürde Gelinin başına ayna, te-
lek, poşu ile yapılan süs (Dutça-
kallı-Çr.)

ülefe Herkese bolca dağıtılan bah-
şiş, padişahlara özgü ikram (Os.)

üleriki Önceki (Su.)

üleş (1) Hayvan ölüsü, leş (Kü-
çükkeşlik-Al.; Akçalı-Su.; Çalyay-
la, Serban-Çr.) “Aşgımızın üleşini
gohutma / Gôtür bi gayadan at
bundan kelli” Gösterir 2008/84:
11

üleş (2) Pay (Yerliköy-İs.; Su.; Çr.)

üleş gibi Pis, kötü kokan (Al.) “Gız,
üleş gibi gohuyo etme, nası duru-
yoñ burada?” Özdemir 2019: 49

üleşmek Paylaşmak, bölüşmek
(Tanrıvermiş-Me.; Os.; Dutçakal-
lı-Çr.) “Bir yorganı üç kişiyle üle-
şir / Kahveyle han köşesinde eğle-
şir” (Körhasan) Ercan 1991: 377

üleştirmek Bölüştürmek, paylaş-tırmak (Çr.) "*Parasını bi tamam toplayıp kasaya biriktirsin, hafta başı millete metelik sektirmeden üleştirsın.*" *Tahir 2007: 262*

ülgüdür 1. Beden (Çerkeş-Ba.) 2. Varlık, cisim (Çerkeş-Ba.)

üllüğün körü → üllün körü (Çr.)

üllün körü Hakaret sözcüğü, elinin körü körü (Çr.)

üllüz Cılız, işe yaramaz, güçsüz (İs.)

üllüğünü sıkmak Boğazını sıkmak, aceleci davranmak (Çr.)

üllüngür (1) Eski, yıpranmış nesne (Çıkrık-Çr.)

üllüngür (2) Güçsüz, beceriksiz, pis kimse (Çr.)

üllüzger Rüzgâr (Göcenovacığı-Çr.) "*Bizim gibi çürük ağaçlar olduktan kelli çok ağaç devirir o üllüzger daha...*" *Gümüş 1977: 137*

ümüdünya Evren (Os.)

ümüğünü sıkmak Boğazını sıkmak (Os.)

ümük Soluk borusu, gırtlak, boğaz (Ba.; Oğ.; Kargı-Os.; Çr.) "*Borçlunun ümüğünü yakalamış, sıktıkça sıkıyor.*" *Yoksul 2013: 158*

ümüt Umut (Evcıortakışla, Sarimbey-Çr.) "*Ümüdüm var bu kara gün bitecek / Gerçek yolun bu çektiği yetecek*" *Şahadoğru 1995: 121*

üner Hüner, beceri (Kalecikkaya-Al.)

ünlemek İlenmek, kargışlamak (Sincan-Al.) 2. Çağırarak, seslenmek (İsahacı-Al.; Başpınar-Os.) "*Diğer eve geçen eşine "Geeyz Fadime" diye ünledi.*" *Arisoy 1970: 93*

ünlemek Arkasından konuşmak (Ba.) "*Erkeesen ünneme de adamın yüzüne söyle.*" *Şahin 2020: 128*

ünneşmek 1. Seslenmek, bağır-mak (Al.) 2. İlenmek (Çr.)

üntüz Anlaması kısa, tembel (Me.)

üntüzlenmek Yavaş davranmak, oyalanmak (Külah-Al.; Me.) "*İşine bak üntüzlenme.*" *Koşay-İşıtman 1932: 402*

ünüpüs Minibüs (Dereköy-Çr.)

ünü tünü Ses, bilgi, eser, iz (çoktan görünmeyen kimse için) (Çr.) "*Ünü tünü kalmadı.*" *Tdk 1993: 4794*

üralun Önceki gün (Al.)

üre İki buçuk üç yaşında, henüz doğurmamış dişi tay (İs.; Ovasaray-Çr.)

üreleğin Geçen gün (Çoprasık, Değirmendere-Al.)

üreleğin Önceki gün (Yarımsöğüt-Su.)

ürelüün Önceki gün (Çr.) "*Ürelüün aaşam aradım çıhmadıñ.*" *Özdemir 2019: 126*

üremek İşin ilerlemesi (Yazır-Bo.; Kargı-Os., Hamdiköy-Çr.) "*Kocavrat cıgaranın birini yakıp birini söndürüyor, çocukça seviniyordu iş üredikçe.*" *Gümüş 1977: 107*

ürendelemek 1. Seçmek (Çr.) 2. Açığa çıkarmak için incelemek (Çr.)

üretmek 1. Uzatmak, çoğaltmak (özellikle söz, yol, iş için) (İs.)

2. Konuşulan konuyu uzatmak, üstünde durmak (Çr.)

ürgelemek Sallamak (Su.)

ürlük → öllük (Çr.)

ürmek Havlamak (Âşıkbüğü-Os.; Çayhatap, Çıkrık-Çr.) "*Söylersen mani söyle / Ürü durma it gibi*" *Gösterir 2011: 144*

ürsüme Korkmak, ürkmek (Toyhane-Ba.)

ürüfe Süt emen çocukların yüzlerinde, et ile cilt arasında ortaya çıkan hastalık (Oğ.; Elvançelebi-

- Me.; Köprüalan-Çr.) “Gız anam bu bebek ürüfe olmuş, heç mi ana-madıñ?” Gösterir 2020: 42
- ürüğü cücüğü** İlgili olan olmayan herkes, tamamı (İs.)
- ürümek** Havlamak (Su.; Palabıyık, Sarimbey-Çr.) “Kaynanam kara tazı / Ürüyor bazı bazı” Gösterir 2011: 139
- üründülemek** → ürendelemek 2 (Çr.)
- ürünmek** Sallanmak, ırgalanmak (Çr.) “Elekcı gelse de bi galbur al-sam / Ürüne ürüne öllük elesem” Caferoğlu 1994: 142
- ürüsüm** Töre, gelenek (Âşıkbüku-Os.; Çr.) “Buranın ürüsümü böyle.” Tdk 1993: 4072
- ürüya** Rüya, düş (Yeşilyurt-Al.; Yerliköy-İs.;Os.) “Böce bek ürüya gordüm.” Abaz 2004: 161
- ürüzgar** Rüzgâr (Yeşilyurt-Al.) “Yok mudur gurbette şu senden made / Melhakik eserim ürüzgar içinde” Yöndem 1983: 58
- ürya** Rüya, düş (Mislerovacı-Çr.) “Suval ettim soruşturdum / Üryada derdine düştüm” Oğuz 2007b: 60
- ürye** Dişi tay (Ortaköy-Me.)
- üs** Giysi (Çr.)
- üs baş** Her türlü giysi (İs.)
- üsbekes** Kesinlikle (Çr.)
- üsdünden dutma** Bilmediği halde bilir gibi davranma (Su.)
- üse** Bön, saf (Çr.)
- üsece** Bön, saf (Çr.)
- Üseyin** Hüseyin (Çr.)
- üsküf** Atmaca, doğan gibi avcı kuşun ayağına bağlanan bağ (Çr.)
- üsküfe** 1. Bir çeşit sim işli kumaş (Çr.) 2. Çiçekli yorgan (Çr.) “Altın beşik altında / Üsküfe yorgan üstünde.” Ozulu 2013: 22
- üsküfe tül** Gelinlik giysi (Çr.)
- üsküle** → üskülen (Çıkrık-Çr.)
- üskülen** Büyümemiş, küçük soğan (Çr.)
- üssüz** Issız, çok تنها (İs.)
- üst** Giysi (Çr.) “Delinin getirdiği odun üstünü kurutmaz.” Yoksul 2013: 232
- üstbaş** Giysi (Turgut-Çr.) “Üstbaş değıştirsın de kafa aynı kafa.” Yoksul 2013: 623
- üstbekes** Kesinlikle (Su.)
- üste** Mal değışiminde malı daha değerli olanın ek olarak aldığı para (Çr.)
- üstelemek** Ayak diremek, üstüne düşmek (İs.; ÇıkrıkÇr.) “Üsteleyip durma, yeter artık.” Yoksul, 2013: 623
- üstübü** Ketenin çöpü, işe yaramayan bölümü (İs.)
- üstü kirlenmek** Aybaşı olmak (Os.)
- üstümbüllük** Kağnı arabasında, tekerin üstündeki bölüm (Çr.)
- üstünbüllük** 1. Üstelik, fazladan (Çr.) 2. En üste (Çr.) “Yemeğimi bitireyim elmayı üstünbüllük yapacağım.” Tdk 1993: 4796
- üstünkorü** Bilmeden, bilinçsizce (Su.)
- Üsük** Hüseyin (Çalyayla, Eskiköy-Çr.)
- üsürgelemek** Korkmak, ürkmek (Toyhane-Ba.)
- üş** Üç (Karkın, Örenseki-İs.; Kuyucak-Me.) “Üş dene, dört dene boru aldurdum.” Abaz 2004: 143
- üşengeç** Tembel (Kargı-Os.; Çalyayla-Çr.)
- üşengen** Tembel (Evcı-Bo.) “Bu öfkeli, inatçı, üşengen orman hal-kı Aygar dağından niçin el ayak çekti?” Sarıyüce 2006: 76
- üşenmek** Gıdıklanmak, huylanmak (Su.) “Elleme üşeniyorum.” Tdk 1993: 4077
- üşşe** Üşüme ifadesi (Bademce-Ka.)

üşük Soğuktan duyulan uyuşma, acıma (Çr.)

üşürmek Üşümesine neden olmak (Kalecik-Me.) “*Sen bilirsin bana neler eyledin / Ağustos ayında üşürdün beni*” Piroğlu 1981: 70

üta olmak Sıcağa tutkun olmak (Çr.) “*Pek sobaya sokulup durma üta olursun.*” Tdk 1993: 4797

üteği Sıcağı seven (Çr.)

ütek Sıcağı seven (Çr.)

ütek olmak Sıcağa tutkun olmak (Çr.)

ütelemek Ateşte hafifçe yakmak (Yerliköy-İs.; Su.)

ütezlenmek → ütüzlenmek (Çr.) “*Orada burada ütezlenip duruyor.*” Yoksul 2013: 519

ütme Ateşte kızartılmış taze mısır, buğday (Beydili, Çalyayla, Dutçakallı, Eskiekin, Gökköy-Çr.) “*Çok ütme üttüm de çötül gavurdum / Epey yolma yoldum, deste çevürdüm*” Kurtoğlu 1998: 26

ütmek (1) 1. Koyun, tavuk gibi hayvanların kollarını, tüylerini yakmak (Ba.; Çalyayla, Eskiekin-Çr.) “*Ebem gurbanlığın gafayı güccük tüpde ütdü.*” Şahin 2020: 128 2. Taze mısırı, buğdayı ateşe tutup pişirmek (Su.; Büyükgülücek-Çr.) “*Çok ütme üttüm de çötül gavurdum / Epey yolma yoldum, deste çevürdüm*” Kurtoğlu 1998: 26

ütmek (2) Oyunda, kumarda kazanmak (İsahacı, İmat-Al.; Ba.; Körkü-Su.; Güvenli, Mislerovacığ, Sarimbey-Çr.) “*Oyunda ütsem de arkadaşlarıma çoğu zaman misketlerini iade ediyorum.*” Hoidal 2019: 84

ütük Sıcağı seven ya da çok üşüyen kimse (Çr.) “*Buyulacak hava yok ki, sen ütüksün.*” Özdemir 2019: 130

ütülek Soğuğa karşı dayanıksız, çok üşüyen (Âşıkbükü-Os.)

ütülenmek Tüyler, kıllar hafifçe yanmak (İs.)

ütülmek Oyunda, kumarda yitirmek (İsahacı, İmat-Al.; Ba.; İs.) “*Padişah ütülüyo, yüzüğü veriyö.*” Akbaş 1983: 19

ütüzlenmek Oyalanmak, işi ağırdan almak (Su.; Çalyayla, Gökköy, İsmailköy-Çr.) “*İşinin başına gel, orda yok yere ütüzlenme.*” Tdk 1993: 4081

üütmek Üğütmek (İkipınar-İs.) “*Üütdük de kannımıza goduk.*” Abaz 2004: 121

üveç Üç beş yaşlarında, burulmuş koyun ya da keçi (İs.)

üvendere Çiftçinin hayvanları yürütmek için kullandığı ucu çivili değnek, üvendire (Kıcılı-Al.; Kamışlı-Su.; Eskiekin-Çr.) “*Üvendere boyunduruk / Öküz koca, dana kırık*” Kurtoğlu 1994: 37

üvendire → üvendere (Ba.; Çr.) “*İpiçürük sap kağnisındaki üvendireyi kapıp...*” Özçatalbaş 2003 : 16

üveşmek Bulaşmak (Su.)

üveyik buğday Ekmeği lezzetli, sert buğday (İs.; Hamamlıçayköy, Ovakarapınar, Sarimbey-Çr.) “*Üveyik, deli buğday, devediş, alkara kılçık, turnadili yetiştirilmektedir.*” Ertüzün 1944: 11

üvez Atsineği (Külah-Al.; İs.)

üvütmek Öğütmek (Çr.)

üyez Hayvanlara konup yapışan, onları tedirgin eden bir çeşit sinek, atsineği (Çr.) “*Üyez gibi at götünde geçirme.*” Ertekin 1942: 28

üylenmek Evlenmek (Kalecikka-ya-Al.)

üyrenmek Öğrenmek (Kalecikka-ya-Al.)

üyük (1) Cıvık çamur (Hacıhamza-Ka.)

üyük (2) Yığma toprak tepe (Çr.)

üzellik → üzerlik (Kızkaraca-Al.; Sevindikalan-Çr.) "*Şuna bi üyelik yakalım anam. Bu Çayan'ın bek zazarı değar valla.*" Özcan 2021: 6

üzengilemek Bir şeyin üzerine ansızın uzun adımlarla yürümek (Su.)

üzengili Ayak tabanındaki çukur (Çr.)

üzer Can sıkıcı (İs.)

üzerlerden irak Tanrı göstermesin (Çr.)

üzerlik Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir ot (Âşıkbükü, Kargı-Os.; Su.; Çr.) "*Yâr nazara gelmişsin / Üzerlik toplayalım*" Aytekin 2003: 53

üzeylik Üzerlik otu (Âşıkbükü-Os.)

üzgü Eziyet (İs.)

üzmek Koparmak, ayırmak (İsahacı-Al.; Ahmetoğlan, Karahi-sar-Çr.) "*Bu otları kökünden üzdüklerini aklınıza getirmeyin.*" Çalıışgan 2021: 195

üzük Eskimeye yüz tutmuş, yıpranmış, incelmış (kumaş ya da benzerleri için) (Çr.)

üzülmek İncelmek, yıpranmak, eskimek, kopacak duruma gelmek (kumaş ya da benzerleri için) (Yazır-Bo.; Eskiekin, Sarimbey-Çr.) "*Kalın incelenen kadar ince üzülür.*" Yoksul 2013: 420

üzüm ayı Eylül (Ahmetoğlan-Çr.)

üzüm çöpü Bir çeşit tığ oyası (Çr.)

üzüt kesit olmak Ortaklığı kesmek, alacağı vereceği kalmamak (Çr.)

V

va (1) Var (İs.; Âşıkbükü-Os.) "*Şu Yülük Gaya'nın dibinde bāmız va.*" Abaz 2004: 104

va (2) Erkeklerin 'lan' yerine kullandığı seslenme sözü (Âşıkbükü-Os.)

vaa Doğru mu, gerçek mi? (Kışlacık-Me.)

vağıl vağıl 1. Gür akan su sesi için (Çr.) 2. Gürültülü konuşma için (Çr.)

vağıl vağıl taşmak Kaynayan bir şeyin ya da mayası çok gelmiş hamurun kendiliğinden çokça taşması (Os.)

vaha Öküz, manda yürütme ünlemi (Su.)

vahit Zaman, vakit (İs.) "*Vahit geçdi, madımak zamanı ben gelin oldum.*" Abaz 2004: 167

vahit Vakit (Çr.) "*Vahit daha gayet erdir.*" Caferoğlu 1994b: 112

vahsinmak Pişman olmak (Çr.)

vala (1) Baklava yufkası (Çr.)

vala (2) İpek başörtüsü (Çr.)

vala (3) Pamuklu dokuma, revendük (Çr.)

vamak Kadın için evlenmek, varmak (Âşıkbükü-Os.)

van Erkeklerin 'lan' yerine kullandığı seslenme sözü (Âşıkbükü-Os.)

vanağazlı Kendini olduğundan büyük, güçlü göstererek çevresindekileri etkilemek için kaba saba konuşan kişi (İs.)

vangıldamak 1. Çok gürültü yapmak (İs.) 2. İnsanın ya da hayvanın kalın, acıklı ses çıkarması (Çr.)

vangırdak Ağlamaklı, kalın ses çıkaran insan ya da hayvan (Çr.)

- "Vangırdağın biri." Yoksul 2013: 626*
- vangırdamak** Topluluğun gürültü yapması (Su.; Çıkrık-Çr.)
- vangırtı** Gürültü (Göcenovacığ-Çr.) *"Sarı zağarları olan evden bir vangırtı kopmuş, köyü birbirine katıyordu gene." Gümüş 1977b: 20*
- vañlamak** 1. Ağlamak (Çıkrık-Çr.)
2. Bilinçsiz olarak kafa şişirmek, anlamsız sesler çıkartmak (Os.)
- vankıldak** → vangırdak (Çr.)
- vankıldamak** → vangıldamak (Çr.)
- vara** Keşke (Ba.) *"Vara izine gelmeseydi asgerden de sevdiğinin evlendiğini görmeseydi." Şahin 2020: 129*
- varavarası** Eni sonu, olup olacağı (Çr.)
- var get** Git şurdan (Çr.)
- vara** Keşke (İs.)
- vargel (1)** İşini düzenli biçimde işler duruma getiren kimse (İs.)
- vargel (2)** On iki taş oyununda karşı oyuncunun taşlarını almaya yönelik önlenemez durum (İs.)
- varık curuk** Kalabalık insan gürültüsü (İs.)
- varıncık** Varınca (Su.)
- varıver** Haydi git (Çr.) *"Kemal'i sen varıver diye gönderdim." Demiryürek-Ozulu 2017: 245*
- varivi** Yürü git (İs.; Gölet-Ka.; Os.) *"Varivi, varivi. İşini gör de gel." www.golet.tr.gg/*
- varlı** Zengin (Kuyucak-Me.)
- varmak** 1. Kızların evlenmesi (Su.) 2. Gitmek (Toyhane-Ba.; Su.)
- varyemez** Varlıklı olduğu halde, harcamayı sevmeyen eli sıkı (Su.)
- vasait** Araç (Ba.; Gökçeagaç-Uğ.; Karadona-Çr.)
- vaşşş!** Vayy! Acıma belirten ünlem (Akçalı-Su.; Çr.) *"Acele düşersen yola / Hallarına vaş olacak" Arız 2005a: 58*
- vayn** Erkeklerin 'lan' yerine kullandığı seslenme sözü (Âşıkbü-kü-Os.)
- vaza** Sözüünü bilmez, geveze; vazalak (Çr.)
- vazalah** → vazalak (Çr.)
- vazalak** Yersiz, gereksiz, kaba konuşan, densiz (Çr.)
- vazgeldek** Yaban tavuğu (Çr.)
- vazırdaklı** Yerinde duramayan, ıvecen (Palabıyık-Çr.)
- vazır vazır** Birbiri ardına, peş peşe (Su.)
- vekilcelik** Nikâhta güveyin vekiline verilen bahşiş (Beydili, Eskiekin-Çr.) *"Biri vekil olur gelin bacıya / Vekilceliksiz de varmaz hocaya" Kurtoğlu 1994: 176*
- velediye** Belediye (Harunköy-İs.; Çr.) *"Çavuşluk ederdi velediyede / Kanlı kamyon nasıl kıydın Necip'e" Bektaş 1939: 19*
- velesbit** Bisiklet (İs.; Çr.) *"Babam zontilli bi velesbit alacak bana." Özçatalbaş 2002: 30*
- velesbit tekerleği** Bir çeşit tuğ oyası (Çr.)
- velveleci** Çok telaşlı (Su.)
- vengirdemek** → venilemek (2) (Su.; Çr.)
- veñilemek (1)** Can sıkın sözlerle gevezelik etmek (Çr.)
- veñilemek (2)** Köpek yavrusunun ürümesi, bağırması (Çr.) *"Torbadan çıkarıldığında şaşalar, anasını arar. Veniler durmadan." Gümüş 1977b: 3*
- veram** Verem hastalığı (Su.)

- veran** Yıkıntı, virane, harabe (Çal-yayla, Evcioortakışla-Çr.) “Evi ve-ran olasıca.” *Yoksul* 2013: 299
- verane** Virane, yıkıntı (Çr.) “Sahibin çoğumuş aldı elimden / Verane beklemiş bayguşa döndüm” *Caferoğlu* 1994: 146
- veren** → veran (Kargı-Çr.) “Veren kalsın köyleri / Duramadık doyası” *Özüdoğru* 2018: 51
- verep** 1. Eğri, verev (İs.; Su.) 2. Bayır, yokuş, yamaç, tepe (Değirmendere-Al.; İbek-Me.; Su.; Teslim-Çr.) “Ters yeke harman savurma / Verebe gağını devirme.” *Kerman* 1997: 49
- ver etmek** Desteksiz biçimde yüksekte atmak, sallamak (Su.) “Oturmuş imiğine, ver ediyor kamayı.” *Gümüş* 1977: 55
- verevli** Kadınların giydiği üç etek entarinin bir çeşidi (Çr.)
- vergili** Nişanlı (Çr.)
- verimderlik** Vermeklik (Çr.)
- verimker** Vermeye yatkın, verme eğiliminde olan (Göcenovacı-Çr.) “Analığına bir kömüş düvesiyle bir karasığır damızlığı verimker baban.” *Gümüş* 1977: 7
- ver veç** Düzen, yöntem (Çr.) “Bırak canım verli veçli bir şey değil.” *Tdk* 1993: 4804
- vesayit** Araba ya da benzeri taşıtlar (İsahacı-Al.; Ba.; Eskiiekin-Çr.) “Yaya gelip gittim, yoktu vesayit / Kuşlar gibi köye uçtuğum günler” *(Kurtoğlu) Yakar* 2008: 78
- vesek** 1. Rehine konulan mal, tutu, rehin (İs.; Me.; Or.) 2. Belge (Çr.)
- vessüz** → vetsiz (Os.)
- vet** Gerek (Çr.) “Vetsiz adam.” *Tdk* 1993: 4804
- vetsiz** Yersiz konuşan, patavatsız (Demirşeyh-Su.; Acıpınar-Çr.)
- vetsüz** → vetsiz (İbik-İs.)
- vezne** Bir çeşit fincan (Çr.) “Su akar vezne ile / Malım yok hazne ile” *Ertekin* 2006: 103
- vezzek** Giyside kumaşın bitimine ya da gerekli yerlerine konan lastikli, kalın bezli bağlantı bitişi, boğum yeri (Gökçam-Su.)
- vı** Kadınların kullandığı “ya, öyle mi” anlamında şaşkınlık ünlemi (Su.)
- vıccık vıccık** Çok cıvık (Çr.) “Vıccık vıccık olmuş.” *Yoksul*, 2013: 629
- vıcık vıcık** Çok cıvık, sulu (Evcibo.; Su.) “Ortalık vıcık vıcık çamur olmuştu.” *Sarıyüce* 2004: 143
- vıcmah** → vıcmak (Çr.)
- vıcmak** Oyunbozanlık yapmak (Çr.)
- vıdır vıdır** Cıvıl cıvıl (Ahmetoğlan-Çr.) “Her hanede beşer onar çocuk vıdır vıdır oynar, bahçelerde kuş seslerinden çok çocuk sesi duyulurdu.” *Çalışgan* 2021: 60
- vidı vidı** Geveze (Çıkrık-Çr.)
- vidırdamak** Alçak sesle homurdanmak, söylenmek (İs.)
- vidırdanmak** Mırıldanmak (Çr.)
- vid vid** → vıdırdamak (Çr.)
- viğ** Yazıklanma ünlemi (Çr.)
- viğilti** Uğultu (Gökçam-Su.)
- viğirdamak** 1. Sessizce konuşma için (Çr.) 2. Kaynaşmak (Çr.)
- viğır viğır** Çok, çok bol, kımiltılarla kaynaşma durumunda (kurt, karınca, sinek, çocuk) (Çr.)
- vıh** Üzüntü, şaşma bildiren ünlem (Çr.) “Vıh gızz! Gazaa geçirdin he mi?” *Kerman* 1997: 26
- vııı** Ya! Öyle mi? (Os.)
- vıkboğom** Çok sıkıştırıp acele ettirmek (İs.)
- vık vık** Sürekli, boğulurcasına öksürürken çıkan ses için (Çıkrık-Çr.)

vingildamak Çınlamak, uğuldamak (İs.)

vingir vingir Çok gürültülü (çocuk, arı için) (Çr.)

viñildamak Hızlı devinen bir nesnenin ses çıkarması (taş, topaç, kurşun) (İs.)

vırık cırık Önemli olmayan, değersiz şeyler (İs.)

vırrık Kandırma anlamında kullanılan sözcük (Su.)

virtgel Hileli düzenek, tuzak (Ba.) *"Kurmuşsunuz virtgeli. Fahırları gazıklıyonuz."* Şahin 2020: 129

virt virt Gereksiz yere sık sık ileri atılma ya da söze karışma durumu (İs.)

vişş Üzülmü ünlemi (İs.; Aşağıfındıklı-Su.)

vıy 1. Vay (Çr.) 2. Şaşma belirten ünlem (Al.; İs.; Su.; Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.) *"Vıy vıy öldüm anam!"* Özçatalbaş 2002: 18

vıyh Vay canına anlamında şaşma ünlemi (Çr.) *"Vıyh! Becerebildim mi ben şimdi?"* Ozulu 2016: 367

viyıkdamak Yakınmak, karşı çıkmak (İs.)

viyıklamak 1. Köpek yavrusu, çakal, tilki gibi hayvanların bağırması (Çr.) 2. Bebeğin ağlaması, viyaklaması (Çr.)

vızidak Birden, çok hızlı olarak (İs.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.)

vızıdan → vızıdan (İs.) *"Vızıdan bõrümüzden bi şey geçdi."* Abaz, 2004: 100

vızıdanak Hızlıca geçme (İs.; Karğı-Os.; Çr.) *"Gamyonun biri yanından vızıdanak geçdi."* Tuluk 1991: 2

vızıkdamak Önceden razı olup sonra yakınmaya başlamak (İs.)

vızıl vızıl → vızır vızır (Evcı-Bo.) *"Onların üstünde de arılar, böcekler vızıl vızıl."* Sarıyüce 2006: 32

vızılı İniltili (Evcı-Bo.) *"En yepelek sineğin bile vızılı duylurken onların vicirtileri hiç ortada yoktu."* Sarıyüce 2006: 40

vızırdamak 1. Aralıklarla ince ince ses çıkarmak (İs.) 2. Durmadan kendi kendine alçak sesle konuşmak (Çr.)

vızırdayık Sızılı, ince, tedirgin edici bir sesle, sürekli ağlayan (İs.)

vızırdım Sinsin oyunu (Tolamehmet-Çr.)

vızırdım oynamak Kaynaşmak, cirit atmak (Çr.) *"Fareler tavanda vızırdım oynuyor."* Tdk 1993: 4805

vızır vızır Hızlı hızlı, topluca (bit, böcek, sinek yürümesi için) (Mılerovacığı-Çr.) *"Üstümüzde vızır vızır dönüyor / Kara sinek teslim aldı Çorum'u"* Koygun 2002: 23

vızıt vızıt Çabucak, peşi peşine, hızla (İs.)

vız vız 1. Tez tez (Çr.) 2. Ağlamaklı, tedirgin edici bir sesle (çocuk için) (İs.)

vızık Oyun bozuculuk (Su.)

vi Ver (İs.) *"Göbel boş vi hêri."* Nakıboğlu 2017: 234

vicirdek (1) Dokumacılıkta kücüyü aşağı yukarı kaydırmaya yarayan aygıt (Alacahüyük-Al.; Su.)

vicirdek (2) Ortama çabuk uyum sağlayan sıcakkanlı, girişken kadın (İs.)

vicirdemek Cıvıldaşmak (Evcı-Bo., Su.; Ahmetoğlu-Çr.) *"Önlerine yem atılan kuş sürüsü gibi vicirdeyip durdular."* Sarıyüce 2004: 212

vicirti Kuş yavrularının çıkardığı ses (Evcı-Bo.) *"En yepelek sineğin bile vızılı duylurken onların vicirteleri hiç ortada yoktu."* Sarıyüce 2006: 40

vicit kuşu Akli, karalı serçe bü-yüklüğünde bir çeşit kuş (Çr.)
viddirik Oynak, yersiz davranan kimse (Dutçakallı-Çr.)
vidik Köpek yavrularını çağırma ünlemi (Gölet-Ka.)
vidiklemek Kurcalamak, deşmeye çalışmak (İs.)
vidividi Ördek yavrusu (Çr.)
vili vili Cilveli (Çr.) *"Eminem vili vili / Yaşmağı yılan dili" Ertekin 1971: 49*
vingirdemek Bir çeşit ses çıkarmak (Göcenovacığ-Çr.) *"Tazı vingirdeyüb yerleri koklayarak köye doğru gidiyordu." Ertekin 1946: 16*
viraç Dönemeç, viraj (Sarimbey-Çr.) *"Bozuk fikir anlamaz ki viracı / Takla atar devirirsin aracı" Çimen 2006: 9*
vire Sürekli (Çr.)
virivi Ne olur bana ver, veriver (Yağcılar-Ka.; Os.)
viriyi Şaşkınlık, hayret bildiren bir ünlem (Gölet-Ka.) *"Viriyi!.. Başıma gelene bak." www.golet-tr.gg/*
vittirdek Kurbağaların yumurta-dan yeni çıkmış çok devinimli yavruları (Os.) *"Selladaki vitirdekleri gordüñüz mü gobeller?" Gösterir 2020: 42*
vit vit Ördek yavrularının sesi için (Çr.)
viyildemek Sürekli hareket etmek (İs.)
viyil viyil Bir topluluğun canlı, hareketli olması (Ba.; İs.) *"Goyunun guyruğuna gurt düşmüş. Viyil viyil hemi de." Şahin 2020: 129*
vizir vizir → vızır vızır (Çr.)
vō Üzüntü, şaşkınlık ünlemi (Os.)
vōha Koşum hayvanlarını durdurma, yürütme ünlemi (Ovaka-rapınar, Sarimbey-Çr.)

vortvortcu Saksafon türü nefesli sazları çalan kişi (İs.)
vurguç Çekiç (Su.) *"Vurgucunan murcu geti de şuruya bi avgın yapalım." Gösterir 2020: 42*
vurgun (1) Âşık, tutkun (Çr.)
vurgun (2) Büyük, iki ya da daha fazla at koşulmuş araba (İs.)
vurgun olmak Âşık olmak (Çr.)
vurunmak (1) Şapka ya da bere giyinmek (İs.) *"Sarıklı hocalar-dan 1 Mayıs'ta şapka vurunacak-larına dair imza almışlar." Demir-yürek-Ozulu 2017: 109*
vurunmak (2) İğne yaptırmak (Ba.) *"Dün akşamdan sancıdan duramayınca bi iğne vurundum, ossaat rahatladım." Şahin 2020: 129*
vuruşmak Boynuzlu iki havyanın çarpışması, toslaşması (İbik-İs.)
vuruşturmak Karşılaştırmak, ya-rıştırmak (Göcenovacığ-Çr.) *"Görmeli de konuşmalı... Görürüz canım, vuruştururuz." Gümüş 1977: 135*
vücot Vücut, beden (Çr.) *"Nasıl vücodu şunun gız?" Özçatalbaş 2002: 20*

Y

ya Evet (Ka.) *"Evette ya, hayıra yo ... derler Kargı'da." Dbk 2003: 134*
yâ Yağ (İs.; Çr.) *"İnekleri yazıla gedeler / Sütlerinden sarı yâlar edeller" Caferoğlu 1994: 152*
yaalı Kadınların ekmek ederken yaptığı, yufkaya göre daha küçük daha kalın ekmek; yağlı (Ba.) *"Bizimkiler ekmek ediyor. Ben de yaalı yemeye gidiyorum." Şahin 2020: 130*

yaalık 1. Erkeklerin kullandığı büyük mendil; yağlık (Ba.) "Yaa-lığın içine üç dene somun goydum, iki baş da suvan." Şahin 2020: 130 2. Havlu (Ba.) "Zeyneep, emmin neredeyse abdesini bitirdi, hani yaalığı?" Şahin 2020: 130

yaannı Sırt (Ba.; Çr.) "Toktur bey oolum, iki gündür yaannıma guluç giriyo." Şahin 2020: 130

yaar → yağır (3) (Dutçakallı-Çr.)

yaartmaç gibi Çok kirli, pis (Ba.) "Utanmıyon mu la yahası yaartmaç gibi olmuş o gömleenen gezmiye, naal delaanlısın sen?" Şahin 2020: 130

yaba Tınaz savurmaya, saman doldurmaya yarayan tahtadan, büyük çatallı kürek (İsahacı-Al.; Ba.; Kamışlı-Su.; Beydili, Çalyayla, Gökköy, Sarimbey-Çr.) "Bir bereketli harmanım / Sevgi savurur hep yabam" Ercan 1997: 79

yabaltı Yaba ile alınamayan saman (Su.)

yaban (1) Dışarı, uzak yer, gurbet (Bayat-İs.; Olukyanı-Su.; Ser-ban-Çr.) "Dar yerleri gen olsun / Beni attı yabana" Ertekin 2006: 97

yaban (2) Yabancı (İs.; Akçalı-Su.; Eskiekin-Çr.) "Cananıma candım, civan yâr idim / Yedi kat yabandan el olduk şimdi" Kurtoğlu 1994: 157

yabana gitmek Başka yere, başka köye, uzağa gitmek (İs.)

yabancılamak Yabancı tutmak, yabancı saymak (Çalyayla-Çr.) "Her şeyini yabancıladığı bir kasabada göçü indirdiler." Destanoğlu 2006: 53

yaban gazı Göllerde yabanıl olarak yaşayan, avlanan bir kaz çeşidi (Çr.)

yabanlık El içinde, özel günlerde giyilen giysi, pabuç (Eskiekin-Çr.) "Geride yabanlık giysiler içinde rastıklı sürmeli süslü hanımlar kız evine yürürlerdi." Özçatalbaş 2002: 15

yaban paklası Pişirilerek yenен bir çeşit ot (Eskiköy-Çr.)

yabansamak → yabancılamak (Çr.) "Oğlanı tembihledim. İtler yabansar. Sokulma dedim." Tahir 2006: 73

yabıldak Yalın ayak, yaya (yayan sözcüğüyle birlikte kullanılır) (Çr.)

yabrı Düşük, uzun kulaklı hayvan (Göcenovacığı-Çr.) "Yabrı kulak zor ediyor / Av avlamağa dala-bır" Ertekin 1946: 17

yabulduk → yabıldak (İs.)

yaddetmek Kovmak, yok olmasını söylemek (Çr.)

yadırgamak Alışmamak, yabancılık çekmek (Ba.; Su.; Eskiekin, Göcenovacığı-Çr.) "Çocuk, evin bu durumunu hem yadırgadı hem yadırgamadı." Seyda 2006: 244

yadırgı Yabancı (Külah-Al.; Kamışlı-Su.; Çıkrık-Çr.) "Yaban ellerde yadırgılığına bahmiyo da bi de yılçarıyo." Uçakcı, 2006: 380

yadırgısımak Yabancılamak (Su.) "Hayvan burayı yadırgısidı geçer diye düşünüyormuş." Uçakcı 2006b: 191

yadırkı Yabancı (Çr.)

yadol Yabancı, el (Su.)

yad olmak Anılmak (İs.)

yağıştırmak Yakıştırmak (Kıranlık-Çr.) "Allah yerinize yağıştırsın, efendininen bi yastıgda gocatsın." Oğuz 2007a: 20

yağak Yanak (Çr.)

yağannı Sırt (İs.) "Yağannımı keseler de yağım çıkmaz benim." Yoksul 2013: 632

yağar (1) Sırt (Çr.) *"Yağarına iki sumsuk vurdum, yuvarlanıp gitti."* *Yoksul 2013: 632*

yağar (2) Yağmur (Su.) *"Yağar eser yolcu yolunda gerek."* *Yoksul 2013: 632*

yağarnı Sırt (İs.; Demirşeyh-Su.; Sarimbey-Çr.)

yağışlık Sürekli yağmurlu, yağışlı (Çr.)

yağaz Ters, inatçı (Çr.)

yağda Yağlı kir, yağ lekesi (İs.; Su.) *"İşliğinin yakasını yağda bürümüş."* *Yoksul 2013: 406*

yağdalı 1. Pis, yağlı (Çıkrık-Çr.) 2. Giysisi, başı yağlı, kirli, pis kimse (Çıkrık, Sarimbey-Çr.) *"Heybeye koyduğu yağdalı paltosunu çıkarttı."* *Aksu 2013: 113*

yağır (1) Kel (Çr.) *"Yağır tırnak bulsa başını kaşır."* *Yoksul 2013: 632*

yağır (2) Sırt (Su.)

yağır (3) Yük ya da binek hayvanının sırtında, eyerin ya da semerin açtığı yara (Sarimbey, Serban-Çr.) *"Yavuz itten yağır eksik olmaz."* *Yoksul 2013: 644*

yağırını Sırt (Su.) *"Daha iki adım atmadan da yağırnisından kurşunu yedi."* *Sarıyüce 2004: 256*

yağış Yağmur (İs.; Me.) *"Keteleri sardılar mı, yağışsız havalarda kırlara açılır orada yerler."* *Seyda 2006: 210*

yağız (1) Esmar, kara renkli (Evcibo.) *"Yalnız biri baklakırı, öbürü ya-ğız iki binek hayvanı bırakılmıştı."* *Sarıyüce 2006: 82*

yağız (2) Tavlı, bakımlı at (Su.)

yağlama Dügünlerde tereyağı ile yağlanarak verilen çörek (Gökçam-Su.)

yağlemepe Taşlarla oynanan bir çocuk oyunu (Kargı-Os.)

yağlı Börek (İs.)

yağlı ballı olmak Birisiyle sıkı fıkı olmak (Çr.)

yağlı gara İs ile yağ karışımından oluşan, halk arasında merhem olarak yaralara da sürülen tencere kiri (Sevindikalan-Çr.) *"Ula yavrum get evinize de eben yağlı gara bassin, o gan durmaz yoğusa."* *Özcan 2021: 6*

yağlıcı Börekçi (İs.)

yağlı çörek Arasına yağ sürülerek yapılan yufka biçimli çörek (Su.)

yağlı hamır Kesme hamurla yapılan makarna türü bir yemek (Su.)

yağlık 1. Mendil (Âşıkbükü-Os.; Su.; Büyükdivan, Çalyayla, Eskiekin, İsmailköy-Çr.) *"Yağlığın kirlenmiştir / Gözyaşımla yuyum yâr"* *Gösterir 2011: 270* 2. Kadın başörtüsü (Büyükdivan-Çr.)

yağlı kayış Saklanan kayışın bulunması esasına dayanan seyirlik köy oyunu (Çr.)

yağlı ufamaç Ufalanmış yufkayı yağla karıştırarak yapılan yemek (Su.)

yağmurluk Kaput, palto, pelerin (İs.)

yağnız Yalnız (Kuyucak-Me.)

yağrı Sırt (Kargı-Os.)

yağrık Et kıymak, odun yarmak için kullanılan ağaç kütük (Kulah-Al.; Me.)

yağsak Yağlı, kaygan, yapış yapış, kirli (Âşıkbükü-Os.) *"Yağsak yağsak ellerinle her yere dokunuyorsun."* *Arslaner 2016: 264*

yağsak Asılgan, şımarık (Su.)

yağşanmak Şımarmak (Su.)

yağşı Büyük çömlek (İs.)

yağ tutma Hayvan, fazla yağlandığında beliren, birdenbire öldüren bir hastalık (Çr.)

yağ tutmak Semirmek, yağlanmak (İs.)

yah Öküz güderken kullanılan ünlem (İbik-İs.)

yahılmak → yakılmak (İs.)

yahmak Yakmak (Çayhatap, Sarimbey-Çr.) “*Sehsen bin evliya ocağın yahar / Dohsan bin evliya gulbengin çeker*” *Caferoğlu 1994: 140*

yahni Tas kebabı (Me.)

yahvisi Ortaklık (Çr.)

yaka 1. Yan, yön, taraf (Çr.) “*Herkesin bir yana yakaya savrulduğu 1923-1928 yılları arasında zınk dediler durdular.*” *Seyda 2006: 43*
2. Kıyı (Su.) “*Ne Ağa Bey ırmağın sağ tarafına adım atıyor ne de Emirzade sol yakaya ayak basıyordu.*” *Sarıyüce 2004: 233*

yakalık Öğrencinin okul önlüğü üzerine giydiği beyaz yaka (Çr.)

yakar Yakıcı, acı (İs.)

yakarış Yalvarma, dua (Çr.)

yakarmak Yalvarmak, dua etmek (İs.)

yakası açılmadık laf Daha önce duyulmamış, söylenmemiş ilginç söz (Çr.)

yakasız gömlek Kefen (Alacahöyük-Al.) “*Yakasız gömlek giy bugün / Giyem ağlaya ağlaya*” *Ayhan 2002: 254*

yaka yırtmak Usanmak, bıkkınlık getirmek (Su.)

yakı Çeşitli otlardan, nesnelere yapılarak, ağrıyan organ üstüne konulan bir em (Su.; Çr.) “*Söyle, yakı mı, kara sakız mı sarsam.*” *Özçatalbaş 2002: 106*

yakılmak Sevgiyle bağlanmak; birine tutulmak, sevmek (İs.) “*Biraz daha sürdürürsek suyu, dördüncü beşinci bardakta yakıldıklarını bir tamam açığa vuracaklar demek.*” *Gümüş 1977: 132*

yakım → yakma (Çr.)

yakım yakmak Ağıt yakmak, türkü düzmek (Çr.)

yakınlık 1. Gönül birleşmesi (İs.)
2. Cinsel ilişki (Çr.)

yakınmak Sürmek, koymak (kı-a için) (İs.)

yakı olmak Yapışmış gibi yakın olmak (Çr.) “*Şu yiğide yakı olayım.*” *Tdk 1993: 4130*

yakma Önemli olaylar, acılar, ayrılıklar, seviler üstüne yakılmış türkü, ağıt (Çalyayla, Eski-köy-Çr.)

yakmak Önemli olaylar, acılar, ayrılıklar, seviler üstüne türkü, ağıt yapmak, düzmek (Çr.) “*Pencereden bakıyor / Bana mani yakıyor*” *Gösterir 2011: 294*

yaku → yakı (Âşıkbükü-Os.)

yal İnek, köpek gibi hayvanlara yedirmek için hazırlanan unla kepek karışımı sulu yiyecek (İs.; Kamışlı-Su.; Çalyayla, Eski-kin, Ev-ciortakışla, Turgut-Çr.) “*Her it yal yer çanağımdan / Yağlar kaçır sunağımdan*” *Gardaş 1979: 12*

yalabık (1) 1. Çabuk iş yapan (Su.) 2. Aceleci (Su.)

yalabık (2) 1. Parlak (Su.) 2. Aydınlik (Çr.) “*Sinsinden sonra ateşin yalabiğında bir de halaya durdular.*” *Yoksul 2013: 572*

yalabımak Işığın yansıması, parlak bir nesnenin parlayıp sönmesi; şimşek çakması (Ka.; Çitli, Demirci-Me.; Âşıkbükü-Os.; Dutçakallı-Çr.) “*Şimşek yalabıyiverdi birdenbire.*” *Yoksul 2013: 591*

yalabıtmak (1) Parlatmak (Çr.)

yalabıtmak (2) Tokat atmak (Su.)

yalabuk Şimşek (Büyükcami-Al.)

yalacan → yalaçan (Ba.; İs.; Âşıkbükü-Os.; Eski-köy-Çr.) “*Sergende yalacan bir kap olacak, onu birisi getiriversin.*” *Arslaner 2016: 264*

yalacı Derin olmayan yayvan kap (Çalyayla-Çr.)

yalaha → yalak (1) (Al.; Çr.) "Gocum sen de emme yalahasin." *Tuluk 1991: 2*

yalak (1) Açgözlü, bedavacı, asalak, arsız, çıkarıcı (Al.; Gökçam-Su.; Boğabağı, Eskiekin, Sarimbey-Çr.) "Kapına yalak alıştırma." *Yoksul 2013: 424*

yalak (2) 1. Çeşme oluğu (Çitli-Me.; Kargı-Os.) 2. Hayvanların içinden yal yiyip su içtiği taştan ya da ağaçtan oyulmuş kap ya da oluk (Alacahöyük-Al.; Ba.; Çitli-Me.; Su.; Boğabağı-Çr.) "Kavaklı'daki çeşmenin yalaklarını tamir edeceğiz." *Şahin 2020: 131*

yalak (3) Hırsız (Âşıkbükü-Os.)

yalakalık etmek Çıkar sağlamak için birilerine yaranmaya çalışmak, dalkavukluk etmek (Çr.)

yalakçı Yağ çeken, pohpohlayan (Yenişihlar-Ba.)

yalaklanmak Açgözlülük yapmak (İs.)

yalama (1) Aşınmış, bozulmuş; vida yatağı genişlemiş, tutmaz, iş görmez olmuş (Su.; Çr.)

yalama (2) Dudakta kuruma, çatlama (Eskiekin-Çr.) "Dudaklarım yalamaydı / Hele çorbam, bulamaydı" *Kurtoğlu 1994: 38*

yalama olmak Aygıtın eskiyip yıpranması, vidanın genişleyip tutmaz olması (Çr.) "Bu civata iyice yalama olmuş." *Yoksul 2013: 164*

yalamık Bir tadımlık (Çr.)

yalamuk (1) → yalak (1) (İs.)

yalamuk (2) → yalama (1) (İs.)

yalamukcu Dalkavuk (İs.)

yalamukçu Her işe burnunu sokan (İs.)

yalamuk olmak Vidanın aşınması (İs.)

yalancı Asma yaprağıyla yapılan zeytinyağlı dolma (İs.)

yalancı (1) Bağları vuran sam (Çalyayla, Saray-Çr.) "Bu sene yalancı çaldı, üzüm olmadı." *Tdk 1993: 4139*

yalancı (2) Dağlarda biten, süpürge yapılan bir ot (Çr.)

yalancı (3) Tutuşturucu, talaş, ince kuru odun (Ovasaray-Çr.)

yalancı Alev (Çr.)

yalancı → yalancı (2) (Çr.)

yalap yalap 1. Pırıl pırıl, ışıll ışıll (Göcenovacı-Çr.) 2. Hızlı hızlı (Su.) "Boşa akar suların hep yalap yalap / Yazamam vafını ah güzel Bayat" *Akbaş 1983: 6*

yalap yalap yanmak Bir yaranın kısa aralıklarla sürekli yanması (Os.)

yalayıp geçmek Çok yakınından degecek gibi geçmek (Çr.)

yalaz Alev (Küre-Al.; Gökçam-Su.) "Dokunduğu her şeyi kavurup geçen bir yalaz dökülüyordu Mahinur'un ağzından." *Sarıyüce 2004: 98*

yalaza Alev (Çr.) "Yirmi adım kala, namlunun ucundaki yalazayı gördü." *Tahir 2004: 381*

yalbıncımak Yalakalık yapmak, kılınmak (Su.)

yalbır Çıplak, yarı çıplak, don gömlek (İs.)

yalbırdak 1. Çıplak, yarı çıplak, don gömlek (İs.; Çitli-Me.; Çıkrık-Çr.) 2. Kılıfsız silah (İs.; Çitli-Me.) "Odanın penceresini açıp yalbırdak lagantdaki yedi kurşunu boşalttı." *Aksu 2013: 49*

3. Ayakkabının çorapsız giyilmesi (Dutçakallı-Çr.)

yalbırdamak Yarı çıplak kalmak (Ba.)

yalbırdanmak Parlamak (Göcenovacı-Çr.) "Öylesine tutkunduz"

- ki, yalbirdandır dururdu Bildir-
cin'in çiftesi." Gümüş 1977: 42*
- yalbırlanmak** Parlamak (Evcibo.) "Yeşil, lacivert, koyu sarı, turuncu renkler boyunlarında, döşlerinde yalbırlanıyor." *Sarıyüce 2006: 115*
- yalbirt yalbirt** Parıl parıl (Çr.) "Kanatlarının üstündeki uzun tüyler de yalbirt yalbirt dökülür yere doğru." *Sarıyüce 2004: 5*
- yalboğan** Obur, aç gözlü (Çalyayla-Çr.)
- yalçı** Sarp, pek dik (Gerdekkaya-Al.)
- yaldatmak** Kandırmak (Çr.) "Şu yalan dünya aldattı beni / Tatlı yüz gösterdi yaldattı beni" *Aslıhak 2005: 33*
- yaldeğüren** Yaramaz, uyumsuz genç, terbiyesiz yeniyetme (Âşıkbükü-Os.)
- yaldeviren** 1. Kızılan birine söylenen aşağılama sözü (Yenişihlar-Ba.; Âşıkbükü-Os.) "Mahsus söver muhtara, azalara. 'Ulan yaldevirenler, yaldarlar!' der." *Arslaner 2018: 279* 2. Köpek (Kargı-Os.)
- yaldır** Üçkâğıtçı, düzenci, yalancı anlamında kızılan erkeklere söylenen aşağılama sözü (Âşıkbükü-Os.)
- yaldır yaldır** Parıl parıl (Su.) "Yaldır yaldır yanyıyo." *Uçacçı 2006: 375*
- yalhanduruk** Hayvanın yanlarındaki gevşek, kalitesiz et (İs.)
- yalhı** Sade, cıkla (Ba.) "O kadar eti yalhı mı yedin? Yuh olsun be." *Şahin 2020: 131*
- yalı** Saçın ense bölümü (Su.) "Ölümünü duyan ağladı yandı / Kıratın yalısı kana boyandı" *Öz-tanıl Ty: 6*
- yâlık (1)** Mendil (Yerliköy-İs.; Karadona-Çr.)
- yalık (2)** Çiftleşme zamanı gelmiş köpek, kurt, çakal (Su.)
- yalım (1)** Güç (Sarılık-Çr.) "Yalımı az yüreksizin teki." *Yoksul 2013: 636*
- yalım (2)** Ateş, alev (Çr.)
- yalımsak (1)** 1. Domuz yavrusu (Ka.) 2. Huysuz, aksi hayvan (Ka.)
- yalımsak 2)** İşsiz güçsüz dolaşan kimse, aylak (Ka.) "Çok gezene de yalımsak derler Kargı'da." *Aşık 2003: 134*
- yalım yalım** Alev alev (Çıkrık, Sarimbey-Çr.) "Güneş yalım yalım içimde açtı / Keklikler evlendi turnalar kaçtı" *Çimen 2005b: 31*
- yalın** Alev (Os.)
- yalınız** Yalnız (Yeşilyurt-Al.) "Hünkâr Hacı Bektaş yalınız değil." *Yöndem 1983: 95*
- yalınkat** Tek kat, hafif, ince (Su.)
- yalın yalbirdak** Yarı çıplak (Ba.) "Deprem olduğunu duyunca kendini yalın yalbirdak dışarı atmış." *Şahin 2020: 131*
- yalın yalburdak** 1. Özensiz, düzensiz giyim (Çr.) 2. Olup olacağı (Çr.)
- yalın yalpidak** Gelişigüzel (Çr.)
- yalkı (1)** İkiz doğmuş oğlak (İncesu-Su.)
- yalkı (2)** Tarlaya gübre taşınan, hasır ya da kenevirden örülen heybe (Çr.)
- yallahlamak** Cazgırın güreşçileri el ele tutuşturduktan sonra övücü sözler söyleyip güreşi başlaması (İs.)
- yallı** Üstü başı kirli, bakımsız, pis kimse (Çr.)
- yallık** Yal hazırlamada kullanılan gereçler (Âşıkbükü-Os.)

- yalman (1)** Eğri, yanlamasına (kesme, gitme) (İs.)
- yalman (2)** Toprak üzerinde yayı-larak büyüyen bir cins ardıc (Çıkrık-Çr.)
- yalmanlı** Çuvaldız (Su.)
- yalpıdak** Hızla, şimşek gibi geç-mek (Çr.)
- yalp yalp** Işıl ışıl (Su.) "*Elinde öğle güneşinin ışığıyla yalp yalp parla-yan bir şey vardı.*" Saryüce 2004: 205
- yaltak** Dalkavuk (İs.; Su.; Çalyayla-Çr.) "*Hayvan ayağa kalkınca yine yaltak sesler çıkmaya başladı*" (Güven 2013: 173)
- yaltaklanmak** Dalkavukluk etmek (Çr.) "*Emret aşam diyerek yaltak-lanıp duracaksın.*" Saryüce 2004: 54
- yaltanma** Dalkavukluk yapmaya çalışma (Su.)
- yaluñuz** Yalnız, tek başına (Esen-tepe-İs.) "*Şöyle yaluñuzca gezeli-yom.*" Abaz 2004: 105
- yama** Dik yer, bayır, yokuş (İs.; Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.; Çalyay-la, İsmailköy-Çr.) "*Yamadan, ba-yırdan, belden, bucaktan / Alır başım diyar diyar giderim*" Kur-toğlu 1998: 36
- yamaca çıkmak** Karşı çıkmak, karşılamak (Çr.)
- yamaç** Karşı (Yazır-Bo.; İs.; Kö-seeyüp-Me.; Os.; Karakaya-Su.) "*Karşı çık yamaçtan doğan güne-şe / Bak şafak atıyor yalan mı ço-ban?*" Ercan 1991: 399
- yamaç gelmek / gitmek** Gelen birini karşılamaya gitmek (Çal-yayla, Tatar-Çr.) "*Yârim yamaç gelmezse / Başka köye giderim*" Çağıl 2013: 18
- yamaçlamak** Karşılık vermek (Göcenovacığ-Çr.) "*Tabi gelmem diye yamaçladı içinden.*" Gümüş 1977: 76
- yamalak** Yarım kalmış (iş için, yarım sözcüğüyle birlikte kulla-nılır) (Çr.)
- yamallık** Yama yamamaya yarar bez parçası (İs.) "*Üzeri yamalık-tan haritaya benzese de örtünebi-leceği giyecekler bulmuş kadın.*" Destanoğlu 2006: 15
- yaman (1)** İşbilir, kurnaz (Çr.) "*Vallaha yaman adamsın arka-daş!*" Tahir 2007: 211
- yaman (2)** Kötü (İsahacı-Al.; Çu-kurlu, Karakaya-Su.; Mislerova-cığı-Çr.) "*Açlık tokluk içindedir / Yahşide yaman gizlidir*" Koygun 2002: 25
- yaman (3)** Dalları toprak yüzeyi-ne yatay uzayan bir çalı (Çal-yayla-Çr.)
- yamanmak** Sığınmak, çıkar için yaklaşmak (Çr.) "*Yine eskisi gibi esnafa yamanıyordu.*" Destanoğlu 2006: 70
- yambul** Eğri (Ka.) "*Ağıra hımbıl, eğriye yambul derler Kargı'da.*" Aşık 2003: 134
- yambul yambul** Eğri büğrü (İsa-hacı-Al.; Gökçam-Su.) "*Yam-bul yambul yürür yel gibi geçer / Uçar bir kayadan düzdür tabanı*" Arısoy 1970: 98
- yamçı** Yağmurdan, soğuktan ko-runmak için kıldan, keçeden ya-pılmış üst giysisi (Alacahöyük-Al.; İs.; Os.; Çr.) "*Yaylayı tutunca, yorgana, yamçıya sarılmadan du-rulmaz.*" Tahir 2008: 303
- yamçı** → yamçı (Çıkrık-Çr.) "*Mav-zerini yamçisinin altından çıkar-tıp tetiği çekti.*" Aksu 2013: 48
- yamık** Eğik, bükük, çarpık (İs.)
- yamık yumuk** Eğri büğrü (Çr.)
- yamılmak** Eğrilmek, bükülmek, çarpılmak (İs.)

yâmir Yağmur (Acıpınar, Eski-kin-Çr.) *"Mis gibi gohmuyo yaşı, yamırı / Goresidik getti garı, çamırı"* Kurtoğlu 1998: 22

yampır Yan yan yürüyen (Çr.)

yampir Topal (Ka.) *"Topala yampir, patatese de gompir derler Kargı'da."* Aşık 2003: 134

yampiri Eğrilmiş, eğri, yan, çarpık (İs.) *"Süvari taburunun en önünde biri topal, biri yampiri iki bastıbacak ihtiyar da darbuka çalarak yürüyorlar."* Benice 2002: 125

yampirik Eğri (Çr.)

yamrı → yampiri (İs.)

yamrı yumru Eğri büğrü (Evcibo.; Su.) *"Yamrı yumru vücuduyla kimseyi beğenmez oldu."* Yoksul 2013: 637

yamrı yümürü Eğri büğrü (yuvarlak nesnelere için) (İs.)

yamşi Uzun çoban giysisi, kepenek (Beydili-Çr.)

yamuh → yamık (İs.)

yamuk → yamık (İs.)

yamuk yumuk Eğri büğrü (İs.) *"Yamuk yumuk yürüme, ayağını pislige sürüme."* Yoksul 2013: 637

yamyastı Yassılanmış, düzlenmiş (Çr.)

yamyaş çok yaş (Çr.) *"Oğlum üstün başın yamyaş olmuş, noordün öle."* Tuluk 1991: 2

yan Köylerde kerpiç yapılara boydan boya konulan kalın ağaç (Bo.; Me.)

yan ağacı (1) Ahşap yapılarda köşe direğinin sağlam olmasına destek olan kereste (İs.)

yan ağacı (2) Eli işe yakışmayan, beceriksiz (İs.)

yan altını Omuzdan kalçaya değin çapraz olarak uzanan, altın dizili kordon ya da altın zincir (Çr.)

yanar döner Erişi mor, arkacı kanarya sarısı olan, iki renkli gö-

rünen kumaş (Çr.) *"Tülbendim yanar döner / İçinde yıldız söner"* Aytekin 2003: 170

yanaşık Nikâhsız kadın (Çr.)

yanaşma (1) Kapatma, metres (Çr.)

yanaşma (2) Uşak, hizmetçi (Su.; Çr.) *"Büyük çiftliğini yanaşmalar tutarak kendisi ekip biçtiyordu."* Sarıyüce 2004: 29

yanaz 1. Sürüden ayrı, kendi başına hareket eden hayvan (Külah-Al.; Su.; Gökköy-Çr.) 2. Ters, huysuz, inatçı (Su.; Sarimbey-Çr.)

yanazlanmak Tersleşmek, olumsuz davranmak (Su.)

yanazlık Terslik, inatçılık (Su.) *"Umut bağladığım torunumun işi gücü yanazlık."* Sarıyüce 2004: 234

yanbal Yamularak, iki yana yata yata yürüyen kişi (İs.)

yancıl Aşık oyununda hedefin yanına düşen, hedefi vurmeyan aşık (Çr.) *"Sahalar eksikcil, ortancıl, yancıl, gericil diye vasıflandırılırdı."* Tomuş 1940: 27

yan cızmak Vazgeçmek, caymak (Su.)

yandım Kadınların boyunlarına taktığı parlak boncuklu kolye (Çikrik, Ovasaray-Çr.)

yandırmak Dokunaklı sözlerle karşısındakine acı vermek, üz-
mek (Al.; Kalecik-Me.) *"Bizlere dağları yandıran çeşme / Akışın durmasın, sesin gür olsun"* Ayhan 2002: 260

yandolay Keçi yolu (Çr.)

yangabaz Geçimsiz, her şeye karşı çıkan (Su.)

yangal Eğri büğrü (İs.)

yangalak (1) Eğri büğrü, yamuk yumuk (Ba.) *"Senin yarım laanın üstünden motur geçince yangalak olmuş."* Şahin 2020: 131

yangalak (2) Ne dediğini bilmeyen, ağzından çıkamı kulağı duymayan (Ba.) *"Yangalağın teki olmasaydı bu mahallede kavga etmediği kişiler de olurdu."* Şahin 2020: 131

yangaz Yaramaz (Su.)

yangı (1) 1. Etkin keder, üzüntü (Kavşut- Su.; Çayhatap, Evcior-takışla-Çr.) *"Her acı yangıya göz yaşı dökmem / Dosta açık bir ele sır bir insanım"* Şahadoğru 1995: 55 2. Yanma, acı (Çr.) *"Poposundaki yangıyla döneleyen ayı, varıp şadırvanın göletine camışlar gibi yattı."* Özçatalbaş 2002: 39

yangı (2) Yufka pişirirken tandırda yakılan kuru yaprak, saman, ot, çalı çırpı (çalyayla, Eskiköy-Çr.)

yangılanmak Hastalık ateşiyle dudakları uçuklamak, halsiz düşmek (Çr.) *"Yangılısın bir iş var sende."* Gümüş 1977: 32

yangılı Sevecen, sıcakkanlı (Su.)

yangılı ana Bir çeşit mekik oyası (Çr.)

yangın Sevdalı (Çr.) *"Şehrin tüm kızları ona yangındı."* Destanoğlu 2006: 90

yangunluk (1) Vücut ateşinin yükselmesi (İs.)

yangunluk (2) Çok susamak (İs.)

yangal Yamuk yumuk, eğri büğrü, bozuk düzen (Çr.)

yangal yunğal Eğri büğrü (Çr.)

yangı Yankı (Çr.)

yangı vermek Üzmek (Çr.)

yanı bõründe Ahşap ev yapımı sırasında iki düz kalas arasına çapraz vurulan destek, yanı böğründe (İs.)

yanı böğür Yan taraf (Eskiekin, Karadona-Çr.) *"Bu yiğitler Çorum'un baş pehlivanları / Camızı*

bile yanı böğründen atar" Kurtoğlu 1994: 174

yanıç (1) İçine ıspanak, peynir, soğan, kıyma ya da yumurta konularak sacda pişirilen bir börek çeşidi (Gökçam-Su.; Beydili, Büyükgölücek, Karadona, Ovasaray-Çr.) *"Oklavayı yemek istemiyorsan yanıçtan elini çek."* Yoksul 2013: 515

yanıç (2) Kız evinden güveye gönderilen giysi (Tanrıvermiş-Me.; Eskice-Çr.)

yanıç (3) Yengeç (Çr.)

yanıççı Kız evinden güveye armağan getiren kimseler (Eskiekin-Çr.) *"Ellerinde bohçasıyla martini / Gelen yanıççıdır, tutun atını"* Kurtoğlu 1994: 169

yanık (1) Etkin, dokunaklı, yakıcı (Eskiekin-Çr.) *"Bu kıtlık için çıkarılan destanlar, yakılan yanık türküler hâlâ unutulmamıştır."* Sarıyüce 2004 : 19

yanık (2) Sevdalı (Çr.) *"Ak balık kara balık / Yüreğim sana yanık"* Aytekin 2003: 17

yanıkara 1. Sığırdı, attı görülen bir hastalık, şarbon (İbik-İs.)

2. Çaresi olmayan dert (Dutçakallı-Çr.) *"Yanıklaralara tutulasın."* Yoksul 2013: 638

yanıkmak Yakınmak (Çr.)

yanıksamak Acımak (Çr.)

yañıllı 1. Sırt (Kargı-Os.; Çr.)

2. Vücudun yan tarafı, böğür (Ovakarapınar-Çr.) *"İki gündür bi şeyler sokuluyo yañıllıma."* Özçatalbaş 2002: 106

yanılmaç El el üstünde oyununda ebenin cezadan kurtulabilmek için söylediği aliterasyonlu söz (Çr.)

yañır (1) Sırt, bel (Âşıkbükü-Os.; Dutçakallı-Çr.)

yañır (2) → yağır (Külah-Al.; Su.; Çr.)

yanır (3) Kirden pastan kabuklanmış deri tabakası (Âşıkbükü-Os.)

yanırlı (1) Kir bağlamış (Çr.)

yanırlı (2) Sirt (Çr.)

yanısına Yanımda (Harunköy-İs.)
"Ben işçi gotüremezdim yanısına." Abaz 2004: 151

yanı sıra Yanında, birlikte (Çr.)

yanısırama Benimle birlikte, benim yanımda (İs.)

yâniş Yanlış (Çalyayla, Sarimbey-Çr.) "Sahte şeyhin, sahtekarın elinde / Gittin yanlış yerde durdun emmoğlu" Çimen 2006:11

yanışlamak 1. Yanılmak (Çr.) 2. Yanlışını çıkarmak (Çr.) 3. Karşı savda bulunmak (Çr.) 4. Yanılmak (Çr.)

yâniş yangalak Özensizce yapıldığı için yanlışlarla dolu olan (İs.)

yan kabağı Yanında gezdirilen kimse (İs.)

yankal Eğri büğrü (İs.)

yan köstek Tayları rahvan yürümeye alıştırmak, otlakta kaçmasını sönmek için karşılıklı olarak ön, arka ayaklarına takılan ip (İs.)

yanlama (1) Tarlalardan harman yerine taşınan sap yığınları (Evcı-Bo.; Kamışlı-Su.) "Tınazlarla yanlamalar yükselince, harmanların mimarisi tamamlanır." Sarıyüce 2006: 60

yanlama (2) Yapılarda kullanılan, dört köşe yontulmuş kereste (Sevindikalan-Çr.) "En sonunda karısına şu yanlamayı getir demiş." Akkaya 2011: II/ 242

yanmak (1) Oyunda yanlış yapmak, oyun dışı olmak (İs.; Çr.)

"Hiç yanmadan bitiren oyuncu birinci olur." Oğuz 2006b: 43

yanmak (2) Sevdalanmak (Ba.; Muratkolu-Su.; Çr.) "Yandığım oğlan da çeşmeye geldi." Akbaş 1983: 22

yanmak (3) Candan, içten üzülme (Büyükerikli-Uğ.; Çr.) "Nasıl ağlamayım nasıl yanmayım / Mehemmet Ded'oğlu pirimiz göçtü" İvgin 2009: 84

yanmaz tava Teflon tava (Ba.) "Sergici Muzaffer Abi'den bi yanmaz tava aldım, göreceen!" Şahin 2020: 131

yannama (1) → yanlama (1) (Su.)

yannama (2) → yanlama (2) (Çr.) "Ayaz köylü bir delikanlı elinde bir yannama gezdiriyor." Demiryürek-Ozulu 2017: 216

yannamak (1) Çalışıp yorulmadan başkasının sırtından geçmek (İs.)

yannamak (2) Bağ bellerken toprağı uzağa atmadan kenara yığarak gitmek (İs.)

yanpıri Yan yan yürüyen (Kargı-Os.; Çr.) "Akıntıya tutulmuş salapuryalar gibi yanpıri yanpıri koşar görünce..." Tahir 2007: 105

yansılmak Sözü yineleyerek alay etmek (İs.)

yañşamak Çok konuşmak, gevezelik etmek (Âşıkbükü-Os.) "Yañşama da git dersini çalış biraz." Arslaner 2016: 264

yantiri Bir ayağı kısa olan kimse nin yan yan yürüyüşü (İs.; Gölet-Ka.) "Yantiri yantiri gene bir yerlere gidiyor." www.golet.tr/gg/

yanuç (1) Bir çeşit gözleme (Os.)

yanuç (2) 1. Yengeç (İs.; Gölet-Ka. Âşıkbükü-Os.) 2. Su birikintilerinde yaşayan bir tür küçük solucan (Bademce-Ka.)

yapâ Kırkılmış koyun yünü (Çr.)

- yapak** Kadın saçının taranmamış durumu (Yerliköy-İs.)
- yapalak** Gürbüz (Su.) *"Yapalak görersen yatıp al, yamandan boynunu satıp al."* *Yoksul 2013: 639*
- yapaz (1)** 1. Çimli, sert topraklar için kullanılan saban (Çr.)
2. Toprağı derin kazın bir çeşit saban (Çr.)
- yapaz (2)** Boynuzları arkaya doğru yatmış olan büyükbaş hayvan (Gölet-Ka.; Os.; Çr.)
- yapça** Yavaş, yavaşça (Çr.)
- yapı (1)** Bal peteği (İs.)
- yapı (2)** 1. Bina, inşaat (Çr.)
2. Kurum, kuruluş (Çr.)
- yapık** Tarakta toplanan saç düğüntüsü (İs.)
- yapıldak** Yalın ayak, yaya (yayan sözcüğüyle birlikte kullanılır) (Çr.) *"Yayan yapıldak dağ tepe, aşmakta mı ki, yol yorgunluğuna düşsün."* *Tahir 2004: 39*
- yapıldatmak** Gözlerini açıp kapatarak ışıldatmak (Çr.)
- yapışak** Yapıştırıcı (İs.; Yağcılar-Ka.)
- yapışlı** Yapınca (Çitli-Me.) *"Şu işleri yapışlı, seninle gezmeğe gidelim."* *Tdk 1993: 4178*
- yapıklı** Bağlı, düşkün (Alacahöyük-Al.) *"Ben anneme pek yapıklı idim."* *Koşay-Aydın 1952: 140*
- yaprak ayı** Mayıs (Su.) *"Emrin olur deyip saydı: İlkay, gücük, ... çiçekayı, yaprak..,"* *Çalmuk 2019: 108*
- yaprak içi** Yeşil mercimek, soğan, yarma, asma yaprağı ile hazırlanan bir çeşit pilav (Os.) *"Osmanlık'ta her yıl geleneksel Yaprak İçi Günleri düzenlenmektedir."* *Oğuz 2006a: 35*
- yaprıkulak** Baştan ayrıklı duran iri kulak (Çr.)
- yapuk** Saçın birbirine dolaşık kördüğüm olması (İs.)
- yapuklu** Saçı taranmayacak denli çok karışmış olan (Gölet-Ka.)
- yapuldak** → yapıldak (Çr.)
- yar** Ağızdan taşın tükürük (Çr.)
- arak** Gereklı araçlar (Çr.)
- araklı** Gereklı araçlar (Çr.)
- yaralı bannağa işememek** Kimseye yararı, iyiliği dokunmamak (Çr.)
- yaralı gelin** Bir halk oyunu (Al.)
- yanarmak** Birinin hoşnutluğunu sağlamak (Akçalı-Su.; Çr.) *"Bir yol kem göründüm alem gözüne / Ne eylesem hiç kimseye yanarmam"* *Arız 2005b: 225*
- yara yaprağı** Yaraların, siğilin üstüne konulan, ırmak kıyılarında biten, geniş yapraklı bir ot (Çr.)
- yarayışlı** Faydalı, yararlı, işe yarar (Ahmetoğlan-Çr.) *"Bu süt normal süte göre daha kıvamlı, hafif kahverengi, ancak çok yarayışlıdır."* *Çalışgan 2021: 112*
- yarda** Yüz ölçek (Çr.)
- yardak** Dalkavuk (Çr.)
- yaren** Edilgin, sevicı kadın (Çr.) *"Çorum'un ebe karısı gibi sevda lanıp yâren tutasım gelmekte..."* *Tahir 2006: 285*
- yaren cimciği** Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)
- yaren kullanmak** Kadının, kendine sevicı eş bulması (Çr.) *"Karısının yaren kullandığını bile hikâye etmekten çekinmezdi."* *Tahir 2007: 10*
- yarenlik** 1. Söyleşi, dostluk (İsahacı-Al.; Çıkrık-Çr.) 2. Şakalaşma, şaka (Su.; Çr.) *"Ne yemek yarenliği ne kirli mirli sözü vardı."* *Gümüş 1977: 2*
- yarenlik etmek (1)** Kadın kadına sevişmek (Çr.)

yarenlik etmek (2) Söyleşmek, birlikte eğlenmek, şakalaşmak (Os.; Ovakarapınar-Çr.) “*Gel seninle biraz yarenlik edelim hele.*” *Yoksul 2013: 320*

yarennik etmek Kadın kadına sevişmek (Çr.)

yarga Bölük, parça (Külâh-Al.) “*Ben varırken abdal garıların hepsi yarga yarga olup geri çekildiler.*” *İpek 2021: 318*

yarha Bir arpa türü (İs.)

yarıcı Tarlayı ekip, ürünün yarısını alan ortak (Çr.)

yarık Çatlak, delik (Çr.)

yarıkmak Binek hayvanlarını koşturmak (Bademce-Ka.)

yarım ağaz İsteksiz, içten gelmeyerek, dil ucuyla (İs.; Çr.)

yarım avuç Avucu doldurmayacak kadar az (Çr.)

yarım efe Gıcı gıcı oyununda, değneğin direktteki şapkaya dokunması ile oyuncunun kazandığı avantaj (Çr.) “*Değnek şapkaya dokunursa oyuncu yarım efe olur.*” *Oğuz 2006b: 16*

yarımlâ → yarımlağı (Ba.; İs.; Baltacı Mehmet Paşa-Os.; Çalyayla-Çr.) “*Hatıplar Bulgur’un zaabı Bekci Mustafa Abi yarımlaa ile bulgur ölçüyo.*” *Şahin 2020: 131*

yarımlağı Şinik denilen tahıl ölçü biriminin yarısı (Çr.)

yarımlağı → yarımlağı (Âşıkbükkü-Os.)

yarımlık 1. Yarım liralık altın (İs.) 2. Gümüş ya da kâğıt lira yarısı (Çr.)

yarım yamalak Eksik, özensiz yapılmış, düzensiz iş (İs.; Çr.)

yarımyanıç 1. Yengeç (Çalyayla-Çr.) “*Yarımyanıç gibi yan yan yürüme.*” *Yoksul 2013: 641* 2. Üç ayaklı bir çeşit ahtapot (Çr.)

yarınsı gün Bir sonraki gün (Gölet-Ka.) “*Haberi aldığımız günün yarınsı günü yola çıktık.*” www.golet.tr.gg/

yarıntesi Yarından sonraki gün (Göcenovacığı-Çr.) “*Olmaz o yüzden. Yarın, yarıntesi gidemezsiniz.*” *Gümüş 1977: 127*

yarın Yarın (Yeşilyurt-Al.; Akçalı-Su.; Evcioortakışla-Çr.) “*Yarınlere söylüyorum bu günü / Elbette gerçeğe kıyan utansın*” *Şahadoğru 1995: 269*

yâr küstü gönül barıştı Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

yarma (1) Buğday, arpa, mısır, bezelye gibi tahılların iri çekilmiş (İs.; Çitli-Me.; Kamışlı-Su.; Dutçakallı-Çr.) “*Daracık sokuda yarma dövülmez / Güzelin üstüne çirkin sevilmez*” *Oğuz 2006a: 10*

yarma (2) 1. Damda üzerine kiremit döşenen ince tahta (Ka.; Os.) 2. İri yarılmış ağaç, odun (Çıkırık-Çr.) “*Analar besler hurmayla, eller döver yarmayla.*” *Yoksul 2013: 56*

yarmaca Yarılıp, içi gösterilerek satılan kavun karpuz (İs.; Çr.)

yarmaça 1. → yarma (2) (İs.)

2. Kalın odundan ayrılan parçalar (Çıkırık-Çr.)

yarma aşısı Suda haşlanmış yarmaya soğan, kıkırdak eklenerek yapılan bir yemek (Ovakarapınar-Çr.) “*Yarma aşısı yemeğimin başı.*” *Yoksul 2013: 642*

yârını Sırt (Kavşut-Su.)

yarınık Kadın göğüslüğü (Eskialibey-Ba.)

yarpız Sulak yerlerde kendiliğinden yetişen yaban nanesi (Külâh-Al.; Çr.)

yarsamak Göreceği gelmek, özlemek (Çr.)

yarsımak 1. → yarsimek (Ba.; İs.; Gölet-Ka.; Dutçakallı-Çr.) 2. Çok sevmek, kanı kaynamak (İs.; Su.) “*Ne güzel dantel, yarsıdım.*” www.golet.tr.gg/

yarsınmak → yarsimek (Çr.) “*Boşuna yarsınma o akla.*” *Gümüş* 1977: 108

yarsimek Gözü kalmak, beğenmek, hoşlanmak (Harunköy-İs.; Âşıkbükü-Os.) “*Emme bi yarsiyom, gozüm çahı bıçãnda galdı.*” *Abaz* 2004: 148

yaruk daşşak Fitik rahatsızlığının yumurtalıklara kadar inmiş hali (İs.)

yâr yâre küstü Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

yasamak Eğmek, çökertmek, yan yatırmak, bozup dağıtmak (İsa-hacı-Al.; İs. Âşıkbükü-Os.; Ahmetoğlan-Çr.) “*Ellerimize aldığımız heğlerle yeşil yapraklarını boynundan yasadık.*” *Çalışgan* 2021: 76

yasarı (1) Dokuz taş oyununda üç taşı yan yana getirme (Su.)

yasarı (2) Sevgili (Külâh-Al.)

yasarımak Yatmak, uzanmak, serilmek, devrilmek (İs.; Âşıkbükü-Os.) “*Kendirin ırganması, yasarıması felan yanlış?*” *Gümüş* 1977: 57

yasadı (1) Yassı (Su.)

yasadı (2) Yatsı (Su.) “*Şimdi ben abdesimi aldım. Yadsıyı kıla-caam.*” *Özdemir* 2019: 128

yasdu (1) Yassı, düz (Âşıkbükü-Os.)

yasdu (2) Yatsı (İs.; Âşıkbükü-Os.) “*Yasdu namazını gıldın mıydı.*” *Abaz* 2004: 100

yasduk Kağnılarda, arabalarda, dingil ile gövde arasına konulan yassı ağaç (İbik-İs.)

yasduluk → yatsılık (İs.)

yasılmak (1) Eğilmek (Akçalı-Su.; Eskiëkin, Serban-Çr.) “*Foşurlara kuru sıkı basılır / Gelin ata yastık gibi yasılır*” *Kurtoğlu* 1994: 175

yasılmak (2) Vurmak, sopa çekmek (Külâh-Al.) “*Sen Dede Bağın torunu musun diyerekten kalkıp iki yasılıyım dedim.*” *İpek* 2021: 151

yas kaldırma Düğüne başlamak için köyde, mahallede cenazesi olan evden izin alma (Eskiëkin-Çr.) “*Bu hoş adete yas kaldırma denir / Töredir gençleri başgöz ederken*” *Kurtoğlu* 1994: 165

yaslâç → yaslağaç (İs.; Çr.)

yaslağaç Yufka açılan tahta, ekmek tahtası (Ba.; İs.; Bademce, Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) “*Boş yaslağaçların birine oturarak ekmeklerin pezisini yapmaya başladı.*” *Kalayoğlu* 2017: 71

yastı Yatsı (Eskiëkin-Çr.) “*Yastı savuşunca kurulur masa / Yenilir içilir, dağılır tasa*” *Kurtoğlu* 1994: 170

yastık Eşek bekçisi oyununun üç önemli elemanından biri (Çr.) “*Yastık olan oyuncu, sırtını düz bir yere ya da bir ağaca yaslar.*” *Oğuz* 2006b: 29

yastık altı Gelin ile güveyin ilk gece yedikleri çerez (Çr.)

yastık çerezi Kocanın kahve dönüşü cebinde karısına getirdiği çerez (Su.; Gökköy-Çr.) “*Köyün horozu gibi / Yastık çerezi gibi*” *Aytekin* 2003: 105

yastılık → yatsılık (İs.; Çr.) “*Bizim elden bir yel esti, bizim yastılığı kesti.*” *Yoksul* 2013: 155

yāsuz Yağsız (İs.) “*Yāsuz ayakgabı kaçmış.*” *Abaz* 2004: 101

yaşartma Sekiz, on yıl boş bırakıldıktan sonra ekilen tarla (Çr.)

yaşartu (1) Her türlü yaş meyve (Âşıkbükü- Os.)

yaşartu (2) Topraktaki ıslaklık (Âşıkbükü-Os.)

yaşatma Bir yaşında hayvan yavrusu (Çr.)

yaşık Yağsız, katıksız (yavan sözüyle birlikte kullanılır) (Su.) "Yavan yaşık önünüze ne koyarsam artık ona razı olacaksınız." *Sarıyüce 2004: 325*

yaşmak (1) Başla birlikte yüzü, ağzı kapatan örtü (Çıkrık, Eski-ekin-Çr.) "Anam da yaşmağı sıyırıp attı / Rağbete bineli peruk *Dezdoğan 1998: 23*

yaşmak (2) Ocaklığın üzerinde bulunan; kibrit, gaz lambası gibi gerçeler konan bölüm (Ba.) "Yaşmaktaki çırayı ver de zobayı tutuşturayım." *Şahin 2020: 132*

yaşmaklık → yaşmak 2 (Ahmetoğlan-Çr.) "Ocağın üstündeki yaşmaklığın rafında gaz lambası, idare lambası, kibrit, radyo gibi ufak tefek şeyler bulunurdu." *Çalışgan 2021: 147*

yaşmaklı şeytan Düzensi, hileci (Çr.)

yat Yabancı, el (Haydar-Al.; Evciorakışla-Çr.) "Kumrular ötüşen çölden haber yok / Yat avcı merahlım vurdu mu bilmem" *Şahadoğru 1995: 127*

yatağan (1) Çok yatan, çok uyuyan, tembel (Çr.)

yatağan (2) İnme, felç (Çr.)

yatağa vurmak Sürüyü sıcak havada öğle vakti gölge bir yere yattırmak (Külah-Al.; Ahmetoğlan-Çr.) "Sürüyü yatağa vurduktan sonra çobanlar dinlenirler, oyun oynarlardı." *Çalışgan 2021: 252*

yatak İnmeli hasta (Çr.)

yatalık 1. Tifo (Belkavak-Os.)

2. İnmeli hasta (Çr.)

yatgun Çalışmamaktan hamlamış insan ya da hayvan (İs.)

yatım Uygun (Çr.) "Önerilen iş akla yatımdır." *Tdk 1993: 4201*

yatımına gitmek İyi geçinmek için uysal davranmak (Çr.)

yatımlı Uysal, uslu (Çr.)

yatır Ermiş, ermiş sini (Dutçakallı-Çr.) "Elin açık saçığı ne anlardı, ya-tırdan, dededen." *Destanoğlu 2006: 39*

yatkın (1) Alışkın, usta, becerikli (Çr.) "Herifler her hususta işe yatkın." *Tahir 2007: 209*

yatkın (2) Çok durmuş olmaktan sağlamlığını yitirmiş nesne, özellikle kumaş (Evcio-Bo.) "Elde kalmış yatkın mallarını satmak istiyorlar." *Sarıyüce 2004: 24*

yatkın (3) Uygun, yerinde (Çr.)

yatsılık Yatsıdan sonra yenilen yemek (Çevreli-Al., Os.; Beydilli-Çr.) "Bizim elde yatsılık töredir, o da adamına göredir." *Yoksul 2013: 498*

yatur Ermiş, ermiş sini (İs.)

yaturma Üzüm deveğinin dibini oyup dalını toprağa gömdükten sonra dışarı çıkararak gençleştirme, gölüme (İs.)

yatırmak Sopa vurmak (Çavuşoğlu-İs.) "Benim şuraya naal yaturduysa, dâ duruy bellüdür izi." *Abaz 2004: 138*

yatyaramaz Zararlı yabancı kişi (İs.; Çr.)

yav Yahu (Gökçam-Su.; Çr.) "Ne yapayım yav, başlıksız kızı verdi mi dedirteyim." *Güven 2010: 50*

yavan Tatsız yiyecek (Çöplü-Al.; Körkü-Su.; Eski-ekin, Mislerovacı-Çr.) "Kimisinde yavan kiminde yağlı / Herkesin kapalı kaynar kazanı" *Koygun 2002: 99*

yavancımak → yavıncımak (Çr.)

- yavan konuşmak** Anlamsız, yer-siz konuşmak (Çr.)
- yavansımak** → yavıncılamak (Çr.)
- yavan yaşık** Katıksız, yağsız, tat alma düşünülmeden, karın doyuracak kadar yemek (Kıclı-Al.; Büyükgülücek-Çr.) "Yavan yaşık birkaç kaşık." *Yoksul* 2013: 644
- yavan yaşuk dememek** Yemek seçmemek, ne verilirse yemek (Al.; Ka)
- yavaşa** Huysuz hayvanlara nal çakılırken burunlarına takılan ağaç kaskaç (Çr.)
- yavaş gine** Usulca, usul usul (Çr.)
- yavaş gineli** → yavaşa gine (İs.)
- yavı** Yitik (Çr.)
- yavıklı** Sevgili, nişanlı (Çr.) "Hadi yavıklım güle güle!" *Seyda* 2006: 254
- yavıncılamak** Ezilip büzülerek, yalvarırcasına bir şey istemek (Çr.) "Bizim onca çor çocuk bir kıdım ağırtı deydi yavıncısın, sen avradına inek dana bağışla." *Gümüş* 1977: 9
- yavi** Yitik (Çr.)
- yavlamak** Yalvarmak (Karkın-İs.) "Allahıña yavlar da beni buñumdan gurtarivisin diy." *Abaz* 2004: 105
- yavrağız** Sarı çiçekli bir kır bitkisi (Evcı-Bo.) "Dere kıyısındaki nar-pızları, yavrağız oymaklarını, kimi tarlaların bir ucunu milleyip geçmiş." *Sarıyüce* 2006: 32
- yavrı** Yavru (Çalyayla-Çr.; Kıclı-Al.) "Öyle mi yavrum, esas mı? Cennet'i Urgancı'ylan oynasırken sen göresiymişsin kendirin içinde?" *Gümüş* 1977: 57
- yavsı** Kene (Ba.; Yerliköy-İs.; Çalyayla-Çr.) "Bizim gara koyunun guyrüğünün altına yavsular yapışmış." *Şahin* 2020: 132
- yavşağan** Yavşan otu (İs.)
- yavşak (1)** Bit yavrusu (Os.; Su.; Çr.) "Çimiltiyi çit, yavşağı bit etme." *Uçakçı* 2006: 216
- yavşak (2)** Kişilik yönünden zayıf olan, çıkarı için ona buna yaltaklanan kimse (İs; Çr.) "Ona oy verilmez, yavşağın biri." *Kerman* 1997: 74
- yavşan** Kaynatılıp suyu em olarak içilen kokulu, acı bir çeşit yabanıl ot (Eskiekin, Sarimbey-Çr.) "Kaya dibinde yavşan / Teptim uyardı tavşan" *Gösterir* 2011: 191
- yavu** Yahu (Çr.) "Yavu sen hiç babana benzememişsin..." *Destanoğlu* 2006: 10
- yavuklu** 1. Nişanlı, sözlü (Kuzuluk-İs.; Me.; Akçalı, Gökçam-Su.) 2. Sevgili (Dutçakallı-Çr.) "Daha benim yavuklum / Kenarda dikiliyor" *Çağıl* 2013: 25
- yavuncumak** → Yavıncılamak (İs.; Çıkrık, Üçköy-Çr.)
- yavur** Müslüman olmayan, gâvur (Su.) "Yavurun dölü! Boğazını soba borusuyla mı deldiler?" *Çalmuk* 2019: 174
- yavuz (1)** Isırgan köpek (Çr.)
- yavuz (2)** Kötü, fena (İsahacı-Al.; Ovakarapınar-Çr.) "Yavuz komşu şerrinden / Yâre varılmaz oldu." *Ertekin* 2006: 68
- yayak** Yorgan (Su.)
- yayalamak** Yaymak, sermek, dağıtmak (İs.)
- yayan** Yaya olarak (Karakaya-Su.; Serban, Turgut-Çr.) "Ay doğar ayan ayan / Yollara düştüm yayan" *Akbaş* 1983: 44
- yayan yapıldak** Binitsiz, yalın ayak (Evcı-Bo.; Göcenovacığı-Çr.) "Ardıma bakarak yayan yapıldak çekip gittim köyüme." *Sarıyüce* 2004: 180
- yaygı** Hasır, çul, kilim, halı gibi serilen şeyler (Ba.; Al.) "Yaygıyı

- serdi, yemek iskemlesini ortasına koydu." Tahir 2006: 74*
- yaygıcı** Bohçacı, gezici kumaş satıcısı (İs.)
- yayhamak** Yıkamak (Ba.) *"Söğüt yayugta çalhaladığım tereyağını yayhadım." Şahin 2020: 132*
- yayık (1)** Yoğurt ya da süttten yağ çıkarmaya yarayan araç (Kuzuluk-İs.; Kargı-Os.; Çukurlu-Su.) *"Yayığa doldurduğu yoğurdu yayıyordu." Sarıyüce 2004: 246*
- yayık (2)** Bir köy seyirlik oyunu (Çr.)
- yayılmak** Otlamak (İsahacı-Al.; İs.; Os.; Çalyayla, Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) *"Koyun gibi ot yayıldık ağam." Özçatalbaş 2002: 44*
- yayılmak** Hayvan otlatmak (İs.)
- yayım** Dağınık, enli (Çr.)
- yayınmak** Yaymak, sermek; satıcının mallarını serip göstermesi (İs.)
- yaykamak** Yıkamak, suyla temizlemek (Yerliköy-İs.; Aşıkbükü-Os.; Su.)
- yaykantı** Yıkanacak nesne (Çr.)
- yaykanturuk** Etin doğranması, pişirilmesi, yenmesi güç olan zarla kaplı niteliksiz bölümleri (Aşıkbükü-Os.)
- yayla** Un, yoğurt, pirinç kullanılarak yapılan bir çorba (Büyükgülücek, Mustafaçelebi-Çr.)
- yaylı dal** Fes üzerine takılan elmaslı iğne (Çr.)
- yaylım** Otlak (Evcı-Bo.; İs.; Eski-kin-Çr.) *"Yaylımdan gelen inekler sütlü olurdu." Güven 2013: 80*
- yayma** Hayvan sırtına iki yanlı konulan büyük, dolu tek çuval (İs.; Su.; Eski-kin-Çr.) *"Karısu üç beş yayma değirmenlik hazırlamış." Uçakçı 2006b: 165*
- yaymacı** Gezgin satıcı, çerçi (İs.; Kumbaba-Os.) *"Dururken dururken köye yaymacı geliyor." Demir 2021: 254*
- yaymak (1)** Duyduğu sözü orda burda söylemek (İs.)
- yaymak (2)** Hayvan otlatmak (Alancık-Me.; Evcirtakışla-Çr.) *"Çobanım sürüyü gütmek istedim / Gönül sahrasında yayamaz oldum" Şahadoğru 1995: 49*
- yaymak (3)** Yayıkta süt dövmek (Sarimbey-Çr.) *"Suyu yaysan bile çıkmaz ki yağı / Ozanın sırtında Ağrı'nın dağı" Çimen 2000: 65*
- yayuk** → yayık (1) (İs.) *"Guruçay'da gadıncaiz yayuk yayomuş." Abaz 2004: 106*
- yayvan** Ağzı geniş kap (İs.)
- yayvan ağızlı** Geveze (Çr.)
- yazalmak** Soğumak, eli soğumak (Su.)
- yazboz (1)** Yazı tahtası (İs.)
- yazboz (2)** Boynuzu yana doğru büyümüş öküz (İs.)
- yazgı** Alinyazısı (Hamdiköy-Çr.) *"Boğulup düştüysek bulanık sele / İnanma sevgilim yazgı değildir" (Öztürk) Çırakman 1992: 88*
- yazı** 1. Düzlük, ova (Gökçam, Yarımsöğüt-Su.; Dutçakallı, Eski-ekin, İsmailköy-Çr.) *"Köyümü yurt tutmuş çullu tazılar / Hozan olmuş arpalıklar, yazılar" Kurtoğlu 1994: 41* 2. Yabancı yer (Çitli-Me.) 3. Tarla (Al.)
- yazıcı** Yazman (İs.)
- yazıklamak** Acımak, üzülmek (Göcenovacı-Çr.) *"Belki acıyanları, yazıklayanları var ama biliyorum, çoğu beni kınıyor." Gümüş 1977: 134*
- yazılmak** Koşarak bir yerden uzaklaşmak, kaçmak (İsmailköy, Küçükpalabıyık-Çr.) *"Bizim it yazıladı." Güven 2013: 115*
- yazılmak** 1. Yayılmak, dağılmak (Çr.) 2. Ezilip büzülmek (Su.)

"İnekleri yazıla gedeller / Sütlerinden sarı yâlar edeler" Cafe-roğlu 1994: 152

yazım ekmeği Yufka ekme (Gölet-Ka.; Türkler-Çr.)

yazıtlamak Uzaklaştırmak, kaçırmak (Çr.) *"Oolan ber şergada, benim bebaa belii evden ocaktan yazıtladı." Özdemir 2019: 92*

yazı yaban Kır, bağ bahçe (Evcibo.; Sarimbey-Çr.) *"Gömgök ekin tarlaları yazı yaban uzayıp gidiyordu." Sarıyüce 2004: 34*

yazla Açık sofa ya da balkonumsu çıkıntı (Çr.)

yazlık 1. Sofa (İs.) 2. Balkon (Çıkrık-Çr.) 3. Çardak (İs.)

yazma (1) İnce başörtüsü (İkikise-İs.; Su.; Eskiekin, Sarimbey-Çr.) *"Sarı saçın örgüsü / Ak yazmanın dürgüsü" Gösterir 2011: 167*

yazma (2) Yufka (Büyükdivan-Çr.)

yazma ekme Yufka (İs.; Ka.; Aşıkbükü-Os.; Çalyayla-Çr.) *"Azıgımızda iki yazma ekme, bir domates, bir baş soğan olurdu." Arslaner 2016: 265*

yazmak Hamur açmak (Harunköy-İs.; Gölet-Ka.; Eskiekin-Çr.) *"Şindi yoha yazmaynan yanıyor." Abaz 2004: 131*

yeddap Birdenbire, ansızın (İs.)

yedecek (1) Önder, kılavuz (Çr.)

yedecek (2) Saban okunun ön ucundaki deliğe, boyunduruğu tutturmak için geçirilen kalın demir ya da ağaç çivi (Alacahöyük, Eskiypar, İsaahacı-Al.; Tatar-Çr.) *"Tapanın huyu var yedecek tutmaz / Ben böyle tapanı bir iras geldim" Arısoy 1970: 91*

yedek 1. Bakır çaydanlık (Çr.)

2. Büyük çay demliği (İs.) 3. Genellikle kahvehanelerde çay su-

yunu kaynatmakta kullanılan küçük su tankı (Gölet-Ka.) *"Yedek yavaş yavaş kaynıyor, demliklerin yanından buharlar çıkıyordu." www.golet.tr.gg/*

yedek çekmek Güçsüz araba atlarının yanına bir üçüncü atı koşturmak (Çr.)

yedeklemek Bir kimseyi elinden tutup götürmek, bir hayvanı yedeğe alıp çekmek (Göcenovacığ-Çr.) *"Tazıyı yedekleyip yazıya vurduğunda canlanıyor, tazının ardından tezikiyor, kimi onu da geçerek dolanıyordu av ardında." Gümüş 1977: 73*

yedici Önder, kılavuz (Çr.)

yedigardaş Zehirli olduğuna inanılan, sarı renkli bacakları tüylü, büyük bir örümcek (İs.)

Yedikardeş Büyükağı da denilen yıldız takımı (Çr.)

yedmek 1. Yönetmek (Çayyaka-Su.; Çr.) *"Kendilerini yeden usları değil tutkularıdır." Sarıyüce 2004: 97 2. → yedeklemek (Yazır-Bo.; Büyükerikli-Uğ.) "Bu bir kadim yoldur doğru gidene / Doğru gidip bir birini yedene" Çevik 2007: 214*

yefek Seyrek dokunmuş, cansız, yumuşak kumaş (Su.) *"Şu üzümün tefeği / Al ipeğin yefeği" Aytekin 2003: 162*

yeğen Çok, yeğın (Su.) *"Bı yıl meyveler çok yeğen." Uçakcı, 2006: 375*

yeğilmek Yenilmek (Çr.)

yeğın (1) Çok bol, bereketli (Çalyayla, Karadona-Çr.) *"Onun tarlasında yeğın ekin var." Tdk 1993: 4224*

yeğın (2) 1. Yiğit, çevik, güçlü, hızlı, acele, çalışkan (Belkavak-Os.; Çavuşcu-Su.) *"Yeğın at yemi-ni artırır." Gürsel 1997: 259 2. İyi,*

- uslu* (İs.) 3. Yakışıklı (Belkavak-İs.)
- yeğın** (3) Şiddetli (Çr.) “*Yeğın dolunun düştüğü sene İskilip köylüğüne çoban durmuş.*” *Gümüş* 1977: 99
- yeğni** (1) Alçak gönüllü (Su.)
- yeğni** (2) Hafif (Su.; Dutçakallı, Karahisar-Çr.) “*Kapının önünde müşteri tartar / Ağır mı yeğni mi elinde kantar*” *Çevik* 2008: 54
- yeğnicek** Hafif (Göcenovacığ-Çr.) “*Canı yeğnicekti öyle şeyine.*” *Gümüş Ty: 21*
- yeğnik** Hafif (Mustafaçelebi-Çr.)
- yeğnilmek** Rahatlamak, hafiflemek (Göcenovacığ-Çr.) “*Kendini yokladı, eliyle kulağının, ağzının kıyılarını araştırdı, yeğnildi.*” *Gümüş* 1977: 28
- yeğnimek** → yeğnilmek (Çr.) “*Hacı yeğnidi biraz böylesini düşününce.*” *Gümüş* 1977: 33
- yeğnişek** Oldukça hafif, yeğni (Gölet-Ka.) “*Bu çuval yeğnişek. Çocuk bile taşır.*” www.golet.tr.gg/
- yekbasdan** Damdan düşer gibi (Ba.) “*Böyle yekbasdan soru olur mu?*” *Şahin* 2020: 132
- yekdap** Doğru (Su.)
- yekincek** Her şeyde öne çıkmak isteyen kimse (İs.)
- yekindirmek** Yerinden kaldırmak, yukarı kaldırmak (İs.)
- yekinmek** Kalkmaya ya da bir eylem yapmaya davranmak (Kühah-Al.; Ba.; İs.; Körkü-Su.; Çıkrık, Sarimbey-Çr.) “*Arazim yok, toprağım yok, malım yok / Yekinip de kalkamıyom, halım yok*” *Çırakman* 2002: 116
- yekli** Yalandan, şakadan (Ovakarapınar-Çr.) “*Bu sözü yekli söylüyorum.*” *Tdk* 1993: 4230
- yeklicek** Şakadan (Çr.)
- yekli** → yekli utmalı (Çr.)
- yekli utmalı** Kazananların, oyunda kazandığı daşenek, aşık, gazoz kapağı gibi oyun araçlarını geri verdiği oyun (Çr.) “*Yekli utmalı daşenek oynayalım.*” *Kerman* 1997: 26
- yektirmek** Hafif topallamak (Su.)
- yel** Ağrı, sızı, romatizma (İs.; Kargı-Os.; Çr.) “*Sağ koluma yel geldi.*” *Demiryürek-Ozulu* 2017: 61
- yel almak** Soğuk almak, hastalanmak (İs.; Kargı-Os.; Çr.)
- yelbirdek** Eski, yırtık nesne (Çr.)
- yelbirdemek** Yel etkisiyle sallanmak (Çr.)
- yeldari** Entarilik kumaş (Su.; Çr.) “*Antarisi yeldari / Neyleyim böyle yâri*” *Ertekin* 2006: 18
- yeldirme** Kadınların giydiği bir tür manto (Su.) “*Yeldirmesi mavidir / Benim arkam kavidir*” *Aytekin* 2003: 186
- yeldirmek** 1. İzlemek (İs.). 2. Bir işin, bir şeyin, birinin peşinde koşturmak, acele etmek (Yeşilyurt-Al.; İs.; Akçalı-Su.; Büyükerikli-Uğ.) “*Ağam atı yeldirir / Yel püsküün kaldırır*” *Ertekin* 2006: 10
- yeldirmeli** Bir çeşit çelik çomak oyunu (Çr.) “*Yeldirmeli çelik oyununda çobanlarla başa çıkamazsın.*” *Yoksul* 2013: 649
- yelebimek** Yelle sallanmak, dalgalanmak (Yeşilyurt, Eskiyaşar-Al.; Ovakarapınar-Çr.) “*Yukarıdan ipek saçı kesili / Yürüdükçe yelebiyor kekili*” *Barışcan* 2001: 84
- yelece** Zayıf, çelimsiz (İs.)
- yeleşen** (1) İvecen, canı tez, telaşla oradan oraya gidip gelen (Eskiyaşar, İshacı-Al.; İs.; Büyükbolatlı-Su.) “*Yeleşen tay gibi ürkek bakışlı / Yiğitler başında lale ye benzer*” *Barışcan* 2001: 67
- yeleşen** (2) Tazı, av köpeği (Çr.)

- yeleşen (3)** Yelpaze (Su.) *"Güzel keklik olan havalı uçar / Kanadının ucu yeleşen olur"* Gürsel 1997: 315
- yelek (1)** İşliğin üzerine giyilen, üzeri sim kordon işli, kırmızı çuhadan giysi (Alacahüyük, Eskiya-par-Al.; İs.; Su.; Eskiakin-Çr.) *"Kadifeden yeleşi / Sütten akça bileği"* Gösterir 2011: 147 2. Kazak (Ka.)
- yelek (2)** Kuşların kanat uçlarındaki tüylerden her biri; telek (İs.) *"Devede kulak, tavukta yelek."* Yoksul 2013: 237
- yel elâa** Deli, çılgın (Çr.) *"Gaç or-dan yel elâa! Şeftalinin turşusu mu olur?"* Özdemir 2019: 29
- yelepemek** Bir şeyin rüzgârda dalgalanması (Gölet-Ka.) *"Çarşaf rüzgârda aşağı yukarı yelepiyor-du."* www.golet.tr.gg/
- yelep yelep** Hızlı, telaşlı yürüme (Su.; Çalyayla-Çr.) *"Bayramlığım mor krep / Yürürüm yelep yelep"* Aytekin 2003: 44
- yeler onmaz** Boşuna çalışan (Çr.)
- yelfirik** Ağırbaşlı olmayan, hoppa (Çr.)
- yelikcen** Yaramazlık yapan (Su.)
- yelikmek** 1. Şımarmak, söz dinlemez olmak, yaramazlık yapmak (Külâh-Al.; Aşağıfındıklı, Kamışlı-Su.; Çalyayla, Karadona-Çr.) *"Bugün hava pusludur / Bek yelikme uslu dur"* Gösterir 2011: 300 2. Acele etmek (Ovakarapınar-Çr.)
- yelinmek** Çabalamak (Ovakarapınar-Çr.)
- yeliştirmek** Koşuşturmak, çok çabalamak (Su.) *"Döne suyuna samanına öteki ayak işlerine yeliştiriyordu."* Gümüş 1977: 100
- yelkirmek** Şımarmak (Tolamehmet-Çr.) *"O kadar yelkirmenin sonu budur işte!"* Gösterir 2020: 42
- yellek** Yellemeye yani kışkırtılmaya meyilli kişi (İs.)
- yelleklemek** Kışkırtmak (İs.)
- yelleme (1)** Erkek halayında hızlandırma (Su.)
- yelleme (2)** Terbiyesiz, arsız, yüzsüz (İs.)
- yellemek** 1. Kışkırtmak, fitlemek (Âşıkbükü-Os.; Su.; Sarimbey-Çr.) *"Kara günde kına karma / Kimseyi yelleyip kurma"* Ercan 1997: 98 2. Kandırmak (Eşençay-Çr.) *"Şeytanı yellemiş kendini atar / Dalgalar vurdukça yılığın-dan tutar"* Oğuz 2006d: 58
- yellendirmek** Hız vermek, hızlandırmak (Dutçakallı-Çr.)
- yellenmek (1)** Gaz çıkarmak (Evcici-Bo.; İs.; Os.; Gökçam-Su.; Eskiakin-Çr.) *"Böyle yemeklerden yediğiniz için yellenmeleriniz toplarınızın gümbürtüsünü bastırıyor."* Sarıyüce 2004: 211
- yellenmek (2)** Hava almak, do-laşmaya çıkmak (Su.)
- yellenmek (3)** Birini sevmek, sevdalanmak (Su.; Gökköy-Çr.)
- yellenmek (4)** Hızlanmak (Yerliköy-İs.) *"Gölgesine yetişip basmayı kurdu, hızlandı, yapamadı. Gölgesi de hızlanmıştı. Niye yel-lendin gi, bana da mı küssün?"* Gümüş 1977: 80
- yellenmek (5)** Bir iş yapmaya, bir şey almaya heveslenmek (Çr.)
- yelleşmek** Yerleşmek, oturmak (Çr.)
- yelli (1)** Oturaklı olmayan, deli dolu (Külâh-Al.; Ovakarapınar-Çr.) *"Anam hiç kız mı verir / Sen-nin gibi yelliye"* Aytekin 2003: 152
- yelli (2)** Hızlı, tez canlı (İsahacı-Al.; Ba.; İs.; Su.) *"Deli misin yelli"*

yelli sürüyor? / Gahi esiyon da gahi duruyon" Arısoy 1970: 103

yelli (3) Romatizmalı (İs.)

yelli (4) Yerli (Çr.) *"Biz Çorum'un yellisi daâlik deyzem." Özdemir 2019: 21*

yellice (1) Deli gibi, deli dolu (İs-mailköy-Çr.) *"Az değil, hem de iyice yellicedir." Güven 2013: 71*

yellice (2) Hızlıca, çabucak (Su.)

yellin diplin Dipten doruğa, etraf- lica (İs.)

yellü Hızlı, çabuk (Âşıkbüğü-Os.) *"Biraz yellü gidelim, geç kaldık davete." Arslaner 2016: 365*

yelmek 1. Bir işin, bir şeyin, biri- nin peşinde koşmak, uğraşmak (İs.; Kalecik-Me.; Yazır-Bo.; Kör- kü-Su.; Mislerovacıği, Serban-Çr.) *"Avcı köpeği gibi yelip duruyor." Yoksul 2013: 85* 2. Amaçsız gezip dolaşmak (İs.; Serban-Çr.) *"Kimi mal, kimisi sağlığın diler / Nicesi cahildir beyhude yeler" Koçak 1980: 218*

yelmeşik Yaramaz, yerinde du- ramayan çocuk (Çalyayla-Çr.)

yelmeşmek Yaramazlık yapmak (Çr.)

yelmük İlkbaharda yetişen, uzun, sivri yapraklı, toplanıp yenen yabanıl ot, yemlik (Ba.; İs.) *"Bi etek yelmük toplamışsın. Kim yi- yecek o kadar şeyi?" Şahin 2020: 132*

yelönü (1) 1. İnce, dayanıksız (Çr.) 2. Zayıf olduğu için hızlı; ama yıkılacak gibi yürüyen kişi (Âşıkbüğü-Os.)

yelönü (2) Yeterince dolgunlaş- madığından savrulduğunda yelin önünde duramayan tahıl taneleri (Âşıkbüğü-Os.)

yelönü (3) Harman sürerken samanın dağılmasını önlemek için dallardan yapılan set (Çr.)

yelpemek Ayırıp toplamak (Çr.)

yelpeze Altınla birlikte takılan, üstü savatlanmış, yürek biçiminde, ince, gümüş takı (Çr.)

yelpik 1. Nefes darlığı, bronşit (Al.; Boğabağı, Büğdüz, Çalyayla-Çr.) 2. Nefes darlığı çeken, öksürüklü kimse (Al.; Boğabağı-Çr.)

yelsimek Yiyecek ya da içeceğin hava alarak bozulması (Çalyayla-Çr.)

yeltemek İsteklendirmek, özen- dirmek (İs.)

yel vermek Kışkırtmak, dolduru- şa getirmek (Su.; Çr.) *"Eloğlu yel verir de yem vermez." Yoksul 2013: 285*

yel yepelik Çabuk çabuk, çabucak (İsahacı-Al.; Evcı-Bo.; Me.; Göce- novacıği-Çr.) *"Pembe entari için- de yel yepelik uçan bir kelebeğe dönmüştü." Sarıyüce 2004: 103*

yemâ Yemek (Al.)

yemecik Çocukların birbirine oyun içinde verdikleri küçük şö- len (Çr.)

yemekçi Dügün yemeklerini pişi- ren aşçı kadın (Elmapınar-Me.)

yemeklemek Yemek yedirmek, şölen vermek (İs.)

yemeklik Yarar, çıkar sağlayan kişi (İs.)

yemeni Terlik biçiminde hafif ayakkabı (Evcı-Bo.; Su.; Tatar- Çr.) *"Ayağında yemeni / Tanımı- yorsun beni" Çağıl 2013: 3*

yeme sallama Tadında yemek ye- me (Gökçam-Su.)

yemiş İncir (Çr.)

yemişen Kırmızı, ufak yemişleri olan, dikenli yabanıl bir ağaç (İs.; Buğabağı, Çalyayla-Çr.) *"Oradaki çalılardan kızamik, bük üzümü, yemişen toplayıp yerlerdi." Kala- yoğlu 2017: 217*

- yemleç** Ahırda hayvanların yem yediği oluk (Göcenovacı-Çr.) "Kapının ardındaki yemlece çıktı, baltanın sapını okşadı dişleri kenetli." *Gümüş 1977: 152*
- yemlemek** Hayvanlara yem vermek (İs.)
- yemlik (1)** Hayvanların yeminin konduğu oluk (Yerliköy-İs.; Çr.) "Hangi yemliğe bağlıydı at?" *Sarıyüce 2004: 50*
- yemlik (2)** 1. İlkbaharda yetişen, uzun, sivri yapraklı, toplanıp yenen bir yabancı ot (Eskiyapar-Al.; Kamışlı-Su.; Çayhatap, Sarimbey-Çr.) "Örgel senin yemlik verdiğin kızlar / Hepsi gelin oldu, evlendi gel gel" (S. Örgel) *Ercan 1991: 432* 2. Sivriktan sonra buğdayın aldığı durum (Bo.)
- yemsimek** → yemsinmek (Çr.)
- yemsinmek** Sığınmak, kapılanmak (Çr.)
- yeñ** 1. Giysi kolu, kol ağzı (Âşıkbükü-Os.; Su.; Eskiekin-Çr.) "Sıkmanın yeñleri yolpumuş" *Arslaner 2016: 265* 2. Sokağa çıkarken giyilen siyah etek (Çr.)
- yencilek** Hafif (İs.)
- yenge** Düğünde geline kılavuzluk eden kadınlar (Yeşilyurt, İshacı-Al.; Su.; Beydi-li, Eskiekin-Çr.) "Artık işler kalır birkaç yengeye / Töredir, gençleri başgöz ederken" *Kurtoğlu 1994: 176*
- yenge binme** Düğünde gelinin giyeceklerinin götürülmesi (Eski-alibey-Ba; Elmapınar-Me.)
- yengel** Kolay yenilebilen (Sarimbey-Çr.)
- yengil** Hafif, yeğni (Os.)
- yeñgirşek (1)** Ağır olmayan, yeğni (Âşıkbükü-Os.)
- yeñgirşek (2)** Uçarı, oynak, ağırbaşlı olmayan (Âşıkbükü-Os.)
- yeñgirşemek** Hafiflemek, rahatlamak (Âşıkbükü-Os.) "Sabah aldığı ilaçtan sonra biraz yeñgirşedim." *Arslaner 2016: 265*
- yenilcek** Hafif (İs.)
- yenile** Şimdi, az önce (Evcı-Bo.) "Burada domateslere yenile ben düşüyor." *Sarıyüce 2006: 36*
- yenirce** Frengi (Bügdüz-Çr.)
- yenişmek** 1. Yarışmak (güreşte) (İs.) 2. Güreşte yenmek (Çr.)
- yeñiye** Gelecek yıla (Çr.) "Şerbetimiz içildi / Düğünümüz yeñiye" *Gösterir 2011: 116*
- yeni yeni** Son zamanlarda (Çr.)
- yeni yetme** Yeni yetişen delikanlı (İs.) "Büvet Köyü'nün yeni yetmelerinden biri bunun parasını resmen vermezlenmiş." *Tahir 2006: 212*
- yeñli (1)** Hafif, ağırlığı az olan (Ba.; Çr.) "Bu yeñli çuvalı mı kaldıramadın, gödenden utan!" *Şahin 2020: 132*
- yeñli (2)** Ağırbaşlı olmayan, tez canlı (Ba.) "Ne geldiyse başına bu yeñli oluşundan geldi." *Şahin 2020: 132*
- yenlice** Ağırbaşlı olmayan, sulu, capcuk (Ba.) "Kaç yaşına girdin, şu yenliceği bırakmadın." *Şahin 2020: 133*
- yen mi yemen mi** Çok dayak atıldığını anlatan bir söz (Çr.)
- yepelek** İnce yapılı, zarif, narin (Evcı-Bo.) "Narine yepelek, yırtığa yirik / Diyeni görürsen Çorumludur o" *Gösterir 2014: 80*
- yepisyeni** Yepyeni (Çalyayla-Çr.)
- yepişmek** Gereksiz yere evmek, hemen araya girmek (Ba.) "Sen bi dur hele, yepişme, önce onunla işimizi halledelim." *Şahin 2020: 133*

- yer cücesi** Kısa boylu, bilgili kişi (Çr.) "Yer cücesi, her şeyden haberi var." *Yoksul* 2013: 651
- yerden bacak** Çok kısa boylu (Çr.) "Kulak ver yerden bacak!" *Tahir* 2006: 247
- yerden bitme** Kısa boylu, cüce (Al.; Ka.; Su.) "Dağ dersem bizim Aygar dağı gibi yerden bitme olduklarını sanma." *Sarıyüce* 2004: 168
- yerden yığma** Bodur, şişman (İs.) "Söyle yerden yığma, güçlü kuvvetli olsun." *Özçatalbaş* 2003: 68
- yer deprenmesi** Deprem (Çr.) "Çorum'un nice nice yer deprenmelerine, sellerinde dayanmış Hükmüt Konağı, ha çöktü ha çökecek." *Tahir* 2007: 337
- yardürten** Köstebek (Âşıkbükü-Os.)
- yerre bahan** Sinsi, iki yüzlü (İs.)
- yerenlik** Şaka, şakalaşma (İs.)
- yergelemek** Hor görmek, değer vermemek (İs.)
- yerğic** İğrenç, hoş olmayan, bulaşık kişi (Âşıkbükü-Os.)
- yer göçmesi** Kayşa (Çr.)
- yer gözü** Toprakta dar çatlak (Çr.)
- yer ırganmak** Deprem olmak (Çr.)
- yer ırganmak** Deprem olmak (Çr.)
- yeriç** → yergic (Âşıkbükü-Os.)
- yeri iyi** Kumaşı iyi, kaliteli (Çr.)
- yerikli** Gebe kadın (Çr.)
- yerik yermek** Gebe kadının aşermesi (İs.)
- yerimek** Yürümek (Esentepe-İs.; Gökçam-Su.) "Yarı yirece yeriyerek geldük." *Abaz*, 2004: 117
- yerinden iş dutmak** Tam zamanında, en uygun biçimde iş yapmak (Bademce-Ka.)
- yerini yapmak (1)** Yatağını yapmak (Çr.)
- yerini yapmak (2)** Kendisi ya da bir yakınının çıkarı için uygun ortam hazırlamak (İs.)
- yerinmek** Üzülmek, pişman olmak (Yeniköy-Al.; Çukurköy-İs.; Akçalı-Su.; Eskiengin, Evcortakışla, Serban-Çr.) "Evleri görünüyor / Gönüldür yeriniyor" *Ertekin* 2006: 50
- yerinsemek** Yerini sevmek (Su.)
- yerişmek** Sonradan diğerlerine ulaşmak, yetişmek (Gölet-Ka.) "Siz gidin ben size yerişirim." www.golet.tr.gg/
- yer kımranmak** Deprem olmak (Çr.) "Bu gece yer kımrandı." *Tdk* 1993: 4820
- yerler mühürlendi** Akşam oldu anlamında bir deyim (Çr.)
- yeremek** Birinin ardından kötülüğünü söylemek, bir şeyi beğenmemek (İs.) "Dostunu methedersen daima yerecek yer ko." *Yoksul* 2013: 252
- yerotu** Havuç (Oyaca-Su.)
- yer oynaması** Deprem (Eskialibey-Ba.) "Yer oynuyo elleham!" *Özçatalbaş* 2003: 73
- yer pacı** Yer kirası (İs.)
- yersemek** Ölümünü istemek (Çr.)
- yersiz** İlgisiz, gereksiz konuşma (Çr.)
- yer tebrenmesi** Deprem (Çr.)
- yer yaran** Bir çeşit mantar (Me.; Ovasaray-Çr.)
- yer yatağı** Odanın tabanına serilen yatak (Çr.)
- yesir** Esir, tutsak (Âşıkbükü-Os.; Serban-Çr.) "Orada yesirlere tabak çanak vermezlerdi." *İpek* 2021: 146
- yeşerti** Yeşillik, sebze (Büyükgülücek-Çr.) "Çorumlunun büyük ölçüde zerzevat ihtiyacını karşılayan yeşerti, tâ tuğla ocaklarına dek uzanırdı." *Özçatalbaş* 2002: 9

yeşge Haşarı (Konaklı-Çr.)

yeşil çekmek Ciltçilerin, yazma kitapların sayfalarının kenarlarına yeşil çizgi çekmeleri (Çr.) *"Yeşil çektim meşk ile / Bir yar sevdim aşk ile" Ertekin 2006: 117*

yeşilistan Yeşil renkli, kertenkeleye benzer bir hayvan (İs.; Bademce-Ka.; Çalyayla, Güvenli-Çr.) *"Yılanın ağzına zehir kustuğuna inandıkları yeşilistan adını verdikleri bu sürüngenler..." Hodul 2019: 23*

yeşillenmek Cinsel isteklerini sözle, davranışla belli etmek (İs.)

yeşillik Sofraya konulan, marul, tere, yeşil soğan gibi sebzeler (Su.) *"Yeşillik goy madenizden lokadan / Çarık bunnu sunak yaptım yokadan." Yoksul 2011: 87*

yetence Tutum (Çr.)

yetenek Tutum (Çr.)

yetik Büyümüş, irileşmiş, yetişmiş (genellikle kız için) (Çitli-Me.; Dutçakallı -Çr.)

yetiklik Bir işten, durumdan bilgili olma (Çr.) *"O soruna yetikliğin var mı?" Tdk 1993: 4257*

yetilmek (1) Meyve ya da sebzenin olgunlaşması, yeterince büyümesi (İkikise-İs.) *"Kalem alıp bu dertleri yazarken / Yetilmeyen bağımızı bozarken" Taşlıova 2008: 421*

yetilmek (2) Yaranın ya da çıbanın içindeki irinin ağararak patlamaya hazır duruma gelmesi (Âşıkbükü-Os.) *"Sırtındaki çıban iyice yetilmiş, yakındadeşilir." Arslaner 2016: 265*

yetince Tutum (Çr.)

yetirmek (1) Denk getirmek, tamamlamak (İsahacı-Al.; İs.; Kargı-Os.) *"Gece gündüz çağırırım Mevlaya / Cümlelerin isteğinin yetiren medet!" Arısoy 1970: 27*

yetirmek (2) Yetiştirmek, büyütme, olgunlaştırmak (Yeşilyurt, İsahacı-Al.; Körkü-Su.; Evcirtakışla, Sarimbey-Çr.) *"Evlat yetir, aklını yitir." Yoksul 2013: 301*

yetişik 1. Delikanlı (Çr.) 2. Büyümüş (Palabıyık-Çr.) *"Bir görerseniz dere şimdi bitişik / Üzerinde orman bitti yetişik" Özgür 2002: 109*

yetişmek Olgunlaşmak (İsahacı-Al.; İs.) *"Yetişip serpilmiş, olgun dolgun bir kız oluvermişti." Arısoy 1970: 65*

yetli 1. Şaka (İs.) 2. Davranışlarında, sözlerinde içten olmayan (İs.) *"Yetli söyledim." Tdk 1993: 4259*

yetmek (1) Olgunlaşmak, büyümek (İs.; Akçalı, Çayyaka-Su.; Sarimbey-Çr.) *"Er tutmalı atasının öğüdün / İçi koftur suda yeten söğüdün" Özgür 2002: 60*

yetmek (2) Varmak, erişmek (İsahacı-Al.; Yazır-Bo.; Su.; Karahisar-Çr.) *"Garip Ağa'nın ardı sıra gittiler / Çaylamıkta ensesinden yettiler" Arısoy 1970: 26*

yetmiş Olgunlaşmış (Su.; Çr.) *"Yetmiş meyve daldı ne vahid durur." Uçakçı 2006: 221*

yetmiyesice Büyümeden ölsün anlamında ilenç (Çr.)

yetük Ergenlik çağına gelmiş, yetik (İs.)

yeygi Genellikle kış için hazırlanan yiyecek ya da hayvan yemi (İs.; Çıkrık, Eskiekin, Kavacık-Çr.) *"Herif yeygi beklerkene össaat uyuyuvermemiş mi?" Çorumevi 2000: 18*

yeygilik Bir ailenin bir yıllık gereksinimini karşılamak amacıyla ayrılan buğday ya da un (Kıcılı-Al.; Su.; Ahmetoğlu, Beydili-Çr.) *"Gışlık ambardan yeygilik mi veriyon sanki." Uçakçı 2006: 218*

yeygü Hayvan yiyeceği (Âşıkbükü-Os.)

yeyilmek Şırmak (Sarimbey-Çr.)

yeyinti Erzak (Su.)

yeymiye Gündelik, yeymiye (Su.)

yeyni Hafif (Çr.)

yeynilmek Hafiflemek (Çr.)

Yezit Sünni (Eskiyapar-Al.; Yazır-Bo.) *"Deden yok, dede paran yok, şükret Yezit olduğuna."* Ertekin 1944: 30

yıdın Tabakların kullandığı kötü kokulu madde (İs.)

yıfil yıfil Yavaş yavaş, sallanarak yürümek için (Çalyayla-Çr.)

yıfınmak Sessizce sıvışıp kaçmak (Âşıkbükü-Os.)

yılgılı Samanla karışık tahıl yığını (Su.)

yığın Ekin saplarının ya da samanın üst üste yığılmış durumu (Beydili, Çıkrık, Göcenovacı-Çr.) *"Bu son yığından on sekiz gaz tenekesi buğday bekliyorum."* Ak-su 2013: 22

yıgır Pis koku (Su.)

yıgırdemek Çok pis kokmak (Su.)

yığış yığış Peçe bağının ucuna takılan; perpere, şemse denilen zincirlerin yürürken çıkardığı ses (Çr.) *"Bunlar yürürken yığış yığış tatlı bir ses çıkararak sahibini neşelendirirler."* Ertekin 1944: 10

yığma tepe Toprakla doldurma tepe, hüyük (Çr.)

yıgmi Yirmi (Sarimbey-Çr.)

yıgırık (1) Girişken olmayan, beceriksiz, sessiz (Obruk-Do.)

yıgırık (2) Utanma (Os.)

yıklamak Birinin evinde çağırısız yatıya, yemeğe kalmak (Çr.)

yıkım Para harcama gücü (Çr.) *"Hasan yıkımı götürür dedik, var-*

dık şölen vermesini istedik." Tdk 1993: 4263

yılancık Bedenin değişik yerlerinde şişlik yaratan bir hastalık (Su.; Babaoğlu-Çr.) *"Yâr yılancık çıkarmış / Ben yılancık taşıyım"* Aytekin, 2003: 94

yılandili 1. Başağında düzgün iki sıra taneleri olan bir çeşit arpa (Çitli-Me.; Sarimbey-Çr.) *"Arpa nevilerinden yılandili, altıkıran, tokak yetiştirilmektedir."* Ertüzün 1944: 12 2. İnce uzun bir çeşit fasulye (Çitli-Me.)

yılan eyegüsü Eskiden örülen bir çorap ya da çorap nakışı (Çr.)

yılan kavı Yılanın, soyulmuş derisi (İs.)

yılan kırkan Çok cimri kimse (Gölet-Ka.) *"O yılan kırkanın biridir."* www.golet.tr.gg/

yılanıyastığı Kertenkele (İs.)

yılbırık Yaramaz, haşarı (Çalyayla-Çr.) *"Sen bu yılbırıkların başa çıkmak golay mı sanıyon bacım?"* Gösterir 2020: 42

yılbırmak Yaramazlık yapmak (Çalyayla-Çr.)

yılbit yılbit Işıl ışıl (Ba.) *"Adamın beslediği gurbanlıklara da diycek yok arkadaş, tüyleri yılbit yılbit yanyo."* Şahin 2020: 133

yılçalmak Olgunlaşmak, bilgi, deney sahibi olmak (İs.)

yılçangu Dengesiz davranan, şımarık, arsız (Ba.; İs.) *"O kadar yılçanguydu ki yüzüne tükürsen yarabbi şükür derdi."* Şahin 2020: 133

yılçarık Yaramaz, aşırı derecede şımarık (Ka.; Su.)

yılçarmak Yüz bulmak, şırmak, şımarıkça karşı gelmek (Bademce-Ka. Su.) *"Yaban ellerde yadırgılığına bahmıyo da bi de yılçarıyo."* Uçakcı 2006: 380

- yıldam** Her yıl doğuran (Çr.)
yıldamcı Her yıl doğuran (Çr.)
yıldırık Yılık, eğri (Çr.)
yıldırma Üstün gelme (Çr.)
yıldırma (1) Eğmek (Çr.)
yıldırma (2) Üstün gelerek caydırmak, kaçırmak (İs.) "Parasız olanlar kanunun en şiddetli maddelerine çarpılarak göz yıldırılmıştı." Tahir 2007: 23
yıldır yıldır Pırıl pırıl (İs.; Çr.)
yıldız akmak Yıldızın kayıp yer değiştirmesi (İs.; Kargı-Os.)
yıldızı barışmak Birbiriyle iyi geçinmek, dost olmak (Çr.) "Gerçi Alosman'lan da yıldızımız barışmaz bak." Gümüş 1977: 16
yıldızı düşük Kötü alın yazısı (İs.) "Kadersizim sevdadan / Yıldızım düşük benim" Aytekin 2003: 176
yıldızlama Üfürükçü, falcı kitabı, yıldızname (Çr.)
yıldızlı Bir çeşit mekik oyası (Çr.)
yıldız sürmek Yıldız takip etmek (Su.)
yıldızın Bozuk, kokmuş (İs.)
yılgin (1) Eğri (Çr.)
yılgin (2) Ot çöp kutusu (Su.)
yılgin (3) 1. Sulak yerlerde, kendiliğinden biten eğri büğrü ağaççıklar (Eşençay-Çr.) 2. Filiz (Çr.) "Irmak kıyısı yılgin / Üç oğlan bana vurgun" Gösterir 2011: 253
yılgin (4) Yenilmiş, gözü korkmuş (Su.; Çr.) "Sülük, suikast iftirasından yılgin çıkmış, iyiden iyiye gevşemişti." Tahir 2004: 257
yılginlik Bıkkınlık, usanç (İs.; Kargı-Os.) "Kendini toplayıp üstüne apansız çöken yılginlikten kurtuldu." Tahir 2008: 324
yılhı At sürüsü (Çr.)
yılık (1) Eğri, çarpık (Ovakarapınar-Çr.)
yılık (2) → yılgin (4) (Çr.) "Toprak Hatun kahpesinin... Yılık oğlan?" Tahir 2004: 377
yılık (3) Şaşı (İs.; Âşıkbüğü-Os.; Gökçam-Su.) "Bunlara sebebin yıllık gözlü Eyip olduğunu biliyorlar." Gümüş 1977: 134
yılına düşmek Ekilen tahılın bol yağmurlu yıla denk gelmesi (Su.)
yılışgan Dalkavuk (Çr.)
yılışık (1) Bakışları rahatsız eden şaşı kimse (Su.)
yılışık (2) Tembel köpek, tazi (Su.)
yılışmak Kendini sevdirmek, hoş gitmek, ilgi toplamak için yapma bir tavır takınmak, gülmek (Çr.) "Yılıştıkça yılışıyor." Yoksul 2013: 656
yılkaşık Şımarık kimse (Eşençay-Çr.)
yılki 1. Doğaya salınan yaşlı hayvan; özellikle at (Evcı, Bo.; Su.; Sarimbey-Çr.) 2. Çok kalabalık hayvan sürüsü (Dutçakallı-Çr.) "Yılkiya at sürdüm, derisini dağda gördüm." Yoksul 2013: 656
yıllık Mevsimin uygun olması durumunda ağustos ortasında ekilen ekin (Göcenovacığ-Çr.) "Harmanlarda kimse yoktu, yıllık ekmeye gitmişti köylü." Gümüş 1977: 97
yılmak (1) Dış etkilerle bozulmak, eğrilmek (Çitli-Me.; Ovakarapınar-Çr.)
yılmak (2) Bıkmak, usanmak (Akçalı-Su.; Ovakarapınar-Çr.) "İnan yıldım o kopası dilinden / Kıl aldırman zalim zülûf telinden" Arız 2005a: 188
yılmak (3) Zorlanınca işten kaçmak (Oğlaközü-Su.; Serban-Çr.) "Erbab-ı hamiyet yılar susarsa / Bitirir mülkü bu çor ey oğul çor" Ercan 1997: 110

- yılmak (4)** Yorulmak (İs.)
yılmanık Düzgün, parlak (İs.; Ka.)
yılmanuk (1) Parlak, ışıltılı (Ba.)
yılmanuk (2) Besili (Ba.) "Geçen sene kestiğimiz koç bundan yılmanutku." Şahin 2020: 133
yılmık Tarlada destelerin toplandığı yerde kalan her bir tane (İs.; Çitli-Me.; Büyükgölücek-Çr.)
yımılcamak Yumuşamak (Bademce-Ka.)
yımırta Yumurta (Al.; Esentepe-İs.; Âşıkbüğü-Os.; Çalyayla, Dutçakallı, Erdek-Çr.) "Sen çemenli yımırta bişir bana." Özçatalbaş 2002: 126
yımırta yaylısı Üstü beyaz cergeli, yaylı at arabası (Çr.) "Çift atlı yımırta yaylısıynan Samsun'a yük daşıyolar." Kerman 1997: 26
yımışak Yumuşak (Âşıkbüğü-Os.)
yımışamak Yumuşamak (Âşıkbüğü-Os.)
yındık Çok kirli (İs.)
yıpıldak Gözlerini çok kırpan (Çr.)
yırak Uzak, ırak (Yerliköy-İs.; Kamışlı-Su.; Serban-Çr.) "Babam evi yırak olsa, övünmesi kolay olsa" Yoksul 2013: 99
yıramak Uzaklaşmak, ıramak (Serban-Çr.) "Gümrahlar hakkı göremez / Mazlumlar haktan yıramaz" Koçak 1980: 51
yırçarmak Nemlenmek (Çr.)
yırçaruk Yüze gelen (Os.)
yırık Dudağı yarık olan kimse (Ba.; Os.) "Hamile kadın tavşana bakmaz, bakarsa çocuğun dudağı yırık olur." Balıkcı 2010: 82
yırtık Utanma bilmeyen (Os.; Göcenovacı-Çr.) "Oğlanın yüzü yırtık / Sevip başından atmış" Aytekin 2003: 172
yırtık ağız Geveze, boşboğaz (Çr.) "Yırtık ağız sır saklamaz." Yoksul 2013: 657
yırtışmak Utanmayı, çekinmeyi bırakıp senli benli olmak (İs.)
yırtlaşuk Şımarık (İs.)
yırtma Asma yaprakları ile yapılan bir yemek, yırtmaç (Al.; Oğ.; Çalyayla, Palabıyık-Çr.) "Yırtma yemeği aslında ilkbahar mevsimine has bir yemektir." Oğuz 2006a: 19
yırtmaç → yırtma (Âşıkbüğü, Kargı-Os.; Çr.) "Yırtma yemeği, yırtmaç adıyla da bilinmektedir." Oğuz 2006a: 19
yıven Yeğen (Su.)
yıvitmak Cıvıtmak (Bademce-Ka.)
yıvrık Utangaç, terbiyeli, sessiz (Su.)
yıvşınmak Çekinmek, kaçınmak, utanmak, sıkılmak (Su.)
yıykantı Yıkanacak nesne (Çr.)
yidi Yedi (Harunköy, Örenseki-İs.) "Yidi bebâm va." Abaz 2004: 127
yiğın (1) Ayağına çabuk, hızlı koşan (Os.)
yiğın(2) Meyvesi bol ağaç (Os.)
yiğınık Hafif (Çoprasık-Al.)
yiğirmi Yirmi (Kalecikkaya-Al.)
yiğit İskedos yapılarda köşelere dikilen ana direk, köşe direği (Bo.; Oğ.)
yiğitbaşı Dügün kâhyası, düğünü yöneten delikanlı (Elmapınar-Me.; Beydili, Eskiekin-Çr.) "Yiğitbaşı işaret etti halay çekilmesi için." Aksu 2013: 93
yiğni Yeğni, hafif (Su.; Gökköy-Çr.)
yiğnik Hafif (Yerliköy-İs.)
yiğrek Üstün (Çr.)
yil Yel, rüzgâr (Os.)
yilelek Hoppa (Çr.)
yillemp Karşıya fırlatıp atma (Os.)
yim Yem (Harunköy-İs.) "Deermenimiz vardı, un deermenimiz, yim deermenimiz." Abaz 2004: 133

- yimbeş** Yirmi beş (İkipınar-İs.; Su.; Çr.) *"Buğdayın şiniği yimbeş gurustur."* Sarıyüce 2004: 9
- yimeden gidesi** Yemeye vakti olmadan ölesi (Os.)
- yini** Ağır (Al.)
- yinilcek (1)** Yeğni, hafif (İs.)
- yinilcek (2)** Oturaklı olmayan, hafifmeşrep, şımarık kadın (İs.)
- yinileme** Selin azaldıktan sonra yeniden çoğalması (İs.)
- yir** Yer (Esentepe-İs.) *"Yarı yirece yeriyerek geldük."* Abaz 2004: 117
- yirik** 1. Yarık ayırık, yırtık (Ba.; Su.; Güvenli, Sarimbey-Çr.) *"Narine yepelek, yırtığa yirik / Diyen görürsen Çorumludur o"* Gösterir 2014: 80 2. Kadının üreme organı (Çr.)
- yirilmek** Yırtılmak (Su.; Gökköy-Çr.)
- yiril** Leş gibi, çok kötü kokma (Çalyayla-Çr.)
- yirmek (1)** Kenarlarını yırtmak, dilmek, yarmak (İs.; Os.; Dutçakallı-Çr.)
- yirmek (2)** Yermek, kötülemek (Os.)
- yirtleşük** Şımarık, haylaz, laftan sözden anlamayan çocuk (Ba.) *"Oğlum, sana kaç kere söyleyeceğiz yirtleşüklük yapma diye."* Şahin 2020: 133
- yirtmeç** Beyaz tülbent (Çr.)
- yirük yirme** Hayvanların çiftleşme dönemi (İs.)
- yişek** Hafif (Gölet-Ka.) *"Oğlum sen de amma yişeksin."* www.golet-tr.gg/
- yiti** 1. Tatlı (Os.) 2. Çok durduğu için acımış, ağırlaşmış yağ ya da peynir (Me.)
- yitik** Kayıp (İs.; Çalyayla, Dutçakallı, Palabıyık, Serban-Çr.) *"Basına gelene var sen de danış / Yitik bulunursa emek zay olmaz"* Özgür 2002: 56
- yitiklenmek** Saklanıp, göze görünmemek (Çr.)
- yitinmek** Ayak diremek (İs.)
- yitirmek** Kaybetmek (Al.; İs.; Akçalı-Su.; Evcioortakışla, Palabıyık-Çr.) *"Başka değil aklımızı yitirdik / Yok mu akıllımız ulumuz bizim"* Özgür 2002: 84
- yitişmek** 1. İtişmek (Çr.) 2. Gözden uzaklaşmak, yitmek (Çr.)
- yitmek (1)** İtekleme, dürtmek (Akçalı-Su.) *"Karanlığa, bataklığa yittiler / Acep bunlar kolay kolay ölür mü?"* Arız 2005a: 298
- yitmek (2)** Kaybolmak (Çr.) *"Her gelen bir yalan satar / Gerçek ara yerde yiter"* Koygun 2002: 26
- yiv** Özsu (İs.) *"Bu dal yivsizmiş, düdük çıkaramadım."* Tdk 1993: 4283
- yiveltü** Çevresine göre az çukur olan yer ya da derinleşmemiş dere yatağı, yivelti (ÂşıkbüküOs.) *"Galtaman'daki Hasis'in tarlayla Nazim'in tarla arasındaki hafif yiveltü İncöğü Deresi'ne çıkar."* Arslaner 2016: 266
- yivlek (1)** Kalınlığı olmayan, olması gerekenden daha ince olan (Âşıkbükü-Os.)
- yivlek (2)** Çok zayıf kişi (Âşıkbükü-Os.)
- yivlekleme** Düz bir alanı çukurlaştırarak fide dikecek duruma getirmek (Çalyayla-Çr.)
- yivlemek** Düz bir nesnede oyarak çukur açmak (Çr.)
- yivlimek** Baharın ağaç kabuklarının gövdeden kolay ayrılması (Yenişihlar-Ba.)
- yiyesi** İştah (Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.) *"Yiyesi yoktu, ayıp olmasın diye ilişti sofraya."* Gümüş 1977: 105

yiği → yeygi (İs.)

yiğü Yenecek şeyler (Gölet-Ka.; Os.)

yoğalak (1) Yuvarlak (Âşıkbükü-Os.)

yoğalak (2) Toprak damları sıkıştırmaya, tahıl tanelerini saplarından ayırmaya yarayan tomruk biçimindeki taştan oyulmuş ya da beton dökülerek yapılmış araç; loğ (Âşıkbükü-Os.)

yoğalamak Yuvarlamak (Âşıkbükü-Os.)

yoğsa Yoksa (Su.; Çr.) *"Ben de geleceğim tayyare bakmaya. Yoğsa büküntü tutar."* www.evvelzama-manda.blogspot.com

yoğsam Yoksa (Külah-Al.; İs.) *"Yoğsam pazarda ben nidecem."* Benice 2002: 153

yoğşuk Yıpranmış, eskimiş (Çr.)

yoğşumak Yıpranmak (Çr.)

yoğun Kaba, kalın, iri (elek, iğne) (Maksutlu-Ka.; İncesu-Su.)

yoğurt çalmak Sütü yoğurt yapmak için mayalamak (Kıncılı-Al.; Kargı-Al.; Acıpınar, Çalyayla, Eski-ekin-Çr.) *"Köyde yoğurt çalacak kap kalmadıydı."* Tahir 2006: 288

yoğurt keşi Torba yoğurdun kurutulmasıyla elde edilen yiyecek (Bademce-Ka.)

yoğurtlaş Haşlanmış yarma, yoğurtla yapılan bir yemek (Çr.)

yoh Yok, hayır, olmaz (Gökçam-Su.; Çayhatap-Çr.) *"Yoh, dedi Teteli, o ben değilim."* Güven 2017: 47

yoha (1) İnce, kırılğan, dayanıksız (Harunköy-İs.; Ovakarapınar-Çr.) *"Çubuğum çuha yârim / Bağrım pek yoha yârim"* Ertekin 2006: 39

yoha (2) Yufka ekmeği (Ba.; Harunköy-İs.; Eski-ekin-Çr.) *"Go-ca bi guşane yôordunan iki yoha*

ekmâani bitirdin." Çorumevi 2000: 18

yoharı Yukarı (Harunköy-İs.; Gökçam-Su.; Çr.) *"Sóna çıkmış yoharı, gendi döşşâne uzanmış."* Çorumevi 2000: 18

yohu Dügün (Ba.) *"Bu gece Dolay'da yohu var. Gızlarınan beraber gideceğiz."* Şahin 2020: 134

yok Leke, iz, kalıntı, bulaşık (Çr.) *"Bu kapta pekmez yoku var."* Tdk 1993: 4287

yoka (1) İnce, sığ (Gölet-Ka.; Os.; Akçalı-Su.) *"Emanetin bağıri yoka olur."* Yoksul, 2013: 285

yoka (2) Yufka ekmek (Os.; Çalyayla, Eşençay-Çr.) *"Yeşillik goy madenizden lokadan / Çarık bunnu sunak yaptım yokadan"* Yoksul, 2011: 87

yokarı Yukarı (Yeşilyurt-Al.; Elmapınar-Me.; Çalyayla, Gökköy-Çr.) *"Yokarı bak aya bak / Aşağı bak çaya bak"* Ertekin 2006: 118

yoklamak Temiz bir kabı bulaşık haline getirmek (Âşıkbükü-Os.) *"Bir sofrada kaç tabak yokladın be yavrum."* Arslaner 2016: 266

yoklu Bulaşık (Âşıkbükü-Os.)

yokluk Yoksulluk (Kargı-Os.; Çr.)

yoksam Yoksa (Çr.) *"Tüfek ayarsız anadın mı? Yoksam her attığımı vururum..."* Destanoğlu 2006: 28

yoksama Yoksa (Çr.) *"Gâvurun genç karısına mı göz koydu, yoksama para mı sızdıracak."* Tahir 2007: 102

yokut Ya da, yahut (Kamışlı-Su.)

yok yoksul Aşırı geçim darlığı çeken (Çr.)

yol Dügünde oğlan evinin kız evine, kıza verdiği armağan (Kalecikkaya-Al.; Su.; Çr.)

yolaç Kayalıklardaki dar geçit, delik (Çr.)

- yolak** Keçiyolu, küçük geçit (Me.; Or.; Âşıkbükü-Os.; Göcenovacığı-Çr.) *"Bilemedim salverdim köye uzun kulağı / Saltayı sırtına sardım tuttu yolu yolağı"* Ertekin 1946: 17
- yolaklı** İyi, başarılı, donanımlı, kolay kazançlı (İs.)
- yola vurmak** Uğurlamak (Çr.)
- yolazmak** Yolunu şaşırarak, kötü yola gitmek (Çr.)
- yol çatı** Yol ayrımı (Çr.)
- yolda görükmez** Kısacık boylu (Çr.)
- yollu** Kötü yola düşmüş kadın (İs.; Çr.) *"Karı yolluysa hiç demez! Değilse utanır, diyemez."* Tahir 2008: 220
- yollu yolunda** Düzenli, tam, eksiksiz (İs.; Eskiakin-Çr.)
- yolluk** Yolda yenmek için hazırlanan yiyecek, azık (Çr.)
- yolma (1)** Sapı, orakla biçilmeyecek denli kısa kalmış ekin (Eskiyapar-Al.; Kargı-Os.; Me.) *"Tarlada kadınlar yolma yoluyorlar."* Demiryürek-Ozulu 2017: 139
- yolma (2)** Yüzük oyununda son sayı için yapılan deneme (Su.)
- yoloğlu** Alevi-Bektaşî inancının kurallarına uygun yaşayan kimse (Dutçakallı-Çr.)
- yołpa** Çocukların bağ ya da bahçeden gelenlerden yemek amacıyla meyve istemesi (İs.) *"Bu aylar hem yołpa isteme hem de başşaklama dönemiydi."* Kalayoğ-lu 2017: 196
- yolpumak** 1. Kumaşın eskimesi, yüzeyinin eskiyerek alt tabakasının görünür olması (Âşıkbükü-Os.) 2. Halı kilim gibi eşyaların tüylerinin yolunması (Âşıkbükü-Os.)
- yoluk** Tüyü dökülmüş (Su.; Çalayla, Sarimbey-Çr.) *"Şirikli gözünü, yoluk gaşını / Capcık gobellere çat bundan kelli"* Gösterir 2008/84: 11
- yolunu paklamak** Suçlu kişinin bir armağan ya da şölen vererek suçunu unutturması (Çr.)
- yoluşmak** Dövüşmek (Çr.)
- yol vermek** İşten çıkarmak (Çr.)
- yol yordam** Yöntem, kural, davranış inceliği (Çr.)
- yol yozu** Alevi-Bektaşî inancından olmasına karşın bunun gereklerini yapmayan kimse (Dutçakallı-Çr.)
- yom** Türkü (Su.)
- yom yom** Sallanarak, omuzlarını oynatarak yürümek (Su.) *"Arkasını döndü, yom yom beş on adım uzaklaştı."* Sarıyüce 2004: 293
- Yonan** Yunan (İsmailköy-Çr.) *"Yak bakalım Bekir Dayı, kötü Yonan'ın aşkına"* Güven 2013: 115
- yonga** Yontulmuş küçük odun parçaları, talaş (Ba.; İs.; Su.) *"Baskısız yongayı yel alır denilmiştir."* Tahir 2004: 374
- yongabaz** Aksi, ters kimse (Su.)
- yonka** → yonga (İs.)
- yonmak** Yontmak (Eskiyapar-Al.; İs.; Serban-Çr.) *"Kaba odun hacet olmaz yonmadan"* Koçak 1980: 212
- yoñsa** Yoksa (Harunköy-İs.) *"İnsan yoñsa bişgün mü oluduk."* Abaz 2004: 131
- yontallamak** Bir işi yoluna koymak, işe başlamak (Çr.)
- yontulmadık** Kaba, inceliksiz kimse (Çr.)
- yontumak** Uygun yerini bulup yerleştirmek (Çr.)
- yonulacak** Kaba davranışları olan kimse (İs.)
- yonuz eri** → yonuz eriği (Çr.)
- yonuz eriği** Ekşi yaban eriği (Ahmetoğlan, Çalyayla-Çr.) *"Tırpan*

- yor- gunluğunu yonuz eriği gölgesinde yürek dalası uyuduğumda atabilirdim."* Çalışgan 2021: 5
- yoo** Hayır, asla olmaz (İs.)
- yôort** Yoğurt (Su.; Çr.) "*Güccük bi guşanenin dibinde de ecimcik yôort varımış."* Çorumevi 2000: 18
- yopran** Nezaketsizlik, kabalık (Çr.)
- yopuk** Başörtüsü (Os.)
- yorak (1)** Mest, çapula, yemeni gibi ayakkabılara vurulan meşin yama (İs.; Su.)
- yorak (2)** Yatkınlık, alışkanlık (Çr.)
- yorak (3)** Kir, pislik (İs.)
- yoraklı** Kirli, çok pis (İs.)
- yordam** Kural, yöntem (İs.)
- yordamlı** 1. Eli yatkın, becerikli, hünerli (İs.) 2. Eğitim görmüş, incelikli (Çr.)
- yordamsız** Kaba, patavatsız (Çitli-Me.)
- yore** Un değirmenlerinde, üstteki taşın çevreye fırlattığı un (İs.)
- yorga** Atlarda, rahvana yakın bir yürüyüş biçimi; yumuşak rahvan (Su.) "*Boş eşek yorga gider."* Yoksul 2013: 158
- yorganı ağarlastırmak** Gittiği ya da oturduğu yeri rahat bulduğu için zamanında geri gelmemek (Su.)
- yorgun argın** Çok yorulmuş (Çr.)
- yorğu** Yorgunluk (Çr.)
- yorkutmak** Yormak (Çr.)
- yosa** Yoksa (Kargı-Os.; Çr.) "*Gece aklına düştü de koye mi geliyon la yoosa?"* Özçatalbaş, 2002: 65
- yösam** Yoksa (Çr.) "*Suçumuz hırsızlık mı yoosam aha bu mu?"* Lâçin 2007/63: 6
- yosma** Güzel, çok güzel (İs.; Hüsem Dede-Os.; Evcortakışla-Çr.) "*Ey anadan doğma yosmam tüle-*
- ğim / Kaş göz süzmek töresizlik değil mi?"* Ercan 1997: 66
- yov** Hayır, değil, yok (Çr.)
- yoydurmak** Yorumlatmak, açıklatmak (Çr.)
- yoymak (1)** Tavuğun piliçlerini başından dağıtması (İs.)
- yoymak (2)** Yorumlamak, açıklamak (İsahacı-Al.; Sarim-bey-Çr.) "*Songünlerde sararıp zayıflamasını başkaca hiçbir ihtimale yoyuyorlardı."* Arısoy 1970: 78
- yoz (1)** Ham, olmamış, aykırı (Eskiekin-Çr.) "*Kim bilir, kim nasıl olacak yarın? / Çoğu bu dünyadan yoz gelir geçer"* Kurtoğlu, 2006: 78
- yoz (2)** 1. Kısır, erkek davardan oluşan sürü (İs.; Aşıkbükü-Os.; Sarimbey, Serban-Çr.) "*Bir koyunun on kuzusu var daha yozum der."* Yöndem 1983: 66 2. Zayıf hayvan (Çr.)
- yoz (3)** 1. Yabanıl, kaba kişi (Yazır-Bo.; İs.; Aşıkbükü-Os.; Evcortakışla, Sarimbey-Çr.) "*Güzel izzet ikram arada kaldı / Büyük küçük birbirinden yoz oldu"* Ercan 1991: 191 2. Yalın, tek (Çr.) "*Karanfiller yoz açtı."* Tdk 1993: 4824
- yozmak** Bitkinin, hayvanın zamanla soysuzlaşması, bozulması, yabanılaşması (Evcortakışla, Sarimbey-Çr.) "*Cıvciv uçmadıkça yozmaz anadan / Mecnun hakikata erdi Leyla'dan"* Şahadoğru 1995: 252
- yozcucu** Düğünde oğlan evinden kız evine oradaki işleri düzenlemek için gönderilen kişiler (Ye-

- şilyurt-Al.) “Yozucu kız tarafına vardığında kendilerine yemek sunulur.” *Yöndem* 1983: 11
- yozuk** Yabancılaşmış (Evcortakışla-Çr.) “İnsan kandırmayı görevdir sanmış / Bunca insanlıktan yozuk vay küstah” *Şahadoğru* 1995: 277
- yozulmak** İşten soğumak, yabancılaşmak (İsahacı-Al.; Beylice, Gökçam-Su.; Serban-Çr.) “Güzel izzet ikram arada kaldı / Büyük küçük birbirinden yozuldu” *Çimen*, 2005a: 41
- yögrük** Ayağına çabuk, hızlı giden (Çr.) “Yögrük atın var, daha ne isten?” *Kerman* 1997: 26
- yön** Yüz, alnaç (İs.; Os.)
- yönâ** İnatçı, dik kafalı (Çr.)
- yöndem** Yol, uygun biçim, yöntem (İs.)
- yöndemli** Becerikli, eli işe yatkın, yoluyla yordamıyla iş yapan (İs.; Çr.)
- yöndemsiz** Yeteneksiz, beceriksiz (İs.)
- yönek** Yön (Çr.)
- yöntem** Yersiz, anlamsız (Çr.)
- yöntemli** Uysal, olgun kişi (Çr.)
- yöntemsiz** Yeteneksiz, beceriksiz (Os.)
- yönü beri** İstekli, gönlü var (Su.)
- yörân** → yöreğen (Çr.)
- yöre (1)** Değirmenlerde, taşla kasnak arasında kalan, hayvan yemi olarak kullanılan un (Su.; Ovasaray-Çr.)
- yöre (2)** Çevre (Çr.)
- yöreğen** İyi yürüyen, eğitilmiş hayvan (Çr.)
- yörelilik** Değirmen taşının çevresinde, iri unun biriktiği yer (İs.)
- yörên** → yöreğen (Çr.)
- yörgen** Eşkini fazla (Çr.)
- yörüdüm** Damızlık davar, sığır (İs.)
- yörük** Göçebe (Evc-Bo.; Çr.) “Yörük göçü giderek düzelir.” *Yoksul* 2013: 662
- yörük akıl** Akıllı havada (Çr.)
- yörük yeli** Kuzeyden esen rüzgâr (Su.) “Ama esen poyraz değil, yörük yeliydi.” *Sarıyüce* 2004: 36
- yörümek** Yürümek (Keller-Su.; Elmalı, Evcortakışla, Göcenovacığ-Çr.) “Kaşların kara hatsız / Yörü hey hakikatsiz” *Ertekin* 2006: 77
- yörütme (1)** Yapmak, yerine getirmek (İs.; Çr.) “Altunu eritirim / Sözümü yörütürüm” *Ertekin* 2006: 15
- yörütme (2)** Hareket etmek (Çr.) “Saartdim de yetişemedim. Araba yörüttü.” *Özdemir* 2019: 23
- yövmüye** Gündelik, yevmiye (Karkın-İs.) “Yövmüye bi sürü para eder.” *Abaz* 2004: 143
- yufka (1)** Yuvarlak biçimde açılmış ince sac ekmeği (Evc-Bo.; Babaoğlu, Beydili, Sarimbey-Çr.) “Açlıkla tokluğun arası yarım yufka.” *Yoksul* 2013: 7
- yufka (2)** Çok az, kıt (Çr.) “Arkası yufka, biraz idareli olun.” *Yoksul* 2013: 66
- yuğal** Baston (Çr.)
- yuğruk** → yuğrum (Çr.)
- yuğrum** Leğende ya da teknelede yoğrulmuş hamur (Çr.)
- yuğurtmek** Koşmak (Çr.) “Kadının birisi yuğurdüp geldi.” *Demiryürek-Ozulu* 2017: 236
- yuha (1)** Aşağılama sözcüğü (Çr.)
- yuha (2)** İnce, duyarlı (Ba.; Çr.) “Ben çok acılar gördüm / Yüreğim ondan yuha” *Aytekin* 2003: 118
- yuha (3)** Yufka ekmeği (Al.; Ba.; Ayva-Do.) “Yuhayı yudamıyom / Gözüm uyudamıyom” *Aytekin* 2003: 177

yuha gezmek Düğün sahibinin eşi, gelini ya da kızı davul zurna eşliğinde ev ev dolaşarak kadınları düğüne çağırarak (Külah-Al)

yuka (1) İnce, sığ (Eskiyapar-Al.; Kamışlı-Su.; Dutçakallı-Çr.) “*Geydiğin çuha yârim / Pek gönlün yuka yârim*” *Barişcan 2001: 36*

yuka (2) İnce açılmış hamurdan yapılan sac ekmeği, yufka (Al.; Dutçakallı-Çr.) “*Dokuz köpeğe bir yuka, öldüm tıka tıka.*” *Yoksul, 2013: 149*

yuka (3) Düğünün birinci günü (Boğazkaya, Dağsaray, Hisarkavak-Me.)

yuklamak Uyuklamak (Kalecikka-ya-Al.)

yuklü Gebe (Ovakarapınar-Çr.)

yukyük → yüklük (Ovakarapınar-Çr.)

yuku Uyku (Kalecikkaya-Al.)

yuma bakmak Süzgün gözle bakmak (Su.) “*Kaşların hüma bakar gözlerin yuma bakar*” *Gösterir 2011: 255*

yumak (1) Çime benzer bir çeşit ot (Ahmetoğlan-Çr.) “*Kekiklerin, yavşanların, yumakların, ayrıkların olduğu Kayabaşı'na gidelim mi?*” *Çalışgan 2021: 251*

yumak (2) Yıkamak (Yazır-Bo.; İshacı-Al.; İ.; Kalecik-Me.; Os.; Kamışlı-Su.; Eskiakin, Serban-Çr.) “*Yuyom yuyom da aarmıyo ki hay bacım*” *Özdemir 2019: 72*

yumuç Saklambaç (Ovakarapınar-Çr.)

yumuçma Saklambaç oyunu (Al.)

yumuk Kapalı (Kargı-Os.; Kalede-re-Su.; Çr.) “*Gözleri yumuk olduğu halde arkaya doğru yörür.*” *Ünsal 1944: 15*

yumulcuk → yumuçma (Ka.)

yumulmak Bir işe dört elle sarılmak (Su.; Çr.) “*Aklını başına top-*

lasın, okumaya yumulsun!” *Tahir 2006: 90*

yumuş İş, hizmet buyruğu (Külah-Al.; Yazır-Bo.; Kamışlı-Su.; Çalyayla-Çr.) “*Senin gibi yârim ben / Her yumuşun tutarım*” *Aytekin 2003: 63*

yumuşak diken Yüze gülen düşman (Me.)

yumuş buyurmak İş buyurmak (Çr.)

yun Yün (İs.) “*Şordan bi yun aldıla.*” *Abaz 2004: 167*

yunacak Kirli, pis, pasaklı (Ba.; Yerliköy-İs.; Çalyayla-Çr.) “*Bırak şu yunacağı, onun dediğinden pek hayır gelmez.*” *Şahin 2020: 134*

yunak 1. Çamaşır yıkanan yer, çamaşırılık (Ba.; Fındıklı-Or.; Eskiakin, Evcirtakışla, Karadona-Çr.) “*Yunaktaki kadınların tokaç savaşını erkekler bile ayıramaz*” *Yoksul 2013: 663* 2. Hamam, yıkanma yeri (Ba.; İ.; Dağsaray-Me.; Çıkrık, Karadona-Çr.) “*Çorum'da bir Veli Paşaların konağı, bir de Nurdoğanların yunağı; var mı ötesi?*” *Tahir 2008: 157*

yunak daşı Üzerinde çamaşır yıkanan yassı taş (İs.; Su.) “*Soona çihar onu bi yunak daşında tohaçla ki sahz gibi olurdu.*” *Özdemir 2019: 72*

yunaklık 1→ yunak (Külah-Al.; Su.; Dutçakallı, Gökköy, Mazıbaşı, Ovasaray-Çr.) “*Davulcunun önünde köy yunaklığının yoluna koyulurlar.*” *Dedebaş 1941: 10* 2. Çamaşır teknesinin bulunduğu ağaç masa (Çr.)

yundu Çamaşır ya da bulaşıktan arta kalan su (Ka.)

yunduluk El yıkama yeri (İs.)

yundusu gurtlu Pis, pasaklı (İs.)

yunğal Yumuk yumuk, eğri büğrü (Çr.)

- yunmak** Yıkanmak (İsahacı-Al.; Ba.; İs.; Gölet-Ka.; Çalyayla, Evci-ortakışla, Mislerovacığı, Turgut-Çr.) “*Dellendin mi gündüz gozune, ne suyu, ne yunması şimdi?*” *Özçalbaş 2002: 109*
- yunnuk** Bahçe duvarına, eşik altına dışardan su girmesi için açılan delik (İs.)
- yurdu** İğne deliği (Çr.)
- yusanuk** Bulutlu hava (Al.)
- yutmuk** Ağızdaki bir yutumluk şey (yemek, tükürük gibi) (Çr.)
- yuürtmek** Koşmak (Çr.) “*Haydi saarderek git yuürderek gel.*” *Özdemir 2019: 15*
- yuvak** Kuş yuvası (Ba.; Eskiköy-Çr.) “*Gart Hasan’ın Kepür’deki tallasında keklükler yuvak yapmış.*” *Şahin 2020: 135*
- yualak (1)** Domates (Şaphane-Ba.)
- yualak (2)** Yuvarlak (İs.)
- yualak (3)** Çeltiği kabuğundan ayırmak için harmanda kömüşlere bağlanarak çeltik üzerinde gezdirilen büyük ahşap silindir (Gölet-Ka.)
- yualama** Toprak damlı evlerde damın ağırlığını çeken döşeme ağacı (Dereyazıcı-Al.; İs.; Kızılhamza-Or.)
- yualamak** Yuvarlamak (İs.) “*Hey karga, gel karga, yittim yuvaladım oldu halka, cebi dolu kavurga / Kuşburnu.*” *Gürsel 1997: 261*
- yualanmak** Yuvarlanmak (İs.)
- yuvalak** Yuvarlak (Güvenli-Çr.) “*Tamam, tamam toplanın, yuvalak olun haydi.*” *Hodul 2019: 86*
- yuarlak** Değirmen taşını yerine oturtmak için kullanılan iki ucu geniş, orta kısmı dar ağaç araç (Dereyazıcı-Al.)
- yvmak** Yıkamak (Os.)
- yuyamak** Yıkamak (Kargı-Os.)
- yuyuntu** Bulaşık suyu (Çr.)
- yüğrük (1)** 1. Güçlü, çevik, çalışkan, eline ayağına çabuk kimse (Os.; Çr.) 2. İyi yürüyen, koşan at (Çr.) “*Antiğin Rıza da bıraktı kaçtı / Yarış atından da yüğrük patıron*” *Özgür 2002: 91*
- yüğrük (2)** Aklına eseni yapan, eksik akıllı (Çr.)
- yüğürlmek** Oturduğu yerde salanmak (Çr.)
- yüğüük** Yüksük (Çr.)
- yüğüünmek** Yüksünmek, işten kaçmak (Çr.)
- yüğüürtmek** Koşmak (Me.; Göcenovacığı-Çr.) “*Kedinin yüğüürttüğü samanlığa kadardır.*” *Kerman 1997: 48*
- yük** Hayvan üstündeki iki küfe ağırlık (İs.)
- yüklü** Gebe (İs.) “*Öldüğünde zavalı gelinin üzeri yüklüymüş.*” *Yoksul, 2013: 526*
- yüklük** Odaların duvarına gömülü biçimde yapılmış yatak yorgan dolabı (Kılavuz-Al.; Bo.; Kargı Yaylası-Ka.; Oğ.; Kargı-Os.)
- yüksek ebe** Ebenin kendisinden yüksek bir yerde olanları sobelemediği bir çocuk oyunu (Çr.)
- yüksünmek** Bir işi yapmaya üşenmek (Kulah-Al.; Aşıkbükü-Os.; Sarimbey-Çr.) “*Can vermeye yüksünmem / Senin gibi cana ben*” *Gösterir 2011: 236*
- yükünmek** Yükü sırtına almak, yüklenmek (Çr.)
- yülâlemek** → yülemek (Çr.)
- yülâli** → yülekli (Çr.)
- yüleği** Bileme taşı (Çr.)
- yülek** Tıraş edilmiş, kılları kesilmiş, koparılmış (Çr.)
- yülekli** Keskin, bilenmiş nesne (Çr.)

yülelemek Balta, keser, çapa gibi gereçlerin ağzını düzeltmek, inceletmek, bilemek (Çr.)

yülemek → yülümek (Su.) "Bıçaklar hiç nazlanmadan bir ustura gibi yüleyerek orasını cascavlak bırakırdı." *Sarıyüce 2004: 117*

yülüme Çivi düzeltmede kullanılan ufak çekiç (Çr.)

yülümek Tıraş etmek, kazımak (Ba.; İs.; Aşağıfındıklı-Su.; Dutçakallı, İsmailköy-Çr.) "Öyle oldu ki, kılı yülüyor." *Güven 2013: 37*

yülütmek Saçını sakalını tıraş ettirmek, tüylerini yoldurmak (Külâh-Al.; Ba.; İs.; Sarimbey-Çr.) "Kafayı Topal İssiyin'e yülütmüş. Saçları eskisinden daha gür çıka-caamış." *Şahin 2020: 135*

yümrü Yumru (Serban-Çr.) "Hilâlim der gayrı gitti ömrümüz / Hâlâ daha düzelmedi yümrümüz" *Koçak 1980: 155*

yün bastı Bir çeşit heybe, kilim motifi (Su.)

yüngül Hafif (Al.)

yürağan → yürügen (Çr.)

yüreği gitmek İshal olmak (Çr.)

yüreği kuş pişirmek Çok fazla endişelenmek (Çr.)

yürek Karın, mide, bağırsak (Çr.)

yürek atması Yürek çarpıntısı (İs.)

yürek kalkması Yürek çarpıntısı (İs.)

yürek yavuncumak Karnı acıkmak (İs.)

yürtmek Koşmak (Çr.)

yürügen İyi yürüyen (Çr.) "Enikçi'ye üç yürügen at versen bir tazıyı değişmez." *Gümüş 1977: 48*

yürük Her şeye koşan (Dutçakallı-Çr.) "Kör bıçak ete yürük, pis kadın dile yürük." *Yoksul 2013: 465*

yürütmek Bir taşınmazı tapusuyla başkasının üzerine geçirmek

(Göcenovacığı-Çr.) "Olanca mülk analığıyla kız kardeşine yürütülmüş, kendi ortalarında kalmışca omuzları düştü Eyüp'ün." *Gümüş 1977: 10*

yüşek Yüksek (İs.; Çr.) "Şo garşiki yüşek depede." *Abaz, 2004: 102*

yüssük Yüzük (Yerliköy-İs.)

yüsük Yüksük (Çr.)

yüsüre Karakehribar gibi bir çeşit ağaçtan yapılan tespih (Çr.)

yütmek Yitmek (İsahacı-Al.; Ba.; Obruk-Do.; İs.) "İki bilyem yüt-müş göbeller, dooru söyleyin, siz mi aldınız?" *Şahin 2020: 135*

yütük Yitik (İs.)

yütürmek Yitirmek (İsahacı-Al.; Ba.; İs.) "Bir yavru yütürdüm bu nasıl ola / Yütürdüm bebeği ben bulamadım" *Arisoy 1970: 37*

yüzbek Turşu yapılacak keleşin üstünden çıkarılan yumuşak bölüm (Çr.)

yüz beklîği Normal bir istek olmadığı halde normalmiş süsü vererek, utanmayı bir kenara bırakarak istekte bulunma (İs.)

yüz bozmak Sütün yüzünü içine karıştırmak (Çr.)

yüzcek 1. Yüz yüze, yüzünden (Çr.) "Yüzcek tanıyorum ama adını bilmiyorum." *Tdk 1993: 4335* 2. Yüzüne (Çr.) "Deruni diyorum, yüzcek demiyorum." *Tdk, 1993: 4827*

yüze gelmek Kafa tutmak, karşılık vermek (Ba.; Karkın-İs.; Çr.) "Fakat padişahın yüzüne geleliyo." *Akbaş 1983: 13*

yüzeğen İyi yüzen (Çr.)

yüzek Yüzme (Âşıkbüku-Os.) "Yaylacıların çocuklarının çoğu yüzek bilmez bu ırmak kıyısı köyde." *Arslaner 2016: 266*

yüz ekşitmek Surat asmak, hoşlanmadığını belli etmek (Çr.)

yüzellik Halk inancına göre nazar değmesini önleyen bir ot (Su.; Ovakarapınar-Çr.) “*Anşa Nenem baston elde gezerdi / Elmas Ebem çok yüzellik dizerdi*” Kurtoğlu 1998: 14

yüzerlik → yüzellik (Eskiyapar-Al.) “*Alaca mezarlığı / Top biter yüzerliği*” Barışcan 2001: 36

yüzetmek 1. Ismarlamak (İs.)

2. Göndermek, aktarmak (Çr.)

yüzgeç İyi yüzen kimse (Os.; Evciortakışla-Çr.) “*Çocuklar ırmakta çıplak yüzerler / Pek çok yüzgecin var güzel Osmancık*” Çağlar 1952: 40

yüzgen Yüzücü, iyi yüzen (Çr.)

yüz görümceliği Yüz görümlüğü (Eskiekin-Çr.) “*Yüz görümceliği bir altın takar / Kaldırır duvağın, yüzüne bakar*” Kurtoğlu 1994: 177

yüz görümlüğü Gerdek gecesı, gelinin yüzündeki duvağı açmak için güveyin verdiği armağan (Os.; Çr.) “*Yüz görümlüğü vermeden gelini gonusdurmaya galkma.*” Özçatalbaş 2002: 115

yüzgöz olmak Sık sık bozuşmak, küsüşmek (Çr.) “*Onlarla yüzgöz olmak istemezmiş.*” Seyda 2006: 136

yüzgen İyi yüzen (Çr.)

yüzkiri Utanılacak şey, yüz karası (Çr.)

yüzlekçi Yüze gülerak ağızdan söz alan, söz taşıyan, kovcu (Çukurlu-Su.) “*İki yüzlekçisin fırsat gidersin / Bak alında yazılmıştır tuğra gör*” (Âşık Hüseyin) İvgin 2009: 47

yüzlemek (1) İşi baştan savmak (Çr.) “*Yâr Allah'ın seversen / Beni böyle yüzleme*” Aytekin 2003: 179

yüzlemek (2) 1.Yüzleştirmek, iki kişiyi yüz yüze getirerek bir sö-

zün doğruluğunu, söylenip söylenmediğini araştırmak (Çr.) 2. Birinin suçunu yüzüne vurmak (Çr.) “*Hala böyle demişti de, bilinen iki ağır suç daha varken hiçbirini yüzlememişti.*” Seyda 2006: 12

yüzlü Şımarık (İs.)

yüzlük Altın küpe (Çr.)

yüzlü taş Duvar örgüsünde kullanılan özenle yontulmuş taş (Or.)

yüznumara Tuvalet (Or.)

yüz tutamağı Bir yardıma karşılık teşekkür için verilen armağan (Çr.)

yüzü açılmak Çevresini, dünyayı anlamaya başlamak (Çr.) “*Ben bir şey bilmiyordum / Çapkın yüzümü açtın*” Ertekin 2006: 30

yüzü bozulmak Üzüntüden yüzü apak olmak (Çr.)

yüzük Bir seyirlik köy oyunu (İsmailköy-Çr.) “*Gençlerin bazı günler aralarında tertipledikleri yüzük, domino, ceviz, elma oyunları oynanır da dahaca eğlence yoktu.*” Arısoy 1970: 89

yüzük atma Nişanı bozma (Su.)

yüzüncü istifam Kırmızı ipek ipikten bükülerek yapılan, aralarına çeşitli boncuklar, altınlar dizilen gerdanlık (Çr.)

yüzün düşmek Değerinden düşmek, önemini yitirmek (Çalyayla, Serban-Çr.) “*Dosttan yüzün düşen ölmüş sayılır / Belki bizi ölmüş saydın sevdiğim*” Koçak 1980: 135

yüzüngüylü → yüzünkoyun (Gökçam-Su.; Çalyayla, Ovakarapınar-Çr.)

yüzüngüyü → yüzünkoyun (Âşık-bükü-Os.)

yüzünkoyun Yüzü aşağı gelecek biçimde yatmak ya da düşmek (İs.)

yüzünkuyu → yüzünkoyun (Çr.)
yüzünmek Utanmak, yüzü kızarmak (Su.) "Yüzündüğümden o eve gidemem." *Uçakçı* 2006: 376
yüzü sahtiye gibi Hiç utanması yok (Os.)
yüzü yer olmak Utanmak (Göce-novacığı-Çr.) "Çabuk çorbayı pişirin misafirlerin yanında yüzümüz yer olmasın." *Ertekin* 1946: 20
yüz yumak Kötü davranışlarla kendisine güvenenleri utandırmak (Su.) "Oğlana yüz yumadı / Değnek bacaklı gelin" *Aytekin* 2003: 7

Z

zâ (1) Kışkırtma, kızdırma için kullanılan ünlem (Çr.)
za (2) 1. Süs, boya (Çr.) 2. Gösteriş, çalım, giyim kuşam (Çr.)
zaan Sahan (Ba.; İs.; Dutçakallı-Çr.) "Şu zaanda galan börülce gavurmasını da sıyırır ki teküllün güzel olsun yiyenim." *Şahin* 2020: 136
zaar (1) Kısa boylu, çelimsiz (Bademce, Yağcılar-Ka.)
zaar (2) Yetiştirilmekte olan av köpeği (Ba.; Su.) "Üsüğün İramazan'ın zaarı gibi ne cengirdiyo." *Uçakçı* 2006: 223
zaar (3) Sanırım, her halde (Ba.; İs.) "Pıçaklarım da bütün bunlar açığa çıkmaz sanmış zaar." *Gümüüş* 1977: 56
zabāca Sabaha kadar (Harunköy-İs.) "Zabāca yarım ak masura sarardım." *Abaz* 2004: 131
zabah Sabah (İkipınar, Karkın-İs.; Âşıkbüke-Os.; Su.; Sarimbey-Çr.) "Yarın zabaha çokelek, çemenle bi

gozel çay içerik." *Özçatalbaş* 2002: 94
zabahlayın Sabahleyin (Ba.; İs.) "Zabahlayın gün battığı yerden doğuyo." *Akbaş* 1983: 11
zabalayın Sabahleyin (Bademce-Ka.; Acıpınar-Çr.)
zabānan Sabahleyin (Ba.; İs.; Kuyucak-Me.) "Emmiñe gidip dediñ mi zabānan erken gelsiñler." *Özdemir* 2019: 15
zabān körü Sabahın ilk saatleri (İs.)
zābı Sahibi (Esentepe-İs.) "Şey itmiş de bebek zābı olmuş." *Abaz* 2004: 118
zabın Zayıf, gelişmemiş (Al.; Os.; Su.; Dutçakallı, Gökköy, Serban-Çr.) "Ula zabın Mehmet nerden aldın lan parayı?" *Ozulu* 2016: 313
zado Arabalara yapılan yemlik (Çr.)
zağ Sertlik, peklik (Çr.)
zağan Bakır tabak (Ba.; İs.) "Şu zağanın kalayı gitmiş eci, zehirlemesin soona." *Şahin* 2020: 136
zağap Sahip (Âşıkbüke-Os.) "Bu yaşın zağabı olduk, öyle güzel hanım görmedük." *Arslaner* 2016: 178
zağar (1) Köpek yavrusu, fino gibi küçük köpek cinsi (Külah-Al.; Yazır-Bo.; Yerliköy-İs.; Gökçam-Su.) "Nerde la o zağar, bi hav bile demedi boşa mı besliyoh?" *Hodul* 2019: 28
zağar (2) Zahiren, açık (Al.)
zağartlak Boş konuşan kimse (Ba.) "Onun dediklerine pek kulağ asma, zağartlağın tekidir." *Şahin* 2020: 136
zağdırmak Zorla iterek kaydırmak, arasını açmak (Su.)
zağlamak (1) Aniden, birdenbire çıkmak (Su.) "Bülbül kafesten bir

- delik bulmuş, zağladı kaçtı.” Koşay-İşitman 1932: 433*
- zağlamak (1)** Bilemek (Kalecik-Me.) “*Cenge çıkan kılıç zağlar / Gargalardan kuşum olmaz” Piroğlu 1981: 65*
- zağlatmak** Açmak, boşaltmak (iplik ya da benzerleri için) (Su.)
- zağlı** Yağlı, besili, gelişmiş (İs.; Çıkrık-Çr.) “*Hayvan bahara zağlı çıkmalı.” Tdk 1993: 4343*
- zağ vermek** Pohpohlamak, övüp hız vermek (İs.)
- zağ zağ** Çok, güçlü (Çr.)
- zahan** Tabak, sahan (Âşıkbükü-Os.; Büyükgülücek, Ovakarapınar, Türkler-Çr.)
- zahar** 1. Evet, olasılıkla (Su.; Göcenovacığı-Çr.) 2. Meğer (Al.) “*Cenaze diye yanlış eve geldik biz zahar!*” Özçatalbaş 2003: 9
- zahdi** Zaten (İs.; Or.; Su.)
- zahma (1)** 1. Üzengi kayışı (İs.) 2. Mahmuz (Çr.)
- zahma (2)** Tehlike (Göcenovacığı-Çr.) “*Çık ulan, dedi. Zahmayı atlattın, çık... Boku yidiydin emme dua et bana.*” Gümüş 1977: 78
- zahme** Mahmuz (Çr.)
- zahmeri** 1. Kışın en soğuk günleri (İsahacı-Al.; Evcı-Bo.; Elmapınar-Me.; Su.; Çanakçı-Çr.) 2. Şubat ayı (Çıkrık-Çr.) “*Zahmerinin kışı başka, feleğin işi başka.*” Yoksul 2013: 669
- zaho** Palto (Elvançelesi-Me.) “*Benim zahoyu çıkardığımı görünce geldi bana bi kızdı.*” Balıkçı 2010: 77
- zahra** 1. Buğday, arpa gibi tahıllar (Ba.; Su.; Çr.) 2. Hayvan yemi, zahire (Âşıkbükü-Os.) “*Kışa hazırlık olarak uç ramuk zahra getürtüm. Yeter herhâl.*” Şahin 2020: 136
- zalanmak** Şişmanlamak, yağlanmak (Çr.)
- zalatalık** Salatalık (Al.)
- zallanmak** İnlemek, usanç gelmek, bıkkınlık duymak (İs.)
- zamah** 1. Eğlenti, şenlik (Su.) 2. Semah oyunu (Örencik-Çr.) “*Pirin aşkına zamahı / Dönenim safa geldiniz*” Koçak 1980: 271 3. Oyun, şenlik meydanı (Doğla-Me.)
- zamak** Semah (Çalyayla, Serban-Çr.)
- zamane çocuğu** Yaşının üstünde söz söyleyen, bilgiç bilgiç konuşan çocuk (Çr.)
- zamanın behrinde** Bir zamanlar (Çalyayla-Çr.)
- zamheri** → zemheri (Çr.) “*Karakış karada, zamheri arada, şubat azdır, mart yazdır.*” Eker 1940: 15
- zamırsak** Sarımsak (Al.)
- zamzak** Aptal, deli (Çr.)
- zân** Tabak, sahan (İkipınar-İs.) “*Yaprâ aldım, zâna godum.*” Abaz 2004: 123
- zangadak** Birdenbire (İs.)
- zangadan ortaya çıkmak** Umulmadık bir zamanda ortaya çıkmak (Os.)
- zangidak** Birdenbire (İs.; Ovakarapınar-Çr.)
- zangıdanak durmak** Frene basmış gibi aniden durmak (Çr.)
- zangıldak** Bir yere başkasının aracılığıyla çağrılmadan giden kişi (Çıkrık-Çr.) “*Gendi geldiğine bişi demiyom da yanındaki zangıldaklar olmasa.*” Gösterir 2020: 42
- zanıtmak** Anlatmak, duyurmak (Su.)
- zantır (1)** Bir çeşit çalgı (Çr.)
- zantır (2)** Teneke (Figani-Me.)
- zantor** Bir çeşit çalgı (Çr.)
- zanzun** Boşboğaz (Çr.)

zanzun etmek Boşboğazlık etmek (Çr.)

zâp Sahip (Çavuşoğlu-İs.) "Hiç zâp çıkmadı hiç." *Abaz 2004: 139*

zaraman Bezginlik, sızlanma anlamı, eleman (Çr.)

zardalak Sümbül (Çr.) "Şu bizim komşunun avlusunda ne güzel zardalaklar vardı." *Tuluk 1991: 2*

zârek Keten tohumu, zeyrek, susam (Ovakarapınar-Çr.) "Yedi çeten saman, 10 hak zârek geldi." *Demiryürek-Ozulu 2017: 274*

zar ekmeği Pide (Çr.)

zargılanmak 1. Nazlanmak (Çıkrık-Çr.) 2. İstemek, direnmek (genellikle çocuk için) (Çıkrık-Çr.)

zarı Yokluk, yoksulluk çeken (Şekerhacılı-Su.; Çalyayla, Eskiikin, Serban-Çr.) "Kurtoğlu bak dolar, boşalır kabın / Her sene zarısın, her sene zabın" *Kurtoğlu 1998: 57*

zarılık Düşkünlük, yoksulluk (Yeşilyurt-Al.; Ba.; Çalyayla-Çr.) "Bittin artık zarılık / Yere batsın ayrılık" *Gösterir 2011: 178*

zarıncamak → zarıncıemek (Erdek-Çr.) "Beni sana vermezler / Zarıncama hiç oğlan" *Gösterir 2011: 231*

zarı zarı Sızlayarak, inleyerek ağlama (İsahacı-Al.; Serban-Çr.) "Ağlıyası zarı zarı / Haşat etti su testimi" *Arısoy 1970: 60*

zarıncıemek Sıkıntıdan, yokluktan acınacak duruma düşmek (Yeşilyurt-Al.; Su.; Çr.) "Sen orada gül oyna / Ben burda zarıncıyım" *Aytekin 2003: 114*

zarı zarı → zarı zarı (Yazır-Bo.) "Uyandım ki düş imiş / Ağladım zarı zarı" *Ertekin 2006: 27*

zarpadan İki nesnenin birbirine uyumla yerleşmesinin sesi (Su.)

zarpıdak Beklenmedik bir anda, birdenbire (İs.; Ovakarapınar-Çr.) "Zarpıdak ortaya çıkıverdi." *Yoksul 2013: 671*

zarpıdan → zarpıdak (İs.) "Oluñ başına zarpıdan bi kepce havla düşdü." *Abaz 2004: 104*

zarpıdanak → zarpıdak (Ovakarapınar-Çr.)

zarplamak İşaretlemek (Çr.) "Göğüs cebinden bir tebeşir çıkarıp kara kayanın bi yerini zarpladı." *Tahir 2007: 266*

zarplı Zorlu, güçlü (İs.) "Ardını zarplı yere dayamadan karı sevmeye kalkanın başına neler gelir." *Tahir 2004: 379*

zarta (1) Abartma, atma, övünme (İs.)

zarta (2) Osuruk (Çr.) "Eşşeğe bir cilve yap demişler, göt atıp zarta çekmiş." *Gürsel 1997: 255*

zartacı Abartmalı, yalan konuşan (İs.)

zarta atmak Abartarak kendini övmek, abartılı konuşmak (İs.; Su.)

zart atmak → zarta atmak (Me.)

zartlak Kuru gürlütcü, palavracı kimse (Çr.)

zarzalak 1. Leylak (Çr.) 2. Sümbül (Çr.)

zatti Zaten (Bademce-Ka.)

zat zahre Yiyecek içecek, azık (Çr.)

zavar (1) Hayvanlara yedirilmek için hazırlanan tahıl kırması (Ba.; Bahattin-İs.; Su.; Beydili, Ovasaray, Türkler-Çr.) "Zavarı bol çekti-relim ki, kışın mal davar rahat etsin." *Yoksul 2013: 671*

zavar (2) İri bulgur (Dereyazıcı-Al.)

zavarak Salatalık, hıyar (Çr.)

zavğı Böreklik, baklavalık un (Çr.)

- zavırtı** Anlaşılmaz, anlamsız söz, ses için (Çr.)
- zavrak (1)** Hıyar, salatalık (Külah-Al.; Ba.; Os.; Aşağıfındıklı-Su.; Gökçe ağaç-Uğ.; Çr.) *"Pancara çükündür, hıyara zavrak / Diyeni görürsen Çorumludur o"* Gösterir 2014: 80
- zavrak (2)** Biraz deli dolu kimse (Ba.) *"İyidir, hoştur emme azıcık da zavrakdır."* Şahin 2020: 137
- zavza (1)** Sebze (Bademce-Ka.)
- zavza (2)** Salatalık (Yenişihlar-Ba.; İs.) *"Emmi, verdiği zavzalar hep çiyitli çıktı. Ayıp olmadı mı?"* Şahin 2020: 137
- zavza bozumu** Sebzelerin ürün verme döneminin sona ermesi (Bademce-Ka.)
- zavzak** Salatalık, hıyar (Al.; Evcibo.; İs.; Dutçakallı-Çr.) *"Niye gız, domatis yerik, zavrak yerik çitir."* Özdemir 2019: 52
- zavzav** Oyunda nefes almadan, istenilen yere ulaşmak için kural gereği söylenen söz (Os.)
- zavzı** 1. Sebze (Or.) 2. Sebze ekilen yer (Su.)
- zavzu** 1. Sebze (Eskiekin, Üçköy, Sarimbey-Çr.) *"Oğlak, kuzu, şişek, kısır / Zavzuyu ısır ha ısır"* (Mırık) Ercan 1991: 295 2. Sebzelik, sebze bahçesi (Âşıkbükü-Os.; Çıkrık, Ovakarapınar-Çr.)
- zavzuluk** 1. Ekmeklik buğday (Ovakarapınar-Çr.) *"Bu yılki zavzuluk zor yetecek."* Kerman 1997: 26 2. Sebzelik (Ahmetoğlan-Çr.) *"Eşref'in tarlasının bir peykesini zavzuluk yapardık."* Çalışgan 2021: 86
- zaybak (1)** Cıva (Çr.)
- zaybak (2)** Hoppa (Çr.)
- zaybak (3)** 1. Sabırsız, dayanıksız (özellikle hasta için) (Su.; Çalyayla-Çr.) 2. Canı Tatlı olan (Kıcılı Al.) *"Bazıları ise çok zay-bak olur, daha kerpeteni dişe tak-madan kuş gibi çırpınır, barım barım bağırır."* Özcan 2021: 6 3. Dönek, sözünde durmayan (Çr.)
- zayıt** Yabancı, el (Dutçakallı-Çr.)
- zayluluk** Muhtaçlık, düşkünlük, yoksulluk (Âşıkbükü-Os.) *"Senin kapına gelinmez; ama zayluluk başa bela."* Arslaner 2016: 266
- zaza** 1. Kaba konuşan (Çr.) 2. Dilsiz (Çıkrık-Çr.)
- zazalak** Erguvan çiçeği (Çr.)
- zbellâ** → zebellah (İs.; Su.)
- zbellah** İriyarı, uzun, biçimsiz kimse (Çıkrık-Çr.)
- zebirt** → zebet (Çr.)
- zebet** Ağır, keskin kokulu bir çeşit esans (Çr.)
- zebil (1)** Çok fazla (Ba.; Aşağıfındıklı-Su.; Dutçakallı-Çr.) *"Zerdali bu yıl zebil gibi, toplamayan bitmiyor."* Yoksul 2013: 673
- zebil (2)** Sulu çamur, çerçöp (Çr.)
- zebili** Zemzem (Su.)
- zebze** Sebze (Al.)
- zede** İz, eziklik (Çr.)
- ze'e (1)** Defol (İs.)
- ze'e (2)** Hayır (İs.)
- zefil** Bakımsız, perişan, zayıf düşmüş (Ba.; Kuyucak-Me.; Çr.) *"Ye gız, aha sufra bak babalı boynuña. Ye zefil olma."* Özdemir 2019: 41
- zeğerden** Orta boyda ayakkabı kalıbı (İs.)
- zeğrek** Susamgillerden, yağlı taneli bitki (Beydili-Çr.)
- zeh** 1. Çizgi gibi ince oyuk, yiv (Çr.) 2. Köşe, keskin kıyı çizgisi (İs.)
- zehel** → zehil (Çr.)
- zehen** Tabak (Külah, Miyanesultan-Al.; Aşağıfındıklı-Su.)
- zehi geçmek** Bunalmak, ateş basmak (Çr.)

zehil Güneş alan yer, sıcak bölge (Çr.)

zehilce → zehil (Çr.)

zehin Zihin (İs.; Çiçeklikeller-Su.)
"Gurban olduğum Allah zehin açıklığı versin." *Oğuz 2007a: 17*

zehmeri Kış ayının başlangıcı, aralık ayı (Gölet-Ka.) "Zehmeri girdi, havalar soğudu." www.golet.tr.gg/

Zeki Müren kipriği Bir çeşit tığ oyası (Çr.)

zekinimek Hastanın iyileşmeye başlaması (Çıkrık-Çr.)

zeklemek Alay etmek, eğlenmek (Çr.)

zeklenmek Alay etmek, dalga geçmek (Ba.; Harunköy-İs.; Gölet-Ka.; Âşıkbükü-Os.) "Sen bakma bunların zeklenmesine." *Tahir 2007: 273*

zeksen Seksen (Aşağızeytin-Os.)

zelba → zelve (Dutçakallı-Çr.)

zelber Engel, ayak bağı, sıkıntı (Al.)

zelber olmak Engel olmak (Al.)

zelle Lezzet, tat (Ba.) "O düğünde yediğim dolma gibi zellelisine ras gelmedim bu sene." *Şahin 2020: 137*

zelleli Lezzetli (Yağcılar-Ka.)

zelve Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek (Alacahöyük-Al.; Yazır-Bo.; İs.; Gökçam-Su.; Beydili, Büğet-Çr.) "Dovvah var öküze zelve kırdırır / Dovvah var verepte kağni durdurur" (*Türkmenoğlu*) *Özgür 2002: 99*

zelve vurma Büyükbaş hayvanları halsiz bırakan bir hastalık (Su.)

zelze → zerze (Çr.) "Cümle gapısının zelzesiyen birlikte sallandığını eşitmiş." *Çorumevi 2001: 16*

zemin Ot ya da bağ bıçkısı (Mak-sutlu-Ka.)

zencir Zincir (Alacahöyük-Al.; Mislerovacıği-Çr.) "Akıl Mecnun gibi çöllere düştü / Zencirler kar etmez divane oldu" *Koygun 2002: 35*

zenne (1) Cura, bağlama (Çr.)

zenne (2) En küçük yetişkin ayakkabısı ölçüsü (İs.)

zennüç Sırlı yağ küpü (İs.)

zerdeli Kayısı, zerdali (Kargı-Os.; Çalyayla, Dutçakallı-Çr.) "Topluları perdeli / Çiçek açar zerdeli" *Gösterir 2011: 123*

zardeli Kayısı, zerdali (Ka.)

zere 1. Öyle, evet, zira (Ba.; İs.)

zere 2. Belli bir amaca dayalı davranış (Os.) "Hazırlanın efendim, sorgumuz vardır zere." *Tahir 2004: 103*

zerek Keten tohumu (Bayat-İs.; Elvançelebi-Me.)

zerince Eziyet, çile, üzüntü (Su.)

zerringade Turuncu lale (Çr.)

zerun Güzün ekilen kılçıksız buğday (Os.)

zerve Zil görevi yapan kapı tokmağı (Âşıkbükü-Os.)

zerze 1. Demirden yapılmış kapı sürgüsü (Dutçakallı-Çr.) **zerze 2.** Demir kapı kilidi (Külâh-Al.; Büyükdivan-Çr.) **zerze 3.** Eski kilitlerdeki mandal (Al.) **zerze 4.** Kapılarda kilidin takıldığı dövme halka (İs.; Os.) "Ev kapısının zerzesini de kancaladı dışından." *Gümüş 1977: 155*

zerzele Deprem, zelzele (Dutçakallı-Çr.)

zerzemük Yazın erken olgunlaşan, orta irilikte tatlı bir armut cinsi (İs.)

zevk etmek Alay etmek (Çr.)

zevklenmek Alay etmek, eğlenmek (Evcı-Bo.; Çitli, Çıkrık-Çr.) "Öbür avcılar da yetişip can çeki-

- şen heliğin başında zevklenirler.”*
Sarıyüce 2006: 75
- zevle** Saban, kağı arabası gibi araçlara koşulucak hayvan için meşe ağacından yapılmış boyunduruk (Gölet-Ka.)
- zevrak** → zavrak (Çitli-Me.)
- zeyin** Akıl (İs.; Su.; Sarimbey-Çr.)
“Meseleyi insanın zeynine çivi gibi yerleştiriyor.” Gümüş 1977: 1
- zeykir** Çok ince (Çr.)
- zeyneppirik** Doğadan mantar gibi toplanan küçük, ince bitki (Çr.)
- zeyrek** 1. Keten tohumu (İs.) 2. Bir çeşit susam (Çr.) *“Zeyreğin diz boyu kabaranını eker, yetiştirir-di.” Gümüş 1977: 43*
- zıba** İri yarı, uzun boylu, şişman kimse (İs.; Çıkrık-Çr.)
- zıbarmah** → zıbarmak (Me.; Çr.)
- zıbarmak** 1. Ölmek (Me.; Su.)
“Zıbarmyasica, nerelerdealdın?” Kerman 1997: 26 2. Uyumak (Kargı-Os.; Su.; Çr.) *“Daha zıbar-madın mı?” Yoksul 2013: 223*
- zıbık** Erkek üreme organına benzetilen nesne (Çr.)
- zııldak** 1. Parasız pulsuz, aç sefil, avare gezen (İs.) 2. Kişiliksiz insan; serseri (Yenişihlar-Ba.) *“Bizim mahallede bi zııldak vardı bi zamanlar.” Şahin 2020: 137*
- zıbin** 1. Kadın giysisi, üç etek (Alacahöyük-Al.; Yerliköy-İs., Su.; Dutçakallı, Gökköy-Çr.) 2. Önü açık çocuk giysisi (Os.; Eskiekin-Çr.) *“Zıbin giydim çizili / Yüreciğim sızılı” Gösterir 2011: 125* 3. Kuşak (Çr.)
- zıbka** → zıpka (İs.)
- zıbuklu** 1. Deli (Ba.) 2. Kişiliksiz insan; serseri (Yenişihlar-Ba.) *“Bacım sen ona bakma, zıbuk-lunun teki o.” Şahin 2020: 137*
- zığarmak** 1. Haksızlık etmek (İs.) 2. Karşı gelmek, buyruğa uyma-mak (Ba.; İs.; Çitli-Me.) 3. Kız-mak, çıkışmak (Çitli-Me.)
4. Oyunda mızıkçılık etmek (Yerliköy-İs.; Kavşut-Su.) *“Bu niye zı-ğarıyo, yoosa dayak mı istiyö?” Şahin 2020: 137*
- zığın** Geyik, alageyik (Çr.) *“Kızı vermeyince nasıl güdülecek zığın gibi herif geceleri?” Tahir 2004: 156*
- zıha** Dolma tüfek ya da tabanca doldurulurken barutu bastır-makta kullanılan bez (Çr.)
- zıhı** Güçlü, sıkı, iyi (Çr.)
- zıhılamak** Zorlamak (Çr.)
- zıhım** Zıkkım (Su.; Çr.) *“Babanın bekini, zıhımın kokünü yiyesice.” Uçakçı 2006: 222*
- zıkkım** 1. Ağrı (Me.) 2. Acı (Eski-yapar-Al.; Me.; Dutçakallı-Çr.) 3. Ezilmiş kırmızı domatese tuz konup, maydanoz, sarımsak, cin biberi doğranarak sirkeyle yapı-lan turşu türü bir yiyecek (Gü-venli-Çr.) *“Taşın kökünü, zıkkı-mın, bekini ye.” Yoksul 2013: 599*
- zıldır** Çıplak, aç, yoksul (İs.)
- zıldır zıldır (1)** Çırılçıplak (İs.)
- zıldır zıldır (2)** Oynaklık (Su.) *“Bu köprü zıldır zıldır oynuyor.” Uçakçı 2006: 376*
- zıldır zımba** Bir seyirlik köy oyu-nu (Çr.)
- zılgar** Uzun, iriyarı, gürbüz (Çık-rık-Çr.)
- zılgar gibi** Uzun, iriyarı, gürbüz (Çıkrık-Çr.) *“Zılgar gibi, adamdan ayrıksı bi adam.” Çorumevi 2000: 18*
- zılğıdlı** Güçlü, baskı yapan (Çıkrık-Çr.)
- zılğıt (1)** Azar, aşağılama (İs.; Os.) *“Zılğıt yiyince forsu fosudak in-di.” Yoksul 2013: 673*
- zılğıt (2)** Güç, baskı (Çr.) *“Çocuk, baba zılğıtlarından sığınıp kaça-*

cak bir delik bulamayınca gitti kitaplara, romanlara sığındı.” Seyda 2006: 85

zılgıt (3) Hız (Çr.)

zılgıt çekmek Azarlamak, gözdağı vermek (Çr.) “*Beni buraya zılgıt çekmek için çağırdığını sanıyorum.*” *Sarıyüce 2004: 52*

zılgıtı yemek Azarlanmak (Çr.) “*Komser Gani efendimizin hem zılgıtını hem de şamarını öyle bi yedik ki... Lâçin 2007/63: 6*

zılgıtlamak Bir işi durmadan söyleyerek ya da bağıra çağıra gü-rültüyle birlikte çabucak yaptırmak (Dutçakallı-Çr.)

zılgıtlı Çetin, zor (Ovakarapınar-Çr.)

zılkar Uzun, iriyarı erkek (Çr.)

zılkı Güç, baskı (Çr.)

zılkıtlı Hızlı (Çr.)

zıllamak Bağıra bağıra ağlamak, zırlamak (İs.) “*Niye zıllıyo bu?*” *Özdemir 2019: 48*

zımazık Ağzına dek dolu (Çıkrık-Çr.) “*Kamyonlar zımazık dolu.*” *Serin 1995: 168*

zımba Fazladan olan yük, zahmet, iş (İs.)

zımırzak Küçük dolu (Çr.)

zımzık (1) Sımsıkı, çok sıkışık, tıka basa (Çr.)

zımzık (2) Yumruk (Gölet-Ka.; Çitli-Me.; Âşıkbükü-Os.; Eski-kin-Çr.) “*Zımzığını tepsiye vurunca, sofraya devrildi.*” www.golet.tr.-gg/

zımzıkı Çok koyu, katı (Çalyayla-Çr.)

zımzırık Küçük dolu (Çitli-Me.)

zımzırtlak Eli boş, armağansız (İs.) “*Altı aydır İstanbul’da; zımzırtlak çıkageldi.*” *Tdk 1993: 4371*

zınarmak Mızıklanmak (Su.)

zındalık Çok karanlık yer (Âşıkbükü-Os.) “*Bu gece sokaklar zın-*

dalık gibi, göz gözü görmüyor.” *Arslaner 2016: 266*

zingadan vurmak Elini ayarlamadan acımasızca vurmak (Os.)

zingazık Ağzına dek dolu (Çr.)

zingıdak Birdenbire, ansızın (Kargı-Os.; Çr.) “*Karşısında koca gövdeyi görünce zingıdak yerine oturuverdi.*” *Yoksul 2013: 430*

zingıdanak Birdenbire sert bir biçimde (Çr.) “*Ökkeş’in ayaa bi gaydıydı, zingıdanak düşdü.*” *Tuluk 1991: 2*

zingıldak Oynak (Su.)

zingıldamak Sarsılmak, titremek, yerinden oynamak (Kavşut-Su.)

zingırdamak Ses çıkarmak (İs.) “*İnsanın bağırmaları camları zingırdatıyordu.*” *Tahir 2008: 146*

zinkazık Ağzına dek dolu (Çr.)

zınnık Tabakların derinin tüyünü dökmede kullandıkları bir ilaç (İs.)

zıpa Sıpa (Âşıkbükü-Os.)

zıpçık (1) Dar giysi (Çalyayla-Çr.) “*Giysiyi dar kesim giyene zıpçık / Diyenî görürsen Çorumludur o*” *Gösterir 2014: 80*

zıpçık (2) Erkek üreme organına benzetilen nesne (Çr.) “*Şu zıpçık neymiş, bir de ben görüyüm kız.*” *Kantemir 2015: 84*

zıpçıkı Türedi, kendini bilmez (İs.; Çr.)

zıpır Güçlü, iriyarı (İs.; Dutçakallı-Çr.) “*Bakalım, elin zıpır soluk verir mi?*” *Tahir 2004: 274*

zıpır zıpır Güçlü (Çr.)

zıpka Ağı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar (Alacahöyük-Al.; Çr.) “*Laz zıpkası, sırmalı cepkenle kara başlık herife doğrusu yararıştı.*” *Tahir 2006: 28*

zıplamak Sıçramak, atlamak (Çıkrık-Çr.)

zıranı Horan (Çr.)

- zıranamak** Horan oynamak (Çr.)
- zırantı** Uzun, iriyarı, gürbüz (Ovakarapınar-Çr.) “Önce zırantı köpek davrandı, sonra emmisi.” *Gümüş 1977: 11*
- zıravuş** Korkusuz yiğit (Su.)
- zırba** Sürü, küme (hayvan için) (Toyhane-Ba.; Su.)
- zırlı (1)** İri, kaba, uzun, ağır (İs.)
- zırlı (2)** 1. Kaba, gürültülü ses (Çr.) “İnsan sesine benzemeyen çatlamış söğüt düdüğü zırlıtısıyla ürpertici bir nara koyuverdi.” *Tahir 2006: 34* 2. Eşek anırması (Çr.)
- zırncamak** Yılışmak, sırnaşmak, üstelemek (İs.)
- zırncılamak** Direnmek, inat etmek (Aşıkbüke-Os.)
- zırlamak** 1. Çok söylemek, söylenmek (İs.) 2. Ağlamak (Kargı-Os.; Çr.) “Zırlıyo inmem diye.” *Özçatalbaş 2003: 57* 3. Eşek ya da köpek gibi bağırarak (Çayhatap-Çr.) “Eşsek olsun da zırlasın / Guvaya daş atıp ürenner” *Caferoğlu 1994: 141*
- zırnik** Tutam, elçim, en ufak parça (İs.)
- zırnik göstermemek** Elde var olandan hiçbir şey vermemek (Çr.)
- zırpadak** Birdenbire (Çr.) “Adamın önüne zırpadak çıkarsın da yüreğini oynatırsın.” *Tahir 2006: 300*
- zırta** Patavatsız, saygısız, utanmaz, tembel (Os.; Su.) “Zırta bozluk yapma” *Yoksul 2013: 673*
- zırta gelmek** → zırt getmek (Çr.)
- zırt getmek** Ters davranmak, zıt gitmek (Çr.)
- zırtlak** Uygunsuz (Çr.)
- zırto (1)** İnceliksiz, iyi eğitim görmemiş, kaba kimse (Çr.)
- zırto (2)** Kayısı kurusu (Çitli-Me.)
- zırza** Kapı zinciri, kapı sürgüsü (Bo.; Ka.; Me.)
- zırzamik** Dolu (Çr.)
- zırzıbık** Sıradan insan (Su.) “Çeşmenin önüne zırzıbık dolmuş.” *Uçakçı 2006: 376*
- zırzımbık** Dolu (Çr.)
- zırzımık** 1. Küçük taneli dolu (Bo.; Su.; Eskiköy, Gökköy-Çr.) 2. Büyük taneli dolu (Ba.)
- zırzımuk** Ufak dolu (Ba.; İs.) “Dün akşam yağın zırzımuk ağaçların dallarını girmiş.” *Şahin 2020: 137*
- zırzop (1)** Dügünde güvey evinden gelin yanlısı delikanlılara gelen para, yiyecek, içecek (Kızılhamza-Or.; Dutçakallı-Çr.) “Böylece Seydi Kâhya’yı zırzop vermektan kurtardı.” *Güven 2013: 157*
- zırzop (2)** Elde avuçta durmayan kimse (Yerliköy-İs.)
- zırzop yolu** Delikanlıların düğünde oğlan evinden aldığı bahşış (Eskiekin-Çr.) “Kız çıkacak köyün gönlü görülür / Kaynatadan zırzop yolu alınır” *Kurtoğlu 1994: 174*
- zıva** Ayakçak takmadan biçilen ekin (Eskiekin-Çr.)
- zıvala** Yufka ekmek açılırken kesilen bir ekmeklik hamur, pezi (Gölet-Ka.)
- zıvga** Dar paçalı şalvar (Alacahöyük-Al.; Ka.; Su.; Küçükpalabıyık-Çr.) “Çevreler çepkenler zıvgalar renk renk / Bu yiğit bu güzel bu soylu ahenk” *Ercan 1997: 61*
- zıvka** → zıpka (Me.)
- zıvralamak** Saçmalamak (Çıkrık-Çr.)
- zıvrık** Süprüntü, pislik çamuru (Çr.)
- zibidi** 1. Giyimine özen göstermeyen, kendini bırakmış kişi (İs.) “Zibidilik yapma da adam gibi yanaş.” *Kerman 1997: 26* 2. İşsiz

- gücsüz, başıboş, aylak, parasız, yoksul kimse, serseri (Çıkrık-Çr.) *"El âlem zibidisi gibi ortalarda dolaşma."* *Yoksul 2013: 270*
- zibil** Yerden süpürülerek toplanan tahıl (Su.)
- zibillemek** Yerlerin sulu çamur olması (Bo.)
- zibka** → zıpka (Çr.)
- zifir** Kokulu kir, is, yağ lekesi (Su.)
- zigge** → zikke 4 (Ovakarapınar-Çr.)
- ziğzillenmek** → zivzillenmek (Çr.)
- zikke (1)** Madeni para, sikke (Çr.)
- zikke (2)** Tomrukları iple çekebilmek için kütüğe çakılan ucu halkalı demir kazık (Âşıkbükü-Os.)
- zikke (3)** Ağır, çok ağır (Âşıkbükü-Os.) *"Bu çuvallara ne koydunuz? Zikke gibi, yerinden kalkmıyor."* *Arslaner 2016: 267*
- zikke (4)** Hayvanları bir yere bağlamak için kullanılan zincirin ucundaki demir (Yerliköy-İs.)
- zilfe** Dokuma aygıtında gerilmiş iplerden kırılan, sallanan uçlar (Çr.)
- zili** Kilim, renkli uzun yolluk (Çr.) *"Altı halı, üstü zili; kesilir mi elin dili?"* *Yoksul 2013: 53*
- zimin** Çok ağır (İs.; Su.)
- zingildemek** Oynamak, sarsılmak (Ba.) *"N'oluyo la? Deprem mi oldu? Herşey zingildedim de birden."* *Şahin 2020: 138*
- zingirdekli** Çalıp eğlenmeyi seven kadın (Os.; Palabıyık-Çr.) *"Sen o zingirdekliyi oyuna doyar belleme."* *Gösterir 2020: 42*
- zingirdemek** Titreşim yaparak ses çıkarmak (Os.)
- zirt** Zift (Su.) *"Zirt kesildin kopoğlu kopek zirt."* *Uçakçı 2006b: 209*
- zivga** → zıpka (Oğlaközü-Su.)
- zivzillenmek** Ağırkanlı davranmak (Çr.)
- ziyzenmek** → zivzillenmek (Çr.)
- zoba** Soba (Yenişihlar-Ba.; Karkın-İs.; Ka.; Âşıkbükü-Os.; Gökköy-Çr.) *"Sobaya zoba, babaya buba ... derler Kargı'da."* *Dbk 2003: 134*
- zobbidi** Özel bir yere habersizce girerek saygısızlık yapan kişi (İs.)
- zobu** İri yarı, kaba, kırıcı kimse (Ba.; Kargı-Os.; Su.; Çıkrık-Çr.) *"Zobu kelimesinin anlamını sen bizim Zobu Abi'ye sor en iyisi."* *Şahin 2020: 138*
- zobut** İri yarı, kalın, kaba (İs.)
- zobut gibi** Biçimsiz, kaba (Ovakarapınar-Çr.)
- zoğal** Kızılıcak, zuval (Çr.)
- zoku** Taş dibekte bulgur dövmek için kullanılan ağaçtan yapılmış tokmak (Ka.)
- zollatmak** Bir yana yürümeye, bir yere girmeye çabalamak, aşırı yüklenmek (İs.) *"Zollatma heç, atlamam bu arabalarıñ önüne."* *Özdemir 2019: 113*
- zollu** İyi, güzel, beğenilen (Ba.; Harunköy-İs.; İbek-Me., Eskiiekin-Çr.) *"Bizim bayramımız da bek zollu oldu."* *Abaz 2004: 128*
- zombuldamak** İvmek (Su.)
- zomburdamak** Çok titremek (İs.)
- zomzom** Kaba saba adam (Çr.)
- zom zom kavaklı** Uzun boylu (Çr.)
- zonguldamak** Atın ya da eşeğin üstündekini sarsarak hızlı yürütmesi (Çr.) *"Abdalın eşeği zonguldemiş da , inşallah koşacak demiş."* *Yoksul 2013: 2*
- zongur** Kocamış köpek (Çr.) *"Kapu önünde havlamazsın / Ancak yelip yatan zongur"* *Ertekin 1944: 26*

- zonguyruk** Nerede ne söyleyeceğini bilmeyen, patavatsız (İs.)
- zongurdamak** Titremek, dişleri birbirine çarpmak (Çr.)
- zontilli** Çok iyi, güzel (Çr.) “*Babam zontilli bi velesbit alacak bana.*” Özçatalbaş 2002: 30
- zontor (1)** Abartı, pohpoh (Çr.)
- zontor (2)** Bir çeşit çalgı (Çr.)
- zonturlu** → zontilli (Sarimbey-Çr.)
- zonzon** Hayvanların hızlı olmayan koşması (Su)
- zoo** Biçilen buğdayın ya da arpanın deste durumuna getirilmiş (Kozören-Me.; Sevindikalan-Çr.) “*Hıdoon düşürdüğü zoo kömüş godesi gibi yatarı.*” Özcan 2021: 6
- zopa** Kalın değnek, sopa (Harunköy-İs.; Kuyucak-Me.; Âşıkbükü-Os.; Eskiakin-Çr.) “*Gocadım artık ben, zopaya dayanmam.*” Saraçer 2000: 330
- zopa çekmek** Dövmek (Çalyayla-Çr.)
- zopalık** Dayak yemeyi hak eden kimse (Çalyayla-Çr.)
- zoppur zoppur** Yaşlılarına göre daha iri, daha güçlü genç kız (Ba.) “*Ben daha onun gibi zoppur zoppurunu görmedim, patoza erkek gibi saatlerce sap atıyordu.*” Şahin 2020: 138
- zor** Sıkıntı, üzüntü (Çr.)
- zor alâmet** Zorla, güçlkle (Ovakarapınar-Çr.)
- zor etmek** Israrcı olmak (Çr.)
- zorlatmak** Çabalamak, uğraşmak (Çr.) “*Yılan gibi kıvranıyor, zorlattıkça üç kişiyi ince dut dalı gibi silkeliyordu.*” Tahir 2006: 36
- zorlu (1)** Güzel, çok güzel, iyi (Kılavuz-Al.; İs.; Ka.; Kargı-Os.; Sarimbey-Çr.) “*Göbel de fena mı... Pek zorlu delikanlı...*” Benice 2002: 126
- zorlu (2)** Güçlü, dayanıklı (Su.) 2. Katı, sert (Çr.) “*Kapıya dayanmış zorlu düşmanın kaleden içeri atığı yağlı, tutuşkan bir çaputtur.*” Seyda 2006: 197
- zorsunmak** Güç gelmek, bir işi isteksiz yapmak (Göcenovacı-Çr.) “*Madem yüksünüyor kardışım, zorsunuyor bize bakmayı; haber gönderiyor, cüvap istiyor benden.*” Gümüş 1977: 104
- zort (1)** Bebek salyası (Çr.)
- zort (2)** Sıkıntı, dert, hastalık (Or.; Me.) “*Bugün zortum yok.*” Tdk 1993: 4397
- zort atmak** Bebeğin salya akıtması (Çr.)
- zortlak** Yapamadığı işleri yapmış gibi abartan kimse (Çr.)
- zortlamak** 1. Yapamadığı işleri yaparmış gibi övünmek, abartmak (Çr.) 2. Her söze, her işe karışmak (Yenişihlar-Ba.)
- zort zort yürümek** Çalım satarak yürümek (Çr.) “*Yalova kaymakamı mısın, öyle zort zort yürüyorsun?*” Yoksul, 2013: 636
- zoru zoruna** Binbir güçlkle (Çr.)
- zor zoruna** Binbir güçlkle (İs.)
- zot** İnatçı, kaba, hoyrat (Çr.) “*Sen zot, ben zot; kim atacak bu beygire ot?*” Yoksul 2013: 562
- zov** Başakla sapın trpanla aynı çizgide biçilmesi (Kıcılı-Al.)
- zoval** Kızılçık, zuval (Çr.)
- zovallı** Zavallı (Çr.)
- zoybutmak** Kaçmak (İs.)
- zoypuru** Düz, doğru (Alembeyli-Su.)
- zoyputmak (1)** Kaçmak (Büyükbolatlı-Su.)
- zoyputmak (2)** Aradan ileri çıkıp kendini göstermek (İs.)

zöbbü Ağaç dallarından yapılan bir çeşit çaglı (Ba.) “Çabuk gaçın, baaçanın zaabı geliyo, zöbbülük dal kestiğimizi görürse hapı yutarız.” Şahin 2020: 139

Zöhreyıldızı Sabahyıldızı (Yeşilyurt-Al.) “Kırk yılda doğar bir Zöhreyıldızı.” Yöndem 1983: 12

zöhür Sahur (Al.)

zön zön gezmek İşsiz, başıboş gezmek (İs.)

zövele Yufka olacak hamurun küçük yuvarlaklar biçiminde kesilmiş durumu (Âşıkbüke-Os.)

zövla → zelve (Âşıkbüke-Os.)

zövüldemek Belli etmeden sessizce kaçmak (Çr.)

zöv zöv Sinsi, tez yürümek için (Çr.)

zubun 1. Kadınların giydiği üçetek giysi (Su.) 2. Gömlek, zıbın (Al.)

zumzuk Yumruk (Ba.; Küçükpalabıyık-Çr.) “Elin zumzuğunu yemiyen kendininkini balyoz sanırmış.” Şahin 2020: 139

zunnacı Zurnacı (İs.) “Onlar da davulculara zunnacılara yidürüy.” Abaz 2004: 97

zunnuk Duvar altına açılan kirli su deliği (İs.; Me.)

zunnuk zağarı Eşik altındaki delikten girip çıkan küçük köpek (İs.)

zunnuk zârı → zunnuk zağarı (İs.)

zurnanın zırt dediği yer İşin en yoğun olduğu zaman (Çr.)

zuval Kızılıcak ağacı, kızılıcak ağacının yemişi (Ba.; Su.; Büyükgülçek, Eskiekin, Gökköy, Karadona-Çr.) “Bastonu zuvaldan, o ne anlar kavaldan?” Yoksul 2013: 111

zuvala Yufka açmak için hazırlanan yumurta büyüklüğünde hamur (Ka.)

züggem → zükgem (İs.)

zükgem Soğuk alınlığı, nezle (Âşıkbüke-Os.)

zümzüm etmek Rezil etmek, aşağı düşürmek (Çr.) “Seni zümzüm ederim / Sülalene soyuna” Gösterir 2011: 86

KAYNAKÇA

- 2000'li Yıllarda Bütün Yönleriyle Sungurlu (2000), Komisyon, Sungurlu Kaymakamlığı Yayını, Çorum, 192 s.
- ABAZ, Ayşe (2004), Çorum-İskilip ve Yöresi Ağızları, Erciyes Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 199 s.
- AKALAN, A. Recai (1996), Tarihten Günümüze İskilip, İskilip Kamu Kurumları Hizmetlerine Yardım ve Yaşatma Derneği Yayını, 116 s.
- AKATA, Selçuk (1973), Çorum Yöresi Köylerinde Dil Çalışmaları, Ankara Üni. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Ankara, 153 s.
- AKBAŞ, Mehmet (1983), Bayat Halk Edebiyatından Örnekler, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Bitirme Tezi, Erzurum, 80 s.
- AKKAYA, Ali (2011), Köylerimiz, Geçmişten Günümüze Köy ve Soy Hikâyeleri, 1. Baskı, Kendi Yayını, 2 Cilt, Ankara, 550+542 s.
- AKSU, Bekir (2013), Yavan Ekmek (Siyah Beyaz Bir Yaşam), Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 158 s.
- ARISOY, Ali Nemci (1970), Yalan Dünya Ne Darımış, Aşık Haydar Hayatı-Şiirleri, 107 s.
- ARIZ, Selman (2005a), Erenlerin Yolu Böyle, Kendi Yayını, Basım yeri yok, 401 s.
- ARIZ, Selman (2005b), Sevgi Bizim Özümüzdür, Kendi Yayını, 3. Baskı, Tosun Kaşe Mat, Antalya, 308 s.
- ARSLAN, Şerif, 1955 Osmancık Âşıkbaşköy köyü doğumlu, eğitimci.
- ARSLANER, Fethi (2016), Orda Bir Köy Vardı Âşıkbaşköy, Bilnet Matbaacılık, İstanbul, 344 s.
- ARSLANER, Fethi (2018), Küyük (Roman), Erguvan Yayınevi, İstanbul, 320 s.
- ARSLANER, Fethi (2021), Urusali (Roman), PİK Yayınları, Bursa, 342 s.
- ASLIHAK, Tülay (2005), "Çorum Merkezde Derlenen Mezar Taşları Yazıları", Çorum Kültür Sanat, Çorum, Sayı: 4, s. 30-33.
- ÂŞIK, Muammer vd. (2003), Dünden Bugüne Kargı, Kargı Kaymakamlığı Yayını, Basım yeri yok, 285 s.
- Âşık Sürmelican (2013), Âşık Sürmelican Şiirleri, Çorum Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği Kültür Yayınları, Çorum, 103 s.
- AVUNCA, Ali, 1961 doğumlu, Çorum Kayı köyü, lise çıkışlı.
- AYDEMİR, Nuriye, 1949 Çorum doğumlu, ev kadını.
- AYDEMİR, Selahattin, 1949 doğumlu, emekli.
- AYDINLI, Mustafa, 1956 Çorum Kertme köyü doğumlu, eğitimci.
- AYDOĞDU, Yusuf, 1964 Çorum Evcikuzkışla köyü doğumlu, eğitimci.
- AYGÖR, Hasan, 1942 doğumlu, Dodurga Obruk köyü.
- AYHAN, Mustafa (2002), Geçmişten Geleceğe Alaca, 1. Basım, Yozgat, 386 s.
- AYTEKİN, Feride (2001), Güneşi Avucuma Koy, Baran Ofset, Ankara, 294 s.
- AYTEKİN, Feride (2003), Yâr Diye Diye... Çorumlu Maniler, Kültür Ajans Yayınları: 5, Ankara, 224 s.
- BADELİ, Nahsen (2000), Osmancık Guide, R. K. Stüdyo Ajans, 80 s.
- BAKAR, İsmail, 1949 Çorum Sarimbey köyü doğumlu.
- BALIKÇI, Gülsen (2010), "Çorum'un Bazı Yörelerinde Doğum ve Çocukluk Çağıyla İlgili Adet ve İnanmalar", Çorum Halk Kültürü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 73-114.
- BARIŞCAN, Gazi (2001), Baba Oğul Dergâha Varış, Ankara, 217 s.
- BAŞARAN, Özdemir (1974), Tarihi ile Osmancık, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 104 s.

- BAYRAM, Doç. Dr. Yavuz, Editör (2008), Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum, Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını: 2, Çorum, 421 s.
- BAYTOP, Turhan (1997), Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, TDK Yayını: 578, 2. Basım, Ankara, 512 s.
- [BEKTAŞ], Âşık Haydar, “Destan”, Çorumlu, Yıl: 2, Sayı: 15 (15 Haziran 1939), s. 19.
- BEKTAŞ, Servet, 1968 Çorum Güvenli köyü doğumlu, eğitimci.
“Beldemizin Şiveleri” <http://coprasik.tr.gg/>
- BENİCE, Etem İzzet (2002), Yakılacak Kitap, Doğan Kitapçılık, 1. Basım, İstanbul, 285 s.
- BİLEN, Yasin (2006), “Çorum Yerel Ağız Sözlüğü”, Badal, ÇESİAD Yayını, Yıl: 1, Sayı: 1 (Temmuz-Eylül 2006), s. 40-42.
- BİNYAZAR, Adnan (2005), Öümün Gölgesi Yok, Can Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 326 s.
- BÜKE, Fatma (2013), Fadime, Dahi Yayıncılık, Dahi Yayıncılık, İstanbul, 92 s.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994), Anadolu Ağızlarından Toplamalar, TDK Yayını: 82, 1. Basım, Ankara, 269 s.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994b), Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II, 2. Basım, TDK Yayınları: 587, Ankara, 176 s.
- CEYHAN, İsmail (1944), “Kavacık Köyü”, Çorumlu, Sayı: 51 (1 Ağustos 1944), s. 2-7.
- CİNGÖZ SANTUR, Meltem (2010), “Çorum'da Evlenme Gelenekleri”, Çorum Halk Kültürü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 313-349.
- COŞKUN, Galip (2011), “Kulahca'ya İlave”, www.kulahkoyu.com (24 Haziran 2011)
- ÇAĞIL, Veysel (2013), Manilerle Bir Ömür, Kendi Yayını, Çorum, 69 s.
- ÇAĞLAR, Sırrı (1952), Tutuşan Kalp, Yeni Cezaevi Matbaası, 40 s.
- ÇAĞLAR, Sırrı (1954), Kır Çiçekleri, Marmara Matbaası, Ankara, 80 s.
- ÇAĞLAR, Sırrı (1956), Gurbetten Mısralar, Marmara Matbaası, Ankara, 40 s.
- ÇALIŞGAN, İbrahim (2021), Çobanın Çocukluğu, Sidas Medya, İzmir, 286 s.
- ÇALMUK, Fehmi (2019), Göbeller, Hoton Yayınları, Ankara, 216 s.
- ÇEKVA (1996-2004), Çorumevi (Çorum Eğitim ve Kültür Vakfı Yayın Organı), İstanbul.
- ÇELİKCAN, Orhan, 1963 Çorum Kuşsaray köyü doğumlu, çiftçi.
- ÇEVİK, Ahmet, 1939 Çorum Çalyayla köyü doğumlu, ilkokul mezunu, emekli.
- ÇEVİK, Doğanay (2010), “Çorum Halk İnançları”, Çorum Halk Kültürü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 115-124.
- ÇEVİK, Mehmet (2007), Aşık Sefil Ali, Hayatı-Devişleri, 1. Basım, Kendi Yayını, Çorum, 242 s.
- ÇEVİK, Mehmet (2008), Çorumlu Hak Aşıkları Derviş Edna ve Fedai, 1. Basım, Çorum, 225 s.
- ÇEVİK, Mustafa, 1932 Çorum doğumlu, lise mezunu.
- ÇIPLAK, Hasan (1986), Osmançık Avlağı Yöresi (Çorum) Ağızı, Fırat Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, Elazığ 1986, 53 s.
- ÇIRAKMAN, Hüseyin (1992), Çorumlu Halk Ozanları, Alev Yay., 1. Basım, İstanbul, 266 s.
- ÇIRAKMAN, Hüseyin (2002), Sevgiyi Aradım, Aşkı Aradım, Hazırlayan: Sönmez Çırakman, Ankara, 206 s.

- ÇİMEN, Halil (2000), Elinde Gül Olsun Dilinde Türkü, 1. Basım, Mart Matbaası, İstanbul, 148 s.
- ÇİMEN, Halil (2004), İnsana Yolculuk, Yort Savul Yayınları, 1. Basım, Edirne, 80 s.
- ÇİMEN, Halil (2005a), Çorumlu Efsane Ozan Deli Boran, Lider Matbaacılık, Çorum, 91 s.
- ÇİMEN, Halil (2005b), Fadime'ye Mektuplar, Lider Matbaacılık, Çorum, 119 s.
- ÇİMEN, Halil (2006), Adem'in Aynası, 1. Basım, Lider Matbaacılık, Çorum, 191 s.
- "Çorum Ağzı" <http://www.uludagsozluk.com> [14 Haziran 2010]
- "Çorumca" <http://www.itusozluk.com/> [14 Haziran 2010]
- "Çorumca Sözlük" <http://coprasik.tr.gg/> [28 Kasım 2013]
- "Çorum'da Kullanılan Özgün Dil; Çorumca", Genç Hitit, Çorum Eğitim ve Kültür Vakfı İzmir Kolu Yayın Organı, Sayı: 2, Nisan 2006, s. 8
- Çorum Halkevi (2009), Çorumlu Dergisi (Çorum Halkevi Yayın Organı), 3 Cilt, Çorum, 1816 s.
- "Çorum İlimizi Tanıyalım" <http://forum.memurlar.net/> [17 Haziran 2010]
- "Çorum İlinde Şive ve Ağız Farklılıkları" <http://corum.com.tr> [11 Nisan 2010]
- Çorum İl Yıllığı 1967, Bilgi Basımevi, Ankara 1968, 344 s.
- ÇORUMLU, Ömer (1930), "Çorum'da Derlenmiş Kelimeler", Halk Bilgisi Haberleri, Yıl: 1, Sayı: 7 (1 Mayıs 1930), İstanbul, s. 118-120.
- "Çorum Şivesi" <http://ninemingunlugu.blogspot.com> [21 Mayıs 2010]
- ÇÖRDÜK, Erdem (2011), "İskilipçe Sözlük", <http://www.iskilip-liyiz.com/> yazilar-goster-1117- [13 Eylül 2011]
- DALKILIÇ, Bekir (2008) "Sözlük", www.yarimsogutkoyu.com [06 Şubat 2008]
- DAVULCU, Mahmut (2010), "Çorum Yöresi Geleneksel Kırsal Yerleşmelerinde Halk Mimarisi Üzerine Bazı Notlar", Çorum Halk Kültürü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 145-186.
- DEDEBAŞ, Ferit (1941), "Çorum'un Köy Dügünü", Çorumlu, Yıl: 4, Sayı: 28 (1 Ağustos 1941), s. 8-13.
- DEMİR, Prof. Dr. Necati, Çorum Masalları, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2021, 257 s.
- DEMİRYÜREK, Meral - OZULU, Abdulkadir (2017), Eşref Ertekin'in Günlüklerinden Bir Zamanlar Çorum, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 320 s.
- DESTANOĞLU, İbrahim (2006), Ağır Ceza, Damar Yayınları, 1. Basım, Ankara, 103 s.
- DİLMEN (1943), "Görüşler", Çorumlu Dergisi, 3. Cilt, s. 1299-1300.
- DOĞAN, Gürani (2004), Köylerden Bir Köy Kamışlı Sungurlu, AKKKD Yayını, 1. Basım, Ankara, 240 s.
- DÖKMEN, Sabahat (1941), "Çorum Ağzı Fonetik Hususiyetleri Üzerine Bir Kalem Tecrübesi", Çorumlu, Yıl: 4, Sayı: 31(1 Kasım 1941), s. 9-10.
- EKER, Hamit (1940), "Ziraat Esaslarına Ait Türk Ata Sözlüğü", Çorumlu, Yıl: 2, Sayı: 24 (1 Temmuz 1940), s. 14-17.
- ERCAN, Abdullah (1991), 14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler, Hitit Festivali Komitesi Yayını, İstanbul, 526 s.
- ERCAN, Abdullah (1997), Şiirler, Kendi Yayını, 2. Basım, Çorum, 124 s.
- ERDUGAN, Halil (2005), Gönül Bahçem (Şiirler), Yıldızlar Ofset Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara, 96 s.
- ERKOÇ, Ethem (2008), Anadolu'da Bir Köy Odası Hatışoğlu Konağı, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları:10, 1. Basım, Çorum, 324 s.
- ERTEKİN, Eşref (1938), "Çorum Manileri", Çorumlu, Yıl: 1, Sayı: 3 (15 Haziran 1938), s. 17-24.

- ERTEKİN, Eşref (1939), "Çorum'da Ata Sözleri: Toprağa Ait Ata Sözleri", Çorumlu, Yıl: 1, Sayı: 12 (15 Mart 1939), s. 27-28.
- ERTEKİN, Eşref (1939), "Çorumlu Maniler", Çorumlu, Yıl: 2, Sayı: 14 (15 Mayıs 1939), s. 19-21.
- ERTEKİN, Eşref (1941), "Çorum'da Söylenilen Atalar Sözü", Çorumlu, Sayı: 45 (1 Şubat 1944), s. 28-30.
- ERTEKİN, Eşref (1942), "Çorum'da Hayvana İzafeten Söylenilen Ata Sözlerinden Bu Defa Derlenerek Halkevi Başkanlığı Vasıtasile Ziraat Enstitüsü Yüksek Müdürlüğüne Sunulan Ata Sözleri", Çorumlu, Yıl: 4, Sayı: 34-35 (1 Şubat - Mart 1942), s. 28-31.
- ERTEKİN, Eşref (1942), "Çocuğu Olmayan Bir Bayan Ağzından Söylenen Anonim Bir Ağıt", Çorumlu, Yıl: 4, Sayı: 34-35 (1 Şubat-Mart 1942), s. 36.
- ERTEKİN, Eşref (1943), "Bir Mühlüz Destanı", Çorumlu, Sayı: 43 (1 Aralık 1943), s. 14-21.
- ERTEKİN, Eşref (1943), "Cönklerden Derlemeler", Çorumlu, Sayı: 42 (1 Kasım 1943), s. 20-26.
- ERTEKİN, Eşref (1944), "Cönklerden Derlemeler", Çorumlu, Sayı: 44 (1 Ocak 1944), s. 24-30.
- ERTEKİN, Eşref (1944), "Cönklerden Derlemeler", Çorumlu, Sayı: 46 (1 Mart 1944), s. 20-31.
- ERTEKİN, Eşref (1944), "Çorum'da Söylenilen Atalar Sözü", Çorumlu, Sayı: 51 (1 Ağustos 1944), s. 29-31.
- ERTEKİN, Eşref (1944), "Çorum Tarihinde Kadın Elbiseleri", Çorumlu, Sayı: 48 (1 Mayıs 1944), s. 8-10.
- ERTEKİN, Eşref (1946), "Yüz Yıl Önce Çorum'da Geçen Yüreklere Acısı Bir Mace-rayı Tasvir Eden Bir Destan", Çorumlu, Sayı: 56 (24 Şubat 1946), s. 6-10.
- ERTEKİN, Eşref (1946), "Halk Ağzından Derlenen Bir Monolog", Çorumlu, Sayı: 56 (24 Şubat 1946), s. 15-22.
- ERTEKİN, Eşref (2006), Çorum'da Derlenen Maniler, Tıpkıbasım, Çorum, 125 s.
- ERTÜZÜN, Enver (1944), "Köy Etütleri: Sarimbey II", Çorumlu, Sayı: 48 (1 Mayıs 1944), s. 11-13.
- GARDAŞ, Hamdi (1979), Yahu, Kırdilim Yayınları, 3. Baskı, İlk Adım Basımevi, Çorum, 32 s.
- GÖÇÜŞ, A. Ceren (2010), "Çorum'da Çocuk Oyunları ve Oyuncakları", Çorum Halk Kültürü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 253-263.
- Gökköy'ün Kültür Bohçası (2002), Komisyon, Gökköy Köyü Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayını, Basım yeri yok, 306 s.
- "Gölet Gönüşüğü" www.golet.tr.gg/ [25 Mart 2013]
- "Gölet Köyü Konuşma Ağzı" www.goletkoyu.blogcu.com [26 Mart 2013]
- GÖRÜR, Cemal (2010), "Kulahca", www.kulahkoyu.com [13 Temmuz 2010]
- GÖSTERİR, Hüseyin, 1935 Çorum Çalyayla (Sarin) köyü doğumlu, okuryazar değil.
- GÖSTERİR, İbrahim (2008), "Bundan Kelli", Yazılıkaya (Çorum Haber Gazetesi Kültür - Sanat Eki), Sayı: 84 (Çorum 29 Şubat 2008), s. 11
- GÖSTERİR, İbrahim (2011), Ölüm Var Ayrılık Var Çorum Manileri, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 360 s.
- GÖSTERİR, İbrahim (2011), "Çorum Ağzında Yemek, Mutfak, Üretim Kültürü", Çorum Mutfağına Güzelleme, Metro Kültür Yayınları: 4, 1. Baskı, Ankara, s. 56-83.
- GÖSTERİR, İbrahim (2014), Bahar Türküleri, Kültür Ajans Yayınları: 234, Ankara, 112 s.

- GÖSTERİR, İbrahim (2015), "Sözlük Destanlara Katkı", Kültür Çağlayanı, Yıl: 6, Sayı: 32 (Mayıs-Haziran 2015), s. 22-27
- GÖSTERİR, İbrahim (2017), "Âşık Borani ile Söyleşi", Kültür Çağlayanı, Sayı: 46 (Eylül-Ekim 2017), s. 14-20.
- GÖSTERİR, İbrahim (2020), "Çorum Ağzının Söz Varlığı Üzerine", Şehir Defteri, Çorum Belediyesi Kültür Sanat Edebiyat Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1, s. 40-42.
- GÜMÜŞ, Şükrü (1977), Topal Karınca, (Yayınlanmamış roman), Çorum, 155 s.
- GÜMÜŞ, Şükrü (1977b), Zilli (Yayınlanmamış, yarım kalmış roman), Çorum, 77 s.
- GÜMÜŞ, Şükrü (2005a), "Yolda", Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür-Sanat Eki, Sayı 12, s. 4 (11 Şubat 2005), Çorum.
- GÜMÜŞ, Şükrü (2005b), "Kamil", Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür-Sanat Eki, Sayı: 17 (29 Nisan 2005), s. 4, Çorum.
- GÜMÜŞ, Şükrü (2005c), "Sinine Sığmayan Adam", Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür-Sanat Eki, S:18, s.4-5, 13 Mayıs 2005, Çorum.
- GÜMÜŞ, Şükrü (2005d), "Dördüncü Kırmızı Kamyon", Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür Sanat Eki, Sayı: 21 (24 Haziran 2005), s. 4-5.
- GÜMÜŞ, Şükrü (Ty), Baykuşlar (Tamamlanmamış roman), Çorum, 71 s.
- GÜNDOĞAR, Muzaffer (2008), Hakyemez, Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür Sanat Eki), Sayı: 86 (28 Mart 2008), s. 4-5.
- GÜNDOĞAR, Muzaffer (2020), Ay Bulutta Gizliyken (Yayınlanmamış roman), Çorum, 217 s.
- GÜRSEL, Mahmut Selim (1997), Çorum 1997, 1. Basım, Çorum, 502 s.
- GÜVEN, Bahri (2013), Ağaoğlu ve Köyden İnsan Manzaraları (Anı Roman), Tekmatsan Matbaacılık, Çorum, 301 s.
- GÜVEN, Bahri (2007), "Zılgar", Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür-Sanat Eki, Sayı: 62, s.7-8.
- GÜVEN, Bahri (2010), Geri Dönüşü Olmayan Yol (Roman), Yaz Yayınları, İstanbul, 240 s.
- GÜVEN, Bahri (2016), Bitmeyen Dostluk, Kendi Yayını, Çorum 2016, 62 s.
- GÜVEN, Bahri (2017a), Kasa Soygunu, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 112 s.
- GÜVEN, Bahri (2017), Çorum'da Yaşanmış İlginç Şakalar, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 144 s.
- GÜVEN, Bahri (2019), Selam Olsun Kelebeklere, Besmat Matbaacılık, Çorum 2019: 190 s.
- HODUL, Ali (2019), Göç - Göç Öncesi Çocukluğumuz, Sokak yayın Grubu, İstanbul, 143 s.
- İPEK, Hasan (2021), Geçmişle Dünüyle Helede Külâh, Can Yayınları, İstanbul, 432 s.
- "İskilip Ağzından Bazı Kelimeler", <http://www.iskilip.bel.tr/iskilip.asp?ID=13> [27 Mart 2013]
- "İskilip El Sanatları" <http://evvelzamanda.blogspot.com/2008> [07 Mart 2010]
- İVGİN, Hayrettin (2009), Geçmişten Günümüze Sungurlulu Halk Şairleri, Sungurlu Belediye Başkanlığı Yayını, Ankara, 328 s.
- KALAYCI DURDU, Bircan (2010), "Çorum'da Ölümle İlgili Gelenek ve İnanışlar", Çorum Halk Kültürü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 215-252.
- KALAYOĞLU, Hasan Ali (2017), Oyun Kenti İskilip 2, İskilip Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 284 s.
- KALAYOĞLU, Hasan Ali, 1952 İskilip doğumlu, emekli eğitimci.

- KANTEMİR, Naci (2015), *Yüzyılın Yaşanmış Yüz Yeni Fıkrası*, Öztepe Matbaası, Ankara, 232 s.
- KAYA, Davut (1999), *Çorum İli Osmançık İlçesi Danişment Köyü Ağzı*, Muğla.
- KEMAL, Orhan (2002), *Yaşamak Doludizgin (Günlük-Şiir)*, Yayına Hazırlayan: Işık Öğütçü, Tekin Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 263 s.
- KERMAN, Tayyar (1997), *Çorum Ağzından Derlemeler*, Çekva Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 142 s.
- KIHTIR, Nesrin (1966), *Çorum Ağzı ve Hususiyetleri*, İstanbul Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, İstanbul.
- KILIÇ, Haydar, 1947 *Çorum Eskiköy doğumlu, çiftçi, halk ozanı.*
- KOÇAK, Ş. H. (1938), "Çorum'da Nişan Âdetleri", *Çorumlu*, Yıl: 1, Sayı: 3 (15 Haziran 1938), s. 7-13.
- KOÇAK, Yunus (1980), *Hilali Baba*, Özbilgi Matbaası, Ankara, 400 s.
- KORKMAZ, Hasan (2021), *Şiir Diliyle Çorum*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 351 s.
- KOŞAY, Hamit Zübeyr - İŞİTMAN, İshak Refet (1932), *Anadilden Derlemeler*, 1. Cilt, Halkevleri Yayını, Ankara, 448 s.
- KOŞAY, Hamit Zübeyr- AYDIN Orhan (1952), *Anadilden Derlemeler*, 2. Cilt, TDK Yayını, Ankara, 145 s.
- KOYGUN, Müslüm - ÖZGÜR, K. (2002), *Duygu Dağarcığı*, İstem Basımevi, Çorum, 112 s.
- KÖSEOĞLU, Neşet (1938), "Çorum'da Cerid Aşireti", *Çorumlu*, Yıl: 1, Sayı: 3 (15 Haziran 1938), s. 14-16.
- KÖSEOĞLU, Neşet (1938), "Halk Ağzında Atatürk ve İki Destan", *Çorumlu*, Yıl: 1, Sayı: 6 (15 Eylül 1938), s. 17-23.
- "Kullandığımız Lehçeler" <http://www.asagifindikli.net/?Syf=18&Hbr=212942> [06 Kasım 2014]
- KURTOĞLU, Rifat (1994), *Gönül Dilim*, Çorum Belediyesi Yayını, 1. Baskı, Çorum, 180 s.
- KURTOĞLU, Rifat (1998), *Deyzoğlu (Şiir)*, 1. Baskı, Ankara, 76 s.
- KURTOĞLU, Rifat (2006), *Seninle Güzel (Şiir)*, 1. Baskı, Çorum, 96 s.
- LÂÇİN, Atilla (2007), "Arkadaşım Enver", *Yazılıkaya (Çorum Haber Kültür-Sanat Eki*, Sayı: 62-63.
- LÂÇİN, Atilla, 1938 *Çorum doğumlu, emekli bankacı.*
- LEBLEBİCİ, Sadi (1938), "Yekbas Bağlarına Ait Bir Destan", *Çorumlu*, Yıl: 1, Sayı: 7 (29 Ekim 1938), s. 33-34.
- MİYAK, Bahri (1945), "Kıskançlık", *Çorumlu*, Sayı: 54 (1 Nisan 1945), s. 14-17.
- NAKİBOĞLU, Sadi Hıncal (2017), "Amasya, Çorum, Tokat İlleri Ağızlarında Kullanılan Bir Seslenme Edatı: Heri", *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 10, s. 218-251.
- NALINCI, Nuri (1958), *Çorum'dan Sesler*, Yeni Adım Basımevi, Çorum, 210 s.
- OCAK, Ferhat (2013), *Çorum İli Mecitözü İlçesi Kuyucak Köyü Ağzı*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 150 s.
- OĞUZ, M. Öcal - KESKİN, S. (2006a), *2005 Yılında Çorum'dan Derlenen İmgesel Yemekler*, Hitit Üni. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayını: 10, Ankara, 78 s.
- OĞUZ, M. Öcal - BEDEN, D. (2006b), *2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Geleneksel Çocuk Oyunları*, Hitit Üni. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayını: 7, Ankara, 64 s.

- OĞUZ, M. Öcal - GÜRÇAYIR, S. (2006c), 2005 Yılında Çorum'da Yaşayan Köy Seyirlik Oyunları, Hitit Üni. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topuluğu Yayını: 8, Ankara, 64 s.
- OĞUZ, M. Öcal vd. (2006d), 2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Ağıtlar, Hitit Üni. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topuluğu Yayını: 4, Ankara, 72 s.
- OĞUZ, M. Öcal vd. (2007a), 2006 Yılında Çorum'dan Derlenen Alkışlar, Kargışlar ve Ninniler, Çorum Belediyesi Yayınları, Ankara, 157 s.
- OĞUZ, M. Öcal - GÜRÇAYIR, S. (2007b), 2006 Yılında Çorum'da Yaşayan Aşıklık Sanatı, Çorum Belediyesi Yayınları, Ankara, 127 s.
- OKUMUŞ, Hanifi, 1973 Bayat Yenişihlar köyü doğumlu, eğitimci.
- ORTAKÇIOĞLU, Nimet, 1962 doğumlu, Alaca Kıcılı köyü, (Görü-şen: Ahmet BOLAT, 2009)
- "Osmancık Deyimleri" www.osmancik.com.tr/public/pages [12 Aralık 2012]
- OZULU, Abdulkadir (2013), Çorum'da Oyun Eğlence (Folklorumuz-dan Örnekler, Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını: 11, Çorum, 112 s.
- OZULU, Abdulkadir (2016), Uluçınarlarla Konak Sohbetleri, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 375 s.
- ÖZCAN, Hasan Ali (2021), "Köy Çocuğunun Gözünden 60'lı Yıllar", Çorum haber, Yıl: 36, Sayı: 10685-10698 (18 Haziran -5 Temmuz 2021), s. 6.
- ÖZCANBAZ, Mustafa (2020), Körük, Araştırma Yayınları, Ankara, 192 s.
- ÖZÇATALBAŞ, Mustafa (2002), Şu Bizim Çorum, Kendi Yayını, 1. Baskı, İstanbul, 152 s.
- ÖZÇATALBAŞ, Mustafa (2003), Çorum ile İstanbul'un Arası, Kendi Yayını, 1. Baskı, İstanbul, 159 s.
- ÖZGÜR, Kemal - KOYGUN M. (2002), Duygu Dağarcığı, İstem Basımevi, Çorum, 112 s.
- ÖZHAN, Mevlüt (2005), Çocuk Oyun ve Oyuncak Terimleri Sözlüğü, Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon Ltd. Şti., Ankara, 255 s.
- ÖZKAN, Sadık, 1931 Çorum Mustafaçelebi köyü doğumlu, okuryazar.
- ÖZKAN, Ümit (2004), Kalecikaya Köyü, Kırıkkale Matbaası, 96 s.
- ÖZTANIL, Osman Nuri (Ty), Sungurlu ve Bir Devri Yaşayanlar 1919-1945, Basım yeri yok, 32 s.
- "Öz Türkçe Bademcece", <http://www.bademce.com/> [29 Ekim 2014]
- ÖZÜDOĞRU, Ali (2018), Dünden Bugüne Kargı Köyü, Kargı Köyü Sosyal ve Kültürel Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayını, Çorum, 78 s.
- ÖZYÜZER, Yard. Doç. Dr. Lütfü, "Çorumca - Türkçe Sözlük", <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/102107.asp> [23 Şubat 2013]
- PİROĞLU, Fikret (1981), Şiirlerim, İstanbul, 108 s.
- SAĞMEN, Ali İhsan (2009), Gökçam'dan Esintiler, Gökçamlılar Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, 1. Baskı, Orkide Basımevi, Ankara, 200 s.
- SARAÇER, Cevdet (2000), Tarihsel Doku İçinde Unutulan Bir Kent: Osmancık, Dört Renk Ltd. Şti. İstanbul, 410 s.
- SARIYÜCE, Hasan Latif (2004), Savaş ve Gonca Güller, Kum Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 367 s.
- SARIYÜCE, Hasan Latif (2006), Aygar Dağı Mektupları, Yaba Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 140 s.
- SAVCI, Salim, 1926 Osmancık - Seciğen (Çampınar) köyü doğumlu, emekli eğitimci, yazar.
- SAYIN, Kemal (1941), "Bu Gece", Çorumlu, Yıl: 4, Sayı: 32 (1 Aralık 1941), s. 18.
- SERİN, Ahmet (1995), Çıkrık'tan Esintiler - Şiirlerle Köy İncelemesi, Özener Matbaacılık, İstanbul 1995, 176 s.

- SEVER, Hüseyin, 1925 doğumlu, Dodurga Obruk köyü.
- SEYDA, Mehmet (2006), İhtiyar Gençlik, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 264 s.
- ŞAHADOĞRU, Şekip (1995), İnsan Sevgisi, 2. Cilt, Çorum Belediyesi Yayını, Çorum, 285 s.
- ŞAHİN, Fatih (2020), Bayatça (Bayat Ağzı),Yayınlanmamış Derleme, Çorum, 139 s.
- ŞAHİN, Hamdi (1968), Yahu, Töyko Matbaası, Ankara, 32 s.
- ŞİMŞEK, Osman, Dile Gelenler (Çorum-Merkez Ovakarapınar Köyü Halk Kültürü), Eğiten Matbaacılık, Çorum 2020, 158 s.
- “Şivelerimiz” <http://www.corumkargiyagcilararkoyu.tr> [05 Ağustos 2011]
- “Şiveli Şiirler” <http://www.hayatname.com> [29 Temmuz 2013]
- TAHİR, Kemal (2004), Büyük Mal, Adam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 420 s.
- TAHİR, Kemal (2006), Köyün Kamburu, İthaki Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 351 s.
- TAHİR, Kemal (2007), Damağası, İthaki Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 390 s.
- TAHİR, Kemal (2008), Yediçınar Yaylası, İthaki Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 367 s.
- TAŞLIOVA, M. Mete (2008), Sözlü ve Yazılı Kaynaklarla Çorum Halk Şiiri Antolojisi, Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Çorum, 634 s.
- TERZİ, Cesur (2004), “Çorum Yöresine Özgü Sözcükler, Söyleyişler ve Deyimler”, Çorumevi (Çorum Eğitim ve Kültür Vakfı) Yayını, Sayı: 15-16, İstanbul.
- TERZİ, Cesur, 1949 Çorum doğumlu, Çorum Belediyesi’nden emekli.
- TOK, Turgut (2006), “Çorum İli Ağızlarında Kullanılan Yerel ve Arkaik Kelimelerin Tarihi Süreçte Değerlendirilmesi”, Osmanlı Döneminde Çorum Sempozyumu (01-03 Ekim 2004), Çorum, s. 589-597.
- TOMBUŞ, Nazmi (1940), “Eski Çocuk Eğlenme ve Oyunlarından: Aşık Oyunu”, Çorumlu, Yıl: 2, Sayı:19 (1 Şubat 1940), s. 26-29.
- TOMBUŞ, Nazmi (1940), “Türkmen Kızı”, Çorumlu, Yıl: 2, Sayı:22 (1 Mayıs 1940), s. 26-26.
- TOMBUŞ, Nazmi (1943), “Çorum’un Eski Matbah ve Yemekleri I”, Çorumlu, Sayı: 40 (1 Eylül 1943), s. 24-27.
- TOMBUŞ, Nazmi (1943), “Çorum’un Eski Matbah ve Yemekleri II”, Çorumlu, Sayı: 42 (1 Kasım 1943), s. 26-30.
- TOZLU, Sümeyra (2018), Çorum Halk İnançları ve Halk Hekimliği, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 152 s.
- TULU, A. (1943), “Çocuk Oyunları”, Çorumlu, Sayı: 38 (1 Temmuz 1943), s. 27-29.
- TULUK, Memduh (1991), “Eski Çorum Günleri - Çocukluk Hatıralarımız”, Çorum Haber gazetesi (Yazı Dizisi), 29 Ocak - 14 Şubat 1991.
- TUNÇ, Yakup (1974), Çorum Alaca Kazası ve Yöresi (Kızkaraca, Çopraşih, İbrahim, Manışar, Dona, Söğütözü, Yeniköy, Hışır, Yağlıçal, Camili) Ağızları, İstanbul Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, İstanbul.
- TÜRK DİL KURUMU (1952), Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi, Cilt: 6 Folklor Sözleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 152 s.
- TÜRK DİL KURUMU (1993), Derleme Sözlüğü, 2. Baskı, 12 Cilt Ankara, 4842 s.
- TÜRK DİL KURUMU (2005), Türkçe Sözlük, 10. Baskı, Ankara, 2244 s.
- TÜRK DİL KURUMU (1976), Zanaat Terimleri Sözlüğü, 1. Baskı, Ankara, 216 s.
- TÜRKOĞLU, Zeynal (2007), Besni’den Çorum’a Çakallı Aşireti Şemsi Uşağı Oymağı, Lider Matbaacılık, Çorum, 320 s.
- TÜTÜNÜDOĞRU, Ahmet, 1959 İskilip doğumlu, eğitimci.
- UCAR, H. Hayri (1957), Dilara (Şiirler), Yeni Adım Basımevi, Çorum, 87 s.
- UÇAKCI, İsmail (2006), Tarihi, Kültürü ve İnançlarıyla Sungurlu, Ankara, 385 s.
- UÇAKCI, İsmail (2006b), Orta Anadolu Halk Kültüründe Deyimler ve Hikâyeleri, Mavi Vizyon Matbaa Hizmetleri, Ankara, 344 s.

- UÇAR, Hüseyin, 1950 Çorum Kuşsaray köyü doğumlu.
 [URAZ] Murat (1933), Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri, Semih Lûtfi Sühulet Kütüphanesi Yayını, İstanbul, 527 s.
- ÜNSAL, Fahrettin (1944), “Cehrilik Yârenliği”, Çorumlu, Sayı: 1945 (1 Şubat 1944), s. 6-7.
- ÜNSAL, Lütfi (1943), “Çorum’un Eski Çocuk Oyunları: Naç Oyunu”, Çorumlu, sayı: 41 (1 Ekim 1943), s. 18-20.
- ÜNSAL, Lütfi (1944), “Çorum’un Eski Çocuk Oyunlarından Çoş Oyunu”, Çorumlu, sayı: 45 (1 Şubat 1944), s. 15-16.
- ÜNSAL, Lütfi (1944), “Çorum’un Eski Çocuk Oyunlarından Uzun Urgan Oyunu”, Çorumlu, sayı: 46 (1 Mart 1944), s. 14-15.
- ÜNSAL, Lütfi (1945), “Mecidözü İlçesi Köyleri Halk şairleri Ağzından Derlenen Yerli Destanlar”, Çorumlu, sayı: 54 (1 Nisan 1945), s. 21-25.
- YAKAR, İsmail Serdar (2008), Çorum İli Aşıklık Geleneği ve Aşık Rıfat Kurtoğlu, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Baskı., Çorum, 288 s.
- YOKSUL, Can (2011), Ozanî ve Şiirleri Üzerine, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 128 s.
- YOKSUL, Can (2013), Çorum Yöresi Sözlü Kültürü, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Basım, Çorum, 686 s.
- YÖNDEM, Sadık - GÜLHAN, Necati - DOKUTAN, N. Nurgül (1983), Çorum’da Düğün Geleneği, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü Derleme Ödevi. 112 s.
- “Yöresel Gelenek ve Göreneklerimiz”, <http://www.bademce.com/> [29 Ekim 2014]
- “Yöresel Kelimeler” <http://www.corumkargi.com/> [23 Şubat 2013]
- ZOBU, Suat; “Köyde Kullanılan Ama Maalesef Unutulmaya Yüz Tutmuş Bazı Öztürkçe Kelimeler”, <https://yerlikoy.blogspot.com/2014> [25 Ocak 2021].